Lilailano Lyahambi
Lya Nnungu Kwa Vanu
Vammalele

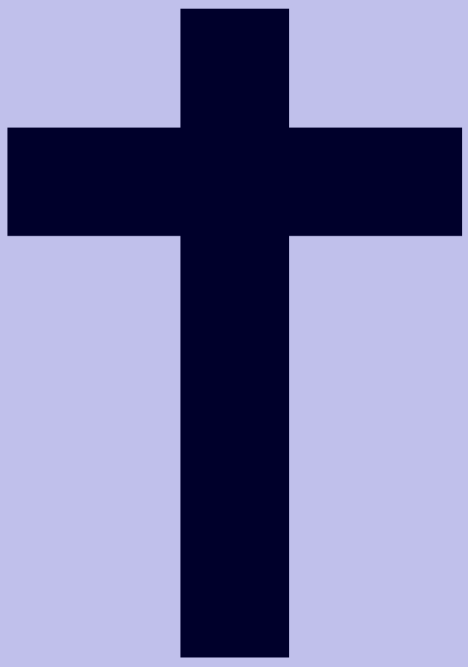

Portions of the Holy Bible in the Makonde language of Mozambique and Tanzania

Lilailano Lyahambi Lya Nnungu Kwa Vanu Vammalele

Portions of the Holy Bible in the Makonde language of Mozambique and Tanzania

Porções da Bíblia Sagrada no idioma Makonde de Moçambique

copyright © 2020 Pioneer Bible Translators

Language: Makonde

Contributor: Pioneer Bible Translators

Copyright Information

© 2013, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.
This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.
You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

- You must give Attribution to the work.
- You do not sell this work for a profit.
- You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Makonde

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution Share-Alike license 4.0.
You have permission to share and redistribute this Bible translation in any format and to make reasonable revisions and adaptations of this translation, provided that:

- You include the above copyright and source information.
- If you make any changes to the text, you must indicate that you did so in a way that makes it clear that the original licensor is not necessarily endorsing your changes.
- If you redistribute this text, you must distribute your contributions under the same license as the original.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.
Note that in addition to the rules above, revising and adapting God's Word involves a great responsibility to be true to God's Word. See Revelation 22:18-19.

2025-05-06

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 6 May 2025 from source files dated 6 May 2025
e50d2b9d-5016-5132-9a8e-701dc953e2af

Contents

Ntandiliko 1
Matayo 81
Mako 140
Luka 177
Yohana 239
Matendo 285
Valoma 341
1 Vakolinso 366
2 Vakolinso 390
Vagalatiya 406
Vaefeso 416
Vafilipi 425
Vakolosayi 432
1 Vasesalonike 438
2 Vasesalonike 444
1 Timoseo 448
2 Timoseo 455
Tito 460
Filimoni 464
Vaeblaniya 466
Yakobo 485
1 Petulo 492
2 Petulo 500
1 Yohana 505
2 Yohana 512
3 Yohana 514
Yuda 516
Uhunulo 519

Ntandiliko
Ulongoledi wa chitabu cha Ntandiliko

Chitabu achino kwa Chiswahili chìchemwa Mwanzo na kwa Chimakonde chìchemwa "Ntandiliko," na chitabu achino njo chitandi cha Lilailano lya Kala. Kwa luga yake ya asili ya Chieblaniya ya chitabu achino chìtandilike na malove alano, "Anepo patandi." Chitabu achino chìtulanguja namuna chivitandilike vitukutuku vyammalele, na namuna Nnungu chatandilihije uloongo wa kuva pamo na vanu. Vatalamu vanji va Bibiliya va maduvano vàtenda kuva chitabu achino chílembwije na Musa, uchocho álembile na vitabu vinji, yani chitabu cha Kuuka na chitabu cha Valawi na chitabu cha Isabu, na chitabu cha Makumbusho la Sheliya, na ìnahululika kuva vitabu anevyo vílembwije mmyaka fulani kutandikila mmwaka wa 1,300 mpaka wa 1,400 K.K. (Kilisto akànambivelekwa).

Chitabu cha Ntandiliko chìumbele habali muhimu namene divayangâta vanu kwelewa vitabu vinji vyammalele vya M'bibiliya, ikàva vya Nnilailano lya Kala au Lyahambi. Chitabu cha Ntandiliko chìtulanguja namuna sambi chiinjidile pachilambo, na umuhimu wa kwida kwa Mpohi wa vanu vammalele. Uchocho, chitabu achino chìuhunukula mpango wa Nnungu wa kuvapoha vanu. Chinu anecho chìnahululika kumaikana kuhalokana na unabii ntandi ulaûja kunnyamba Yesu (Ntandiliko 3:15), na kuhalokana na ahadi ya Nnungu kwa Iblahimu ya kuvibaliki vilambo vyammalele vivêle pachilambo (Ntandiliko 12:3).

Uinjipihi wa chitabu cha Ntandiliko

1. Sula ya 1 na ya 2, Nnungu àumba chilambo, na àmmumba Adamu na Hawa.
2. Sula ya 3 mpaka ya 5, dìmwelesija Adamu na Hawa, na kwamba sambi yao na kwamba chiveleko chao.
3. Sula ya 6 mpaka ya 9, dìmwelesija Nuhu, na kwamba habali dya alila livambwe likulu.
4. Sula ya 10 na 11, dìelesa kwamba mambo lanahumidile ching'ati chipindi cha Nuhu na chipindi cha Iblahimu, pamo na habali dya nnala wa Babeli.
5. Sula ya 12 mpaka ya 50, dìmwelesija Iblahimu, familiya yake na ntandiliko wa chilambo cha Isilaeli.
   a. Maisha langa Iblahimu na Sala n'jawe, làeleswa musula ya 12 mpaka 25.
   b. Maisha langa Isaka na Labeka n'jawe, làeleswa musula ya 21 mpaka 28, na habali dya kuhwa kwanga Isaka, làeleswa musula ya 35.
   c. Maisha langa Yakobo na Esau, vana vanga Isaka, làeleswa musula ya 25 mpaka ya 50.
   d. Sula ya 37 mpaka ya 50, dìumbele habali dya mwana wa Yakobo wanantamwije namene, na namuna chajuhijwe kuva ntawala fulani wa chilambo cha Misili.

Kutandilika kwa chitabu cha Ntandiliko

1 Anepo patandi, Nnungu áumbile kumahunde na chilambo.
2 Chilambo nanga pachinavele na liumbo na chívele chihi nanga chinu. Chilambo chíhunikwije na medi lohe namene na lupi ludimbîje pii, na Umumu wa Nnungu nkuva avèlè muha medi.
3 Nnungu nkuhaula kuchidoni, "Pàà̀ve nng'anji!" Nng'anji nkupwawa.
4 Nnungu nkwona kuva anewo nng'anji nni chinu chambone. Anepo Nnungu nkuhapulanya nng'anji na lupi.

5 Nnungu nkuuchema nng'anji “Muhi,” na lupi nkuluchema “Chilo.” Bahi nkuva
muhi, na nkuva chilo. Na anelyo lyávele liduva litandi.*
6 Nnungu nkuchidoni, “Pààve na nafasi ching'ati medi. Nafasi aneyo ilayavanye medi
mibali mivili, yani muha na pahi.”
7 Bahi nkuva muchi chahawile. Nnungu nkuvika nafasi ya kulayavanya medi lavêle
muha na medi lavêle pahi.
8 Nnungu nkuichema aneyo nafasi, “Kumahunde.” Bahi nkuva muhi, na nkuva chilo.
Na anelyo lyávele liduva lyavili.
9 Nnungu nkuchidoni, “Medi lavêle pahi lalilopolele pamo, uchinga paonekane
pachinu pakávele medi.” Bahi nkuva muchi chahawile.
10 Nnungu nkupachema pachinu pakávele medi “Chilambo,” na muchinu amula
mulopokedile medi nkumuchema “Dibahali.” Bahi Nnungu nkwona kuva anecho
chachitendile nni chinu chambone.
11 Bahi Nnungu nkuhaula kuchidoni, “Chilambo chimeje kila aina ya mimea, mimea
ivêle na dimbeyu, na milandi îpa vihepo vivêle na dimbeyu dya namuna yake.” Bahi
nkuva muchi chahawile.
12 Chilambo nkumeja mimea ivêle na dimbeyu dya namuna yake, na milandi îpa
vihepo vivêle na dimbeyu dya namuna yake. Bahi Nnungu nkwona kuva anecho
chachitendile nni chinu chambone.
13 Bahi nkuva muhi, na nkuva chilo. Na anelyo lyávele liduva lyatatu.
14 Nnungu nkuchidoni, “Kumahunde kùùve na ming'anje uchinga ihapulanye chilo
na muhi. Ming'anje uyoyo ìive vimaiho vya kulanguja mahiku, na maduva na vyaka,
15 na ming'anje aneyo ivale aneko kumahunde uchinga ilangajije pachilambo.” Bahi
nkuva muchi chahawile.
16 Nnungu nkujuha ming'anje mivili mikulungwa, aula nng'anje nkulu namene
ulangaje muhi na aula n'joko ulangaje chilo. Uchocho, Nnungu nkujuha na dinondwa.
17 Nnungu nkuivika aneyo ming'anje kumahunde uchinga ilangaje pachilambo,
18 ilangaje chilo na muhi na kuhapulanya nng'anje na lupi. Bahi Nnungu nkwona
kuva anecho chachitendile nni chinu chambone.
19 Bahi nkuva muhi, na nkuva chilo. Na anelyo lyávele liduva lya ncheche.
20 Nnungu nkuchidoni, “Mmedi muumbale makuwa la viumbe vyomi, na vyuni
viuluke kumahunde.”
21 Bahi Nnungu nkuvaumba anyama vakulu namene va m'bahali na aina dyam-
malele dya viumbe vyomi viônga mmedi. Uchocho, nkuumba na aina dyammalele dya
vyuni. Bahi Nnungu nkwona kuva anecho chachitendile nni chinu chambone.
22 Nnungu nkuvibaliki wachidoni, “Velekana, na kuyenjejeka. Viumbe vya m'bahali
viumbale m'bahali, na vyuni viyenjejeke pachilambo.”
23 Bahi nkuva muhi, na nkuva chilo. Na anelyo lyávele liduva lya nnyano.
24 Nnungu nkuchidoni, “Chilambo chìive na aina dyammalele dya viumbe vivêle
na umi, yani anyama va kulangwa na va munnyitu na vakoko.” Bahi nkuva muchi
chahawile.
25 Nnungu nkuumba kila aina ya anyama va kulangwa na va munnyitu na vakoko.
Bahi Nnungu nkwona kuva anecho chachitendile nni chinu chambone.
26 Anepo Nnungu nkuchidoni, “Tummumbe munu kwa nfano wetu, alandane na
hwetu uchinga atawale dihomba dya m'bahali na vyuni viulûka kumahunde na anyama
vammalele va kulangwa na anyama vammalele va munnyitu na vakoko vammalele va
pachilambo.”

---

* **1:5** Apano pàlembwije “nkuva chilo na muhi, liduva litandi.” Vàlembile uchocho ing'anya Nnungu pachiumbile chilambo lupi lwanipwawa, koka nkuliumba liduva, nkupwawa muhi. Bahi Vayahudi vàvalanga liduva kutandilika nnupi kuhwena kunng'anji.

27 Bahi Nnungu nkummumba munu kwa nfano wake. Kwa nfano wake mwene
Nnungu ámmumbile nnume na mmahe.
28 Nnungu nkuvabaliki wavahaulila kuchidoni, “Velekana na muyenjejeke, muum-
bale pachilambo na kuchitawala. Uchocho, muvatawale ahomba va m'bahali, na vyuni
viulûka kumahunde na kila chiumbe chivêle na umi chiônga pachilambo.”
29 Anepo Nnungu nkuchidoni, “Lola, nangu nìmwing'anga kila mmea wa pachilambo
uvêle na dimbeyu, na kila nnandi ûpa vihepo vivêle na dimbeyu uchinga vìive chakulya
chenu.
30 Na anevo anyama vammalele va nchilambo, na vyuni vyammalele viulûka
kumahunde, na viumbe vyammalele viônga pachilambo, yani kila chiumbe chivêle na
umi, chakulya chavo chìmbekuva mahamba lammalele la mimea.” Bahi nkuva muchi
chahawile.
31 Bahi Nnungu nkuvilola vyammalele vyaviumbele, nkwona kuva kila chinu cha-
chitendile nni chambone namene. Bahi nkuva muhi, na nkuva chilo. Na anelyo lyávele
liduva lya sita.

2

1 Bahi chilambo na kumahunde na vyammalele vivêle anemwo, nkumalilika ku-
umbwa.
2 Kabla likànahwika liduva lya saba Nnungu ávele amalidìlè madengo lammalele la
kuumba. Bahi nniduva anelyo lya saba Nnungu nkuyewelela kukola madengo lake.
3 Nnungu nkulibaliki liduva anelyo lya saba na kulitenda lìive kwajili yake mwene,
kwa kuva, liduva anelyo Nnungu ániyewelela kukola madengo lake lammalele la ku-
umba.

Maeleso lanji layâmba namuna chichiumbwije chilambo na vanu

4 Bahi uvila njo chichiumbwije chilambo na kumahunde.
Yahwe Nnungu paumbile chilambo na kumahunde,
5 nchilambo múvele bado mukanambimèlà chinu chohecho ing'anya Yahwe Nnungu
ávele bado akanambichitonyèlà chilambo imbula, na wala nanga panapwawije munu
wa kulima.
6 Henga medi lachihuma mmimbwimbwi njo lachiulovya ulongo wa nchilambo.
7 Bahi Yahwe Nnungu nkummumba nnume kwa litutunga lya ulongo, nkummehija
dimumu dya umi n'dimula dyake, na aneyo munu nkuva chiumbe chivêle na umi.
8 Bahi Yahwe Nnungu nkuvika bustani m'bali wa mashaliki, kueneo lichêmwa Adeni,
na m'bustani aneyo nkummika ayula munu wammumbile.
9 Anepo Yahwe Nnungu nkumeja kila namuna ya nnandi ukatapêle na ufâa kwa
chakulya. Na ching'ati bustani aneyo pávele na milandi inji mivili ya vihepo. Vihepo
vya nnandi umo vìvatenda vanu vàáve na umi ukee na ntululilo, na vihepo vya nnandi
unji vìvatenda vanu vàáve na uweso wa kupembula mambo lambone na lahakalenge.
10 Aneko ku Adeni kúvele na muto uchimwadilangila medi lake m'bustani aneyo, na
kutandikila pabustani aneyo muto nkuyavanyika kuva myuto ncheche.
11 Lina lya muto ntandi nni Pishoni. Muto anewo ùdinguka chilambo chammalele cha
Havila, chilambo chivêle zahabu.
12 Sahabu ya chilambo anecho nni yambone namene. Uchocho, nchilambo anecho
mùvele malashi la bedola na mayanga lakatapêle la shohamu.
13 Na muto wavili ùchemwa Gihoni. Muto anewo ùdinguka nchilambo chammalele cha
Kushi.
14 Na muto watatu ùchemwa Tigili. Muto anewo ùkululila m'bali wa mashaliki wa
imanga ya Ashulu. Na muto wa ncheche ùchemwa Eflati.
15 Bahi Yahwe Nnungu nkuntwala ayula nnume nkummika M'bustani ya Adeni
uchinga ailime na kuichunga.

16 Yahwe Nnungu nkumwamulisa ayula nnume wachidoni, “Unahulula chihi kulya
vihepo vya nnandi wohewo wa m'bustani,
17 henga vihepo vya nnandi wa kupembula mambo lambone na lahakalenge unalye,
kwa kuva, liduva lyumbekulya vihepo vya nnandi anewo, muhiu uchiuhwe.”
18 Anepo Yahwe Nnungu nkuchidoni, “Chikee chinu chambone ayu nnume kuva
weka. Nìmbemmumbila nkúyangata ambenfâla.”
19 Bahi Yahwe Nnungu nkummumba kwa ulongo kila nnyama wa munnyitu na
kila chuni chiulûka kumahunde, nkumpelekejija ayula nnume uchinga alole chambe-
vachema. Na malina lávichemìlè viumbe anevyo, nkuva njo malina lavo.
20 Bahi ayula nnume nkuvachema malina anyama vammalele va kulangwa, na
anyama va munnyitu na vyuni vyammalele viulûka kumahunde. Henga aneyo nnume
nanga panammwene nkúyangata ambenfâla.
21 Bahi Yahwe Nnungu nkunnaja ayula nnume luwono luidôpa, pánavele nkwona
luwono, Nnungu nkuhalamola luvau lumo lwa aneyo nnume, na pachinu apala paha-
lamwele luvau nkupahunika kwa inyama.
22 Bahi alula luvau lwaholomwene kuhaloka kwanga nnume, Yahwe Nnungu nkulu-
juha kuva mmahe, nkumpelekeja ayula mmahe kwanga ayula nnume.
23 Anepo aneyo nnume nkuchidoni,
“Enhee, ayuno njo angufâla! Ayuno nni liwangwa kuhaloka mmawangwa langu,
na inyama kuhaloka muinyama yangu.
Ayuno àmbechemwa ‘Mmahe,’
kwa kuva, àhumile mwang'une ninnume.”
24 Njo mana nnume ànneka atatake na anyokwe, nkulundana na n'jawe, na anevo vavili
vààva mmili umo.
25 Bahi aneyo nnume na n'jawe vammalele vávele chihi lukundu mwandu, henga wala
nanga pávanawene dihoni.

3

Sambi inandi na asabu yake

1 Nnyongo ávele na ulamba kuvapunda anyama vammalele va munnyitu vanavaum-
bile Yahwe Nnungu. Bahi nnyongo nkunnyaulila ayula mmahe kuchidoni, “Ati muhiu
kuva Nnungu áhawile kuva munalye vihepo vya nnandi wohewo wa m'bustani?”
2 Mmahe nkunnyang'ula ayula nnyongo kuchidoni, “Nanga, tùnahulula chihi kulya
vihepo vya milandi ivêle m'bustani,
3 henga Nnungu áhawile kuva, tunalye vihepo vya nnandi uvêle ching'ati bustani, na
wala tunaukwahe, na tukàtenda uchocho tùmbekuhwa.”
4 Nnyongo nkunnyaulila mmahe kuchidoni, “Mmh! Nanga pamumbekuhwa!
5 Nnungu áhawile uchocho kwa kuva ànimala kuva mukàlya vihepo vya nnandi anewo
ding'ano dyenu dichidihunukuliwe, na mwenu mùmbekuva muchi mwene Nnungu kwa
kumala lambone na lahakalenge.”
6 Bahi mmahe pawene kuva vihepo anevyo vìnafala namene kwa chakulya, na
vìnautila mmeho na vìnafala kwa kupata lúnda, nang'e nkuhepa chihepo cha nnandi
anewo, nkulya, nkumwing'a na nng'andomwe anavele nawe pamo, nanang'e nkulya.
7 Upala vammalele nkuhunukuliwa ding'ano, nkulimala kuva vàvele chihi lukundu
mwandu, bahi nkutota mahamba la nnandi wa tini la kulikuhikija.
8 Bahi chinalyulo, mpapa pauchipunga, ayula nnume na n'jawe nkupilikana dihinji
dya Yahwe Nnungu waonga m'bustani, vanang'o nkulipiha mmilandi ya m'bustani
kuchinga Yahwe Nnungu anavone.
9 Henga Yahwe Nnungu nkunchema ayula nnume na kummuja kuchidoni, “Ùvele
kwachi?”

10 Nang'e nkunnyang'ula kuchidoni, “Nangu ngúpilikene dihinji dyako m'bustani,
nangu nkuyopa, nkulipiha, kwa kuva ngúvele lukundu mwandu.”
11 Yahwe Nnungu nkummuja kuchidoni, “Nnani akuhaulidîle kuva úvele lukundu
mwandu? Dachi, ùlile chihepo cha nnandi chinikulimbijije unalye?”
12 Ayula nnume nkuyang'ula kuchidoni, “Ayu mmahe úngupèlè aikale pamo na nangu
njo angupêle chihepo cha nnandi anewo, nangu nkulya.”
13 Anepo Yahwe Nnungu nkummuja ayula mmahe kuchidoni, “Chinu ntwani achino
chiuchitendile?” Mmahe nkuyang'ula kuchidoni, “Nnyongo áningulambila, nangu
nkulya.”

Asabu

14 Bahi Yahwe Nnungu nkunnyaulila nnyongo kuchidoni,
“Kwa kuva wako ùtendile uchocho,
bahi ùnilaniwa kupunda anyama vammalele valângwa,
na kupunda anyama vammalele va munnyitu.
Ùmbekwava kwa litumbo lyako,
na kuwila litutunga maduva lammalele la umi wako.
15 Nìmbevika umongo kati yakuwe na ayu mmahe,
kati ya chiveleko chako na vanu va nnukolo lwanga ayu mmahe.
Na munu yumo muvanu va nnukolo lwake àmbeponda muti wako,
na wako ùmbennuma aneyo munu chihing'ino chake.”
16 Anepo nkunnyaulila ayula mmahe kuchidoni,
“Nìmbekunonoheja uchungu wa kuveleka,
ùmbevaveleka vana kwa uchungu.
Henga, pamo na anelyo, wako ùmbekuva chihi nkuntamwa namene ntwalo,
nanang'e àmbekutawala wako.”
17 Anepo Yahwe Nnungu nkunnyaulila ayula nnume kuchidoni,
“Kwa kuva wako ùmpilikanidile n'jalo,
nkulya vihepo vya nnandi vinnakulimbijije unalye,
bahi ulongo ùnilaniwa ing'anya yakuwe.
Na wako ùmbelipatila chakulya kuhaloka muulongo anewo kwa kukola madengo laka-
majanga namene,
mmaduva lammalele la umi wako.
18 Ulongo ùmbemeja miva na lukwekwe kwajili yako,
na wako ùmbekulya mahamba la mmwelu.
19 Na ùmbelipatila chakulya kwa kukola madengo lakamajanga namene,
mpaka paumbeuya muulongo mutwaliwije.
Kwa kuva, wako úumbwije kwa litutunga, na uchiuile kavila kuva litutunga.”
20 Bahi ayula nnume nkunchema n'jawe lina “Eva,*” kwa kuva, àmbekuva mama wa
vanu vammalele.
21 Yahwe Nnungu nkunkatapajija Adamu na n'jawe mambende, nkuvawaja.

Adamu na Eva vàvingangwa m'bustani

22 Bahi Yahwe Nnungu nkuchidoni, “Vino vanu vàvele muchi mutuvelelee hwetu,
kwa kulamala lambone na lahakalenge. Vino vàlembelewa vadivilwe kulya chihepo cha
nnandi wa umi ukee na ntululilo, kwa kuva, vakàlya vàmbekuva na umi ukee na ntululilo.
23 Bahi Yahwe Nnungu nkuvavingangila anevo vanu panda bustani ya Adeni, uchinga
vakalime muulongo muvanatwaliwijwe.
24 Nnungu pavavingangidile vanu panda bustani, nkuvivika viumbe vya kulihunde
vivêle na dimapa, m'bali wa mashaliki wa Bustani ya Adeni pamo na upanga wa moto

* **3:20** Lidi lya lina Eva lìpilikanika muchi lilove lya Chieblaniya livêle na mana ya “avêle na umi.”

uchidinguka-dinguka nnyenje, kwa kuichunga indila ichihwena kunnandi wa umi ukee na ntululilo.

4

Kaini na Habilu

1 Bahi Adamu nkulala na Eva n'jawe, Eva nkwikuta chitumbo, nkummeleka Kaini.* Eva nkuchidoni, “Nìmmaleke munu kwa kuhululihwa na Yahwe.”
2 Alafu nkummeleka Habilu, nnung'une Kaini. Habilu ávele nchunga wa dingandolo, na Kaini ávele nkúlima.
3 Palanahwikile mahiku la lichela, Kaini nkunanhumija Yahwe sadaka ya vilyo kuhaloka mmwelu,
4 na Habilu nanang'e nkunhumija Yahwe sadaka ya vipande vya inyama ya angandolo vake vatandi kuvelekwa, vitumbwîle namene. Yahwe nkukatapaliwa namene na Habilu chalumo na sadaka yake,
5 henga Nnungu nanga panakatapaliwije na Kaini, wala sadaka yake. Bahi Kaini nkuvisa namene, nkukwinyilanya lyenye lyake.
6 Yahwe nkunyaulila Kaini kuchidoni, “Ing'anya ntwani ùnivisa, na ing'anya ntwani ukwinyilanyije lyenye lyako?
7 Dachi, ukàtenda lyambone ukámbekubaliwa? Na ukànatende lyambone, bahi sambi ìvenkukuvetela pannango pako, ìnakulembela namene, henga ùlembelewa uileme.”
8 Anepo Kaini nkunnyaulila Habilu nnung'une kuchidoni, “Tuhwene kumawelu.” Bahi pavanavele kumawelu, Kaini nkunhavila Habilu nnung'une, nkummwalala.
9 Bahi Yahwe nkummuja Kaini kuchidoni, “Nnung'uno Habilu àvele kwachi?” Kaini nkunnyang'ula kuchidoni, “Nangu nikámaite! Dachi, kwani nangu njo nchunga wa nnung'unwangu?”
10 Anepo Yahwe nkuchidoni, “Ùtendile chamani? Myadi ya nnung'uno imwadilikidîle muulongo ìvenkungukutila.
11 Hambi wako ùnilaniwa! Nanga chinu chohecho chiumbechipanda muulongo nkukulumuka. Kwa kuva, ulongo anewo ùnywejije myadi ya nnung'uno úmmwalèlè.
12 Paumbelima muulongo, anewo ulongo nanga paumbemeja kavila vilyo kwajili yako. Ùmbekuva munu ukávele na kwenu na wakuhama-hama pachilambo.”
13 Kaini nkunnyaulila Yahwe kuchidoni, “Asabu yuning'ile nni ing'ulungwa namene, nikambehulula kuipililila.
14 Lola, nelo ùninguvinganga nguuke paulongo wa matapata, nnaonekane pameho pako. Bahi nìmbekuva nimunu wakuhama-hama, nikávele na iikadi pachilambo, na munu woheyo ambengwôna àmbenguwalala.”
15 Henga Yahwe nkunnyang'ula kuchidoni, “Nanga, ikámbekuva uchocho! Munu woheyo ambekuwalâla wako, munu aneyo àmbepindikulwa myanda saba.” Bahi Yahwe nkummika Kaini alama uchinga kila munu ambemwôna anammwalale.
16 Kaini nkuuka pameho pa Yahwe, nkuhwena unaikala nchilambo cha ku Nodi,† chivêle m'bali wa mashaliki wa ku Adeni.

Lukolo lwanga Kaini

17 Aneko, Kaini nkulala na n'jawe, na n'jawe nkwikuta chitumbo, nkummeleka Henoko. Kaini nkudenga imanga, nkuichema lina Henoko, lina lya mwanawe.
18 Henoko nkummeleka Iladi. Iladi nanang'e nkummeleka Mehuyaeli, na Mehuyaeli nkummeleka Mesushaeli, na Mesushaeli nkummeleka Lameki.
19 Lameki ávalombile vamahe vavili, yumo vánchema Ada na yunji vánchema Zila.

---

* **4:1** Kwa Chieblaniya, lilove kwa lilove Eva àhawile kuchidoni, “Nìmpete munu.” Eva ávele na mana ya kuva àmmeleke mwana. Na lidi lya lina Kaini, lìpilikanika muchi lilove lya Chieblaniya livêle na mana ya “kupata.” † **4:16** Lidi lya lina Nodi, lìpilikanika muchi lilove lya Chieblaniya livêle na mana ya “kuhama-hama.”

20 Ada nkummeleka Yabali. Na Yabali njo ánavele anakulwao vanu vaikâla
mmigongwe na kulanga.
21 Nnung'une Yabali vánchema Yubali. Na Yubali njo ánavele anakulwao vanu vam-
malele vawômba ving'wenya-ng'wenya na vimbeta.
22 Zila nanang'e nkummeleka mwana wa chilume uvanchema Tubali-Kaini, ánavele
nkúhana wa vyombo vyammalele vya chitale na shaba. Nnumbuwe Tubali-Kaini
vánchema Nama.
23 Lameki nkuvahaulila ajavake kuchidoni,
“Ada na Sila, ngupilikanile nangu!
Pilikanila malove lángutangòlà na mwenu mmajavangu.
Nangu nímmwalele kijana yumo ing'anya ya kunguchabolanga.
24 Ikàva munu ambemmwalâla Kaini àmbepindikulwa myanda saba,
bahi muhiu kuva, munu ambemmwalâla Lameki àmbepindikulwa myanda sabini na
saba.”

Kuvelekwa kwanga Seti

25 Adamu nkulala kavila na Eva n'jawe, Eva nkummeleka mwana wa chilume. Eva
nkuchidoni, “Ayu mwana nìmbenchema lina Seti,‡ ing'anya Nnungu àningujalila kumpata
mwana yunji badala ya Habilu, awalêlwe na Kaini, nkuluwe.”
26 Seti nanang'e nkummaleka mwana wa chilume, nkunchema lina, Enoshi. Anepo
njo vanu pavatandilike kunnyuwa Yahwe.

5

Histoliya ya Adamu na vanu va nnukolo lwake
(1 Mahiku 1:1-4)

1 Aino njo histoliya ya Adamu na vanu va nnukolo lwake. Nnungu pavaumbile vanu,
ávaumbile malinga mwavelelee mwene Nnungu.
2 Ávaumbile nnume na mmahe, nkuvabaliki, nkuvachema lina, “Vanu.”
3 Adamu panavele na vyaka myamoja salasini, nkummaleka mwana ánavele
mwavelelee mwene mwalehu, nkunchema lina Seti.
4 Bada ya kummaleka Seti, Adamu nkuikala vyaka myanane. Na muvyaka anevyo,
Adamu ánivaveleka vana vanji vachilume na vachimahe.
5 Bahi Adamu áikele myaka myatisa salasini, nkuhila.
6 Seti panavele na vyaka myamoja na tano, nkummeleka Enoshi.
7 Bada ya kummaleka Enoshi, Seti nkuikala vyaka myanane na saba. Na muvyaka
anevyo, Seti ánivaveleka vana vanji vachilume na vachimahe.
8 Bahi Seti áikele vyaka myatisa kumi na mbili, nkuhila.
9 Enoshi panavele na vyaka tisini, nkummaleka Kenani.
10 Bada ya kummaleka Kenani, Enoshi nkuikala vyaka myanane kumi na tano. Na
muvyaka anevyo, Enoshi nkuvaveleka vana vanji vachilume na vachimahe.
11 Bahi Enoshi áikele vyaka myatisa na tano, nkuhila.
12 Kenani panavele na vyaka sabini, nkummeleka Mahalaleli.
13 Bada ya kummaleka Mahalaleli, Kenani nkuikala vyaka myanane alubaini. Na
muvyaka anevyo, Kenani nkuvaveleka vana vanji vachilume na vachimahe.
14 Bahi Kenani áikele vyaka myatisa na kumi, nkuhila.
15 Mahalaleli panavele na vyaka sitini na tano, nkummaleka Yaledi.
16 Bada ya kummaleka Yaledi, Mahalaleli nkuikala vyaka myanane salasini. Na
muvyaka anevyo, Mahalaleli nkuvaveleka vana vanji vachilume na vachimahe.
17 Bahi Mahalaleli áikele vyaka myanane tisini na tano, nkuhila.

‡ **4:25** Lidi lya lina Seti, lìpilikanika muchi lilove lya Chieblaniya livêle na mana ya “kujaliwa.”

18 Yaledi panavele na vyaka myamoja sitini na mbili, nkummeleka Henoko.
19 Bada ya kummaleka Henoko, Yaledi nkuikala myaka myanane. Na muvyaka anevyo, Yaledi nkuvaveleka vana vanji vachilume na vachimahe.
20 Bahi Yaledi áikele vyaka myatisa sitini na mbili, nkuhila.
21 Henoko panavele na vyaka sitini na tano, nkummeleka Mesusela.
22 Henoko ávele munu ánavele pepi namene nawi Nnungu. Bada ya kummaleka Mesusela, Henoko nkuikala vyaka myatatu. Na muvyaka anevyo, Henoko nkuvaveleka vana vanji vachilume na vachimahe.
23 Bahi Henoko áikele vyaka myatatu sitini na tano.
24 Henoko ávele munu ánavele pepi namene nawi Nnungu, na ániwalawala, kwa kuva, Nnungu ánintwala.
25 Mesusela panavele na vyaka myamoja samanini na saba, nkummaleka Lameki.
26 Bada ya kummaleka Lameki, Mesusela nkuikala vyaka myasaba samanini na mbili. Na muvyaka anevyo, Mesusela nkuvaveleka vana vanji vachilume na vachimahe.
27 Bahi Mesusela áikele vyaka myatisa sitini na tisa, nkuhila.
28 Lameki panavele na vyaka myamoja samanini na mbili, nkummaleka mwana wa chilume.
29 Lameki nkuchidoni,“Ayu mwana nìmbenchema lina Nuhu,* kwa kuva àmbetutuja mitima ing'anya ya madengo lakamajanga latukola kwa makono letu muulongo auno waulanite Yahwe.”
30 Bada ya kummaleka Nuhu, Lameki nkuikala vyaka myatano tisini na tano. Na muvyaka anevyo, Lameki nkuvaveleka vana vanji vachilume na vachimahe.
31 Bahi Lameki áikele vyaka myasaba sabini na saba, nkuhila.
32 Nuhu panavele na vyaka myatano, nkummaleka Shemu, nkummaleka Yafeti, nkummaleka nawi Hamu.

6

Kuyenjejeka kwa mambo lahakalenge

1 Bahi vanu pavatandilike kuyenjejeka pachilambo na kuvaveleka vana vachimahe,
2 viumbe fulani vinahaleke kulihunde* nkuvona anevo vana va chimahe kuva vànikatapala, bahi nkulitomolelanga avala uvachivatamwa, nkuvajuha kuva ajavao.
3 Anepo Yahwe nkuchidoni, “Nikambeleka imumu yangu ya umi ììkale nkati mwanga munu maduva lammalele, kwa kuva nang'e nni munu chihi wa kuhwa. Bahi munu akámbelama vyaka vipûnda myamoja na ishilini.”
4 Bahi mmahiku anelo, na lapapête, pachilambo pávele na vanu maluchi lalepîle namene, vanavelekwejije kuhalokana na ulombi wa avala viumbe na avala vana va chimahe. Anevo vanu maluchi váchemwa “Vanefili,” na nni vanu vanavele ang'ondo vavêle na dimongo namene vanapwawije anepo kala, na nni vanu vachimaikana namene.
5 Yahwe pawene kuva mambo lahakalenge làvenkuhalija kuyenjejeka pachilambo, na kuva kila chinu chakudungila munu muisungu yake chìiva chihi chibaya mmaduva lammalele,
6 Yahwe nkulihamola namene kwa kummumba munu pachilambo, na muntima mwake nkuva na lihindambi.
7 Bahi nkuchidoni, “Nìmbevaondonganga mwalehu vanu univaumbile, vanapwawe pachilambo. Uchocho, nìmbevaondonganga na anyama vammalele na vakoko na vyuni viulûka kumahunde. Kwa kuva, nahinginika kwa kuvaumba.”
8 Henga Yahwe nkukatapaliwa nawi Nuhu.

Habali dyanga Nuhu

* **5:29** Mana ya lina Nuhu nni, kutuja ntima.
* **6:2** Lilove kwa lilove apano pàlembwije, “vana vachilume vanga Nnungu.”

9 Aino njo histoliya yanga Nuhu na vanu va nnukolo lwake. Nuhu ávele munu
achilatenda àlalá lalalembela Nnungu, na ávele munu akánavele na likosa ching'ati vanu
va mmaduva anelo, na ávele munu anavele pepi namene nawi Nnungu.
10 Nuhu ávele na vana vatatu vachilume, Shemu, Yafeti nawi Hamu.
11 Nnungu áchiwene chilambo kuva chìniondongeka na chìumbele chihi ukatili,
12 yani áchiwene chìniondongeka mwalehu, kwa kuva kila munu àtenda chihi la-
hakalenge.
13 Nnungu nkunnyaulila Nuhu kuchidoni, “Nìmbeviondonganga viumbe vyammalele
kwa kuva, chilambo chammalele chìumbele ukatili ing'anya ya vanang'o. Muhiu,
nìmbevaondonganga mwalehu pamo na chilambo!
14 Bahi likatapajije safina ya mbao dya mvinje. Yavanya vyumba nkati mwake na
uipakalange lami, nkati na pawelu uchinga medi lanainjile nkati.
15 Ikatapaje safina ivêle na ulehu wa futi myanne na amsini, na upana wa futi sabini
na tano na changa cha futi alubaini na tano.
16 Aneyo safina ìive ya galofa tatu na ìive na nnango nnuvau. Tununa muha, na uleke
mwanya wa ding'olokoto uvêle na ulehu malinga wa futi moja na nusu kati ya nakatene
na likangala, mmipata yammalele ya safina.
17 Nìmbekwida na livambwe uchinga nguondongange viumbe vyammalele vya pachil-
ambo. Kila chiumbe chivêle na umi pachilambo chìmbekuhwa.
18 Henga nìmbetenda lilailano lyangu na wako. Ùmbeinjila nsafina, wako pamo na n'jalo
na vana vako pamo na ajavao.
19 Na kila aina ya viumbe vivêle na umi viinjije nsafina vivili-vivili, yani nannume na
mmahe, uchinga uvachunge vààve vomi chalumo na wako umwene.
20 Kila aina ya chuni na nnyama na kila aina ya nkoko, vachivaide kwakuwe vavili-
vavili, uchinga vachungwe, vanahwe.
21 Uchocho, twala aina dyammalele dya vilyo, uvikondye uchinga vìive chakulya
chenu na cha anevyo viumbe.”
22 Bahi Nuhu nkutenda lammalele malinga chalaijijwe na Nnungu.

7

Livambwe

1 Yahwe nkunnyaulila Nuhu kuchidoni, “Injila nsafina, wako pamo na vanu vam-
malele va nng'ande mwako, kwa kuva muvanu va chívelèkwà achino, nangu nìkuwene
chihi wako weka kuva umunu utênda àlalá lángulembèlà.
2 Vatwale anyama vammalele halali, vachilume saba na vachimahe saba, henga
anyama halamu vatwale vachilume vavili na vachimahe vavili.
3 Uchocho, vitwale vyuni viulûka kumahunde vya kila aina, vyachilume saba na
vyachimahe saba. Tenda uchocho kwajili ya kukondya mipandani ya aina dya anyama
na vyuni anevyo, pachilambo.
4 Bada ya maduva saba, nìmbetonya imbula pachilambo maduva alubaini, chilo na
muhi, na kila chiumbe chivêle na umi chinichiumbile pachilambo nìmbechiondonganga.”
5 Bahi Nuhu nkutenda lammalele malinga chalaijijwe na Yahwe.
6 Livambwe paliidile pachilambo, Nuhu ávele na myaka myasita.
7 Nuhu na n'jawe na vana vake na ajavao nkuinjila nsafina uchinga valinyemye na
livambwe.
8 Bahi anyama halali na anyama halamu na vyuni na viumbe vyammalele viônga
pachilambo,
9 vyachilume na vyachimahe, nkuida kwanga Nuhu, nkuinjila nsafina malinga
Nnungu chamwamulisije Nuhu.
10 Bada ya maduva saba, medi la livambwe nkutandilika kuchihunika chilambo.

11 Nuhu panavele na vyaka myasita, nniduva lya kumi na saba lya mwedi wa vili,
liduva anelyo vimbwimbwi vyammalele vya pahi chilambo nkulipuha medi, na medi
lavêle kumahunde nkukung'unikila pachilambo.
12 Bahi imbula nkutonya pachilambo kwa maduva alubaini, chilo na muhi.
13 Nniduva ulyolyo imbula paitandilike kutonya, Nuhu na n'jawe na vana vake,
Shemu, Yafeti na Hamu pamo na ajavao, nkuinjila nsafina.
14 Anemwo nsafina váinjidile vene pamo na aina dyammalele dya anyama va munny-
itu na aina dyammalele dya anyama va kulangwa na aina dyammalele dya vakoko
vaônga pachilambo na vyuni vya kila aina, na kila chiumbe chivêle na dimapa.
15 Bahi viumbe vyammalele vya kila aina nkuida kwanga Nuhu, nkuinjila nsafina,
vivili-vivili.
16 Kila aina ya viumbe anevyo víinjidile nannume na mmahe malinga Nnungu
chanamwamulisije Nuhu. Bahi Nuhu pamalilikidile kuinjila nsafina, Yahwe Nnungu
nkuchima nnango.
17 Imbula ítonyile maduva alubaini, na livambwe nkuhalija kuyenjejeka pachilambo.
Medi nkuyenjejeka namene mpaka safina kunyanyulwa muha namene mwa chilambo.
18 Medi nkuhalija kuyenjejeka namene ulehu, na safina nkuva uielea muha mwake.
19 Anelo medi nkuva lohe namene muha chilambo mpaka machinga lammalele
malehu la pachilambo nkuhunikwa.
20 Medi lániyenjejeka mpaka kuhunika machinga na kulapunda, malinga ulehu wa futi
ishilini na mbili.
21 Bahi viumbe vyammalele vya pachilambo nkuhwanga, yani vyuni na anyama va
kulangwa na anyama va munnyitu na vakoko vammalele vaônga pachilambo, na vanu
vammalele.
22-23 Nnungu ániviondonganga viumbe vyammalele vivêle na umi vya nchilambo, yani
vanu na vanyama na vakoko vaônga pachilambo na vyuni vyammalele. Na nanga
chiumbe chinalekwije chivèlè chomi ikànave chihi Nuhu na vanji vanavele nsafina.
24 Medi anelo lánitanda pachilambo kwa uhiku wa maduva myamoja na amsini.

8

Ntululilo wa livambwe

1 Nnungu nanga panannuvalidile Nuhu na anyama vammalele va munnyitu, na va
kulangwa vanavele chalumo nanang'e nsafina. Bahi Nnungu nkupungiha lipungo
pachilambo chammalele, na medi nkutandilika kunywenyelekela.
2 Vimbwimbwi vya medi, na medi lachikung'unika kuhaloka kumahunde nkunyala-
jwa.
3 Medi nkuhweneha kunywa kadiki-kadiki nchilambo. Bada ya maduva myamoja na
amsini, medi nkunywa namene.
4 Nniduva lya kumi na saba lya mwedi wa saba, safina nkunatula kumachinga la
Alalati.
5 Medi nkuhweneha kupungula kadiki-kadiki, na nniduva litandi lya mwedi wa kumi,
visweswe vya machinga nkutandilika kwonekana.
6 Bada ya maduva alubaini, Nuhu nkuchimula lidilisha lyanakatapajije nsafina
aneyo,
7 nkunhumya nankonda pawelu, henga nankonda nanga panauyite, nang'e ápite
chihi wanachiuluka-uluka mpaka uhiku aula medi palanywele nchilambo.
8 Bahi Nuhu nkunhumya umunda pawelu uchinga apate kumala ikàva medi làninywa.
9 Henga kwa kuva medi lávele bado lakànambikunywa, ayula umunda nanga panawene
pachinu pakutulila, bahi nkuuya kwanga Nuhu nsafina. Nuhu nkunyoloja nkono wake
nkuntwala ayula umunda nkunnyinjija nsafina.
10 Nuhu nkulindilila kwa maduva lanji saba, nkunhumya kavila ayula umunda.

11 Chinalyulo ayula umunda nkuuya kwanga Nuhu akuno apambìlè pakanya pake
lihamba livihi lya nnandi wa nzeituni. Bahi Nuhu nkumala kuva medi làni pungula
nchilambo.
12 Nuhu nkulindilila kwa maduva lanji saba, nkunhumya kavila ayula umunda,
mwanda anewo ayula umunda nanga panauite kavila kwanga Nuhu.
13 Nuhu panavele na vyaka myasita na moja, liduva litandi lya mwedi ntandi, medi
lávele lanywèlè nchilambo. Anepo Nuhu nkuchihunukula chihuniko cha safina, na
palolite pawelu, nkwona medi lanywèlè mwalehu nchilambo.
14 Liduva lya ishilini na saba lya mwedi wavili, chilambo chívele chiyumìlè mwalehu.
15 Bahi Nnungu nkunnyaulila Nuhu kuchidoni,
16 "Huma nsafina, wako pamo na n'jalo na vana vako na ajavao.
17 Na vihumye pawelu viumbe vyammalele, yani vyuni na anyama na vakoko
vammalele vaônga pachilambo uchinga vapate kuvelekana namene na kuyenjejeka na
kuyanjala pachilambo chammalele."
18 Bahi Nuhu nkuhuma nsafina, nang'e pamo na n'jawe na vana vake na ajavao.
19 Uchocho, viumbe vyammalele vivêle na umi nkuhumananga kupapatana na aina
dyake, yani anyama vammalele na vakoko vammalele vaônga pachilambo na vyuni
vyammalele vya pachilambo.

Nuhu ànhumija Nnungu sadaka

20 Nuhu nkun'dengela Yahwe chitala, nkuntwala nnyama yumo-yumo kuhaloka
nnikuwa lya kila aina ya anyama halali na kuhaloka nnikuwa lya kila aina ya vyuni
halali, nkunhumija Nnungu sadaka ya kuipija moto pachitala.
21 Liumba lya kunung'ila lya sadaka aneyo nkunkatapalila Yahwe, nkutangola
chimunda-munda kuva, "Nikambechilani kavila chilambo ing'anya ya vanu. Nangu
ǹnimala kuva mawaso lavo lànihakalanga kutandikila ujoko wavo. Mwiko nikambeuila
kavila kuviondonganga viumbe vyammalele malinga chíngutendìlè.
22 Bahi mahiku la kupanda na la kuvuna, na mahiku la chipwepwe na la chitukuta, na
mahiku la chihuku na la chambu, chilo na muhi, anevyo vyammalele vìmbekuva chihi
nkupwawa mpaka ntululilo wa chilambo."

9

Nnungu àtenda lilailano na Nuhu

1 Nnungu nkum'baliki Nuhu na vana vake wannyaulila kuchidoni, "Velekana, na
muyenjejeke mukachiumbaje chilambo.
2 Anyama vammalele va pachilambo na vyuni vyammalele na viumbe vyammalele
viônga pachilambo na ahomba vammalele va m'bahali, vàkamujijwe mmakono lenu,
vanang'o vàmbennyopanga namene mwenu.
3 Viumbe vyammalele vivêle na umi vìmbekuva chakulya chenu malinga chinimpe-
lenge dimbowa dya mahamba kuva chakulya chenu.
4 Henga munamulye nnyama bila kumwadila myadi yake, kwa kuva umi ùvele
mmyadi.
5-6 Nangu nìmmumbile munu kwa nfano wangu nimwene, bahi nguchinimwasibu
nnyama woheyo au munu woheyo ambemmwalâla munu. Ikàva nnyama àmbemmwalala
munu, aneyo nnyama lasima awalalwe. Na ikàva munu àmbemmwalala munu nnyake,
aneyo munu lasima awalalwe.
7 Bahi mwenu velekanga na muyenjejeke, velekanga namene, muyenjejeke pachil-
ambo."

Inyingamu

8 Bahi Nnungu nkunnyaulila Nuhu pamo na vana vake kuchidoni,

9 “Lola, nangu ngùtenda lilailano lyangu na mwenu pamo na vanu va nnukolo lwenu,
10 na viumbe vyammalele vivêle na umi, yani vyuni na vanyama va kulangwa pamo
na vanyama vammalele va munnyitu, vammalele vahumîle nsafina pamo na mwenu.
11 Nangu ngùtenda lilailano lyangu na mwenu kuva, likambehumila kavila livambwe
lya kwondonganga chilambo chammalele na viumbe vyammalele.
12-13 Na ayi inyingamu inguivikile kumahunde, ìmbekuva chimaiho cha lilailano
lingulitenda na mwenu na viumbe vyammalele vya pachilambo. Inyingamu ayi
ichiinkumbusange mwenu kuva, pàvele lilailano kati yangu na mwenu, mmivelekwa
vyammalele.
14 Na ìmbekuva uvila, kila panimbetanda mahunde la imbula kumahunde, na aneyo
inyingamu paimbeoneka aneko kumahunde,
15 anepo nguchingukumbukile lilailano lyangu língutendìlè pamo na mwenu na
viumbe vyammalele. Na pakambekuva na livambwe lya kwondonganga viumbe
vyammalele, mwiko.
16 Aneyo inyingamu paimbehumila kumahunde, nìmbeyona na kulihimukila lilailano
anelyo likee na ntululilo kati yangu na viumbe vyammalele vya pachilambo.”
17 Anepo Nnungu nkunnyaulila Nuhu kuchidoni, “Achi njo chimaiho cha lilailano
lyangu língutendìlè na viumbe vyammalele vya pachilambo.”

Nuhu pamo na vana vake

18 Vana vanga Nuhu vanahumile nsafina nni, Shemu, Yafeti na Hamu. Na Hamu njo
anavele atatake Kanaani.
19 Anevo njo vana vatatu vanga Nuhu, na kuhalokana na vana anevo, vanu
vániyenjejeka na kuyanjala pachilambo chammalele.
20 Bada ya livambwe, Nuhu ávele nkúlima, na ávele munu ntandi kulima welu wa
mizabibu.
21 Liduva limo, Nuhu nkukumbila divayi, nkukalewa, nkulala chihi lukundumwandu
mun'gongwe wake wachiikala.
22 Bahi Hamu, atatake Kanaani, nkuwona mwandu wa atatake, nkuhuma pawelu
nkunavahaulila avala akuluvake vavili.
23 Henga Shemu na Yafeti nkutwala inguwo, nkuivika mmavala lavo, nkuhwena
chihenganyuma, nkunammimba atatawao. Meho lavo lálola chihi nnyenje, na wala
nanga pavanauwene mwandu wa atatawao.
24 Bahi Nuhu paunnyamwike wala, nkumala namuna chantendeledile mwanawe
n'joko,
25 nkuchidoni,
“Kanaani alanike!
Àmbekuva ntumwa wa pahi namene wa akuluvake.”
26 Nkuhaula kavila kuchidoni,
“Yahwe, Nnungu wangu am'baliki Shemu!
Na Kanaani ààve ntumwa wanga Shemu.
27 Nnungu aidalambule mipaka yanga Yafeti,
na Yafeti akumilane na Shemu na kuikala nawe pamo,
na Kanaani ààve ntumwa wanga Yafeti.”
28 Bada ya livambwe, Nuhu nkuikala vyaka myatatu amsini.
29 Bahi Nuhu nkuikala vyaka myatisa amsini, nkuhila.

10

Vanu va n'ding'olo dya vana vanga Nuhu (1 Mahiku 1:4-23)

1 Bada ya livambwe, vana vanga Nuhu, yani Shemu, Yafeti na Hamu, nkuvaveleka
vavana. Na aino njo histoliya ya vanu va n'ding'olo dyavo.

Vanu va nnukolo lwanga Yafeti

2 Yafeti ámmeleke Gomeli na Magogu na Madayi na Yavani na Tubali na Mesheki na
Tilasi.
3 Gomeli nkummaleka Ashikenazi na Lifati na Togama.
4 Yavani nkummaleka Elisha na Talishishi na Kitimu na Lodanimu.
5 Kuhalokana na vana anevo vanga Yavani, nkuvelekwa vanu vohe vayanjêle mmil-
ambo vya pwani ya bahali ya Meditelaniya na mmisiwa vyake. Anevo njo vanu va
nnukolo lwanga Yafeti kupapatana na matawa lao na luga dyavo na ding'olo dyavo na
vilambo vyao.

Vanu va nnukolo lwanga Hamu

6 Hamu ámmeleke Kushi na Misili na Puti na Kanaani.
7 Kushi nkummaleka Seba na Havila na Sabita na Laama na Sabiteka. Na Laama
nkummaleka Sheba na Dedani.
8 Uchocho, aneyo Kushi nkummaleka* Nimlodi, anavele munu ntandi kuva
mwing'ondo shujaa pachilambo.
9 Nimlodi ávele nkúlumbata nkulu kupunda vammalele pachilambo,† njo mana pàvele
na itangodi ivatangola vanu kuva, “Ayu munu àvele muchi Nimlodi, ayula nkúlumbata
nkulu kupunda vammalele pachilambo.”
10 Dimanga dinandi dyanatandilike kuditawala dyávele, Babeli na Eleku na Akadi na
Kaline, nchilambo cha Babiloni.‡
11 Nimlodi paukile nchilambo anecho nkuhwena mpaka chilambo cha ku Ashulu,
aneko nkunadenga imanga ya Ninawi na Lehobosi-Ili na Kala,
12 na Leseni. Na imanga ya Leseni yávele ching'ati imanga ya Ninawi na imanga ya
Kala, na imanga ya Kala yávele imanga ing'ulu.
13 Na Misili njo ánavele anakulwao Valudi na Vaanami na Valehabi na Vanafutuhi,
14 na Vapasilusi na Vakafutoli na Vakasiluhi. Na Vakasiluhi njo anakuluvao Vafilisti.
15 Kanaani nkummaleka Sidoni, mwanawe chihungula mikova. Na Sidoni njo
anakulwao Vasidoni. Uchocho, Kanaani ávele anakulwao Vahiti,
16 na Vayebusi na Vaamoli na Vagiligashi,
17 na Vahivi na Vaaliki na Vasini,
18 na Valivadi na Vasemali na Vahamasi. Bahi lukoto, vanu va lukolo lwanga Kanaani
nkuyanjala,
19 na lipalu lya chilambo chavo nkutandikila Sidoni kuloja m'bali wa kusini mpaka ku
Gelali na ku Gaza. Na kutandikila Gaza kuloja m'bali wa mashaliki línihweneha mpaka
ku Sodoma na ku Gomola na ku Adima na ku Seboimu, mpaka kuhwikila ku Lasha.
20 Anevo njo vanu va nnukolo lwanga Hamu kupapatana na matawa lao na luga
dyavo na ding'olo dyavo na vilambo vyao.

Vanu va nnukolo lwanga Shemu

21 Shemu nkuluwe Yafeti, nang'e ávele anakulwao vanu vammalele va nnukolo
lwanga Ebeli.§
22 Shemu ámmeleke Elamu na Ashulu na Alifakisadi na Ludi na Alamu.
23 Na Alamu nkummaleka Uzi na Huli na Geseli na Mashi.
24 Alifakisadi nkummaleka Sela, na Sela nkummaleka Ebeli.

---

* **10:8** Apano palembwîje ‘nkummaleka,’ kwa Chieblaniya ìnahululika kuva na mana, Nimlodi ávele wa nnukolo lwanga Kushi, au mwana wa kummaleka mwene Kushi. † **10:9** Nchieblaniya ìlembwije ‘nkúlumbata wambone pameho pa Yahwe.’ ‡ **10:10** Babiloni nni lina linji lya chilambo na imanga ya Sinali. § **10:21** Malove ‘vanu vammalele va nnukolo lwanga Ebeli,’ kwa Chieblaniya ìnahululika kuva làvele na mana ya Vaeblaniya, yani Vaisilaeli.

25 Ebeli nkuvaveleka vana vavili vachilume, yumo nkunchema lina Pelegi, ing'anya
mahiku anelo vanu vánimwadilihanyijwa pachilambo chammalele, na mwana yunji
nkunchema Yokitani.
26 Yokitani nkummaleka Alimodadi na Selefu na Hazalimaweti na Yela,
27 na Hadolamu na Uzali na Dikla,
28 na Obali na Abimaeli na Seba,
29 na Ofili na Havila na Yobabu. Anevo vammalele nni anavake Yokitani.
30 Vanu anevo váikelenge kutandikila ku Mesha mpaka ku Sefali, chilambo cha
machinga chivêle m'bali wa mashaliki.
31 Anevo njo vanu va nnukolo lwanga Shemu kupapatana na matawa lao na luga
dyavo na ding'olo dyavo na vilambo vyao.
32 Bahi aneyo njo histoliya ya vanu va n'ding'olo dya vana vanga Nuhu kupapatana na
matawa lavo na vilambo vyao. Na bada ya livambwe, vanu anevo vániyanjala, na vanu
va vilambo vyammalele vàhalokene na vanu va ding'olo anedyo.

11

Nnala wa Babeli

1 Mmahiku anelo vanu vammalele va pachilambo vávele chihi na luga imo, na
vátangola chihi uchimo.
2 Bahi vanu pavatandilike kuhwena-hwena kuloja m'bali wa mashaliki*, nkuhwika
nchilambo chikávele na machinga-machinga aneko ku Babiloni, nkuikalanga aneko.
3 Bahi anevo vanu nkuhaulanila kuchidoni, “Hambi, tufyatule matofali koka tulay-
oche mmoto uchinga latandeke saana.” Bahi vanu anevo vátumidile matofali badala ya
mayanga, na vátumidile lami kulundanyijija matofali anelo.
4 Nkuhaulanila kavila kuchidoni, “ Hambi tuidenge imanga na nnala ulepîle namene,
umbehwîka kumahunde uchinga tupate kumaikana na tunamwadilikane pachilambo
chammalele.”
5 Bahi Yahwe nkusulupuka kuhaloka kulihunde uchinga akailole aila imanga na
anewo nnala uvachidenga vanu.
6 Yahwe nkuhaula kuchidoni, “Ava vanu nni uvamo na vammalele nni vanu va luga
imo, na anecho chivachitenda nni ntandiliko chihi wa àlalá lavambelatenda, bahi chinu
chohecho chivambekudungila kuchitenda chichichitendeke.
7 Bahi tusulupuke pachilambo tukaitimbange luga yavo uchinga vanapilikanane.”
8 Bahi Yahwe nkuvamwadilihanyija kila pachinu, pachilambo chammalele,
nkulekanga kuidenga aila imanga.
9 Imanga aneyo nkuchemwa Babeli,† kwa kuva, aneko njo Yahwe kwanatimbenge
luga ya chilambo chammalele, na kutandikila anepo pachinu, Yahwe nkuvamwadili-
hanyija vanu kila pachinu, pachilambo chammalele.

Kutandikila Shemu mpaka Ablamu

10 Aino njo histoliya ya Shemu na vanu va nnukolo lwake. Paipitile myaka mivili bada
ya livambwe, Shemu panavele na vyaka myamoja, nkummaleka Alifakisadi.
11 Bada ya kummaleka Alifakisadi, Shemu nkuikala vyaka myatano, na mmyaka
aneyo nkuvaveleka vana vanji, vachilume na vachimahe.
12 Na Alifakisadi panavele na vyaka salasini na tano, nkummaleka Sela.
13 Alifakisadi bada ya kummaleka Sela, nkuikala vyaka myanne na tatu, na mmyaka
aneyo nkuvavaleka vana vanji vachilume na vachimahe.
14 Na Sela panavele na vyaka salasini, nkummaleka Ebeli.

---

* **11:2** Munsitali auno ìnahululika kuva, vanu váhwena m'bali wa mashaliki au váhaloka m'bali wa mashaliki. † **11:9** Babeli mana lake kutimbanyika.

15 Na bada ya kummaleka Ebeli, nkuikala vyaka myanne na tatu, na mmyaka aneyo
nkuvaveleka vana vanji vachilume na vachimahe.
16 Ebeli panavele na vyaka salasini na nne, nkummaleka Pelegi.
17 Na bada ya kummaleka Pelegi, nkuikala vyaka myanne na salasini, na mmyaka
aneyo nkuvaveleka vana vanji vachilume na vachimahe.
18 Pelegi panavele na vyaka salasini, nkummaleka Leu.
19 Na bada ya kummaleka Leu, nkuikala vyaka myambili na tisa, na mmyaka aneyo
nkuvaveleka vana vanji, vachilume na vachimahe.
20 Leu panavele na vyaka salasini na mbili, nkummaleka Selugi.
21 Na bada ya kummaleka Selugi, nkuikala vyaka myambili na saba, na mmyaka
aneyo nkuvaveleka vana vanji, vachilume na vachimahe.
22 Selugi panavele na vyaka salasini, nkummaleka Naholi.
23 Na bada ya kummaleka Naholi, nkuikala vyaka myambili, na mmyaka aneyo
kuvaveleka vana vanji, vachilume na vachimahe.
24 Naholi panavele na vyaka ishilini na tisa, nkummaleka Tela.
25 Na bada ya kummaleka Tela, nkuikala vyaka myamoja kumi na tisa, na mmyaka
aneyo nkuvaveleka vana vanji, vachilume na vachimahe.
26 Tela pahwikihije vyaka sabini, nkutandilika kuvaveleka vana, yani Ablamu na
Naholi na Halani.
27 Na aino njo histoliya ya Tela na vanu va nnukolo lwake. Tela nkummaleka Ablamu
na Naholi na Halani. Halani nkummaleka Lutu.
28 Henga Halani ánihila muimanga ya Ulu ya Vakaludayo, muimanga yanavelekwejije,
na uhiku anewo atatake ávele chihi momi.
29 Bahi Ablamu na Naholi nkulomba. N'jawe Ablamu vánchema Salai, na n'jawe Naholi
vánchema Milika. Milika na Isika vávele vana vachimahe vanga Halani.
30 Na Salai ávele ntonga, nanga panavele na mwana.
31 Tela nkuntwala mwanawe uvanchema Ablamu na Salai n'jawe Ablamu, chalumo
na n'dukuluwe uvanchema Lutu, mwanawe Halani, vammalele nkuukananga ku Ulu
ya Vakaludayo, nkulodya kuchilambo cha ku Kanaani. Henga pavakamwele ku Halani,
nkuikalanga anepo.
32 Tela áikele vyaka myambili na tano, nkuhila aneko ku Halani.

12

Nnungu àntandola Ablamu

1 Bahi Yahwe nkunnyaulila Ablamu kuchidoni, “Uka nchilambo chako, valeke alan-
gavako na ing'ande ya atatako, koka uhwene nchilambo chinimbekulanguja.
2 Nangu nìmbevatenda vanu va nnukolo lwako kuva chilambo chikulungwa, na
nìmbekubaliki na kulitumbyanga lina lyako. Wako pamo na vanu va nnukolo lwako
mùmbekuva balaka kwa vanu vanji.
3 Munu ambekubalîki wako, nangu nguchinim'baliki, na munu woheyo ambekulâni
wako, nangu nguchingunlani. Na kwa kupitila wako, nìmbevabaliki vanu va vilambo
vyammalele vya pachilambo.”
4 Bahi Ablamu nkuuka ku Halani malinga chanalaijijwe nawi Yahwe. Lutu nanang'e
nkulongana nawe. Ablamu paukile ku Halani ávele na vyaka sabini na tano.
5 Ablamu nkuntwala Salai n'jawe na Lutu mwana wa nnung'une na dimali dyavo
dyammalele pamo na vanu vammalele uvanavapete aneko ku Halani. Vammalele
nkupanganika mwanda, nkuhwena mpaka chilambo cha ku Kanaani. Pavahwikile
aneko,

6 Ablamu nkupita nchilambo anecho, nkuhwena unaikala ku Shekemu, pachinu
pachinnungu, pavêle nnandi wa chinnungu wa Mole.* Mmahiku anelo, venedi va
chilambo anecho vávele Vakanaani.
7 Bahi Yahwe nkunhumila Ablamu nkunnyaulila kuchidoni, “Chiveleko chako
nìmbeching'a chilambo achino.†” Anepo Ablamu nkudenga chitala kwajili ya Yahwe,
anhumidîle.
8 Ablamu nkuuka, nkulodya ya kumachinga lavêle m'bali wa mashaliki wa ku Beseli.
Aneko Ablamu nkudenga n'gongwe wake ching'ati eneo livêle m'bali wa mashaliki
wa imanga ya Beseli na m'bali wa mangalibi wa imanga ya Ai. Anepo napanang'o
nkun'dengela Yahwe chitala cha kunhumija sadaka, nkutandilika kunnyuwa.
9 Anepo Ablamu nkuhweneha na mwanda, waonganya-onganya kulodya m'bali wa
kusini, kulilanga lya Negebu.‡

Ablamu nchilambo cha Misili

10 Mmahiku anelo nkukamola indala ing'ulungwa nchilambo anecho, bahi Ablamu
nkubidi ahwene ku Misili akaikale aneko kadiki.
11 Ablamu panavele pepi kuhwika ku Misili nkunnyaulila Salai n'jawe kuchidoni,
“Ǹnimala kuva wako nni nkongwe ukatapele namene na uutila mmeho.
12 Vamisili pavambekwona vàmbehaula kuva, ‘Ayu nni n'jawe.’ Anepo njo pavambem-
bwalala nangu, henga wako vàmbekuleka uvèlè umumi.
13 Bahi vahaulile kuva, wako nnumbwangu, uchinga vangutendele lambone, na
ngupate kulama kwajili yako.”
14 Bahi Ablamu pahwikile ku Misili, Vamisili nkumwona Salai kuva nkongwe akat-
apele namene.
15 Maafisa fulani vanga Falao, nfalume wa Misili pavammwene Salai, nkunannom-
bolela namene kwanga Falao. Bahi Salai nkupelekejwa muing'ande yanga Falao.
16 Falao nkuntendela Ablamu lambone ing'anya ya Salai, nkumwing'a Ablamu
dingandolo na ding'ombe na punda anamilume na makolo, vatumwa vachilume na
vachimahe pamo na angamila.
17 Henga Yahwe nkuntaya magonjwa Falao, nang'e pamo na vanu va nng'ande mwake
ing'anya ya kuntwala Salai, n'jawe Ablamu.
18 Anepo Falao nkunchema Ablamu nkummuja kuchidoni, “Chinu ntwani achino
chungutendeledile? Mwadachi unanguhaulile kuva Salai ni n'jalo?
19 Mwadachi úhawile kuva ni nnumbulo mpaka nangu nkuntwala kuva n'jangu? Bahi
n'jalo ayuno, ntwale uuke nawe!”
20 Anepo Falao nkuvalaija vanu vake vampelekele Ablamu pamo na n'jawe. Vanang'o
nkumpelekela pamo na dimali dyake dyammalele.

13

Kuhapukana kwa Ablamu na Lutu

1 Ablamu nkuuka ku Misili, nkuhwena kulilanga lya Negebu. Ablamu ávele na n'jawe
na dimali dyake dyammalele pamo na Lutu.
2 Mmahiku anelo Ablamu ávele na dimali dyohe namene, yani makuwa la anyama na
dihela na zahabu.
3 Anepo Ablamu nkuuka, nkupita wanachionga-onga kulodya ya ku Beseli. Nkunah-
wika pachinu panadengile n'gongwe anepo patandi, ching'ati imanga ya Beseli na Ai,

* **12:6** Lilove ‘Mole’ kwa Chieblaniya lìvele na mana ya auhunûla uhiu au atangôla badala ya milungu. Pachinu pene au milandi fulani íchemwa uchocho ing'anya pamilandi mikulungwa malinga aneyo, yani mialoni, vanu vákulupila kuva únahulula kupata lúnda kuhaloka kwa milungu. † **12:7** Lilove kwa lilove apano pàlembwije “chilambo anecho nìmbeching'a imbeyu yako.” ‡ **12:9** Negebu nni lilanga livêle m'bali wa kusini wa chilambo cha Kanaani.

4 pachinu apala panadengile chitala. Anepo Ablamu nkunnyuwa kavila Yahwe kwa
lina lyake.
5 Uchocho, Lutu nanang'e ávele na makuwa la dingandolo na dimbudi na ding'ombe
pamo na migongwe yachiikala na vanu vake.
6 Isabu ya vanyama uvanavenavo yavele ing'ulu namene, na chilambo achila nanga
pachinatosije Ablamu na Lutu kuikala pamo,
7 kwa kuva, mmahiku anelo venedi va chilambo anecho, yani Vakanaani na Vapelizi
váikalanga eneo ulyolyo. Bahi vachunga vanga Ablamu na vanga Lutu nkutandilika
kupwatana.
8 Bahi Ablamu nkunnyaulila Lutu kuchidoni, “Nangu na wako tunapwatane, wala
vachunga vangu na vako navanang'o vanapwatane, kwa kuva nangu na wako nni
munu na mwanawe.
9 Lola chilambo achino chammalele chivêle muyo mwako. Bahi tuhapukane, wako
ukàhwena m'bali wa kunchinda, nangu nìmbehwena m'bali wa kunkono, na ukàhwena
m'bali wa kunkono, nangu nìmbehwena m'bali wa kunchinda.”
10 Lutu palolite saana, nkulwona luhunde lwa muto wa Yoludani. Lutu áluwene
luhunde anelwo kuva lùvele na medi lohe namene kila pachinu. Eneo lya luhunde
anelwo mpaka ku Soali lyanikatapala muchi bustani ya Adeni, yanaivikile Yahwe,
na muchi chilambo cha ku Misili. Kwa kuva, uhiku anewo wavele kabla Yahwe
akànambikwondonga imanga ya Sodoma na Gomola.
11 Bahi Lutu nkulitandolela luhunde lwammalele lwa muto wa Yoludani, nkulodya
m'bali wa mashaliki. Anepo Ablamu na Lutu nkuhapukana.
12 Ablamu nkuikala nchilambo uchila cha Kanaani, na Lutu nkuhwena unadenga
migongwe yake pepi na imanga ya Sodoma na kuikala ching'ati dimanga divêle
nnuhunde lwa muto wa Yoludani.
13 Henga vanu va ku Sodoma vávele vanu vatênda lahakalenge na va kupundiha
kutenda masambi pameho panga Yahwe.

Ablamu àlangujwa chilambo

14 Bada ya Lutu kuhapukana na Ablamu, Yahwe nkunnyaulila Ablamu kuchidoni,
“Kutandikila anepo pauvele, lola saana mipata yammalele, kaskazini na kusini na
mashaliki na mangalibi.
15 Chilambo anecho chammalele chiuchona nìmbekwing'a wako na vanu va nnukolo
lwako chìive chenu, vyaka vyammalele.
16 Vanu va nnukolo lwako nìmbevatenda kuva vohe namene, vanu vakávalangika,
malinga litutunga lya pachilambo chilikavalangika!
17 Bahi imila upite uwonga-onga nchilambo achino, ulehu wake na upana wake, kwa
kuva, nìmbekwing'a wako.”
18 Bahi Ablamu nkuusa migongwe yake, nkuhwena unaikala ku Hebloni, pepi na
milandi ya chinnungu yanga Mamle. Aneko Ablamu nkun'dengela Yahwe chitala.

14

Ablamu àmpoha Lutu

1 Bahi mmahiku anelo, nfalume Amulafeli wa ku Babiloni na nfalume Alioko wa ku
Elasali na nfalume Kedolilaoma wa ku Elamu na nfalume Tidali wa ku Goimu,
2 kwa pamo nkuhwena unapanya ing'ondo na nfalume Bera wa ku Sodoma na
nfalume Bilisha wa ku Gomola na nfalume Shinabu wa ku Adima na nfalume Shemebeli
wa ku Seboimu na nfalume wa ku Bela, yani wa ku Soali.
3 Likuwa anelyo lyavili lya vafalume nnyano vánilalundanya matiyala lao kuluhunde
lwa Sidimu, yani kuluhunde lwa bahali ya Munyu.

4 Vafalume anevo vánitawaliwa na nfalume Kedolilaoma kwa vyaka kumi na mbili,
henga chaka cha kumi na tatu, nkuhita kutawaliwa na nfalume aneyo.
5 Nchaka cha kumi na nne, nfalume Kedolilaoma na vafalume vavake vanalilundenye
pamo na nang'e nkuhwena unapanyana ing'ondo. Nkuvalema Valefaimu aneko ku
Ashitelosi-Kalinaimu na Vazuzi aneko ku Hamu, na Vaemi aneko ku Shawe-Kilyasaimu,
6 na Vaholi aneko kulichinga lyao lya Seili, nkuvavinganga mpaka ku Elipalani,
nnipalu lya lilanga.
7 Bahi anevo vafalume nkuuya nnyuma mpaka ku Enimisifati, yani Kadeshi,
nkuchipanya chilambo chammalele cha Vaamaleki pamo na Vaamoli vachiikala ku
Hasason-Tamali.
8 Anepo nfalume wa ku Sodoma na nfalume wa ku Gomola na nfalume wa ku Adima
na nfalume wa ku Seboimu na nfalume wa ku Bela, yani Soali, nkuhwena unalipanga
kwajili ya ing'ondo nnuhunde lwa Sidimu uchinga vapanyane,
9 nawi Kedolilaoma nfalume wa ku Elamu na Tidali nfalume wa ku Goimu na
Amulafeli nfalume wa ku Babiloni na Alioko nfalume wa ku Elasali. Vafalume anevo
ncheche nkupanyana ing'ondo na vafalume anevo nnyano.
10 Nnuhunde lwa Sidimu múumbele mapondo la lami, bahi nfalume wa ku Sodoma na
wa ku Gomola pavachitukuta ing'ondo, matiyala lavo lanji nkumatokela mmapondo
anelo, henga vanji nkutukutila kumachinga.
11 Bahi vafalume avala ncheche, nkutwala dimali dyammalele dya ku Sodoma na ku
Gomola, chalumo na vyakulya vyao vyammalele, nkuukananga.
12 Nkunkamula na Lutu, mwana wanga nnung'une Ablamu, achiikala ku Sodoma.
Uchocho, vátwete na dimali dyammalele dya Lutu.
13 Munu yumo anapalanyweke mmakono mwa anevo vafalume, nkuhwena una-
haulanga habali dyanga Lutu kwanga Ablamu, Mweblaniya achiikâla pepi na milandi
ya chinnungu yanga Mamle, Mwamoli. Mamle ávele nnangawake Eshikoli na Aneli, na
vanu anevo vatatu, anepo patandi vátendile lilailano lya kuyangatana nawi Ablamu.
14 Ablamu papete habali kuva mwana wa nnung'une àtwaliwije litwala, nkuuka na
ang'ondo vake myatatu na kumi na nane, vavelekwejîje nng'ande mwake, nkuvalan-
dola anevo vafalume mpaka ku Dani.
15 Aneko Ablamu nkuvayavanya ang'ondo vake matunji-matunji. Chilo, nkuvahavila
anevo vafalume, nkuvalema na kuvavinganga mpaka ku Hoba, m'bali wa kaskazini wa
ku Dameski.
16 Bahi Ablamu nkumpoha Lutu na dimali dyake, na dimali dinji dyammalele dinat-
waliwijwe na anevo vafalume, chalumo na vamahe na vanu vanji.

Melikisedeki àm'baliki Ablamu

17 Ablamu panavenkuuya, bada ya kunnema dimongo nfalume Kedolilaoma na
vafalume avake vanji, nfalume wa ku Sodoma nkuhwena unanchingamila Ablamu
nnuhunde lwa Shawe, luhunde lumaikâna kwa lina lya, Luhunde lwa Nfalume.
18 Melikisedeki, nfalume wa imanga ya ku Salemu, anavele kuhani wa Nnungu Nkulu,
nanang'e nkwida na nkate na divayi,
19 nkum'baliki Ablamu wachidoni,
“Ablamu àbalikiwe na Nnungu Nkulu,
aumbîle chilambo na kulihunde!
20 Àtumbyangwe Nnungu Nkulu,
avakamujîje amongo vako mmakono lako!”
Ablamu nanang'e nkumwing'a Melikisedeki asilimiya kumi ya vitukutuku vyammalele
vyanatwete litwala.
21 Nfalume wa ku Sodoma nkunnyaulila Ablamu kuchidoni, “Ning'e vanu vangu
vanatwaliwijwe litwala, koka anedyo dimali dyammalele uditwale wako umwene.”

22 Henga Ablamu nkunnyaulila nfalume wa ku Sodoma kuchidoni, “Mbènkwapila
kwanga Yahwe, Nnungu Nkulu, aumbîle chilambo na kulihunde,
23 kuva, nangu nikambetwala uzi, wala n'didi wa chilatu wala chinu chako chohecho,
uyopa ùnahaula kuva ùningutajilisha.
24 Bahi nangu nikambetwala chinu chinji chohecho, ila litunji lyangu lìmbekuva chihi
chakulya achila chivanalile vanu vangu mmwanda. Henga Aneli na Eshikoli na Mamle,
anevo vàvele na haki ya kupata litunji kuhaloka n'dimali anedyo, kwa kuva, vanang'o
vápapatene na nangu.”

15

Lilailano lya Nnungu na Ablamu

1 Bada ya kupita mambo anelo, Yahwe nkutangola na Ablamu mwindoto kuchidoni,
“Ablamu unayope, kwa kuva, nangu njo nikuchûnga wako. Na inudyo yako ìmbekuva
ing'ulu namene!”
2 Henga Ablamu nkuyang'ula kuchidoni, “Nang'olo Yahwe, balaka anedyo
dìmbengukatapalila chani nangu nikavèlè na mwana? Èliezeli, munu wa ku Dameski
njo ambetwâla mapala langu.
3 Wako nanga paungujalidile nangu kumpata mwana. Bahi Eliezeli, ntumishi wa
nng'ande mwangu, aneyo njo ambekûva mmapala wangu!”
4 Bahi Yahwe nkutangola kavila na Ablamu kuchidoni, “Aneyo ntumishi nanga
pambetwala mapala lako! Henga mwana umbemmalêka wako umwene, aneyo njo
ambetwâla mapala lako.”
5 Bahi Yahwe nkunhumya panda Ablamu nkunnyaulila kuchidoni, “Lola meho lako
kumahunde udivalange dinondwa ikàva muhiu uchiuhulule kudivalanga!” Nkun-
nyaulila kavila kuchidoni, “Vanu va nnukolo lwako vàmbekuva muchi anedyo dinondwa
dyudyona!”
6 Ablamu nkunkulupila Yahwe, na kwa kutenda uchocho Yahwe nkummalangila
kuva wambone pameho pake.
7 Nnungu nkunnyaulila kuchidoni, “Nangu njo Yahwe nikupelekejîje apano kuhaloka
ku Ulu, imanga ya Vakaludayo, uchinga nikwing'e chilambo achino chìive mapala lako.”
8 Henga Ablamu nkummuja kuchidoni, “Nang'olo Yahwe, nangu nìmbemala dachi
kuva chilambo achino chìmbekuva mapala langu?”
9 Yahwe nkunnyang'ula kuchidoni, “Ning'e ung'ombe wachimahe wa vyaka vitatu na
umbudi wachimahe wa vyaka vitatu na ungandolo nannume wa vyaka vitatu na lideya
na likanda lya umunda.”
10 Bahi Ablamu nkuvasinja anevo anyama vammalele na vyuni, nkumpelekejija
Yahwe. Kila nnyama nkumpasulanya vipande vivili, nkuvipanga midododo mivili,
uvilolana. Henga vyuni nanga panavipasulanyije vipande vivili.
11 Na vipungo paviidile unadadola mituhi ya anyama anevo, Ablamu nkuva wavavin-
ganga.
12 Liduva palichiswa, Ablamu nkukamulwa na luwono luidôpa. Muuhiku uwowo,
lupi lwanapi pii lwa kuyoha nkunnyidila Ablamu.
13 Yahwe nkunnyaulila Ablamu kuchidoni, “Bahi umale kuva, muhiu vanu va
nnukolo lwako vàmbekuva vamidi nchilambo chikávele chavo, vàmbejuhwa kuva va-
tumwa na vàmbebanihwa namene kwa vyaka myanne.
14 Henga nìmbechihukumu asabu chilambo anecho chivambechitumikila muchi va-
tumwa, na ntululilo wake vanu anevo vàmbeuka nchilambo anecho vavèlè na dimali
dyohe.
15 Henga wako Ablamu ùmbeikala pachilambo kwa vyaka vyohe, na ùmbehila uhiku wa
amani.

16 Bada ya vanu va nnukolo lwako kuva vatumwa kwa vyaka myanne, vàmbeuya
nchilambo achino, kwa kuva, mmahiku anelo lavambeuya, mambo lahakalenge la
Vaamoli làmbekuva lahwikidìlè muuhiku uvalembelewa kwasibiwa."
17 Bahi liduva paliswele na lupi palwendile, Ablamu nkuchona chilongo chitutûma
lyohi na mwenje uyâka moto upìtà ching'ati avila vipande vya anyama.
18 Liduva anelyo Yahwe nkutenda lilailano na Ablamu, nkuchidoni, "Chilambo
achino nìveng'a vanu va nnukolo lwako, kutandikila kulipalu lya ku Misili mpaka
kumuto aula nkulungwa wa Eflati,
19 yani vilambo vya Vakeni na Vakenizi na Vakadimoni,
20 na Vahiti na Vapelizi na Valefaimu,
21 na Vaamoli na Vakanaani na Vagiligashi na Vayebusi."

16

Salai na Hajili

1 Bahi Salai, n'jawe Ablamu, ávele akànammelekela mwana nng'andomwe. Henga ávele
na ntumwa wa chikongwe wa ku Misili uvanchema Hajili.
2 Bahi Salai nkunnyaulila Ablamu kuchidoni, "Wako ùnimala kuva Yahwe nanga pan-
gujalidile kupata mwana. Bahi ntwale Hajili ntumwa wangu, panjika nguchingupate
vavana kupitila nang'e." Bahi Ablamu nkuyambukila achila channyaulidile Salai.
3 Anepo Salai nkuntwala Hajili ntumwa wake nkumwing'a Ablamu uchinga ààve
n'jawe. Mambo anelo láhumidile bada ya Ablamu kuikala nchilambo cha ku Kanaani
kwa vyaka kumi.
4 Bahi Ablamu nkulala na Hajili, na Hajili nkupata chitumbo. Henga Hajili pawene
kuva àvele pammili, nkutandilika kunsalau Salai, nkulu wake.
5 Anepo Salai nkunnyaulila Ablamu kuchidoni, "Wako njo utendîle nangu
ngusalauliwe. Nangu níkupele ntumwa wangu, henga nang'e pàyukwite chihi chitumbo,
nangu ngwònekana chihi kuva nikee chinu pameho pake! Bahi Yahwe aamule, kati
yangu na wako, nnani avêle na haki!"
6 Henga Ablamu nkunnyaulila Salai kuchidoni, "Aneyo nni ntumwa wako, wako
ntendele chihi chohecho chulembela." Bahi Salai nkum'baniha namene Hajili, ntululilo
wake Hajili nkutaloka.

Kuvelekwa kwanga Isumaili

7 Malaika wa Yahwe nkunkoja Hajili pepi na pachimbwimbwi cha medi aneko
kulilanga, chimbwimbwi chinavele pepi na indila ilôja ku Shuli.
8 Malaika nkummuja Hajili kuchidoni, "Wako Hajili, ntumwa wanga Salai, ùhaloka
kwachi na ùhwena kwachi?" Hajili nkunnyang'ula kuchidoni, "Nìntukuta Salai, nkulu
wangu."
9 Malaika wa Yahwe nkunnyaulila Hajili kuchidoni, "Uya kwanga Salai, nkulu wako
na ukalisulupuhe pameho pake.
10 Nangu nìmbevatenda vanu va nnukolo lwako kuva vohe, ata vanahululike ku-
valangika ing'anya vàmbekuva vohe namene."
11 Nkunnyaulila kavila kuchidoni, "Wako ùvele na chitumbo, na ùmbemmeleka mwana
wa chilume. Mwana aneyo ùmbenchema lina Isumaili, mana lake 'Nnungu ànipilikana,'
kwa kuva, Yahwe àniyona ibaniki yako.
12 Henga Isumaili àmbeikala muchi punda wa munnyitu. Àmbekuva mmongo wa kila
munu na kila munu àmbekuva mmongo wake. Na àmbehapukana na alangavake.
13 Bahi Hajili nkutumila lina linji kumwamba Yahwe alonjedîle nawi nang'e.
Nkunchema Yahwe "El-loi," mana lake "Nnungu alôla." Kwa kuva, álihaulidile muntima
wake kuva, "Muhiu apano nìmmwene ayula angwôna nangu."

14 Njo mana chihima achila chivêle ching'ati Kadeshi na Beledi chìchemwa Beli-Lahai-Loi, mana yake “chihima cha ayula avêle na umi na angwôna.”
15 Bahi Hajili nkuuya, nkummelekela Ablamu mwana wa chilume. Ablamu nkunchema mwana aneyo lina lyake, Isumaili.
16 Hajili pammaleke Isumaili, Ablamu ávele na vyaka samanini na sita.

17

Lilailano na kuyalulwa

1 Ablamu panavele na vyaka tisini na tisa, Yahwe nkunhumila nkunnyaulila kuchidoni, “Nangu ni Nnungu Nguvêle Na Dimongo Dyammalele.* Ngutumikile nangu kwa ikulupiki na uikale kwa kutenda àlalá langulalembela nangu,
2 na nangu nguchingutende lilailano na wako na nìmbevatenda vanu va nnukolo lwako kuva vohe namene.”
3 Ablamu nkuhunama mpaka pahi, na Nnungu nkunnyaulila kuchidoni,
4 “Alino njo lilailano lingulitenda na wako kuva, wako ùmbekuva atata wa vilambo vyohe.
5 Na kutandikila vino, ukambechemwa kavila Ablamu,† henga ùmbechemwa Iblahimu,‡ kwa kuva nìkutendile kuva atata wa vilambo vyohe.
6 Nangu nìmbevatenda vanu va nnukolo lwako kuva vohe namene. Na vanu anevo nìmbevajuha kuva vilambo vyohe, na vanji muanevo vàmbekuva vafalume.
7 Maduva lammalele na mmivelekwa vyammalele, nangu nìmbelichunga lilailano lingutendile na wako na vanu va nnukolo lwako kuva, nangu njo Nnungu wako na Nnungu wa vanu va nnukolo lwako.
8 Na chilambo achino cha Kanaani chuikala vino muchi mmidi, chammalele nìmbekwing'a wako na vanu va nnukolo lwako, vyaka na vyaka. Na nangu nìmbekuva Nnungu wavo.”
9 Anepo Nnungu nkunnyaulila Iblahimu kuchidoni, “Na kwa upande wako, wako chalumo na vanu vammalele va nnukolo lwako na vívelèkwà vyao vyammalele, mùlembelewa mulichunge lilailano lyangu.
10 Na alino njo lilailano limulembelewa mulichunge kuva, kila nnume mmwenu àlembelewa ayalulwe.
11 Mùlembelewa mucheketwe mambende lenu, na anecho njo chimbekûva chimaiho cha lilailano lyangu na mwenu.
12-13 Kila mwana wachilume wa maduva nane mmwenu àlembelewa ayalulwe, na ata vanu vakávele va n'ding'olo dyenu, ikàva vatumwa vavelekwejîje n'ding'ande dyenu au vasumwîje kwa dihela kuhaloka kwa amidi, navanang'o vàlembelewa vayalulwe. Na anecho njo chimbekûva chimaiho cha lilailano lyangu mmiili yenu, lilailano lya vyaka na vyaka.
14 Nnume woheyo akambeyalulwa, àmbenyemwa na vanu, kwa kuva àmbekuva ànilitimbanga lilailano lyangu.”

Iblahimu àahidiwa mwana

15 Bahi Nnungu nkunnyaulila Iblahimu kuchidoni, “Na kwamba n'jalo Salai, nang'e ukambenchema kavila Salai, ila lina lyake lìmbekuva Sala.§

---

* **17:1** Nnungu Nguvêle Na Dimongo Dyammalele, kwa Chieblaniya nni El-Shadai. El-Shadai ìvele na mana kuva, nang'e nni Nnungu avêle na dimongo dyammalele. Nang'e nanga pávèlè muchi vanji vahaulîka kuva milungu, vanang'o nanga pavavele na dimongo. † **17:5** Ablamu mana lake atata atumbyêngwe. ‡ **17:5** Iblahimu mana lake atata wa vana vohe. § **17:15** Sala mana lake mwana wachimahe wanga nfalume au mmahe wa ntawala.

16 Nangu nìmbem'baliki Sala kwa kuntenda akuvelekele mwana wachilume. Nìmbem'baliki namene Sala kwa kuntenda kuva mama wa vilambo vyohe. Na vanu vanji va nnukolo lwake vàmbekuva vafalume."
17 Anepo Iblahimu nkuhunama mpaka pahi, nkuva waheka chimunda-munda wa-lyuja kuchidoni, "Ìmbehululika dachi nangu ninsele wa vyaka myamoja kummaleka mwana? Na ìmbehululika dachi Sala, nkongwe wa vyaka tisini kummaleka mwana?"
18 Bahi Iblahimu nkunnyaulila Nnungu kuchidoni, "Chikaniva chinu chambone kuikave ahadi aneyo uiva kwanga Isumaili."
19 Nnungu nkunnyang'ula Iblahimu kuchidoni, "Nanga! N'jalo Sala achiakuvelekele mwana wachilume, na wako uchiuncheme lina lyake, Isaka.** Nangu nìmbehweneha kulichunga lilailano lyangu kwake na kwa vanu va nnukolo lwake, vyaka na vyaka.
20 Na kwamba Isumaili, nangu ǹnipilikana kuyuwa kwako. Nìmbem'baliki na kuvatenda vanu va nnukolo lwake kuva vohe namene. Isumaili àmbekuva atata wa vatawâla kumi na mbili, na nìmbentenda kuva chilambo chikulungwa.
21 Henga nangu nìmbehweneha kulichunga lilailano lyangu kwanga Isaka, mwana wambekuvelekela Sala mmahiku malinga ulano, mmwaka uîda."
22 Bahi Nnungu pamalidile kulonjela nawi Iblahimu, nkunneka.
23 Nniduva ulyolyo, Iblahimu nkutenda muchi chalaijijwe nawi Nnungu. Nkun-nyalula Isumaili na valume vammalele vavêle nng'ande mwake, yani avala vavelek-wejîje nng'ande mwake na avala vasumwîje kwa dihela.
24 Iblahimu áyalwike avèlè na vyaka tisini na tisa.
25 Na Isumaili mwanawe Iblahimu áyalwike avèlè na vyaka kumi na tatu.
26 Nniduva ulyolyo, Iblahimu pamo na mwanawe Isumaili,
27 na valume vammalele va nng'ande mwake, yani valume vammalele vavelekwejîje nng'ande mwake na vammalele vasumwîje kwa dihela kuhaloka kwa amidi, vam-malele vániyalulwa.

18

Nnungu àmwahidi Sala mwana

1 Liduva limo Yahwe ánhumidile kavila Iblahimu pepi na milandi ya chinnungu ya Mamle. Uhiku anewo Iblahimu áikele pannango wa n'gongwe wake, muhi uhiku wa chitukuta.
2 Panyamwile meho lake, nkuvona valume vatatu vaimidìlè pepi nanang'e. Upala Iblahimu pavawene anevo vanu, nkutukuta uhwena unavachingamila. Pavahwikidile, nkuhunama kwa eshima mpaka pahi,
3 nkuchidoni, "Nang'olo wangu, ikàva wako ùnikatapaliwa na nangu, bahi nakuyuwa unangupite nangu nintumishi wako.
4 Leka ngulaije medi kadiki mukalave mmadodo lenu koka mupumulile pammbweha wa nnandi auno.
5 Pamumbekuva umupumulila, nangu nguchinguandae chakulya kadiki mulye, uchinga mupate dimongo dya kuhweneha na mwanda, kwa kuva mùnguidilidile nangu ntumishi wenu." Vanang'o nkuchidoni, "Haya! Tenda muchi chuhawile."
6 Iblahimu nkupiyanya kuinjila mun'gongwe, nkunnyaulila Sala kuchidoni, "Upehi! Yamola pishi tatu dya uhu wambone namene, umunyange koka ukatapaje mikate.
7 Anepo Iblahimu nkuuka upehi nkuhwena kulikuwa lya ding'ombe, nkuntandola undama anunîle namene, nkumwing'a ntumishi wake ansinje. Aneyo ntumishi nkupiyanya kumwandaa.

** **17:19** Isaka mana lake ànaheka.

8 Chakulya pachinavele tayali, Iblahimu nkutwala ntindi na mavele na aila inyama
yandaliwîje, nkuvavikila anevo vayeni. Na Iblahimu nkuimila pepi na vayeni anevo
pavachilya, pahi nnandi akuno wavahudumila.
9 Anevo vayeni nkummuja Iblahimu kuchidoni, “Sala n'jalo àvele kwachi?” Iblahimu
nkuvayang'ula kuchidoni, “Àvele mun'gongwe.”
10 Munu yumo muavala vayeni nkuchidoni, “Chaka chiîda mmahiku ulano, muhiu
nguchinguide kavila kwajili yako, na n'jalo Sala àmbekuva avèlè na mwana wa chilume.”
Aneyo munu pachitangola malove anelo Sala ávele kunyuma nnango wa n'gongwe
wapilikanila.
11 Mmahiku anelo Iblahimu na Sala vánikongopala namene, na vyaka vya Sala vya
kuvaleka vívele vipundìlè.
12 Bahi Sala nkuheka chimunda-munda wachidoni, “Nangu ànikongopala, na ntwangu
nanang'e uchocho ànikongopala. Ìmbehululika dachi nangu kuva na ihangaladi ya
kumpata mwana?”
13 Yahwe nkummuja Iblahimu kuchidoni, “Ing'anya ntwani Sala àniheka na kuliuja
ikàva muhiu ichiihululike kumpata mwana akuno akongopèlè?
14 Dachi, chitukutuku ntwani chikáhululika kwanga Yahwe? Mwaka uîda, mmahiku
malinga alano, nangu nguchinguide kavila kwakuwe, na Sala n'jalo àmbekuva avèlè na
mwana wa chilume.”
15 Henga Sala kwa kuva ániyopa namene, nkukana wachidoni, “Nangu nikáhekile!”
Yahwe nkunnyaulila kuchidoni, “Unakane, wako ùniheka!”

Iblahimu àvayuwila vanu va imanga ya Sodoma

16 Bahi avala valume pavatakatwike uchinga vauke, nkulola mpata wa ku Sodoma.
Na pavachiuka, Iblahimu nkuvapelekela kadiki.
17 Bahi Yahwe nkuliuja muntima wake kuva, “Dachi, nìmpihe Iblahimu chinu chin-
gukudungidile kuchitenda?
18 Nangu nìmbentenda nang'e kuva chilambo chikulungwa, chivêle na dimongo, na
kupitila nang'e nìmbevabaliki vanu va vilambo vyammalele vya pachilambo.
19 Kwa kuva, nangu nìntandwele nang'e kuchinga avalodye vana vake na vanu
va nnukolo lwake kuipapata indila yangu kwa kutenda haki na kulatenda àlalá
langúlambèlà nangu uchinga ngulatimise àlalá lanimwahidite Iblahimu.”
20 Bahi Yahwe nkuchidoni, “Pàvele mahinginiko lohe layâmba masambi la vanu va ku
Sodoma na ku Gomola kuva, masambi lavo lànipundya namene.
21 Bahi nìmbesulupuka uchinga nikalyonele nimwene, ikàva muhiu mambo
lavátendàngà lanalinganana na chitangelo chinguhwikidîle. Na ikànave uchocho,
nguchingumale.”
22 Bahi avala valume nkuuka anepo, nkulodya ya ku Sodoma. Henga Yahwe
nkuisalila chihi upala aimidìlè na Iblahimu.*
23 Iblahimu nkunhengelekela Yahwe, nkummuja kuchidoni, “Dachi, uchiuvaondon-
gange vanu vatênda haki chalumo na vanu vatênda lahakalenge?
24 Ikàva muimanga aneyo mùvele vanu vatênda haki malinga amsini, dachi, muhiu
uchiuyondongange imanga yammalele badala ya kuileka ing'anya ya vanu vatênda haki
vavêle muimanga aneyo?
25 Ikávaila wala kadiki wako kutenda uchocho. Ikáhululika kuvawalala vanu vatênda
haki chalumo na vanu vatênda lahakalenge, au vanu vatênda haki kutendewa sawa na
vanu vatênda lahakalenge! Nkúhukumu wa chilambo chammalele akambeleka kutenda
haki!”

* **18:22** Malemba lanji la kala làlembwije kuva, “Iblahimu nkuisalila chihi aimidìlè muyo mwanga Yahwe.”

26 Yahwe nkuchidoni, “Nikàvakoja vanu amsini vatênda haki muimanga ya Sodoma,
nangu nikambeyondonganga ing'anya ya vanang'o.”
27 Iblahimu nkuchidoni, “Hambi kwa kuva ǹnikudungila kutangola na Nang'olo,
ikànava nangu nni litutunga na liu, bahi leka ngutangole kavila.
28 Vakàpwawa chihi vanu alubaini na tano vatênda haki badala ya amsini, dachi
uchiuyondongange ing'anya ya kupungula vanu nnyano?” Yahwe nkunnyang'ula
kuchidoni, “Nikàvakoja vanu alubaini na tano vatênda haki, nanga panimbeyondon-
ganga imanga aneyo.”
29 Iblahimu nkuhweneha kutangola wachidoni, “Dachi, vakàpwawa chihi vanu
alubaini vatênda haki?” Yahwe nkunnyang'ula kuchidoni, “Kwajili ya vanu alubaini
vatênda haki, nangu nikambeyondonganga.”
30 Iblahimu nkutangola kavila kuchidoni, “Chonde Nang'olo unangusunalile, leka
ngutangole kavila. Dachi vakàpwawa chihi vanu salasini vatênda haki?” Yahwe nkun-
nyang'ula kuchidoni, “Nikambetenda uchocho nikàvakoja anevo vanu salasini.”
31 Iblahimu nkuchidoni, “Nangu ǹnisubutu kutangola na Nang'olo. Dachi, vakàpwawa
chihi vanu ishilini vatênda haki?” Yahwe nkunnyang'ula kuchidoni, “Ing'anya ya anevo
vanu ishilini, nanga panimbeyondonganga.”
32 Anepo Iblahimu nkuchidoni, “Chonde Nang'olo unangusunalile, leka ngutangole
chihi mwanda umo bahi. Dachi, vakàpwawa chihi vanu kumi vatênda haki?” Yahwe
nkunnyang'ula kuchidoni, “Ing'anya ya anevo vanu kumi, nanga panimbeyondon-
ganga imanga aneyo.”
33 Bahi Yahwe pamalidile kulonjela na Iblahimu, nkulihwenela, na Iblahimu nkuuya
kukaya kwake.

19

Mambo lahakalenge la vanu va ku Sodoma

1 Bahi avala malaika vavili nkuhwika ku Sodoma chinalyulo. Na Lutu áikele pannango
wa imanga ya ku Sodoma. Lutu pavawene, nkuimila uhwena unavachingamila,
nkuhunama kwa eshima mpaka pahi,
2 nkuhaula kuchidoni,“Mmanang'olo vangu, kalibu kukaya kwangu, nangu ni ntu-
mishi wenu. Muchimukalave medi mmadodo na kulala kukaya kwangu chilo cha
nelo, koka ulyamba namambumbu muhwenehe na mwanda wenu.” Henga vanang'o
nkuchidoni, “Nanga, hwetu tùmbelala chihi ukuno kuchiwanja, kuching'ati imanga.”
3 Lutu nkuvapembeja namene, kuntululilo vanang'o nkukubali, nkuhwena unainjila
nng'ande mwake. Lutu nkuvaandalila chakulya chohe namene pamo na mikate
ikátaijwe hamila, vanang'o nkulyanga.
4 Henga chilo kabla vakànambilala, valume vammalele va muimanga ya ku Sodoma,
vijana na vasele vammalele, nkuidinguka ing'ande yanga Lutu.
5 Nkunchema Lutu nkummuja kuchidoni, “Valume avala vaidîle kwakuwe vàvele
kwachi? Vahumye pawelu, hwetu tùlembela tuvalale.”
6 Lutu nkuhuma pawelu, akuno wachima nnango wa ing'ande yake,
7 nkuvahaulila kuchidoni, “Chonde mmalangavangu, nannyuwanga munatende
chinu anecho chihakalenge.
8 Lola, nangu apano ngùvele na vana vangu vavili vachimahe, vakámmaite nnume.
Nangu nìnnyuwanga nimwing'ange vali anevo uchinga muvatendele muchi chimulem-
bela. Henga valume avano nìnnyuwanga munavatendele chinu chohecho, kwa kuva
vàidile paing'ande yangu na ngùlembelewa nivachunge.”

9 Henga anevo vanu nkuchidoni, “Uka wako! Wako paunaidile apano wavele mmidi,
na hambi ùlitenda kuva nkúhukumu! Bahi tùmbekutenda vibaya kupunda chitumbeva-
tenda anevo vayeni vako.” Bahi vanu anevo nkuntukuha Lutu, nkuhengelekelanga
muyo uchinga vatutumule nnango wa ing'ande yake.
10 Henga avala vayeni nkuchimula nnango, nkunyalodya makono lavo, nkummu-
tangila Lutu nng'ande, nkuchima nnango.
11 Anepo nkuvaputaja meho valume vammalele vanavele pannango, vijana na
vasele, bahi nkusindwa kuuhwikila nnango.

Lutu àuka ku Sodoma

12 Avala vanu vavili nkunnyaulila Lutu kuchidoni, “Dachi, ùvele na munu yunji apano,
ikàva vana vako au vaposi va vana vako au alangavako vanji vaikâla muimanga aino?
Vause apano upehi,
13 kwa kuva, tùmbeyondonganga mwalehu imanga aino. Chitangelo chimmwikilidîle
Yahwe kwamba venedi va apano ni chikulungwa namene, nanang'e ànitutuma tuide
tukayondongange.”
14 Bahi Lutu nkuvahwenela vaposi va vana vake nkuvahaulila kuchidoni, “Ukananga
pachinu apano, kwa kuva, Yahwe àmbeiondonganga imanga aino!” Henga vanang'o
nkumwona chihi kuva àtenda mang'wanyu.
15 Bahi uhiku pauchele, malaika nkunkulumisa Lutu uvachidoni, “Takatuka ntwale
n'jalo na vana vako vavili uyopa munaondongwa paimbeondongwa imanga aino.”
16 Lutu nkuva walidoha-doha, bahi avala malaika vavili nkunkamula nkono Lutu na
n'jawe na vana vake vavili, nkuvahumya panda imanga, kwa kuva Yahwe ámmikidile
chididi.
17 Pavavausije muimanga aneyo, malaika yumo nkuvahaulila kuchidoni, “Tukutanga
mupohe umi wenu! Munalole nnyuma na wala munaimile pachinu pohepo nnuhunde
aluno! Tukutilangila aneko kuchilambo cha machinga uyopa munaondongwa.”
18 Lutu nkunnyaulila kuchidoni, “Chonde nang'olo wangu ngùyuwa inààve uchocho!
19 Wako ngwònа ùnikatapaliwa na nangu, na ùngutendeledile lambone namene kwa
kuupoha umi wangu. Henga aneko kuchilambo cha machinga nni kulehu namene.
Na kwondongwa anekwo kumbeng'oja chihi kabla nikànambihwika aneko, nanangu
nguchinguhwe.
20 Lola, akula kùvele imanga inyoko, nangu nahulula chihi kutukutila aneko kwa kuva
ìvele pepi. Bahi nguluhusu ngutukutile aneko. Aila nni imanga chihi inyoko, na aneko
nguchingupohe umi wangu.”
21 Nang'e nkunnyang'ula kuchidoni, “Haya, ǹnikubali chiuyuwite. Nangu nikambe-
yondonganga imanga aneyo.
22 Bahi tukutila aneko upehi, nangu nikambetenda chinu chohecho mpaka paumbe-
hwika aneko.” Na aneyo njo ing'anya inatendile imanga aneyo ichemwe Soali, mana
lake “pachinu pajoko.”

Kwondongwa kwa imanga ya Sodoma na Gomola

23 Lutu pahwikile kuimanga ya Soali liduva lívele lihumìlè tayali.
24 Bahi Yahwe nkutonya moto wa baluti kuhaloka kumahunde muimanga ya ku
Sodoma na ku Gomola,
25 nkudyondonganga dimanga anedyo na luhunde lwammalele na vanu vammalele
na mimeya yammalele nchilambo anecho.
26 Henga n'jawe Lutu ánavele nnyuma mwanga Lutu, nkulauka kulola nnyuma,
nkujuka sanamu ya munyu.
27 Bahi nniduva ulyolyo, Iblahimu átakatwike ulyamba na mambumbu, nkupiyanya
kuhwena pachinu apala pánaimidìlè walonjela nawi Yahwe.

28 Iblahimu pahwikile pachinu anepo, nkulola kuluhunde mpata wa ku Sodoma na
ku Gomola na eneo lyammalele lya luhunde, nkukangana palyonite lyohi ulitutuma
mueneo lyammalele lya luhunde, muchi lyohi lihalôka nnitanuli likulungwa.
29 Henga Nnungu áninkumbukila Iblahimu kwa kummusa Lutu n'dimanga dya
nnuhunde, dyachiikala uchinga anaondongwe pamo na anedyo dimanga muuhiku
aula Nnungu padyondongenge dimanga anedyo.

Kutandilika kwa Vamoabu na Vaamoni

30 Lutu nkuyopa kuikala muimanga ya ku Soali, bahi nang'e pamo na vana vake
vavili nkuhama muimanga aneyo, nkuhwena unaikala nnipanga, aneko kuchilambo
cha machinga.
31 Lutu na vana vake pavanavele aneko, mwali wake nkulungwa nkunnyaulila
nnung'une kuchidoni, “Atata wetu vino ànikongopala, na wala nanga nnume nchilambo
achino wa kulala na hwetu uchinga tupate vavana muchi chiivele kwa vanu vammalele
va pachilambo.
32 Bahi tunkelewehe atata wetu wala uchinga tupate kulala nawe. Kwa kutenda
uchocho, tuchituhwenehe lukolo lwetu kupitila atata wetu.”
33 Chilo cha liduva anelyo, nkunkeleweha atata wao wala, na ayula mwali wake
ntandi nkuhwena unalala nawe. Henga atatake nanga panakameke uhiku wainjidile
mwanawe unalala nawe, wala uhiku waukile.
34 Liduva lipapête, ayula mwali nkulungwa nkunnyaulila nnung'une kuchidoni,
“Chilo cha nelo nangu ńnilala na atata. Uchocho na nelo tunkelewehe, koka na wako
uhwene ukalale nawe uchinga tuhwenehe lukolo lwetu kupitila atata wetu.
35 Bahi chilo chipapête nkunkeleweha wala atata wao, na ayula mwali n'joko nkuh-
wena unalala nawe. Henga atatake nanga panakameke uhiku wainjidile mwanawe
unalala nawe, wala uhiku waukile.
36 Bahi avala vali vanga Lutu vammalele nkuva na vitumbo vya atata wao.
37 Ayula mwali ntandi nkummaleka mwana wachilume, nkunchema Moabu.* Aneyo
njo anakulwao Vamoabu mpaka nelo.
38 Na ayula mwali n'joko nanang'e nkummaleka mwana wachilume, nkunchema
Benami.† Aneyo njo anakulwao Vaamoni mpaka nelo.

20

Iblahimu na Abimeleki

1 Bahi Iblahimu nkuuka, nkuloja maeneo la kulilanga lya Negebu, livêle mpata wa
kusini, nkunaikala ching'ati Kadeshi na ku Shuli. Anepo nkuuka nkuhwena unaikala
kwa mahiku kadiki aneko ku Gelali.
2 Iblahimu panavele aneko ku Gelali áhawile kuva, Sala n'jawe nni nnumbuwe. Bahi
nfalume Abimeleki wa ku Gelali nkuntwala Sala.
3 Henga Nnungu nkumwidila Abimeleki muindoto nkunnyaulila kuchidoni, “Wako
ùmbekuhwa ing'anya ya mmahe untwete, kwa kuva àvele na ntwave.”
4 Abimeleki ávele akànambilala nawe, bahi nkunnyang'ula Nang'olo kuchidoni,
“Nang'olo, ùmbevawalala dachi vanu vakávele na likosa?
5 Iblahimu mwene tenda njo ahawîle kuva ayu mmahe nni nnumbuwe? Tena ata Sala
mwene áhawile kuva Iblahimu ni nkuluwe. Alano langútendìlè nangu, ngùlatendile chihi
bila kuhukumika muntima na wala nikee na likosa.”
6 Bahi Nnungu nkunnyaulila Abimeleki muindoto aneyo kuchidoni, “Elo, nangu
ǹnimala kuva ùtendile chihi bila kuhukumika muntima, na nangu njo nikudividîle
unangutende masambi, njo mana nangu nanga pannakulekile un'guse aneyo mmahe.

---

* **19:37** Lidi lya lina Moabu, lìpilikanika muchi lilove lya Chieblaniya livêle na mana ya “atata.” † **19:38** Benami mana lake mwana wa vanu vangu.

7 Hambi nnudise aneyo mmahe kwa ntwave. Iblahimu ni nabii, nang'e achi-
akuyuwile na wako uchiulame. Henga ukànannudise, uikale umala kuva wako pamo na
vanu vako vammalele mùmbekuhwa."
8 Bahi ulyamba namambumbu, Abimeleki nkutakatuka, nkuvachema maafisa vake
vammalele na kuvahaulila mambo lalalotile, vanang'o nkuyopa namene.
9 Anepo Abimeleki nkunchema Iblahimu nkummuja kuchidoni, "Ùtutendeledile chani
wako? Nangu nìkukosedile chani mpaka ukudungile kungutenda ngùùve na likosa
ling'ulungwa malinga ali, nangu na ufalume wangu? Wako ùngutendeledile mambo
lakálembelewa kutendwa.
10 Dachi, chinu ntwani chikutendîle utende uchocho?"
11 Iblahimu nkunnyang'ula kuchidoni, "Nangu ngùtendile uchocho ing'anya ngútenda
kuva apano nanga munu annyôpa Nnungu, na ngúyopa munanguwalala nkuntwala
n'jangu.
12 Pamo na anelo, ni muhiu kuva aneyo mmahe nnumbwangu, kwa kuva atata wetu
yumo, henga tùtindene kumama, njo mana àjukile kuva n'jangu.
13 Nnungu pananguhaulidile niileke ing'ande ya atatangu koka nguhwene kumidi,
nangu nínnyaulidile n'jangu kuva, "Pachinu pohepo patumbehwena, wako haula kuva
nangu ninkululo. Ukàtenda uchocho njo paumbelanguja kuva unangutamwa."
14 Bahi Abimeleki nkunnudisija Iblahimu n'jawe, nkumwing'a na dingandolo na
ding'ombe na vatumwa va chilume na vachimahe.
15 Abimeleki nkunnyaulila Iblahimu kavila kuchidoni, "Lola, chilambo achino cham-
malele chang'une! Bahi tandola pachinu pohepo paulambela, uikale."
16 Abimeleki nkunnyaulila Sala kuchidoni, "Nangu nìmwing'a nkululo vipande alufu
moja vya madini la dihela. Ngùtenda uchocho uchinga nnààve na likosa, na ilanguje
kuva wako nanga pauvêle na likosa."
17 Anepo Iblahimu nkunnyuwa Nnungu, na Nnungu nkunnamya Abimeleki chalumo
na n'jawe na vatumwa vake, na kuvahululiha kuveleka kavila vana.
18 Kwa kuva, anepo patandi Yahwe ánilahunga matumbo la vanu va nng'ande mwa
Abimeleki ing'anya ya Sala, n'jawe Iblahimu.

21

Sala àmmelekela mwana Iblahimu

1 Yahwe nkum'baliki Sala kwa kuntendela muchi chanamwahidite.
2 Bahi Sala nkwikuta chitumbo, nkummalekela Iblahimu mwana wachilume akuno
Iblahimu avèlè nsele namene. Na anelo láhumidile mmahiku ulala lanahawile Nnungu.
3 Mwana ayula, Sala wammelekedile Iblahimu, Iblahimu nkunchema lina Isaka.
4 Isaka panavele na changa cha maduva nane, Iblahimu nkunnyalula malinga
chanalaijijwe nawi Nnungu.
5 Pavelekwejije Isaka, Iblahimu ávele na vyaka myamoja.
6 Bahi Sala nkuchidoni, "Nnungu àngutendile nguheke, na munu woheyo ambepilikâna
habali adino, àmbelihekela chalumo na nangu.
7 Dachi, nnani achichiahulule kunnyaulila Iblahimu kuva, nangu Sala nguchinguy-
ong'eje vavana? Tena nìmmelekedile mwana wachilume muusele wake!"
8 Isaka nkuhweneha kukulumuka, na liduva alila livanannekehije kuyong'a,
Iblahimu nkuntendela Isaka ing'ole ing'ulungwa.

Kuvingangwa kwa Isumaili na Hajili

9 Liduva limo Sala ámmwene Isumaili, mwana wanga Iblahimu wammelekedile Hajili,
nkongwe wa ku Misili, wannembula Isaka mwanawe.

10 Bahi Sala nkunnyaulila Iblahimu kuchidoni, “Mmingange ayu ntumwa chalumo
na mwanawe, kwa kuva ikáhululika mwana wanga ntumwa kupata mapala pamo na
mwanangu Isaka.”
11 Chinu anecho chíninnyundaja namene Iblahimu, kwa kuva Isumaili nanang'e nni
mwanawe.
12 Henga Nnungu nkunnyaulila Iblahimu kuchidoni, “Unayundale ing'anya ya aneyo
mwana, wala aneyo ntumwa wako. Chinu chohecho chambekuhaulila Sala wako
chitende, kwa kuva, vanu va nnukolo lwako vàmbehalokana na Isaka.
13 Na kwamba aneyo mwana wanga ntumwa wako, nanang'e nìmbentenda kuva atata
wa chilambo chikulungwa, kwa kuva, nanang'e nni mwanalo.”
14 Bahi ulyamba namambumbu, Iblahimu nkutwala chakulya na medi, nkunnyakuja
Hajili mmavala, nkumminganga chalumo na mwanawe. Hajili nkuuka, nkuva
wadumba-dumba nnilanga lya ku Beli-sheba.
15 Àlalá medi palannyilidile, Hajili nkunnaja mwanawe pachihole.
16 Anepo Hajili nkuhwena kunyenje kadiki, malinga mita myamoja uvila, wali-
tangolela chimunda-munda kuchidoni, “Nikátamwa nimwone mwanangu pámbekùvà
wahwa.” Hajili panaikele anepo, nkukuta kwa uchungu.
17 Nnungu nkumpilikana mwana wakuta, malaika wanga Nnungu nkunchema Hajili
kuhaloka kulihunde nkunnyaulila kuchidoni, “Chikutendile chani Hajili? Bahi unay-
ope, ing'anya Nnungu ànipilikana chitangelo chake kuhaloka apala pávèlè.
18 Imila uhwene ukampembeje mwana kwa kuva, nìmbentenda kuva chilambo chiku-
lungwa.”
19 Bahi Nnungu nkunkusumbula Hajili meho, nkuchona chihima cha medi. Nang'e
nkuhwena unateka medi, nkunankumbija mwanawe.
20 Bahi Nnungu nkunchunga ayula mwana, na aneyo mwana nkuhweneha kukulu-
muka. Nkuikala kulilanga, na nkuva munu amaîte kutemelela saana upinde.
21 Mwana aneyo áikala kulilanga lya Palani, na anyokwe nkunnembelela mmahe
kuhaloka nchilambo cha ku Misili.

Lilailano lya Iblahimu na Nfalume Abimeleki

22 Bahi mmahiku ulolo, Nfalume Abimeleki pamo na Fikoli, nkulungwa wa matiyala
lake, nkummwenela Iblahimu, nkunnyaulila kuchidoni, “Nnungu àvele pamo na wako
kwa kila chinu chiutenda.
23 Bahi ngwapilile kwa lina lya Nnungu kuva nanga paumbengulambila nangu wala
vana vangu wala vanu va nnukolo lwangu. Malinga chinikutendedile nangu lambone,
na wako uchocho ngutendele nangu lambone chalumo na vanu va chilambo achino
chuwikala.
24 Iblahimu nkuchidoni, “Mbènkwapila kuva nguchingutende uchocho.”
25 Mmahiku anelo Iblahimu nkunhinginikila Abimeleki kwamba chihima cha medi
chivanampakanywele vatumwa vanga Abimeleki.
26 Henga Abimeleki nkunnyaulila Iblahimu kuchidoni, “Nangu nikánkameke atendîle
uchocho, na nanga paunanguhaulidile. Nangu nelo njo kupilikana habali anedyo.”
27 Bahi Iblahimu nkutwala dingandolo na dimbudi na ding'ombe, nkumwing'a
Abimeleki, vammalele vavili nkutenda lilailano.
28 Iblahimu nkudihapula dingandolo saba dya chimahe.
29 Abimeleki nkummuja Iblahimu kuchidoni, “Ing'anya ntwani ùvahapula anevo
angandolo saba va chimahe?”
30 Iblahimu nkunnyang'ula kuchidoni, “Avano angandolo saba vachimahe ngùyuwa
uvapwechelele kuhaloka kwang'une, uchinga ùùve ushahidi kuva nangu njo
nguhimbîle chihima achino.”

31 Bahi apala pachinu nkupachema Beli-sheba,* kwa kuva vammalele vavili vániapilanila pachinu anepo.
32 Bada ya kutenda lilailano anelyo aneko ku Beli-sheba, Abimeleki na Fikoli, nkulu
wa matiyala lake nkuuyang'ana kwavo, chilambo cha Vafilisti.
33 Iblahimu nkupanda nnandi wa nkwaju akula ku Beli-sheba, nkunnyuwa Yahwe,
Nnungu wa vyaka na vyaka.
34 Bahi Iblahimu nkuikala nchilambo cha Vafilisti kwa vyaka vyohe malinga mmidi.

22

Kulingwa kwanga Iblahimu

1 Bada ya myaka fulani, Nnungu nkuilinga ing'ulupa yanga Iblahimu. Nnungu
nkunchema Iblahimu wachidoni, “Iblahimu!” Iblahimu nkunnyang'ula kuchidoni,
“Nangu apano.”
2 Nnungu nkuchidoni, “Ntwale mwanalo Isaka, mwana uyoyo yumo, untâmwa
namene, uhwene nawe mpaka chilambo cha ku Moliya, unhumye kuva sadaka ya
kupija moto nnichinga linimbekulanguja.”
3 Bahi liduva lipapête, Iblahimu nkutakatuka ulyamba namambumbu, nkuntayalisha
saana punda wake, nkuvatwala vatumishi vake vavili pamo na Isaka mwanawe.
Nkutayalisha ding'uni kwajili ya sadaka ya kupija moto, anepo nkutandilika mwanda
kuhwena pachinu pannyaulidile Nnungu ahwene.
4 Nniduva lya tatu lya mwanda wavo, Iblahimu palolite meho muyo, nkupona anepo
pachinu kwa kulehu uvila.
5 Iblahimu nkuvahaulila vatumishi vake kuchidoni, “Mwenu chalumo na ayu punda
ngulindange upano, nangu pamo na mwanangu tùmbehwena akula, tukamwabudu
Nnungu, koka tunkojange.”
6 Bahi Iblahimu nkuditwala adila ding'uni, nkunnyakuja Isaka mwanawe, mwene
nkunyakula moto na chipula, nkuukananga.
7 Isaka nkummuja atatake kuchidoni, “Eti atata!” Atatake nkuyambukila kuchidoni,
“Nangu apano mwanangu!” Isaka nkuchidoni, “Moto na ding'uni tunivanadyo, hambi
ungandolo wa sadaka ya kupija moto àvele kwachi?”
8 Iblahimu nkunnyang'ula kuchidoni, “Mwanangu, Nnungu mwene achiatwing'e.”
Bahi nkuhweneha na mwanda wavo.
9 Pavakamwele pachinu pannyaulidile Nnungu ahwene, Iblahimu nkudenga chitala,
nkupanga ding'uni muha mwake. Anepo nkunnyunga Isaka mwanawe, nkunnaja
n'ding'uni, divêle muha chitala.
10 Iblahimu nkunyaloja nkono wake, nkutwala chipula uchinga ansinje mwanawe.
11 Henga malaika wanga Yahwe nkunchema Iblahimu kuhaloka kulihunde wachi-
doni, “Iblahimu! Iblahimu!” Nang'e nkwitika, “Nangu apano!”
12 Malaika nkunnyaulila Iblahimu kuchidoni, “Unansinje mwana na wala unantende
chinu chohecho! Hambi ìnnimala kuva unamweshimu Nnungu, kwa kuva nanga
paungwimile kananga mwanalo uyoyo yumo.”
13 Iblahimu nkunyamula meho lake, nkumwona ungandolo nannume nnyuma
mwake ahavikwìjè dimembe dyake nchihole. Bahi nkuhwena, nkuntwala ayula ungan-
dolo, nkunhumya sadaka ya kupija moto badala ya mwanawe.
14 Bahi Iblahimu nkupachema anepo pachinu “Yahwe-Yile,” yani, Yahwe ànajalila,”
malinga chiihaulika mpaka nelo kuva, “Palichinga lyanga Yahwe, vanu vànajaliwa.”
15 Bahi malaika wanga Yahwe nkunchema Iblahimu mwanda wavili kuhaloka kuli-
hunde,

* **21:31** Lilove “Beli-sheba,” kwa Chieblaniya lìnahululika kuva na mana dimbili, yani “chihima cha kwapila” au “chihima cha saba,” ing'anya ya adila dingandolo saba.

16 nkunnyaulila kuchidoni, “Yahwe àhaula uvila, ‘Nangu ǹniapila kwa lina lyangu
nimwene kuva, ing'anya ùtendile uvila, na wala nanga pungwimile mwanalo uyoyo
uyumo,
17 muhiu nìmbekubaliki, na vanu va nnukolo lwako nìmbevatenda kuva vohe malinga
dinondwa dya kumahunde na nnyangi uvêle nnyenje bahali. Vanu va nnukolo lwako
vàmbevalema amongo vao na kuditwala litwala dimanga dyavo.
18 Kupitila vanu va nnukolo lwako, nìmbevabaliki vanu va vilambo vyammalele vya
pachilambo ing'anya wako ùniipilikana amuli yangu.”
19 Bahi Iblahimu nkuuya kwa avala vatumishi vake akuno alongènè na mwanawe
Isaka, vammalele nkuukananga, nkuuya ku Beli-sheba. Na Iblahimu nkuikala aneko
ku Beli-sheba.

Vana vanga Naholi

20 Bada ya anelo, munu fulani nkunnyaulila Iblahimu kuchidoni, “Milika, nkongwe
wa Naholi nnung'uno, nanang'e àvaveleke vana nane vachilume.
21 Mwanawao ntandi vànchema Uzi, na wavili vànchema Buzi na yunji vànchema
Kemueli, atatake Alamu.
22 Na vana vanji nni, Kesedi, na Hazo, na Pildashi na Idilafu na Besueli.
23 Besueli nkummaleka Labeka. Milika ámmelekedile Naholi, nnung'une Iblahimu
vana anevo nane.
24 Uchocho, Naholi ávele na n'jawe ntumwa uvanchema Leuma, nanang'e nkum-
melekela Naholi vana ncheche, yani Teba na Gahamu na Tahashi na Maaka.

23

Kuhwa kwanga Sala

1 Sala pahwikihije vyaka myamoja ishilini na saba,
2 nkuhila aneko kuimanga ya Kiliasi-Alba, yani Hebloni, nchilambo cha ku Kanaani.
Iblahimu nkunkutangila namene Sala n'jawe.
3 Iblahimu nkuuleka mmili wa n'jawe, nkuhwena unatangola na Vahiti, nkuvahaulila
kuchidoni,
4 “Apano nangu ni mmidi. Bahi ngùyuwa pachinu pakukatapaja nsati, uchinga
ngupate kunsika n'jangu.”
5 Vahiti nkunnyang'ula Iblahimu kuchidoni,
6 “Tupilikanile nang'olo wetu! Wako nni munu nkulu namene kwetu hwetu. Wako
tandola chihi pachinu pohepo pambone pakunsika n'jalo, na wala nanga munu woheyo
muhwetu ambekwîma kukusumisa pachinu pakunsika n'jalo.”
7 Bahi Iblahimu nkuimila na kutepa kwa eshima muyo mwa avala Vahiti, vene
chilambo,
8 nkuvahaulila kuchidoni, “Bahi kwa kuva mùninguluhusu kunsika n'jangu, hambi
ngùyuwa mukannyuwe Efuloni, mwana wanga Sohali kwajili yangu,
9 uchinga angusumise lipanga lyake lya ku Makipela livêle nnipalu lya welu wake.
Nnyuwange namene angusumise pachinu anepo uchinga nipajuhe kuva pachinu
pangu pakusikila. Na nangu nguchingulipe bei yoheyo ilinganâna na pachinu anepo,
muyo mwenu.”
10 Mwene Efuloni ávele nnikuwa anelyo lya Vahiti vanakojene pannango wa imanga.
Bahi Efuloni, Mhiti nkunnyang'ula Iblahimu muyo mwa Vahiti vammalele apala pan-
nango kuchidoni,
11 “Nanga nang'olo. Chonde nangu ngùyuwa ungupilikanile. Nangu nìkwing'a aula
welu wammalele na lipanga alila livêle mmwelu anewo, na nìkwing'a muyo mwa Vahiti
avangu, unsike anemwo n'jalo.”
12 Bahi Iblahimu nkutepa kavila kwa eshima muyo mwa venedi va chilambo anecho,

13 nkunnyaulila Efuloni akuno Vahiti vammalele uvapilikànà kuchidoni, “Chonde
nangu ngùyuwa ungupilikane. Ngùyuwa ungusumise welu wako, na upwechele malipo
anelo uchinga ngupate kunsika n'jangu.”
14 Efuloni nkunnyang'ula Iblahimu kuchidoni,
15 “Ngupilikanile, nang'olo. Anewo welu ùvele na samani ya vipande myanne vya
madini la dihela, henga anecho chikee chinu chikulu kati yangu na wako. Wako nsike
chihi n'jalo.”
16 Iblahimu nkwelewana na Efuloni, nkumwing'a avila vipande vya dihela vyanatam-
bulenge muyo mwa Vahiti vammalele, yani vipande myanne vya madini la dihela
vivanapimile kulinganana na vipimo vya akúchuusa va mahiku anelo.
17 Bahi welu wanga Efuloni wa aneko ku Makipela, pepi na ku Mamle, chalumo
na lipanga na milandi yammalele inavele mmwelu anewo, vyammalele nkupewa
Iblahimu kuva vyake,
18 muyo mwa Vahiti vammalele vanakojene pannango wa imanga.
19 Bada ya anelo, Iblahimu nkunsika Sala n'jawe nnipanga alila livêle amula mmwelu
wa ku Makipela, pepi na ku Mamle, yani Hebloni, nchilambo cha ku Kanaani.
20 Bahi kwa indila aneyo njo Vahiti chivanankamujije Iblahimu welu na lipanga livêle
mmwelu anewo, uchinga apate kuvasikila vanu vake.

24

Kulomba kwanga Isaka

1 Mmahiku anelo Iblahimu ávele nsele wa vyaka vyohe, na Yahwe ánim'baliki kwa kila
chinu chachitendile.
2 Liduva limo Iblahimu nkunnyaulila ntumishi wake anantumikidile kwa vyaka
vyohe kupunda vanji, nkwímilila wa dimali dyake dyammalele kuchidoni, “Ngwapilile
kwa kutaya nkono wako munnyonga mwangu.
3 Apila kwa Yahwe, Nnungu aumbîle kumahunde na chilambo kuva, ukambemposija
mwanangu, mwali woheyo wa Chikanaani, unguikala navo nchilambo achino.
4 Unguapile kuva ùmbehwena mpaka nchilambo changu, kwa alangavangu, untahije
mmahe, mwanangu Isaka.”
5 Ayula ntumishi nkunnyaulila Iblahimu kuchidoni, “Aneyo mmahe akàhita kulan-
gana na nangu kwida akuno, dachi lasima nimpelekeje mwanalo nchilambo chi-
uhaleke?”
6 Iblahimu nkunnyang'ula kuchidoni, “Nanga! Chonde ngùyuwa unampelekeje
mwanangu aneko.
7 Yahwe, Nnungu aumbîle kumahunde, anguusîje nng'ande mwa atatangu, na nchil-
ambo changu chinguvelekwejije, Nnungu anatongwêle na nangu, áninguapilila kuva,
àmbeveng'a vanu va nnukolo lwangu chilambo achino. Nang'e àmbentuma malaika wake
muyo mwako uchinga wako umpelekejije mwanangu mmahe kuhaloka aneko.
8 Ikàva mmahe aneyo akambetamwa kulangana na wako mpaka akuno, bahi chiapilo
changu chikambekuhunga, henga kwa namuna yoheyo, unampelekeje mwanangu
aneko.”
9 Bahi ayula ntumishi nkutaya nkono wake munnyonga mwanga Iblahimu nang'olo
wake, nkwapila kwamba chinu anecho.
10 Anepo ayula ntumishi nkuvatwala angamila kumi va nang'olo wake, nkutandilika
mwanda akuno anyakwìlè dinudyo dikatapêle dya kila namuna kuhaloka kwa nang'olo
wake. Nkuhwena mpaka imanga yachiikala Naholi, nchilambo cha ku Mesopotamiya.*

* **24:10** Mesopotamiya, nni eneo livêle mpata wa kaskazini nchilambo cha Siliya.

11 Pahwikile, nkuvatindivaja malundi angamila vake nnyenje chihima cha medi chivêle kunyenje imanga uchinga asulupuke. Na anewo wavele uhiku wa chinalyulo, uhiku uvahwena vakongwe unateka medi.
12 Aneyo ntumishi nkuyuwa wachidoni, “Yahwe, Nnungu wa nang'olo wangu Iblahimu, nelo nangu ngùyuwa ungujalile kuchipata achila chinguidilidile, na untendele lambone nang'olo wangu Iblahimu kwa ikulupiki yako yammalele.
13 Lola, nangu ngùvele apano pepi na chihima achino cha medi chivaida vali, venedi va imanga unateka medi.
14 Bahi mwali unimbennyaulila kuva tula chitumba chako cha medi uning'e medi ngukumbile, nanang'e nkuning'a medi na kuvakumbija angamila vangu, bahi aneyo njo ààve nkongwe untandoledile ntumishi wako Isaka. Na chinu anecho chichichingumaihe kuva ùntendeledile lambone nang'olo wangu Iblahimu kwa ikulupiki yako yammalele.”
15 Bahi kabla akànambimalila kuyuwa, upala nkuhaloka Labeka akuno anyakwìlè chitumba chake nnivala lyake. Labeka ávele mwali wanga Besueli, na Besueli ávele mwana wanga Milika, anavele mmahe wa Naholi, nnung'une Iblahimu.
16 Ayula mwali ánikatapala namene kumeho na ávele akànambimmala nnume. Bahi ayula mwali nkuhelelekela kuchihima, nkuumbaja chitumba chake medi, nkuyamboka.
17 Anepo ayula ntumishi nkuhwena unakojana nawe upehi, nkunnyaulila kuchidoni, “Chonde mbeyele medi la kukumbila kuhaloka nchitumba chako.”
18 Ayula mwali nkunnyang'ula kuchidoni, “Aya kumbila nang'olo wangu.” Upala nkusulupusa chitumba chake nnivala, nkukamulila mmakono, nkunkumbija.
19 Bada ya kunkumbija, ayula mwali nkuchidoni, “Nguchinguvatekele medi na angamila vako, vakumbile mpaka vatolele.”
20 Bahi ayula mwali nkupiyanya kumiminila medi nchombo cha kuvakumbijija anyama medi, nkupeya kuhwena kuchihima unateka medi lanji, nkuvakumbija angamila vake vammalele.
21 Bahi ayula ntumishi nkuva wannoleha saana bila kutangola chinu chohecho, uchinga apate kumala ikàva Yahwe àniujalila mwanda wake au nanga.
22 Angamila pavatoledile medi, ayula ntumishi nkumwing'a ayula mwali chipini cha zahabu cha samani ing'ulu na dibangili dimbili dya zahabu dya samani ing'ulu.
23 Nkummuja kuchidoni, “Chonde nguhaulile, wako nni mwali wanga nnani? Dachi, pànipwawa pachinu pakulala nng'ande mwa atatako kwajili yetu?”
24 Labeka nkunnyang'ula kuchidoni, “Nangu nni mwali wanga Besueli, mwana wanga Milika, mmahe wanga Naholi.
25 Kwetu hwetu kùvele mahahi na vyakulya vinji vya kutosha kuvalisha anyama vohe, na pachinu pakulala vayeni.”
26 Bahi ayula ntumishi nkuhunama mpaka pahi, nkumwabudu Yahwe,
27 wachidoni, “Atumbyangwe Yahwe, Nnungu wanga nang'olo wangu Iblahimu. Nang'e àvechinkuva wambone na wakukulupilika kwa nang'olo wangu. Yahwe àningulodya nangu mpaka kwa alangavake nang'olo wangu!”
28 Bahi ayula mwali nkutukuta uhwena unavahaulila habali anedyo vanu vammalele va nng'ande mwa anyokwe.
29-30 Labeka ávele na nkuluwe uvanchema Labani. Labani pachiwene achila chipini na adila dibangili mmakono mwa nnumbuwe na kupilikana malove àlalá lanatangwele ayula munu kunnyaulila Labeka, bahi nkuuka watukuta uhwena unakojana na aneyo munu akula kuchihima. Pahwikile, nkunkoja ayula ntumishi aimidìlè pepi na angamila vake nnyenje chihima.

31 Labani nkunnyaulila kuchidoni, “Kalibu kukaya, wako ubalikiwîje nawi Yahwe.
Mwadachi ùimidile chihi akuno panda imanga? Nangu ànitayalisha ing'ande kwajili yako
na pachinu pakuvavika anevo angamila vako!”
32 Bahi ayula ntumishi nkuhwena nawe kukaya kwavo. Labani nkuvalaija vanu
vavahungule angamila misigo, na kuveng'a mahahi na vyakulya vinji. Uchocho,
nkumwing'a ayula ntumishi medi la kukalava mmadodo, nang'e chalumo na vanu
vake.
33 Bahi nkumwing'a chakulya, henga nang'e nkuchidoni, “Nikambekulya mpaka
ninnyaulilange àlalá langulembela kuhaula.” Labani nkunnyaulila kuchidoni, “Bahi
haula nano.”
34 Ayula munu nkuchidoni, “Nangu ni ntumishi wanga Iblahimu.
35 Yahwe ànim'baliki namene nang'olo wangu, na vino àjukile kuva munu nkulu. Yahwe
ànimwing'a dingandolo na ding'ombe na angamila na punda vohe na madini la dihela na
zahabu na vatumwa vachilume na vachimahe.
36 Na Sala, anavele mmahe wa nang'olo wangu, ata kama ánikongopala, henga
ámmelekedile nang'olo wangu mwana wachilume, na nang'olo wangu àmpele aneyo
mwana vitukutuku vyammalele vyavenavyo.
37 Na nang'olo wangu àningwapilila wachidoni, ‘Unamposije mwanangu mmahe
woheyo muvali va Chikanaani, chilambo achino chinguikala.
38 Henga hwena mpaka kwa alangavake atatangu, yani kulitawa lyangu nimwene
uchinga ukantahije mwanangu Isaka mmahe.’
39 Nangu nkummuja nang'olo wangu kuchidoni, ‘Ìmbekuva dachi mmahe aneyo
akàhita kwida akuno?’
40 Henga nang'e nkunguyang'ula kuchidoni, ‘Yahwe angulôja nangu mmaisha langu,
achiannaije malaika wake ahwene pamo na wako na kuujalila mwanda wako uchinga
untwalile mwanangu, mmahe kuhaloka kwa alangavake atatangu na kulitawa lyangu
nimwene.
41 Paumbehwika kwa alangavangu, na vakànakwing'e aneyo mwali, anepo wako
nanga paumbehungwa na chiapilo chinikuapishije.’
42 Na nelo panguhwikile kuchihima, nangu nkuyuwa kuchidoni, ‘Wako Yahwe,
Nnungu wa nang'olo wangu Iblahimu, nelo nakuyuwa uujalile mwanda wangu na
untendele lambone nang'olo wangu.
43 Lola, nangu ngùvele apano nnyenje chihima achino cha medi. Mwali ambeîda
unateka medi, unimbennyuwa medi kadiki la kukumbila la nchitumba chake,
44 nanang'e nkuning'a na kuvatekela angamila vangu medi, bahi aneyo ààve mmahe
untandwêle kuva mmahe wa mwana wa nang'olo wangu.’
45 Kabla nikànambimalila kuyuwa muntima mwangu, upala Labeka nkukamola akuno
anyakwìlè chitumba chake nnivala, nkuhelelekela kuchihima unateka medi. Nangu
nkunnyaulila kuchidoni, ‘Chonde mbeyele medi ngukumbile.’
46 Upala nang'e nkupiyanya kuchisulupusa chitumba chake cha medi nnivala
nkuhaula kuchidoni, ‘Kumbila. Na nguchinguhwene nikavatekele angamila vako
medi.’ Bahi nangu nkukumbila, na nang'e nkuveng'a na angamila vangu medi.
47 Anepo nangu nkummuja kuchidoni, ‘Wako nni mwali wanga nnani?’ Nang'e
nkunguyang'ula kuchidoni, ‘Nangu ni mwali wanga Besueli, mwana wanga Milika,
mmahe wanga Naholi.’ Nangu nkummika chipini mwimula yake na kummwaja
dibangili mmakono mwake.
48 Anepo nangu nkuhunama mpaka pahi, nkumwabudu Yahwe. Nkuntumbyanga
Yahwe, Nnungu wa nang'olo wangu Iblahimu, angulojîje mwalehu mpaka kwanga
mwali, udukulu wanga nnung'une mwene nang'olo wangu uchinga nintwale kwajili
ya mwanawe.

49 Hambi nguhaulilange ikàva mùvele tayali kuntendela nang'olo wangu uwambone
na kwa ikulupiki. Na ikànave uchocho, bahi nguhaulile uchinga ngumale chakutenda."
50 Labani na Besueli pavapilikene uchocho, nkunnyang'ula kuchidoni, "Chinu achino
chìhaleke kwa Yahwe, na hwetu nanga patumbehulula kuhita.
51 Labeka ayuno apano, wako ntwale uhwene nawe, ààve mmahe wa mwana wa
nang'olo wako malinga chahawile Yahwe."
52 Ayula ntumishi wanga Iblahimu papilikene uchocho, nkuhunama mpaka pahi,
nkumwabudu Yahwe.
53 Anepo nkuhumya vitukutuku vikatapajîjwe kwa zahabu na kwa madini la dihela
pamo na dinguwo, nkumwing'a Labeka. Uchocho, nkumwing'a nnumbuwe Labeka na
anyokwe, dinujo digalîka namene.
54 Bahi ayula ntumishi wanga Iblahimu chalumo na vanu avala vanalongêne nawe,
nkulyanga, nkukumbila na kulala aneko. Ulyamba pavatakatwike, ayula ntumishi
nkuchidoni, "Nangu ngùyuwa nguuye kwa nang'olo wangu."
55 Henga nnumbuwe Labeka na anyokwe nkuchidoni, "Nneke ayuno mwali aikale na
hwetu kadiki, malinga maduva kumi uvila, koka uhwene nawe.
56 Henga ayula ntumishi nkuchidoni, "Chonde munangutimye, kwa kuva Yahwe
àniujalila mwanda wangu, bahi ngùyuwa munguluhusu nguuye kwa nang'olo wangu."
57 Vanang'o nkuchidoni, "Hoti tuncheme mwali mwene, tummuje."
58 Nkunchema Labeka nkummuja kuchidoni, "Uchiuhwene na ayuno munu?" Nang'e
nkuyang'ula kuchidoni, "Nguchinguhwene nawe."
59 Bahi nkunnailanga Labeka, nkunneka ahwene na ayula ntumishi wanga Iblahimu
na vanu vake pamo na yaya annedîle Labeka.
60 Bahi nkum'baliki Labeka, nkunnyaulila kuchidoni, "Wako nnumbwetu Labeka,
ùùve mama wa maelufu kwa maelufu la vanu, na vanu va nnukolo lwako vaditwale
dimanga dya amongo vao kuva dyavo."
61 Bahi Labeka na vatumishi vake vachimahe nkuvakwela angamila nkupapatana na
ayula ntumishi wanga Iblahimu, vammalele nkuhweneng'ana.
62 Uhiku aula ntumishi wanga Iblahimu panavele mmwanda, Isaka áidile kukaya kwa
Iblahimu atatake, kuhaloka ku Beli-Lahai-Loi nchilambo cha Negebu kwachiikala.
63 Liduva limo chinalyulo, Isaka nkuuka nkuhwena kumawelu unachionga. Bahi
palolite meho lake muyo, nkuvona angamila uvaida.
64 Labeka nanang'e palolite meho lake muyo nkumwona Isaka, nkusulupuka pahi,
65 nkummuja ntumishi wanga Iblahimu kuchidoni, "Ayula avêle mmwelu nnani aîda
unatupwechela?" Ayula ntumishi nkuchidoni, "Ayula nni nang'olo wangu." Bahi
Labeka nkutwala inguwo yake, nkulihunika kumeho.
66 Ayula ntumishi nkunnyaulila Isaka lammalele lalatendile.
67 Bahi Isaka nkuntwala Labeka kuva n'jawe, nkuikala nawe mun'gongwe wa Sala,
anyokwe. Isaka nkuntamwa namene Labeka, na kutujwa ntima wake ing'anya ya
kuhwa kwa anyokwe.

25

Vana vanji vanga Iblahimu
(1 Mahiku 1:32-33)

1 Iblahimu ánnombile nkongwe yunji uvanchema Ketula.
2 Nkongwe aneyo nkummalekela Iblahimu vana sita vachilume, yani Zimlani na
Yokishani na Medani na Midiani na Ishibaki na Shua.
3 Yokishani nkummaleka Sheba na Dedani. Na vanu va nnukolo lwanga Dedani ni
Vaashulu na Valetushi na Valeumi.

4 Vana vachilume vanga Midiani vávele Efa na Efeli na Hanoki na Abida na Elida.
Anevo vammalele njo vanavele vanu va nnukolo lwanga Ketula.
5 Iblahimu nkumwing'a Isaka dimali dyake dyammalele kuva mapala lake.
6 Henga Iblahimu kabla akànambikuhwa, nkuveng'a dinudyo vana va ajavake va-
tumwa, nkuvausa anevo vana nkuvapelekeja m'bali wa kumashaliki, kulehu na Isaka,
mwanawe.

Kuhwa kwanga Iblahimu

7-8 Iblahimu áhidile akongopèlè namene, avèlè na vyaka vyohe namene, vyaka
myamoja sabini na tano. Na bada ya kuhwa, nkuhwena unaikala pamo na anyakala
vake, vanahidile kala.
9 Isaka na Isumaili, vana vake Iblahimu, nkunsika atatawao nnipanga lya ku
Makipela, pepi na ku Mamle, mmwelu unavele wanga Efuloni, mwana wanga Sohali,
Mhiti.
10 Welu anewo njo wanasumile mwene Iblahimu kwa Vahiti. Na anepo njo panasik-
wije Iblahimu na Sala n'jawe.
11 Bada ya kuhwa Iblahimu, Nnungu nkum'baliki Isaka, mwana wanga Iblahimu. Na
uhiku anewo Isaka áikala pepi na chihima cha Beli-Lahai-Loi.

Vana vanga Isumaili

12 Aino njo histoliya ya vana vachilume vanga Isumaili, mwanawe Iblahimu, mwana
wanammelekedile Hajili, Mmisili anavele ntumwa wanga Sala.
13 Na alano njo malina lavo kupapatana na chivavelekwejije. Mwana ntandi ni
Nebayosi nkwida Kedali nkwida Adibeli nkwida Mibisamu,
14 nkwida Mishima nkwida Duma nkwida Masha,
15 nkwida Hadadi nkwida Tema nkwida Yetuli nkwida Nafishi nkumalilikila Kedema.
16 Anelo njo malina la vana kumi na mbili vanga Isumaili, na vana anevo vávele
vatawâla va matawa lavo kumi na mbili. Na vanu vao váchemile malina la kaya dyavo
na vijiji vyao kupapatana na malina la vana anevo.
17 Isumaili áhidile avèlè na vyaka myamoja salasini na saba, nkuhwena unaikala pamo
na anyakala vake, vanahidile kala.
18 Vanu va nnukolo lwanga Isumaili váikala eneo livêle ching'ati Havila na Shuli,
mpata wa kumanga wa ku Misili, kulodya ku Ashulu. Vanu anevo vánihapukana na
udukulu unji wanga Iblahimu.

Kuvelekwa kwanga Esau na Yakobo

19 Aino njo histoliya ya Isaka, mwana wanga Iblahimu, na vanu va nnukolo lwake.
20 Isaka panavele na vyaka alubaini nkunnomba Labeka, mwali wanga Besueli,
Mwalamu wa ku Padani-Alamu. Labeka ávele nnumbuwe Labani.
21 Labeka ávele ntonga, bahi Isaka nkunnyuwa Yahwe. Na Yahwe nkun'jalila, Labeka
nkupata chitumbo.
22 Chitumbo chívele cha vana mavila. Vana anevo nkuva uvatukuhana nnitumbo
lyanga Labeka, nang'e nkuchidoni, “Mwadachi làng'oja alano?” Bahi nkuhwena unam-
muja Yahwe.
23 Yahwe nkunnyaulila kuchidoni,

“Vana vavili vavêle nnitumbo lyako vàmbekuva vilambo vivili,
na matawa mavili lambehalokâna na vana umbevavelêka wako, làmbehapukana.
Litawa limo lìmbekuva na dimongo kupunda linji,
na mwana nkulungwa àmbentumikila n'joko.”

24 Mahiku lake la kuveleka palakamwele, Labeka nkuvaveleka vana mavila.

25 Mwana ntandi ávele wanahuvi, anavele na maleha mmili wammalele, nkunchema
lina Esau.*
26 Wavili nkuvelekwa akuno ankamwìlè Esau chihing'ino, nkunchema lina Yakobo.†
Pavelekwejije Esau na Yakobo, Isaka ávele na vyaka sitini.

Esau àsumisa haki yake

27 Anevo vavana nkukulumuka, Esau nkuva munu akamêke saana kulumbata, na
átamwa namene maisha la kwilanga. Henga Yakobo nkuva munu wakutungamana, na
átamwa namene maisha la kuikala pakaya.
28 Bahi Isaka nkuntamwa namene Esau, ing'anya Isaka ánatamwa namene kulya
dinyama dyachilumbata, na Labeka nkuntamwa namene Yakobo.
29 Liduva limo Yakobo pachitaleka susa ya dengu, Esau nkuuya kuhaloka kwilanga
akuno avèlè na indala namene.
30 Bahi Esau nkunnyaulila Yakobo kuchidoni, “Nangu ngùvele na indala. Chonde
ngùyuwa ungumayele aneyo susa yanahuvi ngulye.” Aneyo njo ing'anya inantendile
Esau achemwe Edomu, lina livêle na mana ya “wanahuvi.”
31 Yakobo nkunnyaulila kuchidoni, “Ukàlembela ngusumise haki yako ya kuva
umwana ntandi kuvelekwa.”
32 Esau nkuchidoni, “Sawa! Nangu ngùvele pepi na kuhwa. Haki yangu ya kuva
mwana ntandi kuvelekwa ìmbengufala chamani?”
33 Yakobo nkunnyaulila kuchidoni, “Ngwapilile hoti.” Bahi Esau nkumwapilila na
kunsumisa Yakobo haki yake ya kuva mwana ntandi kuvelekwa.
34 Anepo Yakobo nkumwing'a Esau nkate na aila susa ya dengu. Esau nkulya na
kukumbila, nkuuka nkulihwenela. Bahi uvila njo Esau chanaihebwile haki yake ya
kuva mwana ntandi kuvelekwa.

26

Isaka àhamila ku Gelali

1 Bahi nkukamola indala inji nchilambo achila, tofauti na indala aila inahumidile
mmahiku langa Iblahimu. Bahi Isaka nkuhwena ku Gelali kwanga Abimeleki nfalume
wa Vafilisti.
2 Yahwe nkunhumila Isaka nkunnyaulila kuchidoni, “Unahwene ku Misili, ila wako
hwena ukaikale nchilambo chinimbekuhaulila.
3 Ikala nchilambo anecho malinga mmidi, nanangu nguchinguve pamo na wako na
kukubaliki. Nangu nguchingutimise ahadi inimwahidite atatako Iblahimu, kwa kuva
vilambo avino vyammalele nìmbekwing'a wako chalumo na vanu va nnukolo lwako.
4 Vanu va nnukolo lwako nìmbevatenda kuva vohe namene malinga dinondwa dya
kumahunde, na nìmbeveng'a vilambo avino vyammalele. Kupitila vanu va nnukolo
lwako, nìmbevabaliki vanu va vilambo vyammalele vya pachilambo,
5 kwa kuva Iblahimu áningupilikana nangu na kulakamuliha malaijo langu na amuli
dyangu na mashaliti langu na Sheliya dyangu.”
6 Bahi Isaka nkuikala aneko ku Gelali.
7 Valume va aneko pavammujije kwamba n'jawe, nang'e nkuvayang'ula kuchidoni,
“Ayuno nnumbwangu.” Áhawile uchocho kwa kuva, áyopile venedi va chilambo ane-
cho vanammwalala ing'anya ya Labeka, kwa kuva Labeka ávele nkongwe akatapêle
namene.
8 Bahi Isaka bada ya kuikala aneko maduva lohe, Abimeleki, nfalume wa Vafilisti,
nkupenekela palidilisha lyake kulola pahi, nkumwona Isaka ankumbatidìlè Labeka,
n'jawe.

---

* **25:25** Esau, kwa Chieblaniya ìvele na mana ya “kuva na maleha lohe mummili.” Na lina lyake linji vánchema Edomu, lina livêle na mana ya wanahuvi. † **25:26** Yakobo, kwa Chieblaniya ìvele na mana ya, “ànkamwile chihing'ino.” Na kuhaula kuva, ànkamwile chihing'ino, aneyo nni itangodi ivêle na mana ya kunnambila munu.

9 Abimeleki nkunchema Isaka nkunnyaulila kuchidoni, “Muhiu ayu n'jalo!
Ing'anya ntwani úhawile kuva nnumbulo?” Isaka nkunnyang'ula kuchidoni, “Ngúyopa
nawalalwa ing'anya yanga nang'e.”
10 Abimeleki nkunnyang'ula kuchidoni, “Chinu ntwani achino chiututendeledile?
Kwikave munu yumo muvanu vangu walàlà na n'jalo, wako ukanitutenda tùùve na
likosa.”
11 Bahi Abimeleki nkuhumya amuli kwa vanu vake vammalele kuva, “Munu woheyo
ambentênda chinu chohecho chibaya munu ayu au n'jawe, achiawalalwe.”
12 Mwaka anewo Isaka nkupanda dimbeyu nchilambo anecho, nkuvuna mafuno lohe
namene, kwa kuva Yahwe ánim'baliki.
13 Isaka nkutajilika, nkuhalija kupata dimali mpaka nkuva tajili nkulungwa namene.
14 Isaka ávele na matunji la dingandolo na ding'ombe dyohe na vatumwa vohe, mpaka
Vafilisti kumwonela wiu.
15 Bahi Vafilisti nkuvihuhulila vihima vyammalele vya medi, vivanahimbile va-
tumwa vanga Iblahimu atatake, panavele mumi.
16 Bahi Abimeleki nkunnyaulila Isaka kuchidoni, “Uka apano, kwa kuva wako ùvele
na dimongo kutupunda hwetu.”
17 Bahi Isaka nkuuka aneko, nkunaikala nnuhunde lwa Gelali.
18 Isaka nkuvihukula kavila avila vihima vya medi vivanahuhulidile Vafilisti bada ya
kuhwa kwanga Iblahimu. Isaka nkuvichema malina ulala lanachemile atatake.
19 Henga vatumishi vanga Isaka pavachihimba vihima amula nnuhunde, nkudawola
medi lachikulula pahi kwa pahi,
20 henga vachunga va apala pa Gelali nkupwatana na vachunga vanga Isaka uvachi-
doni, “Alano medi letu.” Bahi Isaka nkuchichema achila chihima, “Eseki”* kwa kuva
vánipwatana nawe.
21 Vatumishi vanga Isaka nkuhimba chihima chinji, nachinang'o uchocho nkuchip-
watanila, Isaka nkuchichema chihima anecho Sitina, mana lake “umongo.”
22 Bahi Isaka nkuhwena pachinu panji nkunahimba chihima chinji. Henga anecho
nanga pavanapwatanidile. Isaka nkuchichema chihima anecho, “Lehobosi,”† kwa kuva
áhawile kuchidoni, “Yahwe ànitwing'a nafasi, na hwetu tuchitujaliwe nchilambo achino.”
23 Isaka nkuuka anepo nkuhwena ku Beli-Sheba.
24 Chilo uchila Yahwe nkunhumila nkunnyaulila kuchidoni, “Nangu nni Nnungu
wa atatako Iblahimu. Unayope, kwa kuva ngùvele pamo na wako. Nìmbekubaliki na
kuvatenda kuva vohe namene vanu va nnukolo lwako kwajili ya Iblahimu, ntumishi
wangu.”
25 Bahi aneko, Isaka nkun'dengela Yahwe chitala cha kunhumija sadaka, nkunnyuwa
kwa lina lyake. Nkudenga n'gongwe wake, na vatumishi vake nkuhimba chihima.

Kupatana kwa Isaka na Abimeleki

26 Mmahiku anelo, Abimeleki nkuuka ku Gelali nkummwenela Isaka akuno alongènè
na Ahuzati nshauli wake na Fikoli, nkulu wa matiyala lake.
27 Isaka nkuvauja kuchidoni, “Mwadachi mùidile kwang'une wakati mwenu
mùnanguvenga na múninguvinganga kwenu?”
28 Nkunnyang'ula kuchidoni, “Muhiu hwetu tùwene kuva Yahwe àvele pamo na wako.
Bahi hwetu nkwona kuva inafala twapilanile,
29 kuva, ukambetutendela mabaya malinga hwetu chitukakutendeledile mabaya.
Hwetu túkutendeledile lambone na kukuleka uhwene kwa amani bila kukutendela
ubaya wohewo. Na wako vino nni munu ubalikiwîje na Yahwe.”
30 Bahi Isaka nkuvatendela ing'ole, vanang'o nkulya na kukumbila.

---

* **26:20** Eseki mana lake “kupwatana.” † **26:22** Lehobosi mana lake “nafasi.”

31 Liduva lipapête vammalele nkutakatukanga ulyamba namambumbu nkwapilanila. Bahi Isaka nkuvapelekela, nkulekana kwa amani.
32 Liduva ulila vatumishi vanga Isaka nkummwenela Isaka nkunnyaulila habali dya achila chihima chivanahimbile, kuchidoni, “Tùnidowola medi!”
33 Isaka nkuchichema chihima anecho “Sheba,”‡ Bahi imanga ivêle anepo mpaka nelo ìchemwa Beli-Sheba.§

Vajavake Esau

34 Esau panavele na vyaka alubaini, nkuvalomba amahe vavili va litawa lya Vahiti, Yudisi mwali wanga Beeli na Basemasi mwali wanga Eloni.
35 Amahe anevo nkulatendiha maisha langa Isaka na Labeka kuva na uchungu.

27

Isaka àm'baliki Yakobo

1 Isaka panakongopele namene na meho lake kuputala, anahulule kuchona chinu chohecho, nkunchema Esau mwanawe nkulungwa, nkunnyaulila kuchidoni, “Mwanangu!” Nang'e nkuyambukila, “Nangu apano atata!”
2 Isaka nkuhaula kuchidoni, “Lola, nangu vino ǹnikongopala namene na liduva lya kuhwa kwangu wala nikálikameke.
3 Bahi twala myumba na upinde wako, uhwene kwilanga ukalumbate anyama kwajili yangu,
4 koka ungutelekele chakulya chinowa, achila chinichitamwa namene, ungupelekejeje ngulye, uchinga ngupate kukubaliki kabla nikànambikuhwa.”
5 Uhiku aula Isaka pachilonjela na Esau, kumbe Labeka ávenkupilikanila. Bahi Esau papite kwilanga unalumbata,
6 Labeka nkunnyaulila Yakobo mwanawe kuchidoni, “Ǹnimpilikana atatako wannyaulila nkululo Esau kuva,
7 ampelekejije nnyama wannumbete na kunkatapajija chakulya chinôwa alye, uchinga apate kum'baliki muyo mwanga Yahwe, kabla akànambikuhwa.
8 Hambi mwanangu, pilikanila malove langu, na utende chinikulaija.
9 Hwena mpaka kulikuwa lya ambudi ukangutwalile ambudi vavili vavana vanunile namene, uchinga ngunkatapajije atatako chakulya chinôwa, cháchitàmwà namene.
10 Nikàteleka, koka ukamwing'e atatako alye, uchinga apate kukubaliki kabla akànambikuhwa.”
11 Henga Yakobo nkunnyaulila Labeka anyokwe kuchidoni, “ Nkulwangu Esau àvele na maleha mummili wammalele, henga nangu mmili wangu ukee na maleha.
12 Panjika atata achiangupame-pame, dachi nikambekwonekana kuva nkúlambila, nkulitaya chihi dinumbu badala ya balaka?”
13 Anyokwe nkuchidoni, “Mwanangu, dinumbu dyako dingupate nangu, wako tenda chinikuhaulidile, hwena ukangutwalile anevo ambudi uide navo.”
14 Bahi Yakobo nkuhwena unavatwala ambudi vavili, nkumpelekejija anyokwe, na anyokwe nkukatapaja chakulya chinôwa, cháchitàmwà namene atatake.
15 Anepo Labeka nkutwala dinguwo dyambone dyanga Esau, mwanawe nkulungwa, dyanavenadyo kukaya kwake, nkummwaja Yakobo, mwanawe n'joko.
16 Nkutwala mambende la ambudi nkunhwinika mmakono na muukoti wake.
17 Bahi nkumwing'a Yakobo achila chakulya chinôwa na nkate wanakatapajije.
18 Bahi Yakobo nkumpelekejija atatake, nkunchema kuchidoni, “Atata.” Na nang'e nkwitika, “Nangu apano! Wako nnani mwanangu, Esau au Yakobo?”

---

‡ **26:33** Sheba mana lake “chiapilo” au “saba.” § **26:33** Beli-Sheba mana lake “chihima cha chiapilo” au “chihima cha saba” Lola Ntandiliko 21:31.

19 Yakobo nkunnyang'ula atatake kuchidoni, “Nangu Esau, nimwanalo ntandi.
Ngùtendile muchi chungulaijije. Chonde atata, takatuka ulye inyama inikulumbatidile,
koka ungubaliki.”
20 Henga Isaka nkummuja kuchidoni, “Mwanangu, ìhululike dachi nelo kupata in-
yama upehi namuna ai?” Yakobo nkunnyang'ula kuchidoni, “Yahwe, Nnungu wako,
àningujalila.”
21 Anepo Isaka nkunnyaulila Yakobo kuchidoni, “Bahi mwanangu hengelekela apano
uchinga nikupame-pame ngumale ikàva wako ni muhiu mwanangu Esau au nanga.”
22 Yakobo nkunhengelekela Isaka atatake, nanang'e nkumpama-pama nkuchidoni,
“Lidi lyanga Yakobo, henga makono langa Esau.”
23 Bahi Isaka nanga panammaite ing'anya makono lake lávele na maleha lohe muchi
makono langa Esau, nkuluwe. Henga kabla akànambim'baliki,
24 Isaka nkummuja kavila Yakobo kuchidoni, “Ivi muhiu kuva wako mwanangu
Esau?” Nang'e nkunnyang'ula kuchidoni, “Elo, unene.”
25 Atatake nkuchidoni, “Idanayo aneyo inyama yumbwalalidile, niilye koka nikuba-
liki.” Bahi Yakobo nkumpelekejija, nang'e nkulya, nkumpelekejija na divayi, nkukum-
bila.
26 Anepo atatake nkunnyaulila kuchidoni, “Hengelekela pepi mwanangu ungubusu.”
27 Bahi Yakobo nkunnyengelekela atatake, nkum'busu, na atatake papilikene liumba
lya dinguwo dyake, nkum'baliki wachidoni,
“Enhee! Alino nni liumba likatapele lya mwanangu,
livêle muchi liumba lya welu waubalikite Yahwe!
28 Nnungu akung'unile lime lya kulihunde mmawelu lako,
na akwing'e ulongo wa matapata,
na vilyo vyohe na divayi dyohe.
29 Matawa la vanu lakutumikile,
na vanu va vilambo vakuhunamile.
Ùùve ntawala wa alangavako,
na vana va anyoko vakuhunamile.
Kila munu ambekulâni wako, nanang'e alaniwe,
na kila munu ambekubalîki wako, nanang'e abalikiwe!”

Esau àyuwa balaka

30 Isaka pamalidile kum'baliki Yakobo, na Yakobo paukile chihi kwa atatake, Esau
nkuluwe Yakobo, nkuuya kuhaloka unalumbata.
31 Esau na nang'e nkwandaa chakulya chinôwa, nkumpelekejija atatake, nkun-
nyaulila kuchidoni, “Atata, takatuka ulye inyama inikuwalalidile, koka ungubaliki!”
32 Isaka nkummuja kuchidoni, “Wako nnani?” Nang'e nkunnyang'ula kuchidoni,
“Nangu Esau, mwanalo ntandi kuvelekwa.”
33 Anepo Isaka nkutetemela namene, nkuchidoni, “Vino ayula aidîle unaning'a in-
yama ya munnyitu nnani? Nangu ànilya kabla wako ukànambikamola, na ànim'baliki
tayali. Na nni muhiu kuva achiabalikiwe!”
34 Esau papilikene malove la atatake, nkutumbula chitengelo kwa uchungu. Bahi
nkunnyaulila atatake kuchidoni, “Chonde atata, nanani ngùbàlìkì!”
35 Henga Isaka nkuchidoni, “Nnung'uno ániida kwa kulilambilila, nanang'e ànitwala
balaka yako.”
36 Esau nkuchidoni, “Njo mana àchemwa Yakobo!* Nang'e àtwete nafasi yangu myanda
mivili. Mwanda ntandi átwete haki yangu ya kuva nimwana ntandi kuvelekwa, na vino

* **27:36** Yakobo, kwa Chieblaniya ìvele na mana ya, “ànkamwile chihing'ino.” Na kuhaula kuva, ànkamwile chihing'ino, aneyo nni itangodi ivêle na mana ya kunnambila munu.

àtwete balaka yangu.” Bahi Esau nkummuja atatake kuchidoni, “Dachi, ukándekedile balaka yoheyo?”
37 Isaka nkunnyang'ula kuchidoni, “Nangu tayali ǹnintenda Yakobo kuva ntawala wako, uchocho, nìvatendile alangavake vammalele kuva vatumishi vake. Ǹnim'baliki apate vilyo vyohe na divayi dyohe. Hambi nangu nikutendele chani mwanangu?”
38 Esau nkunnyaulila atatake kuchidoni, “Atata, kwani wako ùvele chihi na balaka imo bahi? Nanani ngùbàlìkì atata!” Bahi Esau nkutumbula chitengelo.
39 Isaka nkunnyaulila kuchidoni,
“Wako ùmbeikala kulehu na ulongo wa matapata,
kulehu na mawelu làkung'uniwa lime lya kulihunde.
40 Ùmbelamila chihi upanga wako wa ing'ondo,
na ùmbentumikila nnung'uno,
henga paumbekwamula kuuka mmakono lake,
uchiulihungulange kuhaloka nnikongwa lyake lya utawala.”
41 Bahi Esau nkunvisija Yakobo ing'anya ya balaka yapewije na atatake. Esau nkulitangolela chimunda-munda kuchidoni, “Kwa kuva atata àvele pepi na kuhwa, bahi akàhwa, na palambemalilika maduva la kunkutangila, anepo njo panimbemmwalala nnung'unwangu Yakobo.”
42 Henga Labeka palamaite àlalá lalakudungidile mwanawe nkulungwa, nkunchema Yakobo mwanawe n'joko, nkunnyaulila kuchidoni, “Lyongolele, nkululo Esau àvenkulituja ntima kwa kukudungila kukuwalala wako.
43 Hambi mwanangu, tenda chinimbekuhaulila. Apano uka, tukutila ku Halani kwanga Labani, nkulwangu.
44 Uikale nawe kwa mahiku kadiki mpaka asila ya nkululo paimbehila.
45 Asila yake paimbehila, na kulaluvalila àlalá luntendeledile, nguchinintume munu akakutahe aneko. Mwadachi nguhiliwe na mmanavangu mmammalele nniduva limo?”

Yakobo àlaijwa kwanga Labani

46 Labeka nkunnyaulila Isaka kuchidoni, “Nangu munda nkánowa ing'anya ya amahe avano va Chihiti vanga Esau. Ikàva Yakobo nanang'e àmbennomba mmahe wa Chihiti, nangu ngwòna kuva nanga faida ya kuhweneha kuva nimomi.”

28

1 Bahi Isaka nkunchema Yakobo, nkum'baliki, nkunnaija wachidoni, “Unannombe mmahe woheyo wa Chikanaani.
2 Wako hwena ku Padani-Alamu, kuing'ande ya anakululo Besueli, ukannombe mwali yumo muvali va anang'alavako Labani.
3 Nnungu Avêle Na Dimongo Dyammalele* akubaliki uchinga vanu va nnukolo lwako vààve vohe na kuyenjejeka mpaka kuhwikila kuva matawa lohe.
4 Uchocho, Nnungu akubaliki wako chalumo na vanu va nnukolo lwako kwa kukuhululiha kuchimiliki chilambo chuwikala vino muchi mmidi, chilambo chanaahidite Nnungu kumwing'a atatangu Iblahimu chalumo na vanu va nnukolo lwake!”
5 Bahi Isaka nkuntuma Yakobo kuhwena ku Padani-Alamu kwanga Labani, mwana wanga Besueli, Mwalamu. Labani ávele nkuluwe Labeka, anyokwe Yakobo na Esau.

Esau ànnomba mmahe watatu

6 Esau nkumala kuva Isaka ànim'baliki Yakobo na kuntuma ahwene ku Padani-Alamu, uchinga akannombe mmahe aneko, na ánimala kuva Isaka pam'balikite Yakobo, áninnimbija anannombe mmahe wa Chikanaani.

* **28:3** Apano pàlembwije “El-Shadai.” Mana la El-Shadai lola chitabu cha Ntandiliko 17:1.

7 Na ánimala kuva Yakobo ànivapilikanila anyokwe na atatake, nkuhwena ku Padani-
Alamu.
8 Uchocho, ánimala kuva atatake nanga pakatapaliwa na amahe va Chikanaani.
9 Bahi Esau nkuhwena kwanga Isumaili, mwana wanga Iblahimu, nkunannomba
Mahalati mwali wanga Isumaili, nnumbuwe Nebayosi.

Indoto yanga Yakobo aneko ku Beseli

10 Bahi Yakobo nkuuka ku Beli-Sheba, nkulodya ya ku Halani.
11 Pahwikile pachinu fulani, nkulala anepo, kwa kuva liduva líniswa. Nkutwala
liyanga lya pachinu anepo, nkuyamya muti wake, nkulala.
12 Yakobo nkulota indoto, na muindoto aneyo, áiwene ingasi iimijìjwè nchilambo
na chisweswe chake chihwikìlè kumahunde, na malaika va Nnungu uvakwela na
kusulupuka muingasi aneyo.
13 Ámmwene na Yahwe aimidìlè kuchisweswe ingasi aneyo, nkunnyaulila Yakobo
kuchidoni, “Nangu nni Yahwe, Nnungu wanga Iblahimu anakululo, na Nnungu wanga
Isaka. Chilambo achino chulele, nìmbekwing'a wako na vanu va nnukolo lwako.
14 Vanu va nnukolo lwako vàmbekuva vohe muchi litutunga lya pachilambo, na kuyan-
jala kila mpata, mpata wa mangalibi na mashaliki na kaskazini na kusini. Na kupitila
wako na vanu va nnukolo lwako, vanu vammalele va pachilambo vàmbebalikiwa.
15 Nangu ngùvele pamo na wako, nguchinikuchunge kila pachinu paumbehwena na
nguchinikuuihe nchilambo achino. Nangu nikambekuleka mwiko, na nguchinikuten-
dele anelo lanikuahidite.
16 Yakobo patakatwike nnuwono nkutangola chimunda-munda kuchidoni, “Muhiu
Yahwe àvele apano, na nangu nikanamaite!”
17 Yakobo nkuyopa namene, nkuchidoni, “Apano pachinu pànayoha namene! Muhiu
pachinu apano nni paing'ande ya Nnungu na nnango wa kulihunde.”
18 Bahi ulyamba na mambumbu, Yakobo nkutakatuka, nkutwala alila liyanga
lyanayamije muti wake, nkuliimija uchinga lììve ukumbuso, nkulitenda kuva lyanga
Nnungu kwa kulimiminila mahuta.
19 Yakobo nkupachema pachinu anepo “Beseli,” mana lake, “ing'ande ya Nnungu.”
Henga lina litandi lya pachinu anepo lívele Luzu.
20 Bahi Yakobo nkuvika nasili wachidoni, “Ikàva wako Nnungu, ùmbekuva pamo na
nangu na kunguchunga mmwanda wangu, unìng'à chakulya na dinguwo,
21 uchinga nguuye kukaya kwa atatangu salama, bahi wako Yahwe ùmbekuva Nnungu
wangu.
22 Na pachinu apano panguimijije liyanga alino lya ukumbuso pàmbekuva pachinu
pakukuabudu wako Nnungu, na nangu nguchinikwing'e wako asilimiya kumi ya
vitukutuku vyammalele vyumbening'a.”

29

Yakobo àhwika kwanga Labani

1 Bahi Yakobo nkuhweneha na mwanda wake, nkunahwika nchilambo cha vanu
vaikâla mpata wa kumashaliki wa chilambo cha Kanaani.
2 Pahwikile aneko, liduva limo nkuchona chihima aneko kulilanga, na matunji
matatu la angandolo lapumulidìlè pepi na chihima anecho. Angandolo vákumbijwa medi
la chihima anecho chinahinikwije liyanga likulungwa.
3 Kwa kawaida, makuwa lammalele la angandolo lakàkojana anepo, vachunga
vánakumilana kulihingiliha alila liyanga lya pachihima na kuvakumbija angandolo
medi. Na vakàmalila kuvakumbija, nkuchihinika kavila kwa liyanga anelyo.
4 Yakobo nkuvauja vachunga anevo kuchidoni, “Mmalangavangu, mwenu kwenu
kwachi?” Nkunnyang'ula kuchidoni, “Hwetu kwetu ku Halani.”

5 Nang'e nkuvauja kuchidoni, “Dachi, mùnimmala Labani n'dukuluwe Naholi?” Nkunnyang'ula kuchidoni, “Elo tùnimmala.”
6 Nkuhweneha kuvauja kuchidoni, “Dachi, mumi?” Vanang'o nkunnyang'ula kuchidoni, “Nang'e mumi, na Laheli mwali wake ayula apala, àvenkwida na angandolo vake.”
7 Bahi Yakobo nkuvahaulila kuchidoni, “Lola, vino nni muhi namene, na auno ukee uhiku wa kuvapelekeja anyama unalala. Vakumbijange anyama medi koka muhwene mukavachunge.”
8 Henga vanang'o nkunnyaulila kuchidoni, “Tukáhulula kutenda uchocho mpaka makuwa lammalele laide, na liyanga lihingilihwe, koka tuvakumbije medi angandolo.”
9 Bahi Yakobo pachitangola na anevo vachunga, nkukamola Laheli na angandolo va atatake, kwa kuva nang'e njo achivachunga.
10 Yakobo pammwene Laheli, mwali wanga Labani anang'alavake na angandolo vake, nkuhwena unalihingiliha alila liyanga pachihima, nkuvakumbija angandolo va anang'alavake.
11 Bahi Yakobo nkusalimila Laheli kwa kum'busu, na kukuta chitangelo kwa kuhangalala.
12 Yakobo nkunnyaulila Laheli kuva, atatake Laheli nang'e ànchema nnang'alavake, na kuva, nang'e ni mwana wanga Labeka amatiye Laheli. Laheli nkutukuta chimbamba kuhwena kukaya unannyaulila atatake.
13 Labani papilikene chihi habali dya Yakobo mwipwave, nkutukuta upehi uhwena unanchingamila. Pammwene, nkunkumbatila na kum'busu, nkunkalibisha kukaya kwake. Yakobo nkunnyaulila Labani mambo lammalele lahumidîle.
14 Labani nkuchidoni, “Muhiu, wako ni nnangawangu, na myadi yangu!” Yakobo nkuikala kwanga Labani mwedi umo.

Yakobo àvalomba vali vanga Labani

15 Paumalilike mwedi anewo umo, Labani nkunnyaulila Yakobo kuchidoni, “Wako kuva unnangawangu ikee na mana kuva ùlembelewa ungutumikile bila kukwing'a chinu chohecho. Bahi nguhaulila, ùlembela nikulipe chamani.”
16 Hambi Labani ávele na vana vavili vachimahe, ntandi vánchema Leya na n'joko vánchema Laheli.
17 Leya ávele na meho lakukakula,* henga Laheli ávele na liumbo lyambone na kumeho kwake kúnikatapala namene.
18 Yakobo nkuntamwa namene Laheli, bahi nkunnyaulila Labani kuchidoni, “Nangu nguchinikutumikile kwa vyaka saba uchinga uning'e Laheli, mwali wako n'joko.”
19 Labani nkunnyaulila kuchidoni, “Wasa nikwing'e wako Laheli kuliko umwing'a munu yunji. Bahi hweneha kuikala na nangu.”
20 Bahi Yakobo nkuntumikila Labani vyaka saba kwajili yanga Laheli, henga Yakobo áwene chihi maduva anelo kuva kadiki, kwa kuva ánintamwa namene Laheli.
21 Anepo Yakobo nkunnyaulila Labani kuchidoni, “Maduva langu lànitimila, bahi ning'e n'jangu, ngwende nawe ulombi.”
22 Bahi Labani nkwandaa ing'ole na kuvakumbula vanu vammalele va pachinu anepo.
23 Henga pachikamwele chinalyulo, Labani nkuntwala Leya mwanawe nkulungwa, nkumpelekeja kwanga Yakobo, na Yakobo nkulala nawe.
24 Na Labani nkunhumya ntumwa wake wa pachimahe uvanchema Zilipa, àáve ntumwa wanga Leya.

---

* **29:17** Apano kwa Chieblaniya pàlembwije kuva “meho laini.” Vatalamu vanji vàtenda kuva ìnahululika kuva mana yake ìvele, meho lake lánikatapala na vanji vàhaula kuva meho lake lávele na ihonjela na vanji vàhaula kuva nanga pachiutila.

25 Ulyamba wake, Yakobo nkumala kuva vàmwing'ile Leya! Bahi Yakobo nkummuja
Labani kuchidoni, “Ùngutendeledile chinu ntwani? Dachi, tenda ńikutumikidile kwajili
yanga Laheli? Ing'anya ntwani ùningulambila?”
26 Labani nkunnyang'ula kuchidoni, “Nchilambo chetu nanga patutenda uchocho.
Akee nnyambo wetu kulongolela kulombwa mwali n'joko kabla ya nkulungwa.
27 Bahi malila lijuma limo lya kuhangalalila ing'ole ya ulombi, koka tukwing'e Laheli
utumikile vyaka vinji saba.”
28 Yakobo nkukubali. Bahi Yakobo pamalidile anelyo lijuma limo, Labani nkunhumya
Laheli, mwali wake n'joko ààve n'jawe Yakobo.
29 Labani nkunhumya ntumwa wake wa pachimahe uvanchema Biliha, uchinga ààve
ntumwa wanga Laheli.
30 Uchocho, Yakobo nkulala na Laheli. Yakobo nkuntamwa namene Laheli kupunda
Leya. Nkuntumikila Labani vyaka vinji saba.

Vana vanga Yakobo

31 Yahwe pawene kuva Yakobo nanga pantamwa namene Leya, bahi nkun'jalila Leya
kupata vana, henga Laheli nkuva ntonga.
32 Leya nkupata chitumbo, nkummeleka mwana wachilume, nkunchema Lubeni,† kwa kuva áhawile kuchidoni, “Yahwe ànikwona kubanika kwangu, muhiu kuva ntwangu vino achiangutamwe.”
33 Leya nkupata chitumbo kavila, nkummeleka mwana wachilume, nkunchema lina Simeoni,‡ kwa kuva áhawile kuchidoni, “Yahwe ànining'a mwana yunji wachilume, kwa kuva ànipilikana namuna chakangutamwa.”
34 Leya nkupata chitumbo chinji, nkummeleka mwana wachilume, nkunchema lina Lawi,§ kwa kuva áhawile kuchidoni, “Vino ntwangu achialundane na nangu, kwa kuva nìmmelekedile vana vatatu vachilume.”
35 Leya nkupata chitumbo kavila, nkummeleka mwana wachilume, nkunchema lina Yuda,** kwa kuva áhawile kuchidoni, “Mwanda auno nìmbennombolela Yahwe.” Bahi Leya nkuimija kuvaleka kwa vyaka fulani.

30

1 Laheli pawene kuva nanga pammelekedile Yakobo vavana, nkummikila wiu ada-
daye, nkunnyaulila Yakobo kuchidoni, “Nguvelekele vana. Ikànave uchocho, bahi
nìmbekuhwa.”
2 Yakobo nkunsunalila Laheli, nkunnyaulila kuchidoni, “Kwani nangu ngùjukile kuva
Nnungu akutendîle unààve na vana?”
3 Laheli nkunnyang'ula kuchidoni, “Biliha ntumwa wangu wachimahe ànipwawa.
Bahi lala nawe uchinga unguvelekele vana, nanangu ngupate vana kupitila nang'e.”
4 Bahi Laheli nkumwing'a Yakobo Biliha ntumwa wake, uchinga ààve n'jawe, na
Yakobo nkulala nawe.
5 Biliha nkupata chitumbo, nkummelekela Yakobo mwana wachilume.
6 Laheli nkuchema lina Dani,* kwa kuva áhawile kuchidoni, “Nnungu ànining'a haki
yangu, ànipilikana kuyuwa kwangu na kuning'a mwana wachilume.”
7 Biliha ntumwa wanga Laheli, nkupata kavila chitumbo, nkummelekela Yakobo
mwana wavili wachilume.
8 Laheli nkunchema lina Nafutali,† kwa kuva áhawile kuchidoni, “Ngùpanyene ing'ondo

† **29:32** Lidi lya lina Lubeni lìpilikanika muchi lilove lya Chieblaniya livêle na mana ya “ànikwona kubanika kwangu.”
‡ **29:33** Lina Simeoni, ìnahululika kuva na mana ya “ayula apilikâna.” § **29:34** Lidi lya lina Lawi lìpilikanika muchi lilove lya Chieblaniya livêle na mana ya “kulundana.” ** **29:35** Lidi lya lina Yuda lìpilikanika muchi lilove lya Chieblaniya livêle na mana ya “kulombolela.” * **30:6** Lidi lya lina Dani, lìpilikanika muchi lilove lya Chieblaniya livêle na mana ya “àamwile kwa haki.” † **30:8** Lidi lya lina Nafutali lìpilikanika muchi lilove lya Chieblaniya livêle na mana ya “kupanyana.”

ing'ulungwa na nkulwangu, nanangu ǹninnema."
9 Bahi Leya pawene kuva lutumbo lwake lùninyalalika kuveleka, nkuntwala Zilipa
ntumwa wake, nkumwing'a Yakobo uchinga ààve n'jawe.
10 Zilipa nkummelekela Yakobo mwana wachilume.
11 Leya nkunchema lina Gadi,‡ kwa kuva áhawile kuchidoni, "Ǹnibahatika."
12 Zilipa, ntumwa wanga Leya, nkummelekela Yakobo mwana wavili wachilume.
13 Leya nkunchema lina Asheli,§ kwa kuva áhawile kuchidoni, "Ǹnihangalala! Vino
vakongwe vàmbenguchema ihangaladi."
14 Bahi mahiku la lichela lya ngano, Lubeni nkuhwena kumawelu, na aneko nkuyona
mimeya fulani innyululîha munu kupata chitumbo, nang'e nkuitwala nkunamwing'a
Leya, anyokwe. Laheli nkunnyaulila Leya kuchidoni, "Chonde ngùyuwa ungumayele
kadiki mimeya yakupele mwanalo!"
15 Henga Leya nkunkalipila wachidoni, "Wako ùtenda chinu chijoko ungupakanyola
ntwangu? Dachi, na vino ùlembela uitwale mimeya yaning'ile mwanangu?" Laheli
nkunnyang'ula kuchidoni, "Ukàning'a mimeya yakwing'ile mwanalo, bahi nelo Yakobo
achialale kwakuwe."
16 Bahi chinalyulo Yakobo pachiuya kumawelu, Leya nkuhwena unanchingamila,
nkunnyaulila kuchidoni, "Nelo ùlembelewa ulale kwang'une, kwa kuva ǹnikusuma kwa
mimeya yaning'ile mwanangu." Bahi chilo anecho Yakobo nkulala kwanga Leya.
17 Nnungu nkupilikana kuyuwa kwanga Leya, na Leya nkupata chitumbo, nkum-
melekela Yakobo mwana wa nnyano wachilume.
18 Leya nkunchema lina Isakali,** kwa kuva áhawile kuchidoni, "Nnungu àning'ile
inudyo, ing'anya nímwing'ile ntwangu ntumwa wangu wachimahe."
19 Leya nkupata kavila chitumbo, nkummelekela Yakobo mwana wa sita wa chilume.
20 Leya nkunchema lina Zabuloni,†† kwa kuva áhawile kuchidoni, "Nnungu àning'ile
inudyo yambone. Vino ntwangu achiangutumbyange, kwa kuva nìmmelekedile vana sita
vachilume."
21 Mmyaka ipapête, Leya nkummaleka mwana wachimahe, nkunchema lina Dina.
22 Bahi Nnungu nanga panannuvalidile Laheli, nkupilikana kuyuwa kwanga Laheli,
nkunnyungula litumbo lyake.
23 Laheli nkupata chitumbo, nkummaleka mwana wachilume. Laheli nkuchidoni,
"Nnungu àninguusija dihoni dyangu."
24 Bahi mwana aneyo nkunchema lina Yusufu,‡‡ kwa kuva áhawile kuchidoni, "Yahwe
anguyenjeje mwana yunji wachilume."

Yakobo àvenkutajilika

25 Bahi Laheli pammaleke Yusufu, Yakobo nkunnyaulila Labani kuchidoni, "Ndeke
vino nguuye kukaya, kuchilambo changu.
26 Uning'e ajavangu na anavangu, unguvapete kwa kukutumikila wako, uchinga
nguhwene navo. Kwa kuva ùnimala namuna chinikutumikidile saana."
27 Henga Labani nkunnyaulila kuchidoni, "Ikàva ùnikatapaliwa na nangu, ngùyuwa
uikale upano. Nangu ǹnipata kumala kwa indila ya kulauja kuva, ing'anya yakuwe,
Yahwe àningubaliki namene.
28 Bahi tambulanga nshahala ulambêla nikulipe, nanangu nguchinikulipe."
29 Yakobo nkunnyaulila kuchidoni, "Wako umwene ùnimala namuna chinikutu-
mikidile saana, na namuna anyama vako chivahalijije kuva vohe.

---

‡ **30:11** Lina Gadi, lìvele na mana ya "bahati." § **30:13** Lina Asheli, lìvele na mana ya "ihangaladi." ** **30:18** Lidi lya lina Isakali lìpilikanika muchi lilove lya Chieblaniya livêle na mana ya "inudyo." †† **30:20** Lidi lya lina Zabuloni, lìpilikanika muchi lilove lya Chieblaniya livêle na mana ya "kutumbyanga." ‡‡ **30:24** Lidi lya lina Yusufu, lìpilikanika muchi lilove lya Chieblaniya livêle na mana ya "ayenjeje."

30 Kabla nikànambikwida, wako wavele chihi na dimali kadiki, henga kutandikila
panguidile nangu, dimali dyako dìniyenjejeka namene, na Yahwe ànikubaliki kwa lam-
malele langulatendile. Henga vino ngùlembela nguvakambikambile vanu va nng'ande
mwangu nimwene."
31 Labani nkummuja Yakobo kuchidoni, "Vino ùlambela nikulipe chinu ntwani?"
Yakobo nkunnyang'ula kuchidoni, "Wala unaning'e chinu chohecho. Nangu nguchin-
guhwenehe kuvachunga anyama vako,
32 ikàva nelo uchiunguluhusu ngupite mmatunji la anyama vako vammalele, na kila
litunji nivatwale angandolo na ambudi vavêle na madolidoli au malemba, na kila
ungandolo wanapi. Anevo njo vambekûva nshahala wangu.
33 Paumbeida unalola nshahala wangu mmaduva laîda, anepo njo paimbekwonekana
ikulupiki yangu. Umbudi woheyo akávele na madolidoli au malemba, au ungandolo
woheyo akávele wa langi-langi au wanapi akàonekana nnitunji lyangu, aneyo àmbekuva
ǹnimwiva."
34 Labani nkuchidoni, "Sawa! Bahi ììve muchi chuhawile."
35 Henga nniduva ulyolyo, Labani nkuhwena unalatwala magogoma lammalele la
ambudi vavêle na misitali na madolidoli, na makolo lammalele la ambudi vavêle na
madolidoli au malemba lanahe, na kila ungandolo wa langi-langi, nkuvakamuja vana
vake uchinga vavalolihije.
36 Labani na vana vake nkuhapukana na Yakobo, nkuvapelekeja anyama anevo ulehu
wa mwanda wa maduva matatu, henga Yakobo nkwisalila wavachunga anyama vanji
vanga Labani vaisalidîle.
37 Bahi Yakobo nkutwala dinavi dimbihi dya milandi fulani, nkudiwaula vipande-
vipande uchinga yonekane misitali yanahe n'dinavi anedyo.
38 Yakobo nkuva wadiimija dinavi anedyo dyadiwawile, muvyombo vivavakumbijija
anyama medi. Na kwa kuva anyama anevo pavachiida unakumbila medi vánakwelana,
39 bahi nkupata vitumbo muyo dinavi anedyo, bahi nkuvaveleka anyama vavêle na
misitali na malemba na madolidoli.
40 Bahi Yakobo nkuvahapula anevo angandolo vajoko vavelekwejîje, kuva vake. Na
angandolo vanji vanga Labani pavachikwelana, Yakobo nkuvalodya meho kuvavele
anyama vanji vanga Labani. Bahi kwa kutenda uchocho, Yakobo nkupata kuvayenjeja
anyama nnitunji lyake mwene, na wala nanga panalikundanije na alila lyanga Labani.
41 Na kila palachikamola mahiku la anyama vanyetîle kuhamula, Yakobo nkuva
waimija adila dinavi muvyombo anevyo vya kuvakumbijija anyama uchinga vapate
vitumbo muyo mwa dinavi anedyo.
42 Henga Yakobo nanga panadivikile dinavi anedyo muyo mwa vanyama vayandîle
pavachipata vitumbo. Bahi anyama vanyetîle nkuva vanga Yakobo na vayandîle nkuva
vanga Labani.
43 Bahi Yakobo nkutajilika namene, nkuva na matunji makulungwa la anyama na
vatumwa vachimahe na vachilume na angamila na punda.

31

Yakobo àntaloka Labani

1 Bahi Yakobo nkupilikana kuva vana vachilume vanga Labani vánatangola kuva,
"Yakobo ànitwala kila chinu cha atatawetu, na ànipata utajili kupitila dimali dya
atatawetu."
2 Uchocho, Yakobo ánimala kuva Labani vino akán'jali muchi chachin'jali patandi.
3 Bahi Yahwe nkunnyaulila Yakobo kuchidoni, "Uya nchilambo cha vasele vako na
alangavako, nanangu nguchinguve pamo na wako."
4 Bahi Yakobo nkuvatuma vanu vakancheme Laheli na Leya uchinga vaide kumawelu
kwachivachunga angandolo na ambudi vake.

5 Pavakamwele, Yakobo nkuvahaulila kuchidoni, “Nangu ngwòna kuva atatawenu
vino nanga pangujali muchi patandi. Henga Nnungu wa atatangu àvele pamo na nangu.
6 Mwenu mmene mùnimala kuva nìntumikidile atatawenu kwa dimongo dyangu dyam-
malele.
7 Pamo na anelo, atatawenu àningulambila kwa kupindikulanya nshahala wangu
myanda yohe,* henga Nnungu nanga pannampele wasa wa kungutenda mabaya.
8 Atatawenu kila pahawile kuva, ‘Anyama vavêle na malemba njo vambekûva nsha-
hala wako,’ bahi litunji lyammalele nkuveleka anyama vavêle na malemba. Na kila
pahawile kuva, ‘Anyama vavêle na misitali njo vambekûva nshahala wako,’ bahi litunji
lyammalele nkuveleka anyama vavêle na misitali.
9 Bahi uvila njo Nnungu chavatwete anyama va atatawenu, nkuning'a nangu.”
10 Mmahiku la anyama kuhamula, nangu ńnilota, na muindoto aneyo ngúlawene
magogoma lanavakwedile makolo. Na magogoma anelo lammalele lávele na misitali
na madolidoli na malemba.
11 Malaika wanga Nnungu nkulonjela na nangu muindoto aneyo, nkunguchema
wachidoni, ‘Yakobo,’ nangu nkwitika, ‘Nangu apano!’
12 Nang'e nkunguhaulila kuchidoni, ‘Lola magogoma lammalele lavakwêla makolo
làvele na misitali na madolidoli na malemba. Ìvele uchocho ing'anya ànilona àlalá
lakutendeledîle Labani.
13 Nangu njo Nnungu nnakuhumidile ku Beseli, pachinu apala paunalimiminidile
mahuta liyanga alila lya ukumbuso lyunaimijije, na kunguvikila nasili. Vino uka
nchilambo achino uuye nchilambo chuvelekwejije.’ ”
14 Laheli na Leya nkunnyang'ula Yakobo kuchidoni, “Hwetu nanga patuvele na chinu
wala mapala lohelo kwa atatawetu!
15 Na hwetu vino àtwona chihi muchi tuvamidi, kwa kuva ànitusumisa, na dimali
dyapete kwa kutusumisa hwetu àniditumila tayali.
16 Dimali dyammalele dyaditwete Nnungu kuhaloka kwa atatawetu, anedyo njo di-
mali dyetu chalumo na vavana vetu. Bahi wako tenda chihi chinu chohecho chakulaijije
Nnungu!”
17 Bahi Yakobo nkupanganika kuuka, nkuvakweja vana vake na ajavake
muangamila.
18 Nkuvatwala anyama vake vammalele na dimali dyake dyammalele dyadipete
aneko ku Padani-Alamu, nkutandilika mwanda wa kuuya nchilambo cha ku Kanaani,
kwa Isaka atatake.
19 Uhiku anewo Labani ápite unavahenga maleha angandolo vake, bahi Laheli nku-
pata wasa wa kwiva disanamu dya milungu ya atatake.
20 Pamo na anelo, Yakobo nanang'e nkunnambila Labani, Mwalamu kwa kuuka bila
kunnaila.
21 Bahi Yakobo nkutwala dimali dyake dyammalele, nkutaloka. Nkuyamboka muto
wa Efulati, nkulodya ya ku Gileadi, chilambo cha machinga-machinga.

Labani ànnondola Yakobo

22 Liduva lya tatu, vanu vanji nkunnyaulila Labani kuva Yakobo ànitaloka.
23 Bahi Labani nkuvatwala alangavake, nkunnondola Yakobo kwa maduva saba,
nkunkoja ku Gileadi, chilambo cha machinga-machinga.
24 Henga chilo, Nnungu nkunhumila Labani, Mwalamu muindoto, nkunnyaulila
kuchidoni, “Lichunge! Unannyohe Yakobo kwa namuna yoheyo.”
25 Labani ánkojije Yakobo adengìlè n'gongwe aneko ku Gileadi, nchilambo cha
machinga-machinga. Labani pamo na alangavake, nanang'e nkudenga n'gongwe
upopo.

* **31:7** Kwa Chieblaniya apano vàlembile myanda kumi, henga aneyo yávele chihi namuna ya kuhaulisa, kulanguja kuva átendile myanda yohe.

26 Labani nkummuja Yakobo kuchidoni, “Wako ùtendile chamani? Mwadachi
ùningulambila, nkuvatwala vali vangu muchi matwala la kuing'ondo?
27 Mwadachi ùningutaloka na kungulambila? Mwadachi ukanangulaidile uchinga
ngupate kukulaila kwa ihangaladi akuno ungwimba dihimu na ungwomba likungwa
na libangu?
28 Mwadachi ukaning'ile wasa wa kuvabusu anavangu na adukuluvangu? Muhiu
ùtendile uvelu!
29 Nangu ngùvele na dimongo dya kukutendela chinu chibaya, henga chilo cha
kwimukila nelo, Nnungu wa atatako áninguhumila, nkunguhaulila kuchidoni, ‘Lichunge!
Unannyohe Yakobo kwa namuna yoheyo.’
30 Nangu ǹnimala kuva ùnitaloka ing'anya ya kuva na hamu ing'ulungwa ya kuuya
kukaya kwa atatako. Henga ing'anya ntwani ùivite disanamu dya milungu yangu?”
31 Yakobo nkunnyang'ula kuchidoni, “Nangu nnayopa, ing'anya ngútenda kuva uchi-
ungupakanyole vali vako.
32 Henga ukànkoja munu woheyo avêle na disanamu dya milungu yako muhwetu,
bahi analame. Muyo mwa alangavetu avano, chilanguje chinu chako chohecho, na
ikàva chìnipwawa, bahi chitwale.” Yakobo átangwele uchocho ing'anya nanga panamaite
kuva Laheli njo adiivîte disanamu dya milungu yanga Labani.

33 Bahi Labani nkwinjila mun'gongwe wanga Yakobo, na mun'gongwe wa Leya,
na mmigongwe ya avala vatumwa vavili vanavajuhije Yakobo kuva ajavake, wataha
disanamu dyake dya milungu, henga nanga panadipete. Kuntululilo nkunainjila
mun'gongwe wa Laheli.
34 Na Laheli átwete adila disanamu nkudivika nnitandiko livavavika angamila pa-
mongo, nang'e nkuliikalila. Labani nkutaha mun'gongwe wammalele, henga nanga
panadipete.
35 Laheli nkunnyaulila atatake kuchidoni, “Chonde atatangu unasunale, kwa kuva
nikáhulula kwimila muyo mwako kwa kuva ngùvele mmaduva langu.” Bahi Labani
ánitaha namene disanamu dya milungu yake, henga nanga panadipete.

36 Bahi Yakobo nkusunala, nkupwatana na Labani nkummuja wachidoni, “Nangu
ngùtendile likosa ntwani? Nangu ngùtendile sambi ntwani mpaka ungupapatilile uvila?
37 Dachi, ùwene chinu ntwani chako pupalahanyije vitukutuku vyangu? Ikàva
chìnipwawa, bahi chivike muyo mwa alangavangu na alangavako, uchinga vanang'o
vatwamulile cha kutenda hwetu tuvavili!
38 Nangu ngùikele na wako kwa vyaka ishilini vino. Na uhiku anewo wammalele,
angandolo vako na ambudi vako vakánambiwahi kwondonganga vitumbo, wala
nikánambiwahi kutang'una ligogoma lya ungandolo wa nnikuwa lyako.
39 Nangu wala nikánambiwahi kukupelekejija nnyama wako awalêlwe na anyama va
kunnyitu, henga aneyo asala yavele chihi yangu nimwene. Wako úningudayi nnyama
aivîjwe chilo au muhi.
40 Na aino njo inavele hali yangu, muhi ńnipililila liduva likalipa namene na chilo
imepo ínanguputa. Na wala nanga panichipata luwono kananga kadiki.
41 Anelo njo maisha languikele kwa uhiku wa vyaka ishilini, panichiikala na wako.
Vyaka kumi na nne ńnikutumikila uchinga nivapate vali vako vavili, na vyaka sita
ńnikutumikila uchinga nivapate anyama vambekûva vangu. Henga wako nkupindiku-
lanya nshahala wangu myanda yohe.
42 Na kwikavele Nnungu wa anakulwangu Iblahimu, Nnungu wa kuyoha namene wa
atatangu Isaka, akààva mpata wangu, muhiu ukaninguleka nguuke chihi makono weka.
Henga Nnungu ànikwona kubanika kwangu na madengo langukodile kwa makono
langu, nkukuduma chilo cha kuyumukila nelo.”

43 Labani nkunnyang'ula Yakobo kuchidoni, “Ava vali vang'une, na ava vana nni
vadukuluvangu, na ava anyama vang'une, na vyammalele vyuvyona apano vyang'une.
Henga nangu nìmbetenda chani nelo kwamba ava vali vangu na vana vao uvavaveleke?
44 Bahi tutende lilailano nangu na wako uchinga lììve ushahidi kati yangu nangu na
wako.”
45 Bahi Yakobo nkutwala liyanga nkuliimija uchinga lììve ukumbuso.
46 Nkuvahaulila alangavake kuchidoni, “Kunganya mayanga.” Na vanang'o nkukun-
ganya, nkuvika chisulu. Bahi nkulyanga chakulya pepi na chisulu anecho cha mayanga.
47 Labani nkuchichema chisulu anecho cha mayanga kwa Chialamu, Yegali-Sahaduta,
mana lake “chisulu cha ushahidi.” Henga Yakobo nkuchichema chisulu anecho kwa
Chieblaniya Galedi, mana lake “chisulu cha ushahidi.”
48 Labani nkuchidoni, “Chisulu achino ni ushahidi kati yako na nangu nelo.” Njo
mana chisulu anecho chíchemwa Galedi.
49 Anecho chisulu nkuchichema Mizipa,† kwa kuva áhawile kuchidoni, “Yahwe atuloli-
hije nangu na wako kwa uhiku aula utumbelekana na kuva kulehu uchinga ààve shahidi
wa lilailano lyetu.
50 Ukàvabaniha vali vangu au ukàvatwala amahe vanji tafauti na avano, na ata kama
munu yunji anamale, ila umale kuva Nnungu njo shahidi kati yangu na wako.
51 Lola chisulu achino cha mayanga na alino liyanga lya ukumbuso linguimijije kati
yako na nangu.
52 Chisulu achino na liyanga alino nni ushahidi kuva, nangu nikambepulung'anya
chisulu achino kwida kwakuwe unakutendela mabaya, na wako ukambepulung'anya
chisulu achino na liyanga alino kwida kwang'une unangutendela mabaya.
53 Nangu nìiyuwa milungu ya anyakala vetu, yani milungu ya anakululo Iblahimu
na anakulwangu Naholi, vatuamulile nangu na wako.” Bahi Yakobo nkwapila kwa
kuntambulanga Nnungu ayôha, Nnungu wanga Isaka, atatake Yakobo.
54 Bahi Yakobo nkuhumya sadaka aneko kuchilambo cha machinga-machinga, na
nkuvakumbula alangavake valye chakulya. Pavamalidile kulya, nkwisalila ukoko chilo
chammalele.
55 Ulyamba na mambumbu, Labani nkuvabusu adukulu vake na vali vake, nkuvaba-
liki. Anepo Labani nkuuka, nkuuya kukaya kwake.

32

Yakobo àlipanganiha ukojana na Esau

1 Yakobo nkuuka nkuhwena mwanda wake, na malaika va Nnungu nkukojana nawe.
2 Yakobo pavonite, nkuhaula kuchidoni, “Alino nni likambi lya jeshi lya Nnungu!”
Apala pachinu nkupachema Mahanaimu.*
3 Bahi Yakobo nkuvatuma vajumbe vannongolele kuhwena kwanga Esau nkuluwe
aneko ku Seili nchilambo cha Edomu.
4 Nkuvalaija wachidoni, “Nnyaulile nkulwangu Esau kuchidoni, ‘Ntumishi wako
Yakobo atedoni, ‘Nangu ngúikala kumidi kwanga Labani mpaka vino.
5 Na vino ngùvele na ding'ombe na punda na angandolo na ambudi na vatumwa
vachilume na vachimahe. Na vino ngùtuma ujumbe auno kwa nkulwangu, uchinga
ngupate kuyambukilwa muyo mwako.’ ”
6 Anevo vajumbe nkuhwena, pavauite kwanga Yakobo nkunnyaulila kuchidoni,
“Tùnihwika kwa nkululo Esau, na nang'e vino àvenkwida unakuchingamila, na àlongene
na valume myanne.”

† **31:49** Mizipa, mana lake “nnala wa kuchungila.” * **32:2** Mahanaimu, mana lake “makambi mavili.”

7 Bahi Yakobo nkuyopa namene na kulipwalela. Nkuvayavanya vanu vanalongene
navo matunji mavili, uchocho nkuvayavanya angandolo na ambudi, na ang'ombe na
angamila.
8 Yakobo nkulitangolela chimunda-munda wachidoni, “Esau akàida nkulyondon-
ganga litunji limo, bahi litunji limbeisalîla, lichililame.”
9 Bahi Yakobo nkunnyuwa Nnungu wachidoni, “Wako Nnungu wa anakulwangu
Iblahimu na wa atatangu Isaka! Wako Yahwe unguhaulidîle nguuye nchilambo changu
kwa alangavangu, na kunguahidi kungutendela lambone,
10 nangu wala nikáfala kananga kadiki kupwechela uwambone ungutendedile na
ikulupiki yundangujije nangu ntumishi wako. Panguyombweke muto wa Yoludani,
nangu ngúvele chihi nanga chinu ila isimbo weka, henga vino ngùvele na matunji mavili
la vanu vohe na anyama.
11 Vino ngùyuwa ungupohe kuhaloka mmakono la nkulwangu Esau, kwa kuva,
ngùyopa kuva achiaide unanguwalala nangu na ajavangu pamo na anavangu.
12 Wako úninguahidi kuva uchiungutendele lambone, na kuvatenda vanu va nnukolo
lwangu kuva vohe namene muchi nnyangi wa kubahali, ukáhululika kuvalangika!”
13 Bahi chilo anecho Yakobo nkulala pachinu anepo. Bahi nkutwala dimali dyake
fulani uchinga dìive dinudyo kwa Esau nkuluwe.
14 Yakobo álatwete magogoma la dimbudi ishilini na makolo myambili, na angandolo
ishilini anamilume na makolo myambili,
15 angamila salasini vayong'êja chalumo na anavao, na makolo la ding'ombe alubaini
na maluchi la ding'ombe kumi, na makolo ishilini la punda na anamilume kumi.
16 Nkuvakamuja vatumishi vake, kila munu na litunji lyake, nkuvahaulila kuchidoni,
“Ngulongolele, na mulekane kadiki kati ya litunji limo na linji.”
17 Nkunnaija ayula alongoledile kuchidoni, “Nkulwangu Esau pambekojana na wako
na kukuuja kuva, ‘Wako ntumishi wanga nnani? Uhwena kwachi? Na vanyama ava
vammalele vanga nnani?’
18 Wako nnyang'ule kuchidoni, ‘Adino nni dimali dya ntumishi wako Yakobo. Na
dyammalele adino ni dinudyo kwajili yako wako nkulu. Na Yakobo mwene àvenkwida
nnyuma mwetu.’ ”
19 Na ntumishi wa litunji lya vili na lya tatu na vanji vammalele nkuvalaija uchocho,
wavahaulila kuchidoni, “Pamumbekojana na Esau nnyaulile malove ulolo.
20 Pamo na anelo, munaluvalile kunnyaulila kuva, ‘Ntumishi wako Yakobo àvenkwida
nnyuma mwetu.’ ” Yakobo átendile uchocho kwa kuva álitangoledile chimunda-munda
kuva, “Nímbentungamaniha kwa dinudyo adino dingúlongolèjà, na panimbekojana nawe,
panjika achiangupwachele.”
21 Bahi nkulongoledya dinudyo dyake, henga mwene nkulala upopo palipanda chilo
achila.

Yakobo àyalahana na Nnungu

22 Chilo uchocho Yakobo nkutakatuka, nkuntwala Leya na Laheli na avala ajavake
vanji vavili vatumwa, na vana vake kumi na moja, nkuyamboka muto wa Yaboki.
23 Pávayombohìjè avala vanalongene navo na dimali dyake dyammalele,
24 Yakobo nkwisalila chihi weka. Bahi nkwida munu yumo, nkuyalahana na Yakobo
mpaka kulyamba.
25 Ayula munu pawene kuva nanga pahulula kunnema Yakobo, bahi pavachiyala-
hana ayula munu nkukwaha inyonga yanga Yakobo, na aneyo inyonga nkuteneng'uka.
26 Anepo ayula munu nkunnyaulila Yakobo kuchidoni, “Ndeka nguuke, kwa kuva
uhiku ùvenkucha.” Henga Yakobo nkunnyang'ula kuchidoni, “Nikambekuleka mwiko,
mpaka ungubaliki.”

27 Ayula munu nkummuja Yakobo kuchidoni, “Wako lina lyako nnani?” Yakobo
nkunnyang'ula kuchidoni, “Yakobo.”
28 Ayula munu nkunnyaulila Yakobo kuchidoni, “Wako ukambechemwa kavila
Yakobo,† ila ùmbechemwa Isilaeli,‡ kwa kuva ùnishindana na Nnungu na vanu, na wako
ùnivalema.”
29 Bahi Yakobo nkuchidoni, “Chonde ngùyuwa unguhaulile lina lyako.” Henga nang'e
nkummuja kuchidoni, “Ing'anya ntwani ùnguuja lina lyangu?” Bahi nkum'baliki
Yakobo.
30 Yakobo nkupachema pachinu anepo “Penueli,”§ kwa kuva áhawile kuchidoni,
“Nangu nìmmwene Nnungu meho kwa meho, henga umi wangu nanga pautwaliwije.”
31 Yakobo nkuuka ku Penueli liduva lihumìlè akuno wahumbaila ing'anya ya kupwa-
teka inyonga.
32 Njo mana mpaka nelo Vaisilaeli nanga pavalya nnanga wa muinyonga, kwa kuva,
ayula munu ánkwahije Yakobo pamalundilo la chiya, munnanga wa inyonga yake.

33

Kukojana kwanga Yakobo na Esau

1 Bahi Yakobo nkulola meho lake muyo, nkumwona Esau waida na vanu vake, valume
myanne. Anepo Yakobo nkuvayavanya vana vake, kila mwana nkumpelekeja kwa
anyokwe, vana va Leya nkumwing'a Leya, na va Laheli nkumwing'a Laheli, na vana
va avala ajavake vavili vatumwa navanang'o nkuvapelekeja kwa ayuvao.
2 Yakobo nkuvalongoleja muyo avala ajavake vatumwa na vanavao, nkupapatila
Leya na vana vake, na kuntululilo nkwida Laheli na Yusufu, mwanawe.
3 Yakobo mwene nkuvalongolela muyo, na pachinnyengelekela Esau nkuluwe, nkuva
wannyunamila kwa eshima mpaka pahi myanda saba, mpaka pammwikidile.
4 Henga Esau nkutukuta uhwena unanchingamila Yakobo nnung'une. Pahwikile
nkunkumbatila na kum'busu. Vammalele vavili nkukuta.
5 Esau palolite meho lake muyo nkuvona avala vamahe na vavana, nkuuja kuchidoni,
“Ava vanu vupapatene navo vanga nnani?” Yakobo nkunnyang'ula kuchidoni, “Ava nni
vavana vángujalidìlè Nnungu kwa inema yake, nangu nintumishi wako.”
6 Bahi avala ajavake Yakobo vatumwa na vana vao nkuhengelekela, nkuhunama
muyo mwanga Esau kwa eshima mpaka pahi.
7 Leya nanang'e nkwida chalumo na anavake, navanang'o nkuhunama muyo
mwanga Esau kwa eshima mpaka pahi. Kuntululilo, nkwida Laheli chalumo na Yusufu,
navanang'o nkuhunama muyo mwanga Esau kwa eshima mpaka pahi.
8 Bahi Esau nkuuja kuchidoni, “Matunji la anyama lanilawene nndila lachani?”
Yakobo nkunnyang'ula kuchidoni, “Nangu ngùlembela njambukilwe na wako, nang'olo
wangu.”
9 Henga Esau nkuchidoni, “Nangu ngùvele na dimali dyohe nnung'unwangu, dimali
dyako dìive chihi dyako umwene.”
10 Yakobo nkunnyaulila kuchidoni, “Nanga! Ikàva muhiu ùninguyambukila, bahi
nakuyuwa upwechelele dinudyo dyangu. Kwa kuva, kukwona kumeho kwako ìvele
muchi nìkuwene kumeho kwanga Nnungu, ing'anya ùngupwechedile saana.
11 Chonde nakuyuwa udipwechele dinujo dinikupelekejije, kwa kuva nanani Nnungu
àningwing'a dinema, ngùvele na dimali dyohe.” Bahi uvila njo Yakobo chanankolokohije
Esau, na Esau nkupwechelela dinudyo dyake.
12 Bahi Esau nkuhaula kuchidoni, “Panganika mwanda tuhweneng'ane. Na nangu
nguchingulongolele muyo.”

---

† **32:28** Mana ya lina Yakobo lola, Ntandiliko 25:26. Chieblaniya livêle na mana ya “àshindana na Nnungu.”

‡ **32:28** Lidi lya lina Isilaeli, lìpilikanika muchi lilove lya

§ **32:30** Penueli, mana lake “kumeho kwanga Nnungu.”

13 Henga Yakobo nkunnyaulila kuchidoni, “Nang'olo wangu, wako ùnimala kuva
ava vavana ni vajoko. Uchocho, ùnimala kuva ava anyama vànayong'eja, nanangu
ngùlembelewa nivaongolele. Avano anyama vakàtukutihwa kwa liduva limo, vammalele
vachivahwe.
14 Bahi nang'olo wangu, nangu nìkuyuwa ungulongolele nangu nintumishi wako,
akuno ungwida kadiki-kadiki kupapatana na mwanda wa anyama na vavana vangu,
mpaka panimbekukoja aneko ku Seili.”
15 Esau nkunnyaulila Yakobo kuchidoni, “Nangu ngwòna kuva wasa nikulekele
vanu vangu kadiki uchinga vakuchunge na kukulodya.” Henga Yakobo nkuchi-
doni, “Mwadachi utende uchocho? Nang'olo wangu, nangu kuyambukilwa na wako
inatosha.”
16 Bahi liduva ulila Esau nkutandilika mwanda wa kuuya ku Seili.
17 Henga Yakobo nkuhwena ya ku Sukosi, na aneko nkulidengela ing'ande na vitundu
kwajili ya anyama vake. Njo mana pachinu anepo pàchemwa Sukosi.*
18 Na bada ya kupita mahiku fulani, Yakobo nkuhwena ku Shekemu, nchilambo cha
ku Kanaani. Bahi anepo njo panamalilidile mwanda wake wa kuhaloka ku Padani-
Alamu, na kuhwika salama nchilambo cha ku Kanaani, nkuvika lipanda pepi na
imanga aneyo ya Shekemu.
19 Na pachinu anepo panaikele, Yakobo ánipasuma kuhaloka kwa vanu va nnukolo lwa
Hamoli, atatake Shekemu, kwa vipande myamoja vya madini la dihela.
20 Bahi Yakobo nkudenga chitala pachinu anepo nkupachema, “Eli-Elohe-Isilaeli,”
mana lake “Nnungu ni Nnungu wa Isilaeli.”

34

Kupindikula kwa Simoni na Lawi kwajili ya nnumbwao

1 Liduva limo, Dina, mwali wanga Yakobo wammelekedile Leya, nkuhwena unavaon-
gela vamahe va chilambo anecho cha Vahivi.
2 Na Hamoli njo anavele nkulungwa wa chilambo anecho. Bahi Shekemu mwana
wanga Hamoli pammwene Dina, nkunkamula nkuntula na kunnala.
3 Henga Shekemu nkunowelwa namene na ayula mwali, nkuntamwa namene na
kutandilika kulonjela nawe saana uchinga antamwe.
4 Bahi Shekemu nkunnyaulila Hamoli atatake kuchidoni, “Chonde atata, ngùyuwa
uning'e ayu mwali ààve n'jangu.”
5 Yakobo nkupilikana kuva Dina mwali wake àtaijwe dihoni na Shekemu, henga
kwa kuva vana vake vávele kumachungani, nang'e nkunyalalila chihi mpaka pavauite
kukaya.
6 Bahi Hamoli, atatake Shekemu, nkuhwena kwanga Yakobo unalonjela nawe.
7 Na vana vachilume vanga Yakobo pavapilikene chihi habali anedyo, nkuuyang'ana
kuhaloka kumachungani. Vijana anevo dínivapwateka namene disungu, na kutunuuka
namene, kwa kuva kwa kulala na mwali wanga Yakobo, Shekemu átendile chitendo
chivachona Vaisilaeli kuva chitendo cha dihoni namene, chitendo chikáchilembelewa
kutendwa.
8 Henga Hamoli nkuvahaulila kuchidoni, “Mwanangu Shekemu ànantamwa namene
mwali wenu. Chonde ngùyuwa munnuhusu aende nawe ulombi.
9 Leka tulombane, mwenu mutulombese vali venu na hwetu tunnombesange vali
vetu.
10 Na mwenu muchimuikale pamo na hwetu, na kuva hulu nchilambo achino.
Ikalanga nchilambo achino na kuchuusa na kupata dimali.”

---

* **33:17** Sukosi, mana lake “vitundu.”

11 Uchocho, Shekemu nkunnyaulila atatake Dina na alangavake Dina kuchidoni,
“Chonde, ngùyuwa ngukubaliwe pameho penu, nanangu nguchinimwing'ange chinu
chohecho chimumbehaula.
12 Mwenu nguhaulile chihi nkaka umulembela na dinudyo, ata kudiva dyohe na-
muna ntwani, nangu nguchinguhumye kupapatana na namuna chimumbenguhaulila.
Mwenu ning'e chihi ayu mwali ààve n'jangu.”
13 Bahi vana vachilume vanga Yakobo nkunnyang'ula Shekemu na Hamoli atatake
kwa hila, kwa kuva nnumbwao Dina átaijwe dihoni.
14 Nkuvahaulila kuchidoni, “Hwetu tukáhulula kuntwala nnumbwetu nkumwing'a
munu akáyalwike. Kutenda uchocho ni dihoni kwetuhwe.
15 Hwetu tuchitukubaliane na mwenu mukàtenda chinu chimo. Chinu anecho nni
mwenu kuva muchi chituvele hwetu, kwa kunnyalula kila nnume mmwenu.
16 Anepo njo pamumbevalomba vali vetu na hwetu kuvalomba vali venu. Tuchi-
tuikale pamo na kuva utuvamo.
17 Henga mukàhita kukubaliana na hwetu na kuyalulwa, bahi hwetu tùmbentwala
nnumbwetu na kuuka nawe.”
18 Malove anelo nkuva lambone pameho panga Hamoli na Shekemu mwanawe.
19 Bahi Shekemu, kijana achieshimika namene kupunda vanu vammalele vachiikala
nng'ande mwa atatake, nang'e nanga panatimile kuhwena unalatenda àlalá lavava-
haulidile, kwa kuva ánintamwa namene mwali wanga Yakobo.
20 Bahi Hamoli na Shekemu mwanawe, nkuhwena pannango wa kuinjilila muimanga
yavo, pachinu pavakojana vanu, nkulonjela na vanu vao,
21 uvachidoni, “Ava vanu nni ayanjavetu. Bahi tuvakalibishe vaikale nchilambo
chetu na kuchuusa, kwa kuva tùvele na chilambo cha kututosha hwetu na vanang'o,
koka hwetu tuvalombe vali vao na vanang'o vavalombe vali vetu.
22 Henga vanang'o vàmbekubali kuikala na hwetu na kuva utuvamo tukàtenda chinu
chimo. Kila nnume muhwetu àlembelewa ayalulwe muchi chivayalwike vanang'o.
23 Dachi, mwenu nanga pamwona kuva anyama vao vammalele na dimali dyao
dìmbekuva dyetu? Bahi tukubaliane navo uchinga vaikale pamo na hwetu.”
24 Bahi alume vammalele vanakojêne pannango wa kuinjilila muimanga nkuyam-
bukilana na Hamoli na Shekemu mwanawe. Bahi alume vammalele va imanga aneyo
nkuyalulwa.
25 Nniduva lya tatu lya kuyalulwa kwavo, wakati vammalele vilonda vivenkuukùtà
namene, vana vavili vanga Yakobo, yani Simeoni na Lawi, alumbuvake Dina, nkutwala
mapanga lavo, nkuhwena unaihavila aila imanga bila vene kumala na kuvawalala
alume vammalele.
26 Nkummwalala kwa upanga Hamoli na Shekemu mwanawe, nkunhumya Dina
nng'ande mwanga Shekemu, nkuukananga.
27 Anepo vana vanji vachilume vanga Yakobo nkuinjila muimanga aneyo nkutwala
litwala dimali dyammalele ing'anya nnumbwao Dina átaijwe dihoni.
28 Vátwete dingandolo na dimbudi na ding'ombe na punda na kila chinu chinavele
muimanga na kumawelu,
29 na kuvatwala litwala vavana na amahe vammalele na dimali dyavo dyammalele
dinavele n'ding'ande dyavo.
30 Bahi Yakobo nkunnyaulila Simeoni na Lawi kuchidoni, “Mwenu mùngupelekejijije
ibaniki kwa kungutenda ngunung'e kwa venedi va chilambo achino cha Vakanaani na
Vapelizi. Nangu nikávele na vanu vohe, na kama vakàlundana na kwida unanguhavila,
vachivanguwalale nangu chalumo na alangavetu.”
31 Anevo vana vavili nkuchidoni, “Dachi, wako úlembela tunneke nnumbwetu wan-
tendela muchi malaya?”

35

Yakobo àhamila ku Beseli

1 Liduva limo Nnungu nkunnyaulila Yakobo kuchidoni, “Panganika mwanda uhwene
ukaikale ku Beseli na ukangudengele chitala. Nangu njo Nnungu nnakuhumidile
puchintukuta nkululo Esau.”
2 Bahi Yakobo nkuvahaulila alangavake na vanu vammalele vanavenavo kuchidoni,
“Yahilangila kulehu disanamu dya milungu dimuvenadyo, lihahulange na muwalange
dinguwo dinji kulanguja kuva mùnilihahula muyo mwanga Nnungu,
3 koka tuhwene ku Beseli uchinga nikan'dengele Nnungu chitala, Nnungu ayula
anayang'wile maombi langu muuhiku wa kubanika kwangu na kuva pamo na nangu
kila pachinu panichihwena.”
4 Bahi anevo vanu nkumwing'anga Yakobo disanamu dyammalele dya milungu
divanavenadyo pamo na diheleni divanawete mmakutu lavo. Yakobo nkudihuhulila
pahi nnandi wa mwaloni unavele pepi na ku Shekemu.
5 Yakobo na vana vake pavanavele mmwanda, Nnungu nkuvayopeha namene venedi
va dimanga dyammalele dichivadinguka, na wala nanga pavanalingile kuvapapatilila.
6 Bahi Yakobo pamo na vanu vammalele vanalongene navo nkuhwika ku Luzu, yani
ku Beseli, nchilambo cha ku Kanaani.
7 Yakobo nkudenga chitala pachinu anepo, nkupachema “El-Beseli,”* kwa kuva,
pachinu anepo njo panalilangujije Nnungu kwanga Yakobo uhiku wachintukuta Esau,
nkuluwe.
8 Bahi Debola, anavele yaya wanga Labeka, nkuhila, nkunansika pannandi wa
mwaloni unavele mpata wa kusini wa imanga ya Beseli. Bahi Yakobo nkupachema
pachinu anepo Aloni-Bakusi, mana lake “Mwaloni wa Maomboleso.”
9 Yakobo pauyite kuhaloka ku Padani-Alamu, Nnungu nkunhumila kavila na
kum'baliki.
10 Nnungu nkunnyaulila kuchidoni, “Wako lina lyako Yakobo, henga ukambechemwa
kavila lina anelyo, vino lina lyako lìmbekuva Isilaeli.”† Bahi anepo njo Nnungu pan-
chemile Yakobo‡ lina, Isilaeli.
11 Nnungu nkunnyaulila Yakobo kuchidoni, “Nangu ni Nnungu Nguvêle Na Dimongo
Dyammalele.§ Veleka, na vanu va nnukolo lwako vayenjejeke. Vanu va nnukolo lwako
vàmbekuva chilambo chikulungwa, na vàmbekuva vilambo vyohe na vanji vàmbekuva
vafalume.
12 Chilambo chinnamwing'ile Iblahimu na Isaka, nìmbekwing'a na wako na vanu va
nnukolo lwako.”
13 Bahi Nnungu pamalidile kulonjela na Yakobo, nkunneka.
14 Na pachinu anepo Nnungu pachitangola na Yakobo, Yakobo nkuliimija liyanga
uchinga lìive ukumbuso, nkulijuha kuva lyanga Nnungu kwa kulimiminila mahuta na
sadaka ya chikimbilo.
15 Bahi Yakobo nkupachema anepo pachinu panalonjedile na Nnungu, Beseli.

Kuvelekwa kwanga Benjamini na kuhwa kwanga Laheli

16 Bahi Yakobo pamo na alangavake vammalele nkuuka pa Beseli, nkulodya ku
Efulata. Henga pavanavele nndila, kulehu kadiki na ku Efulata, Laheli nkulindamuka
uchungu wa kuveleka, na ánibanika namene pachiveleka.
17 Laheli bada ya kuveleka kwa ibaniki ing'ulu, nkunga nkunnyaulila kuchidoni,
“Unayope, kwa kuva ùmpete mwana yunji wachilume.”

---

* **35:7** El-Beseli, mana lake “Nnungu wa ku Beseli” au “Nnungu wa ing'ande ya Nnungu.” Kwa kuva, Beseli ìvele na mana ya “Ing'ande ya Nnungu.” † **35:10** Mana ya lina Isilaeli, lola Ntandiliko 32:28. ‡ **35:10** Mana ya lina Yakobo, lola Ntandiliko 25:26. § **35:11** Apano pàlembwije “El-Shadai.” Mana la El-Shadai lola chitabu cha Ntandiliko 17:1.

18 Laheli panavele pepi na kuhwa, nkunchema aneyo mwana lina, Ben-Oni, mana lake “mwana wa ibaniki yangu.” Henga atatake nkunchema lina, Benjamini, mana lake “mwana wa kunkono kwangu.”
19 Bahi Laheli nkuhila, nkunansika nnyenje indila ilôja ya ku Efulata, yani Beselehemu.
20 Yakobo nkuliimija liyanga lya ukumbuso muha nsati wa Laheli, na liyanga anelyo lìnipwawa mpaka nelo.**
21 Bahi Isilaeli, yani Yakobo nkuuka anepo chalumo na alangavake nkuhwena unadenga n'gongwe wake mpata wavili wa nnala wa valinzi aneko ku Edeli.
22 Isilaeli pachiikala nchilambo anecho, Lubeni mwanawe, nkulala na Biliha, ntumwa anavele n'jawe atatake, Isilaeli nkupilikana habali aneyo.

Vana vanga Yakobo
(1 Mahiku 2:1-2)

Yakobo ávele na vana kumi na mbili vachilume.
23 Vana vachilume vammelekedile Leya ni avano, Lubeni mwana ntandi wanga Yakobo na Simeoni na Lawi na Yuda na Isakali na Zabuloni.
24 Na vana vachilume vammelekedile Laheli ni avano, Yusufu na Benjamini.
25 Na vana vachilume vammelekedile Biliha, ntumwa wanga Laheli ni avano, Dani na Nafutali.
26 Na vana vachilume vammelekedile Zilipa, ntumwa wanga Leya ni avano, Gadi na Asheli. Anevo njo vana vachilume vanga Yakobo, vanavelekwejije aneko ku Padani-Alamu.

Kuhwa kwanga Isaka

27 Bahi Yakobo nkuuka anepo, nkunahwika kukaya kwa Isaka atatake aneko ku Mamle, pepi na Kiliasi-Alba, yani Hebloni, pachinu pavachiikala Iblahimu na Isaka muchi amidi.
28-29 Isaka áhidile akongopèlè namene, avèlè na vyaka vyohe namene, vyaka myamoja samanini. Na bada ya kuhwa nkuhwena unaikala pamo na anyakala vake, vanahidile kala. Bahi vana vake, yani Esau na Yakobo, nkunsika.

36

Vanu va nnukolo lwanga Esau

1 Aino njo histoliya yanga Esau, yani Edomu.
2 Esau ávalombile amahe vavili va Chikanaani, yani Ada mwali wanga Eloni, Mhiti na Oholibama mwali wanga Anahi, n'dukuluwe Zibeoni, Mhivi.
3 Uchocho, nkunnomba na Basemasi mwali wanga Isumaili, nnumbuwe Nebayosi.
4 Ada nkummelekela Esau mwana uvananchemile lina Elifazi, na Basemasi nkummelekela Esau mwana uvananchemile lina Leuweli.
5 Na Oholibama nanang'e nkummaleka Esau vana vatatu, yani Yeushi na Yalamu na Kola. Anevo njo vana vanga Esau vanavelekwejije nchilambo cha ku Kanaani.
6 Bahi Esau nkuvatwala ajavake na vana vake vachilume na vachimahe na vanu vammalele va nng'ande mwake na ang'ombe vake na anyama vake vanji vammalele pamo na dimali dyake dyammalele dyanapete nchilambo cha Kanaani, nkuhamila pachinu panji, kulehu na Yakobo nnung'une.
7 Esau átendile uchocho ing'anya dimali dyao dívele dyohe namene mpaka nanga kuhululika kuikala pamo. Chilambo chivachiikala muchi amidi chikáchivatosha ing'anya vávele na anyama vohe namene.
8 Bahi Esau, yani Edomu nkuhwena unaikala nchilambo cha machinga-machinga cha ku Seili.

** **35:20** Musa pálembìlè kuva “mpaka nelo,” ávele na mana kuva mpaka uhiku aula wachilemba chitabu achino.

9 Aino njo histoliya ya vanu va nnukolo lwanga Esau, anakulwao Vaedomu vaikâla
nchilambo cha machinga-machinga cha ku Seili.
10 Vana vachilume vanga Esau nni, Elifazi wanammelekedile Ada n'jawe, na Leuweli
wanammelekedile Basemasi n'jawe yunji.
11 Na vana vachilume vanga Elifazi nni, Temani na Omali na Sefo na Gatamu na
Kenazi.
12 Elifazi mwana wanga Esau ávele na ntumwa wanan'juhije kuva n'jawe, uvach-
inchema Timna. Mmahe aneyo ámmelekedile Elifazi mwana uvachinchema Amaleki.
Bahi anevo njo vanavele adukuluvake Ada, n'jawe Esau.
13 Na vana vachilume vanga Leuweli nni Nahasi na Zela na Shama na Miza. Bahi
anevo njo vanavele adukuluvake Basemasi n'jawe Esau.
14 Na Oholibama mmahe yunji wanga Esau, mwali wanga Anahi, n'dukuluwe Zibeoni,
ámmelekedile Esau vana vatatu vachilume, yani Yeushi na Yalamu na Kola.
15 Avano njo vanu va nnukolo lwanga Esau, vanajukile kuva vakulu va ding'olo.
Vana vachilume vanga Elifazi, mwana ntandi wanga Esau vanajukile kuva vakulu va
ding'olo nni Temani na Omali na Sefo na Kenazi,
16 na Kola na Gatamu na Amaleki. Anevo njo vakulu va ding'olo vanahalokene na
Elifazi, nchilambo cha Edomu. Na anevo vammalele njo vanavele adukuluvake Ada,
n'jawe Esau.
17 Vana va chilume vanga Leuweli, mwana wanga Esau, vanajukile kuva vakulu va
ding'olo nni Nahasi na Zela na Shama na Miza. Anevo njo vakulu va ding'olo
vanahalokene na Leuweli, nchilambo cha Edomu. Na anevo vammalele njo
vanavele adukuluvake Basemasi, n'jawe Esau.
18 Vana vachilume vanga Oholibama n'jawe Esau vanajukile kuva vakulu va ding'olo
nni Yeushi na Yalamu na Kola. Anevo njo vanavele vakulu va ding'olo vanahalo-
kene na Oholibama, n'jawe Esau, mwali wanga Anahi.
19 Bahi anevo njo vanavele vanu va nnukolo lwanga Esau, yani Edomu, na kila munu
muanevo ávele nkulu wa lukolo lwake.

Vanu va nnukolo lwa Seili
(1 Mahiku 1:38-42)

20 Vana vachilume vanga Seili, Muholi, vachiikala nchilambo cha Edomu nni Lotani na
Shobali na Zibeoni na Anahi,
21 na Dishoni na Eseli na Dishani. Anevo njo vanajukile kuva vakulu va ding'olo dya
Vaholi nchilambo cha Edomu.

22 Vana va chilume vanga Lotani nni Holi na Hemamu, na nnumbuwe Lotani
vánchema Timna.
23 Vana vachilume vanga Shobali nni Aluvani na Manahasi na Ebali na Shefo na
Onamu.
24 Vana vachilume vanga Zibeoni nni Aiya na Anahi. Anahi njo anaviwene vimb-
wimbwi vya medi la moto aneko kulilanga pachivachunga punda va Zibeoni
atatake.
25 Vana vanga Anahi nni Dishoni na Oholibama nnumbuwe Dishoni.
26 Vana vachilume vanga Dishoni nni Hemdani na Eshibani na Isilani na Kelani.
27 Vana vachilume vanga Eseli nni Biluhani na Zawani na Akani.
28 Na vana vachilume vanga Dishani nni Uzi na Alani.
29 Bahi vakulu va ding'olo dya Vaholi nni Lotani na Shobali na Zibeoni na Anahi,
30 na Dishoni na Eseli na Dishani. Ding'olo dya Vaholi dìchemwije malina kupapatana na
malina la vakulu anevo, vachiikala nchilambo cha Seili.

Vafalume va chilambo cha Edomu
(1 Mahiku 1:43-54)

31-32 Malina la vafalume vanatawalite chilambo cha Edomu nni Bela, mwana wanga
Beoli, anajuhije imanga ya Dinihaba kuva imanga yake ing'ulu.
33 Bada ya kuhila Bela, nkutawala Yobabu mwana wanga Zela kuhaloka ku Bosila.
34 Na bada ya kuhila Yobabu, nkutawala Hushamu wa chilambo cha Vatemani.
35 Na pahidile Hushamu, nkutawala Hadadi mwana wanga Bedadi anajuhije imanga
ya Avisi kuva imanga yake ing'ulu. Nfalume aneyo njo anavapanyile na kuvalema
Vamidiani nchilambo cha ku Moabu.
36 Bada ya kuhila Hadadi, nkutawala Samula kuhaloka ku Masileka.
37 Samula pahidile, nkutawala Shauli kuhaloka imanga ya ku Lehobosi, imanga ivêle
pepi na muto.*
38 Bada ya kuhila Shauli, nkutawala Baali-Hanani, mwana wanga Akiboli.
39 Na bada ya kuhila Baali-Hanani mwana wanga Akiboli, nkutawala Hadadi
anajuhije imanga ya Pau kuva imanga yake ing'ulu. N'jawe Hadadi vánchema
Mehetabeli, mwali wanga Matiledi, n'dukuluwe Mezahabu.

40-43 Malina la vakulu va ding'olo dihalokêne na Esau nni Timna na Aluva na Yasesi
na Oholibama na Ela na Pinoni, na Kenazi na Temani na Mibisali na Magidieli na Ilamu.
Anevo vammalele váikalanga nchilambo cha Edomu. Na kila pachinu pavachiikala vanu
va lukolo fulani, páchemwije lina lya nkulu wa lukolo anelwo.

37

Yusufu na akuluvake

1 Yakobo nkuhweneha kuikala nchilambo cha ku Kanaani, chilambo chachiikala
atatake muchi mmidi.
2 Aino njo histoliya ya Yakobo na vanu va nnukolo lwake.
Yusufu mwana wanga Yakobo panavele na vyaka kumi na saba, nang'e ávachunga
angandolo na ambudi chalumo na akuluvake va ayuvake vanji. Anevo akuluvake nni
vana va atatake vavavelekedîle kwa avala ajavake vatumwa, yani Biliha na Zilipa. Na
Yusufu nkuva wannyaulila atatake habali dikee dyambone kwamba anevo akuluvake.
3 Bahi Isilaeli, yani Yakobo nkuntamwa namene Yusufu kupunda vana vake vanji
vammalele ing'anya ávele mwana wanammeleke muusele wake. Yakobo nkulaija
vantotele Yusufu lijoho likatapele namene.
4 Henga avala akuluvake pavawene kuva atatawao àntamwa namene Yusufu kupunda
vavana vanji vammalele, vanang'o nkunsunalila Yusufu na nanga pavanalonjedile
nawe kwa amani.

Indoto yanga Yusufu

5 Liduva limo Yusufu nkulota indoto. Nang'e nkuvahaulila akuluvake kwamba aneyo
indoto, vanang'o nkuhalija kunsunalila.
6 Yusufu ávahaulidile kuchidoni, “Pilikanila indoto ingulotile.
7 Ngúlotile tuvammalele tuvèlè kumawelu utuhunganga visa vya ngano. Upala chisa
changu nkuimila, na visa vyenu nkuchidinguka chisa changu na kuchihunamila mpaka
pahi kwa eshima.”
8 Akuluvake nkummuja kuchidoni, “Dachi, wako ùlembela ututawale hwetu? Dachi,
muhiu kuva wako uchiututawale hwetu?” Bahi vanang'o nkuhalija kunsunalila
ing'anya ya indoto na malove lake lavahaulidile.
9 Bahi Yusufu nkulota kavila indoto inji, nkuvasimulila akuluvake wachidoni,
“Mwenu pilikanila! Ngùlotile indoto inji. Muindoto aneyo ngúliwene liduva na mwedi
na dinondwa kumi na moja udinguhunamila mpaka pahi kwa eshima.”

* **36:37** Apano kwa Chieblaniya pàlembwije “Lehobosi ya muto,” henga vanu vanji vàtenda kuva muto anewo ni Efulati.

10 Na pachivasimulila akuluvake indoto aneyo, atatake nanang'e ánipwawa. Henga
atatake nkunkalipila wachidoni, “Indoto ntwani aneyo yulotile? Ìmbehululika dachi
nangu na anyoko na akuluvako tukuhunamile wako mpaka pahi kwa eshima?”
11 Akuluvake nkummikila wiu, henga atatake nkulavika munda malove anelo.

Kusumiswa kwanga Yusufu

12 Bahi liduva limo akuluvake Yusufu vápite unavachunga anyama va atatawao pepi
na ku Shekemu.
13 Isilaeli nkunnyaulila Yusufu kuchidoni, “Akuluvako vàvachunga anyama aneko ku
Shekemu. Bahi nangu ngùlembela nikutume ukavalole.” Yusufu nkuyang'ula kuchidoni,
“Nangu ngùvele chihi tayali.”
14 Atatake nkunnyaulila kuchidoni, “Hwena ukavalole akuluvako na anyama kama
vàvele salama, koka uuye unguhaulile.” Bahi Yakobo nkuntuma Yusufu kuuka anepo
paluhunde lwa Hebloni, pachinu pavachiikala, ahwene ku Shekemu. Yusufu panavele
pepi kuhwika ku Shekemu,
15 wanachidumba-dumba mwilanga, nkukojana na munu yumo. Aneyo munu
nkummuja Yusufu kuchidoni, “Utaha chamani?”
16 Yusufu nkunnyang'ula kuchidoni, “Ngùvataha akuluvangu. Chonde nguhaulile
pachinu pavavachungila anyama.”
17 Ayula munu nkunnyang'ula kuchidoni, “Anevo vanu apano vàniuka, kwa kuva
nívapilikene uvahaula kuva vàhwena ku Dosani.” Bahi Yusufu nkuvalondola akuluvake,
nkuvakoja aneko ku Dosani.
18 Bahi akuluvake pavammwene avèlè kwa kulehu, kabla akànambihwika, vanang'o
nkutenda ntemelo wa kummwalala.
19 Nkuhaulanila kuchidoni, “Lola, nkúlota àvenkwida.
20 Bahi tummwalale na kuntaya nchihima chimo muavi, koka tukahaule kuva àliwije
na nnyama wa kuyoha wa munnyitu, koka tulole anedyo dindoto dyake dìmbekuva
dachi.”
21 Henga Lubeni papilikene anelo malove, nkulembela ampohe mmakono mwavo
wachidoni, “Chonde, tunammwalale.
22 Ing'anya ntwani tumwadile myadi kwa makono letu? Tuntaye chihi nchihima
achino cha apano palilanga koka tunneke ahwe chihi mwene.” Lubeni áhawile uchocho
uchinga ampohe Yusufu mmakono mwavo, koka ammuihe kukaya kwa atatake.
23 Yusufu pahwikile kwa akuluvake, vanang'o nkunkudumbula alila lijoho likatapêle
lyanawete.
24 Bahi nkunkamula na kuntaya nchihima chikavele na medi.
25 Akuluvake Yusufu pavachilya chakulya, nkuvona Vaisumaili vavêle mmwanda
uvahaloka ku Gileadi uvahwena ku Misili. Na angamila vao ványakuhijwe misigo ya
samani ing'ulu, yani ubani na manemane na aina dinji dya ulimbo wa kunung'ila.
26 Anepo Yuda nkuvahaulila anung'unuvake kuchidoni, “Tùmbepata chamani
tukàmmwalala nnung'unwetu na kupiha chitendo anecho?
27 Kwa kuva, ayu ni nnung'unwetu, na nni myadi imo na hwetu, bahi tunammwalale,
wasa tunsumise chihi kwa ava Vaisumaili.” Bahi akuluvake na anung'unuvake
nkukubali.
28 Bahi Vaisumaili,* yani vakúchuusa va Chimidiani pavakamwele pachinu apala,
akuluvake Yusufu nkunhumya Yusufu nchihima, nkunsumisa kwa vipande ishilini vya
madini la dihela. Na anevo vakúchuusa nkunnyakula Yusufu mpaka ku Misili.
29 Bahi Lubeni pauyite apala pachihima, nanga panammwene kavila Yusufu, nang'e
nkupapula dinguwo dyake, ing'anya ánihinginika namene,

* **37:28** Apano pàlembwije Vamidiani. Vaisumaili njo Vamidiani.

30 nkuvahwenela anung'unuvake nkuvahaulila kuchidoni, “Nnung'unwetu akapali
nchihima! Vino nangu nìmbetenda dachi?”
31 Bahi vanang'o nkunsinja umbudi, nkulitwala alila lijoho lyanga Yusufu, nkulichu-
vika mmyadi ya umbudi.
32 Nkulitwala alila lijoho nkumpelekejija atatawao, nkunnyaulila kuchidoni, “Alino
lijoho tùnililakota. Lilole ikàva lya mwanalo au nanga.”
33 Atatawao palilolite nkulimala, nkuchidoni, “Alino lijoho lya mwanangu! Muhiu
nnyama wa kuyoha àninkamula na kuntang'una. Muhiu Yusufu ànihalangwa vipande-
vipande.”
34 Bahi Yakobo nkupapulanga dinguwo dyake ing'anya ánihinginika namene, nkuwala
inguwo ya ligunila nchikundu, nkunkutangila mwanawe kwa maduva lohe.
35 Vana vake vachilume na vachimahe nkwida unantuja ntima, henga nang'e nkuhita
kutujwa ntima wachidoni, “Ngulekange. Nangu nguchinguhwenehe kunkutangila
mwanangu mpaka panimbekuhwa.” Bahi atatake nkuhweneha kunkutangila.
36 Mmahiku ulolo, Vaisumaili nkunsumisa Yusufu aneko ku Misili kwa munu yumo
uvanchema Potifa, afisa yumo wa Falao, nfalume wa ku Misili. Potifa ávele nkulu wa
valinzi va paing'ande ya nfalume.

38

Yuda na Tamali

1 Mmahiku ulolo, Yuda nkuhapukana na akuluvake na anung'unuvake, nkuhwena
kuimanga ya ku Adulami unaikala na munu yumo uvanchema Hila.
2 Yuda panavele aneko nkumwona mwali yumo wa Chikanaani, nang'e nkunnomba.
Mwali aneyo atatake vánchema Shuwa.
3 Aneyo mwali nkwikuta chitumbo, nkummaleka mwana wachilume nkunchema
lina Eli.
4 Nkwikuta kavila chitumbo, nkummaleka mwana wa chilume nkunchema lina
Onani.
5 Nkwikuta kavila chitumbo nkummaleka mwana yunji wachilume nkunchema lina
Shela. Pavelekwejije Shela, mahiku anelo Yuda áikala ku Kezibu.
6 Yuda nkuntwalila Eli, mwanawe ntandi, mmahe uvanchema Tamali.
7 Henga Eli, ávele munu atênda lahakalenge pameho panga Yahwe, bahi Yahwe
nkummwalala.
8 Bahi Yuda nkunnyaulila Onani kuchidoni, “Ntwale mmahe wa nkululo ahidîle, kwa
kuva nni chulembelewa kutenda uchinga ummalekele nkululo vana.”
9 Henga Onani, ánimala kuva anevo vana vakambekuva vake, bahi Onani kila pachi-
lala na aneyo mmahe, nkuva wahumula uchinga anammelekela nkuluwe vana.
10 Yahwe nkwona kuva chitendo anecho chinihakalanga pameho pake, bahi nanang'e
nkummwalala.
11 Bahi Yuda nkunnyaulila Tamali, mmahe wa mwanawe kuchidoni, “Uya kukaya
kwa atatako, ukahwenehe kuva nannidi mpaka pambekulumuka mwanangu Shela.”
Yuda átangwele uchocho wayopa Shela nanang'e anahwa muchi akuluvake. Bahi Tamali
nkuuya kukaya kwa atatake.
12 Bada ya kupita vyaka fulani, n'jawe Yuda, mwali wanga Shuwa, nkuhila. Yuda pa-
malidile kunkutangila nkuuka chalumo na nnyanjawake uvanchema Hila, Mmwadu-
lami, nkuhwena ku Timna kwa vanu vachivacheketa angandolo vake maleha.
13 Tamali papilikene kuva nkawake àvele nndila kuhwena ku Timna unavacheketa
angandolo vake maleha,
14 nang'e nkuula dinguwo dyake dya unannidi, nkulivimba inguwo kumeho uchinga
anamaikane. Nkuikala pannango wa kuinjilila nchijiji cha Enaimu, chijiji chivêle

nndila ihwêna ku Timna. Tamali átendile uchocho ing'anya áwene kuva Shela ànikulumuka, henga nanga pavanantwalidile uchinga ààve ntwave.

15 Yuda pammwene Tamali, nang'e ántenda kahaba, ing'anya Tamali álivimbile inguwo
kumeho kwake.
16 Bila kummala, Yuda nkummwenela Tamali apala panyenje indila panavele,
nkunnyaulila kuchidoni, " Nangu ngùlembela ngulale na wako." Tamali nkummuja
kuchidoni, "Ùmbening'a chamani nikàlala na wako?"
17 Yuda nkunnyaulila kuchidoni, "Nguchinikwing'e umbudi yumo wamwana
kuhaloka nnikuwa lyangu." Tamali nkuchidoni, "Ngùvikile chinu chimbemaîha kuva
uchiuning'e aneyo umbudi."
18 Yuda nkummuja kuchidoni, "Wako ùlembela nikuvikile chinu ntwani?" Nang'e
nkunnyang'ula kuchidoni, "Ning'e pete ivêle na inembo yako na luvoi lwake lwa
kuwalila pang'ulo na isimbo yunyakwile." Bahi Yuda nkumwing'a anevyo vitukutuku
vyammalele, nkulala nawe. Tamali nkwikuta chitumbo cha Yuda.
19 Anepo Tamali nkuuya kukaya kwake, nkuula aila inguwo yanalivimbile kumeho,
nkuwala kavila dinguwo dyake dya unannidi.

20 Mmahiku ulolo, Yuda nkuntuma ayula nnyanjawake, Mmwadulami ampelekeje
umbudi uchinga agambole vitukutuku vyanannekedile ayula kahaba, henga Hila
nnyanjawake nanga panankojije ayula mmahe.
21 Hila nkuvauja venedi va ku Enaimu kuchidoni, "Ayula kahaba wa pachinu
pakuabudila milungu achiikala pannango wa kuinjilila nchijiji, nnyenje indila àvele
kwachi?" Nkunnyang'ula kuchidoni, "Apano akánambiwahi kupwawa kahaba malinga
aneyo."
22 Bahi ayula nnyanjawake nkuuya kwanga Yuda, nkunnyaulila kuchidoni, "Nanga
panimmwene! Na venedi va apala vànguhaulidile kuva, pachinu apala pakanambiwahi
kupwawa kahaba wa pachinu pakuabudila milungu.
23 Yuda nkuchidoni, "Nneke aikale navyo uyopa tunahekwa. Nangu nímpelekejijije
umbudi, henga wako nanga paunkojije."

24 Bada ya myedi mitatu, munu fulani nkunnyaulila Yuda kuchidoni, "Nkawako
Tamali vino àjukile kuva kahaba, na àikwite chitumbo kupitila anewo ukahaba." Yuda
nkuchidoni, "Nnyumye panda munnyoche moto mpaka ahwe!"
25 Bahi pavachinnyumya panda, Tamali nkuntuma munu kwa nkawake wachidoni,
"Mwene vitukutuku avino njo aning'île chitumbo. Vino nìkuyuwa ummale mwene pete
aino na luvoi lwake na isimbo aino."
26 Yuda nkuvimala avila vitukutuku, nkuchidoni, "Tamali njo avêle na haki upunda
nangu, kwa kuva nikanampele Shela ààve ntwave." Bahi kutandikila liduva anelyo
Yuda nanga panalele kavila na Tamali.

27 Palakamwele mahiku la Tamali kuveleka, nkumaikana kuva nnitumbo lyake
mùvele vana mavila.
28 Bahi papete uchungu wa kuvaleka, mwana yumo nkuhumya nkono pawelu,
nkunga nkuuhunga uzi wanahuvi anewo nkono wachidoni, "Ayuno njo ambekûva
ntandi kuvelekwa."
29 Henga ayula mwana pauihije nkono wake nkati, nnyake nkuva ntandi kuvelekwa.
Nkunga nkuchidoni, "Mmaa! Uvila njo chuhumile kwa dimongo!" Bahi aneyo mwana
nkuchemwa lina Pelesi.*
30 Lukoto nkuvelekwa ayula anahungwije uzi wanahuvi munkono, nang'e
nkuchemwa lina Zela.†

* **38:29** Pelesi, mana lake "kuhuma kwa dimongo." † **38:30** Zela, ìnahululika kuva na mana la "yanahuvi."

39

N'jawe Potifa na Yusufu

1 Bahi Yusufu patwaliwije kupelekejwa ku Misili, Mmisili yumo uvanchema Potifa
anavele afisa nkulu wa valinzi va paing'ande ya Falao, nfalume wa Misili, nkunsuma
Yusufu kuhaloka kwa Vaisumaili vanampelekejije Yusufu ku Misili.
2 Na Yahwe ávele pamo na Yusufu, na kun'jalila namene. Na Yusufu nkuva waikala
nng'ande mwa Potifa, nang'olo wake Mmisili.
3 Nang'olo wake nkumala kuva Yahwe ávele pamo na Yusufu, na kumala kuva Yahwe
njo achijalîla kila chinu chá chitenda Yusufu.
4 Bahi Potifa nkukatapaliwa namene nawi Yusufu, mpaka kuva ntumishi wake
mwene Potifa. Potifa nkun'juha Yusufu kuva nkwímilila wa ing'ande yake na dimali
dyake dyammalele.
5 Bahi kutandikila uhiku aula Potifa wanantendile Yusufu kuva nkwímilila wa
ing'ande yake na dimali dyake dyammalele, Yahwe nkuibaliki ing'ande ya aneyo
Mmisili ing'anya yanga Yusufu. Yahwe nkuchibaliki kila chinu chanavenacho Potifa,
nng'ande na kumawelu.
6 Bahi ing'anya ya anelyo, Potifa nkumwing'a Yusufu mamulaka la kwimilila mambo
lake lammalele, na mwene Potifa nkuva chihi walyamulila chakulya chambekulya.
Yusufu ávele kijana avêle na mmili wambone na ánikatapala namene.
7 Bahi bada ya muda fulani, n'jawe Potifa nkummilangila mata Yusufu, nkunnyaulila
kuchidoni, “Lala na nangu!”
8 Henga Yusufu nkuhita, nkunnyaulila kuchidoni, “Pilikanila! Nang'olo wangu
àning'ile mamulaka la kwimilila kila chinu amuno nng'ande, na mwene vino nanga
pakambikambila kavila chinu chohecho.
9 Na amuno nng'ande, nang'olo wangu àngupele mamulaka lammalele. Nang'e nanga
pangulimbijije kuchikamula chinu chohecho, ikànave chihi wako bahi, ing'anya wako
n'jawe. Vino nangu nìmbehulula dachi kutenda chinu chihakalenge malinga achi na
kunkosela Nnungu?”
10 Ayula mmahe nkuhweneha kunkumba Yusufu kila liduva, henga Yusufu nanga
panampilikanidile na wala panayambukidile kulala nawe.
11 Liduva limo Yusufu nkwinjila nng'ande unakola madengo lake malinga
cháchitenda, na amadengo vanji nanga pavanapwawije anemwo nng'ande.
12 N'jawe Potifa nkukamula inguwo ya Yusufu, nkunnyaulila kuchidoni, “Lala na
nangu!” Henga Yusufu nkunnekela aneyo inguwo nkutukutila pawelu.
13 Bahi ayula mmahe pawene kuva Yusufu àilekile inguwo yake mmakono mwake na
kutukutila pawelu,
14 nang'e nkuvachema vatumishi va nng'ande mwake nkuvahaulila kuchidoni, “Lola!
Ayu Mweblaniya ntumwa waidile nawe ntwangu àidile unatutaya dihoni. Nang'e áidile
kwang'une walembela angutule, henga nangu nkukuta ding'uto.
15 Papilikene ungukuta ding'uto, nkuleka inguwo yake, nkutukutila pawelu.”
16 Bahi ayula mmahe nkuiungula aila inguwo mpaka pauite ntwave.
17 Nkunnyaulila ntwave habali aneyo wachidoni, “Ayula ntumwa Mweblaniya
uwidîle nawe apano pakaya ámbengutula.
18 Henga pangukutile chihi ding'uto, nang'e nkuileka inguwo yake nkutukutila
pawelu.”
19 Bahi Potifa papilikene malove lannyaulidile n'jawe kwamba chatendile Yusufu,
nkuvisa namene.
20 Potifa nkuntwala Yusufu nkunantaya nnilungu, pachinu pavachihungwa va-
fungwa vanga nfalume. Henga Yusufu panavele nnilungu,

21 Yahwe ávele pamo na Yusufu na kuntendela lambone na kuntenda akatapaliwe na
nkulu wa lilungu.
22 Bahi ayula nkulu wa lilungu nkun'juha Yusufu kuva nkulu wa vafungwa, na kila
chinu chichitendêka nnilungu chítendeka kwa mamulaka la Yusufu.
23 Ayula nkulu wa lilungu nanga pachikambikambila chinu chohecho chachiimilila
Yusufu, kwa kuva Yahwe ávele pamo na Yusufu na kun'jalila kila chinu cháchitenda.

40

Yusufu àhaula mana la indoto

1 Mahiku fulani bada ya mambo anelo, maafisa vavili vachintumikila Falao, nfalume
wa Misili, nkunkosela Falao, nang'olo wao. Maafisa anevo yumo ávele nkwímilila nkulu
wa vikimbilo vya nfalume na yunji ávele nkútaleka nkulu wa mikate ya nfalume.
2 Falao nkuvavisija anevo maafisa,
3 nkuvahungila muing'ande ya chitawala yanga Potifa, nkulu wa valinzi va
paing'ande ya Falao, pachinu panahungwije Yusufu.
4 Ayula nkulu wa valinzi nkuntandola Yusufu uchinga avatumikile anevo maafisa. Na
anevo vanu nkuhungwa nnilungu kwa mahiku fulani.
5 Bahi liduva limo chilo, ayula nkwímilila nkulu wa vikimbilo vya nfalume na ayula
nkútaleka nkulu wa mikate ya nfalume, nkulota dindoto anemwo nnilungu, na kila
munu álotile indoto yake ivêle na mana tofauti na ya nnyake.
6 Yusufu papite ulyamba unavalola, ávakojije vammalele vavili vavèlè nnihindambi.
7 Yusufu nkuvauja anevo maafisa vanahungwîje pamo nanang'e muing'ande ya
chitawala ya nang'olo wake kuchidoni, “Mwadachi nelo mùikele nnihindambi?”
8 Vanang'o nkunnyang'ula kuchidoni, “Tùvele na lipamba ing'anya tùlotile dindoto
na nanga munu ahulûla kutuhaulila mana lake.” Yusufu nkuvahaulila kuchidoni,
“Kuhaula mana la indoto tenda madengo la Nnungu? Bahi njaulile nangu dindoto
dyenu.”
9 Bahi ayula nkwímilila nkulu wa vikimbilo vya nfalume nkunsimulila Yusufu indoto
yake wachidoni, “Muindoto yangu ngúuwene nzabibu muyo mwangu,
10 unavele na dinavi dinatu. Kwa mwanda umo, anewo nzabibu nkuhipuka ma-
hamba, na dinduva dyake nkulikusumbula na kuhumila zabibu, na anedyo zabibu
nkuula upala.
11 Munkono mwangu ngúnyakwile chikombe changa nfalume, bahi nangu nkuditwala
adila zabibu, nkudiminyila nchikombe anecho, nkumwing'a nfalume.”
12 Yusufu nkunnyaulila kuchidoni, “Mana la indoto yako nni aino, anedyo dinavi
dinatu ni maduva matatu.
13 Nniduva lyatatu, Falao achiakuhumye nnilungu na kukuuija kavila mmadengo
lako. Uchiumwing'e kavila Falao chikombe chake muchi chúchitenda anepo patandi.
14 Henga paumbejaliwa mmambo lako, chonde ngùyuwa unanguluvalile. Unguten-
dele lambone na kungulonjelela kwanga nfalume uchinga ngupate kuhuma nnilungu
amuno.
15 Kwa kuva, nangu ngútwaliwije kwa dimongo kuhaloka nchilambo cha Vaeblaniya,
na apano pa Misili nanga chinu chohecho chingútendìlè chakungutenda nguhungwe
nnilungu.”
16 Ayula nkútaleka nkulu wa mikate pawene kuva mana la indoto yahumije Yusufu
ni ya mambo lambone nkunnyaulila Yusufu kuchidoni, “Ata nanangu ngùlotile indoto!
Muindoto yangu ngùlotile ngunyakwìlè vikapu vitatu vya mikate mmuti mwangu.
17 Nchikapu cha muha, múvele aina dyohe dya mikate kwajili ya Falao. Henga vyuni
nkuva uvadadola mikate inavele nchikapu cha muha chingúnyakwìlè pamuti pangu!”

18 Yusufu nkunnyaulila kuchidoni, “Mana la indoto yako nni aino, anevyo vikapu
vitatu nni maduva matatu.
19 Nniduva lyatatu, Falao achiakuhumye nnilungu, koka auchekete muti wako na
kuupatika mmili wako munnandi, na vyuni vàmbekulya inyama ya mmili wako.”

20 Liduva lyatatu, lívele liduva lya ukumbuso wa kuvelekwa kwa Falao, bahi Falao
nkuvatendela ing'ole maafisa vake vammalele. Nkunhumya nnilungu ayula nkwímilila
nkulu wa vikimbilo vya nfalume na nkútaleka nkulu wa mikate, nkuvavika muyo mwa
maafisa vake.
21 Bahi ayula nkwímilila nkulu wa vikimbilo vya nfalume nkumuija mmadengo lake,
uchinga apate kumwing'a kavila Falao chikombe chake cha chikimbilo.
22 Henga ayula nkútaleka nkulu wa mikate nkumpatika munnandi, muchi Yusufu
chanavahaulidile mana la dindoto dyao.
23 Henga ayula nkwímilila nkulu wa vikimbilo vya nfalume áninnuvalila Yusufu, nanga
panankumbukidile.

41

Yusufu muyo mwanga Falao, nfalume wa Misili

1 Bada ya myaka mivili, Falao nkulota indoto. Muindoto aneyo álotile aimidìlè nnyenje
muto wa Naili,
2 nkuvona ang'ombe saba vakatapêle na vanyetîle uvahuma mmuto na uvalya wahi.
3 Henga bada ya avala ang'ombe saba, nkuhumila ang'ombe vanji saba vahakalenge
na vayandîle namene mmuto wa Naili, nkuimila nnyenje, pepi na avala vanyetîle.
4 Avala ang'ombe vayandîle namene nkuvalya avala ang'ombe saba vakatapêle na
vanyetîle. Anepo Falao nkwimuka nnuwono.
5 Falao palalite kavila, nkulota mwanda wavili. Nkulona mahahi saba makulungwa
na lakatapêle ulahipuka nnupambahi lumo.
6 Alafu nkuhipuka na mahahi lanji saba lachapakêle, layumîjwe na lipungo livêle na
chitukuta namene.
7 Àlalá mahahi saba lachapakêle nkulamila àlalá mahahi saba makulungwa laum-
balidîle ngano. Bahi Falao payumwike, nkumala kuva yavele indoto.
8 Ulyamba wake, Falao nkuva na lipamba namene, nkuvachema vahavi vammalele
va ku Misili, pamo na vanu vavêle na lúnda, nkuvahaulila dindoto dyake, henga wala
nanga munu kananga yumo anahulwile kunnyaulila mana lake.

9 Bahi ayula nkwímilila nkulu wa vikimbilo vya nfalume nkunnyaulila Falao kuchi-
doni, “Nelo ngùlakumbukila makosa langu.
10 Maduva àlalá lunatuvisijije hwetu tuvatumishi vako, nangu chalumo na nkútaleka
nkulu wa mikate, nkutuhungila nng'ande ya chitawala yanga Potifa, nkulu wa valinzi
vako,
11 liduva limo chilo twalotile dindoto, kila munu na indoto yake ivêle na mana tofauti
na ya nnyake.
12 Kijana yumo wa Chieblaniya, ntumishi wanga nkulu wa valinzi vako ávele pamo na
hwetu nnilungu. Patunsimulidile dindoto dyetu, nang'e ánihulula kutuhaulila mana la
dindoto anedyo, kila munu na indoto yake.
13 Chanatuhaulidile njo chiihumidile, nangu nkuuijwa mmadengo langu, na ayula
nkútaleka nkulu wa mikate nkupatikwa munnandi.”

14 Bahi Falao nkulaija Yusufu achemwe, bahi Yusufu nkuhumywa nnilungu upehi.
Bada ya kumowa ulindo wake na kubadili dinguwo dyake, nkuhwena muyo mwanga
Falao.

15 Falao nkunnyaulila Yusufu kuchidoni, “Nangu ngùlotile indoto, henga nanga munu
ahulwîle kunguhaulila mana lake. Henga ànipilikana imbili yako kuva wako ukàsimuliwa
indoto unahulula kuhaulanga mana lake.”
16 Yusufu nkunnyang'ula Falao kuchidoni, “Nangu nikáhulula, henga Nnungu achiak-
wing'e lijibu limbekûva na faida kwakuwe.”
17 Bahi Falao nkunnyaulila Yusufu kuchidoni, “Muindoto yangu ngúlotile nguimidìlè
nnyenje muto wa Naili,
18 nkuvona ang'ombe saba vakatapêle na vanyetîle uvahuma mmuto na kulya wahi.
19 Bada ya anevo, nkuhumila na ang'ombe vanji saba vadabadênge, vahakalênge
na vayandîle namene. Nangu nikánambiwahi kuvona ang'ombe vavêle na hali ibaya
namuna aneyo nchilambo achino cha Misili.
20 Bahi avala ang'ombe vahakalenge na vayandîle namene nkuvalya avala ang'ombe
saba vanyetîle.
21 Henga pamo na kuvalya avala ang'ombe vanyetîle, wala nanga munu achichiava-
male kuva vàvalile avao, kwa kuva váyandile chihi uchila muchi chivanavele patandi.
Anepo nangu nkwimuka nnuwono.
22 Anepo nangu nkulota indoto inji, na muindoto aneyo ngúlawene mahahi saba
lakatapêle, laumbalidîle ngano ulahipuka nnupambahi lumo.
23 Bada ya anelo nkuhipuka mahahi lanji saba lakávele na ngano nkati mwake,
lachapakêle, layumîjwe na lipungo livêle na chitukuta namene.
24 Àlalá mahahi saba lachapakêle nkulamila àlalá mahahi saba lakatapêle. Bahi nangu
nkuvasimulila ahavi dindoto anedyo, henga nanga munu ahulwîle kunguhaulila mana
lake.”
25 Anepo Yusufu nkunnyaulila Falao kuchidoni, “Dindoto dyako dyammalele dìvele
chihi na mana imo bahi. Nnungu àkuhunukulidile mambo lambelatenda mmaduva ulola
laîda.
26 Avala ang'ombe saba vakatapêle ni vyaka saba, na àlalá mahahi saba lakatapêle nni
vyaka saba. Dindoto anedyo dìvele chihi na mana imo.
27 Avala ang'ombe saba vayandîle namene vanahumidile bada ya avala vanyetîle, na
àlalá mahahi saba lakávele na chinu, layumîjwe na lipungo livêle na chitukuta namene,
mana lake ni myaka saba ya indala.
28 Nfalume, malinga chinikuhaulidile kuva, Nnungu àkuhunukulidile mambo lambela-
tenda mmaduva ulola laîda.
29 Pàmbekuva na vyaka saba vya indimbu ya vilyo nchilambo chammalele cha ku
Misili.
30 Henga bada ya anepo, vìmbekwida vyaka vinji saba vya indala, mpaka aneyo
indimbu ìmbeluvalika mwalehu. Indala aneyo ìmbechondonganga chilambo achino.
31 Indimbu aneyo ìmbeluvalika mwalehu ing'anya indala imbekwîda ìmbeyoha namene.
32 Indoto yako íliuyidile myanda mivili kwa mifano ilandâna kumaiha kuva, Nnungu
ànikudungila, na àmbetenda chinu anecho mmaduva ulola.
33 Bahi vino wako nfalume, ùlembelewa untandole munu avêle na ding'ano na lúnda
uchinga un'juhe kuva nkwímilila wa chilambo chammalele cha ku Misili.
34 Uchocho, ùlembelewa uvatandole vakwímilila nchilambo achino koka uvalaije
valapole asilimiya ishilini ya vilyo vyammalele vya Misili muvyaka avino saba ya
indimbu ya vilyo.
35 Uvalaije vakwímilila anevo valapole vilyo anevyo vyammalele muvyaka saba viîda
vya indimbu ya vilyo. Na vavichunge vilyo anevyo n'dimanga dyammalele kwa amuli
yako nfalume uchinga vanu va dimanga anedyo vààve na akiba ya vilyo.
36 Vilyo anevyo vìmbekuva akiba kwajili ya chilambo cha Misili uchinga chinaon-
dongwe ing'anya ya myaka saba iîda ya indala.”

Yusufu àjuhwa kuva nkulu

37 Ushauli anewo wauhumije Yusufu nkwonekana kuva wambone muyo mwanga
Falao na kwa maafisa vake vammalele.
38 Bahi Falao nkuvauja maafisa vake kuchidoni, “Ayu munu àvele na Umumu wa
Nnungu. Dachi, tuchituhulule kumpata munu yunji malinga ayu?”
39 Anepo Falao nkunnyaulila Yusufu kuchidoni, “Kwa kuva, Nnungu ànikuhunukulila
mambo alano lammalele, nanga munu yunji avêle na ding'ano na lúnda muchi wako.
40 Wako njo umbechiimilila chilambo changu, na vanu vangu vammalele vàmbekuva
mumamulaka lako. Nangu weka njo nkulu ukupunda wako, kwa kuva nangu njo
nfalume.
41 Bahi vino nìkutandola kuva nkulungwa wa chilambo chammalele cha Misili!”
42 Anepo Falao nkuula pete yake ivêle na muhuli wake nkummwaja Yusufu.
Nkummwaja na dinguwo dya kung'anyima namene na nkufu wa zahabu pang'ulo.
43 Falao nkunkweja Yusufu munkokoteni uutângwa na falasi ukatapajîjwe kwajili
ya kuikala munu wa nafasi yavili muufalume wake, na valinzi nkulongolela muyo
mwanga Yusufu uvanonoha lidi uvachidoni, “Tindivalanga malundi!” Bahi namuna
aneyo njo Falao champele Yusufu mamulaka makulu nchilambo chammalele cha
Misili.
44 Pamo na anelo, Falao nkunnyaulila Yusufu kuchidoni, “Nangu njo nfalume wa
Misili! Ngùhaula kuva, munu woheyo wa nchilambo chammalele cha Misili anatende
chinu chohecho bila luhusa lwako.”
45 Falao nkumwing'a Yusufu lina lya Chimisili, Safenasi-Panea.* Uchocho,
nkumwing'a Yusufu mwali wanga Potifela, uvanchema Asenasi uchinga ààve n'jawe.
Potifela ávele kuhani wa milungu yao wa imanga ya Oni. Bahi Yusufu nkutandilika
kuongela chilambo chammalele cha ku Misili.

46 Yusufu ávele na vyaka salasini patandilike kuntumikila Falao, nfalume wa ku Misili.
Yusufu nkuuka paing'ande ya nfalume, nkwonga nchilambo chammalele cha Misili.
47 Na muvyaka avila saba vya indimbu ya vilyo, mawelu la ku Misili nkuva na vilyo
vyohe namene.
48 Bahi Yusufu nkulapola vilyo anevyo vyammalele, nkuvikondya n'dimanga dya ku
Misili. N'dimanga dyammalele nkukondya akiba ya vilyo vichihaloka mmawelu lavêle
pepi na dimanga anedyo.
49 Yusufu nkukondya akiba ya vilyo vyohe namene. Na vilyo anevyo vyavele vyohe
namene muchi ulongo wa kubahali, nkuleka kuvalanga kwa kuva vikáchivalangika.

50 Kabla vikànambitandilika vyaka saba vya indala, Yusufu ávele na vana vavili vanam-
melekedile Asenasi n'jawe, mwali wanga Potifela kuhani wa imanga ya Oni.
51 Yusufu nkunchema mwanawe wachilume, chihungula mikova lina lyake Manase†
wachidoni, “Nnungu àngutendile nguluvalile ibaniki yangu yammalele na nivaluvalile
vanu vammalele va muing'ande ya atatangu.”
52 Mwanawe wavili wachilume nkunchema lina Efulaimu‡ wachidoni, “Nnungu
àning'ile vana nchilambo cha ibaniki yangu.”

53 Aila myaka saba ya indimbu ya vilyo nchilambo cha Misili nkupita.
54 Nkutandilika myaka saba ya indala malinga chanahawile Yusufu anepo patandi.
Vilambo vyammalele nkuva na indala, henga chilambo chammalele cha ku Misili
chívele na vilyo.

---

* **41:45** Safenasi-Panea, ìnahululika kuva na mana la “Nnungu ànatangola.” † **41:51** Lidi lya lina Manase, lìpilikanika muchi lilove lya Chieblaniya livêle na mana ya “kuluvalila.” ‡ **41:52** Lidi lya lina Efulaimu, lìpilikanika muchi lilove lya Chieblaniya livêle na mana ya “kupa vihepo myanda mivili.”

55 Vanu vammalele va nchilambo chammalele cha ku Misili pavatandilike kuyona
indala, nkunkutila Falao aveng'e vilyo. Nang'e nkuvahaulila Vamisili vammalele kuchi-
doni, “Hweneng'ana kwanga Yusufu, koka mutende achila chambennyaulilanga.”
56 Kwa kuva indala ívele ing'ali na íniyanjala nchilambo chammalele, bahi Yusufu
nkuchimula magala lammalele, nkuvasumisa Vamisili vilyo.
57 Pamo na anelo, vanu kuhaloka kila pachinu pachilambo chammalele nkwida
ku Misili kwanga Yusufu unasuma vilyo, ing'anya indala íniyoha namene pachilambo
chammalele.

42

Akuluvake Yusufu vàhwena ku Misili

1 Isilaeli, yani Yakobo papilikene kuva aneko ku Misili kùvele vilyo, nkuvahaulila vana
vake kuchidoni, “Mwadachi mùikalenge chihi apano umulolana?
2 Nangu ngùpilikene kuva, aneko ku Misili kùvele vilyo. Hweneng'ana aneko muka-
sume vilyo, uchinga tunahwe na indala.”
3 Bahi avala akuluvake Yusufu kumi, nkuhwena aneko ku Misili unasuma vilyo.
4 Henga Yakobo nanga panannekile Benjamini, nnung'une Yusufu alangane navo,
kwa kuva áyopa lanankoja mambo mabaya.
5 Bahi vana vanga Isilaeli nkuhwika ku Misili na nkuva kati ya vanu avala vapîte ku
Misili unasuma vilyo, kwa kuva ata chilambo cha ku Kanaani nachinang'o chívele na
indala.
6 Mahiku anelo Yusufu njo anavele nkulu wa chilambo anecho cha ku Misili. Na
nang'e njo achivasumisa vanu vilyo. Bahi akuluvake nkuhwena unanhunamila Yusufu
kwa eshima mpaka pahi.
7 Yusufu pavawene akuluvake nkuvamala, henga nkulitenda muchi akávamaite, nku-
lonjela navo kwa kukalipa. Nkuvauja kuchidoni, “Mwenu mùhaloka kwachi?” Vanang'o
nkunnyang'ula kuchidoni, “Hwetu tùhaleke nchilambo cha ku Kanaani, tùidile unasuma
vilyo.”
8 Pamo na kuva Yusufu ánivamala akuluvake, henga vanang'o nanga pavanammaite.
9 Nkuhimukila dindoto dyake dya tangu kwamba akuluvake, nkuvahaulila kuchi-
doni, “Mwenu mmapelelesi. Mùidile unapelelesa nchilambo chetu uchinga mupate
kumala idabadangi yetu.”
10 Vanang'o nkunnyang'ula kuchidoni, “Nanga nang'olo wetu. Hwetu tuvatumishi
vako tùidile unasuma vilyo.
11 Hwetu tuvammalele nni tuvana tùva atata yumo. Hwetu nni tuvanu tùvá
kukulupika, akee tuvapelelesi.”
12 Henga Yusufu nkuhimya wachidoni, “Nanga! Mwenu mùidile unapelelesa nchil-
ambo chetu uchinga mupate kumala idabadangi yetu.”
13 Henga vanang'o nkunnyang'ula kuchidoni, “Hwetu tuvatumishi vako, túvele
tuvana kumi na mbili tùvá atata yumo, mwenedi wa chilambo cha ku Kanaani.
Nnung'unwetu àisalidile kukaya na atata wetu, na nnung'unwetu yunji ànihila.”
14 Henga Yusufu nkuvahaulila kuchidoni, “Nni uchocho chinguhawile kuva mwenu
nni mmapelelesi.
15 Uvila njo chimumbelingwa. Nangu mbènkwapila kwanga Falao* kuva, apano nanga
pamumbeuka mpaka pambeida nnung'unwenu.
16 Nnaije munu yumo mmwenu akantwale aneyo nnung'unwenu akuno mmanji
mutaìjwè nnilungu. Anepo njo paumbemaikana uhiu wa malove lenu. Na akànaide na
nnung'unwenu, bahi ngwàpila kwanga Falao kuva, muhiu mwenu mmapelelesi.”
17 Bahi nkuvataya vammalele nnilungu kwa maduva matatu.

* **42:15** Falao akee lina lya munu, henga nni cheo cha nfalume wa Misili.

18 Liduva lya tatu Yusufu nkuvahaulila kuchidoni, “Bahi tendanga uvila uchinga
mupate kulama, kwa kuva nangu namweshimu Nnungu.
19 Ikàva muhiu mwenu ni mmanu mukulupika, bahi yumo mmwenu àisalile nnilungu,
na mwenu mmanji muvapelekejije vilyo alangavenu vavêle na indala,
20 koka mukahaloke na nnung'unwenu n'joko apano. Anelyo njo limbemaîha uhiu
wa malove lenu, na mwenu mukambewalalwa.” Bahi vanang'o nkukubali kutenda
uchocho.
21 Vanang'o nkuva uvahaulanila vene kwa vene kwa luga yavo uvachidoni, “Muhiu
hwetu twaninkosela nnung'unwetu. Ikànava twanimwona chanavele na uchungu
pachitupembeja tuupohe umi wake, henga hwetu nanga patunampilikanidile. Aneyo
njo ing'anya ya ibaniki aino ituipata vino.”
22 Lubeni nkuvahaulila kuchidoni, “Dachi, nangu tenda ńninnyaulilanga kuva tunan-
tendele mabaya nnung'unwetu? Henga mwenu nanga pamunangupilikanidile! Hambi
tùvenkwasibiwa ing'anya ya kuhwa kwake.”
23 Vanang'o nanga pavanamaite kuva àlalá lavachitangola Yusufu ánalapilikana, kwa
kuva álonjela navo kwa indila ya nkalimani.
24 Yusufu nkuhwena kunyenje, nkutandilika ukuta. Panyalele, nkuuya unalon-
jela navo kavila. Yusufu nkulaija Simeoni akamulwe na kuhungwa mididi akuno
anung'unuvake uvalola.

Akuluvake Yusufu vàuya kwavo

25 Yusufu nkuvalaija vatumishi vake vavataile vilyo mmagunila lao na kila munu
vammuihije madini lake la dihela nnigunila lyake, na vaveng'e chakulya cha nndila.
Vanang'o nkuvatendela muchi chalaijije.
26 Bahi avala akuluvake nkuvanyakuja punda vao misigo yavo ya vilyo, nkuuka.
27 Pavanavele nndila, nkuhwika pachinu pakulala, munu yumo muanevo nkuhun-
gula ligunila lyake uchinga annihe punda wake chakulya, nkukangana namene
palawene madini lake la dihela pannima ligunila lyake.
28 Nkuvahaulila anung'unuvake kuchidoni, “Madini langu la dihela vàninguuyihija.
Alano apano pannima ligunila lyangu!” Pavapilikene anelo, mitima yao nkutenguka.
Nkulolana akuno uvatetemela, nkuujana kuchidoni, “Chinu ntwani achino chatuten-
deledile Nnungu?”
29 Pavahwikile nchilambo cha ku Kanaani kwa Yakobo atatawao, vanang'o nkun-
nyaulila lammalele lavakojîje uvachidoni,
30 “Nkulungwa wa chilambo achila átangola na hwetu kwa kukalipa, na kutwona
hwetu kuva tuvapelelesi nchilambo chake.
31 Henga hwetu nkunnyaulila kuva, hwetu ni tuvanu tuvakukulupika, na wala akee
tuvapelelesi.
32 Hwetu nkunnyaulila kuva, hwetu twavele tuvana kumi na mbili tùvá atata yumo,
na kuva, nnung'unwetu ànihila na nnung'unwetu wa chihwangwa àvele kukaya, nchil-
ambo cha ku Kanaani pamo na atata wetu.
33 Anepo ayula nkulungwa wa chilambo achila nkutuhaulila kuchidoni, ‘Uvila njo
chinimbemala kuva muhiu mwenu ni mmanu mukulupika. Nneke apano munu yumo
mmwenu, koka mwenu mupelekeje vilyo kwa alangavenu vavêle na indala.
34 Bahi pamumbeuya aneko mulangane na nnung'unwenu wa chihwangwa, na
anepo njo panimbemala kuva mwenu mukee mmapelelesi ila ni mmanu mukulupîka.
Mukàtenda uchocho, nangu nguchininchimulile nnilungu nkulwenu, na muchimu-
luhusiwe kusuma na kusumisa nchilambo achino.’ ”
35 Pavachikuchula vilyo mmagunila lao, nkukangana pavawene kila munu vam-
muihijìjè chihwitiki chake cha madini la dihela nnigunila lyake. Pavalawene anelo,
vammalele pamo na atata wao nkuyopa.

36 Yakobo atata wao nkuvahaulila kuchidoni, “Mwenu mùngupakanywele vana vangu!
Yusufu akapali, na Simeoni akapali, na vino mùlembela muntwale na Benjamini. Anelo
lammalele làngukoja chihi unene!”
37 Anepo Lubeni nkunnyaulila atatake kuchidoni, “Nikànauye na Benjamini, bahi
vawalale anavangu vavili. Nneke Benjamini mmakono langu, nanangu nguchin-
inchunge na kuuya nawe apano.”
38 Henga atatake nkunnyang'ula kuchidoni, “Mwanangu nanga pambelangana na
mwenu. Nkuluwe ànihila, nang'e weka njo aisalidîle. Na nangu vino nni nsele nguvêle
na dihulisi. Na lakànkoja mambo mabaya mmwanda umuhwena, nguchinguhwe na
lihindambi.”

43

Akuluvake Yusufu vàhwena ku Misili chalumo na Benjamini

1 Bahi indala nkuhalija kuva ing'ali nchilambo cha ku Kanaani.
2 Pavihidile avila vilyo vivanasumile ku Misili, Isilaeli, yani Yakobo nkuvahaulila
vana vake kuchidoni, “Hweneng'ana kavila ku Misili mukasume vilyo vinji.”
3 Henga Yuda nkunnyaulila atatake kuchidoni, “Ayula munu ánituhimya wachidoni,
‘Mukànaide na nnung'unwenu, nangu nanga pamumbengwona, wala kadiki.’
4 Wako ukàkubali nnung'unwetu kulongana na hwetu, bahi tuchituhwene tukasume
vilyo.
5 Henga ukànannuhusu kulongana na hwetu, bahi hwetu nanga patumbehwena
unasuma vilyo, kwa kuva ayula munu átuhaulidile kuva, ‘Mukànaide na nnung'unwenu,
nangu nanga pamumbengwona, wala kadiki.’ ”
6 Isilaeli nkuuja kuchidoni, “Mwadachi mùngupelekejijije ibaniki kwa kunnyaulila
aneyo munu kuva mùvele na nnung'unwenu yunji?”
7 Nkunnyang'ula kuchidoni, “Ayula munu ànituujiha namene kwamba habali dyetu
na alangavetu wachidoni, ‘Dachi, atata wenu àvechinkulama? Dachi, muniva na
nnung'unwenu yunji?’ Na hwetu nkunnyang'ula kupapatana na chatuujije. Hwetu
túmbemala dachi kuva achiatuhaulile tuhwene na nnung'unwenu?”
8 Bahi Yuda nkunnyaulila Isilaeli atatake kuchidoni, “Nnuhusu alongane na nangu
uchinga tuuke uvino tuhwene tukasume vilyo ili hwetu na wako na vana vetu tunahwe
na indala.
9 Nangu nguchinilivikile nimwene poni kwakuwe. Wako uchiungudai nangu. Na
nikànammuihe umwone kwa meho lako, likosa anelyo lìive lyang'une maisha langu
lammalele.
10 Kwikavele tukatima uvila, tukavele tupite myanda mivili vino.”
11 Anepo Isilaeli atata wao nkuvahaulila kuchidoni, “Ikàva ni lasima ìive uchocho,
bahi tendanga uvila, tayanga mmagunila lenu dinujo dya vitukutuku vyambone
namene vya nchilambo chetu koka mumpelekejije aneyo nkulu. Nnyakulile uchi kadiki
na ubani kadiki na manemane na vitukutuku vinji vya kunung'ila na vilyo vya samani,
malinga kungumanga na lozi.
12 Uchocho, mpelekejije na madini lanji la dihela, myanda mivili ya àlalá matandi
lavanammikidile mmagunila lenu, kwa kuva lasima muuihe, panjika láuihijwe kwa
makosa.
13 Ntwalange na nnung'unwenu, muhwene kwa aneyo munu upehi.
14 Na Nnungu Avêle Na Dimongo Dyammalele* an'jalilange mwenu, aneyo munu
ammikilange chididi uchinga anneke Simeoni na Benjamini uchinga vauye pamo na
mwenu. Ikàva lasima nangu kuvakoha anavangu, bahi nanga chinu!”

* **43:14** Apano pàlembwije “El-Shadai.” Mana la El-Shadai lola chitabu cha Ntandiliko 17:1.

15 Bahi nkuditwalanga adila dinudyo na àlalá madini la dihela chalumo na Benjamini,
nkuhwena ku Misili. Pavahwikile, nkuhwena unalilanguja kwanga Yusufu.
16 Yusufu pammwene Benjamini alongènè navo, nkunnyaulila nkwímilila ing'ande
yake kuchidoni, “Vapelekeje ava vanu kukaya kwangu, unsinje nnyama yumo na
unkatapaje saana, kwa kuva ava vanu vàmbekulya na nangu chakulya cha muhi.”
17 Ayula nkwímilila nkutenda muchi chalaijijwe. Nkuvapelekeja avala vayeni kukaya
kwanga Yusufu.
18 Avala vanu pavawene kuva vàpelekwejije kukaya kwanga Yusufu, nkuyopa namene,
nkuva uvatangola vene kwa vene kuchidoni, “Tùpelekejijwe akuno ing'anya ya àlalá
madini la dihela lavanatuvikidile mmagunila letu patunaidile mwanda ntandi. Àtendile
uchocho uchinga apate kutulambilila kuva tùivite madini la dihela, koka atukamule na
kututenda kuva tuvatumwa vake na kutupakanyola punda vetu.”
19 Bahi nkummwenela ayula nkwímilila wa ing'ande ya Yusufu nkulonjela nawe
vavèlè pannango,
20 nkunnyaulila kuchidoni, “Nkulu, mwanda ntandi hwetu twaniida apano unasuma
vilyo.
21 Patuchiuya kukaya, nkuhwika pachinu pakulala, hwetu nkuhungulanga magunila
letu, nkukangana namene patulakojije madini la dihela la kila munu lavèlè chihi uchila
nnigunila lyake. Hambi tùnidiuiha dihela anedyo.
22 Na tùidile na dihela dinji dya kusumila vilyo, na nanga patummaite munu adivikîle
dihela dyetu mmagunila letu.”
23 Ayula nkwímilila nkuvahaulila kuchidoni, “Munave na lipamba, wala munayope.
Muhiu, Nnungu wenu, Nnungu wa atata wenu, njo ammuihijîje mwenu dihela mma-
gunila lenu. Nangu nanipwachela madini lenu la dihela.” Bahi nang'e nkuvapelekejija
Simeoni, nnung'unwao.
24 Ayula nkwímilila nkuvapelekeja anevo vanu muing'ande yanga Yusufu, nkuveng'a
medi la kukalava mmadodo lao, na kuvaliha punda vao.
25 Na vanang'o nkwandaa dinudyo dyao dya kumwing'a Yusufu, kwa kuva vánimala
kuva vàmbekulya nawe chakulya cha muhi.
26 Yusufu pakamwele pakaya, vanang'o nkumpelekejija adila dinudyo divananyak-
wile, nkuhunama mpaka pahi.
27 Yusufu nkuvasalimila na kuvauja habali dyavo wachidoni, “Mwenu múnguhaulidile
habali dya nsele, atata wenu. Achidachi? Dachi, mwomi?”
28 Vanang'o nkunnyang'ula kuchidoni, “Ntumishi wako, atata wetu, mwomi, àvele
chihi nkwimuka.” Anepo nkuhunama muyo mwake.
29 Yusufu palolite meho lake muyo nkumwona Benjamini, nnung'une, mwana
wa anyokwe, nkuchidoni, “Dachi, ayu njo nnung'unwenu wachihwangwa umunan-
guhaulidile habali dyake?” Anepo nkuchidoni, “Nnungu akujalile mwanangu!”
30 Yusufu nkuuka pachinu anepo upehi, ing'anya pammwene nnung'une ntima
wake wanimeta ing'anya ya kuntamwa namene. Yusufu nkuinjila kuchumba kwake
nkutandilika kukuta.
31 Pamalidile ukuta, nkukalava medi kumeho, nkulikamya, nkuhuma, nkulaija
chakulya.
32 Yusufu nkummikila paweka, na akuluvake navanang'o nkuvavikila paweka. Na
Vamisili vanalile pamo na nang'e navanang'o nkuvavikila paweka, kwa kuva Vamisili
vàona kuva, kulya chakulya pamo na Vaeblaniya nni najisi.
33 Akuluvake Yusufu pavawene vapangwìjè kupapatana na vyaka vyao, kutandikila
ntandi mpaka wa chihwangwa, nkulolana akuno uvakangana.
34 Chakulya chítwaliwa pameza yanga Yusufu na kupelekejwa kwa akuluvake, henga
Benjamini ápewije myanda nnyano kupunda achila chivapewije akuluvake. Bahi

nkukumbila na kuhangalala pamo nanang'e.

44

Chikombe chìonekana kwanga Benjamini

1 Bahi Yusufu nkunnaija ayula nkwímilila ing'ande kuchidoni, “Umbaja vilyo mmagunila la anevo vanu kupapatana na chivahulula kunyakula, koka uvike madini la dihela la kila munu pannima ligunila lyake,
2 na uvike na chikombe changu chikatapajîjwe kwa madini la dihela, nnigunila lya ayula n'joko namene pamo na madini lake la dihela lachichiasumile vilyo lyake.” Bahi ayula nkwímilila nkutenda muchi chalaijijwe na Yusufu.
3 Uhiku pauchele, akuluvake Yusufu na nnung'une, nkulekelewa uchinga vahweneng'ane chalumo na punda vao.
4 Pavaukile chihi pamanga, kabla vakànambihwika kulehu, Yusufu nkunnaija nkwímilila wa ing'ande yake kuchidoni, “Vapapate avala vanu upehi! Pumbevakoja vauje uvila, ‘Ing'anya ntwani mùtendile lahakalenge akuno mutendewìjè lambone?
5 Ing'anya ntwani mùivite chikombe changa nkulu wangu chakumbilila na kulaujija? Chimutendile choo, chìnihakalanga.’ ”
6 Bahi ayula nkwímilila pavakojije nkuvahaulila malove anelo.
7 Henga vanang'o nkummuja kuchidoni, “Nkulu, mwadachi ùtangola malove malinga anelo? Hwetu tuvatumishi vako, tukáhulula kutenda chinu malinga anecho!
8 Madini àlalá la dihela latunalakojije mmagunila letu tùnilauiha kuhaloka nchilambo cha ku Kanaani. Ìmbehululika dachi tuive madini la dihela au zahabu muing'ande ya nkulu wako?
9 Bahi chikombe anecho chikàonekana kwa munu yumo muhwetu, bahi awalalwe, na hwetu tuvanji tuvammalele tuchituve tuvatumwa vako.”
10 Ayula nkwímilila nkuchidoni, “Sawa, ìive uchocho muchi chimuhawile. Munu woheyo ambekôjwa na chikombe anecho àmbekuva ntumwa wangu, henga mwenu mmanji mukambekuva na likosa.”
11 Bahi kila munu nkupiyanya kusulupuha ligunila lyake pahi na kulihungula.
12 Ayula nkwímilila nkukusumbulanga magunila lammalele. Átandilike ligunila lya nkulungwa wao, nkumalilila lya n'joko wao. Na anecho chikombe nkwonekana nnigunila lyanga Benjamini.
13 Bahi ing'anya ya anelyo, anevo vanu nkupapulanga dinguwo dyavo kwa kuhinginika. Kila munu nkunnyakuha punda wake nsigo wake, nkuuyang'ana kumanga.
14 Yuda pamo na anung'unuvake nkuhwika kuing'ande yanga Yusufu, na Yusufu ávele chihi pakaya. Bahi vammalele nkulimatohija pahi kwa kulisulupuha namene muyo mwake.
15 Yusufu nkuvauja kuchidoni, “Ing'anya ntwani mùtendile uchocho? Dachi, mwenu mukámaite kuva munu malinga nangu anahulula kumala mambo kwa kulauja?”
16 Yuda nkunnyang'ula kuchidoni, “Tukuhaulile chamani nkulu? Tùmbetangola chamani kulanguja kuva tukávele na makosa? Nnungu àvenkutuasibu ing'anya ya makosa letu. Hambi hwetu tuvammalele nni tuvatumwa vako, hwetu pamo na ayula akojîjwe na chikombe chako.”
17 Henga Yusufu nkuchidoni, “Nanga! Nangu nikambetenda uchocho! Ayula akojîjwe na chikombe changu njo ambekûva ntumwa wangu. Mwenu mmanji mmammalele uyang'ana chihi kwa amani kwa atata wenu.”

Yuda ànnyuwa namene Yusufu annekelele Benjamini

18 Bahi Yuda nkunnyengelekela Yusufu, nkunnyaulila kuchidoni, “Chonde nkulu
wangu, wako ùvele na mamulaka muchi mwene Falao, na nangu nintumishi wako chihi.
Chonde ngùyuwa unanguvisije, henga unguluhusu ngutangole kadiki muyo mwako.
19 Nkulu, wako wanituuja ikàva tùvele na atata au anung'unuvetu vanji.
20 Hwetu nkukuyang'ula kuva tùvele na atata, na ànikongopala namene, na kuva, tùvele
na nnung'unwetu yunji n'joko wammeleke atata wetu muusele wake. Na nkuluwe
aneyo nnung'unwetu ànihila, na ayula wachihwangwa njo mwana aisalidîle nnitumbo
lya anyokwe, na atata wetu ànantamwa namene.
21 Nkulu, wako únitulaija hwetu tuvatumishi vako twide na nnung'unwetu uchinga
upate kumwona.
22 Na hwetu nkukuhaulila kuva, aneyo kijana nanga pahulula kulekana na atatake,
kwa kuva akànneka chihi atatake, atata wetu achiahwe.
23 Henga wako nkulu nkutuhaulila kuva, ‘Mukànaide na nnung'unwenu mukambeng-
wona, wala kadiki.’
24 Patuuite kukaya kwa atata wetu, ntumishi wako, hwetu nkunnyaulila muchi
chutulaijije.
25 Na nang'e patuhaulidile kuva twide kavila akuno unasuma vilyo,
26 hwetu nkunnyaulila kuchidoni, ‘Hwetu tukambehwena mpaka nnung'unwetu
alongane na hwetu. Akànalongane na hwetu, ayula munu tukambemwona, wala kadiki.’
27 Bahi atata wetu, ntumishi wako, nkutuhaulila kuchidoni, ‘Mwenu mùnimala kuva
n'jangu Laheli ánguvelekedile chihi vana vavili vachilume.
28 Yumo ániyahika, na nangu nkwona kuva muhiu ànihalangwa vipande-vipande na
nnyama wa kuyoha, kwa kuva nikánamwona kavila.
29 Na mukàntwala na ayu, koka nkunkoja mambo mabaya mmwanda umuhwena,
nguchinguhwe na lihindambi.’
30 Bahi nkulu, nangu nikambehulula kuuya kwa atatangu, ntumishi wako, bila ayu
kijana. Umi wa atata ùlisingila umi wa ayu kijana,
31 na pambekwona tukàlongene nawe, achiahwe! Na ikàva uchocho, hwetu tuvatu-
mishi vako, ìmbekuva tùmmwalele atata wetu kwa lihindambi.
32 Pamo na anelo, nangu ngúlivikidile nimwene poni kwa atatangu ya kunchunga ayu
kijana unguchidoni, ‘Nikànauye nawe Benjamini kwakuwe, likosa anelyo lìive lyang'une
maisha langu lammalele!’
33 Hambi nkulu, ngùyuwa nangu nintumishi wako, ngwisalile apano ngùùve ntumwa
wako badala ya ayu kijana. Nneke ayu kijana auye kukaya pamo na akuluvake.
34 Nangu nìmbehulula dachi kuuya kwa atatangu bila ayu kijana? Nangu nikambehu-
lula kupilililа kuyona ibaniki yambebanika atatangu.”

45

Yusufu àlitambuliha kwa akuluvake

1 Anepo Yusufu nanga panahulwile kulikamulanga muyo mwa vatumishi vake
vammalele vanavele pamo na nang'e, nkunonoha lidi wavahaulila vatumishi anevo
kuchidoni, “Mmanu mmammalele humananga pawelu!” Pavahumanenge pawelu,
nanga munu woheyo anapwawije nng'ande uhiku aula wachilitambuliha Yusufu kwa
akuluvake.
2 Yusufu nkunonoha lidi wakuta, na Vamisili vánimpilikana pachikuta. Na vanu va
mwing'ande yanga Falao navanang'o vánipilikana habali anedyo.
3 Yusufu nkuvahaulila akuluvake kuchidoni, “Nangu njo Yusufu! Dachi, atatangu
àvele chihi nkulama?” Henga akuluvake nkuhemwa namene kumwona Yusufu muyo
mwavo, mpaka nanga pavanahulwile kuyang'ula.

4 Yusufu nkuvahaulila akuluvake kuchidoni, “Chonde, hengelekela pepi na nangu.”
Pavahengelekedile, nkuvahaulila kuchidoni, “Nangu njo nnung'unwenu Yusufu, umu-
nansumisije kwa vanu vachihwena ku Misili!
5 Henga vino munayuvale na wala munalyambe kwa kungusumisa akuno. Nnungu
njo angupelekejîje ninnongolelange mwenu uchinga nguupohe umi wa vanu.
6 Achino nni chaka chihi chavili cha indala nchilambo, henga pàvele vyaka vinji
nnyano viîda, vanu vakambehulula kulima wala kufuna.
7 Nnungu áningulongoleja akuno uchinga kwa namuna ikee ya kawaida ngupate
kulapoha maisha lenu na maisha la vanu va n'ding'olo dyetu, na kuvatenda vanu vohe
namene vanahwe na indala.
8 Bahi akee mwenu mungupelekejîje akuno, ila nni Nnungu. Nang'e njo angutendîle
nangu kuva nkúhumya ding'ano kwanga Falao, nkwímilila wa ing'ande yake yammalele
na ntawala wa chilambo chammalele cha Misili.
9 Bahi tendanga upehi muhwene kwa atatangu mukannyaulile kuva, ‘Yusufu,
mwanalo, àhaula kuchidoni, “Nnungu àngutendile kuva nkulu wa chilambo chammalele
cha ku Misili. Hambi, unatime kwida kwang'une.
10 Paumbekwida akuno, wako chalumo na vana vako na adukulu vako na
makuwa lako la dingandolo na dimbudi na ding'ombe na vyammalele vyuvenavyo,
muchimuikale eneo lya Gosheni, pepi na nangu.
11 Paumbekuva ku Gosheni, nangu nguchinikuchunge wako na vanu va nng'ande
mwako chalumo na anyama vako uchinga munahwe na indala, kwa kuva pàvele vyaka
vinji nnyano vya indala vivenkwîda.’ ”
12 Yusufu nkuvahaulila akuluvake kuchidoni, “Mwenu mmene mùningwona kwa
meho lenu na ata nnung'unwangu Benjamini nanang'e àningwona kwa meho lake kuva,
nangu njo nimwene Yusufu ngulonjêla na mwenu.
13 Mùlembelewa mukannyaulile atatangu kwamba ukulu wammalele ungupewije
akuno ku Misili, na kwamba kila chinu chimuchiwene. Bahi tendanga upehi muide na
atatangu akuno.”
14 Bahi Yusufu nkunkumbatila Benjamini nnung'une, nkukuta. Benjamini nanang'e
nkukuta, akuno vakumbatilènè na nkuluwe.
15 Yusufu panavenkukuta, nkuvakumbatila akuluvake na kuvabusu. Anepo njo
akuluvake pavahulwile kutangola nawe.

*Falao àn*kumbula *Yakobo, yani Isilaeli aide ku Misili*

16 Bahi anedyo habali padihwikile kuing'ande yanga Falao, kuva akuluvake Yusufu
vànikamola, Falao pamo na maafisa vake nkuhangalala namene.
17 Bahi Falao nkunnyaulila Yusufu kuchidoni, “Vahaulile akuluvako vavanyakuje
punda misigo yavo, vauye nchilambo cha ku Kanaani,
18 vaide na atatawao na alangavao vammalele apano. Nangu nguchiniveng'e eneo
lyambone namene lya chilambo achino cha Misili, na aneko vachivahangalalile vilyo
vyammalele vyambone namene vya chilambo achino.
19 Uchocho, pavambeuka vahaulile vanyakule na mikokoteni ya kuutangwa uchinga
vakavapakile vana vao na ajavao na atatawao, koka vaide navo apano.
20 Vahaulile vanalipwalele kudileka dimali dyavo ukoko, kwa kuva, eneo lyambone
kupunda lammalele nchilambo cha Misili lìmbekuva lyavo.”
21 Bahi vana vanga Isilaeli nkutenda muchi chivalaijijwe. Yusufu nkuveng'a
mikokoteni kupapatana na chalaijije Falao, na nkuveng'a na chakulya cha nndila.
22 Kila munu nkumwing'a dinguwo dyahambi, henga Benjamini nkumwing'a
vipande myatatu vya madini la dihela na dinguwo nnyano.

23 Na dimali dyanahumije Yusufu kumwing'a atatake nni adino, punda kumi
vananyakwile vitukutuku vyambone vya ku Misili, na punda kumi makolo vananyak-
wile ngano na mikate na vyakulya vinji vya mmwanda wa kuida ku Misili.
24 Bahi Yusufu nkulailana na akuluvake. Na pavachiuka nkuvaduma wachidoni,
“Munapwatane nndila!”
25 Bahi nkuukananga pa Misili, nkuuya kukaya kwa atatawao Yakobo, nchilambo cha
ku Kanaani.
26 Nkunnyaulila atatawao kuchidoni, “Yusufu mwomi! Nang'e njo ntawala wa
chilambo chammalele cha ku Misili!” Anepo atatawao nkuhemwa, kwa kuva nanga
panalakulupidile malove lavo.
27 Henga pavansimulidile lammalele lavalaijijwe na Yusufu, na payonite mikokoteni
yampelekejijije Yusufu kwajili ya kunnyakula, ntima wake nkuhangalala namene .
28 Bahi Isilaeli nkuhaula kuchidoni, “Vino nankulupilanga! Muhiu mwanangu
Yusufu mwomi! Nìmbehwena nikamwone kabla nikànambikuhwa.”

46

Yakobo, yani Isilaeli àhwena ku Misili

1 Bahi Isilaeli nkutandilika mwanda akuno anyakwìlè dimali dyake dyammalele.
Pahwikile ku Beli-Sheba, nkunhumija sadaka Nnungu wa Isaka, atatake.
2 Chilo uchila, Nnungu nkulonjela na Isilaeli muindoto, nkuchema wachidoni,
“Yakobo! Yakobo!” Yakobo nkuyambukila, “Nangu apano!”
3 Nnungu nkunnyaulila kuchidoni, “Nangu ni Nnungu, Nnungu wa atatako. Unayope
kuhwena ku Misili. Paumbekuva aneko, nangu nìmbevatenda vanu va nnukolo lwako
kuva chilambo chikulungwa.
4 Nangu nimwene nguchinguhwene pamo na wako aneko ku Misili, na kukuuiha
akuno. Na paumbehila, mwanalo Yusufu àmbekuva upopo na nkono wake njo um-
bekuhunîka meho lako.”
5 Bahi Yakobo nkuuka ku Beli-Sheba. Vana vake nkunnyakula atatawao na vana vao
na ajavao mmikokoteni yanahumije Falao uchinga vakannyakule Yakobo.
6 Uchocho, vávanyakulenge anyama vao na dimali dyammalele divanapete nchilambo
cha ku Kanaani, nkuhweneng'ana ku Misili, Yakobo chalumo na vanu vammalele va
nnukolo lwake,
7 vana vake na adukulu vake, vammalele nkuhwena navo ku Misili.
8 Alano njo malina la vanu va nnukolo lwanga Isilaeli, yani Yakobo vanapite ku Misili
pamo nanang'e.

Lubeni, mwanawe ntandi kuvelekwa wachilume,
9 pamo na vana vake vachilume, yani Hanoki na Palu na Heziloni nawi Kalimi.
10 Simeoni pamo na vana vake vachilume, yani Yemueli na Yamini na Ohadi na Yakini
na Sohali na Shauli, anavelekwejije na mmahe Nkanaani.
11 Lawi pamo na vana vake vachilume, yani Gelishoni na Kohasi na Melali.
12 Yuda pamo na vana vake vachilume, yani Eli na Onani na Shela na Pelesi na Zela.
(Henga Eli na Onani váhilidile kuchilambo cha ku Kanaani). Na vana vanga Pelesi
nni Heziloni na Hamuli.
13 Isakali pamo na vana vake vachilume, yani Tola na Puva na Yashubu na Shimiloni.
14 Zabuloni pamo na vana vake vachilume, yani Seledi na Eloni na Yaleli.
15 Anevo njo vana vachilume vanga Leya vanammelekedile Yakobo aneko ku Padani-
Alamu, pamo na Dina mwali wake. Na jumula ya vana vake vachilume na vachikongwe
na adukuluvake vávele salasini na tatu.

16 Gadi pamo na vana vake vachilume, yani Sefoni na Hagi na Shuni na Eziboni na Eli
na Alodi na Aleli.
17 Asheli pamo na vana vake vachilume, yani Imna na Ishiva na Ishivi na Beliya na
Sela, nnumbwao. Na vana vanga Beliya nni Hebeli na Malukieli.
18 Anevo njo vana na adukuluvake Zilipa, vana vanammelekedile Yakobo. Zilipa ávele
ntumishi wanga Leya wananhumije Labani kumwing'a Leya, mwali wake. Na jumula
ya anevo vanu ívele kumi na sita.

19 Na vana vanga Laheli vachilume, n'jawe Yakobo nni Yusufu na Benjamini.
20 Na vana vanga Yusufu vachilume vanavelekwejije aneko ku Misili nni, Manase
na Efulaimu. Anevo vana, Yusufu ávaveleke na mmahe yumo uvanchema Asenasi
mwali wanga Potifela, anavele kuhani wa imanga ya Oni.
21 Benjamini pamo na vana vake vachilume, yani Bela na Bekeli na Ashibeli na Gela
na Naamani na Ehi na Loshi na Mupimu na Hupimu na Alidi.
22 Anevo vanu kumi na nne nni vana na adukuluvake Yakobo vammelekedîle Laheli,
n'jawe.

23 Dani pamo na mwanawe wachilume uvanchema Hushimu.
24 Nafutali pamo na vana vake vachilume, yani Yaseli na Guni na Yeseli na Shilemu.
25 Anevo vanu saba ni vana vake na adukuluvake Yakobo vammelekedîle Biliha,
ntumishi wananhumije Labani kumwing'a Laheli, mwali wake.

26 Jumula ya vana na adukuluvake Yakobo vanapite navo ku Misili, bila kuvavalangila
amahe va anavake, yavele vanu sitini na sita.
27 Na aneko ku Misili Yusufu ávaveleke vana vavili. Bahi pamo na vana vavili vavaveleke
Yusufu aneko ku Misili, jumula ya vanu va nnukolo lwanga Yakobo vanainjidile
nchilambo cha Misili vávele vanu sabini.

Yakobo àhwika ku Misili

28 Bahi Yakobo nkuntuma Yuda ahwene kwanga Yusufu uchinga akannyuwe vako-
jane aneko ku Gosheni. Pavahwikile kueneo lya ku Gosheni,
29 Yusufu nkukwela munkokoteni wake uutângwa na falasi, nkuhwena unamp-
wechela Isilaeli atatake, aneko ku Gosheni. Pammwikidile atatake, nkunkumbatila,
nkukuta kwa uhiku nnehu.
30 Isilaeli nkunnyaulila Yusufu kuchidoni, “Ata kunguhwa vino, wala nanga chinu
kwa kuva ǹnikwona na kumala kuva umwomi!”
31 Yusufu nkuvahaulila akuluvake na vanu vammalele va nng'ande mwa atatake
kuchidoni, “Nangu ngùhwena unannyaulila Falao kuchidoni, ‘Akuluvangu na vanu va
nng'ande mwa atatangu vanavele nchilambo cha ku Kanaani vàninguidila.
32 Vanu anevo nni vachunga, na vàidile na angandolo vao na ambudi vao na dimali
dyavo dyammalele.’
33 Bahi nfalume pambenchemanga na kummujanga kuva, ‘Mwenu mùkola madengo
ntwani?’
34 mwenu nnyang'ule kuva, ‘Nkulu, hwetu tuvatumishi vako, hwetu nni tuvachunga
kutandikila ujoko wetu mpaka nelo, kwa kuva njo chivanavele anakuluvetu.’ Tangola
uchocho uchinga Falao annuhusu mwenu kuikala eneo lya ku Gosheni.” Yusufu
átangwele uchocho ing'anya munu woheyo achûnga anyama, Vamisili vàmmalangila kuva
najisi.”

47

Yakobo àm'baliki Falao

1 Bahi Yusufu nkuhwena kwanga Falao, nkunnyaulila kuchidoni, “Atatangu na akuluvangu chalumo na angandolo na ambudi na ang'ombe na dimali dyao dyammalele vànikamola kuhaloka chilambo cha ku Kanaani. Na vino vàvele ku Gosheni.”
2 Na Yusufu ávatandwele akuluvake nnyano, nkuvavika muyo mwanga Falao.
3 Falao nkuvauja kuchidoni, “Mwenu mùkola madengo ntwani?” Vanang'o nkunnyang'ula kuchidoni, “Nkulu, hwetu tuvatumishi vako nni tuvachunga, kwa kuva njo chivanavele anakuluvetu.”
4 Anepo nkunnyaulila Falao kuchidoni, “Hwetu tuvatumishi vako tùniida uchinga tuikale kwa uhiku kadiki nchilambo achino kwa kuva, indala ni ing'ali namene aneko ku Kanaani, na wala nanga wahi wa kuvaliha anyama vetu. Hambi nkulu, tùnakuyuwa hwetu tuvatumishi vako utuluhusu kuikala eneo lya ku Gosheni.”
5 Falao nkunnyaulila Yusufu kuchidoni, “Atatako na akuluvako vàkwidilidile wako.
6 Wako tandola chihi eneo lyohelyo nchilambo achino cha Misili uchinga vaikale. Mwing'e atatako na akuluvako eneo lya Gosheni, eneo lyambone kupunda maeneo lammalele apano pa Misili. Na ikàva ùnivamala vanu vamaîte kuvachunga saana anyama nnikuwa lyao, bahi vatandole vavachunge anyama vangu.”
7 Anepo Yusufu nkuhaloka na Yakobo atatake, nkumwimija muyo mwanga Falao, na Yakobo nkum'baliki Falao.
8 Falao nkummuja Yakobo kuchidoni, “Ùvele na changa cha vyaka vingapi?”
9 Yakobo nkunnyang'ula kuchidoni, “Changa chingujaliwije mmwanda wangu wakupita pachilambo nni vyaka myamoja salasini. Vyaka anevyo vìjukile kuva vyaka kadiki namene, na nni vyaka viumbêle ibaniki, tena vyaka anevyo vikànambihwikila isabu ya vyaka vya anakuluvangu vanaikele pachilambo muchi vakúpita.”
10 Anepo Yakobo nkum'baliki Falao, nkuuka.
11 Bahi Yusufu nkumwing'a atatake na akuluvake eneo lya ku Lamesesi, eneo lyambone namene nchilambo cha Misili uchinga vaikale anepo, na vanang'o nkulitwala eneo anelyo malinga chalaijije Falao.
12 Na Yusufu nkuva waveng'a chakulya atatake na akuluvake chalumo na vanu va nng'ande mwa atatake kupapatana na isabu ya vana vao.

Kwimilila kwanga Yusufu

13 Bahi mmahiku anelo vilyo vínihova mwalehu nchilambo chammalele. Indala yavele ing'ali namene mpaka vanu vammalele va ku Misili na ku Kanaani kuyanda namene.
14 Bahi Yusufu nkukunganya dihela dyammalele dya nchilambo cha ku Misili na dya nchilambo cha ku Kanaani dinapatikene kuhaloka kwa vanu vachisuma ngano kwa Falao. Yusufu nkudipelekeja dihela anedyo muing'ande yanga Falao.
15 Vanu vammalele va chilambo cha ku Misili na chilambo cha ku Kanaani pavamalidile kuditumila dihela dyavo dyammalele, Vamisili vammalele nkummwenela Yusufu nkunnyaulila kuchidoni, “Tumeyele vilyo! Mwadachi tuhwe muyo mwako? Lola, vino dihela dyetu dyammalele dìnimalilika!”
16 Yusufu nkuvahaulila kuchidoni, “Ikàva dihela dyenu dìnimalilika, bahi ning'e anyama venu koka nanani nimwing'ange vilyo!”
17 Bahi anevo vanu nkumpelekejija Yusufu anyama vao, yani falasi na ang'ombe na angandolo na ambudi na punda, na Yusufu nkuveng'a anevo vanu vilyo. Mmwaka anewo wammalele Yusufu nkuva waveng'a vanu vilyo kwa kubadilana na anyama vao vammalele.
18 Mwaka upapête nkumwidila kavila Yusufu nkunnyaulila kuchidoni, “Nkulu, muhiu dihela dyetu dyammalele dìnimalilika na anyama vetu vàjukile kuva mali yako. Hambi nkulu, hwetu tuvatumishi vako tukávele na chinu chohecho chakukwing'a, ìisalidile chihi miili yetu na mawelu letu bahi.

19 Mwadachi tuhwe muyo mwako na mawelu letu laondongeke? Tusume hwetu
pamo na mawelu letu kwa vilyo uchinga tùùve tuvatumwa tùva Falao. Twing'e vilyo
uchinga tunahwe, na utwing'e na dimbeyu kwajili ya mawelu letu."
20 Bahi Yusufu nkuchisuma chilambo chammalele cha Misili uchinga chìive mali
yanga Falao. Kila Mmisili nkusumisa mawelu lake, kwa kuva indala ívele ing'ali
namene. Chilambo chammalele nkuva mali yanga Falao,
21 na Yusufu nkuvatenda vanu kuva vatumwa, kutandikila mpata umo wa chilambo
cha Misili mpaka mpata unji.
22 Eneo lyakanasumile Yusufu nni alila livachiikala makuhani. Anevo makuhani
nanga pavanasumisije mawelu lavo kwa kuva vàpata vilyo kuhaloka kwanga Falao.
23 Bahi Yusufu nkuvahaulila vanu kuchidoni, "Lola, nangu ǹninsumanga mwenu
mmammalele pamo na mawelu lenu kuva mali yanga Falao. Bahi nangu nguchin-
imwing'ange dimbeyu uchinga mupande mmawelu lenu.
24 Henga pamumbefuna, mwing'ange Falao asilimiya ishilini ya mafuno, na asilimiya
samanini dimbeisalîla, anedyo dìmbekuva mpandani na chakulya chenu na cha vanu va
n'ding'ande dyenu na cha vana venu."
25 Vanang'o nkunnyang'ula kuchidoni, "Nkulu, wako ùniupoha umi wetu! Na kwa
kuva ùnitulanguja uwambone wako, hwetu tùmbekuva tuvatumwa tùvá Falao."
26 Bahi kwa namuna aneyo njo Yusufu chanavikile sheliya itumîka mpaka nelo
nchilambo cha ku Misili kuva, kila munu àlembelewa ahumye asilimiya ishilini ya
mafuno lake kwa nfalume. Chilambo cha makuhani weka njo chikanasumwije na
kujuhwa kuva mali yanga Falao.

Malaijo langa Yakobo kwamba kuhwa kwake

27 Vaisilaeli váikele eneo lya ku Gosheni nchilambo cha ku Misili. Na pavanavele
aneko, nkupata dimali dyohe na vánivelekana namene na kuyenjejeka namene.
28 Yakobo nkuikala nchilambo cha ku Misili kwa uhiku wa vyaka kumi na saba,
mpaka pahwikihije vyaka myamoja alubaini na saba.
29 Uhiku wa kuhwa kwake paunavele pepi, Yakobo* nkunchema Yusufu mwanawe
nkunnyaulila kuchidoni, "Hambi, ikàva wako ùnikatapaliwa na nangu, bahi nguahidi
kwa kutaya nkono wako munnyonga wangu kuva, uchiungutendele uwambone na
uchiukulupike. Unangusike akuno ku Misili,
30 ila panimbehila na kuhwena unaikala pamo na anakuluvangu vahidîle tangu,
ungutwale apano pa Misili koka ukangusike munsati wavo." Yusufu nkuchidoni,
"Nguchingutende muchi chunguhaulidile."
31 Yakobo nkunnyaulila kuchidoni, "Ngwapilile!" Yusufu nkumwapilila. Bahi
Isilaeli, yani Yakobo nkutepehija muti wake mpata wa kumuti wa chinanda chake,
nkumwabudu Nnungu.

48

Yakobo àm'baliki Efulaimu na Manase

1 Bahi bada ya mambo anelo Yusufu nkupilikana kuva atatake ànauula. Yusufu
nkuvatwala vana vake vavili, yani Manase na Efulaimu, nkulanganavo kwa atatake.
2 Yakobo papilikene kuva Yusufu mwanawe àniida unannola, nkulikamya ku-
takatuka, nkuikala nchinanda.
3 Yakobo nkunnyaulila Yusufu kuchidoni, "Nnungu Avêle Na Dimongo Dyammalele*
áninguhumila pannavele akula ku Luzu, nchilambo cha ku Kanaani, nkungubaliki.

* **47:29** Apano pàlembwije Isilaeli, kwamba lina linji lyanga Yakobo. * **48:3** Apano pàlembwije "El-Shadai." Mana la El-Shadai lola chitabu cha Ntandiliko 17:1.

4 Nkunguhaulila kuchidoni, ‘Nìmbekutenda ùùve na vanu vohe nnukolo lwako na
kuyenjejeka. Nìmbekutenda wako kuva nnyakala wa ding'olo ding'ulu dya vanu. Na
chilambo achino nìmbeveng'a vanu va nnukolo lwako vyaka na vyaka.
5 Na vana vako vavili vuvapete apano pa Misili kabla nikànambikamola vàmbevalangiwa
kuva vangu. Efulaimu na Manase vàmbekuva vana vangu malinga chavele Lubeni na
Simeoni.
6 Henga vana umbevapâta lukoto anevo njo vambekûva vako umwene, henga mapala
lavo làmbehalokana na Efulaimu nawi Manase.
7 Ngwàmwile kutenda uchocho ing'anya ya àlalá lananhumidile anyoko, Laheli.
Panichiuya kuhaloka ku Padani, Laheli ánihila nchilambo cha ku Kanaani, patunavele
pepi kuhwika ku Efulata, yani ku Beselehemu nkungulekela uchiva. Bahi nangu
nkunsika upala, nnyenje indila ihwêna ku Efulata.’ ”
8 Isilaeli, yani Yakobo pavawene vana vanga Yusufu, nkummuja Yusufu kuchidoni,
“Ava vana vannani?”
9 Yusufu nkunnyang'ula kuchidoni, “Ava ni vana vangu vangujalidîle Nnungu kuvap-
ata nguvèlè akuno ku Misili.” Isilaeli nkuchidoni, “Chonde ngùyuwa uvahengeleje pepi
uchinga ngupate kuvabaliki.”
10 Na meho langa Isilaeli lakáchilola saana ing'anya ya kukongopala. Bahi Yusufu
nkuvahengeleja vana vake pepi na atatake, Isilaeli nkuvabusu na kuvakumbatila.
11 Anepo Isilaeli nkunnyaulila Yusufu kuchidoni, “Nangu nikáchilolela ukwona
kumeho kwako kavila, henga Nnungu àningujalila kuvona na vana vako!”
12 Bahi Yusufu nkuvausa vana vake mmalundi la atatake, nkuhunama mpaka pahi.
13 Yusufu nkuvakamula avala vana vake vavili. Efulaimu ánkamwile kwa nkono
wake wa kunkono nkunnodya mpata wa kunchinda wa nkono wa atatake, na Manase
ánkamwile kwa nkono wake wa kunchinda nkunnodya mpata wa kunkono wa nkono
wa atatake, nkuvahengeleja kwa anakulwao.
14 Henga Isilaeli nkulatindanya makono lake, nkono wake wa kunkono nkuuvika
mmuti wanga Efulaimu, ikànava ávele n'joko, na nkono wake wa kunchinda nkuuvika
mmuti wanga Manase, anavele ntandi kuvelekwa.
15 Bahi Isilaeli nkum'baliki Yusufu wachidoni,
“Nnungu uvanantumikidile anakuluvangu, Iblahimu na Isaka mmaisha lavo kwa
ikulupiki yavo yammalele,
Nnungu anguchungîle mmaisha langu mpaka nelo,
16 N'jumbe† ayula angupohîje mmambo mabaya lammalele,
avabalìkì avano vanemba!
Vana avano vààve ukumbuso wa lina lyangu,
na malina la anakuluvangu, Iblahimu na Isaka,
na vahalije kuyenjejeka namene pachilambo.”
17 Yusufu pawene kuva atatake àuvikile nkono wake wa kunkono mmuti wanga Efu-
laimu, nanga panakatapaliwije. Bahi nang'e nkuukamula nkono wa atatake uchinga
auuse mmuti mwa Efulaimu na kuuvika mmuti mwanga Manase.
18 Yusufu nkunnyaulila atatake kuchidoni, “Akee uchocho atata! Ayuno njo ntandi
kuvelekwa. Uvike nkono wako wa kunkono mmuti mwake.”
19 Henga atatake nkuhita wachidoni, “Ǹnimala mwanangu, ǹnimala. Manase àmbekuva
nkulu, na vanu va nnukolo lwake vàmbekuva chilambo chikulungwa. Pamo na anelo,
nnung'une àmbekuva nkulu kumpunda nang'e, na vanu va nnukolo lwake vàmbekuva
vilambo vyohe.”
20 Bahi liduva anelyo Yakobo nkuvabaliki wachidoni,
“Vaisilaeli vàmbelatumila malina lenu kwa kuvabaliki vanu,

† **48:16** Apano kwa Chieblaniya vàlembile “malaika,” na lilove lyene lìmwamba Nnungu mwene. Na lilove malaika
lìvele na mana la n'jumbe.

uvachidoni,‘Nnungu akubaliki muchi chanam'balikite Efulaimu na Manase!’ ”
Bahi uvila njo Yakobo chanantendile Efulaimu kuva nkulu kumpunda Manase nkuluwe.
21 Bahi Isilaeli nkunnyaulila Yusufu kuchidoni, “Nangu ngùvele pepi kuhwa, henga
Nnungu achiave pamo na mwenu na achiammuihange nchilambo cha anakuluvenu.
22 Pamo na anelo, eneo fulani lya kumachinga linivapakanywele Vaamoli kwa upanga na upinde wangu, nìkwing'ile wako, na akee akuluvako.”

49

Yakobo àvabaliki vana vake

1 Bahi Yakobo nkuvachema vana vake nkuvahaulila kuchidoni, “Idang'ana apano
ninnyaulilange mambo lambenkojanga mmaduva laîda.

2 “Idang'ana mupilikanile, mwenu mmana mma Yakobo,
mungupilikanile nangu Isilaeli atata wenu.

3 Wako Lubeni mwanangu ntandi kuvelekwa,
mwana wa ujana wangu, na chihepo cha ujana wangu.
Wako ùnivapunda anung'unuvako kwa ukulu na dimongo.
4 Henga ùvele muchi medi lakádivilika la livambwe.
Wako nanga paumbekuva kavila mwanangu ntandi,
kwa kuva, úlele na n'jangu ntumwa, nkuutaya najisi ulombi wangu.

5 Simeoni na Lawi ni munu na nnung'une,
vanang'o vàtumila vikomanilo vyao kuvalagiha vanu chikalalihi,
6 henga nangu nanga panimbekumila njama dyao dibaya.
Nangu nanga panimbekumila makojano lao,
kwa kuva, kwa kuvisa kwavo vávawalele vanu,
na kwa kutamwa kwavo vene váchekete minanga ya ang'ombe.
7 Ivisi yavo ilaniwe, kwa kuva nni ing'ali namene,
na gasabu yavo nni ya chikalalihi.
Nnungu avamwadilihanye vanu va ding'olo dyavo muvanu va ding'olo dyangu dinji.
Na avamwadilihanye nchilambo cha Isilaeli.

8 Wako Yuda* chalumo na vanu va nnukolo lwako, vanu va n'ding'olo dya
anung'unuvako vàmbennombolelanga.
Vanu va n'ding'olo dya anung'unuvako vàmbenhunamila mwenu,
kwa kuva, mùmbevalema amongo venu.
9 Yuda mwanangu, wako na vanu va nnukolo lwako mùvele muchi uhimba,
amalidîle kuntang'una nnyama wammwalele.
Uhimba aneyo àhwena unalinyoloja na kulala,
na nanga munu alînga kuntakatuha.
10 Isimbo ya chifalume nanga paimbeuka kwa vanu va nnukolo lwanga Yuda,
wala isimbo ya utawala nanga paimbeuka mmakono† lavo,
mpaka pambeida ayula mwene isimbo,
uvambempilikana vanu va vilambo.
11 Vanu va nnukolo lwako vàmbebalikiwa namene.

* **49:8** Lidi lya lina Yuda, lìpilikanika muchi lilove lya Chieblaniya livêle na mana ya “kulombolela.” † **49:10** Kwa Chieblaniya apano pàlembwije “isimbo ya utawala nanga paimbeuka mmadodo langa Yuda,” yani utawala ùmbekuva chihi wa vanu va nnukolo lwanga Yuda.

Kupapatana na anelyo, vanu anevo vàmbevahungangila punda vao mmizabibu yambone namene.
Vàmbechapa dinguwo dyavo n'divayi,
na majoho lavo n'divayi dyanahuvi.
12 Meho lavo làmbekunduvala ing'anya ya divayi kuva dyohe namene,
na meno lavo làmbeswelela ing'anya ya mavele kuva lohe namene.

13 Zabuloni, vanu va nnukolo lwako vàmbeikala nnyenje bahali,
na pwani yavo ìmbekuva pachinu pakuyamija dingalava.
Na chilambo chavo chìmbedambaluka mpaka ku Sidoni.

14 Isakali, vanu va nnukolo lwako vàmbekuva muchi punda avêle na dimongo,
alilâja ching'ati misigo yake.
15 Kwa kuva, vàmbepona pachinu pao pakuikala kuva pambone namene,
na vàmbechona chilambo chao kuva chìnikatapala namene.
Bahi vàmbeitepya myongo yavo uchinga vanyakule misigo iidôpa namene,
na kukolokohwa kukola madengo lakamajânga namene.

16 Dani, ikànava lukolo lwako lujoko, henga vakulu vake vàmbevatawala vanu vao,
muchi vakulu va ding'olo dinji dya Isilaeli chivavatawala vanu vao.
17 Vanu va nnukolo lwako vàmbekuva muchi nnyongo nndila,
nnyongo avêle na sumu nnyenje indila,
alûma vikotwa vya falasi,
na munu ankwedîle nkumotoka luwali.
18 Yahwe, nangu ngùlindilila ungupohe kuhaloka kwa amongo vangu!

19 Gadi, vanu va nnukolo lwako vàmbehavilwa na vakúpakanyola,
henga vanang'o vàmbevapapatilila anevo vanu kwa nnyuma na kuvahavila.

20 Chilambo cha Asheli chìmbehumya vilyo vyambone namene,
na vilyo anevyo vìmbefala kumwing'a nfalume.

21 Nafutali, vanu va nnukolo lwako vàvele muchi umbavala avêle hulu,
avavelêka vana vakatapêle namene.‡

22 Yusufu àvele muchi nzabibu ûpa vihepo pepi na chimbwimbwi,
na dinavi dyake dìnakulumuka mpaka kuhululula kuhavila na kuyomboka lingongo.
23 Amongo vake, vatalamu va kuyela myumba, vánintunduwilila namene,
nkunnyelangila myumba na kunhavila kwa ukatili.
24 Henga upinde wake únihwinga,
na makono lake nkutaywa dimongo,
kwa kuhululihwa na Nnungu wa Yakobo, Nnungu Avêle Na Dimongo Dyammalele,
Nnungu avêle muchi Nchunga, na Mwamba§ wa Isilaeli.
25 Nnungu wa atatako achiakuyangate,
Nnungu Avêle Na Dimongo Dyammalele** achiakubaliki,
uchinga upate balaka dya kuhaloka muha kulihunde
na balaka dya medi la vimbwimbwi vivêle pahi,
na balaka dya kuvelekana kwa vanu na anyama.

---

‡ **49:21** Malove la apano lakávele mwandu. Ìnahululika kuva làvele na mana la “Àhumya malove lakatapâla.” § **49:24** Kuhaula kuva “mwamba wa Isilaeli,” ìnahululika kuva na mana ya Nnungu nni nlinzi wa Isilaeli au Nnungu nni wa kulisingila. ** **49:25** Apano pàlembwije “El-Shadai.” Mana la El-Shadai lola chitabu cha Ntandiliko 17:1.

26 Balaka dyang'une atatako nni ding'ulu namene kupunda adila dihalôka mmachinga
la kala.††
Na balaka anedyo dìnnyidilile Yusufu,
kwa kuva, nang'e njo nkulu wa akuluvake na nnung'une.

27 Benjamini, vanu va nnukolo lwako vàvele muchi lihoha ayôha namene,
ulyamba àvalya anyama vavalumbête,
na lyulo àyavanya vitukutuku vyake vyavitwete litwala."

28 Anelo njo matawa kumi na mbili la Isilaeli. Na anelo njo malove lanatangwele atatawao pachim'baliki kila mwana kupapatana na namuna chachilembelewa.

Kuhwa kwanga Yakobo

29 Bahi Isilaeli nkuvalaija vana vake wachidoni, "Nangu ngùvele pepi na kuhwa na kuhwena unaikala na anyakala vangu vahidîle kala. Nikàhwa, ngusike pachinu pavasikwije anakuluvangu, nnipanga livêle mmwelu mwa Efuloni Mhiti,
30 aneko ku Makipela, pepi na ku Mamle, nchilambo cha ku Kanaani. Iblahimu ásumile lipanga na welu anewo kuhaloka kwa Efuloni, Mhiti, uchinga pààve pachinu pake pakusikila.
31 Aneko njo kwasikwije Iblahimu na Sala n'jawe, na njo kwasikwije Isaka na Labeka n'jawe, na njo kuninsikile Leya.
32 Welu anewo pamo na lipanga livêle mmwelu anewo, vísumwije kwa Vahiti."
33 Yakobo pamalidile kuveng'a vana vake malaijo, nkuuiha madodo lake nchinanda, nkuhila. Nkuhwena unaikala pamo na anyakala vake vahidîle kala.

50

1 Bahi Yusufu nkunkumbatila atatake akuno wakuta na kum'busu.
2 Anepo Yusufu nkuvalaija vatumishi vake vaganga, vampake ntela Isilaeli atatake uchinga anakandike, navanang'o nkutenda uchocho.
3 Anevo vaganga vátumidile maduva alubaini kukola madengo anelo, kwa kuva njo maduva lachilembelewa. Na Vamisili navanang'o nkunkutangila Yakobo kwa maduva sabini.
4 Palamalilike maduva la kunkutangila, Yusufu nkuvahaulila vashauli vanga Falao kuchidoni, "Ikàva mwenu mùnikatapaliwa na nangu, chonde ngùyuwa mulonjele na Falao kwajili yangu kuva,
5 atatangu áningwapisa wachidoni, 'Nangu ngùvele pepi na kuhwa. Ùlembelewa ukangusike munsati unguvedile kwajili yangu nchilambo cha ku Kanaani.' Hambi ngùyuwa anguluhusu nguhwene nikansike atatangu, koka nguuye."
6 Falao nkunnyang'ula kuchidoni, "Hwena ukansike atatako malinga chakuapisije."
7 Bahi Yusufu nkuuka, nkuhwena unansika atatake akuno apapatènè na maafisa vohe vanga Falao na vashauli va lukumbi lwanga Falao, pamo na vashauli vammalele va nchilambo cha ku Misili.
8 Uchocho, Yusufu álongene na vanu vammalele va nng'ande mwake na akuluvake vammalele na nnung'une na vanu vammalele va nng'ande mwa Yakobo atatake. Mueneo lya ku Gosheni váisalidile chihi anavao pamo na angandolo na ambudi na ang'ombe vao bahi.
9 Uchocho, álongene na vakúkwela falasi na mikokoteni iutângwa na falasi, nkuva likuwa likulungwa namene.

†† **49:26** Apano àvele na mana kuva, balaka dya Yusufu dìmbekuva ding'ulu kupunda balaka dya akuluvake na nnung'une.

10 Pavahwikile paluungo lwanga Atadi luvahulila ngano, luvêle mpata wa mashaliki
wa muto wa Yoludani, nkulikutangila kwa uchungu namene, na Yusufu nkunnalila
atatake matanga kwa uhiku wa maduva saba.
11 Vakanaani, yani venedi va chilambo anecho, pavalawene maomboleso latendewîje
paluungo luvahulila ngano lwanga Atadi, nkuchidoni, “Maomboleso ala la Vamisili
ni makulungwa namene!” Bahi pachinu anepo pavêle ng'ambo yavili ya muto wa
Yoludani nkuchemwa Abeli-Misili.*
12 Bahi vana vanga Yakobo nkuntendela atatawao muchi chavalaijije.
13 Váninnyakula mpaka nchilambo cha ku Kanaani, nkunsika nnipanga livêle mmwelu
aneko ku Makipela, pepi na ku Mamle. Lipanga anelyo na welu anewo Iblahimu ánisuma
kuhaloka kwanga Efuloni, Mhiti uchinga pàáve pachinu pake pakusikila.
14 Bada ya kunsika atatake, Yusufu nkuuya ku Misili chalumo na akuluvake na
nnung'une na vanu vammalele vanampelekedile unansika atatake.

Yusufu àvausija akuluvake lipamba

15 Bada ya kuhila atatawao, akuluvake Yusufu nkuhaulanila kuchidoni, “Mbwasa
vino Yusufu àmbetuvenga na kutupindikulila mabaya lammalele latuntendeledile.”
16 Bahi vanang'o nkumpelekejija ujumbe uvachidoni, “Atatako kabla akànambikuhwa
álaijije uvila,
17 ‘Nnyaulile Yusufu kwa niaba yangu kuva, ‘Chonde ngùyuwa uvasamehe akuluvako
makosa lavo na mabaya lammalele lavakutendeledile.’ Hambi tùyuwa utusamehe
mabaya lammalele latukutendeledile hwetu tuvatumishi tùvá Nnungu wa atatako.”
Yusufu papilikene ujumbe anewo, nkukuta.
18 Anepo akuluvake nkumwidilila, nkunhunamila mpaka pahi uvachidoni, “Lola,
hwetu ni tuvatumwa vako.”
19 Henga Yusufu nkuvahaulila kuchidoni, “Munayope! Dachi, kwani nangu Nnungu
mpaka ninnyukumu mwenu?
20 Mwenu múlembela mungutendele mabaya, henga Nnungu ángukudungidile lambone
uchinga vanu vohe vapate kuva vomi malinga chimwona nelo.
21 Bahi munayope. Nangu nguchinimwing'ange vilyo, mwenu pamo na vana venu.”
Bahi Yusufu nkuvatuja mitima na kutangola navo saana.

Kuhwa kwanga Yusufu

22 Yusufu nkuhweneha kuikala nchilambo cha Misili, nang'e pamo na vanu vam-
malele va nng'ande mwa atatake. Yusufu nkulama kwa uhiku wa vyaka myamoja na
kumi.
23 Yusufu ánijaliwa kuvona vavana na vadukulu va mwanawe Efulaimu. Uchocho,
vana vanga Makili mwana wanga Manase, ánivapwechela kuva vana vake.
24 Anepo Yusufu nkuvahaulila akuluvake kuchidoni, “Nangu vino ngùvele pepi na
kuhwa. Henga muhiu Nnungu achiannyangatange na kummusanga nchilambo achino
na kumpelekejanga nchilambo chanamwahidite Iblahimu na Isaka na Yakobo.”
25 Bahi Yusufu nkuvaapisa vana vanga Isilaeli wachidoni, “Muhiu Nnungu achiaide
unannyangatanga mwenu kuuka nchilambo achino, na mwenu muchimunyakule
mawangwa langu.”
26 Bahi Yusufu nkuhila aneko ku Misili akuno avèlè na vyaka myamoja na kumi.
Na vanang'o nkuupakala mmili wake ntela uchinga unakandike upehi, nkuuvika
nnisanduku aneko ku Misili.

---

* **50:11** Abeli-Misili mana lake “maomboleso la Vamisili.”

Malove Lambone lamwâmba Yesu Kilisto lalembwîje na Matayo

Ulongoledi

Chitabu achino cha Malove Lambone lamwâmba Yesu Kilisto lalembwîje na Matayo, nni chitabu chimo mmitabu ncheche vya Lilailano lya Hambi vitânga maisha langa Yesu Kilisto. Kila chitabu mmitabu anevyo ncheche chìchemwa "Injili," mana lake, "Malove Lambone lamwâmba Yesu." Vitabu anevyo vílembwije bada ya kuhwa kwanga Yesu. Vanalembile vitabu anevyo nni Matayo na Mako na Luka na Yohana. Vatalamu va Bibiliya nanga pavamaite uhiku ulembwîje chitabu cha Matayo, henga ìnahululika kuva chílembwije mmwaka fulani, kutandikila mmwaka wa 50 mpaka wa 90 kutandikila mwaka wavelekwejije Yesu Kilisto. Valoma vándongenge imanga ya Yelusalemu na Ing'ande ya Nnungu mmwaka wa 70, na vanu vanji vàtenda kuva Matayo álembile chitabu achino bada ya kwondongwa kwa imanga na Ing'ande ya Nnungu, na vanji vàtenda kuva álembile kabla vikànambikwondongwa. Na pachinu panavele Matayo walemba Malove alano Lambone pakámaikana saana, henga vanu vohe vàtenda kuva lálembwije nchilambo cha Isilaeli, na ìnahululika kuva chílembwije muimanga ya Yelusalemu.

Alembîle chitabu achino nni Matayo. Matayo kabla akànambichemwa kuva nkuhundwa wanga Yesu, Matayo ávele nkútwala kodi na ánimaikana namene kwa lina lya Lawi. Matayo ávele yumo wa mitume kumi na mbili, na álembile malove lake wavalonda akúsoma va Chiyahudi. Anelyo lìnamaikana ing'anya àtumidile namene malemba la manabii vao, yani malemba la Nnilailano lya Kala. Matayo àtumidile malemba anelo malinga myanda 60 nchitabu achino uchinga alanguje kuva Yesu njo Masiya, yani Kilisto uvachinnolela kuva àmbekwida. Vayahudi válolela kumpwechela mpohi kuhaloka kwa Nnungu. Mpohi aneyo kwa Chieblaniya vánchema "Masiya," na kwa Chigiliki vánchema "Kilisto," mana lake "atandolwejîje na Nnungu." Uchocho, Matayo àlembile vitukutuku vyohe viyâmba Ufalume wanga Kulihunde. Vayahudi vátenda kuva aneyo Masiya àmbekuva nfalume wa utawala wa kisiasa. Bahi Matayo kwa kulyongolela namene, ánitindana na achila chivachilolela Vayahudi kwa kuuelesija saana Ufalume wanga Kulihunde, yani Ufalume wa Nnungu.

Bahi kwa kuva Vayahudi válolela kumwona Masiya wa utawala wa kisiasa, Yesu nkwamula aulonjelele Ufalume wa Nnungu na makudungilo la Nnungu kwa aneyo Masiya kwa namuna ya sili. Kwa kuva, kuikave wavahaulila chihi mwandu kuva nang'e njo Masiya, yani Kilisto, Vayahudi avala vanatandilike kunkulupila na kupilikanila mahundo lake vakanitamwa namene van'juhe kuva nfalume wavo apano pachilambo uchinga avapohe muutawala wa Valoma. Njo mana palonjeledile kwamba Kilisto au Mwana wa Munu alonjeledile muchi àmwamba chihi munu yunji, kumbe ályamba mwene. Átendile uchocho uchinga apate wasa wa kuvahunda vanu kwamba makudungilo la uhiu la Nnungu. Kwa kuva, Yesu nanga panaidile apano pachilambo uchinga ajuhwe kuva nfalume, henga ániida uchinga ahwe na kufufuka kwajili ya vanu vammalele.

Malemba Lambone lalembwîje na Matayo ni chitabu chifala kuva ntandiliko wa Lilailano lya Hambi ing'anya ya kutumila malove lake lohe kuhaloka Nnilailano lya Kala. Chitabu cha Matayo ni chilundilo chikatapele kati ya Lilailano lya Kala na lya Hambi. Vatalamu va Bibiliya vàonite kuva, panjika Matayo álinga kuuyeja nfumo wa vitabu vya Musa, vitabu nnyano vitandi vya Lilailano lya Kala. Hutuba yanga Yesu panavele nnichinga (Matayo 5-7) ìnahululika kulandanywa na chitendo cha Nnungu kumwing'a Musa Sheliya panavele kulichinga (Makumbuso 19:3-23:33).

Uinjipihi wa chitabu cha Matayo

1. Sula ya 1-4, Matayo àtandilika Malemba Lambone kwa kutanga habali dya kuvelekwa kwanga Yesu Kilisto na ntandiliko wa madengo langa Yesu.
2. Sula ya 5-25, Matayo àtana kwamba madengo langa Yesu na kwamba mahundo lake lohe.
3. Sula ya 26-28, Nnitunji alino lya ntululilo Matayo àtanga kwamba ukamilifu wa madengo langa Yesu wonekâna kukuhwa kwake na kufufuka kwake.

Litawa lyavelekwejije Yesu Kilisto (Luka 3:23-38)

1 Auno njo n'dododo wa malina la vanu va nnitawa lyavelekwejije Yesu Kilisto*,
n'dukuluwe Nfalume Daudi, n'dukuluwe Iblahimu.
2 Iblahimu ámmaleke Isaka,
Isaka nkummaleka Yakobo,
Yakobo nkummaleka Yuda chalumo na akuluvake na anung'unuvake.
3 Yuda nkummaleka Pelesi na Sela, na amamayavo ávele Tamali,
Pelesi nkummaleka Esiloni,
Esiloni nkummaleka Alamu.
4 Alamu nkummaleka Aminadabu,
Aminadabu nkummaleka Nashoni,
Nashoni nkummaleka Salumoni,
5 Salumoni nkummaleka Boasi, na anyokwe Boasi ávele Lahabu.
Boasi nkummaleka Obedi, na anyokwe Obedi ávele Lutu.
Obedi nkummaleka Yese.
6 Yese nkummaleka Nfalume Daudi.
Daudi nkummaleka Selemani, na anyokwe Selemani njo ánavele n'jawe Uliya kabla akànambimmaleka Selemani.
7 Selemani nkummaleka Lehoboamu,
Lehoboamu nkummaleka Abiya,
Abiya nkummaleka Asa,
8 Asa nkummaleka Yehoshafati,
Yehoshafati nkummaleka Yolamu,
Yolamu nkummaleka Usiya.
9 Usiya nkummaleka Yosamu,
Yosamu nkummaleka Ahasi,
Ahasi nkummaleka Ezekiya,
10 Ezekiya nkummaleka Manase,
Manase nkummaleka Amoni,
Amoni nkummaleka Yosiya,
11 Yosiya nkummaleka Yekoniya chalumo na anung'unuvake,
mmaduva àlalá lavachitwaliwa Vayahudi kupelekejwa kumidi, aneko ku Babeli.
12 Vayahudi pavapelekejijwe kumidi, aneko ku Babeli,
Yekoniya nkummaleka Shealitieli,
Shealitieli nkummaleka Selubabeli,
13 Selubabeli nkummaleka Abiudi,
Abiudi nkummaleka Eliakimu,
Eliakimu nkummaleka Asoli,
14 Asoli nkummaleka Sadoki,
Sadoki nkummaleka Akimu,
Akimu nkummaleka Eliudi,

---

* **1:1** Kilisto mana lake, “atandolwejîje na Nnungu.” Na Nnungu ániahidi myanda yohe kwa indila ya manabii vake kuva achiavapohe vanu vake kupitila aneyo Kilisto.

15 Eliudi nkummaleka Eleasali,
Eleasali nkummaleka Matani,
Matani nkummaleka Yakobo,
16 Yakobo nkummaleka Yusufu ntwave Maliya, na Maliya njo ammalêke Yesu,
uvanchema Kilisto.
17 Bahi kutandikila Iblahimu mpaka Nfalume Daudi, pávele na vivélekwa kumi na ncheche, na vivélekwa kumi na ncheche kutandikila Nfalume Daudi mpaka pavachitwaliwa Vayahudi kupelekejwa kumidi aneko ku Babeli, na vivélekwa vinji kumi na ncheche kutandikila kutwaliwa kwa Vayahudi mpaka kuvelekwa kwanga Kilisto.

Kuvelekwa kwanga Yesu (Luka 2:1-7)

18 Aino njo habali ya kuvelekwa kwanga Yesu Kilisto. Maliya anyokwe Yesu áposwa na munu yumo uvanchema Yusufu. Henga kabla vakànambikwikalana, na Maliya kabla akànambikummala nnume, áonekene àvele na chitumbo kwa dimongo dya Umumu Wanaswe.
19 Na Yusufu kwa kuva ávele munu wambone pameho pa Nnungu na akanatamwije untaya dihoni Maliya, bahi nkukudungila anneke kwa sili bila vanu vanji kumala.
20 Bahi pachikumbukilanya anelo, malaika wa Nang'olo nkumwidila muindoto nkunnyaulila kuchidoni, “Wako Yusufu n'dukuluwe Nfalume Daudi, unayope kuntwala Maliya ààve n'jalo, kwa kuva, chitumbo chake chìhalokene na dimongo dya Umumu Wanaswe.
21 Nang'e àmbemmeleka mwana wa chilume, koka uncheme lina lyake Yesu,† kwa kuva, nang'e njo ambevapôha vanu vake n'disambi dyavo.”
22 Anelo lammalele lánitendeka uchinga latimile malove lanatangwele Nang'olo Nnungu kupitila kwanga nabii wake kuva,
23 “Nkongwe akámmaite nnume àmbekuva na chitumbo,
na àmbemmaleka mwana wa chilume,
na vàmbenchema Imanueli,”‡
mana lake, Nnungu àvele pamo na hwetu.
24 Bahi Yusufu patakatwike, nkuhwena unatenda muchi malaika wa Nang'olo channaijije, nang'e nkuntwala Maliya kuva n'jawe.
25 Henga nanga panalele nawe mpaka pammaleke mwana wa chilume, na Yusufu nkunchema lina Yesu.

2

Vanu kuhaloka m'bali wa mashaliki

1 Yesu ávelekwejije muimanga ya Beselehemu, nchilambo cha Yudeya, mmaduva àlalá Helode lánavele nfalume. Bahi Yesu pavelekwejije, nkuhalokanga vanu kuhaloka m'bali wa mashaliki, vanu vavêle na elimu ya kumala lambehumîla kwa kuloleha dinondwa, nkuhwika ku Yelusalemu.
2 Vanu anevo nkuuja kuchidoni, “Àvele kwachi Nfalume wa Vayahudi avelekwejîje? Tùniyona inondwa yake patunavele m'bali wa mashaliki, na hwetu tùidile unamwabudu.”
3 Nfalume Helode papilikene anelo, nang'e pamo na vanu vammalele va pa Yelusalemu nkuva na lipamba.
4 Bahi Helode nkuvachema makuhani vakulu vammalele na vakúhunda Sheliya yanga Musa, nkuvauja kuchidoni, “Kilisto àmbevelekwa kwachi?”
5 Vanang'o nkunnyang'ula kuchidoni, “Àmbevelekwa ku Beselehemu, nchilambo cha Yudeya, kwa kuva njo chalembile nabii kuva,

† **1:21** Yesu nni lina lya Chigiliki, na kwa Chieblaniya lina anelyo nni Yoshuwa, mana lake nni “Nang'olo àpoha.”
‡ **1:23** Isaya 7:14

6 ‘Henga wako Beselehemu, uvêle chilambo cha ku Yudeya,
wako nanga puvele n'joko n'dimanga ding'ulu dya ku Yudeya,
kwa kuva, kwakuwe àmbehaloka nkútawala
ambevatawâla vanu vangu Vaisilaeli.’ ”*
7 Bahi Helode nkuvachema chitinya-tinya avala vanu vavêle na elimu ya kumala
lambehumîla kwa kuloleha dinondwa, uchinga avauje aila inondwa íhumidile duvani.
8 Anepo Helode nkuvatuma vahwene aneko ku Beselehemu wahaula kuchidoni,
“Hweneng'ana mukatumbame kuntaha aneyo mwana. Mukàmwona, uyang'ana
munguhaulile, uchinga nanani nguhwene nikàmwabudu.”
9 Pavampilikanidile nfalume, vanang'o nkuhweneng'ana. Na aila inondwa ivaiwene
pavanavele m'bali wa mashaliki nkuvalodya, na vanang'o nkuilondola mpaka pai-
imidile pachinu apala pavele ayula mwana.
10 Pavaiwene aneyo inondwa nkuhangalala namene.
11 Anevo vanu nkuinjila nng'ande, nkumwona mwana chalumo na Maliya anyokwe,
nkutindivala malundi nkumwabudu ayula mwana. Anepo nkuhungula vihapu vyao
nkumwing'a ayula mwana dinujo dya zahabu na ubani na mahuta lagalika la mane-
mane.
12 Anevo vanu nkuuyang'ana kukaya kwavo kwa kupitila chihi indila inji ing'anya
Nnungu ánivakalipila muindoto vanauyile kavila kwanga Helode.

Kutukutila ku Misili

13 Avala vanu pavaukile, malaika wa Nang'olo nkunnyumila Yusufu muindoto nkun-
nyaulila kuchidoni, “Takatuka, ntwale mwanalo pamo na anyokwe, mutukutile ku
Misili. Ikalanga aneko mpaka panimbekuhaulila uuye, kwa kuva, Helode àntaha
mwana uchinga ammwalale.”
14 Bahi chilo anecho Yusufu nkutakatuka, nkuntwala mwana pamo na anyokwe
mwana, nkuhwena ya ku Misili.
15 Nkuikala aneko mpaka Helode pahwile. Chinu anecho chínitendeka uchinga litimile
lilove lyanatangwele Nang'olo Nnungu kupitila kwanga nabii wake kuva,
“Nínchemile Mwanangu, auye kuhaloka ku Misili.”†

Kuwalalwa kwa vavana

16 Helode pamaite kuva avala vanu vavêle na elimu ya kumala lambehumîla kwa
kuloleha dinondwa vàninnambila, nkutunduwila namene. Nkulaija vavana vammalele
va chilume va ku Beselehemu na vannyenje, kutandikila vakanunu mpaka vavêle na
myaka mivili, vawalalwe. Helode ávatondwele vavana va changa anecho kupapatana na
uhiku aula uvanaiwene inondwa avala vanu vavêle na elimu ya kumala lambehumîla
kwa kuloleha dinondwa.
17 Anepo njo palatimidile malove lanatangwele nabii Yelemiya kuva,
18 “Lidi línipilikanika aneko ku Lama,
kukuta na kulikutangila.
Laheli wavakutila vana vake,
wala anatamwe kutujwa ntima,
ing'anya vammalele vànihwa.”‡

Kuuya kuhaloka ku Misili

19 Pahwile Helode, malaika wanga Nang'olo Nnungu nkunnyumila Yusufu muindoto
akula ku Misili.
20 Nkunnyaulila kuchidoni, “Takatuka, ntwale mwana pamo na anyokwe, uuye navo
ku chilambo cha Isilaeli, kwa kuva, avala vachilambela kummwalala mwana, vànihwa.”
21 Bahi Yusufu nkutakatuka, nkuntwala mwana pamo na anyokwe mwana, nkuuya
ku chilambo cha ku Isilaeli.

---

* **2:6** Mika 5:2 † **2:15** Oseya 11:1 ‡ **2:18** Yelemiya 31:15

22 Henga Yusufu papilikene kuva Alikelao, mwanawe Helode, àjukile kuva nfalume
wa chilambo cha Yudeya, pachinu pachitawala atatake, ániyopa kuhwena aneko. Henga
Yusufu padumwije muindoto, nkuhwena kuchilambo cha ku Galilaya,
23 nkunaikala kuimanga ya ku Nasaleti, uchinga latimile malove lavanatangwele
manabii kumwamba Kilisto kuva,
"Vàmbenchema Nnasaleti."

3

Yohana Nkúbatisa àvahubilila vanu
(Mako 1:1-8, Luka 3:1-18, Yohana 1:19-28)

1 Mmahiku anelo, Yohana Nkúbatisa áhumilidile kulilanga lya ku Yudeya, nkutandilika
kuvahubilila vanu,
2 wachidoni, "Lekanga kutenda masambi, kwa kuva, Ufalume wa Nnungu ùvele pepi."
3 Aneyo Yohana njo wachimwamba nabii Isaya pachihaula kuchidoni,
"Munu ànonoha lidi kulilanga, wachidoni,
'Nkatapajije Nang'olo indila yake,
nyoshanga dihengo dyambepita.' "*
4 Yohana áwete inguwo ikatapajîjwe kwa maleha la ungamila na nchikundu mwake
áhungile nkanda wa limbende. Chakulya chake chívele chihi mahiya na uchi wa
munnyitu.
5 Vanu vohe kuhaloka imanga ya ku Yelusalemu na chilambo chammalele cha ku
Yudeya na va vilambo vyammalele vivêle nnyenje muto wa Yoludani, vánimmwenela.
6 Nkulitangolanga masambi lavo, na Yohana nkuvabatisa mmuto wa Yoludani.
7 Yohana pavawene Mafalisayo na Masadukayo vohe uvammwenela uchinga avaba-
tise, nang'e nkuvahaulila kuchidoni, "Mwenu nni mmana mma nachihungo! Nnani
an'dumênge mwenu muitile gasabu ya Nnungu iîda?
8 Tendanga matendo lalanguja kuva munilekanga masambi lenu.
9 Munatende kuva mùnahulula kulisingila kuva Iblahimu nni anakulwenu! Lola,
nangu nìnnyaulilanga kuva, Nnungu ànahulula kulapindikulanya mayanga alano làáve
udukulu wanga Iblahimu.
10 Bahi vino imbedo ìnivikwa tayali kucheketa mahina la milandi. Kila nnandi ukápa
vihepo vikatapêle umbecheketwa na kuyahwa mmoto.
11 Nangu nìm'batisa mwenu kwa medi kulanguja kuva mùnileka masambi lenu. Henga
aîda nnyuma mwangu àvele na dimongo ungupunda nangu, na nangu nikáfala kuntu-
mikila kananga kwa kuhungula mididi ya vilatu vyake. Nang'e àmbem'batisa mwenu
kwa Umumu Wanaswe na kwa moto.
12 Nang'e ànyakwile chihelo cha kupembulila mmakono mwake uchinga apepetele
ngano yake. Àmbeilapola ngano na kuivika nnikangala, henga makadakada àmbelayocha
mmoto ukádimika."

Kubatiswa kwanga Yesu
(Mako 1:9-11, Luka 3:21-22)

13 Anepo Yesu nkuuka ku Galilaya, nkuhwena kumuto wa Yoludani, uchinga Yohana
am'batise.
14 Henga Yohana nkulinga unnimbija Yesu wachidoni, "Nangu ngùlembelewa ngu-
batiswe na wako, mwadachi wako ùida kwang'une?"
15 Yesu nkunnyang'ula kuchidoni, "Kwa vino, leka ìive chihi uchocho, kwa kuva
njo chiilembelewa uchinga tulatimise lammalele lalalembela Nnungu." Bahi Yohana
nkukubali.

---

* **3:3** Isaya 40:3

16 Yesu pamalidile kubatiswa, nkuhuma mmedi, upala kulihunde nkuhunukuka,
nkumwona Umumu wa Nnungu achionekâna muchi umunda, wasulupuka na kutulila
muha mwake.
17 Lidi nkupilikanika kuhaloka kulihunde ulichidoni, “Ayuno njo Mwanangu ungun-
tamwa, ǹnikatapaliwa nawe.”

4

Kulingwa kwanga Yesu
(Mako 1:12-13, Luka 4:1-13)

1 Bahi Yesu nkulojwa na Umumu Wanaswe mpaka kulilanga uchinga akalingwe na
Ibilisi.
2 Yesu nkufunga maduva alubaini chilo na muhi, pamalidile maduva anelo nkwona
indala.
3 Bahi Ibilisi, ayula avalînga vanu nkumwidila Yesu nkunnyaulila kuchidoni, “Ikàva
wako Mwana wanga Nnungu lahaulile mayanga alano lààve mikate.”
4 Yesu nkunnyaulila kuchidoni, “Ìnilembwa Mmalemba Lanaswe kuva,
‘Munu akambelama, kwa kulya chihi nkate,
ila kwa kulikamula kila lilove lyatangola Nnungu.’ ”*
5 Ibilisi nkuntwala Yesu mpaka ku Yelusalemu, imanga yanaswe, nkunammika
kuchisweswe cha muha namene cha Ing'ande ya Nnungu,
6 nkunnyaulila kuchidoni, “Ikàva wako Mwana wa Nnungu, liyahe pahi, kwa kuva,
ìnilembwa Mmalemba Lanaswe kuva,
‘Nnungu àmbevalaija malaika vake kwajili yako.
Vanang'o vàmbekunyakula mmakono lavo,
uchinga unalihumbule kananga madodo lako mmayanga.’ ”†
7 Yesu nkunnyang'ula kuchidoni, “Ìnilembwa kavila Mmalemba Lanaswe kuva,
‘Unanninge Nang'olo, Nnungu wako.’ ”‡
8 Anepo Ibilisi nkuntwala kavila Yesu mpaka kudedu lichinga lilehu, nkunnanguja
ufalume wa kila chilambo na ukulu wake.
9 Ibilisi nkunnyaulila Yesu kuchidoni, “Ukatindivala malundi na kungwabudu,
nakwing'a anevyo vyammalele.”
10 Henga Yesu nkunnyaulila kuchidoni, “Uka, Nanchindenga! Kwa kuva, ìnilembwa
Mmalemba Lanaswe kuva,
‘Mwabudu Nang'olo Nnungu wako,
na kuntumikila chihi nang'e weka.’ ”§
11 Anepo Ibilisi nkunneka Yesu, nkuhaloka malaika nkunnyudumila.

Yesu àtandilika kuvahubilila vanu ku Galilaya
(Mako 1:14-15, Luka 4:14-15)

12 Bahi Yesu papilikene kuva Yohana vantadile nnilungu, nkuhwena chijiji cha ku
Nasaleti, chilambo cha ku Galilaya.
13 Yesu nkuuka kuimanga ya Nasaleti, nkuhwena unaikala imanga ya ku Kapelin-
aumu, imanga ivêle pepi na Litanda lya ku Galilaya, vilambo vya vanu va litawa lya
Sabuloni na litawa lya Nafutali.
14 Yatendeke uchocho uchinga latimile malove lanatangwele nabii Isaya kuva,
15 “Vilambo vya vanu va litawa lya Sabuloni na litawa lya Nafutali,
nni vilambo vivêle nndila ilôdya kubahali na m'bali wavili wa muto wa Yoludani.
Anevyo njo vilambo vya ku Galilaya, vivaikala vanu vohe vakávele Vayahudi.
16 Vanu anevo vaikâla nnupi,

---

* **4:4** Makumbuso 8:3 † **4:6** Sabuli 91:11, 12 ‡ **4:7** Makumbuso 6:16 § **4:10** Makumbuso 6:13

vàniwona nng'anje nkulu.
Na anevo vaikâla nchilambo chihinikwije kwa chimbwehedi cha kuhwa,
nng'anje univahimbukila!”**
17 Na kutandikila mahiku ulolo, Yesu nkutandilika kuvahubilila vanu ujumbe wake
wachidoni, “Lekanga kutenda masambi, kwa kuva, Ufalume wa Nnungu ùvele pepi!”

Yesu àvachema akúupa dihomba ncheche vààve vakuhundwa vake (Mako 1:16-20, Luka 5:1-11)

18 Bahi Yesu pánavele nkwonga nnyenje Litanda lya ku Galilaya, nkuvona akúupa
dihomba vavili uvayela dinjau dyavo nnitanda, Simoni uvanchema Petulo chalumo na
nnung'une uvanchema Anduleya.
19 Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Ngupapate, nangu nguchinintende mwenu kuva
mmanu mma kuvaupila vanu kwa Nnungu.”
20 Upala, nkudilekanga dinjau dyavo, nkumpapata Yesu.
21 Papite muyo kadiki, nkuvona vanu vanji vavili, munu na nnung'une, Yakobo na
Yohana vana vanga Sebedayo. Vanang'o vávelenge muingalava pamo na atatawavo
Sebedayo uvakatapaja dinjau dyavo. Yesu nkuvachema,
22 upala, nkuileka ingalava pamo na atatawavo, nkumpapata Yesu.

Makuwa lohe la vanu làmpapata Yesu (Luka 6:17-19)

23 Bahi Yesu nkwonga chilambo chammalele cha ku Galilaya, wavahunda vanu
n'ding'ande dya kunnyuwila Nnungu na kuvahubilila vanu Malove Lambone layâmba
Ufalume wanga Nnungu na kulamya kila namuna ya ugonjo na kila namuna ya
kuhuvanga.
24 Imbili yake nkupilikanika nchilambo chammalele cha ku Siliya. Bahi vanu
nkumpelekejija Yesu vanu vammalele vánavele na magonjo la kila namuna na vachihu-
vanga na vabanîhwa na anamindenga, na vánavele na chihundahunda, na vadidimênge
miili, nang'e nkuvalamya vammalele.
25 Makuwa lohe la vanu kuhaloka kudimanga kumi dichemwa Dikapoli, na kuhaloka
ku Yelusalemu na chilambo cha ku Galilaya na ku Yudeya na kung'ambo muto wa
Yoludani, lammalele lánimpapata.

5

Yesu àvahubilila vanu kwamba kuhangalala (Luka 6:20-23)

1 Bahi Yesu pauwene mmuluku wa vanu, nkukwela nnichinga, nkunaikala.
Vakuhundwa vake nkummwenela,
2 nang'e nkutandilika kuvahunda wachidoni,
3 “Wasa vanu avala valisingîla chihi Nnungu weka,
kwa kuva, Ufalume wa Nnungu nni wavo.
4 Wasa vanu avala valikutangîla,
kwa kuva, Nnungu achiavatuje ntima.
5 Wasa vanu avala valisulupûha,
kwa kuva, chilambo chimbekuva mapala lavo.
6 Wasa vanu avala vavêle na indala na inyota ya kutenda lalalembela Nnungu,
kwa kuva, Nnungu àmbevasibiha.
7 Wasa vanu avala vavêle na chididi,
kwa kuva, Nnungu achiavavikile chididi.
8 Wasa vanu avala vavêle na disungu dihahwîke,

** **4:16** Isaya 9:1-2

kwa kuva, vàmbemwona Nnungu.
9 Wasa vanu avala vavapatanîsa vanu,
kwa kuva, vàmbevalangiwa kuva vana va Nnungu.
10 Wasa vanu avala vabanîhwa ing'anya ya kutenda lalalembela Nnungu,
kwa kuva, Ufalume wa Nnungu nni wavo.
11 Wasa mwenu, vanu vakàntangolela malove lahakalenge na kum'baniha na kunnambilila lahakalenge, kwajili yangu.
12 Hangalala na kululutila, kwa kuva, inujo yenu ing'ulu ìnivikwa kulihunde. Uvila njo chivanananihijwe manabii vanapwawije, kabla mwenu mukànambipwawa.”

Munyu na nng'anje
(Mako 9:50, Luka 14:34-35)

13 “Mwenu mùvele muchi munyu kwa vanu vammalele. Henga inowi ya munyu ikàhang'uka, dachi, ùmbetaywa chamani uchinga inowi yake iuyile kavila? Ukálembelewa kwa chinu chohecho, ila uuyaha chihi pawelu na kuluvatwa na vanu.
14 Mwenu mùvele muchi nng'anje kwa vanu vammalele, nng'anje ukáhululika kupihika, malinga chuukapihika nng'anje wa imanga idengwîje muha lichinga.
15 Nanga munu achâcha chibatali koka nkuchihinika lidebe, ila vàchivika muha chipanda, uchinga chivamulikile vanu vammalele vàvele nng'ande.
16 Uchocho, na mwenu nng'anje wenu ulangaje muyo mwa vanu, uchinga valone àlalá lambone lamutenda, koka vannombolele Atata wenu wa kulihunde.”

Mahundo layâmba Sheliya ya Musa

17 “Munatende kuva nangu ngùidile unaipukutanga Sheliya ya Musa au mahundo la manabii. Nangu nikáidile unaipukutanga, henga ngùidile unaitimilisa.
18 Nangu nìnnyaulilanga uhiu kuva, mpaka anepo chilambo na lihunde pavimbepita, wala nanga pachinu kananga pajoko pa lilove mu Sheliya yanga Musa pambeûka mpaka lammelele latimile.
19 Munu woheyo akambeiyonela mana kananga amuli inyoko mu Sheliya adino na kuvahunda vanu vanji vatende uchocho, aneyo àmbevalangiwa kuva n'joko mu Ufalume wa Nnungu. Henga ayula ambekamûla Sheliya na kuvahunda vanu vatende uchocho, aneyo àmbevalangiwa kuva nkulu mu Ufalume wa Nnungu.
20 Nangu nìnnyaulilanga uhiu kuva, ikàva nanga pamutenda àlalá lalalembela Nnungu kupunda chivatenda Mafalisayo na vakúhunda Sheliya yanga Musa, mukámbeinjila mu Ufalume wa Nnungu.”

Kuwalala
(Luka 12:57-59)

21 “Mwenu mùnipilikana amuli ihaûla kuva, ‘Unawalale, na munu woheyo ambewalâla àlembelewa ahukumiwe asabu.’*
22 Henga nangu nìnnyaulilanga uhiu kuva, munu woheyo amvisîja nnyake, àlembelewa ahukumiwe asabu. Na munu antangolêla nnyake malove lahakalenge, nang'e àmbehukumiwa asabu ku Lukumbi Lukulu lwa Vayahudi. Na munu annyaulîla nnyake kuva, ‘Ukávele na ding'ano’ nang'e àlembelewa ayahwe mmoto wa Jihannamu.
23 Ikàva ùhwena unannyumija Nnungu sadaka pachitala, upala nkukumbukila kuva nnyako àvele na lituku na wako,
24 bahi ileke sadaka yako pachitala, uhwene ukapatane na nnyako hoti, koka uuye unnyumije Nnungu sadaka yako.
25 Piyanyija kupatana na munu akusitêke, tenda uchocho kabla mukànambihwika kulukumbi. Ukanatende uchocho, munu akusitêke àmbekupelekeja kwa nkúhukumu, koka nkúhukumu akupelekeje kwa litiyala, koka litiyala akuchimile nnilungu.

---

* **5:21** Kuuka 20:13, Makumbuso 5:17

26 Nangu nìkuhaulila uhiu kuva, anemwo ukambehuma mpaka paumbemalilila ulipa
senti ya ntululilo.”

Kulala ugoni

27 “Mwenu mùnipilikana amuli ihaûla kuva, ‘Unalale ugoni.’†
28 Hambi nangu nìnnyaulilanga kuva, ambennôla mmahe kwa kunng'unukila, aneyo
ànilala nawe ugoni mwisungu mwake.
29 Ikàva liso lyako lya kunkono lìkutenda utende sambi, lidabole uliyahe kulehu na
wako! Wasa unààve na imbande imo, kuliko mmili wako wammalele kuyahwa mmoto
wa Jihannamu.
30 Na ikàva nkono wako wa kunkono ùkutenda utende sambi, uchekete uuyahe kulehu
na wako! Wasa unààve na imbande imo, kuliko mmili wako wammalele kuyahwa
mmoto wa Jihannamu.”

Kulekana
(Matayo 19:9, Mako 10:11-12, Luka 16:18)

31 “Vanu vanji vàhaula kuva Sheliya ìhaula kuva, ‘Munu woheyo annêka n'jawe,
àlembelewa amwing'e talaka.’‡
32 Henga nangu nìnnyaulilanga kuva, munu woheyo annêka n'jawe, ikànave chihi kwa
ing'anya ya kulala ugoni, àntenda mmahe aneyo kuva n'goni, na nnume ambennômba
mmahe aneyo, nanang'e àlalá ugoni.”

Kuapila

33 “Uchocho, múnipilikana chivanavahaulidile vanyakala kuva, ‘Munavike nasili ya
kulambila, henga ùlembelewa utimise nasili yunavikile kwanga Nang'olo Nnungu.’
34 Henga nangu nìnnyaulilanga kuva, wala munaapile kwa kutambulanga kulihunde,
kwa kuva, aneko njo kwaikala Nnungu nchiteng'u chake cha chifalume.
35 Na wala munaapile kwa kutambulanga chilambo, kwa kuva, anepo njo pachinu
pakuvika madodo lake, na wala munaapile kwa kutambulanga Yelusalemu, kwa kuva,
aneyo njo imanga ya Nnungu, Nfalume Nkulu.
36 Na wala unaapile kwa kutambulanga muti wako, kwa kuva, nanga pauhulula
kananga kuutenda ulindo wako umo ùùve wanaswe au wanapi.
37 Mwenu mukàhaula, ‘Elo,’ muhiu ìive elo, na mukàhaula, ‘Nanga,’ muhiu ìive nanga,
kwa kuva, malove latongolêwa kupunda anepo làhaloka kwa Nanchindenga.”

Kupindikula
(Luka 6:29-30)

38 “Mùnipilikana kuva ìnihaulwa kuva, ‘Antumbûla nnyake liso nanang'e atumbulwe
liso, na an'gong'ôla nnyake lino nanang'e agong'olwe lino.’§
39 Hambi nangu nìnnyaulilanga kuva, munu akutendedîle lahakalenge unampindikule.
Na munu akàkusalau kwa kukupanya likofi nnibuda lya kunkono, nnekele
akupindikulile na lya kunchinda.
40 Na ikàva munu àlembela akusitaki kulukumbi uchinga atwale nkogo wako, bahi
nnekele atwale na likoti lyako mwalehu.
41 Munu akàkunamatija unyakula chihapo chake kilometa imo, wako nnyakulile
kilometa dimbili.
42 Munu akàkuyuwa mwing'e, na munu ambekuyadîka chinu unamwime.”

Kuvatamwa amongo
(Luka 6:27-28,32-36)

† **5:27** Kuuka 20:14 ‡ **5:31** Makumbuso 24:1 § **5:38** Kuuka 21:24, Valawi 24:20, Makumbuso 19:21

43 “Mwenu mùnipilikana chiinahaulike kuva, ‘Ntamwe nnyako, na ummenge mmongo
mwalo.’**
44 Henga nangu nìnnyaulilanga kuva, vatamwange amongo mwenu na kuvayuwila
avala vam'baniha mwenu,
45 kwa kutenda uchocho mùùva mmana mmahiu mma Atata wenu wa kulihunde.
Kwa kuva, nang'e àvalangajija liduva vanu vatênda lahakalenge na vanu vambone, na
kuvatonyela imbula vanu vatênda lalalembela Nnungu na vanu vakátenda lalalembela
Nnungu.
46 Ikàva mùvatamwa chihi vanu vantamwânga mwenu, dachi, mùmbepata inujo ntwani
kwa Nnungu? Kwa kuva, ata vakútwala kodi na vanang'o vàtendanga uchocho!
47 Ikàva mùvasalimila chihi vakúkulupila avenu, dachi chinu ntwani chinji chimuchi-
tenda kupunda vanu vanji? Ata vanu vakámmaite Nnungu vàtenda uchocho.
48 Bahi mùlembelewa mùùve mmanu mmakukamilika malinga Atata wenu wa kuli-
hunde chakamilike.”

6

Kuvayangata amahuvani

1 “Lyongolelange uyopa munatenda lambone pameho pa vanu uchinga vannolange.
Mukàtenda uchocho, Atata wenu wa kulihunde nanga pambemwing'a dinujo.
2 Bahi paunnyangata mmahuvani, unalihaulange kwa vanu kwa kwombela lipenga
muchi vakulilambilila chivatenda n'ding'ande dya kunnyuwila Nnungu na mmadila
uchinga valombolewe na vanu. Nangu nìnnyaulilanga uhiu kuva, vanang'o tayali
vànipata inujo yavo.
3 Henga wako paunnyangata mmahuvani, ìlembelewa kananga nkono wako wa
kunchinda unamale chiutenda nkono wako wa kunkono.
4 Paunnyangata mmahuvani, nnyangate kwa sili, na Atatako alôna àlalá laulatenda
kwa sili achiakwing'e dinujo.”

Kuyuwa
(Luka 11:2-4)

5 “Pamuyuwa munatende muchi vakulilambilila chivatenda. Vanang'o vananow-
elwa kwimila na kuyuwa n'ding'ande dya kunnyuwila Nnungu na nnyenje dindila
uchinga vanu vavone. Nangu nìnnyaulilanga uhiu kuva, vanang'o tayali vànipata inujo
yavo.
6 Henga wako puyuwa, injila nchumba chako, uchime nnango, koka unnyuwe
Atatako akáonekana. Na Atatako, achôna anecho chutenda kwa sili achiakwing'e inujo
yako.
7 Pamuyuwa, munatangole malove lohe lákuuila-uila muchi vanu vakámmaite Nnungu
chivatenda. Vanang'o vàtenda kuva Nnungu achiavapilikane ing'anya ya malove lavo
lohe.
8 Munatende muchi vanang'o, kwa kuva, Atata wenu ànilamala lamusikikidile kabla
mwenu mukànambinnyuwa.
9 Bahi mwenu yuwanga uvila,
‘Atata wetu uvêle kulihunde,
lina lyako litumbyangwe.
10 Ufalume wako uide.
Na apano pachilambo, latendeke àlalá lulalembela wako, malinga chilatendeka aneko
kulihunde.
11 Utwing'e nelo chakulya chimbetutoleja kwa nelo.
12 Utusamehe makosa letu,
muchi hwetu chituvasamehe vanu vatukosêla.

** **5:43** Valawi 19:18

13 Na patulingwa, unatuleke ututenda masambi,
henga utupohe mmakono mwanga Nanchindenga. [Kwa kuva, Ufalume na dimongo na
ukulu nni vyako, vyaka na vyaka. Amina.]*,
14 Mukàvasamehe vanu vankosêla mwenu, uchocho na Atata wenu wa kulihunde
achiansamehe mwenu makosa lenu.
15 Henga mukánavasamehe vanu vankosêla mwenu, na Atata wenu wa kulihunde
akambensamehe mwenu makosa lenu."

Mahundo layâmba kufunga

16 "Pamufunga, munayundale muchi vakulilambilila chivatenda. Vanang'o vakun-
gunyaja kumeho kwavo uchinga vapate kwonekana na vanu kuva vanafunga. Nangu
nìnnyaulilanga uhiu kuva, vanang'o tayali vànipata inujo yavo.
17 Henga wako paufunga, kalava medi kumeho na ulipakale mahuta mmuti,
18 uchinga vanu vanamale kuva wako unifunga, ila umaikane chihi na Atatako
akáoneka. Na Atatako alôna anelo laulatenda kwa sili achiakwing'e inujo yako."

Tandilika kuukambi-kambila Ufalume wanga Nnungu nahoti (Luka 12:22-36, Luka 16:13)

19 "Munalikondeje dimali dyohe apano pachilambo. Apano pachilambo vakoko
vànaondonganga na ing'ange ìnaondonganga, na vakwiva vanatutumula nkwiva.
20 Mwenu likondeje dimali dyenu kulihunde, aneko vakoko vakáondonganga na
ing'ange ikáondonganga, na wala vakwiva vakáhulula kututumula, nkwiva.
21 Kwa kuva, apala padivele dimali dyako njo padimbeloleha ding'ano dyako.
22 Meho njo chibatali cha mmili. Bahi meho lako lakàva lumi, mmili wako wammalele
ùmbeumbala nng'anje.
23 Henga meho lako lakàondongeka, mmili wako wammalele ùmbekuva nnupi. Bahi
ikàva nng'anje uvêle nkati mwako ùnipindikuka kuva lupi, bahi anelwo nni lupi lwa
kuyoha!
24 Nanga munu ahulûla kuvatumikila anang'olo vavili. Kwa kuva, akàtenda uchocho
àmbenchima yumo na kuntamwa yunji, au àmbekamulana na yumo na kummenga yunji.
Mwenu mukambehulula kuntumikila Nnungu akuno umuditumikila na dimali.
25 Bahi nangu nìnnyaulilanga kuva, munààve na lipamba ing'anya ya maisha lenu, kuva
mùmbekulya chani au mùmbekumbila chani, au kuyamba miili yenu, kuva mùmbewala
chani. Kwa kuva, maisha lenu nni la mana namene, akee chihi kwajili ya chakulya
weka. Na miili yenu nni ya mana namene, akee chihi kwajili ya dinguwo weka.
26 Valolange vyuni. Vanang'o nanga pavapanda wala nanga pavafuna, na wala nanga
pavakondya chinu chohecho nnichehe. Pamo na anelo, Atata wenu wa kulihunde
ànavalisa. Dachi, mwenu mukee mmamana namene kupunda vyuni?
27 Alida mmwenu kwa kulikambya-kambya namene ànahulula kuyenjeja kananga
lisaa limo mmaisha lake?
28 Mwadachi mùùva na lipamba ing'anya ya dinguwo? Lolanga mauwa la kunnyitu
chilakulumuka. Wala nanga palakola madengo na wala nanga palalitotela lene din-
guwo.
29 Henga nangu nìnnyaulilanga kuva, ata Nfalume Selemani pamo na ukulu wake
wanavele nawo, henga nanga panawahite kuwajwa saana muchi liuwa limo mmauwa
anelo.
30 Mwenu mmanu muvêle na ing'ulupa inyoko, ikàva Nnungu àlawaja uchocho mauwa
la kumawelu, lapwâwa chihi nelo, nundu nkuyahwa mmoto, dachi Nnungu akam-
bepunda kummwajanga mwenu saana?

---

* **6:13** Mmalemba lanji matandi-matandi, malove alano lakápali, "Kwa kuva, Ufalume na dimongo na ukulu nni wako, vyaka na vyaka. Amina."

31 Bahi munàà̀ve na lipamba, umuchidoni, ‘Tù̀mbekulya chani,’ au ‘Tù̀mbekumbila chani,’ au ‘Tù̀mbewala chani!’
32 Kwa kuva, anelo lammalele njo lavátàhà vanu vaká̀mmaite Nnungu. Henga Atata wenu wa kulihunde à̀nimala kuva mù̀nisikikila anevyo vyammalele.
33 Henga tandilika kuukambi-kambila Ufalume wanga Nnungu na àlalá lalalembela Nnungu hoti, nanang'e achiamwing'ange anelo lammalele.
34 Bahi munàà̀ve na lipamba kwajili ya liduva lya nundu, kwa kuva, mambo la nundu nni la nundu, na la nelo nni la nelo. Kulikambya-kambya na mambo la nelo kunatosa kwa nelo.”

7

Kuvahukumu vanu vanji
(Luka 6:37-38,41-42)

1 “Munavahukumu vanu vanji ili Nnungu anannyukumu mwenu.
2 Malinga chimuvahukumu vanu vanji, nni uchocho Nnungu chambennyukumu mwenu, na chipimo chimutumila kuvahukumila vanu vanji njo uchocho chambetumila Nnungu kunnyukumu mwenu.
3 Mwadachi ù̀uloleha nswani uvêle nniso lya nnung'uno, akuno lukongolo luvêle nniso lyako ukàlwònà?
4 Ù̀mbehulula dachi kunnyaulila nnung'uno kuchi, ‘Nnung'unwangu, nahoti nikuuse chipatu chivêle nniso lyako,’ akuno umwene uvèlè na lukongolo nniso lyako?
5 Nkúlilambilila wako! Tandilika kuluusa lukongolo luvêle nniso lyako nahoti, na anepo njo pumbelola saana na kuchiusa chipatu chivêle nniso lya nnung'uno.
6 Munaveng'e vitukutuku vyanaswe vanu vaká̀vele vanaswe, uyopa vanampindikukila na kunnumanga muchi chivaluma ang'avanga. Na wala munavayelele vitukutuku vyambone vanu vaká̀vele vambone, uyopa và̀navikadamba kwa madodo lavo muchi anguluve chivakadamba vitukutuku.”

Yuwa, taha, hodika
(Luka 11:9-13)

7 “Yuwanga, na Nnungu achiamwing'ange, tahanga na mwenu muchimupate, hodikanga na mwenu muchimuchimuliwe.
8 Kwa kuva, kila munu ayûwa à̀napewa, na atâha à̀napata, na ahodîka à̀nachimuliwa.
9 Alida mmwenu, mwanawe akànnyuwa nkate, nang'e à̀mwing'a liyanga?
10 Au akànnyuwa uhomba, nang'e à̀mwing'a nnyongo?
11 Ikàva mwenu mmakutenda masambi, mù̀nimala kuveng'a vavana venu vitukutuku vikatapele, dachi Atata wenu wa kulihunde akambepunda namene kuveng'a vitukutuku vikatapele avala vannyûwa?
12 Chimulembela vanu vantendele mwenu, na mwenu vatendele vanang'o uchocho, kwa kuva, aino njo mana ya mahundo la Sheliya ya Musa na manabii.”

Nnango uhonene na nnango udambalwike
(Luka 13:24)

13 “Injilanga kwa kupitila nnango uhonene, kwa kuva, nnango na indila ilôja kukuondongwa ì̀nidalambuka na vanu vapitîla indila aneyo, nni vohe.
14 Henga nnango wa kwinjilila kuumi ù̀nihonana na indila ilôja aneko ì̀nihonana, na vanu vayôna indila aneyo và̀vele chihi kadiki.”

Nnandi na vihepo vyake
(Luka 6:43-44, 13:25-27)

15 “Lyongolelange na manabii va kulambila. Vamwidîla akuno uvaonekana muchi angandolo kwa pawelu, henga nkati mwavo nni mahoha lakalipa.

16 Bahi muchimuvamale kwa vihepo vyavo. Dachi, vanu vàhepa zabibu n'diheya au vàhepa tini mmbigili?
17 Bahi kila nnandi wambone ùpa vihepo vyambone, na kila nnandi ukee wambone ùpa vihepo vikee vyambone.
18 Nnandi wambone ukápa vihepo vikee vyambone, na nnandi ukee wambone nanga paupa vihepo vyambone.
19 Kila nnandi ukápa vihepo vyambone umbecheketwa na kuyahwa mmoto.
20 Bahi muchimuvamale manabii va kulambila kwa àlalá lávatendânga.
21 Akee kila munu anguchêma nangu, 'Nang'olo, Nang'olo,' ambekwinjîla mu Ufalume wa Nnungu, henga vambekwinjîla nni avala vatênda àlalá lalalembela Atatangu avêle kulihunde bahi.
22 Nniduva anelyo lya hukumu, vanu vohe vàmbenguhaulila kuchidoni, 'Nang'olo, Nang'olo! Kwa lina lyako twanihumya unabii, na kwa lina lyako twanivahumya vanu anamindenga na kutenda masaibu!'
23 Anepo njo panimbevahaulila kuchidoni, 'Mwiko nangu nikánkamekenge mwenu! Ukananga apano pang'une, mwenu mmanu mutênda lahakalenge!' "

Vakúdenga vavili
(Luka 6:47-49)

24 "Bahi kila munu apilikanîla mahundo langu na kutenda muchi chahundwije, aneyo àlandana na munu avêle na ding'ano adengîle ing'ande yake nniyanga likulungwa.
25 Imbula nkutonya, livambwe nkuida, lipungo nkupunga nkuiguma ing'ande aneyo. Henga nanga painayangwike kwa kuva nsingi wake údengwije muha liyanga likulungwa.
26 Henga kila munu apilikâna mahundo langu, koka anatende muchi chahundwije, aneyo àlandana na munu walivelu, adengîle ing'ande yake pannima ulongo.
27 Imbula nkutonya, livambwe nkuida, lipungo nkupunga na kuiguma aila ing'ande, nkuyanguka na kubamoka mwalehu."

Mamulaka langa Yesu

28 Bahi Yesu pamalidile kutangola anelo lammalele, makuwa la vanu nkukangana namene namuna chachivahunda,
29 kwa kuva, ávahunda muchi munu avêle na mamulaka, na akee muchi vakúhunda vao va Sheliya.

8

Yesu àmnamya munu avêle na mangundula
(Mako 1:40-45, Luka 5:12-16)

1 Yesu pasulupwike nnichinga, makuwa makulungwa la vanu lánimpapata.
2 Nkuida munu yumo avêle na mangundula, nkutindivala malundi muyo mwanga Yesu nkunnyaulila kuchidoni, "Nang'olo, ukàlembela ùnahulula chihi unguhahulanga kwa kungulamya."
3 Yesu nkunyoloja nkono wake, nkun'gusa aneyo munu, nkuhaula kuchidoni, "Elo nalembela, lama." Upala ayula munu, nkulama mangundula lake.
4 Bahi Yesu nkunnyaulila ayula munu kuchidoni, "Kaleha, unannyaulile munu woheyo, henga wako hwena ukalilanguje kwanga kuhani, na ukahumye sadaka muchi chalaijije Musa, uchinga vanu vamale kuva ùnihahulwa."

Yesu àmnamya ntumishi wa nkulu wa matiyala myamoja
(Luka 7:1-10)

5 Yesu painjidile muimanga ya Kapelinaumu, nkulu wa matiyala myamoja la Valoma nkummwenela Yesu, nkunnyuwa annyangate.

6 Nkunnyaulila kuchidoni, “Nang'olo, ntumishi wangu ànilala kukaya, ànididimanga na ànauula namene.”
7 Yesu nkunnyaulila kuchidoni, “Nguchinguide nikannamye.”
8 Nkulu aneyo nkunnyaulila Yesu kuchidoni, “Nang'olo, kwa kuva wako ni nkulu, nangu nikáfala wala kadiki kukupwechelela wako nng'ande mwangu. Henga wako tangola chihi lilove, na ntumishi wangu achialame.
9 Kwa kuva, ata nangu nimwene nni munu nguvêle pahi pa mamulaka la vakulu, na pàvele na matiyala vavêle pahi pangu. Nikànnyaulila yumo kuchi, ‘Hwena!,’ ànahwena, na nikànnyaulila yunji kuchi, ‘Ida!,’ ànaida, na nikànnyaulila ntumishi wangu kuchi, ‘Tenda achino!,’ ànatenda.”
10 Yesu papilikene anelo nkukangana namene, nkuvahaulila avala vachinnondola kuchidoni, “Nangu nìnnyaulilanga uhiu kuva, nikánambimwona munu muvanu va Isilaeli avêle na ing'ulupa ing'ulungwa malinga ayi.
11 Nangu nìnnyaulilanga kuva, vanu vohe vakee Vayahudi vàmbeida kuhaloka mashaliki na mangalibi, vambeikala na kulya paing'ole chalumo na Iblahimu na Isaka na Yakobo mu Ufalume wa Nnungu.
12 Henga Vayahudi vohe, avala vachilembelewa vàavè mu Ufalume wa Nnungu vàmbeyahwa pawelu, nnupi, aneko vàmbekuta na kuhaya meno.”
13 Bahi Yesu nkunnyaulila ayula nkulu wa matiyala kuchidoni, “Hwena kukaya, na ìtendeke kwakuwe muchi chukulupidile.” Upala ntumishi wake nkulama.

Yesu àvalamya vanu vohe (Mako 1:29-34, Luka 4:38-41)

14 Yesu painjidile nng'ande mwa Petulo, nkumwona nkawake Petulo àlelé pachinanda, wauula chidumba.
15 Yesu nkun'gusa munkono wake na chidumba nkunneka, nanang'e nkuimila nkutandilika kunnyudumila Yesu.
16 Palihwikile lyulo, vanu nkumpelekejije Yesu vanu vohe vavêle na anamindenga, nang'e nkuvausa anamindenga kwa kutangola chihi lilove na kuvalamya vagonjo vammalele.
17 Anelo lánitendeka uchinga latimile malove lanatangwele nabii Isaya kuva,
“Mwene átwete idabadangi yetu na kulitika magonjo letu lammalele.”*

Galama ya kunnondola Yesu (Luka 9:57-62)

18 Yesu paliwene likuwa likulungwa lya vanu lin'dingwìkè, nkuvaamulisa vakuhundwa vake ahwene navo m'bali wavili wa litanda.
19 Bahi nkúhundwa yumo wa Sheliya ya Musa, nkummwenela Yesu, nkunnyaulila kuchidoni, “Nkúhunda, nìmbekulondola kwoheko kumbehwena.”
20 Yesu nkunnyang'ula kuchidoni, “Macheta làvele na vivava na vyuni vìvele na vitehi, henga Mwana wa Munu, akávele na pachinu pakuyewelela.”
21 Nkúhundwa wake yumo nkuchidoni, “Nang'olo, nguleke hoti nguhwene nikansike atatangu.”
22 Henga Yesu nkunnyaulila kwa nfano wachidoni, “Ngupapate, valeke vanu vavêle muchi vànihwa vavasike vahwîle avao.”

Yesu ànyalaja chimbunga (Mako 4:35-41, Luka 8:22-25)

23 Anepo Yesu nkwenda muingalava, nkupapatana na vakuhundwa vake.
24 Upala nkulindamuka chimbunga chikulungwa amula nnitanda, medi nkulindamuka kwinjila muingalava, na Yesu ávele alèlè luwono.

---

* **8:17** Isaya 53:4

25 Vakuhundwa vake nkummwenela, nkumwimula, uvachidoni, “Nang'olo, tupohe, tùvenkuhwa!”
26 Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, “Mwenu mmanu muvêle na ing'ulupa inyoko, mwadachi mùnayopa?” Bahi Yesu nkutakatuka, nkuliamulisa lipungo na mawimbi vitungamane, navinang'o nkutungamana na kunyalalika nduu.
27 Vanu vammalele nkukangana, uvachidoni, “Dachi, ayu munu wa namuna ntwani? Ata lipungo na mawimbi làmpilikana!”

Yesu àvausa anamindenga
(Mako 5:1-20, Luka 8:26-39)

28 Yesu pahwikile m'bali wavili wa litanda, nchilambo cha Vagadala,† nkukojana na vanu vavili vavêle na anamindenga, uvahaloka ya kumisati. Vanu anevo vánayopwa namene, na nanga munu analingile kupita indila aneyo.
29 Upala, nkulindamuka unonoha malidi uvachidoni, “Ùndambela chani wako Mwana wa Nnungu? Dachi, wako widîle unatubaniha kabla lakànambihwika maduva letu?”
30 Pepi na pachinu anepo, pávele na likuwa likulungwa lya dinguluve dichilitahija vilyo.
31 Anevo anamindenga nkunnyuwa namene Yesu uvachidoni, “Ukàtuhumya, tuhaulile tukadyende dinguluve.”
32 Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Hweneng'ana!” Bahi nkuvauka, nkunadyenda dinguluve, na dinguluve dyammalele nkuhelelekela kumakobikobi makulungwa, nkutubukila nnitanda na vammalele nkuhwa mmedi.
33 Bahi vachúnga va dinguluve nkutukuta mpaka kumanga, nkuvahaulila vanu àlalá lammalele, na kila chinu chivakojîje avala vanu vavêle na anamindenga.
34 Bahi vanu vammalele nkuhwena uchinga vakakojane na Yesu. Na pavakojene nawe, nkunnyuwa namene auke nchilambo chavo.

9

Yesu ànnamya munu adidimenge
(Mako 2:1-12, Luka 5:17-26)

1 Yesu nkwenda muingalava, nkuyomboka litanda, nkuhwika kuimanga yachiikala.
2 Aneko vanu nkumpelekejija munu yumo adidimênge, akuno alajìjwè nchinanda. Yesu paiwene ing'ulupa yavo, nkunnyaulila ayula munu adidimênge kuchidoni, “Likamye ntima mwanangu! Ùnisamehewa masambi lako.”
3 Upala, vakúhunda vanji va Sheliya ya Musa nkutandilika kutangola chimundamunda uvachidoni, “Ayu munu ànkufulu Nnungu!”
4 Yesu ánilamala lavachiliuja, nkuhaula kuchidoni, “Mwadachi mùliuja lahakalenge mmitima mwenu?
5 Lilida lipeyapeya namene, kuhaula kuva, ‘Ùnisamehewa masambi lako,’ au kuhaula kuva, ‘Imila uhwene?’
6 Henga kwa kunnamya munu ayuno, nangu ngùlembela ngùmaihe kuva, Mwana wa Munu àvele na mamulaka la kuvasamehe vanu masambi lavo apano pachilambo.” Bahi nkunnyaulila ayula munu adidimênge kuchidoni, “Imila utwale chinanda chako, uhwene kukaya kwako.”
7 Anepo ayula munu nkuimila, nkuhwena kukaya kwake.
8 Likuwa lya vanu pavalawene latendeke, nkukangana na kuyopa, nkunnombolela Nnungu avapêle vanu mamulaka anelo.

Yesu ànchema Matayo
(Mako 2:13-17, Luka 5:27-32)

† **8:28** Malemba lanji la kala vanji vàlembile Vagadala na vanji vàlembile Vagelasi na vanji vàlembile Vagelagesi.

9 Yesu nkuuka anepo, na pánavele nkuhwena, nkumwona nkútwala kodi yumo
uvanchema Matayo, aikèlè paing'ande ya kulipila kodi. Yesu nkunnyaulila kuchidoni,
“Ngupapate.” Matayo nkutakatuka, nkumpapata Yesu.
10 Yesu pánavele nkulya kuing'ande yanga Matayo, vakútwala kodi vohe na vanu
vanji vahaulîka kuva nni vanu vavêle na masambi, vániida nkulya pamo na Yesu na
vakuhundwa vake.
11 Mafalisayo pavalawene anelo, nkuvauja vakuhundwa vake kuchidoni, “Mwadachi
nkúhunda wenu àlya pamo na vakútwala kodi na vanu vavêle na masambi?”
12 Yesu papilikene uchocho, nkuvahaulila kuchidoni, “Vanu vakáuula nanga pavan-
nembela n'ganga, ila vanu vauûla njo vannembêla n'ganga.
13 Henga hweneng'ana mukalihunde mana la Malemba Lanaswe lahaûla kuva,
‘Ngùlembela muvalanguje vanji chididi, akee unguhumija chihi sadaka.’* Nangu
nikáidile unavachema vanu vatênda àlalá lalalembela Nnungu, ila ngùidile unavachema
vanu vavêle na masambi.”

Kufunga
(Mako 2:18-22, Luka 5:33-39)

14 Anepo vakuhundwa vanga Yohana Nkúbatisa nkuhwena unamuja Yesu kuchidoni,
“Mwadachi, hwetu na Mafalisayo tùnafunga, henga vakuhundwa vako vakáfunga?”
15 Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, “Vanu vakúmbuliwije kuing'ole ya ulombi
vàmbeyundala dachi, mwene nnombi avèlè pamo na vanang'o? Ikáhululika! Henga
uhiku uchiukamole nnombi pambetwaliwa muvanang'o, anepo njo pavambefunga.
16 Nanga munu atotêla chilaka cha inguwo yahambi nnipindi. Kwa kuva, chilaka
anecho chahambi chìmbekungunyala na kuhalija kupamola anelyo lipindi, na pachinu
panapomweke pambeyenjejeka.
17 Uchocho, wala nanga munu atâya divayi dyahambi mmipatila ya tangu ya lim-
bende. Akàtenda uchocho, aila mipatila ìnapwapuka ing'anya ya kuhaha kwa divayi, na
divayi dìnamwadilika, na mipatila nkwondongeka. Henga vanu vàtaya divayi dyahambi
mmipatila yahambi, na vyammalele vivili vìnachungika.”

Yesu ànnamya mmahe yumo na kunfufula nahaku wanga nkulu yumo
(Mako 5:21-43, Luka 8:40-56)

18 Yesu pachitangola malove anelo, nkuhaloka nkulu yumo wa ing'ande ya kun-
nyuwila Nnungu, nkutindivala malundi muyo mwanga Yesu, nkuhaula kuchidoni,
“Nahaku wangu ànihila uvino. Vino tuhwene ukammikile nkono wako, nanang'e
achifufuke.”
19 Yesu pamo na vakuhundwa vake nkutakatuka, nkupapatana nawe.
20 Mmahe yumo ánavele na ugonjo wa kuhuma myadi kwa vyaka kumi na mbili,
nkunnyidila Yesu kwa kumongo, nkugusa lupepe lwa lijoho lyawete Yesu.
21 Aneyo mmahe nkulitangolela chimundamunda kuva, “Nikàgusa chihi lijoho lyake
nguchingulame.”
22 Yesu nkupindikuka, nkummwona aneyo mmahe, nkunnyaulila kuchidoni,
“Mwanangu, likamye ntima! Ing'ulupa yako ìnikulamya.” Upala, ayula mmahe nkulama.
23 Yesu painjidile nng'ande mwa ayula nkulu, nkuvona vakwómba vimbeta vya
kulikutangila, pamo na likuwa lya vanu uvalikutangila.
24 Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Humang'ana! Mwana akáhidile, àlelé chihi luwono.”
Vanang'o nkunnyeka.
25 Henga likuwa lya vanu palihumanenge, Yesu nkwinjila kuchumba kwavele na-
haku, nkunkamula nkono, ayula nahaku nkuimila.
26 Habali aneyo nkuyanjala nchilambo anecho chammalele.

---

* **9:13** Oseya 6:6

Yesu àvalamya vanu vavili vaputêle meho

27 Bahi Yesu nkuuka anepo, na pánavele nndila, vanu vavili vaputêle meho nkumpapata uvanonoha lidi, uvachidoni, “N'dukuluwe Nfalume Daudi, tùvikile chididi!”
28 Yesu painjidile nng'ande, vanu vavili vaputêle meho nkummwenela, Yesu nkuvauja kuchidoni, “Dachi, mùnakulupila kuva nangu nàhulula kunnamya?” Vanang'o nkunnyang'ula kuchidoni, “Elo, Nang'olo.”
29 Anepo Yesu nkuvagusa meho lavo, nkuhaula kuchidoni, “Ìtendeke muchi chimukulupila.”
30 Meho lavo nkukusumbuka. Yesu nkuvaduma wachidoni, “Lyongolelange munannyaulile munu woheyo.”
31 Henga vanang'o nkuukananga, nkuhwena unayanjaja habali dya Yesu nchilambo achila chammalele.

Yesu àmmusa nanndenga mmunu anavele bubu

32 Vanu avala vavili pavachiukananga, bahi vanu vanji nkumpelekejija Yesu munu bubu avêle na nanndenga.
33 Bahi Yesu pammusije ayula nanndenga, ayula munu ánavele bubu nkutandilika kutangola. Makuwa la vanu nkukangana, nkuhaula kuchidoni, “Chitendo malinga achi chikánambikwoneka nchilambo achino cha Isilaeli!”
34 Henga Mafalisayo nkuhaula kuchidoni, “Nanchindenga†, nkulu wa anamindenga njo annyululîha nang'e kuvausa anamindenga.”

Vakúkola madengo vàvele kadiki

35 Bahi Yesu nkudinguka n'dimanga dyammalele na mmijiji, wavahunda vanu n'ding'ande dyavo dya kunnyuwila Nnungu na kuvahubilila Malove Lambone layâmba Ufalume wanga Nnungu, na kulamya kila namuna ya ugonjo na kila namuna ya kuhuvanga.
36 Yesu palawene makuwa la vanu, nkuvavikila chididi ing'anya vánibanika namene na kuyuvala muchi angandolo vakávele na nchunga.
37 Anepo Yesu nkuvahaulila vakuhundwa vake kuchidoni, “Mafuno làvele lohe, henga vakúfuna vàvele kadiki.
38 Bahi nnyuwange Nang'olo wa mafuno avatume vakúkola madengo vanji, mmwelu wake.”

10

Mitume kumi na mbili
(Mako 3:13-19, Luka 6:12-16)

1 Bahi Yesu nkuvachema vakuhundwa vake kumi na mbili, nkuveng'a mamulaka la kuvausa anamindenga na kulamya magonjo la kila namuna na ihuvangi ya kila namuna.
2 Alano nni malina la vakuhundwa kumi na mbili vanga Yesu, vanavachemile Yesu kuva mitume, ntandi Simoni uvanchema Petulo, na nnung'une uvanchema Anduleya, na Yakobo mwana wanga Sebedayo pamo na nnung'une uvanchema Yohana,
3 na Filipo, na Batolomayo, na Tomaso, na Matayo ánavele nkútwala kodi, na Yakobo mwana wanga Alufayo, na Sadayo,
4 na Simoni ánavele nnikuwa lya Vaselote,* pamo na Yuda Isikaliote ánantengeleke Yesu.

Yesu àvatuma mitume kumi na mbili
(Mako 6:7-13, Luka 9:1-6)

---

† **9:34** Matayo àlembile Belisabuli, lina litumîke kumwamba Nanchindenga. * **10:4** Vaselote lívele likuwa lya Vayahudi vachichitamwa namene chilambo chavo na vakáchitamwa kutawaliwa na Valoma.

5 Yesu nkuvatuma anevo mitume kumi na mbili wavahaulila kuchidoni, “Munahwene kwa vanu vakávele Vayahudi, na wala munainjile n'dimanga dya chilambo cha Samaliya.
6 Henga mwenu hweneng'ana kwa vanu va Isilaeli, anevo vavêle muchi angandolo vayahike.
7 Pamuhwena vahubilile uvila, ‘Ufalume wa Nnungu ùvele pepi.’
8 Valamyange vagonjo na kuvafufula vanu vahwîle na valamyange vàvele na mangundula na kuvausa anamindenga. Mupewije bule, bahi humyanga bule.
9 Munanyakule hela yoheyo mmitondo mwenu.
10 Munanyakule mpatila wa mwanda, wala nkogo wa akiba, wala vilatu wala isimbo. Kwa kuva, akôla madengo àlembelewa apate àlalá lalasikikidile.
11 Imanga yoheyo na chijiji chohecho chimumbeinjila, ntahange munu avêle tayali kumpwechelanga, muikale kwanga nang'e mpaka pamumbeukananga.
12 Pamumbeinjila muing'ande aneyo, vayuwile vanu va kaya aneyo Nnungu avabaliki.
13 Na vanu va kaya aneyo vakàmpwechelela saana, bahi vapwechelele balaka dya amani dimuvayuwidile, henga vakanampwechelele saana, balaka anedyo dya amani dimmuile mwenu mmene.
14 Na munu akàhita umpwechelela wala upilikanila malove lenu, pamumbeuka pakaya anepo au paimanga aneyo, vakanange vanu anevo kwa kulipumunanga litutunga lya mmadodo lenu ilangule kuva, vene vànitandola kulahita malove la Nnungu.†
15 Nangu nìnnyaulilanga uhiu kuva, liduva lya hukumu, vanu va imanga aneyo vàmbepata asabu ing'ulu namene kupunda vanu va ku Sodoma na ku Gomola.

Kubanika kwa Mitume
(Mako 13:9-13, Luka 21:12-17)

16 Lola, nangu nìntumanga mwenu muchi angandolo ching'ati vanu vayôha muchi mahoha. Bahi mùlembelewa mukalamuke muchi mihongo, na munaambike ching'ati vanu anevo.
17 Lyongolelange na vanu. Kwa kuva, vanang'o vàmbenkamulanga mwenu na kumpelekejanga kulukumbi na kunsulubulanga n'ding'ande dya kunnyuwila Nnungu.
18 Mùmbepelekejwa kwa vatawâla na kwa vafalume ing'anya yang'une, uchinga mupate kuva mmashahidi vangu kwa vanang'o na kwa vanu vakávele Vayahudi.
19 Henga pavambempelekeja kulukumbi, munààve na lipamba namuna chimumbenatangola au chinu chimumbenatangola, kwa kuva, upala, muchimupewe chinu chakutangola.
20 Kwa kuva, mukambetangola mwenu, ila Umumu wa Atata wenu Nnungu njo ambetangôla kupitila mwenu.
21 Munu àmbentengeleka nnung'une awalalwe, na atata àmbentengeleka mwanawe awalalwe, na vavana navanang'o vàmbevapindikuka vavavalêke na kuvatenda vawalalwe.
22 Na vanu vammalele vàmbemmenganga mwenu ing'anya yang'une. Henga ambepililîla mpaka kuntululilo, aneyo njo ambepôhwa.
23 Pamumbebanihwa muimanga imo, tukutila imanga inji. Nangu nìnnyaulilanga uhiu kuva, mukambemalila kupita n'dimanga dyammalele dya Isilaeli, kabla Mwana wa Munu akànambikwida.
24 Nkúhundwa akáva nkulu kumpunda nkúhunda wake, wala ntumishi akáva nkulu kumpunda nang'olo wake.
25 Henga ìnatosa nkúhundwa kuva muchi nkúhunda wake, na ntumishi kuva muchi nang'olo wake. Ikàva vanu vanji vànguchemile nangu nkulu wa ing'ande kuva

† **10:14** Chitendo achino cha Vayahudi kulipumunanga litutunga mmadodo, chilandana na nnyambo wa Vamakonde pavahaula kuva, nangu ìnikalava mwalehu.

Nanchindenga,‡ dachi vanu va nng'ande mwangu vakambehalija kuchemwa malina lahakalenge namene?”

Alembelêwa kuyopwa (Luka 12:2-9)

26 “Bahi munavayope vanu anevo, kwa kuva, kila chinu chihinikwîje chimbe-
hunukulîwa na kila chinu chipihîjwe chimbepisulîwa.
27 Chininnyaulila mwenu nnupi, mwenu chihaulange panng'anje, na achila chimupi-
likana kwa manyinyi, chiyanjajange kwa vanu vammalele.
28 Munavayope avala vahulûla chihi kuuwalala mmili, henga vakáhulula uiwalala
isungu. Henga nnyopange ayula aondongânga mmili pamo na isungu, mmoto wa
Jihannamu.
29 Dachi, vyuni vivili vijoko vikásumiswa chihi kwa dihela kadiki? Henga wala nanga
chuni chimo chîhwa bila Atata wenu Nnungu kutamwa.
30 Henga mwenu ata isabu ya ulindo wa myuti yenu Nnungu àniimala.
31 Bahi munayope, kwa kuva, mwenu nni mma maana namene kupunda vyuni
vyohe.
32 Munu woheyo anguyambukîla nangu muyo mwa vanu kuva, nang'e nni wang'une,
na nangu nguchininnyambukile muyo mwa Atatangu avêle kulihunde.
33 Henga munu woheyo ambengukâna nangu muyo mwa vanu, na nangu ngu-
chininkane muyo mwa Atatangu avêle kulihunde.”

Yesu àida na kuhapukana (Luka 12:51-53, 14:26-27)

34 “Munatende kuva nangu ngùidile unapelekeja amani pachilambo. Nanga, nangu
nikáidile unapelekeja amani ila ihapukani.
35 Kwa kuva, nangu ngùidile unavatenda vanu vahapukane.
‘Mwana wa chilume àmbehapukana na atatake,
mwana wa chimahe àmbehapukana na anyokwe,
na nkangalombwa àmbehapukana na nkawake.
36 Na amongo va munu vàmbekuva avala va nng'ande mwake.’§
37 Munu woheyo antâmwa atatake au anyokwe kupunda changutamwa nangu, aneyo
akálembelewa kuva nkúhundwa wangu. Na munu woheyo antâmwa mwanawe kupunda
changutamwa nangu, aneyo akálembelewa kuva nkúhundwa wangu.
38 Na munu woheyo akátamwa kuunyakula nsalaba wake na kuva tayali kuhwa
ing'anya yang'une, aneyo akáfala kuva munu wangu.
39 Na munu woheyo autâmwa namene umi wake kupunda changutamwa nangu,
akambekuva na umi ukee na ntululilo, henga munu akubâli kuhwa ing'anya yang'une,
achiave na umi ukee na ntululilo.”

Dinujo (Mako 9:41)

40 “Ampwechelânga mwenu, àngupwechelela nangu, na ayula angupwechelêla nangu,
àmpwechelela ayula ángutumîle.
41 Munu ampwechelêla nabii, ing'anya ya kuva nang'e nni nabii, àmbepata dinujo
dilandâna na dya nabii ayula, na munu ampwechêla munu atênda lalalembela Nnungu,
ing'anya ya kuva nang'e nni munu atênda lalalembela Nnungu, àmbepata dinujo di-
landâna na dya munu atênda lalalembela Nnungu.

---

‡ **10:25** Matayo àlembile Belisebuli, lina litumîke kumwamba Nanchindenga. Nchitabu cha Matayo 12:24 na Mako 3:22 na Luka 11:15, yònekana kuva vanu vanji váhawile kuva Yesu àtumila dimongo dyanga Belisebuli. § **10:36** Mika 7:6

42 Nangu nìnnyaulilanga uhiu kuva, munu woheyo ambemwîng'a yumo wa ava vajoko,
chikombe cha medi ladidimîla, ing'anya ya kuva nang'e nni nkúhundwa wangu, munu
aneyo àmbepata dinujo dyake."

11

Yesu na Yohana Nkúbatisa (Luka 7:18-35)

1 Yesu pamalidile uvalaija vakuhundwa vake kumi na mbili, nkuuka anepo nkuh-
wena unahunda na kuvahubilila vanu kudimanga dya chilambo cha ku Galilaya.
2 Yohana Nkúbatisa pánavele nnilungu, nkupilikana lachitendanga Yesu Kilisto, bahi
Yohana nkuvatuma vakuhundwa vake kwanga Yesu,
3 vakammuje kuchidoni, "Dachi, wako njo ayula Mpohi ahaulîka kuva àvenkwida au
tunnolele yunji?"
4 Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, "Uyang'ana, hwena mukannyaulile Yohana àlalá
lamupilikene na kulona,
5 vanu vaputêle meho vàvenkulola na vikwavi vìvenkuhwena na vavêle na mangun-
dula vànalama na mimwidi vàvenkupilikana na vanu vahwîle vànafufuka na amahuvani
vànahubiliwa Malove Lambone.
6 Wasa munu ayula akáleka kungukulupila nangu ing'anya ya àlalá langulatenda."
7 Vakuhundwa vanga Yohana pavachiuka, Yesu nkutandilika kulahaulila makuwa la
vanu habali dyanga Yohana wachidoni, "Dachi, pamupite kulilanga unannola Yohana,
múlolela muchone chani? Dachi, mútenda àmbekuva muchi imbalu itikînywa na mpapa?
Nanga!
8 Bahi ikànave uchocho, vino mwapite unalola chani? Munu awête dinguwo dikat-
apele? Nanga, akee uchocho! Vanu vawâla dinguwo dikatapele vaikâla n'ding'ande dya
chifalume.
9 Bahi nguhaulile, mwapite unalola chani? Dachi, mwapite unannola nabii? Elo!
Henga nangu nìnnyaulilanga kuva, umummwene ni nkulu kumpunda nabii.
10 Yohana njo n'jumbe achiyambwa Mmalemba Lanaswe, Nnungu pachihaula kuchi-
doni,
'Nangu nìmbentuma n'jumbe wangu akulongolelee,
aneyo njo ambekukatapajîja indila yako.'*
11 Nangu nìnnyaulilanga uhiu kuva, muvanu vavelekwejîje na mmahe, nanga munu
nkulu kumpunda Yohana Nkúbatisa. Henga ayula avalangîwa kuva n'joko kupunda
vammalele mu Ufalume wa Nnungu, aneyo njo nkulu kumpunda Yohana Nkúbatisa.
12 Kutandikila maduva lachihubili Yohana Nkúbatisa mpaka hambi, vanu vànautahuka
namene Ufalume wa Nnungu, na vanu vakálee isungu vànalinga kuuhavila kwa di-
mongo.
13 Kwa kuva, kabla Yohana Nkúbatisa akànambikamola, Sheliya ya Musa na manabii
vánilauja kuyamba mahiku alano.
14 Na ikàva mùnahulula kukulupila, bahi Yohana njo Eliya uvachinnyaula manabii kuva
àmbeida.
15 Avêle na makutu la kupilikana, apilikane!
16 Dachi, nivalandanye na chani vanu va chívelèkwà achino? Vàlandene na vavana
vaikalênge kusakoni uvavahaulila vavana avao kuva,
17 'Twanimwombelanga vimbeta, henga nanga pamunavinite!
Twaniimba dihimu dya kulikutangila, henga nanga pamunakutile!'
18 Kwa kuva, Yohana Nkúbatisa àniida, nang'e àjukile chihi munu wa kufunga-funga na
wala akákumbila divayi, henga vanu vàhaula kuva, 'Yohana àvele na nanndenga.'

---

* **11:10** Malaki 3:1

19 Henga Mwana wa Munu àniida, walya na kukumbila, henga vanu vàhaula kuva, ‘Ayu
munu nni nkúlya uwamba na nkúkalewa, nnyanjawavo vakútwala kodi na vanu vavêle
na masambi!’ Henga lúnda lwa Nnungu lùmaihwa kuva lwambone kupitila vitendo vya
vanu vavêle na lúnda anelwo.”

Dimanga dya vanu vakákulupila (Luka 10:13-15)

20 Anepo Yesu nkutandilika kuvaduma vanu va dimanga dyanatendile masaibu lohe,
ing'anya nanga pavanalekile kutenda masambi wachidoni,
21 “Ole wenu mwenu mmanu mma kuimanga ya Kolasini! Ole wenu mwenu mmanu
mma imanga ya Betisaida! Kwa kuva, ikàchiva masaibu latendêke kwenu mwenu,
ulatendeka kuimanga ya Tilo na ku Sidoni, vanu vake vakaniwala magunila na kuli-
pakalanga liu, kulanguja kuva vànileka kutenda masambi.
22 Henga nangu nìnnyaulila kuva, liduva lya hukumu, mwenu mùmbepata asabu ing'ulu
namene kupunda vanu va ku Tilo na ku Sidoni.
23 Na mwenu mmanu mma imanga ya Kapelinaumu, dachi mùtenda kuva
mùmbekwejwa mpaka muha kulihunde? Nanga, mùmbesulupuhwa mpaka pachinu
pavanu vahwîle! Kwa kuva, kuikave masaibu latendêke kwenu mwenu, lakàchitendeka
ku Sodoma, vanu va imanga aneyo vakàvechinkupwawa mpaka nelo.
24 Henga nìnnyaulila kuva, liduva lya hukumu, mwenu mùmbepata asabu ing'ulu
namene kupunda vanu va imanga ya ku Sodoma.”

Idang'ana kwang'une nguchininnyeweleje (Luka 10:21-22)

25 Upala Yesu nkutangola kuchidoni, “Atata, Nang'olo wa kulihunde na pachilambo,
nakulombolela kwa kuva, vitukutuku anevyo ùvapihite vanu vavêle na lúnda na vavêle
na elimu, nkuvahunukulila vanu vavêle na mitima ivêle muchi vana vajoko.
26 Elo Atata, kwa kuva njo chukatapaliwije wako.”
27 Yesu nkuvahaulila vanu kuchidoni, “Atatangu àngupele vitukutuku vyammalele.
Nanga munu ammaîte Mwana ikànave chihi Atata, na wala nanga munu ammaîte
Atata ikànave chihi Mwana chalumo na munu woheyo wantandwele Mwana kun-
nyunukulila.
28 Idang'ana kwang'une mmanu mmammalele muhopedile namene na kutemwa na
misigo iidopa, nangu nguchininnyeweleje.
29 Mukubali kulojwa na nangu malinga chalojwa ung'ombe akàhungwa likongwa,
na mulapapate mahundo langu kwa kuva nangu nni mpole na ngùvele na ntima wa
kulisulupuha, na mwenu muchimuyewelejwe mmitima yenu.
30 Kwa kuva, likongwa lyangu likápwateka, na nsigo wangu unapeyapeya.”

12

Yesu njo Nang'olo avêle na mamulaka ata Nniduva lya Kuyewelela (Mako 2:23-3:6, Luka 6:1-11)

1 Liduva limo lya Kuyewelela, Yesu ápita n'dindila dya mmawelu la ngano. Na
vakuhundwa vake vávele na indala, nkutandilika kupulula ngano na kutang'una.
2 Mafalisayo pavalawene anelo, nkunnyaulila Yesu kuchidoni, “Lola, vakuhundwa
vako vàtenda àlalá lakáluhusiwije na Sheliya ya Musa kutendwa Nniduva lya
Kuyewelela.”
3 Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, “Dachi, mwenu nanga pamusomile chanatendile
Nfalume Daudi, nang'e pamo na vavake pavanavele na indala?

4 Nang'e áingidile pa Ing'ande yanga Nnungu. Nang'e na vavake nkulya mikate
ihumîjwe kwanga Nnungu, ikanava nanga painaluhusiwije na Sheliya ya Musa kuliwa
na munu yunji ila makuhani weka.
5 Dachi, mukánambisoma mu Sheliya yanga Musa kuva Liduva lya Kuyewelela
makuhani vànailumula Sheliya kwa kukola madengo mu Ing'ande yanga Nnungu?
Henga nanga munu avasitâki kuva vàilumwile sheliya ya Liduva lya Kuyewelela.
6 Hambi nìnnyaulila kuva, apano pàvele munu nkulu kupunda Ing'ande yanga Nnungu.
7 Malemba Lanaswe làhaula kuva, 'Ngùlembela muvalanguje vanji chididi, akee un-
guhumija chihi sadaka.'* Mukàchimala mana la malove anelo, mukánavahukumu vanu
vakávele na makosa.
8 Kwa kuva, Mwana wa Munu njo Nang'olo avêle na mamulaka ata Nniduva lya
Kuyewelela."
9 Yesu nkuuka anepo, nkuinjila muing'ande yavo ya kunnyuwila Nnungu,
10 anemwo múvele na munu yumo ánavele na nkono udidimenge. Vanu nkum-
muja Yesu kuchidoni, "Dachi, Sheliya ya Musa ìnaluhusu unnamya munu Liduva lya
Kuyewelela?" Vanu vámmujije uchocho uchinga vapate ing'anya ya kunsitaki.
11 Yesu nkuvahaulila kuchidoni, "Munu ntwani mmwenu akámbenkamula na kun-
nyumya ungandolo wake, akàinjila nnipondo, Nniduva lya Kuyewelela?"
12 Bahi munu njo wa mana namene kupunda ungandolo! Na Sheliya yetu ìnatuluhusu
tutende lambone Nniduva lya Kuyewelela.
13 Anepo nkunnyaulila ayula munu kuchidoni, "Nyoloja nkono wako." Nang'e
nkuunyoloja, naunang'o nkulama, nkuva umi muchi unji.
14 Henga avala Mafalisayo nkuhuma pawelu, nkuva uvaujana namuna chivambe-
mmwalala Yesu.

Ntumishi atandolwejîje na Nnungu

15 Akuno Yesu amaîte anelyo livakudungidile, nkuuka anepo pachinu, na vanu vohe
nkumpapata. Na nang'e nkuvalamya vagonjo vammalele.
16 Nkuvalimbija vanannyaulile munu woheyo habali dyake.
17 Átendile uchocho uchinga latimile malove lanatangwele Nnungu kupitila kwanga
nabii Isaya kuva,
18 "Ayuno njo ntumishi wangu unintondwele,
unguntamwa, na ntima wangu unikatapaliwa nawe.
Nìmbemmika Umumu wangu nkati mwake,
nanang'e àmbevayanjajija hukumu yangu vanu va vilambo vyammalele.
19 Akámbepwatana na munu, na wala akámbenyokonya,
na nanga munu ambepilikâna lidi lyake mmadila.
20 Akámbevabaniha avala vadabadânga,
na wala kuvapweteha avala vakávele na dimongo,
àmbetenda uchocho mpaka pámbeitenda haki itawale.
21 Na vanu va vilambo vyammalele vàmbelisingila nang'e."†

Yesu na Nanchindenga
(Mako 3:20-30, Luka 11:14-23)

22 Anepo vanu nkumpelekejija Yesu munu anavele na nanndenga anantendile
aputale meho na kuva bubu. Yesu nkummusa nanndenga kwanga ayula munu,
nkuhulula kutangola na kulola.

---

* **12:7** Oseya 6:6 † **12:21** Apano Matayo àlembile "vàmbelisingila mulina lyake." Kwa vanu va mahiku anelo aneyo yavele itangodi ya kawaida kuhaula kuva, munu àtenda chinu mulina lya nkulu fulani. Na ívele na mana kuva ànilundana na aneyo nkulu na àtenda mambo kwa niaba yake na kwa mamulaka lake. Bahi kulisingila mulina lyake ìvele na mana ya kulisingila mwene, na akee chihi kulisingila lina.

23 Makuwa lammalele la vanu nkukangana uvachidoni, “Dachi, ìnahululika kuva ayu
nni N'dukuluwe Nfalume Daudi, utuchinnolela?”
24 Henga Mafalisayo pavapilikene anelo, nkuhaula kuchidoni, “Munu ayu àvausa
anamindenga kwa kuhululihwa na Nanchindenga,‡ nkulu wa anamindenga.”
25 Akuno Yesu alamaite lavachiliuja mmitima yavo, nkuvahaulila kuchidoni,
“Ufalume wohewo ulumbâna wene kwa wene, ùmbematoka, na imanga yoheyo au kaya
yoheyo ililumbânya yene ikambekwimila.
26 Ikàva Nanchindenga àmmusa nanndenga, bahi nang'e àlilumbanya mwene. Dachi,
ufalume wake ùmbekwimila dachi?
27 Mwenu mùhaula kuva nangu ngùvausa anamindenga kwa kuhululihwa na Nanchin-
denga§, dachi, nnani avêng'a vanu venu dimongo dya kuvausa anamindenga? Bahi
vanu venu mmene njo vambennyukûmu mwenu ing'anya ya malove lamutangwele.
28 Henga ikàva nangu nìvausa anamindenga kwa dimongo dya Umumu wa Nnungu,
bahi mumale kuva Ufalume wa Nnungu ùnimwidilanga.
29 Nanga munu ahulûla kuinjila muing'ande ya munu avêle na dimongo nkumpakany-
ola vitukutuku vyake, mpaka àtandilike kunnyunga mididi hoti. Anepo njo pambehulula
kumpakanyola vitukutuku vyake.
30 Munu woheyo akávele pamo na nangu, aneyo ànangutahuka, na munu woheyo
akákunganya pamo na nangu, aneyo ànamwadilihanya.
31 Bahi nangu nìnnyaulilanga kuva, vanu vachivasamehewe masambi lavo na kufulu
dyavo dinji, henga munu ambenkufûlu Umumu Wanaswe, akambesamehewa.
32 Munu woheyo ambentangolêla malove lahakalenge Mwana wa Munu achiasame-
hewe, henga ambenkufûlu Umumu Wanaswe akambesamehewa, mmaduva alano na
laida.”

Nnandi na vihepo vyake
(Luka 6:43-45)

33 “Nnandi ùmaikana kwa vihepo vyake. Kwa kuva, nnandi wambone ùpa vihepo
vyambone, na nnandi ukee wambone ùpa vihepo vikee vyambone.
34 Mwenu nni mmana mma nachihungo! Mùhulula dachi kutangola malove lam-
bone akuno mitima yenu ikávele yambone? Kwa kuva, munu àtongola àlalá laumbêle
muntima mwake.
35 Munu avêle na ntima wambone àhumya vitukutuku vyambone kuhaloka muvyam-
bone vyakondije muntima wake wambone, na munu akávele wambone àhumya vituku-
tuku vikee vyambone kuhaloka muvitukutuku vikee vyambone vyakondije muntima
wake ukee wambone.
36 Henga nangu nìnnyaulila kuva, liduva lya hukumu, vanu vàmbeyang'ula ing'anya ya
kila lilove likávele lyambone livatangwele.
37 Kwa kuva, kila munu àmbevalangiwa kuva wambone au kuhukumiwa asabu kupap-
atana na malove lake.”

Mafalisayo na vakúhunda Sheliya yanga Musa vàlembela valangujwe chimaiho
(Mako 8:11-12, Luka 11:29-32)

38 Anepo Mafalisayo na vakúhunda Sheliya yanga Musa nkunnyaulila Yesu kuchidoni,
“Nkúhunda, hwetu tùlembela utulanguje chimaiho cha lisaibu.”
39 Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, “Mwenu nni mmanu mma chívelèkwà cha vanu
vakákulupika kwa Nnungu na cha vanu vakútenda masambi, njo mana mùlembela
ninnangujange chimaiho, henga nanga pamumbelangujwa chimaiho chohecho ikànave
chihi achila cha nabii Yona.

‡ **12:24** Mana la Belisabuli, lola Matayo 10:25. § **12:27** Mana la Belisabuli, lola Matayo 10:25.

40 Malinga nabii Yona chanaikele maduva matatu chilo na muhi nnitumbo lya
uhomba nkulungwa, nni chiilembekuva kwanga Mwana wa Munu, àmbeikala maduva
matatu chilo na muhi, pahi chilambo.
41 Nniduva anelyo lya hukumu, vanu va ku Ninawi vàmbeimila na kuvasitaki vanu va
chívelèkwà achino kuva vànikosela. Kwa kuva, vanu va ku Ninawi vánilekanga kutenda
masambi ing'anya ya mahubili la nabii Yona, na apano pàvele munu yumo nkulungwa
kumpunda nabii Yona!
42 Na liduva lya hukumu, malukiya wa kusini, wa chilambo cha Sheba àmbeimila na
kuvasitaki vanu va chívelèkwà achino kuva vànikosela. Kwa kuva, nang'e ániida kuhaloka
chilambo cha kulehu kwida unapilikanila malove la lúnda la Nfalume Selemani, na
apano pàvele munu yumo nkulungwa kumpunda Nfalume Selemani."

Kuuya kwa nanndenga
(Luka 11:24-26)

43 "Nanndenga pammuka munu, àpita wadinguka-dinguka pachinu pakávele medi
wataha pachinu pakuyewelela, henga nanga papata.
44 Anepo àlihaulila mwene muntima kuva, 'Nìmbeuya kuing'ande yangu inguilekile.' Na
páùyà, àikoja ikaikalìwà, ipyailiwìjè na kila chinu chivikwìjè saana.
45 Anepo ànauka nkunavatwala anamindenga avake saba vabaya kumpunda nang'e,
na vammalele vànahwena nkumwenda aneyo munu. Na hali ya kuntululilo ya
munu aneyo ììva ibaya kupunda hali yake inandi. Uvila njo chiimbekuva kwa vanu
vachívelèkwà achino chihakalenge."

Ayuvake na vanung'unuvake Yesu
(Mako 3:31-35, Luka 8:19-21)

46 Yesu pachitangola na likuwa lya vanu, anyokwe pamo na vanung'unuvake váimidile
pawelu uvanninda valonjele nawe.
47 Munu yumo nkunnyaulila Yesu kuchidoni, "Anyoko pamo na vanung'unuvako
vàimidile pawelu, vàlembela valonjele na wako."
48 Yesu nkunnyang'ula kuchidoni, "Kwani mama nangu ni nnani na anung'unuvangu
ni vanani?"
49 Anepo Yesu nkuvaolotela nkono vakuhundwa vake, nkuhaula kuchidoni, "Avano
apano njo ayuvangu na vanung'unuvangu!
50 Kwa kuva, munu atênda lalalembela Atatangu avêle kulihunde, aneyo njo
nnung'unwangu na nnumbwangu na nnyuwangu."

13

Nfano wa nkúpanda
(Mako 4:1-9, Luka 8:4-8)

1 Liduva ulyolyo Yesu pahumidile pawelu, nkuuka nkuhwena unaikala kunyenje
litanda.
2 Makuwa makulu la vanu nkumwombalanila, bahi Yesu nkubidi akwele muingalava
ínavele nnitanda, nkuikala. Na vanu nkuva vaimidìlè kunnyangi.
3 Anepo Yesu nkuvahaulila vitukutuku vyohe kwa mifano wachidoni,
"Pilikanila! Nkúpanda ápite unapanda dimbeyu.
4 Pánavele nkumyaya dimbeyu, dinji nkumatokela nndila, vyuni nkuhaloka nkudi-
dadola.
5 Na dimbeyu dinji nkumatokela pachinu pavêle na mayanga-mayanga, pakávele na
ulongo wohe. Anedyo dimbeyu nkupiyanya kumela kwa kuva ulongo úvele kadiki.
6 Liduva palivadile, aneyo mitipu nkunyala, na kwa kuva dinyiya dikanatadile pahi
namene, bahi nkuyumanga.

7 Dimbeyu dinji nkumatokela pachinu pavêle miva, nkumela, miva nkukulumuka na
kuidingila aila mitipu.
8 Na dimbeyu dinji nkumatokela paulongo wa matapata, na ulongo anewo
nkupundya kuhumya mafuno myanda myamoja au sitini au salasini, kupunda dim-
beyu adila dipandwîje.
9 Avêle na makutu la kupilikana, apilikane!”

Ing'anya ya kutumila mifano
(Mako 4:10-12, Luka 8:9-10)

10 Vakuhundwa vake nkummwenela Yesu, nkummuja kuchidoni, “Mwadachi ùlonjela
na vanu kwa kutumila mifano?”
11 Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, “Mwenu mùnijaliwa kudimala disili dya Ufalume wa
Nnungu, henga vanang'o nanga pavanajaliwije.
12 Kwa kuva, munu avêle na chinu àmbeyenjejwa àáve na vyohe, henga ayula akávele
na chinu, ata achila kadiki chavenacho àmbepokonyolwa.
13 Njo mana ngùtangola navo kwa mifano, kwa kuva kulola vànalola, henga nanga
chivachona, na kupilikanila vanapilikanila, henga nanga pavapilikana na wala
kwelewa.
14 Kwa vanang'o, kuva uchocho nni kutimisa malove lanatangwele nabii Isaya kuva,
‘Kupilikana mùmbepilikana, henga mukambekwelewa.
Na kulola mùmbelola, henga mukambekameka.
15 Kwa kuva, mitima ya ava vanu ìninonopa,
na makutu lavo lànaidopa kupilikana,
na meho lavo vànionija.
Kuikavele ikàva uchocho, vakanilola kwa meho lavo,
na vakanipilikana kwa makutu lavo,
na vakanikameka kwa mitima yavo,
na vakaningulaukila,
nanani nikanivalamya.’

16 Henga wasa mwenu, kwa kuva meho lenu lanaloleha saana, na makutu lenu
lanapilikaniha saana.
17 Nangu nìnnyaulilanga uhiu kuva, manabii vohe na vanu váchitèndà lalalem-
bela Nnungu, vánilembela kulona lamulona mwenu, henga nanga pavanalawene, na
vánilembela kulapilikana alano lamupilikana mwenu, henga nanga pavanalapilikene.”

Yesu àtana chiulanda nfano wa nkúpanda
(Mako 4:13-20, Luka 8:11-15)

18 Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Mwenu pilikanila chiulanda nfano wa nkúpanda.
19 Vanu vapilikâna lilove liyâmba Ufalume wa Nnungu bila kwelewa, avano
vàlandanywa na amula nndila mudimatokedile adila dimbeyu. Nanchindenga ànaida na
kuchiusa achila chipandwîje mmitima yavo.
20 Na pachinu pavêle mayanga-mayanga padimatokedile adila dimbeyu, anepo
pàlandanywa na vanu valipwechelêla lilove kwa kulihangalalila,
21 henga kwa kuva anelyo lilove nanga palyenda mmitima yavo muchi chidikatita
dinyiya pachinu pavêle mayanga, vanu anevo vàlikamulila chihi kwa uhiku kadiki alila
lilove liyâmba Ufalume wa Nnungu, na kukàida kulaga au kubanika ing'anya ya alila
lilove, upala vànahochejwa.
22 Na pachinu pavêle miva, apala padimatokedîle adila dimbeyu, anepo pàlandanywa
na vanu valipilikâna anelyo lilove, henga lipamba lya pachilambo na kukumbika na
dimali, anevyo vìnalidingila anelyo lilove lipandwîje mmitima yavo, nkuva chihi nanga
kuhumya mafuno.

23 Na pachinu pavêle ulongo wa matapata, apala padimatokedîle adila dimbeyu,
anepo pàlandanywa na vanu valipilikâna lilove anelyo na kulyelewa, vanu anevo
vànapundya kuhumya mafuno, yumo myanda myamoja na yunji myanda sitini na yunji
myanda salasini, kupunda dimbeyu adila dipandwîje."

Nfano wa lukwekwe

24 Yesu nkuvahaulila vanu kavila nfano unji wachidoni, "Ufalume wa Nnungu
ùlandana na munu apandîle dimbeyu dyambone mmwelu mwake.
25 Henga vanu pavanalele luwono, nkuida mmongo wake nkùpanda lukwekwe
ching'ati ngano, nkuuka.
26 Ngano paitandilike umela na kutumbuka dinumbu, nkwonekana na lukwekwe
amula mmwelu.
27 Bahi vatumishi va mwene welu nkummwenela mwene welu, nkunnyaulila kuchi-
doni, 'Nang'olo, tenda úpandile dimbeyu dyambone mmwelu wako? Hambi lukwekwe
lùhaleke kwachi?'
28 Nang'e nkuvayang'ula kuchidoni, 'Mmongo wangu njo atendîle uchocho.' Vatu-
mishi vake nkummuja kuchidoni, 'Dachi, unalembela tuhwene tukaludabole?'
29 Nang'e nkuvayang'ula kuchidoni, 'Nanga, munadabole, uyopa munadabola kumo
na ngano.
30 Vilekange vyammalele vikulumuke pamo mpaka lichela. Anepo njo panimbe-
vahaulila vakúfuna kuva, tandilika kudabolanga lukwekwe na kuluhunga matunji na
mulutaye mmoto, koka muilokotanye ngano na kuivika nnikangala lyangu.' "

Nfano wa imbeyu ya haladali na nfano wa hamila
(Mako 4:30-34, Luka 13:18-21)

31 Yesu nkuvahaulila kavila nfano unji wachidoni, "Ufalume wa Nnungu ùlandana na
imbeyu ya haladali yanatwete munu yumo, nkuipanda mmwelu mwake.
32 Imbeyu yêne, nni inyoko upunda dimbeyu dyammalele, henga nnandi wake
paukulumuka ùùva nkulungwa kupunda milandi yammalele ya imbowa ya mmwelu
wa bustani, ata vyuni vànahulula chihi kudenga vitehi n'dinavi dyake."
33 Yesu nkuvahaulila nfano unji kavila wachidoni, "Ufalume wa Nnungu ùlandana na
hamila yanatwete mmahe yumo, nkuikundanya na uhu wohe wa ngano, na lidonji
lyammalele nkuumuka."
34 Alano lammalele, Yesu ánilahaulila makuwa la vanu kwa mifano. Na nanga chinu
chanavahaulidile bila kutumila nfano,
35 uchinga litimile lilove lyanatangwele nabii kuva,
"Nìmbetangola navo kwa mifano,
na nìmbevahaulila mambo lapihîke, kutandikila kuumbwa kwa chilambo."

Yesu àtana chiulanda nfano wa lukwekwe

36 Anepo Yesu nkulaleka makuwa la vanu, nkuinjila nng'ande. Vakuhundwa vake
nkummwenela, nkunnyaulila kuchidoni, "Tuhaulile chiulanda aula nfano wa luk-
wekwe mmwelu."
37 Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, "Ayula apandîle adila dimbeyu dyambone nni
Mwana wa Munu.
38 Aula welu ni chilambo, na adila dimbeyu dyambone ni vanu va mu Ufalume wa
Nnungu, na alula lukwekwe ni vanu vanga Ibilisi, ayula nkútenda lahakalenge.
39 Na mmongo apandîle alula lukwekwe ni Ibilisi, na lichela ni ntululilo wa chilambo,
na vakúfuna ni malaika.
40 Bahi malinga chiludobolewa lukwekwe na kuyochwa mmoto, nni chiimbekuva
ntululilo wa chilambo.
41 Mwana wa Munu àmbevatuma malaika vake vàuse kuhaloka mu Ufalume wake kila
chinu chitênda vanu vatende sambi, pamo na vanu vammalele vatendânga lahakalenge,

42 na kuvayaha nnitungulu lya moto, aneko nni kuvambekuta na kuhaya meno.
43 Anepo njo vanu váchitenda lalalembela Nnungu pavambeng'anyima muchi liduva
mu Ufalume wa Atatawavo. Avêle na makutu la kupilikana, apilikane!”

Nfano wa dimali dipihîjwe na nfano wa lulu

44 “Ufalume wa Nnungu ùlandana na lichehe lya dimali dya isabu ing'ulu linapihijwe
mmwelu. Munu yumo paliwene, nkulipiha kavila. Nkuuka anepo wahangalala,
nkuhwena unasumisa vitukutuku vyammalele vyavenavyo, nkunausuma aula welu.
45 Kavila, Ufalume wa Nnungu ùlandana na nkúchuusa yumo, atâha lulu dyambone.
46 Payonite lulu ya samani ing'ulu, nkuhwena unasumisa vitukutuku vyammalele
vyavenavyo, nkunaisuma aila lulu.”

Nfano wa lwau

47 “Kavila, Ufalume wa Nnungu ùlandana na lwau luvatadile m'bahali, nkuupa di-
homba dya kila namuna.
48 Dihomba padyombele nnwau, vanu nkuutangila lwau kunnyangi, nkuikalanga,
nkuditandolela dihomba dikatapele mmakalala, na adila dihakalenge nkudiyaha.
49 Uvila njo chiimbekuva ntululilo wa chilambo. Vàmbehaloka malaika na kuvahapula
vanu váchitèndà lahakalenge kuhaloka kwa vanu váchitèndà lalalembela Nnungu.
50 Anepo anevo vanu váchitèndà lahakalenge vàmbeyahwa nnitungulu lya moto, aneko
njo kuvambekuta na kuhaya meno.”

Vitukutuku vyahambi na vyakala

51 Yesu nkuvauja kuchidoni, “Dachi, mùnivimala vitukutuku anevyo vyammalele?”
Vanang'o nkunnyang'ula kuchidoni, “Elo.”
52 Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Bahi kila nkúhunda Sheliya ya Musa ààva
nkuhundwa mu Ufalume wa Nnungu, aneyo àlandana na munu, mwene ing'ande
ahûmya vitukutuku vyahambi na vyakala kuhaloka nnichehe lyake lya kukondidya
dimali dya isabu ing'ulu.”

Vanu va ku Nasaleti vànnyita Yesu (Mako 6:1-6, Luka 4:16-30)

53 Yesu pamalidile kuhaula mifano aneyo, nkuuka pachinu anepo,
54 nkuhwena ku Nasaleti chijiji cha kwave. Nkutandilika kuvahunda vanu mu-
ing'ande yavo ya kunnyuwila Nnungu, na vanu nkukangana uvachidoni, “Ayu munu
apête kwachi lúnda alu na dimongo dya kutenda masaibu?
55 Kwani ayu akee ayula mwana wanga fundi selemala? Na anyokwe akee ayula
uvanchema Maliya na anung'unuvake akee anga Yakobo na Yusufu na Simoni na Yuda?
56 Dachi, na alumbuvake vammalele akee vatuikanavo apano petu? Dachi, àlapete
kwachi alano lammalele?”
57 Bahi vanang'o nkunsunalila. Henga Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Nabii nanga
kwakapata eshima ikànave chihi nkaya yake na kwa alangavake.”
58 Bahi Yesu nanga panatendile masaibu lohe, ing'anya nanga pavanankulupidile.

14

Kuhwa kwanga Yohana Nkúbatisa (Mako 6:14-29, Luka 9:7-9)

1 Mmaduva anelo, Nfalume Helode ánipilikana habali dyanga Yesu.
2 Nkuvahaulila vatumishi vake kuva, “Munu ayu nni Yohana Nkúbatisa, ànifufuka
kuhaloka kwa vanu vahwîle, njo mana dimongo dya masaibu dìkola madengo nkati
mwake.”
3 Helode njo analaijîje Yohana akamulwe na kutaywa nnilungu, ing'anya yanga
Helodiya, n'jawe Filipo, nnung'une wake mwene.

4 Kwa kuva, Yohana ánnyaulidile Helode kuchidoni, “Ikáluhusiwa wako kwikalana na
mmahe aneyo!”
5 Helode álembela ammwalale Yohana, henga ávayopile vanu, kwa kuva, kwa vanang'o
Yohana ávele nabii.
6 Paikamwele sikukuu ya kuvelekwa kwanga Helode, mwali wanga Helodiya ánivina
muyo mwa vayeni nkunhangalaja Helode.
7 Bahi Helode nkumwahidi ayula mwali kuva achiamwing'e chohecho chambeyuwa.
8 Anyokwe ayula mwali nkunnyaulila chinu chakuyuwa. Ayula mwali nkunnyaulila
Nfalume Helode kuchidoni, “Idanawo nsahani muti wanga Yohana Nkúbatisa.”
9 Nfalume nkuva nnihindambi, henga kwa kuva ániahidi na ing'anya ya avala vayeni
apala paing'ole, nkulaija vamwing'e.
10 Bahi Nfalume Helode nkulaija Yohana acheketwe muti nnilungu.
11 Nkuida na muti wanga Yohana nsahani, nkumwing'a ayula mwali, nang'e
nkumpelekejija anyokwe.
12 Vakuhundwa vanga Yohana nkuida, nkuutwala mmili wake, nkuusika. Anepo,
nkuhwena unannyaulila habali aneyo Yesu.

Yesu àveng'a chakulya vanu vapundîle alufu nnyano
(Mako 6:30-44, Luka 9:10-17, Yohana 6:1-14)

13 Yesu papilikene habali dyanga Yohana, ániuka apala, nkukwela muingalava, nkuh-
wena weka pachinu pakávele na vanu. Na vanu pavapilikene, nkummwenela kwa
madodo uholoka kudimanga.
14 Yesu pasulupwike muingalava, nkulyona likuwa likulungwa lya vanu, nkuvavikila
chididi, nkuvalamya vagonjo vavo.
15 Pachikamwele chinalyulo, vakuhundwa vake nkummwenela, nkunnyaulila,
“Apano patuvele ni palilanga na hambi liduva lìniswa. Bahi valaile vanu uchinga
vahweneng'ane kuvijiji vakalisumile chakulya.”
16 Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Vanang'o vakálembelewa vahweneng'ane. Veng'e
mwenu chakulya.”
17 Vanang'o nkunnyaulila kuchidoni, “Hwetu tùvele chihi na mikate nnyano na
ahomba vavili.”
18 Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Idanavyo apano.”
19 Nkuvahaulila vanu vaikalange muukoka. Nkùtwala aila mikate nnyano na avala
ahomba vavili, nkulola muha kulihunde, nkunshukulu Nnungu. Nkuimeyanya aila
mikate, nkuveng'a vakuhundwa vake, vakuhundwa nkuvayavanyija vanu.
20 Vanu vammalele nkulyanga na kusiba. Vakuhundwa nkulokotanga maisalilo,
nkwombaja makalala kumi na mbili.
21 Vanu vanalile vávele valume alufu nnyano, bila kuvavalangila vamahe na vavana.

Yesu àonga muha medi
(Mako 6:45-52, Yohana 6:15-21)

22 Upala, Yesu nkuvahaulila vakuhundwa vake vakwelange muingalava, valongolele
kung'ambo litanda, akuno nang'e walalaila makuwa la vanu.
23 Pávalaidile vanu, nkukwela nnichinga weka unayuwa. Chinalyulo, nang'e ávele
chihi weka aneko,
24 na uhiku anewo ingalava ívele ihwikìlè ching'ati litanda, akuno mawimbi ulaipanya
aila ingalava, ing'anya lipungo linapunga kuholokela muyo mwavo.
25 Kulyamba, Yesu nkuvahwenela vakuhundwa vake akuno waonga muha medi.
26 Vakuhundwa vake pavammwene waonga muha medi, vániyopa namene, nkuhaula
kuchidoni, “Ali lindelya!” Nkukuta ding'uto kwa kuyopa.
27 Upala, Yesu nkuhaula, “Likamye ntima, munayope nni nangu!”

28 Petulo nkunnyaulila Yesu, “Nang'olo, ukava njo wako, nguhaulile ngwonge muha
medi nguide ukwokwo.”
29 Yesu nkunnyaulila, “Ida.” Bahi Petulo nkuhuma muingalava, nkwonga muha medi,
nkummwenela Yesu.
30 Henga palyonite alila lipungo ulipunga namene nkuyopa, nkutandilika kutitimila,
nkukuta ding'uto wachidoni, “Nang'olo, ngupohe!”
31 Upala, Yesu nkunyoloja nkono wake, nkunkamula nkunnyaulila kuchidoni, “Wako
ùvele na ing'ulupa inyoko. Mwadachi ukákulupila kuva nahulula ukutenda wonge muha
medi?”
32 Apala, nkukwelanga muingalava na lipungo nkunyalala.
33 Na vammalele vánavèlè muingalava nkuntindivalila malundi, nkuhaula kuchidoni,
“Muhiu wako nni Mwana wanga Nnungu.”

Yesu àvalamya vagonjo ku Genesaleti (Mako 6:53-56)

34 Yesu na vakuhundwa vake pavayombweke litanda, nkuhwika chilambo cha ku
Genesaleti.
35 Vanu va pachinu anepo pavammaite kuva ayu nni Yesu, nkuyanjaja habali nchil-
ambo chammalele cha ku Genesaleti. Vanu nkumpelekejija Yesu vagonjo vammalele,
36 nkunnyuwa namene van'guse kananga lupepe lwa lijoho lyake. Na vammalele
vanan'gusije vánilama mwalehu.

15

Mambo lantênda munu ààve najisi (Mako 7:1-23)

1 Bahi Mafalisayo vanji na vakúhunda Sheliya ya Musa uholoka ku Yelusalemu,
nkummwenela Yesu nkummuja kuchidoni,
2 “Mwadachi vakuhundwa vako vakálakamula mahundo la mihambo ivatulekedile
anyakala vetu? Kwa kuva, nanga pavakalava medi mmakono kabla ya kulya!”
3 Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, “Mwadachi na mwenu muleka kudikamula amuli
dya Nnungu ing'anya ya mahundo la mihambo yenu mmene?
4 Kwa kuva, Nnungu átele kuchidoni, ‘Mweshimu atatako na anyoko,’ na ‘Munu
antongolêla atatake au anyokwe malove lahakalenge àlembelewa awalalwe’.
5 Henga mwenu mùhaula kuva akee lasima munu kumweshimu atatake, na mùhunda
kuva munu ànahulula chihi kunnyaulila atatake au anyokwe kuva ‘Chinu chichichi
chikwing'e faida, ngùchihumije sadaka kwa Nnungu.’
6 Anecho nni chimuleka lilove lyanga Nnungu ing'anya ya kupapata mahundo la
mihambo yenu mmene.
7 Mmakulilambilila mwenu! Nabii Isaya álaujije saana kumwamba mwenu, panalem-
bile malove la Nnungu lahaûla kuva,
8 ‘Ava vanu vàngweshimu chihi pakanya,
henga mitima yavo ìvele kulehu na nangu.
9 Kungwabudu kwavo kukee mana,
kwa kuva, mahundo lavo nni malaijo chihi la vanu.’ ”
10 Bahi Yesu nkulichema alila likuwa lya vanu nkuvahaulila kuchidoni, “Pilikaniha
saana, mumale!
11 Chinu chintênda munu kuva najisi muyo mwa Nnungu chikávele achila chênda
pakanya, ila malove làhuma nkati mwanga munu njo lantênda kuva najisi.”
12 Vakuhundwa vake nkummwenela, nkummuja kuchidoni, “Dachi, ivi unimala kuva
Mafalisayo vànivisa pavapilikene malove anelo?”

13 Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, “Kila nnandi wakaupandile Atatangu wa kuli-
hunde, umbedobolewa.
14 Valekange! Vanang'o nni vakúlodya vaputêle meho, vavalôdya vakúputala avao.
Munu aputêle meho akànnodya wakuputala nnyake, vammalele vavili vàmatokela
nnipondo.”
15 Petulo nkuhaula kuchidoni, “Tuhaulile mana la nfano anewo.”
16 Yesu nkuvauja kuchidoni, “Dachi, mpaka hambi na mwenu nkámaite?
17 Dachi, mukámaite kuva kila chinu chênda nkanya, chìhwena nnitumbo na lukoto
nkunachiyapuka?
18 Henga malove lahûma nkanya, làhaloka muntima, na anelo njo lantâya munu
unajisi.
19 Kwa kuva, muntima mwanga munu mùhuma mawaso lahakalenge na kuwalala
na kulala ugoni na usalati na kwiva na ushahidi wa kulambila na kuntongolela munu
lahakalenge.
20 Anelo njo lantênda munu ààve najisi. Henga kulya chakulya bila kukalava makono
kukántenda munu ààve najisi.”

Ing'ulupa yanga mmahe wa ku Kanaani (Mako 7:24-30)

21 Bahi Yesu nkuuka pachinu anepo, nkuhwena kuchilambo chivêle pepi na dimanga
dya ku Tilo na ku Sidoni.
22 Bahi nkuhaloka mmahe yumo Nkanaani achiikala chilambo anecho, nkukuta,
akuno wachidoni, “Nang'olo, N'dukuluwe Nfalume Daudi, ngùvikile chididi! Kwa kuva,
nanndenga ànannagiha namene mwali wangu.”
23 Henga Yesu nanga panayangw'ile chinu. Bahi vakuhundwa vake nkummwenela
Yesu nkunnyaulila kuchidoni, “Nnyaulile ahwene, mana anyakonya chihi watupapata
hwetu.”
24 Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, “Nangu ngùtumwije chihi kwa vanu va Isilaeli vavêle
muchi angandolo vayahîke.”
25 Bahi ayula mmahe nkuida, nkuntindivalila Yesu malundi, nkuchidoni, “Nang'olo,
nguyangate.”
26 Yesu nkunnyang'ula kuva, “Ikákatapala kutwala chakulya cha vavana nkuvayelela
ang'avanga.”
27 Ayula mmahe nkuchidoni, “Elo Nang'olo, henga ata ang'avanga vànalya makombo
lamatwêke pameza ya nang'olo wavo.”
28 Apala Yesu nkunnyaulila ayula nkongwe kuchidoni, “Mama, ing'ulupa yako nni
ing'ulu! Bahi utendewe muchi chulembela.” Udisaa udila nanndenga nkummuka ayula
mwali, nkulama.

Yesu àvalamya vanu vohe

29 Bahi Yesu nkuuka anepo nkuhwena kunyenje Litanda lya ku Galilaya, nkukwela
nnichinga, nkuikala aneko.
30 Makuwa makulungwa la vanu nkummwenela uvampelekejija vanu valamêle na
vaputêle meho na vikwavi na mabubu na vanu vanji vohe, nkuvavika muyo mwanga
Yesu, nanang'e nkuvalamya.
31 Vanu nkukangana namene pavavawene mabubu uvatangola na vikwavi uvilama
na valamele uvahwena na vaputêle meho uvalola, vanu nkunnombolela Nnungu wa
Vaisilaeli.

Yesu àveng'a chakulya vanu vapûnda alufu ncheche (Mako 8:1-10)

32 Anepo Yesu nkuvachema vakuhundwa vake, nkuvahaulila kuchidoni, “Nangu
nìvavikila chididi ava vanu ing'anya vàikele na nangu maduva matatu vino, na hambi

chakulya chìnivahilila. Nanga paikatapala nivaleke vahweneng'ane akuno vadobìlè, uyopa vanadilika nndila."
33 Vakuhundwa nkunnyaulila kuchidoni, "Apano patuvele palilanga. Dachi, tùmbepata kwachi mikate ya kuvatoleja vanu ava vammalele?"
34 Yesu nkuvauja kuchidoni, "Mùvele na mikate mingapi?" Vanang'o nkunnyang'ula kuchidoni, "Saba na ahomba kadiki vadikidiki."
35 Yesu nkuvahaulila vanu vaikalange pahi.
36 Anepo nkuitwala aila mikate saba na avala ahomba, nkunshukulu Nnungu, nkuvimeyanya, nkuveng'a vakuhundwa vake vavayavile vanu.
37 Vammalele nkulyanga na kusiba, vakuhundwa nkulokotanya maisalilo, nkwombaja makalala saba makulungwa.
38 Na vanalile vávele vanu valume alufu ncheche, bila kuvavalangila akongwe na vavana.
39 Anepo Yesu nkuvalaila vanu, nkuinjila muingalava, nkuhwena kuchilambo cha ku Magadani.

16

Mafalisayo na Masadukayo vàlembela valangujwe chimaiho cha lisaibu (Mako 8:11-13, Luka 12:54-56)

1 Mafalisayo na Masadukayo nkummwenela Yesu nkunninga avalanguje chimaiho cha lisaibu chimaîha kuva dimongo dyake dìhaloka muha kulihunde.
2 Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, "Pachikamola chinalyulo, mùhaula kuva, 'Uhiku wa nundu ùlembekuva wambone, kwa kuva kumahunde kwanahuvi.'
3 Na ulyamba paucha mùhaula kuva, 'Nelo ìmbetonya imbula ing'ulungwa ya lipungo kwa kuva kumahunde kùnikunduvala na mahunde lànidimbya.' Mwenu mùnahulula kulauja hali ya hewa kwa kuloleha kumahunde, henga nanga pamuhulula kumala vimaiho vya mahiku alano.
4 Mwenu nni mmanu mma chívelèkwà cha vanu vakákulupika kwa Nnungu na cha vakútenda masambi, njo mana mùlembela ninnangujange chimaiho, henga nanga pamumbelangujwa chimaiho chohecho cha lisaibu ikànave chihi achila cha nabii Yona." Anepo Yesu nkuvaleka, nkulihwenela.

Hamila ya Mafalisayo na Masadukayo (Mako 8:14-21)

5 Vakuhundwa pavayombweke litanda, nkuhimukila kuva, vàniluvalila unyakula mikate.
6 Yesu nkuvahaulila kuchidoni, "Lyongolelange na mulinyemye na hamila ya Mafalisayo na Masadukayo."
7 Vanang'o nkuva uvahaulanila kuchidoni, "Àtangola uchocho ing'anya itukanyakwile mikate."
8 Yesu ánimala chivachiliuja, nkuvahaulila kuchidoni, "Mwenu mmanu muvêle na ing'ulupa inyoko, mwadachi mùujana ing'anya imukavele na mikate?
9 Mpaka hambi mùkanamala? Dachi, mukákumbukila aila mikate nnyano innavayavidile vanu vapûnda alufu nnyano? Dachi, mwómbajije makalala mangapi la maisalilo?
10 Na aila mikate saba innavayavidile vanu vapûnda alufu ncheche, dachi, múlokotanyije makalala mangapi la maisalilo?
11 Mwadachi mwenu mukámaite kuva nangu nikáchiiyamba mikate? Henga lyongolelange na hamila ya Mafalisayo na Masadukayo!"
12 Anepo vakuhundwa nkumala kuva Yesu nanga pachivahaulila valyongolele na hamila ya mikate, ila valyongolele na mahundo la Mafalisayo na Masadukayo.

Yesu njo Kilisto, na nni lasima abanihwe na kuhwa
(Mako 8:27-9:1, Luka 9:18-27)

13 Yesu pakamwele pepi na imanga ya Kaisaliya Filipi, nkuvauja vakuhundwa vake
kuchidoni, “Dachi, vanu vachidachi, Mwana wa Munu nni nnani?”
14 Vanang'o nkunnyang'ula kuchidoni, “Vanu vanji vàhaula kuva wako nni Yohana
Nkúbatisa, na vanji Eliya, na vanji Yelemiya au yumo wa manabii.”
15 Yesu nkuvauja kuva, “Dachi, na mwenu muchidachi, nangu nnani?”
16 Simoni uvanchema Petulo nkuyang'ula kuchidoni, “Wako nni Kilisto, Mwana
wanga Nnungu mumi.”
17 Yesu nkunnyang'ula kuva, “Wasa wako Simoni mwana wanga Yona, kwa kuva akee
munu akuhunukulidîle, ila mwene Atatangu avêle kulihunde.
18 Wako Petulo, wako nni liyanga likulungwa na muha liyanga alino nìmbetandiliha na
kuhweneha likuwa lya vanu vangukulupîla, na kuhwa kukambelilema likuwa anelyo.*
19 Nìmbekwing'a wako mitukulo ya Ufalume wa Nnungu, na lyohelyo lyumbelihunga
pachilambo, lìmbehungwa na kulihunde, na lyohelyo lyumbelihungula pachilambo,
lìmbehunguliwa na kulihunde.”
20 Anepo Yesu nkuvalimbija vakuhundwa vake vanannyaulile munu woheyo kuva
nang'e njo Kilisto.
21 Bahi kutandikila anepo, Yesu nkutandilika uvahaulila vakuhundwa vake kuva,
àlembelewa ahwene ku Yelusalemu, na aneko vasele va Vayahudi na makuhani vakulu
na vakúhunda Sheliya ya Musa vàmbem'baniha namene, vàmbemmwalala na liduva lya tatu
lya kuhwa kwake àmbefufuka.
22 Anepo Petulo nkuntwala Yesu kunyenje, nkutandilika kuntahuka wachidoni,
“Mwiko Nang'olo, anelyo wala likambekukoja wako!”
23 Yesu nkulauka nkunnyaulila Petulo kuchidoni, “Uka muyo mwangu, Nanchin-
denga! Wako nni lutambo kwang'une, kwa kuva, mawaso lako lakee la chinnungu ila
la chimunu chihi.”
24 Bahi Yesu nkuvahaulila vakuhundwa vake kuchidoni, “Munu woheyo akàlembela
kungupapata nangu, lasima alishukulu mwene, alitike nsalaba wake koka angupapate.
25 Na munu woheyo autâmwa namene umi wake upunda changutamwa nangu,
akambekuva na umi ukee na ntululilo, henga munu akubâli kuhwa ing'anya yang'une
achiave na umi ukee na ntululilo.
26 Dachi, munu àmbepata faida ntwani akàpata kila chinu cha pachilambo, akuno
auyahìtè umi ukee na ntululilo? Au pàvele chinu ntwani apano pachilambo munu
chambebadilana uchinga apate umi ukee na ntululilo?
27 Kwa kuva, Mwana wa Munu àmbekwida muukulu wa Atatake pamo na malaika, na
anepo nni pambennipa kila munu kupapatana na vitendo vyatendile.
28 Nangu nìnnyaulilanga uhiu kuva, vanu vanji vaimidîle apano vakambekuhwa
mpaka pavambemwona Mwana wa Munu waida mu Ufalume wake.”

17

Kubadilika kwanga Yesu aneko kulichinga
(Mako 9:2-13, Luka 9:28-36)

1 Bada ya maduva sita, Yesu nkuntwala Petulo na Yakobo na Yohana nnung'une
Yakobo, nkuhwena navo weka muha lichinga lilehu namene.
2 Aneko Yesu nkubadilika muyo mwavo, lyenye lyake nkuchenga muchi liduva na
dinguwo dyake nkung'anyima muchi nng'anje wa ing'uva.

* **16:18** Munsitali auno Matayo àlembile kuva “milango ya Hades.” Vanu va maduva anelo vákulupila kuva, Hades
pávele pachinu pavachihwena vanu vahwîle, bahi nsitali auno ùvele na mana kuva, ata kuhwa kukambehulula
kulilema likuwa lya vanu vankulupîla Yesu. Likuwa anelyo lìmbehweneha chihi kupwawa, vyaka na vyaka.

3 Anepo nkuhumila Musa na nabii Eliya nkuva uvatangola na Yesu.
4 Petulo nkunnyaulila Yesu kuchidoni, “Nang'olo, nni chinu chambone hwetu kupwawa apano! Ukàlembela, nguchingudenge migongwe mitatu, umo wako na umo wa Musa na umo wa Eliya.”
5 Petulo pachitangola anelo, lihunde lyakuchenga namene nkuvahinika, na lidi nkupilikanika kuhaloka mualila lihunde ulichidoni, “Ayuno nni Mwanangu unintamwa, ungukatapaliwa nawe, mpilikanile nang'e.”
6 Avala vakuhundwa pavalipilikene anelyo lidi, nkuhunama na kuyopa namene.
7 Henga Yesu nkuhwena, nkuvagusa, nkuhaula kuchidoni, “Imilanga, munayope!”
8 Na pavakusumbwile meho nanga pavanamwonite munu yunji, nkumwona chihi Yesu weka.
9 Bahi pavachisulupuka nnichinga, Yesu nkuvaamulisa wachidoni, “Munannyaulile munu woheyo achila chimuchiwene, mpaka Mwana wa Munu pámbefufùkà kuhaloka kwa vanu vahwîle.”
10 Vakuhundwa vake nkummuja uvachidoni, “Mwadachi, vakúhunda Sheliya yanga Musa vàhaula kuva nabii Eliya lasima alongolele kwida kavila hoti?”
11 Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, “Muhiu, Eliya àmbekwida hoti unakatapaja lammalele,
12 henga nangu nìnnyaulilanga kuva, Eliya tayali àniida kavila, na wala vanammale, nkuntendela chihi chivalembedile vene. Uvila njo chivambem'baniha Mwana wa Munu.”
13 Bahi vakuhundwa nkumala kuva àmwamba Yohana Nkúbatisa.

Yesu ànnamya nnemba avêle na nanndenga (Mako 9:14-29, Luka 9:37-43)

14 Pavakamwele kulikuwa lya vanu, munu yumo nkummwenela Yesu nkutindivala malundi muyo mwa Yesu,
15 nkuchidoni, “Nang'olo, mmikile chididi mwanangu. Nang'e àvele na chihundahunda, na ànabanika namene, kwa kuva, myanda yohe àmatokela pamoto na myanda inji mmedi.
16 Ǹnimpelekeja kwa vakuhundwa vako, henga nanga pavahulwile kummusa aneyo nanndenga.”
17 Yesu nkuyang'ula kuchidoni, “Mwenu mmanu mma chívelèkwà chikákulupila na chihochedîle! Dachi, nìmbeikala na mwenu mpaka chakani na nìmbempilililа mpaka chakani? Idanawe apano mwanalo.”
18 Bahi Yesu nkunkalipila ayula nanndenga, na nanndenga nkummuka, na ayula nnemba nkulama upala.
19 Anepo vakuhundwa nkummwenela Yesu paweka, nkummuja kuchidoni, “Mwadachi, hwetu nanga patunahulwile kummusa ayula nanndenga?”
20 Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, “Ing'anya ing'ulupa yenu inyoko. Nangu nìnnyaulilanga uhiu kuva, mukàva na ing'ulupa inyoko malinga imbeyu ya haladali, muchimuhulule kulihaulila lichinga alino, ‘Uka apano uhwene apala,’ na linang'o lichiliuke. Nanga chinu chohecho chikachichichihululike kwenu mwenu. [
21 Henga nanndenga malinga ayu ikáhululika kummusa ikànave chihi kwa kuyuwa na kufunga.”]*

Yesu àtangola kavila kwamba kuhwa na kufufuka kwake (Mako 9:30-32, Luka 9:43b-45)

22 Pavanavele pamo aneko ku Galilaya, Yesu nkuvahaulila vakuhundwa vake kuchidoni, “Mwana wa Munu àvele pepi uhwena unakamujwa mmakono la vanu.

* **17:21** Mmalemba lanji la kala malove lalembwîje nsitali wa 21 lakapali.

23 Vàmbemmwalala na liduva lya tatu lya kuhwa kwake àmbefufulwa." Bahi vakuhundwa
vake nkuva nnihindambi.

Kulipa kodi ya Ing'ande yanga Nnungu

24 Yesu na vakuhundwa vake pavahwikile ku Kapelinaumu, vakútwala kodi ya
Ing'ande ya Nnungu nkummwenela Petulo, nkummuja kuchidoni, "Dachi, nkúhunda
wenu ànalipa kodi ya Ing'ande ya Nnungu?"
25 Petulo nkuyang'ula kuchidoni, "Elo, ànalipa." Bahi Petulo painjidile nng'ande, Yesu
nkuva ntandi ummuja Petulo kuchidoni, "Petulo, wako wona dachi? Vafalume va
pachilambo vàtwala ushulu au kodi kwa vanu ntwani? Kuhaloka kwa vanu vao au kwa
vayeni?"
26 Petulo nkuyang'ula kuchidoni, "Kuhaloka kwa vayeni." Yesu nkuchidoni, "Ikàva
uchocho, bahi vanu vao vakálembelewa kulipa.
27 Henga uchinga tunavasunaje, hwena kulitanda ukayele indowana mmedi, na
uhomba ambekûva ntandi kutanjika, nnyahamule kanya unakoja hela nkati mwake.
Wako itwale ukalipe kodi yangu na yako."

18

Alida nkulu?
(Mako 9:33-37,42-48, Luka 9:46-48, 17:1-2)

1 Upala vakuhundwa nkummwenela Yesu, nkummuja kuchidoni, "Alida nkulu mu
Ufalume wa Nnungu?"
2 Yesu nkunchema mwana n'joko nkumwimija paching'ati pavo,
3 nkuchidoni, "Nangu nìnnyaulilanga uhiu kuva, mukanapindikuke nkuva muchi
vavana vajoko, mwiko mukambeinjila mu Ufalume wa Nnungu.
4 Bahi munu woheyo alisulupûsa nkuva muchi mwana ayuno, aneyo nni nkulu mu
Ufalume wa Nnungu.
5 Na munu woheyo ampwechelêla mwana n'joko muchi ayuno ing'anya yang'une,
aneyo angupwechelêla nangu."
6 "Henga munu woheyo ambentênda yumo wa avano vajoko vangukulupîla nangu
alikuvale kwa kutenda masambi, ikàvele wasa munu aneyo ahungiwe liyanga liku-
lungwa lya kuhayila muukoti na kutitimijwa ching'ati medi lohe la m'bahali.
7 Ole wavo vanu va pachilambo ing'anya ya mambo lavakuvâja vanu kutenda
masambi! Mambo lavakuvâja vanu kutenda masambi lasima laide, henga ole wake
munu ambetendîha laide!"
8 "Ikàva nkono au ludodo lwako lunakukuvaja kutenda masambi, luchekete uluyahe
kulehu. Wasa wingile muumi ukee na ntululilo akuno ukavèlè na nkono umo au ludodo
lumo, kuliko kwenda mmoto ukádimika akuno uvèlè na makono mavili na madodo
mavili.
9 Na ikàva liso lyako linakukuvaja kutenda masambi, bahi lidabole uliyahe kulehu!
Wasa uinjile muumi ukee na ntululilo akuno uvèlè na liso limo kuliko kuyahwa mmoto
wa Jihannamu akuno uvèlè na meho mavili."

Nfano wa ungandolo ayahîke
(Luka 15:3-7)

10-11 "Lyongolelange munansalau yumo wa avano vajoko. Nangu nìnnyaulilanga kuva,
aneko kulihunde malaika vao vààva muyo mwa Atatangu wa kulihunde maduva
lammalele.*

* **18:10-11** Mmalemba lanji matandi-matandi làlembwije malove alano, "Kwa kuva, Mwana wa Munu áidile únavapoha avala vayahîke."

12 Ikàva munu àvele na angandolo myamoja, na yumo nkuhochela, dachi àmbetenda
dachi? Àmbevaleka avala tisini na tisa kumachinga nkuhwena unannembela ayula
ahochedîle.
13 Nangu nìnnyaulilanga uhiu kuva, akàmwona, àmbennyangalalila kupita avala tisini na
tisa vakáhochedile.
14 Uchocho, Atata wenu avêle kulihunde akátamwa kananga yumo wa avano vajoko
ahochele."

Kun'duma munu atendîle sambi

15 "Nkúkulupila nnyako akàkutendela lahakalenge, hwena ukan'dume, wako na nang'e
weka. Akàkupilikana ìmbekuva ùnimpata kavila nnyako.
16 Henga akànakupilikane, ntwale munu yumo au vavili uhwene navo, uchinga ìive
muchi Malemba Lanaswe chilahaula kuva, kila lilove limaihwe kwa mashahidi vavili
au vatatu.
17 Akàlema kuvapilikana vanang'o, bahi lihaulile likuwa lya vanu vangukulupîla, na
akàlema kulipilikanila likuwa lya vanu vangukulupîla, lekana nawe malinga chimu-
tenda kwa munu akámmaite Nnungu au nkútwala kodi.
18 Nangu nìnnyaulilanga kavila kuva, lyohelyo limumbelihunga pachilambo
lìmbehungwa na kulihunde, na lyohelyo limumbelihungula pachilambo lìmbehunguliwa
na kulihunde.
19 Nangu nìnnyaulilanga uhiu kavila kuva, vanu vavili mmwenu vakàyambukilana
pachilambo kuyuwa chinu chohecho, Atatangu wa kulihunde achiavatendele.
20 Kwa kuva, pachinu pohepo pavakojana vanu vavili au vatatu ing'anya yang'une,
nangu mbèpamo na vanang'o."

Nfano wa ntumishi akánsamehe nnyake

21 Bahi Petulo nkummwenela Yesu, nkummuja kuchidoni, "Nang'olo,
nnung'unwangu akàngutendela lahakalenge, ninsamehe myanda mingapi? Dachi
mpaka myanda saba?"
22 Yesu nkunnyang'ula kuchidoni, "Nikáhaula chihi myanda saba bahi, henga ata saba
mala sabini.
23 Kwa kuva, Ufalume wa Nnungu ùlandana na nfalume anakudungidile kutenda isabu
ya dihela dyachivalonga vatumishi vake.
24 Patandilike kutenda isabu ya madeni lachilonga, vanu vanji nkuida na munu yumo
wachinnonga dihela dyohe namene.
25 Nang'e kwa kuva nanga pánavèlè na cha kulipa, nfalume nkwamula asumiswe,
nang'e pamo na n'jawe na vanavake na kila chinu chavenacho, uchinga valipe lideni.
26 Bahi ntumishi aneyo nkutindivala malundi muyo mwake, nkunnyaulila kuchidoni,
'Ngupilililе, nguchinikulipe lideni lyako lyammalele.'
27 Bahi nfalume wake nkummikila chididi, nkunsamehe alila lideni, nkunneka auke.
28 Henga munu aneyo nkukojana na ntumishi nnyake wachinnonga sendi kadiki.
Nkunkamula, nkunnikiha pang'ulo, wachidoni, 'Ngulipe dihela dyangu!'
29 Ntumishi nnyake nkutindivala malundi nkunnyuwa namene wachidoni,
'Ngupilililе, nguchinikulipe.'
30 Henga nang'e nkuhita, nkunnyunga nnyake nnilungu, mpaka anepo pámbelìpà alila
lideni.
31 Vatumishi vanji pavachonite achila chitendeke, nkuhinginika namene, nkuhwena
unannyaulila nfalume wavo kila chinu chitendêke.
32 Bahi nfalume wavo nkunchema ayula ntumishi, nkunnyaulila kuchidoni,
'Wako nni ntumishi utênda lahakalenge. Ńnikusamehe lideni lyammalele kwa kuva
uninguyuwa ngutende uchocho.

33 Dachi, ukáchilembelewa ummikile chididi ntumishi nnyako muchi nangu chinikuvikidile wako chididi?'
34 Bahi nfalume nkutunduwila namene, nkunnyunga nnilungu abanike mpaka alipe lideni lyammalele.
35 Uvila njo chambentendela mwenu Atatangu wa kulihunde, ikàva wako nanga paunsamehe nkúkulupila nnyako kuhaloka muntima."

19

Kulekana
(Mako 10:1-12)

1 Yesu pamalidile kutangola habali anedyo, nkuuka chilambo cha ku Galilaya nkuhwena nchilambo cha ku Yudeya, kung'ambo muto wa Yoludani.
2 Makuwa makulu la vanu nkumpapata, aneko nkuvalamya avala vánavele vagonjo.
3 Mafalisayo vanji nkummwenela Yesu uchinga vanninge, nkummuja kuchidoni, "Dachi Sheliya ya Musa ìnaluhusu nnume unneka n'jawe kwa ing'anya yoheyo?"
4 Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, "Dachi, nanga pamusomile Mmalemba Lanaswe kutandikila patandi kuva, 'Nnungu Nkúumba, ámmumbile munu nnume na mmahe?'
5 Bahi Nnungu nkutangola kuchidoni, 'Ing'anya ya anelyo, nnume àmbenneka atatake na anyokwe, koka alundane na n'jawe, na anevo vavili vàmbekuva mmili umo?'
6 Kupapatana na anelyo, vanang'o akee vavili kavila, henga nni mmili umo. Bahi vavalundanyîje Nnungu, munu anavahapulânye."
7 Anepo Mafalisayo nkummuja Yesu kuchidoni, "Mwadachi Musa ániamulisa kuva nnume àlembelewa amwing'e n'jawe talaka na kunneka?"
8 Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, "Musa áninnuhusu muvaleke vamahe venu ing'anya ya kukamajanga kwa mitima yenu. Henga kutandikila anepo patandi ikánavele uchocho.
9 Nangu nìnnyaulilanga kuva, munu woheyo annêka n'jawe ikànave chihi kwa ing'anya ya kulala ugoni, nkunannomba mmahe yunji, aneyo àlalá ugoni."*
10 Vakuhundwa vake nkunnyaulila kuchidoni, "Ikàva uvila njo chiiva kwa nnume na n'jawe, wasa kuikala chihi bila kulomba."
11 Yesu nkuvahaulila kuchidoni, "Akee kila munu ahulûla kuikala chihi bila kulomba, ila avala vahululîhwa na Nnungu.
12 Kwa kuva, pàvele vanu vanji vakáhulula kulomba ing'anya vávelekwejije chihi akuno vavèlè mikuda, na vanji vàtendwije na vanu kuva mikuda, na vanji vàniamula chihi vanalombe ing'anya ya kuutumikila Ufalume wa Nnungu. Henga munu ahulûla kuikala chihi bila kulomba, analombe."

Yesu àvabaliki vavana vajoko
(Mako 10:13-16, Luka 18:15-17)

13 Anepo vanu nkumpelekejija Yesu vavana vajoko uchinga avavikile makono na kuvayuwila, henga vakuhundwa vake nkuvakalipila avala vanu.
14 Yesu nkuhaula kuchidoni, "Valekange vana vajoko vaidang'ane kwang'une, wala munavadivile, kwa kuva, Ufalume wa Nnungu nni wa vanu vavêle muchi vavana ava."
15 Bahi Yesu pamalidile kuvavikila makono na kuvabaliki, nkuuka apala pachinu.

Kijana nkúpata
(Mako 10:17-31, Luka 18:18-30)

16 Lola, munu yumo nkumwidila Yesu, nkummuja kuchidoni, "Nkúhunda, dachi, ngútende lilida lyambone, uchinga ngupate umi ukee na ntululilo?"

---

* **19:9** Malove alano lahaûla kuva, "Na ayula annômba ayula alekwîje nanang'e àlalà ugoni," lakapali Mmalemba lanji la kala.

17 Yesu nkunnyang'ula kuchidoni, “Mwadachi ùnguuja kuyamba lyambone? Nnungu
weka njo wambone bahi. Na ukàlembela kuupata umi ukee na ntululilo, dikamule amuli
dya Nnungu.”
18 Ayula munu nkuuja kuchidoni, “Amuli ntwani?” Yesu nkuyang'ula kuchidoni,
“Unawalale, unalale ugoni, unaive, unahumye ushahidi wa kulambila,
19 mweshimu atatako na anyoko, na ntamwe nnyako malinga chiulitamwa umwene.”
20 Ayula kijana nkunnyaulila Yesu kuchidoni, “Anedyo amuli dyammalele nangu
ǹnidikamula. Dachi, ngùisalijiwije na lilida kavila?”
21 Yesu nkunnyang'ula kuchidoni, “Wako ukàlembela ukamilike, hwena ukasumise
vitukutuku vyako koka dihela uveng'e amahuvani. Na wako uchiuve na dimali
kulihunde, koka uuye ungupapate.”
22 Ayula kijana papilikene uchocho, nkuuka akuno apoywèkè ing'anya ávele na dimali
dyohe namene.
23 Anepo Yesu nkuvahaulila vakuhundwa vake kuchidoni, “Nangu nìnnyaulilanga uhiu
kuva, ìnikamajanga namene nkúpata kuinjila mu Ufalume wa Nnungu.
24 Nìnnyaulilanga kavila kuva, ìnipeyapeya namene nnyama uvanchema ungamila
kupita nchitonono cha isindano kuliko nkúpata kuinjila mu Ufalume wa Nnungu.”
25 Vakuhundwa vake pavapilikene malove anelo nkukangana namene, nkummuja
Yesu kuchidoni, “Nnani bahi ambehulûla kupohwa?”
26 Yesu nkuvapalambahija meho, nkuvahaulila kuchidoni, “Kwa dimongo dya
chimunu ikáhululika, henga Nnungu ànahulula kulatenda lammalele.”
27 Anepo Petulo nkummuja Yesu kuchidoni, “Lola, hwetu tùlekile vitukutuku vyam-
malele nkukupapata wako! Dachi, tùmbepata chamani?”
28 Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, “Nangu nìnnyaulilanga uhiu kuva, nchilambo chiîda,
Mwana wa Munu pambeikala nchiteng'u chake cha Ufalume, na mwenu mungupapete
nangu mùmbeikala mmiteng'u kumi na mbili vya chifalume umuvahukumu vanu va
matawa kumi na mbili la Isilaeli.
29 Na kila munu ailekîle ing'ande yake au alumbuvake au akuluvake au atatake au
anyokwe au vavana au mawelu ing'anya yang'une, nang'e àmbepunda kupata anelo
lammalele na kuyenjejwa myanda myamoja na kupata umi ukee na ntululilo.
30 Henga vanu vohe vaonekâna hambi kuva vakulu, vàmbekuva va pahi, na vanu vohe
vaonekâna hambi kuva va pahi, vàmbekuva vakulu.”

20

Nfano wa amadengo va mmwelu wa mizabibu

1 “Bahi Ufalume wa Nnungu ùlandana na munu ánavele na welu wa mizabibu, anauk-
ile ulyamba na mambumbu, uhwena unavataha vanu vakakole madengo mmwelu
mwake.
2 Nkupatana navo avalipe nshahala wa kawaida wa malipo la liduva limo, anepo
nkuvapelekeja mmwelu wake wa mizabibu.
3 Malinga satatu ya ulyamba nkuuka kavila, nkuvona vanu vanji vakávele na
madengo vaimidìlè kusakoni.
4 Nang'e nkuvahaulila kuchidoni, ‘Hweneng'ana mmwelu wangu wa mizabibu
mukakole madengo, nanani nguchinimwing'ange haki yenu.’
5 Vanang'o nkuhweneng'ana. Ayula mwene welu nkuuka kavila sasita na satisa,
nkutenda uchila.
6 Sakumi na moja ya lyulo nkuuka kavila, nkuvona vanu vanji vaimidìlè pasakoni,
nkuvauja kuchidoni, ‘Mwadachi mwìmidile chihi apano waulyamba mukavèlè na
madengo?’

7 Avala vanu nkunnyang'ula kuchidoni, ‘Ing'anya nanga munu atupêle madengo la
kukola.’ Nang'e nkuvahaulila, ‘Hweneng'ana mukakole madengo mmwelu wangu wa
mizabibu.’
8 Liduva palichiswa, mwene welu nkunnyaulila ayula nkwímilila wake kuchidoni,
‘Vacheme vakúkola madengo vammalele uveng'e nshahala wavo, tandilika na wantu-
lulilo mpaka ntandi.’
9 Pavakamwele avala va sakumi na moja, navanang'o nkupwechela nshahala wa
kawaida wa malipo la liduva limo.
10 Paikamwele samu ya avala vatandi, vanang'o vátenda muchi vàmbepata dihela
dyohe kuvapunda avao, henga navanang'o nkupwechela chihi kila munu nshahala wa
kawaida wa malipo la liduva limo.
11 Avala vanu vatandi kukola madengo pavapwechedile, nkutandilika kuntongodika
mwene welu,
12 uvahaula kuchidoni, ‘Ava vanu va kuntululilo vàkodile chihi madengo kwa lisaa
limo, hambi mwadachi ùtupele chihi uchimo navanang'o, wakati hwetu tùnipililila
kukola madengo lakamajije waulyamba mpaka chinalyulo, na kutuvalila liduva?’
13 Mwene welu nkunnyang'ula yumo wa avala vanu kuchidoni, ‘Nnyanjawangu,
nangu nanga panikukumbile. Dachi, tukanapatene nshahala uula wa kawaida wa
malipo la liduva limo?
14 Twala chivêle chako uuke. Nangu ngùlembela nimwing'e wa kuntululilo chinu
uchimo na wako.
15 Dachi, nangu nikáluhusiwa kutumila dimali dyangu malinga chíngulembèlà
nimwene? Au wako ùvele na wiu ing'anya nangu nni munu wambone?’ ”
16 Yesu nkuhweneha kutangola kuchidoni, “Bahi vanu vaonekâna hambi kuva va
pahi, vàmbekuva vakulu, na vanu vaonekâna hambi kuva vakulu, vàmbekuva va pahi.”

Yesu àtangola kavila kuyamba kuhwa na kufufuka kwake (Mako 10:32-34, Luka 18:31-34)

17 Yesu pachiyomboka kuhwena ya ku Yelusalemu, ávatwete avala vakuhundwa kumi
na mbili paweka, nkuvahaulila kuchidoni,
18 “Lola, tùvenkuyomboka kuhwena ku Yelusalemu, aneko Mwana wa Munu
àmbekamujwa kwa makuhani vakulu na kwa vakúhunda Sheliya yanga Musa. Na
vanang'o vàmbennyukumu kuhwa,
19 na kunkamuja mmakono la vanu vakávele Vayahudi. Vanang'o vàmbentendela
mang'wanyu na kunsulubula na kummamba munsalaba. Henga liduva lya tatu lya
kuhwa kwake, àmbefufulwa.”

Kuyuwa kwanga anyokwe Yakobo na Yohana (Mako 10:35-45)

20 Anepo ayuvao vana vanga Sebedayo nkummwenela Yesu akuno apapatene na vana
vake, Yakobo na Yohana. Ayula mmahe nkutindivala malundi muyo mwanga Yesu kwa
kunnyuwa chinu.
21 Yesu nkummuja kuchidoni, “Ùlembela chamani?” Nang'e nkuyang'ula kuchidoni,
“Paumbekuva mu Ufalume wako, ngùyuwa uvaluhusu avano anavangu vavili vaikale,
yumo m'bali wako wa kunkono na yunji m'bali wako wa kunchinda.”
22 Yesu nkunnyaulila Yakobo na Yohana kuchidoni, “Mwenu mukámaite chinu
chimuyuwa. Dachi, muchimuhulule kupililila ibaniki inimbebanika nangu?” Vanang'o
nkunnyang'ula kuchidoni, “Elo, tùnahulula.”
23 Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Muhiu, ibaniki inimbebanika nangu lasima mupi-
tile, henga kwa habali ya kuikala m'bali wangu wa kunkono au wa kunchinda anelo
lakee madengo langu. Ila nafasi anedyo vàmbeikala vanu avala vávatandwèlè Atatangu.”

24 Bahi avala vakuhundwa vanji kumi pavapilikene malove anelo nkuvasunalila
avala vakuhundwa vavili, Yakobo na Yohana.
25 Yesu nkuvachema vakuhundwa vammalele, nkuvahaulila kuchidoni, “Mwenu
mùnimala kuva, vakulu va vanu vakávele Vayahudi vàvatawala vanu vao kwa dimongo
na kuvatumikisa.
26 Henga kwenu mwenu inààve uchocho. Alembêla kuva nkulu mmwenu, àlembelewa
ààve ntumishi wenu.
27 Na munu woheyo mmwenu alembêla ààve ntandi, àlembelewa ààve ntumwa wenu.
28 Kwa kuva, Mwana wa Munu akáidile unatumikiwa, henga àidile unatumikila na
kuuhumya umi wake uchinga ùùve fidiya ya kukombolewa kwa vanu vohe.”

Yesu àvalamya vanu vavili vaputêle meho
(Mako 10:46-52, Luka 18:35-43)

29 Yesu na vakuhundwa vake pavachiuka pa Yeliko, likuwa likulu lya vanu nkumpa-
pata.
30 Bahi pávele na vanu vavili vaputêle meho vachiikâla nnyenje indila. Pavapi-
likene kuva Yesu àvenkupita, nkunonoha lidi lyavo uvachidoni, “Nang'olo, N'dukuluwe
Nfalume Daudi, tùvikile chididi!”
31 Likuwa lya vanu nkuvakalipila na kuvahaulila vanyalale, henga vanang'o nkuhal-
ija chihi kunonoha lidi uvachidoni, “Nang'olo, N'dukuluwe Nfalume Daudi, tùvikile
chididi!”
32 Yesu nkuimila, nkuvachema, nkuvauja kuchidoni, “Mùlembela nintendele chani?”
33 Vanang'o nkunnyang'ula kuchidoni, “Nang'olo, tùyuwa ulatende meho letu lalole.”
34 Yesu nkuvavikila chididi, nkulagusa meho lavo, upala nkulola, vanang'o nkunnon-
dola Yesu.

21

Yesu àinjila muimanga ya ku Yelusalemu
(Mako 11:1-11, Luka 19:28-40, Yohana 12:12-19)

1 Yesu na vakuhundwa vake pavanavele pepi kuhwika ku Yelusalemu, nkuhwika chi-
jiji cha Betifage, pepi na Lichinga lya Miseituni. Anepo Yesu nkuvatuma vakuhundwa
vake vavili,
2 wavahaulila kuchidoni, “Hweneng'ana mpaka chijiji chivêle muyo mwenu. Pamum-
bekamola aneko, muchimumwone punda vannyungile, na mwanawe àvele upopo.
Vahungulange koka muide navo.
3 Na munu akàmmuja kuva mwadachi mùnannyungula nnyaulile kuva, ‘Nang'olo
ànavalembela,’ na upopo aneyo munu achiannuusu muide navo.”
4 Alano lammalele lánihumila, uchinga latimile malove lánatangwele nabii wachidoni,
5 “Vahaulile venedi va imanga ya Yelusalemu,*
‘Lola, Nfalume wenu àvenkwida kwenu mwenu.
Nang'e nni munu wa kulisulupuha, ànkwedile punda tena mwana wanga punda.’ ”
6 Bahi avala vakuhundwa vavili nkuhweneng'ana, vanang'o nkutenda muchi Yesu
chavalaijije.
7 Nkuida nawe punda na mwana wanga punda, nkulaja dinguwo muha mwavo, na
Yesu nkuikala muha mwanga mwana wanga punda.
8 Likuwa likulungwa lya vanu nkulaja dinguwo dyavo nndila, na vanji nkulumulanga
dinavi dya milandi nkudilaja nndila.

* **21:5** Auno nsitali ùlembwije “Sayuni.” Paimanga ya Yelusalemu pávele na lichinga lichichemwa Sayuni, linadeng-
wije Ing'ande ya Nnungu. Bahi Vayahudi vápona pa Yelusalemu kuva nni pakaya panga Nnungu na vanu vake. Na
myanda inji pavachiilonjelela Yelusalemu, váhaula Sayuni, kwa kuva ínavakumbusa kuva Nnungu àvele pamo na vanu
vake.

9 Likuwa lya vanu vanannongoledile Yesu na avala vachinnondola pachikundu,
nkutandilika kunonoha malidi lavo uvahaula kuchidoni,
“Ulombolewe wako N'dukuluwe Nfalume Daudi!
Ubalikiwe wako uîda kwa lina lya Nang'olo!
Atumbyangwe Nnungu avêle muha kulihunde!”
10 Bahi Yesu painjidile muimanga ya Yelusalemu, imanga yammalele nkulindima.
Vanu nkuujana kuchidoni, “Ayu nnani?”
11 Likuwa lya vanu nkuyang'ula kuchidoni, “Ayu njo ayula nabii, Yesu wa ku Nasaleti
chilambo cha ku Galilaya.”

Yesu àvavinganga vakúsumisa, nnuwani lwa Ing'ande yanga Nnungu
(Mako 11:15-19, Luka 19:45-48, Yohana 2:13-22)

12 Yesu nkuinjila nnuwani lwa Ing'ande yanga Nnungu, nkutandilika kuvavingangila
pawelu vanu vammalele vachisumisa na kusuma vitukutuku, anemwo. Nkudibinula
dimeza dya vanu vachibadili dihela, na viteng'u vya vanu váchisumìsà dimunda.
13 Nkuvahaulila kuchidoni, “Ìnilembwa Mmalemba Lanaswe kuva, ‘Ing'ande yangu
ìmbechemwa ing'ande ya kunnyuwila Nnungu.’ Henga mwenu mùniipindikulanya nkui-
juha kuva muchi lipanga lya kulipiha vakúpalaula!”
14 Vanu vaputêle meho na vikwavi nkummwenela Yesu umula nnuwani lwa Ing'ande
ya Nnungu, nanang'e nkuvalamya.
15 Henga makuhani vakulu na vakúhunda Sheliya yanga Musa nkusunala namene
pavawene masaibu lalatendile na vavana vachinonoha malidi lavo nnuwani lwa
Ing'ande ya Nnungu uvahaula kuchidoni, “Ulombolewe wako, N'dukuluwe Nfalume
Daudi!”
16 Bahi nkummuja Yesu kuchidoni, “Dachi, ùnapilikana malove lavatongolanga avano
vavana?” Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, “Elo. Dachi, mukánambisoma Malemba
Lanaswe lahaûla kuva,
‘Kwa kanya dya vana vajoko na dya vakanunu
wako Nnungu ùnitangasa imbili yako.’†”
17 Anepo nkuvaleka, nkuhuma muimanga ya Yelusalemu, nkuhwena Besaniya, nku-
lala aneko.

Kuyuma kwa nnandi wa vihepo vya tini
(Mako 11:12-14,20-24)

18 Ulyamba wake Yesu pachihwena kavila ku Yelusalemu, nkwona indala.
19 Nkuwona nnandi wa vihepo vya tini kunyenje indila, nkuuhengelekela, henga
nanga panadiwene tini munnandi aula ila mahamba weka. Anepo Yesu nkuulani aula
nnandi wachidoni, “Wako nnandi, unape kavila vihepo, kutandikila nelo na maduva
lammalele!” Upala aula nnandi nkuyuma.
20 Vakuhundwa vake pavawene uchocho, nkukangana namene na kuliuja kuva,
“Auno nnandi upiyanyije dachi kuyuma?”
21 Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, “Nangu nìnnyaulilanga uhiu kuva, mukàva na
ing'ulupa bila kuva na lipamba, mùnahulula chihi kutenda muchi chiniutendedile
nnandi auno, na uchocho muchimuhulule kulihaulila lichinga alino kuva, ‘Uka apano
ukaliyahe m'bahali,’ na ichiitendeke uchocho.
22 Na mukàkulupila kuva muchimupwechelele, bahi chinu chohecho chimumben-
nyuwa Nnungu muchimupwechelele.”

Yesu àujwa kuyamba mamulaka lake
(Mako 11:27-33, Luka 20:1-8)

23 Yesu nkuinjila nnuwani lwa Ing'ande ya Nnungu. Pánavele nkùhunda, makuhani
vakulu na vasele va Vayahudi nkummwenela Yesu nkummuja kuchidoni, “Wako

† **21:16** Sabuli 8:2

ùlatenda alano kwa mamulaka ntwani? Na nnani akupêle wako mamulaka la kulatenda anelo?"
24 Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, "Nanani uchocho nìmbemmujanga chinu chimo. Mukànguyang'ula, nguchininnyaulile ngùlatenda alano kwa mamulaka ntwani.
25 Dachi, Yohana Nkúbatisa ápete mamulaka la kubatisa kuhaloka kwachi? Kuhaloka kulihunde au kwa vanu?" Vanang'o nkutandilika kuujana vene kwa vene, uvachidoni, "Tukàyang'ula kuva làhaleke kulihunde, nang'e àmbetuuja kuva, 'Hambi mwadachi mukánankulupidile?'
26 Henga tukàhaula kuva làhaleke kwa vanu, tùvayopa ava vanu, kwa kuva vammalele vànakulupila kuva Yohana Nkúbatisa ávele nabii."
27 Bahi vanang'o nkunnyang'ula Yesu kuchidoni, "Hwetu nanga patumaite!" Yesu nanang'e nkuvahaulila kuchidoni, "Nanani uchocho nikambennyaulila kuva, ngùlatenda alano kwa mamulaka ntwani."

Nfano wa vana vavili

28 Yesu nkutangola kuchidoni, "Mwenu mwònadachi kuyamba habali aino? Pávele na munu yumo ánavele na vana vavili. Nang'e nkunnyaulila mwana ntandi kuvelekwa kuchidoni, 'Mwanangu, nelo hwena ukakole madengo mmwelu wangu wa mizabibu.'
29 Nang'e nkunnyang'ula kuchidoni, 'Nikátamwa.' Henga lukoto nkupindikuka isungu yake nkuhwena kumawelu.
30 Anepo nkummwenela mwana wavili, nkunnyaulila muchi channyaulidile ntandi. Nang'e nkuyang'ula kuchidoni, 'Nguchinguhwene atata,' henga wala nanga panapite."
31 Yesu nkuvauja kuchidoni, "Dachi, muavano vavili, alida atendîle chanalembedile atatake?" Vanang'o nkuyang'ula kuchidoni, "Nni ayula ntandi."
Bahi Yesu nkuvahaulila kuchidoni, "Nangu nìnnyaulilanga uhiu kuva, vakútwala kodi na makahaba vàvenkunnongolelela kuinjila mu Ufalume wa Nnungu.
32 Kwa kuva, Yohana ániida kwenu mwenu unannanguja namuna chimulembelewa kuikalanga malinga chalembela Nnungu, henga mwenu nanga pamunankulupidile. Henga vakútwala kodi na makahaba váninkulupila. Na mwenu pamo na kulona anelo lammalele, nanga pamunalekile masambi lenu na kunkulupila nang'e."

Nfano wa vakúlima vahakalenge mitima
(Mako 12:1-12, Luka 20:9-19)

33 "Pilikanila nfano unji. Pávele na munu yumo ánavele na welu, na welu anewo nkùpanda mizabibu, nkuudinguhija lingongo na nkùhimba lipondo lya kuminyila vihepo vya zabibu, nkùdenga na nnala wa kuikala valinzi va welu. Anepo nkuukodisa aula welu kwa vakúlima vanji, mwene nkuuka nkuhwena mwanda wa kulehu.
34 Mahiku la lichela palakamwele, nkuvatuma vatumishi vake kwa avala vakúlima uchinga vakatwale sehemu ya vihepo vya mmwelu wake.
35 Henga avala vakúlima nkuvakamula avala vatumishi. Yumo nkumpanya na yunji nkummwalala na yunji watatu nkumpanya mayanga mpaka kummwalala.
36 Anepo mwene welu nkuvatuma kavila vatumishi vanji vohe kupunda vatandi, henga avala vakúlima nkuvatendela muchi chivavatendeledile avala vatandi.
37 Kuntululilo, nkunnaija mwanawe, wahaula kuchidoni, 'Ènimala kuva mwanangu vachivamweshimu.'
38 Henga avala vakúlima pavammwene ayula mwana, nkuhaulanila kuchidoni, 'Ayu njo mwene mapala la auno welu. Bahi leka tummwalale, koka welu auno ùùve mapala letu!'
39 Bahi nkunkamula, nkunnyumya pawelu aula welu wa mizabibu, aneko nkummwalala."
40 Anepo Yesu nkuuja kuchidoni, "Dachi, mwene welu pámbeìdà, àmbevatenda dachi avala vakúlima?"

41 Vanang'o nkunnyang'ula kuchidoni, “Àmbevawalala anevo vakúlima vahakalenge
mitima bila chididi, koka welu àvavikile vakúlima vanji vambemwîng'a chivêle chake kwa
mahiku la lichela.”
42 Yesu nkuvauja kuchidoni, “Dachi, mukásomile alano Mmalemba Lanaswe?
‘Liyanga lihitwîje na vakúdenga,
hambi lìjukile kuva liyanga likulu lya paindumba, lya muhimu kupunda lammalele.
Na Nang'olo njo atendîle chinu anecho,
na ìyonekana kuva lisaibu pameho petu.’
43 Bahi nìnnyaulilanga kuchidoni, Ufalume wa Nnungu ùmbeuswa kwenu mwenu na
kuveng'a vanu vanji vambetênda àlalá lalalembela Nnungu.
44 Munu woheyo ambeyangukîla nniyanga anelyo àmbelumukana, na munu woheyo
ulimbemmatokela, àmbetingindika mwalehu.”
45 Makuhani vakulu na Mafalisayo pavapilikene mifano yanga Yesu, vánimala kuva
àvayamba vanang'o.
46 Bahi nkutaha namuna ya kunkamula Yesu, henga nkuyopa makuwa la vanu kwa
kuva, vanang'o vánikulupila kuva nang'e nni nabii.

22

Nfano wa ing'ole ya ulombi
(Luka 14:15-24)

1 Bahi Yesu nkuhweneha kutangola na alila likuwa lya vanu kwa mifano. Nkuva-
haulila kuchidoni,
2 “Ufalume wa Nnungu ùlandana na nfalume yumo antendeledîle mwanawe ing'ole ya
ulombi.
3 Bahi nkuvatuma vatumishi vake unavachema avala vakumbuliwîje kuing'ole,
henga vanang'o nanga pavanatamwije kwida.
4 Anepo nkuvalaija vatumishi vanji, nkuvahaulila kuchidoni, ‘Hweneng'ana mukava-
haulile vakumbuliwîje kuva, ing'ole yangu hambi ìvele tayali. Ǹnisinja maluchi langu la
ang'ombe na ang'ombe vanji vanunîle, vitukutuku vyammalele vìvele tayali. Vahaulile
vaide kuing'ole!’
5 Henga avala vakumbuliwîje nanga pavanajalite aneko kukumbulwa, nkulihwenela
chihi kuvalembedile vene, yumo nkuhwena kumawelu kwake na yunji nkuhwena
kumadengo lake la kuchuusa.
6 Na vanji nkuvakamula avala vatumishi nkuvalagiha na kuvawalala.
7 Bahi nfalume nkusunala. Nkuvatuma matiyala lake unavawalala avala vakúwalala
na kuyocha imanga yavo moto.
8 Anepo nkuvahaulila vatumishi vake kuchidoni, ‘Ing'ole ya ulombi ìvele tayali, henga
avala vakumbuliwîje nanga pavachilembelewa kwida.
9 Bahi hweneng'ana mmadila, na vanu vammalele umumbevona vakumbule vaide
kuing'ole.’
10 Bahi avala vatumishi nkuhweneng'ana n'dindila, nkuvalapola vanu vammalele
uvachivona, vanu vambone na vatênda lahakalenge, na nnukumbi lwammalele lwa
ing'ole nkuombala vayeni.
11 Henga painjidile nfalume unavalola vayeni vake, nkumwona munu yumo
akanawete inguwo ya ing'ole ya ulombi.
12 Nkummuja kuchidoni, ‘Nnyanjawangu, uinjidile dachi apano akuno ukawètè
dinguwo dya ing'ole ya ulombi?’ Ayula munu nkunyalala chihi nduu.
13 Anepo nfalume nkuvahaulila vatumishi vake kuchidoni, ‘Nnyungange ayuno
munu makono na madodo, koka munnyahe pawelu pavêle lupi. Aneko àmbekuta na
kuhaya meno.’ ”

14 Anepo Yesu nkutangola kuchidoni, “Kwa kuva, vanu vohe vànakumbulwa, henga
vatandôlwa vavêle kadiki.”

Yesu àujwa kuyamba kulipa kodi
(Mako 12:13-17, Luka 20:20-26)

15 Anepo Mafalisayo nkuukananga apala nkunavika ntemelo wa kunteya Yesu
uchinga vankamule umomo mmalove lake.
16 Mafalisayo nkuvatuma vakuhundwa vao pamo na vanu va likuwa lya Helode*,
nkunammuja Yesu kuchidoni, “Nkúhunda, tùnimala kuva wako nni munu wa uhiu na
ùhunda chihi kwa uhiu kuyamba indila ya Nnungu. Na wala nanga pauyopa ukulu
wanga munu, kwa kuva, nanga paulola kumeho kwanga munu.
17 Bahi tuhaulile, chuwona wako, dachi Sheliya ya Musa ìnatuluhusu kuhumya kodi
kwa Nfalume wa Loma† au ikátuluhusu?”
18 Henga Yesu kwa kuva ánilamala lahakalenge lavakudungidile, nkuvayang'ula
kuchidoni, “Mwenu mmakulilambilila, ing'anya ntwani mùnangulinga?
19 Ndanguje hela ihûmywa kodi kwa Nfalume wa Loma.” Vanang'o nkumpelekejeja.
20 Yesu nkuvauja kuchidoni, “Dachi, ing'ope aino na lina lilembwîje apano lyanga
nnani?”
21 Vanang'o nkunnyang'ula kuchidoni, “Vyanga Nfalume wa Loma.” Anepo Yesu
nkuvahaulila kuchidoni, “Bahi la Nfalume wa Loma mwing'e Nfalume wa Loma na la
Nnungu mwing'e Nnungu.”
22 Bahi vanang'o pavapilikene mayang'udi lake, nkukangana namene, nkunneka
Yesu, vanang'o nkulihwenela.

Yesu àujwa kuyamba kufufuka
(Mako 12:18-27, Luka 20:27-40)

23 Liduva ulyolyo Masadukayo vanji vakulupîla kuva, vanu vahwîle vakáfufuka,
nkummwenela Yesu nkummuja kuchidoni,
24 “Nkúhunda, Musa átuhaulidile uvila, ‘Nnume akàhila nkunneka n'jawe bila kum-
melekela vana, nnung'une àlembelewa annombe aneyo mmahe uchinga ammelekele
nkuluwe vana.’
25 Pávele na vana saba va chilume va litumbo limo. Ayula ntandi ánnombile mmahe,
nkuhila bila kummeleka mwana, na ayula nannidi nkutwaliwa na nnamuwe.
26 Nanang'e nkuhila bila kummelekela mwana, na nnamuwe watatu nanang'e
nkwenda makande, nanang'e nkuhila, bahi vammalele saba nkuhilanga bila kum-
melekela mwana.
27 Kuntululilo ayula mmahe nanang'e nkuhila.
28 Dachi, liduva livambefufuliwa vanu vahwîle ayula nkongwe àmbekuva wanga
nnani? Kwa kuva, valume vammalele saba vániikalana nawe.”
29 Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Mwenu mùnakumbika ing'anya nanga pamulamaite
Malemba Lanaswe wala dimongo dyanga Nnungu.
30 Kwa kuva, vanu vahwîle pavambefufuka, nanga pavambelomba wala kulombwa,
ila vàmbekuva muchi malaika va kulihunde.
31 Henga kwa habali ya kufufulwa kwa vanu vahwîle, dachi mukánambisoma chanan-
nyaulidile Nnungu?
32 Nnungu áhawile kuchidoni, ‘Nangu njo Nnungu wa Iblahimu, Nnungu wa Isaka,
na Nnungu wa Yakobo.’‡” Yesu nkuhweneha kuvahaulila kuchidoni, “Nnungu akávele
Nnungu wa vanu vahwîle, henga nang'e nni Nnungu wa vanu vumi.”

---

* **22:16** Vanu va likuwa lya Helode nni vanu vachikubali kutawaliwa na familia ya Helode Nkulu na Helode Antipasi mwanawe. † **22:17** Nsitali auno ùlembwije Kaisali, kuyamba lina lya cheo cha Nfalume nkulu wa Loma. ‡ **22:32** Kuuka 3:6 Nnungu álatangwele anelo akuno Iblahimu na Isaka na Yakobo váhídíílè

33 Makuwa la vanu pavapilikene malove anelo, nkukangana namene ing'anya ya
mahundo lake.

Amuli ing'ulu
(Mako 12:28-34, Luka 10:25-28)
34 Mafalisayo pavapilikene kuva Yesu ánivanyalaja Masadukayo, nkukojana pamo
nkummwenela.
35 Munu yumo muanevo ánaimaite namene Sheliya yanga Musa nkummwenela Yesu
nkummuja kwa kunninga,
36 wachidoni, "Nkúhunda, amuli ntwani ing'ulu kupunda dyammalele mu Sheliya
yanga Musa?"
37 Yesu nkunnyang'ula kuchidoni, " 'Ntamwe Nang'olo Nnungu wako kwa ntima
wako wammalele na kwa isungu yako yammalele na kwa ding'ano dyako dyam-
malele.'§
38 Aino njo amuli ing'ulu na njo inandi.
39 Na yavili ilandâna na ai nni aino, 'Ntamwe nnyako malinga chiulitamwa umwene.'
40 Sheliya yammalele yanga Musa na mahundo la manabii, vyammalele vìlisingila
amuli adino dimbili."

Kilisto nni n'dukulu wanga nani?
(Mako 12:35-37, Luka 20:41-44)
41 Yesu pavawene Mafalisayo vakojènè pamo, nkuvauja kuchidoni,
42 "Dachi mwenu mùtenda kuva Kilisto ni nnani? Dachi, nang'e nni n'dukuluwe
nnani?" Vanang'o nkunnyang'ula kuchidoni, "N'dukuluwe Nfalume Daudi."
43 Yesu nkuvahaulila kuchidoni, "Ìhululika dachi, Nfalume Daudi mwene kwa kulojwa
na Umumu Wanaswe ancheme Kilisto, Nang'olo? Kwa kuva, àhaula kuchidoni,
44 'Nnungu Nang'olo ánnyaulidile Nang'olo wangu kuchidoni,
Ikala mumamulaka langu, m'bali wangu wa kunkono,
mpaka panimbevavika amongo vako pahi makumbatu lako.'**
45 Bahi ikàva Nfalume Daudi ànchema Kilisto 'Nang'olo,' ìmbehululika dachi Kilisto àáve
n'dukuluwe?"
46 Nanga munu analingile kunnyang'ula lilove, na kutandikila liduva anelyo nanga
analingile kummuja kavila.

23

Yesu àvaamba vakúhunda Sheliya ya Musa na Mafalisayo
(Mako 12:38-39, Luka 11:43,46, 20:45-46)
1 Anepo Yesu nkulahaulila makuwa la vanu na vakuhundwa vake kuchidoni,
2 "Vakúhunda Sheliya ya Musa na Mafalisayo vatwête nafasi yanga Musa.
3 Bahi mùlembelewa kuvapilikana na kukamula malove lammalele lavannyaulila,
henga munapapate àlalá lávatendàngà, kwa kuva malove lavahaulanga akee
lávatendàngà.
4 Vanang'o vàhunga misigo iidôpa na kuvatika vanu mmavala, henga vene vakálinga
kananga kunyoloja chala kuvapwechela.
5 Kila chinu chivachitenda vàchitenda chihi uchinga vanu vavalole. Vànatumbuja
dibadili divahûnga mmalyenye lavo na mmakono, mmêle Malemba Lanaswe la Sheliya
ya Musa nkati mwake, na vànalepyanga misuwana ya mmapepe la majoho lavo.
6 Vànatamwa namene kuikala mmiteng'u vya muyo n'ding'ole na kuikala nafasi dya
kweshimika n'ding'ande dya kunnyuwila Nnungu.
7 Vànatamwa namene kusalimiwa kwa eshima kusakoni na kuchemwa na vanu,
'Nkúhunda.'

§ **22:37** Makumbuso 6:5 ** **22:44** Sabuli 110

8 Henga mwenu mùnakubali kuchemwa ‘Nkúhunda,’ kwa kuva mwenu mmammalele
nni ummamo, na mùvele chihi na nkúhunda yumo.
9 Uchocho, apano pachilambo munancheme munu woheyo ‘Atata’ kwa kuva mùvele
chihi na Atata yumo, avêle kulihunde.
10 Wala munakubali kuchemwa ‘Mmakulu,’ kwa kuva mùvele chihi na nkulu yumo,
nanang'e njo Kilisto atandolwejîje na Nnungu.
11 Henga nkulungwa mmwenu, àlembelewa ààve ntumishi wenu.
12 Munu woheyo alitumbyânga mwene, àmbesulupuswa, henga munu alisulupûha,
àmbetumbyangwa.”

Kulilambilila kwa vakúhunda Sheliya ya Musa na Mafalisayo (Mako 12:40, Luka 11:39-42,44,52, 20:47)

13-14 “Ole wenu mwenu mmakuhunda Sheliya ya Musa na Mafalisayo, mmakulil-
ambilila mwenu! Kwa kuva, mwenu mùvachimila vanu nnango wa mu Ufalume
wa Nnungu, na mwenu mmene mukáinjila, na avala valembêla kuinjila mùnivadivila
vanainjile.*

15 Ole wenu mwenu mmakuhunda Sheliya ya Musa na Mafalisayo, mmakulilambilila
mwenu! Kwa kuva, mùhwena myanda ya kupita m'bahali na mukee m'bahali uchinga
mumpindikulanye kananga munu yumo kuva nkúhundwa wenu. Pamumpindikulanya,
mùntenda ààve munu wa Jihannamu myanda mivili kumpunda mwenu mmene.

16 Ole wenu mwenu mmakulodya muputêle meho! Kwa kuva, mwenu mùhaula kuva
munu akàapila kwa kuitambulanga Ing'ande ya Nnungu, anecho chikee chinu, henga
akàapila kwa kutambulanga zahabu ivêle mu Ing'ande ya Nnungu, àlembelewa atimise
achila chaapidile.
17 Mwenu mmamavelu na mmanu muputêle meho! Dachi, chikulungwa namene chil-
ida, zahabu au Ing'ande yanga Nnungu iitênda aila zahabu ivalangiwe kuva yanaswe?
18 Uchocho mùhaula kuva, ‘Munu akàapila kwa kutambulanga chitala, anecho chikee
chinu, henga munu akàapila kwa kutambulanga sadaka ivêle pachitala, àlembelewa
atimise achila chaapidile.’
19 Mwenu nni mmanu muputêle meho! Dachi, chilida chikulungwa namene, sadaka
au chitala chiitênda sadaka aila kuva yanaswe?
20 Bahi munu aapîla kwa kutambulanga chitala, àapila kwa chitala anecho na kwa
vitukutuku vyammalele vivelênge pachitala.
21 Uchocho, munu aapîla kwa kutambulanga Ing'ande ya Nnungu, àapila kwa ing'ande
aneyo na kwa Nnungu avêle nkati mwake.
22 Na munu aapîla kwa kutambulanga kulihunde, àapila kwa chiteng'u cha Nnungu na
kwa Nnungu aikâla pachiteng'u anecho.

23 Ole wenu mwenu mmakuhunda Sheliya ya Musa na Mafalisayo, mmakulilambilila
mwenu! Kwa kuva, mwenu mùnajali namene kuhumya asilimiya kumi ata kwa vituku-
tuku vijoko malinga vitakilo vya kukoleja muimbowa, akuno umulekanga vitukutuku
vya muhimu vya Sheliya, yani kuvatendela vanu vanji haki na kuvavikila chididi vanu
vanji, na kukulupika. Anelo njo lamulembelewa kulakamula bila kuleka kulatenda na
anelo lanji.
24 Mwenu nni mmakulodya muputêle meho! Pamukumbila, mwenu mùnajali namene
kuhamata dinjenjema nkummila ungamila.

---

* **23:13-14** Mmalemba lanji matandimatandi lálembwîjwe malove alano, Mumbepambala mwenu mmakuhunda Sheliya ya Musa na Mafalisayo, mmakulilambilila mwenu! Muvapakanyola dimali anannidi, na kulitenda kuva mmambone kwa kuyuwa namene. Kwa ing'anya aneyo liduva lya hukumu mumbepata asabu ing'ulu namene!

25 Ole wenu mwenu mmakuhunda Sheliya ya Musa na Mafalisayo, mmakulilambilila
mwenu! Kwa kuva, mwenu mùvele muchi munu àhahula mwawo na nkungu pannima,
henga nkati mwòmbele chihi kung'unuka na kupakanyola.
26 Wako Nfalisayo uputêle meho! Tandilika kuhahula nkati chikombe nahoti, uchinga
pawelu napanang'o patakate.
27 Ole wenu mwenu mmakuhunda Sheliya ya Musa na Mafalisayo, mmakulilambilila
mwenu! Kwa kuva, mùlandene na misati ipambwîje kwa pawelu, henga nkati mwòmbele
chihi mawangwa la vanu vahwîle na kila namuna ya uhakwa.
28 Uchocho na mwenu njo chimuva, kwa pawelu mwònekana kuva mmambone
pameho pavanu, henga nkati mwenu mwòmbele chihi ulamba na vitendo vihakalenge."

Asabu ya vakúhunda Sheliya na Mafalisayo (Luka 11:47-51)

29 "Ole wenu mwenu mmakuhunda Sheliya ya Musa na Mafalisayo, mmakulilam-
bilila mwenu! Kwa kuva, mùdengela misati ya manabii na kulemba misati ya vanu
vánavele vambone,
30 na mùhaula kuva, 'Hwetu tukachiva utupwawa machedo mmaduva lavanapwawije
anyakala vetu, tukanalundane navanang'o kuvawalala manabii.'
31 Bahi mwenu mùlimaiha mmene kuva mwenu nni mmadukulu mma vanu
vavawalêle manabii.
32 Bahi malilila anelo lavatandihije anyakalavenu!
33 Mwenu nni mihongo, mmana mma nachihungo! Ǹnembehulula dachi kuitila
hukumu ya Jihannamu?
34 Kwa kuva, nìmpelekejija mwenu manabii na vanu vavêle na lúnda na
vakúhunda. Henga vanji mùmbevawalala na vanji mùmbevavamba mmisalaba na
vanji mùmbevasulubula n'ding'ande dyenu dya kunnyuwila Nnungu na kuvavinganga
muimanga imo mpaka inji.
35 Mwenu mùmbepata asabu ing'anya ya vanu vambone pameho pa Nnungu
vawalaliwîje, kutandikila kuwalalwa kwanga Habilu ánavele wambone pameho panga
Nnungu, mpaka kuwalalwa kwanga Sakaliya mwana wanga Balakiya, umummwala-
lidile nnuwani lwa Ing'ande ya Nnungu ching'ati Ing'ande ya Nnungu na chitala cha
kuhumija sadaka.
36 Nangu nìnnyaulilanga uhiu kuva, vanu va chívelèkwà achino vàmbehukumiwa asabu
ing'anya ya kuwalalwa kwa vanu anevo vammalele."

Yesu àihinginikila imanga ya Yelusalemu (Luka 13:34-35)

37 Yesu nkuhweneha kutangola wachidoni, "Mwenu mmanu mma ku Yelusalemu,
mmanu mma ku Yelusalemu! Mwenu mùvawalala manabii na kuvapanya mayanga
avala vatumwîje kwenu mwenu. Myanda yohe ǹnilinga kuvalopolela pamo vana venu
muchi ung'uku chavautamila vana vake paliungu dimapa dyake, henga mwenu nanga
pamutamwije.
38 Lola, Ing'ande yenu ya Nnungu ìmbekuva lihame.†
39 Na nangu nìnnyaulilanga kuva, mukambengwona kavila mpaka pamumbehaula
kuva, 'Ubalikiwe wako uîda kwa lina lya Nang'olo.' "

24

Yesu àhaula namuna chiimbekwondongwa Ing'ande yanga Nnungu (Mako 13:1-31, Luka 21:5-33)

† **23:38** Munsitali auno Matayo àlembile "ing'ande yenu," ìnahululika àyamba Ing'ande ya Nnungu au imanga ya Yelusalemu.

1 Yesu nkuuka pa Ing'ande ya Nnungu, pánavele nkuhwena vakuhundwa vake
nkummwenela nkunnanguja ding'ande dya pa Ing'ande ya Nnungu.
2 Yesu nkuvauja kuchidoni, “Dachi, mùvenkulona anelo lammalele? Nangu
nìnnyaulilanga uhiu kuva, nanga liyanga limbeisalîla muha liyanga linji, kila liyanga
lìmbematohijwa pahi.”

3 Bahi Yesu panaikele muha Lichinga lya Miseituni, vakuhundwa vake
nkummwenela paweka, nkummuja kuchidoni, “Tuhaulile, vitukutuku anevyo
vìmbehumila chakani? Na chimaiho ntwani chimbelangûja kwida kwako, na ntululilo
wa mahiku alano?”
4 Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, “Lyongolelange uchinga munahochejwe.
5 Kwa kuva, vanu vohe vàmbeida uvalitenda kuva vanang'o njo nangu, uvachidoni,
‘Nangu njo Kilisto!’ Vanu anevo vàmbevahocheja vanu vohe.
6 Mùmbepilikana habali dya ing'ondo na habali dya ing'ondo, henga munayope. Kwa
kuva, anelo lasima laide, henga aula ntululilo ukánambikamola.
7 Kwa kuva, chilambo chimo chìmbepanyana na chilambo chinji, na ufalume umo
ùmbepanyana na ufalume unji. Kùmbekuva na indala ing'ulu na sehemu dyohe dya
pachilambo dìmbendengenda.
8 Anelo lammalele làvele muchi kulindamuka kwa uchungu wa kuveleka.

9 Anepo nnembekamujwa mmakono la vanu vanji uchinga m'banihwe na
kuwalalwa, na vanu va vilambo vyammalele vàmbemmenga mwenu ing'anya yang'une.
10 Chipindi anecho nni chivambelekanga vanu vohe ing'ulupa yavo, vàmbetengelekana
vene kwa vene na kuvengana.
11 Vàmbehumila manabii vohe va kulambila na kuvahocheja vanu vohe.
12 Ing'anya ya kuyenjejeka kwa lahakalenge, kutamwana kwa vanu vohe kumbe-
hang'uka.
13 Henga ambepililîla mpaka kuntululilo, aneyo njo ambepôhwa.
14 Na kabla ya kuhwika anewo ntululilo, Malove Lambone la Ufalume wa Nnungu
làmbehubiliwa pachilambo chammalele kuva ushahidi kwa vanu va vilambo vyam-
malele.”

15 Bahi munu ambesôma chitabu achino, àlembelewa apilikanihe saana mana ya
malove laîda. Anepo Yesu nkuhweneha kutangola wachidoni, “Bahi anepo mùmbechona
chinu chanahawile nabii Danieli, chinu chiitênda Ing'ande ya Nnungu kuva najisi
chiimijìjwè pa Ing'ande ya Nnungu.
16 Anepo vavelênge kuchilambo cha ku Yudeya vatukutile kumachinga.
17 Na munu avêle muha ing'ande analitinike kwa kutukutila nng'ande unatwala
vitukutuku vyake.
18 Na avêle kumawelu nanang'e uchocho, anauye kukaya únatwala lijoho lyake.
19 Ole wavo amahe vavêle na vitumbo na vayong'êja mmahiku anelo.
20 Nnyuwange Nnungu uchinga kutila kwenu kunave mmahiku la chipwepwe au
Liduva lya Kuyewelela.
21 Kwa kuva, mmahiku anelo kùmbekuva na ibaniki ing'ulu ikánambipwawa kutandikila
Nnungu pachiumbile chilambo mpaka vino, na ibaniki malinga aneyo ikámbehumila
kavila.
22 Kuikave Nnungu akàinjipiha isabu ya mahiku àlalá la ibaniki akánapwawe munu
kananga yumo achichiapohwe. Henga ing'anya ya vanu vake vávatondwèlè, àniinjipiha
mahiku anelo.

23 Anepo munu akànnyaulila kuva, ‘Lola, Kilisto àvele apano,’ au ‘Àvele apala,’ mu-
nakulupile.

24 Kwa kuva, vàmbeida vanu vambelilambilîla kuva vanang'o njo Kilisto, uchocho vàmbeida manabii va kulambila. Vanu anevo vàmbetenda vimaiho vikulu na masaibu, uchinga ikàhululika vapate kuvahocheja ata vanu vávatandwêle Nnungu.
25 Lola, nangu ǹninnyaulilanga kabla anelo lammalele lakànambihumila.
26 Bahi vanu vakannyaulila kuva, 'Lola, Kilisto àvele kulilanga!' Munahwene aneko. Au vakannyaulila kuva, 'Lola, àlipihite nng'ande!' Munavakulupile.
27 Kwa kuva, kwida kwanga Mwana wa Munu kùmbekuva muchi nng'anje wa ing'uva chiuhumila gafula kumahunde na kulangaja kumahunde kwammalele.
28 Bahi pohepo pauvele ntuhi njo pavambekojana vipungo."
29 Yesu nkuhweneha kutangola wachidoni, "Upopo, palalembemalilika maduva la kubanika, 'Liduva lìmbekuva na lupi na mwedi ukambelangaja na dinondwa dimbematoka kuhaloka kumahunde na vitukutuku vyammalele vya kumahunde vivêle na dimongo, vìmbetikinyika.'
30 Anepo njo pachimbekwonekana chimaiho changa Mwana wa Munu kumahunde. Vanu vammalele va pachilambo vàmbekutanga, na vàmbemwona Mwana wa Munu avèlè mmahunde waida, akuno avèlè na dimongo na ukulu nkulu.
31 Anepo àmbevatuma malaika vake kwa lidi litumbwile lya lipenga na vàmbevalopola vanu vake vávatandwèlè kuhaloka nchilambo chammalele.
32 Bahi kwa nnandi wa ntini lihundange nfano auno. Dinavi dyake padihipuka na kulikwasula mahamba, mwenu mùnamala kuva chihuku chìvele pepi.
33 Na mwenu uchocho, pamumbelona ulahumila anelo lammalele laninnyaulidile, bahi mumale kuva uhiku wa kwida kwake ùvele pepi kukamola, tena ùvele chihi pannango.
34 Nangu nìnnyaulilanga uhiu kuva, vanu va chívelèkwà achino vakambepita mpaka palambetimila anelo lammalele.
35 Kumahunde na chilambo vìmbepita, henga malove langu lakambepita mwiko."

Atata Nnungu bahi njo amaîte liduva lyene (Mako 13:32-37, Luka 17:26-30,34-36)

36 "Henga kuyamba liduva na uhiku wene anewo, nanga munu amaîte, ata malaika va kulihunde nanga pavamaite, wala Mwana nanga pamaite, henga Atata weka njo amaîte.
37 Malinga chilanavele mahiku langa Nuhu, nni uchocho chiimbekuva pambekwida Mwana wa Munu.
38 Kwa kuva, mmahiku àlalá livambwe kabla likànambikwida, vanu vánalya na kukumbila, vánalomba na kulombwa mpaka liduva alila lyainjidile Nuhu nsafina.
39 Vanang'o nanga pavanamaite chinu chohecho mpaka livambwe palihaleke nkuvayola vammalele. Uvila nni chiimbekuva pambekwida Mwana wa Munu.
40 Uhiku anewo vanu vavili vàmbekuva kumawelu, yumo àmbetwaliwa na yunji ambelekwa.
41 Vamahe vavili vàmbekuva pamo uvahaya ntama nniyanga, yumo àmbetwaliwa na yunji àmbelekwa.
42 Bahi lyongolelange kwa kuva nanga pamumaite liduva lyambekwida Nang'olo wenu.
43 Mwenu mùnimala kuva, kuikave mwene ing'ande waumala uhiku wambekwida nkwiva unaiva, akaniva meho uchinga ing'ande yake inatutumulwe.
44 Bahi na mwenu uchocho, lipanganihange, kwa kuva Mwana wa Munu àmbekwida uhiku umukalolela mwenu."

Ntumishi akúlupika na ntumishi akákulupika (Luka 12:41-48)

45 Yesu nkuhweneha kutangola wachidoni, “Dachi, ntumishi alida akulupîka na avêle
na ding'ano? Nni ayula wammikile nang'olo wake kuvaimilila vatumishi vanji na
kunnaija aveng'e chakulya kwa uhiku ulembelêwa.
46 Wasa ntumishi aneyo ikàva pambeida nang'olo wake àmbenkoja watenda chalaiji-
jwe.
47 Nangu nìnnyaulilanga uhiu kuva, nang'olo aneyo àmbemmika ntumishi aneyo kuva
nkwímilila wa dimali dyake dyammalele.
48 Dachi, ìmbekuva dachi ikàva ntumishi aneyo nni munu atênda lahakalenge, nkuli-
haulila muntima wake kuva, ‘Nang'olo wangu ànatima kuuya,’
49 nkutandilika kuvapanya vatumishi avake, akuno walya na kukumbila na
kukalewa?
50 Nang'olo wa aneyo ntumishi àmbeuya nniduva lyakalolela na uhiku wakaumaite.
51 Àmbencheketanya vibeduli vivili ntumishi aneyo na kummika pachinu pavikwîje
kwajili ya vakulilambilila, aneko vàmbekuta na kuhaya meno.”

25

Nfano wa vali kumi

1 Yesu nkuhweneha kutangola wachidoni, “Uhiku anewo Ufalume wa kulihunde
nni paumbelandana na vali kumi vanatwete vibatali vyavo nkuhwena unampwechela
nnombi.
2 Vali nnyano muanevo vávele mavelu na nnyano vanji vánilimuka.
3 Avala mavelu vátwetenge chihi vibatali vyavo wala vananyakule na mahuta la akiba.
4 Henga avala valimwîke ványakwile vibatali na kukondya mahuta lanji.
5 Bahi nnombi patimîle kuhwika, vammalele nkuhindila na kulala luwono.
6 Ching'ati chilo nkupilikanika lidi lya munu ulichidoni, ‘Pilikanila, nnombi àvenkwida!
Humang'ana mukanchingamile!’
7 Bahi vali vammalele nkutakatukanga, nkutayalisha vibatali vyavo.
8 Avala mavelu nkuvahaulila avala valimwîke kuchidoni, ‘Tumeyele mahuta lenu
kadiki kwa kuva vibatali vyetu vitandilika kudimika.’
9 Avala valimwîke nkuyang'ula kuchidoni, ‘Ikambehululika, mahuta latuvenalo
lakambetosa kuyavana hwetu na mwenu. Mwenu hwena kwa vanu vachuûsa
mukalisumile lenu.’
10 Avala mavelu pavapite unasuma mahuta, nnombi nkukamola. Avala vali nnyano
vanavêle tayali, nkuingila pamo na nnombi nnukumbi lwa ing'ole ya ulombi na nnango
nkuchimwa.
11 Lukoto kadiki avala vali vanji nkukamolanga, nkutandilika kutangola kuchidoni,
‘Nang'olo, nang'olo, tuchimulile!’
12 Henga nnombi nkuvayang'ula kuchidoni, ‘Nangu nìnnyaulilanga uhiu kuva, nangu
nikámmaite mwenu.’ ”
13 Anepo Yesu nkuhaula kuchidoni, “Bahi mùùve meho, kwa kuva nanga pamulimaite
liduva anelyo wala uhiku wambekwida Mwana wa Munu.”

Nfano wa vatumishi vatatu
(Luka 19:11-27)

14 Yesu nkuhweneha kutangola wachidoni, “Ufalume wa Nnungu ùlandana na munu
ánalembedîle kuhwena mwanda. Nang'e ávachemile vatumishi vake, nkuvakamuja
dihela dyake. 15 Yumo nkumwing'a mipatila nnyano ya dihela dya zahabu na yunji
nkumwing'a mipatila mivili na yunji nkumwing'a mpatila umo kupapatana na uweso
wanga munu. Anepo nkuhwena mwanda.
16 Upala ayula apête mipatila nnyano ya dihela dya zahabu nkutandilika kutenda
uchuusi, nkuyenjejeka mipatila inji nnyano.

17 Uchocho na ayula apête mipatila mivili, nkuyenjejeka mipatila inji mivili.
18 Henga ayula apête mpatila umo, nkuhimba lipondo, nkupiha dihela dya nang'olo wake.
19 Bada ya maduva lohe, nang'olo wa avala vatumishi nkuuya, nkutenda navo isabu ya dihela dyanavakamujije.
20 Bahi nkuhaloka ayula ntumishi anapete mipatila nnyano ya dihela dya zahabu, nang'e nkuhumya na inji nnyano, nkuhaula kuchidoni, ‘Nang'olo, úngukamujidye mipatila nnyano, lola vino ìyenjejeke inji nnyano.’
21 Nang'olo wake nkunnyaulila kuchidoni, ‘Ùtendile saana, wako nni ntumishi wambone, na ùnakulupika. Únikulupika kwa dimali kadiki, bahi vino nìmbekukamuja dimali dyohe. Ida uhangalale pamo na nangu!’
22 Nkuhaloka ayula ntumishi wavili anapete mipatila mivili ya dihela, nanang'e, nkuchidoni, ‘Nang'olo, úngupele mipatila mivili, lola, vino ìyenjejeke mipatila inji mivili.’
23 Nang'olo wake nkunnyaulila kuchidoni, ‘Ùtendile saana, wako nni ntumishi wambone, na ùnakulupika. Únikulupika kwa dimali kadiki, bahi vino nìmbekukamuja dimali dyohe. Ida uhangalale pamo nangu!’
24 Anepo nkuhaloka ayula ntumishi yunji watatu anapete mpatila umo wa dihela, nkuhaula kuchidoni, ‘Nang'olo, nangu ǹnikumala wako kuva, nni umunu ukee na chididi, wako ùvele muchi munu ahôla chihi na pachinu pakapandile nang'e.
25 Nangu ńniyopa, nkuhwena unapiha dihela dyako nnipondo. Bahi hela yako aino, itwale.’
26 Nang'olo wake nkunnyang'ula kuchidoni, ‘Wako nni ntumishi nkútenda lahakalenge, na unnemwa! Wako wanimala kuva, nangu nni munu ngufûna chihi pachinu panikapandile nangu.
27 Elo, henga wako úlembelewa udivike dihela dyangu benki, uchinga liduva linimbeuya ngudipate dihela dyangu na dinji diyenjejêke.
28 Bahi mpakanyolange aneyo, dihela anedyo, mumwing'e ayula avêle na mipatila kumi ya dihela.
29 Kwa kuva, kila munu avêle na chinu àmbeyenjejwa ààve na vyohe, henga munu akávele na chinu ata achila kadiki chavenacho àmbepokonyolwa.
30 Bahi ntwale ayu ntumishi akáfala, munnyahange pawelu pavêle lupi. Aneko njo kuvambekuta na kuhaya meno.’ ”

Angandolo na ambudi

31 “Pámbeìdà Mwana wa Munu akuno avèlè na ukulu wake pamo na malaika vammalele, anepo njo pámbeikàlà nchiteng'u chake cha chifalume.
32 Vanu va vilambo vyammalele vàmbelopokela muyo mwake, nanang'e àmbevahapulanya anevo vanu muchi nchunga chavahapula angandolo n'dimbudi.
33 Àmbevavika angandolo m'bali wake wa kunkono na ambudi m'bali wake wa kunchinda.
34 Anepo Nfalume àmbevahaulila avala vavêle m'bali wake wa kunkono, ‘Idang'ana, mwenu mubalikiwije na Atatangu, pwachelanga Ufalume umuunguliwije kutandikila kuumbwa kwa chilambo.
35 Kwa kuva ngúvele na indala mwenu nkuning'a chakulya, na ngúvele na inyota mwenu nkuning'a medi, na ngúvele ninnyeni mwenu nkungupwechela,
36 na ngúvele lukundumwandu, mwenu nkuning'a inguwo yuwala, na nnauula mwenu nkunanguuja, na ngúvele nnilungu mwenu nkuidang'ana unangulola.’
37 Anepo avala vatênda lalalembela Nnungu njo pavambeyang'ula kuchidoni, ‘Nang'olo, chakani patukuwene uvèlè na indala hwetu nkukwing'a chakulya, au púnavele na inyota hwetu nkukwing'a medi lukumbila?

38 Chakani patunakuwene uvèlè nnyeni, hwetu nkukupwechela, au chakani púnavele
lukundumwandu, hwetu nkukwing'a dinguwo?
39 Na chakani patukwene ubwahela au uvèlè nnilungu, hwetu nkuida unakulola?'
40 Nfalume àmbevayang'ula kuchidoni, 'Nangu nìnnyaulilanga uhiu kuva, kila chinu
chimuntendedile munu avalangîwa kuva akee chinu, múngutendedile nangu.'
41 Anepo Nfalume àmbevahaulila avala vavêle m'bali wake wa kunchinda kuchidoni,
'Ukananga apano, mwenu mulaniwije! Muhwene mmoto ukee na ntululilo, moto
waunguliwije Ibilisi na malaika vake!
42 Kwa kuva, pangunavele na indala, mwenu nkananing'ile chakulya na pangunavele
na inyota, mwenu nkananing'ile medi lukumbila
43 na pangunavele ninnyeni, mwenu nkanangupwecheledile na pangunavele na
uhou, mwenu nkananing'ile dinguwo dyuwala na panichiuula, mwenu nkanaidile
unangulola na pangunavele nnilungu mwenu nkanaidîle unangulola.'
44 Anepo vanang'o vàmbennyang'ula kuchidoni, 'Nang'olo, chakani patunakuwene
uvèlè na indala au inyota au uvèlè unnyeni au uvèlè na uhou au uuùlà au uvèlè
nnilungu, na hwetu tunaide unakuhudumila?'
45 Nang'e àmbevayang'ula kuchidoni, 'Nangu nìnnyaulilanga uhiu kuva, kila chinu
chimusindwije kuntendela munu avalangîwa kuva akee chinu, músindwije kungutendela nanangu.'
46 Anepo anevo vanu vambehwena muasabu ikee na ntululilo, henga avala vatênda
lalalembela Nnungu, vàmbeingila muumi ukee na ntululilo."

26

Ntemelo wa kummwalala Yesu
(Mako 14:1-2, Luka 22:1-2, Yohana 11:45-53)

1 Yesu pamalidile kutangola malove anelo, nkuvahaulila vakuhundwa vake kuchidoni,
2 "Mwenu mùnimala kuva bada ya maduva mavili pàmbekuva na sikukuu ya Pasaka,
na Mwana wa Munu àmbetengelekwa uchinga avambwe munsalaba."
3 Anepo makuhani vakulu pamo na vasele va Vayahudi nkukojana paing'ande ya
Kuhani Nkulu, uvanchema Kayafa.
4 Nkutenda ntemelo namuna chivambenkamula na kummwalala Yesu.
5 Nkuhaula kuchidoni, "Henga tunankamule pasikukuu, uyopa vanu vanataya timbwili."

Yesu àmiminiwa mahuta la kunung'ila
(Mako 14:3-9, Luka 7:36-50, Yohana 12:1-8)

6 Yesu ávele ku Besaniya muing'ande yanga Simoni analamijwe mangundula.
7 Pánavele nkulya, nkuhaloka mmahe ananyakwile chupa chikatapele namene chikatapajîjwe kwa mayanga la alabasta. Chupa anecho chíumbele mahuta lanung'ila la
kugalika namene, nkummiminila Yesu mmuti.
8 Vakuhundwa vanga Yesu pavalawene anelo latendêke nkusunala, nkuhaula kuchidoni, "Mwadachi kwondonganga uvila mahuta?
9 Alano mahuta lakanisumiswa kwa dihela dyohe namene nkuveng'a amahuvani!"
10 Henga Yesu nkumala lavachiliuja, bahi nkuvahaulila kuchidoni, "Mwadachi munankambyakambya ayuno mmahe? Nang'e àngutendedile lyambone.
11 Kwa kuva, maduva lammalele mùmbekuva na amahuvani, henga nanga pamumbekuva na nangu maduva lammalele.
12 Nang'e àmwadilidile mahuta mummili wangu, uchinga angutayalishe kwa kungusika.

13 Nangu nìnnyaulilanga uhiu kuva, kila pachinu pámbehubilîwa Malove Lambone nchil-
ambo chammalele, alino lyatendile ayuno mmahe lìmbetambulangwa kwa kunhimukila
nang'e."

Yuda àkubali kuntengeleka Yesu
(Mako 14:10-11, Luka 22:3-6)

14 Anepo, yumo wa vakuhundwa kumi na mbili, lina lyake Yuda Isikaliote, nkuhwena
kwa makuhani vakulu,
15 nkuvahaulila kuchidoni, "Mùmbening'a chamani nikantengeleka Yesu kwenu
mwenu?" Bahi nkumwing'a dihela dya nnyoyo salasini.
16 Kutandikila anepo Yuda nkuva wataha wasa wa kuntengeleka Yesu.

Yesu na vakuhundwa vake vàlya chakulya cha Pasaka
(Mako 14:12-21, Luka 22:7-13, 21-23, Yohana 13:21-30)

17 Liduva litandi lya Sikukuu ya Mikate Ikátaijwe Hamila, vakuhundwa vake
nkummwenela Yesu nkummuja kuchidoni, "Ùlembela tukakwandalile kwachi chakulya
cha Sikukuu ya Pasaka?"
18 Yesu nkuvahaulila vahweneng'ane kumanga, kwanga munu yumo vakannyaulile
kuchidoni, "Nkúhunda àhawile kuchidoni, 'Uhiku wautondwele Nnungu kwajili yangu
ùvele pepi, vakuhundwa vangu pamo na nangu nimwene tùmbehangalalila muing'ande
yako Sikukuu ya Pasaka.' "
19 Bahi vakuhundwa nkutenda muchi Yesu chavalaijije, nkuandaa chakulya cha
Sikukuu ya Pasaka.
20 Pachikamwele chinalyulo, Yesu nkulya chakulya pamo na vakuhundwa vake kumi
na mbili.
21 Pavanavele nkulya, Yesu nkuhaula kuchidoni, "Nangu nìnnyaulilanga uhiu kuva,
munu yumo mmwenu àmbengutengeleka."
22 Vakuhundwa vake nkuva nnihindambi likulu, nkutandilika yumo-yumo kun-
nyaulila Yesu kuchidoni, "Nang'olo, nikee nangu!"
23 Yesu nkuyang'ula kuchidoni, "Achahwijîje nkate wake munkungu pamo na nangu
njo ambengutengelêka.
24 Mwana wa Munu àmbekuhwa malinga chiilembwije Mmalemba Lanaswe
kumwamba nang'e. Henga ole wake munu aneyo antengelêka Mwana wa Munu!
Ikàvele wasa kwa munu aneyo kuikave akavelekwa."
25 Anepo Yuda, ayula nkútengeleka, nkunnyaulila Yesu kuchidoni, "Nkúhunda, nikee
nangu!" Yesu nkunnyang'ula kuchidoni, "Ùmbekuva uwewe."

Chakulya cha Nang'olo
(Mako 14:22-26, Luka 22:14-20, 1 Vakolinso 11:23-25)

26 Bahi pavanavele nkulya, Yesu nkutwala nkate, nkunshukulu Nnungu, nkuumeya,
nkuveng'a vakuhundwa vake. Nkuhaula kuchidoni, "Twalanga mulye, auno njo mmili
wangu."
27 Anepo, nkutwala chikombe chivêle divayi, nkunshukulu Nnungu, nkuveng'a
vakumbile, nkuhaula kuchidoni, "Kumbilanga mmammalele,
28 kwa kuva, aino njo myadi yangu imaîha lilailano lya Nnungu na vanu vake,
imwadilîka kwajili ya vanu vohe uchinga vasamehewe masambi lavo.
29 Nangu nìnnyaulilanga mwenu kuva, nikambekumbila kavila divayi, mpaka liduva
linimbekumbila divayi dyahambi pamo na mwenu mu Ufalume wa Atatangu."
30 Bahi pavamalidile kwimba luhimu, nkuhumananga pawelu, nkuhweneng'ana ku
Lichinga lya Miseituni.

Yesu àlauja kuva Petulo àmbenkana
(Mako 14:27-31, Luka 22:31-34, Yohana 13:36-38)

31 Anepo Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Ing'anya ya àlalá lambenguhumîla nangu,
mwenu mmammalele chilo cha nelo ènembeleka kungukulupila, malinga chahawile
Nnungu Mmalemba Lanaswe kuva,
‘Nìmbempanya nchunga,
na angandolo vàmbemwadilikana.’*
32 Henga panimbefufuka, nìmbennongolela kuhwena ku Galilaya.”
33 Petulo nkunnyang'ula Yesu kuchidoni, “Ata kuiva vammalele uvava na lipamba na
wako nkukuleka, henga nangu nikambekuleka mwiko.”
34 Yesu nkunnyaulila Petulo kuchidoni, “Nangu nìkuhaulila uhiu kuva, chilo uchino cha
nelo, kabla ung'uku akànambikongovela, wako ùmbekuva ungukanile myanda mitatu.”
35 Petulo nkuyang'ula kuchidoni, “Ata kungulembelewa kuhwa chalumo na wako,
nangu nikambekukana ng'o!” Vakuhundwa vammalele nkutangola uchocho.

Kuyuwa kwanga Yesu kuwelu wa Getisemane (Mako 14:32-42, Luka 22:39-46)

36 Anepo Yesu nkuhwena pamo na vakuhundwa vake kuwelu uvachema, Getise-
mane, nkuvahaulila vakuhundwa vake kuchidoni, “Ikalanga apano, nangu nguhwena
akula unayuwa.”
37 Nkuntwala Petulo pamo na vana vavili vanga Sebedayo. Bahi Yesu nkutandilika
kuva na lihindambi na kukambakamba muntima,
38 nkuhaula kuchidoni, “Ntima wangu ùvele na lihindambi likulu, pepi na kuhwa.
Bahi ikalanga apano, mùùve meho pamo na nangu.”
39 Nkuhwena muyo kadiki, nkuhunama mpaka pahi, nkuyuwa wahaula kuchidoni,
“Atatangu, ikàhululika ngunyemye na ibaniki iîda! Henga unatende muchi chingulem-
bela nangu, ila tènda muchi chulembela wako umwene.”
40 Bahi Yesu nkuvahwenela avala vakuhundwa vatatu, nkuvakoja valèlè, nkun-
nyaulila Petulo kuchidoni, “Dachi, nanga pamuhulwile kuva meho pamo na nangu
kananga lisaa limo?
41 Bahi mùùve meho na muyuwe uchinga pamumbelingwa munatende masambi.
Isungu ìnalembela, henga mmili unadabadanga.”
42 Yesu nkuhwena mwanda wavili unayuwa, wahaula kuchidoni, “Atatangu,
ikánahululike kungunyemija ibaniki aneyo iîda, bahi ìtendeke muchi chulembela wako.”
43 Bahi Yesu nkuhwena kavila kwa vakuhundwa vake, nkuvakoja valelèngè luwono,
kwa kuva meho lavo láumbele chihi luwono.
44 Yesu nkuvaleka kavila, nkuhwena unayuwa mwanda watatu watangola chihi
malove ulala.
45 Bahi Yesu nkuvahwenela vakuhundwa, nkuvahaulila kuchidoni, “Mwenu
mmechinkwona na kupumulila. Lola uhiku ùnikamola wambekamujwa Mwana wa
Munu mmakono la vanu vavêle na masambi.
46 Na ayula angutengelêka àvele pepi, bahi takatukanga tuhweneng'ane!”

Kukamulwa kwanga Yesu (Mako 14:43-50, Luka 22:47-53, Yohana 18:3-12)

47 Yesu pánavele nkutangola malove anelo, nkuhaloka Yuda, yumo wa avala
vakuhundwa kumi na mbili, pamo na likuwa likulu lya vanu vanyakwîle mapanga
na dindonga. Vanu anevo vammalele vátumwije na makuhani vakulu na vasele va
Vayahudi.
48 Ayula nkútengeleka ávapele avala vanu chimaiho wachidoni, “Munu ayula
unimbem'busu njo nang'e, mwenu nkamule!”
49 Yuda nkummwenela Yesu nkuchidoni, “Nkúhunda, umumi?” Bahi nkum'busu.

---

* **26:31** Sakaliya 13:7

50 Yesu nkunnyaulila Yuda kuchidoni, “Nnyanjawangu, tènda lyuwidilidile.” Bahi
avala vanu vanapapatene na Yuda nkuhengelekela, nkunkamula Yesu.
51 Nkuhundwa yumo muavala vakuhundwa vanga Yesu nkuhalamola upanga,
nkuncheketa likutu ntumwa wanga Kuhani Nkulu.
52 Yesu nkunnyaulila kuchidoni, “Ludisha upanga wako m'benda yake. Kwa kuva,
vammalele vatumîla upanga wa kukomanila, vambekuhwa kwa upanga uwowo wa
kukomanila.
53 Dachi, ùtenda kuva nikáhulula unnyuwa Atatangu angupelekejije matunji kumi na
mbili la maelufu la malaika vakunguchunga?
54 Henga nikàtenda uchocho làmbetimila dachi Malemba Lanaswe lahaûla kuva, alano
lasima lahumile?”
55 Anepo Yesu nkulihaulila likuwa lya vanu kuchidoni, “Mwadachi mùidile unangu-
mula akuno munyakulèngè mapanga na dindonga muchi nangu nkúpalaula? Maduva
lammalele nangu ngúikala nnuwani lwa Ing'ande ya Nnungu unguhùndà, henga nanga
pamunangukamwile.
56 Henga alano lammalele lànihumila, uchinga latimile àlalá lavanalembile manabii
Mmalemba Lanaswe.” Anepo vakuhundwa vammalele nkunneka, nkutukuta.

Yesu muyo Lukumbi Lukulu lwa Vayahudi
(Mako 14:53-65, Luka 22:54-55,63-71, Yohana 18:13-14,19-24)

57 Bahi avala vankamwîle Yesu, nkumpelekeja Yesu kwa Kayafa, Kuhani Nkulu.
Anepo njo pachinu pavanakojene vakúhunda Sheliya ya Musa na vasele va Lukumbi
Lukulu lwa Vayahudi.
58 Petulo nkuva wannondola Yesu kwa kulehu mpaka paluwani lwa lukumbi lwa
Kuhani Nkulu. Nkuingila nkati, nkuikala pamo na valinzi uchinga alalole lambehumîla.
59 Makuhani vakulu na vajumbe vammalele va Lukumbi Lukulu lwa Vayahudi
nkutaha ushahidi wa kulambila kunnyamba Yesu, uchinga vammwalale.
60 Henga nanga pavanapete, ikànava vanu vohe vánihaloka unahumya ushahidi wa
kulambila. Kuntululilo, nkuhaloka vanu vavili,
61 nkuhaula kuchidoni, “Ayu munu áhawile kuva, ‘Nangu nahulula kuibamola
Ing'ande yanga Nnungu na kuidenga kavila mmaduva matatu.’ ”
62 Anepo Kuhani Nkulu nkuimila, nkummuja Yesu kuchidoni, “Dachi, wako ukee na
lilove lya kuyang'ula kwamba anelo lavakusitaki ava vanu?”
63 Henga Yesu nkunyalala chihi. Kuhani Nkulu nkunnyaulila Yesu kuchidoni,
“Nnungu nni mumi, hambi nakuapisa kwa lina lyake, bahi tuhaulile ikàva wako nni
Kilisto, Mwana wanga Nnungu.”
64 Yesu nkunnyang'ula kuchidoni, “Elo, umomo muhaulidile wako. Henga nangu
nìnnyaulilanga mwenu kuva, kutandikila hambi muchimumwone Mwana wa Munu
aikèlè m'bali wa kunkono wa Nnungu Avêle na Dimongo, uchocho muchimumwone
avèlè mmahunde waida.”
65 Anepo Kuhani Nkulu nkupapulanga dinguwo dyake, nkuhaula kuchidoni, “Ayu
munu ànkufwîle Nnungu! Dachi, pàvele ing'anya ntwani kavila ya kuvataha mashahidi?
Lola, tênda mùnipilikana chankufwîle Nnungu?
66 Mwenu mwona dachi?” Vanang'o nkuyang'ula kuchidoni, “Àlembelewa ahwe.”
67 Anepo vanu vanji nkunsunila mata kumeho na kumpanya ding'ondi. Na vanji
nkumpanya makofi,
68 uvahaula kuchidoni, “Wako Kilisto, tùlaujije, nnani akupanyile!”

Petulo ànkana Yesu
(Mako 14:66-72, Luka 22:56-62, Yohana 18:15-18,25-27)

69 Uhiku anewo Petulo áikele nnuwani lwa lukumbi lwa Kuhani Nkulu. Ntumishi
yumo mmahe, nkummwenela Petulo nkunnyaulila kuchidoni, “Na wako úvele pamo na
Yesu wa ku Galilaya.”
70 Henga Petulo nkukana muyo mwa vanu vammalele vánavele apala, wahaula
kuchidoni, “Nikámaite malove lutangola.”
71 Anepo Petulo nkuuka apala nkuhwena pannango wa luwani lwa lukumbi, bahi
mmahe yunji nkumwona, nkuvahaulila vanu vánavele apala kuchidoni, “Ayuno munu
ávele pamo na Yesu wa ku Nasaleti.”
72 Henga Petulo nkukana kavila, nkuapila wachidoni, “Nikámmaite munu aneyo!”
73 Lukoto kadiki avala vanu vanaimidile apala, nkummwenela Petulo nkunnyaulila
kuchidoni, “Muhiu wako nni yumo munkumbo wavo, ing'anya ata itangodi yako
ìnakumaiha.”
74 Anepo Petulo nkutandilika kwapila wachidoni, “Ngulanike ikàva nalambila! Nangu
nikámmaite munu aneyo!” Upala ung'uku nkukongovela.
75 Petulo nkuhimukila malove langa Yesu lanannyaulidile kuva, “Kabla ung'uku
akànambikongovela, wako ùmbekuva ungukanìlè myanda mitatu.” Bahi nkuhuma pawelu,
nkunatumbula chitangelo.

27

Yesu àpelekejwa kwa Pilato
(Mako 15:1, Luka 23:1-2, Yohana 18:28-32)

1 Pauchele, makuhani vakulu vammalele na vasele va Vayahudi nkukojana, nkutenda
ntemelo uchinga vapate kummwalala Yesu.
2 Nkunnyunga Yesu, nkumpelekeja na kunkamuja kwanga Pilato, nkulu wa Chiloma
wa chilambo achila.

Kuhwa kwanga Yuda
(Matendo 1:18-19)

3 Bahi Yuda, ayula antengelêke Yesu pawene kuva Yesu ànihukumiwa kuhwa,
nkulyamba, nkuvauihija makuhani vakulu na vasele va Vayahudi adila dihela salasini
dya nnyoyo.
4 Nkuvahaulila kuchidoni, “Natendile masambi kuntengeleka munu ayuno akávele na
likosa, uchinga awalwalwe.” Vanang'o nkunnyaulila kuchidoni, “Yetuhwe ilida? Anelo
unamala umwene!”
5 Bahi Yuda nkudiyaha adila dihela dya nnyoyo mu Ing'ande ya Nnungu, nkuhwena
unalipambilila.
6 Makuhani vakulu nkudilokotanya adila dihela dya nnyoyo, nkuhaula kuchidoni,
“Kupapatana na sheliya yetu, ikáluhusiwa kudivika nnisanduku lya sadaka, kwa kuva
nni dihela dipatikene kwa kumwadila myadi.”
7 Adila dihela nkwamula vasume welu wa munu amunyanga ulongo, uchinga pàáve
pachinu pa kuvasikila vayeni.
8 Njo mana aula welu vachema, “Welu wa Myadi,” mpaka nelo*.
9 Anepo nni palatimidile malove lanatangwe nabii Yelemiya kuchidoni, “Nkudit-
wala dihela dya nnyoyo salasini, divanawene Vaisilaeli kuva dinalingilana na kuhwa
kwanga munu,
10 nkutumila dihela anedyo kusuma welu wa munu amunyanga ulongo, muchi
Nang'olo changulaijije.”

Yesu muyo mwanga Pilato
(Mako 15:2-5, Luka 23:3-5, Yohana 18:33-38)

* **27:8** Matayo palembi kuva mpaka nelo, àyamba maduva àlalá nang'e lachilemba chitabu achino.

11 Anepo Yesu nkupelekejwa muyo mwanga Pilato nkulu wa Chiloma wa chilambo
achila. Pilato nkummuja Yesu kuchidoni, “Dachi, wako nni Nfalume wa Vayahudi?”
Yesu nkuyang'ula kuchidoni, “Wako ùnihaula.”
12 Bahi makuhani vakulu na vasele va Lukumbi Lukulu lwa Vayahudi pavansiteke
Yesu, nang'e nanga panayang'wile lilove.
13 Anepo Pilato nkummuja kavila Yesu kuchidoni, “Dachi, uvenkulapilikana anelo
lammalele lavakusitaki?”
14 Yesu nkunyalala chihi na akanayang'wile kananga lilove limo, Pilato nkukangana
namene.

Yesu àhukumiwa kuhwa
(Mako 15:6-15, Luka 23:13-25, Yohana 18:39-19:16)

15 Kila Sikukuu ya Pasaka Pilato ávele na nnyambo wa kuvahungulila Vayahudi
nfungwa yumo uvachinnembela.
16 Na maduva àlalá pávele na nfungwa yumo anamaikene namene ing'anya ya
kutenda lahakalenge, lina lyake Balaba.
17 Bahi vanu pavanakojene pamo, Pilato nkuvauja kuchidoni, “Mulembela
ninchimulile alida, Balaba au Yesu uvanchema Kilisto?”
18 Pilato átangwele uchocho kwa kuva ánimala kuva, Yesu ákamujijwe kwanga nang'e
kwa wiu.
19 Pilato panaikele nchiteng'u cha hukumu, n'jawe nkumpelekejije ujumbe uchidoni,
“Unantende chinu chohecho aneyo munu akávêle na likosa, kwa kuva chilo ànibanika
namene muindoto ing'anya yanga nang'e.”
20 Henga makuhani vakulu pamo na vasele va Vayahudi nkuvachonjela vanu vánavele
apala kuva vayuwe alekelewe Balaba, na Yesu awalwalwe.
21 Pilato nkuvauja kuchidoni, “Muvanu avano vavili mùlembela nìnnyungulile alida?”
Vanang'o nkunnyang'ula kuchidoni, “Nnyungulile Balaba.”
22 Pilato nkuvauja kavila kuchidoni, “Mùlembela nintende dachi ayuno Yesu
uvanchema Kilisto?” Vammalele nkuyang'ula kuchidoni, “Avambwe munsalaba!”
23 Pilato nkuvauja kavila kuchidoni, “Ing'anya ntwani? Kwani àtendile lilida li-
hakalenge?” Henga vanang'o nkuhalija chihi kutaya lwasu uvachidoni, “Avambwe
munsalaba!”
24 Bahi Pilato pawene kuva nanga chambehulula kutenda, na lwasu luhalija chihi,
nkutwala medi nkukalava mmakono muyo mwa vanu vammalele, wahaula kuchidoni,
“Kuhwa kwa munu aneyo, nangu nikávele na makosa! Anelo lenu mmene.”
25 Vanu vammalele nkuyang'ula kuchidoni, “Asabu ya kuwalalwa kwanga munu
aneyo kutukoje hwetu pamo na vivelêko vyetu!”
26 Anepo Pilato nkuvahungulila Balaba, henga nkulaija Yesu asulubulwe na kunka-
muja kwa matiyala va Chiloma uchinga avambwe munsalaba.

Matiyala vàntendela Yesu mang'wanyu
(Mako 15:16-20, Yohana 19:2-3)

27 Anepo matiyala la Pilato nkuntwala Yesu nkumpelekeja nnuwani lwa nkati lwa
ing'ande yanga Pilato, na likuwa lyammalele lya matiyala nkunteng'eneja.
28 Nkummulanga dinguwo dyake, nkummwaja likoti lya langi ya chifalume.
29 Nkudinga lutavi lwa miva muchi kofiya ya chifalume, nkummwaja mmuti.
Nkunkamudya isimbo ya imbalu munkono wake wa kunkono, nkutindivala malundi
muyo mwake, nkutandilika unnombolela kwa mang'wanyu uvachidoni, “Utum-
byangwe, Nfalume wa Vayahudi!”
30 Nkunsunila mata, nkutwala aila imbalu nkumpanya mmuti.
31 Pavamalidile kuntendela mang'wanyu, nkummula alila likoti, nkummwaja din-
guwo dyake. Anepo nkuntwala, nkuhwena unammamba munsalaba.

Kuvambwa kwanga Yesu
(Mako 15:21-32, Luka 23:26-43, Yohana 19:17-27)

32 Pavachihwena, nkukojana na mwenedi wa imanga ya ku Kilene, lina lyake Simoni,
nkunnamatija aunyakule aula nsalaba wanga Yesu.
33 Pavakamwele pachinu pavachema Goligota, mana lake, “Pachinu pa Libadang'a.”
34 Nkumwing'a divayi divakundanyije na chinu chikalala namene. Henga payejije,
nkuhita kukumbila.
35 Pavamalidile kummamba munsalaba, nkuyavana dinguwo dyake kwa kuyela
indingi.
36 Nkuikalanga pahi upala uvannolihija.
37 Munsalaba wake muha pamuti pake vákomedile chibau chílembwije malove layamba
lisitaka lyake, “AYUNO NJO YESU, NFALUME WA VAYAHUDI.”
38 Uhiku uula, nkuvambwa na vakúpalaula vavili, yumo m'bali wake wa kunkono na
yunji m'bali wa kunchinda.
39 Bahi vanu vachipîta anepo nkuva uvapukunya myuti yavo na kunchamba,
40 uvachidoni, “Wako akee unahawile kuva ùmbebamola Ing'ande yanga Nnungu na
kuidenga kavila mmaduva matatu, hambi lipohe umwene! Ikàva wako Umwana wa
Nnungu, lisulupuse munsalaba!”
41 Uchocho, makuhani vakulu na vakúhunda Sheliya ya Musa pamo na vasele va
Vayahudi navanang'o nkuntendela mang'wanyu, uvahaula kuchidoni,
42 “Ávapohije chihi vanu vanji, henga hambi akáhulula kulipoha mwene! Ati nang'e
nni Nfalume wa Vaisilaeli! Hambi alisulupuhe mwene munsalaba, uchinga na hwetu
tunkulupile.
43 Nang'e àlisingila Nnungu na áhawile kuva nang'e nni Mwana wanga Nnungu. Ikàva
Nnungu ànakatapaliwa nawe, bahi ampohe hambi!”
44 Na avala vakúpalaula vanavambwije pamo na nang'e, navanang'o uchocho
vántangoledile malove lahakalenge.

Kuhila kwanga Yesu
(Mako 15:33-41, Luka 23:44-49, Yohana 19:28-30)

45 Bahi kutandikila sasita muhi mpaka satisa, chilambo chammalele nkuva chihi lupi.
46 Paihwikile malinga satisa, Yesu nkunonoha lidi lyake, nkuhaula kuchidoni, “Eloyi,
Eloyi, lama sabakitani?” Mana lake nni, “Nnungu wangu, Nnungu wangu, mwadachi
ùninguleka?”
47 Vanu vanji vanaimidile apala pavapilikene uchocho nkuhaula kuchidoni, “Ànchema
Eliya.”
48 Upala, munu yumo nkutukuta nkutwala siponji, nkuchuvika n'divayi dihahama.
Nkuipatika nnufito, nkunnyanyulila Yesu uchinga ahonde.
49 Henga vanu vanji nkuhaula kuchidoni, “Nneke, tulole ikàva Eliya achiaide unam-
poha!”
50 Bahi Yesu nkunonoha kavila lidi likulu, koka nkuhila.
51 Upala lipanzia linahungwije paching'ati mu Ing'ande ya Nnungu nkudaluka
vipande vivili, kutandikila muha mpaka pahi, chilambo nkundangenda na mayanga
makulungwa nkutumbuka.
52 Misati nkuhunukuka, na vanu vohe va Nnungu vanahidile nkufufuliwa.
53 Nkuhuma mmisati yavo, na Yesu páfufwike, anevo vanu nkuingila muimanga
yanaswe Yelusalemu, nkwonwa na vanu vohe.
54 Nkulu yumo wa matiyala la Chiloma na avala vánavele pamo nanang'e uvannoli-
hija Yesu, pavachiwene chilambo uchindengenda na lammalele lahumidile, nkuyopa
namene, nkuhaula kuchidoni, “Muhiu ayu munu ávele Mwana wanga Nnungu.”

55 Pachinu anepo pávele na vamahe vohe vachimpenekela Yesu kwa kulehu, anevo
nni avala vachinnondola Yesu kutandikila ku Galilaya na kuntumikila.
56 Muanevo vamahe, múvele na Maliya wa imanga ya Magidala na Maliya ayuvao
Yakobo na Yusufu, pamo na ayuvao vana vanga Sebedayo.

Kusikwa kwanga Yesu
(Mako 15:42-47, Luka 23:50-56, Yohana 19:38-42)
57 Liduva palichiswa, nkuhaloka munu yumo nkúpata, uvanchema Yusufu, mwendi
wa ku Alimataya. Munu aneyo nanang'e ávele nkúhundwa wanga Yesu.
58 Nang'e nkuhwena kwanga Pilato, nkuuyuwa mmili wanga Yesu, bahi Pilato nkwa-
mulu vamwing'e.
59 Anepo Yusufu nkuutwala aula mmili, nkuudingilija sanda itakete,
60 nkunausika munsati wake wahambi unavedwîje nniyanga likulungwa namene.
Anepo nkuhingilihija liyanga likulu pannango wa nsati, nkuuka.
61 Maliya wa imanga ya Magidala pamo na ayula Maliya yunji váikalenge upala, kuloja
pansati.

Matiyala làlolihija nsati
62 Liduva lipapete, lívele Liduva lya Kuyewelela, makuhani vakulu na Mafalisayo
nkummwenela Pilato,
63 nkunnyaulila kuchidoni, “Nang'olo, tùnakumbukila kuva ayula nkúlambila pánavele
mumi átele kuchidoni, ‘Liduva lya tatu lya kuhwa kwangu nìmbefufuka kuhaloka kwa
vahwîle.’
64 Bahi amulisa nsati ulolihijwe mpaka liduva lya tatu, uyopa vakuhundwa vake
vànauiva mmili wake na kuvahaulila vanu kuva ànifufuka. Kwa kuva, kulambila kwa
vino kumbemamoja kupunda kutandi.”
65 Pilato nkuvayang'ula kuchidoni, “Vatwale matiyala, muhwene mukauchunge ma-
linga chimuhulula.”
66 Bahi vanang'o nkuhwena unaulolihija aula nsati kwa kuvavika valinzi vaulolihije,
na kwa kuvika alama muha liyanga lya pannango uchinga ilanguje, ikàva pàvele munu
anachimwile, na ìive kuvadivila vanu vanause anelyo liyanga.

28

Kufufuka kwa Yesu
(Mako 16:1-10, Luka 24:1-12, Yohana 20:1-10)
1 Palipitile Liduva lya Kuyewelela, ulyamba na mambumbu liduva lya Jumapili,
Maliya wa imanga ya Magidala na Maliya yunji vápite unaulola nsati.
2 Upala, nkuhumila nndengendo nkulu wa chilambo, kwa kuva malaika wa Nang'olo
ánisulupuka kuhaloka kulihunde, nkuhwena kunsati, nkulihingilihija alila liyanga kun-
yenje, nkuliikalila.
3 Aneyo malaika ánang'anyima muchi nng'anje wa ing'uva, na dinguwo dyake dívele
dyanahe mbee!
4 Avala valinzi vachichûnga nsati wa Yesu nkuyopa na kutetemela, nkuva muchi
vànihwa.
5 Henga ayula malaika nkuvahaulila avala amahe kuchidoni, “Munayope, nangu
ìnimala kuva mùntaha Yesu avambwîje munsalaba.
6 Apano nang'e akapali, kwa kuva ànifufulwa muchi chahawile. Idananga mupalole
pachinu panalajijwe.
7 Bahi hweneng'ana upehi mukavahaulile vakuhundwa vake kuva, nang'e ànifufulwa
uholoka kwa vanu vahwîle, na ànìnnongolela kuhwena ku Galilaya, aneko muchimum-
wone. Lola, nangu ìnninnyaulilanga tayali.”

8 Bahi avala vamahe nkupiyanya kuuka pansati, kwa kuyopa na kuhangalala namene
nkutukuta uhwena unavahaulila vakuhundwa vake.
9 Upala, Yesu nkuvahumila avala vamahe, nkuchidoni, “Mmumi mwenu?” Avala
vamahe nkummwenela, nkuhunama muyo mwake, nkukamula madodo lake.
10 Anepo Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Munayope. Hweneng'ana mukavahaulile
vakuhundwa vangu vavêle muchi anung'unuvangu vahwene ku Galilaya, aneko nni
kuvambengwona.”

Valinzi vàhaula mambo lahumidîle

11 Avala vamahe pavanavele nndila, matiyala vanji vachiulolihija nsati nkuhwena
kumanga unavahaulila makuhani vakulungwa kila chinu chihumidîle.
12 Anepo makuhani vakulu nkukojana pamo na vasele va Vayahudi, nkutenda
ntamelo, nkuveng'a dihela dyohe avala matiyala va nsati.
13 Anepo vanang'o nkuvahaulila matiyala kuchidoni, “Vahaulile vanu kuva, pamu-
navele nkwona, vakuhundwa vake Yesu vániida nachilo, nkumwiva.
14 Na Pilato akàpilikana habali aino, hwetu tunatangola nawe, mwenu nkalembeingila
mukulaga.”
15 Bahi avala matiyala nkupwechelela adila dihela nkutenda muchi chivalaijijwe.
Habali aneyo ínihweneha kuyanjala kwa Vayahudi mpaka nelo.

Yesu àvatuma vakuhundwa vake
(Mako 16:14-18, Luka 24:36-49, Yohana 20:19-23, Matendo 1:6-8)

16 Anepo avala vakuhundwa kumi na moja nkuhwena ku Galilaya mpaka kulichinga
alila lyanavahaulidile Yesu vahwene.
17 Vanang'o pavammwene, nkutindivala malundi muyo mwake uvamwabudu, henga
vanji nkuva na lipamba.
18 Anepo Yesu nkuvahengelekela nkuvahaulila kuchidoni, “Nangu ngùpewije mamu-
laka lammalele, kulihunde na pachilambo.
19 Bahi hweneng'ana kwa vanu va vilambo vyammalele mukavajuhe kuva
vakuhundwa vangu, umuvabatisa kwa lina lya Nnungu Atata na lya Mwana na lya
Umumu Wanaswe.
20 Muvahunde kulakamula lammalele laninnaijije. Na mumale kuva nangu ngùvele
pamo na mwenu maduva lammalele mpaka ntululilo wa chilambo.”

Malove lambone lamwâmba Yesu Kilisto lalembwîje na Mako

Ulongoledi

Chitabu achino cha Malove Lambone lamwâmba Yesu Kilisto lalembwîje na Mako, nni chitabu chimo mmitabu ncheche vya Lilailano lya Hambi vitânga maisha langa Yesu Kilisto. Kila chitabu mmitabu anevyo ncheche chìchemwa "Injili" mana lake, "Malove Lambone lamwâmba Yesu." Vitabu anevyo vílembwije bada ya kuhwa kwanga Yesu. Vanalembile vitabu anevyo nni Matayo na Mako na Luka na Yohana. Mmitabu anevyo ncheche, chitabu cha Mako njo chananjipi namene kupunda vitabu vinji. Na ìkulupika kuva, chitabu achino cha Mako njo chinavele chitandi kulembwa kupunda anevyo vinji, na ìnahululika kuva chílembwije mmwaka fulani, kutandikila mmwaka wa 50 mpaka wa 70 kutandikila mwaka wavelekwejije Yesu Kilisto. Na vatalamu va Bibiliya vàkulupila kuva chitabu achino chílembwije muimanga ya Loma kwa makudungilo la kuvakamya mitima vakúkulupila va aneko.

Mako ayu njo anamaikene kwa lina lya Yohana Mako, achipapatana na Banaba na Ntume Paolo. Imbili yanga Mako ínihakajangwa apala panaamwile kulihapula mmwanda wao wa madengo la chitume (Matendo 13:13). Mmwanda unji Mako nkupapatana kavila nawi Banaba (Matendo 15:37-39). Mako ámaikene namene kuva nnyanjawake Petulo wa pepi namene (1 Petulo 5:13). Na vatalamu va Bibilia vànakulupila kuva Mako anilemba malove lohe la shuhuda dyanga Petulo, na shuhuda anedyo njo nsingi wa Malove Lambone lalembwîje na Mako. Mmalove alano Lambone, Mako àhimya namene mambo layâmba namuna ya kuva nkuhundwa wanga Yesu, na mahundo langa Yesu layâmba mahiku la ntululilo.

Uinjipihi wa chitabu cha Mako

1. Sula ya 1:1-13, Mako àchimaiha chitabu.
2. Sula ya 1:14-8:21, Mako àtana kwamba madengo la Yesu mmahiku lanave ku Galilaya.
3. Sula ya 8:22-10:52, Mako àtana kwamba mwanda wanga Yesu kuhwena ku Yelusalemu.
4. Sula ya 11:1-16:8, Mako àmalilila chitabu chake kwa kutana habali dyanga Yesu panavele ku Yelusalemu, na habali dya kuhila na kufufuka kwanga Yesu.

Yohana Nkúbatisa àvahubilila vanu
(Matayo 3:1-12, Luka 3:1-18, Yohana 1:19-28)

1 Alano nni Malove Lambone lamwâmba Yesu Kilisto, Mwana wa Nnungu.

2 Làtandilike muchi chilalembwije nchitabu changa nabii Isaya, Nnungu pahaula kuchidoni,
"Nangu nìmbentuma n'jumbe wangu akulongolelee,
aneyo njo ambekukatapajîja indila yako."*
3 "Munu ànonoha lidi kulilanga wachidoni,
'Nkatapajije Nang'olo indila yake,
nyoshanga dihengo dyambepita.' "†

4 Bahi Yohana Nkúbatisa áhumilidile kulilanga, wavahubilila vanu valeke masambi lavo na vabatiswe uchinga Nnungu avasamehe masambi lavo.

5 Vanu vohe kuhaloka chilambo cha ku Yudeya na imanga ya ku Yelusalemu vánihwena unampilikanila Yohana, nkulitangolanga masambi lavo, nang'e nkuvabatisa mmuto wa Yoludani.

---

* **1:2** Malaki 3:1 † **1:3** Isaya 40:3

6 Yohana áwete inguwo ikatapajîjwe kwa maleha la ungamila, na nchikundu mwake áhungile nkanda wa limbende. Na chakulya chake chívele chihi mahiya na uchi wa munnyitu.
7 Yohana nkuva wavahaulila vanu kuchidoni, “Nnyuma mwangu àvenkwida avêle na dimongo dyohe namene ungupunda nangu. Nangu wala nikáfala kuntumikila kananga kwa kutepa na kuihungula mididi ya vilatu vyake.
8 Nangu nìm'batisa mwenu kwa medi, henga aneyo àmbem'batisa mwenu kwa Umumu Wanaswe.”

Kubatiswa na kulingwa kwanga Yesu
(Matayo 3:13, 4:11, Luka 3:21-22, 4:1-13)

9 Maduva anelo, Yesu nkukamola kuhaloka imanga ya ku Nasaleti, chilambo cha ku Galilaya, Yohana nkum'batisa Yesu mmuto wa Yoludani.
10 Upala, Yesu pahumile chihi mmedi, nkukwona kulihunde kuhunukwike, na Umumu Wanaswe achionekâna muchi umunda wansulupukila.
11 Lidi nkupilikanika kuhaloka muha kulihunde ulichidoni, “Wako njo Mwanangu unikutamwa, ànikatapaliwa na wako.”
12 Upala, Umumu Wanaswe nkunnodya Yesu kuhwena ya kulilanga,
13 nkuikala aneko maduva alubaini walingwa na Nanchindenga. Aneko, ávele pamo na anyama va munnyitu, na malaika nkuva uvantumikila.

Yesu àvachema vakuhundwa vatandi
(Matayo 4:12-22, Luka 4:14-15, 5:1-11)

14 Bada ya Yohana kutaywa nnilungu, Yesu nkuhwena chilambo cha ku Galilaya unavahubilila vanu Malove Lambone la Nnungu,
15 wachidoni, “Mahiku lànihwika na Ufalume wa Nnungu ùvele pepi na mwenu. Lekanga masambi lenu na mulakulupile Malove Lambone!”
16 Yesu pachipita nnyenje Litanda lya ku Galilaya, nkuvona akúupa dihomba vavili uvayela dinjau dyavo nnitanda, Simoni uvanchema Petulo chalumo na nnung'une uvanchema Anduleya.
17 Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Ngupapate, nangu nguchinintendange mwenu kuva mmanu mma kuvaupila vanu kwa Nnungu.”
18 Upala, nkudilekanga dinjau dyavo, nkumpapata Yesu.
19 Papite muyo kadiki, nkumwona Yakobo na nnung'une wake uvanchema Yohana, chalumo na Sebedayo atatawavo pamo na amadengo vanji, vavèlè muingalava yavo uvakatapaja dinjau dyavo.
20 Upala, Yesu nkunchema Yakobo na Yohana, na vanang'o nkunneka atatawavo pamo na amadengo vanji muingalava, vanang'o nkumpapata Yesu.

Yesu àmmusa nanndenga
(Luka 4:31-37)

21 Yesu pamo na vakuhundwa vake nkuhwika imanga ya ku Kapelinaumu, na palikamwele Liduva lya Kuyewelela, Yesu nkuinjila muing'ande ya kunnyuwila Nnungu, nkutandilika kuvahunda vanu.
22 Vanu vanampilikene nkukangana mahundo lake, kwa kuva, ávahunda muchi munu avêle na mamulaka, na akee muchi vakúhunda va Sheliya yanga Musa.
23 Uhiku uwowo, munu yumo ánavele muing'ande ya kunnyuwila Nnungu, ánavele na nanndenga, nkulindamuka ukuta ding'uto wachidoni,
24 “Ùtulembelela chani hwetu, wako Yesu wa ku Nasaleti? Dachi ùidile unatwondonganga? Ènimala kuva wako nni Wanaswe, utumwîje na Nnungu!”
25 Yesu nkunkalipila ayula nanndenga wachidoni, “Nyalala! Mmuke ayu munu.”

26 Bahi ayula nanndenga nkunkunyang'unya namene ayula munu akuno wakuta kwa
lidi likulungwa, nkummuka.
27 Vanu vammalele nkukangana, nkuva uvaujana kuva, “Ala nni lalida? Ala nni
mahundo lahambi lavêle na mamulaka! Ayu munu àvele na dimongo dya kuvaamulisa
anamindenga, na vanang'o vànampilikana!”
28 Anepo habali dyanga Yesu nkupiyanya kuyanjala nchilambo chammalele cha ku
Galilaya.

Yesu àvalamya vanu vohe
(Matayo 8:14-17, Luka 4:38-41)

29 Yesu na vakuhundwa vake, pamo na Yakobo na Yohana nkuhumang'ana mu-
ing'ande ya kunnyuwila Nnungu, nkuhwena mwalehu mpaka kukaya kwanga Simoni
na Anduleya.
30 Nkawake Simoni álele pachinanda ing'anya ápweteka chidumba. Yesu pakamwele,
vanu vanji nkunnyaulila habali dya aneyo mmahe.
31 Yesu nkummwenela ayula mmahe, nkunkamula nkono, nkuntakatuha. Chidumba
nkummuka, nkutandilika kuvahudumila.
32 Pachikamwele chinalyulo liduva lititìlè, vanu nkumpelekejija Yesu vagonjo vam-
malele na vanu vánavele na anamindenga.
33 Na vanu vammalele va imanga aila nkunaimila muyo luungo lwa ing'ande.
34 Yesu nkuvalamya vanu vohe vachiuula, na kuvausa anamindenga vohe. Na
wala nanga panavalekile anevo anamindenga vatangole chinu chohecho kwa kuva
vánimmala.

Yesu àvahubilila vanu aneko ku Galilaya
(Luka 4:42-44)

35 Ulyamba na mambumbu, kabla liduva likànambiuhuma, Yesu ánitakatuka, nkuuka
anepo pakaya nkuhwena kunyenje imanga, pachinu pakávele na vanu, nkunnyuwa
Nnungu aneko.
36 Simoni na avake nkuhwena unantaha.
37 Pavammwene, nkunnyaulila kuchidoni, “Vanu vammalele vànakutaha!”
38 Henga Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, “Tuhweneng'ane vijiji vinji vya pepi uchinga
nikàhubili na kunang'o, kwa kuva, njo chinguidilidile.”
39 Bahi Yesu nkuhwena kila pachinu aneko ku Galilaya, wahubili n'ding'ande dyavo
dya kunnyuwila Nnungu akuno wavausa vanu anamindenga.

Yesu ànnamya munu avêle na mangundula
(Matayo 8:1-4, Luka 5:12-16)

40 Munu yumo achiuula mangundula nkummwenela Yesu, nkutindivala malundi,
nkunnyuwa Yesu wachidoni, “Ukàlembelela ùnahulula chihi unguhahulanga kwa kungu-
lamya.”
41 Yesu nkummikila chididi aneyo munu, nkunyoloja nkono wake, nkun'gusa, nkun-
nyaulila kuchidoni, “Elo nalembela, lama!”
42 Upala, ugonjo nkummuka, nkulama.
43 Anepo Yesu nkunnyaulila ahwene, nkun'duma wachidoni,
44 “Kaleha, unannyaulile munu woheyo lanikutendeledile, henga wako hwena
ukalilanguje kwa kuhani na kuhumya sadaka muchi chalaijije Musa uchinga vanu
vamale kuva ùnihahulwa.”
45 Henga ayula munu papite, nkutandilika kuyanjaja aneyo habali kila pachinu.
Bahi ing'anya ya anelyo, Yesu nanga panahulwile kuhwena muimanga yoheyo kwa
kulilanguja. Nkuntenda aikale kunyenje imanga pachinu paweka pakávele na vanu.
Henga vanu nkummwenela kuhaloka kila m'bali.

2

Yesu ànnamya munu adidimênge
(Matayo 9:1-8, Luka 5:17-26)

1 Palapitile maduva kadiki, Yesu nkuhwena kavila ku Kapelinaumu, vanu nkupi-
likana kuva àvele pakaya.
2 Vanu vohe namene nkuumbala nng'ande mpaka pannango. Bahi Yesu pachivahu-
bilila vanu,
3 nkuhaloka vanu ncheche akuno vannyakwìlè munu adidimênge, nkumpelekeja
kwanga Yesu.
4 Bahi kwa kuva vanu vániumbala namene, nanga pavanahulwile kumpelekeja pach-
inu pávèlè Yesu. Bahi avala vanu nkuvimbula muha palikangala, kuloja pachinu
pánavele Yesu. Pavapete chitonono, nkunsulupuha aneyo munu akuno alèlè nchinanda.
5 Yesu paiwene ing'ulupa yavo, nkunnyaulila ayula munu adidimênge kuchidoni,
"Mwanangu, ùnisamehewa masambi lako."
6 Vakúhunda vanji va Sheliya ya Musa vanaikele anepo nkuva uvaliuja mmitima yavo
kuva,
7 "Ayu munu mwadachi àtangola uvila? Ànkufulu Nnungu! Nnani ahulûla kunsamehe
munu masambi ikànave chihi Nnungu weka?"
8 Upala, Yesu nkumala chivaliuja mmitima yavo, nkuvauja kuchidoni, "Ing'anya
ntwani mùtangodikanga uchocho mmitima yenu?
9 Lilida lipeyapêya namene, kunnyaulila ayu munu adidimênge kuchi, 'Ùnisamehewa
masambi lako,' au kunnyaulila, 'Imila, twala chinanda chako uhwene?'
10 Bahi nangu ngùlembela ngumaihe kuva, Mwana wa Munu, àvele na mamulaka la
kuvasamehe vanu masambi lavo apano pachilambo." Anepo Yesu nkunnyaulila ayula
munu adidimênge kuchidoni,
11 "Nìkuhaulila, imila, utwale chinanda chako uhwene kukaya!"
12 Upala, ayula munu nkutakatuka, nkutwala chinanda chake, nkuuka. Vanu
vammalele nkukangana na kunnombolela Nnungu uvachidoni, "Tukanachona chinu
malinga achi."

Yesu ànchema Lawi uvanchema lina linji Matayo
(Matayo 9:9-13, Luka 5:27-32)

13 Yesu nkuhwena kavila kunyenje Litanda lya Galilaya. Likuwa lya vanu
nkummwenela, nang'e nkutandilika kuvahunda.
14 Yesu pánavele nkupita, nkumwona Lawi mwana wanga Alufayo, aikèlè paing'ande
ya kulipila kodi. Yesu nkunnyaulila kuchidoni, "Ngupapate!" Lawi nkuimila, nkumpa-
pata.
15 Lukoto, Yesu nkuva walya chakulya muing'ande yanga Lawi. Vakútwala kodi vohe
na vanu vanji vahaulîka kuva nni vanu vavêle na masambi, vániida nkulya pamo na Yesu
na vakuhundwa vake, ing'anya vanu vohe vánampapata.
16 Bahi vakúhunda vanji va Sheliya ya Musa vánavele Mafalisayo, pavammwene Yesu
walya pamo na vanu vahaulîka kuva vàvele na masambi na vakútwala kodi, nkuvauja
vakuhundwa vake kuchidoni, "Mwadachi àlya pamo na vakútwala kodi na vanu vavêle
na masambi?"
17 Yesu papilikene anelo nkuvahaulila kuchidoni, "Vanu vakáuula nanga pavannem-
bela n'ganga, henga vauûla njo vannembêla n'ganga. Nangu nikáidile unavachema
vanu vatênda àlalá lalalembela Nnungu, henga ngùidile unavachema vanu vavêle na
masambi."

Yesu àujwa chivambefunga
(Matayo 9:14-17, Luka 5:33-39)

18 Vakuhundwa va Yohana Nkúbatisa na vakuhundwa va Mafalisayo vánafunga. Bahi vanu nkuhwena unammuja Yesu kuchidoni, “Ing'anya ntwani vakuhundwa va Yohana Nkúbatisa na vakuhundwa va Mafalisayo vànafunga, henga vakuhundwa vako vakáfunga?”
19 Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, “Dachi, vanu vakumbuliwîje kuing'ole ya ulombi vànahulula kufunga wakati vàvele pamo na mwene nnombi? Ikáhululika kufunga wakati nnombi àvele pamo na vanang'o.
20 Henga uhiku uchiukamole, nnombi pambetwaliwa muvanang'o, anepo njo pavambefunga.
21 Nanga munu atotêla chilaka cha inguwo yahambi nnipindi. Kwa kuva, akàtenda uchocho, chilaka anecho chahambi chìmbekungunyala na kuhalija kupamola anelyo lipindi, na pachinu panapomweke pambeyenjejeka.
22 Na wala nanga munu atâya divayi dyahambi mmipatila ya tangu. Akàtenda uchocho, aila mipatila ìnapwapuka ing'anya ya kuhaha kwa divayi, na divayi dìnamwadilika na mipatila nkwondongeka. Henga divayi dyahambi dìlembelewa ditaywe mmipatila yahambi!”

Yesu njo Nang'olo avêle na mamulaka ata Nniduva lya Kuyewelela (Matayo 12:1-14, Luka 6:1-11)

23 Liduva limo lya Kuyewelela, Yesu nkuva wapita n'dindila dya mmawelu la ngano chalumo na vakuhundwa vake. Pavachipita, vakuhundwa vake nkutandilika kupulula ngano na kutang'una.
24 Mafalisayo nkummuja Yesu kuchidoni, “Lola! Mwadachi vàtenda vitukutuku vikáluhusiwije na Sheliya ya Musa kutendwa Nniduva lya Kuyewelela?”
25 Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, “Dachi, mukásomile chanatendite Nfalume Daudi panalembedile chakulya, nang'e pamo na avake pavanavele na indala?”
26 Maduva langa Kuhani Nkulu Abiasali, Daudi áinjidile pa Ing'ande ya Nnungu, nkulya mikate ihumîjwe kwa Nnungu, nkuveng'a na avake navanang'o nkulya, wakati Sheliya ya Musa ìluhusu chihi mikate aneyo kuliwa chihi na makuhani weka.
27 Bahi Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Liduva lya Kuyewelela lìnivikwa kwajili ya munu, na akee munu kwajili ya Liduva lya Kuyewelela.
28 Bahi Mwana wa Munu njo Nang'olo avêle na mamulaka ata Nniduva lya Kuyewelela.”

3

1 Anepo Yesu nkuinjila kavila muing'ande ya kunnyuwila Nnungu, na amula nkati múvele na munu adidimênge nkono.
2 Na múvele na vanu vanji vachitâha ing'anya ya kunsitaki Yesu, bahi nkuva uvannoleha uchinga vamale ikàva àmbennamya munu Nniduva lya Kuyewelela.
3 Yesu nkunnyaulila ayula munu avêle na nkono adidimênge kuchidoni, “Ida muyo amuno.”
4 Yesu nkuvauja vanu kuchidoni, “Dachi, Sheliya yetu ìnatuluhusu kutenda lambone au lahakalenge Nniduva lya Kuyewelela? Kuupoha umi au kuuwalala?” Henga vanang'o nkunyalala chihi.
5 Anepo Yesu nkulaukila mipata yammalele wavalola vanu akuno avisìjè na kuvasikitikila ing'anya ya kunanopa kwa mitima yavo. Nkunyaulila ayula munu kuchidoni, “Nyoloja nkono wako!” Nang'e nkunyoloja, nkono nkuva umi kavila.
6 Upala, Mafalisayo nkuhumang'ana pawelu nkunakojana na vanu va likuwa lya Helode* uchinga vatahe indila ya kummwalala Yesu.

* **3:6** Vanu va likuwa lya Helode nni vanu váchitamwa namene utawala wa familia ya Helode Nkulu na Helode Antipasi mwanawe.

Likuwa lya vanu lìmpapata Yesu

7 Yesu nkuuka anepo pamo na vakuhundwa vake, nkuhwena mpaka kunyenje
Litanda lya Galilaya. Likuwa likulu lya vanu nkumpapata. Vanu anevo váhaleke ku
Galilaya na ku Yudeya,
8 na ku Yelusalemu na ku Idumeya na vilambo vya m'bali wavili wa muto wa
Yoludani na vilambo vidingûka dimanga dya Tilo na Sidoni. Likuwa anelyo lya vanu
vámmwenedile Yesu ing'anya vánipilikana àlalá lanatendile Yesu.
9 Bahi ing'anya ya vanu kuva vohe, Yesu nkuvahaulila vakuhundwa vake vakamwan-
dalile ingalava, uchinga vanu vanan'gong'ole.
10 Yesu ánivalamya vanu vohe, na vagonjo vammalele vachipwateka nkuva
uvagong'olana uchinga vannyengelekele pepi uchinga van'guse.
11 Na anamindenga pavammwene Yesu, nkuvamatohija pahi vanu anevo vavêle na
anamindenga akuno uvakuta ding'uto uvachidoni, “Wako njo Mwana wanga Nnungu!”
12 Henga Yesu nkuvakalipila anamindenga vanammaihe kwa vanu.

Yesu àvatandola vakuhundwa kumi na mbili (Matayo 10:1-4, Luka 6:12-16)

13 Anepo Yesu nkukwela nnichinga, nkuvachema vanu vavalembedîle, na vanang'o
nkuhwena.
14 Nang'e nkuvatandola vanu kumi na mbili vanavachemile mitume, uchinga vaikale
pamo nanang'e na kuvatuma vakayanjaje lilove lya Nnungu,
15 nkuveng'a na mamulaka la kuvausa anamindenga.
16 Vanu kumi na mbili vanavatondwele nni avano, Simoni wananchemile Yesu lina
linji Petulo,
17 na Yakobo na Yohana vana vanga Sebedayo wanavachemile Yesu, Boanege, mana
lake, “Vana va ing'uva,”
18 na Anduleya na Filipo na Batolomayo na Matayo na Tomaso na Yakobo mwana wa
Alufayo, na Sadayo na Simoni ánavele nnikuwa lya Vaselote†,
19 na Yuda Isikaliote, ánantengeleke Yesu.

Yesu na Belisebuli (Matayo 12:22-32, Luka 11:14-23, 12:10)

20 Anepo Yesu nkuhwena kavila kukaya. Likuwa lya vanu nkumwombalila kavila,
Yesu na vakuhundwa vake nkuva nanga pavanapete wasa wa kulya chakulya.
21 Valangavake pavapilikene anelo, nkuhwena unantwala, kwa kuva, vanu váhaula
kuva, “Àvele na ding'apedi.”
22 Na vakúhunda Sheliya yanga Musa vanaheleke ku Yelusalemu, nkuhaula kuchidoni,
“Àvele na Nanchindenga,‡ nkulu wa anamindenga. Aneyo njo annyululîha nang'e
kuvausa anamindenga.”
23 Bahi Yesu nkuvachema, nkuvahaulila kwa mifano kuchidoni, “Ìmbehululika dachi
Nanchindenga aliuse mwene?
24 Ikàva vanu va ufalume umo vànalumbana, ufalume anewo nanga paumbekwimila.
25 Na ikàva vanu va ing'ande imo vànalumbana, ing'ande aneyo ikambekwimila.
26 Na ikàva Nanchindenga àlitahuka mwene, na ufalume wake ukàlumbanyika, bahi
ufalume anewo ukambekwimila, ila ùmbeyanguka.
27 Nanga munu ahulûla kwenda muing'ande yanga munu avêle na dimongo
nkumpakanyola vitukutuku vyake, mpaka atandilike kunnyunga munu aneyo hoti,
anepo njo pambehulula kumpakanyola vitukutuku vyake.

---

† **3:18** Vaselote lívele likuwa lya Vayahudi vachichitamwa namene chilambo chavo na vakáchitamwa kutawaliwa na Valoma. ‡ **3:22** Mako àlembile Belisebuli kwamba lina litumîke kumwamba Nanchindenga.

28 Nangu nìnnyaulilanga uhiu kuva, vanu vachivasamehewe masambi lavo lammalele
na kufulu dyavo dinji.
29 Henga munu ambenkufûlu Umumu Wanaswe, mwiko aneyo nanga pambesame-
hewa, kwa kuva, àtendile sambi ikásamehewa vyaka na vyaka."
30 Yesu átangwele uchocho kwa kuva, vanu váhaula kuva, "Àvele na nanndenga."

Anyokwe na anung'unuvake Yesu
(Matayo 12:46-50, Luka 8:19-21)

31 Anepo anyokwe Yesu pamo na anung'unuvake nkukamola. Nkuimila pawelu,
nkunnaija munu nkati akancheme Yesu.
32 Anemwo nng'ande, likuwa lya vanu líniikala akuno lin'dingwìkè Yesu. Vanang'o
nkunnyaulila kuchidoni, "Anyoko na anung'unuvako vàvele pawelu, vànakutaha."
33 Yesu nkuvauja kuchidoni, "Kwani nnyuwangu njo nnani na anung'unuvangu nni
vanani?"
34 Anepo Yesu nkuvalola vanu vanan'digwike nkuhaula kuchidoni, "Lola! Avano
apano njo ayuvangu na anung'unuvangu.
35 Munu woheyo atênda lalalembela Nnungu, aneyo njo nkulwangu na nnumbwangu
na nnyuwangu."

4

Nfano wa munu apânda dimbeyu
(Matayo 13:1-9, Luka 8:4-8)

1 Yesu nkutandilika kavila kuvahunda vanu, akuno avèlè nnyenje Litanda lya
Galilaya. Likuwa lya vanu nkumwombalanila, bahi Yesu nkubidi akwele muingalava
ínavele nnitanda, nkuikala. Vanu vammalele nkuva vaimilèngè munnyangi nnyenje
litanda.
2 Yesu nkuvahunda vitukutuku vyohe kwa mifano, na pachivahunda nkuvahaulila
kuchidoni,
3 "Pilikanila! Nkúpanda ápite únapanda dimbeyu.
4 Pánavèlè nkumyaya dimbeyu, dinji nkumatokela nndila, vyuni nkuhaloka nkudi-
dadola.
5 Na dimbeyu dinji nkumatokela pachinu pavêle na mayanga-mayanga, pakávele na
ulongo wohe. Anedyo dimbeyu nkupiyanya kumela kwa kuva ulongo úvele kadiki.
6 Liduva palivadile, aneyo mitipu nkunyala, na kwa kuva dinyiya dikanatadile pahi
namene, bahi nkuyumanga.
7 Dimbeyu dinji nkumatokela pachinu pavêle miva, nkumela, miva nkukulumuka na
kuidingila aila mitipu, nkuva nanga paipele.
8 Dimbeyu dinji nkumatokela paulongo wa matapata. Mitipu nkumela, nkukulu-
muka, na ulongo anewo nkupundya kuhumya mafuno, myanda salasini au sitini au
myamoja, kupunda dimbeyu adila dipandwîje."
9 Anepo nkuvahaulila kuchidoni, "Munu avêle na makutu la kupilikana, apilikane!"

Ing'anya ya kutangola kwa nfano
(Matayo 13:10-17, Luka 8:9-10)

10 Yesu pánavele weka, vakuhundwa vake kumi na mbili, pamo na vanu vanji,
nkunammuja Yesu chiichilanda aila mifano.
11 Yesu nkuvahaulila kuchidoni, "Mmanganya mùnijaliwa kuimala sili ya Ufalume
wanga Nnungu. Henga vanu vanji vakávele nnikuwa lyenu kila chinu vàpilikana kwa
mifano,
12 uchinga,
'Vakàloleha, vanachone chinu,
vapilikane, henga vanamale.

Ing'anya vakàmala, vàmbemmuila Nnungu,
nanang'e achiavasamehele masambi lavo.' "

Yesu àhaula chiulanda nfano wa nkúpanda (Matayo 13:18-23, Luka 8:11-15)

13 Anepo Yesu nkuvauja kuchidoni, "Dachi, na mwenu mukámaite nfano auno? Hambi mùmbehulula dachi kumala mifano inji?
14 Nkúpanda, àpanda Lilove lyanga Nnungu.
15 Vanu vanji vàlandanywa na hali ya nndila, amula mudimatokedile adila dimbeyu. Pavapilikana lilove lya Nnungu, Nanchindenga ànaida nkunalitwala lilove lipandwîje mmitima yavo.
16 Na vanu vanji vàlandanywa na hali ya pachinu pavêle mayanga-mayanga, apala padimatokedîle adila dimbeyu. Pavalipilikana lilove vànalipwechelela kwa kulihangalalila.
17 Henga likávenda mmitima yavo muchi dinyiya chidikahulula kutita mmayanga, bahi vàlikamula chihi kwa uhiku kadiki. Pavalaga ing'anya ya alila lilove, upopo vànalileka.
18 Vanu vanji vàlandanywa na hali ya pachinu pavêle na miva, apala padimatokedile adila dimbeyu. Vanu anevo vànalipilikana anelyo lilove,
19 henga madengo la chilambo achino na kulembela kwa dimali na tama dya vitukutuku vinji dìnavenda mmitima yavo na kulitimbanga alila lilove lya Nnungu, nkuva chihi nanga kupa.
20 Henga vanu vanji vàlandanywa na hali ya ulongo wa matapata, apala padimatokedile adila dimbeyu. Avano vànalipilikana lilove lya Nnungu na kulikulupila, vanu anevo vànapundya kuhumya mafuno, yumo myanda salasini na yunji sitini na yunji myamoja, kupunda dimbeyu adila dipandwîje."

Chibatali chihinikwîje (Luka 8:16-18)

21 Yesu nkuhweneha uvahaulila kuchidoni, "Dachi, munu ntwani achâcha chibatali nng'ande, nkuchihinika lidebe au unachivika nniungu chinanda? Dachi, akáchivika muha chipanda?
22 Bahi kila chinu chipihîje chìmbepihuliwa, na chinu chihinikwîje chìmbehunukuliwa.
23 Avêle na makutu la kupilikana, apilikane!"
24 Yesu nkuvahaulila kavila kuchidoni, "Pilikaniha saana malove lamupilikana! Chipimo chimutumila kuvahukumila vanu vanji, na Nnungu àmbennyukumila kwa chipimo uchocho na ànembeyenjejwa.
25 Munu avêle na chinu àmbeyenjejwa, na munu akávele na chinu, ata achila kadiki chavenacho àmbepokonyolwa."

Nfano wa imbeyu imêla

26 Yesu nkuhweneha kutangola kuchidoni, "Ufalume wa Nnungu ùlandana na munu yumo achimyaya dimbeyu mmwelu mwake.
27 Kila liduva ànalala na kutakatuka, akuno dimbeyu udimela na kukulumuka. Henga nang'e nanga panamaite chidichimela.
28 Ulongo wene njo utenda mitipu ikulumuke na kupa. Ìtandilika uhipuka mahamba matete, nkwida mahahi na nkumalilikila dyene dimbeyu mmahahi.
29 Ngano ikàtendeka, mwene welu àpita wahenga kwa chipula, kwa kuva nchela ùnikamola."

Nfano wa imbeyu ya haladali (Matayo 13:31-32,34, Luka 13:18-19)

30 Yesu nkuhaula kavila kuchidoni, “Dachi Ufalume wa Nnungu tuulandanye na
chani? Dachi, tuuwelesee kwa nfano ntwani?
31 Ùlandana na imbeyu ya haladali, imbeyu inyoko namene kupunda dimbeyu dyam-
malele dya pachilambo.
32 Henga ikàpandwa, ìnamela, nkukulumuka nkuva nnandi nkulungwa wa imbowa
kupunda milandi yammalele ya mmwelu wa bustani. Ùpaika dinavi ding'ulu dya mmb-
weha, ata vyuni vànahulula chihi kudenga vitehi n'dinavi dyake na kupata mmbweha.”
33 Yesu ánivahubilila vanu ujumbe wake kwa mifano yohe ilandâna na aneyo kupap-
atana na namuna chivanahulwile kupilikana.
34 Yesu nanga panalonjedile navo chohecho bila mifano, henga pánavele pamo na
vakuhundwa vake weka ánavafafanulila kila chinu.

Yesu àchikalipila chimbunga
(Matayo 8:23-27, Luka 8:22-25)

35 Liduva ulyolyo chinalyulo, Yesu nkuvahaulila vakuhundwa vake kuchidoni, “Tuy-
omboke litanda, tuhwene m'bali wavili.”
36 Bahi vanang'o nkulilaila likuwa lya vanu, nkuinjila muingalava uila yanaikele
Yesu, nkuuka pamo nanang'e. Na dingalava dinji nkumpelekela.
37 Chimbunga nkupunga, na mawimbi nkuiputa aila ingalava, na medi nkutandilika
uumbala muingalava.
38 Yesu ávele kunyuma muingalava, alèlè luwono akuno ayamìtè muti wake mun-
sagamiya. Bahi vakuhundwa vake nkumwimula uvachidoni, “Nkúhunda, dachi, wako
ukávele na lipamba kuva tùvenkutitimila?”
39 Yesu nkutakatuka, nkulikalipila alila lipungo na nkulahaulila mawimbi kuva,
“Nyalala!” “Tungamana!” Bahi chimbunga nkunyalala, nkutungamana.
40 Anepo Yesu nkuvahaulila vakuhundwa vake kuchidoni, “Ing'anya ntwani
mùnayopa? Dachi, mpaka hambi mukánakuva na ing'ulupa?”
41 Vanang'o nkuyopa namene, nkuva uvaujana kuva, “Ayu munu wa namuna ntwani?
Ata lipungo na mawimbi lànampilikana!”

5

Yesu àvausa anamindenga
(Matayo 8:28-34, Luka 8:26-39)

1 Yesu na vakuhundwa vake nkuhwika m'bali wavili wa Litanda lya Galilaya, kuchil-
ambo cha Vagelasi.*
2 Yesu pasulupwike muingalava, upala nkukojana na munu yumo ánavele na nan-
ndenga, munu aneyo áhaleke ya kumisati.
3 Maduva lammalele munu aneyo áikala chihi kumisati na wala nanga munu anahul-
wile kuntava kavila mididi ya chitale.
4 Myanda yohe vánintava mididi ya chitale na dipingu, henga nang'e nkukadulanga
aila mididi ya chitale na kulumulanga adila dipingu, na wala nanga munu anahulwile
unkamula.
5 Chilo na muhi áikala kumisati na myanda inji áva kumachinga wakuta ding'uto
akuno walicheketanga mayanga.
6 Pammwene Yesu kwa kulehu, nkuntukutila nkutindivala malundi.
7 Nkunonoha lidi wachidoni, “Yesu Mwana wa Nnungu Nkulu, ùndambela chani?
Nakuyuwa uapile kwa Nnungu kuva ukambengubaniha!”
8 Átangwele uchocho kwa kuva, Yesu ánnyaulidile kuva, “Wako nanndenga, mmuke ayu
munu!”

* **5:1** Malemba lanji la kala vanji vàlembile Vagadala va vanji vàlembile Vagelasi na vanji vàlembile Vagelagesi.

9 Bahi Yesu nkummuja kuchidoni, “Wako lina lyako nnani?”
Nang'e nkunnyang'ula kuchidoni, “Lina lyangu Likuwa, kwa kuva hwetu tùvele tuvohe.”
10 Avala anamindenga nkunnyuwa Yesu kavila uchinga anavayamile nchilambo achila.
11 Pepi na anepo pávele na likuwa likulu lya dinguluve dichisosanya chakulya nnyenje lichinga.
12 Bahi avala anamindenga nkumpembeja Yesu uvachidoni, “Tuamulise tuhwene padinguluve adila, ùtuluhusu tuvende.”
13 Yesu nkuvaluhusu. Anepo anevo anamindenga nkummuka ayula munu, nkunavenda avala anguluve. Alila likuwa lyammalele lya dinguluve dínavele malinga alufu mbili, nkuhelelekela kumakobikobi, nkutubukila nnitanda na vammalele nkuhwa mmedi.
14 Vachúnga va adila dinguluve nkutukuta, nkunavahaulila vanu vavêle kumanga na kumawelu kwamba mambo lammalele lavahumidîle. Vanu nkuhwena unalola lahumidîle.
15 Pavahwikile kwanga Yesu, nkumwona ayula munu ánavele na likuwa lya anamindenga aikèlè pahi, awètè dinguwo dyake na ding'ano dyake dimmuidìlè, vanu vammalele nkuyopa.
16 Vanu valawêne àlalá latendêke na lavapête anguluve, nkuhwena unavahaulila vanu vanji.
17 Bahi nkutandilika kunnyuwa Yesu auke nchilambo chavo.
18 Yesu pánavele nkukwela muingalava, ayula munu ánavele na anamindenga nkunnyuwa Yesu apapatane nawe.
19 Henga Yesu nkunnyitila. Nkunnyaulila kuchidoni, “Wako hwena kukaya kwa alangavako ukavahaulile lammalele lakutendedîle Nang'olo na namuna chakuvikidile chididi.”
20 Bahi ayula munu nkuhwena n'dimanga kumi dichêmwa Dikapoli, wayanjaja habali dya mambo àlalá lammalele lántendedìlè Yesu. Na vanu vammalele vanapilikene, nkukangana.

Kufufulwa kwanga piti Yailo na kulamywa kwa mmahe yumo (Matayo 9:18-26, Luka 8:40-56)

21 Yesu nkuyombokela kavila m'bali wavili wa litanda. Pánavele nnyenje litanda, vanu vohe nkun'dinguka.
22 Anepo nkwida munu yumo ánavele nkulu wa ing'ande ya kunnyuwila Nnungu, uvanchema Yailo. Pammwene Yesu nkulimatohija mmadodo mwanga Yesu,
23 nkunnyuwa wachidoni, “Nahaku wangu ànabwahela namene na àvele pepi na kuhwa. Nakuyuwa uide, ukammikile makono lako, apate kulama na kuva mumi.”
24 Bahi Yesu nkulongana nawe. Na vanu vohe nkumpapata, akuno uvan'gumaguma kila m'bali.
25 Umula nnikuwa múvele na mmahe yumo achiuula ugonjo wa kuhuma myadi vyaka kumi na mbili.
26 Mmahe aneyo ánibanika namene wavahwenela vaganga. Ánimalila dihela dyake dyammalele waliuuja, henga wala nanga panapete wasa, nkuhalija chihi kupwateka.
27 Mmahe aneyo papilikene habali dyanga Yesu, nkuvapunda vanu vammalele va nnikuwa alila, nkummwenela Yesu kwa nnyuma, nkunagusa lijoho lyawete Yesu.
28 Átendile uchocho kwa kuva ánilitongolela mwene kuva, “Nikàgusa chihi lijoho lyake nguchingulame.”
29 Pagusije chihi inguwo ya Yesu, upala myadi nkuleka kuhuma, mwene nkulyona mummili mwake kuva ànilama.

30 Upala Yesu nkumala kuva dimongo dyake dìnimmuka. Nkulilaukila alila likuwa lya
vanu, nkuuja kuchidoni, “Nnani angugusîje inguwo yangu?”
31 Vakuhundwa vake nkunnyang'ula kuchidoni, “Ùvenkulola vanu chivakuguma-
guma, mwadachi ùuja kuva nnani akugusîje?”
32 Henga Yesu nkuhalija kulola mipata yammalele uchinga amwone ayula atendîle
uchocho.
33 Ayula mmahe nkuyopa na nkutandilika kutetemela, ing'anya ánimala lammalele
lannyumidile. Nkuhwena unaliyaha mmadodo langa Yesu, nkunnyaulila lammalele.
34 Yesu nkunnyaulila kuchidoni, “Mwanangu, ing'ulupa yako ìnikulamya. Hwena kwa
amani, na ulame mwelehu ugonjo wako.”
35 Yesu pánavele nkutongola anelo, nkwida vanu kuhaloka kukaya kwanga Yailo nkulu
wa ing'ande ya kunnyuwila Nnungu, nkunnyaulila ayula nkulu kuchidoni, “Nahaku
wako ànihwa. Chamani chuhalija chihi unkambyakambya Nkúhunda?”
36 Henga Yesu nanga panapilikanidile malove lavo, nkunnyaulila Yailo kuchidoni,
“Unayope, wako kulupila chihi.”
37 Yesu nanga panalembedile apelekelwe na munu yunji, henga nkuhwena chihi na
Petulo na Yakobo na Yohana nnung'une Yakobo.
38 Pavahwikile pakaya pa Yailo, Yesu nkupilikana vanu uvakuta na kulikutangila.
39 Yesu nkuinjila nng'ande, nkuvahaulila vanu kuchidoni, “Mwadachi mùnanyakonya
na kukutanga? Mwana nanga pahwile, àlele chihi luwono.”
40 Henga vanang'o nkunnyeka. Bahi Yesu nkuvahumya vanu vammalele panda,
nkuntwala chihi atatake na anyokwe mwali na avala vakuhundwa vake vatatu
vanalangene navo, nkuinjila nchumba chanalele aneyo mwali.
41 Yesu nkunkamula nkono ayula nahaku, nkunnyaulila kuchidoni, “Talita kumi!”
Mana lake, “Nahaku nìkuhaulila imila!”
42 Upala, ayula mwali nkuimila, nkutandilika uhwena. Ayula mwali ávele na vyaka
kumi na mbili. Anepo vanu pavalawene anelo latendêke, nkukangana namene.
43 Yesu nkuvaduma vananyaulile munu woheyo kwamba àlalá latendêke. Anepo
nkuvahaulila vamwing'e ayula mwali chakulya alye.

6

Kuhitwa kwanga Yesu aneko ku Nasaleti
(Matayo 13:53-58, Luka 4:16-30)

1 Yesu nkuuka anepo nkuhwena kuchijiji chavelekwije, akuno apapatènè na
vakuhundwa vake.
2 Liduva lya Kuyewelela, nkutandilika kuvahunda vanu muing'ande ya kunnyuwila
Nnungu. Vanu vohe vampilikêne nkukangana, nkuhaula kuchidoni, “Dachi, àlamaite
dachi mahundo anelo lammalele? Lúnda lwa namuna ntwani alu lwapete ayu munu?
Lola masaibu lalatenda kwa makono lake!
3 Kwani ayu akee ayula fundi selemala mwana wa Maliya, nkuluwe Yakobo na Yose
na Yuda na Simoni? Dachi, alumbuvake tenda tuikanavo upano petu?” Bahi vanang'o
nkusunala namene kwajili yanga nang'e, nkuhita kunkulupila.
4 Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Nabii nanga kwakapata eshima ikànave chihi nkaya
yake na kwa alangavake na nng'ande mwake.”
5 Yesu nanga panatendile masaibu aneko, henga ávavikidile chihi makono vagonjo
kadiki na kuvalamya.
6 Yesu ánikangana ing'anya vanu nanga pavachikulupila.

Yesu àvatuma vakuhundwa kumi na mbili
(Matayo 10:5-15, Luka 9:1-6)

Anepo Yesu nkuhwena kuvijiji vya pepi, wavahunda vanu.

7 Yesu nkuvachema avala vakuhundwa kumi na mbili, nkuvatuma vavili-vavili.
Nkuveng'a mamulaka la kuvausa anamindenga.
8 Nkuvalaija wachidoni, “Munanyakule chinu chohecho kwajili ya mwanda, ila
nyakula chihi isimbo. Munanyakule nkate wala mpatila wala dihela pachitondo.
9 Walanga vilatu, henga nnanyakule nkogo wa akiba.”
10 Nkuvahaulila kavila kuchidoni, “Paing'ande ivambempwechelela, ikalanga anemo
mpaka pamumbeuka paimanga aneyo.
11 Na pachinu pohepo pavambehita kumpwechelela na kumpilikanila, ukananga
anepo na muvakane kwa kulipumunanga litutunga lya mmadodo lenu ilanguje kuva,
vene vànitandola kulahita malove la Nnungu.”
12 Anepo vakuhundwa nkuukananga, nkuhwena unavahubilila vanu valeke
masambi lavo.
13 Nkuvausa anamindenga vohe, nkuvapaka mahuta la seituni vagonjo vohe, na
kuvalamya.

Kuhwa kwanga Yohana Nkúbatisa (Matayo 14:1-12, Luka 9:7-9)

14 Nfalume Helode ánipilikana habali dyanga Yesu, kwa kuva lina lyanga Yesu líniumana
kila pachinu. Vanu vanji nkuhaula kuchidoni, “Yohana Nkúbatisa ànifufulwa, njo mana
àvele na dimongo dya masaibu dikôla madengo nkati mwake.”
15 Vanji nkuhaula kuchidoni, “Nang'e nni Eliya.”
Na vanji nkuchidoni, “Nang'e nni nabii malinga yumo wa manabii va machedo.”
16 Henga Helode papilikene uchocho, nkuchidoni, “Aneyo àmbekuva Yohana Nkúbatisa
ungunanchekete muti, henga ànifufulwa!”
17 Mwene Helode njo ánalaijije Yohana akamulwe na kutaywa nnilungu. Átendile
uchocho ing'anya Helode ánnombile Helodiya, ánavele n'jawe Filipo, nnung'une wake
mwene.
18 Yohana ánnyaulidile Helode kuchidoni, “Ikáluhusiwa wako kwikalana na nkongwe
wa nnung'uno.”
19 Bahi Helodiya nkuva wanchima Yohana, nkulambela ammwalale, henga nanga
panahulwile ing'anya yanga Helode.
20 Helode áninnyopa namene Yohana kwa kuva ánimala kuva Yohana nni munu
wanaswe atênda lalalembela Nnungu, bahi nkuva wanchunga. Helode ánanowelwa
namene kumpilikanila Yohana, henga kila pachimalila kumpilikanila, ánahinginika
namene muntima mwake.
21 Liduva limo Helodiya nkupata wasa wa kummwalala Yohana. Liduva anelyo
lyávele liduva lya sikukuu ya kuvelekwa kwa Nfalume Helode. Helode ávatendedile
ing'ole vakulu vake na vakulu va matiyala na vakulu va chilambo cha ku Galilaya.
22 Bahi mwali wanga Helodiya ániinjila nkuvina saana, nkunhangalaja Helode na
vayeni vake. Nfalume nkunnyaulila ayula mwali kuchidoni, “Nguyuwe chinu chohecho
chulambela, nangu nguchinikwing'e.”
23 Nkunnyaulila kavila kuchidoni, “Chinu chohecho chumbenguyuwa,
nguchinikwing'e ata kuiva nusu ya ufalume wangu.”
24 Anepo ayula mwali nkuuka, nkunammuja anyokwe kuchidoni, “Ninnyuwe
chamani?”
Anyokwe nkunnyang'ula kuchidoni, “Yuwa muti wanga Yohana Nkúbatisa.”
25 Ayula mwali nkutukuta mpaka kwanga nfalume nkunnyaulila kuchidoni,
“Ngùlembela uning'e uvino nsahani muti wanga Yohana Nkúbatisa.”
26 Nfalume nkuva nnihindambi likulu, henga nanga panahulwile kunnyitila ing'anya
ya vayeni vanavakumbwile na kwapila kwanaapidile.

27 Upala, nfalume nkuntuma litiyala, nkunnaija aide na muti wanga Yohana Nkúbatisa. Ayula litiyala nkuhwena nnilungu, nkunancheketa Yohana muti.
28 Anepo nkuida na muti nsahani, nkumwing'a ayula mwali, nanang'e nkunamwing'a anyokwe.
29 Vakuhundwa vanga Yohana pavapilikene anelo, nkuhwena unautwala mmili wanga Yohana, nkuusika.

Yesu àveng'a chakulya vanu vapûnda alufu nnyano (Matayo 14:13-21, Luka 9:10-17, Yohana 6:1-14)

30 Bahi avala vakuhundwa vanga Yesu nkuuyang'ana kwanga Yesu, nkunnyaulila lammalele lávatendìlè na lávahundìlè.
31 Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Tuhweneng'ane mpaka pachinu pakávele na vanu uchinga mukayewelele kadiki.” Átangwele uchocho kwa kuva apala pachinu pávele na vanu vohe namene vachikamola na kuuka. Yesu na vakuhundwa vake nanga pavanapete wasa wa kulya chakulya.
32 Nkukwelanga muingalava weka nkuukananga, nkuhwena pachinu pakávele na vanu.
33 Henga vanu nkuvona pavachiukananga, nkumala kuvachihwena. Vanu vohe vachihaloka kila imanga, nkutukutila kwa madodo ukula kwapite Yesu na vakuhundwa vake, nkulitandya kuhwika.
34 Yesu pasulupwike muingalava, nkulyona likuwa lya vanu vohe, nkuvavikila chididi, kwa kuva vávele muchi dingandolo dikávele na nchunga. Bahi nkutandilika kuvahunda vitukutuku vyohe.
35 Pachikamwele chinalyulo, vakuhundwa vake nkummwenela Yesu, nkunnyaulila kuchidoni, “Apano patuvele nni palilanga na hambi liduva lìniswa.
36 Bahi valaile vanu vahwene mmawelu na n'dimanga dya pepi uchinga vakalisumile chakulya.”
37 Henga Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Veng'e mwenu chakulya.”
Vanang'o nkunnyang'ula kuchidoni, “Wako wamba dachi, tuhwene tukasume mikate kwa dihela malinga dya nshahala wa kawaida wa malipo la maduva myambili uchinga tuveng'e valye?”
38 Yesu nkuvauja kuchidoni, “Mùvele na mikate mingapi? Hwena nahoti mukalole.”
Pavapite unalola nkuchidoni, “Kùvele mikate nnyano na ahomba vavili.”
39 Bahi Yesu nkuvahaulila vakuhundwa vake vavahaulile vanu vammalele vaikalange matunji-matunji, muwahi mmihi.
40 Nkuikala matunji-matunji la vanu mia-mia na matunji la vanu amsini-amsini.
41 Anepo Yesu nkuitwala aila mikate nnyano na avala ahomba vavili, nkulola muha kulihunde, nkunshukulu Nnungu. Nkuimeyanya aila mikate pamo na ahomba vavili, nkuveng'a vakuhundwa vake vavayavile vanu.
42 Vanu vammalele nkulya na kusiba.
43 Vakuhundwa vake nkulokotanga vibeduli vya mikate iisalidîle na vibeduli vya ahomba, nkuumbaja makalala kumi na mbili.
44 Na vanu vanalile aila mikate vávele malinga valume alufu nnyano ukàleka vavana na akongwe.

Yesu àonga muha medi (Matayo 14:22-33, Yohana 6:15-21)

45 Upala Yesu nkuvakulumisa vakuhundwa vake vakwele muingalava, vannongolele kuhwena ku Betisaida, ng'ambo ya litanda, akuno nang'e avenkulilaìlà likuwa lya vanu.
46 Pamalidile kuvalaila vanu, nkuhwena kulichinga unayuwa.
47 Pachikamwele chinalyulo, ingalava nkuva ching'ati litanda, Yesu nanang'e ávele chihi weka pachinu pakávele medi.

48 Bahi nkuvona vakuhundwa vake chivachilaga amula muingalava, kwa kuva,
lipungo línavapungila namene. Kulyamba, Yesu nkuvakoja vakuhundwa vake akuno
waonga muha medi, nkùlembela kuvapunda.
49 Vanang'o pavammwene avenkwòngà muha medi, vátenda lindelya, nkuva uvakuta
ding'uto,
50 kwa kuva, vammalele pavammwene vániyopa namene.
Henga upala Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Likamyange ntima, nni nangu! Munay-
ope!”
51 Anepo Yesu nkukwela muingalava muvanavele vakuhundwa, lipungo nkunyalala.
Vakuhundwa vake nkukangana namene,
52 ing'anya nanga pavanakameke mana ya alila lisaibu lya kuyenjeja mikate, kwa
kuva, mitima yavo ínikamajanga kumala.

Yesu àvalamya vagonjo ku Genesaleti (Matayo 14:34-36)

53 Yesu na vakuhundwa vake pavayombweke litanda, nkuhwika chilambo cha ku
Genesaleti, anepo nkuimija ingalava yavo.
54 Pavahumite chihi muingalava, upala vanu nkummala mwelehu Yesu.
55 Anepo vanu nkupita uvatukuta nchilambo chammalele uvavanyakula vagonjo
mminanda, na kuvapelekeja kila pachinu pavanapilikene kuva Yesu àvele anepo.
56 Na kila pachinu Yesu panapite, mmijiji na n'dimanga na mmawelu, vanu nku-
vavika vagonjo mmakojano. Nkunnyuwa avaluhusu van'guse kananga lupepe lwa
lijoho lyake. Na vammalele vanan'gusije vánilama mwalehu.

7

Mambo lantênda munu ààve najisi (Matayo 15:1-20)

1 Mafalisayo na vakúhunda vanji va Sheliya yanga Musa vanahaleke ku Yelusalemu
vánikojana muyo mwanga Yesu.
2 Nkuvona vakuhundwa vanji vanga Yesu uvalya chakulya kwa makono lakákalavijwe
kupapatana na nnyambo wa dini ya Chiyahudi.
3 Mafalisayo na Vayahudi vammalele vàkamulila mihambo ya anyakala vao, vanang'o
nanga pavalya chakulya bila kulihahula kwa kukalava medi mmakono malinga chi-
ilembelewa.
4 Na pavahaloka kusakoni nanga pavalya chinu chohecho bila kuchihahula. Uchocho,
vàkamulila mihambo inji yohe malinga, kuhahula myawo na vilongo na vyombo vya
vitale.
5 Bahi Mafalisayo na vakúhunda va Sheliya ya Musa nkummuja Yesu kuchidoni,
“Ing'anya ntwani vakuhundwa vako nanga pavalakamula mahundo la mihambo ivat-
ulekedile anyakala vetu, henga vanang'o vàlya chihi kwa makono ivêle najisi?”
6 Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, “Mmakulilambilila mwenu! Nabii Isaya álaujije
saana kumwamba mwenu, panalembile malove la Nnungu lahaûla kuva,
‘Ava vanu vàngweshimu chihi pakanya,
henga mitima yavo ìvele kulehu na nangu.
7 Kungwabudu kwavo kukee mana,
kwa kuva, mahundo lavo nni malaijo chihi la vanu.’
8 Mwenu mùleka amuli dya Nnungu nkupapata malaijo la vanu.”
9 Yesu nkuhweneha kuvahaulila kuchidoni, “Mwenu mùnimala kuditila amuli dya
Nnungu kwa ulamba uchinga mulakamule mahundo la mihambo yenu mmene!
10 Kwa kuva, Musa ánihaula kuva, ‘Mweshimu atatako na anyoko,’ na ‘Munu woheyo
antongolêla atatake au anyokwe malove lahakalenge àlembelewa awalalwe.’

11 Henga mwenu mùvahunda vanu kuva, akee lasima munu kumweshimu atatake au
anyokwe, na mùhunda kuva munu ànahululа chihi kunnyaulila atatake au anyokwe kuva
‘Chinu chichichichikwing'e faida, ngùchihumije sadaka kwa Nnungu,’
12 bahi munu aneyo akálembelewa kavila kunnyangata atatake au anyokwe.
13 Uvila njo chimulileka lilove lyanga Nnungu kwajili ya mihambo yenu imup-
wecheledile. Na mùtendanga vitukutuku vyohe vilandêne na anevyo.”
14 Anepo Yesu nkulichema kavila likuwa lya vanu, nkuvahaulila kuchidoni, “Mwenu
mmammalele ngupilikanihe saana mumale kuva,
15 nanga chinu chalya munu nkuntenda munu aneyo kuva najisi. Henga achila
chihalôka nkati mwanga munu anecho njo chintênda munu kuva najisi.
16 Bahi munu avêle na makutu la kupilikana na apilikane!”
17 Yesu nkulileka likuwa lya vanu nkuinjila nng'ande, vakuhundwa vake nkunam-
muja chuuchilanda aula nfano.
18 Yesu nkuvauja kuchidoni, “Dachi, ata na mwenu mukámaite chuulanda nfano?
Dachi, mwenu mukámaite kuva chakulya chalya munu nanga pachintenda munu aneyo
kuva najisi?
19 Kwa kuva, nanga pachimwenda muntima, ila chènda chihi nnitumbo na lukoto nku-
nachiyapuka.” Na kwa kuhaula uchocho, Yesu ánilanguja kuva vyakulya vyammalele
vìnaluhusiwa kuliwa.
20 Yesu nkuhweneha kutangola kuchidoni, “Chinu chinnyûma munu anecho njo
chintênda munu kuva najisi.
21 Kwa kuva, muntima mwanga munu mùhaloka mawaso lahakalenge na usalati na
kwiva na kuwalala,
22 na kulala ugoni na kwima na ditama dibaya na kulambila na kulavalava na wiu na
kuntongolela munu malove lahakalenge na kulyona na uvelu.
23 Anelo lahakalenge lammalele làhuma nkati mwanga munu, na anelo njo lantênda
munu ààve najisi.”

Kukulupila kwa mmahe wa Chigiliki (Matayo 15:21-28)

24 Bahi Yesu nkuuka apala nkuhwena chilambo chivêle pepi na imanga ya ku Tilo.
Pahwikile aneko nkuinjila muing'ande imo kwa kuva, nanga panalembedile munu
woheyo amale. Henga nanga panahulwile kulipiha.
25 Bahi mmahe yumo ánavele na mwali n'joko ánavele na nanndenga, ánipilikana habali
dyanga Yesu. Bahi nkummwenela Yesu nkutindivala malundi muyo mwake.
26 Mmahe aneyo nanga panavele Nnyahudi, henga ávele mwenedi wa ku Foinike,
chilambo cha ku Siliya. Nkunnyuwa Yesu ammuse nanndenga mmwanawe.
27 Yesu nkunnyang'ula kuchidoni, “Valeke hoti vavana vasibe, kwa kuva, ikákatapala
utwala chakulya cha vavana nkuvayelela ang'avanga.”
28 Henga ayula mmahe nkunnyang'ula Yesu kuchidoni, “Elo Nang'olo, henga ata
ang'avanga vavêle pahi meza vàlya makombo la chakulya cha vavana.”
29 Yesu nkunnyaulila ayula mmahe kuchidoni, “Ing'anya ya iyang'udi
yunguyang'wile, hwena kukaya, nanndenga ànimmuka mwanalo!”
30 Anepo ayula mmahe nkuhwena kukaya kwake, nkunankoja mwanawe alèlè pachi-
nanda, nanndenga ammukìlè.

Yesu ànnamya munu avêle na chitata, mmwidi

31 Anepo Yesu nkuuka kudimanga dya chilambo cha ku Tilo, nkupita ching'ati imanga
ya ku Sidoni na dimanga kumi dichêmwa Dikapoli, nkuhwena ku Litanda lya ku
Galilaya.

32 Vanu vanji nkumpelekejija munu ánavele na chitata na mmwidi, nkunnyuwa Yesu
ammikile makono.
33 Yesu nkummusa ayula munu palikuwa lya vanu, nkumpelekeja kunyenje,
nkumwinjija vyala mmakutu lake, Yesu nkusuna mata, nkun'gusa nnulimi na àlalá
mata.
34 Anepo Yesu nkulola muha kulihunde, nkuyaha ntima, nkunnyaulila ayula munu
kuchidoni, “Efata,” mana lake “Hunguka.”
35 Upala makutu la ayula munu nkudiuka na lulimi lwake nkupeyapeya, nkutandilika
kutangola saana.
36 Yesu nkuvalaija vanannyaulile munu woheyo àlalá lalatendile apala. Henga
malinga chavalimbijije, nni chivahalijije kuyanjaja habali aneyo.
37 Vanu nkuhalija kukangana namene, nkuva uvatangola kuchidoni, “Lammalele
lalatenda lànikatapala. Àvatenda vanu vánavele mimwidi vapilikane na bubu vapate
kutangola!”

8

Yesu àveng'a chakulya vanu alufu ncheche
(Matayo 15:32-39)

1 Mmaduva àlalá likuwa likulu lya vanu nkummwenela Yesu kavila. Bahi pachivahi-
lidile chakulya, Yesu nkuvachema vakuhundwa vake nkuvahaulila kuchidoni,
2 “Nangu nìvavikila chididi ava vanu ing'anya vàikele na nangu maduva matatu vino,
na hambi chakulya chìnivahilila.
3 Nikàvahaulila vahwene kukaya kwavo akuno vavèlè na indala vachivadilike nndila,
kwa kuva vanji vàhaleke kulehu.”
4 Vakuhundwa vake nkummuja Yesu kuchidoni, “Apano patuvele palilanga,
tùmbepata kwachi mikate ya kuvatoleja vanu ava vammalele?”
5 Yesu nkuvauja kuchidoni, “Mùvele na mikate mingapi?”
Vanang'o nkunnyang'ula kuchidoni, “Saba.”
6 Yesu nkuvahaulila vanu vaikalange pahi. Nkuitwala aila mikate saba, nkunshukulu
Nnungu, nkuimeya, nkuveng'a vakuhundwa vake vavayavile vanu, na vakuhundwa
nkutenda uchocho.
7 Uchocho, pávele na ahomba vajoko, Yesu nkuvatwala avala ahomba nkunshukulu
Nnungu, nkuvahaulila vakuhundwa vake vavayavile vanu.
8 Vanu nkulya na kusiba, vakuhundwa nkulokotanga vibeduli vya mikate na ahomba,
nkuumbaja makalala saba.
9 Na vanu vanalile vávele malinga alufu ncheche. Anepo Yesu nkuvalaila vahwene
kukaya,
10 upala nkwenda muingalava chalumo na vakuhundwa vake, nkuhwena kuchil-
ambo cha ku Dalumanuta.

Mafalisayo vàlembela valangujwe chimaiho cha lisaibu
(Matayo 12:38-42, 16:1-4)

11 Mafalisayo nkummwenela Yesu, nkutandilika kutahukana nawe. Nkuva uvan-
ninga uvalembela alanguje chimaiho cha lisaibu chimaîha kuva dimongo dyake dìhaloka
muha kulihunde.
12 Yesu nkuyaha ntima, nkuhaula kuchidoni, “Mwadachi mmanu mma chívelèkwà
achino mùlembela mulangujwe chimaiho? Nangu nìnnyaulilanga uhiu kuva, nikamben-
nanguja chimaiho chohecho cha lisaibu.”
13 Anepo Yesu nkuvaleka, nkukwela muingalava, nkuyamboka kuhwena kung'ambo
litanda.

Hamila ya Mafalisayo na ya Helode (Matayo 16:5-12)

14 Vakuhundwa vanga Yesu vániluvalila kunyakula mikate, na vávele chihi na nkate
umo amula muingalava.
15 Yesu nkuvaduma vakuhundwa vake wachidoni, “Lyongolelange na hamila ya
Mafalisayo na ya Helode.”
16 Vakuhundwa nkutandilika kutongojana vene kwa vene uvachidoni, “Àtangola
uchocho ing'anya itukavele na mikate.”
17 Yesu nkumala lavachiujana, nkuvauja kuchidoni, “Mwadachi mùnaujana ing'anya
imukavele na mikate? Dachi, mpaka hambi mukánamala wala kwelewa? Dachi, mitima
yenu ìvechinkunonopa?
18 Dachi, mùvele na meho henga mukálola? Dachi, mùvele na makutu henga
mukápilikana?
19 Dachi, mukákumbukila apala pangunaimeite aila mikate nnyano nkuvayavila val-
ume alufu nnyano chalumo na vavana na akongwe? Dachi, múlokotenge makalala
mangapi la vibeduli vya maisalilo la mikate?”
Nkunyang'ula kuchidoni, “Kumi na mbili.”
20 Yesu nkuvauja kavila kuchidoni, “Dachi, pangunaimeite aila mikate saba nku-
veng'a vanu alufu ncheche, múlokotenge makalala mangapi la vibeduli?”
Vakuhundwa nkunnyang'ula kuchidoni, “Saba.”
21 Yesu nkuvauja kuchidoni, “Dachi, mpaka hambi mukánakwelewa?”

Yesu ànnamya munu aputêle meho aneko ku Betisaida

22 Yesu nkuhwika ku Betisaida chalumo na vakuhundwa vake. Aneko vanu vanji
nkumpelekejija munu yumo akáchilola, nkunnyuwa Yesu an'guse.
23 Yesu nkunkamula nkono ayula munu aputêle meho, nkumpelekeja pawelu chi-
jiji. Nkunsunila mata mmeho, nkummikila makono, nkummuja kuchidoni, “Dachi,
ùnachona chinu chohecho?”
24 Ayula munu akáchilola, nkuyang'uka kuchidoni, “Nìvona vanu vaonekâna muchi
milandi ìhwenahwena.”
25 Yesu nkuvika kavila makono mmeho mwa ayula munu aputêle meho. Anepo meho
la ayula munu nkupata kulola, nkuchona kila chinu saana.
26 Yesu nkunnyaulila ayula munu ahwene kukaya kwake, nkunnaija wachidoni,
“Unauile kavila kuchijiji!”

Yesu njo Kilisto, na nni lasima abanihwe na kuhwa (Matayo 16:13-28, Luka 9:18-27)

27 Yesu na vakuhundwa vake nkuuka, nkuhwena kuvijiji vivêle pepi na imanga ya ku
Kaisaliya Filipi. Pávanavele nndila, Yesu nkuvauja vakuhundwa vake kuchidoni, “Dachi,
vanu vàhaula kuva nangu nnani?”
28 Vakuhundwa nkunnyang'ula kuchidoni, “Vanji vàhaula kuva wako Yohana
Nkúbatisa, na vanji vàhaula kuva wako Eliya na vanji vàhaula kuva wako nni yumo wa
manabii.”
29 Anepo Yesu nkuvauja kuchidoni, “Na mwenu muchidachi, nangu nnani?” Petulo
nkuyang'ula kuchidoni, “Wako njo Kilisto.”
30 Yesu nkuvaduma vanannyaulile munu woheyo habali dyake.
31 Yesu nkutandilika kuvahunda vakuhundwa vake wachidoni, “Mwana wa Munu
àmbebanika namene na kuhitwa na vasele va Vayahudi na makuhani vakulu na
vakúhunda Sheliya ya Musa. Vàmbemmwalala, henga liduva lya tatu lya kuhwa kwake
àmbefufuka.”
32 Yesu ávahaulidile habali aneyo bila kuvapiha. Bahi Petulo nkuntwala Yesu kunyenje,
nkutandilika kuntahuka.

33 Henga Yesu papindikwike nkuvalola vakuhundwa vake, nkunkalipila Petulo wachidoni, “Uka muyo mwangu Nanchindenga! Kwa kuva, mawaso lako lakee la chinnungu ila la chimunu chihi.”
34 Anepo Yesu nkulichema likuwa lya vanu pamo na vakuhundwa vake, nkuvahaulila kuchidoni, “Munu woheyo akàlembela ungupapata nangu, lasima alishukulu mwene, alitike nsalaba wake,* koka angupapate.
35 Na munu woheyo autâmwa namene umi wake kupunda changutamwa nangu, akámbekuva na umi, henga munu akubâli kuhwa ing'anya yang'une na ing'anya ya Malove Lambone achiave na umi.
36 Dachi, munu àmbepata faida ntwani akàpata kila chinu cha pachilambo, akuno auyahìtè umi ukee na ntululilo?
37 Au pàvele chinu ntwani apano pachilambo munu chambebadilana uchinga apate umi ukee na ntululilo?
38 Munu woheyo wa nchívelèkwà achino chivêle na masambi, akàngwonela nangu dihoni na malove langu, Mwana wa Munu achiamwonele dihoni munu aneyo, pambeida muukulu wa Atatake pamo na malaika vanaswe.”†

9

1 Yesu nkuhweneha kuvahaulila kuchidoni, “Nangu nìnnyaulilanga uhiu kuva, vanu vanji vaimidîle apano vakambekuhwa mpaka vawone Ufalume wanga Nnungu uìdà kwa dimongo.”

Kubadilika kwanga Yesu
(Matayo 17:1-13, Luka 9:28-36)

2 Bada ya maduva sita, Yesu nkuntwala Petulo na Yohana na Yakobo nkuhwena navo muha lichinga lilehu pachinu pakávele vanu. Aneko Yesu nkubadilika muyo mwavo,
3 dinguwo dyake nkung'anyima, nkuva dyanahe mbee namuna yakahulula munu kudichapa nkuva dyanahe malinga dinguwo anedyo.
4 Bahi nabii Eliya na Musa nkuhumila muyo mwavo nkuva uvalonjela na Yesu.
5 Petulo nkunnyaulila Yesu kuchidoni, “Nkúhunda, nni chinu chambone hwetu kupwawa apano, bahi tudenge migongwe mitatu, umo wako na umo wanga Musa na unji wanga Eliya.”
6 Petulo akanamaite lya kutangola, kwa kuva, nang'e na avake vániyopa namene.
7 Anepo nkuhumila lihunde nkuvahinika na lidi nkupilikanika kuhaloka nnihunde alila ulichidoni, “Ayuno njo Mwanangu unguntamwa, mpilikanile nang'e.”
8 Upala, pavang'anyang'anyije nnyenje nanga pavanammwene munu woheyo pamo na vanang'o ila Yesu weka.
9 Pavachisulupuka nnichinga, Yesu nkuvalimbija vanannyaulile munu woheyo vitukutuku vivaviwene, mpaka Mwana wa Munu pambefufuka kuhaloka kwa vanu vahwîle.
10 Vakuhundwa nkutenda muchi chavahaulidile, henga nkuva uvaujana mana la kufufuka kuhaloka kwa vanu vahwîle.
11 Vakuhundwa nkummuja Yesu kuchidoni, “Mwadachi vakúhunda Sheliya yanga Musa vàhaula kuva nabii Eliya lasima alongolele kwida kavila hoti?”
12 Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, “Elo, Eliya àmbekwida hoti unakatapaja lammalele. Henga pamo na anelo, mwadachi Mmalemba Lanaswe ìnilembwa kuva, Mwana wa Munu àlembelewa alagihwe na kuhitwa na vanu?
13 Henga nangu nìnnyaulilanga kuva, Eliya tayali àniida kavila, vanang'o nkuntendela kila chivalembedile muchi chiilembwije Mmalemba Lanaswe kumwamba nang'e.”

---

* **8:34** Kulitika nsalaba, mana lake nni kuva tayali kubanika au kuhwa kwajili ya Yesu. † **8:38** Yesu pahaula kuva, Mwana wa Munu, anepo àlyamba mwene.

Yesu àmnamya nnemba avêle na nanndenga (Matayo 17:14-21, Luka 9:37-43)

14 Pavakamwele pachinu pávanavele vakuhundwa vanji, nkulyona likuwa likulu lya
vanu vavadingwìkè. Na vakúhunda va Sheliya yanga Musa uvatahukana na avala
vakuhundwa.
15 Upala likuwa lya vanu pavammwene Yesu, vammalele nkukangana namene,
nkuntukutila, nkunammuja habali.
16 Yesu nkuvauja vakuhundwa vake kuchidoni, "Mùtahukana navo chamani?"
17 Munu yumo nnikuwa alila lya vanu nkunnyang'ula kuchidoni, "Nkúhunda, nangu
nìkupelekejije mwanangu avêle na nanndenga antendîle àave bubu.
18 Kila pam'bebeluha àmmatoha pahi na kuntenda ahume chihulu nkanya na kuli-
tang'unanya meno, na mmili nkuyuma chihi chwa. Ńnivayuwa vakuhundwa vako
vammuse aneyo nanndenga, henga nanga pavahulwile."
19 Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, "Mwenu mmanu mma chívelèkwà chikákulupila!
Dachi, nìmbeikala na mwenu mpaka chakani? Na nìmbempililila mpaka chakani?
Idanawe apano."
20 Bahi nkumpelekejija. Upala ayula nanndenga pammwene Yesu, nkuntaya chi-
hundahunda ayula nnemba na nkummatoha pahi, nkuyalata pahi na kuhuma chihulu
nkanya.
21 Yesu nkummuja atatake ayula nnemba nkuchidoni, "Mambo alano lànkojije
chakani?"
Nang'e nkunnyang'ula kuchidoni, "Kutandikila ujoko wake.
22 Na myanda yohe àmmatohija mmoto na mmedi, walambela ammwalale. Henga
ukàhulula kutenda chinu, tùnakuyuwa utuvikile chididi na kutuyangata!"
23 Yesu nkunnyang'ula kuchidoni, "Mwadachi ùhaula kuva ukàhulula? Lammalele
lànahululika kwa munu akulupîla."
24 Upala atatake mwana nkunonoha lidi nkuchidoni, "Nangu nakulupila! Henga
nguyangate ngukulupile namene."
25 Yesu paliwene likuwa lya vanu ulihalija kuyenjejeka muyo mwake, nkunkalip-
ila ayula nanndenga, nkunnyaulila kuchidoni, "Wako nanndenga bubu na mmwidi,
nìkuhaulila, mmuke mwana ayuno na unamwende kavila!"
26 Anepo aneyo nanndenga nkukuta ding'uto, nkuntaya chihundahunda ayula
mwana, nkummuka. Ayula mwana nkwonekana muchi ànihwa, vanu vohe nkuhaula
kuva, "Ànihwa!"
27 Henga Yesu nkunkamula ayula mwana nkono nkuntakatuha, mwana nkuimila.
28 Yesu painjidile nng'ande, vakuhundwa vake nkummuja pachinu paweka kuchi-
doni, "Ing'anya ntwani hwetu nanga patuhulwile kummusa ayula nanndenga?"
29 Yesu nkuvahaulila kuchidoni, "Nanndenga wa namuna ai nanga pahululika kuuka,
ikànave chihi kwa kuyuwa."

Yesu àhaula kavila kwamba kuhwa kwake (Matayo 17:22-23, Luka 9:43b-45)

30 Bahi Yesu na vakuhundwa vake nkuuka anepo, nkupitila chilambo cha ku Galilaya.
Yesu nanga panalembedile vanu vamale pávèlè,
31 ing'anya ávahunda vakuhundwa vake. Nkuvahaulila kuchidoni, "Mwana wa Munu
àvele pepi uhwena unakamujwa mmakono la vanu, vanang'o vàmbemmwalala, na liduva
lya tatu lya kuhwa kwake àmbefufuka."
32 Vakuhundwa vake nanga pavanamaite mana la mahundo anelo. Henga vanang'o
nkuyopa kummuja.

Alida nkulu?
(Matayo 18:1-5, Luka 9:46-48)

33 Pavakamwele Kapelinaumu, nkwenda nng'ande, Yesu nkuvauja vakuhundwa
vake kuchidoni, “Mùtahukana ya chani nndila?”
34 Henga vanang'o nkunyalalanga chihi, ing'anya pávanavele nndila vátahukana ya
ukulu, kuva nnikuwa lyavo nkulu alida.
35 Yesu nkuikala pahi, nkuvachema avala kumi na mbili, nkuvahaulila kuchidoni,
“Munu woheyo alembêla kuva nkulu, àlembelewa alisulupuhe kuvapunda vammalele
na ààve ntumishi wa vammalele.”
36 Anepo Yesu nkùntwala mwana n'joko, nkumwimija paching'ati pavo nkunkumbat-
ila, nkuvahaulila kuchidoni,
37 “Munu woheyo ampwechelêla mwana malinga ayu ing'anya yang'une,
àngupwechelela nangu. Na munu angupwechelêla nangu, akángupwechelela chihi nangu,
henga àmpwechelela na ayula angutumîle.”

Munu akátahukana na hwetu àvele m'bali wetu
(Luka 9:49-50)

38 Yohana nkunnyaulila Yesu kuchidoni, “Nkúhunda, tummwene munu wavausa
anamindenga kwa lina lyako, hwetu tùninnimbija kwa kuva akávele wa nnikuwa lyetu.”
39 Henga Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Munannimbije, kwa kuva nanga munu
ahulûla kutenda vitukutuku vya masaibu kwa lina lyangu, upopo nkungutongolela
malove lahakalenge.
40 Kwa kuva munu akátahukana na hwetu, aneyo àvele m'bali wetu.
41 Nangu nìnnyaulilanga uhiu kuva, munu woheyo ambemwîng'a mwenu mwawo wa
medi, ing'anya ya kuva mmanganya nni mmanu vake Kilisto, munu aneyo àmbepata
dinujo dyake.”

Kuntenda munu atende sambi
(Matayo 18:6-9, Luka 17:1-2)

42 “Henga munu woheyo ambentênda yumo wa avano vajoko vangukulupîla nangu
atende sambi, ikàvele wasa munu aneyo ahungiwe liyanga likulungwa lya kuhayila
muukoti wake na kuyahwa m'bahali.
43 Ikàva nkono wako ùkutenda utende sambi, uchekete! Wasa kuinjila muumi akuno
ukavèlè na nkono umo, kuliko kuinjila Jihannamu, mmoto ukádimika akuno uvèlè na
makono mavili. [
44 Anemwo ahong'o vake nanga pavahwa, na moto wake nanga paudimika.]*
45 Ikàva ludodo lwako lùkutenda utende sambi, luchakete! Wasa kuinjila muumi akuno
ukavèlè na ludodo lumo, kuliko kuva na madodo mavili na kuyahwa Jihannamu. [
46 Anemwo ahong'o vake nanga pavahwa, na moto wake nanga paudimika.]†
47 Ikàva liso lyako lìnakukuvaja kutenda masambi, bahi lidabole! Wasa uinjile mu
Ufalume wanga Nnungu akuno uvèlè na liso limo, kuliko kuva na meho mavili na
kuyahwa Jihannamu.
48 Anemwo ahong'o vake nanga pavahwa, na moto wake nanga paudimika.
49 Kwa kuva, kila munu àmbetaywa munyu kwa moto.
50 Munyu nni chinu chambone. Henga inowi yake ikàhang'uka, dachi, ùmbetaywa
chamani uchinga inowi yake iuyile kavila?
Bahi mùùve na munyu nkati mwenu na kila munu aikale na nnyake kwa amani.”

---

* **9:44** Nsitali auno Mmalemba lanji la kala ukapali. † **9:46** Nsitali auno Mmalemba lanji la kala ukapali.

10

Mahundo layâmba kulekana
(Matayo 19:1-12, Luka 16:18)

1 Yesu nkuuka anepo, nkuyamboka muto wa Yoludani, nkuhwena chilambo cha
Yudeya. Likuwa lya vanu nkummwenela kavila, nang'e nkuvahunda muchi chiunavele
nnyambo wake.
2 Bahi Mafalisayo vanji nkummwenela Yesu, nkummuja kwa kunninga uvachidoni,
“Dachi, Sheliya ya Musa ìnaluhusu nnume unneka n'jawe?”
3 Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, “Dachi, Musa ánnaijije chamani?”
4 Vanang'o nkuhaula kuchidoni, “Musa ániluhusu nnume umwing'a n'jawe talaka na
kunneka.”
5 Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Musa ánilemba amuli aneyo ing'anya ya kukama-
janga kwa mitima yenu.
6 Henga Nnungu pachiumbile chilambo, Nnungu ámmumbile munu nnume na
mmahe.
7 Bahi ing'anya ya anelyo, nnume àmbenneka atatake na anyokwe, koka alundane na
n'jawe,
8 na anevo vavili vàmbekuva mmili umo. Bahi anevo akee vavili kavila, henga nni
mmili umo.
9 Bahi vavalundanyîje Nnungu, munu anavahapulanye.”
10 Pavainjidile kavila nng'ande, vakuhundwa vake nkummuja kuyamba alila lilove.
11 Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Munu woheyo annêka n'jawe, nkunannomba
mmahe yunji, aneyo àlalá ugoni.
12 Uchocho, mmahe annêka nng'andomwe nkulombwa na nnume yunji, aneyo àlalá
ugoni.”

Yesu àvabaliki vavana vajoko
(Matayo 19:13-15, Luka 18:15-17)

13 Vanu nkumpelekejija Yesu vavana vajoko uchinga avabaliki kwa kuvavikila
makono, henga vakuhundwa vake nkuvakalipila avala vanu.
14 Yesu pawene uchocho nkusunala, nkuvahaulila kuchidoni, “Valekange vavana
vajoko vaide kwang'une, wala munavadivile, kwa kuva, Ufalume wa Nnungu nni wa
vanu vavêle muchi vavana ava.
15 Nangu nìnnyaulilanga uhiu kuva, munu woheyo akáupwechela Ufalume wa Nnungu
malinga mwana n'joko, nanga pambeinjila anemwo.”
16 Anepo nkuvakumbatila avala vavana, nkuvavikila makono na kuvabaliki.

Munu nkúpata
(Matayo 19:16-30, Luka 18:18-30)

17 Yesu pánavele wauka, munu yumo nkuntukutila nkutindivala malundi, nkummuja
kuchidoni, “Nkúhunda wambone, ngùtende dachi uchinga niupate umi ukee na ntul-
ulilo?”
18 Yesu nkunnyang'ula kuchidoni, “Ing'anya ntwani ùnguchema wambone? Nanga
munu wambone ila Nnungu weka.
19 Ùnidimala diamuli dya Nnungu dihaûla, ‘Unalale ugoni na unaive na unawalale na
unahumye ushahidi wa kulambila na unatindinganyange na mweshimu atatako na
anyoko.’ ”
20 Munu aneyo nkunnyang'ula Yesu kuchidoni, “Nkúhunda, anelo lammalele
ìnilakamula kutandilikila ujoko wangu.”
21 Yesu nkunnola, nkuntamwa, nkunnyaulila kuchidoni, “Wako ùisaliwije na chinu
chimo chukanambitenda. Hwena ukasumise vyammalele vyuvenavyo, koka dihela

uveng'e amahuvani, anepo uchiuve na dimali kulihunde. Ukàmalila kutenda uchocho koka uide ungupapate."
22 Ayula munu papilikene anelo nkukunyata kumeho, nkuuka akuno apoywèkè, ing'anya ávele na dimali dyohe namene.
23 Yesu nkulola mipata yammalele, nkuvahaulila vakuhundwa vake kuchidoni, "Ìnikamajanga namene vakúpata kuinjila mu Ufalume wanga Nnungu!"
24 Vakuhundwa vake nkukangana malove lake. Yesu nkuvahaulila kavila kuchidoni, "Anavangu, ìnikamajanga namene kuinjila mu Ufalume wanga Nnungu!
25 Ìnipeyapeya namene nnyama uvanchema ungamila kupita nchitonono cha chitotelo, kuliko nkúpata uinjila mu Ufalume wanga Nnungu."
26 Vakuhundwa vake nkukangana namene, nkuujana, uvachidoni, "Nnani bahi ambehulûla kupohwa?"
27 Yesu nkuvalola nkuvahaulila kuchidoni, "Kwa dimongo dya chimunu ikáhululika, henga kwanga Nnungu ikávele uchocho, kwa kuva, Nnungu ànahulula kulatenda lammalele."
28 Petulo nkunnyaulila Yesu kuchidoni, "Lola, hwetu tùlekile vitukutuku vyammalele nkukupapata wako!"
29 Yesu nkuhaula kuchidoni, "Nangu nìnnyaulilanga uhiu kuva, mmaisha alano la vino munu ailekîle kaya au anung'unuvake au alumbuvake au anyokwe au atata au vavana au mawelu ing'anya yang'une na Malove Lambone,
30 munu aneyo àmbepunda kupata anelo lammalele myanda myamoja kupunda patandi chalumo na kubanihwa. Na mmahiku laîda àmbepata umi ukee na ntululilo.
31 Henga vanu vohe vaonekâna hambi kuva vakulu, vàmbekuva va pahi, na vanu vohe vaonekâna hambi kuva va pahi, vàmbekuva vakulu."

Yesu àhaula mwanda watatu kuyamba kuhwa na kufufuka kwake (Matayo 20:17-19, Luka 18:31-34)

32 Yesu na vakuhundwa vake pávanavele nndila uvayomboka kuhwena ku Yelusalemu nang'e ánivalongolela. Vakuhundwa nkukangana na vanu vachivapapata nkuyopa. Yesu nkuvatwala kavila avala vakuhundwa kumi na mbili panyenje nkutandilika kuvahaulila habali dya mambo lámbenkòjà.
33 Nkuvahaulila kuchidoni, "Pilikananga! Tùvenkuyomboka kuhwena ku Yelusalemu, aneko Mwana wa Munu, àmbekamujwa mmakono la makuhani vakulu na vakúhunda Sheliya ya Musa. Vanang'o vàmbennyukumu kuhwa na kukamujwa mmakono la vanu vakávele Vayahudi.
34 Na vanang'o vàmbentendela mang'wanyu na kunsunila mata na kunsulubula na kummwalala. Henga liduva lya tatu lya kuhwa kwake àmbefufuka."

Kuyuwa kwanga Yakobo nawi Yohana (Matayo 20:20-28)

35 Anepo Yakobo na Yohana vana vanga Sebedayo, nkummwenela Yesu nkunnyaulila kuchidoni, "Nkúhunda, tùlembela ututendele chinu chitumbekuyuwa."
36 Yesu nkuvauja kuchidoni, "Mùlembela nintendelange chamani?"
37 Nkunnyang'ula kuchidoni, "Paumbeikala nchiteng'u chako cha Ufalume muukulu wako, tuyuwa utuluhusu tuikale pamo na wako, yumo m'bali wa kunkono na yunji m'bali wa kunchinda."
38 Yesu nkuvahaulila kuchidoni, "Mwenu mukámaite chinu chimuyuwa! Dachi, muchimuhulule kupililila ibaniki inimbebanika nangu? Au kubatiswa ubatiso wa ibaniki muchi unimbebatiswa nangu?"

39 Vanang'o nkunnyang'ula kuchidoni, “Elo, tùnahulula.” Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Ibaniki inimbebanika nangu, lasima mupitile, na muchimubatiswe muchi chinimbebatiswa nangu.
40 Henga kwa habali ya kuikala m'bali wangu wa kunkono au wa kunchinda anelo lakee madengo langu. Ila nafasi anedyo vàmbeikala vanu avala vávatandwèlè Atatangu.”
41 Vakuhundwa vanji kumi pavapilikene anelo, nkutandilika uvasunalila Yakobo na Yohana.
42 Yesu nkuvachema vakuhundwa vake, nkuvahaulila kuchidoni, “Mwenu mùnimala kuva avala vavalangîwa kuva vakulu va vanu vakávele Vayahudi, vàvatawala vanu vao kwa dimongo na kuvatumikisa.
43 Henga kwenu mwenu inave uchocho. Alembêla kuva nkulu mmwenu, àlembelewa ààve ntumishi wenu.
44 Na munu woheyo mmwenu alembêla ààve ntandi, àlembelewa ààve ntumwa wa vammalele.
45 Kwa kuva, Mwana wa Munu akáidile unatumikiwa, henga àidile unatumikila na kuuhumya umi wake uchinga ùùve fidiya ya kukombolewa kwa vanu vohe.”

Yesu àmnamya Batolomayo, munu aputêle meho (Matayo 20:29-34, Luka 18:35-43)

46 Yesu na vakuhundwa vake nkuhwika kuimanga ya Yeliko. Pavachiuka muimanga aneyo pamo na likuwa likulu lya vanu, munu yumo aputêle meho uvanchema Batolomayo mwana wanga Timayo áikele nnyenje indila wayuwa.
47 Papilikene kuva Yesu wa ku Nasaleti àpita pachinu anepo nkutandilika kunonoha lidi wachidoni, “Yesu n'dukuluwe Nfalume Daudi,* nguvikile chididi!”
48 Vanu vohe nkunkalipila uchinga anyalale, henga nang'e nkuhalija chihi kunonoha lidi wachidoni, “N'dukuluwe Nfalume Daudi, nguvikile chididi!”
49 Yesu nkuimila, nkuhaula kuchidoni, “Ncheme.”
Bahi nkunchema ayula munu aputêle meho, nkunnyaulila kuchidoni, “Likamye ntima! Imila, anakuchema.”
50 Batolomayo nkuyaha likoti lyake, nkuuluka, nkummwenela Yesu.
51 Yesu nkummuja kuchidoni, “Ùlembela nikutendele chamani?”
Ayula munu aputêle meho nkunnyaulila kuchidoni, “Nkúhunda, ngùlembela ngupate kulola.”
52 Yesu nkunyaulila kuchidoni, “Hwena, ing'ulupa yako ìnikulamya.”
Upala ayula munu aputêle meho, nkuhulula kulola, nkumpapata Yesu nndila.

11

Yesu àingila ku Yelusalemu kwa kuhangalala (Matayo 21:1-11, Luka 19:28-40, Yohana 12:12-19)

1 Yesu na vakuhundwa vake pávanavele pepi na ku Yelusalemu, nkuva vavèlè pepi na chijiji cha Betifage na Besaniya, pepi na Lichinga lya Miseituni. Anepo Yesu nkuvatuma vakuhundwa vake vavili,
2 nkuvahaulila kuchidoni, “Hwena chijiji chivêle muyo mwenu. Pamumbekuva umuinjila nchijiji anecho, munankoja mwana wa punda vampambilidìlè, akánambiikalwa na munu. Nnyungulange muide nawe apano.
3 Na munu akàmmuja kuva, ‘Mwadachi mùtenda uchocho?’ Nnyaulile kuva, ‘Nang'olo ànannembela na achiannudise upano lukoto.’ ”
4 Bahi nkuhwena, nkunkoja mwana wanga punda vannyungìlè nnyenje indila pepi na pannango. Pavachinnyungula,

* **10:47** Vayahudi vánnolela Masiya kuhaloka nnitawa lya Nfalume Daudi, njomana vànchema Yesu kuva n'dukuluwe Daudi.

5 vanu vanji vanaimidîle upopo nkuvauja kuchidoni, “Ing'anya ntwani mùnnyungula
aneyo mwana wanga punda?”
6 Vakuhundwa nkuvayang'ula muchi chanavahaulidile Yesu na vanang'o nkuvaleka
vakuhundwa vahwene nawe.
7 Nkumpelekejija Yesu aneyo mwana wanga punda. Nkulaja dinguwo dyavo muha
mwa ayula mwana wanga punda na Yesu nkuikala muha mwake.
8 Vanu vohe nkulaja dinguwo dyavo nndila, na vanji dinavi dya milandi di-
vanalumwile mmawelu.
9 Vanu vanalongoledile na avala váchipapàtà nnyuma, nkuva uvanonoha malidi
uvachidoni, “Atumbyangwe Nnungu! Ubalikiwe wako uîda kwa lina lya Nang'olo!
10 Ubalikiwe ufalume uîda wanga anakulwetu Daudi. Atumbyangwe Nnungu avêle
muha kulihunde!”
11 Yesu nkuinjila muimanga ya Yelusalemu nkuhwena ku Ing'ande yanga Nnungu,
nkulola saana kila chinu. Henga kwa kuva liduva lìvenkuswa, nkuuya kavila ku Besaniya
chalumo na avala vakuhundwa vake kumi na mbili.

Yesu àulani nnandi wa vihepo vya tini (Matayo 21:18-19)

12 Ulyamba wake, pávanavele nkuuka ku Besaniya, Yesu nkuva na indala.
13 Nkuwona nnandi wa ntini kulehu kadiki ùvele na mahamba lohe. Nkuhwena
unaulola panjika ùvele na chihepo chohecho. Pahwikile pepi, nkuukoja uvèlè chihi
nanga chihepo, úumbele chihi mahamba weka, kwa kuva lakánavele mahiku la kupa
vihepo vya tini.
14 Bahi Yesu nkuuhaulila nnandi kuchidoni, “Kutandikila nelo na maduva lammalele
munu anapate chihepo kuhaloka kwakuwe.” Na vakuhundwa vake vánipilikana àlalá
malove latangwele.

Yesu àvavinganga vakúsumisa nnuwani lwa Ing'ande yanga Nnungu (Matayo 21:12-17, Luka 19:45-48, Yohana 2:13-22)

15 Pavakamwele pa Yelusalemu, Yesu nkuinjila nnuwani lwa Ing'ande yanga Nnungu,
nkutandilika kuvavingangila pawelu vanu vammalele váchisumìsà na kusuma vituku-
tuku, anemwo. Nkudibinula dimeza dya vanu váchibadìlì dihela, na viteng'u vya vanu
váchisumìsà amunda.
16 Uchocho, ánivalimbija vanu vanainjije wala kuhumya vitukutuku nnuwani lwa
Ing'ande ya Nnungu.
17 Bahi nkuvahunda wachidoni, “Ìnilembwa Mmalemba Lanaswe kuva,
‘Ing'ande yangu ìmbechemwa
ing'ande ya kunnyuwila Nnungu ya vanu vammalele va pachilambo!’
Henga mwenu mùniipindikulanya nkuijuha kuva muchi lipanga lya kulipiha
vakúpalaula!”
18 Makuhani vakulungwa na vakúhunda Sheliya ya Musa pavapilikene anelo, nku-
tandilika kutaha indila ya kummwalala Yesu. Henga váninnyopa kwa kuva likuwa
lyammalele lya vanu vánikanganwa na mahundo lake.
19 Pachikamwele chinalyulo, Yesu pamo na vakuhundwa vake nkuuka paimanga
aneyo.

Lihundo liyâmba nnandi wa ntini uyumîle (Matayo 21:20-22)

20 Ulyamba na mambumbu, pávanavele nkuhwena, nkuwona ntini wammalele
uyumìlè, kutandikila kulikolo.
21 Petulo nkuukumbukila, nkunnyaulila Yesu kuchidoni, “Nkúhunda, lola aula ntini
uulanîte ùniyuma!”
22 Yesu nkuvahaulila vakuhundwa vake kuchidoni, “Nkulupilange Nnungu.

23 Nangu nìnnyaulilanga uhiu kuva, munu akàlihaulila lichinga alino, ‘Uka apano
ukaliyahe m'bahali,’ na ikàva àtangola malove anelo bila kuva na lipamba muntima
mwake, na nkùkulupila kuva lammalele látangwèlè lachilatendeke, muhiu lachilaten-
deke.
24 Bahi ing'anya ya anelo, nangu nìnnyaulilanga kuva, pamuyuwa kwajili ya chinu
fulani chimulembela, kulupilanga kuva mùnipwechela, na kwa kutenda uchocho bahi
lachilatendeke muchi chimuyuwite.
25 Na mwenu pamunnyuwa Nnungu, ikàva mùvele na lituku na munu fulani, bahi
nsamehe uchinga Atata wenu avêle kulihunde ansamehe na mwenu makosa lenu.
26 Henga mwenu mukanavasamehe vanu vanji, uchocho na Atata wenu avêle kuli-
hunde akambensamehe mwenu makosa lenu.”

Mamulaka langa Yesu làhaloka kwachi (Matayo 21:23-27, Luka 20:1-8)

27 Yesu pamo na vakuhundwa vake nkukamola kavila ku Yelusalemu. Bahi Yesu
pánavele nkwonga nnuwani lwa Ing'ande ya Nnungu, makuhani vakulungwa na
vakúhunda Sheliya ya Musa na vasele va Vayahudi, nkummwenela.
28 Nkummuja kuchidoni, “Ùlatenda alano kwa mamulaka ntwani? Na nnani akupêle
mamulaka la kulatenda?”
29 Henga Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Nanani uchocho nìmbemmujanga chinu
chimo. Mukànguyang'ula nguchininnyaulile, ngùlatenda alano kwa mamulaka ntwani.
30 Dachi, mamulaka langa Yohana Nkúbatisa la kubatisa láhaleke kulihunde au kwa
vanu? Nguhaulile.”
31 Vanang'o nkutandilika kuujana vene kwa vene uvachidoni, “Tukàhaula kuva,
làhaleke kulihunde, àmbetuuja kuva, ‘Hambi, mwadachi mukánankulupidile?’
32 Na tukáhulula kuhaula kuva làhaleke kwa vanu.” Vátangwele uchocho kwa kuliyopa
likuwa lya vanu, kwa kuva, vanu vammalele vánakulupila kuva Yohana Nkúbatisa ni
nabii wa Nnungu.
33 Bahi nkunnyang'ula Yesu kuchidoni, “Hwetu nanga patumaite.” Na Yesu nku-
vahaulila kuchidoni, “Nanani uchocho nikambennyaulila kuva ngùlatenda alano kwa
mamulaka ntwani.”

12

Nfano wa vakúlima va welu wa mizabibu (Matayo 21:33-46, Luka 20:9-19)

1 Yesu nkutandilika kutangola navo kwa mifano, “Munu yumo álimile welu wa
mizabibu. Nkuudinguhija lingongo, na ching'ati welu nkuhimba lipondo lya kuminyila
zabibu, nkudenga nnala wa kuikala valinzi va welu. Nkuukodisa kwa vakúlima,
nkuhwena mwanda wa kulehu.
2 Paukamwele nchela wa zabibu, nkuntuma ntumishi wake yumo kwa avala
vakúlima, uchinga akatwale sehemu ya vihepo vya mmwelu wake.
3 Avala vakúlima nkunkamula, nkumpanya, nkumminganga chihi makono weka.
4 Bahi mwene welu nkuntuma kavila ntumishi yunji, aneyo nkumpanya mmuti na
kuntendela vya kuhakalanga.
5 Mwene welu nkuntuma ntumishi yunji kavila, aneyo nanang'e nkummwalala.
Nkuvatuma vatumishi vanji vohe, vanji vánivapanya na vanji nkuvawalala.
6 Mwene welu nkuisaliwa chihi na munu yumo wakuntuma, na aneyo ávele
mwanawe, wantamwa. Kuntululilo nkuntuma aneyo wachidoni, ‘Ènimala kuva
mwanangu vachivamweshimu.’
7 Henga avala vakúlima nkuhaulanila kuchidoni, ‘Ayu njo mwene mapala la welu
auno. Bahi leka tummwalale koka auno welu ùùve mapala letu!’

8 Bahi nkunkamula, nkummwalala, nkunnyaha pawelu aula welu wa mizabibu."
9 Bahi Yesu nkuuja kuchidoni, "Dachi, mwene welu pambeida àmbevatenda dachi
avala vakúlima? Àmbeida koka avawalale anevo vakúlima na anewo welu avakodise
vanu vanji.
10 Dachi, mukásomile Malemba alano?
'Liyanga lihitwîje na vakúdenga,
hambi lìjukile kuva liyanga likulu lya paindumba,
lya muhimu kupunda lammalele.
11 Na Nang'olo njo atendîle chinu anecho,
na ìyonekana kuva lisaibu pameho petu.' "
12 Makuhani vakulu, na vakúhunda Sheliya yanga Musa na vasele vánimala kuva
anewo nfano ùvamba vanang'o. Nkulembela unkamula, henga nkuyopa likuwa lya
vanu. Nkunneka, nkuukananga.

Yesu àujwa kuyamba kulipa kodi
(Matayo 22:15-22, Luka 20:20-26)

13 Bahi Mafalisayo fulani na vanu vanji va nnikuwa lya Helode* nkutumwa kwanga
Yesu uchinga vakanteye kwa malove lake.
14 Nkummwenela, nkunnyaulila kuchidoni, "Nkúhunda, tùnimala kuva wako nni
munu wa uhiu, na wala nanga pauyopa ukulu wanga munu, kwa kuva, nanga paulola
kumeho kwanga munu, henga ùhunda chihi kwa uhiu kuyamba indila yanga Nnungu.
Tuhaulile, dachi, Sheliya ya Musa ìnatuluhusu uhumya kodi kwa Nfalume wa Loma† au
ikátuluhusu?"
15 Henga Yesu ániumala ulamba wavo, nkuvahaulila kuchidoni, "Mwadachi munan-
gulinga? Idanayo hela niilole."
16 Nkumpelekejija hela. Yesu nkuvauja kuchidoni, "Dachi, ing'ope aino na lina alino
lilembwîje apano lyanga nnani?"
Nkunnyang'ula kuchidoni, "Vya Nfalume wa Loma."
17 Bahi Yesu nkuvahaulila kuchidoni, "Bahi la Nfalume wa Loma mwing'e Nfalume
wa Loma na la Nnungu mwing'e Nnungu." Vanang'o nkunkangana namene.

Yesu àujwa kuyamba kufufuka
(Matayo 22:23-33, Luka 20:27-40)

18 Bahi Masadukayo, vanu vahaûla kuva nanga ufufulo wa vanu vahwîle,
nkummwenela Yesu, nkummuja kuchidoni,
19 "Nkúhunda, Musa átulaijije uvila, 'Nnume akàhila nkunneka n'jawe bila kum-
melekela mwana, nnung'une wake àlembelewa annombe aneyo mmahe wannekile
nkuluwe, uchinga ammelekele nkuluwe vavana.'
20 Bahi pávele na vana saba va chilume va litumbo limo, ntandi nkunnomba mmahe,
henga nkuhila chihi bila kummelekela mwana.
21 Na mwana wavili nkwenda makande kwanga ayula mmahe wannekile nkuluwe,
nanang'e nkuhila bila kummelekela mwana. Na mwana watatu nanang'e nkuva
uchocho.
22 Vammalele saba vanannombile nkuhila bila kummelekela mwana ayula mmahe.
Kuntululilo ayula mmahe nanang'e nkuhila.
23 Dachi, liduva livambefufuliwa vanu vahwîle ayula nkongwe àmbekuva wanga
nnani? Kwa kuva, vammalele saba vániikalana nawe."
24 Yesu nkuvahaulila kuchidoni, "Mwenu mùnakumbika ing'anya nanga pamulamaite
Malemba Lanaswe wala dimongo dyanga Nnungu.

---

* **12:13** Vanu va likuwa lya Helode nni vanu váchitamwa namene utawala wa familiya yanga Helode Nkulu na Helode Antipasi mwanawe. † **12:14** Nsitali auno ùlembwije Kaisali, kuyamba lina lya cheo cha Nfalume nkulu wa Loma.

25 Kwa kuva, vanu vahwîle pavambefufuka, nanga pavambelomba wala kulombwa,
ila vàmbekuva muchi malaika va kulihunde.
26 Na kwa habali ya kufufulwa kwa vanu vahwîle, dachi mukásomile nchitabu cha
Sheliya yanga Musa, àlalá malemba latâna kuyamba chihole chichiyaka moto? Nnungu
ánnyaulidile Musa kuva, 'Nangu njo Nnungu wanga Iblahimu, Nnungu wanga Isaka na
Nnungu wanga Yakobo.'
27 Nang'e akávele Nnungu wa vanu vahwîle, henga nang'e nni Nnungu wa vanu vumi.
Mwenu mùnikosela namene."

Amuli ing'ulu
(Matayo 22:34-40, Luka 10:25-28)

28 Nkukamola munu yumo nkúhunda Sheliya yanga Musa, nkupilikana
chivayang'ulana Yesu na Masadukayo. Ayula munu ánimala kuva Yesu àvayang'wile
saana, nkuhumila, nkummuja kuchidoni, "N'diamuli dyammalele, ing'ulu ilida?"
29 Yesu nkunnyang'ula kuchidoni, "Amuli ing'ulu nni aino, 'Pilikana wako chilambo
cha Isilaeli! Nang'olo Nnungu wetu njo Nang'olo weka.
30 Ntamwe Nang'olo Nnungu wako kwa ntima wako wammalele na kwa isungu yako
yammalele na kwa ding'ano dyako dyammalele na dimongo dyako dyammalele.'‡
31 Na amuli yavili nni aino, 'Ntamwe nnyako malinga chiulitamwa umwene.'§ Nanga
amuli inji ing'ulu namene kupunda adino."
32 Bahi ayula nkúhunda wa Sheliya yanga Musa nkunnyaulila Yesu kuchidoni, "Elo,
Nkúhunda! Ùtangwele muhiu kuva Nnungu nni yumo bahi, wala nanga yunji ila nang'e
weka.
33 Kuntamwa Nnungu kwa ntima wako wammalele na kwa ding'ano dyako dyam-
malele na kwa dimongo dyako dyammalele na kuntamwa nnyako malinga chiulitamwa
umwene, kùnafala namene kupunda kunhumija Nnungu sadaka dya kupija inyama na
sadaka dinji dyammalele."
34 Yesu pawene kuva àyang'wile saana, nkunnyaulila kuchidoni, "Wako ukávele kulehu
na Ufalume wanga Nnungu."
Na kutandikila anepo nanga munu yunji analingile kummuja kavila chinu chinji.

Kilisto ni nnani?
(Matayo 22:41-46, Luka 20:41-44)

35 Yesu pachihunda nnuwani lwa Ing'ande yanga Nnungu nkuuja kuchidoni,
"Mwadachi vakúhunda Sheliya yanga Musa vàhaula kuva Kilisto nni N'dukuluwe
Nfalume Daudi?
36 Umumu Wanaswe ánimwongosa Daudi kutangola kuchidoni,
'Nang'olo ánnyaulidile Nang'olo wangu,
Ikala m'bali wangu wa kunkono,
mpaka panimbevavika amongo vako pahi makumbatu lako.'
37 Nfalume Daudi mwene ànchema Kilisto, 'Nang'olo.' Hambi ìmbehululika dachi Kilisto
àáve n'dukuluwe?"
Na likuwa lya vanu vámpilikanila Yesu kwa kuhangalala.

Yesu àvaduma vanu valyongolele na vakúhunda Sheliya
(Matayo 23:1-36, Luka 20:45-47)

38 Yesu panavenkuhunda, nkuhaula kuchidoni, "Lyongolelange na vakúhunda Sheliya
yanga Musa, vanang'o vànatamwa namene kwonga akuno vawètè dinguwo dindehu na
kusalimiwa kwa eshima kusakoni,
39 na kuikalanga nafasi dya kweshimika n'ding'ande dya kunnyuwila Nnungu na
mmiteng'u vya muyo n'ding'ole.

‡ **12:30** Makumbuso 6:4-5. § **12:31** Valawi 19:18.

40 Vàvapakanyola dimali dyavo anannidi na kulitenda kuva vambone kwa kuyuwa
namene! Bahi ing'anya ya anelyo, liduva lya hukumu vàmbepata asabu ing'ulu namene
kupunda vanu vanji."

Sadaka yahumije mmahe nannidi
(Luka 21:1-4)

41 Yesu áikele pepi na lisanduku lya sadaka. Nkuvona vanu vohe uvahumya dihela na
kuditaya nnisanduku lya kutaya sadaka. Na akúpata vohe váhumije dihela dyohe.
42 Bahi nkwida mmahe yumo nannidi, mmahuvani, nkuhumya disendi dimbili.
43 Apala Yesu nkuvachema vakuhundwa vake nkuvahaulila kuchidoni, "Nangu
nìnnyaulilanga uhiu kuva, nannidi ayuno mmahuvani àhumije sadaka ing'ulu namene
kupunda vanu vammalele vatâya dihela nnisanduku lya sadaka.
44 Kwa kuva, vanu vanji vammalele vàhumije chihi avila viyenjejêke n'dimali dyavo,
henga ayu mmahe pamo na umahuvani wake, àhumije vyammalele vyavenavyo."

13

Yesu àhaula namuna chiimbeondongwa Ing'ande ya Nnungu
(Matayo 24:1-21,29-35, Luka 21:5-33)

1 Yesu pachiuka nnuwani lwa Ing'ande yanga Nnungu, yumo wa avala vakuhundwa
vake nkunnyaulila kuchidoni, "Nkúhunda, lola mayanga alano na ding'ande adino
chidikatapele!"
2 Yesu nkunnyaulila kuchidoni, "Dachi, ùvenkudyona adi ding'ande ding'ulungwa?
Wala nanga liyanga limbeisalîla muha liyanga linji, kila liyanga lìmbematohijwa pahi."
3 Bahi Yesu panaikela muha Lichinga lya Miseituni kuloja ku Ing'ande yanga Nnungu,
Petulo na Yakobo na Yohana na Anduleya nkummuja paweka kuchidoni,
4 "Tuhaulile, vitukutuku anevyo vìmbehumila chakani? Na chimaiho ntwani chimbe-
langûja kuva vitukutuku anevyo vìvele pepi kuhumila?"
5 Yesu nkutandilika uvahaulila kuchidoni, "Lyongolelange uchinga munahochejwe.
6 Kwa kuva, vanu vohe vàmbeida uvalitenda kuva vanang'o njo nangu, uvahaula kuva,
'Nangu njo Kilisto.' Vanu anevo vàmbevahocheja vanu vohe.
7 Pàmumbepilikana habali dya ing'ondo na manyinyi la ing'ondo, henga munayope.
Anelo lasima laide, henga aula ntululilo ukánambikamola.
8 Chilambo chimo chìmbepanyana na chilambo chinji, ufalume umo ùmbepanyana na
ufalume unji. Sehemu dyohe dya chilambo dìmbekuva na nndengendo wa chilambo,
uchocho pàmbekuva na indala ing'ulu. Na anelo lammalele làvele muchi kulindamuka
kwa uchungu wa kuveleka.
9 Henga mwenu lyongolelange. Kwa kuva, vanu vàmbenkamulanga mwenu na
kumpelekejanga n'ding'umbi, na kunsulubulanga n'ding'ande dya kunnyuwila
Nnungu. Mùmbeimila muyo mwa vakulu vao na vafalume ing'anya yang'une uchinga
mupate kuva mmashahidi vangu kwa vanang'o.
10 Henga Malove Lambone lasima layanjajwe nahoti mmilambo vyammalele kabla
ukànambikamola aula ntululilo.
11 Pamumbekamulwa na kupelekejwa unasitakiwa n'ding'umbi dyavo, munave na
lipamba namuna chimumbehwena unatangola. Henga mwenu tangola chihi alila
limumbepewa upala, kwa kuva, akee mwenu mumbetangôla, ila nni Umumu Wanaswe.
12 Munu achiantengeleke nnung'une awalalwe, na atata achiantengeleke mwanawe
awalalwe. Na vana vàmbevapindikuka vávavelèkè na kuvatenda vawalalwe.
13 Vanu vammalele vàmbemmenganga mwenu ing'anya yang'une. Henga ambepililîla
mpaka kuntululilo aneyo njo ambepôhwa."
14 Bahi munu ambesôma chitabu achino, àlembelewa apilikanihe saana mana ya
malove laîda. Anepo Yesu nkuhweneha kutangola wachidoni, "Mùmbechona chinu

chanahawile nabii Danieli, chinu chiitênda Ing'ande ya Nnungu kuva najisi chiimijìjwè pachinu pakálembelewa, yani pa Ing'ande ya Nnungu. Anepo vavelênge kuchilambo cha ku Yudeya vatukutile kumachinga.
15 Na munu avêle muha ing'ande analitinike kwa kutukutila nng'ande unatwala vitukutuku vyake.
16 Na munu avêle kumawelu anauye kukaya unatwala lijoho lyake.
17 Ole wavo amahe vavêle na vitumbo na vayong'êja mmahiku anelo!
18 Nnyuwange Nnungu uchinga anelo lànahumile mmahiku la chipwepwe.
19 Kwa kuva, mmahiku anelo kùmbekuva na ibaniki ing'ulu ikánambipwawa kutandikila Nnungu pachiumbile chilambo mpaka vino, na ibaniki malinga aneyo ikámbehumila kavila.
20 Kuikave Nang'olo akàinjipiha isabu ya mahiku àlalá la ibaniki, akánapwawe munu kananga yumo achichiapohwe. Henga ing'anya ya vanu vake vávatondwèlè, Nnungu àniinjipiha mahiku anelo.
21 Anepo munu akànnyaulila kuva, ‘Lola, Kilisto àvele apano,’ au ‘Àvele apala,’ munakulupile.
22 Kwa kuva, vàmbeida vanu vambelilambilîla kuva vanang'o njo Kilisto, uchocho vàmbeida manabii va kulambila. Vanu anevo vàmbetenda vimaiho na masaibu, uchinga ikàhululika vapate kuvahocheja ata vanu vávatondwèlè Nnungu.
23 Henga mwenu lyongolele. Nangu ǹninnyaulilanga kabla anelo lammalele lakànambihumila.
24 Henga lakàmalilika maduva la kubanika, liduva lìmbekuva chihi na lupi na mwedi nanga paumbelangaja
25 na dinondwa dimbematoka kuhaloka kumahunde na vitukutuku vyammalele vya kumahunde vivêle na dimongo, vìmbetikinyika.
26 Anepo njo vanu pavambemwona Mwana wa Munu avèlè mmahunde waida, akuno avèlè na dimongo ding'ulu na ukulu.
27 Anepo àmbevatuma malaika vake mmibali ncheche ya chilambo unavalapola vanu vake vávatandwèlè kuhaloka nchilambo chammalele.
28 Bahi kwa nnandi wa vihepo vya tini lihundange nfano auno. Dinavi dyake padihipuka na kulikwasula mahamba, mwenu mùnamala kuva chihuku chìvele pepi.
29 Na mwenu uchocho, pamumbelona ulahumila anelo laninnyaulidile, bahi mumale kuva uhiku wa kwida kwake ùvele pepi kukamola, tena ùvele chihi pannango.
30 Nangu nìnnyaulilanga uhiu kuva, vanu va chívelèkwà achino vakambepita, mpaka palambetimila anelo lammalele.
31 Kumahunde na chilambo vìmbepita, henga malove langu lakambepita mwiko.”

Atata Nnungu bahi njo amaîte liduva lyene (Matayo 24:36-44)

32 “Henga kuyamba liduva au uhiku wene anewo, nanga munu amaîte, ata malaika va kulihunde nanga pavamaite, wala Mwana nanga pamaite, henga Atata weka njo amaîte.
33 Lyongolelange, na muve meho, kwa kuva, nanga pamukameke uhiku ulambehumila anelo.
34 Ìmbekuva muchi munu aûka pakaya yake nkuhwena mwanda na kuvalekela vatumishi vake mamulaka lake, kila yumo na madengo lake, na nkunnyaulila nlinzi wa pannango ààve meho.
35 Bahi mùùve meho, kwa kuva, mukákameke nang'olo mwene kaya àmbeuya chakani, panji ìmbekuva chinalyulo, au ching'ati chilo, au mambumbu na panji ulyamba.
36 Bahi mùùve meho uchinga akàida akuno akannaidìlè anankoje mulèlè luwono.
37 Laninnyaulilanga mwenu, nìvahaulila na vammalele, mùùve meho!”

14

Ntemelo wa kummwalala Yesu
(Matayo 26:1-5, Luka 22:1-2, Yohana 11:45-53)

1 Láisalidile maduva mavili kuhwikila Sikukuu ya Pasaka na ya Mikate Ikátaijwe
Hamila. Makuhani vakulu na vakúhunda Sheliya yanga Musa vátaha indila ya kunka-
mula Yesu kwa ulamba, uchinga vammwalale.
2 Kwa kuva, váhaula kuva, “Tunankamule pasikukuu uyopa vanu vànataya timbwili.”

Yesu àmiminiwa mahuta la kunung'ila aneko ku Besaniya
(Matayo 26:6-13, Luka 7:36-50, Yohana 12:1-8)

3 Yesu pánavèlè ku Besaniya, muing'ande yanga Simoni ánavele mmangundula walya,
nkuida mmahe yumo ananyakwile chupa chikatapele namene chikatapajîjwe kwa
mayanga la alabasta chivêle na mahuta la kunung'ila namene la kugalika. Nkumban-
dula chisibo cha anecho chupa, nkumiminila mahuta mmuti mwa Yesu.
4 Vanu vanji vánavele apala nkutunduwila mmitima yavo, nkuva uvapwahikanga
uvachidoni, “Mwadachi kwondonganga uvila mahuta?
5 Kwa kuva, alano mahuta ikanihululika kusumiswa kwa dihela dyohe namene,
nkuveng'a amahuvani.”* Bahi nkunkalipila namene ayula mmahe.
6 Henga Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Nnekange, mwadachi mùnankambyakambya?
Nang'e àngutendedile lyambone.
7 Amahuvani mùmbekuva navo maduva lammalele, bahi mùnahulula chihi kuvayan-
gata kila pamulembela, henga nangu nikambekuva na mwenu maduva lammalele.
8 Nang'e àtendile chahulwile, ànilongolela kuupaka mmili wangu mahuta uchinga
autayalishe kwajili ya kuusika.
9 Nangu nìnnyaulilanga uhiu kuva, kila pachinu pámbehubilìwà Malove Lambone
nchilambo chammalele, na alino lyatendile ayuno mmahe lìmbetambulangwa kwa kun-
nyimukila nang'e.”

Yuda àkubali kuntengeleka Yesu
(Matayo 26:14-16, Luka 22:3-6)

10 Anepo Yuda Isikaliote, ayula yumo wa avala vakuhundwa kumi na mbili, nkuh-
wena kwa makuhani vakulu, uchinga antengeleke Yesu.
11 Makuhani vakulungwa pavapilikene habali aneyo nkuhangalala namene,
nkuahidi kuva vàmbemwing'a dihela. Bahi Yuda nkutandilika kutaha wasa wa
kuntengeleka Yesu.

Yesu àlauja pachakulya cha Pasaka kuva Yuda achiantengeleke
(Matayo 26:17-25, Luka 22:7-14, 21-23, Yohana 13:21-30)

12 Liduva litandi lya Sikukuu ya Mikate Ikátaijwe Hamila, liduva lyasinjwa ungandolo
wamwana wa Pasaka, vakuhundwa vake nkummuja kuchidoni, “Ùlembela tukakwan-
dalile kwachi chakulya cha Sikukuu ya Pasaka?”
13 Bahi Yesu nkuvatuma vakuhundwa vake vavili, nkuvahaulila kuchidoni, “Hwe-
neng'ana kumanga, aneko muchimukojane na nnume yumo anyakwîle chilongo cha
medi. Mpapatange aneyo munu,
14 mpaka muing'ande yambeinjila, koka munnyaulile mwene ing'ande kuva,
‘Nkúhunda ànauja kuva, chìvele kwachi chumba chinimbelila chakulya cha Sikukuu ya
Pasaka chalumo na vakuhundwa vangu?’
15 Nanang'e achiannanguje chumba chikulungwa cha muha, chiandaliwije tayali,
chivêle na kila chinu. Twandalile anemwo chakulya.”

---

* **14:5** Munsitali auno Mako àlembile “dinali 300.” Munu álipwa dinali imo kwa madengo la kawaida la liduva limo. Hambi dinali 300 nni sawa na nshahala wa kawaida wa malipo la maduva 300.

16 Vakuhundwa vake nkuuka, nkuhwena kumanga, nkunakoja kila chinu chivèlè
muchi chavahaulidile Yesu, nkwandalila chakulya cha Sikukuu ya Pasaka.
17 Pachikamwele chinalyulo, Yesu pamo na vakuhundwa vake kumi na mbili
nkukamola.
18 Pávanavèlè nkulya, Yesu nkuhaula kuchidoni, “Nangu nìnnyaulilanga uhiu kuva,
munu yumo mmwenu âlya pamo na nangu, àmbengutengeleka.”
19 Vakuhundwa vake nkuva na nnihindambi, nkutandilika yumo-yumo kummuja
kuchidoni, “Dachi, nikee nangu?”
20 Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Nni yumo mmwenu kumi na mbili, achahwîja nkate
munkungu pamo na nangu.
21 Mwana wa Munu àmbekuhwa malinga chiilembwije Mmalemba Lanaswe
kumwamba nang'e, henga ole wake munu ayula antengelêka Mwana wa Munu! Ikàvele
wasa kwa munu aneyo kuikave akavelekwa.”

Chakulya cha Nang'olo
(Matayo 26:26-30, Luka 22:14-20, 1 Vakolinso 11:23-25)

22 Yesu na vakuhundwa vake pavanavele nkulya, Yesu nkutwala nkate, nkunshukulu
Nnungu, nkuumeya, nkuveng'a vakuhundwa vake, wachidoni, “Twalanga, auno njo
mmili wangu.”
23 Nkutwala chikombe chivêle divayi, nkunshukulu Nnungu, nkuveng'a, na vam-
malele nkukumbila nchikombe anecho.
24 Nkuvahaulila kuchidoni, “Aino njo myadi yangu imaîha lilailano lya Nnungu na
vanu vake, imwadilîka kwajili ya vanu vohe.
25 Nangu nìnnyaulilanga uhiu kuva, nikambekumbila kavila divayi mpaka liduva alila
linimbekumbila divayi dyahambi mu Ufalume wa Nnungu.”
26 Bahi pavamalidile kwimba luhimu, nkuhumananga pawelu, nkuhweneng'ana ku
Lichinga lya Miseituni.

Yesu àlauja kuva Petulo achiankane
(Matayo 26:31-35, Luka 22:31-34, Yohana 13:36-38)

27 Bahi Yesu nkuvahaulila vakuhundwa vake kuchidoni, “Mwenu mmammalele
nnembeleka kungukulupila, malinga chahawile Nnungu Mmalemba Lanaswe kuva,
‘Nìmbempanya nchunga,
na angandolo vàmbemwadilikana.’
28 Henga panimbefufuka, nìmbennongolela uhwena ku Galilaya.”
29 Petulo nkunnyaulila Yesu kuchidoni, “Ata kuiva vammalele uvava na lipamba na
wako nkukuleka, henga nangu nikambekuleka!”
30 Yesu nkunnyaulila Petulo kuchidoni, “Nangu nìkuhaulila uhiu kuva, chilo uchino
cha nelo, kabla ung'uku akànambikongovela myanda mivili, wako ùmbekuva ungukanìlè
myanda mitatu.”
31 Henga Petulo kuhimya kwa dimongo wachidoni, “Ata kungulembelewa kuhwa
chalumo na wako, nangu nikambekukana ng'o.” Na vakuhundwa vammalele nkutan-
gola uchocho.

Kuyuwa kwanga Yesu mmwelu wa Getisemane
(Matayo 26:36-46, Luka 22:39-46)

32 Yesu na vakuhundwa vake nkuhwika pawelu uvauchema Getisemane. Yesu
nkuvahaulila vakuhundwa vake kuchidoni, “Ikalanga upano nangu panimbehwena
unayuwa.”
33 Anepo Yesu nkuntwala Petulo na Yakobo na Yohana. Yesu nkutandilika kuyuvala
na kukambakamba muntima.

34 Nkuvahaulila kuchidoni, “Ntima wangu ùvele na nnihindambi likulu, pepi na
kuhwa. Bahi ikalanga apano, mùùve meho.”
35 Yesu nkuhwena muyo kadiki, nkumatoka kwa kuhunama, wayuwa kuva
ikàhululika uhiku aula wa kubanika untapuke.
36 Yesu nkutangola kuchidoni, “Atata, kwakuwe lammalele lànahululika, bahi ngùyuwa
ungunyemye na ibaniki iîda! Henga unatende muchi chingulembela nangu, ila tènda
muchi chulembela wako umwene.”
37 Bahi Yesu nkuvahwenela avala vakuhundwa vake vatatu, nkuvakoja valèlè lu-
wono. Yesu nkummuja Petulo kuchidoni, “Simoni, dachi ùnilala? Nanga pauhulwile
kucheja kananga lisaa limo?
38 Bahi chejanga na kuyuwa uchinga pamumbelingwa munatende masambi, isungu
ìnalembela henga mmili unadabadanga.”
39 Yesu nkuhwena kavila unayuwa, watangola chihi malove ulâla.
40 Bahi Yesu nkuhwena kavila kwa vakuhundwa vake nkuvakoja valèlè luwono, kwa
kuva meho lavo láumbele luwono, na wala nanga pavanamaite lya kunnyang'ula.
41 Bahi Yesu nkuvahwenela vakuhundwa vake mwanda wa tatu nkuvahaulila kuchi-
doni, “Dachi, mmechinkwona na kupumulila? Bahi hambi uhiku ùnikamola! Lola,
Mwana wa Munu, àhwena unakamujwa mmakono la vanu vavêle na masambi.
42 Na ayula angutengelêka àvele pepi, bahi takatukanga tuhweneng'ane.”

Kukamulwa kwanga Yesu
(Matayo 26:47-56, Luka 22:47-53, Yohana 18:3-12)

43 Bahi Yesu kabla akànamalila kutangola, upala nkukamola Yuda, yumo wa
vakuhundwa vake kumi na mbili pamo na likuwa lya vanu ványakwìlè mapanga na
dindonga. Vanu anevo vátumwije na makuhani vakulu na vakúhunda Sheliya yanga
Musa na vasele va Vayahudi.
44 Ayula nkútengeleka ávapele avala vanu chimaiho wachidoni, “Munu ayula
unimbem'busu, njo nang'e, nkamule na munchunge saana.”
45 Bahi Yuda pakamwele, nkummwenela mwalehu Yesu, nkuchidoni, “Nkúhunda!”
Bahi nkum'busu.
46 Bahi anevo vanu nkunkamula Yesu na kunnyunga.
47 Henga nkuhundwa yumo muavala vánavele apala nkuhalamola upanga wake
nkuncheketa likutu ntumwa wanga Kuhani Nkulu.
48 Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Mwadachi mùidile unangukamula akuno mun-
yakulèngè mapanga na dindonga muchi nangu nkúpalaula?
49 Maduva lammalele nangu ngúvele pamo na mwenu nnuwani lwa Ing'ande yanga
Nnungu unguhùndà na wala nanga pamunangukamwile. Henga alano làvenkutendeka
uchinga Malemba Lanaswe latimile.”
50 Anepo vakuhundwa vake vammalele nkunneka, nkutukuta.
51 Henga kijana yumo anawete chihi shuka áhweneha chihi kunnondola Yesu.
Pavalingile kunkamula,
52 nang'e nkuileka shuka, nkutukuta chihi lukundumwandu.

Yesu muyo Lukumbi Lukulu lwa Vayahudi
(Matayo 26:57-68, Luka 22:54-55,63-71, Yohana 18:13-14, 19-24)

53 Bahi vanang'o nkumpelekeja Yesu kwa Kuhani Nkulu. Anepo nkukojana makuhani
vakulu na vasele va Vayahudi pamo na vakúhunda Sheliya yanga Musa.
54 Petulo nkuva wannondola Yesu kwa kulehu, nkwenda nnuwani lwa lukumbi lwa
Kuhani Nkulu, nkuikala pamo na valinzi wayota moto.
55 Bahi makuhani vakulu na vajumbe vammalele va Lukumbi Lukulu lwa Vayahudi
nkutaha ushahidi wa kunsitaki Yesu uchinga vammwalale, henga nanga pavanapete.

56 Vanu vohe nkuhumya ushahidi wa kulambila kumwamba Yesu, henga ushahidi
wavo únitindana.
57 Ata vanu vanji nkuimila, nkuhumya ushahidi wa kulambila kumwamba Yesu,
uvachidoni,
58 “Hwetu túnimpilikana wahaula kuva, ‘Nangu nìmbebamola Ing'ande aino ya Nnungu
idengwîje na vanu, na mmaduva matatu nìmbeidenga inji ikádengwije na vanu.’ ”
59 Henga pamo na anelo, ushahidi wavo únitindana.
60 Anepo Kuhani Nkulu nkuimila paching'ati pavo nkummuja Yesu kuchidoni, “Dachi,
wako ukee na lilove lya kuyang'ula kwamba anelo lavakusitaki ava vanu?”
61 Henga Yesu nkunnyalala chihi nanga kuyang'ula lilove. Kuhani Nkulu nkum-
muja kavila kuchidoni, “Dachi, wako njo Kilisto, Mwana wa Nnungu, Nnungu Atum-
byangîka?”
62 Yesu nkuyang'ula kuchidoni, “Nangu njo nang'e! Mwenu muchimumwone Mwana
wa Munu aikèlè m'bali wa kunkono wa Nnungu Avêle na Dimongo, uchocho muchi-
mumwone avèlè mmahunde waida.”
63 Anepo Kuhani Nkulu nkupapula dinguwo dyake, nkuhaula kuchidoni, “Dachi,
pàvele ing'anya ntwani kavila ya kuvataha mashahidi?
64 Mwenu mmene mùnipilikana chankufwile Nnungu! Hambi mwònа dachi?” Vam-
malele nkunnyukumu kuva, àlembelewa ahwe.
65 Vanu vanji nnikuwa alila nkutandilika kunsunila Yesu mata, nkun'diva kumeho na
kumpanya ding'ondi, uvannyaulila kuchidoni, “Lauja, nnani akupanyile!” Na valinzi
navanang'o nkuntwala Yesu nkumpanya makofi.

*Petulo àn*kana *Yesu*
(Matayo 26:69-75, Luka 22:56-62, Yohana 18:15-18,25-27)

66 Bahi Petulo pánavele pahi, nnuwani lwa lukumbi, nkuida ntumishi yumo mmahe,
ntumishi wanga Kuhani Nkulu.
67 Pammwene Petulo wayota moto, nkumpalambahija meho, nkuchidoni, “Na wako
uchocho úvele pamo na Yesu wa ku Nasaleti.”
68 Henga Petulo nkukana wachidoni, “Nangu wala nikámaite wala kwelewa anelyo
lyuwamba wako!” Anepo Petulo nkuhuma pawelu nkunaimila pannango wa kuinjilila,
ung'uku nkukongovela.
69 Ayula ntumishi mmahe nkumwona kavila, nkutandilika kuvahaulila avala vanu
vanaimidile anepo kuchidoni, “Ayu munu àvele nkumbo umo na Yesu.”
70 Henga Petulo nkukana kavila.
Lukoto kadiki, avala vanu vanaimidile anepo nkunnyaulila Petulo kuchidoni, “Muhiu
wako nni yumo munkumbo wavo, kwa kuva, ata na wako N'galilaya.” 71 Bahi Petulo
nkutandilika kwapila wachidoni, “Ikàva nalambila, bahi ngulaniwe! Nangu nikámmaite
munu aneyo umunnyaula.”
72 Upala ung'uku nkukongovela kavila. Bahi Petulo nkulihimukila alila lilove li-
vanannyaulidile na Yesu kuva, “Kabla ung'uku akànambikongovela myanda mivili, wako
ùmbekuva ungukanìlè myanda mitatu.” Petulo pahimukidile anelo nkutandilika kukuta.

15

Yesu àpelekejwa kwanga Pilato
(Matayo 27:1-2, 11-14, Luka 23:1-5, Yohana 18:28-38)

1 Uhiku pauchele, makuhani vakulu nkuva uvaujana pamo na vasele va Vayahudi na
vakúhunda Sheliya yanga Musa na vanu vammalele va Lukumbi Lukulu lwa Vayahudi.
Nkunnyunga Yesu, nkuntwala na kunkamuja kwanga Pilato.
2 Pilato nkummuja Yesu kuchidoni, “Dachi, wako nni Nfalume wa Vayahudi?” Yesu
nkuyang'ula, “Wako ùnihaula.”

3 Makuhani vakulu nkunsitaki Yesu masitaka lohe.
4 Pilato nkummuja kavila Yesu kuchidoni, “Dachi, nanga pauyang'ula? Lola masitaka
ala lammalele lavakusitaki!”
5 Henga Yesu nanga panayang'wile lilove, Pilato nkukangana.

Yesu àhukumiwa kuhwa
(Matayo 27:15-26, Luka 23:13-25, Yohana 18:39-19:16)

6 Bahi kila Sikukuu ya Pasaka Pilato ávele na nnyambo wa kuvahungulila Vayahudi
nfungwa yumo uvachinnembela.
7 Bahi pávele na munu yumo uvanchema Balaba, uvanantadile nnilungu pamo na
avake ing'anya ya kuvawalala vanu pachivachonjela vanu kuutahuka utawala wa
Chiloma.
8 Vanu vohe nkummwenela Pilato nkunnyuwa avatendele muchi chiuvele nnyambo
wake.
9 Pilato nkuvauja kuchidoni, “Dachi, mùlembela ninchimulile Nfalume wa Vayahudi?”
10 Avaujije uchocho kwa kuva, ánimala kuva makuhani vakulu vànkamujije Yesu
kwanga nang'e kwa wiu.
11 Henga makuhani vakulu nkuvachonjela vanu vannyuwe Pilato avahungulile Bal-
aba.
12 Pilato nkuvauja kavila kuchidoni, “Nintende dachi ayuno munu umunnyaula kuva
Nfalume wa Vayahudi?”
13 Vanu vammalele nkutaya lwasu kavila uvachidoni, “Mmambe munsalaba!”
14 Henga Pilato nkuvauja kuchidoni, “Ing'anya ntwani? Kwani àtendile lilida li-
hakalenge?” Henga vanang'o nkuhalija chihi kutaya lwasu uvachidoni, “Mmambe
munsalaba!”
15 Bahi kwa kuva Pilato álembedile atende muchi chilichilembela likuwa lya vanu, bahi
nkunnyungulila Balaba auke. Nkulaija Yesu asulubulwe, koka nkunhumya uchinga
vammambe.

Matiyala vàntendela Yesu mang'wanyu
(Matayo 27:27-31, Yohana 19:2-3)

16 Matiyala nkuntwala Yesu nkumpelekeja nnuwani lwa nkati lwa ing'ande yanga
Pilato, nkulichema likuwa lyammalele lya matiyala.
17 Nkummwaja likoti lya langi ya chifalume, nkudinga lutavi lwa miva muchi kofiya
ya chifalume nkummwaja mmuti.
18 Nkutandilika kunnombolela kwa mang'wanyu uvachidoni, “Utumbyangwe wako
Nfalume wa Vayahudi!”
19 Nkumpanyapanya imbalu mmuti, nkunsunila mata, nkutindivala malundi muyo
mwake, na kunnyunamila kwa mang'wanyu.
20 Pavamalidile kuntendela mang'wanyu, nkummula alila likoti lya langi ya chi-
falume, nkummwaja dinguwo dyake mwene, nkumpelekeja pawelu imanga uchinga
vakammambe.

Kuvambwa kwanga Yesu
(Matayo 27:32-44, Luka 23:26-43, Yohana 19:17-27)

21 Pávanavele nndila, nkukojana na munu yumo uvanchema Simoni, mwenedi wa
imanga ya ku Kilene, atatawavo Isikanda na Lufo, wahaloka kumawelu. Matiyala
nkunnamatija aunyakule nsalaba wanga Yesu.
22 Nkumpelekeja Yesu mpaka pachinu pavachema Goligota, mana lake, “Pachinu pa
Libadang'a.”
23 Nkumwing'a divayi divakundanyije na mahuta lachêmwa manemane, latumîka
kupungusa ipwateki, henga nang'e nkuhita kukumbila.

24 Nkummamba munsalaba, nkuyavana dinguwo dyake kwa kuyela indingi, uchinga
kila munu apate dinguwo dyalembelewa kutwala.
25 Ívele malinga satatu ulyamba pavanammambile.
26 Na malemba la lishitaka lyake válembile kuva, “NFALUME WA VAYAHUDI.”
27 Vámmambile pamo na vakúpalaula vavili, yumo m'bali wake wa kunkono na yumo
m'bali wa kunchinda. [
28 Anepo nkutimila Malemba Lanaswe lahaûla, “Ávalangiwije pamo na vatênda la-
hakalenge.”]*
29 Bahi vanu vachipîta anepo nkuva uvapukunya myuti yavo na kunchamba, uvachi-
doni, “Haa! Wako akee unahawile kuva ùmbebamola Ing'ande yanga Nnungu na
kuidenga kavila mmaduva matatu!
30 Hambi lipohe umwene nano kwa kulisulupuha munsalaba!”
31 Makuhani vakulu na vakúhunda Sheliya yanga Musa uchocho na vanang'o nkun-
nyeka uvahaulanila kuchidoni, “Ávapohije chihi vanu vanji, henga hambi akáhulula
kulipoha mwene!
32 Ati nang'e nni Kilisto, Nfalume wa Vaisilaeli! Hambi alisulupuhe mwene munsal-
aba uchinga tulole na kukulupila.” Na avala vakúpalaula vanavambwije pamo na nang'e
navanang'o uchocho vántangoledile malove lahakalenge.

Kuhila kwanga Yesu
(Matayo 27:45-56, Luka 23:44-49, Yohana 19:28-30)

33 Kutandikila sasita ya muhi mpaka satisa, chilambo chammalele nkuva chihi lupi.
34 Satisa Yesu nkunonoha lidi, wachidoni, “Eloyi, Eloyi, lama sabakitani?” Mana lake,
“Nnungu wangu, Nnungu wangu, mwadachi ùninguleka?”
35 Vanu vanji vanaimidile apala pavapilikene uchocho, nkuhaula kuchidoni, “Pi-
likana! Ànchema nabii Eliya.”
36 Munu yumo nkutukuta, nkunachuvika siponji n'divayi dihahâma nkuipatika nnu-
fito, nkunnyanyulila Yesu uchinga ahonde, wachidoni, “Leka, tulole ikàva Eliya àmbeida
unansulupuha munsalaba!”
37 Yesu nkunonoha lidi likulu, nkuhila.
38 Bahi lipanzia linahungwije paching'ati, mu Ing'ande ya Nnungu nkudaluka
vipande vivili kutandikila muha mpaka pahi.
39 Nkulu yumo wa matiyala la Chiloma anaimidile muyo mwake pammwene Yesu
namuna chahidile, nkuchidoni, “Muhiu ayu munu ávele Mwana wa Nnungu.”
40 Pávele na amahe vachilôla kwa kulehu. Nnikuwa lya amahe anevo ápwawije Maliya
wa imanga ya Magidala na Salome na Maliya ayuvao Yakobo n'joko na Yose.
41 Amahe anevo njo vachinnondola Yesu pánavele aneko ku Galilaya na kuntumikila.
Pamo na anevo, pávele na amahe vanji vohe vanaidile ku Yelusalemu pamo na nang'e.

Kusikwa kwanga Yesu
(Matayo 27:57-61, Luka 23:50-56, Yohana 19:38-42)

42 Pachikamwele chinalyulo, nniduva lya kulipanganiha kabla likànambikamola
Liduva lya Kuyewelela,
43 nkwida Yusufu munu wa ku Alimataya, ánavele n'jumbe wa Lukumbi Lukulu lwa
Vayahudi, munu achieshimika namene. Nang'e mwene álolela kwida kwa Ufalume wa
Nnungu. Bahi nkummwenela Pilato bila kuyopa, nkuyuwa akautwale mmili wanga
Yesu.
44 Henga Pilato nkukangana papilikene kuva Yesu ànipiyanya kuhila. Bahi nkunchema
ayula nkulu wa matiyala, nkummuja, uchinga amale ikàva Yesu áhidile kanandi.

* **15:28** Mmalemba lanji la kala, auno nsitali ukapali.

45 Pilato papilikene kwanga ayula nkulu wa matiyala kuva áhidile kanandi, nkunnyaulila Yusufu akautwale mmili wanga Yesu.
46 Anepo Yusufu nkusuma sanda, nkuusulupuha mmili munsalaba, nkuudingilija aila sanda, nkuusika munsati uvedwîje nniyanga likulu namene, koka nkuhingilihija liyanga likulu pannango wa nsati.
47 Maliya wa imanga ya ku Magidala na Maliya anyokwe Yose navanang'o nkupona pachinu apala paulajijwe mmili wanga Yesu.

16

Kufufuka kwanga Yesu
(Matayo 28:1-8, Luka 24:1-12, Yohana 20:1-10)

1 Palipitile Liduva lya Kuyewelela, Maliya wa imanga ya Magidala na Salome pamo na Maliya anyokwe Yakobo, nkusuma mahuta la kunung'ila uchinga vakaupake mmili wanga Yesu.*
2 Liduva lya Jumapili, ulyamba na mambumbu, liduva pachilihimbuka, nkuhwena kunsati.
3 Nkuva uvaujana vene kwa vene uvachidoni, “Nnani ambetuusîja alila liyanga likulu namene pannango wa nsati?”
4 Henga pavalolite, nkulyona alila liyanga lihingiliwijìjwè kunyenje nnango.
5 Pavainjidile munsati, nkumwona malaika achiloleka muchi kijana, akono awètè inguwo yanahe ing'anyîma namene, aikèlè m'bali wa kunkono, vanang'o nkukangana namene.
6 Ayula malaika nkuvahaulila kuchidoni, “Munayope. Nangu ǹnimala kuva mùntaha Yesu wa ku Nasaleti avambwîje munsalaba. Nang'e ànifufuka, apano akapali. Lola pachinu pavanannajije.
7 Hweneng'ana mukavahaulile vakuhundwa vake pamo na Petulo kuva, àninnongolelanga kuhwena ku Galilaya. Aneko muchimumwone malinga chanannyaulidile.”
8 Vanang'o nkukangana na kuyopa, bahi nkuhuma amula munsati uvatukuta. Na wala nanga pavanannyaulidile munu chinu, kwa kuva, vániyopa namene.†

Yesu àvahumila Maliya wa imanga ya ku Magidala
(Matayo 28:9-10, Yohana 20:11-18)

9 Yesu pafufwike ulyamba na mambumbu liduva lya Jumapili, nkutandilika ulilanguja kwa Maliya wa imanga ya Magidala, wanammusije anamindenga saba.
10 Maliya nkunavahaulila lammalele avala vakuhundwa vanavenkukuta na kulikutangila.
11 Henga pavapilikene kuva Yesu mumi, na Maliya wa imanga ya ku Magidala ànimwona, vanang'o nanga pavanakulupidile.

Yesu àvahumila vakuhundwa vavili
(Luka 24:13-35)

12 Bada ya anelo, Yesu nkuvahumila vakuhundwa vake vavili vachihwêna ya kuchijiji, akuno waloleka chihi chinji.
13 Vakuhundwa anevo nkuhwena unavahaulila vakuhundwa vanji. Henga navanang'o nanga pavanakulupidile.

Kutumwa kwa vakuhundwa
(Matayo 28:16-20, Luka 24:36-49, Yohana 20:19-23, Matendo 1:6-8)

* **16:1** Maeleso layâmba Liduva lya Kuyewelela, lola Misamiati ya malove lakamajanga la Nnilailano lya Hambi lavêle kunyuma chitabu achino. † **16:8** Malemba matandi-matandi nsitali wa 9-20 ikapali.

14 Kuntululilo, Yesu nkuvahumila vakuhundwa kumi na moja pavanavele pameza uvalya. Nkuvakalipila ing'anya nanga pavanakulupidile, na ing'anya ya itahuki yavo, kwa kuva, nanga pavanavakulupidile avala vammwêne Yesu bada ya kufufuka.
15 Nkuvahaulila kuchidoni, “Hweneng'ana mmilambo vyammalele mukàvayanjajije vanu vammalele Malove Lambone.
16 Akúlupila na kubatiswa achiapohwe, akambekulupila àmbehukumiwa asabu.
17 Na vimaiho avino vya masaibu vìmbepapatana na avala vakulupîla, kwa lina lyangu vàmbevausa anamindenga na vàmbetangola kwa luga dyahambi, divakanalihunda.
18 Ata kuvakamula mihongo na kukumbila chinu chohecho chivêle na sumu, vikambevavenga. Vàmbevavikila vagonjo makono, na vanang'o vachivalame.”

Kutwaliwa kwanga Yesu kuhwena muha kulihunde (Luka 24:50-53, Matendo 1:9-11)

19 Bahi Nang'olo Yesu pamalidile kutangola navo malove anelo, Nnungu nkuntwala Yesu kuhwena muha kulihunde kwa Nnungu, nkuikala m'bali wa kunkono wa Nnungu.
20 Vakuhundwa nkuuka nkunayanjaja Malove Lambone kila pachinu. Nang'olo nkukola madengo pamo navanang'o, na kumaiha uhiu wa malove lake kwa vimaiho vya masaibu víchipapatànà na malove lavo.

Malove Lambone lamwâmba Yesu Kilisto lalembwîje na Luka
Luka
Ulongoledi

Chitabu achino cha Malove Lambone lamwâmba Yesu Kilisto lalembwîje na Mako, nni chitabu chimo mmitabu ncheche vya Lilailano lya Hambi vitânga maisha langa Yesu Kilisto. Kila chitabu mmitabu anevyo ncheche chìchemwa "Injili" mana lake, "Malove Lambone lamwâmba Yesu." Vitabu anevyo vílembwije bada ya kuhwa kwanga Yesu. Vanalembile vitabu anevyo nni Matayo na Mako na Luka na Yohana. Luka nanga palembile chihi kwamba maisha langa Yesu bahi, henga nchitabu cha Matendo la Mitume, Luka àlembile na vitukutuku vivavitendile vakuhundwa va Yesu bada ya kuhila na kufufuka kwa Yesu. Na nanga munu aumaîte uhiku walembile Luka chitabu achino, na wala nanga munu apamaite pachinu pachilembwije chitabu achino. Vatalamu vohe va Bibiliya vàtenda kuva chitabu achino chílembwije mmwaka fulani, pepi na mmwaka wa 70 kutandikila mwaka wavelekwejije Yesu Kilisto.

Luka njo alembîle chitabu achino, na ávele n'ganga. Namuna yake ya ilembi na luga yatumidile vìnamaiha kuva nang'e ávele munu avêle na elimu. Luka ákudungidile alembe saana uhiu wa maisha langa Yesu kwa kutanga saana namuna chilanavele uchinga vanu vanji vapate faida (Luka 1:1-3). Luka akanavele Nnyahudi (Vakolosayi 4:10-14), na àlembile kwa namuna ya kunnyululiha munu aká́vele Nnyahudi kumala. Chinu anecho chimaikana mwalehu apala patanga kwamba mihambo ya Chiyahudi (Luka 1:8).

Chitabu cha Luka chìlandana na chitabu cha Matayo na Mako, kwa kuva vitabu anevyo vìtana vitukutuku uvila kwa namuna ilandana. Mmitabu anevyo vitatu, chitabu cha Luka njo chitabu weka chitâna namene habali dya kuvelekwa kwanga Yohana Nkúbatisa. Na Luka àlonjelela namene habali ya kusamehewa masambi (Luka 3:3, 11:4, 17:3-4, 23:34, 24:47) na habali ya kunnyuwa Nnungu (Luka 3:21, 5:16, 6:12, 11:1-12, 22:32).

Uinjipihi wa chitabu cha Luka

1. Sula ya 1:1-4, Luka àtandiliha chitabu chake kwa kunnyaulila Teofili, nkulu wa Chiloma ing'anya intendîle nang'e alembe chitabu achino.
2. Sula ya 1:5-4:13, Luka àtana habali dya kuvelekwa kwanga Yesu na namuna chaandaliwije kwajili ya utumishi wake.
3. Sula ya 4:14-21:38, Luka àtana habali dya madengo lalakodile Yesu, asa-asa masaibu lalatendile na mahundo lahundile.
4. Sula ya 22-24, Luka àtana namuna Yesu chahidile na chasikwije na chafufwike.

1 Nkulu Teofili,
Vanu vohe vànitumbama kulemba saana habali dya vitukutuku avila vitimiswîje kwetuhwe.
2 Na vàlembile uchila muchi chivatusimulidile vanu avala vaviwêne vitukutuku anevyo kutandikila anepo patandi, na vanu uvovo nkujuka kuva vatumishi va Lilove lya Nnungu.
3 Hambi Nkulu, kwa kuva nangu nimwene ìnilitahija uhiu wa vitukutuku anevyo kutandikila anepo patandi, ngùwene kuva ìnikatapala nikulembile uhiu wa vitukutuku vyene chivinavele.
4 Ngùtendile uchocho uchinga na wako uumale uhiu wammalele wa vitukutuku vyuhundwije.

Malaika àlauja kuyamba kuvelekwa kwanga Yohana Nkúbatisa

5 Mahiku anelo Helode pánavele nfalume wa chilambo cha ku Yudeya, pávele na
kuhani yumo lina lyake Sakaliya, wa nnikuwa lya makuhani va litawa lya Abiya. Na
Elisabeti n'jawe nanang'e ávele wa nnitawa lya kuhani uvanchema Haluni.
6 Vammalele vavili vátenda àlalá lalalembela Nnungu, na váikala kwa kudikamula
amuli na malaijo la Nang'olo bila kwambika.
7 Henga nanga pavanavele na mwana ing'anya Elisabeti ávele ntonga, na vammalele
vavili vánikongopala namene.
8 Liduva limo, Sakaliya ávele pa Ing'ande ya Nnungu wakola madengo lake la
chikuhani muyo mwanga Nnungu, kwa kuva, ívele samu ya likuwa lyake.
9 Na kupapatana na namuna chunavele nnyambo wa chikuhani, nang'e ánitandolwa
kwa indila ya kuyela indingi uchinga ainjile mu Ing'ande ya Nang'olo Nnungu akatu-
tumye ubani.
10 Sakaliya panavele nkututumya ubani, likuwa lya vanu vanaidile unayuwa, lívele
nkuyuwa pawelu.
11 Bahi malaika nkunnyumila, nkuimila m'bali wa kunkono wa chitala cha kututu-
mija ubani.
12 Sakaliya pammwene ayula malaika nkukambakamba muntima mwake na kuyopa.
13 Henga ayula malaika nkunnyaulila kuchidoni,
“Sakaliya, unayope, kwa kuva Nnungu ànipilikana kuyuwa kwako. N'jalo Elisabeti
àmbekunyakulila mwana wa chilume, na wako ncheme lina Yohana.
14 Na wako ùmbehangalala na kulihekela namene, na vanu vohe vàmbehangalala
ing'anya ya kuvelekwa kwake.
15 Kwa kuva, àmbekuva nkulungwa pameho pa Nang'olo na wala nanga pambekum-
bila divayi wala wâla, na àmbeumbajwa Umumu Wanaswe kutandikila nnitumbo lya
anyokwe.
16 Nang'e àmbevatenda Vaisilaeli vohe vammuyile Nang'olo Nnungu wavo.
17 Na àmbelongolela muyo mwa Nang'olo kwa dimongo na isungu muchi
mwanavelelee Eliya uchinga avatayalise vanu kwajili ya kwida kwake. Àmbevapatanisa
anga atata na vanavao, na kuvapindikulanya vanu vakápilikana uchinga vàáve na lúnda
lwa kumpilikana Nnungu.”
18 Sakaliya nkummuja ayula malaika kuchidoni, “Chinu ntwani chimbemaîha kuva
anelo malove lunguhaulila nni la uhiu? Nangu ànikongopala, na n'jangu uchocho
nanang'e ànikongopala.”
19 Ayula malaika nkuyang'ula kuchidoni, “Nangu njo Gabulieli, nguimîla muyo
mwanga Nnungu. Ànitumwa unalonjela na wako na kukuhaulila malove alano lam-
bone.
20 Lola, kwa kuva wako nanga paulakulupidile malove langu lanikuhaulidile, lambe-
timîla kwa uhiku wake, bahi kutandikila vino wako ùmbekuva bubu na ukambehulula
kutangola mpaka liduva alila palambetimila malove anelo.”
21 Na vanu vanavele pawelu uvanninda Sakaliya, nkuva uvakangana pàvawene wa-
tima kuhuma mu Ing'ande ya Nnungu.
22 Pahumile pawelu, nanga panahulwile kutangonavo. Anepo vanu nkumala kuva
àlawene maono mu Ing'ande ya Nnungu. Bahi kwa kuva ávele bubu, nkuva watangola
navo kwa kuvaolotela kwa makono.
23 Sakaliya pamalidile maduva lake la kukola madengo la chikuhani, nkuuya kukaya
kwake.
24 Bada ya maduva anelo, Elisabeti n'jawe nkuva na chitumbo, nkuikala pakaya pake
myedi nnyano, nkutangola kuchidoni,
25 “Hambi Nang'olo àngutendeledile lambone kwa kunguusija dihoni dya kuva ntonga,
dinnavenadyo pameho pavanu.”

Malaika àmwongela Maliya

26 Mmwedi wa sita wa chitumbo changa Elisabeti, Nnungu nkunnaija malaika lina
lyake Gabulieli, ahwene mpaka imanga ichêmwa Nasaleti chilambo cha ku Galilaya,
27 kwanga mwali yumo, akànambimmala nnume. Aneyo mwali áchemwa Maliya,
anaposwije na munu yumo lina lyake Yusufu, wa nnitawa lyanga Daudi.
28 Malaika nkummwenela, nkunnyaulila kuchidoni, “Disalamu dyako, wako ujaliwîje
na Nnungu! Nang'olo àvele pamo na wako.”
29 Maliya papilikene malove anelo muntima mwake nkukambakamba, nkuva waliuja
kuva, “Disalamu anedyo dìvele na mana ntwani?”
30 Ayula malaika nkunyaulila kuchidoni, “Maliya unayope, kwa kuva, Nnungu
ànikatapaliwa na wako.
31 Lola, ùmbekuva na chitumbo, na ùmbemmeleka mwana wa chilume, na lina lyake
ùmbenchema Yesu.
32 Nang'e àmbekuva nkulu na àmbechemwa Mwana wa Nnungu Nkulu. Na Nang'olo
Nnungu àmbemwing'a chiteng'u cha chifalume changa Daudi, anakuluwe.
33 Àmbevatawala Vaisilaeli vyaka na vyaka, na ufalume wake nanga paumbekuva na
ntululilo.”
34 Maliya nkummuja malaika kuchidoni, “Anelo mambo làmbehululika dachi, na
nangu nikàmmaìtè nnume?”
35 Malaika nkunnyang'ula kuchidoni, “Umumu Wanaswe àmbekuidila, na dimongo
dya Nnungu Nkulu dìmbekuhunika muchi mmbweha. Bahi ing'anya ya anelyo, Mwana
ambevelêkwa àmbekuva Wanaswe na àmbechemwa Mwana wanga Nnungu.
36 Lola, ata nnanga wako Elisabeti àvele na chitumbo na àmbemmeleka mwana wa
chilume ikànava ànikongopala. Vanu vàmmaite kuva nang'e ntonga, henga vino àvele na
chitumbo cha mwedi wa sita.
37 Kwa kuva, nanga chinu chikáhululika kwanga Nnungu.”
38 Maliya nkuchidoni, “Nangu ni ntumishi wanga Nang'olo, bahi ngutendewe muchi
chuhawile.” Anepo aneyo malaika nkuuka.

Maliya àmwongela Elisabeti

39 Mmaduva ulolo Maliya nkupanganika, nkupiyanya kuhwena kuimanga imo ivêle
kumachinga la chilambo cha ku Yudeya.
40 Pakamwele aneko, Maliya nkuhwena kukaya kwanga Sakaliya, nkuinjila nng'ande,
nkunsalimila Elisabeti.
41 Bahi Elisabeti papilikene chihi disalamu dya Maliya, nkanunu avêle nnitumbo
mwanga Elisabeti, nkupikitanga namene kwa kuhangalala. Anepo Elisabeti nkuum-
bajwa Umumu Wanaswe,
42 nkunonoha lidi wachidoni, “Ùnijaliwa kupunda amahe vammalele, na mwana
umbemmelêka ànijaliwa!
43 Henga nangu ni nani mpaka anyokwe Nang'olo wangu aide kwang'une?
44 Lola, pangupilikene chihi disalamu dyako, mwana nkanunu nkupikitanga namene
kwa kuhangalala nnitumbo lyangu.
45 Henga wasa wako ukulupidîle kuva, àlalá lákuhaulidìlè Nang'olo lachilatimiswe!”

Maliya ànnombolela Nnungu

46 Maliya nkuchidoni,
“Ntima wangu ùnnombolela Nang'olo,
47 na isungu yangu ìnnyangalalila Nnungu Mpohi wangu.
48 Kwa kuva, ànguvikidile chididi nangu nintumishi wake ngulisulupûha.
Na kutandikila vino mpaka vyaka na vyaka, vívelêkwa vyammalele vìmbenguchema
ngujaliwîje,

49 kwa kuva, Nnungu Avêle na Dimongo àngutendedile mambo makulu,
na lina lyake nni wanaswe.
50 Nang'e àvavikila chididi vanu vamwesîmu va vívelêkwa vyammalele.
51 Àtendile mambo makulungwa kwa dimongo dyake,
na ànivapalang'anya vanu avala valyôna mmitima yavo.
52 Àvasulupusije vafalume mmiteng'u vyavo vya chifalume,
na kuvatumbyanga vanu vaonekâna kuva vakee va mana.
53 Àvasibihije amahuvani vavêle na indala kwa vitukutuku vyambone,
henga vakúpata àvavingenge chihi makono weka.
54 Àvayangete vanu va Isilaeli vatumishi vake,
kwa kukumbukila ahadi yake ya kuvavikila chididi,
55 malinga chanavaahidite anyakala vetu,
Iblahimu na lukolo lwake, vyaka na vyaka!”
56 Bahi Maliya nkuikala na Elisabeti malinga myedi mitatu, anepo nkuuya kukaya kwake.

Kuvelekwa kwanga Yohana Nkúbatisa

57 Palahwikile mahiku la Elisabeti kunyakula, bahi nkummeleka mwana wa chilume.
58 Avandikani mwave chalumo na alangavake pavapilikene kuva Nang'olo àmmikilidile chididi chikulungwa, vammalele nkuhangalala nawe pamo.
59 Mwana pahwikihije maduva nane, vanu nkwidang'ana unannyalula, nkulembela vamwing'e lina Sakaliya, lina lya atatake.
60 Henga anyokwe nkuchidoni, “Nanga! Akee uchocho, lina lyake àmbechemwa Yohana.”
61 Anevo vanu nkuchidoni, “Mbona nnitawa lyenu nanga munu avêle na lina anelyo!”
62 Anepo vanu nkummuja atatake mwana kwa kumwolotela uchinga vamale àlembenchema lina ntwani.
63 Sakaliya nkuyuwa chibao cha kulemba, nkulemba uvila, “Lina lyake Yohana.” Vanu vammalele nkukangana!
64 Bahi upala lulimi na kanya ya Sakaliya nkuhunguliwa, nkutandilika kavila kutangola akuno wannombolela Nnungu.
65 Avandikani mwave vammalele nkuyopa, na vanu vammalele nkuva uvatangola habali anedyo kila pachinu nchilambo cha machinga-machinga cha ku Yudeya.
66 Vanu vammalele vapilikêne habali anedyo, nkudivika mmitima yavo akuno uvaliuja kuchidoni, “Ayu mwana àmbekuva munu wa namuna ntwani?” Kwa kuva, dimongo dyanga Nang'olo dínanchunga.

Sakaliya àhumya unabii

67 Sakaliya, atatake Yohana, nkuumbajwa Umumu Wanaswe, nkutandilika kuhumya unabii wachidoni,
68 “Alombolewe Nang'olo, Nnungu wa Isilaeli,
kwa kuva, àidile unavayangata vanu vake na kuvakombola.
69 Nang'e àtwing'ile Mpohi avêle na dimongo,
avelekwejîje nnitawa lyanga Daudi, ntumishi wake,
70 malinga chanatangwele anepo kala,
kupitila manabii vake vanaswe.
71 Na vino tùmbepohwa mmakono la amongo vetu,
yani vanu avala vatuvênga.
72 Nnungu àvavikidile chididi anyakala vetu,
kwa kulikumbukila lilailano lyake lyanaswe,
73 lyanamwapilidile anakulwetu Iblahimu.

74 Tùnipohwa mmakono la amongo vetu,
bahi tùnahulula kuntumikila bila kuyopa,
75 kwa hali ya uwanaswe na haki pameho pake,
mmaduva lammalele la umi wetu.
76 Na wako mwanangu, ùmbechemwa nabii wa Nnungu Nkulu,
kwa kuva, ùmbennongolelela Nang'olo,
uchinga unkatapajije indila yake,
77 kwa kuvamaiha vanu vake upohi wa kusamehewa masambi lavo.
78 Bahi ing'anya ya chididi chikulu changa Nnungu wetu,
nng'anje wa upohi kuhaloka kulihunde ùvele pepi kutulangajija,
79 hwetu tuikâla nnupi na mummbweha wa kuhwa,
uchinga atulodye tupate kuipapata indila ya amani."
80 Aneyo mwana nkuhweneha kukulumuka na kuyenjejeka dimongo muisungu yake. Nkuhwena unaikala kulilanga mpaka palihwikile liduva alila lyatandilike utumishi wake pameho pa vanu va Isilaeli.

2

Kuvelekwa kwanga Yesu (Matayo 1:18-25)

1 Mmaduva anelo, Nfalume Agusto, ánavele nfalume nkulu wa Loma*, álaijije vanu vammalele va vilambo víchitawaliwa na ufalume wa Loma, valembwe malina lavo mmitabu.
2 Na auno wávele mwanda ntandi wa kuvalangwa kwa vanu mmahiku àlalá Kuleniyo panavele nkulu wa chilambo cha ku Siliya.
3 Kila munu nkuhwena kuimanga yavelekwejije unalembwa lina lyake.
4 Yusufu nanang'e nkuuka kuimanga ya ku Nasaleti chilambo cha ku Galilaya, nkuhwena kuimanga ya ku Beselehemu ivêle nchilambo cha ku Yudeya, imanga yanavelekwejije Nfalume Daudi. Yusufu ápite aneko kwa kuva, ávelekwejije nnitawa lyanga Daudi.
5 Yusufu ápite unalembwa pamo na Maliya mmahe wachimposa, ánavele na chitumbo.
6 Pavanavele aneko ku Beselehemu, uhiku wa Maliya kunyakula nkukamola,
7 nkummaleka mwana wa chilume, chihungumikova. Nkun'dingilija dinguwo dya chikanunu, nkunannaja nchombo cha kuvalisija ang'ombe, kwa kuva, nanga pavanapete nafasi muing'ande ya vayeni.

Malaika àvahumila vachunga

8 Chilo uchocho, pepi na imanga aneyo pávele na vachúnga vachicheja kulilanga chilo uvavalolihija angandolo vao.
9 Upala malaika wanga Nang'olo nkuvahumila, na nng'anje wa ukulu wa Nang'olo nkuvalangajija kila m'bali, vachúnga nkuyopa namene.
10 Malaika nkuvahaulila kuchidoni, "Munayope, kwa kuva, nangu nìmpelekejijije mwenu malove lambone lambevahangalâja namene vanu vammalele.
11 Kwa kuva, nelo muimanga yavelekwejije Nfalume Daudi, àvelekwejije Mpohi kwajili yenu, aneyo njo Kilisto† na Nang'olo.
12 Na achino njo chimbekûva chimaiho kwenu mwenu kuva, pamumbehwena mùmbenkoja nkanunu adingilijìjwè dinguwo dya chikanunu akuno alajìjwè nchombo cha kuvalisija ang'ombe."

---

* **2:1** Nsitali auno ùlembwije Kaisali, kuyamba lina lya cheo cha Nfalume nkulu wa Loma. † **2:11** Kilisto mana lake, "atondwelejîje na Nnungu." Na Nnungu ániahidi myanda yohe kwa indila ya manabii vake kuva achiavapohe vanu vake kupitila aneyo Kilisto.

13 Upala nkuhumila likuwa likulungwa lya malaika, nkulundana na aneyo malaika,
nkuva uvannombolela Nnungu uvachidoni,
14 “Atumbyangwe Nnungu avêle muha kulihunde,
na apano pachilambo pààve na amani kwa vanu vákatapaliwìjè navo!”
15 Anevo malaika pavaukile kuhwena kulihunde, vachúnga nkuhaulanila kuchidoni,
“Tuhweneng'ane ku Beselehemu tukalole chinu chihumidîle, chatuhaulidile Nang'olo.”
16 Bahi vanang'o nkutumanuma kuhwena, nkunkoja Maliya na Yusufu na ayula
nkanunu, alajìjwè nchombo cha kuvalisija ang'ombe.
17 Avala vachúnga pavammwene ayula nkanunu, nkuhwena unavahaulila‡ vanu
vammalele malove lanavahaulidile ayula malaika kunnyamba aneyo mwana.
18 Vanu vammalele vanapilikene anelo, nkukangana namene habali anedyo divachi-
tanga anevo vachúnga.
19 Henga Maliya nkulavika anelo lammalele muntima mwake akuno walahimukila.
20 Bahi avala vachúnga nkuuyananga, akuno uvantumbyanga na kunnombolela
Nnungu kwajili ya mambo lammalele lavalapilikene na kulona, kwa kuva, lammalele
láhumidile muchi chanavahaulidile ayula malaika.

Mwana àchemwa lina

21 Palikamwele liduva lya nane, liduva lya kunnyalula ayula mwana, nkunchema lina
Yesu. Lina anelyo áhumije malaika kabla Maliya akànambikuva na chitumbo.

Yesu àkamujwa kwa Nang'olo

22 Palamalilike maduva la luhuko kupapatana na Sheliya ya Musa chiinalaijije,
Yusufu na Maliya nkuntwala mwana nkumpelekeja ku Yelusalemu, unankamuja
kwanga Nang'olo uchinga antumikile.
23 Vápite unatenda uchocho kupapatana na Sheliya yanga Nang'olo ihaûla kuva, “Kila
chihungumikova wa chilume, àmbekamujwa kwanga Nang'olo ààve wake.”§
24 Na vápite unahumya na sadaka malinga chiilaijije Sheliya ya Nang'olo kuva,
“madeya mavili au makanda mavili la dimunda.”**
25 Na pa Yelusalemu pávele na munu yumo lina lyake Simeoni. Munu aneyo átenda
àlalá lalalembela Nnungu na kumweshimu. Simeoni álolela kwa hamu ing'ulu kuida
kwa upohi wa vanu va Isilaeli, na Umumu Wanaswe ávele pamo nanang'e.
26 Umumu Wanaswe ánimmaiha kuva, akambekuhwa mpaka amwone Kilisto†† wa
Nang'olo Nnungu.
27 Anepo Umumu Wanaswe nkunnodya Simeoni kuinjila pa Ing'ande ya Nnungu.
Vammelêke Yesu pavampelekejije mwana pa Ing'ande yanga Nnungu uchinga aten-
dewe muchi chiilaijije Sheliya ya Musa,
28 Simeoni nkumpwechelela aneyo mwana mmakono lake na kunnombolela
Nnungu, wachidoni,
29 “Nang'olo Nkulu, nangu ni ntumishi wako,
vino nguluhusu nguhwe kwa amani, kwa kuva, ùniitimisa ahadi yako.
30 Kwa kuva, kwa meho langu ànniyona indila yako yumbevapohija vanu.
31 Na indila aneyo ùniitayalisha uchinga vanu vammalele vayone.
32 Indila aneyo njo imbevalangajîja vanu vakávele Vayahudi,
na kuida na ukulu kwa vanu vako Vaisilaeli.”
33 Atatake Yesu pamo na anyokwe nkukangana namene pavapilikene malove lachi-
tangola Simeoni kumwamba Yesu.

---

‡ **2:17** Apano Luka àlembile, “vánihaula,” bila kuhaula kuva, vávahaulidile vanani. Kwa kuva, Chigiliki chake nanga pachimaikana sana kama anevo vachúngà vávahaulidile vammalêke Yesu au vanu vanji. § **2:23** Kuuka 13:2,12
** **2:24** Valawi 12:8 †† **2:26** Mana la Kilisto, lola Luka 2:11.

34 Simeoni nkuvabaliki, nkunnyaulila Maliya anyokwe Yesu kuchidoni, “Ayu mwana
àniveleka kuva ing'anya ya kuyahika na kupohwa kwa Vaisilaeli vohe. Na nang'e
àmbekuva chimaiho kuhaloka kwanga Nnungu, henga vanu vohe vàmbentahuka,
35 uchinga mitima ya vanu vohe imaikane. Na wako Maliya ntima wako ùmbepwateka
muchi ùhomwije upanga ukôla akuno na akuno.”
36 Anepo pa Ing'ande yanga Nnungu pávele na nabii yumo wa chikongwe anakon-
gopele namene. Mmahe aneyo lina lyake vánchema Ana, mwana wanga Fanuweli, wa
nnitawa lwa Asheli. Ana pánavele mwali áikalene na ntwave myaka saba, anepo ntwave
nkuhila.
37 Pahiliwijije na ntwave nkuva chihi waikala weka mpaka kuhwikila kuva na myaka
samanini na ncheche. Maduva anelo lammalele akáchiuka pa Ing'ande ya Nnungu
wantumikila Nnungu chilo na muhi, wafunga na kunnyuwa Nnungu.
38 Aneyo mmahe nkuhaloka, nkutandilika kunnombolela Nnungu na kutanga ha-
bali dya aneyo mwana kwa vanu vammalele vachilolêla kupohwa kwa imanga ya
Yelusalemu.
39 Yusufu pamo na Maliya, pavamalidile kutenda mambo lammalele lalaijîjwe mu
Sheliya yanga Nang'olo, nkuukananga pa Yelusalemu nkuhwena kuchijiji chavo cha ku
Nasaleti, chilambo cha ku Galilaya.
40 Aneyo mwana nkukulumuka na kuyenjejeka dimongo na kuumbalwa na lúnda, na
inema ya Nnungu ívele pamo nanang'e.

Yesu pa Ing'ande yanga Nnungu

41 Kila mwaka atatake na anyokwe Yesu vánayomboka kuhwena ku Yelusalemu
kusikukuu ya Vayahudi ya Pasaka.
42 Yesu pahwikihije changa cha myaka kumi na mbili, nkuyomboka navo kuhwena
kusikukuu kupapatana na nnyambo wa sikukuu aneyo.
43 Na paimalilike sikukuu, nkutandilika mwanda wa kuuya kwavo, henga Yesu
nkuisalila ku Yelusalemu. Anyokwe na atatake vakáchimala kuva àniisalila,
44 vanang'o vátenda kuva àvele nnikuwa lya amwanda. Anepo nkuhwena mwanda wa
liduva limo, nkutandilika kuntaha mmakuwa la alangavao na ayanjavao.
45 Bahi kwa kuva nanga pavanammwene, nkuuyananga ku Yelusalemu unantaha.
46 Nniduva lya tatu lya kuntaha, nkunankoja nnuwani lwa Ing'ande ya Nnungu aikèlè
ching'ati vakúhunda Sheliya ya Musa, wavapilikanila na kuvauja maswali.
47 Vanu vammalele vachimpilikanîla vánikangana namene ing'anya ya ding'ano dyake
na mayang'udi lake.
48 Vammalêke pavammwene nkukangana namene. Anyokwe nkummuja kuchidoni,
“Mwanangu, ing'anya ntwani ùtutendedile uchocho? Nangu na atatako twavele na
lipamba patuchikutaha.”
49 Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, “Mwadachi mungutahe? Dachi, mukámayite kuva
ngùlembelewa ngùùve mu Ing'ande ya Atatangu?”
50 Henga vammalêke, nanga pavanakameke chilachiyamba malove lavahaulidile.
51 Bahi Yesu nkuuya ku Nasaleti chalumo na anyokwe na atatake, nkuva wavapi-
likana. Anyokwe nkulavika anelo lammalele muntima mwake akuno walahimukila.
52 Yesu nkuhweneha kuyenjejeka lúnda na changa, na kuhalija kunkatapalila Nnungu
pamo na vanu.

3

Yohana Nkúbatisa àvahunda vanu
(Matayo 3:1-12, Mako 1:1-8, Yohana 1:19-28)

1 Bahi mmwaka wa kumi na nnyano wa utawala wanga Tibeliyo Nfalume wa Loma,
Pontio Pilato ávele nkulu wa chilambo cha ku Yudeya. Na Helode ávele nkulu wa

chilambo cha ku Galilaya na Filipo nkuluwe Helode ávele nkulu wa chilambo cha ku
Ituleya na ku Talakoniti, na Lusaniya ávele nkulu wa chilambo cha ku Abilene,
2 Anasi na Kayafa vávele Makuhani Vakulu. Bahi mmahiku anelo Yohana mwana
wanga Sakaliya nkupwechelela ujumbe wa lilove lya Nnungu pánavele aneko kulilanga.
3 Anepo Yohana nkupita waonga mmilambo vyammalele vivêle pepi na muto wa Yoludani wavahubilila vanu valeke masambi na kubatiswa uchinga Nnungu avasamehe masambi lavo.
4 Bahi anepo njo palatimidile malove alano lalembwîje nchitabu changa nabii Isaya kuchidoni,
“Munu ànonoha lidi aneko kulilanga wachidoni,
‘Nkatapajije Nang'olo indila yake,
nyoshanga dihengo dyambepita.
5 Kila luhunde lùmbehuhuliwa,
na kila lichinga na kila chisulu vìmbetingilivanywa,
na sehemu dingongomêne dìmbenyoshwa,
na dindila divêle na mapondo dìmbehang'anijwa.
6 Na kila munu achiawone upohi uhalôka kwa Nnungu!’ ”*
7 Bahi Yohana nkuva wavahaulila vanu vammalele vachiîda unabatiswa kuchidoni,
“Mwenu nni mmana mma nachihungo! Nnani an'dumênge mwenu muitile gasabu
yanga Nnungu iîda?
8 Bahi tendanga matendo lalangûja kuva mùnilaleka masambi lenu. Mùnatandilike
chihi kulihaulila mmene kwa mmene kuva, ‘Iblahimu nni anakulwetu.’ Nangu
nìnnyaulilanga kuva, Nnungu ànahulula kulapindikulanya mayanga alano lààve udukulu
vanga Iblahimu.
9 Bahi vino imbedo ìnivikwa tayali kucheketa mahina la milandi. Kila nnandi ukápa
vihepo vikatapele umbecheketwa na kuyahwa mmoto.”
10 Likuwa lya vanu nkummuja Yohana kuchidoni, “Vino tutende dachi?”
11 Yohana nkuvayang'ula kuchidoni, “Kila munu avêle na mikogo mivili, atwale umo
annyavile nnyake akávenawo, na avêle na chakulya nanang'e avayavile vakávenacho.”
12 Na vakútwala kodi navanang'o nkummwenela uchinga vabatiswe, nkummuja
Yohana kuchidoni, “Nkúhunda, nkee hwetu tutende dachi?”
13 Nang'e nkuvayang'ula kuchidoni, “Nnatwale kodi kupunda chimulaijijwe.”
14 Matiyala navanang'o nkummuja Yohana kuchidoni, “Nkee hwetu tutende dachi?”
Yohana nkuvayang'ula kuchidoni, “Mwenu munansulumu munu chinu chohecho, na
wala munansitaki munu kulukumbi kwa kunnambilila. Mwenu tolejwa chihi na
misahala yenu.”
15 Vanu vammalele vachilolêla kuida kwa Kilisto, nkuva uvaliuja mmitima yavo kuva,
panjika Yohana njo Kilisto.
16 Bahi Yohana nkuvahaulila vanu vammalele kuchidoni, “Nangu nìm'batisa mwenu
kwa medi, henga ànipwawa aîda, avêle na dimongo ding'ulu kungupunda nangu, na
nangu wala nikáfala kuntumikila kananga kwa kuhungula mididi ya vilatu vyake.
Nang'e àmbem'batisa mwenu kwa Umumu Wanaswe na kwa moto.
17 Nang'e ànyakwile chihelo cha kupembulila mmakono mwake uchinga apepetele
ngano yake. Àmbeilapola ngano na kuivika nnikangala, henga makadakada àmbelayocha
mmoto ukádimika.”
18 Yohana ánivahubilila avala vanu Malove Lambone akuno wavahaulila malove lohe
la kila namuna la kuvaduma.
19 Uchocho, Yohana ánin'duma Nfalume Helode ing'anya ya kunnomba Helodiya,
n'jawe Filipo nnung'une mwene Helode, na ing'anya ya mambo lanji mabaya lanatendile.

* **3:6** Isaya 40:3-5

20 Anepo Helode nkuhalija kutenda lahakalenge kwa kuntaya Yohana nnilungu.

Kubatiswa kwanga Yesu
(Matayo 3:13-17, Mako 1:9-11)

21 Vanu vammalele pavachibatiswa, Yesu nanang'e nkubatiswa. Yesu pachinnyuwa
Nnungu, kulihunde nkuhunukuka,
22 na Umumu Wanaswe ánavele muchi umunda nkunsulupukila. Anepo nkupi-
likanika lidi kuhaloka kulihunde ulichidoni, “Wako njo mwanangu unikutamwa,
ǹnikatapaliwa na wako.”

Litawa lyavelekwejije Yesu
(Matayo 1:1-17)

23 Yesu patandilike kukola madengo lake ávele na myaka malinga salasini, na vanu
vátenda kuva nang'e ni mwana wanga Yusufu. Yusufu ávele mwana wanga Heli.
24 Heli ávele mwana wanga Masati, na Masati ávele mwana wanga Lawi, na Lawi ávele
mwana wanga Meliki, na Meliki ávele mwana wanga Yanayi, na Yanayi ávele mwana
wanga Yusufu,
25 na Yusufu ávele mwana wanga Matatiya, na Matatiya ávele mwana wanga Amosi, na
Amosi ávele mwana wanga Nahumu, na Nahumu ávele mwana wanga Hesili, na Hesili
ávele mwana wanga Nagayi,
26 na Nagayi ávele mwana wanga Maasi, na Maasi ávele mwana wanga Matatiya, na
Matatiya ávele mwana wanga Semeyi, na Semeyi ávele mwana wanga Yoseki, na Yoseki
ávele mwana wanga Yuda,
27 na Yuda ávele mwana wanga Yohanani, na Yohanani ávele mwana wanga Lesa, na
Lesa ávele mwana wanga Selubabeli, na Selubabeli ávele mwana wanga Shealitieli, na
Shealitieli ávele mwana wanga Neli,
28 na Neli ávele mwana wanga Meliki, na Meliki ávele mwana wanga Adi, na Adi ávele
mwana wanga Kosamu, na Kosamu ávele mwana wanga Elimadamu, na Elimadamu
ávele mwana wanga Eli,
29 na Eli ávele mwana wanga Yoshuwa, Yoshuwa ávele mwana wanga Eliaseli, na
Eliaseli ávele mwana wanga Yalimu, na Yalimu ávele mwana wa Masati, Masati ávele
mwana wanga Lawi,
30 na Lawi ávele mwana wanga Simeoni, na Simeoni ávele mwana wanga Yuda, na
Yuda ávele mwana wanga Yusufu, na Yusufu ávele mwana wanga Yonamu, na Yonamu
ávele mwana wanga Eliakimu,
31 Eliakimu ávele mwana wanga Meleya, na Meleya ávele mwana wanga Mena, na
Mena ávele mwana wanga Matasa, na Matasa ávele mwa wa Nasani, na Nasani ávele
mwana wanga Daudi,
32 na Daudi ávele mwana wanga Yese, na Yese ávele mwana wanga Obedi, na Obedi
ávele mwana wanga Boasi, na Boasi ávele mwana wanga Salumoni, na Salumoni ávele
mwana wanga Nashoni,
33 na Nashoni ávele mwana wanga Aminadabu, na Aminadabu ávele mwana wanga
Adimini, na Adimini ávele mwana wanga Alini, na Alini ávele mwana wanga Hesiloni,
na Hesiloni ávele mwana wanga Pelesi, na Pelesi ávele mwana wanga Yuda,
34 na Yuda ávele mwana wanga Yakobo, na Yakobo ávele mwana wanga Isaka, na
Isaka ávele mwana wanga Iblahimu, na Iblahimu ávele mwana wanga Tela, na Tela ávele
mwana wanga Naholi,
35 na Naholi ávele mwana wanga Selugi, na Selugi ávele mwana wanga Lewu, Lewu
ávele mwana wanga Pelegi, na Pelegi ávele mwana wanga Ebeli, na Ebeli ávele mwana
wanga Sela,

36 na Sela ávele mwana wanga Kenani, na Kenani ávele mwana wanga Alifakisadi, na
Alifakisadi ávele mwana wa Shemu, na Shemu ávele mwana wanga Nuhu, na Nuhu ávele
mwana wanga Lameki,
37 na Lameki ávele mwana wanga Mesusela, na Mesusela ávele mwana wanga Henoko,
na Henoko ávele mwana wanga Yaledi, na Yaledi ávele mwana wanga Mahalaleli, na
Mahalaleli ávele mwana wanga Kenani,
38 na Kenani ávele mwana wanga Enoshi, na Enoshi ávele mwana wanga Seti, na Seti
ávele mwana wanga Adamu, na Adamu ávele mwana wanga Nnungu.

4

Kulingwa kwanga Yesu
(Matayo 4:1-11, Mako 1:12-13)

1 Anepo Yesu nkuuya kuhaloka kumuto wa Yoludani akuno aumbajìjwè Umumu
Wanaswe. Aneyo Umumu nkunnodya Yesu kuhwena kulilanga.
2 Aneko kulilanga Yesu nkulingwa na Ibilisi kwa maduva alubaini. Mmaduva anelo,
Yesu nanga panalile chinu chohecho, na palamalidile maduva anelo, nkuva na indala.
3 Ibilisi nkunnyaulila Yesu kuchidoni, “Ikàva wako Mwana wanga Nnungu, lihaulile
alino liyanga lìive nkate.”
4 Yesu nkunnyang'ula kuchidoni, “Ìnilembwa Mmalemba Lanaswe kuva, ‘Munu akam-
belama chihi kwa kulya nkate.’*”
5 Anepo Ibilisi nkumpelekeja Yesu kudedu lichinga lilehu, nkunnanguja kwa pamo
ufalume wa kila chilambo.
6 Ibilisi nkunnyaulila Yesu kuchidoni, “Nangu nguchinikwing'e mamulaka la
kutawala ufalume anewo wammalele na ukulu wake, kwa kuva, vyammalele vìvele
mmakono mwangu, na nangu nahulula kumwing'a munu woheyo unintamwa.
7 Bahi ukàngwabudu nangu nguchinikwing'e anevyo vyammalele.”
8 Yesu nkunnyang'ula kuchidoni, “Ìnilembwa Mmalemba Lanaswe kuva,
‘Mwabudu Nang'olo Nnungu wako,
na kuntumikila chihi nang'e weka.’†”
9 Bahi Ibilisi nkumpelekeja Yesu ku Yelusalemu, nkunammika kuchisweswe cha
muha namene cha Ing'ande ya Nnungu, nkunyaulila kuchidoni, “Ikàva wako Mwana
wa Nnungu, liyahe pahi,
10 kwa kuva, ìnilembwa Mmalemba Lanaswe kuva,
‘Nnungu àmbekulaijija malaika vakuchunge,
11 na vanang'o vàmbekunyakula mmakono lavo,
uchinga unalihumbule kananga madodo lako mmayanga.’‡”
12 Henga Yesu nkunnyang'ula kuchidoni, “Ìnilembwa, ‘Unanninge Nang'olo, Nnungu
wako.’§”
13 Bahi Ibilisi pamalidile kunninga Yesu kwa kila namuna, nkunneka kadiki mpaka
pánapàtà wasa unji wa kunninga.

Yesu àtandilika madengo lake nchilambo cha ku Galilaya
(Matayo 4:12-17, Mako 1:14-15)

14 Anepo Yesu nkuuka kulilanga, nkuhwena kwave ku Galilaya akuno aumbajìjwè
dimongo dya Umumu Wanaswe, habali dyake nkuyanjala kila pachinu nchilambo
anecho.
15 Yesu nkuva wavahunda vanu n'ding'ande dyavo dya kunnyuwila Nnungu, na vanu
vammalele nkuva uvannombolela.

---

* **4:4** Makumbuso 8:3 † **4:8** Makumbuso 6:13 ‡ **4:11** Sabuli 91:11-12 § **4:12** Makumbuso 6:16

Kuhitwa kwanga Yesu aneko ku Nasaleti
(Matayo 13:53-58, Mako 6:1-6)

16 Anepo Yesu nkuhwena ku Nasaleti, chijiji chavelekwejije. Palihwikile Liduva lya
Kuyewelela, Yesu nkuinjila muing'ande ya kunnyuwila Nnungu, malinga chiunavele
nnyambo wake. Nkuimila uchinga avasomele vanu Malemba Lanaswe.
17 Nkupewa chitabu changa nabii Isaya. Nkuchihunukula, nkutaha pachinu palem-
bwîje uvila,
18 "Umumu wa Nang'olo àvele pamo na nangu.
Kwa kuva, àningutandola nivahubilile amahuvani Malove Lambone.
Na àningutuma nivahaulile vafungwa kuva vàmbekombolewa,
na vanu vaputêle meho kuva vachivalole.
Àningutuma unaveng'a uhulu vanu vabanîhwa,
19 na kuvahaulila vanu kuva mahiku la Nang'olo kulanguja uwambone kwa vanu
lànikamola."**
20 Anepo Yesu nkuchihinika achila chitabu, nkumwing'a ntumishi wa muing'ande
aneyo, nang'e nkuikala. Vanu vammalele vanavele muing'ande ya kunnyuwila Nnungu
nkumpalambahija meho.
21 Yesu nkuvahaulila kuchidoni, "Alano Malemba, nelo lànitimila pamuchipilikanila."
22 Anepo vanu vammalele nkunnombolela na kukangana ing'anya ya malove la
inema lachilatangola, nkuva uvachidoni, "Kwani ayu akee mwana wanga Yusufu?"
23 Yesu nkuvahaulila kuchidoni, "Nangu nikee na lipamba kuva muchimunguhaulile
nlili auno, 'N'ganga lilamye umwene!' Uchocho muchimunguhaulile kuva, 'Lammalele
latupilikene kuva ùnilatenda ku Kapelinaumu, latende na apano penu.' "
24 Yesu nkuhweneha kutangola wachidoni, "Nangu nìnnyaulila uhiu kuva, nanga nabii
akubalîka nkaya yake.
25 Nangu nìnnyaulilanga uhiu kuva, mmahiku langa Eliya, nchilambo cha Isilaeli kúvele
na anannidi vohe. Na mmahiku anelo imbula ínihungwa uchinga inatonye kwa uhiku wa
vyaka vitatu na myedi sita, bahi nkuva na indala nchilambo chammalele.
26 Pamo na anelo, Eliya nanga panatumwije kwa anannidi anevo va nchilambo cha
Isilaeli. Henga átumwije chihi kwa nannidi wa ku Salepta, nchilambo cha ku Sidoni.
27 Na mmahiku langa nabii Elisha, nchilambo cha Isilaeli kúvele na amangundula
vohe. Henga álamijwe chihi mmangundula yumo uvanchema Namani wa nchilambo
cha ku Siliya."
28 Vanu vammalele vanavele muing'ande ya kunnyuwila Nnungu, nkuvisa namene
pavapilikene malove anelo.
29 Nkuimilanga, nkunnyumya Yesu pawelu imanga yavo inadengwije muha lichinga.
Nkumpelekeja mpaka nnyenje likobikobi uchinga vammotohije.
30 Henga Yesu nkupita ching'ati likuwa, nkuhwena.

Yesu àmmusa nanndenga
(Mako 1:21-28)

31 Bahi Yesu nkuhelela mpaka kuimanga ya ku Kapelinaumu, chilambo cha ku
Galilaya. Aneko Yesu nkuva wavahunda vanu kila Liduva lya Kuyewelela.
32 Vanu vammalele nkukangana namene namuna chachivahunda, kwa kuva,
ávahunda muchi munu avêle na mamulaka.
33 Na amula muing'ande ya kunnyuwila Nnungu múvele na munu anavele na nan-
ndenga, nkukuta ing'uto wachidoni,
34 "Aaa! Wako Yesu wa ku Nasaleti ùtulembela chani hwetu? Dachi, ùidile unatuwalala?
Nangu ùnikumala wako. Wako nni Wanaswe wanga Nnungu!"

** **4:19** Isaya 61:1-2, Isaya 58:6

35 Yesu nkunkalipila ayula nanndenga wachidoni, “Nyalala! Mmuke munu ayuno!”
Bahi nanndenga nkummatohija ayula munu pahi, muyo mwa vanu, nkummuka bila
kummumisa.
36 Vanu vammalele nkukangana namene, nkuva uvahaulanila kuchidoni, “Malove
alano la namuna ntwani? Kwa kuva, kwa dimongo na mamulaka àvaamulisa anamin-
denga vauke, na vanang'o vànauka!”
37 Bahi habali dyanga Yesu nkupilikanika kila pachinu nchilambo cha ku Galilaya.

Yesu àvalamya vanu vohe
(Matayo 8:14-17, Mako 1:29-34)

38 Yesu nkuhuma amula muing'ande ya kunnyuwila Nnungu, nkuhwena kukaya
kwanga Simoni uvanchema Petulo. Nkawake Simoni ánauula namene chidumba, bahi
nkunnyuwa Yesu annamye mmahe aneyo.
39 Yesu nkunnyengelekela ayula mmahe, nkuchiamulisa chidumba chimmuke, na
chidumba nkummuka. Upala ayula mmahe nkuimila, nkutandilika kuvahudumila.
40 Liduva palichiswa, vanu vammalele vánavele na alangavao vánavele na magonjo la
kila namuna, nkumpelekejija Yesu anevo vagonjo. Na Yesu nkuvavikila makono lake
vagonjo vammalele, nkuvalamya.
41 Anamindenga vánivauka vanu vohe akuno uvataya lwasu uvachidoni, “Wako nni
Mwana wanga Nnungu!”
Henga Yesu nkuvakalipila anevo anamindenga, na kuvadivila vanatangole kwa
kuva, vánimmala kuva nang'e njo Kilisto††.

Yesu àvayanjajija Malove Lambone vanu va ku Yudeya
(Mako 1:35-39)

42 Liduva lipapete ulyamba na mambumbu, Yesu nkuuka paimanga nkuhwena pach-
inu pakávele na vanu. Likuwa likulungwa lya vanu nkutandilika untaha. Pavammwene
nkulinga kun'divila uchinga anauke.
43 Henga Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Ngùlembelewa nguhwene na n'dimanga dinji
nikavahubilile vanu Malove Lambone la Ufalume wa Nnungu, kwa kuva, ǹnitumwa
kwajili ya anelyo.”
44 Bahi Yesu nkuva wavayanjajija vanu Malove Lambone n'ding'ande dya kun-
nyuwila Nnungu, nchilambo cha ku Yudeya.

5

Yesu àvatandola vakuhundwa vatandi
(Matayo 4:18-22, Mako 1:16-20)

1 Liduva limo, Yesu áimidile nnyenje Litanda lya Galilaya, akuno likuwa lya vanu
lin'dingwike uvagumanagumana uchinga vapilikanile lilove lya Nnungu.*
2 Yesu nkudyona dingalava dimbili divèlè nnyenje litanda. Dingalava anedyo dílekwije
na akúupa dihomba vachiûsa miswani n'dinjawu dyavo.
3 Yesu nkuinjila muingalava imo ínavele yanga Simoni uvanchema Petulo, nkun-
nyaulila Simoni aitukuhije mmedi, kulehu kadiki na kunnyangi. Yesu nkuikala, nkuva
wahunda likuwa lya vanu akuno aikèlè mwingalava.
4 Pamalidile kuvahunda vanu, nkunnyaulila Simoni kuchidoni, “Ihengeleje ingalava
mpaka pachinu pavêle medi lohe, mukataye dinjawu dyenu, muupe dihomba.”
5 Simoni nkunnyang'ula Yesu kuchidoni, “Nang'olo, tùnitumbama kuupa chilo cham-
malele ila nanga patupete chinu. Henga kwa kuva ùhawile wako, bahi nguchingutaye
dinjawu.”

---

†† **4:41** Mana la Kilisto lola Luka 2:11. * **5:1** Munsitali auno Luka àlembile “Litanda lya Genesaleti” kwamba Litanda lya Galilaya.

6 Pavatadile dinjawu, nkuupa dihomba dyohe namene, mpaka dinjawu dyavo kutandilika kukaduka.
7 Bahi nkuvakapila avao vanavele muingalava inji uchinga vaide vakavayangate. Vanang'o nkuidananga, nkuumbajanga dihomba n'dingalava dyammalele dimbili, mpaka dingalava kutandilika kutitimila.
8 Bahi Simoni uvanchema Petulo palawene anelo lahumidile, nkuhunama muyo mwa Yesu nkuchidoni, “Nang'olo, linyemye na nangu! Kwa kuva, nangu nni munu nguvêle na masambi!”
9 Simoni átangwele uchocho ing'anya nang'e na avake vammalele vánikangana namene ing'anya ya kuupa dihomba dyohe.
10 Yakobo na Yohana vana vanga Sebedayo, vanavele vakúupa avake Simoni, na vanang'o vánikangana. Yesu nkunnyaulila Simoni kuchidoni, “Unayope, kwa kuva kutandikila vino wako ùmbekuva uvaupìlà vanu kwanga Nnungu.”
11 Anepo nkuutangila dingalava dyavo mpaka kunyenje litanda, nkulekanga kila chinu, nkumpapata Yesu.

Yesu àннamya mmangundula
(Matayo 8:1-4, Mako 1:40-45)

12 Yesu pánavèlè muimanga imo ya chilambo cha ku Galilaya, nkuida munu yumo anavele na mangundula mmili wammalele. Pammwene Yesu, nkuhunama pamadodo langa Yesu nkunnyuwa wachidoni, “Nang'olo, wako ukàlembela unahulula chihi unguhahulanga kwa kungulamya.”
13 Yesu nkunyoloja nkono wake nkun'gusa, nkunnyaulila kuchidoni, “Elo nalembela, lama. Hahuka mwalehu!” Upala mangundula nkummuka.
14 Bahi Yesu nkumwamulisa ayula munu kuchidoni, “Unannyaulile munu woheyo, henga hwena ukalilanguje kwa kuhani na uhumye sadaka ya kuhahulwa kwako malinga chalaijije Musa, uchinga vanu vamale kuva ùnihahulwa.”
15 Henga habali dyanga Yesu nkuhalija kuyanjala kila pachinu. Makuwa lohe la vanu nkuidang'ana unampilikanila na kulamywa magonjo lavo.
16 Henga myanda yohe Yesu ánalinyemya na anevo vanu wahwena pachinu pakavele vanu, wayuwa.

Yesu àннamya munu adidimênge na kunsamehe
(Matayo 9:1-8, Mako 2:1-12)

17 Liduva limo Yesu ávenkuhunda. Mafalisayo na vakúhunda Sheliya vánahaleke mmijiji vyammalele vya nchilambo cha ku Galilaya na ku Yudeya na imanga ya Yelusalemu, vammalele vávele upala. Na Yesu ávalamya vagonjo kwa dimongo dya Nang'olo.
18 Upala nkwida vanu vannyakwìlè munu adidimênge, akuno alèlè nchinanda. Nkulinga kutaha nafasi ya kumwingija uchinga vakammike pachinu pávèlè Yesu.
19 Bahi ing'anya vanu vávele vohe, nanga pavanapete nafasi ya kumwingija nkati. Vanu anevo nkukwela nawe muha ing'ande, nkuvimbula pachinu, nkunsulupusa nchinanda mpaka ching'ati likuwa lya vanu, pachinu pávèlè Yesu.
20 Yesu paiwene ing'ulupa yavo, nkunyaulila ayula munu adidimênge kuchidoni, “Nnyanjawangu, ùnisamehewa masambi lako.”
21 Vakúhunda Sheliya na Mafalisayo nkutandilika kuujana vene kwa vene uvachidoni, “Ayu ni munu wa namuna ntwani ankufûlu Nnungu? Nnani ahulûla kunsamehe munu masambi ikànave chihi Nnungu weka?”
22 Henga Yesu ánilamala lavachitangodikanga, nkuvauja kuchidoni, “Ing'anya ntwani mùtangodikanga uchocho mmitima yenu?
23 Lilida lipeyapeya namene, kuhaula kuva, ‘Ùnisamehewa masambi lako,’ au kuhaula, ‘Imila uhwene?’

24 Bahi nangu ngùlembela ngumaihe kuva, Mwana wa Munu àvele na mamulaka
la kuvasamehe vanu masambi lavo apano pachilambo." Anepo nkunnyaulila ayula
adidimênge kuchidoni, "Nìkuhaulila, imila, utwale chinanda chako, uhwene kukaya!"
25 Upala ayula munu adidimênge nkuimila muyo mwavo, nkutwala chinanda chake,
nkuhwena kukaya kwake, akuno wannombolela Nnungu.
26 Vanu vammalele nkukangana namene! Nkuyopa na kunnombolela Nnungu
uvachidoni, "Nelo tùviwene vitukutuku vya kukanganya."

Yesu àchema Lawi, uvanchema lina linji Matayo (Matayo 9:9-13, Mako 2:13-17)

27 Palamalilike anelo, Yesu nkuhuma pawelu nkumwona nkútwala kodi yumo lina
lyake Lawi aikèlè paing'ande ya kulipila kodi. Yesu nkunnyaulila kuchidoni, "Ngupa-
pate!"
28 Lawi nkuimila, nkuleka kila chinu, nkumpapata.
29 Bahi Lawi nkuntendela Yesu ing'ole ing'ulu kuing'ande yake. Na likuwa likulu lya
vakútwala kodi pamo na vanu vanji nkuikala pamo na Yesu uvalya nawe.
30 Henga Mafalisayo na vakúhunda vao va Sheliya, nkuva uvavatongodikila
vakuhundwa vanga Yesu uvachidoni, "Ing'anya ntwani mùnalya na kukumbila pamo
na vakútwala kodi na vanu vavêle na masambi?"
31 Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, "Vanu vakáuula nanga pavannembela n'ganga, ila
vanu vauûla njo vannembêla n'ganga.
32 Nangu nikáidile unavachema vanu vatênda àlalá lalalembela Nnungu, henga
ngùidile unavachema vanu vavêle na masambi uchinga vapate kulaleka masambi lavo."

Vanu fulani vàmmuja Yesu habali dya kufunga (Matayo 9:14-17, Mako 2:18-22)

33 Vanu fulani nkunnyaulila Yesu kuchidoni, "Vakuhundwa vanga Yohana Nkúbatisa
myanda yohe vànafunga na kuyuwa, ata vakuhundwa va Mafalisayo navanang'o vàtenda
uchocho, henga vakuhundwa vako, vàlya chihi na kukumbila!"
34 Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, "Dachi, ìnahululika kuvatenda vanu vakumbu-
liwîjwe kuing'ole ya ulombi vafunge wakati mwene nnombi avenavo pamo? Ikáhululika.
35 Henga mahiku lachilakamole nnombi pambetwaliwa muvanang'o, anepo njo
pavambefunga."
36 Yesu nkuvahaulila nfano kuchidoni, "Nanga munu apapûla chilaka muinguwo
yahambi nkutotela muinguwo yatangu. Akàtenda uchocho, àmbeyondonga inguwo ya-
hambi, na chilaka cha inguwo yahambi chikambekwendana na inguwo aneyo yatangu.
37 Uchocho, wala nanga munu atâya divayi dyahambi mmipatila ya tangu ya lim-
bende. Akàtenda uchocho, anedyo divayi dyahambi dìmbeipapula aneyo mipatila, na
divayi dìmbemwadilika, na mipatila ìmbekwondongeka.
38 Henga divayi dyahambi dìlembelewa ditaywe mmipatila yahambi.
39 Na wala nanga munu akumbîla divayi dya tangu koka nkulambela kavila divayi
dyahambi. Kwa kuva, àhaula kuva, adila dya tangu nni dyambone namene."

6

Yesu njo Nang'olo avêle na mamulaka ata Nniduva lya Kuyewelela (Matayo 12:1-14, Mako 2:23-3:6)

1 Liduva limo lya Kuyewelela, Yesu nkuva wapita n'dindila dya mmawelu la ngano
chalumo na vakuhundwa vake. Vakuhundwa vake nkutandilika kupulula ngano,
uvaitinginda na makono lavo na kutang'una.
2 Henga Mafalisayo vanji nkuvauja kuchidoni, "Mwadachi mùtenda vitukutuku
vikáluhusiwa na Sheliya ya Musa kutendwa Nniduva lya Kuyewelela?"

3 Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, “Dachi, mwenu nanga pamusomile chanatendile
Nfalume Daudi na vavake pavanavele na indala?
4 Daudi áingidile pa Ing'ande ya Nnungu, nkutwala mikate ihumîjwe kwa Nnungu
nkulya, nkuveng'a na avake navanang'o nkulya, wakati Sheliya ya Musa ìluhusu chihi
mikate aneyo kuliwa chihi na makuhani weka.”
5 Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Mwana wa Munu njo Nang'olo avêle na mamulaka
ata Nniduva lya Kuyewelela.”
6 Liduva linji lya Kuyewelela, Yesu nkuhwena muing'ande ya kunnyuwila Nnungu,
nkuva wahunda. Na amula nkati múvele na munu anadidimenge nkono wa kunkono.
7 Vakúhunda Sheliya pamo na Mafalisayo vátaha ing'anya ya kunsitaki Yesu. Bahi
nkuva uvannoleha uchinga vamale ikàva àmbennamya munu Nniduva lya Kuyewelela.
8 Henga kwa kuva Yesu ánimala lavachiliuja avala vanu, nkunnyaulila ayula munu
avêle na nkono udidimênge kuchidoni, “Takatuka, ida uimile muyo.” Ayula munu
nkutakatuka, nkunaimila muyo mwa vanu.
9 Anepo Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Nangu nìmmujanga mwenu kuva, dachi She-
liya yetu ìnatuluhusu kutenda lambone au lahakalenge Nniduva lya Kuyewelela? Dachi,
ìnatuluhusu kumpoha munu au kummwalala?”
10 Yesu nkuvapalambahija meho vanu vammalele vanapwawije apala, koka nkun-
nyaulila ayula munu kuchidoni, “Nyoloja nkono wako.” Nang'e nkunyoloja, na nkono
wake nkuva umi.
11 Henga vanu nkusunala namene, nkuujana ding'ano namuna chivambentendela
Yesu.

Yesu àvatandola mitume kumi na mbili (Matayo 10:1-4, Mako 3:13-19)

12 Mmaduva ulolo, Yesu nkuhwena kulichinga unayuwa, aneko nkucheja wannyuwa
Nnungu.
13 Ulyamba wake, Yesu nkuvachema vakuhundwa vake, nkuvatandola vanu kumi na
mbili kuhaloka nnikuwa lya vakuhundwa, nkuvachema kuva mitume.
14 Vanu anevo vanavatandwele Yesu nni Simoni wananchemile Petulo, na Anduleya
nnung'une Simoni na Yakobo na Yohana na Filipo na Batolomayo,
15 na Matayo na Tomaso na Yakobo mwana wanga Alufayo na Simoni achichemwa
Nselote*,
16 na Yuda mwana wanga Yakobo chalumo na Yuda Isikaliote, anantengeleke Yesu.

Yesu àvahunda vanu na kuvalamya vagonjo (Matayo 4:23-25)

17 Bahi Yesu nkusulupuka nnichinga chalumo na mitume vake, nkunaimila pachinu
pavêle tambalale. Na pachinu anepo pávele na likuwa likulungwa lya vakuhundwa
vake pamo na mmuluku wa vanu vanahaleke nchilambo chammalele cha ku Yudeya na
kuimanga ya Yelusalemu, na kuhaloka nchilambo cha Tilo na Sidoni, chilambo chivêle
nnyenje bahali.
18 Vanu anevo váidile unampilikanila Yesu na kulamywa magonjo lavo. Na vanu
vachibanîhwa na anamindenga, navanang'o vániida nkulamywa.
19 Na kila munu ánatumbama uchinga an'guse Yesu, ing'anya dimongo dya Nnungu
dínannyuma na kuvalamya vanu vammalele.

Wasa na ole (Matayo 5:1-12)

20 Yesu nkuvalola vakuhundwa vake, nkuchidoni,
“Wasa mwenu mmamahuvani,

---

* **6:15** Vaselote lívele likuwa lya Vayahudi vachichitamwa namene chilambo chavo, na vakáchitamwa kutawaliwa na Valoma.

kwa kuva, Ufalume wanga Nnungu ni wenu!
21 Wasa mwenu muvêle na indala hambi,
kwa kuva, muchimusibe!
Wasa mwenu mukûta hambi,
kwa kuva, muchimuheke kwa kuhangalala.
22 Wasa mwenu, vanu pavambemmenganga na kulinyemya na mwenu, pavambentangolelanga malove lahakalenge na kuhakajanga malina lenu ing'anya yanga Mwana wa Munu.
23 Mambo anelo palambehumila, hangalala na kuvina, ing'anya inujo yenu ing'ulungwa ìnivikwa kulihunde. Kwa kuva, uvila nni anyakala vao chivanavatendile manabii.
24 Henga ole wenu mwenu mmakupata,
kwa kuva, tayali mùnitujwa mitima yenu!
25 Ole wenu mwenu musibîle hambi,
kwa kuva, mùmbekuva na indala.
Ole wenu mwenu muhêka hambi,
kwa kuva, mùmbekuta na kulikutangila.
26 Ole wenu vanu vammalele vakànnombolelanga!
Kwa kuva, uvila njo anyakala vao chivanavatendedile manabii va kulambila!”

Kuvatamwa amongo mwenu
(Matayo 5:38-48, 7:12a)

27 “Henga nangu nìnnyaulilanga mwenu mungupilikanîla kuva, vatamwange amongo mwenu. Na muvatendele lambone vanu vammengânga.
28 Vayuwile lambone avala vanlâni mwenu, na muvayuwile avala vantendelânga lahakalenge.
29 Munu akàkupanya likofi nnibuda limo, uchocho nneke akupindikulile na libuda lya vili. Na munu akàkupakanyola likoti lyako, uchocho nneke atwale na nkogo wako mwalehu.
30 Munu woheyo akàkuyuwa chinu mwing'e, na munu akàkupakanyola vitukutuku vyako, unayuwe akuuyihije.
31 Chimulembela vanu vantendele mwenu, na mwenu vatendele vanang'o uchocho.
32 Ikàva mùvatamwa chihi vanu vantamwânga mwenu, dachi, mùmbepata inujo ntwani kwa Nnungu? Kwa kuva, ata vanu vavêle na masambi vàvatamwa vanu vavatâmwa vanang'o.
33 Na mwenu mukàvatendela chihi lambone vanu avala vantendêla mwenu lambone, dachi mùmbepata inujo ntwani kwa Nnungu? Kwa kuva, ata vanu vavêle na masambi navanang'o vàtenda uchocho avao.
34 Na ikàva mùvakopesa chihi avala vamuvalolela kuva vachivannipange, dachi mùmbepata inujo ntwani kwa Nnungu? Kwa kuva, ata vanu vavêle na masambi navanang'o vàvakopesa avao akuno uvalolela kuuyihijwa achila chivavakopesije.
35 Henga mwenu vatamwange amongo mwenu, vatendele lambone, na mukàvakopesa munalolele kuuyihijwa achila chimuvakopesije. Anepo njo inujo yenu paimbekuva ing'ulu kwa Nnungu, na njo pamumbekuva mmana mma Nnungu Nkulu, kwa kuva, nang'e nni wambone kwa vanu vakávele na shukulani na vatênda lahakalenge.
36 Bahi mùùve na chididi muchi Atata wenu chavele na chididi.”

Munavahukùmù vanji
(Matayo 7:1-5)

37 “Munavahukùmù vanu vanji na Nnungu akambennyukumu mwenu. Munavaambe vanu vanji, na Nnungu akambemwamba mwenu. Muvasamehe vanu vanji, na Nnungu achiansamehe mwenu.

38 Veng'ange vanu vanji vitukutuku vivasikikidile, na Nnungu achiamwing'ange
mwenu. Muchimupwechele chipimo chambone namene, chichinyiwîje na kutikwa,
chiombêle mpaka kupakatika. Kwa kuva, chipimo uchila chimupimila kuveng'a vanu
vanji, njo uchocho chambetumila Nnungu kumpimila mwenu."
39 Anepo Yesu nkuvahaulila nfano auno kuchidoni, "Dachi, munu aputêle meho
ànahulula kunnodya nnyake aputêle meho? Dachi, vammalele vavili vakambematokela
nnipondo?
40 Nkúhundwa akáva nkulu kumpunda nkúhunda wake, henga kila nkúhundwa akàmalila
kulihunda kwake, ààva muchi nkúhunda wake.
41 Mwadachi ùuloleha nswani uvêle nniso lya nnung'uno, akuno lukongolo luvêle
nniso lyako ukalwònà?
42 Au ùmbehulula dachi kunnyaulila nnung'uno kuchi, 'Nnung'unwangu, nahoti niku-
use chipatu nniso lyako,' akuno umwene ukálwònà lukongolo luvêle nniso lyako?
Nkúlilambilila wako! Tandilika kuluusa lukongolo luvêle nniso lyako nahoti, na anepo
njo pumbelola saana na kuchiusa chipatu chivêle nniso lya nnung'uno."

Nnandi ùmaikana kwa vihepo vyake
(Matayo 7:16-20, 12:33-35)

43 "Wala nanga nnandi wambone ûpa vihepo vikee vyambone, na wala nanga nnandi
ukee wambone ûpa vihepo vyambone.
44 Na kila nnandi ùmaikana kwa vihepo vyake. Vanu nanga pavahepa tini n'diheya, na
wala nanga pavahepa zabibu mmbigili.
45 Munu wambone àhumya vitukutuku vyambone kuhaloka muvyambone vyakondije
muntima wake wambone, na munu akávele wambone àhumya vitukutuku vikee
vyambone kuhaloka muvitukutuku vikee vyambone vyakondije muntima wake ukee
wambone. Kwa kuva, munu àtangola àlalá laombêle muntima wake."

Nfano wa vakúdenga vavili va ing'ande
(Matayo 7:24-27)

46 "Mwadachi mùnguchema nangu, 'Nang'olo, Nang'olo,' akuno mukatèndà àlalá lanin-
nyaulila mulatende?
47 Munu woheyo aîda kwang'une, nkupilikanila mahundo langu na kutenda chalem-
belewa atende,
48 munu aneyo àlandana na munu adengîle ing'ande yake saana. Áhimbile lipondo
lilehu lya nsingi mpaka nniyanga likulungwa, nkudenga nsingi wa ing'ande aneyo
nniyanga anelyo. Paliidile livambwe, medi nkuiguma namene aneyo ing'ande henga
nanga palanahulwile kananga kuitikinya ing'anya ínitandeka.
49 Henga munu apilikâna mahundo langu koka anatende chalembelewa atende,
aneyo àlandana na munu akádengile saana ing'ande yake. Nang'e nanga panahimbile
lipondo lya nsingi, ila ádengile chihi muha ulongo. Livambwe paliidile, medi nkuiguma
aneyo ing'ande, upala nkulinduka na kwondongeka mwalehu!"

7

Yesu ànnamya ntumishi wanga nkulu wa matiyala
(Matayo 8:5-13)

1 Yesu pamalidile kutangola anelo kwa vanu, nkuhwena ku Kapelinaumu.
2 Aneko kúvele na nkulu yumo wa matiyala myamoja la Valoma, ánavele na ntumishi
wake wachimweshimu namene, na aneyo ntumishi ánapwateka namene pepi na kuhwa.
3 Ayula nkulu wa matiyala papilikene habali dyanga Yesu, nkuvalaija vasele va
Vayahudi vakannyuwe Yesu aide akannamye ntumishi wake.

4 Pavakamwele kwanga Yesu, nkunnyuwa namene uvachidoni, “Ayu munu ànavaikila
wako unnyangate,
5 ing'anya ànavatamwa namene vanu vetu na njo atudengedîle ing'ande ya kunnyuwila
Nnungu.”
6 Bahi Yesu nkuuka chalumo na anevo vanu. Henga pánavele pepi na ing'ande
yanga nkulu wa matiyala, ayula nkulu nkuvalaija ayanjavake vakannyaulile Yesu
kuchidoni, “Nang'olo unalihopeje kwida akuno. Nangu wala nikáfala kukupwechelela
wako nng'ande mwangu,
7 na ngùlyona kuva nikáfala kukwidila wako. Henga wako tangola chihi lilove na
ntumishi wangu achialame.
8 Kwa kuva, ata nangu nimwene nni munu nguvêle pahi pa mamulaka la vakulu, na
pàvele na matiyala vavêle pahi pangu. Nikànnyaulila yumo kuchi, ‘Hwena!,’ ànahwena. Na
nikànnyaulila yunji kuchi, ‘Ida!,’ ànaida. Na nikànnyaulila ntumishi wangu kuchi, ‘Tenda
achino!,’ ànatenda.”
9 Bahi Yesu papilikene anelo malove, nkunkangana namene ayula munu,
nkupindikuka nkulilola likuwa lya vanu lichinnondola nkuvahaulila kuchidoni,
“Nangu nìnnyaulilanga uhiu kuva, nikánambimwona munu muvanu va Isilaeli avêle
na ing'ulupa ing'ulungwa malinga ayi!”
10 Bahi avala vanu vanatumwije kwanga Yesu, pavauyite kukaya kwanga nkulu wa
matiyala, nkunkoja ayula ntumishi avèlè mumi.

*Yesu àn*fufula *mwana wanga nannidi*

11 Bada ya anelo, Yesu nkuhwena imanga imo ivachema Naini, vakuhundwa vake na
likuwa lya vanu nkunnondola.
12 Pánavele pepi na nnango wa kuinjilila muimanga aneyo, nkuhaloka vanu
vanyakwìlè ntuhi wa kijana ánavele mwana wa weka wa nannidi. Na likuwa lya vanu
vohe va imanga aneyo vávele chalumo na mmahe aneyo.
13 Nang'olo Yesu pammwene ayula nannidi nkummikila chididi, nkunnyaulila kuchi-
doni, “Unakute.”
14 Anepo Yesu nkuhengelekela, nkuchigusa chinanda chivanyakulidile ntuhi, na
avala vanachinyakwile nkuimila. Yesu nkuchidoni, “Kijana, nikuhaulila takatuka!”
15 Bahi ayula kijana anahwile nkutakatuka, nkuikala na kutandilika kutangola.
Anepo Yesu nkunkamuja ayula kijana kwa anyokwe.
16 Vanu vammalele nkuyopa, nkunnombolela Nnungu, uvachidoni, “Nabii nkulu
wanga Nnungu àidile kwetuhwe. Nnungu àidile unavayangata vanu vake.”
17 Habali dya kijana aneyo nkupilikanika nchilambo chammalele cha ku Yudeya, na
vilambo vyammalele vya pepi.

*Vatumishi kuhaloka kwanga Yohana Nkú*batisa *(Matayo 11:2-19)*

18 Vakuhundwa vanga Yohana Nkúbatisa nkunnyaulila Yohana habali dya vitukutuku
vyammalele vyachitenda Yesu. Anepo Yohana nkuvachema vakuhundwa vake vavili,
19 nkuvalaija vahwene kwanga Nang'olo Yesu vakammuje kuchidoni, “Dachi, wako
njo ayula Mpohi ahaulîka kuva àvenkwida au tunnolele yunji?”
20 Avala vanu pavahwikile kwanga Yesu nkunnyaulila kuchidoni, “Yohana Nkúbatisa
ànitulaija tukakuuje kuva, ‘Dachi, wako njo ayula Mpohi ahaulîka kuva àvenkwida au
tunnolele yunji?’ ”
21 Uhiku uwowo, Yesu ávenkuvalamya vanu vohe vánavele na magonjo na vachihuvanga
na vachibanihwa na anamindenga, na kuvalamya vanu vaputêle meho.
22 Bahi Yesu nkuvayang'ula vakuhundwa vanga Yohana kuchidoni, “Hwena
mukannyaulile Yohana lammalele lamulawene na kulapilikana, vanu vaputêle

meho vàvenkulola na vikwavi vìvenkuhwena na amangundula vànalama na anammwidi hambi vàvenkupilikana na vanu vahwîle vànafufuka na amahuvani vànahubiliwa Malove Lambone.
23 Wasa munu ayula akáleka kungukulupila nangu ing'anya ya àlalá langulatenda!”
24 Vakuhundwa vanga Yohana pavaukile, Yesu nkutandilika kuhaulila makuwa la vanu habali dyanga Yohana wachidoni, “Dachi, pamupite kulilanga unannola Yohana, múlolela muchone chani? Dachi, mútenda àmbekuva muchi imbalu itikînywa na mpapa? Nanga!
25 Bahi ikànave uchocho, vino mwapite unalola chani? Dachi, mwapite unannola munu awête dinguwo dikatapêle? Nanga akee uchocho! Vanu vawâla dinguwo dikatapêle na kupoka, vàikala n'ding'ande dya chifalume.
26 Bahi nguhaulile, mwapite unalola chani? Dachi, mwapite unannola nabii? Elo! Henga nangu nìnnyaulilanga kuva, umummwene ni nkulu kumpunda nabii.
27 Yohana njo n'jumbe achiyambwa Mmalemba Lanaswe, Nnungu pachihaula kuchidoni,
‘Nangu nìmbentuma n'jumbe wangu akulongolelee,
aneyo njo ambekukatapajîja indila yako.’*”
28 Yesu nkuyenjeja kutangola kuchidoni, “Muvanu vavelekwejîje na mmahe, nanga munu nkulu kumpunda Yohana Nkúbatisa. Henga ayula avalangîwa kuva n'joko kupunda vammalele mu Ufalume wanga Nnungu, aneyo njo nkulu kumpunda Yohana Nkúbatisa.”
29 Vanu vammalele na ata vakútwala kodi pavapilikene malove la Yesu, nkukubali kuva, makudungilo la Nnungu nni lambone kwa kubatiswa na Yohana.
30 Henga Mafalisayo na vakúhunda Sheliya vánilahita makudungilo la Nnungu kwamba vanang'o kwa kuhita kubatiswa na Yohana.
31 Yesu nkuhweneha kutangola kuchidoni, “Nivalandanye na chani vanu va chívelèkwà achino? Vanu ava vàvele muchi chinu ntwani?
32 Vàlandene na vavana vaikalênge kusakoni uvahaulanila vene kwa vene kuva, ‘Twanimwombelanga vimbeta, henga nanga pamunavinite! Twaniimba dihimu dya kulikutangila, henga nanga pamunakutile!’
33 Kwa kuva, Yohana Nkúbatisa àniida, nang'e àjukile chihi munu wa kufunga-funga na wala akákumbila divayi, henga mwenu mùhaula kuva, ‘Yohana àvele na nanndenga!’
34 Henga Mwana wa Munu àniida, analya na kukumbila, henga mwenu mùhaula kuva, ‘Ayu munu nni nkúlya uwamba na nkúkalewa, nnyanjawavo vakútwala kodi na vanu vavêle na masambi!’
35 Henga lúnda lwa Nnungu lùmaihwa kuva lwambone kupitila vitendo vya vanu vammalele vavêle na lúnda anelwo.”

Mmahe avêle na masambi àmpaka Yesu mahuta (Matayo 26:6-13, Mako 14:3-9, Yohana 12:1-8)

36 Munu yumo Nfalisayo nkunkumbula Yesu kukaya kwake akalye chakulya cha lyulo chalumo nanang'e. Bahi Yesu nkuhwena kuing'ande kwanga ayula Nfalisayo, nkuikala na kulya chakulya.
37 Muimanga aneyo múvele na mmahe yumo nkútenda masambi. Mmahe aneyo papilikene kuva Yesu àvenkulya muing'ande yanga ayula Nfalisayo, ániida akuno anyakwìlè chupa chikatapele namene chikatapajîjwe kwa mayanga la alabasta cha mahuta lanung'ila namene.
38 Nkuhwena unahunamila mmadodo langa Yesu wakuta, akuno mihodi yake uimatokela mmadodo langa Yesu, na kulapukutanga madodo langa Yesu kwa ulindo wake na kulabusu na kulapaka mahuta lanung'ila namene.

* **7:27** Malaki 3:1

39 Ayula Nfalisayo ankumbwîle Yesu palawene anelo latendêka, nkuva watangola
chimunda-munda kuva, “Ayu munu akàchiva nabii wa Nnungu akanimmala ayu
mmahe ankwâha kuva nni munu wa namuna ntwani. Akanimala kuva nni munu avêle
na masambi.”
40 Yesu nkunnyaulila aneyo Nfalisayo kuchidoni, “Simoni, ngùvele na chinu cha
kukuhaulila.” Simoni nkuyang'ula kuchidoni, “Aya nkúhunda, nguhaulile.”
41 Yesu nkutandilika kutangola wachidoni, “Pávele na vanu vavili vanayadike dihela
kwanga munu ayadikîsa dihela. Munu yumo áyadike dihela dihwikîla nshahala wa
mwaka umo na myedi sita, na munu yunji áyadike dihela dihwikîla nshahala wa mwedi
umo na majuma matatu.†
42 Vammalele vavili wala yumo anahulwile kulipa dihela dyanayadike, nang'e nku-
vasamehe. Dachi, kati ya anevo vanu vavili, alida ambentâmwa namene ayula munu
anavayadikisije dihela?”
43 Simoni nkuyang'ula kuchidoni, “Nangu ngwòna kuva, ayula uvansamehite dihela
dyohe njo ambentâmwa namene.”
Yesu nkunnyaulila kuchidoni, “Elo, ùniyang'ula saana.”
44 Anepo Yesu nkunnaukila ayula mmahe, nkunnyaulila Simoni kuchidoni,
“Ùvenkumwona ayu mmahe? Nangu ngùidile nng'ande mwako, henga ukáning'ile medi la
kukalava mmadodo langu, ila ayu mmahe ànilakalavya madodo langu kwa mihodi yake
na kulayumya kwa ulindo wake.
45 Wako ukángupwechedile kwa kungubusu nnibuda, henga ayu mmahe, kutandikila
panguingidile, akánaleka kulabusu madodo langu.
46 Wako nanga paungupakile mahuta mmuti mwangu, henga ayuno mmahe
àningupaka mahuta la kunung'ila mmadodo langu.
47 Bahi ing'anya ya anelyo, nangu nìkuhaulila kuva, itamwi ing'ulu yalangujije ayu
mmahe ìmaiha kuva Nnungu àninsamehe masambi lake lohe. Henga munu ayula
uvansamehite mambo kadiki, àtamwa chihi kadiki.”
48 Anepo Yesu nkunnyaulila ayula mmahe kuchidoni, “Masambi lako lànisamehewa.”
49 Bahi vanu vanji vanavele pachakulya chalumo na Yesu nkutandilika kuujana vene
kwa vene uvachidoni, “Ayu munu ntwani mpaka ahulule kusamehe masambi?”
50 Yesu nkunnyaulila ayula mmahe kuchidoni, “Ing'ulupa yako ìnikupoha. Hwena kwa
amani.”

8

Amahe vachipapatâna na Yesu

1 Bahi palamalilike anelo, Yesu nkuhwena n'dimanga na mmijiji wayanjaja Mal-
ove Lambone layâmba Ufalume wa Nnungu. Na vakuhundwa vake kumi na mbili
vánipapatana nawe.
2 Na amahe vanji vanausijwe anamindenga na Yesu na kulamywa magonjo na-
vanang'o vánipapatana nawe. Amahe anevo nni chalumo na Maliya wa imanga ya ku
Magidala anausijwe anamindenga saba,
3 na Susana na Yoana n'jawe Kusa, Kusa ánavele nkwímilila dimali dyanga Helode, na
amahe vanji vohe. Amahe anevo vánnyudumila Yesu na vakuhundwa vake kwa dimali
dyavo.

Nfano wanga nkúpanda
(Matayo 13:1-9, Mako 4:1-9)

4 Vanu vohe kuhaloka kila imanga nkummwenela Yesu. Likuwa lya vanu palikojene
pamo, Yesu nkuvahaulila nfano auno wachidoni,

† **7:41** Mmalemba la nsitali auno ìlembwije, dinali 500 na dinali 50. Dinali imo yávele sawa na nshahala wa kawaida wa liduva limo.

5 “Nkúpanda ápite unapanda dimbeyu. Pánavèlè nkumyaya dimbeyu mmwelu, dinji
nkumatokela nndila. Vanu nkudilivata, na vyuni nkudidadola.
6 Dimbeyu dinji nkumatokela mmayanga muvêle ulongo kadiki, padimedile mitipu
nkuyuma ing'anya muulongo mukanavele medi.
7 Dinji nkumatokela ching'ati miva. Mitipu nkukulumuka chalumo na miva. Miva
nkuidingila aila mitipu na kuiwalala.
8 Dimbeyu dinji nkumatokela pavêle ulongo wa matapata, mitipu nkumela na kuku-
lumuka, nkupundiha kupa, myanda myamoja kupunda adila dipandwîje.”
Bahi Yesu pamalidile kuvahaulila anelo lammalele, nkunonoha lidi wachidoni,
“Munu avêle na makutu la kupilikana, apilikane!”

Chiuchilanda nfano
(Matayo 13:10-23, Mako 4:10-20)

9 Vakuhundwa vake nkummuja Yesu mana la aula nfano.
10 Nang'e nkuvayang'ula kuchidoni, “Mwenu mùnijaliwa kudimala disili dya Ufalume
wa Nnungu. Henga kwa vanu vanji ngùtangola kwa mifano uchinga, ‘Ikànava vànalola,
vanachone chinu, na ikànava vànapilikana, vanamale chinu.’*
11 Bahi aino njo mana ya anewo nfano. Adila dimbeyu dipândwa dìlandanywa na lilove
lya Nnungu.
12 Vanu vanji vàlandanywa na hali ya nndila, amula mudimatokedile adila dimbeyu.
Vanu anevo vànalipilikana lilove lya Nnungu, henga Ibilisi ànaida nkuliusa anelyo lilove
mmitima yavo, wachinga vanakulupile nkupohwa.
13 Na vanu vanji vàlandanywa na hali ya pachinu pavêle mayanga-mayanga, apala
padimatokedile adila dimbeyu. Vanu anevo vànalipilikana lilove lya Nnungu na kulip-
wechelela kwa kuhangalala, henga nanga palitita mmitima yavo muchi chiditita
dinyiya muulongo. Vàlikulupila chihi kwa uhiku kadiki lilove anelyo, henga pavalingwa,
vànalileka.
14 Na vanu vanji vàlandanywa na hali ya mmiva, amula mudimatokedile adila dim-
beyu. Anevo vanu vanalipilikana lilove lya Nnungu, henga ing'anya ya kukambikam-
bila namene mambo la maisha na kupoka na dimali dya pachilambo, mambo anelo
lànavabana na nanga pavapa vihepo vitandêke.
15 Na vanu vanji vàlandanywa na hali ya pachinu pavêle ulongo wa matapata. Vanu
anevo vàvele na ntima wambone na wa kupilikana. Vànalipilikana na kulikamulila
anelyo lilove na kupa vihepo kwa kupililila.”

Chibatali chihinikwîje
(Mako 4:21-25)

16 “Nanga munu achâcha chibatali nkuchihinika na chombo fulani au kuchivika
paliungu chinanda. Henga àchivika muha chipanda uchinga vanu vainjîla nng'ande
vawone nng'anje.
17 Kwa kuva, chinu chohecho chipihîjwe chìmbepihuliwa, na chinu chohecho chi-
hinikwîje chìmbehunukulwa na kuvikwa palangele.
18 Bahi lyongolelange saana namuna chimupilikanila lilove lya Nnungu. Kwa kuva,
munu avêle na chinu àmbeyenjejwa vinji, henga munu akávele na chinu ata achila
chátèndà kuva ànivanacho àmbepokonyolwa.”

Anyokwe Yesu pamo na vanung'unuvake Yesu
(Matayo 12:46-50, Mako 3:31-35)

19 Anyokwe Yesu chalumo na anung'unuvake vániida unannola, henga nanga pa-
vanahulwile kuhwika pepi nanang'e ing'anya ya likuwa lya vanu.

---

* **8:10** Isaya 6:9

20 Munu yumo nkunnyaulila Yesu kuchidoni, “Anyoko chalumo na anung'unuvako vàimidile pawelu, vàlembela vakwone.”
21 Henga Yesu nkuvahaulila vanu vammalele kuchidoni, “Ayuvangu nangu na anung'unuvangu nni vanu vammalele vapilikâna lilove lyanga Nnungu na kutenda chililembela.”

Yesu àmyalaja chimbunga (Matayo 8:23-27, Mako 4:35-41)

22 Bahi liduva limo Yesu ávahaulidile vakuhundwa vake kuchidoni, “Tuyomboke litanda, tuhwene m'bali wavili.” Nkukwelanga muingalava, nkutandilika mwanda.
23 Pavanavele mmwanda, Yesu nkulala luwono. Upala chimbunga nkulindamuka kupunga, medi nkwenda muingalava, vammalele nkuva vavèlè muhatali ing'ulungwa.
24 Bahi vakuhundwa vake nkummwenela Yesu nkumwimula uvachidoni, “Nang'olo, Nang'olo! Tùvenkuhwa!”
Yesu nkuimuka, nkuliamulisa lipungo na mawimbi vinyalale. Vyammalele nkunyalala, litanda nkutungamana.
25 Anepo Yesu nkuvauja vakuhundwa vake kuchidoni, “Ing'ulupa yenu ìvele kwachi?”
Henga vanang'o nkukangana, nkuyopa akuno uvaujana kuva, “Ayu munu wa namuna ntwani? Àliamulisa mpaka lipungo na mawimbi, na vyammalele vìnampilikana!”

Yesu àmmusa munu nanndenga nchilambo cha ku Gelasi (Matayo 8:28-34, Mako 5:1-20)

26 Yesu na vakuhundwa vake nkuhwena na mwanda wavo, nkunahwika chilambo cha Vagelasi† chivêle kung'ambo Litanda lya Galilaya.
27 Yesu pasulupwike kunnyangi, munu yumo ánavele na anamindenga nkumwidila. Aneyo munu kwa maduva lohe nanga pachiwala dinguwo na wala akáchiikala nng'ande, henga áikala chihi kumisati.
28 Aneyo munu pammwene Yesu, nkukuta, nkunamatokela muyo madodo langa Yesu akuno watangola kwa lidi likulu wachidoni, “Yesu Mwana wanga Nnungu Nkulu! Dachi, ùndambela chani nangu? Nakuyuwa unangubanihe!”
29 Munu aneyo átangwele uchocho ing'anya Yesu ámwamulisije nanndenga ammuke. Myanda yohe aneyo nanndenga ànambebelua. Pamo na kuva vanu vánintava makono na madodo kwa mididi ya chitale, henga ánihulula kuikadulanga, na nanndenga nkuntukutihija kulilanga.
30 Yesu nkummuja ayula munu kuchidoni, “Lina lyako nnani?” Nang'e nkuyang'ula kuchidoni, “Lina lyangu Jeshi.” Aneyo munu átangwele uchocho ing'anya vámwingidile anamindenga vohe.
31 Anevo anamindenga nkunnyuwa Yesu anavapelekeje nnipondo livêle na ulehu ukee na ntululilo.
32 Pepi na pachinu apala pávele na likuwa likulu lya anguluve vanavele nkulya nnichinga. Avala anamindenga nkumpembeja Yesu avaluhusu vakavaingile avala anguluve. Yesu nkuvaluhusu vahwene vakavaingile.
33 Anamindenga nkummuka ayula munu, nkunavaingila anguluve. Likuwa lyammalele lya anguluve nkuhelelekela kumakobikobi, nkutubukila nnitanda na vammalele nkuhwa mmedi.
34 Vachúngà va anguluve pavalawene anelo lahumidîle, nkutukuta, nkuhwena kumanga na mmawelu unavahaulila vanu kuyamba àlalá lavakojîje.
35 Vanu nkuhweneng'ana unalola lahumidîle. Pavahwikile kwanga Yesu, nkumwona munu ausîjwe anamindenga aikèlè pamadodo langa Yesu, akuno awètè dinguwo, na ding'ano dyake dimmuyidilè. Bahi vanu vammalele nkuyopa.

† **8:26** Malemba lanji la kala vanji vàlembile Vagadala va vanji vàlembile Vagelasi na vanji vàlembile Vagelagesi.

36 Vanu vammalele valawêne anelo, nkuvahaulila vanu vanji habali dyanga ayula
munu ánavele na nanndenga namuna chalamijwe.
37 Bahi vanu vammalele va chilambo cha Vagelasi, nkunnyuwa Yesu auke, ing'anya
vánayopa namene. Anepo Yesu nkukwela ingalava nkuuka.
38 Ayula munu anausijwe anamindenga nkunnyuwa namene Yesu apapatane navo.
Henga Yesu nkuhita kupapatana nawe, nkunyaulila kuchidoni,
39 "Uya uhwene kukaya ukavahaulile vanu vitukutuku vyammalele vyakutendeledile
Nnungu." Ayula munu nkuuka nkuhwena imanga yammalele, wavahaulila vanu
habali dya vitukutuku vyammalele vyatendewije na Yesu.

Kulamywa kwa mmahe yumo na kufufulwa kwa piti Yailo (Matayo 9:18-26, Mako 5:21-43)

40 Yesu pauyite kuhaloka m'bali unji wa litanda, likuwa lya vanu nkumpwechelela
kwa kuhangalala, kwa kuva, vanu vammalele vávele nkunnindilila.
41 Upala nkuida munu yumo lina lyake Yailo, nkulungwa wa ing'ande ya kunnyuwila
Nnungu. Nkulimatoha pamadodo langa Yesu, nkunnyuwa Yesu apapatane nawe
ahwene kukaya kwake,
42 ing'anya nahaku wake ánavele na vyaka malinga kumi na mbili ánauula na ávele pepi
na kuhwa.
Yesu pachihwena, likuwa lya vanu nkuva uvan'gumaguma kila m'bali.
43 Nnikuwa anelyo múvele na mmahe ánavele na ugonjo wa kuhuma myadi vyaka
kumi na mbili. Mmahe aneyo ánisumisa vitukutuku vyake vyammalele na kuveng'a
vaganga, henga nanga anahulwile kunnamya.
44 Ayula mmahe nkumwidila Yesu nnyuma mwake nkugusa lupepe lwa lijoho
lyawete Yesu. Upala myadi nkunyalala kuhuma.
45 Yesu nkuuja kuchidoni, "Nnani angugusîje?" Vanu vammalele nkukana. Petulo
nkuchidoni, "Nang'olo, lola mmuluku wa vanu ukudingwîke na kukubana-bana."
46 Henga Yesu nkuchidoni, "Pàvele munu angugusîje, kwa kuva, ngwòna dimongo
dyangu dìnitumika."
47 Ayula mmahe pawene kuva ànimaikana, nkulihumija akuno watetemela, nkuli-
matohija pamadodo langa Yesu, nkulihaulanga muyo mwa vanu vammalele ing'anya
intendîle nang'e an'guse Yesu na kuva, nkulamywa upala.
48 Yesu nkunnyaulila ayula mmahe kuchidoni, "Mwanangu, ing'ulupa yako
ìnikulamya, hwena kwa amani."
49 Yesu pánavele nkupwahika, nkwida munu yumo kuhaloka kukaya kwanga Yailo.
Nkunnyaulila Yailo kuchidoni, "Nahaku wako ànihila, unamkambye-kambye nkúhunda."
50 Yesu papilikene anelo nkunyaulila Yailo kuchidoni, "Unayope, wako kulupila chihi
na mwanalo achialamywe."
51 Yesu pahwikile kukaya kwanga Yailo, nkuvalimbija vanu vanji vanaingile
nng'ande pamo na nang'e, henga áingidile chihi na Petulo na Yohana na Yakobo pamo
na atatake na anyokwe mwana ahidîle.
52 Vanu vammalele vánakuta na kunkutangila ayula mwana. Yesu nkuvahaulila
kuchidoni, "Nyalala, munakute, kwa kuva, ayu mwana nanga pahidile ila àlele chihi
luwono!"
53 Anevo vanu nkunnyeka Yesu ing'anya vánimala kuva mwana ànihila.
54 Yesu nkukamula nkono wanga ayula mwana ahwîle nkunonoha lidi wachidoni,
"Mwanangu, imuka!"
55 Upala dimumu dyake nkummuila, nkutakatuka. Anepo Yesu nkuvahaulila
vamwing'e chakulya.
56 Bahi atatake na anyokwe ayula mwana nkukangana namene, Yesu nkuvahaulila
vanannyaulile munu woheyo kwamba achila chihumidîle.

9

Yesu àvatuma mitume kumi na mbili (Matayo 10:5-15, Mako 6:7-13)

1 Yesu nkuvachema pamo vakuhundwa vake kumi na mbili, nkuveng'a dimongo na
mamulaka la kuvausa anamindenga vammalele na kuvalamya vagonjo.
2 Bahi nkuvatuma vakavayanjajije vanu habali dya Ufalume wanga Nnungu na
kuvalamya vagonjo.
3 Nkuvahaulila kuchidoni, “Munanyakule chinu chohecho mmwanda, ata kuiva
isimbo au mpatila au chakulya au dihela au nkogo wa akiba.
4 Ing'ande yoheyo imumbepwechelewa, ikalanga anemwo mpaka pamum-
beukananga muimanga aneyo.
5 Na vanu va imanga fulani vakàhita kumpwechelanga, pamumbeuka paimanga
aneyo vakanange vanu anevo kwa kulipumunanga litutunga mmadodo lenu ilangule
kuva vene vànitandola kulahita malove langa Nnungu.”
6 Bahi vakuhundwa nkutandilika mwanda, nkuhwena ya kuvijiji uvayanjaja Malove
Lambone na kuvalamya vagonjo kila pachinu.

Kupuwanyika kwa Helode ing'anya yanga Yesu (Matayo 14:1-12, Mako 6:14-29)

7 Nfalume Helode ánipilikana habali dya vitukutuku vyammalele vyachitenda Yesu.
Bahi nkupuwanyika ding'ano ing'anya vanu vanji váhaula kuva, “Yohana ánifufuka
kuhaloka kwa vanu vahwîle!”
8 Na vanu vanji váhaula kuva, Eliya àniida, na vanu vanji váhaula kuva, yumo wa
manabii va machedo ànifufuka.
9 Henga Helode nkuhaula kuchidoni, “Yohana nìnchekete muti, hambi aneyo nnani
ungumpilikana habali dyake?” Bahi Helode nkutaha namene kumwona Yesu.

Yesu àveng'a chakulya vanu vohe (Matayo 14:13-21, Mako 6:30-44, Yohana 6:1-14)

10 Bahi mitume pavauyite, nkunnyaulila Yesu kuyamba mambo lammalele lava-
tendile. Yesu nkuvatwala nkuhwena navo pachinu pakávele na vanu kuimanga ya ku
Betisaida.
11 Henga likuwa lyammalele lya vanu pavamayite kwapite Yesu, nkumpapata. Yesu
nkuvapwechelanga, nkuvahaulila habali dya Ufalume wanga Nnungu na nkuvalamya
vammalele vachilembela kulamywa.
12 Liduva palichiswa, avala vakuhundwa kumi na mbili nkummwenela Yesu nkun-
nyaulila kuchidoni, “Valaile vanu vahweneng'ane ya kuvijiji na kumawelu vakalitahije
chakulya na pachinu pakulala, kwa kuva, apano patuvele palilanga.”
13 Henga Yesu nkuyang'ula kuchidoni, “Veng'e mwenu chakulya.”
Vanang'o nkuchidoni, “Tùvele chihi na mikate nnyano na ahomba vavili bahi. Dachi,
wako ùlembela hwetu tukavasumile chakulya vanu ava vammalele?”
14 Na pachinu anepo pávele na valume vahwikîla malinga alufu nnyano.
Yesu nkuvahaulila vakuhundwa vake kuchidoni, “Vahaulile vanu vaikale matunji la
vanu malinga amsini-amsini.”
15 Vakuhundwa nkutenda uchocho, na vanu vammalele nkuikala pahi.
16 Yesu nkuitwala aila mikate nnyano na avala ahomba vavili, nkulola muha kuli-
hunde, nkuvibaliki na kuvimeyanya, nkuveng'a vakuhundwa vavayavanyije vanu.
17 Vanu vammalele nkulya nkusiba, nkulokotanya vibeduli vya maisalilo la mikate
na ahomba nkuumbajanga makalala kumi na mbili.

Yesu njo Kilisto, na nni lasima abanihwe na kuhwa (Matayo 16:13-28, Mako 8:27-9:1)

18 Liduva limo Yesu pánavele nkuyuwa weka, vakuhundwa vake vávele pamo
nanang'e. Yesu nkuvauja kuchidoni, “Dachi, vanu vàhaula kuva nangu nnani?”
19 Vakuhundwa nkunnyang'ula kuchidoni, “Vanu vanji vàhaula kuva wako nni
Yohana Nkúbatisa, na vanji vàhaula kuva wako nni Eliya na vanji vàhaula kuva wako nni
yumo wa manabii va machedo afufwîke.”
20 Henga Yesu nkuvauja kuchidoni, “Na mwenu muchidachi, nangu nnani?”
Petulo nkuyang'ula kuchidoni, “Wako njo Kilisto* uhalêke kwanga Nnungu.”
21 Yesu nkuvaduma vakuhundwa vake vanannyaulile munu woheyo habali aneyo.
22 Nkuvahaulila kuchidoni, “Mwana wa Munu àmbebanika namene na kuhitwa na
vasele va Vayahudi na makuhani vakulu na vakúhunda Sheliya. Vàmbemmwalala, na
liduva lya tatu lya kuhwa kwake àmbefufuka.”
23 Anepo nkuvahaulila vanu vammalele kuchidoni, “Munu woheyo akàlembela kun-
gupapata nangu, lasima alishukulu mwene, koka alitike nsalaba wake kila liduva,
angupapate.
24 Kwa kuva, munu alembêla kuupoha umi wake àmbeuyaha, henga munu ambeuyâha
umi wake ing'anya yang'une, àmbeupoha.
25 Dachi, munu àmbepata faida ntwani akàpata kila chinu cha pachilambo akuno
auyahìtè au awondongènge mwalehu umi ukee na ntululilo?
26 Kwa kuva, munu woheyo angwonêla nangu dihoni na mahundo langu, Mwana wa
Munu àmbemwonela dihoni munu aneyo pambeida, akuno avèlè na ukulu wake na ukulu
wa Atatake na ukulu wa malaika vake.
27 Nangu nìnnyaulilanga uhiu kuva, vanu vanji vaimidîle apano vakambekuhwa
mpaka vawone Ufalume wanga Nnungu.”

Kubadilika kwanga Yesu
(Matayo 17:1-8, Mako 9:2-8)

28 Bada ya maduva nane kutandikila liduva lyanatangwele malove anelo, Yesu
nkuntwala Petulo na Yohana na Yakobo, nkuhwena navo kulichinga unayuwa.
29 Yesu pánavele nkuyuwa, kumeho kwake nkubadilika, na inguwo yake
nkung'anyima namene muchi nng'anje wa ing'uva.
30 Upala, nkuhumila vanu vavili, Musa na nabii Eliya.
31 Vanu anevo váonekene muukulu wa kulihunde uvalonjela na Yesu kuyamba kuhwa
kwake kwambekutimisa aneko ku Yelusalemu mmaduva kadiki laîda.
32 Muuhiku anewo Petulo na vavake vávele nnuwono, pavatakatwike, nkuwona
ukulu wanga Yesu, na vanu vavili vaimidìlè nawe.
33 Anevo vanu pavachilekana na Yesu, Petulo nkunnyaulila Yesu kuchidoni,
“Nang'olo, nni chinu chambone namene hwetu tupwawe apano. Leka tudenge
migongwe mitatu, umo wako na umo wanga Musa na umo wanga Eliya.” Henga Petulo
akáchimala chachitangola.
34 Petulo pánavele nkutangola, nkuhaloka lihunde nkuvahinika. Vakuhundwa nkuy-
opa namene palichivahinika lihunde anelyo.
35 Nkupilikanika lidi kuhaloka nnihunde ulichidoni, “Ayuno njo Mwanangu unin-
tandwele.† Mpilikanile nang'e.”
36 Palinyalalike anelyo lidi, Yesu nkwonekana avèlè chihi weka. Vakuhundwa vake
nkulavika chihi munda anelo lavalawene na nanga pavanannyaulidile munu woheyo
mmaduva anelo.

Yesu ànnamya nnemba avêle na nanndenga
(Matayo 17:14-18, Mako 9:14-27)

---

* **9:20** Mana la Kilisto lola Luka 2:11 † **9:35** Unintandwele ìvele na mana kuva, vanu vánnolela Kilisto, na vino Nnungu àvenkumaiha kuva, Yesu njo Kilisto atondwelejîjwe na Nnungu.

37 Ulyamba wake, Yesu na avala vakuhundwa vake vatatu pavasulupwike nnichinga,
nkulikoja likuwa likulungwa lya vanu.
38 Munu yumo nnikuwa alila lya vanu nkunonoha lidi wachidoni, “Nkúhunda, chonde
ndolele mwanangu, kwa kuva nang'e nni mwanangu wa weka!
39 Myanda yohe nanndenga ànam'bebelua. Upala pam'bebelua, àntenda akute ding'uto
na kukwijula na kuhuma chihulu nkanya. Aneyo nanndenga ànam'baniha namene na
ànatima kunneka.
40 Ńnivayuwa vakuhundwa vako vammuse nanndenga, henga nanga pavahulwile.”
41 Yesu nkuyang'ula kuchidoni, “Mwenu mmanu mma chívelèkwà chikákulupila na
chihochedile! Dachi, nìmbeikala pamo na mwenu ungumpililila mpaka chakani?”
Anepo nkunnyaulila ayula munu kuchidoni, “Idanawe apano mwanalo.”
42 Ayula nnemba pachihwena pávèlè Yesu, nanndenga nkummatoha nnemba na
kuntenda akwijule. Yesu nkunkalipila ayula nanndenga, nkunnamya aneyo nnemba,
nkummuyiha kwa atatake.
43 Na vanu vammalele nkukangana namene kwa kudyona dimongo ding'ulu dya
Nnungu.

Yesu àlonjelela kavila kuyamba kuhwa kwake
(Matayo 17:22-23, Mako 9:30-32)

Vanu pavanavele nkukangana vitukutuku vyatendile Yesu, Yesu nkuvahaulila
vakuhundwa vake kuchidoni,
44 “Pilikanila sana alano malove lanimbennyaulila kuva, Mwana wa Munu àvele pepi
uhwena unakamujwa mmakono la vanu.”
45 Henga vakuhundwa vake nanga pavanamayite chilachiyamba malove latangwele,
kwa kuva lánipihwa kwa vanang'o uchinga vanalamale. Vanang'o nkuyopa kummuja
Yesu mana lake.

Alida nkulu?
(Matayo 18:1-5, Mako 9:33-37)

46 Bahi vakuhundwa nkutandilika kutahukana vene kwa vene kuva, alida nkulu
nnikuwa lyavo.
47 Yesu palamaite àlalá lavachiliuja mmitima yavo, nkuntwala mwana n'joko nkum-
mika pepi nanang'e.
48 Anepo nkuvahaulila vakuhundwa vake kuchidoni, “Munu woheyo ampwechelêla
mwana n'joko malinga ayuno ing'anya yang'une, aneyo àngupwechelela nangu, na munu
woheyo angupwechelêla nangu, aneyo àmpwechelela ayula angutumîle. Kwa kuva,
munu woheyo n'joko kupunda vammalele, aneyo njo nkulu kupunda vammalele.”

Munu akátahukana na mwenu aneyo àvele m'bali wenu
(Mako 9:38-40)

49 Yohana nkunnyaulila Yesu kuchidoni, “Nang'olo, tummwene munu yumo wavausa
anamindenga kwa lina lyako, hwetu nkunnimbija, kwa kuva nang'e akávele wa
nnikuwa lyetu lya vakuhundwa.”
50 Yesu nkunnyaulila kuchidoni, “Munannimbije, kwa kuva, munu woheyo
akátahukana na mwenu, aneyo àvele m'bali wenu.”

Vasamaliya vàhita kumpwechelela Yesu

51 Maduva la kutwaliwa kwa Yesu kuhwena kulihunde palanavele pepi kukamola,
Yesu nkukudungila namene kuhwena ku Yelusalemu.
52 Bahi nkuvatuma vajumbe vannongolelee. Avala vajumbe nkuukananga, nkuh-
wena kuchijiji chimo cha Vasamaliya uchinga vamwandalile kila chinu nchijiji anecho.
53 Henga vanu va chijiji anecho nanga pavanampwacheledile ing'anya vánimala kuva
Yesu àkudungidile kuhwena kuimanga ya ku Yelusalemu.

54 Henga Yohana na Yakobo vakuhundwa vanga Yesu, pavalawene anelo, nkummuja
Yesu kuchidoni, “Nang'olo, dachi ùnalembela tuuchemehije moto kuhaloka kulihunde
uvapije vammalele?”
55 Yesu nkuvalaukila vakuhundwa vake, nkuvakalipila.‡
56 Bahi nkuukananga nkuhwena kuchijiji chinji.

Galama ya kunnondola Yesu (Matayo 8:19-22)

57 Pavanavele mmwanda, munu yumo nkunnyaulila Yesu kuchidoni, “Nìmbekulondola
kwoheko kumbehwena.”
58 Yesu nkunnyaulila kuchidoni, “Macheta làvele na vivava, na vyuni vìvele na vitehi,
henga Mwana wa Munu akávele na pachinu pakuyewelela.”
59 Yesu nkunnyaulila munu yunji kuchidoni, “Ngupapate.” Henga aneyo munu
nkuhaula kuchidoni, “Nang'olo, nguleke hoti nguhwene kukaya nikansike atatangu.”
60 Henga Yesu nkunnyang'ula kuchidoni, “Valeke vanu vavêle muchi vànihwa vavasike
vahwîle vao, henga wako hwena ukauyanjaje Ufalume wanga Nnungu.”
61 Munu yunji nkunnyaulila Yesu kuchidoni, “Nang'olo, nangu nguchinikupapate,
henga nguleke nahoti nikavalaile vanu va nng'ande mwangu.”
62 Henga Yesu nkunnyaulila kuchidoni, “Munu woheyo atandilîka kulima koka nku-
lola kunyuma, aneyo akálembelewa mu Ufalume wa Nnungu.”

10

Yesu àvatuma vakuhundwa sabini na mbili

1 Bada ya anelo, Nang'olo Yesu nkuvatandola vanu vanji sabini na mbili* nkuvatuma
vavili-vavili vannongolele kila imanga na kila pachinu pachilambela ahwene.
2 Nkuvahaulila kuchidoni, “Mafuno làvele lohe, henga vakúfuna vàvele kadiki. Hambi,
nnyuwange Nang'olo wa mafuno avatume vakúfuna mmwelu wake.
3 Bahi hweneng'ana! Lola, nangu nìntumanga mwenu muchi angandolo ching'ati vanu
vayôha muchi mahoha.
4 Munanyakule dihela wala mpatila wala vilatu. Na nndila munalitinike umuvasal-
imila vanu.
5 Pamuinjila muing'ande yoheyo ivambempwechelela, tandilika kuvabaliki kwa
kuhaula kuchidoni, ‘Mmanu mma ing'ande aino mùùve na amani!’
6 Akàpwawa munu wa amani, bahi amani yenu ichiive pamo nanang'e, henga
akànapwawe, amani yenu ìmbemmuilanga mwenu mmene.
7 Ikalanga muing'ande aneyo, umulya na kukumbila chohecho chivambemwing'a,
kwa kuva, kila munu akôla madengo àlembelewa apwechele nshahala wake. Ikalanga
muing'ande imukamoledile, na munahame-hame kuuka ing'ande imo kuhwena
ing'ande inji.
8 Imanga yoheyo imumbeinjila na vanu nkumpwachelela, mwenu ilya chakulya
chohecho chivambemwing'a.
9 Valamye vagonjo vavelênge muimanga aneyo na muvahaulile kuchidoni, ‘Ufalume
wa Nnungu ùvele pepi na mwenu.’
10 Na imanga yoheyo imumbeinjila alafu vanu vake vanampwachelele, mwenu
hweneng'ana n'dindila dya imanga aneyo mukahaule kuchidoni,
11 ‘Litutunga lya imanga yenu livêle mmadodo letu tuvenkulipumunanga uchinga
lìive chimaiho kuva, mukávele na chinu mu Ufalume wa Nnungu. Henga mùlembelewa
mumale kuva, Ufalume wa Nnungu ùvele pepi na mwenu!’

---

‡ **9:55** Malemba lanji la kala làniyenjeja kutangola kuva, “Mukámayite isungu imuvenayo, kwa kuva, Mwana wa Munu akáidile unaondonganga umi wa vanu, henga unaupoha.” * **10:1** Malemba lanji la kala vàlembile kuva, vakuhundwa vávele sabini.

12 Nangu nìnnyaulila kuchidoni, liduva anelyo lya hukumu, vanu va imanga aneyo
vàmbepata asabu ing'ulungwa namene kupunda vanu va imanga ya ku Sodoma."

Dimanga dihitîle Malove Lambone (Matayo 11:20-24)

13 Yesu nkuhweneha kutangola kuchidoni, "Ole wenu mwenu mmanu mma imanga
ya Kolasini! Ole wenu mwenu mmanu mma imanga ya Betisaida! Kwa kuva, ikàchiva
masaibu latendêke kwenu mwenu ulatendeka kuimanga ya Tilo na ku Sidoni, vanu
vake vakaniikala pahi na kuwala magunila na kulipakalanga liu, kulanguja kuva
vànileka kutenda masambi.
14 Bahi nniduva lya hukumu, mwenu mùmbepata asabu ing'ulungwa namene
kupunda vanu va ku Tilo na ku Sidoni.
15 Na mwenu mmanu mma imanga ya Kapelinaumu, dachi mùtenda kuva
mùmbekwejwa mpaka muha kulihunde? Nanga! Mùmbesulupuhwa mpaka pachinu
pavanu vahwîle!"
16 Anepo Yesu nkuvahaulila vakuhundwa vake kuchidoni, "Munu ampilikanîla
mwenu, àngupilikanila nangu, na munu annyîta mwenu, àngushita nangu. Na munu
anguhîta nangu, munu aneyo ànnyita ayula angutumîle nangu."

Kuuya kwa vanu sabini na mbili

17 Bahi avala vakuhundwa sabini na mbili nkuuya akuno uvahangalala, uvahaula
kuchidoni, "Nang'olo, ata anamindenga vànatupilikana patuvaamulisa kwa lina lyako."
18 Yesu nkuvahaulila kuchidoni, "Nímmwene Nanchindenga wamatoka kuhaloka
kulihunde muchi nng'anje wa ing'uva.
19 Lola, nangu nìmpele mwenu mamulaka la kulivata mihongo na vivalavala na
kudilema dimongo dya mmongo wenu Nanchindenga, na nanga chinu chohecho
chimbemmenga.
20 Bahi munahangalale ing'anya anamindenga vànampilikana, henga hangalala kwa
kuva, malina lenu lànilembwa kulihunde."

Kuhangalala kwa Yesu (Matayo 11:25-27, 13:16-17)

21 Upala, Yesu nkuumbajwa ihangaladi kwa dimongo dya Umumu Wanaswe,
nkuhaula kuchidoni, "Atata, Nang'olo wa kulihunde na pachilambo, nakulombolela
kwa kuva vitukutuku anevyo ùvapihite vanu vavêle na lúnda na vavêle na elimu,
nkuvahunukulila vanu vavêle na mitima ivêle muchi vana vajoko. Elo Atata, kwa kuva,
njo chiukatapaliwije wako."
22 Yesu nkuhweneha kuvahaulila vanu kuchidoni, "Atatangu àngupele nangu vituku-
tuku vyammalele. Nanga munu ammaîte Mwana ikànave chihi Atata, na wala nanga
munu ammaîte Atata ikànave chihi Mwana chalumo na munu woheyo wanatandwele
Mwana kunnyunukulila."
23 Anepo Yesu nkuvalaukila vakuhundwa vake akuno vavèlè chihi vanang'o weka
nkuvahaulila kuchidoni, "Wasa mwenu muvyôna vitukutuku vimuvyona.
24 Kwa kuva, nangu nìnnyaulilanga kuva, manabii na vafalume vohe vánilembela kulona
lamulona mwenu, henga nanga pavanalawene, na vánilembela kulapilikana alano
lamupilikana mwenu, henga nanga pavanalapilikene."

Nfano wanga Nsamaliya wambone

25 Bahi nkúhunda yumo wa Sheliya nkuimila nkummuja Yesu wachinga anninge,
nkuchidoni, "Nkúhunda, ngutende dachi uchinga ngupate umi ukee na ntululilo?"
26 Yesu nkummuja kuchidoni, "Dachi, Sheliya yanga Musa ichidachi? Dachi, wako
ùiyelewa dachi?"

27 Ayula munu nkuyang'ula kuchidoni, “Ntamwe Nang'olo Nnungu wako kwa ntima
wako wammalele, na kwa isungu yako yammalele, na kwa dimongo dyako dyam-
malele, na kwa ding'ano dyako dyammalele. Na ntamwe nnyako malinga chulitamwa
umwene.”
28 Yesu nkunyang'ula kuchidoni, “Ùniyang'ula saana, bahi tènda uchocho nawako
uchiuve na umi ukávele na ntululilo.”
29 Henga ayula nkúhunda Sheliya álembela aliyavile haki, bahi nkummuja Yesu kuchi-
doni, “Dachi, nnyangu njo nnani?”
30 Yesu nkuyang'ula kuchidoni, “Pávele na munu yumo achihelela kuhaloka ku
Yelusalemu wahwena ku Yeliko. Pánavèlè nndila, vakúpalaula nkunkamula, nkummu-
langa dinguwo dyake na kumpanya, nkunneka avèlè pepi na kuhwa.
31 Kwa bahati nkuhumila kuhani yumo achihelela muindila uila, henga pammwene
ayula munu uvampanyile, nang'e nkupita kunyenje.
32 Uchocho nkuida na Mlawi yumo, pahwikile apala nkumwona ayula munu, uchо-
cho nanang'e nkupita kunyenje.
33 Henga Nsamaliya yumo ánavele mmwanda, nkuhwika pachinu anepo, pammwene
ayula munu nkummikila chididi.
34 Nkunnyengelekela, nkuhahulanga vilonda kwa mahuta na divayi, nkuvihunga.
Nkunkweja munnyama wake, nkumpelekeja kuing'ande ya kulala vayeni, nkum-
muuja.
35 Liduva lya vili, ayula Nsamaliya nkutwala dihela malinga dya nshahala wa maduva
mavili nkumwing'a nkwímilila ing'ande ya vayeni. Nkunnyaulila kuchidoni, ‘Mmuuje
ayuno munu, na chohecho chumbeyenjeja muha, nakuuihija panimbeuya.’ ”
36 Bahi Yesu nkummuja ayula nkúhunda Sheliya kuchidoni, “Wako wona dachi,
muanevo vanu vatatu, alida ánavele nnyake ayula munu uvampanyile vakúpalaula?”
37 Ayula nkúhunda Sheliya nkuyang'ula kuchidoni, “Ayula ammikidîle chididi na
kunnyangata njo nnyake.”
Yesu nkunnyaulila kuchidoni, “Na wako hwena ukatende uchocho.”

Yesu àvaongela Masa na Maliya

38 Yesu na vakuhundwa vake pavanavele mmwanda wa ku Yelusalemu, nkuhwika
pachijiji chimo. Nchijiji anecho nkupwechelewa na mmahe yumo uvanchema Masa.
39 Masa ávele na nnung'une uvanchema Maliya, anaikele pamadodo langa Nang'olo
walapilikanila mahundo lake.
40 Henga Masa ávenkudumba-dumba na madengo lohe. Bahi nkummwenele Yesu nkum-
muja kuchidoni, “Nang'olo, wako ukona kuva nnung'unwangu àndekedile madengo lohe
ungutenda weka? Nnyaulile anguyangate.”
41 Nang'olo nkunnyang'ula kuchidoni, “Masa, Masa, wako ùnadumba-dumba na kuva
na lipamba ing'anya ya vitukutuku vyohe.
42 Henga chìlembelewa chihi chitukutuku chimo bahi. Na Maliya àtandwele chituku-
tuku chambone namene chakambepakanyolwa.”

11

Yesu àvahunda vakuhundwa vake kuyuwa
(Matayo 6:9-13, 7:7-11)

1 Liduva limo Yesu ávele pachinu fulani àvenkuyuwa. Pamalidile kuyuwa nkuhundwa
yumo nkunnyaulila Yesu kuchidoni, “Nang'olo, tùkuyuwa utuhunde kuyuwa muchi
Yohana Nkúbatisa chavahundile vakuhundwa vake.”
2 Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Pamuyuwa tangola uvila,
‘Atata wetu wa kulihunde,
lina lyako litumbyangwe,

Ufalume wako uide.
3 Kila liduva utwing'e chakulya chimbetutoleja.
4 Utusamehe masambi letu,
kwa kuva, na hwetu tùnavasamehe vanu vatukosêla,
na patulingwa, unatuleke ututenda masambi.'*"
5 Anepo Yesu nkuvahaulila vakuhundwa vake kuchidoni, "Ikàva munu yumo nnikuwa lyenu àvele na nnyanjawake, nkummwenela kukaya kwake ching'ati chilo nkunnyaulila kuchidoni, 'Nnyanjawangu, chonde njadike mikate mitatu nakuiihija,
6 kwa kuva, nnyanjawangu ánavele mmwanda ànikamola kukaya kwangu na nangu nikávele na chakulya cha kumwing'a.'
7 Bahi ikàva aneyo nnyanjawake àmbeyang'ula chihi avèlè chihi nng'ande kuchi, 'Unangukambye-kambye! Nnango ùnichimwa, nangu na vanavangu tùnilala, nikachinguhulule kutakatuka nikwing'e chakulya.'
8 Nangu nìnnyaulilanga uhiu kuva, pamo na kuva akambetakatuka ing'anya ya kuva nang'e nnyanjawake, henga àmbetakatuka na kumwing'a vyammalele vyasikikidile kwa kuva, ànitumbama kunnyuwa.
9 Bahi nangu nìnnyaulilanga kuva, yuwanga na Nnungu achiamwing'ange, tahanga na mwenu muchimupate, hodikanga na mwenu muchimuchimuliwe.
10 Kwa kuva, kila munu ayûwa ànapewa, na atâha ànapata, na ahodîka ànachimuliwa.
11 Na mwenu anga atata, alida mmwenu mwanawe akànnyuwa ihomba àmbemwing'a nnyongo?
12 Au akànnyuwa liye, àmbemwing'a chivalavala?
13 Ikàva mwenu mmakutenda masambi, mùnimala kuveng'a vana venu vitukutuku vikatapele, dachi, Atata wenu wa kulihunde akambepunda namene kuveng'a Umumu Wanaswe vanu vannyûwa?"

Yesu na Nanchindenga
(Matayo 12:22-30, Mako 3:20-27)

14 Liduva limo Yesu ámmusa nanndenga anantendile munu ààve bubu. Nanndenga pammukile ayula munu nkutandilika kutangola, likuwa lya vanu nkukangana.
15 Henga vanu vanji nkuchidoni, "Nanchindenga†, nkulu wa anamindenga njo annyululîha nang'e kuvausa anamindenga."
16 Vanu vanji nkunninga Yesu kwa kunnyuwa alanguje chimaiho cha lisaibu chilangûja kuva dimongo dyake dìhaloka muha kulihunde.
17 Akuno Yesu alamaìtè lavachiliuja mmitima yavo, nkuvahaulila kuchidoni, "Kila ufalume ulumbâna wene kwa wene ùmbematoka, na vanu va ing'ande imo vakàlumbana, ing'ande aneyo ìmbeondongeka.
18 Dachi, ikàva Nanchindenga àlilumbanya mwene, ufalume wake ùmbekwimila dachi? Nangu ngùtangola uchocho ing'anya mwenu mùhaula kuva ngùusa anamindenga kwa dimongo dya Nanchindenga‡.
19 Mwenu mùhaula kuva nangu ngùvausa anamindenga kwa kuhululihwa na Nanchindenga, dachi, nnani avêng'a vanu venu dimongo dya kuvausa anamindenga? Bahi vanu venu mmene njo vambennyukûmu mwenu ing'anya ya malove lamutangwele.
20 Henga ikàva nangu ngùvausa anamindenga kwa dimongo dyanga Nnungu, bahi mumale kuva Ufalume wanga Nnungu ùnimwidilanga.
21 Munu avêle na dimongo pailolihija ing'ande yake kwa vikomanilo, vitukutuku vyake vikátwaliwa.

---

* **11:4** Pàvele Malemba lanji làhaula kuva, "henga utupohe mmakono mwanga ayula nkútenda lahakalenge."
† **11:15** Luka àlembile Belisabuli, lina litumîke kumwamba Nanchindenga. ‡ **11:18** Mana la Belisabuli lola Luka 11:15.

22 Henga akàida munu avêle na dimongo kumpunda nang'e nkupanyana nawe
ing'ondo na kunnema, àmbempakanyola vikomanilo vyake vyachilisingila na kutwala
litwala vitukutuku vyake.
23 Munu woheyo akávele pamo na nangu, aneyo ànangutahuka, na munu woheyo
akákunganya pamo na nangu, aneyo ànamwadilihanya."

Kuuya kwa nanndenga kwa munu
(Matayo 12:43-45)

24 "Nanndenga pammuka munu, àpita wadinguka-dinguka pachinu pakávele medi
wataha pachinu pakuyewelela, henga nanga papata. Anepo àlihaulila mwene muntima
kuva, 'Nìmbeuya kavila kuing'ande yangu inguilekile.'
25 Páùyà, àikoja aila ing'ande ipyailiwìjè na kila chinu chivikwìjè saana.
26 Anepo ànauka, nkunavatwala anamindenga avake saba vabaya kumpunda nang'e,
na vammalele vànahwena nkumwenda aneyo munu. Na hali ya kuntululilo ya munu
aneyo ììva ibaya kupunda hali yake inandi."

Wasa vanu valikamulîha lilove lya Nnungu

27 Yesu pachitangola uchocho, mmahe yumo nnikuwa alila lya vanu, nkunonoha lidi
wachidoni, "Wasa mmahe ayula akuvalêke na kukuyong'eja!"
28 Henga Yesu nkuyang'ula kuchidoni, "Wasa vanu avala vapilikâna lilove lyanga
Nnungu na kulikamuliha."

Chimaiho cha Yona
(Matayo 12:38-42)

29 Likuwa lya vanu palichihalija kuyenjejeka, Yesu nkuvahaulila kuchidoni, "Mwenu
nni mmanu mma chívelèkwà cha vanu vakútenda masambi, njo mana mùlembela nin-
nangujange chimaiho cha lisaibu, henga nanga pamumbelangujwa chimaiho chohecho
ikànave chihi achila cha nabii Yona.
30 Malinga nabii Yona chanavele chimaiho kwa vanu va ku Ninawi, njo uchocho
Mwana wa Munu chambekuva chimaiho kwa vanu va chívelèkwà achino.
31 Na liduva lya hukumu malukiya wa kusini, wa chilambo cha Sheba àmbeimila na
kuvasitaki vanu va chívelèkwà achino kuva vànikosela. Kwa kuva, nang'e ániida kuhaloka
chilambo cha kulehu kwida unapilikanila malove la lúnda la Nfalume Selemani, na
apano pàvele munu yumo nkulungwa kumpunda Nfalume Selemani.
32 Nniduva anelyo lya hukumu vanu va ku Ninawi vàmbeimila na kuvasitaki vanu va
chívelèkwà achino kuva vànikosela. Kwa kuva, vanu va ku Ninawi vánilekanga kutenda
masambi ing'anya ya mahubili la nabii Yona, na apano pàvele munu yumo nkulungwa
kumpunda nabii Yona!"

Meho njo chibatali cha mmili
(Matayo 5:15, 6:22-23)

33 Yesu nkuhweneha kutangola wachidoni, "Nanga munu achâcha chibatali
nkuchivika pachinu palipihite, au nkuchihinika lidebe, henga àchivika muha chipanda
wachinga vanu vainjîla nng'ande vawone nng'anje.
34 Meho lako njo chibatali cha mmili. Meho lako lakàva lumi, mmili wako wammalele
ùmbeumbala nng'anje. Henga meho lako lakàondongeka, mmili wako wammalele
ùmbeumbala lupi.
35 Bahi lyongolele, uchinga nng'anje uvêle nkati mwako unapindikuke kuva lupi.
36 Ikàva wako ùumbelwe na nng'anje nkati mwako bila kupwawa pachinu pohepo
pavêle na lupi, anepo wako ùmbelola saana malinga pachikulangajija chibatali."

Yesu àvasitaki Mafalisayo na Vakúhunda Sheliya
(Matayo 23, 1-36, Mako 12:38-40)

37 Yesu pamalidile kutangola, Nfalisayo yumo nkunkumbula Yesu kukaya kwake
akalye chakulya. Yesu nkuhwena, nkuikala kulya chakulya.
38 Nfalisayo aneyo ánikangana namene kumwona Yesu walya bila kukalava.
39 Bahi Nang'olo nkunnyaulila kuchidoni, “Mwenu Mafalisayo mùhahula chihi
mwawo na nkungu pannima, henga nkati mwenu mwòmbele chihi kupakanyola na
kutenda lahakalenge.
40 Mavelu mwenu! Dachi, Nnungu akatapajîje pawelu akee njo uyoyo akatapajîje
nkati?
41 Bahi hahulanga nkati mwenu kwa kuvayangata amahuvani, na mwenu
muchimuhahuke mwalehu.
42 Ole wenu mwenu Mmafalisayo! Kwa kuva, mwenu mùnajali namene kuhumya
asilimiya kumi ata kwa vitukutuku vijoko malinga vitakilo vya kukoleja muimbowa,
akuno umulekanga vitukutuku vya muhimu vya Sheliya, yani kuvatendela vanji haki
na kuntamwa Nnungu. Anelo njo lamulembelewa kulakamula bila kuleka kulatenda
na anelo lanji.
43 Ole wenu mwenu Mmafalisayo! Kwa kuva, mùnatamwa namene kuikala nafasi
dya kweshimika n'ding'ande dya kunnyuwila Nnungu na kusalimiwa kwa eshima
kusakoni.
44 Ole wenu! Kwa kuva, mùlandene na misati ikávele na alama, iluvâtwa na vanu bila
kumala kuva chinu chivêle nkati nni chibaya.”
45 Nkúhunda yumo wa Sheliya nkunnyaulila Yesu kuchidoni, “Nkúhunda, pautangola
uchocho, ututangolela na hwetu lahakalenge.”
46 Yesu nkunnyang'ula kuchidoni, “Ole wenu mwenu mmakuhunda Sheliya! Kwa
kuva, mùvatika vanu misigo iidôpa, akuno mmene mukàhulula kuinyakula. Mwenu
mmene mukányoloja kananga chala kuvayangata.
47 Ole wenu! Kwa kuva, mwenu mùdengela misati ya manabii uvanavawalele
anyakala venu.
48 Mwenu mmene nni mmashahidi mma àlalá lavanatendenge anyakala venu na
mùnakubaliana navo, kwa kuva vanang'o vánivawalala manabii na mwenu mùvadengela
misati yavo.
49 Bahi ing'anya ya anelyo, Nnungu kwa lúnda lwake átangwele kuchidoni,
‘Nìmbevapelekeja manabii na mitume, henga vanji vàmbevawalala na vanji vàmbevabaniha.’
50 Bahi vanu va chívelèkwà achino vàlembelewa vahukumiwe asabu ing'anya ya
kuwalalwa kwa manabii vammalele kutandikila pachiumbwije chilambo,
51 kutandikila kuwalalwa kwa Habilu mpaka kuwalalwa kwa Sakaliya anawalelwe
nnuwani lwa Ing'ande ya Nnungu, ching'ati Ing'ande ya Nnungu na chitala cha kuhumija
sadaka. Nangu nìnnyaulilanga uhiu kuva, vanu va chívelèkwà achino vàmbehukumiwa
asabu ing'anya ya kuwalalwa kwa vanu anevo vammalele.
52 Ole wenu mwenu Mmakuhunda Sheliya! Kwa kuva, mùvapakanywele vanu ntukulo
wa pachinu pakulihunda elimu. Na mwenu mmene mukáinjidile, na avala vachiinjîla
mùnivadivila vanainjile.”
53 Yesu paukile apala, Mafalisayo na Vakúhunda Sheliya nkulindamuka kunnyonga-
honga kwa kumuja vitukutuku vyohe,
54 uvachinga vapate kunkamula kwa lilove lyohelyo libaya lyambetangola.

12

Alembelêwa kuyopwa
(Matayo 10:26-33, 12:32, 10:19-20)

1 Muuhiku uwowo mmuluku wa maelufu la vanu vákojene pamo mpaka kutandilika
kukadambana. Yesu nkutandilika kutangola na vakuhundwa vake nahoti wachidoni,
“Lyongolelange na hamila ya Mafalisayo, yani ulamba wavo.
2 Kila chinu chihinikwîje chìmbehunukuliwa, na kila chinu chipihîjwe chìmbepihuliwa.
3 Bahi malove lamutangwele nnupi, vanu vàmbelapilikana chihi panng'anje, na achila
chimunyinyite nng'ande, chìmbeyanjajwa chihi palangele.
4 Nangu nìnnyaulilanga mwenu mmayanjavangu kuva, munavayope avala vahulûla
chihi kuuwalala mmili na lukoto nanga chinji chívahulùlà kuchitenda.
5 Henga nguchininnanguje ayula alembelêwa kuyopwa, nnyopange Nnungu avêle na
dimongo dya kummwalala munu, na akàmalila kummwalala ànahulula kunnyaha munu
mmoto wa Jihannamu. Nangu nìnnyaulilanga kuva, nnyopange nang'e.
6 Dachi, vyuni vijoko nnyano vikásumiswa chihi kwa dihela kadiki? Henga wala nanga
chuni kananga chimo chilivalîwa na Nnungu.
7 Henga mwenu ata isabu ya ulindo wa myuti yenu Nnungu àniimala. Bahi munayope,
kwa kuva, mwenu nni mma maana namene kupunda vyuni vyohe!
8 Nangu nìnnyaulilanga mwenu kuva, munu woheyo anguyambukîla nangu muyo mwa
vanu kuva nang'e nni wang'une, Mwana wa Munu achiannyambukile munu aneyo
muyo mwa malaika vanga Nnungu.
9 Henga munu angukâna nangu muyo mwa vanu, Mwana wa Munu achiankane
munu aneyo muyo mwa malaika vanga Nnungu.
10 Na munu woheyo antangolêla malove lahakalenge Mwana wa Munu, aneyo achi-
asamehewe. Henga munu ambenkufûlu Umumu Wanaswe, aneyo akambesamehewa.
11 Pavambenkamulanga na kumpelekejanga unansitaki n'ding'umbi dya ing'ande ya
kunnyuwila Nnungu na muyo mwa vajumbe na akútawala, munave na lipamba namuna
chimumbehwena unayang'ula au chimumbetangola.
12 Kwa kuva, uhiku uwowo Umumu Wanaswe achiannyunde chimulembelewa ku-
tangola.”

Nfano wa nkúpata livelu

13 Munu yumo nnikuwa alila lya vanu, nkunnyaulila Yesu kuchidoni, “Nkúhunda,
nnyaulile nkulwangu tuyavane mapala latulekedile atata wetu.”
14 Yesu nkunnyang'ula kuchidoni, “Nnyanjawangu, nnani anguvikîle nangu kuva
nkúhukumu au kuva munu wa kunnyavanyija vitukutuku vyenu?”
15 Yesu nkuhweneha kuvahaulila vanu vammalele kuchidoni, “Lyongolelange na
mulinyemye na tama ya dimali, kwa kuva, umi wanga munu ukáhalokana na dimali
dyohe dyavenadyo.”
16 Anepo Yesu nkuvahaulila nfano auno wachidoni, “Pávele na munu yumo nkúpata
ánavele na welu uvêle vilyo vyohe.
17 Aneyo nkúpata nkuva waliuja chimundamunda kuchidoni, ‘Vino ngutende dachi
na nangu nikávele na pachinu pakuvika vilyo vyangu vyammalele?’
18 Anepo aneyo munu nkulihaulila kuchidoni, ‘Nìmbetenda uvila, nìmbehadulanga
makangala langu, koka ngudenge lanji makulungwa namene, koka anemwo ngutaye
vilyo vyangu na vitukutuku vyangu vyammalele.
19 Koka anepo niuhaulile ntima wangu kuva, hambi ùvele na vitukutuku vyohe
vyulivikidile akiba kwa vyaka vyohe, vino yewelela, ilya, kumbila na uhangalale.’
20 Henga Nnungu nkuchidoni, ‘Livelu wako, chilo chanelo umi wako ùmbetwaliwa.
Dachi, vitukutuku anevyo vyulivikidile akiba vìmbekuva vyanga nnani?’ ”
21 Yesu nkumalilila kwa kutangola kuchidoni, “Uvila njo chava munu alivikîla akiba
ya vitukutuku vyohe, henga pameho panga Nnungu akávalangiwa kuva nkúpata.”

Tandilika kuukambi-kambila Ufalume wa Nnungu nahoti (Matayo 6:19-21,25-34)

22 Anepo Yesu nkuvahaulila vakuhundwa vake kuchidoni, “Bahi ing'anya ya anelyo, nangu nìnnyaulilanga kuva, munààve na lipamba ing'anya ya maisha lenu, kuva mùmbekulya chani au mùmbewala chani.
23 Kwa kuva, maisha lenu nni la mana namene, akee chihi kwajili ya chakulya weka. Na miili yenu nni ya mana namene akee chihi kwajili ya dinguwo weka.
24 Valolange anamikonda, nanga pavapanda wala nanga pavafuna na wala nanga pavavele na lichehe wala likangala. Henga Nnungu ànavalisa. Mwenu ni mma mana namene kupunda vyuni!
25 Alida mmwenu kwa kulikambya-kambya namene ànahulula kuyenjeja kananga lisaa limo mmaisha lake?
26 Na ikàva mukáhulula kutenda chinu chijoko malinga anecho, mwadachi mùnalikambyakambya ing'anya ya vitukutuku vinji?
27 Lalolange namuna mauwa chilakulumuka. Wala nanga palakola madengo na wala nanga palalitotela lene dinguwo. Henga nangu nìnnyaulilanga kuva, ata Nfalume Selemani pamo na ukulu wake wanavele nawo, henga nanga panawahite kuwajwa saana muchi liuwa limo mmauwa anelo.
28 Mwenu mmanu muvêle na ing'ulupa inyoko, ikàva Nnungu àlawaja uchocho mauwa la kumawelu lapwâwa chihi nelo, nundu nkuyahwa mmoto, dachi, Nnungu akambepunda kummwajanga mwenu saana?
29 Bahi munalikambyekambye namene kutaha chakulya au chikumbilo.
30 Kwa kuva, anevyo vyammalele njo vivátàhà namene vanu va pachilambo. Henga Atata wenu Nnungu ànimala kuva mùnisikikila anevyo.
31 Bahi tandilika kuukambi-kambila Ufalume wa Nnungu nahoti, na anelo lammalele Nnungu achiamwing'ange.
32 Mwenu likuwa lijoko, munayope! Kwa kuva, Atata wenu ànikatapaliwa kumwing'a mwenu Ufalume wake.
33 Sumisanga vimuvenavyo koka dihela muveng'e amahuvani. Likatapajije mipatila ya dihela ikákandika, na kulikondidya dimali kulihunde, kudikambemalilika. Aneko nkwiva akáingila na wala nanga vakoko vaondongânga.
34 Kwa kuva, apala padivele dimali dyako njo padimbeloleha ding'ano dyako.”

Vatumishi vannolêla nang'olo wavo

35 “Lihungange nkanda mmikundu vyenu uchinga mùùve tayali kutumika, na vibatali vyenu vììve uviyaka.
36 Mùùve muchi vanu vannolêla nang'olo wavo auye kuhaloka kuing'ole ya ulombi koka palambehodika, upopo vanchimulile.
37 Wasa vatumishi avala Nang'olo wavo pambekamola nkuvakoja vavèlè meho! Nangu nìnnyaulilanga uhiu kuva, nang'olo aneyo àmbelihunga nkanda nchikundu na kuvahaulila vaikalange uchinga valye, koka aide avatumikile.
38 Wasa vatumishi anevo, nang'olo wavo akàvakoja vapanganìkè ata kwauya ching'ati chilo au kulyamba!
39 Henga mwenu mùnimala kuva, kuikave mwene ing'ande waumala uhiku wambekwida nkwiva unaiva, akánanneke nkwiva watutumula ing'ande yake.
40 Na mwenu uchocho, lipanganihange kwa kuva, Mwana wanga Munu àmbekwida uhiku umukalolela mwenu.”

Ntumishi akulupîka na akákulupika (Matayo 24:45-51)

41 Petulo nkummuja Yesu kuchidoni, “Nang'olo, nfano anewo ùtwamba chihi hwetu au ùvamba na vanu vanji vammalele?”

42 Yesu nkuyang'ula kuchidoni, “Dachi, ntumishi alida akulupîka na avêle na
ding'ano? Nni ayula wammikile nang'olo wake kuvaimilila vatumishi vanji na kunnaija
aveng'e chakulya kwa uhiku ulembelêwa.
43 Wasa ntumishi aneyo ikàva pambeida nang'olo wake àmbenkoja watenda chalaiji-
jwe.
44 Nangu nìnnyaulilanga uhiu kuva, nang'olo aneyo àmbemmika ntumishi aneyo kuva
nkwímilila wa dimali dyake dyammalele.
45 Dachi, ìmbekuva dachi kwa ntumishi aneyo akàlihaulila kuva, ‘Nang'olo wangu
ànatima kuuya,’ nkutandilika kuvapanya vatumishi avake akuno walya na kukumbila
na kukalewa?
46 Nang'olo wa aneyo ntumishi àmbeuya nniduva lyakalolela na uhiku wakaumaite.
Àmbencheketanya vibeduli vivili ntumishi aneyo na kummika pachinu pavikwîje kwajili
ya vanu vakákulupila.
47 Bahi ntumishi amaîte chalembela nang'olo wake, henga analipanganihe, na ana-
tende chalembela nang'olo wake, aneyo ntumishi àmbeasibiwa namene.
48 Henga ntumishi ayula akámaite saana chalembela nang'olo wake, henga nkutenda
mambo lalembelêwa kuasibiwa, aneyo ntumishi àmbeasibiwa chihi kadiki. Kwa kuva,
munu apewîje vitukutuku vyohe àmbelongwa vyohe, na munu akamujîjwe vitukutuku
vyohe, àmbelongwa vyohe.”

Yesu àvatenda vanu vahapukane (Matayo 10:34-36)

49 “Nangu ngùidile unakumbanya moto pachilambo, na nangu nikanitamwa namene
niwone uyakile tayali!
50 Henga ngùvele na ubatiso wa ibanihwi ungulembelewa ngubatiswe, na nangu
nauhimukila namene mpaka panimbeutimisa.
51 Dachi, mwenu mùtenda kuva nangu ìniida uchinga nguide na amani pachilambo?
Nangu nìnnyaulilanga mwenu kuva, akee amani, henga ìniida uchinga nivatende vanu
vayavanyike.
52 Kwa kuva, kutandikila vino, vanu nnyano va ing'ande imo vàmbehapukana, vatatu
vàmbehapukana na vavili na vavili vàmbehapukana na vatatu.
53 Atata àmbehapukana na mwanawe wa chilume, na mwana wa chilume àmbehapukana
na atatake na mama àmbehapukana na mwanawe wa chimahe na mwana wa
chimahe àmbehapukana na anyokwe, na mukwe àmbehapukana na nkawake na mmahe
àmbehapukana na mukwe.”

Kulamala mahiku (Matayo 16:2-3)

54 Yesu nkuvahaulila vanu kuchidoni, “Pamulona mahunde ulahaloka m'bali wa
mangalibi, mùhaula kuva, ‘Imbula ìmbetonya,’ na ìnatonya.
55 Na pamulyona lipungo lya kusini ulipunga, mùhaula kuva, ‘Kùmbekuva na chi-
tukuta,’ na njo chiiva.
56 Mwenu mmakulilambilila! Mwenu mùnahulula kulauja hali ya hewa kwa
kuchiloleha chilambo na kumahunde, vino mwadachi mukáhulula kulamala mahiku
alano la vino?”

Patana na mmongo mwalo (Matayo 5:25-26)

57 “Mwadachi mwenu mùnalemwa kuchimala chitukutuku chambone cha kuchi-
tenda?
58 Kwa kuva, ikàva mmongo mwalo àkupelekeja kulukumbi unakusitaki, tumbama
kupatana nawe kabla mukànambihwika, ukanatende uchocho nkúhukumu àmbekupelekeja
kwa litiyala, na litiyala nkunakuchimila nnilungu.

59 Nangu nìkuhaulila kuva, anemwo ukambehuma mpaka paumbemalilila ulipa senti
ya ntululilo.”

13

Lekanga kutenda masambi munahwa

1 Mahiku anelo pávele na vanu vanannyaulidile Yesu habali dya vanu va Galilaya
vanavawalele Pilato pavachinnyumija Nnungu sadaka.
2 Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Dachi, mwenu mùtenda anevo Vagalilaya váwalelwe
namuna aneyo ing'anya vátenda lahakalenge namene kupunda Vagalilaya vanji vam-
malele?
3 Nanga, akee uchocho! Henga nangu nìnnyaulilanga mwenu kuva, mukanaleke
masambi, uchocho na mwenu muchimwondongwe.
4 Dachi, vanu kumi na nane vanamatokewije na nnala wa vakúlolihija aneko ku
Siloamu, nkuhwanga, mùtenda kuva vanang'o vátenda lahakalenge kupunda vanu vanji
váchiikala ku Yelusalemu?
5 Nanga, akee uchocho! Henga nangu nìnnyaulilanga mwenu kuva, mukànaleke
masambi, uchocho na mwenu muchimwondongwe.”

Nfano wa nnandi wa ntini ukápa vihepo

6 Anepo Yesu nkuvahaulila auno nfano wachidoni, “Pávele na munu yumo ánavele na
nnandi wa ntini mmwelu wake wa mizabibu. Munu aneyo nkuhwena unahepa vihepo
munnandi anewo, henga nanga panachikojije chihepo kananga chimo.
7 Bahi aneyo munu nkunnyaulila nkúlolihija welu kuchidoni, ‘Lola, achino chaka cha
tatu unguida ungulembela nguhepe vihepo munnandi auno, henga nikápata chihepo.
Vino uchekete! Mwadachi uhwenehe chihi kuutumila ulongo bule?’
8 Henga nkúlolihija welu nkunnyang'ula kuchidoni, ‘Nang'olo, namwaka uleke nahoti,
niulimile na kuutaila mbolea.
9 Na ukàpa vihepo mwaka uîda, ichiikatapale, na ukanape unaucheketa.’ ”

Yesu ànnamya mmahe Liduva lya Kuyewelela

10 Liduva limo lya Kuyewelela, Yesu ávenkuhunda muing'ande ya kunnyuwila Nnungu.
11 Upala, nkuhaloka mmahe anavele na nanndenga anantendile ahuvange kwa vyaka
kumi na nane. Mmahe aneyo álamele mongo na ikáchihululika kuudula wala kadiki.
12 Yesu pammwene aneyo mmahe, nkunchema, nkunnyaulila uvila, “Mama,
ùnihunguliwa kuhaloka muihuvangi yako!”
13 Yesu nkummikila makono aneyo mmahe, upala mmili wake nkuudukanga kavila,
nkutandilika kunnombolela Nnungu.
14 Nkulungwa wa ing'ande ya kunnyuwila Nnungu nkutunduwila ing'anya Yesu
ánnamije aneyo mmahe Nniduva lya Kuyewelela. Bahi nkuvahaulila vanu kuchidoni,
“Mwenu mùvele na maduva sita la kukola madengo. Bahi kamolanga mmaduva anelo
mukalamywe, henga munaide unalamywa Nniduva lya Kuyewelela.”
15 Anepo Nang'olo nkunnyang'ula aneyo nkulu kuchidoni, “Mwenu mmakulilam-
bilila! Dachi, alida mmwenu akánchimulila ung'ombe wake au punda wake nchitundu
Nniduva lya Kuyewelela nkumpelekeja unankumbija medi?
16 Ayuno mmahe achibanîhwa na nanndenga kwa myaka kumi na nane nni munu wa
nnitawa lya Iblahimu, dachi ikáchilembelewa alamywe ikànava Liduva lya Kuyewelela?”
17 Yesu patangwele anelo, vanu vammalele vachintahuka nkwonanga dihoni, henga
vanu vanji nkuhangalala ing'anya ya vitukutuku vyambone vya kukanganya vya-
tendile Yesu.

Nfano wa imbeyu inyoko ya haladali
(Matayo 13:31, Mako 4:30-32)

18 Anepo Yesu nkuvauja kuchidoni, “Dachi, Ufalume wanga Nnungu ùlandana na
chani? Dachi, niulandanye na chamani?
19 Ùvele muchi imbeyu ya haladali yanatwete munu yumo nkuipanda mmwelu wake,
nkumela na kukulumuka nkuva nnandi nkulungwa. Vyuni nkudenganga vitehi vyavo
n'dinavi dyake.”

Nfano wa hamila
(Matayo 13:33)

20 Yesu nkuuja kavila kuchidoni, “Dachi, Ufalume wanga Nnungu niulandanye na
chamani?
21 Ùlandana na hamila yanatwete mmahe yumo, nkuikundanya na uhu wohe wa
ngano, na lidonji lyammalele nkuumuka.”

Nnango uhonene
(Matayo 7:13-14, 21-23)

22 Yesu nkuhweneha mwanda wake kuhwena ya ku Yelusalemu wapitila n'dimanga
na mmijiji, wavahunda vanu.
23 Munu yumo nkummuja Yesu kuchidoni, “Nang'olo, dachi vanu vambepôhwa
vàmbekuva chihi kadiki?”
Yesu nkuyang'ula kuchidoni,
24 “Tumbama namene, muinjilile kwa kupitila nnango uhonêne, ing'anya vanu vohe
vàmbelembela kwinjila, henga nanga pavambehulula.
25 Mwene ing'ande palembeimila nkunachima nnango, mwenu mùmbeimila
chihi pawelu na kutandilika kuhodikanga, umuchidoni, ‘Nang'olo, tuchimulile
nnango.’ Henga nang'e àmbennyang'ula kuchidoni, ‘Nikánkamekenge mwenu wala
kumuhalokanga!’
26 Anepo njo pamumbennyaulila kuchidoni, ‘Hwetu njo tuvanu tuchilya na kukum-
bila chalumo na wako, na wako wanihunda n'dindila dya mmijiji vyetu.’
27 Henga nang'e àmbekuchidoni, ‘Nikánkamekenge mwenu wala kumuhalokanga!
Ukananga apano pang'une, mwenu mmammalele mmakutenda lahakalenge!’
28 Mwenu mùmbekuta na kuhaya meno, kwa kuva, mùmbemwona Iblahimu na Isaka
na Yakobo na manabii vammalele vavèlè mu Ufalume wa Nnungu, akuno mwenu
muyahìjwè pawelu!
29 Vanu vàmbeida kuhaloka mmipata yammalele ya chilambo, nkuikala na kulya
paing'ole mu Ufalume wanga Nnungu.
30 Anepo vanu vaonekâna hambi kuva vakulu, vàmbekuva va pahi, na vanu vohe
vaonekâna hambi kuva va pahi, vàmbekuva vakulu.”

Yesu chavatamwa vanu va imanga ya Yelusalemu
(Matayo 23:37-39)

31 Upala, Mafalisayo vanji nkummwenela Yesu nkunnyaulila kuchidoni, “Apano uka
uhwene pachinu panji, kwa kuva Nfalume Helode àlembela akuwalale.”
32 Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, “Hwena mukannyaulile Helode, akalamwîke muchi
nancheta kuva, ‘Nelo na nundu nìvausa anamindenga na kuvalamya vagonjo, na
palyamba nìmbemalila madengo langu.’
33 Nelo na nundu na palyamba, nangu ngùlembelewa nguhwenehe na mwanda wangu
wa ku Yelusalemu, kwa kuva, ikáhululika nabii vammwalalile pachinu panji ikànave
chihi ku Yelusalemu.
34 Mwenu mmanu mma ku Yelusalemu, mmanu mma ku Yelusalemu! Mwenu
mùvawalala manabii na kuvapanya mayanga avala vatumwîje kwenu mwenu. Myanda
yohe ànilinga kuvalopolela pamo vana venu muchi ung'uku chavautamila vana vake
paliungu dimapa dyake, henga mwenu nanga pamutamwije.

35 Lola, Ing'ande yenu ya Nnungu ìmbekuva lihame.* Na nangu nìnnyaulilanga kuva,
mukambengwona kavila mpaka pamumbehaula kuva, ‘Ubalikiwe wako uîda kwa lina
lya Nang'olo.’ ”

14

Yesu àannamya munu áchiuula ugonjo wa kuvimbanga

1 Liduva limo lya Kuyewelela, Yesu ápite unalya chakulya kukaya kwanga nkulungwa
yumo wa Mafalisayo, vanu nkuva uvannoleha namene Yesu.
2 Muyo mwanga Yesu, múvele na munu ánavele na ugonjo wa kuvimbanga mmili.
3 Yesu nkuvauja vakúhunda Sheliya ya Musa na Mafalisayo kuchidoni, “Dachi,
ìnaluhusiwa au ikáluhusiwa kunnamya munu Nniduva lya Kuyewelela?”
4 Henga vanang'o nkunyalala chihi. Yesu nkunkamula ayula n'gonjo, nkunnamya,
nkunnuhusu ahwene.
5 Anepo nkuvauja avala vanu kuchidoni, “Ikàva munu yumo mmwenu, mwanawe au
ung'ombe wake àmatokedile nchihima Nniduva lya Kuyewelela, dachi akambemmusa
nniduva anelyo?”
6 Henga vanang'o nanga pavanahulwile kunnyang'ula.

Yesu àvahunda vanu kuyamba kulisulupuha

7 Yesu pavawene vayeni vakumbuliwîje uvalitandolela viteng'u vya muyo, nkuva-
haulila kuchidoni,
8 “Munu akàkukumbula kuing'ole ya ulombi, unaikale chiteng'u cha muyo, uyopa
ànahaloka munu wa kwesimika namene kukupunda wako.
9 Mukànatende uchocho, àmbeida ayula ankumbwîle mmammalele mmavili
nkukuhaulila kuchidoni, ‘Mpishe ayu aikale.’ Anepo ùlembekwona dihoni paumbekuva
uhwena unaikala chiteng'u cha nnyuma.
10 Wako ukàkukumbulwa kuing'ole, ikala chiteng'u cha nnyuma, uchinga ayula
ankumbwîle pambehaloka akuhaulile kuchidoni, ‘Nnyanjawangu, ida uikale
mmiteng'u vya muyo.’ Anepo njo paumbetumbyangika pameho pavanu vammalele
vavêle anepo.
11 Kwa kuva, kila munu alitumbyânga mwene àmbesulupuswa, na munu alisulupûha,
àmbetumbyangwa.”
12 Anepo Yesu nkunnyaulila ayula munu ankumbwîle kuchidoni, “Pauteleka
chakulya cha muhi au nalyulo, unavakumbule ayanjavako wala anung'unuvako wala
alangavako wala avandikani mwalo vakúpata, kwa kuva, ukàtenda uchocho navanang'o
vàmbekukumbula wako kumakande lavo na kukulipa malinga chunavatendedile
vanang'o.
13 Henga wako pauteleka chakulya cha ing'ole, vakumbule amahuvani na vanu
valamele na vikwavi na vaputêle meho.
14 Ukàtenda uchocho, uchiubalikiwe, ing'anya vanang'o vakambehulula kukuui-
hija. Kwa kuva, Nnungu achiakuuihije nniduva alila livambefufuliwa vanu vambone
pameho panga Nnungu.”

Nfano wa ing'ole ing'ulungwa
(Matayo 22:1-10)

15 Munu yumo anaikele pachakulya pamo na Yesu papilikene malove anelo nkuhaula
kuchidoni, “Wasa munu ayula ambekûlya chakulya cha ing'ole mu Ufalume wa
Nnungu.”
16 Yesu nkunnyang'ula kuchidoni, “Munu yumo áteleke chakulya cha ing'ole
ing'ulungwa nkuvakumbula vanu vohe.

---

* **13:35** Munsitali auno Luka àlembile “ing'ande yenu,” ìnahululika àyamba Ing'ande ya Nnungu au imanga ya Yelusalemu.

17 Pauhwikile uhiku wa kulya chakulya cha ing'ole, ayula munu nkuntuma ntumishi
wake akavahaulile vakumbuliwîje kuva, ‘Idang'ana, kila chinu chìvele tayali.’
18 Henga vammalele nkuhitang'ana ing'anya kila munu ávele na madengo lake. Munu
ntandi nkunnyaulila ayula ntumishi kuchidoni, ‘Nangu nikambeida, ing'anya ngùsumile
welu, na ngùlembelewa nguhwene nikaulole, chonde ngùyuwa ungusamehe.’
19 Munu wavili nkuchidoni, ‘Nangu nikambeida ing'anya nìvasumile ang'ombe kumi
va kulimila, vino ngùvele nndila ngùhwena unavalinga, chonde ngùyuwa ungusamehe.’
20 Na munu yunji watatu nang'e nkuhaula kuchidoni, ‘Nangu nikambeida, ing'anya
ngùlombile uvino.’
21 Ayula ntumishi nkuuya nkunannyaulila nang'olo wake àlalá malove. Ayula
nang'olo papilikene uchocho nkuvisa, nkunnyaulila ntumishi wake kuchidoni,
‘Piyanya kuhwena n'dibalabala na n'dindila dya imanga ukaide na amahuvani na
vanu valamele na vaputêle meho na vikwavi.’
22 Ayula ntumishi nkuchidoni, ‘Nang'olo, lammalele lungulaijije ìnnilatenda, henga
mpaka vino nafasi ya kuikala ìvechinkupwawa.’
23 Ayula nang'olo nkunnyaulila ntumishi wake kuchidoni, ‘Hwena n'dibalabala na
n'dindila divêle pawelu imanga ukavakolokohe vanu vaide vainjile, uchinga ing'ande
yangu iumbale.
24 Nangu nìnnyaulilanga kuva, muvanu avala vanakumbuliwije patandi, wala nanga
munu kananga yumo ambeyêja chakulya cha ing'ole yangu.’ ”

Galama ya kumpapata Yesu
(Matayo 10:37-38)

25 Anepo makuwa makulungwa la vanu nkuva uvalondojana na Yesu. Yesu
nkupindikuka, nkuvahaulila kuchidoni,
26 “Munu woheyo alembêla kuva nkuhundwa wangu, henga akávele tayali kuha-
pukana na atatake na anyokwe na mmahe wake na anavake na anung'unuvake na
alumbuvake na ata maisha lake, aneyo akáhulula kuva nkuhundwa wangu.
27 Yani munu woheyo akánatamwe kuunyakula nsalaba wake na kungupapata, aneyo
akáhulula kuva nkuhundwa wangu.
28 Dachi, munu ntwani mmwenu alembêla kudenga nnala wa vakúlolihija, akámbeikala
pahi nahoti nkutenda isabu ya galama ya nnala wammalele, uchinga amale ikàva
achiave na dihela dya kumalilila?
29 Kwa kuva, akàtandilika chihi kuudenga nsingi koka anahulule kuumalilila nnala
anewo, vanu vammalele valôla vàmbennyeka,
30 uvachidoni, ‘Munu ayu àtandilike kuudenga nnala, henga nanga pahulwile ku-
umalilila.’
31 Dachi, nfalume alida ahwêna unapanyana ing'ondo na nfalume yunji, akáikala pahi
hoti nkukumbukilanya, ikàva matiyala lake alufu kumi lànahulula kupanyana na ayula
nfalume annyidîla avèlè na matiyala alufu ishilini?
32 Bahi akàona kuva akambehulula, àmbevatuma vajumbe vake vahwene kwanga
ayula nfalume yunji avèlè chihi kulehu, vakannyuwe pàáve na amani.
33 Uchocho, nanga munu mmwenu ambehulûla kuva nkuhundwa wangu, akànaleke
kila chinu chavenacho.”

Munyu wondongêke
(Matayo 5:13, Mako 9:50)

34 “Munyu nni chinu chambone. Henga inowi yake ikàhang'uka, dachi, ùmbetaywa
chamani uchinga inowi yake iuyile kavila?
35 Ukáfala kavila kananga kuutaya muulongo wala kuukundanya na mbolea. Henga
ùyahwa chihi kulehu.

Avêle na makutu la kupilikana, apilikane!”

15

Nfano wa ungandolo ayahîke (Matayo 18:12-14)

1 Liduva limo akútwala kodi vohe na vanu vohe vahaulîka kuva nni vakútenda masambi, vámmwenedile Yesu uchinga vampilikanile.
2 Henga Mafalisayo na vakúhunda Sheliya yanga Musa nkulindamuka kuhinginika uvachidoni, “Nnolange munu ayu àvapwechelela vakútenda masambi na kulya navo!”
3 Yesu nkuvahaulila auno nfano wachidoni,
4 “Dachi, alida mmwenu akàva na angandolo myamoja, nkumala kuva ungandolo yumo àniyahika, akambevaleka avala tisini na tisa kulilanga uvalya, nkuhwena unantaha ayula ayahîke mpaka amwone?
5 Na akàmwona àmbennyakula mmavala, akuno wahangalala.
6 Akàhwika kukaya, àmbevachema ayanjavake pamo na avandikani mwave, avahaulile kuchidoni, ‘Hangalala pamo na nangu, ing'anya ànimwona ungandolo wangu anayahike.’
7 Uchocho, na mwenu nìnnyaulilanga kuva, uvila njo chivambehangalala aneko kulihunde ing'anya ya nkútenda masambi yumo alekîle kutenda masambi. Vàmbennyangalalila namene aneyo munu kupunda vanu tisini na tisa valyôna kuva vambone, na vakálembelewa kuleka masambi.”

Hela ya nnyoyo iyahîke

8 “Dachi, ikàva mmahe yumo àvele na dihela kumi dya nnyoyo, nkunnyahika imo, àmbetenda dachi? Àmbechacha chibatali, apyaile ing'ande yammalele waitaha mpaka ayone.
9 Akàyona aneyo hela, àmbevachema ayanjavake na avandikani mwave na kuvahaulila kuchidoni, ‘Hangalala pamo na nangu ing'anya hela yangu inayahike ànìyona!’
10 Uchocho na mwenu nìnnyaulilanga kuva, uvila njo chivahangalala malaika va Nnungu ing'anya ya munu yumo alekîle masambi.”

Nfano wa mwana ayahîke

11 Yesu nkuhweneha kuvahaulila kuchidoni, “Pávele na munu yumo ánavele na vana vavili vachilume.
12 Ayula mwana n'joko nkunnyaulila atatake kuchidoni, ‘Atata, ning'e mapala langu.’ Bahi atata wavo nkuvayavanyija.
13 Palapite maduva kadiki, ayula n'joko nkusumisanga mapala lake lammalele nkuuka kuhwena chilambo cha kulehu, aneko nkudyondonga dihela dyake kwa maisha la uwaamba.
14 Pamalidile kila chinu chanavenacho, nkuhaloka indala ing'ulungwa nchilambo achila chammalele, nanang'e nkulindamuka kubanika.
15 Bahi nkuhwena kwanga mwenedi yumo wa aneko unayuwa chibaluwa, nanang'e nkumpelekeja kumawelu kwake unavachunga anguluve.
16 Aneyo mwana ánitamwa namene kulya makahi lavachilya anguluve, henga nanga munu anamwing'ile.
17 Bahi nkutandilika kulihimukila mwene, nkulihaulila kuchidoni, ‘Amadengo vangapi va atatangu vâlya, nkutolejwa na kulekelela, na nangu apano unguhwa na indala?
18 Nìmbeuka, nguhwene kwa atatangu nikannyaulile kuva, atata, nangu nìnkosedile Nnungu na wako mwalehu.
19 Nangu nikálembelewa kavila kuchemwa nimwanalo. Ngùtende muchi yumo wa vatumishi vako.’
20 Bahi nkutakatuka, nkuhwena kwa atatake.

Pánavele kulehu, atatake nkumwona, nkummikila chididi, nkuntukutila nkunkumbatila na kum'busu.
21 Ayula mwana nkunnyaulila atatake kuchidoni, ‘Atata, nangu nìnkosedile Nnungu na wako mwalehu. Nangu nikálembelewa kavila kuchemwa nimwanalo.’
22 Henga atatake nkuvahaulila vatumishi vake kuchidoni, ‘Piyanya kwida na inguwo ikatapêle na pete na vilatu mummwajange!
23 Koka muntwale ung'ombe anunîle munsinje, uchinga tulye na kuhangalala!
24 Kwa kuva, kwang'une mwanangu ávele muchi ànihila, henga vino mumi, na ávele muchi àniyahika, henga vino ànioneka.’ Bahi nkutandilika kuhangalalila.
25 Palachitendeka anelo, mwanawe nkulungwa ávele kumawelu. Pahwikile pepi na ing'ande, nkupilikana dihimu na vanu uvavina.
26 Nang'e nkunchema ntumishi yumo nkummuja kuchidoni, ‘Pàvele chinu chihumidîle?’
27 Ayula ntumishi nkunnyang'ula kuchidoni, ‘Nnung'uno ànìuya, na atatako ànsinjidile ung'ombe anunîle kwa kuva, mwanawe ànimmuila akuno avèlè mumi.’
28 Ayula mwana nkulungwa nkuvisa, nkuhita kwingila nng'ande. Bahi atatake nkuhuma pawelu nkunnyuwa aingile nng'ande.
29 Nang'e nkunnyang'ula atatake kuchidoni, ‘Lola, nangu ìnnikutumikila muchi ntumwa kwa vyaka vyammalele, na ìnnidikamula amuli dyako dyammalele. Henga ukánaning'a kananga imbudi yamwana nguhangalale chalumo na ayanjavangu!
30 Henga páidìlè ayu mwanalo aondongênge dihela dyako kwa makahaba, ùnsinjidile ung'ombe anunîle.’
31 Atatake nkunnyang'ula kuchidoni, ‘Mwanangu, wako ùvele pamo na nangu maduva lammalele, na kila chinu chinguvele nacho, nni chako.
32 Hwetu tùlembelewa tuhangalale na kushangilila kwa kuva, nnung'uno ávele muchi ànihwa, henga vino mumi na ávele muchi àniyahika, henga vino ànioneka.’ ”

16

Nfano wa nkwímilila akalamwîke

1 Yesu nkuvahaulila vakuhundwa vake kuchidoni, “Pávele na nkúpata yumo ánavele na nkwímilila wake. Aneyo nkúpata vánnyaulidile kuva nkwímilila wake àondonganga dimali dyake.
2 Aneyo nkúpata nkunchema nkwímilila wake nng'ande, nkummuja kuchidoni, ‘Malove ntwani ala langupilikana kukwamba wako? Humya isabu ya dimali dyangu dyammalele, kwa kuva, wako ukambekuva nkwímilila wangu kavila.’
3 Ayula nkwímilila nkuliuja kuva, ‘Vino ngutende dachi? Kwa kuva, nang'olo wangu àmbenguvinganga madengo, na dimongo dya kulima nikávenajo, na kuyuwa-yuwa nangu ngwòna dihoni.
4 Vino ìnnimala chakutenda uchinga panimbevingangwa madengo vanu vàngupwechelele mmakande lavo.’
5 Anepo nkuvachema yumo-yumo vanu vammalele vachivalonga nang'olo wake. Nkutandilika kummuja ntandi kuchidoni, ‘Nguhaulile, nang'olo wangu àkulonga chinu ntwani?’
6 Nang'e nkuyang'ula kuchidoni, ‘Milengelo myamoja ya mahuta la seituni.’ Ayula nkwímilila nkunnyaulila kuchidoni, ‘Ikala pahi utwale baluwa yako ya mapatano la lideni, uleembe kuva ùlongwa milengelo amsini.’
7 Nkummuja wavili kuchidoni, ‘Wako ùlongwa chinu ntwani?’ Nang'e nkuyang'ula kuchidoni, ‘Magunila myamoja la ngano.’ Ayula nkwímilila nkunnyaulila kuchidoni, ‘Ikala pahi utwale baluwa yako ya mapatano la lideni, uleembe kuva ùlongwa magunila samanini.’

8 Bahi ayula nang'olo nkunnombolela namene ayula nkwímililа akákulupika, ing'anya
ya lúnda lwake. Kwa kuva, vanu va chilambo achino vàtumila namene lúnda pavakola
madengo na avao, kupunda vanu va Ufalume wa Nnungu*."
9 Bahi Yesu nkuhweneha kutangola kuchidoni, "Nangu nìnnyaulilanga kuva, tùmilanga
dimali dya pachilambo kwa kuvatenda vanu kuva ayanjavenu, uchinga padimbehila,
vanang'o vampwechelange mmakao lakávele na ntululilo.
10 Munu woheyo akulupîka kwa lijoko namene, ànahulula kukulupika na kwa liku-
lungwa mwalehu. Na munu woheyo akákulupika kwa lijoko namene, akáhulula
kukulupika na kwa likulungwa.
11 Mukànakulupike kwa dimali dya pachilambo, dachi, nnani ambehulûla kunkulupi-
langa mwenu, nkumwing'anga mali ya uhiu ya kulihunde?
12 Na ikàva mukáhulula kukulupika n'dimali dya munu yunji, dachi, nnani ambe-
mwing'ânga mali yenu mmene?
13 Nanga ntumishi ahulûla kuvatumikila anang'olo vavili. Kwa kuva, akàtenda
uchocho, àmbemmenga yumo na kuntamwa yunji au àmbekamulana na yumo na kunsalau
yunji. Mwenu mukambehulula kuntumikila Nnungu akuno umuditumikila na dimali."
14 Bahi Mafalisayo pavapilikene malove anelo nkuntendela Yesu mang'wanyu kwa
kuva, vanang'o nni vanu vaditâmwa namene dimali.
15 Yesu nkuvahaulila kuchidoni, "Mwenu mùlilanguja kwa vanu kuva mmambone
pameho pa Nnungu, henga Nnungu àniimala mitima yenu, kwa kuva, chinu chionekâna
kuva chambone pameho pavanu, pameho panga Nnungu nni chinu chichîmwa
namene."

Sheliya na Ufalume wa Nnungu
(Matayo 11:12-13, 5:31-32, Mako 10:11-12)

16 "Sheliya yanga Musa na malemba la manabii lánihubiliwa mpaka mmahiku langa
Yohana Nkúbatisa. Bahi kutandikila mahiku anelo langa Yohana, Malove Lambone la
Ufalume wanga Nnungu lànahubiliwa, na kila munu ànatumbama kuinjila muufalume
anewo.
17 Henga ìnipeyapeya namene chilambo na lihunde kupita kuliko kuuka sehemu
inyoko ya lilove mu Sheliya ya Musa.
18 Nnume woheyo annêka n'jawe, nkunannomba mmahe yunji, aneyo àlalá ugoni, na
kila nnume annômba mmahe alekwîje, nanang'e àlalá ugoni."

Nfano nkúpata na Lasalo

19 "Pávele na munu yumo nkúpata, achiwala dinguwo digalîka namene na kupoka
maduva lammalele.
20 Na pávele na munu yunji mmahuvani lina lyake Lasalo. Munu aneyo ávele na
vilonda mmili wammalele, na álala chihi pannango wanga ayula nkúpata.
21 Aneyo munu ánatamwa namene kulya makombo lamatwêke pameza yanga ayula
nkúpata. Ata ang'avanga vánaida uvannamba vilonda vyake.
22 Bahi ayula mmahuvani nkuhila, malaika nkuntwala nkunammika pachinu pávèlè
Iblahimu. Na ayula nkúpata nanang'e nkuhila, nkunsika.
23 Ayula nkúpata pánavele nkubanihwa namene pachinu pavanu vahwîle, nkukusum-
bula meho, nkumwona Iblahimu kwa kulehu, akuno Lasalo avèlè pamo na Iblahimu.
24 Bahi ayula nkúpata nkunonoha lidi wachidoni, 'Atata Iblahimu, ngùvikile chi-
didi, ntùme Lasalo àchuvike chala chake mmedi, alupoje lulimi lwangu, kwa kuva,
mbènkubanihwa namene mmoto auno.'

---

* **16:8** Munsitali auno kwa Chigiliki Luka àlembile, vana va uhiku auno, na vana va nng'anje. Anepo Luka àvayamba
vanu vakávele va Nnungu, na vanu va Ufalume wa Nnungu.

25 Henga Iblahimu nkunnyang'ula kuchidoni, ‘Mwanangu, kumbukila kuva, wako
punavele mumi pachilambo úpete mambo lambone, henga Lasalo ápete mambo lakávele
lambone, henga vino àvenkutujwa ntima wake apano na wako ùvenkubanihwa namene.
26 Pamo na anelo, aneko kumuvele mwenu na akuno kutuvele hwetu paching'ati
pàvikwije lipondo likulungwa namene, uchinga vanu valembêla kuuka akuno kwida
aneko vanahulule, na valembêla kwida akuno kuhaloka aneko vanahulule.’
27 Ayula nkúpata nkuchidoni, ‘Hambi Iblahimu atatangu, nakuyuwa namene untume
Lasalo ahwene kukaya kwa atatangu,
28 aneko kùvele anung'unuvangu nnyano, nnuhusu ahwene akavadume uyopa
vànaida pachinu apano pakubanihwa!’
29 Henga Iblahimu nkuchidoni, ‘Anung'unuvako vàvele na malemba langa Musa na
manabii la kuvaduma, valeke valapilikanile anelo.’
30 Ayula nkúpata nkuchidoni, ‘Iblahimu atatangu, anelo weka lakátosa. Henga
akàhwena munu kuhaloka akuno kukuhwa vachivaleke masambi lavo.’
31 Iblahimu nkunnyaulila kuchidoni, ‘Vakanalapilikane malemba langa Musa na
manabii, ata kwahwena munu kuhaloka kwa vanu vahwîle, vakambempilikana.’ ”

17

Yesu àvahunda vanu kusamehe masambi (Matayo 18:6-7, 21-22, Mako 9:42)

1 Yesu nkuvahaulila vakuhundwa vake kuchidoni, “Mambo lavakuvâja vanu kutenda
masambi lasima laide, henga ole wake munu ambetendîha laide.
2 Ikàvele wasa munu aneyo ahungwe liyanga likulungwa lya kuhayila muukoti na
kuyahwa m'bahali, kuliko kuntenda yumo wa avano vajoko alikuvale kwa kutenda
masambi.
3 Bahi ing'anya ya anelyo, lichungange!
Ikàva nnung'uno ànikukosela, n'dume, na akàleka kutenda makosa lake, nsamehe.
4 Ata kuiva àkukosedile myanda saba nniduva limo, nkukuidila kwa myanda saba
wakuhaulila kuva, ‘Ngusamehe,’ wako nsamehe.”

Mahundo layâmba ing'ulupa

5 Mitume nkunnyaulila Nang'olo Yesu kuchidoni, “Tuyenjeje ing'ulupa.”
6 Nang'olo nkuvayang'ula kuchidoni, “Kuikavele umuva na ing'ulupa inyoko malinga
imbeyu ya haladali, mukaniuhaulila nsulufaji auno kuva, ‘Daboka ukalipandikije
m'bahali,’ na unang'o ukanimpilikana.”

Madengo la ntumwa

7 “Ikàva munu yumo mmwenu àvele na ntumwa wake alîma mmwelu au achûnga
dingandolo, dachi, pauya kuhaloka kumawelu ànnyaulila kuva, ‘Ida chihi uikale ulye
chakulya?’
8 Nanga! Henga àmbennyaulila kuva, ‘Tandilika kungutalakela chakulya nahoti, koka
ulipanganihe uchinga ungutumikile panimbekuva ungulya na kukumbila, nikàmalila
kulya koka ulye wako.’
9 Dachi, wako ùtenda aneyo nang'olo achianshukulu ntumwa aneyo ing'anya ya kuva
ànilatenda àlalá lannyaulidile alatende?
10 Bahi namwenu uchocho, mukàmalila kukola madengo lamutumwije kulatenda
kachidoni, ‘Hwetu nni tuvatumishi chihi tukálembelewa kutumbyangwa, tùtendile chihi
madengo latulembelewa kulatenda bahi.’ ”

Yesu àvalamya amangundula kumi

11 Yesu pánavele nndila kuhwena ku Yelusalemu nkupita ching'ati chilambo cha ku
Samaliya na chilambo cha Galilaya.

12 Pánavele nkuinjila pachijiji fulani, nkunnyidila vanu kumi vánavele na mangundula,
nkuimilanga kulehu kadiki na pávèlè nang'e,
13 nkunonohanga lidi uvachidoni, “Yesu, Nang'olo, tùvikile chididi!”
14 Yesu pavawene nkuvahaulila kuchidoni, “Hweneng'ana mukalilanguje kwa
makuhani.”
Pavanavele nkuhwena, nkulamyangwa.
15 Munu yumo muavala kumi pawene kuva ànilama, nkuuya kwanga Yesu wanonoha
lidi wannombolela Nnungu.
16 Nkuhunama muyo pamadodo langa Yesu akuno wanshukulu. Na munu aneyo ávele
Nsamaliya.
17 Yesu nkuuja kuchidoni, “Dachi, vakanalamijwe vammalele kumi? Hambi vanji tisa
vàvele kwachi?
18 Dachi, nanga vanu vanji vauyite unanshukulu Nnungu ila uyoyu mmidi bahi?”
19 Yesu nkunnyaulila ayula munu kuchidoni, “Imila uhwene, ing'ulupa yako
ìnikulamya.”

Kuida kwa Ufalume wa Nnungu (Matayo 24:23-28,37-41)

20 Mafalisayo fulani nkummuja Yesu kuchidoni, “Ufalume wa Nnungu ùmbeida
chakani?” Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, “Ufalume wa Nnungu ukáida kwa namuna
yonekana kwa meho.
21 Nanga munu ambehaûla kuva, ‘Ùvele apano!’ au, ‘Ùvele apala!’ Kwa kuva, Ufalume
wa Nnungu ùvele nkati mwenu*.”
22 Bahi Yesu nkuvahaulila vakuhundwa vake kuchidoni, “Mahiku làvenkwida lamum-
belambela namene mumwone kavila Mwana wa Munu, henga mukambemwona
mmahiku anelo.
23 Vanu vanji vàmbennyaulilanga kuva, ‘Àvele apala!’ au, ‘Àvele apano!’ Henga mwenu
munauke na wala munavapapate.
24 Kwa kuva, kwida kwanga Mwana wa Munu kùmbekuva muchi nng'anje wa ing'uva
chuhumila gafula kumahunde na kulangaja kuhaloka m'bali umo mpaka unji.
25 Henga àlembelewa atandilike kubanika namene hoti, na kuhitwa na vanu va
chívelèkwà achino.
26 Malinga chiinavele mmahiku langa Nuhu, njo chiimbekuva mmahiku la kwida
kwanga Mwana wa Munu.
27 Mahiku anelo vanu vánalya na kukumbila, vánalomba na kulombwa mpaka uhiku
aula wanaingidile Nuhu musafina†, livambwe nkuida nkuvaondonganga mwalehu
vanu vammalele.
28 Mahiku anelo làmbekuva muchi chilanavele mahiku langa Lutu. Vanu vánalya na
kukumbila, vánasuma na kusumisa, vánapanda dimbeyu na kudenga.
29 Henga liduva alila lyanaukile Lutu ku Sodoma, moto na baluti iyâka vínisulupuka
muchi imbula kuhaloka kulihunde nkuvaondonganga mwalehu vanu vammalele.
30 Bahi uvila njo chiimbekuva nniduva anelyo lyambehunukuliwa Mwana wa Munu.
31 Liduva anelyo munu avêle muha ing'ande analitinike kwa kutukutila nng'ande
unatwala vitukutuku vyake. Na avêle kumawelu nanang'e uchocho, anauye kukaya.
32 Kumbukilanga àlalá lanankojije n'jawe Lutu!
33 Munu woheyo alembêla kuupoha umi wake, aneyo achiauyahe, na munu woheyo
ambeuyâha umi wake, aneyo achiaupohe.
34 Nangu nìnnyaulilanga kuva, chilo anecho vanu vavili vàmbekuva valèlè chinanda
chimo, yumo àmbetwaliwa na yunji àmbelekwa.

---

* **17:21** Kwa Chigiliki, “Ufalume wa Nnungu ùvele nkati mwenu,” ìnahululika kuva na mana kuva, tayali ùvele mmwenu. † **17:27** Kumala lohe namene kuyamba safina ya Nuhu, soma Ntandiliko 6:7

35 Vamahe vavili vàmbekuva pamo uvahaya ntama nniyanga, yumo àmbetwaliwa na
yunji àmbelekwa. [
36 Vanu vavili vàmbekuva mmwelu, yumo àmbetwaliwa na yunji àmbelekwa.]‡”
37 Vakuhundwa nkummuja Yesu kuchidoni, “Kwachi Nang'olo?” Nanang'e nku-
vayang'ula kuchidoni, “Pauvele ntuhi, njo pavambekojana vipungo.”

18

Nfano wa nkúhukumu na nannidi

1 Anepo Yesu nkutumila nfano kuvahunda vakuhundwa vake kuvalanguja kuva
vàlembelewa vannyuwe Nnungu uhiku wammalele bila kukata tama.
2 Nkuvahaulila kuchidoni, “Muimanga fulani múvele na nkúhukumu yumo
akáchinnyopa Nnungu wala kuvatamwa vanu.
3 Na muimanga uyoyo múvele na mmahe nannidi. Mmahe aneyo áhwena-hwena
kwanga ayula nkúhukumu bila kukata tama wannyuwa kuchidoni, ‘Chonde nangu
nìkuyuwa utende haki kati yangu na mmongo mwangu.’
4 Kwa maduva lohe ayula nkúhukumu nkuva wahita kunnyangata ayula mmahe,
henga kuntululilo nkulitangolela mwene chimunda-munda wachidoni, ‘Pamo na kuva
nangu nikánnyopa Nnungu na wala kuntamwa munu woheyo,
5 henga kwa kuva ayu mmahe ànanguhopeja, nguchinimwing'e chivêle chake, uchinga
anaide apano wanguhopeja!’ ”
6 Nang'olo Yesu nkuhweneha kutangola kuchidoni, “Lola namuna chanahawile ayula
nkúhukumu akátenda haki.
7 Dachi, Nnungu akambeveng'a haki yavo vanu vake vavatandwêle, vankutîla chilo
na muhi? Dachi, achiatime kuvayangata?
8 Nangu nìnnyaulilanga kuva, achiapiyanye kuveng'a haki yavo. Henga dachi, Mwana
wa Munu pambeida achiaikoje ing'ulupa pachilambo?”

Nfano wa Nfalisayo na nkútwala kodi

9 Yesu nkuvahaulila nfano auno vanu valyôna kuva vambone na kuvasalau vanu
vanji,
10 wachidoni, “Vanu vavili vániyomboka kuhwena ku Ing'ande ya Nnungu unayuwa,
yumo ávele Nfalisayo na yunji ávele nkútwala kodi.
11 Ayula Nfalisayo nkuimila, nkuyuwa chimundamunda wachidoni, ‘Wako Nnungu,
nakushukulu kwa kuva nangu nikávele muchi vanu vanji, malinga vakwiva, vatênda
lahakalenge na valâla ugoni, na wala nikávele muchi ayu nkútwala kodi.
12 Nangu ngùfunga maduva mavili kwa lijuma, na nahumya asilimiya kumi ya
vitukutuku vyangu vyammalele víngupàtà.’
13 Henga ayula nkútwala kodi nkuimila kulehu, na wala nanga panalingile kananga
kulola meho lake kulihunde, henga alipanyile-panyile chihi pachihuva kwa kuli-
hinginikila wachidoni, ‘Nnungu, ngùvikile chididi nangu nguvêle na masambi!’ ”
14 Yesu nkuchidoni, “Nangu nìnnyaulilanga kuva, ayula nkútwala kodi ápite kukaya
kwake akuno Nnungu wamwona kuva wambone, henga akee ayula Nfalisayo.
Kwa kuva, kila munu alitumbyânga mwene, àmbesulupuswa, na munu alisulupûha,
àmbetumbyangwa.”

Yesu àvabaliki vana vajoko
(Matayo 19:13-15, Mako 10:13-16)

15 Vanu vanji nkuvapelekeja vana vajoko kwanga Yesu uchinga avabaliki kwa ku-
vavikila makono. Vakuhundwa vake pavalawene anelo nkuvakalipila avala vanu.

‡ **17:36** Malemba lanji la kala lakávele nsitali wa 36.

16 Henga Yesu nkuvachema vana vajoko vammwenele, nkuhaula kuchidoni,
“Valekange anevo vana vajoko vaide kwang'une, wala munavadivile, kwa kuva,
Ufalume wanga Nnungu nni wa vanu vavêle muchi vavana ava.
17 Nangu nìnnyaulilanga uhiu kuva, munu woheyo akáupwechela Ufalume wanga
Nnungu muchi mwana n'joko, nanga pambeinjila mu Ufalume anewo.”

Kijana nkúpata
(Matayo 19:16-30, Mako 10:17-31)

18 Nkulu yumo wa Chiyahudi nkummuja Yesu kuchidoni, “Nkúhunda wambone,
ngutende chamani uchinga niupate umi ukee na ntululilo?”
19 Yesu nkunnyaulila kuchidoni, “Ing'anya ntwani ùnguchema wambone? Nanga
munu wambone ila Nnungu weka.
20 Wako ùnidimala amuli dya Nnungu dihaûla kuva, ‘Unalale ugoni, unawalale, unaive,
unahumye ushahidi wa kulambila na mweshimu atatako na anyoko.’ ”
21 Nang'e nkuyang'ula kuchidoni, “Amuli anedyo dyammalele ènnidikamula kutandik-
ila ujoko wangu.”
22 Yesu papilikene anelo nkunnyaulila kuchidoni, “Wako ùisaliwije na chinu chimo
chukanambitenda. Hwena ukasumise kila chinu chuvenacho, koka dihela uvayavile
amahuvani, anepo unava na dimali kulihunde, koka uide ungupapate.”
23 Henga ayula munu papilikene anelo, nkupoyoka namene ing'anya ávele na dimali
dyohe.
24 Yesu pammwene ayula munu apoyweke nkuchidoni, “Ènikamajanga namene
vakúpata kuinjila mu Ufalume wanga Nnungu!
25 Kwa kuva, ìnipeyapeya namene kwa nnyama uvanchema ungamila kupita
nchitonono cha chitotelo kuliko nkúpata kuinjila mu Ufalume wa Nnungu.”
26 Vanu vammalele pavapilikene anelo nkuuja kuchidoni, “Ikàva uchocho, nnani bahi
ambehulûla kupohwa?”
27 Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, “Lakáhululika kutendeka kwa dimongo dya
chimunu, Nnungu ànahulula kulatenda lammalele.”
28 Anepo Petulo nkunnyaulila Yesu kuchidoni, “Lola, hwetu tùlekile vitukutuku vyetu
vyammalele nkukupapata!”
29 Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Nangu nìnnyaulilanga uhiu kuva, munu woheyo
ailekîle ing'ande yake au mmahe wake au anung'unuvake au vammalêke au vavana
ing'anya ya Ufalume wa Nnungu,
30 àmbepata vyohe namene mmaisha alano la vino, na mahiku laîda àmbepata umi ukee
na ntululilo.”

Yesu àtangola mwanda watatu kuyamba kuhwa na kufufuka kwake
(Matayo 19:17-20, Mako 10:32-34)

31 Yesu nkuvatwala vakuhundwa vake kumi na mbili nkuhwena navo pannyenje,
nkuvahaulila kuchidoni, “Pilikananga! Tuvenkuyomboka kuhwena ku Yelusalemu,
aneko kila chinu chilembwîje na manabii kumwamba Mwana wa Munu chimbena-
timiswa.
32 Ambekamujwa kwa vanu vakávele Vayahudi koka vantendele mang'wanyu na
kuntangolela lahakalenge na kunsunila mata,
33 na kunsulubula koka vammwalale, henga liduva lya tatu lya kuhwa kwake ambe-
fufuka.”
34 Henga vakuhundwa vake nanga pavanamaite chinu chohecho, kwa kuva,
vánipihwa mana lake na nanga pavanamayite Yesu amba chamani.

Yesu ànnamya munu aputêle meho
(Matayo 20:29-34, Mako 10:46-52)

35 Yesu pánavele pepi na imanga ya ku Yeliko, munu yumo anaputêle meho áikele
nnyenje indila wayuwa nsada.
36 Papilikene likuwa lya vanu ulipita nkuuja kuchidoni, “Kùvele chamani?”
37 Nkunnyang'ula, kuchidoni, “Yesu wa ku Nasaleti àvenkupita.”
38 Nang'e nkunonoha lidi wachidoni, “Yesu, n'dukuluwe Nfalume Daudi, ngùvikile
chididi!”
39 Vanu vannongoledîle Yesu nkunkalipila uvannyaulila anyalale, henga nang'e nku-
nanoha namene lidi wachidoni, “N'dukuluwe Nfalume Daudi, ngùvikile chididi!”
40 Yesu nkuimila, nkuvalaija vanu vaidenawe. Ayula munu pahwikile pepi, Yesu
nkummuja kuchidoni,
41 “Ùlembela nikutendele chamani?”
Nang'e nkuyang'ula kuchidoni, “Nang'olo, ngùlembela ngupate kulola.”
42 Yesu nkunnyaulila kuchidoni, “Bahi uloole! Ing'ulupa yako ìnikulamya.”
43 Upala ayula munu anaputele meho nkupata kulola, nkuva wannondola Yesu
akuno wantumbyanga Nnungu. Na vanu vammalele pavalawene anelo, navanang'o
nkunnombolela Nnungu.

19

Yesu na Sakayo

1 Yesu painjidile muimanga ya Yeliko, nkuva walumulanya imanga aneyo.
2 Muimanga aneyo múvele na munu yumo lina lyake Sakayo, nkulungwa wa
vakútwala kodi, na ávele nkúpata.
3 Munu aneyo ánitumbama namene uchinga amwone Yesu kuva nni munu wa namuna
ntwani, henga nanga panahulwile kumwona ing'anya ya likuwa likulungwa lya vanu
na ániinjipala namene.
4 Sakayo nkutukutila muyo, nkunakwela munnandi nkulungwa uchinga amwone
Yesu, kwa kuva, njo indila yambepita Yesu.
5 Yesu pahwikile apala nkulola muha, nkunnyaulila kuchidoni, “Sakayo, sulupuka
upehi, kwa kuva, nelo ngùlembelewa nguyewelele nng'ande mwako.”
6 Sakayo nkupiyanya kusulupuka, nkunkalibisa Yesu kukaya kwake kwa
kuhangalala.
7 Vanu pavalawene anelo, nkutandilika kutangodikanga uvachidoni, “Àpite un-
akamolela kwa nkútenda masambi.”
8 Henga Sakayo nkwimila nkunnyaulila Yesu kuchidoni, “Nang'olo, pilikanila! Nusu
ya dimali dyangu nìmbeveng'a amahuvani, na ikàva ngùtwete chinu changa munu kwa
ulamba, nìmbemmuihija myanda ncheche.”
9 Yesu nkunnyaulila kuchidoni, “Nelo upohi ùnivakamolela vanu va ing'ande aino, kwa
kuva, ayuno nanang'e nni n'dukuluwe Iblahimu.
10 Kwa kuva, Mwana wa Munu àidile unavataha na kuvapoha vanu vayahîke.”

Nfano wa dihela kumi
(Matayo 25:14-30)

11 Vanu pavachipilikanila malove anelo, Yesu nkuvahaulila nfano unji kwa kuva ávele
pepi na imanga ya ku Yelusalemu, na anevo vanu vátenda kuva Ufalume wa Nnungu
ùvele pepi na kukamola.
12 Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Pávele na munu yumo wa nnitawa lya chifalume
ánapite chilambo cha kulehu uchinga akatandolwe na nfalume nkulu kuva nfalume wa
chilambo chake, koka auye.
13 Bahi kabla akànambiuka, nkuvachema vatumishi vake kumi, nkuvayavanyija dihela
kumi dya samani ing'ulungwa namene, nkuvahaulila kuchidoni, ‘Dihela adino tende-
langa uchuusi mpaka panimbeuya.’

14 Henga laiya avake vánammenga. Bahi anevo vanu nkuvatuma vanu vakahaule
kuchidoni, ‘Ayu munu tukántamwa ààve nfalume wetu.’
15 Pamo na anelo, ayula munu ániuya akuno atandolwejìjè kuva nfalume. Pakamwele
kukaya, nkuvatuma vanu vakavacheme avala vatumishi vake vanavayavidile dihela
uchinga amale kila munu àpete faida ntwani.
16 Nkuhaloka ntumishi ntandi nkuchidoni, ‘Nang'olo, hela imo yunaning'ile
dìyenjejeke dihela dinji mpaka kuhwikila dihela kumi.’
17 Nang'olo nkunnyaulila kuchidoni, ‘Ùtendile sana, wako nni ntumishi wambone.
Bahi kwa kuva ùnikulupika kwa vitukutuku vijoko, nìmbekuvika kuva nkútawala wa
dimanga kumi!’
18 Nkuhaloka ntumishi wavili nkuchidoni, ‘Nang'olo, hela imo yunaning'ile dìyenjejeke
dihela dinji mpaka kuhwikila dihela nnyano.’
19 Nang'olo nkunnyaulila kuchidoni, ‘Na wako nìmbekuvika kuva nkútawala wa di-
manga nnyano.’
20 Nkuhaloka ntumishi yunji nkuchidoni, ‘Nang'olo, hela yako yunaning'ile aino.
Nangu ńniihutika saana nchitambala na kuikondya,
21 kwa kuva, ńnikuyopa ing'anya wako nni umunu ukalîpa, utwâla lakávele lako na
ufûna chukapandile.’
22 Nang'olo wake nkunnyaulila kuchidoni, ‘Wako ntumishi nkútenda lahakalenge,
nìmbekuhukumu ing'anya ya malove lako umwene! Kumbe wanimala kuva nangu nni
munu ngukalîpa, ngutwâla vikávele vyangu na kufuna vinikapandile.
23 Ing'anya ntwani ukanaivikile hela yangu benki uchinga panimbeuya nguipate hela
yangu na inji iyenjejêke?’
24 Anepo ayula nang'olo nkuvahaulila vanu vanaimilenge apala kuchidoni,
‘Mpakanyolange aneyo hela, mukamwing'e ayula avêle na dihela kumi.’
25 Vanang'o nkuchidoni, ‘Nang'olo, aneyo tayali àvele na dihela kumi!’
26 Aneyo nang'olo nkuvayang'ula kuchidoni, ‘Nangu nìnnyaulilanga kuva, kila munu
avêle na chinu àmbeyenjejwa. Henga munu akávele na chinu ata achila kadiki chavena-
cho àmbepokonyolwa.
27 Na vino avala amongo vangu vakáchitamwa nangu ngùùve nfalume wavo, idanavo
apano, muvawalale pameho pangu.’ ”

Yesu àinjila pa Yelusalemu kwa kuhangalala (Matayo 21:1-11, Mako 11:1-11, Yohana 12:12-19)

28 Yesu pamalidile kutangola anelo, nkutandilika kuyomboka kuhwena ku
Yelusalemu.
29 Panavele pepi na kuhwika chijiji cha ku Betifage na ku Besaniya, palichinga
lichêmwa Lichinga lya Miseituni, nkuvatuma vakuhundwa vake vavili,
30 nkuvahaulila kuchidoni, “Hwena mpaka chijiji chivêle muyo mwenu. Pamum-
bekamola, muchimumwone mwana wa punda akánambiikalwa na munu woheyo vam-
pambilidìlè. Nnyungulange muide nawe apano.
31 Munu woheyo ambemmûja kuva ing'anya ntwani mùnannyungula, nnyaulile kuva,
‘Nang'olo ànannembela.’ ”
32 Avala vakuhundwa vatumwîje nkuhweneng'ana, nkunakoja muchi chavahaulidile
Yesu.
33 Pavanavele nkunnyungula ayula punda, vene nkuvauja nkuchidoni, “Ing'anya
ntwani mùnannyungula?”
34 Vanang'o nkuyang'ula kuchidoni, “Nang'olo ànannembela.”
35 Vakuhundwa nkuntwala, nkumpelekeja kwanga Yesu, nkulaja dinguwo dyavo
muha mwa aneyo punda nkunnyikaja Yesu.
36 Yesu panavele nkuhwena mwanda, vanu nkulaja dinguwo dyavo nndila.

37 Yesu panavele pepi na ku Yelusalemu, pantelemuko wa Lichinga lya Miseituni,
likuwa lyammalele lya vakuhundwa vake nkutandilika kuhangalalila na kunnom-
bolela Nnungu kwa kunonoha lidi, ing'anya ya masaibu lavalawene,
38 uvachidoni, “Ubalikiwe wako Nfalume, uîda kwa lina lya Nang'olo. Amani ìive
kulihunde na atumbyangwe Nnungu avêle muha kulihunde!”
39 Mafalisayo vanji vanavele nnikuwa alila lya vanu nkunnyaulila Yesu kuchidoni,
“Nkúhunda, vadume vakuhundwa vako!”
40 Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, “Nangu nìnnyaulilanga mwenu kuva, ‘Ava vanu
vakànyalala, mayanga alano lachilanonohe malidi.’ ”

Yesu àvahinginikila vanu va imanga ya Yelusalemu

41 Yesu panavele pepi namene na ku Yelusalemu, na kuyona imanga muyo aneyo
mwake nkutandilika kuvahinginikila vanu va pa Yelusalemu akuno wakuta,
42 wachidoni, “Nangu nikanitamwa namene mwenu mmammalele liduva lya nelo
mulamale mambo lambeîda na amani! Henga mambo anelo lànipihwa pameho penu.
43 Kwa kuva, maduva làvenkwida amongo mwenu pavamben'dinguhija lingongo, na
kun'dingukanga na kum'bananga kila m'bali.
44 Vambenkadambanga mwenu chalumo na vana venu nningongo lyenu, na wala
nanga pavambeisalija kananga ing'ande imo ikambebamolwa, ing'anya nanga pamu-
namaite uhiku wanaidile Nnungu unampohanga.”

Yesu àvavinganga vakúsumisa, nnuwani lwa Ing'ande yanga Nnungu (Matayo 21:12-17, Mako 11:15-19, Yohana 2:13-22)

45 Yesu nkuhwena ku Ing'ande yanga Nnungu, nkutandilika kuvavinganga vanu
vachisumisa vitukutuku,
46 wavahaulila kuchidoni, “Ìnilembwa Mmalemba Lanaswe kuva, ‘Ing'ande yangu
ìmbekuva ing'ande ya kunnyuwila Nnungu.’ Henga mwenu mùniipindikulanya nkuijuha
kuva muchi lipanga lya kulipiha vakúpalaula.”
47 Kila liduva Yesu nkuva wahunda mu Ing'ande yanga Nnungu. Henga makuhani
vakulu na vakúhunda Sheliya yanga Musa pamo na vakulu va vanu nkuva uvataha
indila ya kummwalala Yesu,
48 henga nanga pavanapete wasa wa kutenda uchocho, ing'anya vanu vammalele
vávenkumpilikaniha.

20

Mamulaka langa Yesu làhaloka kwachi? (Matayo 21:23-27, Mako 11:27-33)

1 Liduva limo Yesu panavele nkuvahunda vanu ku Ing'ande yanga Nnungu na
kuvahubilila Malove Lambone, makuhani vakulu na vakúhunda Sheliya ya Musa pamo
na vasele va Vayahudi vánimmwenela,
2 nkummuja kuchidoni, “Tuhaulile! Wako ùlatenda alano kwa mamulaka ntwani? Na
nnani akupêle mamulaka la kulatenda?”
3 Nang'e nkuvayang'ula kuchidoni, “Nanani nìmbemmujanga mwenu chinu chimo.
Nguhaulile,
4 dachi, mamulaka langa Yohana Nkúbatisa la kubatisa láhaleke kulihunde au kwa
vanu?”
5 Vanang'o nkutandilika kuujana vene kwa vene uvachidoni, “Tukàyang'ula kuva
làhaleke kulihunde, nang'e àmbetuuja kuva, ‘Hambi mwadachi mukánankulupidile?’
6 Na tukàyang'ula kuva láhaleke kwa vanu, vanu vammalele vàmbetuwalala kwa
mayanga, ing'anya vanu vammalele vànakulupila kuva Yohana Nkúbatisa ávele nabii wa
Nnungu.”

7 Bahi nkunnyang'ula kuchidoni, “Tukámaite kulahaleke.”
8 Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Nanani nikambennyaulila kuva ngùlatenda alano
kwa mamulaka ntwani.”

Nfano wa vakúlima vabaya
(Matayo 21:33-46, Mako 12:1-12)

9 Yesu nkuhweneha kuvahaulila vanu nfano unji wachidoni, “Munu yumo álimite
welu wake wa mizabibu, nkuuyadikisa kwa vakúlima, mwene nkuhwena mwanda wa
kulehu, aneko nkuikala vyaka vyohe.
10 Paukamwele nchela wa zabibu nkuntuma ntumishi wake ahwene kwa avala
vakúlima uchinga akatwale sehemu ya vihepo vya mmwelu wake. Henga avala
vakúlima nkumpanya ayula ntumishi, nkumminganga chihi makono weka.
11 Mwene welu nkuntuma ntumishi yunji wavili, aneyo nanang'e nkumpanya na
kuntendela lahakalenge na kumminganga chihi makono weka.
12 Nkuntuma kavila ntumishi yunji watatu, aneyo nanang'e, nkummika vilonda na
kumminganga.
13 Bahi ayula mwene welu nkuchidoni, ‘Hambi ngutende dachi? Nìmbentuma
mwanangu unintamwa namene, panjika vachivamweshimu.’
14 Avala vakúlima pavammwene ayula mwana, nkuhaulanila kuchidoni, ‘Ayu njo
mwene mapala la auno welu. Bahi leka tummwalale koka welu auno ùùve mapala letu.’
15 Bahi avala vakúlima nkunnyahila kunyenje welu wa mizabibu, nkummwalala.”
Anepo Yesu nkuvauja kuchidoni, “Dachi, ayula mwene welu pambeida àmbevatenda
dachi avala vakúlima?
16 Àmbeida koka avawalale anevo vakúlima, na anewo welu avayadikise vanu vanji.”
Bahi vanu pavapilikene anelo malove nkuchidoni, “Chonde inààve uchocho!”
17 Henga Yesu nkuvapalambahija meho, nkuchidoni, “Dachi, Malemba alano
Lanaswe làvele na mana ntwani?
‘Liyanga lihitwîje na vakúdenga,
hambi lìjukile kuva liyanga likulu lya paindumba, lya muhimu kupunda lammalele!’
18 Kila munu ambeyangukîla nniyanga anelyo àmbelumukana, na munu woheyo ulimbe-
mmatokela, àmbetingindika mwalehu.”

Yesu àujwa kuyamba kulipa kodi
(Matayo 22:15-22, Mako 12:13-17)

19 Vakúhunda Sheliya yanga Musa na makuhani vakulu nkuva uvataha namuna ya
kunkamula Yesu upala, kwa kuva, vánimala kuva aula nfano ùvamba vanang'o, henga
nkuva uvavayopa vanu.
20 Bahi vanang'o nkuva uvannoleha saana na kuvatuma vanu vanalitendile kuva
vambone uchinga vankamule Yesu kwa malove lake koka vankamuje muutawala na
mamulaka la nkulu wa Chiloma.
21 Avala vanu nkunnyaulila Yesu kuchidoni, “Nkúhunda, tùnimala kuva wako
ùnatangola na kuhunda vitukutuku vya uhiu, na wala nanga paulola kumeho kwanga
munu, henga wako ùhunda chihi kwa uhiu kuyamba indila yanga Nnungu.
22 Hambi tuhaulile, dachi Sheliya ya Musa ìnatuluhusu au ikátuluhusu hwetu kulipa kodi
kwa Nfalume wa Loma?”*
23 Henga Yesu ánilamala lavachikudungila, nkuvahaulila kuchidoni,
24 “Ngulangujange hela.” Anepo Yesu nkuvauja kuchidoni, “Dachi, ing'ope aino na
lina alino lilembwîje apano lyanga nnani?”
Vanang'o nkunnyang'ula kuchidoni, “Vyanga Nfalume wa Loma.”

* **20:22** Nsitali auno ùlembwije Kaisali, kuyamba lina lya cheo cha Nfalume nkulu wa Loma.

25 Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Bahi la Nfalume wa Loma mwing'e Nfalume wa
Loma na la Nnungu mwing'e Nnungu.”
26 Bahi anevo vanu nanga pavanahulwile kunkamula kananga kwa lilove lyake limo
pameho pavanu, henga nkukangana chihi chavayang'wile, nkunyalalanga.

Yesu àujwa kuyamba kufufuka
(Matayo 22:23-33, Mako 12:18-27)

27 Masadukayo vanji vahaûla kuva vahwîle vakáfufuka, nkummwenela Yesu nkum-
muja kuchidoni,
28 “Nkúhunda, Musa átulembidile hwetu uvila, ‘Nnume akàhila nkunneka mmahe
wake bila kummelekela vana, nnung'une àlembelewa annombe aneyo mmahe, uchinga
ammelekele nkuluwe vana.’
29 Bahi pávele na vana saba va chilume va litumbo limo. Mwana ntandi ánnombile
mmahe, henga nkuhila chihi bila kummelekela mwana.
30 Na mwana wavili nkwenda makande, nanang'e nkuhila bila kummelekela mwana,
31 na watatu nanang'e nkwenda makande nanang'e nkuhila, vammalele saba nkuhi-
langa bila kummelekela ayula mmahe mwana.
32 Kuntululilo ayula mmahe nanang'e nkuhila.
33 Dachi, liduva livambefufuliwa vanu vahwîle ayula nkongwe àmbekuva wanga
nnani? Kwa kuva, valume vammalele saba vániikalana nawe.”
34 Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Vanu va mahiku alano vànalomba na kulombwa,
35 henga vanu avala vambevalangîwa kuva vànafala kufufulwa na kuva na umi
mmahiku laîda, anevo vakambelomba wala kulombwa.
36 Kwa kuva, vanu anevo vakambekuhwa kavila, ing'anya vàmbekuva muchi malaika.
Vanu anevo vàmbekuva vana vanga Nnungu, ing'anya vànifufulwa kuhaloka kwa vanu
vahwîle.
37 Ata Musa ánimaiha kuva vanu vahwîle vàmbefufuka. Na mmalemba lake latânga
kuyamba chihole chichiyâka moto, Musa àntambulanga Nang'olo kuva nni, ‘Nnungu wa
Iblahimu, Nnungu wa Isaka, na Nnungu wa Yakobo.’†
38 Nang'e akávele Nnungu wa vanu vahwîle, henga nang'e ni Nnungu wa vanu vumi,
kwa kuva, kwanga nang'e vanu vammalele vààva vumi.”
39 Vakúhunda fulani va Sheliya yanga Musa nkuchidoni, “Anepo nkúhunda ùniyang'ula
sana.”
40 Anepo nkuva nanga munu analingile kummuja kavila.

Kilisto ni nnani?
(Matayo 22:41-46, Mako 12:35-37)

41 Yesu nkuvauja vakuhundwa vake kuchidoni, “Ing'anya ntwani vanu vàhaula kuva
Kilisto nni n'dukuluwe Nfalume Daudi?
42 Nfalume Daudi mwene ànitangola nchitabu cha Sabuli kuva,
‘Nang'olo Nnungu áninnyaulila Nang'olo wangu kuva,
“Ikala mumamulaka langu, m'bali wangu wa kunkono,
43 mpaka panimbevatenda amongo vako kuva muchi viteng'u vya kuvika makumbatu
lako.” ’
44 Hambi ikàva Nfalume Daudi ànchema Kilisto ‘Nang'olo,’ ìmbehululika dachi Kilisto àáve
n'dukuluwe?”

Yesu àvaduma vanu kuyamba vakúhunda Sheliya yanga Musa
(Matayo 23:1-36, Mako 12:38-40)

45 Vanu vammalele pavachimpilikanila Yesu, Yesu nkuvahaulila vakuhundwa vake
kuchidoni,

† **20:37** Kuuka 3:6

46 “Lyongolelange na vakúhunda Sheliya yanga Musa, vanang'o vànatamwa namene
kwonga akuno vawètè dinguwo dindehu na kusalimiwa kwa eshima kusakoni na
kuikalanga nafasi dya kwesimika n'ding'ande dya kunnyuwila Nnungu na mmiteng'u
vya muyo n'ding'ole.
47 Vàvapakanyola dimali dyavo anannidi na kulitenda kuva vambone kwa kuyuwa
namene! Bahi ing'anya ya anelyo, liduva lya hukumu vàmbepata asabu ing'ulu namene
kupunda vanu vanji!”

21

Sadaka yanga mmahe nannidi
(Mako 12:41-44)

1 Yesu panavele mu Ing'ande ya Nnungu nkuvona vakúpata uvataya sadaka dyavo
nnisanduku lya sadaka.
2 Uchocho nkumwona nannidi yumo mmahuvani wataya disendi dimbili.
3 Yesu nkutangola kuchidoni, “Nangu nìnnyaulilanga uhiu kuva, ayuno nannidi
mmahuvani àhumije sadaka ing'ulu namene kupunda vanu vammalele.
4 Kwa kuva, vanu vanji vammalele vàhumije chihi avila viyenjejêke n'dimali dyavo,
henga ayu mmahe pamo na umahuvani wake, àhumije vyammalele vyavenavyo.”

Yesu àhaula namuna chiimbekwondongwa Ing'ande yanga Nnungu
(Matayo 24:1-21,29-35, Mako 13:1-19,24-31)

5 Vakuhundwa vanji nkuva uvalonjelela habali dya Ing'ande yanga Nnungu, na-
muna chiidengwije kwa mayanga lakatapêle na kuipamba kwa dinujo dihumîjwe kwa
Nnungu. Henga Yesu nkuvahaulila kuchidoni,
6 “Maduva lachilahwike, palambematohijwa pahi mayanga anelo lammalele lamu-
lona, kwa kuva nanga liyanga limbeisalîla muha liyanga linji.”
7 Anepo vakuhundwa nkummuja Yesu kuchidoni, “Nkúhunda, vitukutuku anevyo
vìmbehumila chakani? Na chimaiho ntwani chimbelangûja kuva vitukutuku anevyo
vìvele pepi kuhumila?”
8 Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, “Lyongolelange uchinga munahochejwe. Kwa kuva,
vanu vohe vàmbeida uvalitenda kuva vanang'o njo nangu, uvachidoni, ‘Nangu njo
Kilisto,’ na kuhaula kuva, ‘Mahiku làvele pepi.’ Mwenu wala munavapapate vanu
anevo.
9 Pamumbepilikana habali dya ing'ondo na kulumbana, munayope, kwa kuva, anelo
lasima laide hoti, henga ntululilo ukambepiyanya kwida.”
10 Yesu nkuhweneha kutangola wachidoni, “Chilambo chimo chìmbepanyana na chil-
ambo chinji, na ufalume umo ùmbepanyana na ufalume unji.
11 Sehemu dyohe dya chilambo dìmbekuva na nndengendo nkulu, na indala ing'ulu na
magonjo la kuwalala vanu vohe, na aneko kumahunde kùmbekwonekana vitukutuku vya
kuyoha na vimaiho vikulu.
12 Henga anelo lammalele kabla lakànambihumila, mùmbekamulwa na kubanihwa.
Mùmbekamujwa mmakono mwa vakulu va ding'ande dya kunnyuwila Nnungu na
kuntayanga mmalungu. Uchocho, mùmbepelekejwa unasitakiwa kwa vafalume na kwa
vakulu ing'anya yang'une,
13 na uhiku anewo ùmbekuva wasa kwenu mwenu kuva mmashahidi vangu muyo
mwavo.
14 Henga mwenu kudungilanga mmitima yenu kuva, mukambekambikambila na-
muna chimumbehwena unavayang'ula,
15 kwa kuva, nangu nguchinimwing'ange malove la kutangola na lúnda luvakambe-
hulula amongo venu kutahukana nalwo wala kuluhita.

16 Mùmbetengelekwa na atata venu na ayuvenu na akuluvenu na alangavenu na
ayanjavenu, na vanu vanji mmwenu vàmbewalalwa.
17 Vanu vammalele vàmbemmenganga ing'anya yang'une.
18 Henga nanga ulindo kananga umo wa myuti yenu umbeyahîka.
19 Kwa kuva, kwa kupililila kwenu muchimuupohe umi wenu.

20 Henga pamumbeyona imanga ya Yelusalemu uidingukwa na makuwa la matiyala,
bahi mumale kuva kwondongeka kwake kùvele pepi.
21 Anepo vavêle nchilambo cha ku Yudeya vatukutile kumachinga na avala vam-
bekûva muimanga ya Yelusalemu vauke, na avala vambekûva kumawelu vanauye
muimanga aneyo.
22 Kwa kuva, mahiku anelo nni mahiku la Nnungu kuvahukumu asabu vanu vake
Isilaeli uchinga vitukutuku vyammalele vilembwîje Mmalemba Lanaswe vitimiswe.
23 Ole wavo amahe vavêle na vitumbo na vayong'êja mmahiku anelo! Kwa kuva,
kùmbekuva na ibaniki ing'ulu pachilambo na asabu ing'ulu kwa vanu va chilambo
achino cha Vayahudi.
24 Vanu anevo vàmbewalalwa kwa upanga, na vanji vàmbetwaliwa litwala na kumwadil-
ihanywa mmilambo vyammalele, na imanga ya Yelusalemu ìmbetawaliwa kwa di-
mongo na vanu vakávele Vayahudi, mpaka palambemalilika mahiku lávapèlè Nnungu
kuitawala imanga aneyo.

25 Kùmbekuva na vimaiho nniduva na mmwedi na n'dinondwa. Na vanu va pachil-
ambo vàmbekuva na lipamba ing'anya ya iungulumi na nkuchukuchu wa m'bahali.
26 Vanu vàmbedilikanga ing'anya ya kuyopa namene, pavambekuva uvalolela kulona
àlalá lambehumîla pachilambo, kwa kuva, vitukutuku vyammalele vya kumahunde
vivêle na dimongo, vìmbetikinyika.
27 Anepo njo pavambemwona Mwana wa Munu avèlè mmahunde waida, akuno avèlè
na dimongo na ukulu nkulu.
28 Pavimbetandilika kutendeka vitukutuku anevyo, changamukanga na munyanyu-
lange myuti yenu, kwa kuva, upohi wenu ùvele pepi."

29 Anepo Yesu nkuvahaulila nfano auno wachidoni, "Lola nnandi wa ntini na milandi
inji yammalele.
30 Pamulona mahamba lake ulahipuka, mùnamala kuva chihuku chìvele pepi.
31 Na mwenu uchocho, pamumbelona ulahumila anelo laninnyaulidile, bahi mumale
kuva Ufalume wanga Nnungu ùvele pepi.

32 Nangu nìnnyaulilanga uhiu kuva, vanu va chívelèkwà achino vakambepita mpaka
palambetimila anelo lammalele.
33 Kumahunde na chilambo vìmbepita, henga malove langu lakambepita mwiko."

34 "Bahi lyongolelange uyopa mitima yenu ìnatemwa na maisha la uwamba na
kukalewa na kukambikambila maisha la apano pachilambo, na anelyo liduva nkun-
nyidilanga kwa gafula muchi lutambo chiluhatuka.
35 Kwa kuva, liduva anelyo lìmbevaidila kwa gafula vanu vammalele vaikâla pachil-
ambo.
36 Bahi mùùve meho maduva lammalele akuno umuyuwa, uchinga mupate dimongo
dya kulinyemya na vitukutuku vyammalele vimbehumîla, na kuimila muyo mwanga
Mwana wa Munu."

37 Kila liduva Yesu ávahunda vanu ku Ing'ande yanga Nnungu, henga chilo áhwena
kulichinga lya Miseituni unalala.
38 Vanu vammalele váyumuka ulyamba na mambumbu uhwena ku Ing'ande ya
Nnungu unampilikanila Yesu.

22

Ntemelo wa kummwalala Yesu
(Matayo 26:1-5, 14-16, Mako 14:1-2, 10-11, Yohana 11:45-53)

1 Sikukuu ya Mikate Ikátaijwe Hamila, ichêmwa Pasaka yavele pepi.
2 Bahi makuhani vakulu na vakúhunda Sheliya yanga Musa nkuva uvataha indila ya
kummwalala Yesu, henga nkuva uvavayopa vanu.
3 Nanchindenga nkumwingila Yuda uvanchema Isikaliote, yumo wa vakuhundwa
vake kumi na mbili.
4 Anepo Yuda nkuuka, nkuhwena unatangola na makuhani vakulu na vakulu va
vakúlolihija Ing'ande ya Nnungu, namuna chambentengeleka Yesu.
5 Vanang'o nkuhangalala namene, nkuyambukilana kuva vàmbemwing'a dihela.
6 Yuda nkukubali, nkutandilika kutaha wasa wa kuntengeleka Yesu pachinu pakávele
vanu.

Yesu na vakuhundwa vake vàtayalisha chakulya cha Pasaka
(Matayo 26:17-25, Mako 14:12-21, Yohana 13:21-30)

7 Bahi liduva lya Sikukuu ya Mikate Ikátaijwe Hamila nkukamola, liduva lyasinjwa
ungandolo wamwana wa Pasaka.
8 Yesu nkuntuma Petulo na Yohana, nkuvahaulila kuchidoni, “Hweneng'ana mukat-
wandalile chakulya cha Sikukuu ya Pasaka tupate kulya.”
9 Vanang'o nkummuja kuchidoni, “Dachi, ùlembela tukakwandalile kwachi?”
10 Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Pilikanila! Pamumbekuva umuinjila muimanga,
muchimukojane na munu yumo anyakwîle chilongo cha medi. Mpapatange munu
aneyo mpaka paing'ande yambeinjila.
11 Nnyaulile mwene ing'ande kuva, ‘Nkúhunda ànauja kuva, chìvele kwachi chumba
chinimbelila chakulya cha Sikukuu ya Pasaka chalumo na vakuhundwa vangu?’
12 Nanang'e achiannangujange chumba chikulu cha muha na anecho chìvele na kila
chinu, na mwenu andalila anemwo chakulya.”
13 Bahi avala vakuhundwa nkuhwena, nkunakoja kila chinu chivèlè muchi chava-
haulidile Yesu, na vanang'o nkwandaa chakulya cha Sikukuu ya Pasaka anemwo.

Chakulya cha Nang'olo
(Matayo 26:26-30, Mako 14:22-26, 1 Vakolinso 11:23-25)

14 Uhiku pauhwikile, Yesu nkuikala pachakulya chalumo na avala mitume vake.
15 Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Kutandikila tangu nangu nnalembela namene
kulya chakulya cha Pasaka aino pamo na mwenu kabla nikànambibanihwa.
16 Nangu nìnnyaulilanga kuva, nikambekulya kavila chakulya cha Pasaka mpaka mana
ya Pasaka paimbetimiswa mu Ufalume wa Nnungu.”
17 Yesu nkutwala chikombe, nkunshukulu Nnungu, nkuchidoni, “Twalanga chikombe
achino mulemejane mmammalele.
18 Nangu nìnnyaulilanga kuva, kutandikila hambi, nikambekumbila kavila divayi
mpaka Ufalume wanga Nnungu paumbeida.”
19 Uchocho, nkutwala nkate, nkunshukulu Nnungu, nkuumeya nkuveng'a wachi-
doni, “Auno njo mmili wangu uhûmywa kuva sadaka kwajili yenu mwenu. Bahi
tendanga uvila kwa kunguhimukila nangu.”
20 Pavamalidile kulya, Yesu nkutwala chikombe chivêle divayi nkuhaula kuchidoni,
“Chikombe achino nni lilailano lyahambi lya Nnungu, limaîhwa kwa myadi yangu
imwadilîka kwajili yenu.
21 Henga ayula ambengutengelêka àvenkulya upano pameza pamo na nangu.
22 Kwa kuva, Mwana wa Munu àhwena unahwa malinga chapangile mwene Nnungu,
henga ole wake munu ayula antengelêka!”

23 Vakuhundwa vake nkutandilika kuujana vene kwa vene kuva alida nnikuwa lyavo
ambentengelêka.

Vakuhundwa vànatahukana kuva alida nkulu

24 Uchocho vakuhundwa nkutandilika kutahukana vene kwa vene kuva alida nkulu
nnikuwa lyavo.
25 Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Vafalume va vanu vakávele Vayahudi vàvatawala
vanu kwa dimongo, na vanu vavêle na mamulaka navanang'o vàlichema kuva, ‘Vanu
vavayangâta vanu vao.’
26 Henga kwenu mwenu inave uchocho. Ila nkulungwa mmwenu àlembelewa ààve
muchi n'joko kupunda mmammalele, na nkútawala àlembelewa ààve muchi ntumishi.
27 Dachi, alida nkulu? Ayula aikêle pameza walya chakulya au ayula annyudumîla
ayula âlya? Nkulu nni ayula aikêle pameza. Henga nangu ngùvele nnikuwa lyenu
malinga ntumishi.
28 Na mwenu njo muhwenehîje kuva chalumo na nangu muuhiku ungulingwa.
29 Bahi malinga Atata chaning'ile nangu mamulaka la kutawala, nanani uchocho
nìmwing'anga mwenu,
30 uchinga mupate kulya na kukimbila chalumo na nangu mu Ufalume wangu.
Uchocho, mùmbeikala mmiteng'u vya chifalume umuvahukumu vanu va matawa kumi
na mbili la Isilaeli.”

Yesu àlauja namuna chambekanwa na Petulo
(Matayo 26:31-35, Mako 14:27-31, Yohana 13:36-38)

31 Yesu nkuchidoni, “Simoni, Simoni, ngupilikanile! Nanchindenga àyuwite wasa wa
kunninganga mwenu uchinga annyapulanyange mwenu na Nnungu malinga munu
chapembula ngano na makadakada.
32 Henga nangu ènikuyuwila wako Simoni uchinga unaleke kunkulupila Nnungu. Na
wako paumbenguuyila kavila nangu, uvahwingihe anung'unuvako.”
33 Petulo nkuchidoni, “Nang'olo, nangu ngùvele chihi tayali kuhwena na wako
kulilungu au ata kuhwa pamo na wako.”
34 Yesu nkuyang'ula kuchidoni, “Petulo nangu nìkuhaulila kuva, chilo uchino cha
nelo,* kabla ung'uku akànambikongovela, wako ùmbekuva ungukanìlè myanda mitatu
kuva ukáng'ameka.”

Mpatila wa dihela

35 Yesu nkuvauja kuchidoni, “Pangunantumenge bila kunyakula dihela wala mpatila
wala vilatu, dachi músikikidile chinu ntwani?”
Vanang'o nkuyang'ula kuchidoni, “Tukanasikikidile chinu chohecho.”
36 Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Henga hambi, munu avêle na dihela aditwale na
munu avêle na mpatila nanang'e aunyakule, na munu akávele na upanga asumise lijoho
lyake akasume.
37 Kwa kuva, nangu nìnnyaulilanga kuva, Malemba Lanaswe lalembwîje kungwamba
nangu lasima latimiswe, na làvele pepi kutimiswa. Malemba anelo làhaula kuva,
‘Ávalangiwije kuva nnitunji limo chalumo na vakútenda lahakalenge.’ ”
38 Vakuhundwa nkuchidoni, “Nang'olo, lola apano tùvele na mapanga mavili.”
Nang'e nkuchidoni, “Bahi!”

Yesu ànayuwa aneko ku Lichinga lya Miseituni
(Matayo 26:36-46, Mako 14:32-42)

39 Anepo Yesu nkuuka, nkuhwena ku Lichinga lya Miseituni muchi chiunavele
nnyambo wake, na vakuhundwa vake nkupapatana nawe.

---

* **22:34** Kwa Vayahudi, liduva lyahambi lìtandilika paliswa liduva.

40 Pahwikile aneko nkuvahaulila vakuhundwa vake kuchidoni, “Yuwanga, uchinga
pamumbelingwa munatende masambi.”
41 Anepo Yesu nkuvaleka, nkuhwena ulehu wa kuyela liyanga, nkutindivala malundi,
nkuyuwa wachidoni,
42 “Atata, ukàlambela ngunyemye na ibaniki iîda! Henga unatende muchi chingulem-
bela nangu, ila tènda muchi chulembela wako umwene.”
43 Bahi nkuhaloka malaika wa kulihunde, nkuntaya dimongo.
44 Panavele muuchungu, nkutumbama namene kuyuwa, nkuwiduka namene na
mandondo la medi lánavele muchi myadi nkuva ulasululila pahi.†
45 Pamalidile kuyuwa, nkuimila, nkuhwena pavavele vakuhundwa vake, nkuvakoja
valelèngè luwono kwa kuva, vávele na nnihindambi likulu.
46 Yesu nkuvauja kuchidoni, “Mbona mùlalenge luwono? Imukanga muyuwe, uchinga
pamumbelingwa munatende masambi.”

Kukamulwa kwanga Yesu
(Matayo 26:47-56, Mako 14:43-50, Yohana 18:3-11)

47 Yesu panavele nkutangola, nkuida likuwa lya vanu ulilojwa na Yuda, yumo wa
vakuhundwa vake kumi na mbili. Yuda nkunnyengelekela Yesu uchinga àm'busu.
48 Henga Yesu nkummuja kuchidoni, “Yuda, dachi, wako ùntengeleka Mwana wa Munu
kwa kum'busu?”
49 Vakuhundwa vake pavalawene anelo nkuchidoni, “Nang'olo, dachi tuvachekete
mapanga?”
50 Yumo wa vakuhundwa, nkutwala upanga nkuncheketa likutu lya kunkono
ntumwa wanga Kuhani Nkulu.
51 Henga Yesu nkuchidoni, “Bahi leka.” Nkuligusa likutu lyanga ayula ntumishi,
nkunnamya.
52 Anepo Yesu nkuvauja makuhani vakulu na vakulu va valinzi va Ing'ande ya
Nnungu na vasele va Vayahudi vanaidile unankamula kuchidoni, “Mwadachi mùidile
unangukamula akuno munyakulèngè mapanga na dindonga muchi nangu nkúpalaula?
53 Maduva lammalele nangu ngúvele pamo na mwenu nnuwani lwa Ing'ande ya
Nnungu unguhùndà, henga nanga pamunangukamwile. Henga auno nni uhiku wenu,
uhiku wa nkútawala wa lupi.”

Petulo ànkana Yesu
(Matayo 26:57-58, Mako 14:53-54,66-72, Yohana 18:12-18,25-27)

54 Bahi anevo vanu nkunkamula Yesu nkumpelekeja kuing'ande yanga Kuhani Nkulu.
Henga Petulo nkuva wannondola Yesu kwa kulehu.
55 Valinzi nkukumbanya moto ching'ati luwani lwa lukumbi lwa kuhani nkulu, nkuva
uvayota moto, Petulo nanang'e nkuhwena unaikala upala.
56 Bahi ntumishi yumo mmahe nkumwona Petulo aikèlè pepi na aula moto,
nkumpalambahija meho, nkuhaula kuchidoni, “Ayu munu nanang'e ávele pamo na
Yesu.”
57 Henga Petulo nkukana wachidoni, “Wako mmahe, nangu nikámmaite munu
aneyo!”
58 Lukoto kadiki, munu yunji nkumwona Petulo, nanang'e nkuchidoni, “Na wako
uchocho ùvele nkumbo umo na Yesu.”
Petulo nkuyang'ula kuchidoni, “Wako munu, nangu nikee nkumbo umo nanang'e!”
59 Palipitile lisaa limo, munu yunji nkuhimya wachidoni, “Muhiu ayu munu ávele
nkumbo umo na Yesu, kwa kuva, nanang'e N'galilaya.”
60 Henga Petulo nkuchidoni, “Wako munu, nangu nikálamaite anelo lutangola!”
Upopo panavele nkutangola, ung'uku nkukongovela.

† **22:44** Malemba lanji la kala lakávele na nsitali wa 43 na 44.

61 Nang'olo nkulauka, nkunnola Petulo. Anepo Petulo nkulahimukila malove lana-
hawile Nang'olo kuva, “Chilo uchino cha nelo, kabla ung'uku akànambikongovela, wako
ùmbekuva ungukanìlè myanda mitatu.”
62 Bahi Petulo nkuhuma nnuwani, nkuhwena pawelu unatumbula chitangelo kwa
uchungu.

Yesu àtendewa mang'wanyu na kupanywa
(Matayo 26:67-68, Mako 14:65)

63 Vanu vachinchûnga Yesu nkutandilika kumpanya na kuntendela mang'wanyu
Yesu.
64 Nkun'diva chitambala kumeho, nkummuja kuchidoni, “Lauja, nnani akupanyîle!”
65 Vanu anevo nkuntongolela Yesu malove lanji lohe lahakalenge.

Yesu muyo Lukumbi Lukulu lwa Chiyahudi
(Matayo 26:59-66, Mako 14:55-64, Yohana 18:19-24)

66 Uhiku pauchele, vasele va Vayahudi pamo na makuhani vakulu na vakúhunda
Sheliya yanga Musa nkukojana pamo. Nkumpelekeja Yesu ku Lukumbi lwao Lukulu.
67 Nkummuja kuchidoni, “Tuhaulile, dachi, wako njo Kilisto?”
Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, “Ata kuninnyaulilanga, mukambengukulupila,
68 na nikàmmujanga mukambenguyang'ula.
69 Henga kutandikila hambi, Mwana wa Munu àmbekuva aikèlè m'bali wa kunkono
wanga Nnungu Avêle na Dimongo.”
70 Vanu vammalele nkummuja kuchidoni, “Vino wako wamba dachi, wako njo
Mwana wa Nnungu?”
Nang'e nkuvayang'ula kuchidoni, “Mwenu mùnihaula kuva nangu njo nang'e.”
71 Vanang'o nkuchidoni, “Mpaka anepo hwetu tuvene tùnimpilikana watangola kwa
kanya yake. Dachi, tùvele na ing'anya ntwani ya kutaha ushahidi unji?”

23

Yesu àpelekejwa kwanga Pilato, nkulu wa Chiloma
(Matayo 27:1-2, 11-14, Mako 15:1-5, Yohana 18:28-38)

1 Bahi vanu vammalele va Lukumbi Lukulu vanakojene apala, nkuimila,
nkumpelekeja Yesu kwanga Pilato.
2 Nkutandilika kunsitaki uvachidoni, “Ayuno munu tùninkojija wavahocheja vanu
vetu, wavahaulila vanu vanahumye kodi kwanga Nfalume nkulu wa Loma, na
kulichema kuva Kilisto, Nfalume.”
3 Pilato nkummuja Yesu kuchidoni, “Dachi, wako nni Nfalume wa Vayahudi?”
Yesu nkuyang'ula kuchidoni, “Wako ùnihaula.”
4 Anepo Pilato nkuvahaulila makuhani vakulu pamo na likuwa lya vanu kuchidoni,
“Nangu nikáchona chinu chakosedile ayu munu.”
5 Henga vanang'o nkuhalija kuhimya uvachidoni, “Nang'e àvachonjela vanu vam-
malele va nchilambo cha Yudeya kwa mahundo lake uchinga vautahuke utawala wa
Chiloma. Àtandikidile chilambo cha ku Galilaya na hambi àvele apano pa Yelusalemu.”

Yesu àpelekejwa kwanga Helode

6 Pilato papilikene anelo, nkuuja kuchidoni, “Dachi, kwani ayuno munu N'galilaya?”
7 Pilato pakameke kuva Yesu nni munu wa chilambo chatawala Helode, bahi
nkumpelekeja kwanga Helode, kwa kuva, maduva anelo Helode ávele upopo pa
Yelusalemu.
8 Helode pammwene Yesu nkuhangalala namene, kwa kuva, kwa maduva lohe
Helode álembela amwone Yesu ing'anya ánipilikana habali dyake, na álembela amwone
Yesu watenda lisaibu.

9 Helode nkummuja Yesu malove lohe, henga Yesu nanga panayangw'ile lilove
lyohelyo.
10 Makuhani vakulu pamo na vakúhunda Sheliya yanga Musa nkuimila, nkunsitaki
Yesu kwa dimongo.
11 Anepo Helode pamo na matiyala lake nkunhebula Yesu na kuntendela
mang'wanyu. Nkummwaja inguwo ya chifalume, nkumpelekeja kavila kwanga Pilato.
12 Liduva ulyolyo, Helode na Pilato nkupatana kuva munu na nnyanjawake, kwa
kuva, anepo patandi vávele amongo.

Yesu àhukumiwa kuhwa
(Matayo 27:15-26, Mako 15:6-15, Yohana 18:39-19:16)

13 Bahi Pilato nkuvachema pamo makuhani vakulu na vakulu vanji na vanu,
14 nkuvahaulila kuchidoni, “Mwenu mùidile na munu ayuno kwang'une umuhaula
kuva àvachonjela vanu uchinga vautahuke ufalume wa Loma. Nangu ǹnimmujiha muyo
mwenu kwamba mambo anelo, henga nikámmwene kuva àvele na likosa lya kusitakiwa,
15 na ata Helode nanang'e nanga paliwene likosa lyohelyo lyakosedile, njo mana
ammuyihe kwetuhwe. Lola, ayu munu nanga patendile likosa lyohelyo lyalembelewa
kuhukumiwa kuhwa.
16 Bahi nangu nìmbeamulisa chihi asulubulwe mijeledi, koka ninneke ahwene.”
17 Pilato ávele na nnyambo wa kuvahungulilila vanu nfungwa yumo kila sikukuu ya
Pasaka.*
18 Anepo vanu vammalele nkutaya lwasu uvachidoni, “Mmwalale aneyo munu,
utuhungulile Balaba!”
19 Balaba áhungwije nnilungu ing'anya ya kuvachonjela vanu kuutahuka utawala wa
Chiloma na ing'anya ya kuwalala.
20 Kwa kuva Pilato álembela anneke Yesu ahwene, bahi nkutangola na vanu kavila,
21 henga vanang'o nkutaya lwasu uvachidoni, “Mmambe munsalaba, mmambe mun-
salaba!”
22 Pilato nkuvauja mwanda watatu kuchidoni, “Kwani ayu munu àtendile lilida
lihakalenge? Nangu nikályona likosa lyohelyo lyatendile lyalembelewa ahukumiwe
kuhwa. Nìmbeamulisa chihi asulubulwe mijeledi, koka ninneke ahwene.”
23 Henga vanang'o nkuhalija kutaya lwasu uvalembela Yesu avambwe munsalaba.
Bahi anelwo lwasu nkuntenda Pilato avayambukilile.
24 Anepo Pilato nkwamula atende muchi chivachilonga vanang'o.
25 Bahi nkunnyungulila ayula uvachinnembela, munu anahungwije nnilungu
ing'anya ya kuvachonjela vanu vautahuke utawala wa Chiloma na ing'anya ya
kuwalala. Henga nkunkamuja Yesu kwa matiyala uchinga atendewe muchi chivalem-
bela Vayahudi.

Yesu àvambwa munsalaba
(Matayo 27:31-44, Mako 15:21-32, Yohana 19:17-27)

26 Bahi pavachimpelekeja Yesu unavambwa, nndila nkukojana na munu yumo achi-
haloka kumawelu, lina lyake Simoni, mwenedi wa imanga ya ku Kilene. Nkunkamula,
nkunnyakuja nsalaba na kunnamatija annondole Yesu pachikundu.
27 Likuwa likulungwa lya vanu nkuva ulinnondola Yesu. Nnikuwa anelyo múvele na
vamahe vachinhinginikila Yesu na kunkutangila.
28 Yesu nkulauka nkuvalola, nkuchidoni, “Mwenu mmamahe mma pa Yelusalemu,
munangukutile nangu, henga likutile mwenu mmene na vavana venu.
29 Kwa kuva, mahiku làvenkwida lavambetangola vanu kuchidoni, ‘Wasa amahe
mitonga, vakávaleke na kuyong'eja!’

---

* **23:17** Malemba lanji la kala lakávele na nsitali wa 17.

30 Mahiku anelo vanu vàmbelahaulila machinga kuchidoni, ‘Tuyangukilange na kutubulikija!’
31 Kwa kuva, ikàva vanu vàutendela uvila nnandi mmihi, ìmbekuva dachi kwa nnandi uyumîle?”
32 Uchocho, pávele na vanu vanji vavili, vakútenda lahakalenge, navanang'o nkupelekejwa chalumo na Yesu uchinga vakavambwe.
33 Pavahwikile pachinu pavachema, “Libadang'a,” anepo nkummamba Yesu chalumo na avala vanu vanji vavili, yumo m'bali wa kunkono na yunji m'bali wa kunchinda.
34 Anepo Yesu nkuchidoni, “Atata, vasamehe kwa kuva, vakálimaite livalitenda.”† Vanu nkuyavana dinguwo dyake kwa kuyela indingi.
35 Bahi vanu nkuva vaimilèngè uvalola. Vakulu va Vayahudi nkuva uvantendela Yesu mang'wanyu uvachidoni, “Ávapohije vanu vanji, hambi alipohe mwene ikàva nang'e njo Kilisto, atandolwejîje na Nnungu!”
36 Na matiyala navanang'o nkuntendela Yesu mang'wanyu, vánimmwenela nkumwing'a divayi dihahâma,
37 uvachidoni, “Ikàva wako njo Nfalume wa Vayahudi, lipohe umwene.”
38 Na pachanya muti wake vákomedile chibao chinalembwije kuva, “AYUNO NJO NFALUME WA VAYAHUDI.”
39 Yumo wa avala vakútenda lahakalenge vanavambwije mmisalaba nkuntongolela Yesu malove lahakalenge wachidoni, “Dachi, kwani wako tenda Kilisto? Bahi lipohe umwene na utupohe na hwetu!”
40 Henga ayula wavili nkunkalipila nnyake wachidoni, “Kwani wako ukánnyopa Nnungu kananga kadiki ikànava na wako ùvenkupata asabu malinga yanga nang'e?
41 Nangu na wako tùhukumiwa chihi kwa haki, kwa kuva, kupapatana na matendo letu lahakalenge, hwetu ìnituvaikila kuhwa. Henga ayu munu nanga likosa lyohelyo lyatendile.”
42 Ayula munu nkuhweneha kutangola wachidoni, “Chonde Yesu, ngùyuwa ungukumbukile paumbeinjila mu Ufalume wako.”
43 Yesu nkunnyang'ula kuchidoni, “Nangu nìkuhaulila uhiu kuva, unelo wako ùmbekuva pamo na nangu ku Paladiso.”

Kuhila kwanga Yesu
(Matayo 27:45-56, Mako 15:33-41, Yohana 19:28-30)

44 Yavele malinga sasita ya muhi, chilambo chammalele nkuva na lupi mpaka satisa,
45 ing'anya liduva línileka kuvala. Lipasiya linahungwije paching'ati mu Ing'ande ya Nnungu nkudaluka vipande vivili.
46 Yesu nkunonoha lidi wachidoni, “Atata, nangu ngùivika isungu yangu mmakono lako,” Pamalidile kutangola anelo, nkuhila.
47 Nkulu yumo wa matiyala la Chiloma palawene anelo lahumidîle, nkunnombolela Nnungu wachidoni, “Muhiu ayu munu akanavele na likosa.”
48 Vanu vammalele vanapwawije apala uvalola mambo anelo, pavalawene anelo lahumidîle, nkuhweneng'ana kukaya kwavo uvahinginika.
49 Ayanjavake vammalele chalumo na avala amahe vanapapatene nawe kuhaloka ku Galilaya, nkuva vaimilenge kulehu uvalola mambo anelo.

Kusikwa kwanga Yesu
(Matayo 27:57-61, Mako 15:42-47, Yohana 19:38-42)

50-51 Pávele na munu yumo uvanchema Yusufu, mwenedi wa ku Alimataya, chilambo cha ku Yudeya. Munu aneyo ávele wambone na átenda àlalá lalalembela Nnungu, na

† **23:34** Mmalemba lanji la kala, malove anelo látangwèlè Yesu munsitali auno lakapali.

álolela kwida kwa Ufalume wa Nnungu. Nang'e ávele n'jumbe wa Lukumbi Lukulu lwa Vayahudi, henga nanga panakubaliene na àlalá lanakudungiwîje na avake palukumbi.
52 Bahi Yusufu nkuhwena kwanga Pilato, nkunnyuwa autwale mmili wanga Yesu.
53 Na pausulupusije mmili wa Yesu munsalaba, nkuudingilija sanda, nkunausika munsati unavedwîje nniyanga likulungwa namene, uvakanambikunsika munu.
54 Na liduva anelyo lívele liduva lya kulipanganiha kwajili ya Liduva lya Kuyewelela, na uhiku wa kutandilika kwa Liduva lya Kuyewelela wavele pepi.
55 Avala amahe vanalongene na Yesu kuhaloka ku Galilaya nkuva uvannondola Yusufu, nkuwona anewo nsati na namuna mmili wanga Yesu chiusikwije.
56 Bahi nkuuyang'ana kukaya, nkunaandaa manukato na malashi la kuupaka mmili wanga Yesu.
Henga Liduva lya Kuyewelela navanang'o nkuyewelela malinga chiilaijije Sheliya yanga Musa.

24

Kufufuka kwa Yesu
(Matayo 28:1-10, Mako 16:1-8, Yohana 20:1-10)

1 Liduva lya Jumapili, ulyamba na mambumbu, avala amahe nkuhwena kunsati akuno vanyakwìlè manukato lavanaandee.
2 Pavahwikile pansati, nkukoja liyanga livanavikile pannango wa nsati lihingiliwijijwe kunyenje nnango.
3 Pavainjidile nkati nanga pavanaukojije mmili wa Nang'olo Yesu.
4 Na pavanavele nkukangana chinu anecho, upala nkuhumila vanu vavili vawête dinguwo dya kung'anyima namene nkuimilanga pepi na vanang'o.
5 Bahi ing'anya ya kuyopa, avala amahe nkuhunama mpaka pahi. Henga avala vanu nkuchidoni, “Ing'anya ntwani mùntaha munu mumi pachinu pavanu vahwîle?
6 Yesu akapali apano, ànifufuliwa. Himukilanga malove lanannyaulidile panavele ku Galilaya kuva,
7 ‘Mwana wa Munu àlembelewa akamujwe mmakono la vanu vavêle na masambi uchinga avambwe munsalaba, henga liduva lya tatu lya kuhwa kwake àmbefufuliwa.’ ”
8 Anepo avala amahe nkulahimukila àlalá malove lanatangwele Yesu.
9 Nkuukananga pansati, nkuhwena kukaya, nkunavahaulila mambo anelo avala mitume kumi na moja pamo na vakuhundwa vanji vammalele.
10 Amahe vanahawile habali anedyo kwa mitume nni, Maliya wa imanga ya ku Magidala na Yoana na Maliya anyokwe Yakobo pamo na vakongwe vanji uvanapapatene navo.
11 Henga avala mitume nanga pavanalakulupidile malove la amahe anevo, kwa kuva, válawene chihi kuva lakee mana.
12 Henga Petulo nkuuka watukuta kuhwena ya kunsati. Pakamwele nkutepa uchinga alole nkati, palolite nkuyona chihi sanda. Anepo Petulo nkuuka akuno wakangana na kuliuja muntima mwake ing'anya ya mambo lahumidîle.

Yesu àvahumila vakuhundwa vavili
(Mako 16:12-13)

13 Liduva ulyolyo, vakuhundwa vavili va Yesu vávele nndila uvahwena chijiji chimo chivachema Emau, chinavele malinga ulehu wa kilometa kumi na moja kuuka pa Yelusalemu.
14 Vakuhundwa anevo vávele nkulonjela kuyamba mambo lammalele lahumidîle pa Yelusalemu.
15 Bahi pavanavele nkulonjela na kuujana, Yesu mwene nkuvaidila, nkulondojana navo.
16 Henga Nnungu ánivapumbaja uchinga vanammale.

17 Yesu nkuvauja kuchidoni, “Mùlonjelela chani amuno nndila akuno
mmenkuhwènà?”
Vanang'o nkuimilanga, akuno vayundèlè.
18 Bahi nkuhundwa yumo, uvanchema Kileopa nkuyang'ula kuchidoni, “Kwani
wako unnyeni pa Yelusalemu mpaka unalamale mambo lahumidîle mmaduva alano
matatu?”
19 Nang'e nkuvauja kuchidoni, “Mambo ntwani?”
Vanang'o nkunnyaulila kuchidoni, “Mambo lankojîje Yesu wa ku Nasaleti. Nang'e
ánimaihwa na Nnungu na vanu vammalele kuva ávele nabii avêle na dimongo kwa
mambo lachilatenda na kulatangola.
20 Makuhani vakulu na vakulu vetu váninnyumya uchinga ahukumiwe kuhwa, na
vanang'o nkummamba munsalaba.
21 Hwetu túvele na lilolelo kuva nang'e njo ambevakombôla Vaisilaeli. Henga nelo nni
liduva lya tatu kutandikila mambo anelo palatendeke.
22 Pamo na anelo, amahe fulani va nnikuwa lyetu nelo vànitusususa. Amahe anevo
nelo vápite kunsati wake ulyamba na mambumbu,
23 henga nanga pavanaukojije mmili wake. Bahi nkuuyang'ana nkunatuhaulila
hwetu kuva, malaika vánivahumila nkuvahaulila kuva, Yesu mumi.
24 Anepo vanu vanji va nnikuwa lyetu nkuhwena kunsati. Na vanang'o uchocho
nanga pavanauwene mmili wanga Yesu, malinga chivanahawile avala amahe.”
25 Bahi Yesu nkuvahaulila avala vakuhundwa vavili kuchidoni, “Mwenu ni mmanu
mukávele na lúnda na mitima yenu ìninonopa kulakulupila mambo lammalele la-
vanatangwele manabii!
26 Dachi, ikáchilembelewa Kilisto abanihwe namuna aneyo na kuinjila muukulu
wake?”
27 Bahi Yesu nkuvafafanulila saana mambo lammalele lamwâmba mwene, lalembwîje
Mmalemba Lanaswe, kutandikila vitabu vya Musa mpaka vitabu vya manabii vam-
malele.
28 Pavanavele pepi na chijiji chivachihwena, Yesu nkulitenda kuva muchi
àmbehweneha na mwanda.
29 Henga vanang'o nkunnyuwa namene uvachidoni, “Ikala chalumo na hwetu apano
kwa kuva, vino nni chinalyulo na liduva lìniswa.” Bahi Yesu nkuinjila nng'ande, nkuikala
navo.
30 Yesu panaikele kulya chakulya pamo na anevo vakuhundwa, nkuutwala nkate,
nkunshukulu Nnungu, nkuumeya, nkuvayavila.
31 Upala, ding'ano dyavo nkuvauila, nkupata kummala Yesu, henga Yesu
nkuwalawala pameho pavo.
32 Bahi anevo vakuhundwa nkuva uvahaulanila kuva, “Dachi, tenda mitima yetu
ínahangalala apala pachitangola na hwetu nndila na kutufafanulila Malemba Lanaswe?”
33 Uhiku uula anevo vakuhundwa nkuukananga, nkuhwena ku Yelusalemu. Aneko
nkuvakoja avala vakuhundwa kumi na moja vanga Yesu chalumo na vanu vanji
vanavelenge pamo na vanang'o.
34 Anevo vanu nkuvahaulila avala vakuhundwa vavili kuchidoni, “Muhiu Nang'olo
ànifufuka, na ànnyumidile Simoni.”
35 Na avala vakuhundwa vavili navanang'o nkuvahaulila anevo vanu mambo lam-
malele lanahumidile nndila na namuna chivanapete kummala Yesu panaumeite nkate.

Yesu àvahumila vakuhundwa vake
(Matayo 28:16-20, Mako 16:14-18, Yohana 20:19-23, Matendo 1:6-8)

36 Bahi pavachilonjelela mambo anelo, upala Yesu mwene nkuimila paching'ati pavo,
nkuvahaulila kuchidoni, “Amani ìive pamo na mwenu.”

37 Vammalele nkususuka na kuyopa namene kwa kuva, vátenda kuva vàliwene lihoka
lyake.
38 Henga Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Ing'anya ntwani mùnayopa na kuva na
lipamba mmitima yenu?
39 Lolanga makono na madodo langu, mumale kuva nangu njo nimwene. Ngu-
pamepame mulole, kwa kuva, lihoka nanga paliva na mmili wala mawangwa muchi
chimungwona nangu.”
40 Patangwele malove anelo, nkuvalanguja makono na madodo lake.
41 Pavanavele bado vakànambikukulupila ing'anya ya ihangaladi na ikangani ivanave-
nayo, Yesu nkuvauja kuchidoni, “Mùniva na chakulya chohecho apano?”
42 Vanang'o nkumwing'a chipande cha uhomba anayanikwije pamoto.
43 Yesu nkuchitwala, nkuchilya, akuno vammalele vavenkunnòlà.
44 Anepo Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Pannavele pamo na mwenu nanin-
nyaulilanga kuva, mambo lammalele langwâmba nangu lalembwîje mmitabu vya
Sheliya yanga Musa na mmitabu vya manabii na mu Sabuli, lasima latimiswe.”
45 Bahi Yesu nkudilangajija ding'ano dyavo uchinga vapate kulamala Malemba
Lanaswe.
46 Nkuvahaulila kuchidoni, “Ìnilembwa Mmalemba Lanaswe kuva, Kilisto àmbebanihwa
mpaka kuhwa, na liduva lya tatu lya kuhwa kwake àmbefufuliwa.
47 Uchocho, ìnilembwa kuva, kutandikila pa Yelusalemu, vanu va vilambo vyammalele
vàmbehubiliwa kuyamba kuleka masambi na kusamehewa masambi kwa mamulaka la
lina lyake.
48 Na mwenu njo mumbehûmya ushahidi wa mambo anelo lammalele.
49 Na nangu nimwene nguchinimpelekejije mwenu ahadi aila yaahidite Atatangu
kwenu mwenu. Henga ikalanga upano pa Yelusalemu mpaka pamumbepwechelela
dimongo dihalôka muha kulihunde.”

Kutwaliwa kwanga Yesu kuhwena muha kulihunde (Mako 16:19-20, Matendo 1:9-11)

50 Bahi Yesu nkuvalodya vakuhundwa vake kuhwena pepi na chijiji cha ku Besaniya,
aneko nkunyoloja makono lake muha, nkuvabaliki.
51 Panavele nkuvabaliki nkuhapukana navo, Nnungu nkuntwala Yesu kuhwena
muha kulihunde.
52 Vanang'o nkumwabudu, anepo nkuuyang'ana ku Yelusalemu akuno uvahangalala
namene.
53 Bahi anevo vakuhundwa maduva lammalele nkuva uvatimba pa Ing'ande ya
Nnungu uvannombolela Nnungu.

Malove lambone lamwâmba Yesu Kilisto lalembwîje na Yohana

Ulongoledi

Chitabu achino cha Malove Lambone lamwâmba Yesu Kilisto lalembwîje na Yohana, nni chitabu chimo mmitabu ncheche vya Lilailano lya Hambi vitânga maisha langa Yesu Kilisto. Kila chitabu mmitabu anevyo ncheche chìchemwa "Injili" mana lake, "Malove Lambone lamwâmba Yesu." Vitabu anevyo vílembwije bada ya kuhwa kwanga Yesu. Vanalembile vitabu anevyo nni Matayo na Mako na Luka na Yohana. Chitabu cha Yohana chílembwije mmwaka fulani, pepi na mmwaka wa 90 kutandikila mwaka wavelekwejije Yesu Kilisto. Ikànava chitabu achino chikáhaula kuva Yohana njo achilembîle, henga namuna ya ilembi yake ìlandana namene na ilembi aila ilembwîje m'baluwa inandi ya Yohana na baluwa yavili ya Yohana na baluwa yatatu ya Yohana. Vakúlemba vanji va kala vànnyaula Yohana kuva, mmahiku anelo áikala muimanga ya ku Efeso. Bahi ing'anya ya anelyo, ìnahululika kuva chitabu achino chílembwije muimanga ya Efeso.

Yohana 20:31, Yohana àhaula chihi mwandu kuva, makudungilo la chitabu achino nni kuvayangata vanu vapate kukulupila kuva, Yesu njo Kilisto, Mwana wa Nnungu, na kwa kunkulupila vapate umi kupitila kulundana nawe. Chitabu achino chílembwije kwajili ya vakúsoma va Chiyahudi na avala vakávele Vayahudi. Chitabu cha Yohana chikálandana namene na vitabu vinji vya Injili. Yohana ànihimya namene kuyamba àlalá masaibu lalatendìlè Yesu, na akálembile namene kuyamba mifano yanahumije Yesu. Na habali dinji dya muhimu, diyâmba kubatiswa na kulingwa kwake akula kulilanga, nalanang'o nanga palalembwije nchitabu achino chilembwije na Yohana.

Uinjipihi wa chitabu cha Yohana

1. Sula ya 1:1-18, Yohana àtandiliha chitabu chake kwa kulonjelela kuva, Yesu nni lilove lya Nnungu.
2. Sula ya 1:19-12:50, Yohana àlemba kuyamba masaibu fulani lalatendìlè Yesu.
3. Sula ya 13:1-20:31, Yohana àtana kuyamba mambo lohe lanahumidile mmaisha langa Yesu, panavele mmwanda wa kukuhwa na kufufuka kwake. Na Yohana 20:31, Yohana àmalilila kwa kutanga likudungilo lyake lya kulemba chitabu achino.
4. Sula ya 21, Yohana àmalilila chitabu kwa kutanga kuyamba uhiku aula Yesu wanavahumidile vanu bada ya kufufuka kwake.

Lilove nkujuka munu

1 Anepo patandi, chilambo kabla chikànambiumbwa, Lilove ávele apwawìije, na Lilove ávele pamo na Nnungu. Malinga chanavele Nnungu na Lilove ávele uchocho.
2 Kutandikila anepo patandi aneyo Lilove ávele pamo na Nnungu.
3 Vitukutuku vyammalele víumbwije kupitila nang'e, na wala nanga chinu chimo chinaumbwije bila nang'e.
4 Nang'e ávele chitandikilo cha umi na umi anewo úvele nng'anje kwa vanu.
5 Nng'anje anewo ùlangaja nnupi, na lupi nanga palunahulwile kuudimanga nng'anje.
6 Pávele na munu yumo anatumwije na Nnungu, lina lyake Yohana.
7 Nang'e áidile unavahaulila vanu kuyamba aneyo nng'anje, uchinga kwa malove lake, vanu vammalele vapate kukulupila.
8 Yohana mwene akánavele aneyo nng'anje, henga áidile chihi unavahaulila vanu uhiu wa habali dya aneyo ánavele nng'anje.
9 Ayuno njo nng'anje uhiu uîda apano pachilambo, uvalangajîja vanu vammalele.

10 Aneyo nng'anje ánipwawa pachilambo, na kupitila nang'e chilambo chíniumbwa,
henga vanu va pachilambo nanga pavanammaite kuva nang'e ni nnani.
11 Nang'e áidile kwa vanu vake, henga vanu vake nanga pavanampwecheledile.
12 Henga avala vammalele vampwecheledîle na kunkulupila, àvatendile vajuke kuva
vana vanga Nnungu.*
13 Vana anevo vakávele vana vanga Nnungu kwa kuvelekwa muchi chivavelekwa
vanu, na wala nanga pavavelekwejije malinga chutamwa mmili, na wala akee malinga
chatamwa munu, henga kwa kutamwa kwa mwene Nnungu.
14 Lilove nkujuka munu, nkuikala pamo na hwetu, akuno aombèèle inema na uhiu.
Na hwetu tùniwona ukulu wake, ukulu wanga Mwana wa weka ahalêke kwa Atata
Nnungu.
15 Yohana Nkúbatisa pammwene Yesu, nkuvahaulila vanu habali dyanga munu
aneyo, wanonoha lidi wachidoni, “Ayuno njo unichimwamba panichihaula kuva, ‘Aîda
nnyuma mwangu nni nkulu kungupunda nangu kwa kuva, nang'e ánipwawa kabla
nangu nikànambivelekwa.’ ”
16 Ing'anya ya ukulungwa wa chididi chake ànitubaliki na kutubaliki.
17 Nnungu áhumije Sheliya yake kupitila Musa, henga Yesu Kilisto áidile na chididi na
kuuhunukula uhiu.
18 Nanga munu awahîte kumwona Nnungu. Henga Mwana wa weka wa Nnungu,
nang'e njo Nnungu muhiu, avêle pamo na Atata Nnungu, aneyo njo atumaihîje chavele
Atata Nnungu.

Kuyang'ula kwanga Yohana Nkúbatisa kuva nang'e akee Kilisto (Matayo 3:1-12, Mako 1:1-8, Luka 3:1-18)

19 Auno njo ushahidi wanga Yohana Nkúbatisa wakati Vakulu va Vayahudi va ku
Yelusalemu pavanavatumile makuhani na Valawi vahwene vakammuje Yohana kuva
nang'e nni nnani.
20 Yohana akanahitile kuvayang'ula, nkuvahaulila chihi bila kuvapiha kuchidoni,
“Nangu nikávele Kilisto alolêwa kwida.”
21 Vanang'o nkummuja kavila kuchidoni, “Hambi wako nnani? Dachi, wako njo
Eliya?” Yohana nkuvayang'ula kuchidoni, “Nangu nikávele Eliya.” Nkummuja kavila
kuchidoni, “Dachi, wako njo ayula nabii?” Yohana nkuvayang'ula kuchidoni, “Nanga.”
22 Vanang'o nkummuja kavila kuchidoni, “Vino wako nnani? Tuhaulile, wako
umwene ùlitanga dachi uchinga tukavahaulile avala vatulaijîje tukakuuje?”
23 Yohana nkuvayang'ula kwa malove langa nabii Isaya wachidoni,
“Nangu njo mwene lidi lipilikanîka kulilanga ulichidoni,
‘Nyoshanga indila ya Nang'olo.’ ”
24 Anevo vanu vanalaijijwe na Mafalisayo,
25 nkummuja kavila Yohana kuchidoni, “Ikàva wako ùhaula kuva ukávele Kilisto, na
ukávele Eliya, na wala ukávele ayula nabii, hambi mwadachi ùnabatisa?”
26 Yohana nkuvayang'ula kuchidoni, “Lola, nangu nìm'batisa mwenu kwa medi, henga
pàvele munu yumo mmwenu umukammaite.
27 Nang'e njo ayula ungunannyawile kuva, àvenkwida nnyuma mwangu, na nangu
wala nikáfala kuntumikila kananga kwa kuhungula mididi ya vilatu vyake.”
28 Vitukutuku anevyo vítendeke aneko ku Besaniya†, kung'ambo muto wa Yoludani,
pachinu pachivabatisa vanu Yohana.

---

* **1:12** Apano Yohana àlembile “vakulupîla mulina lyake.” Kwa vanu va mahiku anelo aneyo yavele itangodi ya kawaida kuhaula kuva, munu àtenda chinu mulina lya nkulu fulani. Na ívele na mana kuva ànilundana na aneyo nkulu na àtenda mambo kwa niaba yake na kwa mamulaka lake. Bahi kukulupila mulina lyake ìvele na mana ya kunkulupila mwene, na akee chihi kulikulupila lina. † **1:28** *Besaniya* Chijiji achino cha Besaniya chitambulengwe apano akee achila chivachiikala vanga Lasalo na Maliya.

Ungandolo wamwana wa Nnungu

29 Liduva lipapête Yohana nkumwona Yesu wahaloka, Yohana nkuvahaulila vanu
kuchidoni, “Nnole ungandolo wamwana wa Nnungu avausîja masambi vanu va pachil-
ambo!
30 Ayu njo unichimwamba panichihaula kuchidoni, ‘Nnyuma mwangu àvenkwida
munu nkulu ungupunda nangu, kwa kuva nang'e ánipwawa kabla nangu
nikànambivelekwa!’
31 Nangu nimwene nikanammaite kuva nnani, henga ngùidile unabatisa vanu kwa
medi uchinga amaikane kwa vanu va Isilaeli.”
32 Anepo Yohana nkuhumya ushahidi wachidoni, “Nímmwene Umumu Wanaswe
achionekâna muchi umunda wasulupuka kuhaloka kulihunde, nkutulila muha mwake.
33 Nangu nikánammale kuva nang'e nnani, bila ayula angutumîle unabatisa vanu
kwa medi unguhaulila anepo patandi kuva, ‘Aneyo umbemwôna Umumu Wanaswe
wansulupukila, na kutulila muha mwake, aneyo njo abatîsa kwa Umumu Wanaswe.’
34 Nangu nimwene ńnivyona vitukutuku anevyo, na mbènkushuhudila kuva, ayu nni
Mwana wa Nnungu.”

Vakuhundwa vatandi vanga Yesu

35 Liduva lipapête, Yohana ávele pamo na vakuhundwa vake vavili.
36 Yohana pammwene Yesu wapita, nkuhaula kuchidoni, “Nnolange ungandolo
wamwana wa Nnungu.”
37 Avala vakuhundwa vavili vanga Yohana pavapilikene malove anelo, nkumpapata
Yesu.
38 Yesu nkulauka, nkuvona vakuhundwa uvammpapata, Yesu nkuvauja kuchidoni,
“Mùtaha chamani?” Vanang'o nkuyang'ula kuchidoni, “Labi ùikala kwachi?” Labi mana
lake Nkúhunda.
39 Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, “Idang'ana mupone.” Bahi avala vakuhundwa
nkumpapata, nkupona pachinu páikàlà, nkuikala nawe liduva alila lyammalele. Na
uhiku anewo wávele malinga sakumi chinalyulo.
40 Anduleya nnung'une Simoni Petulo ávele yumo wa avala vakuhundwa vavili
vanampilikene Yohana pachitangola malove àlalá, nkunnondola Yesu.
41 Chinu chitandi chatendile Anduleya, ni kuntaha Simoni nkuluwe nahoti, nkun-
nyaulila kuchidoni, “Tùnimwona Masiya,” yani Kilisto.‡
42 Anepo Anduleya nkumpelekeja Simoni kwanga Yesu. Yesu nkunnola Simoni,
nkuchidoni, “Wako nni Simoni mwana wanga Yohana, henga hambi ùmbechemwa Kefa.”
Kefa nni lina linji lyanga Petulo, Petulo mana lake, “liyanga.”

Yesu ànchema Filipo na Nasanieli

43 Liduva lipapête, Yesu ákudungidile kuhwena ku Galilaya. Bahi nkumwona Filipo,
nkunnyaulila kuchidoni, “Ngupapate.”
44 Filipo áhaleke ku Betisaida, imanga yachiikala Anduleya na Petulo.
45 Filipo nanang'e nkukojana na Nasanieli, nkunnyaulila kuchidoni, “Tùnimwona
ayula uvannembile mmitabu vya Sheliya yanga Musa na mmitabu vya manabii, Yesu
wa ku Nasaleti, mwana wanga Yusufu.”
46 Nasanieli nkummuja Filipo kuchidoni, “Ìmbehululika dachi chinu chambone chi-
haloke ku Nasaleti?” Filipo nkunnyaulila kuchidoni, “Ida ulilolee umwene.”
47 Yesu pammwene Nasanieli wahaloka, nkuhaula kuchidoni, “Lolanga! Ayu nni
Mwisilaeli muhiu, wala kulambila kukapali nkati mwake.”

---

‡ **1:41** Vayahudi válolela kumpwechela mpohi kuhaloka kwa Nnungu. Mpohi aneyo kwa Chieblaniya vánchema “Masiya,” na kwa Chigiliki vánchema “Kilisto,” mana lake, atandolwejîje na Nnungu.

48 Nasanieli nkummuja Yesu kuchidoni, “Wako ùngumaite dachi nangu?” Yesu
nkunnyaulila kuchidoni, “Apala punavele pahi nnandi wa vihepo vya tini, Filipo
akànakuchema, nangu nanikwona.”
49 Anepo Nasanieli nkuchidoni, “Nkúhunda, wako nni Mwana wanga Nnungu, wako
njo Nfalume wa Isilaeli.”
50 Yesu nkunnyaulila Filipo kuchidoni, “Dachi, wako ùningukulupila ing'anya
nìkuhaulidile kuva nanikwona uikèlè pannandi? Nìkuhaulila kuva, uchiuvyone
vitukutuku vikulu kupunda avi.”
51 Yesu nkunnyaulila kavila Nasanieli kuchidoni, “Nangu nìnnyaulilanga uhiu kuva,
muchimukwone kulihunde ukuhunukuka na malaika uvakwela na kusulupuka muha
mwanga Mwana wa Munu.”

2

Yesu kuing'ole ya ulombi aneko Kana

1 Bada ya maduva mavili, nkuva na ing'ole ya ulombi aneko kuimanga ya Kana,
chilambo cha ku Galilaya, na anyokwe Yesu ávele ukoko.
2 Yesu pamo na vakuhundwa vake navanang'o vánikumbulwa kuing'ole aneyo.
3 Padimalilike divayi divanaandee paing'ole, anyokwe Yesu nkunnyaulila Yesu kuchi-
doni, “Divayi dìnivahilila.”
4 Yesu nkunnyang'ula kuchidoni, “Mama, yetuhwe ilida? Uhiku wangu bado
ukánambikamola.”
5 Anyokwe Yesu nkuvahaulila vatumishi kuchidoni, “Lyohelyo lyambennyaulila
mukole, mwenu likole.”
6 Na pachinu anepo pávele na vilongo vikulu sita vikatapajîjwe kwa mayanga, kila
chilongo chénda milengelo mivili au mitatu ya medi. Vilongo anevyo vívele apala
kupapatana na nnyambo wa Vayahudi wa kulihahula.
7 Yesu nkuvahaulila avala vatumishi kuchidoni, “Umbajanga medi vilongo vyam-
malele.” Vanang'o nkwombajanga, toopu.
8 Anepo Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Hambi tekanga mukamwing'e nkwímilila
ing'ole.” Vanang'o nkuteka, nkumpelekejija.
9 Nkwímilila ing'ole nkuyeja adila divayi dínavele medi anepo patandi. Nang'e nanga
panamaite kudihaleke adila divayi, henga avala vatumishi vanatekile medi vánimala.
Nkwímilila ing'ole nkunchema nnombi,
10 nkunnyaulila kuchidoni, “Vanu vammalele vàtandilika kuveng'a vakumbuliwîje
divayi dinôwa nahoti, na vakàkalewa nkwida na divayi dikánowa. Henga wako mpaka
vino uvechinkukondya divayi dinôwa namene kupunda dyammalele.”
11 Achino nni chimaiho chitandi cha lisaibu, chanatendile Yesu kuimanga ya Kana,
chilambo cha ku Galilaya. Bahi Yesu nkulanguja ukulu wake na vakuhundwa vake
nkunkulupila.
12 Pavaukile apala, Yesu na anyokwe na anung'unuvake pamo na vakuhundwa vake
nkuhelela kuhweneng'ana ku Kapelinaumu, aneko nkuikala maduva kadiki.

Yesu pa Ing'ande ya Nnungu
(Matayo 21:12-13, Mako 11:15-17, Luka 19:45-46)

13 Sikukuu ya Vayahudi ichêmwa Pasaka* painavele pepi, Yesu nkuyamboka kuhwena
ku Yelusalemu.

* **2:13** Pasaka yavele Sikukuu ya Chiyahudi kukumbukila uhiku aula Nnungu pavapohije Vaisilaeli kuhaloka muutumwa nchilambo cha Misili, mmahiku àlalá langa Musa. Nnungu ántumile Malaika Nkúwalala uchinga akahukùùmù n'ding'ande dyammalele dya ku Misili, na kila ing'ande inapakwîjwe myadi ya ungandolo munnango, vánipohwa kuhaloka muhukumu ya Nnungu.

14 Painjidile nnuwani lwa Ing'ande ya Nnungu, nkuvakoja vanu vohe uvasumisa
ding'ombe, na vanji uvasumisa dingandolo na vanji uvasumisa dimunda. Na vanu vanji
vachibadilana dihela navanang'o vávele umwomwo vaikalèngè n'dimeza dyavo.
15 Bahi Yesu nkupota n'didi, nkujuha isimbo nkuvavingangila pawelu vanu vam-
malele pamo na dingandolo na ang'ombe vao. Anepo nkudibinula dimeza dya akúbadili
dihela na dihela dyavo dya nnyoyo nkumwadilikana.
16 Nkuvahaulila avala vachisumisa dimunda kuchidoni, “Usang'anya vitukutuku
vyenu apano. Ing'ande ya Atatangu munaijuhe kuva ing'ande ya kusumisija vituku-
tuku!”
17 Vakuhundwa vake nkulahimukila malove lalembwîje Mmalemba Lanaswe làhaula
kuva, “Itamwi iniitamwa ing'ande yako ìmbengutenda nguwalalwe.”
18 Bahi vakulu va Vayahudi nkummuja Yesu kuchidoni, “Ùmbetenda chimaiho ntwani
cha lisaibu kumaiha kuva ùnilembelewa utenda vitukutuku avino?”
19 Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, “Iyondongange Ing'ande aino ya Nnungu, nanani
nguchiniidenge mmaduva matatu.”
20 Vayahudi nkunnyaulila kuchidoni, “Ing'ande aino ya Nnungu ídengwile kwa vyaka
alubaini na sita. Wako ùmbehulula dachi kuidenga mmaduva matatu?”
21 Henga Ing'ande ya Nnungu yachiiyamba Yesu úvele mmili wake.
22 Bahi Yesu pafufuliwije, vakuhundwa vake nkuhimukila kuva ánitangola anelo.
Nkulakulupila Malemba Lanaswe na malove àlalá lanatangwele Yesu.

Yesu ànimala chiivele mitima ya vanu vammalele

23 Uhiku aula Yesu pánavele ku Yelusalemu kusikukuu ya Pasaka,† vanu vohe vánivyona
vimaiho vya masaibu vyatendile, bahi nkunkulupila.
24 Henga Yesu nanga panalilekeledile kwa vanu anevo ing'anya ániimala mitima yavo.
25 Nang'e nanga panalembedile vanu vannyaulile chinu chohecho chimwâmba munu
yunji, kwa kuva mwene ánimala lavêle mmitima ya vanu vammalele.

3

Yesu nawi Nikodemo

1 Pávele na munu yumo lina lyake Nikodemo, wa nnikuwa lya vakulu va lukumbi lwa
Vayahudi, ánavele nnikuwa lya chidini lya chiyahudi lichichêmwa Mafalisayo.
2 Aneyo munu nkummwenela Yesu nachilo, nkunnyaulila kuchidoni, “Nkúhunda,
hwetu tùnimala kuva wako ùlaijijwe na Nnungu, kwa kuva nanga munu ahulûla kutenda
chimaiho cha lisaibu malinga chutenda wako, ikànave chihi Nnungu àvele pamo na
wako.”
3 Yesu nkunnyang'ula kuchidoni, “Nangu nìkuhaulila uhiu kuva, nanga munu ambe-
hulûla kuinjila mu Ufalume wa Nnungu akànavelekwe mwanda wavili.”
4 Nikodemo nkummuja Yesu kuchidoni, “Ìmbehululika dachi munu nkulungwa
avelekwe mwanda wavili? Àmbehulula dachi kwenda nnitumbo lya anyokwe nku-
velekwa mwanda wavili?”
5 Yesu nkunnyang'ula kuchidoni, “Nangu nìkuhaulila uhiu kuva, munu akànavelekwe
kwa medi na kwa Umumu Wanaswe, akambeinjila mu Ufalume wa Nnungu.
6 Munu àvelekwa chimmili kuhaloka kwa atatake na anyokwe, henga imumu ìvelekwa
kuhaloka kwa Umumu Wanaswe.
7 Bahi unakangane ing'anya inguhawile kuva mùlembelewa muvelekwe mwanda
wavili.
8 Mpapa ùnapunga kuhwena kuulembela, na unaupilikana lidi lyake, henga ukámala
kuuhaloka wala kuuhwena. Uvila nni chiikamajanga kuhauliha namuna chavelekwa
munu kwa Umumu Wanaswe.”

† **2:23** Maeleso layâmba Pasaka, lola Yohana 2:13.

9 Nikodemo nkummuja Yesu kuchidoni, “Vitukutuku avino vìhululika dachi?”
10 Yesu nkunnyang'ula kuchidoni, “Wako nni nkúhunda wa Vaisilaeli, ìvadachi unalamale alano?
11 Nangu nìkuhaulila uhiu kuva, hwetu tùhaula malove latulamaite na kushuhudila àlalá latulawene, henga mwenu nkatamwanga kupwechelela ushahidi wetu.
12 Nangu nìnnyaulidile vitukutuku vya pachilambo, henga nkángukulupidile, mùmbengukulupila dachi panimbennyaulila vitukutuku vya kulihunde?
13 Nanga munu woheyo apîte kulihunde, ikànave chihi Mwana wa Munu ahalêke kulihunde.
14 Malinga Musa chanannyanywile nnyongo anakatapajijwe kwa shaba, nkumpatika muha luhichi akula kulilanga, nni uchocho chalembelewa Mwana wa Munu kunyanyuliwa muha,
15 uchinga munu woheyo ambenkulupîla àave na umi ukee na ntululilo.
16 Kwa kuva, Nnungu ánivatamwa namene vanu va pachilambo, nkunnyumya Mwanawe wa weka uchinga kila munu ambenkulupîla anahwe, henga àave na umi ukee na ntululilo.
17 Nnungu akanantumile Mwanawe pachilambo uchinga avahukumu vanu, henga ánintuma uchinga avapohe.
18 Munu woheyo ankulupîla Mwana wa Nnungu akambehukumiwa, henga ayula akánkulupila, tayali ànihukumiwa, ing'anya akánkulupidile Mwana wa weka wa Nnungu.*
19 Na hukumu aneyo ìhalokana na alano, nng'anje ùniida pachilambo, henga vanu nkulutamwa namene lupi kupunda nng'anje, kwa kuva, lávatendàngà lànihakalanga.
20 Kila munu atênda lakánkatapalila Nnungu ànauchima nng'anje, na akátamwa kwida kunng'anje, wayopa lànapihuliwa àlalá lakánkatapalila Nnungu latênda.
21 Na munu atênda lalalembela Nnungu, nang'e àida kunng'anje, uchinga àlalá latênda lamaike kuva Nnungu nni antendîle alatende anelo.”

Malove langa Yohana Nkúbatisa lamwâmba Yesu

22 Bada ya anelo, Yesu pamo na vakuhundwa vake nkuhwena chilambo cha ku Yudeya. Nkuikala aneko akuno wavabatisa vanu.
23 Yohana nanang'e ávele aneko ku Ainoni pepi na ku Salemu, wabatisa vanu, ing'anya aneko kúvele medi lohe, na vanu nkummwenela, nanang'e nkuvabatisa.
24 Na maduva anelo Yohana ávele bado akànambitaywa nnilungu.
25 Bahi vakuhundwa vanga Yohana na Nnyahudi yumo vánatahukana kuyamba mihambo yavo ya kulihahula.
26 Bahi avala vakuhundwa nkummwenela Yohana nkunnyaulila kuchidoni, “Nkúhunda, ayula munu únavenawe pamo kung'ambo muto wa Yoludani na kutanga habali dyake, hambi nanang'e àvenkubatisa, na vanu vohe namene vànammwenela.”
27 Yohana nkuvahaulila kuchidoni, “Munu akáhulula kuva na chinu chohecho ikànave chihi achila chahumije Nnungu kuhaloka muha kulihunde.
28 Mwenu mmene mùnahulula chihi kushuhudila kuva naninnyaulila kuva, ‘Nangu nikee Kilisto, henga ànilaijwa uchinga ninnongolelee!’
29 Nang'e nni malinga nnombi na nangu nni malinga nnyanjawake nnombi. Nnyanjawake nnombi ànaimila wanninda nnombi akamole, nang'e ànahangalala akàpilikana lidi lya nnombi pakamola. Uchocho nni nangu chinguhangalala namene kupilikana anelo lamunguhaulidile.
30 Ìlembelewa nang'e àave nkulu, na nangu ngùlembelewa ngùùve nin'joko.
31 Aneyo ahalôka kulihunde nni nkulu kupunda vitukutuku vyammalele, na munu wa pachilambo asili yake nni pachilambo na àtangola chihi vitukutuku vya pachilambo. Henga aneyo ahalôka kulihunde nni nkulu kupunda vitukutuku vyammalele.

* **3:18** Maeleso layâmba lina lola Yohana 1:12.

32 Na àtangola àlalá lalawene na kulapilikana, henga nanga munu alakulupîla malove lake.
33 Na kila munu apwechelêla malove lake, nang'e ànamaiha kuva Nnungu nni uhiu.
34 Ayula atumwîjwe na Nnungu, àtangola malove la Nnungu, ing'anya Nnungu àmwing'ile Umumu wake bila chipimo.
35 Atata Nnungu ànantamwa Mwanawe, bahi àvikile vitukutuku vyammalele mmakono lake.
36 Munu woheyo ankulupîla Mwanawe, nang'e ààva na umi ukee na ntululilo. Na ayula akánkulupila Mwanawe, akambekuva na umi ukee na ntululilo, na gasabu ya Nnungu ìmbemwikalila."

4

Yesu na mmahe wa Chisamaliya

1 Mafalisayo nkupilikana kuva Yesu àvatenda vanu vohe namene kuva vakuhundwa na kuvabatisa, kumpunda Yohana Nkúbatisa.
2 Yesu mwene nanga panam'batisije munu, henga vakuhundwa vake nni vachibatisa.
3 Bahi Yesu pamaite anelo, nkuuka chilambo cha ku Yudeya nkuhwena kavila chilambo cha ku Galilaya,
4 na mwanda anewo álembelewa apitìile chilambo cha ku Samaliya.
5 Anepo Yesu nkuhwika imanga imo ya chilambo cha ku Samaliya ichêmwa Sikali, imanga ínavele pepi na welu wanga Yusufu wanauhumije atatake uvanchema Yakobo anepo kala.
6 Pachinu apala pávele na chihima cha Yakobo. Yávele malinga uhiku wa sasita ya muhi. Kwa kuva, Yesu ánihopela na mwanda, nkuikala nnyenje chihima.
7 Anepo nkuida mmahe yumo Nsamaliya unateka medi. Yesu nkunnyaulila kuchidoni, "Mbayele medi la kukumbila."
8 Uhiku anewo vakuhundwa vake vápite kumanga unasùmà chakulya.
9 Henga ayula mmahe nkunnyaulila Yesu kuchidoni, "Wako Unnyahudi na nangu Nsamaliya! Ùmbenguyuwa dachi medi na nangu ngùvele Nsamaliya?" Átangwele uchocho ing'anya Vasamaliya na Vayahudi vakáchikundanika.
10 Yesu nkunnyang'ula kuchidoni, "Kuikavele umàlà inujo yahumya Nnungu, na nnani akuhaulîla kuva mbayele medi la kukumbila, wako ukaninnyuwa nang'e, nanang'e akanikwing'a medi lahûmya umi."
11 Ayula mmahe nkuchidoni, "Nang'olo, wako ukee na mpowola, na chihima chìnilepa, dachi ùmbepata kwachi medi lahûmya umi?
12 Anakulwetu Yakobo nni atwing'île hwetu chihima achino, ata mwene Yakobo pamo na vana vake na vannyama vake vammalele vákumbila medi la chihima uchino. Dachi, wako ùlilambilila kuva nkulu kumpunda anakulwetu Yakobo?"
13 Yesu nkunnyang'ula kuchidoni, "Kila munu akumbîla medi la chihima achino, àmbekuva na inyota kavila.
14 Henga munu woheyo ambekumbîla medi lanimbemwing'a nangu, akambekuva na inyota kavila. Medi lanimbemwing'a nangu làmbekuva muchi chimbwimbwi chikulûla medi lahûmya umi ukee na ntululilo nkati mwake."
15 Ayula mmahe nkunnyaulila Yesu kuchidoni, "Nang'olo, mbayele nangu anelo medi uchinga nnave na inyota kavila na wala nnaide kavila apano unateka medi."
16 Yesu nkunnyaulila kuchidoni, "Hwena ukancheme ntwalo koka uide nawe apano."
17 Ayula mmahe nkunnyang'ula Yesu kuchidoni, "Nangu nikee na ntwangu." Yesu nkunnyaulila kuchidoni, "Ùyangw'ile saana, kuva ukee na ntwalo.
18 Kwa kuva, úlombwije na valume nnyano na aneyo uikalâna nawe vino akee ntwalo halali, anepo ùtangwele uhiu."

19 Ayula mmahe nkunnyaulila Yesu kuchidoni, “Nang'olo, nangu ngwòna wako nni
nabii.
20 Anakuluvetu Vachisamaliya vánnyuwa Nnungu nnichinga alino, henga mwenu
Mmayahudi mùhaula kuva, pa Yelusalemu nni pachinu pakunnyuwila Nnungu.”
21 Yesu nkunnyang'ula kuchidoni, “Mama, ngukulupile, kùmbekuva na mahiku
lamukambennyuwa Atata nnichinga alino wala kananga aneko ku Yelusalemu.
22 Mwenu Mmasamaliya, mukámmaite umunnyuwa, henga hwetu tuvayahudi
tùnnyuwa utummaite, kwa kuva upohi wa Nnungu ùmbekwida kupitila kwa Vayahudi.
23 Henga mahiku làvenkwida, na hambi lànikamola, avala vamwabûdu Nnungu kwa
uhiu, pavambemwabudu Atata kwa kulojwa na Umumu Wanaswe na uhiu. Kwa kuva,
Atata àvalembela vanu vamwabûdu namuna aneyo.
24 Nnungu nni imumu, na avala vamwabûdu vàlembelewa vamwabùùdu kwa kulojwa
na Umumu Wanaswe na uhiu.”
25 Ayula mmahe nkunnyaulila Yesu kuchidoni, “Nangu ǹnimala kuva, àvenkwida
Masiya, yani Kilisto.* Na pambekwida àmbetuhaulila kila chinu.”
26 Yesu nkunnyaulila kuchidoni, “Nangu ngulonjêla na wako, ‘Nangu nni Unene.’†”
27 Anepo vakuhundwa vake nkuuyananga, pavammwene Yesu walonjela na ayula
mmahe nkukangana namene. Henga nanga munu anammujije kuva, “Ùlembela
chamani kwanga aneyo mmahe?” au, “Mwadachi ùlonjela na ayu mmahe?”
28 Bahi ayula mmahe nkuleka nnengelo wake wa medi, nkuhwena kumanga na
kuvahaulila vanu kuchidoni,
29 “Tuhweneng'ane mukannole munu anguhaulidîle nangu lammalele langútendîle!
Dachi, ìnahululika kuva nang'e njo Kilisto?”
30 Bahi vanu va imanga aila nkuukananga, nkummwenela Yesu.
31 Uhiku uwowo vakuhundwa vake nkuva uvannyuwa Yesu uvachidoni, “Chonde
Nkúhunda, ilya chakulya.”
32 Henga Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, “Nangu ngùvele na chakulya chimukamaite
mwenu.”
33 Bahi vakuhundwa vake nkuva uvaujana kuchidoni, “Dachi, pàvele munu am-
pelekejîje chakulya?”
34 Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Chakulya changu nni kulatenda àlalá lalalembela
ayula angutumîle na kulamalila madengo lake.
35 Mwenu mùnijevelela kuhaula kuchidoni, ‘Ìisalidile chihi myedi ncheche ukamole
nchela!’ Henga nangu nìnnyaulila kuva, valolange ava vanu, vàvele muchi vilyo
mmwelu, vilyo vilembelêwa vifunwe hambi.
36 Nkúfuna àpwechelela nshahala wake, na vilyo vyafuna nni vanu vaidanavo muumi
ukee na ntululilo, uchinga ayula apânda na ayula afûna vammalele vahangalale pamo.
37 Kwa kuva, itangodi aino nni ihiu kuva, ‘Munu yumo ànapanda na munu yunji
ànafuna.’
38 Nangu nìntumile mwenu mukafune vilyo vimukatendedile madengo la kulima,
vanji nni vatendîle madengo la kukamajanga, henga mwenu mùpita chihi mmadengo
lavatendile avenu.”
39 Vasamaliya vohe va imanga aila nkunkulupila Yesu ing'anya ya malove lanatong-
wele ayula mmahe kuva, “Àninguhaulila lammalele langutendenge.”
40 Vasamaliya vánimmwenela Yesu nkunnyuwa aikale navo, nkwikala aneko kumanga
maduva mavili.
41 Na vanu vohe namene váninkulupila Yesu ing'anya ya malove lake mwene.

---

* **4:25** Maeleso layâmba Masiya na Kilisto lola Yohana 1:41. † **4:26** Kwa kutangola malove alano “Nangu nni Unene,” Yesu ànalitambulanga kwa kutumila lina lyanatumidile Nnungu kulitambulanga nchitabu cha Kuuka 3:14.

42 Vanang'o nkunnyaulila ayula mmahe kuchidoni, “Hambi tùnikulupila akee chihi
ing'anya ya malove lako, henga hwetu tuvene tùnipilikana na kumala kuva muhiu ayu
nni Mpohi wa vanu va pachilambo.”

Yesu àmnamya mwana wanga nkulu yumo

43 Bada ya maduva mavili, Yesu nkuuka anepo nkuhwena chilambo cha ku Galilaya,
chilambo chavelekwejije.
44 Yesu mwene áhawile kuchidoni, “Nabii nanga paesimika nkaya yake.”
45 Henga pakamwele ku Galilaya, vanu vohe va aneko, nkumpwechelela, ing'anya
vanang'o vánilona lammalele lanatendile Yesu chipindi cha sikukuu ya Vayahudi
ichêmwa Pasaka aneko ku Yelusalemu, kwa kuva na vanang'o vávelenge ukokwo.
46 Bahi Yesu pachipita nchilambo cha Galilaya, nkuhwika kavila muimanga ya Kana,
pachinu panapindikulanyije medi kuva divayi. Na aneko ku Kapelinaumu kúvele na
nkulu yumo wa ufalume wa Loma ánavele na mwana achiuula.
47 Ayula nkulu papilikene kuva Yesu ànikamola aneko ku Galilaya kuhaloka ya
kuchilambo cha ku Yudeya, nkummwenela nkunnyuwa ahwene ku Kapelinaumu
akannamye mwanawe achiuula namene, kwa kuva ávele pepi na kuhwa.
48 Yesu nkunnyaulila ayula nkulu kuchidoni, “Mwenu mmanu mukànavyone vimaiho
vya masaibu na lakukanganya, mwiko nkambehulula kukulupila!”
49 Ayula nkulu nkunnyaulila Yesu kuchidoni, “Nang'olo, nakuyuwa, tuhwene kukaya
kabla mwanangu akànambikuhwa.”
50 Yesu nkunnyaulila ayula nkulu kuchidoni, “Wako hwena chihi mwanalo mumi.”
Ayula munu nkùkulupila malove lavannyaulidile na Yesu, nkupindikuka uhwena ya
kwavo.
51 Pánavele nndila wahwena ya kwavo, nkukojana na vatumishi vake, nkunnyaulila
kuva, mwanawe mumi.
52 Anepo ayula nkulu nkuvauja disaa dyalamile mwanawe. Vanang'o nkunnyaulila
kuchidoni, “Nang'e àlamile lido sasaba ya muhi.”
53 Ayula nkulu nkuhimukila kuva, dívele disaa udila dyanannyaulidile Yesu kuva,
“Mwanalo mumi.” Bahi nang'e pamo na vanu vammalele va nng'ande mwake
nkunkulupila Yesu.
54 Auno wávele mwanda wavili, Yesu kuhaloka ku Yudeya nkuhwena ku Galilaya, na
kutenda chimaiho cha lisaibu.

5

Yesu ànnamya munu palitanda lya medi

1 Bada ya anelo, Yesu nkuhwena ku Yelusalemu kusikukuu ya Vayahudi.
2 Aneko ku Yelusalemu, pepi na nnango wa imanga uchêmwa, “Nnango wa Angan-
dolo,” pávele na litanda lijoko lya medi lichêmwa kwa Chieblaniya “Betisata,” na litanda
anelyo lívele na dimenu nnyano.
3-4 N'dimenu anedyo múvele na vagonjo vohe vachilalanga, vaputêle meho na vikwavi
na vadidimênge.*
5 Pachinu anepo pávele munu yumo achihuvanga kwa chipindi cha myaka salasini na
nane.
6 Yesu pammwene ayula munu alêle apala na kumala kuva àlele apala kwa mahiku
lohe, nkummuja kuchidoni, “Dachi, ùnalembela kulama?”

* **5:3-4** Mmalemba matandi-matandi, malove la ntululilo la nsitali wa 3 na malove lammalele la nsitali wa 4,
lakapali. Henga mmalemba lanji lakávele matandi-matandi làlembwije malove lahaûla kuva, “Vanu anevo válindilila
medi latibuliwe. Kwa kuva, myanda yohe malaika ánakamola nnitanda anelyo watibulanya medi. Na n'gonjo woheyo
áchiva ntandi kwenda nnitanda anelyo, medi palatibuliwa ánalama ugonjo wake.”

7 Ayula munu nkunnyang'ula Yesu kuchidoni, “Nang'olo, nangu nikee na munu wa
kunguinjija nnitanda palatibuliwa medi. Na kila pangulinga kwenda mmedi, munu
yunji ànangulongolelela.”
8 Yesu nkunnyaulila ayula munu kuchidoni, “Imila, utwale chinanda chako, uhwene.”
9 Upala ayula munu nkulama, nkutwala chinanda chake, nkutandilika kuhwena. Na
liduva anelyo lívele Liduva lya Kuyewelela.
10 Bahi Vayahudi nkunnyaulila ayula munu alamîjwe kuchidoni, “Nelo nni Liduva lya
Kuyewelela, wako ukáluhusiwa kunyakula nkeka wako.”
11 Nang'e nkuvayang'ula kuchidoni, “Ayula munu angulamîje nni anguhaulidîle kuva,
‘Twala nkeka wako uhwene.’ ”
12 Vanang'o nkummuja kuchidoni, “Aneyo munu akuhaulidîle kuva, ‘Twala nkeka
wako uhwene,’ nnani?”
13 Ayula munu nanga pannammaite munu annamîje, kwa kuva, Yesu ávele atividìile
nnikuwa likulu lya vanu.
14 Anepo Yesu nkunkoja ayula munu alamîjwe avèlè nnuwani lwa Ing'ande ya
Nnungu, nkunnyaulila kuchidoni, “Lola, wako vino ùnilama. Bahi unauyile kavila
kutenda masambi, uchinga lanakukoje la kuhakalanga namene kupunda alano.”
15 Ayula munu nkuhwena kwa vakulu va Vayahudi, nkuvahaulila kuva, Yesu nni
annamîje.
16 Kwa kuva, Yesu ánnamije ayula munu Liduva lya Kuyewelela, bahi Vayahudi
nkulindamuka kunkambyakambya Yesu.
17 Henga Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Atatangu àvele chihi nkukola madengo
mpaka nelo, nanani uchocho mbènkukola madengo.”
18 Malove anelo lanatangwele Yesu lavatendile Vayahudi kukudungila namene
kummwalala Yesu, akee chihi ing'anya ya kutenda lakáluhusiwa Nniduva lya
Kuyewelela, ila na kwa kunchema Nnungu kuva Atatake, nang'e àlilinganyanga na
Nnungu.

Mamulaka langa Yesu, Mwana wa Nnungu

19 Bahi Yesu nkuhweneha kuvahaulila Vayahudi kuchidoni, “Nangu nìnnyaulilanga
uhiu kuva, Mwana wa Nnungu akáhulula kutenda chitukutuku chohecho kwa ding'ano
dyake mwene, henga àtenda chihi achila chamwona Atatake watenda. Ing'anya, achila
chàchitenda Atatake nanang'e àchitenda uchila.
20 Kwa kuva, Atata ànantamwa Mwanawe, na àninnanguja kila chinu chachitênda
mwene. Na achiannanguje mambo makulu kupunda alano uchinga mwenu mukan-
gane.
21 Kwa kuva, malinga Atata chavafufula vanu vahwîle na kuveng'a umi, nni uchocho
Mwanawe chaveng'a umi avala válembêla.
22 Atata akánnyukumu munu woheyo, henga hukumu yammalele ànkamujije
Mwanawe,
23 uchinga vanu vammalele vamwesìimù Mwanawe, malinga chivamweshimu Atata.
Na munu akámweshimu Mwanawe, akámweshimu na Atata antumîle.
24 Nangu nìnnyaulilanga uhiu kuva, ayula apilikâna lilove lyangu na kunkulupila ayula
angutumîle, ànipata umi ukee na ntululilo. Nang'e akambehukumiwa asabu, kwa kuva,
ìmbekuva ànihama mukuhwa, nkwenda muumi.
25 Nangu nìnnyaulilanga uhiu kuva, pàmbekuva na uhiku, na uhiku anewo ùnikamola,
vanu vahwîle uvambelipilikana lidi lya Mwana wa Nnungu, na vanu vambelipilikâna,
vàmbekuva vumi.
26 Malinga Atata chavele na umi nkati mwake, nni uchocho chantendile Mwanawe
kuva chitandikilo cha umi.
27 Na àmpele mamulaka la kuhukumu, ing'anya nang'e nni Mwana wanga Munu.

28 Mwenu munakangane malove anelo, ing'anya pàmbekuva na liduva, vanu vam-
malele vahwîle livambelipilikana lidi lyake,
29 na vanang'o vàmbehuma mmisati yavo. Avala vatendîle lambone vàmbefufuka na
kupata umi, henga avala vatendîle lahakalenge vàmbefufuka uchinga vahukumiwe
asabu."

Ushahidi unnyâmba Yesu

30 "Nangu nikáhulula kutenda chinu chohecho kwa ding'ano dyangu nimwene. Nangu
ngùhukumu chihi malinga chingupilikana kuhaloka kwa Atata, na hukumu yangu ni
ya haki, kwa kuva nangu nikákudungila chihi kutenda chingulembela nangu nimwene,
henga kutenda chalembela ayula angutumîle.
31 Nangu nikàlishuhudila nimwene, ushahidi anewo ukambekubaliwa kuva wa uhiu.
32 Henga pàvele na munu yunji angushuhudîla nangu, na aneyo nni Yohana, na nangu
nnìmala kuva ushahidi wake kwamba nangu ni wauhiu.
33 Mwenu mwavatumile vanu kwa Yohana Nkúbatisa, nang'e nkuushuhudila chihi
uhiu kungwamba nangu.
34 Nangu nikálisingila ushahidi wa vanu, henga ngùtangola malove alano uchinga
mupate kupohwa.
35 Yohana ávele muchi chibatali chichiyaka na kulangaja, na mwenu múnitandola
kuuhangalalila nng'anje wake kwa chipindi.
36 Henga nangu ngùvele na ushahidi nkulu namene kupunda aula wahumije Yohana
Nkúbatisa. Kwa kuva, mambo langútèndà vino njo lánguhaulidìlè Atata nilatende,
nalanang'o nni langushuhudîla na kulanguja kuva nang'e àningutuma.
37 Atata angutumîle nanang'e uchocho ànangushuhudila. Mwenu mukanawahi kupi-
likana lidi lyake wala kumwona chavele.
38 Na malove lake lakáikala mmitima mwenu, kwa kuva nanga pamungukulupila
nangu wangutumile.
39 Mwenu mùloleha Malemba Lanaswe umutenda kuva nkati mwake mùmbepata umi
ukee na ntululilo. Malemba anelo njo lángushuhudìlà nangu,
40 henga mwenu nkátamwanga kwida kwang'une uchinga mupate umi.
41 Nangu nikákudungidile kupata imbili kuhaloka kwa vanu.
42 Nangu ǹnimmala kuva mwenu nanga pamuntamwa Nnungu.
43 Lola! Nangu ǹniida kwa mamulaka la Atatangu, henga nkángupwecheledile, ila munu
yunji akàida kwa mamulaka lake mwene, mwenu muchimumpwechele.†
44 Bahi ikàva mwenu mùtaha kupwechela imbili kuhaloka kwenu mmene na akee
kuhaloka kwanga Nnungu wa weka, hambi mùmbehulula dachi kukulupila?
45 Mwenu munatende kuva nangu nìmbensitaki kwa Atatangu. Ambensitâki mwenu
nni Musa umunnolela kuva àmbekuva m'bali wenu.
46 Mukàchinkulupila Musa, nkaningukulupila na nangu mwalehu, kwa kuva Musa
ánilemba habali dinguyâmba nangu.
47 Henga ikàva nanga pamulakulupila àlalá laléмbîle Musa, mùmbehulula dachi
kukulupila malove lángutangòlà?"

6

Yesu àveng'a chakulya vanu alufu nnyano
(Matayo 14:13-21, Mako 6:30-44, Luka 9:10-17)

1 Bada ya anelo, Yesu nkuyamboka Litanda lya Galilaya, yani Litanda lya Tibeliya.
2 Likuwa likulu lya vanu nkumpapata Yesu, ing'anya vanu anevo váviwene vimaiho
vya masaibu vyachivitenda kwa kuvalamya vagonjo.

† **5:43** Maeleso layâmba lina, lola Yohana 1:12.

3 Yesu nkukwela nnichinga, nkuikala aneko pamo na vakuhundwa vake.
4 Na Sikukuu ya Vayahudi ichêmwa Pasaka* ívele pepi kukamola.
5 Bahi Yesu palolite na kulyona likuwa likulu lya vanu ulihaloka, nkummuja Filipo kuchidoni, “Tukasume kwachi mikate uchinga ava vanu valye?”
6 Yesu átangwele uchocho wanninga chihi Filipo, kwa kuva mwene ánimala lyambelitenda.
7 Filipo nkunnyang'ula Yesu kuchidoni, “Ata kututumila dihela malinga dya nshahala wa malipo la maduva myambili kusuma mikate, ikambeoneleja kananga kumupa kila munu chipande chijoko!”
8 Nkúhundwa yumo wa Yesu uvannchema Anduleya, nnung'une Simoni uvanchema Petulo, nkunnyaulila Yesu kuchidoni,
9 “Apano pàvele kijana yumo avêle na mikate nnyano ya shayili† na dihomba dimbili. Dachi, vitukutuku avino vìmbetoleja chani kwa vanu vohe malinga ava?”
10 Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Vahaulile vanu vaikalange pahi.” Pachinu anepo pávele na wahi wohe, bahi vanu nkuikalanga, na isabu ya valume weka vánavele anepo yávele malinga alufu nnyano.
11 Yesu nkuitwala aila mikate, nkunshukulu Nnungu na kuvayavanyija vanu vammalele vanaikalenge apala, na dihomba na dinang'o nkutenda uchocho. Na kila munu nkùpata malinga chanalembedile.
12 Vammalele pavasibile, Yesu nkuvahaulila vakuhundwa vake kuchidoni, “Lokotanga vibeduli vyammalele viisalidîle vya mikate, uchinga vitumike kavila.”
13 Bahi vakuhundwa nkulokotanya maisalilo la vibeduli vya mikate, nkwombaja makalala kumi na mbili.
14 Vanu pavachiwene achila chimaiho cha lisaibu chatendile Yesu, nkuchidoni, “Muhiu ayu munu nni ayula nabii utuchinnolela kwida pachilambo.”
15 Yesu pamaite kuva vámbeida unantwala kwa dimongo uchinga vankan'juhe kuva nfalume, nang'e nkuuka nkuhwena kavila kulichinga weka.

Yesu àonga muha medi
(Matayo 14:22-33, Mako 6:45-52)

16 Pachikamwele chinalyulo, vakuhundwa va Yesu nkuhelelekela ya kulitanda.
17 Nkukwelanga muingalava, nkutandilika kuyomboka litanda kuhwena kuimanga ya Kapelinaumu. Chipindi anecho lupi lúvele lwendìlè, na Yesu ávele bado akànambivakoja.
18 Lipungo likulu nkutandilika kupunga namene na litanda nkutibuka mawimbi.
19 Bahi pavapite mwanda wa kilometa malinga nnyano au sita, nkumwona Yesu avèlè pepi na ingalava, waonga muha medi, vakuhundwa vake nkuyopa namene.
20 Henga Yesu nkuvahaulila vakuhundwa vake kuchidoni, “Ni nangu, munayope!”
21 Bahi vakuhundwa vake kwa kuhangalala, nkumpwechelela Yesu muingalava, upala ingalava nkuhwika kunnyangi, pachinu pavachihwena.

Vanu vàntaha Yesu

22 Ulyamba wake, likuwa lya vanu vanaisalidile m'bali wavili wa litanda, vánikameka kuva pachinu anepo ípwawije chihi ingalava imo bahi. Na vánimala kuva Yesu akanainjidile muingalava aila pamo na vakuhundwa vake, ila vakuhundwa vake vápite chihi vanang'o weka.
23 Na dingalava dinji nkukamola kuhaloka kuimanga ya Tibeliya, nkuhwika pachinu apala pavanalile vanu aila mikate, bada ya Nang'olo Yesu kunshukulu Nnungu.

---

* **6:4** Maeleso layâmba Pasaka, lola Yohana 2:13. † **6:9** Shayili ni dimbeyu dilandâna na utani, na nkate ukatapajîjwe na shayili nanga pauchigalika.

24 Bahi avala vanu pavamaite kuva Yesu na vakuhundwa vake vakapali pachinu
apala, nkukwelanga n'dingalava dyavo nkuhwena kuimanga ya Kapelinaumu unan-
taha Yesu.

Yesu njo nkate úvatèndà vanu vààve na umi

25 Avala vanu pavankojije Yesu ng'ambo ya vili ya litanda, nkummuja kuchidoni,
“Nkúhunda, wako ùkamwele chakani apano?”
26 Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, “Nangu nìnnyaulilanga uhiu kuva, mwenu
mùngutaha nangu ing'anya ya aila mikate imunalile na kusiba, henga akee ing'anya
ya kwelewa mana ya avila vimaiho vya masaibu vingunatendile.
27 Munatumbamile kupata chakulya chondongeka, ila tumbamila kupata chakulya
chikóndongeka na chiîda na umi ukee na ntululilo. Na Mwana wa Munu njo ambe-
mwîng'a mwenu chakulya anecho, kwa kuva nang'e njo walimaihijije Atata Nnungu.”
28 Vanang'o nkummuja kuchidoni, “Hwetu tutende dachi uchinga tukole madengo
lalalembela Nnungu?”
29 Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, “Madengo lalalembela Nnungu mulatende nni
alano, munkulupile chihi ayula wantumile.”
30 Avala vanu nkummuja Yesu kuchidoni, “Dachi, wako ùmbelanguja chimaiho ntwani
cha lisaibu, uchinga tuchone na tupate kukukulupila? Dachi, ùmbetenda chinu ntwani?
31 Aneko kulilanga akuluvetu válile chakulya chichêmwa ‘Mana,’ chakulya chilandêne
na nkate, malinga chiilembwije Mmalemba Lanaswe kuva, ‘Ávalisije nkate uhalêke
kulihunde.’ ”
32 Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Nangu nìnnyaulilanga uhiu kuva, Musa nanga
panampele mwenu nkate uhalôka kulihunde, henga Atatangu nni amwîng'a mwenu
nkate uhiu uhalôka kulihunde.
33 Kwa kuva, nkate wauhumya Nnungu nni ayula asulupûka kuhaloka kulihunde, na
nni avêng'a vanu va pachilambo umi.”
34 Avala vanu nkunnyaulila Yesu kuchidoni, “Nang'olo, hwetu tùnakuyuwa utwing'e
nkate anewo maduva lammalele.”
35 Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Nangu njo nkate wene uvatênda vanu vààve na umi.
Aîda kwang'une akambekuva na indala mwiko, na angukulupîla nangu akambekuva na
inyota mwiko.
36 Henga nangu naninnyaulilanga mwenu kuva, ikànava mùningwona, wala nanga
pamungukulupila.
37 Vanu vammalele vánìng'à Atata vàmbeida kwang'une, na ayula aîda kwang'une
mwiko nikambemminganga.
38 Kwa kuva, nangu ìnnisulupuka kuhaloka kulihunde uchinga ngutende àlalá lalalem-
bela ayula angutumîle, akee unatenda langúlembèlà nangu nimwene.
39 Lalalembela ngulatende ayula angutumîle nni alano, avala vanu vángupèlè nnan-
nyahe kananga yumo, henga nivafufule vammalele nniduva lya ntululilo wa chilambo.
40 Kwa kuva, chalembela Atatangu nni achino, kila munu ambemwônа Mwana wa
Nnungu na kunkulupila ààve na umi ukee na ntululilo, na nangu nguchininfufule munu
aneyo nniduva lya ntululilo wa chilambo.”
41 Bahi Vayahudi pavapilikene uchocho nkutandilika kuhinginika ing'anya Yesu
áhawile kuva, “Nangu njo nkate usulupwîke kuhaloka kulihunde.”
42 Vanang'o nkuva uvatangola kuchidoni, “Kwani ayu tenda Yesu mwana wa Yusufu?
Atatake na anyokwe hwetu tùnivamala! Vino nang'e àhulula dachi kuhaula kuva,
‘Ènisulupuka kuhaloka kulihunde?’ ”
43 Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Lekanga kuhinginikilanila mmene kwa mmene.
44 Nanga munu àhulula kwida kwang'une akanachemwe na Atatangu angutumîle, na
nangu nguchininfufule munu aneyo liduva lya ntululilo wa chilambo.

45 Mmalemba la manabii ìlembwije kuva, ‘Vanu vammalele vàmbehundwa na Nnungu.’
Kila munu ampilikâna Atatangu na kulihunda kuhaloka kwanga nang'e, aneyo àida
kwang'une.
46 Aino ikee na mana kuva ànipwawa munu awahîte kumwona Atata, ikànave chihi
nangu nguhalêke kwa Nnungu, nangu njo nimmwêne Atata.
47 Nangu nìnnyaulilanga uhiu kuva, munu woheyo akulupîla àpata umi ukee na ntul-
ulilo.
48 Nangu njo nkate uvatênda vanu vààve na umi.
49 Aneko kulilanga anakuluvenu vánilya nkate‡ uhalêke kulihunde, henga vánihwa.
50 Henga nangu njo nkate usulupûka kuhaloka kulihunde, uchinga munu woheyo
ambeûlya anahwe.
51 Nangu njo nkate uvatênda vanu vààve na umi, nkate usulupwîke kuhaloka kuli-
hunde. Munu woheyo akàulya nkate auno, àmbekuva na umi ukee na ntulululilo. Na nkate
auno ni mmili wangu, unimbeuhumya kwajili ya vanu va pachilambo uchinga vapate
umi.”
52 Bahi Vayahudi pavapilikene uchocho nkutandilika kutahukana vene kwa vene
uvachidoni, “Munu ayu àmbehulula dachi kutwing'a mmili wake tuulye?”
53 Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Nangu nìnnyaulilanga uhiu kuva, mwenu nkanaulye
mmili wanga Mwana wa Munu na kukumbila myadi yake, bahi nkambekuva na umi
nkati mwenu.
54 Na munu woheyo aûlya mmili wangu na kukumbila myadi yangu, ààva na umi ukee
na ntulululilo, na nangu nguchininfufule munu aneyo nniduva lya ntulululilo wa chilambo.
55 Kwa kuva, mmili wangu nni chakulya cha uhiu, na myadi yangu nni chikumbilo
cha uhiu.
56 Munu woheyo aûlya mmili wangu na kukumbila myadi yangu, aneyo ànakumilana
na nangu na nangu nakumilana na aneyo munu.
57 Malinga Atata angutumîle chavele na umi, na nangu ngùùva na umi ing'anya yanga
nang'e, uchocho munu woheyo angûlya nangu àmbekuva na umi ing'anya yang'une.
58 Bahi auno nni nkate usulupwîke kuhaloka kulihunde, henga ukee muchi chakulya
chichêmwa ‘Mana’ inasulupwike kuhaloka kulihunde, ivachilya anakuluvenu akula
kulilanga. Pamo na kulya Mana aneyo, vammalele vánihwanga, henga munu ambeûlya
nkate auno àmbekuva na umi ukee na ntulululilo.”
59 Yesu átangwele malove anelo pánavele nkùhunda muing'ande ya kunnyuwila
Nnungu, aneko ku Kapelinaumu.

Malove lavêle na umi ukee na ntulululilo

60 Bahi vanu vohe muavala vakuhundwa vake pavapilikene uchocho, nkuhaula
kuchidoni, “Malove ala lànikamajanga! Munu ntwani ambehulûla kulapwechela?”
61 Yesu nkumala kuva vakuhundwa vake vànahinginika ing'anya ya malove anelo,
nkuvauja kuchidoni, “Dachi, malove alano lànanchima?
62 Bahi ìmbekuva dachi pamumbemwona Mwana wa Munu wakwela kavila kuli-
hunde, pachinu panavele mwanda ntandi?
63 Umumu Wanaswe nni avêng'a vanu umi, vanu nanga pavahulula kutenda uchocho.
Na malove laninnyaulidile mwenu nni la Umumu Wanaswe, na làvele na umi.
64 Henga pàvele vanu vanji mmwenu vakákulupila.” Na Yesu átangwele uchocho kwa
kuva ánivamala chítandilìkè vanu avala vakambenkulupila na ayula ambentengelêka.
65 Yesu nkuhweneha kuvahaulila kuchidoni, “Njo mana nangu nínnyaulidile kuva,
nanga munu àhulula kwida kwang'une bila kuhululihwa na Atatangu.”

‡ **6:49** Apano Yohana àlembile Mana, na aneyo mana yalandene na nkate, njo mana Yesu àlilonjeledile mwene kuva nang'e nni nkate usulupwîke kuhaloka kulihunde.

66 Ing'anya ya malove anelo, vanu vohe vachinkulupîla nkunnekanga, na nanga
pavanannondwele kavila Yesu.
67 Anepo Yesu nkuvauja avala vakuhundwa kumi na mbili kuchidoni, “Dachi, na
mwenu uchocho ùnembeukananga?”
68 Petulo nkunnyang'ula Yesu kuchidoni, “Nang'olo, hwetu tùmbehwena kwakinani?
Wako nni uvêle na malove lavêng'a vanu umi ukee na ntululilo.
69 Hwetu tùnimala na kukulupila kuva wako nni ayula Wanaswe ahalêke kwa
Nnungu.”
70 Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, “Dachi, nangu nikee nintandwêle mwenu kumi na
mbili? Henga yumo mmwenu àlojwa na Ibilisi!”
71 Yesu átangwele malove anelo wamwamba Yuda mwana wanga Simoni Isikaliote,
kwa kuva nang'e nni ambentengelêka ikànava ávele yumo wa avala kumi na mbili.

7

Yesu na anung'unuvake

1 Bada ya anelo, Yesu nkupita waonga nchilambo cha ku Galilaya. Akanatamwije
kwonga chilambo cha ku Yudeya, ing'anya vakulu va Vayahudi vákudungidile
kummwalala.
2 Bahi Sikukuu ya Vayahudi ichêmwa, Sikukuu ya Migongwe, yávele pepi kukamola,
3 bahi anung'unuvake Yesu nkunnyaulila Yesu kuchidoni, “Uka apano uhwene ya ku
Yudeya, uchinga vakuhundwa vako vakalone lutenda.
4 Munu alembêla amaikane, akátenda vitukutuku vyake kwa sili. Bahi ikàva ùtenda
vitukutuku avi, bahi lilanguje kwa vanu va pachilambo.”
5 Ata anung'unuvake Yesu navanang'o nanga pavanankulupidile.
6 Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Uhiku wangu ulembelêwa, ukánambikamola. Henga
kwenu mwenu kila uhiku ùnafala.
7 Vanu va pachilambo vakáhulula kummenga mwenu, henga vànguvenga nangu
ing'anya nangu nashuhudila kuva, lavatendanga lànihakalanga.
8 Mwenu hweneng'ana kusikukuu aneyo. Henga nangu nikambekwida kusikukuu
aneyo, kwa kuva uhiku ukatapêle kwang'une ukánambikamola.”
9 Yesu patangwele malove anelo, nkuisalila chihi nchilambo uchila cha ku Galilaya.

Yesu àhwena ku Yelusalemu ku Sikukuu ya Migongwe

10 Anung'unuvake pavaukile uhwena ya kusikukuu, Yesu nanang'e nkuhwena, henga
ápite chihi kwa sili bila kulilanguja kwa vanu.
11 Aneko kusikukuu, vakulu va Vayahudi nkuva uvantaha Yesu akuno uvaujana
kuchidoni, “Kwani ayu munu àvele kwachi?”
12 Mmakuwa àlalá la vanu múvele na manyinyi lachinnyamba Yesu. Vanu vanji
váhaula kuchidoni, “Yesu nni munu wambone.” Na vanu vanji váhaula kuva, “Yesu
akávele munu wambone! Nang'e àvalambila chihi vanu.”
13 Henga nanga munu analingile kutangola habali dyanga Yesu palangele, kwa kuva
vávayopa vakulu va Vayahudi.
14 Bahi paihwikile ching'ati sikukuu, Yesu nkuinjila nnuwani lwa Ing'ande yanga
Nnungu nkutandilika kuhunda.
15 Anepo Vayahudi pavapilikene mahundo lake, nkukangana namene uvachidoni,
“Munu ayu àipete dachi elimu malinga ayi akuno akasomìlè?”
16 Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, “Mahundo lánguhûnda nangu lakávele langu, ila ni
la ayula angutumîle.
17 Munu woheyo akàlembela kutenda lalalembela Nnungu, achiamale kuva mahundo
langu làhaleke kwanga Nnungu, au ngùtangola chihi kwa ding'ano dyangu nimwene.

18 Munu atangôla chihi kwa ding'ano dyake mwene, aneyo àtaha chihi imbili yake
mwene. Henga munu ayula atâha imbili ya ayula antumîle, aneyo nni wa kukulupika,
na wala nanga palambila.
19 Dachi, Musa akanampele mwenu Sheliya? Henga wala nanga munu yumo
mmwenu aikamûla Sheliya aneyo. Ing'anya ntwani mùlembela munguwalale?"
20 Bahi avala vanu nkunnyang'ula kuchidoni, "Wako ùvele na nanndenga! Nnani
akudungidîle ukuwalala?"
21 Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, "Nangu ngútendile lisaibu limo, na mwenu mmam-
malele mmenkuhemwa.
22 Mwenu mùvayalula vanu ata Liduva lya Kuyewelela ing'anya Musa ámpele mwenu
amuli ya kuyalula. Nangu nìnnyaulilanga uhiu kuva, amuli aneyo ikanahaleke kwanga
Musa, ila íhaleke kwa anakuluvenu.
23 Bahi ikàva mùnahulula kunnyalula munu Liduva lya Kuyewelela uchinga Sheliya
yanga Musa inalumulwe, mwadachi mùnguvisija nangu ing'anya ya kunnamya munu
Liduva lya Kuyewelela?
24 Lekanga kuhukumu kwa kupamipamila, henga ìlembelewa muhukumu kwa haki."

*Dachi, Yesu njo Kilisto?**

25 Bahi vanu vanji va ku Yelusalemu nkuhaula kuchidoni, "Dachi, ayu munu akee
uvantaha uchinga vammwalale?
26 Hambi lola, àtangola chihi palikuwa lya vanu na wala nanga munu annyaulîla lilove
lyohelyo! Dachi, ìnahululika kuva vakulu navanang'o vànimala kuva, muhiu ayuno njo
Kilisto?
27 Henga kwahaloka ayu munu hwetu tùnikumala. Na Kilisto pambeida nanga munu
ambemâla pachinu páhalèkè!"
28 Bahi Yesu pánavele nnuwani lwa Ing'ande yanga Nnungu wahunda, nkunonoha
lidi nkuhaula kuchidoni, "Mwenu mùningumala, na kunguhaleke mùnikumala! Nangu
nìkaidile kwa mamulaka langu nimwene, henga ayula angutumîle nni wauhiu, na
mwenu nanga pamummaite.
29 Henga nangu ìnimmala, kwa kuva ngùhaleke kwanga nang'e, nanang'e nni
angutumîle nangu."
30 Anepo vanu nkulembela vankamule Yesu, henga nanga munu analingile kunka-
mula, kwa kuva uhiku wake wa kukamulwa wávele ukànambikamola.
31 Vanu vohe nnikuwa lya vanu vánavele apala, nkunkulupila Yesu, nkuva uvahaula
kuchidoni, "Pámbeìdà Kilisto tuchitummale, kwa kuva àmbetenda masaibu lohe. Na ayu
munu àtenda masaibu lohe, bahi ìnahululika kuva ayu njo Kilisto."
32 Mafalisayo nkupilikana malove lavachitangola vanu kumwamba Yesu. Bahi
makuhani vakulu na Mafalisayo nkuvatuma valinzi vakankamule Yesu.
33 Yesu nkuhaula kuchidoni, "Nangu nìmbekuva pamo na mwenu kwa mahiku kadiki,
koka nguhwene kwanga ayula angutumîle.
34 Mùmbengutaha, henga nkambengwona, kwa kuva pachinu panimbekuva mwenu
nkambehulula kuhwika."
35 Vakulu va Vayahudi nkutandilika kuujana vene kwa vene, uvachidoni, "Ayu munu
àmbehwena kwachi kutukambehulula kumwona? Dachi, àmbehwena kwa Vayahudi
vamwadilikêne mmilambo vya vanu vakávele Vayahudi, akavahunde vanu vakávele
Vayahudi?
36 Àvele na mana ntwani páhaùlà kuva, 'Mùmbengutaha, henga nanga pamumbeng-
wona, na pachinu panimbekuva nangu, mwenu nanga pamumbehulula kuhwika?' "

---

* **7:24** Maeleso layâmba Kilisto, lola Yohana 1:41.

37 Liduva lya ntululilo lya sikukuu aneyo, liduva lîva likulu namene musikukuu
aneyo, Yesu nkuimila nkunonoha lidi wachidoni, “Munu woheyo avêle na inyota aide
kwang'une akumbile.
38 Malinga Malemba Lanaswe chilahaula kuva, munu woheyo angukulupîla nangu,
myuto ya medi lavêng'a vanu umi dìmbekulula kuhaloka muntima mwake!”
39 Yesu átangwele malove anelo wamwamba Umumu Wanaswe kuva, avala
vankulupidîle nang'e vachivampwechelele. Mahiku anelo, Umumu Wanaswe ávele
akànambikamola, kwa kuva Yesu ávele akànambikwinjila muukulu wake.
40 Vanu vanji nnikuwa alila pavapilikene malove anelo nkuhaula kuchidoni, “Muhiu,
ayuno munu nni nabii achilolêwa kwida!”
41 Vanu vanji nkuhaula kuchidoni, “Ayuno nni Kilisto!” Henga vanu vanji nkuhaula
kuchidoni, “Nanga, ìmbehululika dachi Kilisto ahaloke ku Galilaya?
42 Dachi, Malemba Lanaswe lakáhawile kuva, Kilisto àmbevelekwa muudukulu wa
Nfalume Daudi, muimanga ya Beselehemu, imanga yavelekwejije Daudi?”
43 Bahi vanu vánavele apala palikuwa nkutandilika kuyavanyika ing'anya ya Yesu.
44 Vanu vanji nkulembela vankamule Yesu, henga nanga analingile kunkamula.

Vakulu va Vayahudi vakánkulupila Yesu

45 Bahi avala valinzi pavauyang'ene, makuhani vakulu na Mafalisayo, nkuvauja
kuchidoni, “Ing'anya ntwani mukáidinawe?”
46 Valinzi nkuyang'ula kuchidoni, “Hwetu tukánambimwona munu atangôla muchi
chatangola ayula munu!”
47 Bahi Mafalisayo nkuvauja kuchidoni, “Dachi, na mwenu uchocho mùnikumbika?
48 Dachi, alida muvakulu vetu au Mmafalisayo ankulupidîle nang'e?
49 Henga likuwa alino lya vanu vakaimaîte Sheliya ya Musa vànilaniwa na Nnungu!”
50 Nfalisayo yumo uvanchema Nikodemo, anammwenedile Yesu nachilo, nkuva-
haulila kuchidoni,
51 “Dachi, Sheliya yetu ìnatuluhusu kunnyukumu munu kabla tukànambimpilikanila hoti
na kumala chatendile?”
52 Vanang'o nkunnyang'ula kuchidoni, “Dachi, na wako uchocho ùhaleke ku Galilaya?
Bahi hwena ukatahe Mmalemba Lanaswe, uchiulole kuva nabii akambehaloka ku
Galilaya!”
53 Bahi nkuukananga, kila munu nkuhwena kukaya kwake.

8

*Mmahe uvankamwile ugoni**

1 Yesu nkuhwena ku Lichinga lya Miseituni.
2 Bahi liduva lipapete, ulyamba na mambumbu Yesu nkuhwena kavila nnuwani lwa
Ing'ande yanga Nnungu. Vanu vammalele nkummwenela, nang'e nkuikala, nkutandi-
lika kuvahunda.
3 Vakúhunda Sheliya yanga Musa na Mafalisayo, nkumpelekejija Yesu mmahe yumo
uvankamwile ugoni, nkumwimija muyo mwa vanu vammalele.
4 Bahi nkunnyaulila Yesu kuchidoni, “Nkúhunda, ayuno mmahe vànkamwile ugoni.
5 Mu Sheliya yetu, Musa ánituamulisa kuva, nkongwe malinga ayu apanywe mayanga,
mpaka ahwe. Hambi wako wàmba dachi?”
6 Avala vanu vátangwele malove anelo uvanninga chihi Yesu, uchinga vapate ing'anya
ya kunsitaki. Henga Yesu nkutepa na kulemba muulongo kwa chala chake.

* **8:** Mmalemba la kala namene, misitali ya 7:53-8:11 ikapali.

7 Pavahalijije kummuja, Yesu nkuhinamuka, nkuvahaulila kuchidoni, “Munu
woheyo akávele na sambi nnikuwa lyenu, bahi ààve ntandi kunnyelangila mmahe ayu
liyanga.”
8 Anepo Yesu nkutepa kavila nkuva walemba muulongo.
9 Pavapilikene malove anelo, vanu vammalele nkutandilika kuukananga yumo-
yumo, na vasele nni vánavele vatandi kuukananga. Vammalele nkuukananga nkuisalila
chihi Yesu na ayula mmahe anaimidîle muyo mwake.
10 Yesu painamwike nkummuja ayula mmahe kuchidoni, “Vanu vanaimilenge apa
vàvelenge kwachi? Dachi, nanga munu ahawîle kuva ùlembelewa uhwe?”
11 Ayula mmahe nkuyang'ula kuchidoni, “Wala nanga munu, Nang'olo!” Bahi Yesu
nkunnyaulila ayula mmahe kuchidoni, “Na nangu uchocho nikákuhukumu. Wako
hwena chihi, henga unauyile kavila kutenda sambi.”

Yesu njo nng'anje wa chilambo

12 Yesu nkuvahaulila kavila vanu kuchidoni, “Nangu nni Unene† nguhûmya nng'anje
kwa vanu va pachilambo. Ambengupapâta nangu akambekwonga nnupi, ila àmbekuva
na nng'anje uhûmya umi.”
13 Bahi Mafalisayo nkunnyaulila Yesu kuchidoni, “Ushahidi wako ukákulupilwa kuva
wa uhiu, kwa kuva wako ulishuhudila chihi umwene.”
14 Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, “Ata kungulishuhudila nimwene, henga ushahidi
wangu nni wauhiu, kwa kuva, nangu ùnipamala pachinu panguhaleke na panguhwena.
Henga mwenu mukámaite pachinu panguhaleke wala panguhwena.
15 Mwenu mùhukumu chihi kwa ding'ano dya chimunu, henga nangu nanga panin-
nyukumu munu.
16 Ata nikàhukumu, hukumu yangu ni ya uhiu, kwa kuva, nangu nikáhukumu weka, ila
Atata angutumîle àvele pamo na nangu.
17 Na mu Sheliya yenu ìnilembwa kuva, ushahidi wa vanu vavili ùnakulupilwa kuva nni
wa uhiu.
18 Nangu ngùlishuhudila nimwene, na Atata angutumîle nanang'e uchocho
ànangushuhudila.”
19 Bahi vanang'o nkummuja kuchidoni, “Atatako wako àvele kwachi?” Yesu nku-
vayang'ula kuchidoni, “Mwenu nanga pamungumaite nangu, na wala nanga pa-
mummaite Atatangu. Henga kuikavele umungumala nangu, bahi mukanimmala na
Atatangu.”
20 Yesu átangwele malove anelo pachihunda nnuwani lwa Ing'ande ya Nnungu pepi na
pachinu palavele masanduku la sadaka. Na wala nanga munu anahulwile kunkamula,
ing'anya uhiku wake wa kukamulwa wávele bado ukànambikamola.

Kunguhwena nangu mwenu nkáhulula kuhwika

21 Bahi Yesu nkuvahaulila kavila kuchidoni, “Nangu mbènkuhwena, na mwenu
mùmbengutaha, henga mwenu mùmbekuhwa ing'anya ya masambi lenu. Na kunguhwena
nangu, mwenu mukáhulula kuhwika.”
22 Bahi vakulu va Vayahudi pavapilikene malove anelo nkuchidoni, “Patangola kuva,
‘Kunguhwena nangu mwenu mukáhulula kuhwika.’ Dachi, àlembela aliwalale mwene?”
23 Bahi Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Mwenu mùhaleke upano pahi, henga nangu
ngùhaleke muha. Mwenu ni mmanu mmapachilambo achino, henga nangu nikávele wa
pachilambo achino.

† **8:12** Maeleso layâmba Nangu nni Unene, lola Yohana 4:26.

24 Njo mana nínnyaulidile kuva, mùmbekuhwa ing'anya ya masambi lenu. Na ikàva
nanga pamumbekulupila kuva, 'Nangu nni Unene,'‡ muhiu mùmbekuhwa ing'anya ya
masambi lenu."
25 Bahi vanang'o nkummuja kuchidoni, "Kwani wako nnani?" Yesu nkuvayang'ula
kuchidoni, "Nangu njo ayula uninannyaulidile kutandiki patandi.
26 Nangu ngùvele na malove lohe la kutangola kumwamba mwenu na la kunnyukumu
mwenu. Henga ayula angutumîle nangu nni wauhiu, na nangu nìvahaulila vanu va
pachilambo àlalá langupilikene kuhaloka kwanga nang'e."
27 Henga avala vanu wala nanga pavanaelewije kuva Yesu àtangonavo kumwamba
Atatake wa kulihunde.
28 Bahi Yesu nkuvahaulila kuchidoni, "Pamumbennyanyula Mwana wa Munu muha
munsalaba, anepo njo pamumbemala kuva, 'Nangu nni Unene,'§ na nni pamumbemala
kuva, nanga chinu chingútênda kwa ding'ano dyangu nimwene, ila ngùtangola chihi
àlalá langúhundîle Atata.
29 Na ayula angutumîle àvele pamo na nangu, wala akángulekile weka, ing'anya
maduva lammalele ngùtenda lankatapalîla."
30 Bahi pachitangola malove anelo, vanu vohe váninkulupila.

Vana vanga Nanchindenga

31 Bahi Yesu nkuvahaulila avala Vayahudi vankulupidîle kuchidoni, "Mwenu
mukàlakamula mahundo langu, muhiu mùmbekuva mmakuhundwa vangu.
32 Anepo njo pamumbeumala uhiu, na anewo uhiu ùmbentenda mukombolewe."
33 Bahi avala vanu nkunnyang'ula Yesu kuchidoni, "Hwetu nni tuvanu tùvá lukolo
lwanga Iblahimu, na tukánambikuva tuvatumwa tùvá munu woheyo. Hambi wako ùvele
na mana ntwani pauhaula kuva, tuchitukombolewe?"
34 Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, "Nangu nìnnyaulilanga uhiu kuva, kila munu atênda
sambi ni ntumwa wa sambi.
35 Ntumwa nanga pavalangiwa kuva mwanafamiliya maduva lammalele, henga
mwana ànavalangiwa kuva mwanafamiliya maduva lammalele.
36 Mwana wa Nnungu akànkombola mwenu, bahi muchimukombolewe mwalehu.
37 Nangu ìnimala kuva, mwenu ni mmanu mma lukolo lwa Iblahimu. Henga
mùkudungila munguwalale ing'anya mwenu nkálatamwanga mahundo langu laikale
mmitima yenu.
38 Nangu ngùlatangola chihi àlalá lanilawene kwa Atatangu, henga mwenu mùlatenda
àlalá lamulapilikene kwa atatawenu."
39 Bahi avala vanu nkunnyang'ula Yesu kuchidoni, "Hwetu nni tuvanu tùvá lukolo
lwanga Iblahimu." Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, "Mwenu mukàchiva mmanu mma
lukolo lwanga Iblahimu, mukanilatenda àlalá lachilatenda Iblahimu.
40 Hambi nangu nìnnyaulidile uhiu unguupilikene kwa Nnungu, pamo na anelo
mwenu mùkudungila mumbwalale. Henga Iblahimu nanga panatendile uchocho!
41 Mwenu mùlatenda àlalá lalatenda atatawenu." Vanang'o nkunnyang'ula Yesu
kuchidoni, "Hwetu tukee tuvana tuva halamu! Hwetu tùvele chihi na atata yumo bahi,
yani Nnungu."
42 Bahi Yesu nkuvahaulila kuchidoni, "Kwikavele Nnungu wava Atatawenu,
mukaningutamwa nangu, kwa kuva, nangu ngùhaleke kwa Nnungu, na hambi ngùvele
apano. Nangu nanga panguidile kwa mamulaka langu nimwene, ila kwa mamulaka la
ayula angutumîle.

---

‡ **8:24** Kwa kutangola malove alano "Nangu nni Unene," Yesu ànalitambulanga kwa kutumila lina lyanatumidile Nnungu kulitambulanga nchitabu cha Kuuka 3:14. § **8:28** Maeleso layâmba Nangu nni Unene, lola Yohana 4:26.

43 Mwadachi mwenu makálaelewa malove lángutangôla? Mwenu mukálaelewa malove
langu ing'anya mukáhulula kulapwechela mahundo langu.
44 Mwenu njo mmana mma atata wenu Ibilisi na mùlembela chihi kutenda àlalá
lalalembela atatawenu. Nang'e nni nkúwalala maduva lammalele kutandikila patandi,
nang'e nanga paendâna na uhiu, kwa kuva uhiu ukapali nkati mwake. Palambila,
àtangola chihi itangodi yavelekwejije nayo, kwa kuva, nang'e ni nkúlambila na nni atata
wa aneko kulambila.
45 Henga nangu ngùtangola chihi uhiu, na njo mana mwenu nkángukulupila!
46 Alida mmwenu ahulûla kumaiha kuva nangu ngùvele na sambi? Na ikàva ngùtangola
uhiu, mwadachi nkángukulupila?
47 Munu wanga Nnungu ànalapilikanila malove langa Nnungu. Henga mwenu nanga
pamupilikanila ing'anya mwenu mukee mmanu mma Nnungu."

Iblahimu kabla akànambivelekwa Yesu ànipwawa

48 Vayahudi nkunnyang'ula Yesu kuchidoni, "Dachi, hwetu tukáhawile uhiu kuva wako
ni Nsamaliya na kuva wako ùvele na nanndenga?"
49 Bahi Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, "Nangu nikávele na nanndenga, ila nìmweshimu
Atatangu, henga mwenu ǹnanguvenga.
50 Nangu nikálitahija ukulu wangu nimwene, ila ànipwawa yumo autâha ukulu anewo
kwajili yangu, nanang'e nni nkúhukumu.
51 Nangu nìnnyaulilanga uhiu kuva, munu woheyo akàlakamulila malove langu, aneyo
munu akámbekuhwa."
52 Bahi Vayahudi nkuhaula kuchidoni, "Hambi hwetu tùnimala kuva wako ùvele na
anamindenga! Iblahimu ánihwa, na manabii na vanang'o vánihwa, na wako ùhaula kuva,
'Munu woheyo akàlakamulila malove langu, aneyo akámbekuhwa mwiko!'
53 Dachi, wako ni nkulu kumpunda anakulwetu Iblahimu? Nang'e na manabii
vánihwa. Dachi, wako ùlitenda kuva nnani?"
54 Bahi Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, "Nangu nikàlitumbyanga nimwene, ukulu
wangu ukee na mana. Henga Atatangu umumwamba mwenu kuva Nnungu wenu,
aneyo nni angutumbyânga nangu.
55 Mwenu nanga pamummaite, henga nangu ǹnimmala. Na nikàhaula kuva, nanga
pangummaite, nìmbelambila muchi mwenu. Henga nangu ǹnimmala na nalakamula
malove lake.
56 Anakulwenu Iblahimu ánilulutila namene, akuno walolela kulyona liduva linimbek-
wida nangu, na paliwene liduva anelyo, ánihangalala."
57 Bahi Vayahudi nkunnyaulila Yesu kuchidoni, "Wako wala ukánambikuva na vyaka
amsini, hambi ùhaudachi kuva ùnimwona Iblahimu?"
58 Yesu nkuvahaulila kuchidoni, "Nangu nìnnyaulilanga uhiu kuva, Iblahimu kabla
akànambivelekwa nangu nanipwawa, kwa kuva, 'Nangu nni Unene.'** "
59 Bahi Vayahudi nkulokotanga mayanga uchinga vammwalale Yesu kwa kun-
nyalangila mayanga, henga Yesu nkupihwa, nkuhuma nnuwani lwa Ing'ande ya
Nnungu.††

9

Yesu ànnamya munu aputêle meho

1 Bahi Yesu pachipita, nkumwona munu yumo aputêle meho kutandikila pavelekwe-
jije.

** **8:58** Maeleso layâmba Nangu nni Unene, lola Yohana 4:26. †† **8:59** Vayahudi vambénnyalangila Yesu mayanga ing'anya ya kulitambulanga nang'e kuva Nnungu, apala patangwele kuva, "Nangu nni Unene." Lola nchitabu cha Kuuka 3:14.

2 Vakuhundwa vake nkummuja kuchidoni, “Nkúhunda, alida atendîle sambi, nni
ayuno aputêle meho au vammalêke, mpaka avelekwe aputèlè meho?”
3 Bahi Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, “Ayu munu akávelekwejije aputèlè meho
ing'anya ya sambi yake au sambi ya vammalêke. Henga àvele uchocho uchinga matenda
Nnungu laonekane kupitila nang'e.
4 Kwa kuva, muhi ùvechinkuhweneha, bahi tùlembelewa tulakole madengo la ayula
angutumîle, kwa kuva, chilo chìvenkwida, uhiku wakahulula munu kukola madengo.
5 Pangupwawije pachilambo, nangu nni nng'anje wa pachilambo.”
6 Bahi Yesu pamalidile kutangola malove anelo, nkusuna mata pahi, nkulamunyanga
na ulongo kuva litope, nkumpakala ayula munu aputêle, mmeho.
7 Pamalidile kumpakala, nkunnyaulila kuchidoni, “Hwena ukakalave medi nnitanda
lya Siloamu,” mana ya lina alino ni “Atumwîje.” Bahi ayula munu aputêle, nkuhwena
kulitanda unakalava medi, nkuuya aneko akuno walola.
8 Bahi avandikani mwave na avala vachimwônа anepo patandi wayuwayuwa, nkuva
uvatangola kuchidoni, “Kwani ayu munu akee ayula achiikâla pahi wayuwayuwa?”
9 Vanji nkuchidoni, “Nni nang'e.” Na vanji nkuchidoni, “Valandene chihi akee nang'e.”
Henga mwene nkuchidoni, “Nni nangu!”
10 Bahi vanu nkummuja kuchidoni, “Hambi ùpete dachi kulola?”
11 Nang'e nkuvayang'ula kuchidoni, “Ayula munu uvanchema Yesu, ámunyenge litope,
nkungupaka mmeho, nkunguhaulila kuchidoni, ‘Hwena ukakalave medi kulitanda lya
Siloamu.’ Nangu nkuhwena unakalava, na pangukaleve àlalá medi, nkùpata kulola.”
12 Bahi avala vanu nkummuja kavila kuchidoni, “Munu wene àvele kwachi?” Nang'e
nkuvayang'ula kuchidoni, “Nangu nikámaite kwavele!”

Mafalisayo vàuja namuna chalamile ayula munu anaputele meho

13 Bahi vanang'o nkumpelekeja kwa Mafalisayo ayula munu anaputele meho.
14 Na anelyo liduva lyanamunyenge Yesu litope nkunnamya ayula munu anaputele
meho, lívele Liduva lya Kuyewelela.
15 Mafalisayo navanang'o nkutandilika kummuja ayula munu anaputele meho na-
muna chapete kulola. Nang'e nkuvayang'ula kuchidoni, “Ángupakele litope mmeho,
nangu nkunakalava medi, na hambi mbènkulola.”
16 Bahi Mafalisayo vanji nkuhaula kuchidoni, “Aneyo munu nanga pahalèkè kwa
Nnungu, kwa kuva, nanga paikamula sheliya ya Liduva lya Kuyewelela.” Na vanji
nkuva uvachidoni, “Ìhululika dachi munu avêle na masambi kutenda vimaiho vya
masaibu malinga ala?” Nkutandilika uyavanyika.
17 Bahi Mafalisayo nkummuja kavila ayula munu kuchidoni, “Kwa kuva nang'e nni
akutendîle ulole, hambi wako uchidachi kwamba aneyo munu?” Nang'e nkuvahaulila
kuchidoni, “Nang'e ni nabii!”
18 Henga vakulu va Vayahudi vanang'o nanga pavanakulupidile kuva munu aneyo
áputele meho na hambi ànalola, bahi nkubidi vavacheme vammalêke ayula munu apête
kulola.
19 Pavakamwele, nkuvauja kuchidoni, “Dachi, ayuno nni mwanawenu umunnyaula
kuva ávelekwejije akuno aputèlè meho? Hambi, àpete dachi kulola?”
20 Bahi avala vammalêke nkuyang'ula kuchidoni, “Hwetu tùnimala kuva ayuno nni
mwanawetu anavelekwejije aputèlè meho.
21 Henga hwetu nanga patumaite namuna chapete kulola, na wala nanga patummaite
aneyo munu antendîle alole. Na kwa kuva nang'e nkulungwa, bahi mmujange achi-
ayang'ule mwene.”

22 Avala vammalêke, vátangwele uchocho ing'anya ya kuvayopa vakulu va Vayahudi,
kwa kuva, vakulu va Vayahudi vánipatana kuva, munu woheyo ambennyambukîla Yesu
kuva njo Kilisto*, àmbevingangwa muing'ande ya kunnyuwila Nnungu.
23 Njo mana avala vammalêke, vàhawile kuva, "Nang'e nni munu nkulungwa, mmu-
jange mwene."
24 Bahi vanang'o nkunchema kavila ayula munu anaputele meho, nkunnyaulila
kuchidoni, "Hambi tangola uhiu kwa kunnyopa Nnungu. Hwetu tùnimala kuva ayuno
munu àvele na masambi."
25 Nang'e nkuvayang'ula kuchidoni, "Nangu nikákameke kuva nang'e nni munu avêle
na masambi. Henga nangu ngùmaite chihi chinu chimo, kuva ngúputele meho, na hambi
mbènkulola."
26 Bahi vanang'o nkummuja kavila kuchidoni, "Àkutendeledile chamani? Àkulamije
dachi meho lako?"
27 Nang'e nkuvayang'ula kuchidoni, "Nangu tayali ǹninnyaulilanga, henga mwenu
nkanatamwije kungupilikanila. Hambi mwadachi mùlembela ninnyaulile kavila?
Dachi, na mwenu mùlembela mùùve mmakuhundwa vake?"
28 Bahi vanang'o nkuntangolela malove lahakalenge na nkuchidoni, "Wako nni
nkuhundwa wake, henga hwetu nni tuvakuhundwa vanga Musa!
29 Hwetu tùnimala kuva Nnungu átangwele na Musa, henga ayuno munu tukámaite
kwahaleke!"
30 Nang'e nkuvayang'ula kuchidoni, "Achino nni chinu cha kukanganya! Mwenu
mùhaula kuva mukámaite kwahaleke, henga nang'e nni angutendîle nangu ngulole!
31 Hwetu tùnimala kuva Nnungu akávapilikanila vanu vavêle na masambi, henga
àvapilikanila vanu vammalele vamweshîmu Nnungu na kutenda lalalembela.
32 Kutandikila pachiumbwije chilambo tukánambipilikana kuva, ànipwawa munu
awahîte kuntenda munu avelekwejîje aputèlè meho, alole.
33 Kwikavele ayuno munu akàhaloka kwanga Nnungu, akanahulule kutenda chinu
chohecho!"
34 Bahi vanang'o nkunnyang'ula kuchidoni, "Wako nni umunu wa masambi ku-
tandikila kuvelekwa kwako, hambi ùmbetuhunda dachi hwetu?" Bahi nkumminganga
muing'ande ya kunnyuwila Nnungu.

Munu anaputêle meho ànkulupila Yesu

35 Yesu nkupilikana kuva ayula munu anaputele meho ànivingangwa muing'ande ya
kunnyuwila Nnungu. Bahi Yesu pakojene nawe nkummuja kuchidoni, "Dachi, wako
ùnankulupila Mwana wanga Munu?"
36 Ayula munu nkunnyang'ula Yesu kuchidoni, "Nang'olo, wako nguhaulile chihi,
nang'e ni nnani uchinga ngupate kunkulupila."
37 Yesu nkunnyaulila kuchidoni, "Wako ùnimwona, na aneyo alonjêla na wako vino nni
nang'e."
38 Ayula munu nkuchidoni, "Nang'olo, nangu nakulupila!" Bahi ayula munu nkun-
nyunamila Yesu, nkumwabudu.
39 Bahi Yesu nkuchidoni, "Nangu ngùidile apano pachilambo unahukumu, uchinga
vanu vaputêle meho valole, na valôla vaputale meho."
40 Mafalisayo vanji vánavele pamo na nang'e vánipilikana malove anelo, nkummuja
Yesu kuchidoni, "Mwadachi wako ùhaula kuva hwetu tùputele meho?"
41 Bahi Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, "Mwenu mukàchiva mmanu muputêle meho,
mukánave na masambi. Henga kwa kuva mùlyona kuva mùnalola, bahi masambi lenu
làvechinkupwawa."

---

* **9:22** Maeleso layâmba Kilisto, lola Yohana 1:41.

10

Yesu àhumya nfano wa nchunga wambone

1 Yesu nkuhaula kuchidoni, “Nangu nìnnyaulilanga uhiu kuva, munu woheyo akáinjila
nchitundu cha dingandolo kwa kupitila pannango, ila àchitikila chihi kwa kukwela
nchitundu, nang'e nni nkwîva na nkúpalaula.
2 Henga ayula ainjîla kwa kupitila pannango wa chitundu, aneyo nni nchunga wa
angandolo.
3 Nlinzi wa chitundu ànanchimulila nnango nchunga, na angandolo vànapilikana lidi
lya nchunga. Nchunga ànavachema angandolo vake kila ungandolo kwa lina lyake, na
kuvalodya pawelu.
4 Pávahùmyà pawelu, ànavalongolelela, na angandolo vànampapata ing'anya vànilimala
lidi lyake.
5 Anevo angandolo mwiko vakambempapata nnyeni, ila vànantukuta kwa kuva nanga
pavalimaite lidi lya nnyeni.”
6 Yesu ávahaulidile nfano anewo, henga vanang'o nanga pavanamaite mana lake.

Yesu njo nnango wa kuinjilila na nni nchunga wambone

7 Bahi Yesu nkuhweneha kavila kutangola wachidoni, “Nangu nìnnyaulilanga uhiu
kuva, nangu ngùvele muchi nnango wa chitundu cha angandolo.
8 Vammalele vangulongoledîle nni vakwîva na vakúpalaula, henga angandolo nanga
pavanavapilikanidile.
9 Nangu nni nnango wa angandolo. Munu woheyo ainjîla kwa kupitila kwang'une,
àmbepohwa. Àmbeinjila nchitundu na kuhuma, na àmbepata vilyo.
10 Nkwîva páìdà, àida chihi unaiva na kuwalala na kwondonganga. Henga nangu
ǹniida uchinga vanu vàpate umi, umi wa uhiu mwalehu.
11 Nangu ngùvele muchi nchunga wambone. Nchunga wambone ààva tayali kuhwa
ing'anya ya angandolo vake.
12 Munu wa chibaluwa, nang'e akee nchunga na wala akee mwene angandolo.
Bahi palyona lihoha ulihaloka, ànavaleka angandolo, mwene nkutukuta. Anepo lihoha
ànavabwilangila angandolo na kuvatenda vanji vahangalavane.
13 Aneyo munu ànatukuta kwa kuva, nang'e nni munu chihi wa chibaluwa na wala
nanga pavajali angandolo.
14 Nangu njo nchunga wambone. Ǹnivamala angandolo vangu, na vanang'o
vàningumala,
15 malinga Atata changummaite nangu, na nangu chingummaite Atatangu. Uchocho
nangu ngùvele tayali kuhwa ing'anya ya angandolo vangu.
16 Nangu ngùvele na angandolo vanji vakávele va chitundu achino, na ngùlembelewa
nguidenavo, na vanang'o vàmbepilikana lidi lyangu, na kùmbekuva na likuwa limo lya
angandolo na nchunga yumo.
17 Atatangu ànangutamwa, kwa kuva ngùvele tayali kuhwa uchinga nguutwale umi
wangu kavila.
18 Nanga munu àhulula ungupakanyola umi wangu, nangu ngùuhumya umi wangu
kwa kulembela chihi nimwene. Na ngùvele na mamulaka la kuuhumya umi wangu na
kuutwala kavila. Uvila nni changulaijije Atatangu ngutende.”
19 Bahi ing'anya ya malove anelo, Vayahudi nkuyavanyika kavila.
20 Vanu vohe muanevo nkuchidoni, “Muhiu ayu munu àvele na nanndenga na nni
n'ding'apedi! Mwadachi m̀menkupilikanila?”
21 Henga vanu vanji nkuchidoni, “Malove latángôla ayu munu lakávele la munu avêle
na nanndenga. Dachi, nanndenga ànahulula kulakusumbula meho la vanu vaputêle
meho?”

Vayahudi vànnyita Yesu

22 Bahi aneko ku Yelusalemu kúvele na Sikukuu ya Kuhimukila Kulimbuliwa kwa
Ing'ande ya Nnungu. Na maduva anelo lávele maduva la chipwepwe.
23 Bahi Yesu nkuva waonga nnupenu lwa Ing'ande ya Nnungu, luvachema Lupenu
lwa Selemani.
24 Bahi Vayahudi nkun'dinguka Yesu, nkummuja kuchidoni, “Dachi, hwetu tùmbekuva
utukwaliha mpaka chakani? Ikàva wako njo Kilisto, bahi tuhaulile unatupihe.”
25 Bahi Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, “Nangu naninnyaulilanga mwenu, henga
nkákulupila. Vitendo vya masaibu vingútênda nangu kwa mamulaka la Atatangu nni
uvyovyo vinguhumîja nangu ushahidi.*
26 Henga mwenu nanga pamungukulupila ing'anya nanga pamuvele mmangandolo
vangu.
27 Angandolo vangu vànalipilikana lidi lyangu, na nangu ǹnivamala, na vanang'o
vànangupapata.
28 Nangu nìveng'a angandolo anevo umi ukee na ntululilo, na vanang'o mwiko vakam-
beyahika maduva lammalele, na nanga munu ambehulûla ungupakanyola mmakono
mwangu.
29 Atatangu angupêle anevo angandolo nni nkulu kupunda vammalele, na nanga
munu ahulûla kuvapakanyola mmakono mwa Atatangu.
30 Nangu na Atata nni chinu chimo.”

31 Bahi Vayahudi pavapilikene malove anelo nkulokotanga kavila mayanga uchinga
vammwalale Yesu kwa kumpanya mayanga.
32 Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Nangu nìnnangujije mwenu masaibu lohe lambone
kuhaloka kwa Atatangu. Bahi nguhaulile, lisaibu ntwani limumbengupanyila nangu
mayanga?”
33 Vayahudi nkunnyang'ula kuchidoni, “Hwetu tukákupanya mayanga ing'anya ya
masaibu lambone lutendile, ila ing'anya ya kunkufulu Nnungu! Wako nni munu chihi,
henga ùlitenda kuva Nnungu.”

34 Bahi Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, “Ìnilembwa Mmalemba lenu kuva, Nnungu
áhawile kuva, ‘Mwenu ni milungu.’
35 Bahi Malemba Lanaswe lakáhululika kupukutangwa. Ikàva Nnungu ávachemile
milungu vanu avala vánapete lilove lyake,
36 hambi mwadachi mùhaula kuva nangu nìnkufulu Nnungu panguhaula kuva nangu
nni Mwana wa Nnungu? Atata àningutandola nangu kuva niwake na kungutuma
pachilambo.
37 Bahi ikàva nangu nanga pangukola madengo la Atatangu, bahi nnangukulupile.
38 Henga ikàva ngùkola madengo la Nnungu, na mukátamwanga kungukulupila, bahi
lakulupilange anelo masaibu uchinga mupate kumala na muhwenehe kumala kuva,
Atata àvele nkati mwangu na nangu ngùvele nkati mwake.”
39 Bahi Vayahudi nkulinga kavila kunkamula Yesu, henga Yesu nkuvapolonyoka
mmakono lavo.
40 Bahi Yesu nkuhwena kavila kung'ambo muto wa Yoludani, pachinu pachivabatisija
vanu Yohana Nkúbatisa, nkuikala aneko.
41 Vanu vohe nkummwenela Yesu, nkuva uvahaula kuchidoni, “Yohana Nkúbatisa
nanga panatendile lisaibu lyohelyo, henga malove lammalele lánatangwele Yohana
kumwamba ayu munu nni muhiu.”
42 Na vanu vohe vánavele pachinu apala, nkunkulupila Yesu.

---

* **10:25** Maeleso layâmba lina, lola Yohana 1:12.

11

Kuhwa kwanga Lasalo

1 Bahi pávele na munu yumo achiuûla, lina lyake Lasalo. Munu aneyo áikala chijiji cha
ku Besaniya, chijiji chivachiikala anga Maliya na Masa alumbuvake Lasalo.
2 Maliya ayuno njo anampakele Nang'olo Yesu mahuta na kumpukutanga mmadodo
kwa ulindo wake. Na Lasalo nkuluwe Maliya nni ánavele n'gonjo.
3 Bahi alumbuvake Lasalo nkutuma ujumbe kwanga Yesu kunnyaulila kuchidoni,
“Nang'olo, nnyanja wako ayula untamwa namene, ànauula!”
4 Bahi Yesu papilikene uchocho, nkuhaula kuchidoni, “Ntululilo wa ugonjo anewo
ikambekuva chihi kuhwa, henga anewo ugonjo ùnimpata uchinga wonekane ukulu
wanga Nnungu na kwa kupitila ugonjo anewo, Mwana wa Nnungu atumbyangwe.”
5 Yesu ánintamwa namene Masa na Maliya na Lasalo.
6 Henga Yesu papilikene kuva Lasalo ànauula, nkuhweneha kwikala maduva lanji
mavili pachinu anepo.
7 Yesu nkuvahaulila vakuhundwa vake kuchidoni, “Tuhweneng'ane kavila chilambo
cha ku Yudeya!”
8 Vakuhundwa vake nkunnyaulila kuchidoni, “Nkúhunda, hambihambi Vayahudi
vákudungidile vakupanye mayanga, vino mwadachi ùhaula tuhwene kavila ukwokwo?”
9 Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, “Dachi, liduva limo tenda lìvele na masaa kumi na
mbili? Bahi munu akàonga muhi akambelikuvala. Munu aneyo àmbelola ing'anya pàvele
na nng'anje wa chilambo achino.
10 Henga munu akàonga chilo àmbelikuvala kwa kuva pakávele na nng'anje.”
11 Yesu pamalidile kutangola malove anelo, nkuvahaulila kuchidoni, “Nnyanja wetu
Lasalo ànilala, henga nangu ngùhwena ùnamwimula.”
12 Vakuhundwa vake nkunnyaulila kuchidoni, “Nang'olo, ikàva ànilala, bahi
achialame”
13 Vanang'o vátenda kuva kulala luwono, kumbe nang'e áyamba kuhwa kwa Lasalo.
14 Bahi Yesu nanga panavapihite, nkuvahaulila chihi mwandu kuva, “Lasalo ànihila,
15 henga nangu nahangalala kwajili yenu kuva, nangu nikanapwawije aneko,
uchinga mwenu mupate kukulupila. Hambi tuhweneng'ane kukaya kwake.”
16 Bahi Tomaso, uvanchema Didimasi, nkuvahaulila vakuhundwa avake kuchidoni,
“Na hwetu tuhweneng'ane tukahwe pamo na nang'e!”

Yesu njo Ufufulo na Umi

17 Bahi Yesu pahwikile aneko, nkukoja Lasalo avèlè munsati, na anelyo lívele liduva
lya ncheche kutandikila liduva livansikile.
18 Chijiji cha ku Besaniya chívele pepi na ku Yelusalemu, mwanda wa kilometa dinatu.
19 Na Vayahudi vohe vánikamola kukaya kwanga Maliya na Masa unavatuja ntima kwa
nsiba wa Lasalo, nnumbwao.
20 Bahi Masa papilikene kuva Yesu àvenkwida, nang'e nkuhwena unachingamila,
henga Maliya áisalidile chihi kukaya.
21 Masa nkunnyaulila Yesu kuchidoni, “Nang'olo, kwikavele ùùva upano, nnumb-
wangu akanahile.
22 Henga ìnimala kuva, ata vino chinu chohecho chumbennyuwa Nnungu, achiak-
wing'e.”
23 Yesu nkunnyaulila Masa kuchidoni, “Nnumbulo achiafufuke.”
24 Masa nkuyang'ula kuchidoni, “Ìnimala kuva, àmbefufuka liduva lya ntululilo,
pavambefufuliwa vanu vammalele.”
25 Yesu nkunnyaulila kuchidoni, “Nangu njo ufufulo na umi. Munu woheyo an-
gukulupîla nangu, ata kwahwa, achiave mumi.

26 Kila munu aikâla nkati mwangu na kungukulupila, mwiko akambekuhwa. Dachi, ùnalakulupila alano?"
27 Masa nkunnyaulila Yesu kuchidoni, "Elo Nang'olo, nangu nakulupila kuva wako njo Kilisto, Mwana wanga Nnungu, ayula achilolewa kwida pachilambo."

Yesu àntufula Lasalo

28 Masa pamalidile kutangola malove anelo, nkuhwena unanchema Maliya adadaye, nkunnyaulila paweka kuchidoni, "Nkúhunda ànikamola, na anakuchema."
29 Maliya papilikene uchocho, nkupiyanya kutakatuka, nkummwenela Yesu.
30 Na Yesu ávele bado akànambikamola pachijiji, ávele chihi upala panapite Masa unachingamila.
31 Avala Vayahudi vánavele kukaya pamo na Maliya uvantuja ntima, pavammwene Maliya wapiyanya kutakatuka na kuhuma pawelu, nkunnondola. Vanang'o vátenda kuva àhwena kunsati unakuta.
32 Bahi Maliya pakamwele apala pávèlè Yesu, nkutindivala malundi muyo mwanga Yesu, nkunnyaulila kuchidoni, "Nang'olo, kwikavele uuva upano nnumbwangu akanahile!"
33 Bahi Yesu pammwene Maliya na avala Vayahudi vánapapatene navo uvakuta, isungu nkumpwateka na kuhinginika muntima mwake.
34 Yesu nkuvauja kuchidoni, "Mùmmikile kwachi?" Vanang'o nkunnyaulila, "Nang'olo, ida upalole."
35 Yesu nkukuta wahumya mihodi.
36 Bahi Vayahudi vánalongene na Maliya nkuhaula kuchidoni, "Lolanga namuna chantamwije!"
37 Henga vanji nkuhaula kuchidoni, "Ayu munu ánnamije ayula munu anaputele meho. Dachi, akanahulwile kuntenda na Lasalo anahwe?"
38 Bahi Yesu nkuhwika kunsati akuno isungu yake uimpwatèkà. Na anewo nsati wávele lipanga, linahinikwije na liyanga likulungwa.
39 Yesu nkuhaula kuchidoni, "Liusang'anye anelyo liyanga!" Masa, nnumbuwe aneyo ahidîle, nkuhaula kuchidoni, "Nang'olo, hambi ànanung'a, kwa kuva nelo nni liduva lyancheche kutandikila pahidile!"
40 Yesu nkunnyaulila kuchidoni, "Dachi, nikákuhaulidile kuva ukàkulupila uchiuwone ukulu wanga Nnungu?"
41 Bahi vanang'o nkuliusa alila liyanga. Yesu nkulola muha kulihunde, nkuhaula kuchidoni, "Atata, nakushukulu kwa kuva wako ùnangupilikana.
42 Ènimala kuva ùnangupilikana maduva lammalele. Henga ngùtangwele malove anelo kwajili ya ààva vanu vavêle apano, uchinga vapate kukulupila kuva wako nni ungulaijîje."
43 Pamalidile kutangola malove anelo, Yesu nkunonoha lidi wachidoni, "Lasalo, huma pawelu!"
44 Bahi ayula munu anahwile, nkuhuma pawelu, akuno adingilijìjwè sanda mmadodo na mmakono, na kumeho kwake kuhinikwije chitambala. Yesu nkuvahaulila kuchidoni, "N'dingulange, munneke alihwenele."

Ntemelo wa kummwalala Yesu
(Matayo 26:1-5, Mako 14:1-2, Luka 22:1-2)

45 Bahi Vayahudi vohe vánapite kwanga Maliya, pavachiwene chitendo anecho chatendile Yesu, nkunkulupila.
46 Henga vanu vanji nkuhwena kwa Mafalisayo unavahaulila kuyamba achila chachitendile Yesu.

47 Bahi makuhani vakulu pamo na Mafalisayo nkutenda lilonji lya Lukumbi Lukulu
lwa Vayahudi, nkuhaula kuchidoni, “Tutende dachi? Lola ayuno munu chatenda
vimaiho vyohe namene vya masaibu.
48 Tukànneka chihi wahweneha, vanu vammalele vàmbenkulupila, na Valoma na-
vanang'o vàmbekwida unaondonganga Ing'ande yetu ya Nnungu na vanu vetu!”
49 Bahi munu yumo nnikuwa anelyo uvanchema Kayafa, ánavele Kuhani Nkulu wa
mwaka anecho, nkuvahaulila kuchidoni, “Mwenu nanga pamumaite chinu chohecho!
50 Dachi, mwenu mukóna kuva nni wasa munu yumo ahwe kwajili ya vanu vam-
malele, kuliko kuhwa vanu vammalele va chilambo achino?”
51 Nang'e nanga panatangwele malove anelo kwa ding'ano dyake mwene, ila kwa
kuva mwaka anewo nang'e ávele Kuhani Nkulu, ánilauja kuva, Yesu àmbekuhwa kwajili
ya Vayahudi,
52 na akee chihi kwajili ya Vayahudi weka, henga pamo na vana va Nnungu
vammalele vamwadilikêne pachilambo, uchinga avahimananye pamo na kuva chinu
chimo.
53 Bahi kutandikila liduva anelyo, vakulu va Vayahudi nkuva uvatenda mitemelo ya
kummwalala Yesu.
54 Bahi ing'anya ya anelyo, Yesu nanga panaongile kavila kwa kulilanguja kwa
Vayahudi, ila ániuka anepo pamo na vakuhundwa vake nkuhwena pachinu pánavele
pepi na lilanga, chijiji chimo chichêmwa Efulaimu. Nkuikala aneko pamo na
vakuhundwa vake.
55 Na kwa kuva Sikukuu ya Vayahudi ichêmwa Pasaka* yávele pepi, bahi vanu vohe
kuhaloka mmijiji, nkuhwena ku Yelusalemu uchinga valihahule, kabla ikànambikamola
sikukuu.
56 Bahi vanu nkuva uvantaha Yesu. Na pávanavele pamo nnuwani lwa Ing'ande ya
Nnungu, nkuva uvaujana kuchidoni, “Mwenu mwòna dachi? Dachi, nni muhiu kuva
nanga pambeida kusikukuu aino?”
57 Makuhani vakulu pamo na Mafalisayo váhumije amuli kuva, munu woheyo am-
bepamâla pachinu pavêle Yesu, avahaulile uchinga vankamule.

12

Yesu àpakwa mahuta
(Matayo 26:6-13, Mako 14:3-9, Luka 7:36-50)

1 Palanaisalidile maduva sita kuhwika Sikukuu ya Vayahudi ichêmwa Pasaka*, Yesu
nkuhwena ku Besaniya, chijiji chachiikala Lasalo, ayula wananfufwile Yesu kuhaloka
kukuhwa.
2 Aneko nkwandaliwa chakulya cha lyulo kwa eshima yanga Yesu. Masa nkuva
wavahudumila, na Lasalo ávele yumo wa vanu vachîlya pamo na Yesu.
3 Bahi Maliya nkutwala nusu lita ya mahuta lakunung'ila, lagalîka namene, nkula-
paka mmadodo langa Yesu na kulapukutanga madodo kwa ulindo wake. Na ing'ande
yammalele nkunung'ila chihi mahuta anelo.
4 Bahi nkuhundwa yumo wanga Yesu uvanchema Yuda Isikaliote, ayula anantен-
geleke Yesu lukoto, nkuhaula kuchidoni,
5 “Mwadachi mahuta ala lakásumisijwe kwa dihela dyohe namene, nkuveng'a amahu-
vani dihela anedyo?”†

* **11:55** Maeleso layâmba Pasaka, lola Yohana 2:13. * **12:1** Maeleso layâmba Pasaka, lola Yohana 2:13. † **12:5** Munsitali auno Yohana àlembile “dinali 300.” Munu álipwa dinali imo kwa madengo la kawaida la liduva limo. Hambi dinali 300 nni sawa na nshahala wa kawaida wa malipo la maduva 300.

6 Yuda átangwele uchocho akee kuchi ávavikila chididi amahuvani, henga ing'anya ávele nkwiva. Na nang'e njo achichunga mpatila wa dihela, akuno wadakola dihela dichivikwa mumpatila anewo.
7 Henga Yesu nkuhaula kuchidoni, “Nnekange, kwa kuva àtendile uchocho kwajili ya kuutayalisha mmili wangu kwa kungusika.
8 Anevo amahuvani mùmbekuvanavo maduva lammalele, henga mukámbekuva na nangu maduva lammalele.”

Ntemelo wa kummwalala Lasalo

9 Vayahudi vohe vánipilikana kuva Yesu ávele ku Besaniya. Bahi nkuhweneng'ana uk-
wokwo, akee chihi ing'anya ya Yesu, henga pamo na kunannola na Lasalo anafufuliwije
na Yesu kuhaloka kukuhwa.
10 Bahi makuhani vakulu nkutenda ntemelo wa kummwalala na Lasalo,
11 kwa kuva, ing'anya ya Lasalo, Vayahudi vohe vánilinyemya na vakulu vao,
nkunkulupila Yesu.

Yesu àinjila muimanga ya Yelusalemu kwa kuhangalala (Matayo 21:1-11, Mako 11:1-11, Luka 19:28-40)

12 Liduva lipapete, likuwa likulu lya vanu vanaidile ku Yelusalemu kusikukuu ya
Vayahudi ichêmwa Pasaka‡ vánipilikana kuva, Yesu ávele nndila kwida ya ku Yelusalemu.
13 Bahi nkutwalanga dinavi dya mitende, nkuhwena unanchingamila, akuno
uvanonoha lidi uvachidoni,
“Atumbyangwe Nnungu! Ubalikiwe wako uîda kwa lina lya Nang'olo!
Ubalikiwe wako Nfalume wa Isilaeli!”
14 Yesu ánkojije mwana wa punda, nkumwikala, malinga chiilembwije Mmalemba
Lanaswe kuva,
15 “Munayope, mwenu mmenedi mma imanga ya ku Yelusalemu!§
Lola, Nfalume wenu àvenkwida,
ànkwedile mwana wa punda.”
16 Anepo patandi vakuhundwa vake nanga pavanamaite mana la mambo anelo, henga
Yesu patumbyengwe kwa kuhwa kwake nni pavakumbukidile kuva malove anelo
lánilembwa Mmalemba Lanaswe kumwamba nang'e, na njo vanu chivantendedile.
17 Vanu vammalele vánavele pamo na Yesu wakati pananchemile Lasalo kuhaloka
munsati na kunfufula kuhaloka kukuhwa, vánishuhudila anelo lanatendile Yesu.
18 Bahi ing'anya ya anelyo, vanu vohe namene vánihwena unanchingamila Yesu, kwa
kuva vánipilikana kuva Yesu njo atendîle chimaiho cha lisaibu anelyo.
19 Bahi Mafalisayo pavalawene anelo, nkuhaulanila kuchidoni, “Wala nanga chinu
chitumbehulula kutenda. Lola, vanu vammalele vànituleka nkumpapata nang'e.”

Yesu àlauja kuyamba kuhwa kwake

20 Pávele na Vagiliki fulani vanaidile ku Yelusalemu unnannyuwa Nnungu mahiku la
Sikukuu ya Vayahudi ya Pasaka**.
21 Bahi vanu anevo nkummwenela Filipo ánavele mwenedi wa ku Betisaida chilambo
cha ku Galilaya, nkunnyaulila kuchidoni, “Nang'olo, hwetu tùlembela tumwone Yesu.”
22 Filipo nkuhwena unannyaulila Anduleya, bahi vammalele vavili nkuukananga
nkuhwena unannyaulila Yesu.
23 Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Uhiku wa kutumbyangwa kwa Mwana wa Munu
tayali ùnikamola.

---

‡ **12:12** Maeleso layamba Pasaka, lola Yohana 2:13. § **12:15** Auno nsitali ùlembwijé “Sayuni” na Vayahudi vátúmílá lina anelyo uvamba imanga ya Yelusalemu. Na maeleso layâmba Sayuni, lola Matayo 21:5. ** **12:20** Maeleso layâmba Pasaka, lola Yohana 2:13.

24 Nangu nìnnyaulilanga uhiu kuva, imbeyu ya ngano ikànamatokele muulongo nkuhwa,
ìisalila chihi uchocho kuva imbeyu imo. Henga ikàmatokela muulongo nkuhwa, ìnamela
na kuhumya vihepo vyohe.
25 Munu woheyo autâmwa namene umi wake nchilambo achino kupunda chantamwa
Nnungu, aneyo akambekuva na umi ukee na ntululilo, na munu woheyo akáutamwa
namene umi wake nchilambo achino, aneyo àmbekuva na umi ukee na ntululilo.
26 Munu woheyo akàlembela ungutumikila nangu àlembelewa angupapate nangu, na
pachinu pohepo panimbekuva nangu njo upopo pambekûva ntumishi wangu. Na munu
akàngutumikila nangu, bahi Atata achiamweshimu munu aneyo.
27 Hambi isungu yangu ìnakambakamba. Dachi, ngutangole chinu ntwani? Dachi,
ninnyuwe Atata angupohe muuhiku auno wa kubanika? Nanga, nangu ǹniida kwajili
ya àlalá lambetendêka muuhiku auno.
28 Atata, litumbyange lina lyako!" Bahi nkupilikanika lidi kuhaloka kulihunde
ulichidoni, "Ǹnilitumbyanga, na nguchinilitumbyange kavila."
29 Likuwa lya vanu vanaimidile pachinu apala pavapilikene lidi anelyo nkuchidoni,
"Anelyo nni lidi lya ing'uva!" Vanji nkuchidoni, "Malaika ànitangonawe!"
30 Henga Yesu nkuvahaulila kuchidoni, "Lidi alino likápilikanike ing'anya yang'une,
henga kwajili yenu mwenu.
31 Uhiku wa kuhukumiwa kwa chilambo achino ùnikamola. Hambi Nanchindenga
ntawala wa chilambo achino àmbeyahwa.
32 Henga nangu panimbenyanyuliwa muha chilambo, nìmbevatenda vanu vammalele
vaide kwang'une."
33 Yesu átangwele uchocho kulanguja namuna chambekuhwa muha nsalaba.
34 Bahi likuwa lya vanu nkunnyang'ula Yesu kuchidoni, "Hwetu tùnipilikana
Mmalemba Lanaswe kuva, Kilisto àmbekuva na umi ukee na ntululilo. Hambi wako
ùhaula dachi kuva Mwana wa Munu àlembelewa anyanyuliwe muha? Na aneyo Mwana
wa Munu ni nnani?"
35 Yesu nkuvahaulila kuchidoni, "Nng'anje bado ùvele pamo na mwenu kwa uhiku
kadiki. Bahi onganga upopa pamuvele na nng'anje, uchinga lupi lunannyunike, kwa
kuva, aônga nnupi akápamaite pachinu pahwena.
36 Bahi upopa paupwawije nng'anje, ukulupilange anewo nng'anje, uchinga mùùve
mmana mma nng'anje." Yesu pamalidile kutangola malove anelo, nkuuka, nkuhwena
unalipiha kulehu na alila likuwa.

Vayahudi vakákulupila

37 Ikànava Yesu átendile vimaiho vya masaibu anelo lammalele pameho pavo, henga
nanga pavanankulupidile.
38 Anelo lánitendeka uchinga latimile malove lanatangwele nabii Isaya kuva,
"Nang'olo, nnani akulupidîle habali ituyanjajije?
Nnani ahunukuliwîje matendo la dimongo dyanga Nang'olo?"
39 Na uchocho, vakanahulule kukulupila kupapatana na malove la Isaya kuva,
40 "Nnungu ànilaputaja meho lavo,
na kudiidyopya ding'ano dyavo,
uchinga vanahulule kulola kwa meho lavo,
au kumala kwa ding'ano dyavo,
uyopa vànannaukila Nnungu,
nanang'e nkuvalamya."
41 Isaya átangwele malove anelo kwa kuva ániwona ukulu wa Yesu na kuhaula habali
dyake.

42 Anepo vakulu vohe va Vayahudi váninkulupila Yesu. Henga ing'anya ya kuvayopa
Mafalisayo, nanga pavanahawile kuva vànikulupila uvayopa vànavingangwa n'ding'ande
dya kunnyuwila Nnungu.
43 Vanang'o vánitamwa namene kulombolewa na vanu kuliko kulombolewa na
Nnungu.

Munu ankulupîla Yesu, ànkulupila na ayula antumîle

44 Yesu nkunonoha lidi nkuchidoni, “Munu woheyo angukulupîla nangu,
akángukulupila chihi nangu, henga ànkulupila na ayula angutumîle.
45 Na munu woheyo angwôna nangu, uchocho àmwona na ayula angutumîle.
46 Nangu ngùidile pachilambo uchinga ngùùve muchi nng'anje, uchinga ayula an-
gukulupîla anaikale nnupi.
47 Munu akàlapilikana malove langu koka analakamule, anepo nike nangu nimben-
nyukûmu. Kwa kuva, nangu nikáidile unavahukumu vanu va pachilambo, henga
ngùidile unavapoha.
48 Munu anguhîta nangu na malove langu, malove àlalá langutangwele nni lamben-
nyukûmu munu aneyo liduva lya ntulululilo.
49 Kwa kuva, nangu nikanatangwele kwa mamulaka langu nimwene, henga Atata
angutumîle nni angulaijîje malove lammalele langutangola.
50 Nangu ǹnimala kuva, amuli dyake njo divatênda vanu vàáve na umi ukee na
ntulululilo. Bahi uchila changuhaulidile Atata njo uchila chingutangola nangu.”

13

Yesu àvakalavya vakuhundwa vake madodo pachakulya cha Pasaka

1 Bahi uhiku wa Sikukuu ya Vayahudi ichêmwa Pasaka* wavele pepi kuhwika. Na Yesu
ánimala kuva uhiku wake wa kuuka pachilambo na kuhwena kwa Atatake ùnikamola. Na
ánivatamwa namene vanu vake vavêle pachilambo, na ánivatamwa mpaka kuntulululilo.
2 Yesu pamo na vakuhundwa vake pavanavenkulya chakulya chalyulo, Ibilisi ávele
antadìlè Yuda mwana wanga Simoni Isikaliote makudungilo la kuntengeleka Yesu.
3 Na Yesu ánimala kuva Atatake ànkamujije vitukutuku vyammalele, na ánimala kuva
áhaleke kwanga Nnungu na àuya kwanga Nnungu.
4 Bahi Yesu, nkutakatuka pameza, nkuula likoti lyake, nkutwala litaulo nkulihunga
nchikundu.
5 Anepo nkutaya medi nchikalango, nkutandilika kuvakalavya vakuhundwa vake
madodo na kuvapukutanga kwa alila litaulo lyanahungile nchikundu.
6 Paikamwele samu yanga Petulo,† nang'e nkummuja Yesu kuchidoni, “Nang'olo,
muhiu wako ùmbengukalavya nangu madodo?”
7 Yesu nkuhaula kuchidoni, “Chíngutèndà wako ukambechimala hambi, henga uchi-
uchimale lukoto.”
8 Petulo nkunnyaulila Yesu kuchidoni, “Mwiko wako ukambengukalavya nangu
madodo!” Yesu nkunnyang'ula kuchidoni, “Nikanakukalavye, wako ukee chinu chimo
na nangu.”
9 Petulo nkuhaula kuchidoni, “Nang'olo ngukalavye, henga akee chihi madodo weka,
ila ngukalavye makono na mmuti mwalehu.”
10 Yesu nkunnyaulila Petulo kuchidoni, “Munu alihingîle àlembelewa chihi akalave
mmadodo bahi, kwa kuva mmili wake wammalele ùnihahuka. Na mwenu mùnihahuka,
henga akee mwenu mmammalele muhahwîke.”

---

* **13:1** Maeleso layâmba Pasaka, lola Yohana 2:13. † **13:6** Mmisitali aino ìlembwije “Simoni Petulo,” malina anelo mavili lávele la munu yumo, yani Petulo. Simoni lyávele lina linji lyanga Petulo.

11 Yesu ánimmala ayula ambentengelêka, njo mana áhawile kuva, “ake mwenu mmammalele muhahwîke.”
12 Yesu pamalidile kuvakalavya madodo, nkuwala kavila likoti lyake, nkunaikala pachinu panaikele kanandi, nkuvauja kuchidoni, “Dachi, mùnimala mana la alino lingulitendile?
13 Mwenu mùnguchema nangu kuva, ‘Nkúhunda’ na ‘Nang'olo,’ na mwenu mùtangola uhiu, kwa kuva nni chinguvele.
14 Bahi ikàva nangu ngujukîle Nang'olo na Nkúhunda wenu, nìnkalavije mwenu madodo lenu, bahi na mwenu uchocho mùlembelewa mukalavyane madodo mmene kwa mmene.
15 Nangu nìmpele mwenu nfano, uchinga na mwenu mutende malinga nangu chinintendeledile mwenu.
16 Nangu nìnnyaulilanga uhiu kuva, ntumwa nanga pávà nkulu kumpunda nang'olo wake, wala n'jumbe nanga pávà nkulu kumpunda ayula antumîle.
17 Bahi ikàva mùnilamala anelo, mùmbekuva na wasa mukàlatenda.”

Yesu àlauja kuva Yuda àmbentengeleka (Matayo 26:20-25, Mako 14:17-21, Luka 22:21-23)

18 “Alano làngutangola lakánnyamba mwenu mmammalele. Nangu ànivamala avala univatandwele. Henga lasima latimile Malemba Lanaswe lahaûla kuva, ‘Ayula alîle chakulya pamo na nangu, àningupindikuka kuva mmongo wangu.’
19 Nangu nìnnyaulila mwenu vino, kabla anelo lammalele lakànambihumila, uchinga palambehumila, mukulupile kuva, ‘Nangu nni Unene.’
20 Nangu nìnnyaulilanga uhiu kuva, ampwechelêla ayula unguntumîle, àngupwechelela na nangu, na munu angupwechelêla nangu, àmpwechelela na ayula angutumîle.”
21 Yesu patangwele malove anelo isungu yake nkukambakamba, nkuchidoni, “Nangu nìnnyaulilanga uhiu kuva, munu yumo mmwenu àmbengutengeleka.”
22 Vakuhundwa nkulolana, kwa kuva nanga pavachimmala ayula wachimmwamba.
23 Na nkúhundwa yumo muavala vakuhundwa vake, anatamwîjwe namene na Yesu, áyamene na Yesu pavanavele nkulya.
24 Bahi Petulo nkunkapila ayula nkuhundwa, nkunnyaulila kuchidoni, “Mmuje àmwamba nnani.”
25 Bahi ayula nkuhundwa nkuntepela Yesu, nkummuja kuchidoni, “Nang'olo, ùmwamba nnani?”
26 Yesu nkuyang'ula kuchidoni, “Ayula unimbemwing'a chibeduli cha nkate chinimbechuvika m'bakuli, nni uyoyo.” Bahi Yesu nkuchuvika chibeduli cha nkate m'bakuli nkumwing'a Yuda mwana wanga Simoni Isikaliote.
27 Yuda papwecheledile chihi achila chibeduli, Nanchindenga nkumwenda. Bahi Yesu nkunnyaulila kuchidoni, “Anecho chumbetenda, piyanya kuchitenda!”
28 Henga wala munu yumo muavala vanaikele pachakulya anamaite ing'anya ntwani annyaulidile uchocho.
29 Yuda kwa kuva ávele nkúkondya dihela, vakuhundwa vanji vátenda kuva Yesu ànnyaulidile akasume vitukutuku vilembelêwa kwajili ya sikukuu, au akaveng'e amahuvani chinu chohecho.
30 Bahi Yuda papwechedile achila chibeduli cha nkate, upala nkuhuma pawelu. Na uhiku wene anewo, wávele chilo.

Amuli yahambi

31 Yuda paukile, Yesu nkuchidoni, “Hambi Mwana wa Munu ànitumbyangwa, na Nnungu ànitumbyangwa kupitila Mwana wa Munu.
32 Na ikàva Nnungu ànitumbyangwa kupitila nang'e, bahi na Nnungu mwene àmbentumbyanga nang'e, na akambetima kuntumbyanga.

33 Mmanavangu, nangu ngùvele pamo na mwenu kwa mahiku kadiki. Mùmbengutaha,
henga malinga chinivahaulidile vakulu va Vayahudi, hambi nìnnyaulilanga na mwenu
kuva, kunguhwena nangu, mwenu mukambehulula kwida.
34 Nangu nìmwing'anga amuli yahambi kuva, tamwana. Malinga nangu chinintamwije
mwenu, na mwenu tàmwana uchocho.
35 Mwenu mukàtamwana, vanu vammalele vachivamale kuva mwenu nni
mmakuhundwa vangu."

Yesu àlauja kuva Petulo àmbenkana
(Matayo 26:31-35, Mako 14:27-31, Luka 22:31-34)

36 Petulo nkummuja Yesu kuchidoni, "Nang'olo, ùhwena kwachi?" Yesu nkun-
nyang'ula kuchidoni, "Kunguhwena nangu, kwa hambi ukambehulula kungupapata,
henga uchiungupapate paida."
37 Petulo nkummuja Yesu kuchidoni, "Nang'olo, ing'anya ntwani nikáhulula kukupap-
ata hambi? Nangu ngùvele chihi tayali kuhwa ing'anya yakuwe."
38 Yesu nkunnyang'ula kuchidoni, "Dachi, muhiu kuva ùvele tayali kuhwa ing'anya
yang'une? Nangu nìkuhaulila uhiu kuva, ung'uku nannume kabla akànambikongovela,
wako ùmbekuva ungukanile myanda mitatu."

14

Yesu njo indila ya kuhwena kwa Atata

1 Yesu nkuvahaulila vakuhundwa vake kuchidoni, "Mwenu wala munakambekambe
mmitima mwenu. Nkulupilange Nnungu, na ngukulupilange na nangu mwalehu.
2 Nng'ande mwa Atatangu mùvele nafasi yohe, kwikavele ikàva uchocho nikàvele
nìnnyaulidile. Na hambi ngùhwena unamwandalila anepo pachinu.
3 Nikàmalila kumwandalila mwenu pachinu, nguchinguuye nikantwalange, uchinga
apala panimbekuva nangu na mwenu mùùve upopo.
4 Na mwenu mùniimala indila ìhwena aneko kunguhwena nangu."
5 Tomaso nkummuja Yesu kuchidoni, "Nang'olo, hwetu tukámaite kuuhwena, hambi
tùmbehulula dachi kuimala aneyo indila?"
6 Yesu nkunnyang'ula kuchidoni, "Nangu njo Indila, na Uhiu na Umi. Nanga munu
ahulûla uhwena kwa Atata Nnungu bila kupitila kwang'une.
7 Ikàvele umungumala nangu, mukanimmala na Atatangu mwalehu. Na kutandikila
hambi mùnimmala, na tayali mùnimwona."
8 Filipo nkunnyaulila Yesu kuchidoni, "Nang'olo, tulanguje Atata Nnungu, na hwetu
tuchitutolele."
9 Yesu nkunnyaulila Filipo nkuchidoni, "Filipo, ngùtandilike machedo kwikala na
mwenu mpaka hambi, dachi kuva ukánangumala? Anguwêne nangu, àmmwene na Atata
Nnungu. Hambi wako ùhulula dachi kuhaula kuva, 'Tulanguje Atata Nnungu?'
10 Dachi, wako ukákulupila kuva nangu ngùvele nkati mwa Atata Nnungu na
Atata Nnungu àvele nkati mwangu? Malove laninnyaulila mwenu lakáhaloka chihi
kwang'une, ila Atata Nnungu àvele nkati mwangu nni akôla madengo lake kupitila
nangu.
11 Ngukulupilange nangu, panguhaula kuva, nangu ngùvele nkati mwa Atata Nnungu
na Atata Nnungu àvele nkati mwangu. Ikàva nkátamwanga kukulupila uchocho, bahi
kulupilanga ing'anya ya masaibu langulatenda.
12 Nangu nìnnyaulilanga uhiu kuva, angukulupîla nangu, nang'e achialatende àlalá
langulatenda nangu, na achiahalije kutenda makulu kupunda ala, ing'anya nangu
ngùhwena kwa Atata Nnungu.
13 Na chinu chohecho chimumbeyuwa kwa lina lyangu, nguchinguchitende, uchinga
Atata Nnungu apate kutumbyangwa kupitila Mwanawe.

14 Na nkànguyuwa chinu chohecho kwa lina lyangu, nguchinguchitende."

Umumu Wanaswe

15 "Mukàngutamwa nangu, muchimudikamule amuli dyangu.
16 Na nangu nguchininnyuwe Atata Nnungu, nanang'e achiamwing'e mwenu Nkúyangata yunji, aikale na mwenu bila ntululilo.
17 Nang'e nni Umumu wa uhiu. Vanu va pachilambo vakáhulula kumpwechela, kwa kuva vakámwona na wala vakámmaite. Henga mwenu mùnimmala kwa kuva àikala pamo na mwenu na àmbekuva nkati mwenu.
18 Nikambennekanga mwenu mùùve muchi mmana vachiva, henga nguchinimwidile mwenu.
19 Ùisalidile chihi uhiku kadiki, vanu va pachilambo vakambengwona, henga mwenu muchimungwone. Kwa kuva nangu nimumi, na mwenu uchocho mùmbekuva mmumi.
20 Na palimbekamola anelyo liduva muchimumale kuva nangu ngùvele nkati mwa Atatangu, na mwenu mùvele nkati mwangu na nangu ngùvele nkati mwenu.
21 Munu woheyo adipwechêla amuli dyangu na kudikamula, nang'e nni angutâmwa. Na munu angutâmwa nangu, Atatangu achiantamwe munu aneyo, na nangu nguchinguntamwe na kulilanguja kwa munu aneyo."
22 Bahi Yuda, akee ayula Yuda Isikaliote, nkunnyaulila Yesu kuchidoni, "Nang'olo, ìmbehululika dachi ulimaihe kwetu hwetu na akee kwa vanu va pachilambo?"
23 Yesu nkunnyang'ula kuchidoni, "Munu akàngutamwa nangu achialakamule mahundo langu, na Atatangu achiantamwe munu aneyo, na hwetu tuchituide kwanga nang'e na kwikala nawe.
24 Munu akángutamwa nangu, nang'e akálakamula malove langu. Na mahundo lamupilikene lakávele langu, ila ni la Atata Nnungu angutumîle.
25 Nangu nìnnyaulidile alano vino, panguvele pamo na mwenu.
26 Henga Atata Nnungu àmbentuma Nkúyangata kwa niaba yangu, yani Umumu Wanaswe. Na aneyo Umumu achiannyunde kila chinu na kunkumbusanga lammalele laninnyaulidile.*
27 Nangu nìnnekelanga amani. Amani yangu nìmwing'anga mwenu. Nangu nikámwing'a mwenu amani aino muchi chilambo chichihumya. Munakambekambe mmitima yenu na wala munayope.
28 Múningupilikana panichinnyaulila kuva, 'Nangu nguvenkuhwena, na nguchinguuye kavila kwenu mwenu.' Na mwenu mukàchiva umungutamwa nangu, bahi nkanihangalala ing'anya ngùhwena kwa Atata Nnungu, kwa kuva, nang'e njo nkulu upunda nangu.
29 Nangu nìnnyaulidile malove alano hambi kabla lakànambihumila, uchinga palambehumila mupate kukulupila.
30 Nangu nikambetangola kavila malove lohe na mwenu, kwa kuva, Nanchindenga ntawala wa chilambo achino àvenkwida. Na nang'e akee na dimongo kwang'une,
31 henga vanu va pachilambo vàlembelewa vamale kuva nangu nàntamwa Atata Nnungu, na njo mana ngùtenda kila chinu malinga changulaijije. Hambi imilanga, tuukanange apano!"

15

Yesu njo nzabibu uhiu

1 Yesu nkuvahaulila vakuhundwa vake kuchidoni, "Nangu njo nzabibu uhiu, na Atatangu njo nkúlima.

* **14:26** Nsitali auno ùlembwije "àmbentuma mulina lyangu." Kuntuma munu mulina, mana lake, ahwene kwa niaba ya munu mwene lina anelyo.

2 Na kila lutavi lulundêne na nangu lukànape vihepo, nang'e analucheketa, na kila
lutavi lûpa vihepo, nang'e ànaluhunila uchinga luhalije kupa namene.
3 Mwenu tayali munihunwa na kuhahulwa kupitila mahundo laninnyaulidile.
4 Hweneha kulundana na nangu, na nangu nguchinguhwenehe kulundana na
mwenu. Malinga lutavi chilukahulula weka kupa vihepo lukanalundane na nzabibu,
uchocho na mwenu nkáhululа weka kupa vihepo mukanahwenehe kulundana na
nangu.
5 Nangu njo nzabibu na mwenu njo dinavi. Munu woheyo ahwenêha kulundana na
nangu, na nangu nikàhweneha kulundana nawe, munu aneyo àpa vihepo vyohe, kwa
kuva, bila nangu mwenu nanga chimumbehulula kuchitenda.
6 Munu woheyo akáhweneha kulundana na nangu, aneyo àvele muchi lutavi luyâhwa
pawelu, nkuyuma. Dinavi malinga anedyo, dìnalokotanywa na kuyahwa mmoto,
nkupya.
7 Mukàhweneha kulundana na nangu na malove langu lakàikala nkati mwenu,
yuwanga chinu chohecho chimulembela, na muchimutendewe.
8 Mwenu mukàpa vihepo vyohe, mùva mmakuhundwa vangu mma uhiu, na mukàva
uchocho Atatangu achiatumbyangwe.
9 Malinga Atata changutamwije nangu, uchocho na nangu nni chinguntamwije
mwenu. Bahi hweneha kuikalanga muitamwi yangu.
10 Mukàdikamula amuli dyangu muchimuhwenehe kuikala muitamwi yangu, malinga
nangu chinidikamwile amuli dya Atatangu na kuhweneha kuikala muitamwi yake.
11 Nangu nìnnyaulidile mwenu malove alano uchinga muhangalale malinga chin-
guhangalala nangu, na ihangaladi yenu ìive ing'ulu.
12 Aino njo amuli yangu inimwing'anga mwenu, Tamwana, malinga nangu chinin-
tamwanga mwenu.
13 Nanga munu avêle na itamwi ing'ulu kupunda aino ya munu kukubali kuhwa
kwajili ya ayanjavake.
14 Mwenu nni mmayanjavangu, mukàtenda àlalá laninnaija.
15 Nangu nikánchema mwenu kuva mmatumwa, kwa kuva, ntumwa nanga pamaite
lalatenda nang'olo wake. Henga nangu nìnchema mwenu kuva ayanjavangu kwa kuva
ìninnyaulilanga lammalele langupilikene kwa Atatangu.
16 Akee mwenu mungutandwêle nangu, henga nangu njo nintandwêle mwenu na
kuntuma muhwene mukape vihepo na vihepo vyenu vihwenehe kupwawa, uchinga
Atata Nnungu amwing'e mwenu chinu chohecho chimumbennyuwa kwa lina lyangu.
17 Bahi amuli inimwing'anga mwenu nni aino, Tamwana.”

Vanu va pachilambo vàmmenga Yesu na vakuhundwa vake

18 Bahi Yesu nkuhweneha kutangola kuchidoni, “Vanu va pachilambo vakàmmenga
mwenu, mumale kuva vàtandilike unguvenga nangu kabla vakànambimmenga mwenu.
19 Kuikavele umuva mmanu mmapano pachilambo, vanu va pachilambo vakanin-
tamwa malinga chivavatamwa vanu vake. Henga nangu nìntandwele mwenu kuhaloka
nchilambo achino, na mwenu mukee mmanu mmachilambo achino kavila, njo mana
vanu va pachilambo vànammenga.
20 Himukila malove laninnyaulidile kuva, ntumwa nanga pávà nkulu kumpunda
nang'olo wake. Ikàva vàngulagihije nangu, na mwenu uchocho muchimulagihwe. Na
ikàva vànilakamula mahundo langu, bahi vachivalakamule na mahundo lenu.
21 Henga anelo lammalele vàmbentendela mwenu, ing'anya yang'une, kwa kuva,
nanga pavammaite ayula angutumîle.
22 Ikàchiva nikáida únatangonavo, wala vakánave na masambi, henga hambi vakee na
mwakukanila masambi lavo.
23 Munu anguvênga nangu, aneyo àmmenga na Atatangu mwalehu.

24 Kuikavele nikátenda kwavo mambo lakánambitendwa na munu woheyo vakánave na masambi. Henga hambi vànilona mambo anelo, na vàvechinkutuvenga, nangu pamo na Atatangu mwalehu.
25 Henga vàtendile uchocho uchinga latimile Malemba Lanaswe lalembwîjwe mu Sheliya yavo kuva, 'Vánguvengile chihi bila ing'anya!'
26 Na pámbeìdà aneyo Nkúyangata unimbentuma kwenu mwenu kuhaloka kwa Atata Nnungu, nang'e àmbengushuhudila nangu. Nang'e nni Umumu wa uhiu ahalôka kwa Atata Nnungu.
27 Na mwenu uchocho, muchimungushuhudile nangu, kwa kuva mùvele pamo na nangu kutandikila patandi."

16

1 Yesu nkuhweneha kutangola kuchidoni, "Nangu nìnnyaulidile malove anelo lammalele uchinga munaleke kukulupila.
2 Mùmbevingangwa n'ding'ande dya kunnyuwila Nnungu. Na ùmbehwika uhiku, munu woheyo akàmmwalala mwenu àmbetenda kuva àntumikila Nnungu.
3 Vàmbetendanga mambo anelo ing'anya nanga pavammaite Atata Nnungu na wala nanga pavangukameke nangu.
4 Nìnnyaulidile anelo, uchinga paumbehwika uhiku anewo muhimukile kuva, nangu naninnyaulila."

Madengo la Nkúyangata, yani Umumu Wanaswe

"Nangu, nikanannyaulidile malove alano patandi ing'anya nangu ngúvele pamo na mwenu.
5 Henga hambi ngùhwena kwanga ayula angutumîle na wala nanga munu angûja kuva, 'Ùhwena kwachi?'
6 Henga ing'anya nìnnyaulidile malove anelo, mitima yenu ìvele nnihindambi likulu.
7 Nangu nìnnyaulilanga uhiu kuva, wasa kwenu mwenu nangu nikàhwena, kwa kuva, nangu nikànahwene, aneyo Nkúyangata, yani Umumu Wanaswe akambekwida kwenu mwenu. Henga nangu nikàhwena nguchinguntume aide kwenu.
8 Nang'e pámbeìdà àmbevamaihija vanu va apano pachilambo kuva nanga pavaelewije kuyamba masambi na haki yangu na hukumu yanga Nnungu.
9 Vanang'o nanga pavaelewije kuyamba sambi ing'anya nanga pavangukulupila nangu.
10 Na àmbevamaihija kuyamba haki yangu ing'anya ngùhwena kwanga Atata Nnungu, na mwenu nkambengwona kavila.
11 Na àmbevamaihija kuva vànikosela kuyamba hukumu, ing'anya Nanchindenga, ntawala wa chilambo achino ànihukumiwa tayali.
12 Nangu ngùvele na malove lohe lakunnyaulila mwenu, henga kwa vino nkambehulula kulapililila.
13 Henga pámbekamòlà aneyo Umumu wa uhiu, nang'e àmbennodya mwenu kupapata uhiu wammalele. Nang'e akambetangola kwa mamulaka lake mwene, henga àmbetangola chihi àlalá lámbepilikànà, nanang'e àmbentangila mwenu habali dya mambo lámbekwìdà.
14 Nang'e àmbengutumbyanga nangu kwa kunnyaulila mwenu malove àlalá lápwechedìlè kuhaloka kwang'une.
15 Vyammalele vyavele navyo Atata nni vyang'une, na njo mana ngùhawile kuva malove lambennyaulîla aneyo Umumu làhaloka kwang'une."

Lihindambi lìmbepindikuka kuva ihangaladi

16 Yesu nkuvahaulila vakuhundwa vake kuchidoni, "Ùisalidile chihi uhiku kadiki nkambengwona, na bada ya uhiku kadiki muchimungwone kavila!"

17 Bahi vakuhundwa vake vanji nkutandilika kuujana kuva, “Àvele na mana ntwani
patuhaulila kuva, ‘Ùisalidile chihi uhiku kadiki nkambengwona, na bada ya uhiku kadiki
muchimungwone kavila?’ Na àvele na mana ntwani pahaula kuva, ‘Ngùhwena kwanga
Atata Nnungu?’ ”
18 Bahi nkuva uvaujana kavila kuchidoni, “Àvele na mana ntwani pahaula kuva,
‘uhiku kadiki?’ Tukámaite àyamba chamani.”
19 Yesu ánimala kuva vachivammuje, bahi nkuvahaulila kuchidoni, “Dachi, mwenu
mùujana kuyamba àlalá langútangwèlè kuva, ‘Ùisalidile chihi uhiku kadiki nkambeng-
wona, na bada ya uhiku kadiki muchimungwone kavila?’
20 Nangu nìnnyaulilanga uhiu kuva, mwenu mùmbekuta na kulikutangila, henga vanu
va chilambo achino vàmbehangalala. Na mwenu mùmbekuva nnihindambi, henga lihin-
dambi lyenu lìmbepindikuka kuva ihangaladi.
21 Nkongwe pávà na uchungu wa kuveleka, àona kupwateka kwa kuva uhiku wake
ùnihwika. Henga akàmmaleka mwana, aká himukila kavila ipweteki yammalele ing'anya
ya ihangaladi ya kuvelekwa kwa mwana pachilambo.
22 Na mwenu uchocho hambi mùnayuvala, henga nguchinimwonange kavila, na
mùmbehangalala mmitima yenu, na ihangaladi yenu nanga munu ambemmusija.
23 Na kutandikila nniduva anelyo nanga chinu chimumbenguuja. Nangu
nìnnyaulilanga uhiu kuva, chinu chohecho chimumbennyuwa Atata Nnungu kwa lina
lyangu, nang'e achiamwing'ange.
24 Mpaka hambi mukánambiyuwa chinu chohecho kwa lina lyangu. Mwenu yuwa
chihi, na muchimupate, uchinga ihangaladi yenu itimilike.”

Nangu ànichilema chilambo

25 “Nìnnyaulidile malove anelo kwa mifano. Henga uchiukamole uhiku unikambe-
tangola na mwenu kavila kwa mifano, henga nìmbennyaulila chihi bila kumpiha chinu
chohecho kunnyamba Atata Nnungu.
26 Na kutandikila nniduva anelyo, mùmbeyuwa kwa lina lyangu, na nangu
nikánnyaulila kuva nìmbennyuwa Atata Nnungu kwajili yenu mwenu.
27 Kwa kuva, Atata Nnungu mwene ànantamwanga mwenu. Ànantamwanga mwenu
ing'anya mùngutamwije nangu na kukulupila kuva ngùhaleke kwa Nnungu.
28 Nangu ngùhaleke kwa Atata Nnungu, nkuida pachilambo, na hambi ngùchileka
chilambo, ngùuya kwa Atata Nnungu.”
29 Vakuhundwa vake nkunnyaulila kuchidoni, “Enhee! Hambi ùhaula chihi mwandu
wala nanga pautangola kwa mifano.
30 Hambi hwetu tùnimala kuva wako ùnimala kila chinu, na wala ukánnindilila munu
akuuje chinu. Bahi ing'anya ya anelyo, tùnakulupila kuva ùhaleke kwa Nnungu.”
31 Yesu nkuvauja kuchidoni, “Dachi, hambi mùnakulupila?
32 Uhiku ùvenkwida, na uhiku wene ùnikamola, uhiku anewo nni umumbemwadili-
hanywa, kila munu walihwenela kukaya kwake, na mwenu mùmbenguleka chihi weka.
Henga nangu nikávele weka, kwa kuva Atata Nnungu àvele pamo na nangu.
33 Nangu nìnnyaulidile malove alano uchinga mùùve na amani kwa kulundanywa na
nangu. Mwenu mùmbebanihwa apano pachilambo, henga likamyange mitima, kwa kuva
nangu ànichilema chilambo.”

17

Yesu àvayuwila vakuhundwa vake

1 Yesu pamalidile kutangola malove anelo, nkulola muha kulihunde nkuchidoni,
“Atata, hambi uhiku ùnikamola. Ntumbyange Mwanalo uchinga nanang'e akutum-
byange wako.

2 Kwa kuva, ùmpele mamulaka pachanya pavanu vammalele, uchinga vanu vammalele vumpele aveng'e umi ukee na ntululilo.
3 Na umi ukee na ntululilo nni auno, vakumale wako Nnungu wa uhiu wa weka, na vammale na Yesu Kilisto untumîle.
4 Nangu ǹnikutumbyanga wako apano pachilambo, kwa kuva, madengo lungupele kulatenda ǹnilamalila.
5 Hambi Atata, ngutumbyange pameho pako, kwa aula ukulu unnavele nawo pannavele kwakuwe, kabla chilambo chikànambiumbwa.

6 Nangu ǹnikumaiha* kwa vanu vungupele namuna chuvele, vanu avala vuvatandwele kuhaloka pachilambo. Vanang'o vávele vanu vako, na wako nkuning'a vàáve vangu, na vanang'o vànilakamula mahundo lako.
7 Na hambi vànimala kuva, vyammalele vyungupele vìhaloka kwakuwe.
8 Kwa kuva, malove lúngupèlè nìvapele vanang'o, na vànilapwechela na kumala kuva muhiu ngùhaleke kwakuwe na kukulupila kuva wako njo ungutumîle.

9 Nangu nìvayuwila vanang'o. Wala nanga panguvayuwila vanu va chilambo, henga nìvayuwila avala vungupele, kwa kuva vanang'o nni vako.
10 Vammalele vavêle vangu nni vako, na vavêle vako nni vangu, na nangu ǹnitumbyangwa kupitila vanang'o.
11 Nangu nikambeisalila chihi pachilambo, henga vanang'o vàvele upano pachilambo na nangu ngwìda kwakuwe. Atata Wanaswe, uvachunge mumamulaka la lina lyako lyungupele, uchinga vàáve chinu chimo muchi hwetu chituvele chinu chimo.†
12 Nangu ǹniva pamo na vanang'o, ǹnivachunga, nkuva salama mumamulaka la lina lyako lyungupele. Na wala nanga ayahîke, ikànave chihi ayula alembelêwa kuyahika, uchinga Malemba Lanaswe làtimile.
13 Henga hambi ngwìda kwakuwe, na ngulatangola malove alano akuno ngùvele upano pachilambo, uchinga mitima yavo iumbajwe na ihangaladi yangu.
14 Nangu nìvayanjajijije lilove lyako, na vanu va pachilambo vànivavenga kwa kuva, vanang'o nanga pavavele va pachilambo achino, malinga nangu chinikavele wa pachilambo achino.
15 Nangu nikákuyuwa uvause pachilambo, ila ngùyuwa uvachunge na Nanchindenga, Nkútenda lahakalenge.
16 Vanang'o nanga pavavele va pachilambo achino, malinga nangu chinikavele wa pachilambo achino.
17 Uvahahule vàáve vanu vako kwa indila ya uhiu, na lilove lyako nni uhiu.
18 Malinga wako chungutumile pachilambo, nanani uchocho, nìvatuma vanang'o.
19 Nangu ngùlihumya nimwene kwakuwe kwajili ya vanang'o, uchinga na vanang'o vahahulwe kuva vanu vako kwa indila ya uhiu."

Yesu àvayuwila vanu vammalele vambenkulupîla

20 "Nangu nikávayuwila chihi vanang'o, henga nìvayuwila na vanu vammalele vambengukulupîla kupitila mahundo lavo.
21 Nangu mbènkuyuwa uchinga vammalele vàáve chinu chimo malinga wako Atata chuve nkati mwangu na nangu chinguvele nkati mwako. Na vanang'o vàáve nkati mwetu, uchinga vanu va pachilambo vakulupile kuva wako nni ungutumîle.
22 Aula ukulu ungupêle, nìvapele vanang'o, uchinga vàáve chinu chimo malinga hwetu chituvele chinu chimo.

---

* **17:6** Munsitali auno Yohana àlembile, "ǹnilimaiha lina lyako." Na vanu va chipindi achila válitambulanga lina kwa kumwamba munu mwene na mamulaka lake, bahi apano Yesu ámmaihije Nnungu mwene akee chihi lina. † **17:11** Maeleso layâmba lina lyako, lola Yohana 17:6.

23 Nangu ngùùve nkati mwavo na wako ùùve nkati mwangu, uchinga vààve chinu
chimo mwalehu, na vanu va pachilambo vamàle kuva wako njo ungutumîle, na vamale
kuva ùnavatamwa malinga chungutamwa nangu.
24 Atata, nangu ngùlembela avala vungupele vààve pamo na nangu pachinu panim-
bekuva, uchinga vawone ukulu wangu, aula úngupèlè, kwa kuva, úningutamwa ata kabla
chilambo chikànambiumbwa.
25 Atata Umwene Haki, vanu va pachilambo nanga pavakumaite, henga nangu
ǹnikumala, na avano vakuhundwa vànimala kuva wako njo ungutumîle.
26 Nangu ǹnikumaiha‡ kwa avano vakuhundwa namuna chuvele, na nguchinguh-
wenehe kukumaiha, uchinga itamwi aila yungutamwije nangu ìive nkati mwavo na
nangu ngùùve nkati mwavo."

18

Kutengelekwa kwanga Yesu
(Matayo 26:47-56, Mako 14:43-50, Luka 22:47-53)

1 Bahi Yesu pamalidile kuyuwa, nkuuka pamo na vakuhundwa vake nkuyomboka
Luhunde lwa Kediloni. M'bali wavili wa luhunde anelwo, kúvele na welu wa miseituni,
bahi Yesu pamo na vakuhundwa vake nkuinjilanga anemwo mmwelu.
2 Na Yuda ayula antengelêke Yesu, ánipamala pachinu anepo kwa kuva myanda yohe
Yesu ánakojana na vakuhundwa vake pachinu anepo.
3 Bahi Yuda nkulitwala likuwa lya matiyala va Chiloma na valinzi fulani vanatumwije
na makuhani vakulu na Mafalisayo. Nkuhwena navo kuwelu akuno vanyakwìlè
vibatali na myenje na vikomanilo.
4 Akuno Yesu amaìtè lammalele lambempâta, nkulihumija muyo mwavo, nkuvauja
kuchidoni, "Mùntaha nnani?"
5 Vanang'o nkunnyang'ula kuchidoni, "Yesu wa ku Nasaleti!" Yesu nkuvahaulila
kuchidoni, "Nangu nni Unene." Na Yuda ayula nkútengeleka, áimidile pamo na vanang'o.
6 Bahi Yesu pavahaulidile kuva, "Nangu nni Unene," vanang'o nkuuyang'ana nnyuma
nkumatoka pahi.
7 Yesu nkuvauja kavila kuchidoni, "Mùntaha nnani?" Nkunnyang'ula kuchidoni, "Yesu
wa ku Nasaleti!"
8 Yesu nkuvahaulila kuchidoni, "Nangu ǹninnyaulila kuva, 'Nangu nni Unene.' Na ikàva
mùngutaha nangu, bahi valekange ava vahweneng'ane."
9 Yesu átangwele malove anelo uchinga làtimile malove àlalá lanatangwele kuva, "Avala
vungupele nikanannyahite wala yumo."
10 Petulo ávele na upanga, nkuuhalamola, nkuncheketa likutu lya kunkono Mako,
ntumwa wanga Kuhani Nkulu.
11 Bahi Yesu nkunnyaulila Petulo kuchidoni, "Ludisha upanga m'benda yake. Dachi,
nangu nikálembelewa ngupitile ibaniki yangutayalishijije Atata Nnungu?"

Yesu àpelekejwa kwanga Anasi

12 Bahi alila likuwa lya matiyala va Chiloma na nkulu wavo na avala valinzi va
Chiyahudi va Ing'ande ya Nnungu nkunkamula Yesu, nkunnyunga.
13 Nkutandilika kumpelekeja Yesu kwanga Anasi hoti, nkawake Kayafa, Kayafa
ánavele Kuhani Nkulu mwaka anewo.
14 Kayafa njo anavahaulidile Vayahudi kuva, wasa munu yumo ahwe kwajili ya vanu
vammalele.

Petulo ànkana Yesu
(Matayo 26:69-70, Mako 14:66-68, Luka 22:55-57)

‡ **17:26** Maeleso layâmba lina lyako, lola Yohana 17:6.

15 Bahi Petulo pamo na nkuhundwa yunji, vanang'o nkunnondola Yesu. Aneyo
nkuhundwa yunji kwa kuva ánamaikana kwanga Kuhani Nkulu, bahi nkuinjila pamo na
Yesu nnuwani lwa lukumbi lwa Kuhani Nkulu.
16 Henga Petulo áimidile chihi pawelu pepi na nnango. Ayula nkuhundwa yunji achi-
maikana kwanga Kuhani Nkulu, nkuhuma pawelu, nkutangola na mwali achilolihija
pannango, nanang'e nkunnuhusu Petulo kwenda nkati.
17 Bahi ayula mwali nkummuja Petulo kuchidoni, “Kwani na wako ukee yumo wa
avala vakuhundwa va ayula munu?” Petulo nkunnyaulila kuchidoni, “Wala nikee
nangu!”
18 Bahi kwa kuva pávele na imepo, vatumishi na valinzi nkukumbanya moto uchinga
vayote. Petulo nanang'e áimidile pamo na vanang'o wayota moto.

Anasi àmmuja Yesu
(Matayo 26:59-66, Mako 14:55-64, Luka 22:66-71)

19 Bahi Anasi, ánavele Kuhani Nkulu anepo machedo, nkummuja Yesu kwamba
vakuhundwa vake pamo na mahundo lake.
20 Yesu nkunnyang'ula kuchidoni, “Maduva lammalele, nangu ngútangola na kila
munu bila kulipiha, na myanda yohe ngúhunda n'ding'ande dya kunnyuwila Nnungu
na nnuwani lwa Ing'ande ya Nnungu, pachinu pavakojana Vayahudi vammalele. Na
wala nanga chinu chingutangwele kwa sili.
21 Ing'anya ntwani ùnguuja nangu? Kavauje avala vapilikene lanichitangola, vanang'o
vànimala sana àlalá lanichitangola.”
22 Bahi Yesu pamalidile kutangola malove anelo, nlinzi yumo anaimidile apala
nkumpanyaula Yesu likofi, wahaula kuchidoni, “Mwadachi wako ùnnyang'ula uchocho
Kuhani Nkulu?”
23 Yesu nkunnyang'ula kuchidoni, “Ikàva ànihakajanga kutangola, bahi shuhudila
anelo laǹguhakajîje. Henga ikàva ngùtangwele lambone, mwadachi unangupanya?”
24 Bahi Anasi nkumpelekeja Yesu kwanga Kayafa, Kuhani Nkulu, akuno ahungwìjè.

Petulo àǹkana Yesu kavila
(Matayo 26:71-75, Mako 14:69-72, Luka 22:58-62)

25 Uhiku anewo Petulo áimidile chihi upala wayota moto. Bahi vanu vanji vánavele
anepo nkummuja kuchidoni, “Kwani na wako ukee yumo wa vakuhundwa vake?”
Nang'e nkukana wachidoni, “Wala nikee nangu!”
26 Ntumwa yumo wa Kuhani Nkulu, nnung'une ayula ánacheketwe likutu na Petulo,
nkummuja Petulo kuchidoni, “Kwani nangu nikanakuwene wako akula kuwelu ùvele
pamo na Yesu?”
27 Bahi Petulo nkukana kavila, upopo ung'uku nkukongovela.

Yesu muyo mwanga Pilato
(Matayo 27:1-2, 11-31, Mako 15:1-20, Luka 23:1-5, 13-25)

28 Bahi ulyamba na mambumbu Vayahudi nkuntwala Yesu kwanga Kayafa
nkumpelekeja kuing'ande ya Pilato, nkulu wa Chiloma wa chilambo achila. Henga
Vayahudi vene nanga pavanainjidile nng'ande ya chifalume ing'anya ya sheliya dya
Chiyahudi, kwa kuva vakàchiingila anemwo vakanivalangiwa kuva najisi ing'anya ya
kuinjila nng'ande mwa munu akávele Nnyahudi na vakanaluhusiwe kuchilya chakulya
cha Sikukuu ya Pasaka.*
29 Bahi Pilato ayula nkulu wa Chiloma, nkuvahwenela upala pawelu nkuvauja
kuchidoni, “Mùvele na mashitaka ntwani kunnyamba ayu munu?”
30 Vanang'o nkunnyang'ula kuchidoni, “Ayu munu kwikavele akàtenda lahakalenge,
hwetu tukanankamuje kwakuwe.”

* **18:28** Maeleso layâmba Pasaka, lola Yohana 2:13.

31 Pilato nkuvahaulila kuchidoni, “Ntwale mmene mukánnyukumu kupapatana na
sheliya yenu.” Vayahudi nkunnyang'ula kuchidoni, “Hwetu tukee na mamulaka la
kummwalala munu woheyo.”
32 Anelo lánitendeka uchinga latimile malove lánatangwele Yesu kwamba namuna
chambekuhwa.
33 Bahi Pilato nkuinjila kavila nnuwani lwa nkati lwa ing'ande ya chifalume,
nkunchema Yesu nkummuja kuchidoni, “Ati wako nni Nfalume wa Vayahudi?”
34 Yesu nkunnyang'ula kuchidoni, “Malove anelo ùtangola umwene au ànipwawa munu
akuhaulidile habali dyangu?”
35 Pilato nkunnyang'ula kuchidoni, “Kwani nangu Nnyahudi? Vanu vako na
makuhani vakulu njo vakupelekejîje kwang'une. Kwani ùtendilechi?”
36 Yesu nkunnyang'ula kuchidoni, “Ufalume wangu ukee wa apano pachilambo.
Ufalume wangu ukàchiva wa apano pachilambo, valinzi vangu vakaningupanyanila
uchinga Vayahudi vanangukamule. Henga hambi, Ufalume wangu ukee wa apano
pachilambo.”
37 Bahi Pilato nkunnyaulila Yesu kuchidoni, “Dachi, wamba wako nfalume?” Yesu
nkuyang'ula kuchidoni, “Wako ùnihaula kuva nangu nfalume. Nangu ìnivelekwa na
ngùidile pachilambo uchinga nivashuhudile vanu kwamba uhiu. Na kila munu autâmwa
uhiu ànangupilikanila.”
38 Pilato nkummuja Yesu kuchidoni, “Uhiu njo chamani?”
Pilato pamalidile kutangola malove anelo, nkuvahwenela kavila Vayahudi pawelu,
nkuvahaulila kuchidoni, “Nangu nikályona likosa lya kunnyukumu munu ayu.
39 Henga mwenu mùvele na nnyambo wakuchimuliwa nfungwa yumo mahiku la
Sikukuu ya Pasaka. Dachi, mùnalembela ninchimulile Nfalume wa Vayahudi?”
40 Anepo nkutayanga lwasu uvachidoni, “Tukántamwa munu aneyo! Hwetu tùlembela
utuchimulile Balaba!” Na aneyo Balaba ávele muasi achilinga kuutahuka utawala wa
Chiloma.

19

Yesu àhukumiwa kuhwa

1 Bahi Pilato nkuvaamulisa matiyala vantwale Yesu na kunsulubula.
2 Kwa mang'wanyu, matiyala nkudinga lutavi lwa miva malinga kofiya ya chifalume,
nkummwaja mmuti. Nkummwaja na likoti lya langi ya chifalume.
3 Nkuva uvahwena muyo mwake uvachidoni, “Utumbyangwe, Nfalume wa
Vayahudi,” akuno uvampanya makofi.
4 Pilato nkuhuma kavila pawelu nkuvahaulila Vayahudi kuchidoni, “Lola, nangu
nìmbeida nawe pawelu, uchinga mumale kuva nangu nikályona likosa lya kun-
nyukumu.”
5 Bahi Yesu nkuhuma pawelu, akuno awètè kofiya ya miva na alila likoti lya langi ya
chifalume. Pilato nkuvahaulila kuchidoni, “Munu wene nni ayuno!”
6 Bahi makuhani vakulu na valinzi va Ing'ande yanga Nnungu pavammwene Yesu,
nkutaya lwasu uvachidoni, “Mmambe munsalaba! Mmambe munsalaba!” Pilato nku-
vahaulila kuchidoni, “Ntwalange mmene mukammambe, kwa kuva nangu nikályona
likosa lya kunnyukumu.”
7 Vayahudi nkunnyang'ula kuchidoni, “Hwetu tùvele na sheliya yetu, na kupapatana
na sheliya aneyo, ayu munu àlembelewa kuhwa, kwa kuva álichemile Mwana wanga
Nnungu.”
8 Pilato papilikene malove anelo, nkuhalija kuyopa.
9 Pilato nkuinjila kavila nnuwani lwa nkati lwa ing'ande ya chifalume, nkummuja
Yesu kuchidoni, “Kwani wako kwenu kwachi?” Henga Yesu nkunyalala chihi.

10 Bahi Pilato nkunnyaulila kuchidoni, “Dachi, ukátamwa kutangola na nangu? Dachi,
wako ukámaite kuva nangu ngùvele na mamulaka la kukuhungula au kukuvamba
munsala?”
11 Yesu nkunnyang'ula kuchidoni, “Wako ukee na mamulaka lohelo kwang'une,
ikànave chihi àlalá lakupêle Nnungu. Bahi ing'anya ya anelyo, ayula angukamujîje
kwakuwe àtendile sambi ing'ulu namene kupunda yakuwe.”
12 Bahi kutandikila anepo, Pilato nkuva wataha indila ya kunnyungula Yesu. Henga
Vayahudi nkutaya lwasu, uvachidoni, “Ukànnyungula munu ayu, wako ukákumilana na
Nfalume wa Loma*. Kwa kuva, kila munu alitênda kuva nfalume, àntahuka Nfalume wa
Loma!”
13 Pilato papilikene malove anelo nkunnyumya kavila Yesu pawelu, nkuikala pa-
chiteng'u chake cha hukumu, pachinu pachêmwa, “Sakafu ya Mayanga,” na Vaeblaniya
vàchema, “Gabata.”
14 Yávele malinga sasita muhi, nniduva lya kulipanganiha kwajili ya Sikukuu
ya Vayahudi ichêmwa Pasaka,† Pilato nkuvahaulila Vayahudi kuchidoni, “Nnolange
nfalume wenu!”
15 Henga vanang'o nkutayanga lwasu uvachidoni, “Mmwalale! Mmwalale! Mmambe
munsalaba!” Pilato nkuvauja kuchidoni, “Dachi, mùlembela nimmambe nfalume
wenu?” Makuhani vakulu nkuyang'ula kuchidoni, “Hwetu tukávele na nfalume yunji
ikànave chihi Nfalume wa Loma.”
16 Bahi Pilato nkuvakamuja Yesu, uchinga vakammambe munsalaba, anepo matiyala
nkuntwala Yesu.

Yesu àvambwa munsalaba
(Matayo 27:32-44, Mako 15:21-32, Luka 23:26-43)

17 Yesu nkuuka paimanga akuno anyakwìlè nsalaba wake mpaka pachinu pachêmwa,
“Pachinu pa Libadang'a,” kwa Chieblaniya pàchemwa, “Goligota.”
18 Matiyala nkummamba Yesu munsalaba. Nkuvambwa na vanu vanji vavili, yumo
m'bali wake wa kunkono na yunji m'bali wa kunchinda, na Yesu paching'ati.
19 Pilato nkulaija lalembwe malove koka lavikwe munsalaba. Anelo malove
lálembwije uvila, “YESU WA NASALETI, NFALUME WA VAYAHUDI.”
20 Bahi Vayahudi vohe vánilasoma malove anelo kwa kuva, pachinu apala panavamb-
wije Yesu pávele pepi na imanga na malove anelo lálembwije kwa Chieblaniya na
Chilatini na Chigiliki.
21 Bahi makuhani vakulu va Vayahudi nkunnyaulila Pilato kuchidoni, “Unalembe,
‘Nfalume wa Vayahudi,’ ila lemba uvila, ‘Ayuno munu áhawile kuva, nangu njo Nfalume
wa Vayahudi!’ ”
22 Pilato nkuyang'ula kuchidoni, “Langulembile, ìnilalemba!”
23 Matiyala pavamalidile kummamba Yesu, nkuditwala dinguwo dyake, nkuyavanya
matunji ncheche, kila litiyala litunji lyake. Nkupatana vanaipapule kanzu yake kwa
kuva ikánavele na pachinu patotwîje ila ífumwije chihi kutandikila muha mpaka pahi.
24 Avala matiyala nkuhaulanila kuchidoni, “Tunaipapule kanzu aino, henga tuyele
indingi uchinga tumale kuva ìmbekuva yanga nnani.” Anelo lánitendeka uchinga latimile
Malemba Lanaswe lahaûla kuva,
“Vániyavana dinguwo dyangu,
na inguwo yangu nkuiyelela indingi.”
Bahi anelo njo lavanatendile anevo matiyala.
25 Pepi na nsalaba wanga Yesu áimidile anyokwe Yesu, na anyokwe nkulu na Maliya
n'jawe Kileopa na Maliya wa imanga ya ku Magidala.

---

* **19:12** Nsitali auno ùlembwije Kaisali, kuyamba lina lya cheo cha Nfalume nkulu wa Loma. † **19:14** Maeleso layâmba Pasaka, lola Yohana 2:13.

26 Bahi Yesu pammwene anyokwe aimidìlè pepi na ayula nkuhundwa wanantamwije
namene Yesu, nkunnyaulila anyokwe kuchidoni, “Mama! Aneyo vino njo mwanalo.”
27 Anepo nkunnyaulila ayula nkuhundwa kuchidoni, “Aneyo vino njo anyoko.” Na
kutandikila liduva anelyo, ayula nkuhundwa nkuntwala Maliya, nkunaikala nawe
kukaya kwake.

Kuhwa kwanga Yesu
(Matayo 27:45-56, Mako 15:33-41, Luka 23:44-49)

28 Bada ya anelo, akuno Yesu wamala kuva lammalele lànitimila na uchinga Malemba
Lanaswe latimile, nkuchidoni, “Ngùvele na inyota.”‡
29 Pachinu anepo pávele na chombo chínavele na divayi dihahâma. Bahi matiyala
nkuchuvika siponji n'divayi adila, nkupatika nnufito lwa nnandi wa hisopo, nkummika
Yesu pakanya pake uchinga ahonde.
30 Yesu pamidile adila divayi nkuchidoni, “Lammalele lànitimila!” Anepo nkutepya
muti wake, nkuhila.

Yesu àhomekwa nkuchi nnuvau

31 Liduva alila lívele lya kulipanganiha kwajili ya Liduva lya Kuyewelela, na liduva
anelyo lya Kuyewelela lívele likulu kwa kuva lívele liduva lya Sikukuu ya Vayahudi ya
Pasaka.§ Ing'anya ya anelyo, Vayahudi vakanalembedile miili ya avala vavambwîje
mmisalaba iisalile chihi umula muha. Bahi nkunnyuwa Pilato avaluhùsù kuvalumula
madodo vanu avala vanavambwîje mmisalaba uchinga vapiyanye kuhwa na miili yavo
iuswe.
32 Bahi matiyala nkuhwena unalumula madodo la avala vanu vanavambwîjwe pamo
na Yesu munsalaba, nkunnumula ntandi na wavili.
33 Henga pavakamwele kwanga Yesu nkunkoja ahidìlè, bahi nanga pavanannumwile
madodo.
34 Henga litiyala yumo nkunnyoma nkuchi nnuvau, upala nkuhuma myadi na medi.
35 Munu alawênе mambo anelo nni ahûmya ushahidi, na ushahidi wake nni wauhiu.
Na animâla kuva àtangola uhiu, uchinga na mwenu mupate kukulupila.
36 Alano lánitendeka uchinga latimile Malemba Lanaswe lahaûla kuva, “Wala nanga
liwangwa lyake limo limbelumûlwa.”**
37 Na Malemba Lanaswe lanji làhaula kuva, “Vàmbennola ayula uvannyomile nkuchi.”††

Kusikwa kwanga Yesu
(Matayo 27:57-61, Mako 15:42-47, Luka 23:50-56)

38 Anepo Yusufu mwenedi wa ku Alimataya, nkunnyuwa Pilato luhusa lwa kuusa
mmili wanga Yesu. Na aneyo Yusufu ávele nkuhundwa wa sili wanga Yesu, ing'anya
ávayopa vakulu va Vayahudi. Bahi Pilato nkunnuusu, na Yusufu nkuhwena unauusa
mmili wanga Yesu.
39 Nikodemo, ayula anamwenedile Yesu nachilo nanang'e ániida. Nang'e ányakwile
malinga kilo salasini dya mahuta la manemane lakundanyike na ubani.
40 Bahi vammalele vavili nkuutwala mmili wanga Yesu, nkuudingilija sanda ivapak-
ile mahuta lakunung'ila. Vátendile uchocho kupapatana na mihambo ya Vayahudi ya
kuuandaa mmili kwajili ya kuusika.
41 Pepi na pachinu apala pávambwije Yesu, pávele na welu, na mmwelu anewo múvele
na nsati wahambi, uvakanambi kunsika munu.
42 Na kwa kuva lívele liduva lya kulipanganiha kwajili ya Liduva lya Kuyewelela lya
Vayahudi, na kwa kuva nsati úvele pepi, bahi nkunansika Yesu anemwo.

---

‡ **19:28** Sabuli 69:21. § **19:31** Maeleso layâmba Pasaka, lola Yohana 2:13. ** **19:36** Kuuka 12:46, Isabu 9:12, Sabuli 34:20. †† **19:37** Sakaliya 12:10.

20

Nsati ukávele chinu
(Matayo 28:1-8, Mako 16:1-8, Luka 24:1-12)

1 Liduva lya Jumapili, ulyamba na mambumbu akuno kuvèlè na lupi, Maliya wa
imanga ya Magidala ápite kunsati, aneko nkulyona liyanga livanadivite pannango wa
nsati liuswije.
2 Bahi nkutukuta nkuhwena kwanga Petulo na kwanga ayula nkuhundwa yunji
wanantamwijwe namene na Yesu, nkuvahaulila kuchidoni, “Nang'olo vànimmusa mun-
sati na wala nanga patumaite kuvammikile.”
3 Bahi Petulo pamo na ayula nkuhundwa yunji nkuuka nkuhwena kunsati.
4 Vammalele vavili nkutukuta, henga ayula nkuhundwa yunji nkutukuta namene
kumpunda Petulo, nkulongolela kuhwika pansati.
5 Pakamwele, nkutepa nkupenekela nkati munsati, nkuyona sanda, henga nanga
panainjidile.
6 Anepo Petulo nkukamola pachikundu pake, nkuinjila mwalehu munsati. Nkuyona
sanda ìvele panyenje,
7 pamo na chitambala chivanavimbile mmuti wanga Yesu. Anecho chitambala nanga
pachinavikwije pamo na vinji, ila chínipindanywa na kuvikwa pachinu panji paweka.
8 Bahi ayula nkuhundwa yunji analongoledile kukamola pansati nanang'e nkuinjila
nkati. Nkulilolela mwene, nkukulupila.
9 Kwa kuva, vávele bado vakànambikwelewa àlalá Malemba Lanaswe lahaûla kuva,
lasima Yesu afufuke kuhaloka kwa vahwîle.
10 Bahi anevo vakuhundwa nkuuka, nkuuya kukaya.

Yesu ànhumila Maliya wa ku Magidala
(Matayo 28:9-10, Mako 16:9-11)

11 Henga Maliya wa imanga ya ku Magidala áimidile pawelu nsati wakuta. Pánavele
nkukuta, nkutepa kupenekela munsati,
12 nkuvona malaika vavili vanawete dinguwo dyanahe, vaikalèngè apala paunalaji-
jwe mmili wanga Yesu, yumo m'bali wa kumuti na yunji m'bali wa kumadodo.
13 Anevo malaika nkummuja Maliya kuchidoni, “Mama, ùkuta chani?” Nang'e nku-
vayang'ula kuchidoni, “Nakuta ing'anya vànimmusa Nang'olo wangu na nangu nikámaite
pachinu pavammikile.”
14 Pamalidile kutangola malove anelo, nkulauka kunyuma, nkumwona Yesu aimidìlè,
henga nanga panammaite kuva nni Yesu.
15 Yesu nkummuja kuchidoni, “Mama, mwadachi unakùtà? Ùntaha nnani?” Maliya
nkutenda kuva walonjela nawe nni nkúlima wa aula welu, bahi nkunnyaulila kuchi-
doni, “Nang'olo, ikàva wako njo ummusîje, ngùhaulile kuummikile, nguhwene nikant-
wale.”
16 Yesu nkunnyaulila kuchidoni, “Maliya!” Maliya nkulauka, nkutangola kwa
Chieblaniya, kuchidoni, “Laboni!” Mana lake, Nkúhunda.
17 Yesu nkunnyaulila kuchidoni, “Unangukamule, kwa kuva nikanahwena kwa
Atatangu. Henga hwena kwa anung'unuvangu ukavahaulile kuchidoni, ‘Ngùhwena
muha kwa Atatangu, nanang'e nni Atatawenu, Nnungu wangu na nni Nnungu wenu.’ ”
18 Bahi Maliya wa imanga ya ku Magidala nkuhwena unavahaulila vakuhundwa
vanga Yesu wachidoni, “Ènimwona Nang'olo!” Na nkuvahaulila lammalele lannyaulidile
Yesu.

Yesu àvahumila vakuhundwa vake
(Matayo 28:16-20, Mako 16:14-18, Luka 24:36-49)

19 Yávele chinalyulo cha liduva ulila lya Jumapili, vakuhundwa Yesu vávele pamo
nng'ande na milango ínichimwa ing'anya vávayopa vakulu va Vayahudi. Bahi upala
Yesu nkuvahumila, nkuimila paching'ati, nkuvahaulila kuchidoni, “Amani ììve pamo
na mwenu!”
20 Patangwele malove anelo, nkuvalanguja makono lake na nnuvau. Bahi anevo
vakuhundwa nkuhangalala namene pavammwene Nang'olo.
21 Yesu nkuvahaulila kavila kuchidoni, “Amani ììve pamo na mwenu! Malinga Atata
Nnungu changutumile nangu, nanangu uchocho nìntuma mwenu.”
22 Pamalidile kutangola malove anelo, nkuvavehija dimumu, nkuvahaulila kuchi-
doni, “Mpwechelange Umumu Wanaswe.
23 Munu woheyo umumbensamehe masambi lake, achiasamehewe, na munu
woheyo umukambensamehe masambi lake, akambesamehewa.”

Yesu ànnyumila Tomaso

24 Henga Tomaso, uvanchema Didimasi, mana lake nnyapule, nkuhundwa yumo
muavala kumi na mbili, akánavele pamo na avake panaidile Yesu.
25 Bahi avala vakuhundwa vanji nkunnyaulila kuchidoni, “Tùnimwona Nang'olo.”
Tomaso nkuvahaulila kuchidoni, “Nikànadyone alama dya misumali mmakono lake na
kutaya chala changu n'dyalama anedyo na kutaya nkono wangu nnuvau lwake, mwiko
nikambekulupila kuva mùnimwona.”
26 Bahi nniduva lya nane, vakuhundwa vanga Yesu vávele kavila pamo nng'ande,
Tomaso nanang'e ávele pamo na vanang'o. Bahi Yesu nkuvaidila, akuno milango
ichimìjwè, nkuimila paching'ati, nkuhaula kuchidoni, “Amani ììve pamo na mwenu!”
27 Anepo nkunnyaulila Tomaso kuchidoni, “Vika chala chako apano, na ulalole
makono langu, na unyoloje nkono wako uutaye nnuvau lwangu. Unave umunu
ukákulupila, henga kulupila.”
28 Tomaso nkunnyaulila Yesu kuchidoni, “Nang'olo wangu na Nnungu wangu.”
29 Yesu nkunnyaulila kuchidoni, “Wako ùnikulupila kwa kuva ùningwona, henga wasa
avala vakulupîla bila ungwona.”

Chinu chin'tendile Yohana alembe chitabu achino

30 Yesu átendile vimaiho vya masaibu vinji vyohe muyo mwa vakuhundwa vake
vikálembwijwe nchitabu chino.
31 Henga alano lànilembwa uchinga mupate kukulupila kuva Yesu njo Kilisto, Mwana
wanga Nnungu, na kwa kukulupila mupate umi kwa kulundana nawe.*

21

Yesu àvahumila vakuhundwa vake saba

1 Bahi palapitile anelo, Yesu nkuvahumila kavila vakuhundwa vake kunyenje Litanda
lya Tibeliya, yani Litanda lya Galilaya. Kuvahumila kwake kwávele uvila,
2 liduva limo, Petulo na Tomaso uvanchema Didimasi, mana lake nnyapule, na
Nasanieli mwenedi wa Kana ya chilambo cha ku Galilaya na vana vavili va Sebedayo
pamo na vakuhundwa vanji vavili, vávelenge pamo.
3 Petulo nkuvahaulila avake kuchidoni, “Nangu ngùhwena unaupa dihomba.”
Vanang'o nkunnyaulila kuchidoni, “Na hwetu tùmbelongana na wako.” Bahi
nkukananga, nkunakwelanga ingalava, henga chilo anecho nanga pavanapete chinu
chohecho.
4 Na uhiku pauchicha, Yesu nkuimila nnyenje litanda, henga vakuhundwa nanga
pavachimmala kama nni nang'e.

* **20:31** Apano Yohana àlembile “mulina lyake,” na mmahiku anelo vanu vàtumila malove “lina lyake” kumwamba
munu mwene. Bahi kuva mulina lyake ìvele na mana kuva, wako unilundana nawe. Maeleso layâmba lina, lola
Yohana 1:12.

5 Bahi Yesu nkuvauja kuchidoni, “Mmanavangu, dachi mùnipata dihomba?” Vanang'o
nkunnyang'ula kuchidoni, “Waala.”
6 Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Tayanga dinjawu m'bali wa kunkono wa ingalava
na muchimupate dihomba.” Bahi nkuyahanga dinjawu, nachihambi nkupata dihomba
dyohe namene mpaka nkuvalema kuutangila nkati ingalava, adila dinjawu díumbele
dihomba.
7 Anepo ayula nkuhundwa wanantamwije namene Yesu nkunnyaulila Petulo kuchi-
doni, “Ayu nni Nang'olo!” Bahi Petulo papilikene kuva nni Nang'olo, nkuwala inguwo
yake ya pannima kwa kuva nanga panaiwete, nkuliyela mmedi.
8 Na avala vakuhundwa vanji nkuva uvaida kunnyangi na ingalava, akuno uvau-
tanga lwau luombêle dihomba, kwa kuva nanga pávanavele kulehu na kunnyangi ila
vávele chihi malinga mita myamoja uvila.
9 Na pavahwikile kunnyangi, nkuwona nkate na uhomba ayanikwîje pamakala la
moto.
10 Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Idanadyo apano dihomba dinji dimuupile.”
11 Bahi Petulo nkuinjila muingalava, nkuutangila kunnyangi lwau alula luombêle
dihomba ding'ulungwa myamoja amsini na tatu. Pamo na dihomba kuva dyohe, henga
lwau nanga palunakadwike.
12 Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Idang'ana mulye.” Na wala nanga nkuhundwa
analingile umuja kuva, “Wako nnani?” Kwa kuva, vánimala kuva nni Nang'olo.
13 Yesu nkwida, nkutwala nkate, nkuveng'a, nkutenda uchocho na adila dihomba.
14 Auno wávele mwanda watatu Yesu kuvahumila vakuhundwa vake bada ya kufu-
fuka.

Yesu nawi Petulo

15 Bahi pavamalidile kulya, Yesu nkummuja Petulo kuchidoni, “Petulo,* mwana
wanga Yohana! Dachi, muhiu ùnangutamwa kupunda ava?” Nang'e nkunnyang'ula
kuchidoni, “Elo, Nang'olo, wako ùnimala kuva nangu nakutamwa.” Yesu nkunnyaulila
kuchidoni, “Valise vanu vangu unguvalandenye na angandolo.”
16 Nkumuja kavila mwanda wavili kuchidoni, “Petulo, mwana wanga Yohana, dachi
ùnangutamwa?” Petulo nkunnyang'ula kuchidoni, “Elo, Nang'olo, wako ùnimala kuva
nangu nakutamwa.” Yesu nkunnyaulila kavila kuchidoni, “Vachunge vanu vangu
unguvalandenye na angandolo.”
17 Anepo Yesu nkummuja mwanda watatu kuchidoni, “Petulo mwana wanga Yohana,
dachi ùnangutamwa?” Bahi Petulo nkutandilika kuyuvala ing'anya áujijwe mwanda
watatu kuva, “Dachi, ùnangutamwa?” Petulo nkunnyang'ula Yesu kuchidoni, “Nang'olo,
wako ùnimala lammalele, na ùnimala kuva nangu nakutamwa.” Yesu nkunnyaulila
kuchidoni, “Valise vanu vangu unguvalandenye na angandolo vangu!
18 Nangu nìkuhaulila uhiu kuva, púnavele kijana úliwaja chihi umwene na kuhwena
chihi kwoheko kulembela. Henga paumbekongopala ùmbenyoloja chihi makono lako,
na munu yunji akuwaje na kukupelekeja pachinu pukatamwa.”
19 Yesu átangwele malove anelo ùlanguja namuna Petulo chambekuhwa na kuntum-
byanga Nnungu. Pámalidile kutangola uchocho, Yesu nkunnyaulila Petulo kuchidoni,
“Ngupapate.”

Yesu nawi Yohana

20 Anepo Petulo nkulauka, nkumwona ayula nkuhundwa atamwîjwe namene na Yesu
wavalandola. Nkuhundwa aneyo nni ayula anayamene na Yesu pavachilya chakulya
cha lyulo, na nkummuja kuchidoni, “Nang'olo, nnani ambekutengelêka?”
21 Bahi Petulo pammwene aneyo nkuhundwa, nkummuja Yesu kuchidoni, “Nang'olo,
na ayu dachi?”

---

* **21:15** Mmalemba ilembwijwe Simoni, lina lyake linji Petulo

22 Yesu nkunnyang'ula kuchidoni, “Ikàva ngùlembela ààve chihi mumi mpaka panimbeida kavila yakuwe ilida? Wako ngupapate chihi nangu.”
23 Bahi aila habali nkupilikanika kwa vakúlupila vanji va Yesu kuva ayula nkuhundwa nanga pambekuhwa. Henga Yesu nanga panahawile kuva aneyo nkuhundwa nanga pambekuhwa, ila áhawile kuva, “Ikàva ngùlembela ààve chihi mumi mpaka panimbeida kavila yakuwe ilida?”
24 Nkuhundwa aneyo njo ayula ahûmya ushahidi wa mambo alano, na nni uyoyo alembîle habali adino. Na hwetu tùnimala kuva ushahidi wake nni muhiu.

Ntululilo

25 Na pàvele na mambo lanji lohe lalatendîle Yesu. Henga kwikavele uchilembwa kila chinu chachitendile Yesu, ngwònа ata chilambo chammalele chikánaoneleje kuvika vitabu vichichivilembwe.

Chitabu cha
Matendo la Mitume
Ulongoledi

Chitabu cha Matendo la Mitume chìtana namuna likuwa lya vanu vankulupîla Yesu chilitandilike aneko ku Yelusalemu na namuna chiliyenjele aneko ku Yudeya na ku Samaliya na kuvilambo vya kulehu, kupapatana na malaijo langa Yesu kwa vakuhundwa vake kabla ya kutwaliwa kuhwena kulihunde (Matendo 1:8). Chitabu achino cha Matendo la Mitume chìlembwije na Luka, ayula alembîle chitabu cha Luka. Luka ávele n'ganga, na ákudungidile alembe saana uhiu wa maisha langa Yesu kwa kutana saana namuna chilanavele. Munu wachinnembila vitabu avino vivili, yani chitabu cha Luka na chitabu cha Matendo la Mitume nni nkulu yumo wa Chiloma uvanchema Teofili. Henga pamo na anelo, ìnahululika kuva vitabu avino vílembwije kwajili ya vakúkulupila va Chiyahudi na Chigiliki (Matendo 1:1).

Chitabu cha Matendo la Mitume chílembwije mmwaka fulani, kutandikila mmwaka wa 60 mpaka wa 64 kutandikila mwaka wavelekwejije Yesu Kilisto. Anelyo lìnamaikana ing'anya chitabu achino chímalilike kulembwa kabla Paolo akànambihuma nnilungu aneko Loma. Uchocho, Luka ápapatana na Ntume Paolo mmyanda yake, na myanda aneyo, myanda yohe ítandikila aneko ku Antiyokiya. Njo mana vanu vanji vàtenda kuva chitabu achino chílembwije ku Antiyokiya na vanji vàtenda kuva chílembwije aneko ku Loma. Chitabu cha Matendo la Mitume nni mwendeleso wa chitabu cha Luka. Chitabu achino chìtandilika kwa kutana habali ya kutwaliwa kwanga Yesu kuhwena kulihunde malinga chamalilidile nchitabu cha Luka. Makudungilo la Luka la kulemba chitabu achino lávele ulala lanavenalo pachilemba chitabu cha Luka. Luka ákudungidile Teofili na vakúkulupila vachihalîja kuyenjejeka vapate kumala saana namuna chiutandilike ukilisto na namuna chiuyenjele. Kwa kuva, Luka ànitana saana kwamba maisha langa Yesu nchitabu cha Luka, na ànitana saana habali dya kuyanjala kwa ukilisto, nchitabu cha Matendo la Mitume.

Chitabu cha Matendo la Mitume chìtwing'a hwetu nfano wa vakúkulupila vatandi namuna chivachiikala kwa ing'ulupa na kulisingila Yesu. Maisha la mitume làtuhunda hwetu namuna ya kulisingila uweso wa Umumu Wanaswe patuyanjaja Malove Lambone lamwâmba Yesu Kilisto kwa vanu vanji.

Uinjipihi wa chitabu cha Matendo la Mitume

1. Sula ya 1:1-8:1, Luka àtana bahali dya kuida kwa Umumu Wanaswe kwa vakuhundwa na kuyenjejeka kwa vakúkulupila.
2. Sula ya 8:2-12:23, Luka àtana habali dya kulagihwa na kubanihwa kwa vakúkulupila, kunavatendile vauke pa Yeluselemu na kuhwena unayanjaja Malove Lambone ata kwa vanu vakávele Vayahudi.
3. Sula ya 12:24-14:28, Luka àtana habali dya mwanda ntandi wanga Paolo kuhwena unayanjaja Malove Lambone.
4. Sula ya 15:1-35, Luka àtana habali dya kukojana kwa vajumbe va lukumbi lwa vakulu va vanu vankulupîla Yesu kwajili ya kwamula mambo muhimu lavalembelewa kutenda vakúkulupila vahambi.
5. Sula ya 15:36-18:22, Luka àtana kwamba mwanda wavili wa Paolo wa kunahubili Malove Lambone lamwâmba Yesu.
6. Sula ya 18:23-20:38, Luka àtana habali dya mwanda watatu wanga Paolo wa kunahubili Malove Lambone lamwâmba Yesu Kilisto.
7. Sula ya 21-26, Luka àtana habali dya kukamulwa kwanga Paolo aneko ku Yelusalemu.
8. Sula ya 27-28, Luka àtana habali dya kupelekejwa kwanga Paolo aneko ku Loma.

1 Somo Teofili,
Nchitabu changu chitandi, ńnikulembila vitukutuku vyammalele vyatendile Yesu na
kuvihunda kutandilika patandilike kukola madengo lake,
2 mpaka liduva alila lyatwaliwije na Nnungu kuhwena kulihunde. Kabla
akànambitwaliwa, Yesu ánivalaija kupitila Umumu Wanaswe, mitume vake vavatandwêle.
3 Bada ya kuhwa kwake, Yesu ánililanguja kwa mitume vake kwa namuna dyohe
kumaiha kuva nang'e ànifufuka. Mmaduva alubaini Yesu ánavahumila na kulonjenavo
kuyamba Ufalume wa Nnungu.
4 Panavenkulya navo nkuvalaija kuchidoni, “Munauke pa Yelusalemu, ikalanga upano
muilindilile aila ahadi yaahidite Nnungu Atata, imunangupilikene nangu ungulon-
jelela.
5 Kwa kuva, Yohana ávabatisije vanu kwa medi, henga mwenu mùmbebatiswa kwa
Umumu Wanaswe mmaduva kadiki laîda.”

Kutwaliwa kwanga Yesu kuhwena kulihunde (Mako 16:19-20, Luka 24:50-53)

6 Bahi mitume pavakojene pamo na Yesu, nkummuja kuchidoni, “Nang'olo, dachi
auno njo uhiku úmbevauhìjà Vaisilaeli ufalume wavo?”
7 Anepo Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, “Aneyo ikee kasi yenu kumala mahiku na
maduva lalatandwele Atata kwa mamulaka lake mwene.
8 Henga mùmbepwechela dimongo, pambennyidila Umumu Wanaswe, na mwenu
mùmbekuva mmashahidi vangu kutandikila apano pa Yelusalemu na chilambo cham-
malele cha Yudeya pamo na Samaliya, mpaka mmilambo vyammalele vya pachil-
ambo.”
9 Pamalidile kutangola anelo, Nnungu nkuntwala Yesu kuhwena kulihunde, na
pavachihweneha kunnola, nkutitimila mmahunde.
10 Pavanavele nkupalambahija meho kumahunde akuno Yesu avenkuhwènà, gafula
nkuhumila malaika va Nnungu vavili vavêle muchi valume, vawête dinguwo dyanahe,
nkuimila pamo na vanang'o,
11 nkuchidoni, “Amanganya mmanu mma pa Galilaya, mwadachi mùniimila umulola
kumahunde? Ayu Yesu atwaliwîje kwenu mwenu kuhwena kulihunde, àmbeida kavila
malinga chimummwene wahwena kulihunde.”

Kutandolwa kwanga Matiya

12 Anepo mitume nkuuya ku Yelusalemu kuhaloka ya kulichinga lichêmwa Lichinga
lya Miseituni livêle pepi na pa Yelusalemu, malinga ulehu uluhusiwîje kwonga Nniduva
lya Kuyewelela.
13 Pavahwikile kumanga, nkukwela n'galofa, nkunaingila nchumba chivachiikala.
Vanu vánavele anepo nni Petulo na Yohana na Yakobo na Anduleya na Filipo na Tomaso
na Batolomayo na Matayo na Yakobo mwana wanga Alufayo na Simoni ánavele nnikuwa
lya Vaselote, pamo na Yuda mwana wanga Yakobo.
14 Vanu anevo vammalele chalumo na anyokwe Yesu na anung'unuvake Yesu
vachilume pamo na vakongwe vanji vánakojana pamo uvannyuwa Nnungu kwa ntima
umo.
15 Mmaduva anelo, liduva limo Petulo nkuimila ching'ati pa avake vankulupîla Yesu,
vánavele malinga myamoja na ishilini, Petulo nkuchidoni,
16 “Mmalangavangu, ìnilembelewa Malemba Lanaswe latimile, àlalá lanalaujije
Umumu Wanaswe kala kupitila malove lanatangwele Daudi, kuyamba habali dyanga
Yuda, anavalodyije vanu vanankamwile Yesu.
17 Yuda ávele nnikuwa lyetu, na ánitandolwa uchinga akole madengo pamo na hwetu.”

18 Dihela dyanapwecheledile Yuda kwa kutenda lahakalenge la kuntengeleka Yesu,
vanu vanji nkunasumila luhundu. Pachinu anepo nni panalipambilidile Yuda muha,
pakandike nkumatoka pahi nkutumbukana, utumbo wake nkuhuma pawelu.
19 Vanu vammalele va pa Yelusalemu nkupilikana habali dya kuhwa kwanga Yuda.
Bahi apala pachinu nkupachema, Akelidama, mana lake, “Luhundu lwa myadi.”
20 Petulo nkuhweneha kutangola wachidoni, “Kwa kuva, ìnilembwa nchitabu cha
Sabuli kuva,
‘Nafasi yake ììve uchiva,
Wala anapawe munu wa kuikala nafasi yake.’
Ìnilembwa kavila kuva,
‘Munu yunji akole madengo lachikola nang'e.’
21 Bahi tùlembelewa tuntandole munu yumo muavala vachipapatana na hwetu mahiku
lammalele latuchionga na Nang'olo Yesu.
22 Munu aneyo àlembelewa ààve munu anapawije kutandikila liduva alila Yohana
lyam'batisije Yesu mpaka liduva lyatwaliwije Nang'olo Yesu kuhwena kulihunde.
Ìlembelewa munu yumo muanevo ààve shahidi pamo na hwetu wa kufufuka kwanga
Yesu.”
23 Bahi nkutambulanga malina la vanu vavili, Yusufu uvanchema Balisaba, lina linji
vánchema Yusto, na yunji wavili lina lyake Matiya.
24 Anepo nkuyuwa uvachidoni, “Nang'olo, wako ùnimala mitima ya vanu vammalele.
Tulanguje muavano vanu vavili, alida untandwele,
25 uchinga akole madengo la chitume lalalekile Yuda nkuhwena pachinu palem-
belewa.”
26 Anepo nkuyela indingi, indingi nkummatokela Matiya, nang'e nkuyenjejwa
nnikuwa lya mitume kumi na moja.

2

Umumu Wanaswe àingila mmitima ya vakúkulupila

1 Palihwikile liduva lya Sikukuu ya Lichela, ivachema Pentekoste, vakuhundwa
vammalele vávelenge pamo.
2 Upala nkupilikanika lidi kuhaloka kulihunde, lidi livêle muchi lidi lya lipungo likulu,
na alila lidi nkuumbala muing'ande yammalele muvanaikele.
3 Nkuhumila dindimi dinayavanyike, dinavele muchi dya moto, nkunatulila mmuti
mwa kila munu.
4 Bahi vammalele nkuumbajwa Umumu Wanaswe, nkutandilika kutangola kwa luga
dinji malinga Umumu Wanaswe chanavahululihije.
5 Mmaduva anelo, pa Yelusalemu páikala Vayahudi vachikamula amuli dya Chiyahudi
vachihaloka mmilambo vyammalele.
6 Pavapilikene anelyo lidi, likuwa likulu namene lya vanu nkuhimana pamo. Vanu
vammalele nkuhemwa, ing'anya kila munu ávapilikana vanu vankulupîla Yesu uvatan-
gola kwa luga ya kila munu.
7 Pavanavele nkuhemwa na kukangana, nkuva uvatangola kuchidoni, “Dachi, ava
vanu utuvapilikana uvatangola uvila, akee venedi va ku Galilaya?
8 Mwadachi kila munu muhwetu àvapilikana uvatangola kwa luga yake yavelekwejije
nayo?
9 Muhwetu mùùve vanu vahalôka mmilambo vya ku Pati na ku Mede na ku Elamu na
vanji venedi va ku Mesopotamiya na ku Yudeya na ku Kapadokiya na ku Ponto na ku
Asiya,
10 na ku Filigiya na ku Pamfiliya na ku Misili na vanji vàhaleke mipata ya ku Libiya
pepi na ku Kilene, na vayeni vanji vàhaleke ku Loma.

11 Uchocho, pávele Vayahudi na vanu vanji vapapête dini ya Chiyahudi na vanji
vàhaleke ya ku Kilete na ku Alabiya. Tuvenkuvapilikana vanu ava uvatangola kwa luga
dyetu tuvene kuyamba matenda Nnungu makulu.”
12 Vanu vammalele nkukangana na kuhwang'anyika ding'ano akuno uvaujana kuchi-
doni, “Vitukutuku avino mana lake chamani?”
13 Henga vanu vanji nkuva uvavatendela mang'wanyu uvachidoni, “Ava vanu
vakelewije wala!”

Petulo àpwahika na vanu

14 Anepo Petulo nkuimila pamo na avala mitume kumi na moja nkutandilika kup-
wahika na vanu, Petulo nkunonoha lidi wachidoni, “Mmalangavangu Mmayahudi
pamo na mmanu mmammalele muikalanga pa Yelusalemu, pilikanila sana alano
lanimbennyaulila.
15 Ava vanu nanga pavakelewije muchi chimuhaula mwenu, kwa kuva, aino nni
satatu chihi ya ulyamba.
16 Henga alino nni alila lyanatangwele nabii Yoweli wachidoni,
17 ‘Nnungu àhaula kuchidoni,
mmaduva la kuntululilo nìmbeveng'a Umumu Wanaswe vanu vammalele.
Nnungu àmbevahululiha vana venu vachilume na vachimahe kuhumya unabii,
na Nnungu àmbevalanguja vijana venu maono,
na àmbevatenda vasele venu valote.
18 Mmaduva anelo, nìmbeveng'a vatumishi vangu,
valume na vamahe Umumu Wanaswe,
na vanang'o vachivahumye unabii.
19 Nìmbetenda masaibu kumahunde,
na vimaiho apano pachilambo,
kùmbekuva na myadi na moto na lyohi lya kwidopa.
20 Liduva lìmbekuva na lupi,
na mwedi ùmbekuva wanahuvi muchi myadi,
kabla likànambikamola liduva alila likulu lyanga Nang'olo, liduva lya kukanganya.
21 Na kila munu ambennyûwa Nang'olo, achiapohwe.’*
22 Mwenu Mmaisilaeli avangu, pilikanila malove alano! Yesu wa ku Nasaleti ávele
munu anamaihijwe na Nnungu kwenu mwenu kwa masaibu na lakukanganya na
vimaiho vyanatendile Nnungu kwenu kupitila kwanga Yesu, malinga mwenu mmene
chimumaite.
23 Kutandikila patandi Nnungu mwene ánimala na ánikudungila kuva Yesu àlembelewa
ataywe mmakono la vanu vakápapata Sheliya ya Nnungu, na mwenu mùnimmwalala kwa
kummamba munsalaba kupitila kwa vanang'o.
24 Henga Nnungu ánimfufula, wammusija ihwi, ing'anya nanga painahululike kuhwa
kunnyunge.
25 Kwa kuva, Nfalume Daudi ánitangola kunnyamba Yesu pachihaula kuchidoni,
‘Ńnimwona Nang'olo pameho pangu maduva lammalele.
Ing'anya àvele m'bali wangu wa kunkono, bahi nìmbehwinga.
26 Bahi ntima wangu unahangalala,
na lulimi lwangu lùnalulutila.
Kavila, nìmbekuva na lilolelo kuyamba mmili wangu.
27 Kwa kuva, Nnungu ukambenguleka pachinu pavanu vahwîle,
wala kunneka ntumishi wako wanaswe akandike.
28 Ùningulanguja indila ya umi uhiu,

* **2:21** Apano Yohana alembite kulichema lina lyanga Nang'olo wayamba kunnyuwa Nang'olo nsada. Na maeleso layâmba lina, lola Yohana 1:12.

na kwa kupwawa kwako nìmbeumbajwa ihangaladi!'
29 Mmalangavangu Mmaisilaeli, nangu nàhulula kutangola kwa uhiu habali dya
anakulwetu Daudi. Nang'e ánihwa nkunsika, na nsati wake ùvele upano petu mpaka
nelo.
30 Henga Daudi ávele nabii na ánimala kuva Nnungu ánimwapilila liapilo lya kuva,
nnukolo lwake àmbentandola munu yumo uchinga atwale mapala la ufalume.
31 Na ánilona àlalá lambehumîla paida, njo mana átangwele malove kuyamba kufufuka
kwanga Kilisto kuva, 'Nnungu nanga panannekile pachinu pavanu vahwîle na mmili
wake nanga paunakandike.'
32 Bahi Nnungu ánimfufula Yesu, na hwetu tuvammalele nni tumashahidi tuva chinu
anecho.
33 Nnungu ánintumbyanga Yesu pankwejije nkummika m'bali wake wa kunkono.
Anepo Yesu nkumpwachelela Umumu Wanaswe kuhaloka kwa Nnungu Atatake muchi
chanamwahidite. Na nang'e ánitwing'a aneyo Umumu malinga chimwona na kupi-
likana.
34 Kwa kuva, mwene Daudi nanga panakwedile mpaka kulihunde, henga nang'e
mwene áhawile kuchidoni,
'Nang'olo ànnyaulidile Nang'olo wangu kuva,
"Ikala m'bali wangu wa kunkono,
35 mpaka panimbevatenda amongo vako kuva muchi viteng'u vya kuvika makumbatu
lako." '
36 Bahi vanu vammalele va Isilaeli vàlembelewa vamale kwa uhiu kuva Nnungu
àntendile Yesu umunammambile kuva Nang'olo na Kilisto."
37 Bahi vanu pavapilikene anelo, mitima yavo nkuhukumika, nkummuja Petulo na
mitume vanji kuchidoni, "Hambi, mmalangavetu tutende dachi?"
38 Petulo nkuvahaulila kuchidoni, "Lekanga masambi na kila munu abatiswe kwa
lina lyanga Yesu Kilisto, uchinga Nnungu ansamehe masambi lenu. Na mwenu
mùmbepwechelela inujo ya Umumu Wanaswe.
39 Kwa kuva, ahadi aino nni yenu mwenu na vana venu pamo na vanu vammalele
vàvele kulehu, yani vammalele vàmbechemwa na Nang'olo Nnungu wetu."
40 Petulo nkuhweneha kuvaduma kwa malove lanji lohe na kuvayuwa namene
wachidoni, "Lipohange kuhaloka kwa vanu va chívelèkwà achino chitênda lahakalenge."
41 Avala vakulupidîle malove lake vánibatiswa, nniduva alila vanu malinga alufu tatu
vániyenjejeka nnikuwa lya vakúkulupila.
42 Vammalele vánilihumya mwalehu, kulihunda kuhaloka kwa mitume na kukumi-
lana kwa itamwi na kulya chakulya cha pamo kwa kukumbukila sadaka ya Nang'olo
Yesu na kuyuwa pamo.

Chivachiikala vanu vankulupîla Yesu

43 Vanu vammalele nkunnyopa Nnungu, na mitume nkutenda masaibu na vimaiho
vyohe.
44 Vakúkulupila vammalele vávele chinu chimo na kila chinu chivanavenacho chiva
chavaivohe.
45 Vánasumisa vitukutuku vyao na dimali dyao na kunnyavila kila munu malinga
chachisikikila.
46 Maduva lammalele vánakojana nnuwani lwa Ing'ande ya Nnungu, na válya chakulya
pamo mmakande lao kwa ihangaladi na kwa ntima helele.
47 Vánnombolela Nnungu, na vanu vanji vávona vakúkulupila kuva vambone. Kila liduva
Nang'olo nkuva wavayenjeja vanu vachipohwa, nnikuwa lya vanu vankulupîla Yesu.

3

Petulo ànnamya munu nkwava

1 Liduva limo Petulo na Yohana vánayomboka kuhwena ku Ing'ande ya Nnungu
malinga satisa muhi, vanu pavahwena unayuwa.
2 Bahi pávele na munu yumo analamele kutandikila nnitumbo lya anyokwe. Kila
liduva vanu vanannyakula uvammika pannango wa kuingilila mu Ing'ande ya Nnungu
uvauchema, “Nnango Ukatapele,” uchinga ayuwe dihela kwa vanu vachiingila mu
Ing'ande ya Nnungu.
3 Pammwene Petulo na Yohana vàvele pepi kuingila nng'ande, nkuvayuwa vamwing'e
chinu chohecho.
4 Vanang'o nkumpalambahija meho, Petulo nkuchidoni, “Tulole hwetu!”
5 Ayula nkwava nkulauka nkuvalola, walolela kupwechelela chinu kuhaloka kwa
vanang'o.
6 Henga Petulo nkunnyaulila uvila, “Nangu nikávele na hela yoheyo, henga chimbe-
nacho njo chinikwing'a. Kwa lina lya Yesu Kilisto wa ku Nasaleti, nikuhaulila imila
uhwene!”
7 Petulo nkunkamula nkono wa kunkono nkuntakatuha, upala madodo na makum-
batu lake nkupata dimongo.
8 Nkupiyanya kutakatuka, nkuimila, nkutandilika kwonga, nkunaingila mu Ing'ande
ya Nnungu pamo na vanang'o, waonga na kuchitikachitika akuno wannombolela
Nnungu.
9 Vanu vammalele vanapawije anepo vánimwona waonga na wannombolela Nnungu.
10 Pavankameke kuva ayu nni ayula achiikala pannango wa Ing'ande ya Nnungu
uvauchema, “Nnango Ukatapele,” wayuwayuwa nkukangana namene na wala nanga
pavanamaite lankojîje.

Mahubili langa Petulo

11 Bahi ayula munu pachipapatana na Petulo na Yohana, vanu vammalele nkuvatuku-
tila mpaka palupenu lwa Ing'ande yanga Nnungu luvachema, “Lupenu lwa Selemani,”
akuno uvakangana namene.
12 Bahi Petulo palawene anelo nkuvahaulila avala vanu kuchidoni, “Mwenu mmanu
mma pa Isilaeli, mwadachi mùlakangana alano? Ing'anya ntwani mùtupalambahija meho
hwetu, kuva muchi ayu munu àpete kuhwena kwa dimongo dyetu tuvene au kwa
uwanaswe wetu pameho pa Nnungu?
13 Nnungu wa anakulwetu Iblahimu, Isaka na Yakobo, ànintumbyanga Yesu ntumishi
wake umunankamujije kwanga Pilato, na kunnyita muyo mwa Pilato pamo na kuva
Pilato álembedile anneke mwalehu.
14 Henga mwenu nkunnyita aneyo wanaswe na wambone pameho pa Nnungu,
umunkolokohija Pilato anchimulile ayula nkúwalala.
15 Mwenu nkummwalala ayu anavele chitandikilo cha umi. Henga Nnungu áninfufula,
na hwetu njo mashahidi va kufufuka kwake.
16 Ayu munu umummayite na kumwona, àpete dimongo kwa ing'ulupa ihalokâna na
kunkulupila Yesu. Na ing'ulupa aneyo ìninnamya mwalehu malinga mwenu mmam-
malele chimulyonela vino.*
17 Hambi mmalangavangu, nangu ǹnimala kuva mwenu pamo na vakulu venu
mùntendeledile Yesu anelo lammalele kwa kuva nkanamaite limuchilitenda.
18 Henga uvila njo Nnungu chatimisije malove lanalaujije machedo kupitila manabii
vake kuva, Kilisto wake àmbebanika.
19 Bahi lekanga kutenda masambi, na munnaukile Nnungu uchinga ammusije
masambi lenu.

---

* **3:16** Maeleso layâmba “mulina lya Yesu,” lola Yohana 1:12.

20 Tendanga uchocho uchinga Nang'olo Nnungu ampelekejije mahiku la kutujwa
mitima na kuntuma kavila Kilisto wantandwele kutandiki patandi kwajili yenu, na
aneyo njo Yesu.
21 Yesu álembelewa aikale kulihunde mpaka palambehwika mahiku lambetenda
Nnungu vitukutuku vyammalele kuva vyahambi, muchi Nnungu chanatangwele kupi-
tila kwa manabii vake vanaswe kutandikila patandi.
22 Kwa kuva, Musa áhawile kuchidoni, 'Nang'olo Nnungu wenu àmben'juha munu yumo
kuva nabii muchi nangu kuhaloka nnitawa lyenu mmene. Mpilikanile nang'e kwa kila
chinu chambennyaulila.
23 Na uvila nni chiimbekuva, munu woheyo akambempilikanila nabii aneyo, Nnungu
àmbemmusa mwalehu nnikuwa lya alangavake.'
24 Na manabii vammalele kutandiki Samwili, vammalele válaujanga habali dya vi-
tukutuku vihumîla maduvano.
25 Mwenu nni mmavana mma manabii, na nni mmavana mma lilailano lyanatendile
Nnungu na atata venu. Kwa kuva, Nnungu ánnyaulidile Iblahimu kuchidoni, 'Kupitila
lukolo lwako, ding'olo dyammalele dya pachilambo dìmbebalikiwa.'
26 Bahi Nnungu panfufwile ntumishi wake, nkuntuma kwenu hoti uchinga ám'balìkì
kwa kunnyemya kila munu mmwenu anatende lahakalenge."

4

Petulo na Yohana vàpelekejwa ku Lukumbi Lukulu

1 Petulo na Yohana pavanavele nkutangola na avala vanu, nkukamola makuhani na
nkulu wa valinzi va Ing'ande ya Nnungu pamo na Masadukayo.*
2 Anevo vanu vánisunala namene ing'anya Petulo na Yohana vávahunda vanu na
kuvahaulila kuva, Yesu ànifufuka na anelyo lìmaiha kuva vanu vahwîle vàmbefufuka.
3 Anepo Petulo na Yohana nkukamulwa, bahi kwa kuva ívele chinalyulo, nkunavataya
nnilungu mpaka ulyamba.
4 Henga vanu vohe muvanu vanapilikene mahundo langa Petulo na Yohana
nkukulupila, na isabu ya valume nkuyenjejeka kuhwikila malinga vanu alufu nnyano.
5 Liduva lipapête ulyamba, vakulu va Vayahudi na vasele va Vayahudi pamo na
vakúhunda Sheliya ya Musa, nkukojana ku Yelusalemu.
6 Uchocho, pávele na Anasi Kuhani Nkulu na Kayafa na Yohana na Isikanda pamo na
vanu vanji vohe va nnukolo lwa Kuhani Nkulu.
7 Nkuvaimija Petulo na Yohana muyo mwavo nkuvauja kuchidoni, "Mwenu
mùlatendile alano kwa dimongo ntwani au kwa mamulaka ntwani?"†
8 Anepo Petulo akuno aumbajìjwè Umumu Wanaswe nkuvayang'ula kuchidoni,
"Mwenu mmakulu na mmasele mma vanu vetu,
9 ikàva nelo mùnatulinga kwa kutuuja kwamba habali yambone yatendewije ayu
munu alamêle na namuna chapete kulama,
10 bahi, mwenu na Vaisilaeli vammalele mùlembelewa mumale kuva, ayu munu
aimidîle muyo mwenu àpete umi kwa mamulaka langa Yesu Kilisto wa ku Nasaleti
umunammambile, henga Nnungu nkunfufula.‡
11 Ayu Yesu njo ulamwamba Malemba Lanaswe kuva,
'Liyanga limunahitile mwenu mmakudenga,
hambi lìjukile kuva liyanga lya paindumba, lya muhimu kupunda lammalele.'
12 Upohi nanga paupatikana kupitila kwa munu yunji woheyo. Kwa kuva, pachilambo
chammalele vanu nanga pavapewije lina lya munu woheyo ahulûla kutupoha, ila Yesu
weka."

---

* **4:1** Masadukayo lívele likuwa lya vanu vakákulupila kuva vanu vahwîle vànafufuka. † **4:7** Maeleso layâmba lina, lola Yohana 1:12. ‡ **4:10** Maeleso layâmba lina, lola Yohana 1:12.

13 Bahi anevo vakulu na vasele va lukumbi vánikangana namene kumwona Petulo na
Yohana uvatangola bila kuyopa na vánivamala kuva, ava vanu vakávele na elimu ing'ulu
na vakanalihundile elimu ya Malemba Lanaswe. Nkuhimukila kuva vávele pamo na
Yesu.
14 Henga kwa kuva vávenkumwona ayula munu alamîjwe aimidìlè pamo na vanang'o,
bahi vakanavele na lilove lyohelyo lya kuvatahuka.
15 Bahi nkumwamulu Petulo na Yohana vahume Nnukumbi Lukulu lwa Vayahudi
vahwene pawelu, vene nkuisalila nnukumbi uvaujana lúnda vene kwa vene,
16 uvahaula kuchidoni, “Ava vanu tuvatende dachi? Kwa kuva, vanu vammalele va
pa Yelusalemu vànimala kuva, lisaibu ali likulu vàtendile vanang'o, na hwetu kuchikana
chinu achi ikáhululika.
17 Henga uchinga alino linayanjale kwa vanu, bahi tuvadume ava vanu vanalonjele
kavila na munu woheyo kwamba mamulaka la Yesu.”
18 Bahi nkuvachema kavila nnukumbi, nkuvaduma vanalonjele, na wala vanahunde
kwamba mamulaka la Yesu.
19 Henga Petulo na Yohana nkuvayang'ula kuchidoni, “Hukumu mwenu mmene ikàva
ìnavaila pameho panga Nnungu kumpilikanila mwenu au kumpilikanila Nnungu.
20 Kwa kuva, hwetu tukambehulula kuleka kutanga mambo latulawene na kulapi-
likana.”
21 Pavamalidile kuvayoha kwa kuvakalipila, nkuvaleka vahwene. Nanga pavanapete
indila yoheyo ya kuvaasibu, ing'anya vanu vammalele vánnombolela Nnungu ing'anya
ya chinu anecho chihumidîle.
22 Ayula munu analamijwe kwa alila lisaibu ávele na vyaka vipundîle alubaini.

Vakúkulupila vànnyuwa Nnungu avakamyange mitima

23 Petulo na Yohana pavachimuliwije, nkuhweneng'ana kwa avao, nkuvahaulila
malove lammalele lavatangwele makuhani vakulu na vasele va Vayahudi.
24 Pavalapilikene anelo, vammalele nkunnyuwa Nnungu kwa ntima umo uvachidoni,
“Nang'olo Nkulu, wako njo Nnungu uumbîle chilambo na kulihunde na bahali na
vyammalele vipawîje anemwo.
25 Wako njo unatangwele kwa indila ya Umumu Wanaswe kupitila kwa ntumishi
wako, atata wetu Daudi, wachidoni,
‘Mwadachi vanu va vilambo vàtenda ntemelo wa kuntendela Nnungu lahakalenge?
Na ing'anya ntwani vàtenda njama ikee na faida?
26 Vafalume na vakulu va pachilambo vànilipanganiha
na vakojene pamo uchinga vapanyane ing'ondo
na Nang'olo Nnungu pamo na Kilisto wake wantandwele.’
27 Kwa kuva, nni muhiu Helode na Pontio Pilato pamo na vanu vakávele Vayahudi
na va Isilaeli vánikojana muimanga aino, nkukudungila kuntendela lahakalenge Yesu
ntumishi wako wanaswe untandwele.
28 Uvila njo chivatimisije lammalele lunakudungidile kutandikila kala kwa dimongo
dyako na kwa kutamwa kwako.
29 Hambi Nang'olo Nnungu, lola chivatuyoha. Bahi tuhululihe hwetu tuvatumishi
vako tutange malove lako bila kuyopa chinu chohecho.
30 Nyoloja nkono wako vanu valame na vitendeke vimaiho na masaibu kwa mamu-
laka la Yesu ntumishi wako wanaswe.”§
31 Bahi pavamalidile kunnyuwa Nnungu, apala pachinu pavanavele nkutikinywa.
Vammalele nkuumbajwa Umumu Wanaswe, nkuhweneha kutanga lilove lya Nnungu
bila kuyopa.

Kukumilana kwa vakúkulupila

§ **4:30** Maeleso layâmba lina, lola 1:12.

32 Vakúkulupila vammalele vávele na ntima umo na kukudungila chinu chimo. Wala
pakanavele na munu woheyo achilikweta chitukutuku chohecho weka, henga kila
chitukutuku chíva chavammalele.
33 Mitume nkuhweneha kuhumya ushuhuda wavo kwa dimongo ding'ulu kwamba
vitukutuku vivaviwene na kuvipilikana kuyamba kufufuka kwanga Nang'olo Yesu, na
Nnungu nkuvabaliki namene vammalele.
34 Wala nanga munu woheyo nnikuwa lyavo achisikikila chinu chohecho, kwa kuva,
vanu vanavele na mawelu au ding'ande vánasumisa,
35 dihela nkunaveng'a mitume, na mitume nkuyava kulingana na chasikike munu.
36 Pávele na munu yumo wa nnitawa lya Lawi, mwenedi wa chisiwa cha ku Kiplo,
lina lyake Yusufu, mitume vanchemile lina Banaba, lina anelyo mana lake, “Mwana wa
kutuja ntima.”
37 Munu aneyo ávele na welu wake nkuusumisa, nkuida na dihela, nkuveng'a mitume.

5

Kulambila kwa Ananiya na Safila

1 Pávele na munu yumo uvanchema Ananiya pamo na n'jawe uvanchema Safila, vanu
anevo vásumisije welu wavo.
2 Ananiya nkupatana na n'jawe, nkudiyavanya adila dihela, dinji nkuisalinadyo na
dinji nkuveng'a mitume.
3 Bahi Petulo nkummuja Ananiya kuchidoni, “Mwadachi Nanchindenga ákuingidile
uvila muntima mwako mpaka unnambile Umumu Wanaswe na kuisalinadyo dihela
dinji dyupete pusumisije welu?
4 Kwani kabla ukanausumisa aula welu tenda úvele wako? Na pauusumisije, dihela
dyupete tenda ukanitendela chihi chinu chulembela umwene? Hambi chinu ntwani
chikutendîle utende uvila? Bahi ukánnambidile munu, wako ùnnambidile Nnungu!”
5 Ananiya palapilikene malove anelo, upala nkuhwa, nkumatoka pahi. Na vanu
vammalele vanapilikene mambo anelo lahumidîle, nkuyopa namene.
6 Vijana nkuida, nkuudingilija sanda mmili wake, nkunhumya pawelu, nkunansika.
7 Bada ya kupita masaa malinga matatu, nkukamola n'jawe Ananiya, akuno akamaìtè
chinu chihumidîle, nkuingila amula nng'ande.
8 Petulo nkummuja Safila kuchidoni, “Nguhaulile! Dachi, adino njo dihela dyam-
malele dimupete pamusumisije welu wenu, wako na n'jalo Ananiya?” Nang'e
nkuyang'ula kuchidoni, “Elo, njo udyodyo.”
9 Bahi Petulo nkuchidoni, “Yavele dachi mupatane wako na n'jalo kunninga Umumu
wa Nang'olo? Hambi pilikanila, vanu uvala vanapite unansika n'jalo, hambi vàvele
upano pannango na wako uchocho vàmbekunyakula.”
10 Upala Safila nkuhwa, nkumatokela pahi muyo mwa Petulo. Avala vijana
pavaingidile, nkunkoja Safila ahwìlè, nkunhumya pawelu, nkunnyakula, nkunansika
pepi na pachinu pavansikile ntwave.
11 Likuwa lyammalele lya vanu vankulupîla Yesu pamo na vanu vanji vanapilikene
mambo anelo nkuyopa namene.

Nnungu àtenda masaibu na vimaiho vyohe kupitila kwa mitume

12 Anepo Nnungu nkutenda vimaiho na masaibu lohe pameho pavanu kupitila kwa
mitume. Na vakúkulupila vávele na nnyambo wa kukojana pa Lupenu lwa Selemani
lunavele mu Ing'ande ya Nnungu.
13 Na nanga munu woheyo akanavele wa nnikuwa lyavo analingile kulitenda kuva
nkúkulupila, ikànava vanu vánavalombolela.
14 Henga valume na vamahe vohe nkunkulupila Nang'olo, na likuwa nkuyenjejeka
namene.

15 Kupapatana na mambo lammalele lahumidîle, bahi vanu nkuva uvavapelekeja
vagonjo n'dindila, uvavalaja mmikeka na mminanda uvachinga Petulo pambekuva
wapita, uvahwikile kananga mmbweha wake.
16 Nkuidang'ana vanu vohe kuhaloka dimanga divêle pepi na pa Yelusalemu, uvaida
na vagonjo vao pamo na vanu vabanîhwa na anamindenga, vammalele nkulamywa.

Kubanihwa kwa mitume

17 Henga Kuhani Nkulu na vavake vánavele nnikuwa lya dini ya Chiyahudi lichêmwa
Masadukayo, nkuvavikila wiu namene.
18 Nkuvakamula mitume, nkunavataya nnilungu likulu.
19 Henga chilo, malaika wa Nang'olo nkuchimula milango ya lilungu, nkuvahumya
pawelu, nkuvahaulila kuchidoni,
20 “Hweneng'ana mukaimile pa Ing'ande ya Nnungu mukavahaulile vanu malove
lammalele layâmba umi auno wahambi”
21 Bahi ulyamba na mambumbu mitume nkuhweneng'ana ku Ing'ande ya Nnungu
nkutandilika kuvahunda vanu, malinga chivatumwije.
Pakamwele Kuhani Nkulu na avake, nkuchemeheja nkojano wa Lukumbi Lukulu
lwa Vayahudi pamo na vasele vammalele va Vaisilaeli, nkuvahaulila vanu vahwene
kulilungu vakavatwale mitume vaidenavo.
22 Henga avala matiyala valaijîjwe, pavahwikile aneko nanga pavanavakojije mitume
nnilungu. Bahi vanang'o nkuuya, nkunavahaulila vanu vavêle palukumbi habali
aneyo,
23 uvachidoni, “Tulikojije lilungu lichimwìjè kila m'bali, na valinzi vaimidìlè mmi-
lango uvalindilila. Henga patuchimwile nanga patunkojije munu woheyo nkati.”
24 Nkulu wa valinzi va Ing'ande ya Nnungu pamo na makuhani vakulu pavapilikene
anelo nkuhemwa, uvakangana kuva ìmbekuva dachi.
25 Nkukamola munu yumo nkuvahaulila kuchidoni, “Mwenu, pilikanila! Avala vanu
amunavachimidile nnilungu, hambi vàvele mu Ing'ande ya Nnungu vàvenkuvahunda
vanu.”
26 Anepo nkulu wa valinzi va Ing'ande ya Nnungu pamo na matiyala vanji nkuh-
wena ku Ing'ande ya Nnungu, nkunavatwala mitume, nkuidanavo. Henga nanga
pavanavakamwile kwa dimongo, kwa kuva vávayopa vanu vanavayalangila vene
mayanga nkuvawalala.
27 Bahi pavaidinavo, nkuvaimija muyo Lukumbi Lukulu lwa Vayahudi, Kuhani Nkulu
nkuvauja kuchidoni,
28 “Dachi, mwenu tukanan'dumile kuva munavahunde vanu kwa mamulaka la munu
ayuno? Hambi lola, mùumbajije mahundo lenu Yelusalemu yammalele na mùmbetutenda
twambike kwamba kuhwa kwa munu aneyo.”
29 Anepo Petulo pamo na mitume avake nkuyang'ula kuchidoni, “Hwetu tùlembelewa
tutende chatamwa Nnungu akee chivatamwa vanu.
30 Nnungu wa atata vetu áninfufula Yesu umunammwalele mwenu kwa kummamba
munsalaba.
31 Nnungu ánintumbyanga munu aneyo kwa kummika m'bali wa kunkono mumamu-
laka lake na kun'juha kuva Nkulodya na Mpohi uchinga avatende Vaisilaeli vadileke
disambi dyavo na kuvasamehe masambi lavo.
32 Na hwetu njo mashahidi tuva mambo anelo pamo na Umumu Wanaswe wanhu-
mije Nnungu kwa vanu vatênda chatamwa Nnungu.”
33 Alukumbi vammalele vanapawije apala pavapilikene anelo, nkusunala namene,
nkwamula vavawalale avala mitume.
34 Henga Nfalisayo yumo uvanchema Gamalieli anavele nkúhunda wa Sheliya ya
Musa, uvachimwesimu namene vanu vammalele, nkuimila pa Lukumbi Lukulu, nkua-
mulisa avala mitume vapelekejwe pawelu hoti vakalindilile kadiki.

35 Anepo nkuvahaulila vajumbe va Lukumbi kuchidoni, “Mwenu mmanu mma
Isilaeli, lyongolelange saana kwamba chinu chimumbevatenda anevo vanu!
36 Lola, vyaka vipitîle pahumudile munu yumo uvanchema Teuda, analilambilidile
kuva munu nkulu. Malinga vanu mamiya ncheche vánililunda kwanga nang'e kupa-
nyana na Valoma. Henga kuntululilo ániwalalwa, na vanu vammalele vanalilundile
kwanga nan'ge nkumwadilikana na vakanapilikanike kavila.
37 Bada ya kupita vyaka fulani, mmahiku àlalá la kuvalangwa kwa vanu, nkuhumila
munu wa ku Galilaya lina lyake Yuda. Aneyo nanang'e nkupata vanu vachivalodya ku-
panyana na Valoma. Henga nanang'e uchocho ániwalalwa, na vammalele vanampapete
nkumwadilikana.
38 Hambi nangu nìnnyaulila uvila, mwenu linyemyange na vanu anevo na valekange
vahwene. Kwa kuva, ikàva lavakudungila na lavalatenda làhaloka kwa vanu lachilahwe.
39 Henga ikàva làhaleke kwa Nnungu, mwenu mukambehulula kuvadivila, uyopa
munaonekana dahu kuva mùtahukana na Nnungu.”
40 Bahi vajumbe vammalele va lukumbi nkukubaliana na Gamalieli. Anepo nku-
vachema mitume nkati, nkuvasulubula, nkuvaamulisa vanahwene unavahunda vanu
kavila kwa mamulaka la Yesu, nkuvaleka vahweneng'ane.*
41 Bahi avala mitume nkuhumananga nnukumbi akuno uvahangalala namene, kwa
kuva, Nnungu ánivatumbyanga kwa kupata dihoni kwa kubanika ing'anya ya Yesu.
42 Bahi kutandikila anepo nanga pavanalekile kuhunda na kutanga malove lambone
mu Ing'ande ya Nnungu na n'ding'ande dinji uvahaula kuva Yesu njo Kilisto, mmaduva
lammalele.

6

Vakúvayangata mitume

1 Bahi mmaduva anelo vakuhundwa pavachipunda kuyenjejeka, pávele na
mahinginiko. Vayahudi vankulupîla Yesu vachitangola Chigiliki vávahinginika Vayahudi
vankulupîla Yesu vatangôla Chieblaniya. Kwa kuva, Vayahudi vatangôla Chigiliki
vánahinginika ing'anya vanannidi vao vánilivaliwa pavayava vilyo na vitukutuku vya kila
liduva.
2 Bahi avala mitume kumi na mbili nkuvachema vakuhundwa vammalele nkuchi-
doni, “Ikávaila hwetu tuleke kutanga lilove lya Nnungu koka tuve utuyava vitukutuku
na vilyo.
3 Hambi mmalangavetu, vatandole vanu saba mmwenu vakulupîka kuva vambone
na vaumbajîjwe Umumu Wanaswe na vavêle na lúnda koka hwetu tuveng'e madengo
anelo.
4 Tùtendile uvila uchinga hwetu tulihumye mwalehu kunnyuwa Nnungu na kutanga
Lilove lya Nnungu.”
5 Anelwo lúnda nkuvakatapalila vanu vammalele. Nkuntandola Stefano munu avêle
na ing'ulupa ing'ulu anaumbajijwe Umumu Wanaswe, uchocho nkuntandola na Filipo
na Plokolo na Nikanoli na Timoni na Pamena na Nikolao wa ku Antiyokiya anaingidile
dini ya Chiyahudi machedo.
6 Bahi nkuvavika muyo mwa mitume, na mitume nkuvayuwila akuno vavavikidile
makono.
7 Bahi Lilove lya Nnungu nkupunda kuyanjala pa Yelusalemu na likuwa lya
vakuhundwa nkuhalija kuyenjejeka namene, na makuhani vohe nkunkulupila Yesu.

Kukamulwa kwa Stefano

8 Bahi Nnungu nkum'baliki namene Stefano, na Stefano nkuva na dimongo dya
Nnungu, nkutenda masaibu na vimaiho vikulu ching'ati vanu.

* **5:40** Maeleso layâmba lina, lola Yohana 1:12.

9 Henga nkuhumila vanu fulani vachitahukana na Stefano, vanu va ing'ande ya
kunnyuwila Nnungu ichêmwa, “Ing'ande ya vanu vavêle na uhulu.” Vanu anevo
vávele Vayahudi vahalôka imanga ya ku Kilene na ku Alekisandiliya na vanji kuhaloka
chilambo cha ku Kilikiya na chilambo cha ku Asiya.
10 Henga vakanahulwile kunnema ing'anya ya lúnda lwake na Umumu Wanaswe
achimwongôsa kutangola.
11 Bahi nkuvakumba vanu fulani vahaule kuva, “Hwetu tùnimpilikana Stefano watan-
gola malove la kunkufulu Musa na Nnungu.”
12 Pavatangwele uchocho, anelo malove nkuvachonjela vasele va Vayahudi na
vakúhunda Sheliya ya Musa. Bahi nkuhwena unankamula Stefano nkumpelekeja ku
Lukumbi Lukulu.
13 Nkwidanavo mashahidi vakúlambila nkunavaimija uvatangola malove lakúlambila
uvachidoni, “Ayu munu akáleka kuikufulu Ing'ande ai yanaswe ya Nnungu na Sheliya
dya Musa.
14 Kwa kuva, hwetu tùnimpilikana watangola kuva, aneyo Yesu wa ku Nasaleti
àmbeiyondonganga Ing'ande ya Nnungu pamo na kuipindikulanya mihambo
yanatwing'ile Musa.”
15 Anepo, vanu vammalele vanaikalenge palukumbi nkumpalambahija meho Ste-
fano, nkukwona kumeho kwa Stefano ukung'anyima muchi kumeho kwa malaika.

7

Hutuba ya Stefano

1 Anepo Kuhani Nkulu nkummuja Stefano kuchidoni, “Dachi malove alano lavakusi-
taki muhiu?”
2 Stefano nkuyang'ula kuchidoni, “Mwenu mmakuluvangu pamo na atatavangu,
ngupilikanile! Nnungu wa ukulu ánnyumidile atata wetu Iblahimu panavele akula ku
Mesopotamiya mahiku anelo kabla akànambihwena unaikala ku Halani.
3 Nnungu nkunyaulila kuchidoni, ‘Uka nchilambo chuwikala, valeke alangavako,
uhwene chilambo chinimbekulanguja.’
4 Bahi Iblahimu nkuhama chilambo cha va Kaludayo nkunaikala imanga ya Ha-
lani. Atatake Iblahimu pahwile, Nnungu nkumpelekeja Iblahimu nchilambo achino
chimuikala vino.
5 Nnungu nanga panamwing'ile Iblahimu kananga chipande chijoko cha chilambo
achino kuva mapala lake. Henga Nnungu ánimwahidi kuva àmbemwing'a chilambo
achino kuva mapala lake, nang'e chalumo na vanu va nnukolo lwake, ikànava mmaduva
anelo Iblahimu nanga panavele na mwana.
6 Nnungu nkutangola nawe wahaula kuchidoni, ‘Vanu va nnukolo lwako vàmbekuva
vayeni nchilambo cha vanu vanji na aneko vàmbekuva vatumwa na vàmbetendewa
lahakalenge kwa uhiku wa vyaka mamiya ncheche.
7 Henga nangu nìmbechiasibu chilambo chimbentênda kuva mmatumwa. Anepo vanu
vangu vàmbeuka nchilambo anecho vaide vakangwabudu apano pachinu.’
8 Anepo Nnungu nkutenda lilailano na Iblahimu. Kwa m'bali wake Iblahimu, valume
vammalele nnitawa lyake ílembelewa vacheketwe mambende la chilume. Bahi Iblahimu
nkunnyalula Isaka mwanawe nniduva lya nane lya kuvelekwa kwake. Isaka nanang'e
uchocho nkunnyalula Yakobo mwanawe. Yakobo nanang'e nkuvayalula vana vake
kumi na mbili, anevo njo anakuluvetu.

9 Avala anakuluvetu nkummikila wiwu Yusufu nnung'unwao, nkunsumisa uchinga
akave ntumwa kuchilambo cha Misili. Henga Nnungu nkuva pamo na Yusufu,

10 nkumpoha na ibaniki yammalele. Nkumwing'a lúnda na kuntenda akubalike
pameho panga Falao, Nfalume wa Misili.* Bahi Falao nkuntenda Yusufu kuva nkulu
wa chilambo chammalele cha Misili pamo na ing'ande yake ya chifalume.
11 Bahi nkukamola indala ing'ulu nchilambo chammalele cha Misili na chilambo cha
Kanaani, nkuva na siki ing'ulu. Na anakuluvetu vakanavele na chakulya.
12 Yakobo papilikene kuva ku Misili kùvele vilyo, nkuvatuma anakuluvetu kwa
mwanda ntandi.
13 Mmwanda wavo wavili Yusufu nkulitambulanga kwa akuluvake, kutandikila
anepo Nfalume wa Misili nkuvamala alangavake Yusufu.
14 Bahi Yusufu nkuvalaija vanu vakantwale Yakobo atatake na alangavake vam-
malele vaide ku Misili. Na isabu ya vanu vammalele yavele sabini na nnyano.
15 Bahi Yakobo nkuhwena ku Misili, nkuikala aneko nang'e na anakuluvetu mpaka
kuhwa kwavo.
16 Miili yavo nkunyakulwa, nkupelekejwa ku Shekemu, aneko nkunaisika munsati
unavedwije nniyanga, wanausumile Iblahimu kuhaloka kwa vana vanga Hamoli.
17 Bahi mahiku la Nnungu la kuitimisa aila ahadi yanamwahidite Iblahimu
palanavele pepi, isabu ya vanu vetu vavêle ku Misili ívele iyenjejèkè namene.
18 Aneko ku Misili nkutawala Nfalume yunji akanammaite Yusufu.
19 Aneyo Nfalume nkuvakumba anakuluvetu na kuvatendela lahakalenge namene
kwa kuvalasimisa vavayahe vakanunu vao uchinga vahwe.
20 Mmaduva anelo njo lanavelekwije Musa. Na Nnungu ánikatapaliwa na Musa, na
Musa álelewije chihi kwa myedi mitatu bahi nng'ande mwa atatake.
21 Bahi payahijwe pawelu, mwana wa chikongwe wanga Nfalume wa Misili nkun-
nakota, nkunnela muchi mwanawe.
22 Musa nkuhundwa mihambo yammalele ya lúnda lwa va Misili, nkuva munu wa
kupwahika saana na kutenda saana.
23 Bahi Musa panavele na vyaka alubaini, nkukudungila uhwene unavaongela alan-
gavake Vaisilaeli na kumala hali dyavo.
24 Aneko nkumwona Mmisili yumo wantendela lahakalenge nnangawake Musa,
nang'e nkuhwena unannyunila ayula atendêwa lahakalenge, nkumpindikula kwa
kummwalala ayula Mmisili.
25 Musa átenda kuva alangavake Vaisilaeli vachivamale kuva Nnungu àmbevapoha
kupitila nang'e, henga alangavake vakanamaite anelyo.
26 Liduva lya vili nkuvakoja Vaisilaeli vavili uvapanyana, nkulinga kuvahapulanya
wachidoni, ‘Amanganya, mwenu ummamo. Ing'anya ntwani mùtendelana lahakalenge
mmene kwa mmene?’
27 Henga ayula achimmenga nnyake nkun'gong'olela Musa kunnyenje wachidoni,
‘Nnani akuvikile wako kuva nkulu na nkúhukumu wetu?
28 Dachi, ùlembela umbwalale muchi chummwalele ayula Mmisili lido?’
29 Musa palapilikene malove anelo nkutukuta, nkutukutila chilambo cha ku Midiani,
nkuikala aneko muchi mmidi, nkuvaveleka vana vavili vachilume.
30 Bahi pavipitile vyaka alubaini, malaika wa Nnungu nkunnyumila Musa nchihole
chichiyaka muchi moto aneko kulilanga pepi na Lichinga lya Sinayi.
31 Musa palawene anelo nkukangana namene, nkuhengelekela pepi uchinga alole
saana, nkupilikana lidi lya Nang'olo Nnungu ulichidoni,
32 ‘Nangu njo Nnungu wa anakulwenu Iblahimu na Isaka na Yakobo!’ Musa
nkutetemela kwa kuyopa na wala nanga panalingile kuhweneha kulola.
33 Nang'olo Nnungu nkunnyaulila Musa kuchidoni, ‘Ulanga vilatu vyako kwa kuva
anepo puwimidile nni pachinu panaswe.

* **7:10** Lina Falao, lyavele lina lya cheo cha nfalume wa Misili.

34 Nni muhiu kuva, ǹniyona ibaniki ya vanu vangu vavêle ku Misili. Na ǹnipilikana
chitengelo chavo, nanani ngùidile unavapoha. Bahi hambi, hwena kwa kuva nikutuma
ku Misili.'
35 Aneyo Musa njo ayula uvanannyitile uvachidoni, 'Nnani akuvikile wako kuva
nkulu na nkúhukumu wetu?' Nnungu ánintuma uchinga ave nkulu na mpohi, kwa kupi-
tila kwa malaika wa Nang'olo Nnungu anannyumidile kuhaloka nchihole chichiyaka
muchi moto.
36 Patendile masaibu na vimaiho, aneyo Musa nkuvalodya Vaisilaeli kuuka nchil-
ambo cha Misili na kuvalodya kuyamboka Bahali ya Shamu na kupita nnilanga kwa
uhiku wa vyaka alubaini.
37 Uyoyo Musa njo anavahaulidile Vaisilaeli kuchidoni, 'Nnungu àmben'juha munu
yumo kuva nabii muchi nangu kuhaloka nnitawa lyenu.'
38 Aneyo Musa njo anavele pamo na likuwa lya vanu va Nnungu akula kulilanga pamo
na ayula malaika wa Nnungu achitangôla na Musa ku Lichinga lya Sinayi. Na nni nang'e
anapwechedile malove latwîng'a umi uchinga atwing'e hwetu.
39 Henga anakuluvetu nanga pavanatamwije kumpilikanila Musa, nkunnyita na
kulembela vauyile kavila ku Misili.
40 Nkunnyaulila Haluni kuchidoni, 'Tukatapajije disanamu ditumbedyabudu, di-
tumbeditenda kuva milungu imbetulôdya, kwa kuva tukalimaite linkojîje Musa, munu
achitulodya kutandikila patuukile ku Misili!'
41 Anepo njo pavalikatapajijije sanamu ya kuyabudu ilandêne na ung'ombe wa
mwana, nkuva uvaihumija sadaka na kuitendela ing'ole sanamu ivaikatapajije vene
kwa makono lavo.
42 Bahi Nnungu nkulinyemya navo, nkuvaleka vaabudu dinondwa na liduva na
mwedi kuva milungu, malinga chiilembwije nchitabu cha manabii kuva,
'Mwenu mmanu mma Isilaeli,
dachi, nangu njo umuchinguhumija sadaka
kwa vyaka alubaini akula kulilanga?
43 Nanga, mwenu múnyakwile n'gongwe wa Moleki, nnungu wenu akave muhiu,
na sanamu ya inondwa ya Lefani, nnungu wenu akave muhiu.
Múlikatapajije sanamu aneyo uchinga muyabudu aneyo milungu.
Bahi ing'anya ya anelyo, nangu nìmbempelekeja kuutumwa kulehu, kupunda ku Babeli.'
44 Akula kulilanga anakuluvetu vávele na N'gongwe wa Nnungu uchimaiha kuva
Nnungu àvele pamo na vanang'o. N'gongwe anewo ukatapajijwe malinga Nnungu
chanannaidile Musa na ulandene na aula wauwene.
45 Bahi anakuluvetu pamo na Yoshuwa nkuupwechelela anewo N'gongwe na kuingila
nawo mmilambo vya vanu vakávele Vayahudi, vanu vanavavingenge Nnungu muyo
mwa anakuluvetu pavachitwala chilambo chavo. Aneko, anewo N'gongwe nku-
uchunga mpaka mmaduva langa Daudi.
46 Bahi Nnungu nkumpendelela namene Daudi, Daudi nkunnyuwa Nnungu wa Yakobo
ankubalile kun'dengela Ing'ande.
47 Ikànava Selemani njo anan'dengedile Nnungu Ing'ande.
48 Henga Nnungu Nkulu akáikala n'ding'ande didengwîje na makono la vanu, malinga
chanatangwele nabii kuva,
49 'Nang'olo Nnungu àhaula kuchidoni,
"Kulihunde njo chiteng'u changu cha Ufalume,
na pachilambo njo pachinu pakuvika madodo langu.
Hambi ǹnembengudengela ing'ande ivedachi?
Na pachinu ntwani panimbeyewelela?
50 Dachi, nikee nangu nguumbîle vitukutuku vyammalele kwa makono langu?'

51 Mwenu mmakutahuka, mitima na makutu lenu làvele muchi la vanu vanji vakánkulupila Nnungu. Maduva lammalele mùntahuka Umumu Wanaswe malinga chivanatendile anakuluvenu.
52 Dachi, pàvele nabii woheyo akanalagihijwe na anakuluvenu? Vánivawalala avala vanalaujije kwamba habali ya kwida kwanga ayula Mwene Haki. Na mwenu hambi mùnintengeleka na kummwalala.
53 Mwenu múpwechedile Sheliya ya Nnungu kupitila malaika va Nnungu, henga nanga pamunaikamwile!”

Stefano àpanywa mayanga

54 Bahi avala vajumbe va Lukumbi Lukulu pavapilikene malove anelo langa Stefano, nkusunala namene, nkun'gegedulila meno.
55 Henga Stefano akuno aombèlè Umumu Wanaswe, nkupalambahija meho kulihunde, nkuwona ukulu wa Nnungu na Yesu aimidìlè m'bali wa kunkono mumamulaka la Nnungu.
56 Stefano nkuchidoni, “Lola, nìkwona kulihunde kuhunukwike na Yesu aimidìlè m'bali wa kunkono mumamulaka la Nnungu.”
57 Bahi vajumbe vammalele va lukumbi nkutaya lwasu na kudiva makutu lavo. Vammalele nkunnyapatanila kwa pamo.
58 Nkunkwekwelehija panda imanga, aneko nkumpanya mayanga. Na avala mashahidi nkuulanga makoti lavo nkunavika kwanga kijana yumo uvanchema Sauli.
59 Pavachimpanya mayanga Stefano, Stefano nkuva wayuwa wachidoni, “Nang'olo Yesu, ipwachele isungu yangu.”
60 Anepo nkutindivala malundi, nkunonoha lidi wachidoni, “Nang'olo, unavavalangile sambi aino ivaitenda.” Patangwele malove anelo nkuhila.

8

Sauli àlibaniha likuwa lya vanu vankulupîla Yesu

1 Bahi Stefano pawalelwe, Sauli ánipwawa nanang'e nkwona kuva kuwalalwa kwanga Stefano nni chinu chambone.
Liduva ulyolyo likuwa lya vanu vankulupîla Yesu lya ku Yelusalemu nkutandilika kubanihwa namene. Vakúkulupila vammalele nkumwadilikana, nkutukutila chilambo cha ku Yudeya na ku Samaliya. Henga mitume nanga pavanamwadilikene.
2 Vanu vamweshîmu Nnungu nkunsika Stefano na kunkutangila namene.
3 Henga Sauli nkutandilika kulyondonganga likuwa lya vanu vankulupîla Yesu, waingila kila ing'ande wavakamula valume na vamahe na kuvataya nnilungu.

Filipo aneko ku Samaliya

4 Henga avala vakúkulupila pavamwadilikene, kila pachinu pavachihwika nkuva uvahubili Malove Lambone.
5 Bahi Filipo nkuhelelekela imanga fulani ya chilambo cha Samaliya, na aneko nkuvahubili vanu habali dya Kilisto.
6 Makuwa la vanu pavachipilikana malove lachitangola Filipo na kuvyona vimaiho vya masaibu vyachitenda, vammalele nkupilikaniha kwa bidi namene.
7 Kwa kuva, vanu vanaukwa na anamindenga na anevo anamindenga vávauka uvanyakonya, na vanu vadidimênge na vikwavi nkupata kulama.
8 Bahi nkuva na ihangaladi ing'ulu namene muimanga aneyo.
9 Bahi paimanga aneyo pávele na munu yumo uvanchema Simoni. Munu aneyo ávele nyavi kwa vyaka vyohe na átenda vitukutuku vyakukanganya na kuvahaulila vanu va Samaliya kuva nang'e nni munu nkulu, amaikâna namene.
10 Vanu vammalele, vakulu na vakávele vakulu, nkuva uvampilikanila saana uvachidoni, “Ayu munu nni aila imongo ya chinnungu ichêmwa, ‘Imongo Ing'ulu.’ ”

11 Vanu nkumpapata kwa kuva, kwa vyaka vyohe ánivakanganya kwa uhavi wake.
12 Henga vanu pavakulupidile Malove Lambone lachihubili Filipo, lachiyamba
Ufalume wa Nnungu na mamulaka la Yesu Kilisto, vamahe na valume nkubatiswa.
13 Anepo Simoni nanang'e nkukulupila na kubatiswa, nkuva wampapata Filipo,
wakangana pachilona masaibu na vimaiho vikulu vyachitenda Filipo.
14 Bahi mitume vanavele ku Yelusalemu pavapilikene kuva venedi va ku Samaliya
vànilikulupila Lilove lya Nnungu, nkuntuma Petulo na Yohana.
15 Pavakamwele ku Samaliya nkuvayuwila vanu vakúkulupila uchinga vamp-
wechelele Umumu Wanaswe.
16 Kwa kuva, uhiku anewo Umumu Wanaswe ávele bado akànambiinjila mmitima yavo,
ila vábatisijwe chihi kwa lina lyanga Nang'olo Yesu.
17 Bahi Petulo na Yohana nkuvavikila makono avala vakúkulupila, navanang'o nkump-
wechela Umumu Wanaswe.
18 Simoni nkuva avenkuvalola vanu pavachimpwechelela Umumu Wanaswe kupitila
mitume kuvavikila makono. Bahi nang'e nkulinga kuhumya dihela amwing'e Petulo na
Yohana wachidoni,
19 “Nanani uchocho ning'e anedyo dimongo uchinga kila munu unimbemmikila
makono langu apate kumpwechelela Umumu Wanaswe.”
20 Henga Petulo nkunnyang'ula wachidoni, “Dihela dyako dyondongeke pamo na
wako umwene, kwa kuva ùtenda kuva unahulula kusuma dimongo dya Nnungu!
21 Wako ukávele na sehemu mmadengo alano, kwa kuva, ntima wako ukávele
wambone pameho pa Nnungu.
22 Bahi pindikuka kuuka mmawaso lako lahakalenge na unnyuwe Nang'olo Nnungu,
panjika achiakusamehe kwa anelo mawaso luvenalo.
23 Kwa kuva, ngwònа kuva wiu unikuumbala namene na sambi ìnikukamula.”
24 Anepo Simoni nkuchidoni, “Chonde, nguyuwile mwenu mmene kwa Nang'olo
Nnungu uchinga linang'oje lilove lyohelyo mmalove anelo lamutangwele.”
25 Pavamalidile kushuhudila na kutanga Lilove lya Nang'olo Nnungu, Petulo na
Yohana nkuuya ku Yelusalemu. Pavanavenkuuya nkuva uvatanga Malove Lambone
mmijiji vyohe vya ku Samaliya.

Filipo na Nkulu yumo wa chilambo cha Isyopiya

26 Malaika wa Nang'olo Nnungu nkunyaulila Filipo kuchidoni, “Hwena m'bali wa
kusini uilondole indila iûka ku Yelusalemu uhwena ku Gaza.” Aneyo indila ìpita
nnilanga.
27 Bahi Filipo nkuuka. Panavele nndila, nkukojana na towashi yumo wa chilambo
ku Isyopiya. Munu aneyo áimilila dimali dyammalele dya Kandake,* malukiya wa
chilambo chammalele cha Isyopiya. Towashi aneyo ápite ku Yelusalemu unamwabudu
Nnungu.
28 Aneyo munu panavele nndila wahwena ku Isyopiya áikele munkokoteni wake
uchiutangwa na vanyama akuno wasoma chitabu changa nabii Isaya.
29 Bahi Umumu Wanaswe nkunnyaulila Filipo, “Hengelekela pepi na nkokoteni aula
na ulondojane nawo.”
30 Filipo nkuutukutila aula nkokoteni, nkumpilikana aneyo munu wasoma chitabu
cha nabii Isaya. Anepo Filipo nkummuja kuchidoni, “Dachi, unalaelewa anelo lula-
soma?”
31 Nang'e nkuyang'ula kuchidoni, “Nìmbekwelewa dachi akànapwawe munu wa kung-
welekesa?” Nkunkalibisa Filipo akwele munkokoteni akaikale nawe.
32 Malemba Lanaswe lachisoma nni alano,
“Ávele muchi ungandolo apelekêjwa kumasinjilo.

* **8:27** Kandake, nni lina lya cheo cha malukiya.

Na malinga chanyalala ungandolo wa mwana muyo mwa nkúcheketa maleha,
uchocho nanang'e nanga panatangwele chinu chohecho.
33 Átaijwe dihoni na kuimwa haki.
Nnani ambehulûla kulonjelela kwamba vavana vake?
Kwa kuva, umi wake uniuswa apano pachilambo."
34 Aneyo towashi nkummuja Filipo kuchidoni, "Nguhaulile, ayu nabii àlonjelela kwamba chani? Àlonjelela habali dyake mwene au habali dyanga munu yunji?"
35 Bahi Filipo nkunnyunda kwa kutandikila Malemba ulala Lanaswe, nkunnyubilila Malove Lambone lamwâmba Yesu.
36 Pavanavele mmwanda, nkuhwika pachinu pavêle medi, ayula towashi nkuchidoni, "Lola, apano pàvele litanda lya medi. Dachi, chinu ntwani chimbenenda nangu nnabatiswe?" [
37 Anepo Filipo nkuchidoni, "Ikàva unakulupila kwa ntima wako wammalele, ìnahululika." Nang'e nkuyang'ula kuchidoni, "Nangu nakulupila kuva Yesu Kilisto njo Mwana wa Nnungu."]†
38 Anepo nkuimija nkokoteni nkusulupukanga. Filipo na ayula towashi nkuhelelekela mmedi, na Filipo nkum'batisa ayula towashi.
39 Pavahumile mmedi, upala Umumu wa Nang'olo Nnungu nkuntwala Filipo, anepo ayula towashi nkuva nanga pammwene Filipo kavila. Henga ayula towashi nkuhwena na mwanda wake akuno wahangalala.
40 Filipo nkulikoja avèlè kuimanga ya Asoto. Anepo nkuva wapita dimanga dyammalele watanga Malove Lambone, mpaka pahwikile imanga ya Kaisaliya.

9

Kupindikuka kwa Sauli
(Matendo 22:6-16, 26:12-18)

1 Mmaduva ulala Sauli nkuhweneha uvayoha namene kuvawalala vakuhundwa vanga Nang'olo. Nkummwenela Kuhani Nkulu,
2 nkunnyuwa ahumye dibaluwa dya kummaiha Sauli n'ding'ande dya kunnyuwila Nnungu dya ku Dameski, uchinga akankoja munu woheyo wa nnikuwa lya vanu vankulupîla Yesu lichêmwa, "Indila Aila,"* akàva nnume au mmahe ankamule na kumpelekeja ku Yelusalemu.
3 Henga panavele mmwanda pepi na kuhwika ku Dameski, upala nng'anje kuhaloka muha kulihunde nkunnangajija kila m'bali.
4 Paolo nkuhunamila pahi, nkupilikana lidi ulinnyaulila kuchidoni, "Sauli, Sauli! Mwadachi ùnangubaniha?"
5 Sauli nkuuja kuchidoni, "Nkulu, wako nnani?" Nang'e nkuyang'ula kuchidoni, "Nangu nni Yesu úngubanìhà.
6 Henga hambi, imila uingile muimanga, na aneko uchiuhauliwe lyulembelewa kulitenda."
7 Avala vanu vanavele mmwanda pamo na Sauli nkuimila akuno vanyalalike uvakangana kwa kuva, vánalipilikana alila lidi, henga vakachimwona munu achitangôla.
8 Sauli nkuimila, pahunukwile meho lake nanga kuchona chinu chohecho, avala vanu nkunkamula nkono nkunnodya mpaka kuimanga ya ku Dameski.
9 Sauli áikele maduva matatu kabla akànambilola, na maduva anelo nanga pachilya wala kukumbila chinu chohecho.

---

† **8:37** Malove la nsitali wa 37 lakapali mmalemba lanji matandi-matandi. * **9:2** "Indila aila," aneyo yávele namuna ya kuvatambuliha vanu vachimpapata Yesu.

10 Bahi akula ku Dameski kúvele na munu yumo ankulupîla Yesu lina lyake Ananiya.
Nang'olo Yesu nkunnyaulila mmaono kuchidoni, “Ananiya!” Ananiya nkuyambukila
kuchidoni, “Nang'olo, nangu apano.”
11 Nang'olo nkunnyaulila kuchidoni, “Uka uhwene indila ichêmwa, Indila Inyokile,
muing'ande yanga Yuda ukammuje munu yumo uvanchema Sauli wa imanga ya ku
Taso. Aneyo Sauli vino àvenkunnyuwa Nnungu.
12 Nang'e àmmwene munu yumo uvanchema Ananiya mmaono waida kwake na
kummikila makono uchinga apate kulola kavila.”
13 Henga Ananiya nkuyang'ula kuchidoni, “Nang'olo Yesu, nangu ànipilikana kwa
vanu vohe kwamba mambo lohe lahakalenge lavatendile vakúkulupila vako va ku
Yelusalemu.
14 Na apano pa Dameski ànikamola akuno avèlè na mamulaka lahalôka kwa makuhani
vakulu uchinga avakamule vanu vammalele vakuyûwa kwa lina lyako.”
15 Henga Nang'olo Yesu nkunnyaulila Ananiya kuchidoni, “Wako hwena chihi, kwa
kuva ayuno munu ànintandola uchinga angutumikile, akaliyanjaje lina lyangu kwa vanu
vakávele Vayahudi na kwa vafalume vao na kwa va Isilaeli.
16 Nangu nimwene nguchininnanguje namuna chalembelewa kubanika ing'anya
yang'une.”
17 Bahi Ananiya nkuhwena. Pakamwele n'ng'ande yanavele Sauli, nkummikila
makono Sauli, nkuchidoni, “Nkulwangu Sauli, Nang'olo Yesu anakuhumidile pau-
navele n'ndila uida apano, àningutuma uchinga upate kulole kavila na kuumbajwa
Umumu Wanaswe.”
18 Upala vitukutuku vivêle muchi makakamba nkuhuma mmeho mwa Sauli, nkupata
kulola kavila. Anepo Sauli nkuimila, nkuhwena unabatiswa.
19 Bahi nkulya chakulya, nkupata dimongo kavila. Aneko ku Dameski, Sauli nkuikala
maduva kadiki pamo na vakuhundwa.

Kuhubili kwanga Sauli aneko ku Dameski

20 Sauli nanga panatimile kutandilika kuhubili n'ding'ande dya kunnyuwila Nnungu
dya pa Dameski wachidoni, “Yesu nni Mwana wa Nnungu.”
21 Vanu vammalele vanampilikene vánikangana uvachidoni, “Dachi, ayu munu akee
ayula achivabaniha vanu va ku Yelusalemu vayûwa kwa lina lya Yesu? Dachi, na
apano pa Dameski akákamwele uchinga avakamule anevo vanu na kuvapelekeja ku
Yelusalemu kwa makuhani vakulu?”
22 Sauli nkuhalija kuva na dimongo dya kuhubili na kuvatahuka Vayahudi vachiikala
ku Dameski wamaiha kuva Yesu njo Kilisto atandolwejîje na Nnungu.
23 Bada ya kupita maduva lohe, Vayahudi nkutenda ntamelo uchinga vammwalale
Sauli.
24 Henga lammalele lavanakudungidile pantemelo nkummwikila mwene Sauli.
Bahi chilo na muhi Vayahudi nkuva uvaikalanga mmilango ya kuingilila muimanga
uvavetela kummwalala Sauli.
25 Henga liduva limo vakuhundwa va Sauli nkuntwala Sauli ching'ati chilo nkum-
mika nnikalala nkumpelehija pachitonono cha lingongo lya imanga, nkunsulupuhija
pawelu imanga.

Sauli aneko ku Yelusalemu

26 Sauli pahwikile ku Yelusalemu nkulinga kulikundanya pamo na vakuhundwa va
Yesu. Henga vammalele nkunnyopa kwa kuva vakanakulupidile kuva muhiu Sauli
ànkulupila Yesu.

27 Henga Banaba nkuntwala nkumpelekeja kwa mitume. Nkuvahaulila namuna
Sauli chammwene Nang'olo Yesu panavele nndila na namuna Nang'olo Yesu chatang-
wele na Sauli. Uchocho, nkuvahaulila namuna Sauli chahubilite aneko ku Dameski kwa
mamulaka la Yesu bila kuyopa.
28 Bahi Sauli nkuikala pamo na mitume akuno wahubili kwa mamulaka la Nang'olo
Yesu kila pachinu aneko ku Yelusalemu bila kuyopa.
29 Pamo na anelo, Sauli nkuva walonjela na kutahukana na Vayahudi vatangôla
Chigiliki, henga vanang'o nkulembela vammwalale.
30 Bahi vakúkulupila avake pavapilikene habali aneyo, nkuntwala Sauli, nkuhwenawe
ku Kaisaliya, aneko nkunnyaulila ahwene kuimanga ya Taso.
31 Mahiku anelo vanu vammalele vankulupîla Yesu va ku Yudeya na va ku Galilaya na
va ku Samaliya nkuva na amani. Uchocho, vánihalija kuhwinga disungu na kuhweneha
kumweshimu Nang'olo na kutujwa mitima na Umumu Wanaswe, bahi ing'anya ya
anelo vanu nkupunda kuyenjejeka.

Petulo ànnamya Ineya

32 Petulo pánavele wadingukadinguka n'dimanga, liduva limo nkuvaongela
vakúkulupila vachiikala ku Lida.
33 Aneko nkunkoja munu yumo lina lyake Ineya analele kwa vyaka nane pachinanda
kwa kuva ánididimanga.
34 Bahi Petulo nkunnyaulila Ineya kuchidoni, “Ineya, Yesu Kilisto avenkukulamya.
Takatuka ulitike nkeka wako.” Upala Ineya nkuimila.
35 Vanu vammalele va ku Lida na ku Saloni pavammwene Ineya waonga,
nkunkulupila Nang'olo.

Petulo ànfufula Dokasi

36 Paimanga ya Yafa pávele na nkúkulupila yumo mmahe avanchema Tabisa, kwa
Chigiliki Dokasi. Mmahe aneyo átenda lambone pamo na kuvayangata amahuvani.
37 Bahi mmaduva anelo, aneyo mmahe nkuuula, nkuhila. Vanu nkuuhinga mmili
wake, nkunaulaja nchumba chivêle n'galofa.
38 Imanga ya Yafa ívele pepi na ku Lida. Vakúkulupila nkupilikana kuva Petulo ávele
aneko ku Lida, bahi nkuvatuma vanu vavili vahwene kwanga Petulo vakannyaulile
kuchidoni, “Chonde, piyanya kwida.”
39 Upala Petulo nkuuka nkupapatana navo. Pakamwele, nkupelekejwa kuchumba
cha n'galofa chivannajije Dokasi. Anannidi vohe vanavele nchumba anecho nkuim-
ilanga akuno van'dingwike Petulo uvakuta na kunnanguja makanzu na dinguwo
dyanavatotedile Dokasi panavele mumi.
40 Petulo nkuvahaulila vanu vammalele vahume pawelu, nkutindivala malundi,
nkuyuwa. Anepo nkuupindikukila aula ntuhi, nkuchidoni, “Tabisa, takatuka.” Tabisa
nkukusumbula meho lake, pammwene Petulo, nkutakatuka, nkuikala.
41 Petulo nkunkamula nkono nkumwimija, anepo nkuvachema avala vakúkulupila
chalumo na anannidi, nkumpelekeja ayula mmahe muyo mwavo akuno avèlè mumi.
42 Habali aino nkuyanjala muimanga yammalele ya Yafa, na vanu vohe nkunkulupila
Nang'olo Yesu.
43 Bahi Petulo nkuikala maduva lohe aneko ku Yafa kwanga munu yumo uvanchema
Simoni akatapâja mambende la kukatapajija vitukutuku.

10

Petulo na Konoliyo

1 Aneko ku Kaisaliya kúvele Mloma yumo uvanchema Konoliyo. Nang'e ávele nkulu
wa likuwa lya matiyala va Chiloma myamoja lichichêmwa, “Likuwa lya Chiitaliya.”

2 Munu aneyo pamo na vanu vammalele va nng'ande mwake vánalihumya kwanga
Nnungu na kumweshimu namene. Nang'e ánaveng'a sadaka amahuvani vohe na
kunnyuwa Nnungu maduva lammalele.
3 Liduva limo, malinga satisa muhi nkulona maono. Mmaono anelo ámmwene malaika
wa Nnungu wamwidila na kunnyaulila kuchidoni, “Konoliyo!”
4 Konoliyo nkumpalambahija meho ayula malaika wanga Nnungu kwa kuyopa,
nkunnyaulila kuchidoni, “Nang'olo, nangu apano uchidachi?” Malaika wa Nnungu
nkunnyaulila kuchidoni, “Maombi lako na sadaka dyako dyuchiveng'a amahuvani
Nnungu ánidipwechelela na akambediluvalila.
5 Hambi vino, vatume vanu ku Yafa vakancheme munu yumo uvanchema Simoni,
lina lyake linji Petulo.
6 Nang'e àikala muing'ande yanga Simoni nkúkatapaja vitukutuku vya mambende, na
ing'ande aneyo ìvele pepi na bahali.”
7 Ayula malaika wa Nnungu achitangôla nawe paukile, Konoliyo nkuvachema vatu-
mishi vake vavili pamo na litiyala yumo muavala vachintumikila, analihumije namene
kwa Nnungu.
8 Nkuvahaulila mambo lammalele lahumidîle na kuvatuma kuhwena ku Yafa.
9 Liduva lya vili muhi malinga sasita, anevo vanu vatatu pavanavele pepi kuhwika ku
Yafa, Petulo nkukwela muha ing'ande unannyuwa Nnungu.
10 Panavele nkuyuwa nkwona indala, nkulembela apate chakulya. Henga pavachin-
telekela, nkulona maono.
11 Ákuwene kulihunde kuhunukwike na chinu chinavele muchi inguwo ing'ulu
uchisulupuhwa pahi akuno chikamwìlwè n'dindumba dyake ncheche.
12 Nkati múvele na kila namuna ya anyama vavêle na madodo ncheche, na vakwava
na vyuni.
13 Anepo nkupilikana lidi ulinnyaulila kuchidoni, “Petulo, imila, usinje koka
utang'une.”
14 Henga Petulo nkuyang'ula kuchidoni, “Wala, Nang'olo! Nangu nikanalinga kulya
chinu chohecho chikáluhusiwa kuliwa, wala kulya chinu chohecho chivalangîwa kuva
najisi.”
15 Henga alila lidi nkuvangulila mwanda va vili, ulinnyaulila kuchidoni, “Vitukutuku
vyavihahwile Nnungu, wako unavicheme najisi.”
16 Àlalá malove nkupilikanika myanda mitatu, upala aila inguwo nkuuyihwa muha
kulihunde.
17 Petulo panavele nkuliuja mana la maono anelo, avala vanu vatumwîje na Konoliyo
nkuhwika paing'ande yanga Simoni akatapâja vitukutuku vya limbende kwa kuva,
vánilangujwa paivele ing'ande aneyo.
18 Nkuimila pannango wa lingongo nkuhodika, nkuuja kuchidoni, “Dachi, amuno njo
mwaikala nnyeni yumo uvanchema Simoni, lina linji Petulo?”
19 Petulo panavele chihi nkuliuja mana la maono àlalá, Umumu Wanaswe nkun-
nyaulila kuchidoni, “Simoni, apano pàvele vanu vatatu vànakutaha.
20 Bahi imila, usulupuke koka upapatane navo wala unalipwalele kwa kuva nìvatumile
nangu.”
21 Petulo nkusulupuka, nkuvahaulila avala vanu kuchidoni, “Nangu njo aneyo munu
umuntaha. Chinu ntwani chintendîle muide apano?”
22 Vanang'o nkunnyang'ula kuchidoni, “Hwetu tùtumwije na Konoliyo, nkulu wa
matiyala la Chiloma. Nang'e nni munu wambone na ànamweshimu Nnungu, na
ànalombolewa na Vayahudi vammalele. Malaika wa Nnungu áninnyumila nkunnaija
akucheme wako kukaya kwake uchinga apilikane malove lumbennyaulila.”

23 Petulo nkuvakalibisa nng'ande, nkuvalanguja pachinu pakulala. Liduva lya vili,
Petulo na avala vanu vatatu nkutandilika mwanda. Nkupapatana na vanu vanji
vankulupîla Yesu vaikâla ku Yafa.
24 Liduva lipapête nkuhwika imanga ya ku Kaisaliya. Na aneko Konoliyo ávele
nkuvalinda pamo na alangavake na ayanjavake vanavakumbwile.
25 Petulo panavele nkuinjila nng'ande, Konoliyo nkuhwena unanchingamila, nkutin-
divala malundi muyo mwake, nkunnyunamila.
26 Henga Petulo nkuntakatuha nkunnyaulila kuchidoni, “Imila, kwa kuva, nangu nni
munu chihi muchi wako.”
27 Petulo nkuingila nng'ande akuno watangola na Konoliyo, anemwo nkuvakoja vanu
vohe vavelèngè pamo.
28 Petulo nkuvahaulila kuchidoni, “Mwenu mmene mùnimala kuva Sheliya ya dini
yetu ikáluhusu Nnyahudi kukumilana na munu akávele Nnyahudi, kananga kumwon-
gela. Henga Nnungu àningulanguja kuva ikálembelewa kummalangila munu woheyo
kuva akáfala kwa Nnungu au kuva najisi kwa Nnungu.
29 Njo mana puvatumile vanu unanguchema nikánatahwike kwida. Hambi vino,
ngùyuwa munguhaulile chimunguchemedile.”
30 Konoliyo nkuchidoni, “Maduva matatu lapitîle malinga disadino, satisa ya muhi,
nangu navele nng'ande unguyuwa. Upala, nkumwona malaika wa Nnungu anawete
dinguwo ding'anyima namene aimidìlè muyo mwangu.
31 Nkunguhaulila kuchidoni, ‘Konoliyo, Nnungu ànipilikana maombi lako na sadaka
dyuveng'a amahuvani dìjuka ukumbuso pameho pake.
32 Bahi vatume vanu vahwene ku Yafa vakancheme Simoni, lina linji Petulo. Aneyo
Petulo àpangile muing'ande yanga Simoni nkúkatapaja vitukutuku vya mambende.
Ing'ande yake ìvele pepi na bahali.’
33 Bahi upala nangu nkuvatuma vanu kwakuwe na wako ùtendile saana kuida. Hambi,
hwetu tùvele apano muyo mwa Nnungu kupilikanila lammalele lakulaijîje Nang'olo
Nnungu unatuhaulila hwetu.”

Hutuba ya Petulo

34 Bahi Petulo nkutandilika kutangola wachidoni, “Hambi nangu ǹnimala kuva
Nnungu nanga pannola munu kumeho.
35 Henga mmilambo vyammalele, munu woheyo amweshîmu Nnungu na kutenda
lalalembela Nnungu, Nnungu ànampwechelela.
36 Na mwenu mmene ǹniumala aula ujumbe wanautumile Nnungu kwa Vaisilaeli,
uchitanga Malove Lambone la amani ipatikâna kupitila kwa Yesu Kilisto. Na ayu Yesu
njo Nang'olo wa vanu vammalele.
37 Mwenu mùnilamala lanahumidile kutandikila ku Galilaya nkuyanjala chilambo
chammalele cha Yudeya bada ya ubatiso wachiuhubili Yohana.
38 Kwa kuva, Nnungu ántandwele Yesu wa ku Nasaleti na kumwombaja Umumu
Wanaswe na kumwing'a dimongo uchinga akole madengo la Nnungu. Yesu nkuhwena
kila pachinu wavatendela vanu lambone na kuvalamya vanu vammalele vanavele
mumamulaka langa Ibilisi. Yesu átendile uchocho kwa kuva, Nnungu ávele pamo
nanang'e.
39 Hwetu njo mashahidi tuva vitukutuku vyammalele vyavitendile Yesu nchilambo
cha Vayahudi na pa Yelusalemu. Vánimmwalala kwa kummamba munsalaba.
40 Henga Nnungu nkunfufula nniduva lya tatu lya kuhwa kwake, nkuntenda aoneke
kwa vanu.
41 Vakanammwene vanu vammalele, henga hwetu tutandolwejîje na Nnungu kuva
mashahidi vake nni tunammwene. Hwetu njo tunalile na kukumbila pamo nanang'e
bada ya kufufuka kwake.

42 Nkutulaija kulahubili Malove Lambone kwa vanu vammalele na kushuhudila kuva
Yesu njo avikwîje na Nnungu kuva Nkúhukumu wa vanu vumi na vahwîle.
43 Na njo uvachimwamba manabii vammalele kuva kila munu ambenkulupîla
àmbesamehewa masambi lake kwa mamulaka lake."*

Vanu vakávele Vayahudi vàmpwechelela Umumu Wanaswe

44 Petulo panavele nkutangola malove anelo, Umumu Wanaswe nkuingila mmitima
ya vammalele vanavele nkupilikanila malove anelo.
45 Na avala Vayahudi vankulupîla Yesu vanaidile pamo na Petulo kuhaloka ku Yafa
nkukangana namene pavawene kuva Nnungu àvapele inujo ya Umumu Wanaswe vanu
vakávele Vayahudi.
46 Kwa kuva, vánivapilikana uvalonjela kwa luga dya kukanganya uvannombolela
Nnungu. Anepo Petulo nkuchidoni,
47 "Ava vanu vàmpwechedile Umumu Wanaswe malinga hwetu chitumpwechedile.
Dachi, pàvele munu woheyo ambehulûla kuvadivila vanabatiswe kwa medi?"
48 Bahi anepo Petulo nkwamulu vabatiswe kwa mamulaka la lina lya Yesu Kilisto.
Anevo vanu nkunnyuwa Petulo aikale navo kwa maduva kadiki.

11

Maeleso langa Petulo kwa likuwa lya vanu vankulupîla Yesu lya ku Yelusalemu

1 Bahi mitume pamo na vanu vanji vankulupîla Yesu va aneko ku Yudeya vánipilikana
kuva, vanu vakávele Vayahudi vànilipwechela Lilove lya Nnungu.
2 Bahi Petulo payombweke kuhwena ku Yelusalemu, avala Vayahudi vankulupîla
Yesu vachilembela vanu vakávele Vayahudi vayaluke nkutandilika kutahukana na
Petulo uvachidoni,
3 "Wako úpite unaikala kwa vanu vakáyalwike na kulya navo!"
4 Anepo Petulo nkutandilika kuvahaulila saana kila chinu chihumidile wachidoni,
5 "Liduva limo ngúvele paimanga ya ku Yafa unguyuwa. Anepo nkulona maono.
Ngúchiwene chinu muchi inguwo ing'ulu uisulupuka kuhaloka kulihunde akuno
ikàmwilwe n'dindumba dyake ncheche, nkusulupukila upala pannavele.
6 Pangupenekedile nkati, nkuvona anyama vavêle na madodo ncheche na anyama va
munnyitu na vakwava na vyuni.
7 Nangu nkupilikana lidi ulinguhaulila kuchidoni, 'Petulo, imila usinje koka
utang'une.'
8 Nangu nkuchidoni, 'Wala Nang'olo! Nangu nikanalinga kulya chinu chohecho
chikáluhusiwa kuliwa, wala kulya chinu chohecho chivalangîwa kuva najisi.'
9 Henga nangu nkupilikana kavila alila lidi kuhaloka kulihunde ulichidoni, 'Vyavi-
hahwile Nnungu, unavicheme kuva najisi.'
10 Àlalá malove nkupilikanika myanda mitatu, anepo aila inguwo pamo na vituku-
tuku vyammalele vinavele muinguwo nkuutwa kuhwena muha kulihunde.
11 Bahi upala, vanu vatatu vanatumwije kwang'une kuhaloka ku Kaisaliya
nkukamola paing'ande inichiikala.
12 Umumu Wanaswe nkunguhaulila ngupapatane navo bila kulipwelela. Na
vakúkulupila avangu avano sita va ku Yafa nkupapatana na nangu, na patukamwele ku
Kaisaliya, hwetu tuvammalele nkuingilanga nng'ande mwanga Konoliyo.
13 Konoliyo nkutuhaulila namuna malaika chanannyumidile nng'ande mwake na
kunnyaulila kuva, 'Vatume vanu ku Yafa vakancheme munu yumo uvanchema Simoni,
uvanchema Petulo.

---

* **10:43** Munsitali auno vàlembile "kusamehewa kwa lina lyake." Henga maeleso layâmba lina, lola Yohana 1:12.

14 Nang'e achiakuhaulile malove lambekupoha wako pamo na vanu va nng'ande mwako.'
15 Pangutandilike kulonjela, Umumu Wanaswe nkuingila mmitima yavo muchi chanaingidile mmitima yetu anepo patandi.
16 Bahi nangu nkukumbukila àlalá malove lanatangwele Nang'olo kuva, 'Yohana àbatisa kwa medi, henga mwenu mùmbebatiswa kwa Umumu Wanaswe.'
17 Hambi ikàva Nnungu àveng'ile vanu avano uila inujo yanatwing'ile hwetu tunkulupîla Nang'olo Yesu Kilisto, dachi, nangu nni nnani mpaka nintahuke Nnungu?"
18 Pavalapilikene anelo nkuva nanga pavanavele na lilove lya kutahuka, anepo nkunnombolela Nnungu uvachidoni, "Bahi Nnungu ànivajalila vanu vakávele Vayahudi wasa wa kulaleka masambi lavo uchinga vapate umi ukávele na ntululilo!"

Vanu va ku Antiokiya vànkulupila Yesu

19 Bahi kupapatana na ibaniki inahumidile ing'anya ya kuwalalwa kwa Stefano, vakúkulupila nkumwadilikana. Vanji nkuhwena ku Foinike na ku Kiplo na ku Antiyokiya uvayanjaja aula ujumbe wa Nnungu kwa Vayahudi weka.
20 Henga vakúkulupila vanji muanavo vanahaleke ku Kiplo na ku Kilene nkuhwena ku Antiyokiya nkuva uvalonjela na vanu vakávele Vayahudi kuyamba Malove Lambone lamwâmba Nang'olo Yesu.
21 Dimongo dya Nnungu dívele pamo na vanang'o, vanu vohe namene nkukulupila na kumpindikukila Nang'olo.
22 Habali anedyo dya vanu anevo nkupilikanika kwa vanu va ku Yelusalemu vankulupîla Yesu, nkuntuma Banaba ahwene ku Antiyokiya.
23 Banaba pahwikile aneko nkwona namuna vanu chivabalikiwije na Nnungu, nang'e nkuhangalala na kuvakamya mitima wavahaulila vahalije kukulupika kwanga Nang'olo kwa mitima yavo yammalele.
24 Banaba ávele munu wambone na aumbajîjwe Umumu Wanaswe na ing'ulupa, na likuwa likulu lya vanu nkuyenjejeka kwanga Nang'olo.
25 Bahi Banaba nkuhwena ku Taso unantaha Sauli,
26 na pammwene nkuidanawe ku Antiyokiya. Kwa chaka chammalele, Banaba na Sauli nkuikala na avala vakúkulupila na uvalihunda alila likuwa likulu lya vanu vankulupîla Yesu. Kwa mwanda ntandi aneko ku Antiyokiya njo kuvanachemijwe vakuhundwa va Yesu kuva Vakilisto.
27 Mmaduva ulolo manabii nkuhwika ku Antiyokiya kuhaloka ya ku Yelusalemu.
28 Bahi patukojene, nabii yumo muavala uvanchema Agabo nkuimila, na kwa kuhululihwa na Umumu Wanaswe nkulauja kuva, ìmbekamola indala ing'ulu nchilambo chammalele. Indala aneyo íhumidile mmaduva la utawala wanga Kilaudiyo.
29 Avala vakuhundwa nkukudungila kila munu kwa chalihululila apelekeje chinu chohecho chambekuva nacho uchinga vavayangate vakúkulupila avao va Chiyahudi vaikâla ku Yudeya.
30 Bahi vanang'o nkumwing'a Banaba na Sauli anewo nchango uchinga vaupelekeje kwa vasele va likuwa lya vanu vankulupîla Yesu lya aneko ku Yelusalemu.

12

Petulo àpohwa mmakono langa Nfalume Helode Agilipa

1 Mmaduva ulala, Nfalume Helode Agilipa nkutandilika kuvatendela lahakalenge vanu vanji vankulupîla Yesu.
2 Nkulaija awalalwe kwa upanga Ntume Yakobo anavele nkuluwe Yohana.
3 Pawene kuva anelyo lyalitendile lìnivakatapalila Vayahudi, nkuhweneha, nkunkamula na Petulo. Anelyo lítendeke nniduva lya Sikukuu ya Mikate Ikátaijwe Hamila.

4 Pavankamwile Petulo, nkunantaya nnilungu akuno walolihijwa na matunji
ncheche la matiyala lavêle na matiyala ncheche kila litunji. Helode ákudungidile
ikàmalilika sikukuu ya Vayahudi ichêmwa Pasaka, ansitaki Petulo muyo mwa vanu.
5 Bahi Petulo ávele nnilungu, henga likuwa lya vanu vankulupîla Yesu nkuva uvatum-
bama kunnyuwila kwa Nnungu.
6 Kabla likànambihwika liduva lyanakudungidile Helode kunnyumya Petulo pawelu
uchinga ansitaki, nachilo Petulo nkuva avenkwona luwono ching'ati matiyala vavili
akuno atavìjwè mididi mivili ya chitale, na matiyala vanji vavili uvalolihija pannango
wa lilungu.
7 Upala, malaika wa Nang'olo Nnungu nkuhumila, nkuimila pepi na pavêle nang'e,
nng'anje nkulangaja amula nchumba chivanavele. Malaika wa Nnungu nkun'gusa
Petulo nnuvau wamwimula, wachidoni, “Takatuka upehi!” Upala aila mididi ya chitale
nkuhunguka.
8 Anepo ayula malaika wa Nnungu nkunnyaulila Petulo kuchidoni, “Lihunge nkaka
na uwale vilatu vyako.” Petulo nkutenda uchocho. Malaika wa Nnungu nkunnyaulila
Petulo kuchidoni, “Wala likoti lyako, koka umapate.”
9 Petulo nkumpapata mpaka pawelu, henga akanamaite kuva anelo lachitenda
malaika lávele muhiu, nang'e átenda kuva àlona chihi maono.
10 Nkulipunda likuwa litandi lya matiyala na likuwa lya vili, nkuhwika pannango
wa chitale wa kuingilila muimanga. Nnango anewo nkuchimuka wene, navanang'o
nkuhumila pawelu. Nkuva uvaonga pamo m'balabala, upala ayula malaika nkunneka
Petulo weka.
11 Anepo njo Petulo pamaite kuva lammalele lankojîje lávele muhiu, nkuchidoni,
“Hambi ìnnimala kuva muhiu Nang'olo ántumile malaika wake na àningupoha munkono
wanga Helode na àningupoha na vitukutuku vyammalele vivachilolela Vayahudi.”
12 Petulo palamayite àlalá lannyumidile, nkuhwena kukaya kwanga Maliya anyokwe
Yohana. Aneyo Yohana lina linji vànchema Mako. Anemwo nng'ande múvele na vanu
vohe vanakojene uvannyuwa Nnungu.
13 Petulo nkuhodika pannango wa pawelu, na ntumishi yumo mmahe uvanchema
Loda, nkuhwena pannango unapilikanila.
14 Pamaite kuva anelyo lidi lyalipilikene lyanga Petulo, nkuhangalala namene,
nkuleka kuchimula nnango nkutukutila nng'ande nkunavahaulila avake kuva, “Petulo
àvele pawelu.”
15 Avake nkunnyaulila kuchidoni, “Wako ùvele na ding'apedi!” Henga nang'e
nkukamikila kuva nni muhiu. Vanang'o nkuchidoni, “Aneyo nni malaika wake.”
16 Henga Petulo nkuhweneha kuhodika. Pavachimwile nnango, nkumwona, vam-
malele nkukangana.
17 Petulo nkuvapungila nkono vanyalale, nkuvahaulila namuna Nang'olo channyu-
mije nnilungu. Nkuvahaulila vakannyaulile Yakobo na vakúkulupila avetu vanji. Anepo
Petulo nkuuka nkuhwena pachinu panji.
18 Uhiku pauchele, avala matiyala vachinnolihija Petulo nkuhwang'anyika ding'ano
na kuyopa, nkutandilika kuujana kuva, chinu ntwani chihumidîle kwa Petulo.
19 Bahi Helode pantahije-tahije Petulo anamwone, nkuvaujauja avala matiyala
vachinnolihija, Helode nkuamulisa vawalalwe. Anepo Helode nkuuka pa Yudeya
nkuhelelekela ku Kaisaliya, nkunaikala aneko.

Kuhwa kwanga Nfalume Helode Agilipa

20 Helode Agilipa átahukana na vanu va ku Tilo na ku Sidoni. Bahi avala vanu va
dimanga adila dimbili nkulundana pamo kwa ntima umo uchinga vahwene vakako-
jane na Helode. Nkutandilika kuvika chinemba hoti na Blasto anavele ntumishi wa
pepi achikulupika wanga Helode. Nkuyuwa mapatano la amani kwa Nfalume Helode

kwa kuva, dimanga dyavo dílisingila kupata vilyo kuhaloka nchilambo changa Nfalume Helode.
21 Bahi liduva limo lyanatandwele Helode nkukamola, áwete dinguo dyake dya chifalume nkuikala pachiteng'u chake cha chifalume nkuva wavahutubila vanu.
22 Avala vanu vanapawije apala nkukuta ding'uto uvantumbuja muti uvachidoni, “Ali lidi nni lya nnungu, likee lidi lyanga munu.”
23 Upala malaika wa Nang'olo nkummwalala Helode kwa kuntenda aliwe na maledo kwa kuva, nanga panantumbyenge Nnungu.
24 Henga Lilove lya Nnungu nkuhalija kuyanjala na vanu vohe nkùkulupila.
25 Banaba na Sauli pavamalidile kukola madengo lanavapelekejije ku Yelusalemu, nkuuka akuno vapapatènè na Yohana uvachinchema Mako.

13

Kutumwa kwa Banaba na Sauli uvanchema Paolo

1 Nnikuwa lya vanu vankulupîla Yesu lya ku Antiyokiya múvele na vanu vanji vanavele manabii na vakúhunda, anevo nni Banaba na Sauli na Simeoni uvachinchema wanapi, na Lukio wa ku Kilene pamo na Manaeni analelewije pamo na Nfalume Helode.
2 Bahi liduva limo pavanavele uvamwabudu Nang'olo na kufunga, Umumu Wanaswe nkuchidoni, “Nguhapulile Banaba na Sauli vakakole madengo lanivachemedile.”
3 Bahi pavamalidile kufunga na kuyuwa, nkuvavikila makono uvavabaliki, nkuvatuma vakakole madengo anelo.

Sauli nawi Banaba vànahubili aneko ku Kiplo

4 Bahi Banaba na Sauli pavatumwije na Umumu Wanaswe, nkuhelela kuhwena ku Seleukiya. Aneko nkukwela mmeli, nkuhwena chisiwa cha ku Kiplo.
5 Pavakamwele imanga ya Salami, nkuvahubilila vanu Lilove lya Nnungu n'ding'ande dya kunnyuwila Nnungu dya Chiyahudi. Aneko vápapatene na Yohana uvanchema Mako anavele ntumishi wavo.
6 Pavapitile nchisiwa chammalele nkuhwika ku Pafo, aneko nkunkoja Nnyahudi yumo anavele nnyavi, lina lyake Bali-Yesu, lina linji Elima, achililambilila kuva nabii.
7 Munu aneyo ávele na chinemba na Segiyo Paolo, nkulu wa chisiwa achila, munu anavele na ding'ano namene. Aneyo Segiyo Paolo nkunchema Banaba na Sauli ing'anya álembela apilikane Lilove lya Nnungu.
8 Henga aneyo nnyavi, uvanchema kwa Chigiliki, Elima, nkulinga kutahukana na Banaba na Sauli wachinga ankumbe ayula nkulu wa chisiwa anakulupile.
9 Bahi Sauli uvachinchema Paolo, akuno aumbajìjwè Umumu Wanaswe nkumpalambahija meho ayula nnyavi.
10 Nkuchidoni, “Wako nni mwana wanga Ibilisi, ùumbele ulamba wa kila namuna na lahakalenge lammalele! Wako nni mmongo wa kila chinu chambone! Indila ya Nang'olo nni muhiu, henga wako ukáleka kulinga kuitimbanga!
11 Hambi pilikanila, Nang'olo àmbekuhukumu, ùmbeputala meho na ukambehulula kuwona nng'anje kwa mahiku fulani.” Upala meho la Elima nkwenda litambwe na lupi, nkutandilika kupamipamila wantaha munu wa kunnodya.
12 Ayula nkulu wa chisiwa palawene anelo, nkùkulupila kwa kuva, ánilakangana mahundo lalapilikene lamwâmba Nang'olo.

Paolo nawi Banaba aneko ku Antiyokiya ya ku Pisidiya

13 Bahi Paolo na avake nkuuka pa Pafo nkukwela mmeli nkuhwena mpaka kuimanga ya Pega ivêle nchilambo cha ku Pamfiliya, aneko Yohana uvanchema Mako nkuvaleka nkuhwena ku Yelusalemu.

14 Henga vanang'o nkuhweneha mwanda wavo kuuka ku Pega mpaka ku Antiyokiya
ya ku Pisidiya. Liduva lya Kuyewelela nkunainjila muing'ande ya kunnyuwila Nnungu,
nkuikala.
15 Pavamalidile kusoma nchitabu cha Sheliya ya Musa na Malemba la manabii,
vakulu va aila ing'ande ya kunnyuwila Nnungu nkuntuma munu yumo kwavo ava-
haulile kuchidoni, “Mmalangavetu, ikàva mùvele na lilove lyohelyo lya kuvahaulila
vanu kwajili ya kuvakamya mitima, vahaulile.”
16 Bahi anepo Paolo nkuimila, nkuvapungila nkono, nkutandilika kulonjela, “Mwenu
mmanu mma pa Isilaeli na mmanu mukávele Mmayahudi, mumweshîmu Nnungu,
pilikanila!
17 Nnungu wa Vaisilaeli ávatandwele anakuluvetu, nkuvatenda vasitawi pavanavele
kuyeni nchilambo cha ku Misili. Aneko Nnungu nkuvalodya kuuka, kwa dimongo
dyake ding'ulu.
18 Pavanavele aneko kulilanga, Nnungu ánivapililila kwa vyaka alubaini.
19 Nnungu pavaondongenge vanu va matawa saba la ku Kanaani, nkuveng'a Vaisi-
laeli anecho chilambo kuva mapala lavo.
20 Anelo lammalele látendeke kwa uhiku wa vyaka myanne na amsini. Bada ya
anelo, Nnungu nkuvavika vaamusi vanavalodidye Vaisilaeli mpaka mmahiku la nabii
Samwili.
21 Anepo Vaisilaeli nkunnyuwa Nnungu aveng'e nfalume, na Nnungu nkuveng'a Sauli
mwanawe Kisi, wa litawa lya Benjamini, aneyo Sauli nkuva nfalume wavo kwa vyaka
alubaini.
22 Nnungu pammusije Sauli, nkun'juha Daudi kuva nfalume wavo. Nnungu mwene
ánihumya ushahidi wachidoni, ‘Nangu nìmmwene Daudi mwanawe Yese kuva nni munu
auvaîla ntima wangu, munu ambelatênda lammalele langulambela latendeke.’
23 Kuhaloka nnukolo lwa munu aneyo, Nnungu ánivapelekejija Vaisilaeli Mpohi ma-
linga chanavaahidite, na aneyo njo Yesu.
24 Yesu kabla akànambitandilika madengo, Yohana ánilongolela hoti unavahubilila vanu
vammalele va Isilaeli valeke masambi na vabatiswe.
25 Yohana pachimalilila madengo lake nkuvahaulila vanu kuchidoni, ‘Mwenu
mùtenda kuva nangu nnani? Nangu nikee aneyo umunnolela. Henga pilikanila, ayula
aîda nnyuma mwangu, nangu wala nikáfala kuntumikila kananga kwa kuhungula
mididi ya vilatu vyake.’
26 Mwenu mmalangavangu, mmanu mma lukolo lwa Iblahimu, na mwenu mmam-
malele mukávele Mmayahudi mumweshîmu Nnungu! Auno ujumbe wa upohi
ùpelekejijwe kwetu hwetu.
27 Kwa kuva, vanu vaikâla pa Yelusalemu na vakulu vao nanga pavanammaite Yesu na
wala nanga pavanamaite malove la Manabii lachihundwa kila Liduva lya Kuyewelela.
Henga vánilatimisa malemba la manabii kwa kunnyukumu Yesu ahwe.
28 Pamo na kuva vakanapete ing'anya ya kunnyukumu kuhwa, nkunnyuwa Pilato
annyukumu kuhwa.
29 Pavamalidile kutenda lammalele lalembwîje kumwamba Yesu, nkunsulupuha
munsalaba, nkunsika munsati uvedwîje nniyanga.
30 Henga Nnungu nkunfufula kuhaloka kwa vanu vahwîle.
31 Kwa maduva lohe nang'e nkuva wavahumila avala vanapapatene navo kuhaloka
ku Galilaya mpaka ku Yelusalemu. Na anevo vanu hambi njo mashahidi vake kwa vanu
va Isilaeli.
32 Na hwetu tùnnyubilila Malove Lambone kuyamba aila ahadi yanavaahidite Nnungu
anakuluvetu.
33 Hambi àniitimisa kwetuhwe tuvadukuluvao, kwa kunfufula Yesu, malinga chiilem-
bwije nchitabu cha Sabuli yavili kuva,

‘Wako ni Mwanangu,
nangu nelo ngùjukile kuva Atatako.’
34 Na kuyamba kufufuka kwanga Yesu uchinga anahwe kavila, Nnungu átangwele kuchidoni,
‘Nìmbemwing'a mwenu dibalaka dyanaswe dya kulisingila, dinnamwahidite Daudi.’
35 Ìnilembwa kavila musabuli inji kuva,
‘Ukambenneka Wanaswe wako akandike munsati.’
36 Bahi Daudi pamalidile kutenda lalalembela Nnungu mmahiku lake, nkuhwa, nkunansika munsati unavedwije nniyanga, uvanavasikile anakuluvake na mmili wake nkukandika.
37 Henga ayula wananfufwile Nnungu, nanga panakandike.
38 Bahi mmalangavangu, hwetu tùvele apano tunnyubilile kuva kupitila ayuno Yesu pàvele kusamehewa masambi lenu.
39 Kila munu ankulupîla Yesu àvalangiwa kuva wambone pameho pa Nnungu, chinu chikáchihululika kutendeka kwa Sheliya ya Musa.
40 Bahi lyongolelange uchinga lanankojange àlalá lavanatangwele manabii kuva,
41 ‘Pilikanila mwenu mutendânga mang'wanyu. Kangana na kuhwa,
kwa kuva, nìmbetenda chinu mmaduva lenu,
chinu chimukambechikulupila,
ata kwapwawa munu ambennyaulîla.’ ”
42 Paolo na Banaba pavanavele nkuhuma muing'ande ya kunnyuwila Nnungu, vanu nkuvayuwa vaide kavila Liduva lya Kuyewelela lichipapâta vakahunde ujumbe uula.
43 Bahi pavamwadilikene, vanu vanavele muing'ande ya kunnyuwila Nnungu Vayahudi vohe pamo na vanu vakávele Vayahudi vanasilimukidile dini ya Chiyahudi nkuva uvampapata Paolo na Banaba. Paolo na Banaba nkupwahika na anevo vanu na kuvakamya mitima uchinga vahwenehe kulolela inema yanga Nnungu.
44 Liduva lya Kuyewelela lipapête, vanu malinga vammalele va imanga aila vániida uchinga vakapilikanile Lilove lya Nnungu.
45 Henga Vayahudi pavaliwene alila likuwa likulu lya vanu nkuva na wiu, anepo nkutandilika kulatahuka na kulahebula malove lalatangwele Paolo.
46 Anepo Paolo na Banaba nkuvayang'ula Vayahudi bila kuyopa, uvachidoni, “Túlembelewa tunnyanjajije Lilove lya Nnungu mwenu hoti. Henga kwa kuva mùnilihita na kulivalangila mmene kuva mwenu mukáfala muumi ukee na ntululilo, bahi hwetu tùvahwenela vanu vakávele Vayahudi.
47 Kwa kuva uvila nni chatuhaulidile Nang'olo,
‘Nìntendile mwenu kuva nng'anje wa vanu vakávele Vayahudi,
uchinga muvapelekejije vanu upohi nchilambo chammalele.’ ”
48 Vanu vakávele Vayahudi pavalapilikene anelo malove nkuhangalala na kuhaula kuva Lilove lya Nang'olo nni lyambone. Na vammalele vanatandolewije vapate umi ukee na ntululilo, nkunkulupila Yesu.
49 Lilove lya Nang'olo nkuyanjala nchilambo achila chammalele.
50 Henga Vayahudi nkuvachonjela kwa vakulu va imanga na kwa vamahe vachieshimika na vachimweshimu Nnungu. Bahi Vayahudi nkuchonjela kubanihwa kwa Paolo na Banaba, nkuvavinganga vauke nchilambo chavo.
51 Bahi Paolo nawi Banaba nkuvakana kwa kupumuna litutunga mmadodo lavo, anepo nkuukananga nkuhwena ku Ikoniyo.
52 Vakuhundwa va ku Antiyokia nkuumbalwa na ihangaladi na Umumu Wanaswe.

14

Paolo na Banaba aneko ku Ikoniyo

1 Bahi akula ku Ikoniyo vátendile muchi chivanatendile ku Antiyokiya. Paolo na Banaba nkuingila muing'ande ya kunnyuwila Nnungu ya Chiyahudi. Anemwo nkuhubili saana na likuwa likulu lya Vayahudi na vanu vakávele Vayahudi nkukulupila.
2 Henga Vayahudi vanahitile kukulupila nkuva uvavachonjela vanu vakávele Vayahudi uchinga vavasunalile alangavao vankulupîla Yesu, Paolo na Banaba.
3 Bahi Paolo na Banaba nkuikala aneko kwa mahiku lohe uvahubili kwajili ya Nang'olo bila kuyopa. Na Nang'olo nkuveng'a dimongo dya kutenda vimaiho na masaibu. Na kwa indila aneyo Nang'olo ánimaiha kuva ujumbe wake uvachitanga kuyamba inema yake úvele muhiu.
4 Vanu va imanga aneyo nkuyavanyika, vanji nkuyambukilana na Vayahudi, na vanji nkuva m'bali wa mitume.
5 Vanu vakávele Vayahudi na Vayahudi pamo na vakulu vao nkutaha indila ya kuvatendela mitume lahakalenge na kuvawalala kwa kuvayalangila mayanga.
6 Paolo na Banaba pavamaite anelyo nkutukutila chilambo cha Likoniya muimanga ya Lista na Debe na sehemu dinji dya nnyenje.
7 Aneko nkuva uvahweneha uhubili Malove Lambone.

Paolo na Banaba aneko ku Lista na ku Debe

8 Aneko ku Lista kúvele munu yumo analamele madodo kutandikila nnitumbo lya anyokwe. Na wala nanga pachihulula kuhwena.
9 Munu aneyo nkuva wampilikanila Paolo pachitanga Malove la Nnungu, Paolo nkumpalambahija meho nkumwona kuva àvele na ing'ulupa ya kulamya.
10 Paolo nkunonoha lidi wachidoni, “Imila kwa madodo lako!” Upala ayula munu nkuimila nkutandilika kuhwena-hwena.
11 Mmuluku wa vanu pavalawene àlalá lalatendile Paolo, nkunonoha lidi kwa luga yavo ya Chilikoniya uvachidoni, “Milungu ìnitusulupukila malinga nfano wa vanu!”
12 Nkunchema Banaba lina Sewu, lina lya nnungu wavo, na Paolo nkunchema Heme, lina lya nnungu wavo yunji kwa kuva, Paolo njo anavele nkútangola nkulu.
13 Bahi kuhani wa ing'ande ya nnungu wavo Sewu inavele kunyenje kadiki na imanga, nkuida na magogoma la ding'ombe na mauwa muyo mwa nnango wa kuinjilila. Áidile na vitukutuku anevyo kwa kuva nang'e pamo na likuwa lya vanu válembela vavahumije avala mitume sadaka ya anyama vasinjîjwe.
14 Henga Banaba na Paolo pavalapilikene anelo lavachichivatende nkupwapulanga dinguwo dyavo, kulanguja kulekana na anelo. Nkupiyanya kuhwena ching'ati likuwa lya vanu, nkunonoha lidi uvachidoni,
15 “Mwenu mmanu, mwadachi mùtenda uchocho? Hwetu nni tuvanu chihi muchi mwenu, hwetu tùnnyubilila mwenu malove lambone kuva muleke kulisingila vitukutuku avino vikáfala na munnaukile Nnungu avêle na umi, Nnungu aumbîle kulihunde na chilambo na bahali na vyammalele vipwawîje nkati mwake.
16 Mmaduva lapitîle Nnungu ánivaleka vanu va vilambo vyammalele vatende chivachilembela.
17 Henga Nnungu akanalekile kulilanguja kwa kuvatendela vitukutuku vyambone, wavatonyela imbula kuhaloka muha na kumwing'a mwenu mavuno kwa mahiku lake na kuveng'a chakulya chohe na kuiumbaja mitima yenu ihangaladi.”
18 Pamo na malove anelo la mitume, henga ínikamajanga namene kuvadivila avala vanu vanavahumije sadaka.

19 Henga pávele Vayahudi vanji vanakamwele kuhaloka ku Antiyokiya na ku Ikoniyo, nkuvakumba vanu valilunde m'bali wavo, nkumpanya Paolo mayanga na kunkwekweleha mpaka pawelu imanga uvatenda kuva ànihila.

20 Henga vakuhundwa va Yesu pavakojene na kun'dinguka Paolo, nang'e nkutakatuka nkuhwena kumanga. Liduva lipapête, nang'e pamo na Banaba nkuhwena ku Debe.

Paolo na Banaba vàuya ku Antiyokiya ya Siliya

21 Bahi Paolo na Banaba nkuyanjaja Malove Lambone paimanga ya ku Debe na kuvapata vakuhundwa vohe. Anepo nkutenda mwanda wa kuuya mpaka ku Lista na ku Ikoniyo na ku Antiyokiya ya ku Pisidiya.
22 Aneko nkuva uvavadenga vakuhundwa na kuvakamya mitima uchinga vahwenehe kuikamulila ing'ulupa yavo. Uvavahaulila kuchidoni, "Tùlembelewa tuingile mu Ufalume wa Nnungu kwa kupitila tabu dyohe."
23 Paolo na Banaba nkuvatandola vasele kwa kila likuwa lya vanu vankulupîla Yesu, na kwa kuyuwa pamo na kufunga, nkuvavika kwanga Nang'olo uvachilisingila, uchinga avalolihije.
24 Bada ya kupita nchilambo cha ku Pisidiya, nkuhwika chilambo cha ku Pamfiliya.
25 Pavamalidile kutanga Malove la Nnungu aneko ku Pega, nkuhelelekela ku Ataliya.
26 Pavaukile ku Ataliya nkukwela mmeli nkuhwena ku Antiyokiya ya ku Siliya, aneko njo kuvanavavikile kwanga Nnungu uchinga valolihijwe kwa inema yake ing'anya ya madengo lavamalidile hambi kukola.
27 Pavahwikile aneko ku Antiyokiya, nkulichema likuwa lya vanu vankulupîla Yesu, nkuvahaulila habali dya vitukutuku vyammalele vyatendile Nnungu kupitila vanang'o na namuna Nnungu chavachimulidile nnango vanu vakávele Vayahudi uchinga navanang'o vapate kukulupila.
28 Na aneko ku Antiyokiya nkuikalanga maduva lohe pamo na avala vakúkulupila.

15

Lukumbi aneko ku Yelusalemu

1 Bahi vanu vanji va ku Yudeya nkuhwena ku Antiyokiya, nkutandilika kuvahunda avala vakúkulupila uvachidoni, "Mwenu mukànayaluke malinga chiilaijije Sheliya yanga Musa mukambepohwa."
2 Bahi Paolo na Banaba nkutahukana na anevo vanu kuyamba chinu anecho. Anepo vakúkulupila vanji nkuntandola Paolo na Banaba pamo na vanu vanji vahwene ku Yelusalemu vakalonjele na mitume na vasele va alila likuwa lya vakúkulupila, kwamba malove anelo.
3 Bahi likuwa lya vanu vankulupîla Yesu lya ku Antiyokiya nkumpanganiha Paolo na Banaba, na vanang'o pavachipita chilambo cha Foinike na Samaliya nkuva uvavahaulila vanu vanji namuna vanu vakávele Vayahudi chivannaukidile Nnungu. Habali aneyo nkuvahangaladya namene vakúkulupila vammalele.
4 Pavakamwele ku Yelusalemu, likuwa lya vanu vankulupîla Yesu na mitume na vasele va likuwa lya vakúkulupila nkuvakalibisa, na vanang'o nkuvahaulila lammalele lalatendile Nnungu kupitila vanang'o.
5 Henga vakúkulupila vanji va nchama cha Mafalisayo vániimila nkuchidoni, "Vanu vakávele Vayahudi lasima vayaluke na kuikamula Sheliya yanga Musa."
6 Anepo mitume na vasele va likuwa lya vakúkulupila nkukojana pamo uchinga valonjelele habali aneyo.
7 Bada ya kutenda mwaha nkulu, Petulo nkuimila nkuchidoni, "Anung'unuvangu, mwenu mùnimala kuva, anepo patandi Nnungu áningutandola mmwenu uchinga nguhubili Malove Lambone kwa vanu vakávele Vayahudi uchinga vapate kupilikana na kukulupila.
8 Nnungu aimaîte mitima ya vanu ánimaiha kuva ànivakubali vanu vakávele Vayahudi kwa kuveng'a Umumu Wanaswe muchi chatwing'ile hwetu.

9 Nnungu nanga panabagwile kati yetu na vanang'o, nang'e ániihahula mitima yavo
kwa kuva váninkulupila.
10 Hambi mwadachi mùnninga Nnungu kwa kuvatika vakúkulupila misigo ivakanahul-
wile kuinyakula anakuluvetu kananga hwetu tuvene?
11 Ìnave uchocho, kwa kuva, hwetu pamo na vanang'o tuvammalele tùnakulupila kuva
tùpohwa kwa inema yanga Nang'olo Yesu."
12 Likuwa lyammalele nkunyalalika akuno uvavapilikanila Banaba na Paolo
pavachivahaulila kuyamba vimaiho na masaibu lalatendile Nnungu kupitila vanang'o
muvanu vakávele Vayahudi.
13 Pavamalidile kulonjela, Yakobo nkuchidoni, "Alangavangu, ngupilikanile!
14 Petulo ànituhaulila namuna Nnungu chahusike kwa mwanda ntandi kwa kulitan-
dolela vanu kuhaloka muvanu vakávele Vayahudi uchinga vààve vanu vake.
15 Na chinu anecho chìlandana na malove alano la manabii lalembwîje Mmalemba
Lanaswe kuva,
16 'Bada ya kupita mambo alano nìmbeuya,
na nangu nìmbeuimija kavila ufalume wanga Daudi uyangwîke.
Nìmbeudenga na kuuimija kavila aula uyangwîke,
17 uchinga vanu vanji vammalele vantahe Nnungu Nang'olo
chalumo na vanu vammalele vakávele Vayahudi univachemile vààve vang'une.
Anelo njo lalatangwele Nang'olo Nnungu, avitênda vitukutuku anevyo,
18 vímaikane kutandikila kala.'
19 Nangu ngwòna kuva tunavakambyekambye vanu vakávele Vayahudi vannaukîla
Nnungu.
20 Henga tùlembelewa tuvalembile kwa kuvahaulila kuva valinyemye na vilyo vi-
valangîwa kuva najisi ing'anya ya kuhumywa sadaka kudisanamu na valinyemye na
umalaya na vanavalye anyama vadilihîjwe na wala vanalye myadi.
21 Kwa kuva, kutandikila machedo Sheliya yanga Musa ínahubiliwa kila imanga
na ínasomwa kila Liduva lya Kuyewelela n'ding'ande dyammalele dya kunnyuwila
Nnungu."

Baluwa itumwîje kwa vakúkulupila vakávele Vayahudi

22 Mitume na vasele va likuwa lyammalele lya vanu vankulupîla Yesu lya ku
Yelusalemu nkwamula kuvatandola vanu nnikuwa lyavo, nkuvatuma ku Antiyokiya
pamo na Paolo na Banaba. Bahi nkuntandola Yuda uvanchema Balisaba na Sila. Vanu
anevo vavili vávele vakúlodya nnikuwa lya vanu vankulupîla Yesu.
23 Nkuveng'a baluwa ilembwîje uvila, "Baluwa aino ìhaloka kwetuhwe mitume pamo
na vasele va likuwa lyetu apano pa Yelusalemu, hwetu tujukîle kuva tuvakukulupila
avenu. Hwetu tùnsalimilanga mwenu mmakukulupila avetu mukávele Mmayahudi,
muvêle muimanga ya ku Antiyokiya na nchilambo cha ku Siliya na cha ku Kilikiya.
24 Tùnipilikana kuva vanu fulani vaukîle akuno kwetu bila ulaijwa na hwetu,
vàninkambyakambya kwa malove na kuntayanga lipamba.
25 Hambi, tuvammalele tùnipatana kuvatandola vanu na kuvatuma kwenu mwenu
pamo na nnung'unwetu Banaba na Paolo,
26 vauhumîje umi wavo kwajili ya kuntumikila Nang'olo wetu Yesu Kilisto.
27 Bahi tùntuma Yuda na Sila kwenu mwenu, na anevo vachivamaihe kwa malove lavo
kuyamba alano latulembile.
28 Bahi ìninkatapalila Umumu Wanaswe pamo na hwetu kuva tunantikange nsigo unji
nkulu ikànave chihi mambo alano la muhimu,
29 munalye vyakulya vihumîjwe sadaka kudisanamu na wala munalye myadi na
wala munalye anyama vadilihîjwe na mulinyemye na umalaya. Mùmbetenda saana
mukàlinyemya na mambo anelo. Tùnnembelela kila lyambone!"

30 Bahi anevo vajumbe nkuhweneng'ana ku Antiyokiya. Aneko nkuvachema vakúkulupila vammalele nkuveng'a aila baluwa.
31 Pavasomile aila baluwa, nkuhangalala ing'anya ya malove la kuvakamya mitima lalembwîje m'baluwa aneyo.
32 Bahi kwa kuva Yuda na Sila vávele manabii, nkulonjela na vakúkulupila avao kwa kuvakamya mitima na kuvadenga muing'ulupa.
33-34 Pavaikele aneko ku Antiyokiya kwa maduva fulani, vakúkulupila avao va aneko nkuvalaila na kuvalembelela amani uchinga vahwene kwa avala vanavatumile.*
35 Paolo na Banaba pamo na vanu vanji vohe nkuisalila ukoko ku Antiyokiya kwa maduva fulani, uvahùndà na kuyanjaja lilove lyanga Nang'olo.

Kuhapukana kwa Paolo na Banaba

36 Bada ya maduva fulani, Paolo nkunnyaulila Banaba kuchidoni, “Tuuyile kila imanga ituyanjajije Lilove lyanga Nang'olo, tukavalole vakúkulupila avetu chivaendelela.”
37 Banaba álembela vapapatane na Yohana uvanchema Mako.
38 Henga Paolo nanga panalembedile kupapatana na Mako ing'anya Mako ánivaleka alumi Paolo na Banaba akula ku Pamfiliya na kuhita uhweneha unakola navo madengo.
39 Bahi nkutahukana namene mpaka kuhapukana. Banaba nkuntwala Mako nkukwela meli nkuhwena ku Kiplo.
40 Henga Paolo nkutandola kupapatana na Sila, na vakúkulupila avake nkunkabisi Paolo kwa Nang'olo uchinga anchunge.
41 Nkupitila nchilambo cha ku Siliya na cha ku Kilikiya walakamya mitima makuwa la vanu vankulupîla Yesu.

16

Timoseo àlundana pamo nawi Paolo na Sila

1 Bahi Paolo nkuhwena ku Debe, na paukile aneko nkunahwika ku Lista aneko kúvele nkuhundwa yumo uvachinchema Timoseo. Anyokwe ávele Nnyahudi ankulupîla Yesu, henga atatake ávele N'giliki, vanu vakáyaluka.
2 Vakúkulupila avake va ku Lista na ku Ikoniyo vánnombolela lambone Timoseo.
3 Paolo álembedile apapatane na Timoseo mmwanda wake, bahi nkunnyalula. Áninnyalula kwa kuva, Vayahudi vachiikâla apala vánimala kuva atatake Timoseo ávele N'giliki.
4 Pavachipita n'dimanga dyammalele nkuva uvavahaulila vakúkulupila malaijo lavahumije mitume na vasele va likuwa lya vanu vankulupîla Yesu va ku Yelusalemu, na kuvahimya valakamulihe.
5 Bahi makuwa la vanu vankulupîla Yesu nkuhalija kuhwinga muing'ulupa na vanu nkuyenjejeka kila liduva.

Paolo àlona maono la kuchemwa kuhwena ku Makedoniya

6 Kwa kuva Umumu Wanaswe nanga panavahululihije kutanga Lilove lya Nnungu nchilambo cha Asiya, bahi Paolo na avake nkupita nnipalu lya ku Filigiya na ku Galatiya.
7 Pavahwikile nnipalu lya ku Misiya na ku Bisiniya, nkulinga kuingila ku Bisiniya, henga Umumu wanga Yesu nanga panavahululihije.
8 Bahi nkupita ku Misiya nkunahwika kuimanga ya Tolowa.

* **15:33-34** Mmalemba lanji la kala lakulupîka namene, malove alano lahaûla kuva, “Henga Sila áamwile kuisalila ukwoko,” lakapali.

9 Chilo, Paolo nkulona maono, ámmwene munu yumo wa ku Makedoniya aimidìlè
muyo mwake wannyuwa namene wachidoni, “Yomboka uide akuno ku Makedoniya
ukatuyangate.”
10 Bahi Paolo palawene anelo maono, hwetu nkupiyanya kulipanganiha, nkuuka kuh-
wena ya ku Makedoniya, kwa kuva túnimala kuva Nnungu ànituchema tukavahubilile
Malove Lambone.

Lidiya ànkulupila Nang'olo

11 Bahi hwetu nkukwelanga mmeli, nkuuka pa Tolowa, nkuhwena mwalehu mpaka
ku Samotalake, na liduva lipapête nkuhwika ku Neapoli.
12 Patuukile aneko, nkuhwena ku Filipi, imanga ing'ulu nchilambo cha ku Make-
doniya, imanga ivachiikala laiya va Chiloma. Hwetu nkuikalanga muimanga aneyo
kwa maduva kadiki.
13 Liduva lya Kuyewelela túnihuma muimanga aneyo nkuhwena pepi na muto fulani,
pachinu patunaloledile kuva tuchitupate wasa wa kunnyuwa Nnungu. Túniikala,
nkulonjela na vamahe vanakojene pachinu anepo.
14 Nnikuwa lya avala vanu vachitupilikanila, ápwawije mmahe yumo uvanchema
Lidiya wa imanga ya Tiyatila. Mmahe aneyo ásumisa dinguwo dya zambalau digalîka
namene na ánamweshimu namene Nnungu. Nang'olo ániuhungula ntima wanga Lidiya
uchinga apwechele malove lachitangola Paolo.
15 Anepo nang'e pamo na vanu va nng'ande mwake nkubatiswa. Nang'e nkutuyuwa
namene wachidoni, “Ikàva mùnakubali kuva, muhiu nangu ànìnkulupila Nang'olo, bahi
idang'ana muikalange nng'ande mwangu.” Nkutuyuwa namene tukubali.

Paolo na Sila nnilungu

16 Liduva limo, patuchihwena pachinu pakunnyuwila Nnungu, tukojene na mwali
yumo ntumwa, anavele na nanndenga achinnyululiha kulauja. Mwali aneyo áveng'a
anang'olo vake dihela dyohe kwa dihango dyake.
17 Bahi mwali aneyo nkuva wannondola Paolo na hwetu, wataya lwasu wachidoni,
“Vanu avano nni vatumishi vanga Nnungu Nkulu. Vànnyubilila mwenu indila ya upohi.”
18 Aneyo mwali nkuva watenda uchocho kwa maduva lohe. Kuntulululilo, Paolo
nkutunuuka, nkulauka na kunnyaulila ayula nanndenga kuchidoni, “Nìkuamulisa kwa
mamulaka la lina lya Yesu Kilisto, mmuke ayuno munu!” Upala ayula nanndenga
nkummuka.
19 Anang'olo va ayula mwali ntumwa pavawene kuva lilolelo lyavo lya kuhweneha
kupata dihela lìnihila, nkuvakamula Paolo na Sila, nkuvakululuha mpaka muyo mwa
vakulu, nnukumbi luvêle kusakoni.
20 Pavavahwikihije kwa vakulu va Chiloma, nkuvasitaki uvachidoni, “Vanu ava nni
Vayahudi na vàtenda timbwili muimanga yetu.
21 Na vàhunda mihambo itukaluhusiwa hwetu laiya tuva Chiloma kuikubali na kui-
tenda.”
22 Bahi likuwa lya vanu vanavele apala nkuvahapatanila Paolo na Sila, na avala
vakulu nkuamulisa vavaulange dinguwo Paolo na Sila na kuvasulubula.
23 Pavamalidile kuvasulubula namene nkuvataya nnilungu, nkunnaija nkulu wa
lilungu avalolihije saana.
24 Palaijijwe uchocho, ayula nkulu wa lilungu nkuvataya nchumba cha nkati na
kuvahunga madodo lavo kwa mbao ya kuvahungila vanu.
25 Ching'ati chilo, Paolo na Sila nkuva uvannyuwa Nnungu na kwimba dihimu dya
kunnombolela Nnungu akuno vafungwa vanji uvavapilikanila.
26 Upala, nkuhumila nndengendo nkulu wa chilambo mpaka nsingi wa lilungu
nkutikinyika. Upala, milango ya lilungu nkuchimuka na vihungo vivanahungwije
vafungwa vammalele nkuhunguka.

27 Ayula nkulu wa lilungu nkutakatuka, pawene milango ivèlè mwandu, nkuhalamola upanga wake uchinga aliwalale kwa kuva átenda kuva vafungwa vànitaloka.
28 Henga Paolo nkunonoha lidi wachidoni, “Unaliwalale kwa kuva hwetu tuvammalele tùvele apano!”
29 Ayula nkulu wa lilungu nkuyuwa vampelekejije chibatali, nkupiyanya kuingila nchumba cha lilungu, nkutindivala malundi muyo mwa Paolo na Sila akuno watetemela.
30 Anepo nkuvahumya pawelu, nkuvauja kuchidoni, “Anang'olo vangu, ngutende dachi uchinga ngupohwe?”
31 Nkunnyang'ula kuchidoni, “Nkulupile Nang'olo Yesu uchiupohwe, wako pamo na vanu vammalele va nng'ande mwako.”
32 Anepo nkunnyubilila Lilove lya Nang'olo pamo na vanu vammalele va nng'ande mwake.
33 Uhiku uula nkulu wa lilungu nkuvatwala, nkuvahahula vilonda vyavo, anepo nang'e pamo na vanu vammalele va nng'ande mwake nkubatiswa.
34 Anepo nkumpelekeja Paolo na Sila nng'ande mwake na kuveng'a chakulya. Nang'e nkuhangalala namene ing'anya nang'e pamo na vanu vammalele va nng'ande mwake vankulupidile Nnungu.
35 Ulyamba wake, avala vakulu nkuvatuma vakulu va matiyala vao kwa ayula nkulu wa lilungu vakannyaulile kuchidoni, “Vachimulile avala vanu.”
36 Ayula nkulu wa lilungu nkunnyaulila Paolo aila habali wachidoni, “Vakulu vàlaijije kuva nikuchimulile wako pamo na Sila. Hambi mùnahulula kuukananga. Bahi hweneng'ana chihi kwa amani.”
37 Henga Paolo nkuvayang'ula avala vakulu va matiyala kuchidoni, “Ati chani? Vànitupanya muyo mwa vanu bila kutusitaki na kutuhoji, nkututaya nnilungu ikànava hwetu nni laiya va Loma. Mwadachi hambi vàmbetuhumya nnilungu kwa sili? Ikáhululika! Vaidang'ane vene vakatuchimulile!”
38 Avala vakulu va matiyala nkuuyang'ana, nkunavahaulila vakulu malove anelo. Vanang'o pavapilikene kuva Paolo na Sila nni laiya va Loma nkuyopa namene.
39 Bahi avala vakulu nkuhwena unavayuwa Paolo na Sila vavasamehe, nkuvahumya nnilungu na kuvayuwa vauke paimanga aneyo.
40 Paolo na Sila pavahumile nnilungu, nkuhwena kukaya kwanga Lidiya. Aneko nkukojana na vakúkulupila avao, nkuvakamya mitima, anepo nkuukananga.

17

Paolo na Sila aneko ku Sesalonike

1 Pavapitile ya ku Amfipoli na ku Apoloniya, nkunahwika ku Sesalonike kunavele ing'ande ya kunnyuwila Nnungu ya Vayahudi.
2 Malinga chiunavele nnyambo wake, Paolo nkuingila amula muing'ande ya kunnyuwila Nnungu na kwa Maduva matatu la Kuyewelela nkuva waujana navo kuyamba Malemba Lanaswe.
3 Ánivaelesa na kumaiha kuva Kilisto ánilembelewa abanihwe na kufufuka. Nkuvahaulila kuchidoni, “Ayu Yesu uninnyaulila mwenu habali dyake njo Kilisto atandolwejîje na Nnungu.”
4 Bahi Vayahudi vanji na likuwa likulu lya Vagiliki vachimweshîmu Nnungu pamo na vamahe vohe vachiheshimîka paimanga aneyo, vammalele nkunkulupila Yesu na kulundana pamo na Paolo na Sila.
5 Henga Vayahudi vanji nkuva na wiu, nkuhwena kusakoni nkuvatwala vanu vamavelu vatênda lahakalenge, nkuva likuwa. Anepo nkutaya timbwili paimanga. Nkuhavila ing'ande yanga Yasoni uvantaha Paolo na Sila uchinga vavapelekeje pawelu pavêle likuwa lya vanu.

6 Henga pavavakohije, nkunkukuluha Yasoni pamo na vakúkulupila avake muyo
mwa vakulu va imanga, nkutaya lwasu uvachidoni, “Avano vanu vàtendile timbwili
pachilambo pammalele na hambi vàvele apano.
7 Yasoni ànivakalibisa nng'ande mwake. Vanu anevo vammalele vàtindana na amuli ya
Nfalume wa Loma,* vàhaula kuva pàvele nfalume yunji uvanchema Yesu.”
8 Pavapilikene malove anelo, likuwa lyammalele lya vanu pamo na vakulu va imanga
nkuchonjewa kutaya timbwili.
9 Vakulu va imanga pavannipisije dihela Yasoni pamo na avake, nkuvaleka vahwene.

Paolo na Sila aneko ku Beloya

10 Chilo uchila, vakúkulupila avao nkumpelekela Paolo na Sila ku Beloya. Pavahwikile
aneko, nkuhwena kuing'ande ya kunnyuwila Nnungu ya Vayahudi.
11 Vanu va ku Beloya vávele vakúpilikaniha saana kupunda avala va ku Sesalonike.
Vánipwechela aula ujumbe kwa hamu ing'ulu. Nkuva uvaloleha saana Malemba
Lanaswe kila liduva, uchinga vamale kuva àlalá lavatangola anga Paolo na Sila nni
muhiu.
12 Bahi Vayahudi vohe na vamahe va Chigiliki vachiheshimîka apala paimanga pamo
na valume vohe va Chigiliki, vammalele vánikulupila.
13 Henga avala Vayahudi va ku Sesalonike pavapilikene kuva Paolo àtanga Lilove
lyanga Nnungu aneko ku Beloya, nkuhwena ku Beloya, nkuvakumba vanu na kuva-
chonjela makuwa la vanu kutaya timbwili.
14 Anepo vakúkulupila avake nkumpelekela Paolo pwani, henga Sila na Timoseo
váisalidlile ku Beloya.
15 Avala vanu vanampelekedile Paolo vápite pamo na nang'e mpaka ku Asene. Aneko
nkuuya na malaijo kuhaloka kwanga Paolo kuva, Sila na Timoseo vatende kila lihululîka
vapiyanye kunnondola.

Paolo aneko ku Asene

16 Bahi Paolo panavele nkuvalinda alumi Sila na Timoseo aneko ku Asene, nkunchima
namene muisungu pawene namuna aila imanga chiiombele disanamu dya milungu.
17 Bahi nkuva wajadiliana na Vayahudi muing'ande ya kunnyuwila Nnungu pamo
na vanu vakávele Vayahudi vamweshîmu Nnungu. Na kila liduva ájadiliana na vanu
vachikojâna navo kusakoni.
18 Vakúhunda vanji va mahundo la Vaepikuleo na mahundo la Vastoiko vánitahukana na
Paolo. Vanji nkuva uvachidoni, “Ayu munu wa liloko àlinga kutangola chinu ntwani?”
Vanji nkuchidoni, “Àonekana kuva àhubili habali dya milungu ya chiyeni.” Vátangwele
malove anelo ing'anya Paolo áhubili habali dyambone kunnyamba Yesu na kuyamba
ufufulo.
19 Bahi nkuntwala Paolo, nkumpelekeja ku lukumbi lukulu lwa aila imanga
luvachema Aleopago, nkunnyaulila kuchidoni, “Hwetu tùlembela tumale mana la
mahundo alano lahambi luhunda.
20 Wako ùida na mambo mayeni mmakutu letu. Hambi hwetu tùlembela tumale alano
mambo làyamba chani.”
21 Kwa kuva, vanu va pa Asene na vanu vanji vayeni vachiikâla anepo vakanatamwije
kutenda chinu chohecho, ila kutanga mambo anelo na kupilikanila mawaso lahambi.
22 Bahi Paolo nkuimila muyo lukumbi lwa Aleopago, nkuchidoni, “Mwenu mmanu
mma pa Asene! Kwa namuna yoheyo aneyo, nangu ngwòna kuva mwenu nni mmanu
muditâmwa namene habali dya dini.
23 Kwa kuva, panichiongaonga paimanga yenu, unguloleha saana, níviwene vituku-
tuku vyenu vimuviabudu, na níchiwene chitala chenu chimo valembìlè kuva, ‘KWA

* **17:7** Nsitali auno ùlembwije Kaisali, kuyamba lina lya cheo cha Nfalume nkulu wa Loma.

NNUNGU AKÁMAIKANA.’ Bahi aneyo Nnungu umunnyuwa manganya bila kummala njo
ungunnyaulila mwenu habali dyake.
24 Nnungu achiumbîle chilambo na vyammalele vipawîje, nang'e njo Nang'olo wa
kulihunde na pachilambo, nanang'e akáikala n'ding'ande dya Nnungu didengwîje na
makono la vanu.
25 Wala nanga patumikiwa kwa makono la vanu kuva muchi nang'e chìnipwawa
chalembela, kwa kuva, nang'e njo avêng'a vanu umi, na kuvahululiha kupumula pamo
na kuveng'a kila chinu.
26 Kutandilika na munu yumo, Nnungu ávaumbile vanu va vilambo vyammalele
uchinga vaikale pachilambo chammalele. Na kabla akànambiumba, Nnungu ániamula
mahiku na pachinu pavambeikala.
27 Átendile uchocho uchinga vanu vantahe Nnungu ikànava kwa kupamapama, henga
vapate kumwona. Na nni muhiu kuva, Nnungu nanga pava kulehu na munu woheyo
muhwetu.
28 Malinga chatangwele munu yumo kuchidoni,
‘Kwa kulundana nawi nang'e tuva na umi,
tùnalihululila na tùvachinkupwawa!’
Malinga chivatangwele adihimu vanji kuva,
‘Hwetu tuvammalele nni tuvana vake.’
29 Bahi kwa kuva hwetu nni tuvana tuva Nnungu, tukálembelewa tutende kuva Nnungu
àvele muchi sanamu ikatapajîjwe kwa zahabu au dimiya au liyanga, vitukutuku vikata-
pajîjwe kwa ufundi na ding'ano dya vanu.
30 Bahi mahiku àlalá la ungamala, Nnungu ánalapililila masambi la vanu, henga vino
àvalaija vanu vammalele va kila pachinu valekange masambi.
31 Kwa kuva, ànilivika liduva lyambevahukumu vanu va pachilambo chammalele
kwa haki kupitila kwanga munu yumo wantandwele uchinga ahukumu. Nnungu
ànivamaiha vanu vammalele chinu achino kwa kunfufula munu aneyo kuhaloka kwa
vanu vahwîle!”
32 Bahi pavampilikene Paolo watangola kwamba kufufuka kwa vanu vahwîle, vanu
vanji nkuntendele mang'wanyu, henga vanji nkuchidoni, “Tùlembela tukupilikane
kavila utangòlà kuyamba chinu achino.”
33 Anepo Paolo nkuuka, nkuvaleka.
34 Henga vanu vanji nkulundana pamo na Paolo na kukulupila. Na vanu vanap-
wawije nnikuwa anelyo lya vanu vanakulupidile nni Diyonisiyo anavele n'jumbe wa
Lukumbi Lukulu luvachema Aleopago, na mmahe yumo uvanchema Damali pamo na
vanu vanji vohe.

18

Paolo aneko ku Kolinso

1 Bada ya anelo, Paolo nkuuka pa Asene nkuhwena ya ku Kolinso.
2 Aneko nkunankoja Nnyahudi yumo lina lyake Akila, mwenedi wa ku Ponto. Aneyo
Akila pamo na n'jawe uvanchema Pilisila, vákamwele mmaduva ulolo kuhaloka ku
Italiya, ing'anya Nfalume wa Loma uvanchema Kilaudiyo ávalaijije Vayahudi vammalele
vauke muimanga ya Loma. Na Paolo ápite unavalola,
3 na kwa kuva vanang'o vávele akútota dihema muchi nang'e, Paolo nkuva waikala
kwavo akuno uvakola madengo.
4 Kila Liduva lya Kuyewelela, Paolo nkuva watenda navo lilonji muing'ande ya
kunnyuwila Nnungu walinga kuvauta Vayahudi na Vagiliki.
5 Bahi pakamwele Sila na Timoseo kuhaloka ku Makedoniya, Paolo nkutandilika
kuutumila uhiku wake wammalele kwa kuhubili, wavamaiha Vayahudi kuva, muhiu
Yesu njo Kilisto.

6 Henga Vayahudi pavantahwike na kutandilika kuntangolela malove lahakalenge,
nang'e nkuliula kwa kupumunanga litutunga n'dinguwo dyake muyo mwavo wachi-
doni, “Hukumu ya asabu yenu ììve kwenu mmene! Nangu nikambekwambika ing'anya
yenu mwenu, na kutandikila hambi nìmbehwena kwa vanu vakávele Vayahudi.”
7 Bahi Paolo nkuhuma, nkuhwena unaikala kuing'ande ya munu yumo akanavele
Nnyahudi achimweshîmu Nnungu, lina lyake Tito Yusto, na ing'ande yake ívele pepi na
aila ing'ande ya kunnyuwila Nnungu.
8 Kilispo, nkulu wa aila ing'ande ya kunnyuwila Nnungu, nang'e nkunkulupila
Nang'olo pamo na vanu vammalele va nng'ande mwake. Vakolinso vohe pavapilikene
malove la Paolo, nkukulupila na kubatiswa.
9 Liduva limo nachilo, Nang'olo nkunnyaulila Paolo mmaono kuchidoni, “Unayope,
wako hweneha chihi kutangola wala unanyalale,
10 kwa kuva, nangu nimwene ngùvele pamo na wako. Na wala nanga munu woheyo
ambehulûla ukuhavila na kukutendela lahakalenge, kwa kuva, apano pamanga pàvele
vanu vohe vavêle m'bali wangu.”
11 Bahi Paolo nkuikala aneko wavahunda Lilove lya Nnungu kwa chaka chimo na
myedi sita.
12 Henga Galiyo panavele nkulu wa chilambo cha Akaya, Vayahudi vánilundana na
kunnyapatanila Paolo, nkunkamula na kumpelekeja kulukumbi.
13 Nkunsitaki uvachidoni, “Munu ayuno àvakumba vanu vámwabùdù Nnungu kwa
indila itindâna na sheliya.”
14 Bahi Paolo pachichiatandilike kutangola, Galiyo nkuvahaulila Vayahudi kuchidoni,
“Kuikavele umunsitaki ing'anya ya kutenda likosa au kutenda lahakalenge, mukaniva
na ing'anya ya kupilikanwa.
15 Henga kwa kuva nni matahukano chihi kuyamba malove na malina na sheliya
yenu, bahi malilana mwenu mmene. Nangu nikátamwa kuva nkúhumu wa vitukutuku
anevyo!”
16 Bahi Galiyo nkuvavinganga nnukumbi.
17 Anepo Vayahudi vammalele nkunkamula Sosisene anavele nkulu wa ing'ande ya
kunnyuwila Nnungu, nkumpanya upala palukumbi. Henga Galiyo nanga panajalite
mambo anelo.

Paolo àuya ku Antiyokiya ya Siliya

18 Paolo nkuikala aneko ku Kolinso kwa maduva lohe. Anepo nkulailana na avake
vankulupîla Yesu, nkuhwena ku Kenkileya, aneko Paolo nkumowa linolo ing'anya
ánitimisa nasili yanavikile muyo mwa Nnungu. Anepo nkukwela mmeli ihwêna nchil-
ambo cha ku Siliya akuno apapatènè na Pilisila na Akila.
19 Pavahwikile ku Efeso, Paolo na avake nkusulupuka, Paolo nkuvaleka avake Pilisila
na Akila. Nang'e nkuhwena kuing'ande ya kunnyuwila Nnungu, nkuva watenda lilonji
na Vayahudi.
20 Pavannyuwite aikale navo kwa maduva lohe namene, nang'e nanga panalembe-
dile.
21 Henga panavele nkuuka, nkuvahaulila kuchidoni, “Nnungu akàtamwa, nguchin-
guide kavila.” Anepo nkukwela mmeli nkuuka pa Efeso.
22 Pahwikile ku Kaisaliya, nkuhwena ku Yelusalemu unalisalimila likuwa lya vanu
vankulupîla Yesu. Paukile anepo nkuheleleke ku Antiyokiya.
23 Nkuikala aneko kwa maduva kadiki, paukile anepo nkuva wapita n'dimanga
dya chilambo cha Galatiya mpaka chilambo cha ku Filigiya, wavakamyanga mitima
vakuhundwa.

Apolo aneko ku Efeso na ku Kolinso

24 Bahi Nnyahudi yumo lina lyake Apolo, mwenedi wa ku Alekisandiliya, nkukamola pa Efeso. Aneyo ávele munu amaîte kulonjela saana na alamaîte saana Malemba Lanaswe.
25 Munu aneyo ánihundwa indila ya Nang'olo, bahi nang'e nkutanga habali dyanga Yesu kwa bidi na kwa uhiu, henga áumaite chihi ubatiso wanga Yohana.
26 Apolo nkutandilika kutangola bila kuyopa muing'ande ya kunnyuwila Nnungu, Pilisila nawi Akila pavampilikene chachitangola nkuntwala nkuhwena nawe kwavo nkunhululiha kuyelewa saana indila ya Nnungu.
27 Apolo pachichiahwene ku Akaya, vakúkulupila avake nkunkamya ntima kwa kuvalembila baluwa vakuhundwa va ku Akaya uchinga vampwechele. Apolo pakamwele aneko ánivayangata namene avala vanu vakulupidîle kwa inema ya Nnungu.
28 Kwa kuva, ánitahukana na Vayahudi muyo mwa vanu na kuvalema, wavamaihija kwa Malemba Lanaswe kuva Yesu njo Kilisto atandolwejîje na Nnungu.

19

Paolo aneko ku Efeso

1 Bahi Apolo panavele ku Kolinso, Paolo nanga panapitile mmilambo vivêle nnyenje bahali, henga ápitile waonga mmilambo vya nkati-nkati nkunahwika ku Efeso. Aneko nkukojana na vanu fulani vankulupîla Yesu,
2 Paolo nkuvauja kuchidoni, “Dachi, múnimpwechela Umumu Wanaswe pamukulupidile?” Vanang'o nkunnyang'ula kuchidoni, “Nanga, kananga kupilikana kuva pàvele Umumu Wanaswe tukánapilikana.”
3 Nang'e nkuchidoni, “Hambi mwenu múbatiswije ubatiso ntwani?” Vanang'o nkunnyang'ula kuchidoni, “Ubatiso wa Yohana.”
4 Paolo nkuchidoni, “Ubatiso wanga Yohana únitendeka uchinga vanu valeke kutenda masambi. Yohana ávahaulila vanu vankulupile ayula anavele nkwida nnyuma mwake, yani Yesu.”
5 Pavapilikene anelo, vammalele nkubatiswa kwa mamulaka la lina lya Nang'olo Yesu.
6 Bahi Paolo nkuvavikila makono, na Umumu Wanaswe nkuingila mmitima yavo, nkutandilikanga kutangola kwa luga dya kukanganya na kuhumya unabii.
7 Vanu anevo vammalele vávele malinga valume kumi na mbili.
8 Kwa myedi mitatu Paolo áva wahwena muing'ande ya kunnyuwila Nnungu, wavahubilila vanu bila kuyopa. Nkuva watenda lilonji na kuvakumba vanu uchinga vadikulupile habali dya Ufalume wa Nnungu.
9 Henga vanji nkuva na mitima ya kunonopa, nkuhita kukulupila, nkutandilika kutangola malove lahakalenge kwamba Indila Aila muyo mwa mmuluku wa vanu. Bahi Paolo nkuvanyema, nkuvatwala panyenje avala vakuhundwa vake, nkuva walonjela na vanu kila liduva nnukumbi lwa kulihundila lwa Tilano.
10 Ánihweneha kutenda uchocho kwa vyaka vivili mpaka vanu vammalele vachiikâla ku Asiya kulipilikana lilove lya Nang'olo, Vayahudi na vanu vakávele Vayahudi.

Vana vanga Sikewa vàlinga kuvausa anamindenga

11 Nnungu nkutenda masaibu la kuyoha kwa makono langa Paolo.
12 Vanu nkuva uvatwala vitambala na dinguwo dinagusije mummili mwa Paolo, nkudipelekeja kwa vagonjo, vagonjo nkulama na vanavele na anamindenga nkuvauka.
13 Bahi pávele na Vayahudi vanji vachionga-ônga uvavausa anamindenga, vanu anevo nkulinga kuvausa anamindenga kwa kulitambulanga lina lya Nang'olo Yesu, uvachidoni, “Nìmwamulisa muuke kwa lina lya Yesu ayula ahubilîwa na Paolo.”
14 Vanatendile uchocho vávele vana saba vanga Skewa, yumo wa makuhani vakulu va Chiyahudi.

15 Henga aneyo nanndenga nkuvayang'ula kuchidoni, “Yesu nangu ǹnimmala na Paolo
ǹnimmala, henga mwenu mmanani?”
16 Anepo ayula munu anavele na nanndenga nkuvaulukila vammalele, nkuvalema
dimongo. Anevo vanu nkuhuma nng'ande uvatukuta akuno vavèlè lukundumwandu
na vabwang'wikenge.
17 Vanu vammalele va ku Efeso, Vayahudi na vanu vakávele Vayahudi nkumala
habali aneyo. Vammalele nkukamulwa na lipamba, na lina lya Nang'olo Yesu nkutum-
byangwa.
18 Vanu vohe vankulupîla Yesu vániida, uvalitangolanga masambi lavo bila kupiha.
19 Vanu vohe vachitendanga mambo la chihavi vániida na vitabu vyavo vya chihavi
nkuviyocha moto muyo mwa vanu. Pavatendile isabu ya galama ya avila vitabu, isabu
yake ívele ing'ulu namene, íhwikila vipande alufu amsini vya madini la dihela.
20 Uvila njo Lilove lya Nang'olo chilinahalijije kuyanjala namene na kuva na dimongo.

Timbwili aneko ku Efeso

21 Bada ya anelo, Paolo ákudungidile kuhwena ku Yelusalemu kwa kupitila ku Make-
doniya na ku Akaya. Nkuchidoni, “Nikàhwika aneko, ngùlembelewa ngwòngele na ku
Loma.”
22 Anepo nkuvatuma vanu vake vavili muavala vantumikîla, Timoseo na Elasto,
valongolele kuhwena ku Makedoniya, nang'e mwene nkuisalila ku Asiya kwa maduva
kadiki.
23 Mmahiku ulolo nkuhumila timbwili ing'ulu aneko ku Efeso ing'anya ya Indila ya
Nang'olo.
24 Pávele na munu yumo nkúhana madini la dihela, lina lyake Demetiliyo. Munu
aneyo ávele na madengo la kukatapaja disanamu dya madini la dihela dilandâna na
aila ing'ande ya nnungu fulani uvanchema Atemi. Anelo madengo láveng'a faida
ing'ulungwa akúhana.
25 Bahi Demetiliyo nkuvakunganya anevo akúhana na vanu vanji vachikôla madengo
malinga anelo, nkuvahaulila kuchidoni, “Mwenu mmalume, mùnimala kuva kupata
kwetu kuhalokana na madengo alano latukôla.
26 Hambi mwenu mmene mǹmenkupilikana na kulyonela vitukutuku vyatenda Paolo,
akee chihi apano pa Efeso weka, henga kila pachinu nchilambo chammalele cha Asiya.
Nang'e ànivakumba vanu vohe na àhaula kuva milungu aila ivedwîje na vanu ikávele
milungu mihiu wala kadiki.
27 Hambi pàvele hatali, akee chihi kuhebuliwa kwa madengo letu, henga mpaka
ing'ande ya nnungu wetu Atemi ìmbevalangiwa kuva ikee mana. Na ukulu wake nnungu
wetu aabudîwa na vanu vammalele va chilambo cha Asiya na chilambo chammalele,
ukambepwawa.”
28 Pavapilikene anelo, nkuvisa namene, nkutandilika kutaya lwasu uvachidoni,
“Atemi nnungu wa Vaefeso nni nkulu!”
29 Upala imanga yammalele nkuumbala timbwili. Avala vanu nkunkamula Gayo na
Alistaliko vanu va ku Makedoniya vachipapatâna na Paolo. Vammalele nkupiyanya
kutukutila kuchiwanja cha makojano.
30 Paolo nkulembela kulilanguja muyo mwa mmuluku wa vanu, henga vakuhundwa
nkun'divila.
31 Vakulu vanji va chilambo anecho cha Asiya, vanavele ayanjavake Paolo, nku-
pelekejija Paolo ujumbe uvampembeja namene anainjile nchiwanja cha makojano.
32 Likuwa lyammalele lya vanu nkuhwang'anyika ding'ano, vanji nkuva
uvahinginika uvila na vanji uvila, na vanji vakanamaite chivaidilidile apala.

33 Vayahudi nkun'gong'olela Alekisanda muyo mwa vanu, na vanu vanji nnikuwa
alila lya vanu nkumwing'a maeleso. Bahi Alekisanda nkuvapungila makono vanyalale
uchinga alitetele muyo mwa vanu.
34 Henga pavamaite kuva nang'e nni Nnyahudi, vammalele kwa pamo nkutaya lwasu
kwa masaa mavili uvachidoni, “Atemi nnungu wa Vaefeso nni nkulu!”
35 Kuntululilo, kalani wa imanga nkuvanyalaja vanu wachidoni, “Mwenu mmanu
mma pa Efeso kila munu nchilambo chammalele ànimala kuva imanga aino ya Efeso
njo ichûnga ing'ande ya nnungu Atemi na njo ichûnga alila liyanga lyake lyanaswe
limatwêke kuhaloka kulihunde.
36 Kwa kuva, nanga munu ambehulûla kukana malove alano, bahi mwenu nyalala,
munatende chinu chohecho kwa halaka.
37 Mwenu mùidile na avano vanu apano pamo na kuva nanga pavaivite vitukutuku
vya muing'ande ya nnungu wetu na wala nanga pavankufwile nnungu wetu Atemi.
38 Bahi ikàva Demetiliyo pamo na akúhana avake vàvele na lilove lya kuvasitaki
avano vanu, lukumbi lùnipwawa na vakulu va chilambo vànipwawa, vanahulûla chihi
unavasitaki aneko.
39 Ikàva mùvele na lilove linji, bahi ìlembelewa lipelekejwe pamakojano palembelewa
chisheliya.
40 Kwa kuva, kupapatana na vitukutuku vihumidîle nelo, selekali ya Chiloma ìnahulula
kutusitaki kuva tùtendile timbwili. Na wala tukambehulula kuvayang'ula, ing'anya
itutendîle hwetu tutende timbwili.”
41 Pamalidile kutangola anelo, nkuuulaila nkojano uchinga vamwadilikane.

20

Paolo àpita ku Makedoniya na ku Giliki

1 Paimalilike aila timbwili ya pa Efeso, Paolo nkuvachema pamo avala vakuhundwa,
nkuvakamya mitima. Anepo nkuvalaila, nkuhwena ya ku Makedoniya.
2 Nkupitila nchilambo achila watangola na vanu kwa malove lohe la kuvakamya
mitima. Nkuhwena ku Giliki,
3 nkuikala aneko myedi mitatu. Panavele pepi kuuka kuhwena chilambo cha ku
Siliya, nkupilikana kuva Vayahudi vàkudungidile vantendela lahakalenge. Bahi nang'e
nkwamula kuuya kwa kupitila chilambo cha ku Makedoniya.
4 Vanu vanapapatene na Paolo nni Sopateli mwanawe Pilo wa ku Beloya na Alistaliko
na Sekundo venedi va ku Sesalonike na Gayo mwenedi wa ku Debe na Timoseo na
Tikiko na Tilofimo venedi va chilambo cha ku Asiya.
5 Vanu anevo vánitulongolela nkunatulinda kuimanga ya ku Tolowa.
6 Paimalilike Sikukuu ya Mikate Ikátaijwe Hamila, hwetu nkukwela meli kuuka
paimanga ya Filipi. Nkuonga kwa maduva nnyano, nkunavakoja akula ku Tolowa,
aneko nkuikala kwa maduva saba.

Paolo ànfufula Eutiko

7 Liduva litandi lya lijuma túnikojana uchinga tulye chakulya cha pamo. Paolo
nkulonjela na vanu mpaka ching'ati chilo, kwa kuva, ákudungidile auke ulyamba wake.
8 Nchumba cha n'galofa chitunavele, múvele na vibatali vyohe vichiyâka.
9 Nnemba yumo lina lyake Eutiko ávele aikèlè palidilisha akuno Paolo avenkuh-
weneha kupwahika. Ayula kijana nkutandilika kuhindila na kuntululilo luwono nkunt-
wala mwalehu, nkumatokela pahi kuhaloka kugalofa ya tatu, vanu nkunannokota
ahwìlè.
10 Paolo nkusulupuka pahi, nkunanhunamila ayula kijana, nkunkumbatila nkuchi-
doni, “Munave na lipamba, momi.”

11 Paolo nkukwela kavila n'galofa, nkumeya nkate nkulya pamo na vanu vankulupîla
Yesu. Nkuhweneha kupwahika na vanu kwa muda nnehu mpaka kulyamba, anepo
nkuuka.
12 Avala vanu nkuntwala ayula kijana nkumpelekeja kukaya akuno avèlè mumi,
akuno vatujìjwè mwalehu mitima.

Paolo àhwena ku Mileto

13 Hwetu nkukwela mmeli nkulongolela nkuhwena ya ku Aso. Aneko túlembelewa
tuntwale Paolo malinga chanatulaijije, kwa kuva, ákudungidile uhwena aneko kwa
madodo.
14 Bahi patukojene na Paolo aneko ku Aso, nkunkweja mmeli, nkuhwena nawe ku
Mitilene.
15 Liduva lipapête, nkuuka pa Mitilene nkuhwika ku chisiwa cha Kiyo, na liduva lya
vili nkunahwika chisiwa cha ku Samo, na liduva lya tatu nkunahwika ku Mileto.
16 Paolo álembedile tupulung'anye chihi pa Efeso uchinga tunatime namene nchilambo
cha Asiya. Kwa kuva, kuikave uihululika Paolo ápiyanyanga ahwike ku Yelusalemu kabla
ikànahwika Ing'ole ya Pentekoste.

Paolo àlailana na vasele va likuwa lya vanu vankulupîla Yesu lya ku Efeso

17 Paolo panavele ku Mileto nkuvatuma vanu vahwene vakavacheme vasele va
likuwa lya vanu vankulupîla Yesu lya ku Efeso uchinga akojane navo.
18 Pavakamwele, Paolo nkuvahaulila kuchidoni, “Mwenu mmene mùnimala namuna
chinguikele na mwenu maduva lammalele kutandikila nniduva litandi lingukamwele
apano pa Asiya.
19 Níntumikidile Nang'olo kwa kulisulupuha namene na kwa kukuta mihodi un-
gupililìlà ibaniki na itahukwi íngupètè ing'anya ya hila ya Vayahudi.
20 Mwenu mùnimala kuva nikanampihite kananga lilove limo lya kunfala mwenu,
henga ńnivahubilila na kuvahunda muyo mwa vanu na n'ding'ande dyenu.
21 Ńnivaduma Vayahudi na Vagiliki kuva ìlembelewa vannaukile Nnungu kwa kuleka
masambi na kunkulupila Nang'olo wetu Yesu Kilisto.
22 Hambi pilikanila! Kwa kuva ǹnikolokohwa na Umumu Wanaswe, bahi nguchinguh-
wene ku Yelusalemu bila kumala lámbengupàtà aneko.
23 Henga chingumaite nangu nni kuva, kila imanga Umumu Wanaswe ànangumaiha
kuva vihungo na kubanika vìvenkungulinda.
24 Henga nangu nikáuvalangila umi wangu kuva chinu chamana namene, henga
ngùlembela chihi ngumalile madengo langu na utumishi waning'ile Nang'olo Yesu, yani
kushuhudila Malove Lambone la inema yanga Nnungu.
25 Nangu ńnaongaonga mmwenu mmammalele unguhubìlì Ufalume wa Nnungu.
Henga hambi, ǹnimala kuva wala nanga munu kananga yumo mmwenu ambengwônа
kavila.
26 Bahi nìnnyaulila kuva munu yumo mmwenu akàyahika nangu nikambekwambika.
27 Kwa kuva, nangu nikanayopile kananga kadiki kunnyanjajijanga lammalele
lalalembela Nnungu.
28 Lyongolelange mwenu mmene na mulyongolele alila likuwa lyammikile mwenu
Umumu Wanaswe kuva mmakulolihija. Vachunge vanu va Nnungu vavasumîle kwa
myadi yake mwene.
29 Nangu ǹnimala kuva nikàuka nangu, làmbekwida mahoha nnikuwa lyenu na
kum'bwilangilanga, na wala lakambelivikila chididi anelyo likuwa.
30 Na nnikuwa lyenu mùmbehumila vanu vambehûnda mahundo la kulambila uchinga
vavatindinganye vanu na kuvatenda vavapapate vanang'o.
31 Bahi lyongolelange! Himukilanga kuva kwa vyaka vitatu, chilo na muhi nikanaho-
pedile kun'duma kila munu mmwenu kwa mihodi.

32 Bahi hambi, nìmmikanga mwenu muulinzi wanga Nnungu na wa lilove lyake liyamba inema yake lìhulula kun'denga muing'ulupa na kumwing'a mapala pamo na vanaswe vake vammalele.
33 Nangu nikanavele na tama ya hela yoheyo wala inguwo yanga munu woheyo.
34 Mwenu mmene mùnimala kuva ngúkola madengo kwa makono langu nimwene uchinga ngupate vitukutuku vyammalele vinichisikikila, nangu chalumo na avangu.
35 Kwa vitukutuku vyammalele víngutendìlè, nìnnangujije nfano kuva kwa kutenda uchocho tùlembelewa kuvayangata vakálihululila, akuno utulahimukila malove lanatangwele mwene Nang'olo Yesu kuchidoni, 'Wasa kuhumya kuliko kupwechela.' "
36 Paolo patangwele malove anelo, nkutindivala malundi pamo na avala vanu vammalele, nkuyuwa.
37 Vammalele nkukuta, nkunkumbatila Paolo na kum'busu.
38 Chinavayundahije namene nni malove lanavahaulidile kuva vakambemwona kavila. Anepo nkumpelekela mpaka ku meli.

21

Paolo àhwena ku Yelusalemu

1 Patulailene navo, hwetu nkukwela mmeli nkuhwena mwalehu mpaka ku Kosi. Liduva lya vili lyake nkuhwika ku Lodo, na patuukile aneko nkuhwena ku Patala.
2 Aneko, nkuikoja meli ichihwena ku Foinike, nkukwela nkuhwena na mwanda.
3 Patukamwele pachinu patuchihulula kuchona chisiwa cha Kiplo, hwetu nkupita m'bali wa kunchinda nkuhwena chilambo cha ku Siliya. Nkunaimila imanga ya ku Tilo kwa kuva aila meli ísulupuha nsigo unavele mmeli.
4 Aneko nkuvakoja vakuhundwa, nkuikala navo kwa maduva saba. Vanang'o kwa kulojwa na Umumu Wanaswe nkunnyaulila Paolo kuchidoni, anahwene ku Yelusalemu.
5 Henga palamalilike maduva letu, hwetu nkuuka. Vakuhundwa vammalele pamo na vamahe vao na vana vao nkutupelekela mpaka panda imanga. Patukamwele pwani, tuvammalele nkutindivala malundi, nkuyuwa.
6 Anepo nkulailana, hwetu nkukwela mmeli, vanang'o nkuuyang'ana kwavo.
7 Hwetu nkuhweneha na mwanda wetu, kuuka ku Tilo nkuhwika ku Tolemayi, aneko nkusalimilana na vakúkulupila avetu, nkuikala liduva limo.
8 Liduva lipapête hwetu nkuhwena ku Kaisaliya. Aneko nkuhwena kuing'ande yanga Filipo Nkúhubili Malove Lambone. Filipo nni yumo wa avala saba vanatandolwejije kuyava chakulya akula ku Yelusalemu.
9 Munu aneyo ávele na vana va chimahe ncheche vakànambimmala nnume, vachihûmya unabii.
10 Patuikele aneko maduva lohe, nkukamola nabii yumo wa Nnungu kuhaloka ku Yudeya lina lyake Agabo.
11 Pahwikile apala patuvele, nkutwala nkaka wanga Paolo, nkulihunga mmakono na mmadodo lake, nkuchidoni, "Umumu Wanaswe achidoni, 'Uvila njo Vayahudi chivambennyunga mwene nkaka auno, aneko ku Yelusalemu na kunkamuja mmakono mwa vanu vakávele Vayahudi.' "
12 Patupilikene anelo, hwetu na vanu vanji vanapwawije apala nkumpembeja namene Paolo anahwene ku Yelusalemu.
13 Henga nang'e nkuyang'u kuchidoni, "Mwadachi mùnakuta na kundumula ntima? Nangu ngùvele tayali, akee chi kutaywa nnilungu aneko ku Yelusalemu, henga ata kuhwa ing'anya ya Nang'olo Yesu."
14 Patuwene chihi ànihita chitunnyaulidile, hwetu nkuleka kun'duma, nkuchidoni, "Lalalembela Nang'olo latendeke."
15 Bada ya anelo, hwetu nkupanganika, nkuhwena ku Yelusalemu.

16 Vakuhundwa vanji kuhaloka imanga ya ku Kaisaliya nkutupelekela mpaka kukaya
kwanga Nnasoni, munu wa ku Kiplo uchinga tukave tuvayeni vake. Munu aneyo ávele
yumo wa vakuhundwa vatandi vanga Yesu.

Paolo àmwongela Yakobo

17 Patuhwikile ku Yelusalemu vakúkulupila avetu vánitupwechela kwa ihangaladi
ing'ulu namene.
18 Ulyamba wake Paolo nkupapatana na hwetu kuhwena unannola Yakobo, na vasele
vammalele va likuwa lya vanu vankulupîla Yesu navanang'o vánipwawa.
19 Paolo pavasalimidile, nkuvahaulila kila chinu chatendile Nnungu muvanu
vakávele Vayahudi kupitila utumishi wanga Paolo.
20 Bahi vanang'o pavapilikene malove anelo, nkuntumbyanga Nnungu. Anepo
nkunnyaulila Paolo kuchidoni, “Nnung'unwetu, lola namuna maelufu la Vayahudi
chivakulupidile, na vammalele vànalihumya kukamula Sheliya.
21 Vànipilikana habali kukwamba wako kuva, ùvahunda Vayahudi vammalele vaikâla
mmilambo vya vanu vakávele Vayahudi vanakamule Sheliya ya Musa. Ùnivalimbija
vanavayalule vanavao na wala vanapapate mihambo yetu ya Chiyahudi.
22 Anevo vanu vàmbepilikana kuva ùnikamola apano pa Yelusalemu. Vino tutende
dachi?
23 Bahi tènda malinga chitumbekuhaulila. Apano pàvele valume ncheche vavikîle
nasili muyo mwa Nnungu.
24 Lùndana na valume anevo muibada ya kulihahula na uvalipile galama yavo uchinga
vamowe ulindo. Kwa kutenda uchocho vanu vammalele vachivamale kuva habali
divapilikene dívele dya kulambila. Pamo na anelo vachivamale kuva unakamula
Sheliya yanga Musa.
25 Henga kuyamba avala vanu vakávele Vayahudi vankulupîla Yesu tùnivalembila
kuyamba vitukutuku vituamwile. Tùnivaamulu vanalye vyakulya vihumîjwe sadaka
kudisanamu na vanalye myadi na vanyama vapopotwîje na valinyemye na umalaya.”
26 Bahi liduva lipapête Paolo nkuvatwala avala valume nkutenda ibada ya kulihahula
pamo na anevo. Anepo nkuingila mu Ing'ande ya Nnungu, nkutambulanga kwamba
ntululilo wa maduva la kulihahula na kuvahumija sadaka, kila munu muanevo
nchenche.

Kuhungwa kwa Paolo

27 Àlalá maduva saba palanavele pepi kumalilika, Vayahudi fulani vanahaleke ku
Asiya vámmwene Paolo avèlè mu Ing'ande ya Nnungu. Nkuvachonjela vanu vammalele,
nkunkamula Paolo.
28 Nkutayanga lwasu uvachidoni, “Mmaisilaeli avetu, tuyangate! Ayu njo ayula munu
avahûnda vanu vammalele kila pachinu kwa kuvatangolela lahakalenge vanu vetu na
Sheliya yanga Musa pamo na Ing'ande aino ya Nnungu wetu. Henga pamo na kulatenda
anelo, àvainjijije vanu vakávele Vayahudi mu Ing'ande ya Nnungu na kupahakajanga
pachinu apano panaswe.”
29 Vátangwele uchocho ing'anya vámmwene Paolo kumanga pamo na Tilofimo mwenedi
wa ku Efeso, na vanang'o vátenda kuva Paolo àmwingijije Tilofimo mu Ing'ande ya
Nnungu.
30 Imanga yammalele nkwombala chihi timbwili na vanu nkuhaloka mipata yam-
malele uvatukuta chimbamba, nkunkamula Paolo, nkummutanga na kunnyumya mu
Ing'ande yanga Nnungu. Na milango ya Ing'ande ya Nnungu nkuchimwa.
31 Pavachichivammwalale Paolo, nkulu wa matiyala la Valoma nkupilikana habali
aneyo kuva imanga yammalele ya Yelusalemu yòmbele timbwili.

32 Upala ayula nkulu wa matiyala nkuvatwala vakulu vanji va matiyala nkupiyanya
kuhwena akula kuvêle likuwa lya vanu. Bahi pavammwene ayula nkulu wa matiyala
pamo na matiyala vake, nkulekanga kumpanya Paolo.
33 Bahi ayula nkulu wa matiyala nkummwenela Paolo, nkunkamula na kwamulu
ahungwe mididi mivili ya chitale. Anepo nkuuja kuchidoni, “Ayu nnani? Na àtendile
chani?”
34 Vanu vanji palikuwa alila lya vanu vátaya lwasu uvatangola uvila na vanji uvila.
Bahi ing'anya ya alula lwasu, nkulu wa matiyala nanga panahulwile kumala uhiu wa
habali aneyo. Bahi nkulaija Paolo apelekejwe m'boma lya matiyala.
35 Paolo pahwikile padingasi, matiyala nkunnyakula ing'anya ya timbwili dya likuwa
lya vanu.
36 Kwa kuva, likuwa lya vanu vammalele vánnondola pachikundu uvachidoni,
“Mmwalale!”

Kulitetela kwanga Paolo

37 Matiyala pavachichivamwingije Paolo m'boma lya matiyala, Paolo nkunnyaulila
ayula nkulu wa matiyala kuchidoni, “Dachi, ùnanguluhusu nikuhaulile lilove limo?”
Nkulu wa matiyala nkunnyang'ula kuchidoni, “Ùnimala kutangola Chigiliki?
38 Kwani wako ukávele ayula Mmisili anatandilihije ing'ondo mmaduva ulola lapitîle
na kuvalodya vakúwalala alufu ncheche kuhwena kulilanga?”
39 Paolo nkunnyang'ula kuchidoni, “Nangu ni Nnyahudi, nimunu wa imanga ya ku
Taso chilambo cha Kilikiya, imanga ya muhimu namene. Chonde ngùluhusu ngutangole
na ava vanu.”
40 Ayula nkulu wa matiyala nkunnuhusu. Bahi Paolo nkuimila paingasi, nkuva-
pungila nkono avala vanu uchinga vanyalale. Vammalele pavanyalalike, Paolo nkutan-
gola navo kwa luga yavo ya Chieblaniya.

22

1 Paolo nkuchidoni, “Mmalangavangu pamo na atatavangu, ngupilikanile
panilitetela muyo mwenu!”
2 Pavapilikene watangola navo kwa Chieblaniya, nkuhalija kunyalalika namene
kupita patandi. Anepo Paolo nkuchidoni,
3 “Nangu Ninnyahudi, nguvelekwejîje ku Taso chilambo cha Kilikiya, henga
ngùlelewije upano pamanga pa Yelusalemu. Nangu ngúvele nkuhundwa wanga
Gamalieli, na áninguhunda saana namuna ya kudipapata Sheliya dya atatavetu.
Ńnilihumya mwalehu kuntumikila Nnungu malinga mwenu mmammalele chimuvele
nelo.
4 Ńnivabaniha mpaka kuvawalala vanu vachiipapâta Indila ya Nang'olo. Ńnavakamula
valume na vamahe na kuvahunga nnilungu.
5 Kuhani Nkulu pamo na lukumbi lukulu lwa vasele, vammalele vànahulula chihi
kungushuhudila. Ngúpwechedile na baluwa kuhaloka kwa vananng'o, ilembwîje na
alangavetu Vayahudi va ku Dameski. Nangu nkuhwena ku Dameski uchinga nivahunge
vanu vankulupîla Yesu va aneko koka nguide navo mpaka pa Yelusalemu uchinga
vaasibiwe.
6 Bahi pannavele nndila pepi na kuhwika ku Dameski, malinga saa sita muhi, upopo
nkuhumila nng'anje kuhaloka kulihunde, ung'anyîma namene nkungulangajija mipata
yammalele.
7 Anepo nangu nkuhunamila pahi, nkupilikana lidi ulinguhaulila kuchidoni, ‘Sauli,
Sauli! Mwadachi ùnangubaniha?’
8 Nangu nkuuja kuchidoni, ‘Nang'olo, wako nnani?’ Nang'e nkunguhaulila kuchidoni,
‘Nangu nni Yesu wa ku Nasaleti úngulagìhà.’

9 Avala vanu vanavele pamo na nangu vániwona aula nng'anje, henga nanga pavanalielewije lidi lya ayula achilonjêla na nangu.
10 Bahi nangu nkuuja kuchidoni, ‘Hambi Nang'olo ngutende dachi?’ Nang'olo nkunguhaulila kuchidoni, ‘Imila, uhwene ku Dameski na aneko vachivakuhaulile lammalele lapangwîje ulatende.’
11 Nangu nikanahulwile kulola ing'anya ya ing'anyimi ya aula nng'anje, bahi avangu nkungukamula nkono nkungulodya mpaka ku Dameski.
12 Aneko ku Dameski kúvele na munu yumo uvachinchema Ananiya, munu achimweshîmu Nnungu na kukamula Sheliya ya Musa, na kulombolewa lambone na Vayahudi vammalele vachiikâla ku Dameski.
13 Nang'e nkunguidila, nkuimila pepi nanangu nkuchidoni, ‘Nnangawangu Sauli, ulole kavila!’ Upala nangu nkupata kulola kavila, nkumwona aneyo munu.
14 Anepo Ananiya nkuchidoni, ‘Nnungu wa anakuluvetu ànikutandola uchinga ulamale lalalembela Nnungu na umwone ayula Wambone pameho pa Nnungu na umpilikane mwene walonjela na wako.
15 Kwa kuva, ùmbekuva shahidi wake kwa vanu vammalele kuyamba àlalá lulawene na kulapilikana.
16 Hambi ùlindilila chani? Imila ubatiswe, uhahulwe masambi lako akuno uyùwà kwa lina lya Nang'olo.’
17 Bahi nangu nkuuya ku Yelusalemu, panichiyuwa mu Ing'ande yanga Nnungu, nkulona maono.
18 Nímmwene Nang'olo Yesu, nkunguhaulila kuchidoni, ‘Piyanya! Uka pa Yelusalemu upehi, kwa kuva vanu va apano vakambeukubali ushuhuda wako kungwamba nangu.’
19 Nangu nkuyang'ula kuchidoni, ‘Nang'olo, vanang'o vànimala kuva ngúpita kila ing'ande ya kunnyuwila Nnungu unguvataya nnilungu na kuvapanya avala vakukulupila wako.
20 Na vanu pavammwalele shahidi wako Stefano, nangu nimwene ńnipwawa upala, ńnikubaliana navo kuyamba kuwalalwa kwake. Na nangu njo nichilolihija makoti la avala vammwalele.’
21 Anepo Nang'olo nkunguhaulila kuchidoni, ‘Hwena, nìmbekutuma uhwene kulehu, kwa vanu vakávele Vayahudi.’ ”
22 Alila likuwa lya vanu nkumpilikanila Paolo mpaka patangwele malove anelo. Anepo nkunonohanga lidi uvachidoni, “Mmwalale aneyo munu, kwa kuva akálembelewa kuva mumi!”
23 Nkuhweneha kutaya lwasu akuno uvayahanga makoti lavo na kuululuha litutunga muha.

Paolo àupisula ulaiya wake wa Chiloma

24 Nkulu wa matiyala nkuvahaulila matiyala vampelekeje m'boma lyavo. Nkulaija vammujeuje kwa kunsulubula mijeledi uchinga vamale ing'anya ivatendîle vanu vataye lwasu ing'anya yanga nang'e.
25 Henga pavannyungile Paolo uchinga vansulubule, nang'e nkummuja nkulu yumo wa matiyala myamoja anavele apala kuchidoni, “Dachi, sheliya ìnannuhusu kunsulubula laiya wa Loma kabla akànambihukumiwa?”
26 Ayula nkulu palapilikene malove anelo, nkuhwena kwa nkulu wa matiyala, nkunnyaulila kuchidoni, “Ùmbetenda chani? Ayu munu nni laiya wa Loma!”
27 Bahi nkulu wa matiyala nkummwenela Paolo, nkummuja kuchidoni, “Nguhaulile, wako nni laiya wa Loma?” Paolo nkunnyang'ula kuchidoni, “Elo.”
28 Anepo nkulu wa matiyala nkuchidoni, “Nangu ngùsumile haki ya kuva laiya wa Loma kwa dihela dyohe.” Paolo nkuchidoni, “Henga nangu ni laiya wa Loma kwa kuvelekwa.”

29 Bahi avala vachichivamujeuje Paolo, nkupiyanya kuukananga. Na ayula nkulu wa
matiyala nkuyopa namene pamaite kuva Paolo wannyungile kwa mididi ya chitale ni
laiya wa Loma.

Paolo àimijwa muyo Lukumbi Lukulu

30 Liduva lipapête, nkulu wa matiyala álambela amale uhiu wa masitaka lasitakiwîje
Paolo na Vayahudi. Bahi nkunnyungula, nkuvalaija makuhani vakulu na vajumbe va
Lukumbi Lukulu vakojane. Anepo nkwida nawe Paolo na kumwimija muyo mwavo.

23

1 Paolo nkuvapalambahija meho avala vajumbe va Lukumbi Lukulu, nkuchidoni,
“Mmalangavangu, mpaka nelo ntima wangu ukánguhukumu kwa chinu chohecho
kuyamba maisha langu pameho pa Nnungu.”
2 Bahi ing'anya ya kutangola uchocho, Ananiya kuhani nkulu nkuvalaija avala
vanaimidile pepi na Paolo vampanye likofi.
3 Anepo Paolo nkunnyaulila kuchidoni, “Nnungu mwene achiakupanye likofi, wako
uvêle muchi libaka lya ing'ande livapakile chokaa! Wako ùikele anepo unguhukùmù
nangu kwa kuipapata sheliya. Henga umwene uilumula sheliya kwa kulaija ngupa-
nywe!”
4 Avala vanu vanaimidile pepi na Paolo, nkunnyaulila Paolo kuchidoni, “Wako
untongolela malove lahakalenge Kuhani Nkulu wa Nnungu!”
5 Paolo nkuyang'ula kuchidoni, “Mmalangavangu, nangu nikanamaite kuva nang'e
nni Kuhani Nkulu. Kwa kuva, Mmalemba Lanaswe ìnilembwa kuva, ‘Unantangolele
lahakalenge nkulu wa vanu vako.’ ”
6 Akuno Paolo wamala kuva vanu vanji vávele Masadukayo na vanji vávele Mafalisayo,
nkunonoha lidi muyo lukumbi wachidoni, “Mmalangavangu, nangu nni Nfalisayo
mwana wanga Nfalisayo. Nangu ngùhukumiwa ing'anya ya lilolelo limbenalyo kuva
vanu vahwîle vàmbefufulwa.”
7 Pamalidile kutangola malove anelo, Mafalisayo na Masadukayo nkulindamuka
kupwatana namene, anepo vanu va lukumbi nkuyavanyika mipata mivili.
8 Anelo lánihumila ing'anya Masadukayo vàhaula kuva nanga ufufulo wa vanu vahwîle,
na wala nanga malaika na wala mahoka, henga Mafalisayo vànalakulupila anelo lam-
malele.
9 Bahi pávele na lwasu lukulu namene, vakúhunda va Sheliya va nnikuwa lya Mafal-
isayo nkuimila nkutahuka kwa dimongo uvachidoni, “Hwetu tukáchona chinu chohe-
cho chihakalenge chachitendile ayu munu. Panjika malaika au mahoka vànipwahika
nawe.”
10 Matahukano palayenjejeke namene, nkulu wa matiyala nkuyopa kuva avala vanu
vachivan'dalulange Paolo. Bahi nang'e nkuvaamulisa matiyala vahwene paching'ati pa
aula mmuluku wa vanu vakammuse Paolo kwa dimongo koka vampelekeje m'boma.
11 Chilo, Nang'olo nkuhumila na kwimila pepi na Paolo, nkunnyaulila kuchidoni,
“Likamye ntima! Kwa kuva, malinga chushuhudidile habali dyangu apano pa
Yelusalemu, ùlembelewa akatende uchocho na ku Loma.”

Mitemelo ya kummwalala Paolo

12 Uhiku pauchele, Vayahudi nkutenda ntamelo chitinya. Nkulyapilila uvachidoni,
“Tukachitulye na wala tukambekumbila mpaka tummwalale Paolo.”
13 Isabu ya vanu vanatendile ntemelo anewo yanipunda vanu alubaini.
14 Bahi vanang'o nkuhwena kwa makuhani vakulu na vasele va Vayahudi nkuchi-
doni, “Hwetu tùniapila kuva tukambeyeja chinu chohecho mpaka tummwalale Paolo.
15 Hambi, mwenu pamo na vajumbe va Lukumbi Lukulu làija ujumbe kwa nkulu
wa matiyala uchinga ampelekeje Paolo kwenu mwenu umulambilila kuva mùlembela

mumale saana habali dyake. Hwetu tùvele tayali kummwalala kabla akànambihwika pepi na mwenu."

16 Henga mwipwave Paolo ánipilikana habali dya mitemelo ya avala vanu ya kummetela Paolo vammwalale. Bahi nkuhwena, nkunainjila m'boma lya matiyala nkunnyaulila Paolo lammalele lavakudungidile.

17 Anepo Paolo nkunchema nkulu yumo wa matiyala myamoja nkunnyaulila kuchidoni, "Papatana na ayu kijana uhwene nawe kwanga nkulu wa matiyala kwa kuva àvele na lilove lya kunnyaulila."

18 Bahi ayula nkulu wa matiyala myamoja nkumpelekeja mwipwave Paolo mpaka kwa nkulu wa matiyala, nkuchidoni, "Ayula nfungwa uvanchema Paolo áninguchema nkunguyuwa nikupelekejije ayu kijana kwa kuva àvele na chinu chambekuhaulila."

19 Bahi ayula nkulu wa matiyala nkunkamula nkono ayula kijana, nkuhwena nawe panyenje, nkummuja kuchidoni, "Ùmbenguhauli chinu ntwani?"

20 Ayula kijana nkuchidoni, "Vayahudi vànipatana vakuyuwe umpelekeje Paolo ku Lukumbi Lukulu nundu uvalilambilila kuva valukumbi vàlembela vapate habali dyake kwa uhiu namene.

21 Henga wako unakumbike kwa kuva pàvele vanu vapunda alubaini vammetêla. Na vàniapila kuva vakambekulya wala kukumbila chinu chohecho mpaka vammwalale hoti Paolo. Na vino vàvele tayali, vàlindilila chihi chumbekwamula wako."

22 Bahi nkulu wa matiyala nkunneka ayula kijana ahwene, nkun'duma wachidoni, "Unannyaulile munu woheyo kuva ùninguhaulila habali aino."

Paolo àpelekejwa kwanga Feliki

23 Nkulu wa matiyala nkuvachema matiyala vavili, vakulu va matiyala myamoja nkuvahauli kuchidoni, "Vavikange tayali matiyala myambili, akúkwela falasi matiyala sabini na matiyala myambili va mikuchi uchinga vahwene ku Kaisaliya, muikale tayali kuuka satatu ya chilo.

24 Vavike tayali falasi vambennyakûla Paolo uchinga akahwike kwanga Feliki, nkulu wa chilambo cha ku Yudeya, avèlè mumi."

25 Bahi nkulu wa matiyala nkulemba baluwa ya kumpelekejija nkulu Feliki, baluwa yene válembile uvila,

> 26 "Nangu Kilaudiyo Lusiya, nìkulembila baluwa aino wako Nkulu, Mweshimiwa Feliki.
>
> Pwechelela disalamu dyangu.
>
> 27 Nkulu, Vayahudi váninkamula ayu munu na vávele pepi na kummwalala, nangu nkuhwena na matunji la matiyala nkumpoha, kwa kuva, váningumaiha kuva nang'e nni laiya wa Loma.
>
> 28 Bahi kwa kuva ngúlembela ngumale chinu ntwani chívatèndà Vayahudi vansitaki, nangu nkunhwikiha ku Lukumbi lwavo Lukulu.
>
> 29 Nangu nkumala kuva masitaka lene làyamba chihi matahukano la sheliya dyavo. Bahi nangu nikawene kuva pàvele chinu chohecho chakosedile chímbetèndà afungwe nnilungu au kuwalalwa.
>
> 30 Pangupilikene kuva Vayahudi vàtenda ntemelo uchinga vammwalale, upopo nangu nkumpelekeja kwakuwe, na kuvalaija vanu vansitâki vaide na masitaka lavo kwakuwe."

31 Bahi avala matiyala nkuntwala Paolo malinga chivalaijijwe, chilo uchila nkumpelekeja Paolo mpaka ku Antipatili.

32 Ulyamba wake avala matiyala vachiônga wamadodo nkuuya ku Yelusalemu,
m'boma lya matiyala. Nkuvaleka avala matiyala akúkwela falasi vahwenehe na
mwanda chalumo na Paolo.
33 Pavakamwele ku Kaisaliya nkumwing'a baluwa nkulu Feliki na kunkamuja Paolo
kwanga ayula nkulu.
34 Feliki paisomile aila baluwa, nkuvauja kuchidoni, “Ayu munu àhaloka chilambo
ntwani?” Pavannyaulidile kuva àhaloka chilambo cha ku Kilikiya,
35 Feliki nkuchidoni, “Nguchingupilikanile ing'anya yako pavambekamola vanu
vakusitâki.” Anepo Feliki nkuamulisa vammike Paolo muing'ande ya chifalume yanga
Helode, vanchunge.

24

Vayahudi vànsitaki Paolo muyo mwa Feliki

1 Bada ya maduva nnyano, Kuhani Nkulu Ananiya nkukamola ku Kaisaliya akuno
apapatènè na vasele va Vayahudi pamo na mwanasheliya yumo wa Chiloma lina lyake
Tetulo. Vanang'o nkwida na masitaka lavo lavansitaki Paolo muyo mwa ntawala.
2 Bahi Paolo pachemwije, Tetulo nkutandilika kuhumya masitaka wachidoni,
“Mweshimiwa Feliki, kupitila wako tùniikala maduva lohe kwa amani ihiu. Na uongosi
wako ùidile na mabadiliko lohe lambone kwajili ya chilambo achino.
3 Anelo lammalele tùnilapwechelela kwa shukulani na lakambeluvalika kila pachinu
mmahiku lammalele.
4 Henga kwa kuva nangu nikátamwa nikuhopeje, bahi kwa uwambone wako nìkuyuwa
utupilikanile kwa alano malove letu lainjipele latumbetangola.
5 Tùnimala kuva ayu munu ànyakwile ihonjela. Nang'e àtandiliha timbwili kila pach-
inu pavêle Vayahudi pachilambo pammalele. Na uyoyo njo nkulu wa lisehebu lya
Vanasaleti.
6 Na nang'e ánilinga kuitaya unajisi Ing'ande ya Nnungu, bahi hwetu nkunkamula.
[Hwetu túlembela tunnyukumu kupapatana na sheliya dyetu.
7 Henga nkwida Lusiya, nkulu wa matiyala nkuntwala kwa dimongo mmakono letu.
8 Anepo Lusiya nkuvalaija vanu vansitâki Paolo vaide kwakuwe.]* Na wako umwene
ukammujauja uchiumale uhiu wa masitaka latunsitaki.”
9 Vayahudi vammalele nkulundana nawe kwa kunhapatanila Paolo uvachidoni,
masitaka lammalele nni la uhiu.

Paolo àlitetela muyo mwanga Feliki

10 Bahi Feliki nkumpungila nkono Paolo uchinga atangole. Paolo nkuchidoni, “Na-
hangalala kulitetela muyo mwako akuno ungumàlà kuva wako ùjukile kuva mwamusi
nchilambo achino kwa vyaka vyohe.
11 Wako umwene ùnahulula kumaiha kuva lakanapunda maduva kumi na mbili
kutandikila pangupite ku Yelusalemu unannyuwa Nnungu.
12 Ava vanu nanga pavangukojije ungutahukana na munu woheyo mu Ing'ande ya
Nnungu wala kuvachonjela vanu n'ding'ande dya kunnyuwila Nnungu au pachinu
panji pohepo muimanga aino.
13 Wala nanga pavahulula kumaiha uhiu wa masitaka lavangusitaki nangu.
14 Nangu nakubali muyo mwako kuva, nangu ngùmwabudu Nnungu wa anakuluvetu,
na nni nkuhundwa wa Indila aila, ivahaûla vanang'o kuva lisehebu lya kulambila.
Nangu nakulupila malove lammalele lalembwîje mmitabu vya Sheliya na mmitabu vya
manabii.
15 Nangu ngùvele na lilolelo kwanga Nnungu malinga vanang'o chivalolela kuva,
Nnungu àmbevafufula vanu vambone pameho pake na avala vatênda lahakalenge.

* **24:8** Mmalemba lanji la kala malove anelo lavêle mmabano lakapali.

16 Bahi ing'anya ya anelyo nangu natumbama kuikala saana maduva lammalele
uchinga ntima wangu unanguhukumu kwa chinu chohecho pameho pa Nnungu na
pavanu.
17 Bahi bada ya kuikala aneko kulehu kwa vyaka vyohe, nangu nkuida ku
Yelusalemu uchinga nivapelekejije alangavangu Vayahudi nsada kwajili ya amahuvani
na kuhumya sadaka kwa Nnungu.
18 Pavangukojije mu Ing'ande ya Nnungu ungulatenda anelo, nangu ngúvele ngu-
malidìlè aila ibada ya kulihahula. Wala nikanavele na likuwa lya vanu na wala
pakanavele na timbwili.
19 Henga apala pávele na Vayahudi vanahaleke kuchilambo cha ku Asiya, anevo
njo vachilembelewa vapwawe apano uvahumya masitaka lavo ikàva vavêle na lilove
lyohelyo au chinu chohecho chakungusitaki.
20 Au, ava vanu vavêle apano vahaule chinu ntwani chihakalenge chivachiwene
kwang'une pannaimidile pa Lukumbi Lukulu,
21 ikànave chihi malove ulala lannatangwele pannaimidile muyo mwavo kuva,
‘Mùnguhukumu nelo ing'anya ya lilolelo linguvenalyo kuva, vanu vahwîle vàmbefufuliwa!’
”
22 Anepo Feliki, anaimaite Indila aila saana, nkuiimija aila ing'anya hoti. Nkuva-
haulila kuchidoni, “Nahumya hukumu ya ing'anya aino pambeida apano Lusiya nkulu
wa matiyala.”
23 Bahi nkumwamulisa nkulu wa matiyala myamoja anchunge Paolo na kumwing'a
wasa kadiki, na ayanjavake vanalimbijwe kumwing'a vitukutuku vyasikikila.

Feliki na n'jawe vàmpilikanila Paolo

24 Bada ya maduva kadiki, Feliki nkukamola na Dulusila n'jawe, anavele Nnyahudi.
Nkulaija Paolo achemwe, nkumpilikanila pachitangola kuyamba ing'ulupa ya
kunkulupila Yesu Kilisto.
25 Henga Paolo pachilonjelela kuyamba haki na uweso wa kulikamulanga na
kuyamba hukumu ya Nnungu iîda, Feliki nkuyopa, nkunnyauli Paolo kuchidoni, “Vino
hwena hoti, nguchinikucheme kavila panimbepata wasa.”
26 Henga pamo na anelo Feliki álolela kuva, Paolo achiamwing'e dihela. Bahi ing'anya
ya anelyo, Feliki nkuva wanchemachema Paolo myanda yohe wapwahika nawe.
27 Bada ya vyaka vivili, Polikiyo Festo nkutwala chiteng'u cha ukulu changa Feliki.
Bahi kwa kuva Feliki álembela alipakahe kwa Vayahudi, nkunneka Paolo avèlè nnilungu.

25

Paolo muyo mwanga Festo

1 Bahi Festo pakamwele ku Kaisaliya, nkupita maduva matatu, nkuyomboka kuh-
wena Ku Yelusalemu.
2 Aneko makuhani vakulu na vakulu va Vayahudi nkunnyaulila Festo habali dyanga
Paolo.
3 Nkuva uvampembeja Festo uchinga avatendele lyambone kwa kuvapelekejija Paolo
ku Yelusalemu, kwa kuva, válembela vammetele na kummwalala pambekuva nndila.
4 Henga Festo nkuvayang'ula kuchidoni, “Paolo àvenkuchungwa nnilungu aneko ku
Kaisaliya, na nimwene ngùvele pepi kuhwena ukwoko.
5 Bahi vakulu venu vapapatane na nangu vakansitaki, ikàva pàvele chinu chohecho
chihakalenge chachitendile.”
6 Bahi Festo paikele navo malinga maduva nane au kumi uvila, nkuhelelekela ya ku
Kaisaliya. Liduva lya vili nkuikala pachiteng'u cha hukumu, nkuamulisa vaidinawe
Paolo.

7 Paolo pakamwele, avala Vayahudi vahalêke ku Yelusalemu nkun'dinguka na kutandilika kunsitaki masitaka lohe la kwidopa lavakanahulwile kananga vene kulamaiha.
8 Anepo Paolo nkulitetela wachidoni, “Nangu nanga chinu chingukosedile kwamba sheliya ya Vayahudi wala kwamba Ing'ande ya Nnungu na wala nikánkosedile Nfalume wa Loma.”
9 Henga kwa kuva Festo álembela alipakahe kwa Vayahudi, nkummuja Paolo kuchidoni, “Dachi, ùnalembela uhwene ku Yelusalemu ukahukumiwe aneko muyo mwangu kwajili ya masitaka alano lavakusiteke?”
10 Paolo nkuyang'ula kuchidoni, “Nangu ngùimidile muyo lukumbi luvêle mumamulaka la Nfalume wa Loma, na apano njo pangulembelewa nguhukumiwe. Nikávakosedile Vayahudi chinu chohecho malinga wako umwene chiumaite saana.
11 Bahi ikàva ngwònekene kuva ngùtendile chinu chihakalenge chilembelêwa nguhukumiwe kuhwa, nangu nikáhita kuhwa. Henga ikàva nanga uhiu wohewo wa masitaka lavangusitaki, bahi nanga munu woheyo ahulûla kungukamuja kwa Vayahudi. Nangu ngùlembela haki yangu ya kunahukumiwa kwa Nfalume wa Loma!”
12 Bahi Festo pamalidile kutangola na vasauli vake nkuchidoni, “Ùyuwite ukahukumiwe kwa Nfalume wa Loma, bahi uchiuhwene kwa Nfalume wa Loma.”

Festo àyuwa lúnda kwa Nfalume Agilipa

13 Bada ya maduva kadiki, Nfalume Agilipa na Beneke nkuhwika ku Kaisaliya unammuja habali Festo.
14 Na pavaikele aneko kwa maduva lohe, Festo nkunnyaulila nfalume kwamba ing'anya yanga Paolo wachidoni, “Apano pàvele munu yumo wannekile Feliki ahungwìjè nnilungu.
15 Nangu pannavele ku Yelusalemu, makuhani vakulu na vasele va Vayahudi váninsitaki na kunguyuwa ninnyukumu kuhwa.
16 Nangu nkuvayang'ula kuva, aneyo ikee mihambo ya Chiloma kunnyukumu munu woheyo kuwalalwa kabla akànambikojana meho kwa meho na vanu vansitêke uchinga nanang'e apate wasa wa kulitetela kwamba masitaka lavansiteke.
17 Bahi pavakamwele apano nangu nikanatimile. Liduva lipapête, nangu nkuchemehija lukumbi, nkuikala pachiteng'u cha hukumu nkuamulisa aneyo munu vaide nawe.
18 Pavaimidile vanu vansitêke Paolo, nanga pavanahawile lilove lyohelyo lihakalenge lyatendile malinga chinichilolela nangu.
19 Henga vátahukana nawe kwamba dini yao vene na kuyamba munu yumo uvanchema Yesu anahidile, henga Paolo átumbamila kuva Yesu mumi.
20 Anepo nangu nikanamaite namuna ya kupata uhiu wa malove anelo. Nangu nkummuja Paolo ikàva achiatamwe kuhwena ku Yelusalemu uchinga ing'anya yake ikahukumiwe aneko.
21 Henga Paolo palembedile haki yake ya kunahukumiwa kwa Nfalume wa Loma, nangu nkuamulisa vanchunge nnilungu mpaka panimbempelekeja kwa Nfalume wa Loma.”
22 Anepo Agilipa nkunnyaulila Festo kuchidoni, “Nanani uchocho ngùlambela nimpilikanile ayu munu nimwene.” Festo nkuyang'ula kuchidoni, “Ùnampilikanila nundu.”

Paolo àpelekejwa muyo mwanga Agilipa

23 Bahi liduva lipapête, Agilipa pamo nawi Beneke nkukamola kwa dihinji ding'ulu, nkuingila nnukumbi lwa makojano pamo na vakulu va matiyala na vakulu va imanga. Anepo Festo nkuamulisa vakantwale Paolo vaide nawe.
24 Anepo Festo nkuchidoni, “Nfalume Agilipa, na mmammalele mmêle apano na hwetu, ayu munu umumwona muyo mwenu, Vayahudi vammalele va apano na va ku Yelusalemu váningutongodikila akuno uvataya lwasu kuva, ayu munu àlembelewa ahwe.

25 Nangu ngùwene kuva akátendile chinu chohecho chimbentenda ahukumiwe kuhwa.
Henga kwa kuva Paolo mwene àniyuwa akahukumiwe kwanga Nfalume wa Loma,
nangu nkuamula nimpelekeje ku Loma.
26 Henga nikávele na chinu chimaikâna cha kunnembila nkulu wetu, Nfalume wa
Loma kumwamba Paolo. Bahi ngùidile nawe muyo mwenu, asa muyo mwako, wako
Nfalume Agilipa uchinga akaujwaujwa ngupate masitaka la kulemba.
27 Kwa kuva, ngwòna akee chinu chambone nangu kumpelekeja nfungwa bila ku-
latambulanga masitaka lavansiteke."

26

Paolo àlitetela muyo mwa Nfalume Agilipa

1 Bahi Agilipa nkunnyaulila Paolo kuchidoni, "Hambi unaluhusiwa kulitetela."
Anepo Paolo nkunyoloja nkono wake nkutandilika kulitetela, wachidoni,
2 "Nfalume Agilipa, nangu nìlyona kuva ngùpete wasa nkulu wa kulitetela muyo
mwako kwamba àlalá masitaka lammalele lavangusiteke Vayahudi,
3 asa kwa kuva wako umwene ùnimala namene mihambo ya Vayahudi na matahukano
lavo lammalele, bahi nakuyuwa ungupililile kwa kungupilikanila.
4 Vayahudi vammalele vànimala habali dya maisha langu kutandikila pannavele
nin'joko na namuna chinguikele nchilambo changu na aneko ku Yelusalemu.
5 Vanang'o vàningumala kwa vyaka vyohe na vakàlembela vànahulula chihi kushuhudila
kuva nangu ngúvele nimunu wa lisehebu lya Mafalisayo, lisehebu lipapâta namene
sheliya dya dini yetu ya Chiyahudi.
6 Vino ngùvele apano, nguhukumiwe ing'anya ya kuva ngùilolela aila ahadi
yanavaahidite Nnungu anakuluvetu.
7 Ahadi yene nni uila ilolêwa na matawa letu kumi na mbili la vanu vetu,
uvamwabudu Nnungu kwa bidi chilo na muhi. Nfalume Agilipa, ing'anya ya lilolelo
anelyo Vayahudi vànangusitaki!
8 Ing'anya ntwani mwenu mùtenda kuva nni chinu chikákulupika Nnungu kuvafufula
vanu vahwîle?
9 Nangu nimwene ngútenda kuva ngùlembelewa ngutende lammalele lahululîka
uchinga ngutahuke habali dya Yesu wa ku Nasaleti.
10 Anelo njo langulatendile ku Yelusalemu. Ngúpete mamulaka kuhaloka kwa
makuhani vakulu, nangu nkuvataya nnilungu vakúkulupila vohe. Na pavachihuku-
miwa kuwalalwa, nanani ngútandola vawalalwe.
11 Myanda yohe ńnahwena n'ding'ande dya kunnyuwila Nnungu univabaniha na
kuvakolokoha vaikane ing'ulupa yavo. Ńnivasunalila namene mpaka kunavataha
n'dimanga dya chiyeni."

Paolo àtana namuna chankulupidile Yesu
(Matendo 9:1-19, 22:6-16)

12 "Bahi liduva limo ngúvele mmwanda unguhwènà ku Dameski akuno nguvèlè na
mamulaka na malaijo lahalôka kwa makuhani vakulu.
13 Nfalume Agilipa, pannavele nndila malinga sasita ya muhi, nauwene nng'anje
ung'anyîma kupunda wa liduva uhalòkà kulihunde. Nkungulangajija nangu na avangu
vangupapatene navo.
14 Tuvammalele nkumatoka pahi, nangu nkulipikana lidi ulitangola na nangu kwa
Chieblaniya kuchidoni, 'Sauli! Sauli! Mwadachi ùnangubaniha? Uliwalala chihi bule
malinga ung'ombe apânya litapola isimbo ihongoleke ya nchunga wake.'
15 Nangu nkuuja kuchidoni, 'Nang'olo, wako nnani?' Nang'olo nkuyang'ula kuchi-
doni, 'Nangu nni Yesu ungubanîha.

16 Henga vino takatuka uimile. Ǹnikuhumila uchinga nikuvike kuva ntumishi wangu
na shahidi wangu. Uchiuvamaihe vanu vanji vitukutuku vyuviwene nelo na vinji
vinimbekulanguja paida.
17 Nìmbekupoha mmakono mwa Vayahudi na vanu vakávele Vayahudi. Nìkutuma kwa
vanu anevo uchinga,
18 uvakusumbule meho lavo vapate kuuka nnupi vaide kunng'anje na kuuka
muutawala wanga Nanchindenga, vannaukile Nnungu uchinga kwa kungukulupila
nangu vasamehewe masambi lavo na vapate mapala pamo na vanu vahahuliwîje kuva
vanu va Nnungu.' "

Paolo àtongola kwamba madengo lake

19 "Bahi Nfalume Agilipa, nangu nkutenda malinga chingulaijijwe mmaono àlalá
lahalêke kulihunde.
20 Henga ngútandilike kuvahubilila vanu va ku Dameski hoti koka nkuhwena ku-
navahubilila vanu va ku Yelusalemu na chilambo chammalele cha Yudeya na kwa
vanu vakávele Vayahudi, unguvahimya vanu valeke kutenda masambi na kunnaukila
mwalehu Nnungu na vamaihe kwa vitendo vyavo kuva vàninnaukila Nnungu.
21 Bahi ing'anya ya malove anelo Vayahudi nkungukamula pannavele mu Ing'ande
ya Nnungu nkulambela vambwalale.
22 Henga kwa kuyangatwa na Nnungu, nangu nimumi mpaka nelo. Nangu ǹniimila
kuhumya ushahidi kwa vanu vammalele, vakulu na vakávele vakulu. Wala nanga
pangutangola malove lanji lalekêne na àlalá lavanatangwele manabii pamo na Musa
kuva làmbehumila.
23 Vanang'o vátangwele kuva, Kilisto àmbebanihwa, na kuva, nang'e àmbekuva ntandi
kufufulwa kuhaloka kwa vanu vahwîle uchinga avayanjajije vanu vammalele nng'anje
wa upohi, Vayahudi na vanu vakávele Vayahudi."

24 Paolo pachilitetela uchocho, Festo nkunonoha lidi wachidoni, "Paolo ùvele na
ding'apedi! Kusoma kuusomile namene kukutenda ùùve n'ding'apedi!"
25 Henga Paolo nkuyang'ula kuchidoni, "Mwenye Festo, nangu nikávele n'ding'apedi.
Nangu ngùtangola malove mahiu na lamana.
26 Kwa kuva, Nfalume Agilipa ànilamala alano, na nangu nàhulula chihi kutangola
muyo mwake bila kulipwelela. Kwa kuva, ǹnimala namene kuva wala nanga lilove
lyohelyo mualano lyakalimaite kwa kuva chitukutuku chene achino chikátendeke ku-
namaweka.
27 Nfalume Agilipa, dachi ùnakulupila malove lavatangwele manabii va kala? Nangu
ǹnimala kuva ùnalakulupila."
28 Anepo Agilipa nkunnyaulila Paolo kuchidoni, "Dachi, wako ùtenda kwa malove lako
kadiki ùnahulula kungutenda nangu kuva Nkilisto?"
29 Paolo nkuyang'ula kuchidoni, "Ikàva kwa malove kadiki au kwa malove lohe, henga
nangu nìnnyuwa Nnungu uchinga wako na vanu vammalele vangupilikanîla nelo vàáve
Vakilisto muchi nangu, henga bila uhungwa uvila mididi."

30 Anepo Nfalume Agilipa na Festo, nkulu wa chilambo nawi Beneke na avala
vammalele vanavele apala pamo na vanang'o, nkuimilanga.
31 Pavamwadilikene nkuva uvahaulanila kuva, "Ayu munu nanga patendile chinu
chohecho chimbentenda ahukumiwe kuhwa wala kuhungwa nnilungu."
32 Anepo Agilipa nanang'e nkunnyaulila Festo kuchidoni, "Ayu munu akanihun-
guliwa kuikave akayùwà ing'anya yake ikapilikaniwe kwa Nfalume wa Loma."*

* **26:32** Nsitali auno ùlembwije Kaisali, kuyamba lina lya cheo cha Nfalume nkulu wa Loma.

27

Paolo àpelekejwa ku Loma

1 Bahi paiamuliwije kuva tuhwene ku Italiya kwa indila ya bahali, Paolo na vafungwa
vanji nkuvikwa kwa nkulu yumo wa matiyala myamoja lina lyake Yulio uchinga
avachunge, nang'e ávele wa nnitunji lya matiyala lichichemwa “Litunji lya Nfalume wa
Loma.”
2 Hwetu nkukwela mmeli ichihalôka imanga ya ku Adilimitiyo inavele pepi kuuka
kuhwena kubandali dinji dinavele pwani ya vilambo vya ku Asiya. Hwetu nkuuka
anepo akuno tupapatènè na munu yumo wa ku Makedoniya uvachinchema Alistaliko,
áchihalòkà imanga ya ku Sesalonike.
3 Liduva lipapête, hwetu nkuhwika ku Sidoni, bahi Yulio nkuntendela Paolo
uwambone nkulu namene, nkunnyaulila avaongele ayanjavake uchinga vamwing'e
vitukutuku vyanasikikidile.
4 Patuukile anepo, nkukwela mmeli kavila, nkupita m'bali ukápunga namene lipungo
wa chisiwa cha Kiplo kwa kuva lipungo línatutukuha kwa kuhalokela muyo mwetu.
5 Bahi patuyombweke bahali inavele m'bali wa chilambo cha ku Kilikiya na ku
Pamfiliya, nkunahwika kuimanga ichêmwa Mila, ívele chilambo cha ku Likiya.
6 Aneko ayula nkulu wa matiyala nkuikoja meli inji ya ku Alekisandiliya ichihwena
ku Italiya, tuvammalele nkukwelanga anemwo.
7 Túntwete maduva lohe utwonga kadiki-kadiki akuno utubanika, henga kuntululilo
nkunakamola pepi na imanga ya ku Nido. Kwa kuva lipungo lívele likulu, nkutudivila
tunahulule kuhwena indila ituchilembela tuilondole. Anepo hwetu nkupita m'bali
ukápunga namene lipungo wa chisiwa cha ku Kilete, pepi na Salimone.
8 Twónga kadiki-kadiki utupita nnyenje medi akuno utubanika namene, nkunahwika
pachinu pachemwa “Bandali Ikatapele,” pepi na imanga ichêmwa Laseya.
9 Maduva lohe lánipita, ata liduva lya kufunga nalinang'o línipita, na maduva
láchipapàtà láva la hatali kwonga m'bahali. Bahi Paolo nkuvaduma wachidoni,
10 “Mmalangavangu, nangu ngwòna kuva auno mwanda ùvele na hatali na asala yohe
muyo mwetu, akee chihi meli na misigo bahi, henga pamo na umi wetu mwalehu.”
11 Henga ayula nkulu wa matiyala myamoja nkuleka kupilikanila malove latangwele
Paolo, nang'e nkupilikanila malove la mwene meli pamo na nkúlodya meli.
12 Hambi kwa kuva apala pabandali pakanavele pachinu pakatapele kuikala kwa
mahiku la imepo, vanu vohe nkuhumya ding'ano kuva vauke pachinu apala vah-
wenehe na mwanda wavo mpaka kuimanga ya ku Foiniki, koka vaikale aneko mpaka
palambepita mahiku la imepo hoti. Foiniki ívele bandali inavele pachisiwa cha ku
Kilete chichilola m'bali wa kusini-mangalibi na kaskazini-mangalibi, kwa kuva aneko
vakanihululla kuikala kwa mahiku la imepo.

Kutibuka kwa bahali

13 Pautandilike kupunga mpapa ukávele na dimongo namene uchihaloka m'bali wa
kusini, vanang'o nkwona kuva mpapa uvachilindilila ùnikamola, bahi nkuiusa naanga
nkutandilika mwanda uvaonga mwitepa chisiwa cha Kilete.
14 Henga bada ya kupita uhiku kadiki nkuhaloka lipungo likulu lichêmwa, “Lipungo
lya kaskazini-mashaliki,” kuhaloka m'bali wa chisiwa cha Kilete.
15 Anelyo lipungo nkuitukuha meli, na kwa kuva tukanahulwile kwopotana nalyo,
hwetu nkuileka meli itukuhwe na lipungo mpaka kumedi lohe kulichilodya anelyo
lipungo.
16 Patuchipita m'bali ukápunga namene lipungo mwitepa chisiwa chijoko chichêmwa
Kauda, túnibanika namene kuinjija mashuwa inyoko mmeli.

17 Bahi avala vanu pavamalidile kuiinjija, nkuitava mididi meli uchinga inahaduke.
Na kwa kuva váyopa vanaching'amwa muulongo uvêle pepi na pwani ya ku Siliti, bahi
nkusulupuha matanga, nkuileka meli itukuhwe na lipungo.
18 Lipungo línihweneha kutwopota namene, na liduva lipapête nkututenda tutandilike
kuyahanga misigo inavele mmeli.
19 Liduva lya tatu, nkutandilika kuyahanga mmedi vikolelo vya mmeli kwa makono
lavo vene.
20 Nkupita maduva lohe tukànambilyona liduva wala inondwa, na lipungo nkuhalija
kupunga namene, kuntululilo lilolelo lya kupohwa nkuyahika mwalehu.
21 Vanu vávele vaikèlè maduva lohe vakànambikulya chinu chohecho. Bahi Paolo
nkuimila ching'ati vanu nkutangola kuchidoni, “Mwenu mmanu, kuikavele umungupi-
likanila na kuyeweja mwanda wa kuuka ku Kilete, ibaniki aino na asala aino
ikánatukoje.
22 Henga hambi nìnnyuwa mulikamye mitima, kwa kuva, wala nanga munu kananga
yumo ambekûhwa, ila meli bahi njo imbehadûka.
23 Kwa kuva, chilo cha nelo malaika wa Nnungu, Nnungu ayula angutendîle nangu
kuva wake na nni unguntumikila, áninguhumila nkuimila muyo mwangu,
24 nkunguhaulila kuchidoni, ‘Paolo, unayope! Kwa kuva, ùlembelewa uimile muyo
mwa Nfalume wa Loma, na Nnungu kwa uwambone wake ànivapoha vanu vammalele
vaônga pamo na wako.’
25 Bahi mmalangavangu, likamyange mitima kwa kuva, nangu nankulupila Nnungu
na ìmbekuva muchi changuhaulidile.
26 Henga lasima meli yetu iching'amwe munnyangi wa chisiwa fulani.”
27 Pachikamwele ching'ati chilo cha liduva lya kumi na ncheche, patuchitukuhwa
akuno na aneko na lipungo lya bahali ya Adiliya, amadengo vammeli nkutenda kuva
vàvele pepi na kunnyangi.
28 Nkusulupuhija n'didi uvahungile chinu cha kwidopa mmedi, ukuwona ulehu wake
uchidika mita alubaini kwenda pahi. Nkuhwena muyo kadiki nkupima kavila nkupata
mita salasini.
29 Kwa kuyopa meli inaguma mmayanga, nkusulupuhija mmedi naanga ncheche kwa
nnyuma meli uchinga ihwene kadiki-kadiki, nkuyuwa uhiku upiyanye kucha.
30 Amadengo va mmeli nkulembela vatile, nkusulupuhija mashuwa m'bahali,
uvalambilila kuva vàlembela vasulupuhe naanga m'bali wa muyo meli.
31 Paolo nkunnyauli nkulu wa matiyala na matiyala lake kuchidoni, “Ava vanu
vakànaisalile umuno mmeli, mwenu mmammalele mukambepohwa.”
32 Anepo matiyala nkuicheketa mididi ichikamulila mashuwa, nkuileka imatokele
m'bahali.
33 Ulyamba na mambumbu Paolo nkuvakulumisa vanu vammalele valye chakulya,
wachidoni, “Nelo nni liduva lya kumi na ncheche muvèlè chihi nnipamba na
mukatamwije kulya, na mukánakulya chinu chohecho.
34 Bahi nìnnyuwa mulye chakulya, kwa kuva mùlembelewa mulye uchinga munahwe.
Kwa kuva, wala nanga munu mmwenu ambeliwalâla kananga kadiki.”
35 Paolo pamalidile kutangola malove anelo nkutwala nkate, nkunshukulu Nnungu
muyo mwavo, nkuumeya nkutandilika kuulya.
36 Anepo vammalele nkulikamya mitima, navanang'o uchocho nkutandilika kulya
chakulya.
37 Jumula ya tuvanu túnavele mmeli túvele myambili sabini na sita.
38 Kila munu palile nkusiba, nkutandilika kuyaha misigo ya ngano m'bahali kupun-
gula iidopi ya meli.

Kuhadukanga kwa meli

39 Uhiku pauchele, vamadengo va mmeli nanga pavanachimaite achila chilambo,
henga nkupona pachinu fulani bahali paiyendile kadiki nchisiwa na pachinu panavele
nnyangi wohe. Bahi nkukudungila vahwene aneko uchinga ikàchihululika vaiimije meli
yao aneko.
40 Nkuhungulanga naanga dyammalele na kudileka dititimile m'bahali akuno
uvahungulanga mididi ivanahungile mmilandi ivalodidya meli. Anepo nkukweja
inguwo imo muyo uchinga ipapate mpapa na kutukuha meli kuhwena pwani.
41 Henga meli nkuguma nchisulu cha ulongo. M'bali wa muyo wa meli nkuhavikwa
mwalehu muulongo na wala nanga kutikinyika, na m'bali wa nnyuma nkulumukana
vibeduli kwa dimongo dya mawimbi.
42 Bahi matiyala nkulembela vavawalale vafungwa vammalele kuyopa vanaogelela
dahu mpaka kunnyangi na kutaloka.
43 Henga kwa kuva ayula nkulu wa matiyala álembela ampohe Paolo, nkuvadivila
matiyala vanalatende anelo. Nkuvahauli vanu vahulûla kwogelela valiyahe mmedi
vaogelele mpaka kunnyangi.
44 Na vanu vanji vahwene akuno valikamulidìlè n'dimbao au mmibeduli vya meli
ilumukene. Na uvila njo tuvammalele chitunahwikile pwani salama.

28

Paolo kuchisiwa cha Malita

1 Patuhwikile kunnyangi salama, nni patukameke kuva achila chisiwa chíchemwa
Malita.
2 Venedi va anepo vátutendeledile lambone namene. Vákumbanyije moto nkutukalibisa
tuvammalele kwa kuva imbula ínatonya na pávele na imepo.
3 Bahi Paolo álokwete nnyunda wa ding'uni, na pachidivika pamoto, nnyongo avêle na
sumu nkuhuma n'ding'uni adila ing'anya ya ntukuta, nkuluma munkono wanga Paolo
na kuning'inila upala.
4 Venedi va anepo pachisiwa pavammwene nnyongo waning'inila munkono wanga
Paolo, nkuva uvahaulanila kuchidoni, “Hakika ayu munu nni nkúwalala, pamo na
kuva ànipohwa kuhwa m'bahali, henga nnungu wetu wachimahe utunchema Haki,
akambenneka ààve mumi!”
5 Bahi Paolo nkumpatulila pamoto ayula nnyongo na wala nanga paunammengile
kananga kadiki.
6 Avala vanu válolela vamwone Paolo wavimbanga au wamatoka na kuhwa upala.
Henga pavalindilidile kwa uhiku nnehu bila kuchona chinu chohecho uchinkoja Paolo,
nkupindikulanya ding'ano dyao nkutandilika kutangola kuva Paolo nni yumo wa
milungu.
7 Pepi na pachinu apala pávele na welu nkulungwa wanga nkulu wa achila chisiwa,
lina lyake Publiyo. Munu aneyo ánitupwachelela saana kuva tuvayeni vake kwa maduva
matatu akuno watutendela lambone.
8 Atatake Publiyo álele pachinanda kwa kuva ávele nchidumba na ádalola myadi.
Paolo nkuinji nng'ande uchinga akannole, nkunnyuwila na kummikila makono na
nkunnamya.
9 Bahi ng'anya ya anelyo lihumidîle, vanu vammalele vachiuûla va apala pachisiwa
nkuida, navanang'o nkulamywa.
10 Vanu nkutweshimu namene, na patunavele tayali kuuka mwanda kwa indila ya
mmedi, venedi nkutwing'a vitukutukutu vyammalele vitunasikikidile, na kutupakilila
mmeli.

Paolo na avake vàhwika ku Loma

11 Paipitile myedi mitatu, hwetu nkutandilika kavila mwanda wetu mmeli ya ku
Alekisandiliya inaimidile pachisiwa anecho uvalindilila lapite mahiku la imepo hoti.
Na mmeli aneyo vávedile disanamu dya milungu mavila vachêmwa, Kasta na Polukusi.
12 Patuhwikile imanga ya ku Silakusa, nkuikala anepo maduva matatu.
13 Patuukile anepo, nkunahwika imanga ya Legiyo. Liduva lipapête, lipungo nku-
tandilika kupunga kuhaloka m'bali wa kusini, na liduva lya vili nkunahwika paimanga
ya Puteoli.
14 Aneko nkuvakoja avetu vankulupîla Yesu, nkutuyuwa tuikale navo kwa lijuma
limo. Anepo nkuhwena ku Loma.
15 Bahi vakúkulupila avetu va ku Loma pavapilikene kuva tuvenkwida, vanji nkuida
mpaka Palisoko lya Apiyo na vanji mpaka pachinu pachemwa, “Ding'ande Dinatu dya
Vayeni,” nkutupwechela. Paolo pavawene nkunshukulu Nnungu, nkutujwa ntima.

Paolo àvahubilila vanu ku Loma

16 Patukamwele ku Loma, Paolo vámwing'ile luhusa lwa kunaikala ing'ande ya weka
pamo na litiyala yumo achinnolihija.
17 Bada ya maduva matatu, Paolo nkuvachema vakulu va Vayahudi. Pavakojene,
Paolo nkuvahaulila kuchidoni, “Mmalangavangu, pamo na kuva nanga chinu chohecho
chihakalenge chinivatendile Vayahudi avetu au kutahukana na mihambo ya anakulu-
vetu, henga nangu ńnikamulwa aneko ku Yelusalemu na kutaywa mmakono la Valoma.
18 Henga Valoma pavanguujije-ujije nkungwona nanga chinu chingukosedile chim-
bengutênda nguhukumiwe kuhwa, nkulembela vanguhungulange.
19 Henga pavaamwile uchocho, Vayahudi nkuhita, nangu nkuyuwa nikahukumiwe
kwa Nfalume wa Loma pamo na kuva nikanavele na lilove lyohelyo lya kuvasitaki
Vayahudi avangu.
20 Bahi ing'anya ya anelyo, nangu nìnchemenge apano nelo uchinga tupwahike na
ninnyaulile kuva ing'anya ya lilolelo livavenalyo Vaisilaeli, nangu ngùtavijwe kwa
mididi aino ya chitale.”
21 Vanang'o nkunnyaulila Paolo kuchidoni, “Hwetu tukanambipwachela baluwa
yoheyo ihalôka ku Yudeya ikwâmba wako, na wala nanga munu woheyo akamwêle
apano unatuhaulila habali dyako au kutuhaulila chinu chohecho chihakalenge
chikwâmba wako.
22 Henga hwetu tùnatamwa namene tupilikane chiuwona wako umwene, kwa kuva,
tùnimala kuva kila pachinu vanu vàtangola malove lahakalenge kuyamba lisehebu
anelyo.”
23 Anepo vanang'o nkupanga liduva lya kukojana na Paolo. Liduva anelyo nkuida
vanu vohe paing'ande yachiikala Paolo. Bahi Paolo, kutandikila ulyamba mpaka
chinalyulo nkuva wavaelesa vanu mambo lohe pamo na kuhumya ushuhuda kwamba
Ufalume wa Nnungu. Nkuva walinga kuvakulupisa vanu habali dya Yesu kwa kutanga
malove la mu Sheliya ya Musa na la mmitabu vya manabii.
24 Bahi vanu vanapawije apala vanji vánilakulupila malove lake, henga vanu vanji
nanga pavanakulupidile.
25 Bahi vanu kabla vakànambiukananga akuno uvatahukana, Paolo nkuyenjeja kutan-
gola wachidoni, “Umumu Wanaswe átangwele muhiu panatangwele na anakuluvenu
kupitila kwanga nabii Isaya kuva,
26 ‘Hwena kwa ava vanu ukavahaulile kuva,
“Kupilikana mùmbepilikana, henga mukambekwelewa,
na kulola mùmbelola, henga mukambekameka.
27 Kwa kuva, mitima ya ava vanu ìninonopa,
na makutu lavo lànaidopa kupilikana
na meho lavo lànionija.

Kuikavele ikàva uchocho,
vakanilola kwa meho lao,
na vakanipilikana kwa makutu lao,
na vakanikameka kwa mitima yao,
vakaningulaukila,
nanani nikanivalamya.” ’
28 Bahi imaike kwenu mwenu kuva auno upohi wa Nnungu ùpelekejijwe kwa vanu
vakávele Vayahudi na anevo vachivapilikanile.”
29 Paolo pamalidile kutangola malove anelo, Vayahudi nkuukananga akuno
uvatahukana vene kwa vene.
30 Kwa uhiku wa vyaka vivili Paolo nkuikala kuing'ande yake yanapangile, wavap-
wechela vanu vammalele vachihwena unamwongela.
31 Nkuva wavahubilila vanu habali dya Ufalume wa Nnungu pamo na kuvahunda
vanu habali dya Nang'olo Yesu Kilisto, bila kuyopa wala kudivilwa na munu woheyo.

Baluwa yanga Paolo yavalembidile Valoma

Ulongoledi wa baluwa ya Valoma

Baluwa ya Valoma ílembwije na Ntume Paolo mmwaka fulani, panjika mmwaka wa 54 mpaka wa 58 kutandikila mwaka wavelekwejije Yesu Kilisto. Uhiku auno Paolo àvele akànambihwika ku Loma, bahi nkwamula atume baluwa aino kwa makudungilo la kuvaelekesa vakúkulupila vaikâla ku Loma nsingi wa ing'ulupa yavo kuva, vanu vammalele vàtendwa kuva vambone pameho panga Nnungu kwa kupitila chihi Yesu Kilisto, ikàva Vayahudi au vanu vakávele Vayahudi. Álembile baluwa aino akuno avèlè muimanga ya ku Kolinso imanga yachiikala mmahiku anelo. Paolo àlembile baluwa aino uchinga vanu vakávele Vayahudi vapate kunkulupila na kumpilikana Yesu Kilisto (16:26).

Baluwa ya Valoma nni baluwa muhimu namene kwa mahiku lammalele na kwa Vakilisto va kila pachinu, kwa namuna Paolo chafafanula saana kwamba upohi upatikâna chihi kupitila kwa Yesu Kilisto. Kwa kuva vanu vohe vapwechedîle baluwa aino ya Valoma akee Vayahudi, bahi Paolo ànilinga kuelesa saana kwamba uloongo upwawije kati ya Lilailano lya Kala na Malove Lambone lamwâmba Yesu Kilisto. Na vatalamu va Bibiliya vànakulupila kuva, nsitali ulonjelêla ujumbe wa baluwa aino kwa uinjipihi nni aula ùhaloka sula 1:16, uhaûla kuva, “Nangu wala nikáona dihoni kwamba Malove Lambone lamwâmba Yesu Kilisto, kwa kuva nni dimongo dya Nnungu divapôha vanu vammalele vakulupîla, kwa Vayahudi hoti koka kwa vanu vakávele Vayahudi.” Sehemu inandi ya baluwa ya Valoma (sula ya 1-11) ìnyakwile mahundo la nsingi layâmba namuna chitutendwa kuva tuvambone pameho pa Nnungu kwa kupitila kunkulupila Yesu. Na sehemu yavili ya baluwa aino (sula ya 12-15) ìnyakwile maeleso lohe layâmba namuna ya kuikala maisha la Chikilisto.

Uinjipihi wa baluwa ya Valoma

1. Sula ya 1:1-15, Paolo àtandilika baluwa yake kwa hali ya kawaida ya kulitambuliha mwene na kuvatambuliha avala vavalembila baluwa aino.
2. Sula ya 1:16-11:36, Paolo àlembile kwamba habali dya kuhochela kwa vanu vammalele, na kuyamba upohi upatikana chihi kwa kunkulupila Yesu Kilisto.
3. Sula ya 12:1-15:13, Paolo àelesea namuna ya kuikala maisha la Chikilisto.
4. Sula ya 16, Paolo àmalilila kuilemba baluwa kwa kuvasalimila vanu fulani vavêle nnikuwa lya vakúkulupila va ku Loma.

Ntandiliko wa baluwa yanga Paolo

1 Baluwa aino ìhaloka kwang'une Paolo, ntumishi wanga Yesu Kilisto, ngutandolwejîje na Nnungu kuva ntume na kulaijwa kuyanjaja Malove Lambone la Nnungu.

2 Malove anelo Lambone, Nnungu ánilaahidi Mmalemba Lanaswe kutandikila machedo kupitila manabii vake.

3 Na Malove anelo Lambone làmwamba Mwanawe Nnungu, yani Yesu Kilisto Nang'olo wetu. Nang'e ávelekwejije chimmili kuhaloka nnitawa lya Nfalume Daudi,

4 henga kuyamba isungu yake yanaswe Yesu Kilisto Nang'olo wetu ánimaihwa kwa dimongo ding'ulu kuva Mwana wanga Nnungu kwa kupitila kufufuka kwake kuhaloka kwa vanu vahwîle.

5 Bahi kwa kupitila Yesu, Nnungu àtupele inema na àtutendile kuva mitume uchinga tuvalodye vanu vammalele vakávele Vayahudi vapate kunkulupila na kumpilikana, na kwa kutenda uchocho, lina lyake lipate kutumbyangwa.

6 Na mwenu uchocho nni mmanu muvanu anevo, mùtandolwejije na Nnungu uchinga
mùùve mmanu mma Yesu Kilisto.
7 Bahi nangu nìnnembila mwenu mmammalele muvêle ku Loma, mmanu mutâmwa na
Nnungu, mutandolwejîje mùùve mmanu vake. Inema na amani ihalôka kwa Nnungu
Atata wetu na kwa Nang'olo Yesu Kilisto ìive pamo na mwenu.

Paolo àvele na hamu ya kuvaongela vakúkulupila va ku Loma

8 Nàndilika kunshukulu Nnungu wangu hoti kupitila Yesu Kilisto kwajili yenu mmam-
malele, ing'anya habali dya ing'ulupa yenu dìvechinkuyanjajwa pachilambo pammam-
lele.
9 Kwa kuva, aneyo Nnungu unintumikila kwa ntima wangu wammalele kwa kupitila
kuyanjaja Malove Lambone lamwâmba Mwanawe, nang'e nni shahidi wangu kwamba
namuna chininkumbukilanga mwenu maduva lammalele, pangunnyuwa Nnungu.
10 Nangu nìnnyuwa Nnungu uchinga akàtamwa, aning'e wasa wa kumwongela mwenu.
11 Kwa kuva, ngùvele na hamu namene ya kwonana na mwenu uchinga ngupate
kuyavana na mwenu inudyo ya chinnungu uchinga mupate kuhwinga.
12 Yani ngwàmba uvila, nangu ngukamywe ntima kupitila ing'ulupa yenu na mwenu
mupate kukamywa mitima kupitila ing'ulupa yangu.
13 Mmakukulupila avangu, nangu ngùlembela mumale kuva, myanda yohe
ńnikudungila namene nimwongele, henga mpaka vino mbèchinkudivilwa. Makudungilo
langu ni kukola madengo kwenu mwenu na kuvyona vihepo vya chinnungu malinga
chiniviwene kwa vanu vanji vakávele Vayahudi.
14 Nangu ngùlembelewa nivahwenele vanu vammalele, Vagiliki na vakávele Vagiliki,
vanu vavêle na lúnda na vakávele na lúnda.
15 Bahi ing'anya ya anelyo, nalembela namene kutanga Malove Lambone na kwenu
mwenu, mmanu mma ku Loma.

Dimongo dya Malove Lambone

16 Nangu wala nikáona dihoni kwamba Malove Lambone lamwâmba Yesu Kilisto, kwa
kuva nni dimongo dya Nnungu divapôha vanu vammalele vakulupîla, kwa Vayahudi
hoti koka kwa vanu vakávele Vayahudi.
17 Kwa kuva, Malove Lambone làlanguja namuna Nnungu chavatenda vanu kuva
vambone pameho pake. Chinu anecho chikáhululika kutendeka ikànave chihi kwa kupi-
tila kukulupila, malinga chiilembwije Mmalemba Lanaswe kuva, “Munu wambone
pameho pa Nnungu àmbekuva na umi kupitila ing'ulupa.”

Asila ya Nnungu kwa vanu vàvele na masambi

18 Henga kuhalokela kulihunde Nnungu àlanguja asila yake kwa vanu vammalele
vakámpapata Nnungu, na vatênda lahakalenge, vavadivîla vanu kwa matendo lavo
lahakalenge vanaumale uhiu.
19 Nnungu ànivavisija ing'anya, mambo lammalele lahululîka kumaikana kumwamba
Nnungu nanga palapihijwe kwa vanang'o, kwa kuva, Nnungu mwene àlatendile
lamaikane kwa vanang'o.
20 Kwa kuva, kutandikila Nnungu pachiumbile chilambo, dimongo dyake dikávele
na ntululilo na ulungu wake, pamo na kuva nanga pavionekana kwa meho, ila
vìvechinkumaikana. Na vanu vànahulula chihi kumala mambo anelo kupapatana na
vitukutuku vyaviumbile Nnungu. Bahi ing'anya ya anelo, vanu anevo vakambekuva
na mwakukanila.
21 Ikànava vànimmala Nnungu, henga nanga pavantumikila wala kunshukulu malinga
chalembelewa. Badala yake, mawaso lavo làlaukidile chihi mambo lahakalenge na
mitima yavo ikámaite chinu ìvele chihi nnupi.
22 Vanang'o vàlihaula vene kuva vanu vavêle na lúnda, kumbe mavelu chihi.

23 Badala ya kumwabudu Nnungu avêle na umi ukee na ntululilo, vanang'o nkudiabudu disanamu divedîjwe, dilandâna na munu âhwa, na vyuni na vanyama na vakoko valikululûha.
24 Bahi ing'anya ya anelyo, Nnungu ánivaleka vadipapate tama dibaya dya mitima yavo na kutendelana mambo la dihoni mmiili yavo, vene kwa vene.
25 Vanang'o nkuleka kuukulupila uhiu umwâmba Nnungu, nkulakulupila mambo la kulambila, nkuviabudu na kuvitumikila vitukutuku viumbwîje kuliko Mwene aviumbîle, alembelêwa kutumbyangwa maduva lammalele! Amina.
26 Bahi ing'anya ya anelo, Nnungu ánivaleka vadipapate tama dyavo dya dihoni. Ata vakongwe vao navanang'o nkuleka kulalana na valume vao, nkulalana vakongwe kwa vakongwe.
27 Na valume navanang'o uchocho, nkuleka kulalana na vakongwe vao, nkulalana valume kwa valume. Valume nkutendelana matendo la dihoni. Bahi ing'anya ya anelo, vàling'a vene asabu ivalembelewa ing'anya ya vitendo vyao vihakalenge.
28 Bahi malinga chivawene kuva, kummala Nnungu chikee chinu chamana, bahi Nnungu nkuvaleka vadipapate ding'ano dyavo dya kuhocheja uchinga valatende mambo lavakalembelewa kulatenda.
29 Maisha lavo làumbele kila namuna ya kuchinya, na matendo lahakalenge, na kung'unuka, na ubaya. Vàumbele wiu, na kuwalala, na kuchonjelana, na ulamba na makudungilo mabaya. Vanang'o nni vanu va kusengenya,
30 na kulambililana, na nni vanu vanchîma Nnungu, na nni vanu vavêle na jeuli, na nni vanu vavêle na chibuli na nni vanu va kulyona. Vanang'o nni vanu vatandilîha kutenda lahakalenge lahambi, na nni vanu vakávapilikana vavavalêke.
31 Vanang'o nni vanu va mavelu, na nni vanu vakákulupika, na nni vanu vakátamwana na nni vanu vakávele na chididi.
32 Pamo na kuva vànimala kuva Sheliya ya Nnungu ìhaula kuva, vanu vatendânga vitukutuku malinga anevyo vàlembelewa vahwe, henga vanang'o vavechinkuhweneha, akee chihi kulatenda, ila kuyambukilana na anevo valatênda.

2

Hukumu ya Nnungu

1 Bahi wako umunu unnyukûmu munu yunji, wako umwene ukee na mwakukanila. Kwa kuva, punnyukumu munu yunji, ùlihukumu wako umwene, ing'anya wako uhukûmu, umwene ùtendanga vitukutuku uvyovyo.
2 Hwetu tùnimala kuva, Nnungu àvahukumu kwa haki vanu vatendânga vitukutuku malinga anevyo.
3 Henga wako umunu uvahukûmu avala vatendânga vitukutuku anevyo, akuno wako umwene úlatèndà ulolo, dachi, ùtenda kuva uchiuhulule kuitila hukumu ya Nnungu?
4 Dachi, wako ùnausalau uwambone nkulu wa Nnungu na kupilililа kwake na upole wake? Dachi, ukámaite kuva uwambone wa Nnungu ùnahulula kukulodya uchinga uleke masambi lako?
5 Henga wako ùninonopa na ùvele na ntima ukátamwa kuleka masambi. Kwa kutenda uchocho, ùlilundikila asabu ing'ulu nniduva anelyo Nnungu pambelangula asila yake na hukumu yake ya haki.
6 Kwa kuva, Nnungu àmbennipa kila munu kupapatana na vitendo vyake.
7 Avala vatênda vitukutuku vyambone bila kuhopela akuno uvautaha ukulu na eshima na umi ukáondongeka kuhaloka kwa Nnungu, Nnungu achiaveng'e umi ukee na ntululilo.
8 Henga vanu avala vavêle na mitima ya kulikweta na kuhita kuupapata uhiu, akuno uvapapata chihi matendo lahakalenge, anevo vàmbeyona gasabu na asila ya Nnungu.

9 Kila munu atendânga lahakalenge àmbelaga na kubanika, kutandikila kwa Vayahudi
hoti koka kwa vanu vakávele Vayahudi.
10 Henga Nnungu àmbemwing'a ukulu na eshima na amani kila munu atendânga
lambone, kutandikila kwa Vayahudi hoti koka kwa vanu vakávele Vayahudi.
11 Kwa kuva, Nnungu nanga pannola munu woheyo kumeho.
12 Vanu vakávele Vayahudi vakàtenda masambi, vàmbeondongwa, pamo na kuva nanga
pavavele na Sheliya ya Musa. Na Vayahudi vatênda masambi akuno vavèlè na Sheliya
ya Musa, vàmbehukumiwa kwa kutoipapata Sheliya aneyo.
13 Kwa kuva, vanu vaipilikanîla chihi Sheliya, akee njo vavalangîwa kuva vambone
pameho panga Nnungu, ila avala vaikamûla Sheliya njo vavalangîwa kuva vambone.
14 Vanu vakávele Vayahudi nanga pavavele na Sheliya yanga Musa. Henga pavatenda
malinga chiilembela Sheliya aneyo kupapatana na kuhukumika kwa mmitima mwavo,
anevo vanu vààva muchi Sheliya kwajili yavo vene kulanguja àlalá lalalembela Nnungu,
pamo na kuva nanga pavavele na Sheliya.
15 Kwa kuva, vàlanguja kuva malaijo la Sheliya làlembwije mmitima yavo, bahi mitima
yavo na mawaso lavo vene lànavasitaki na mwanda unji lànavatetela.
16 Bahi nniduva lya hukumu, kwa kupitila Yesu Kilisto, Nnungu àmbehukumu mambo
la sili la vanu, malinga chilahaula Malove Lambone lánguhubìlì.

Vayahudi na Sheliya

17 Mwenu mùlichema Mmayahudi na kulisingila Sheliya ya Musa na kulitapila uloongo
wenu nawi Nnungu.
18 Mwenu mùlyona kuva mùnilamala lalalembela Nnungu na kukameka mambo lafala
namene, ing'anya ya kuva mùnihundwa Sheliya.
19 Mwenu mùlikulupila mmene kuva mmakulodya mma vanu vaputêle meho na
nng'anje kwa avala vavêle nnupi.
20 Mwenu mùlyona kuva nni mmakuhunda mma vanu mavelu na mma vana vajoko,
kwa kuva, mùvele na uhakika wa mambo lammalele la elimu na la uhiu mu Sheliya ya
Musa.
21 Bahi mwenu muvahûnda vanu vanji, ing'anya ntwani mukálihunda mmene?
Mwenu muvahubilîla vanu kuva munaive, mwadachi mmene mùnaiva?
22 Mwenu mùhaula kuva munalale ugoni, mwadachi mmene mùlala ugoni? Sanamu
dya milungu, mwenu dìnanchimanga namene, hambi mwadachi mmene mwìva vituku-
tuku n'ding'ande dya milungu aneyo?
23 Mwenu mùnalitapa kuva mùniimala Sheliya, henga mùntaya dihoni Nnungu kwa
kutenda lalimbijîjwe na Sheliya!
24 Kwa kuva, malinga chiilembwije Mmalemba Lanaswe kuva, “Vanu vakávele
Vayahudi vànilikufulu lina lyanga Nnungu ing'anya yenu mwenu.”
25 Kuyaluka kwako kùmbekuva na mana ukàipapata Sheliya. Henga ukànaipapate She-
liya, wako ùvalangiwa chihi kuva muchi munu akáyaluka, yani munu akávele Nnyahudi.
26 Vanu vakávele Vayahudi vakàlakamula malaijo la Sheliya, dachi Nnungu akambe-
vavalangila kuva vanu vake?
27 Wako Nnyahudi, vanu vakávele Vayahudi vaikamûla Sheliya vàmbekuhukumu wako,
ing'anya, ikànava ùvele na malemba la Sheliya na ùniyaluka, henga ukáikamula Sheliya.
28 Kwa kuva, chaloleka Nnyahudi kwa pawelu ikee na mana kuva nang'e ni Nnyahudi
muhiu, na munu wala nanga pava Nnyahudi muhiu ing'anya ya kuyaluka.
29 Nnyahudi muhiu nni ayula alimaîha kuva Nnyahudi kwa nkati, yani ayula ayalwîke
muntima. Na kuyaluka kwa uhiu nni achila chitendo chàchitenda Umumu Wanaswe
muntima mwanga munu, wala kukee akula kutendêka kupitila malemba la Sheliya.
Munu wa namuna aneyo àpata imbili, akee kuhaloka kwa vanu, ila kuhaloka kwa
Nnungu.

3

1 Dachi, pàvele na faida ntwani munu kuva Nnyahudi? Au kuyaluka kùvele na mana
ntwani?
2 Pàvele na faida ding'ulu dya kila namuna. Kwansa, Vayahudi vánikulupilwa na
Nnungu kwa kuveng'a malove lake.
3 Hambi ìmbekuva dachi ikàva vanu vanji muanevo nanga pavanakulupidile? Dachi,
ungakulupila wavo ùmbetenda kukulupilika kwanga Nnungu kuuswe?
4 Wala kadiki! Ata kuiva kila munu wava nkúlambila, Nnungu àisalila chihi kuva
nkúkulupilika maduva lammalele. Malinga Malemba Lanaswe chilahaula kumwamba
Nnungu kuva,
"Wako ùmbemaihwa kuva ùvele na haki, kwa malove lutangola,
na pavambekusitaki, wako ùmbeshinda ing'anya yako."
5 Henga hambi ngùtangola chihi chimunu kuva, ikàva kwa kupitila lahakalenge
látutèndà, Nnungu àonekana kuva àvele na haki, dachi tùmbehaula kuva Nnungu akávele
na haki apala patwing'a asabu?
6 Wala kadiki! Kuikave uchocho, Nnungu ámbevahukumu dachi vanu va pachilambo?
7 Kapanji munu àmbehaula kuva, "Kwa kupitila kulambila kwangu, uhiu wa Nnungu
ùnaonekana, na Nnungu ànalombolewa namene, bahi ing'anya ntwani nano nahukumiwa
malinga munu avêle na masambi?"
8 Vanu vanji vànatulambilila kuva tùtangwele kuva, "Tutende lahakalenge uchinga laide
lambone." Vanu vatangôla uchocho, vàmbehukumiwa malinga chivalembelewa!

Wala nanga munu woheyo wambone pameho panga Nnungu

9 Hambi tuhaule chamani nano? Dachi, hwetu tuvayahudi nni tuvanu tuvamana
namene kupunda vanu vakávele Vayahudi? Wala kadiki! Kwa kuva, ìnimaiha kuva,
Vayahudi na vanu vakávele Vayahudi, vammalele vàtawaliwa na sambi.
10 Malinga chiilembwije Mmalemba Lanaswe kuva,
"Wala nanga munu kananga yumo wambone pameho panga Nnungu!
11 Wala nanga munu akamêka,
na wala nanga munu antâha Nnungu.
12 Vammalele vàninneka Nnungu,
vammalele vakáfala.
Wala nanga munu kananga yumo,
atênda lambone.
13 Malove lavo làvele muchi nsati uvêle mwandu, làtendeha vanu vamatokele mukuhwa.
Na dindimi dyavo dìumbele chihi kulambila,
na dinjeye dyavo dìhuma malove lavêle muchi sumu ya nachihungo.
14 Kanya dyavo dìumbele chihi laana na malove lakukalala.
15 Vanang'o vànapeyapeya namene kuwalala.
16 Kila pachinu pavapita vànaondonga na kuvabaniha vanu,
17 na wala nanga pavamaite namuna ya kuida na amani,
18 na wala nanga pavannyopa Nnungu wala kadiki."
19 Bahi tùnimala kuva, Sheliya ìvayamba avala vatawalîwa na Sheliya, uchinga vanu
vammalele vanààve na namuna ya kulitetela kupitila Sheliya, na ichinga ilanguje kuva,
vanu vammalele va pachilambo vàlembelewa vahukumiwe na Nnungu.
20 Bahi nanga munu ambetêndwa kuva wambone pameho panga Nnungu kwa kuika-
mula Sheliya, kwa kuva, Sheliya ìnnyangata chihi munu kumala kuva àtendile masambi.

Namuna Nnungu chavatenda vanu kuva vambone pameho pake

21 Henga vino, Nnungu ànilanguja indila ya kuntenda munu kuva wambone pameho
pake, ila akee kwa indila ya Sheliya. Na malemba la Sheliya na malemba la manabii
lànashuhudila kwamba chinu achino.

22 Nnungu àvatenda vanu kuva vambone pameho pake kwa indila ya kunkulupila Yesu
Kilisto, àtenda uchocho kwa vanu vammalele vakulupîla, kwa kuva, Vayahudi na vanu
vakávele Vayahudi vammalele vànalinganana.
23 Vanu vammalele vàtendile masambi na kutuwiliwa na ukulu wa Nnungu.
24 Henga kwa inujo ya inema ya Nnungu, Nnungu àvatenda vanu vammalele kuva
vambone pameho pake. Àtenda uchocho kwa kuvakombola kupitila Yesu Kilisto.
25 Nnungu ánhumije Yesu kuva sadaka ya kusamehewa masambi. Na vanu vàtendwa
kuva vambone pameho panga Nnungu pavakulupila kuva, Yesu álihumije sadaka kwa
kumwadila myadi yake. Sadaka aneyo ìlanguja kuva, Nnungu átenda haki pachipililila
masambi la vanu vánapwawije kabla Yesu akànambilihumya sadaka,
26 kwa kuva, Nnungu áchinga lya muyo panavakundanyije anevo vanu musadaka
aneyo yaihumije maduvano. Átendile uchocho uchinga alanguje kuva, nang'e ni
nkútenda haki, nanang'e nni antênda kila munu ankulupîla Yesu kuva wambone pameho
pake.
27 Dachi, hambi tùmbelyona ing'anya ntwani? Ikápali! Dachi, ing'anya ya kukamula
Sheliya? Nanga! Henga tùmbelyona ing'anya ya kukulupila kuva Yesu ànatupoha.
28 Kwa kuva, Nnungu àntenda munu kuva wambone pameho pake kwa kupitila
kunkulupila Yesu, akee kwa kukamula Sheliya.
29 Dachi, Nnungu ni Nnungu wa Vayahudi weka? Dachi, nang'e tenda Nnungu na wa
vanu vakávele Vayahudi? Elo, nang'e nni Nnungu na wa vanu vakávele Vayahudi,
30 kwa kuva, pàvele chihi Nnungu yumo weka. Nang'e njo ambevatênda Vayahudi na
vanu vakávele Vayahudi kuva vambone pameho pake kupitila kukulupila kwavo.
31 Dachi, tùipukutanga Sheliya ing'anya ya ing'ulupa? Nanga, wala kadiki! Henga
badala yake tùitimilisa Sheliya.

4

Nfano wa Iblahimu

1 Vino, tutangole chamani nano kumwamba Iblahimu, anakulwetu wa pammili?
Dachi, áng'amwile chinu ntwani kwamba ing'ulupa?
2 Ikàchiva anakulwetu Iblahimu atendwìjè kuva wambone pameho panga Nnungu
kupitila matendo lake, bahi akànihulula chihi kulyona, henga akee pameho panga
Nnungu.
3 Kwa kuva, Malemba Lanaswe làhaula kuva, “Iblahimu ánkulupidile Nnungu, na kwa
kutenda uchocho Nnungu nkummalangila kuva wambone pameho pake.”
4 Munu akôla madengo, nshahala wake ukávalangiwa kuva muchi inujo, henga
ùvalangiwa kuva haki yake.
5 Henga vanu vàvalangiwa kuva vambone pameho panga Nnungu akee ing'anya ya
matendo, henga ing'anya ya kunkulupila Nnungu avasamêhe vanu masambi lavo.
6 Daudi nanang'e átangwele uchocho kwamba wasa kwa munu ayula avalangîwa kuva
wambone pameho panga Nnungu bila kulolwa matendo lake. Átangwele kuchidoni,
7 “Wasa vanu avala vasamehewîje makosa lavo la kulumula Sheliya,
na kupukutiwa masambi lavo.
8 Wasa munu ayula,
wakammalangila Nang'olo Nnungu masambi lake.”
9 Auno wasa ukee chihi kwa Vayahudi weka, vanu vayalûka, henga chalumo na
vanu vakávele Vayahudi, vanu vakáyaluka. Kwa kuva, tayali tùnihaula kuva, Iblahimu
ávalangiwije kuva wambone pameho panga Nnungu kupitila ing'ulupa yake.

10 Dachi, Iblahimu ávalangiwije kuva wambone pameho panga Nnungu kabla
akánayaluka au àyalwike? Ávalangiwije kuva wambone pameho panga Nnungu kabla
akánayaluka na akee bada ya kuyaluka.
11 Iblahimu áyalwike bada ya kuvalangiwa kuva wambone pameho panga Nnungu, na
kuyaluka kwake kúvele chimaiho cha kumaiha kuva, Nnungu ámmalangidile Iblahimu
kuva wambone pameho panga Nnungu ing'anya ya kukulupila kwake. Bahi kupi-
tila ing'ulupa, Iblahimu nkuva atata wa vanu vammalele vakulupîla, ikànava nanga
pavayaluka, uchinga na vanang'o uchocho vavalangiwe kuva vambone pameho panga
Nnungu.
12 Uchocho, nang'e nni atata wa avala vayalûka, henga ikee chihi ing'anya ya kuyaluka
weka, ila kwa kuva vàipapata indila uila ya ing'ulupa yanaipapete atata wetu Iblahimu
pánavele bado akánayaluka.

Ahadi ya Nnungu ìpwechelewa kwa ing'ulupa

13 Nnungu ámwahidite Iblahimu chalumo na vanu va nnukolo lwake kuva àmbeveng'a
chilambo chìive mapala lavo, akee ing'anya ya kuikamula Sheliya, henga ing'anya
Nnungu ámmalangidile kuva wambone pameho pake kupitila ing'ulupa yake.
14 Ikàva vanu vàipwachela ahadi ya Nnungu kwa kupitila Sheliya, bahi, ing'ulupa ikee
na mana yoheyo, na ahadi ya Nnungu ikáfala chinu chohecho.
15 Kwa kuva, Sheliya ìida na asabu ya Nnungu. Henga bila kupwawa Sheliya,
kulumulwa kwa Sheliya kukánapwawe.

16 Bahi ahadi ya Nnungu ìpwechelewa kwa kunkulupila Nnungu uchinga ahadi aneyo
ionekane kuva ìhumijwe kwa inema ya Nnungu, na imaihe kuva ahadi aneyo nni kwa
vanu vammalele, akee chihi kwa avala vaikamûla Sheliya, henga na kwa vanu avala
vavêle na ing'ulupa malinga Iblahimu. Kwa kuva, Iblahimu nni atata wa tuvammalele
tukulupîla.
17 Malinga chiilembwije Mmalemba Lanaswe kuva, “Ǹnikutandola uchinga ùùve atata
wa vilambo vyohe.” Iblahimu áninkulupila Nnungu, bahi nang'e nni atata wetu pameho
pa Nnungu. Aneyo Nnungu njo avafufûla vahwîle, na kwa amuli yake àtenda vitukutuku
vikanapwawije vipate kupwawa.
18 Nnungu ánnyaulidile Iblahimu kuva, lukolo lwako lùmbekuva na vanu vohe namene.
Bahi Iblahimu nkuva walolela kulona mambo lakáhululika, akuno wakulupila kuva
àmbekuva atata wa vilambo vyohe.
19 Iblahimu ávele nsele achitukutila malinga vyaka myamoja, henga ing'ulupa yake
ikanapungwile, ikànava mmili wake únikongopala namene, na Sala nkongwe wake, ávele
ntonga.
20 Iblahimu nanga pánavele na lipamba kwamba aila ahadi yanapewije na Nnungu,
henga ing'ulupa yake ínintaya dimongo, nkuntumbyanga Nnungu.
21 Átendile uchocho kwa kuva ánimala kuva, muhiu Nnungu ahumîje ahadi aneyo
ànahulula kutenda anelyo lyaahidite.
22 Bahi ing'anya ya anelyo, Malemba Lanaswe làhaula kuva, “Ávalangiwije kuva
wambone pameho panga Nnungu.”
23 Henga malemba anelo lakánalembwije kwajili yanga nang'e weka,
24 henga, pamo na hwetu tuvalangîwa kuva tuvambone pameho panga Nnungu,
hwetu tunkulupîla Nnungu ánanfufwile Nang'olo wetu Yesu kuhaloka kwa vanu vahwîle.
25 Nang'e ánihumywa uchinga awalalwe ing'anya ya masambi letu, na kufufuka
kuhaloka kwa vanu vahwîle uchinga tutendwe kuva tuvambone pameho panga
Nnungu.

5

Kilisto ánitupatanisa nawi Nnungu

1 Bahi kwa kuva tùtendwije kuva tuvambone pameho panga Nnungu kupitila
ing'ulupa, hambi tùvele na amani na Nnungu kupitila Nang'olo wetu Yesu Kilisto.
2 Na kwa kunkulupila Yesu, Yesu ànituhululiha kuinjila muinema ya Nnungu ituvenayo
vino, na hwetu tùnalisingila lilolelo lyetu lya kukumila ukulu wa Nnungu.
3 Akee chihi anelyo bahi, henga tùnalisingila ata patubanika, akuno utumala kuva
kubanika kùida na kupilililа,
4 na kupilililа kùida na kukulupika na kukulupika kùida na lilolelo.
5 Na lilolelo alino likee lya kututaya dihoni, kwa kuva tùnimala kuva Nnungu
ànatutamwa, ing'anya àtwing'ile Umumu Wanaswe uchinga aumbaje itamwi yake
mmitima yetu.
6 Kwa kuva, patukachihulula kulipoha, na paukamwele uhiku ukudungiwîje, Kilisto
ánihila ing'anya yatuhwe tukáchimweshimu Nnungu.
7 Ìnakamajanga namene munu kukubali kuhwa kwajili ya munu atênda chiilembela
Sheliya. Panjika munu ànahulula usubutu kuhwa kwajili ya munu atênda lambone.
8 Henga Nnungu ànilanguja mwalehu kuva ànatutamwa, kwa kuva patunavele tuvanu
tuvamasambi, Kilisto ánihila kwajili yetuhwe.
9 Vino, kwa kuva tùnivalangiwa kuva tuvambone pameho panga Nnungu kwa indila
ya myadi ya Yesu, ìlanguja mwalehu kuva achiatupohe uchinga asabu ya Nnungu
inatumatokele hwetu.
10 Kwa kuva, patunavele amongo tuva Nnungu, Nnungu mwene ánitupatanisa hwetu
na mwene kwa kuhwa kwa Mwanawe. Na kwa kuva vino tùnipataniswa nawe, ìlanguja
mwalehu kuva tuchitupohwe, kwa kuva, Yesu Kilisto mumi.
11 Henga tukálisingila chihi anelo weka, ila tùnalisingila kwa kulundana na Nnungu
kupitila Nang'olo wetu Yesu Kilisto, kwa kuva, kwa kupitila nang'e, vino tùnipataniswa
na Nnungu.

Adamu nawi Kilisto

12 Bahi Adamu patendile sambi, sambi nkupata kuinjila pachilambo, na aneyo sambi
nkuida na kuhwa. Na kwa namuna aneyo, kuhwa nkuvahunika vanu vammalele,
ing'anya vanu vammalele vàtendile sambi.
13 Kwa kuva, Sheliya ya Musa kabla ikànambipwawa, sambi yavele ipwawìjè pachil-
ambo, henga sambi ikávalangiwa kuva sambi bila kupwawa Sheliya ya Musa.
14 Henga pamo na anelo, vanu vanapwawije mmahiku la Adamu mpaka mahiku
lapwecheledile Musa Sheliya, vammalele vánihweneha kuhwa ikànava nanga pavana-
tendile sambi ya kulumula amuli ya Nnungu malinga Adamu chanalumwile amuli
ya Nnungu. Chitendo chimo cha Adamu chítendihije kuhwa kwa vanu vammalele, na
chitendo chimo cha kuhwa kwa Kilisto chìtendihije umi.
15 Henga sambi yanga Adamu ikálingananywa na inujo ya inema ya Nnungu. Kwa kuva,
sambi yanga munu yumo, yani Adamu, ítendihije kuhwa kwa vanu vohe, henga tùnimala
kuva inema ya Nnungu nni ing'ulu na inujo yake nni ing'ulu ing'anya ya kuvasamehe
vanu vohe masambi lavo kupitila kwa munu yumo, yani Yesu Kilisto.
16 Kavila, inujo ya inema ya Nnungu ikálingananywa na mambo lanahumidile ing'anya
ya sambi ya ayula munu yumo. Kwa kuva, sambi imo ítendihije hukumu na asabu
ya Nnungu, henga inujo ya inema ya Nnungu nkuvatenda vanu vavalangiwe kuva
vambone pameho panga Nnungu ikànava masambi lávele lohe.
17 Ni muhiu kuva, kwa sambi ya munu yumo, kuhwa kúnitandilika kuvatawala vanu.
Henga avala vapwechedîle inema ya Nnungu na inujo ya kutendwa kuva vambone

pameho pake, vàmbepunda namene kutawala muumi kwa indila ya munu yumo, yani Yesu Kilisto.
18 Bahi malinga sambi imo yanaitendile Adamu chiidile na hukumu ya asabu kwa vanu vammalele, nni uchocho kwa chitendo chimo cha haki chachitendile Kilisto, vanu vammalele vàvalangiwije kuva vambone pameho panga Nnungu na kuva na umi.
19 Na malinga chiivele kuva, kwa itahuki ya munu yumo, vanu vohe vàjukile kuva vanu va masambi, na njo uchocho, kwa ipilikani ya munu yumo, ìmbevatenda vanu vohe vavalangiwe kuva vambone pameho pa Nnungu.
20 Sheliya paiinjidile, masambi nkuyenjejeka, henga masambi palayenjejeke, inema nkupunda kuyenjejeka namene.
21 Inema ya Nnungu íniyenjejeka uchinga itawale kwa kuvatenda vanu kuva vambone pameho pa Nnungu na kuida na umi ukee na ntululilo kwa kupitila Yesu Kilisto Nang'olo wetu. Inema yanga Nnungu ikánavele muchi sambi inavatawele vanu na kuida na kuhwa.

6

Sambi inààve na dimongo kavila kwenu mwenu

1 Vino tuhaule dachi nano? Tuhwenehe kutenda masambi uchinga inema ya Nnungu ipunde kuyenjejeka?
2 Nanga, wala kadiki! Kuyamba habali ya kutenda masambi, hwetu tùvele muchi mituhi, yani sambi ikee na dimongo dya kututawala kavila. Bahi ikàva tùvele muchi mituhi kuyamba sambi, tùmbehweneha dachi kutenda masambi?
3 Mwenu mùnimala kuva, hwetu tuvammalele túnilundana na Yesu Kilisto patun-abatiswije, bahi kwa kubatiswa, túnihwa pamo na nang'e.
4 Bahi kwa indila ya ubatiso, túnihwa na kusikwa pamo na nang'e, uchinga malinga Kilisto chafufuliwije kuhaloka kwa vanu vahwîle kwa dimongo ding'ulu dya Atata Nnungu, na hwetu uchocho tupate kuikala kwa namuna yahambi.
5 Ikàva kwa indila ya ubatiso túnilundanywa na kuhwa kwake, bahi tùnimala kuva, tùmbelundanywa na kufufulwa kwake.
6 Kwa kuva, tùnimala kuva unu wetu wa kala únivambwa pamo na Kilisto, uchinga unu wa masambi uhwe na tunave kavila tuvatumwa tuva masambi.
7 Kwa kuva, munu ahidîle ànitapulwa kuhaloka n'dimongo dya kutawaliwa na sambi.
8 Bahi ikàva tùhwile pamo na Kilisto, tùnakulupila kuva tùmbeikala pamo nanang'e.
9 Tùnimala kuva, Kilisto ànifufuliwa na akambekuhwa kavila, kwa kuva kwanga nang'e kuhwa kukee na dimongo kavila.
10 Bahi Yesu páhwìlè, sambi ikànavele na dimongo kavila kwanga nang'e, na átendile uchocho mwanda umo bahi kwajili ya vanu vammalele, henga hambi nang'e mumi, na àikala kwajili ya ukulu wa Nnungu.
11 Bahi na mwenu uchocho, kwa habali ya masambi, livalangilange kuva mùvele muchi mituhi, yani mùnileka mwalehu kutenda masambi, na livalangilange kuva mùikala pamo na Nnungu kwa indila ya kulundana na Yesu Kilisto.
12 Bahi munaileke kavila sambi uitawala mmiili yenu na kuntendanga mudipapate tama dyake dibaya.
13 Wala munadilekelele kavila dimbandi dya miili yenu kuva muchi vyombo vya kutendela lahakalenge kwa kuitumikila sambi. Henga lilekelelange mwalehu kwa Nnungu, kwa kuva múvele muchi mùnihwa, henga vino mùpewijwe umi wahambi. Bahi dilekelele dimbandi dyenu dyammalele dìive vyombo vya kutenda àlalá lalalembela Nnungu.
14 Kwa kuva, sambi ikámbekuva na dimongo kavila kwenu mwenu, ing'anya mwenu nkátawaliwa na Sheliya, henga mùtawaliwa na inema ya Nnungu.

Vatumwa va àlalá lalalembela Nnungu

15 Vino tuhaule dachi nano? Dachi, tutende masambi ing'anya nanga patutawaliwa
na Sheliya, ila tùtawaliwa na inema ya Nnungu? Nanga, wala kadiki!
16 Mwenu mùnimala kuva mukàtandola kumpilikana munu fulani, mùnalilekelela kuva
mmatumwa mma munu aneyo. Ikàva nni kwa utumwa wa sambi, ntululilo wake nni
kuhwa, na ikàva nni kwa kumpilikana Nnungu, ntululilo wake nni kutendwa kuva
mmambone pameho pa Nnungu.
17 Mwenu mwávele mmatumwa mma sambi. Henga tùnshukulu Nnungu, kwa kuva
vino mùnalapilikana kwa mitima yenu yammalele mahundo àlalá lamupwechedile.
18 Mwenu mùnitapulwa muutumwa wa sambi, na vino mùjukile kuva mmatumwa
mma kutenda àlalá lalalembela Nnungu.
19 Ing'anya ya idabadangi ya asili yenu ya chimmili, apano ngùtumila nfano wa
utumwa uchinga mulamale mambo alano. Anepo patandi, mwenu múnililekelela
mwalehu kuva mmatumwa mma kutenda mambo la uhakwa na lahakalenge akuno
umuleka kutenda àlalá lalalembela Nnungu. Bahi vino, lilekelele mùùve mmatumwa
mma kutenda àlalá lalalembela Nnungu uchinga mupate kuva mmanaswe.
20 Kwa kuva, pamunavele mmatumwa mma sambi, mukáchitawaliwa na àlalá lalalem-
bela Nnungu.
21 Dachi, mùpete faida ntwani kwa kutenda mambo àlalá lantayânga dihoni vino? Kwa
kuva, ntululilo wa mambo anelo nni kuhwa!
22 Henga vino, kwa kuva mùnitapulwa muutumwa wa sambi na mùjukile mmatumwa
mma Nnungu, faida imupata vino nni uwanaswe, na ntululilo wake nni umi ukee na
ntululilo.
23 Kwa kuva, nshahala wa sambi nni kuhwa, henga inujo yahumya Nnungu nni umi
ukee na ntululilo kwa kulundana kwetu na Yesu Kilisto, Nang'olo wetu.

7

Kuhunguliwa mmihungo vya Sheliya

1 Mwenu mmakukulupila avangu muimaîte Sheliya ya Musa, dachi mukámaite kuva
Sheliya ìntawala chihi munu pava mumi?
2 Kwa nfano, mmahe alombwîje ànahungwa na sheliya ya ulombi maduva lammalele
nng'andomwe pava mumi, henga nng'andomwe akàhila, aneyo sheliya ikánnyunga
kavila mmahe aneyo.
3 Bahi aneyo mmahe akàlombwa na nnume yunji akuno nng'andomwe avèlè mumi,
àmbevalangiwa kuva àlalá ugoni. Henga nng'andomwe akàhila, aneyo mmahe akáhungwa
kavila na sheliya ya ulombi, na akàlombwa na nnume yunji anepo nanga pálàlà ugoni.
4 Mmakukulupila avangu, uvila nni chiiva kwenu mwenu. Kwa kulundanywa na
kuhwa kwanga Kilisto, na mwenu uchocho mùnihwa uchinga Sheliya inantawale kavila.
Vino mùùva mmanu mma Kilisto, afufuliwîje, uchinga tupate kuntumikila Nnungu kwa
kulatenda lambone.
5 Kwa kuva, anepo patandi patuchiikala kwa kuipilikanila asili yetu ya chimmili
itawalîwa na masambi, tama dya kutenda masambi dichikonyêlwa na Sheliya, díkola
madengo mmiili yetu na kututenda tuhwe.
6 Henga vino, tùnihunguliwa kuhaloka mmihungo vya kutawaliwa na Sheliya, kwa
kuva, hwetu tùvele muchi tùnihwa, na Sheliya ikávele na dimongo dya kututawala kavila.
Bahi kupapatana na anelo, tùnahulula kuntumikila Nnungu, akee kwa namuna ya anepo
patandi ya kulojwa na malemba la Sheliya, henga kwa indila yahambi ya kulojwa na
Umumu wake.

Sambi ìmaikana kwa kupitila Sheliya

7 Dachi, tuhaule chani nano? Dachi, Sheliya ya Musa nni masambi? Nanga, wala kadiki! Henga, Sheliya nni ingulangujîje nangu masambi langu. Kwa nfano, nangu nikánamale kuva kung'unuka nni likosa bila Sheliya kuhaula kuva, “Unang'unuke.”
8 Henga kupitila amuli aneyo ya Sheliya, sambi ípete indila ya kutakatuha kila namuna ya tama nkati mwangu. Henga bila kupwawa Sheliya, sambi ikánave na dimongo dya kutenda uchocho kwa kuva ikàvele muchi chinu chihwîle.
9 Anepo patandi pannavele bado nikànaimala Sheliya, nangu navele nimumi. Henga pangudimaite amuli dya Sheliya, sambi nkutandilika kukola madengo, na nangu nkuhwa.
10 Bahi adila amuli dya Sheliya dinakudungiwije dining'e umi, hambi dìngupelekejijije kuhwa.
11 Kwa kuva, kwa kupitila amuli anedyo, sambi ípete indila ya kungulambila na kumbwalala.
12 Bahi Sheliya yene nni yanaswe na amuli na dinang'o nni dyanaswe na nni dya haki, tena nni dyambone.
13 Dachi, alino lyàmba kuva adila amuli dyambone nni dingupelekejijîje nangu kuhwa? Wala kadiki! Henga uchinga sambi yonekane muhiu kuva sambi, ípitidile amuli aila yambone kungupelekejija kuhwa. Bahi kwa kupitila amuli anedyo dya Sheliya, sambi ínipunda kuva ibaya namene.

Ing'ondo nkati mwa munu

14 Tùnimala kuva Sheliya nni ya chinnungu, henga nangu nni munu wa chimmili, ngùsumisijwe kuva nintumwa wa sambi.
15 Nni muhiu kuva nangu nikáchimaite chinu chinguchitenda, kwa kuva achila chíngulembèlà ngutende, nikáchitenda, henga achila chinikatamwa kuchitenda njo chinguchitenda.
16 Bahi ikàva nikátamwa kutenda achila chingutenda, aino ìmaiha kuva nakubali kuva Sheliya nni yambone.
17 Henga uhiu nni kuva, nikee nangu ngutênda chinu anecho chinikatamwa, ila nni aila sambi iikâla nkati mwangu.
18 Kwa kuva, ǹnimala kuva muntima mwangu nanga chinu chohecho chambone, yani muasili yangu ya chimmili. Kwa kuva, kutenda lyambone nalembela, henga nanga panguhulula kulitenda.
19 Kutenda lahakalenge nikátamwa, henga mbènkulatenda, na kutenda lambone nalembela, henga nikálatenda.
20 Bahi ikàva ngùtenda alila linikatamwa kutenda, akee nangu ngutênda, henga nni aila sambi iikâla muntima mwangu.
21 Bahi ǹnikombelela nnyambo auno kuva, pangulembela kutenda lyambone, ngùlikoja ungukwekwelehwa kutenda lihakalenge.
22 Kwa kuva, muntima mwangu naihangalalila Sheliya ya Nnungu,
23 henga mummili mwangu ngwònа kuva mùvele dimongo dinji dikôla madengo, dimongo dipanyâna ing'ondo na dimongo dya ding'ano dyangu. Dimongo anedyo dìngutenda ngutwaliwe litwala na dimongo dya sambi dikôla madengo mummili mwangu.
24 Ole wangu nangu chonde! Nnani ambengupôha kuhaloka muhali aino ya mmili ingupelekêja kukuhwa?
25 Ashukuliwe Nnungu kwa kuva, Yesu Kilisto Nang'olo wetu nni ambengupôha!

Bahi nikàtayanya anelo lammalele, nangu nimwene ngwònа kuva, kwa ding'ano dyangu nìitumikila Sheliya ya Nnungu, henga kwa asili yangu ya chimmili ngùditumikila dimongo dya sambi.

8

Kulojwa na Umumu Wanaswe

1 Bahi vino nanga hukumu ya asabu kwa avala valundêne na Kilisto Yesu.
2 Kwa kuva, kwa kulundana na Kilisto Yesu, dimongo dya Umumu Wanaswe ahûmya
umi, dìningukombola kuhaloka n'dimongo dya sambi na dya kuhwa.
3 Bahi ing'anya ya idabadangi ya asili yetu ya chimmili, Sheliya ya Musa ikanahulwile
kutukombola, henga Nnungu ánihulula kutukombola kwa kuntuma Mwanawe avèlè
muasili ya chimmili muchi yatuhwe tuvanu tuvêle na masambi, uchinga ààve sadaka
ya kusamehewa masambi letu. Na kwa indila aneyo, Nnungu ániuondonganga utawala
wa sambi,
4 uchinga àlalá lammalele lalalembela Nnungu mu Sheliya, lapate kutimiswa nkati
mwetu, hwetu tulôjwa na Umumu Wanaswe, na wala akee kwa kuipilikanila chiilem-
bela asili yetu ya chimmili.
5 Kwa kuva, avala vaikâla kwa kuipilikanila chiilembela asili ya chimmili, anevo
vàtawaliwa chihi na mambo la chimmili, henga avala vaikâla kwa kulojwa na Umumu
Wanaswe, anevo vàtawaliwa na mambo lalembelêwa na Umumu aneyo.
6 Kwa kuva, ding'ano dya munu atawalîwa na asili ya chimmili, dìida na kuhwa, henga
ding'ano dya munu atawalîwa na Umumu wa Nnungu, dìida na umi na amani.
7 Kwa kuva, vanu vavêle na ding'ano ditawalîwa na asili ya chimmili nni amongo va
Nnungu, vakáipilikana Sheliya ya Nnungu na wala nanga pavahulula kuipilikana.
8 Vanu vatawalîwa na asili ya chimmili nanga pavahulula kunkatapalila Nnungu.
9 Henga ikàva Umumu wa Nnungu àikala mmitima yenu, mwenu nanga pa-
mutawaliwa na asili ya chimmili. Munu woheyo akávele na Umumu wa Kilisto, aneyo
akee wa Kilisto.
10 Mwenu mùmbekuhwa ing'anya ya sambi, henga ikàva Kilisto àikala mmitima yenu,
bahi disungu dyenu dyumi, kwa kuva mùtendijwe kuva mmanu mmambone pameho
panga Nnungu.
11 Nnungu ánfufwile Yesu Kilisto, na ikàva Umumu wake àikala mmitima yenu, bahi
Nnungu achiaing'e umi miili yenu imbekûhwa, na àmbetenda uchocho kwa indila ya
Umumu wake aikâla mmitima yenu.
12 Bahi mmakukulupila avangu, hwetu tùvele na chinu chitulongwa kuchitenda,
henga akee kutenda chiilembela asili yetu ya chimmili.
13 Kwa kuva, mukàikala kwa kutenda chiilembela asili yetu ya chimmili, mùmbekuhwa,
henga mukàlawalala matendo mabaya la mmili, kwa kulojwa na Umumu Wanaswe,
muchimuve na umi.
14 Kwa kuva, vammalele valôjwa na Umumu wa Nnungu njo vana va Nnungu.
15 Kwa kuva, Umumu Wanaswe umumpwecheledile, nanga pantendanga mwenu
kuva mmatumwa na kuntendanga muyope kavila, ila mùmpwecheledile Umumu
Wanaswe antênda mwenu kuva mmana mma Nnungu. Na kwa kupitila Umumu aneyo,
hwetu tùnahulula kunchema Nnungu, “Aba,” yani “Atata!”
16 Na aneyo Umumu mwene, ànashuhudila mmitima yetu kuva hwetu nni tuvana tuva
Nnungu.
17 Bahi ikàva hwetu nni tuvana tuva Nnungu, bahi hwetu njo tuvene mapala. Ni uhiu
kuva, hwetu pamo na Kilisto nni tuvene mapala la ukulu wa Nnungu. Henga ikàva
tùmbepwechelela ukulu malinga aula wavenawo Kilisto, bahi na hwetu lasima tubanike
muchi nang'e.

Ukulu uîda

18 Nangu ngwònа kuva kubanika kwa mahiku alano la vino kukee chinu ukàlandanya
na ukulu aula wambeuhunukula Nnungu kwetuhwe.

19 Kwa kuva, viumbe vyammalele vìvenkulolela kwa hamu ing'ulu uhiku anewo
Nnungu wambevamaiha vana vake.
20 Kwa kuva, viumbe vyammalele vìvikwije muhali ikemana, henga akee kwa itamwi
yavo. Henga Nnungu àvivikile muhali aneyo akuno walolela kuva,
21 viumbe vyammalele vìmbekombolewa kuhaloka muhali ya utumwa wa kukandika,
na kuvitenda vikumile uhulu wa ukulu wa vana vanga Nnungu.
22 Kwa kuva, tùnimala kuva, mpaka vino viumbe vyammalele vìvenkuyaha mitima,
malinga mmahe avêle na uchungu wa kuveleka.
23 Akee chihi viumbe anevyo weka viyâha mitima, ila pamo na hwetu tuyêja ukulu wa
Nnungu kwa kupwawa kwake Umumu Wanaswe kwetuhwe. Tùyaha mitima kwa kuva,
tùvele na hamu ing'ulu kuyona miili yetu uikombolewa kuhaloka muhali ya utumwa
wa kukandika, na kutendwa mwalehu kuva tuvana tuva Nnungu.
24 Kwa kuva, hwetu túnipohwa kupitila lilolelo anelyo. Henga munu akàchona chinu
chalolela, anelyo likee lilolelo kavila, kwa kuva nnani ahulûla kuhweneha kulolela
chinu chachona?
25 Henga tukàlolela chinu chitukachona, bahi tùchilolela chinu anecho kwa kupililila.
26 Uchocho, Umumu wa Nnungu ànatuyangata muhali ya idabadangi yetu, kwa
kuva nanga patumaite kuyuwa chiilembelewa. Henga Umumu wa Nnungu mwene
ànatuyuwila kwa Nnungu kwa ikuti ikáhaulika.
27 Na Nnungu alôna mambo lavêle mmitima yetu, ànalamala mawaso la Umumu wa
Nnungu, kwa kuva, aneyo Umumu àvayuwila vakúkulupila kupapatana na itamwi ya
Nnungu.
28 Hwetu tùnimala kuva, Nnungu àkola madengo mmambo lammalele uchinga aveng'e
lambone vanu vantâmwa, yani vanu vachemwîje kupapatana na makudungilo lake.
29 Kwa kuva, avala vanu vávamaìtè Nnungu kutandikila anepo patandi, njo
vávatandwèlè Nnungu kutandikila anepo patandi apate kuvalandanya na Mwanawe,
uchinga Mwanawe ààve chihungumikova muvana vohe va Nnungu.
30 Bahi vanu avala wavatondwele Nnungu kutandikila anepo patandi, njo anevo
wavachemile, na anevo wavachemile nni uvovo wavatendile kuva vambone pameho
pake, na anevo wavatendile kuva vambone pameho pake, àniveng'a ukulu wake.

Ukulu wa itamwi ya Nnungu

31 Bahi kupapatana na anelo, tutangole chamani kwamba anelo? Ikàva Nnungu àvele
m'bali wetu, nnani ambehulûla kulumbana na hwetu?
32 Nnungu nanga panannyemije Mwanawe wa weka na ibaniki, henga áninnyumya
kuva sadaka kwajili yetuhwe tuvammalele. Ikàva átendile uchocho, dachi àmbelema
dachi kutwing'a na vitukutuku vyammalele, hwetu chalumo na Mwanawe?
33 Nnani ambehulûla kuvasitaki vanu válitandoledìlè Nnungu? Akapali! Nnungu weka
njo avatênda kuva vambone pameho pake.
34 Nnani ambehulûla kuvahukumu asabu? Akapali! Kwa kuva, Yesu Kilisto njo
anahidile na kufufuka, na vino àikala m'bali wa kunkono wa Nnungu, mumamulaka
lake Nnungu, nanang'e njo atuyuwîla.
35 Chinu ntwani chimbehulûla kutuhapulanyanga na itamwi ya Kilisto? Dachi, ni
kubanika, au kusikika, au kulaga, au indala, au uhou, au hatali, au kuyohwa na kuhwa?
36 Malinga chilahaula Malemba Lanaswe kuva,
“Kwajili yakuwe tùvenkuwalalwa kila liduva,
Tùvalangiwije kuva muchi angandolo va kusinjwa.”
37 Henga mmambo anelo lammalele hwetu tùnashinda mwalehu kupitila Kilisto
atutamwîje.
38 Kwa kuva, ìnimala mwalehu kuva, nanga chinu chohecho chihulûla kutuhapu-
lanyanga na itamwi ya Nnungu. Kuhwa wala kukambehulula kutuhapulanyanga na

itamwi ya Nnungu, wala umi, wala malaika, wala vatawâla va kumahunde, wala mambo lahumîla maduvano, wala mambo lambehumîla mmaduva laîda wala dimongo dyohedyo,
39 wala lavêle muha, wala lavêle pahi, na wala nanga chiumbe chohecho chimbe-hulûla kutuhapulanyanga na itamwi yanga Nnungu yailangujije kwetu hwetu kupitila Yesu Kilisto Nang'olo wetu.

9

Nnungu na vanu vake

1 Nangu ǹnilundana na Kilisto. Umumu Wanaswe na ntima wangu vìnangushuhudila kuva, nangu ngùtangola chihi uhiu na wala nanga pangulambila, paninnyaulilanga kuva,
2 ngùvele nnihindambi likulu na ngùvele na uchungu ukee na ntululilo muntima mwangu.
3 Kuikavele kupata lana na kuhapulanywa na Kilisto ukuvapoha akuluvangu na alumbuvangu Vayahudi, bahi nangu nikaniva tayali kutendwa uchocho kwajili ya alangavangu Vayahudi,
4 yani vanu va Isilaeli. Vanang'o vánitandolwa na Nnungu kuva vana vake, na ánivalanguja ukulu wake, na kutenda malailano na vanang'o, na kuveng'a Sheliya, na kuvalanguja namuna ya kumwabudu, na kuveng'a ahadi dyake.
5 Iblahimu na Isaka na Yakobo njo anyakala vao. Na Kilisto nkuvelekwa chimmili kuhaloka nnukolo lwavo. Nnungu atawâla vitukutuku vyammalele atumbyangwe maduva lammalele! Amina.
6 Nangu nanga panguhaula kuva ahadi ya Nnungu nanga paitimidile. Kwa kuva, akee vanu vammalele vavelêkwa kuhaloka nnukolo lwa Vaisilaeli njo Vaisilaeli vahiu.
7 Na wala akee vanu vammalele vavelêkwa kuhaloka nnukolo lwa Iblahimu njo vadukulu vahiu vanga Iblahimu. Kwa kuva, Nnungu ánimwahidi Iblahimu kuva, “Kwa kupitila chihi Isaka, ùmbepata vadukulu vambekûva vako.”
8 Aino ìvele na mana kuva, vavana vavalangîwa kuva vana vanga Nnungu akee avala vavelekwejîje chimmili, henga nni avala vavelekwejîje kupapatana na ahadi ya Nnungu. Anevo njo vavalangîwa kuva alukolo vahiu vanga Iblahimu.
9 Kwa kuva, aino njo ahadi yene imwâmba Isaka, “Mwakani mahiku malinga alano nguchinguide kavila, na Sala àmbekuva àmmelèkè mwana nnume.”
10 Na mwana aneyo wammeleke Sala njo anakulwetu Isaka, Isaka nkunnomba Labeka.
11-12 Na Labeka nkuvaveleka vana vavili va mavila, henga anevo vana kabla vakànambivelekwa au kutenda chinu chohecho, Nnungu ánnyaulidile Labeka kuva, “Mwana nkulungwa àmbentumikila n'joko.” Nnungu kutenda uchocho, ìmaiha kuva, Nnungu akávachema vanu kupapatana na matendo lavo, ila kupapatana na itandodi yake mwene uchinga atimise makudungilo lake.
13 Malinga chilahaula Malemba Lanaswe kuva, “Yakobo ǹnintamwa, henga Esau ǹninnyita.”
14 Vino tuchidachi nano? Nnungu akátenda haki? Wala kadiki!
15 Kwa kuva, Nnungu ánnyaulidile Musa kuchidoni, “Nìmbemmikila chididi munu ayula unintandwele kummikila chididi, na nìmbemwonela chididi munu ayula unintandwele kumwonela chididi.”
16 Bahi anelo mambo, lakálisingila itamwi ya munu wala kutumbama kwa munu, henga lammalele làlisingila chididi cha Nnungu.
17 Kwa kuva, Nnungu ánnyaulidile Nfalume wa ku Misili Mmalemba Lanaswe kuva, “Nìkuvikile wako kuva Nfalume uchinga kwa kupitila wako ngulanguje dimongo dyangu na lina lyangu litumbyangwe pachilambo chammalele.”

18 Bahi ìvele uvila, Nnungu àmmikila chididi munu woheyo wannembela kummikila
chididi, na ànnonopya ntima munu woheyo wannembela anonope ntima.
19 Kapanji munu àmbenguja kuva, “Ikàva Nnungu àvatenda vanu vààve uchocho,
ing'anya ntwani ànavalaumu? Dachi, nnani ahulûla kulatahuka àlalá lalalembela
Nnungu?”
20 Wako munu, wako ulyani mpaka utahukane na Nnungu? Dachi, ìnahululika chombo
cha ulongo kunnyaulila ayula achiumbîle kuva, “Ing'anya ntwani ùnguumbile uvila?”
21 Nkúumba ànahulula chihi kuutumila ulongo malinga chalembela mwene. Lidonji
limo lya ulongo ànahulula kuumba vyombo, chimo kwajili ya matumisi la eshima na
chinji kwa matumisi chihi la kawaida.
22 Bahi uvila nni chiinavele kwanga Nnungu. Nnungu álembedile alanguje asila yake
na kumaiha dimongo dyake. Henga ánivapililila namene avala váchilembelèwà vapate
asabu yake, yani avala vachilôja unamatokela kukwondongwa.
23 Uchocho, Nnungu álembedile alanguje ukulu wake nkulu kwa avala wavavikidile
chididi, yani avala vanavakudungidile kuvatumbyanga kutandikila anepo patandi.
24 Na hwetu tùvele nnikuwa ulyolyo lya vanu wavavikidile chididi kwa kuvachema
kuva vanu vake, akee kuhaloka chihi nnikuwa lya Vayahudi, henga kuhaloka na
nnikuwa lya vanu vakávele Vayahudi.
25 Kwamba vanu vakávele Vayahudi Nnungu ánitangola kupitila nabii wake Oseya
kuva,
“Avala vakanavele vanu vangu,
vino nìmbevachema kuva, vanu vangu!
Na ayula unikachintamwa,
vino nìmbentamwa!”
26 Na áhawile kuva, “Pachinu apala pavanavahaulidile kuva,
‘Mwenu mukee mmanu vangu,’
pachinu anepo vàmbechemwa,
‘Vana vanga Nnungu avêle na umi.’ ”
27 Nabii Isaya áninonoha lidi watangola kuvayamba Vaisilaeli wachidoni, “Pamo na
Vaisilaeli kuva vohe muchi nnyangi wa kubahali, henga vambepôhwa vàmbekuva chihi
kadiki.
28 Kwa kuva, Nang'olo àmbepiyanya kuitenda hukumu yake pachilambo bila kutimya.”
29 Isaya ánilauja anepo patandi wachidoni, “Kuikavele Nang'olo wa Majeshi la Kulihunde
akátulekela hwetu tùvá Isilaeli kananga vavana kadiki, lakanitukoja muchi la ku Sodoma
na la ku Gomola.”

Vanu vàtendwa kuva vambone pameho panga Nnungu kwa indila ya ing'ulupa

30 Dachi, anelo lammalele làvele na mana ntwani? Anelo làvele na mana kuva, vanu
vakávele Vayahudi, yani avala vakáchilinga kutaha uwambone pameho panga Nnungu,
vànivalangiwa kuva vambone pameho panga Nnungu kupitila ing'ulupa.
31 Henga Vaisilaeli vanatumbeme namene kupata wasa wa kutendwa kuva vambone
pameho panga Nnungu kwa kukamula Sheliya, nanga pavanaupete.
32 Dachi, ing'anya ntwani nanga pavanaupete? Ing'anya vátaha kuva vambone
pameho panga Nnungu kwa kupitila matendo lavo na akee kupitila ing'ulupa. Nku-
likuvala nniyanga alila, “liyanga lya kukuvaja,”
33 malinga chiilembwije Mmalemba Lanaswe kuva,
“Lola, ngùvika pa Yelusalemu* liyanga limbevakuvâja vanu,
liyanga limbevatênda vanu vayanguke.
Henga munu woheyo ambenkulupîla, akambepata dihoni!”

* **9:33** Auno nsitali ùlembwije “Sayuni.” Na Vayahudi vátumila lina anelyo kuyamba imanga ya Yelusalemu. Na maeleso layâmba Sayuni, lola Matayo 21:5.

10

1 Mmakukulupila avangu, chinu chingulembela kwa ntima wangu wammalele na
chingunnyuwa Nnungu kwajili ya Vaisilaeli nni kuva, vapohwe.
2 Kwa kuva, nahulula chihi kushuhudila kuva, vànatamwa namene kuntumikila
Nnungu, henga kuntumikila kwavo kukápapatana na kuumala uhiu.
3 Kwa kuva, vanang'o vakánamala namuna Nnungu chavatenda vanu kuva vambone
pameho pake, na vànihita kuipapata indila ya Nnungu ya kuvatenda vanu kuva vam-
bone pameho pake, henga vàlitahijije chihi indila yavo vene kwa kuikamula Sheliya.
4 Henga Kilisto áitendile Sheliya ya Musa ìhwikile ntululilo wake, uchinga kila munu
ankulupîla nang'e apate kutendwa kuva wambone pameho panga Nnungu.

Upohi nni kwajili ya vanu vammalele

5 Alano nni malove lanalembile Musa kwamba kutendwa kuva wambone pameho
panga Nnungu kwa indila ya kuikamula Sheliya kuva, “Munu woheyo aikamûla Sheliya,
àmbelama kwa kupitila kuikamula Sheliya.”
6 Henga kuyamba vanu vatêndwa kuva vambone pameho panga Nnungu kwa indila
ya ing'ulupa vanaliuje mmitima yavo kuva, “Nnani ambehwêna kulihunde, yani unan-
sulupuha Kilisto kuhaloka muha uchinga atupohe?”
7 Na wala vanaliuje kuva, “Nnani ambesulupûka kuhwena kwa vanu vahwîle, yani
unankweja Kilisto kuhaloka pahi uchinga atupohe?”
8 Henga Malemba Lanaswe làhaula kuva, “Lilove lya Nnungu lìvele pepi na wako,
lìvele nkanya mwako na muntima mwako.” Na lilove anelyo njo ujumbe utuuyanjaja
kuyamba ing'ulupa.
9 Kwa kuva, ukàyambukila kwa kanya yako umwene kuva, Yesu njo Nang'olo na
kukulupila muntima mwako kuva Nnungu àninfufula kuhaloka kwa vanu vahwîle,
uchiupohwe.
10 Kwa kuva, kwa kukulupila kwa ntima, Nnungu àntenda munu kuva wambone
pameho pake, na kwa kuyambukila kwa kanya, Nnungu ànampoha munu.
11 Malemba Lanaswe làhaula kuva, “Kila munu ankulupîla akambepata dihoni.”
12 Bahi Vayahudi na vanu vakávele Vayahudi nanga pavalekanidile, kwa kuva,
Nang'olo wa vanu vammalele nni yumo bahi, nanang'e ànavabaliki namene vammalele
vannyûwa.
13 Bahi nni malinga chilahaula Malemba Lanaswe kuva, “Kila munu ambennyûwa
Nang'olo, achiapohwe.”
14 Dachi, vàmbennyuwa dachi ayula uvakankulupila? Na vàmbenkulupila dachi ayula
uvakanambimpilikana habali dyake? Na vàmbepilikana dachi habali dyake ikàva nanga
vanu vayanjâja?
15 Na vàmbeyanjaja dachi ikàva nanga pavatumwa? Malemba Lanaswe làhaula kuva,
“Nni chinu cha kuhangalaja namene kuida kwa vanu vayanjâja Malove Lambone.”
16 Henga vammalele nanga pavanalapwecheledile àlalá Malove Lambone. Njo mana
nabii Isaya áhawile kuva, “Nang'olo, nnani akulupidîle habali ituyanjajije?”
17 Bahi ing'ulupa chitandikilo chake nni kupilikana ujumbe, na ipilikani ya ujumbe
anewo ìida kupitila kuyanjajwa kwa habali dyanga Kilisto.
18 Henga nangu ngùuja kuva, dachi anevo Vaisilaeli nanga pavanaupilikene anewo
ujumbe? Nanga, vániupilikana! Kwa kuva, Malemba Lanaswe làhaula kuva,
“Lidi lyavo línipilikanika pachilambo pammalele,
na malove lavo lánihwika mmipata yammalele ya pachilambo.”
19 Nangu ngùuja kavila kuva,
Dachi, vanu va Isilaeli nanga pavanaelewije?
Nanga, vánielewa! Kwa kuva, ata mahiku langa Musa Nnungu ávahaulidile Vaisilaeli kuva,
“Nìmbentendanga mwenu múvavikile wiu vanu vakávele na chilambo.

Nìmbentendanga mwenu muvavisije vanu va chilambo cha vanu vakámaite chinu."
20 Na Isaya bila kuyopa àtangola kuva,
"Ǹnililanguja kwa vanu vakáchingutaha,
na ǹnilihunukula kwa vanu vakáchiuja habali dyangu."
21 Henga kwamba Vaisilaeli achidoni,
"Muhi wammalele ngùnyoloja makono langu kwa kuvachema vanu vatahûka na
vakápilikana."

11

Nnungu nanga pavayahite Vaisilaeli

1 Bahi nangu nauja kuva, dachi Nnungu ànivahita vanu vake Vaisilaeli? Wala kadiki!
Nangu nimwene ni Mwisilaeli, munu wa nnukolo lwanga Iblahimu kuhaloka nnitawa
lwa Benjamini.
2 Nnungu akanavahitile vanu vake vávatondwèlè kutandikila anepo patandi.
Dachi, mùnahimukila chilahaula Malemba Lanaswe kumwamba Eliya namuna
chanavahinginike Vaisilaeli pameho panga Nnungu?
3 Eliya áhawile kuchidoni, "Nang'olo, vànivawalala manabii vako na kwondonganga
vitala vyako. Na nangu weka njo nguisalidîle, na vànangutaha uchinga vanguwalale."
4 Dachi, Nnungu ánnyang'wile dachi Eliya? Ánnyang'wile uvila, "Ngùliisalijijije vanu alufu
saba vahitîle kutindivala malundi kumwabudu Baali, nnungu akávele wauhiu."
5 Bahi uchochi nni chiivele kwa mahiku alano la vino, vàisalidile vanu kadiki
vávatondwèlè Nnungu kupapatana na inema yake.
6 Vàtandolwejije kwa inema ya Nnungu, akee ing'anya ya matendo lavo. Kuikavele uiva
ing'anya ya matendo lavo, bahi inema ikánave inema kavila.
7 Tuchidachi nano? Chinu achila chívachitumbamila Vaisilaeli kuchitaha, vohe nanga
pavachipete. Ila vanu kadiki vátandolwejìjè na Nnungu nni vachipête. Henga vanu vanji
vaisalidîle, mitima yavo íninonopywa,
8 malinga chilahaula Malemba Lanaswe kuva,
"Nnungu àniipumbaja mitima yavo.
Mpaka nelo ànilahunika meho lavo uchinga vanalole,
na àniladiva makutu lavo uchinga vanapilikane."
9 Uchocho, Daudi àhaula kuchidoni,
"Ding'ole dyavo dipindikuke kuva dinambo dya kuvatanjika,
vamatoke na kupata asabu ivalembelewa.
10 Meho lavo laputale,
uchinga vanahulule kulola.
Na myongo yavo ingongomane ing'anya ya kulaga, maduva lammalele."
11 Bahi nangu ngùuja kavila kuva, dachi, Vaisilaeli vàniyanguka na kwondongeka
mwalehu? Nanga, wala kadiki! Henga kwa kuva, Vaisilaeli vánintahuka Nnungu, bahi
Nnungu nkutumila kutahuka kwavo kuutenda upohi upatikane kwa vanu vakávele
Vayahudi, uchinga Vayahudi vavonele wiu.
12 Bahi ikàva Nnungu átumidile itahuki ya Vayahudi kuida na balaka ya upohi kwa
vanu vakávele Vayahudi, dachi kupohwa kwa Vaisilaeli vammalele kukambepunda
kuida na balaka dyohe namene kwa vanu vammalele va pachilambo?

Kupohwa kwa vanu vakávele Vayahudi

13 Vino ngùtangola na mwenu mmanu mukávele Mmayahudi. Kwa kuva, nangu
ǹnitandolwa kuva nintume kwa vanu vakávele Vayahudi, bahi nalatumbyanga madengo
langu.

14 Bahi kwa kulatumbyanga madengo langu, ngùlolela kuvatenda Vayahudi avangu
vamwonele mwenu wiu uchinga ngupate kuvapoha vanu vanji muanevo.
15 Kwa kuva, kuhitwa kwa Vaisilaeli na Nnungu kùtendile vanu va pachilambo vap-
atane na Nnungu, bahi nni muhiu kuva kuyambukilwa kwavo na Nnungu, kùmbekuva
muchi kufufulwa kwa vanu vahwîle.
16 Alino lìlandanywa na nfano wa nkate wa muing'ande ya Nnungu. Mikate yammalele
ihalôka nnidonji limo lya uhu wa ngano ìvalangiwa kuva ya Nnungu ing'anya nkate
ntandi ùhumijwe kwa Nnungu. Na ikàva lihina lya nnandi lìnihumywa kuva lya Nnungu,
bahi na dinavi dyake nadinang'o dìvalangiwa kuva dya Nnungu.
17 Pàvele na dinavi fulani dya nseituni dicheketwije mmwelu, na sehemu dicheketwije
nkunyakuja dinavi dya nseituni wa munnyitu. Mwenu mmanu mukávele Mmayahudi,
mwenu njo anedyo dinavi dya nseituni wa munnyitu, na vino mwenu mùnakumila
dimongo na ulimbo wa nseituni wa mmwelu.
18 Bahi munadihebule anedyo dinavi dicheketwîje. Kwa kuva, mwenu mukávele na
chinu cha kulisingila, na akee mwenu mukamulidîle lihina ila lihina njo linkamulidîle
mwenu.
19 Panjika muchimunguhaulile kuva, “Dinavi adila, dìnicheketwa uchinga nangu ngun-
yakujwe pachinu pake.”
20 Anepo, mùtangola muhiu. Dinavi anedyo, dìnicheketwa ing'anya dìnihita kukulupila,
henga mwenu mùvechinkuhweneha kupwawa anepo ing'anya ya ing'ulupa yenu, bahi,
munalinowe ila lyongolelange.
21 Ikàva Nnungu nanga panavavikidile chididi Vayahudi valandânywa na dinavi dya
asili dya nseituni aula, dachi mùtenda kuva achiammikile mwenu chididi?
22 Lola namuna Nnungu chavele wachididi na chavele wakúkalipa. Nang'e ànakalipa
kwa avala vanu vahîta kukulupila, henga mwenu mukàhweneha kulisingila chididi
chake, nang'e achiave wachididi kwenu mwenu. Henga mukànahwenehe kulisingila
chididi chake, na mwenu uchocho muchimucheketwe.
23 Na Vayahudi navanang'o vakàtandilika kukulupila, Nnungu achiavanyakuje kavila
nnihina, kwa kuva Nnungu ànahulula kuvanyakuja kavila nnihina anelyo.
24 Mwenu mmanu mukávele Mmayahudi, kwa asili mwenu mùvele muchi dinavi dya
nseituni wa munnyitu, henga mùtwaliwije aneko nkunanyakujwa munseituni ukánavele
wenu kwa asili. Henga Vayahudi vàvele muchi dinavi dya asili dya nseituni wa mmwelu,
bahi Nnungu achiave tayali mwalehu kuvanyakuja kavila munseituni wavo vene.

Kupohwa kwa Vaisilaeli

25 Mmakukulupila avangu, nangu ngùlembela muumale uhiu auno wa sili uchinga
munalyone kuva mùvele na ding'ano namene kupunda chimuvele. Kunonopa kwa
Vaisilaeli kùvele chihi kwa uhiku kadiki mpaka paimbetimila isabu ya vanu vakávele
Vayahudi vambemmwikîla Nnungu.
26 Anepo njo pavambepohwa Vaisilaeli vammalele malinga chilahaula Malemba
Lanaswe kuva,
“Mpohi àmbehaloka ku Yelusalemu,*
nanang'e àmbelausa lahakalenge lammalele kuhaloka nnukolo lwanga Yakobo, yani
Vaisilaeli.
27 Na anelyo njo lilailano linimbetenda navo,
panimbevausija masambi lavo.”
28 Vayahudi vohe nni amongo va Nnungu ing'anya ya kulahita Malove Lambone, na
chinu chene achino chìjukile faida kwenu mwenu mmanu mukávele Mmayahudi. Henga

* **11:26** Nsitali auno ùlembwije “Sayuni.” Na Vayahudi vátumila lina anelyo kuyamba imanga ya Yelusalemu. Na maeleso layâmba Sayuni, lola Matayo 21:5.

Nnungu àvechinkuhweneha kuvatamwa Vayahudi ing'anya ya anyakala vao vatandi vanavatondwêle.
29 Kwa kuva, Nnungu pahumya dinujo kuveng'a vanu na kuvatandola, nanga palihomola kuva ing'anya ntwani àtendile uchocho.
30 Mwenu mmanu mukávele Mmayahudi, anepo patandi na mwenu mukáchimpilikana Nnungu, henga vino mùpete chididi ing'anya ya uwangapilikana wao.
31 Uchocho, Vayahudi vino nanga pavampilikana Nnungu njo mana chididi cha Nnungu chinnyidilidile mwenu uchinga Vayahudi navanang'o vapate kuvikilwa chididi muchi mwenu.
32 Kwa kuva, Nnungu àvatendile vanu vammalele kuva muchi vafungwa ing'anya ya uwangapilikana wavo, uchinga àvavikile chididi vanu vammalele.

Nnungu alombolewe

33 Lola ukulu wa Nnungu na lúnda lwake na ding'ano dyake! Nnani ahulûla kuloleha hukumu ya Nnungu na dindila dyake?
34 Malemba Lanaswe làhaula kuva, “Nnani alamaîte mawaso la Nang'olo?
Nnani ahulûla kumwing'a Nnungu lúnda?”
35 “Nnani ahumîje chinu kumwing'a Nnungu hoti,
na Nnungu nkulembelewa annipe?”
36 Kwa kuva, vitukutuku vyammalele vìhaloka kwanga nang'e, na vyammalele vìnipwawa kwa uweso wake na kwajili yake. Nnungu atumbyangwe, vyaka na vyaka! Amina.

12

Kuntumikila Nnungu

1 Bahi mmakukulupila avangu, kwa kuva Nnungu àvele na chididi chohe, nangu nìmpembeja mwenu kwa ntima wangu wammalele, lihumyange mwalehu miili yenu kwa Nnungu kuva muchi sadaka ivêle na umi na yanaswe na ya kunkatapalila Nnungu. Na aneyo njo indila ihiu ya kumwabudu Nnungu.
2 Munailondoje kavila mihambo ya chilambo cha maduvano, henga nneke Nnungu ampindikulanye mwenu kwa kudipindikulanya ding'ano dyenu. Anepo njo pamumbehulula kumala lalalembela Nnungu na kukameka lambone na lankatapalila na lààva makamilifu.
3 Kupapatana na inema yaning'ile Nnungu, nìnnyaulila mwenu mmammalele kuva, munu analyone kuva nkulu kupunda chiilembelewa ààve. Henga lapime saana mawaso lenu kupapatana na chipimo cha ing'ulupa yampele Nnungu.
4 Mmili ùvele na dimbandi dyohe, na dimbandi anedyo dikákola madengo ulamo,
5 na uvila njo chiivele kwetu hwetu, ikànava hwetu ni tuvohe, henga tùjukile mmili umo kwa kulundana kwetu na Kilisto, na kila munu nni imbandi kwa nnyake.
6 Tùvele na dinudyo ditindene-tindêne kupapatana na inema yatwing'ile Nnungu. Apwecheledîle inujo ya unabii, àlembelewa ahumye unabii kupapatana na ing'ulupa yavenayo.
7 Apwecheledîle inudyo ya kuvatumikila vanji, bahi atumike. Na apwecheledîle inudyo ya kuhunda, ahunde.
8 Apwecheledîle inudyo ya kuvatuja vanji mitima, atuje, na apwecheledîle inudyo ya kuhumya, àlembelewa ahumye kwa ntima helele, na apwecheledîle inudyo ya kuvalodya vanu, àlembelewa alodye kwa bidi, na apwecheledîle inudyo ya kuvavikila vanji chididi, àlembelewa atende uchocho akuno wahangalala.
9 Kutamwana kwenu kunààve kwa kulilambilila. Chivenge chinu chohecho chibaya na muchipapate achila chinu chambone.
10 Tamwana mmene kwa mmene kwa itamwi malinga ya vana va litumbo limo. Vatumbyange vanji kwa kuvalongoleja.

11 Munàà̀ve mmalemwa mmadengo, ila tumbama kuntumikila Nang'olo kwa mitima
yenu yammalele.
12 Lilolelo lyenu lintende muhangalale maduva lammalele, na mmahuvilo lenu,
pililila, akuno umulihumya mwalehu kunnyuwa Nnungu.
13 Vayangatange vakúkulupila kwa kuveng'a vitukutuku vivasikikidile, na muvap-
wechelele vayeni.
14 Nnyuwange Nnungu avabaliki avala vanu vam'banîha mwenu, elo, vayuwilange
balaka wala munavalani.
15 Hangalala pamo na vahangalâla. Na kuta pamo na vakûta.
16 Ikalanga kwa amani mmwenu. Munalyone, henga mùù̀ve tayali kukumilana na
vanu vakálihululila. Wala munàà̀ve mmanu mmakulyona kuva mùnimala kila chinu.
17 Munapindikule lahakalenge kwa kutenda lahakalenge. Tumbama kutenda vituku-
tuku vyambone pameho pavanu vammalele.
18 Bahi ikàhululika, kwa m'bali wenu ikalanga kwa amani na vanu vammalele.
19 Mmakukulupila avangu unintamwanga, munapindikule lahakalenge kwa ku-
tenda lahakalenge, ila nnekele Nnungu wasa wa kupindikula, kwa kuva Nang'olo
Nnungu ànitangola Mmalemba Lanaswe kuva, “Nangu njo mindikula, nangu nguchin-
gupindikule.”
20 Henga pamo na anelo Malemba Lanaswe làhaula kuva, “Mmongo mwalo akàva
na indala, mwing'e chakulya, na akàva na inyota mwing'e medi akimbile. Kwa kuva,
ukàtenda uchocho umpalila makala la moto layâka muha muti wake.”
21 Unalemwe na lahakalenge, ila ulaleme lahakalenge kwa kutenda lambone.

13

Kuvapilikana vavêle na mamulaka

1 Kila munu àlembelewa avapilikane vavêle na mamulaka, kwa kuva nanga mamulaka
ikáhaloka kwa Nnungu, na anevo vavêle na mamulaka vàvikwije na Nnungu.
2 Bahi aneyo atahukâna na munu mwene mamulaka latawâla àlatahuka malaijo la
Nnungu, na anevo vatênda uchocho vàlichemehija vene hukumu.
3 Kwa kuva, vatawâla nanga pavavayoha vanu valatênda lambone, ila avala valatênda
lahakalenge. Dachi, ùnalambela unannyope mwene mamulaka? Tenda lambone
nanang'e achiakulombolele.
4 Kwa kuva, nang'e àntumikila Nnungu kwa faida yakuwe. Henga ukàtenda la-
hakalenge nnyope, kwa kuva nang'e àvele na uweso wa kukwing'a asabu. Nang'e
àntumikila Nnungu kwa kuveng'a asabu vanu vatênda lahakalenge.
5 Bahi ni lasima kuvapilikana vavêle na mamulaka, akee chihi ing'anya ya kuiyopa
asabu bahi, ila na ing'anya ya kuhukumika muntima.
6 Anecho njo chintenda mwenu nnipe kodi, kwa kuva, vatawâla anevo vàntumikila
Nnungu akuno uvalihumya kwa madengo anelo.
7 Mwing'e kila munu haki yake, ikàva ǹnongwa kodi bahi lipa kodi, ikàva ǹnongwa usulu
bahi lipa usulu, na munu alembelêwa kweshimiwa aeshimiwe, na ayula alembelêwa
kutumbyangwa na atumbyangwe.

Kutamwana chikukulupila

8 Munalongwe chinu chohecho na munu woheyo. Chinu chimulembelewa kulongwa
ni kutamwana bahi, kwa kuva munu antâmwa nnyake, aneyo àniditimilisa mwalehu
Sheliya dyammalele dya Nnungu.
9 Kwa kuva, amuli adino, “Unalale ugoni,” “Unawalale,” “Unaive,” “Unang'unukile,”
na amuli dinji dyammalele dìvele nkati mwa amuli aino imo, “Ntamwe nnyako malinga
chiulitamwa umwene.”

10 Kwa kuva, munu antâmwa nnyake akántendela lahakalenge. Bahi kuvatamwa vanu
vanji kùtimilisa Sheliya dyammalele.
11 Mwenu tendanga uchocho, akuno umumala mahiku latuvenalo ni mahiku ntwani.
Uhiku wa kuyumuka nnuwono lwenu ùnikamola, kwa kuva vino uhiku wetu wa kupo-
hwa ùvele pepi namene kupunda chiinavele mahiku àlalá patutandilike kukulupila.
12 Chilo chìnihweneha namene, na liduva lyahambi lìvele pepi namene, bahi tulayahe
kulehu matendo lammalele la palupi koka tunyakulange vikomanilo vya kupanyanila
munng'anje.
13 Bahi tùùve na mihambo yambone ilembelêwa kutendwa muhi, na wala akee kwa
kutenda ding'ole dya matendo lahakalenge, na wala akee kwa kukalewa, wala kutenda
usalati, wala kulala ugoni, wala kupwatana, wala kuva na wiu.
14 Henga lilundanyange na Nang'olo Yesu Kilisto, na wala munahimukilanye namuna
ya kunatimisa tama dya asili yenu ya chimmili.

14

Únannyukùmù nkúkulupila nnyako

1 Mpwechelelange munu woheyo aonekâna kuva ànadabadanga muing'ulupa, bila
kutahukana nawe wala kupwatana nawe kwamba mawaso lake lakávele na umuhimu
namene.
2 Vanu vànatindana, kwa nfano munu yumo kupapatana na ing'ulupa yake àona kuva
ànahulululula chihi kulya kila chinu, henga yunji kupapatana na idabadangi ya ing'ulupa
yake àlya chihi dimbowa dya mahamba.
3 Bahi ayula âlya vilyo vyammalele anansalau aneyo akálya vilyo vyammalele. Ucho-
cho, kwa aneyo akálya vilyo vyammalele ánannyukùmù aneyo âlya vilyo vyammalele
kwa kuva Nnungu àninkubali.
4 Wako ulyani mpaka ulinge kunnyukumu ntumishi wanga munu yunji? Nang'olo
Nnungu njo amaîte, ikàva àtenda saana au ànalikoha. Na kwa kuhululihwa na Nang'olo,
ànayambukilwa.
5 Munu ànahulula kutenda kuva, liduva fulani lya chidini nni lya mana namene
kupunda maduva lanji, henga munu yunji ànahulula kulavalanga maduva lammalele
kuva lànalinganana. Bahi kila munu atende muchi chalojwa na ntima wake.
6 Munu woheyo amwabûdu Nnungu nniduva lyalyona nang'e kuva lya mana
kupunda liduva linji, àtenda uchocho uchinga ankatapalile Nang'olo. Na munu âlya kila
chakulya, àtenda uchocho uchinga ankatapalile Nang'olo, kwa kuva, ànshukulu Nnungu
kwajili ya chakulya chalya. Na munu alekîle kulya chakulya fulani, àtenda uchocho
uchinga ankatapalile Nang'olo, kwa kuva nanang'e uchocho ànshukulu Nnungu.
7 Kwa kuva, nanga munu woheyo muhwetu alâma kwajili yake mwene, na wala nanga
munu âhwa kwajili yake mwene.
8 Ikàva tùnalama, tùlama kwajili ya Nang'olo, na ikàva tùnahwa, tùhwa kwajili ya
Nang'olo. Na ikàva tùnalama au ikàva tùnahwa, hwetu tuvammalele nni tuvanu tùvá
Nang'olo.
9 Bahi ing'anya ya anelyo, Kilisto ánihwa na kufufuka uchinga apate kuva Nang'olo wa
vanu vammalele, yani vomi na vahwîle.
10 Hambi ing'anya ntwani nano wako ùnnyukumu nkúkulupila nnyako? Na ing'anya
ntwani wako ùnsalau nkúkulupila nnyako? Kwa kuva, hwetu tuvammalele tùmbeimila
muyo mwa chiteng'u cha Nnungu cha hukumu.
11 Mmalemba Lanaswe, Nang'olo Nnungu achidoni,
“Muhiu Nangu nni Nnungu nimwene umi, bahi, kila munu àmbetindivala malundi muyo
mwangu,
na kila munu achiayambukile kuva nangu nni Nnungu.”

12 Bahi kila munu muhwetu àmbelitetela mwene muyo mwa Nnungu.

Unankoheje nkúkulupila nnyako

13 Bahi tunahwenehe kuhukumilana kavila tuvene kwa tuvene. Henga amulanga kuleka kutenda vitukutuku vimbevakohêja vanu vanji au kuvayanguha mmasambi.
14 Kwa kuva ngùlundene na Nang'olo Yesu, nangu ìnimala mwelehu kuva nanga chakulya chohecho chîva najisi kupapatana na asili yake. Henga ikàva munu àchivalangila chakulya fulani kuva najisi, bahi kwanga nang'e chakulya anecho chììva najisi.
15 Ikàva wako ùmpwateha ntima nkúkulupila nnyako ing'anya ya chakulya chiulya, bahi wako ukálojwa na itamwi ya Nnungu. Únakubàlì kuntenda nkúkulupila nnyako ahochele ing'anya ya chakulya chiuchona wako kuva halali kuliwa, kwa kuva Yesu Kilisto ánihila kwajili yake.
16 Bahi unavatende vanu vanji vakutongolele lahakalenge ing'anya ya kulya chakulya chiuchona wako kuva halali kuliwa.
17 Kwa kuva, Ufalume wa Nnungu ukáyamba mambo la kulya na kukimbila, henga ùyamba haki na amani na ihangaladi yahumya Umumu Wanaswe.
18 Bahi munu woheyo antumikîla Kilisto kwa kuvalongoleja vanji, aneyo ànkatapalila Nnungu na ànakubaliwa na vanu.
19 Bahi tukalehe namene kutenda vitukutuku viîda na amani na kututenda tuhwingihane muing'ulupa.
20 Unaondonge madengo la Nnungu la kun'denga munu muing'ulupa ing'anya ya chakulya. Vyakulya vyammalele halali kuliwa, henga nni ubaya kwakuwe kulya chakulya chimbentênda nkúkulupila nnyako ayangukile mmasambi.
21 Nni chinu chambone namene kuleka kulya inyama na kukumbila divayi na kutenda chitukutuku chohecho chimbentênda nkúkulupila nnyako ayangukile mmasambi.
22 Bahi chikamulihe muntima wako chinu anecho chukulupila kuyamba mambo anelo, umale chihi wako na Nnungu wako. Wasa munu ayula akáhukumika muntima mwake kwa chinu chàchitenda.
23 Henga munu avêle na lipamba kwa chakulya chalya, Nnungu ànannyukumu kwa kulya, kwa kuva kulya kwalya kukápapatana na ing'ulupa yake. Na munu atênda chinu chohecho bila kupapata chakulupila, aneyo àtenda masambi.

15

Namuna ya kuvatendela vanu vanji

1 Hwetu tuhwingîle muing'ulupa, tùlembelewa tutwalilane na idabadangi ya avala vakávele na dimongo muing'ulupa. Tunatende chihi vitukutuku vitukatapalîla tuvene.
2 Henga kila munu muhwetu àlembelewa ankatapalile nnyake kwa kuntendela lambone uchinga anhwingihe muing'ulupa.
3 Kwa kuva, ata Kilisto nanga panatendile vitukutuku vichinkatapalîla chihi mwene, ila ávele muchi chilahaula Malemba Lanaswe kuva, “Kuhebula kwammalele kuvakuhebwile wako Nnungu, kùngumatokedile nangu.”
4 Na lammalele lalembwîje kala Mmalemba Lanaswe, lànilembwa kwajili ya kutuhunda hwetu, uchinga kwa kupilililila kwetu na kukamywa mitima kwa indila ya Malemba Lanaswe, tuhwenehe kuva na lilolelo.
5 Bahi Nnungu avêng'a vanu dimongo dya kupilililila na kutujwa ntima, annyululihe mwenu kuva na likudungilo ulimo akuno umutenda chanatendile Yesu Kilisto.
6 Anepo nni mwenu mmammalele pamumbekuva na ntima umo na lidi limo lya kuntumbyanga Nnungu, Atata wa Nang'olo wetu Yesu Kilisto.

Malove Lambone kwa vanu vammalele

7 Bahi pwechelana mmene kwa mmene malinga Kilisto champwechedile mwenu
kuva mmake, uchinga Nnungu apate kutumbyangwa.
8 Kwa kuva, nìnnyaulilanga kuva, Kilisto ánivatumikila Vayahudi uchinga apate kulan-
guja ikulupiki ya Nnungu, na adila ahadi divanapewije anyakala va Chiyahudi dipate
kutimila,
9 na uchinga na vanu vakávele Vayahudi vapate kuntumbyanga Nnungu kwa chididi
chake, malinga chiilembwije Mmalemba Lanaswe kuva,
“Ching'ati vanu vakávele Vayahudi nìmbekutumbyanga,
na kukuimbila dihimu dya imbili ya lina lyako.”
10 Uchocho, Malemba Lanaswe làhaula kuva,
“Mwenu mmanu mukávele Mmayahudi,
hangalala pamo na vanu vake.”
11 Kavila làhaula kuva,
“Mwenu mmanu mukávele Mmayahudi, nnombolele Nang'olo,
nnombolele nang'e mwenu mmanu mmammalele.”
12 Kavila Isaya àhaula kuchidoni,
“Nnikolo lya Yese àmbehumila munu,
ambevatawâla vanu vakávele Vayahudi,
na anevo vanu vàmbekuva na lilolelo ing'anya yanga nang'e.”
13 Bahi Nnungu wa lisingilo lyetu, ammumbajange mwenu ihangaladi yammalele
na amani kwa kuva mùnankulupila. Anepo njo pamumbeumbalwa mwalehu na lilolelo
kupitila dimongo dya Umumu Wanaswe.

Kutumika kwanga Paolo

14 Mmakukulupila avangu, nangu nimwene ngùvele na uhakika kuva, mwenu
mùniumbalwa na uwambone na mùnilamala lammalele lamulembelewa kulatenda, bahi
mùnahulula chihi kuhundana mmene kwa mmene.
15 Henga sehemu dyohe m'baluwa aino ńninnembila bila kuyopa uchinga ninkumbu-
sange kavila mambo fulani. Ngùtendile uchocho ing'anya ya inema yaning'ile Nnungu,
16 ya kuva ntumishi wa Yesu Kilisto kwa vanu vakávele Vayahudi. Ngùkola madengo
la chikuhani la kuyanjaja Malove Lambone uchinga vanu vakávele Vayahudi vapate
kukubaliwa na Nnungu kwa kuhahulwa na Umumu Wanaswe. Na vàmbekuva muchi
sadaka ikubalîwa na Nnungu.
17 Bahi kwa kulundana kwangu na Yesu Kilisto, nahulula chihi kulilombolela ing'anya
ya madengo alano langunkolela Nnungu.
18 Henga nikambelinga kulilombolela kwamba chinu chohecho, chikànave chihi
achila chachitendile Yesu Kilisto kupitila nangu uchinga vanu vakávele Vayahudi vapate
kumpilikana Nnungu. Átendile uchocho kupitila malove langu na matendo langu,
19 yani kupitila dimongo dya vimaiho vya masaibu na lakukanganya, na dimongo dya
Umumu wa Wanaswe. Bahi kutandikila ku Yelusalemu mpaka chilambo cha ku Iluliko,
ǹnihubili kila pachinu Malove Lambone lamwâmba Kilisto.
20 Na likudungilo lyangu ni kuyanjaja Malove Lambone kila pachinu pavakanambip-
ilikana Malove Lambone lamwâmba Kilisto. Ngùkudungidile uchocho uchinga nnadenge
munsingi waudengile munu yunji,
21 malinga chiilembwije Mmalemba Lanaswe kuva,
“Vanu vakánambiyanjajijwa Malove Lambone lamwâmba Yesu, vachivalamale.
Na vanu avala vakánambipilikana, vachivapilikane.”

Paolo àkudungila kuhwika ku Loma

22 Aneyo njo ing'anya inangutendile ngudivilwe kwida kwenu kwa kuvilinganya.

23 Henga kwa vino ǹnimalila madengo langu kwa m'bali auno wa chilambo, na kwa
kuva kwa vyaka vyohe ngùvele na hamu ing'ulu ya kwida ku Loma unannolanga.
24 Ngùlolela kutenda uchocho panimbekuva unguhwena ya ku Isipaniya. Natamwa
namene kwonana na mwenu, koka nguhangalale pamo na mwenu kwa maduva kadiki,
na natamwa namene kupata nsada wenu kwajili ya mwanda wangu.
25 Henga vino ngùhwena ya ku Yelusalemu hoti unaveng'a nsada vakúkulupila va
aneko.
26 Kwa kuva, vakúkulupila va ku Makedoniya na va ku Akaya vàniamula kuhumya
dimali dyao kwa kuveng'a nsada vakúkulupila vanji va aneko ku Yelusalemu, yani avala
amahuvani.
27 Vanang'o vànikatapaliwa kutenda uchocho, na anecho njo chivalongwa vanang'o,
kwa kuva, ikàva vanu vakávele Vayahudi vàpwechedile dinujo dya chinnungu dya
Vayahudi, bahi na vanang'o vàlembelewa vavahudumile Vayahudi kwa kuveng'a vituku-
tuku vya chimmili vivasikikidile.
28 Bahi nikàmalila madengo anelo na kumala kuva vànipwechela kila chinu chichang-
wije, nguchingupitile kwenu mwenu panimbekuva nndila unguhwena ya ku Isipaniya.
29 Nangu ǹnimala kuva panimbekwida kwenu mwenu, nìmbekwida na dinujo dyohe
namene dya chinnungu kuhaloka kwa Kilisto.
30 Mmakukulupila avangu, nangu nannyuwanga namene kwajili ya Nang'olo wetu
Yesu Kilisto na kwajili ya itamwi ya Umumu Wanaswe, lundana na nangu kwa kun-
guyuwila kwa Nnungu.
31 Yuwanga uchinga panimbehwika ku Yelusalemu nnakamulwe na vanu
vakákulupila va nchilambo anecho cha ku Yudeya, na nsada ungupelekeja upate
kupwechelewa na vakúkulupila va aneko.
32 Anepo Nnungu akàtamwa, nguchinguhulule kwida kwenu akuno unguhangalala na
kutujana mitima pamo na mwenu.
33 Bahi Nnungu wa amani, ààve pamo na mwenu mmammalele! Amina.

16

Paolo àvasalimila vanu

1 Nangu nìmmaiha kwenu mwenu, nnumbwetu Foibe ntumishi wa likuwa lya vanu
vankulupîla Yesu lya ku Kenkileya.*
2 Ngùyuwa mumpwechelele kwajili ya Nang'olo, malinga chivalembelewa kutendewa
vakúkulupila. Nnyangatange kwa chinu chohecho chambesikikila, kwa kuva, nang'e
àvayangete vanu vohe pamo na nangu mwalehu.
3 Nsalimile Pilisila nawi Akila, amadengo avangu mmadengo langa Yesu Kilisto.
4 Vanang'o vávele tayali kuhwa kwajili ya kuupoha umi wangu, na wala nikee chihi
nangu weka nivashukûlu, ila pamo na makuwa lammalele la vanu vankulupîla Yesu, la
vanu vakávele Vayahudi.
5 Vasalimile na vanu vankulupîla Yesu, vanu vakojâna nng'ande mwavo. Nsalimile
nnyanjawagu Apaineto, munu ntandi kunkulupila Yesu Kilisto nchilambo cha ku Asiya.
6 Nsalimile na Maliya, munu atumbême namene kukola madengo kwajili yenu.
7 Nsalimile na Andiloniko nawi Yuniya Vayahudi avangu vanahungwije nnilungu
pamo na nangu. Vanang'o vànalombolewa namene ching'ati mitume, vanu anevo
váningulongolela nangu kunkulupila Yesu Kilisto, kabla nangu nikànambi.
8 Nsalimile na Ampiliato, nnyanjawangu unintamwa namene muilundani yetu na
Nang'olo.
9 Nsalimile na Alubano, mmadengo nnyangu mmadengo la Kilisto, na nsalimile
nnyanjawangu Sitakisi.

* **16:1** Apano pàlembwije “ntumishi,” lilove ulila litumîke kumwamba shemasi mmalemba lanji la Paolo.

10 Nsalimile na Apele munu alangujîje ikulupiki yake kwa Kilisto. Vasalimile na vanu
vammalele vaikâla muing'ande yanga Alistobulo.
11 Nsalimile na Helodioni Nnyahudi nnyangu, pamo na vanu vammalele vankulupîla
Nang'olo, vanu va nng'ande mwanga Nalikiso.
12 Nsalimile na Tilifaina nawi Tilifosa vamahe vatumbâma namene kuntumikila
Nang'olo. Nsalimile na nnyanjawangu Pelisi, mmahe akodîle madengo lohe kwajili
yanga Nang'olo.
13 Nsalimile na Lufo, munu atandolwejîje na Nang'olo, nsalimile na anyokwe Lufo
unimmalangila nangu kuva, nanani nnyuvangu.
14 Nsalimile na Asinkilito nawi Flegoni nawi Helime nawi Patiloba nawi Helima,
pamo na vakúkulupila vammalele vavêle pamo na vanang'o.
15 Nsalimile Filologo nawi Yulia nawi Neleya na nnumbuwe Neleya nawi Olimpa,
pamo na vakúkulupila avao vammalele vavêle pamo na vanang'o.
16 Salimilana mmene kwa mmene kwa itamwi yanga Kilisto. Makuwa lammalele la
vanu vakulupîla lànansalimila.
17 Mmakukulupila avangu, nangu nìnnyuwa mulyongolelange na avala vanu
vatandilîha mahapukano na kuvahocheja vanu vanji kwa kulatahuka mahundo
lamulihundile. Linyemyange kulehu na anevo vanu.
18 Kwa kuva, vanu malinga anevo nanga pavantumikila Kilisto Nang'olo wetu, henga
anevo vàlatumikila chihi matumbo lavo vene. Tena kwa malove lavo la kuutila na la
kukumba, vàvalambila vanu vakámaite.
19 Vanu vammalele vànimala namuna chimumpilikana Nang'olo, bahi ing'anya ya
anelyo nangu nahangalala kwajili yenu. Nangu nalembela namene mwenu mumale
kutenda lambone, henga mulinyemye na mambo lahakalenge.
20 Nnungu wa amani akambetima kunkadambanga Nanchindenga pahi madodo
lenu.
Inema ya Nang'olo wetu Yesu Kilisto ìive pamo na mwenu.
21 Timoseo, mmadengo nnyangu ànansalimila. Lukio na Yasoni nawi Sosipatilo
Vayahudi avangu navanang'o vànansalimilanga.
22 Nangu Telitiyo ngulembîle baluwa aino, nkúkulupila nnyenu kwa kulundana na
Nang'olo, nansalimilanga.
23 Mwenedi wangu Gayo angukalibisîje nangu nng'ande mwake, na avakalibîsa
vakúkulupila vammalele kukojana kwave, nanang'e ànansalimila. Nkúkulupila nnyetu
Kwalito pamo na Elasto ayula akôndya dimali dya imanga aino, navanang'o
vànansalimila.
24 [Inema yanga Nang'olo wetu Yesu Kilisto ìive pamo na mwenu mmammalele.
Amina.]†
25 Nnungu alombolewe! Nang'e ànahulula kuntendanga mwenu muhwinge mu-
ing'ulupa kwa kupitila Malove Lambone languyanjaja. Na ujumbe auno umwâmba
Yesu Kilisto, ùnihunukula makudungilo la Nnungu kwenu mwenu mmanu mukávele
Mmayahudi. Makudungilo anelo lánipihika kutandikila anepo patandi,
26 henga vino lànipihuliwa malinga chivanalaujije manabii na kupapatana na amuli
yanga Nnungu akávele na ntululilo. Makudungilo anelo lànipihuliwa uchinga vanu
vakávele Vayahudi vapate kunkulupila na kumpilikana Nnungu.
27 Bahi Nnungu weka avêle na lúnda, atumbyangwe kwa kupitila Yesu Kilisto vyaka
na vyaka! Amina.

† **16:24** Nsitali auno ukapali Mmalemba lanji la kala.

Baluwa inandi yanga Paolo yavalembidile Vakolinso

Ulongoledi wa baluwa inandi ya Vakolinso

Baluwa inandi ya Vakolinso ìlembwije na Ntume Paolo mmwaka fulani, pepi na mwaka wa 55 kutandikila mwaka wavelekwejije Yesu Kilisto (sula ya 1:1). Aino nni baluwa inandi n'dibaluwa dimbili dilembwîje na Paolo kwa vakúkulupila va imanga ya ku Kolinso. Yònekana kuva, Paolo álembile baluwa aino mmahiku lachiikala ku Efeso. Kwa kuva, m'baluwa aino àhawile kuva, àmbeikala pa Efeso mpaka paimbehwika Ing'ole ya Pentekoste koka avaongele Vakolinso, bada ya kupitila chilambo cha Makedoniya (sula ya 16:5-9).

Baluwa aino nni majibu la Paolo kupapatana na ujumbe wanaupwechedile kuhaloka kwa vakúkulupila fulani kwamba mambo lakáfala lachitendeka nnikuwa lyavo, mambo anelo nni pamo na mahapukano na umalaya. Imanga ya ku Kolinso ínimaikana namene kwa vitendo vya umalaya utolomedîle, bahi nanga paikanganwa kwona kuva likuwa lya vanu vankulupîla Yesu lya anepo uliva na tabiya malinga anedyo. Uchocho, baluwa inandi ya Vakolinso ìvele na sula ìmaikana namene ilonjelêla itamwi (sula ya 13).

Uinjipihi wa baluwa inandi ya Vakolinso

1. Sula ya 1:1-9, Paolo àvasalimila Vakolinso na kunshukulu Nnungu kwajili yavo.
2. Sula ya 1:10-4:21, Paolo àsugulikila ujumbe waupwechedile wamba mahapukano nnikuwa anelyo la vanu vankulupîla Yesu va ku Kolinso.
3. Sula ya 5-6, Paolo àsugulikila swala lya mahapukano na vitendo vivatendelanila vya kusitakilana vene kwa vene.
4. Sula ya 7-15, Paolo àhumya maelekeso layâmba ulombi na kudihumija sadaka disanamu na namuna ya kutenda ibada pamakojano na dinujo dya Umumu Wanaswe na mambo layâmba kufufuliwa.
5. Sula ya 16, Paolo àmalilila kwa kuhumya maeleso kwamba mambo fulani lavalembelewa vatende, na mambo lannyâmba chihi mwene.

Ntandiliko wa baluwa yanga Paolo

1 Baluwa aino ìhaloka kwang'une Paolo na kwa nkúkulupila nnyetu Sositene. Nangu ǹnitandolwa kuva ntume wanga Yesu Kilisto kwa kutamwa kwake mwene Nnungu.

2 Nìnnembilanga mwenu, mmanu mma Nnungu munkulupîla Yesu mma aneko kuimanga ya ku Kolinso, mmanu muhahuliwîje kwa kulundanywa kwenu na Yesu Kilisto, na mutandolwejîje na Nnungu kuva mmanu vake. Uchocho, baluwa aino nni kwajili ya vanu vammalele va kila pachinu vayûwa kwa lina lya Nang'olo wetu Yesu Kilisto, Nang'olo wa tuvammalele.

3 Nìnnyuwilanga inema na amani kuhaloka kwa Atata wetu Nnungu na kwa Nang'olo wetu Yesu Kilisto dìive pamo na mwenu.

Sukulani

4 Nìnshukulu Nnungu maduva lammalele kwajili yenu mwenu ing'anya ya inema yake yampele mwenu kwa indila ya Yesu Kilisto.

5 Kwa kuva, kwa kulundanywa kwenu na Yesu Kilisto mwenu mùnijaliwa kwa kila namuna, asa kila namuna ya itangodi na kila namuna ya imadi.

6 Anelyo lìmaiha kuva, achila chitunnyaulidile mwenu kumwamba Kilisto nni muhiu.

7 Bahi uhiku auno umuhweneha kulindilila kwa hamu ing'ulu kwonekana kwa Nang'olo wetu Yesu Kilisto, nanga pamusikikila inujo yoheyo ya chinnungu.

8 Nang'e njo ambentênda mwenu muhwinge mpaka kuntululilo uchinga mu-
naonekane na likosa lyohelyo nniduva anelyo lyambekwida Nang'olo wetu Yesu Kilisto.
9 Nnungu achiatende uchocho kwa kuva, nang'e ànakulupika, na njo anchemîle mwenu
uchinga mukumilane na Mwanawe Yesu Kilisto Nang'olo wetu.

Kuyavanyika kwa vanu vankulupîla Yesu

10 Mmakukulupila avangu, chonde mbènkunnyuwanga kwa lina lya Nang'olo wetu
Yesu Kilisto, mupilikanane uchinga lanapwawe mahapukano kwenu mwenu. Mùùve
chinu chimo na kukudungila ulamo.
11 Kwa kuva, nangu ìnipilikana habali dyenu kuhaloka kwa vanu vanji va nng'ande
mwanga Koloe, kuva mmakukulupila avangu, munalumbana.
12 Nangu ngùtangola uchocho kwa kuva, kila munu mmwenu àhaula chihi chakameke
mwene. Yunji àhaula kuva, “Nangu wanga Paolo,” na yunji àhaula kuva, “Nangu wanga
Apolo,” na yunji àhaula kuva, “Nangu wanga Petulo,” na yunji àhaula kuva, “Nangu
wanga Yesu Kilisto.”
13 Dachi, mùtenda kuva Kilisto àniyavanyika? Dachi, Paolo njo avambwîje munsalaba
kwajili yenu? Dachi, múbatiswije kwa lina lyanga Paolo?
14 Nangu nanshukulu Nnungu kwa kuva nikánam'batisije kananga munu yumo
mmwenu ikànave chihi Kilispo na Gayo.
15 Bahi nanga munu woheyo ambehulûla kuhaula kuva mwenu múbatiswije kwa lina
lyangu.
16 Nni muhiu kuva, nangu nívabatisije vanu va nng'ande mwanga Stefana, henga
upunda anepo nikámala kuva pàvele munu yunji ungum'batisije.
17 Kwa kuva, Kilisto akángutumile unabatisa, henga àngutumile unayanjaja Malove
Lambone bila kutumila malove la kukumba la lúnda lwa vanu, uchinga ujumbe wâmba
kuhwa kwanga Yesu Kilisto munsalaba unakohe dimongo dyake.

Kilisto nni Lúnda na dimongo ya Nnungu

18 Kwa kuva, ujumbe uyâmba kuhwa kwanga Yesu munsalaba, kwa avala vahochêla
ùvalangiwa chihi kuva uvelu, henga kwetu hwetu tupôhwa nni dimongo dya Nnungu.
19 Kwa kuva, ìnilembwa Mmalemba Lanaswe kuva,
“Nìmbekwondonganga lúnda lwa vanu vavêle na lúnda,
na kudiyahila kulehu ding'ano dya vanu vavêle na ding'ano.”
20 Àvele kwachi nano munu avêle na lúnda? Àvele kwachi nano nkúhunda Sheliya ya
Musa? Àvele kwachi ayula amaîte namene matahukano mmahiku alano? Nnungu
ànilanguja lúnda lwa chilambo achino kuva nni uvelu chihi!
21 Kwa kuva, kupapatana na ukulu wa lúnda lwa Nnungu, vanu nanga pavanahulwile
kummala Nnungu kwa indila ya lúnda lwavo vene. Henga Nnungu ànikatapaliwa
kuvapoha avala vankulupîla kupitila ujumbe utuyanjaja, ujumbe wonekâna kwa vanu
vavêle na lúnda kuva nni chinu cha chivelu.
22 Ing'anya Vayahudi vàlembela valangujwe vimaiho vya masaibu na Vagiliki vàtaha
lúnda,
23 henga hwetu tùhubili kuva, Yesu Kilisto ànivambwa munsalaba. Ujumbe anewo kwa
Vayahudi wònekana kuva chinu cha kusunaja na kwa vanu vakávele Vayahudi vòna chihi
uvelu.
24 Henga kwa avala vachemwîje na Nnungu, ikàva Vayahudi au Vagiliki, Kilisto nni
dimongo na lúnda lwa Nnungu.
25 Kwa kuva, chinu chivalangîwa kuva uvelu wa Nnungu, chìvele na lúnda kupunda
lúnda lwa vanu, na chinu chionekâna kuva nni ididimangi ya Nnungu, chìvele na
dimongo kupunda dimongo dya vanu.

26 Mmakukulupila avangu, himukilanga chimunavele apala patandi pamu-
nachemwije na Nnungu. Ukàpima kwa chipimo cha chimunu, akee vanu vohe mmwenu
vanavele na lúnda, na akee vanu vohe mmwenu vánavele na dimongo, na akee vanu
vohe mmwenu vánavele na vyeo.
27 Henga Nnungu àvatondwele vanu va chilambo achino vaonekâna kuva mavelu
uchinga avataye dihoni avala vavêle na lúnda. Na àvatondwele vanu va chilambo achino
vaonekâna kwa vanang'o kuva vakávele na dimongo dya kutawala, uchinga avataye
dihoni vanu vavêle na dimongo dya kutawala.
28 Nnungu àvatondwele vanu vaonekâna pameho pavanu kuva vakee vanu va hali-hali,
vanu va kusalauliwa, vanu vakee vamana, uchinga ávasulupuhe vanu vaonekâna kuva
vamana.
29 Átendile uchocho uchinga munu woheyo analilombolele muyo mwa Nnungu.
30 Nnungu mwene njo ánnundanije mwenu na Yesu Kilisto, nanang'e ántendile Yesu
Kilisto kuva lúnda lwetu. Kwa kupitila kwanga Yesu Kilisto, Nnungu àtuvalangidile
hwetu kuva tuvambone pameho pake, na kututenda kuva tuvanaswe na kutukombola
mmasambi.
31 Malinga chilahaula Malemba Lanaswe kuva,
“Munu alembêla kulyona,
bahi alyonele Nang'olo.”

2

Lúnda lwa Nnungu

1 Mmakukulupila avangu, nangu pannaidile kwenu mwenu unannyubilila habali ya
ujumbe wa Nnungu upihîke, nangu nanga pannatumidile malove la kukamajanga wala
lúnda lwa vanu.
2 Kwa kuva, pannavele pamo na mwenu ngwámwile ngulekane na lammalele langu-
lamaite, nkuhubili chihi habali dya Yesu Kilisto avambwîje munsalaba.
3 Nangu ngúvele pamo na mwenu akuno nguvèlè nimpole, ungunnyopa Nnungu na
kutetemela.
4 Mahubili langu na ujumbe wangu nanga pavinavele na lúnda lwa chimunu wala
malove la kuvakumba vanu, henga vímaihwa kwa dimongo dya Umumu Wanaswe.
5 Ngútendile uchocho uchinga ing'ulupa yenu ilisingìlè dimongo dya Nnungu, na akee
lúnda lwa chimunu.
6 Pamo na anelo, hwetu tùtumila malove la lúnda kwa vanu avala vahwingîle mu-
ing'ulupa, henga lúnda anelwo akee lwa chilambo achino, na wala akee lúnda lwa
vatawâla va chilambo achino vambekwondôngwa.
7 Hwetu tuyanjaja lúnda lwa Nnungu, lúnda lupihîke pameho pa vanu, lúnda
lwanakudungidile Nnungu kwajili ya ukulu wetu kabla chilambo chikanaumbwa.
8 Wala nanga nkulu yumo muvakulu va chilambo achino anakameke lúnda anelwo.
Kwa kuva, kuikave uvakameka lúnda anelwo vakanammambe munsalaba Nang'olo wa
ukulu.
9 Malinga chivalembile Mmalemba Lanaswe kuva,
“Wala nanga munu awahîte kuvyona,
wala kuvipilikana,
kananga kuvihimukila muntima mwake,
vitukutuku avila Nnungu vyavavikidile avala vantâmwa.”
10 Henga Nnungu ánitupihulila mambo anelo kupitila Umumu wake Wanaswe. Kwa
kuva, Umumu Wanaswe ànaloleha kila chinu, ata makudungilo la Nnungu lapihîke
mwalehu.

11 Nnani ahulûla kumala mawaso la munu yunji ikànave chihi isungu ivêle nkati
mwake? Uchocho, nanga munu amâla mawaso la Nnungu ikànave chihi Umumu wa
Nnungu.
12 Umumu Wanaswe utumpwechedile akáhaloka nchilambo achino, ila àhaloka
kwanga Nnungu uchinga atuhululihe kumala àlalá látwing'île Nnungu.
13 Bahi patunnyaulila mwenu mambo anelo, nanga patutumila malove la lúnda lwa
vanu. Henga tùtumila malove latuhundwije na Umumu Wanaswe, utuhaulisa uhiu wa
mambo la chinnungu kwa malove la chinnungu.
14 Bahi munu atawalîwa na mambo la pachilambo achino akáhulula kulakubali
mambo lahalôka kwa Umumu wa Nnungu kwa kuva, àlona kuva lachivelu. Munu aneyo
akáhulula kulamala mambo anelo ing'anya làkamekeka chihi chinnungu.
15 Munu wa chinnungu ànahulula kulaloleha mambo lammalele, henga nang'e nanga
pahukumiwa na munu woheyo.
16 Kwa kuva, Malemba Lanaswe làhaula kuva, “Nnani aumaîte ntima wa Nang'olo?
Nnani ahulûla kunnyunda?” Henga hwetu tùnivanawo ntima wanga Yesu Kilisto.

3

Kuyavanyika kwa vanu vankulupîla Yesu

1 Mmakukulupila avangu, pannavele pamo na mwenu, nangu nikanahulwile kutan-
gola na mwenu muchi mmanu mma chinnungu. Henga ngúlembelewa ngutangole na
mwenu muchi vanu vatawalîwa na mambo la pachilambo au malinga mmakanunu
mmahundo langa Kilisto.
2 Nínkumbijije mavele, na akee chakulya chikamile, kwa kuva, múvele
mukànambichihulula anecho chakulya chikamile. Na ata vino mukáchihulula,
3 ing'anya bado mmechinkutawaliwa na mambo la pachilambo. Kwa kuva, wiu
na ing'ondo vìvele chihi nkupwawa mmwenu. Dachi, mambo anelo lakálanguja kuva
mwenu mmechinkutawaliwa na mambo la pachilambo, na muikalanga muchi vanu
vatawalîwa na mambo la pachilambo?
4 Kwa kuva, kila munu mmwenu àtangola chihi lyake, yunji àhaula kuva, “Nangu
wanga Paolo,” na yunji àhaula kuva, “Nangu wanga Apolo.” Dachi, chinu anecho
chikálanguja kuva mwenu mmechinkutawaliwa na mambo la pachilambo achino?
5 Dachi, Apolo nnani? Na Paolo nnani? Hwetu nni tuvatumishi chihi tuva Nnungu,
tuntendîle mwenu mupate kunkulupila Yesu. Kila munu muhwetu àkodile chihi
madengo lapewije na Nang'olo.
6 Nangu napandile dimbeyu, na Apolo nkumwadilangila medi, henga Nnungu nni
aditendîle dimele na kukulumuka.
7 Bahi apânda dimbeyu na ayula amwadilîla medi, vammalele vakávele mana, wa-
mana nni Nnungu ahululîha dimbeyu dimele na kukulumuka.
8 Ayula apânda dimbeyu na ayula amwadilîla medi vammalele nni chinu chimo, na
Nnungu àmbemwing'a kila munu inudyo yake kupapatana na madengo lakodile.
9 Kwa kuva, nangu na Apolo nni amadengo tùvá Nnungu, na mwenu mùlandanywa na
welu wa Nnungu na ing'ande yake.
10 Kwa inema yaning'ile Nnungu, nangu ngùvele muchi nkúdenga kwenu mwenu.
Ngùdengile nsingi malinga nkúdenga avêle na lúnda, akameke kudenga saana. Na hambi
munu yunji àdenga muha mwa nsingi anewo, henga kila munu àlembelewa alolehe saana
namuna chadenga.
11 Kwa kuva, nanga munu ahulûla kudenga nsingi wohewo ikànave chihi aula
udengwîje, na anewo nsingi nni Yesu Kilisto.
12 Munu woheyo ànahulula kudenga muha nsingi anewo kwa kutumila zahabu au
madini la dihela au mayanga lagalika au milandi au mahamba au wahi.

13 Henga liduva lya hukumu nni limbetênda uwonekane uwambone wa madengo
la kila munu. Kwa kuva, liduva anelyo pambehumila moto, na anewo moto njo
umbeipîma na kulanguja uwambone wa madengo la kila munu.
14 Ikàva anecho chadengile munu munsingi anewo chikambekupya moto, bahi munu
aneyo àmbepwechela inujo.
15 Henga ikàva achila chadengile munu chìmbekupya, bahi munu aneyo àmbepata asala,
henga mwene àmbepohwa muchi munu apôhwa mmoto.
16 Dachi, nkámaite kuva mwenu nni Ing'ande ya Nnungu, na kuva Umumu wa Nnungu
àikala nkati mwenu?
17 Bahi munu akàyondonganga Ing'ande ya Nnungu, Nnungu nanang'e
àmbemwondonganga munu aneyo, kwa kuva, Ing'ande ya Nnungu nni yanaswe, na
ing'ande aneyo nni mwenu mmene.
18 Munalilambilange mmene, ikàva munu woheyo mmwenu àlyona kuva àvele na
lúnda lwa chilambo achino, àlembelewa alitende kuva muchi livelu uchinga apate kuva
na lúnda luhiu.
19 Kwa kuva, lúnda lwa chilambo achino nni uvelu chihi pameho pa Nnungu. Malinga
chilahaula Malemba Lanaswe kuva, “Nnungu àtumila ulamba wa vanu valyôna kuva
vàvele na lúnda kuva muchi lutambo lwa kuvatanjiha vene.”
20 Malemba Lanaswe làhaula kavila kuva, “Nang'olo ànimala kuva, mawaso la vanu
vavêle na lúnda, lakemana.”
21 Bahi munu woheyo analyone ing'anya ya kuva nang'e nni wa munu fulani! Kwa
kuva, vitukutuku vyammalele nni vyenu,
22 ikàva Paolo au Apolo au Petulo* au chilambo au umi au kuhwa au vitukutuku
vipawîje hambi na viîda, vyammalele nni vyenu.
23 Na mwenu mma Yesu Kilisto, na Yesu Kilisto nni wa Nnungu.

4

Utumishi wa Mitume

1 Bahi vanu vatuvalangile hwetu kuva tuvatumishi tùva Yesu Kilisto, tukamujîjwe
disili dyanga Nnungu.
2 Pamo na anelo, chilembelêwa kwa kila munu akamujîjwe madengo anelo nni
kukulupika.
3 Henga kwang'une, nkànguhukumu mwenu au vanu vanji anecho chikee chinu, na ata
nangu nimwene nikálihukumu nimwene.
4 Muntima mwangu nanga chinu chohecho chinguhukûmu, henga alino likámaiha
kuva nangu nni wambone pameho pa Nnungu. Henga Nang'olo nni anguhukûmu
nangu.
5 Bahi munáhukumu kabla uhiku ukànambikamola, lindilila mpaka Nang'olo pambeida.
Nang'e àmbepisulanga lammalele lapihîjwe nnupi na kulavika palangele makudungilo la
mitima ya vanu. Anepo njo kila munu pambepwechelela imbili yalembelewa kuhaloka
kwa Nnungu.
6 Mmakukulupila avangu, ngùtangwele malove anelo kwa kutwalila nfano wa Apolo
na nangu nimwene, uchinga lààve mahundo kwenu mwenu. Bahi kupapatana na nfano
anewo nangu ngùlembela mulihunde mana la malove alano kuva, “Lapapate chihi àlalá
lalembwîje.” Mukàtenda uchocho mukambelyonela munu fulani na kunhebula yunji.
7 Nnani akupêle wako haki ya kuvahukumu vanu vanji? Dachi, akee Nnungu akupêle
vitukutuku vyammalele vyuvenavyo? Ikàva uchocho, mwadachi unalyôna nkuva
muchi ukápewije?

* **3:22** Apano pàlembwije Kefa, kwamba lina linji lyanga Petulo.

8 Hambi mwenu mùlyona kuva tayali mùnipata vyammalele vimulembela! Mwenu
mùlyona kuva tayali mùjukile mmakupata! Mwenu mùlyona kuva tayali mùjukile
mmafalume, ikànava hwetu tukee tuvafalume! Wasa kuikave muhiu umuva mmakulu
uchinga na hwetu uchocho tupate kutawala pamo na mwenu!
9 Kwa kuva, nangu ngwònа kuva Nnungu àtutendile hwetu mitume kuva tuvanu
tuvantululilo mwalehu, muchi vanu vahukumîwa kuhwa muyo mwa vanu. Tùvikwije
muchi chinu cha kukanganwa, chilôlwa na vanu vammalele va pachilambo pamo na
malaika.
10 Vanu vàtwona hwetu kuva muchi mavelu ing'anya yanga Kilisto, henga mwenu nni
mmanu muvêle na lúnda ing'anya ya kulundanywa kwenu na Kilisto! Hwetu nni tuvanu
tùvá kudabadanga, henga mwenu nni mmanu muvêle na dimongo. Mwenu nni mmanu
mmakweshimika, henga hwetu nni tuvanu tùvá kusalauliwa!
11 Mpaka vino, tùvenkubanika na indala na inyota, tùvele na uhou, tùnapanywa na nanga
patuvele na pachinu pakuikala.
12 Tùkola madengo kwa bidi kwa makono letu tuvene. Pavatutangolela malove
lahakalenge, hwetu tùnavabaliki na patubanihwa tùnapililila,
13 na pavatulambilila tùyang'ula chihi kwa upole. Mpaka hambi tùvalangiwá chihi
muchi miswani ya pachilambo na kila munu àtulola muchi uchafu.
14 Nangu nikánnembila mwenu malove alano uchinga nintayange dihoni, henga
nin'dumange muchi mmanavangu unintamwanga.
15 Ikànava mùvele na vakunnela alufu kumi mmaisha lenu la Chikilisto, henga mùvele
chihi na atata yumo. Kwa kuva, mmaisha lenu la kuva pamo na Yesu Kilisto nangu nni
nimmalêke mwenu kwa kunnyubilila mwenu Malove Lambone.
16 Chonde, mbènkunyuwanga, munguyejange nangu.
17 Bahi ing'anya ya anelyo, nangu nìntuma Timoseo kwenu mwenu. Nang'e nni
mwanangu unintamwa na ànakulupika pameho panga Nang'olo. Nang'e achiankumbu-
sange namuna chinimpapata Yesu Kilisto, malinga chinguvahunda vanu vankulupîla
Yesu va kila pachinu panguhwena.
18 Vanu vanji mmwenu vànalyona, uvatenda kuva nikámbemwongela kavila mwenu.
19 Henga Nang'olo akàtamwa, nikambetima kwida kwenu mwenu, na anepo nni
panimbelyonela nimwene, akee chihi achila chivatangola anevo vanu valyôna, henga
pamo na kumala dimongo dyavo.
20 Kwa kuva, Ufalume wanga Nnungu ukálangujwa chihi kwa malove weka, ila kwa
dimongo dya Nnungu.
21 Hambi mwenu mùlembela chani? Dachi, nguide kwenu na chiboko au nguide na
ntima wa itamwi na upole?

5

Linyemyange na umalaya

1 Nangu nakangana kupilikana kuva, kwenu mwenu kùvele umalaya wa kuyoha,
na umalaya anewo kananga vanu vakámmaite Nnungu vakánambiutenda. Vànguhaulidile
kuva, munu yumo mmwenu àonga na mmahe wa atatake!
2 Mwenu mùhulula dachi kulyona? Mwenu mùlembelewa mulikutangile, na mummuse
mmwenu munu aneyo atendîle chitendo anecho.
3 Ikànava kwa mmili ngùvele kulehu na mwenu, henga isungu yangu ìvele pamo na
mwenu. Bahi mumale kuva, ènninnyukumu munu aneyo atendîle chitendo anecho cha
dihoni muchi ngùvele pamo na mwenu.
4 Bahi pamumbekojana pamo kwa lina lya Nang'olo wetu Yesu, nanani nìmbekuva
pamo na mwenu kwa isungu, na dimongo dya Nang'olo wetu Yesu dìmbekuva pamo na
mwenu.

5 Bahi pamumbekojana, mùlembelewa munkamudye munu aneyo kwanga Nanchindenga kwa kummusa nnikuwa lya vanu vankulupîla Yesu, uchinga asili yake ya chimmili itawalîwa na sambi iondongwe, na isungu yake ipohwe, nniduva alila lyambeida Nang'olo Yesu Kilisto.
6 Kulyona kwenu kukee chinu chambone! Dachi, mukámaite nfano uhaûla kuva, hamila kadiki ìumuha lidonji lyammalele lya uhu wa ngano?
7 Bahi lihahulange kwa kuiusa hamila ya machedo ya sambi uchinga mupate kuva muchi lidonji lyahambi likátaijwe hamila, malinga chimulembelewa mùùve. Tendanga uchocho kwa kuva, Kilisto tayali ànihumywa kuva sadaka kwajili yetu malinga ungandolo wa Sikukuu ya Pasaka.
8 Bahi tuihangalalile ing'ole aneyo bila kutumila mikate ivatadile hamila, yani hamila ya sambi na vitendo vihakalenge malinga chivachihangalalila ing'ole aneyo kwa kulya mikate ikátaijwe hamila, yani kuva na ntima wambone na uhiu.
9 M'baluwa yangu nínnembidilenge mwenu kuva, munakundanyike na amalaya.
10 Nikámba kuva munakundanyike mwalehu na amalaya vammalele va pachilambo, wala vanu vakúng'unuka, wala vakúpakanyola, wala vakúyuwa disanamu. Kwa kuva, ikàchiva uchocho, mwenu múlembelewa muuke nchilambo achino!
11 Henga vino nìnnembila kuva, munakundanyike na munu woheyo alichêma kuva nkúkulupila, akàva mmalaya au akàva nkúng'unuka au nkúyuwa disanamu au munu avatongolêla avake malove lahakalenge au munu akalewa, na munu wa kupakanyola. Munu wa uchocho, ata kulya munalye nawe.
12 Akee madengo langu kuvahukumu vanu vakávele nnikuwa lya vanu vankulupîla Yesu. Nnungu njo ambevahukûmu vanu anevo. Henga mwenu mùlembelewa muvahukumu vanu vavêle nnikuwa lyenu.
13 Malinga chilahaula Malemba Lanaswe kuva, “Mmuse mmwenu munu ayula atênda lahakalenge.”

6

Kusitakilana kwa vanu vankulupîla Yesu

1 Ikàva munu woheyo mmwenu àpwatene na nkúkulupila nnyake, ìvadachi akansitaki kwa vanu vakámmaite Nnungu badala ya kuhwena kwa vanu vankulupîla Yesu vakalamalile?
2 Dachi, mwenu mukákameke kuva vanu vankulupîla Yesu njo vambevahukûmu vanu va chilambo achino? Na ikàva mwenu mùmbechihukumu chilambo, dachi, mukálembelewa kulamalila mambo anelo majoko?
3 Dachi, mwenu mukákameke kuva tùmbevahukumu malaika? Bahi mwenu mùnahulula chihi namene kulamalila mambo la kawaida la mmaisha alano.
4 Bahi ikàva pàvele na ipwatani mmwenu ing'anya ya mambo la namuna aneyo, mwadachi nano mùlapelekeja masitaka lenu kwa vanu vakávele na mamulaka nnikuwa lya vanu vankulupîla Yesu uchinga vakalamalile?
5 Ngùlatangola anelo uchinga ngupate kuntayanga dihoni. Dachi, nanga munu kananga yumo mmwenu avêle na lúnda lwa kuhulula kulamalila malove la vakúkulupila avake?
6 Henga badala yake nkúkulupila ànsitaki nnyake, tena lyene alino lìtendeka muyo mwa vanu vakákulupila!
7 Uhiu ni kuva, aneko kusitakilana kwa mmene kwa mmene kùmaiha kuva mùnilemwa mwalehu! Wasa mutendewe lahakalenge kuliko anelo! Wasa mupakanyolwe dimali dyenu kuliko kutenda anelyo!
8 Henga mwenu mmene nni muvatendêla avenu mambo lahakalenge na kuvapakanyola dimali dyavo, na vanu umuvatendela uchocho nni vakúlupila avenu!

9 Dachi, au mukákameke kuva vanu vatênda lahakalenge vakambeulisi ufalume wa
Nnungu? Munahochejwe! Vanu vatênda umalaya na vayûwa disanamu na valâla ugoni,
na valume valihûmya vene kulombwa na valume avao na valume vavalômba valume
avao,
10 na vakwîva, na vakúng'unuka, na vakukalewa, na vanu vavatongolêla vanu vanji
lahakalenge, na vakúpakanyola, vanu anevo wala nanga pavambeulisi Ufalume wa
Nnungu.
11 Mmanji múvele uchocho, henga vino mùnihahulwa mwalehu na kutendwa kuva
mma Nnungu na kutendwa kuva mmambone pameho pa Nnungu kwa kulundanywa
na Nang'olo Yesu Kilisto na Umumu wa Nnungu wetu.*

Miili ya vanu vankulupîla Yesu nni dimbandi dyanga Yesu Kilisto

12 Munu ànahulula kuhaula kuchidoni, “Vitukutuku vyammalele kwang'une nni ha-
lali.” Elo, henga akee vitukutuku vyammalele vivêle na faida. Nangu nàkubali kuva,
“Vitukutuku vyammalele kwang'une nni halali,” henga nikambetawaliwa na chinu
chohecho.
13 Mwenu muhaula kuchidoni, “Chakulya chìnipwawa kwajili ya litumbo na litumbo
lìnipwawa kwajili ya chakulya.” Elo, henga Nnungu àmbevyondonganga vyammalele vivili.
Mmili wanga munu ukávele kwajili ya umalaya, ila ni kwajili ya kuntumikila Nang'olo,
na Nang'olo njo aichûnga miili yetu.
14 Nnungu ánfufwile Nang'olo Yesu, uchocho achiatufufule na hwetu kwa dimongo
dyake.
15 Dachi, mwenu mukákameke kuva miili yenu nni dimbandi dya mmili wa Yesu
Kilisto? Dachi, mùtenda nahulula kutwala dimbandi dya mmili wanga Kilisto nkudilun-
danya na kahaba? Mwiko ikáhululika!
16 Dachi, mwenu mukákameke kuva ayula alundâna na kahaba ààva mmili umo na
nang'e? Kwa kuva, Malemba Lanaswe làhaula kuva, “Na anevo vavili vàmbekuva mmili
umo.”
17 Henga ayula alundanîjwe na Nang'olo ààva isungu imo na nang'e.
18 Vitukute vitendo vya chimalaya! Masambi lanji lammalele lalatenda munu
lakáukosela mmili wake, henga ayula atênda umalaya, àukosela mmili wake mwene.
19 Dachi, mukákameke kuva miili yenu nni ing'ande ya Umumu Wanaswe aikâla nkati
mwenu umumpwechedile kuhaloka kwa Nnungu? Bahi mwenu mukee mali yenu
mmene.
20 Kwa kuva, mùkombolewije kwa galama ing'ulungwa namene. Bahi vino, itumile
miili yenu kwa kuntumbyanga Nnungu.

7

Mambo layamba ulombi

1 Bahi kwamba mambo àlalá lamulembile, wasa nnume analombe.*
2 Henga kwajili ya kulinyemya na umalaya, bahi wasa kila nnume ààve na mmahe
wake mwene, na kila mmahe ààve na ntwave.
3 Nnume amwing'e n'jawe ulombi, na mmahe nanang'e amwing'e ntwave ulombi.
4 Mmili wa mmahe ukávele wake weka, henga chalumo na ntwave, na mmili wa
nnume naunang'o ukávele wake weka, henga chalumo na n'jawe.
5 Munaimane miili yenu mmene kwa mmene, ikànave chihi mùnipatana kutenda
uchocho kwa mahiku kadiki uchinga mupate wasa wa kulihumya, kwa kufunga na
kuyuwa. Anepo munatime kuhimana kavila uyopa Nanchindenga ànapata wasa wa
kunninganga ing'anya ya kudidimanga kwenu.

---

* **6:11** Apano Paolo àlembile “mulina lya Nang'olo Yesu Kilisto.” Na maeleso layâmba lina, lola 1:12. * **7:1** Nsitali auno kwa chigiliki ùlembwijé kuva, “Wasa nnume anan'guse mmahe.”

6 Malove laninnyaulilanga vino nni ushauli chihi akee amuli.
7 Nangu nikanitamwa namene vanu vammalele vaikale chihi bila kulomba, vààve chihi muchi chinguvele nangu. Henga kila munu àpwechedile inujo yake mwene kuhaloka kwa Nnungu, yumo inujo ya namuna ai na yunji inujo ya namuna inji.
8 Bahi avala vakánambilomba na vanannidi nìvahaulila kuva, wasa vaikale muchi chinguikala nangu.
9 Henga vakànahulule kulichunga vene, bahi valombe, kwa kuva nni wasa munu kulomba kuliko kuukuta tama muntima mwake.
10 Kwa avala valombene, nìveng'a amuli ihalôka kwa Nang'olo akee kwang'une kuva, mmahe anahapukane na ntwave.
11 Henga akàhapukana nawe, analombwe kavila, na ikànave uchocho, bahi apatane kavila na ntwave. Uchocho, nnume nanang'e ananneke n'jawe.
12 Henga vanu vanji nìvahaulila nangu akee Nang'olo kuva, ikàva nnume akulupîla àvele na n'jawe akákulupila, na aneyo mmahe akàkubali kuikalana nawe, bahi ananneke mmahe aneyo.
13 Uchocho, ikàva mmahe akulupîla àvele na ntwave akákulupila, na aneyo nnume akàkubali kuikalana nawe, bahi aneyo mmahe anahapukane na aneyo nnume.
14 Kwa kuva, aneyo nnume akákulupila àvalangiwa kuva ànihahulwa kwa kupitila kwa n'jawe akulupîla. Na aneyo mmahe akákulupila àvalangiwa kuva ànihahulwa kupitila ntwave akulupîla. Kuikave ikààva uchocho, vavana vao vákavalangwije kuva najisi pameho pa Nnungu, henga hambi Nnungu àvavalangila kuva vànihahulwa.
15 Bahi ikàva ayula akákulupila àlembela kunneka nnyake akulupîla, bahi anneke chihi. Anepo aneyo mmahe au nnume akulupîla nanga pambehungwa. Kwa kuva, Nnungu ànchemile mwenu uchinga muikale kwa amani.
16 Wako mmahe unkulupîla Yesu, dachi ukákameke kuva ìnahululika wako kumpoha ntwalo? Na wako nnume unkulupîla Yesu, dachi ukákameke kuva ìnahululika wako kumpoha n'jalo?

Kuikala malinga chimuchemwije nawi Nang'olo

17 Henga kila munu àlembelewa aikale kupapatana na chapangiwije na Nang'olo, na aikale uchila malinga chanavele pachemwije na Nnungu. Na anelyo njo lilaijo lyangu kwa makuwa lammalele la vanu vankulupîla Yesu.
18 Ikàva nnume áchemwije akuno ayalwìkè uchinga ainjile n'dini ya Chiyahudi, bahi analilambilile kuva nanga payalwike. Na ikàva áchemwije akuno akànambiyaluka, bahi anayaluke uchinga ainjile n'dini ya Chiyahudi.
19 Kwa kuva, kuyaluka au kutoyaluka anecho chikee chinu, ila chilembelêwa nni kudikamula amuli dya Nnungu.
20 Bahi kila munu aisalile chihi uchila muchi chanavele pachemwije na Nnungu.
21 Dachi, wako pauchemwije wavele ntumwa? Bahi unayuvale, henga ukàpata wasa wa kuva hulu, utumile.
22 Kwa kuva, munu woheyo achemwîje na Nang'olo Yesu akuno avèlè ntumwa, aneyo munu ààva hulu kwa Nang'olo Yesu. Na munu woheyo anachemwije akuno avèlè hulu, aneyo munu ààva ntumwa kwa Yesu Kilisto.
23 Mwenu mùkombolewije na Nnungu kwa galama ing'ulungwa namene, bahi munave mmatumwa mma vanu.
24 Mmakukulupila avangu, kila munu aisalile na Nnungu malinga chanavele apala panachemwije na Nnungu.

Vakálombile na vakálombwije

25 Hambi, kwamba vanu vakánambiwahi kulomba wala kulombwa, nangu nikávele na amuli ihalôka kwa Nang'olo ila ngùhumya chihi ushauli malinga nimunu ngulembelêwa kukulupilwa kupapatana na chididi chaning'ile Nang'olo.

26 Bahi kupapatana na kulaga kupwawije maduva alano, nangu ngwòna kuva ìnikatapala munu aisalile chihi umwomwo mwavelelee.
27 Ikàva ùnilomba, bahi unalekane na n'jalo. Na ikàva nanga pulombile, bahi unantahe mmahe.
28 Henga ukàlomba wala nanga paumbetenda sambi, na mwali akàlombwa wala nanga pambetenda sambi. Na anevo valombâna vàmbekojana na ibaniki nchilambo achino, na nangu ngùlembela nin'dumange uchinga mulinyemye na ibaniki aneyo.
29 Henga mmakukulupila avangu, nangu ngùhaula uvila, uhiku uisalidîle ukee wohe. Bahi kutandikila vino vanu valombîle vàlembelewa vantumikile Nnungu malinga chivantumikila vanu vakálombile.
30 Na vanu vakûta vààve muchi vakákuta, na vanu vahangalâla vààve muchi vakáhangalala, na vanu vasûma vààve muchi vakáisaliwije na chinu.
31 Na vanu vatumîla dimali dya nchilambo achino, vanatawaliwe na dimali anedyo. Kwa kuva, mambo la chilambo achino lànapita.
32 Nangu ngùlembela mwenu muikale bila kulikambyakambya na mambo la nchilambo achino. Munu akálombile àlikambyakambya na mambo la Nang'olo Nnungu wataha namuna chambenkatapalila.
33 Henga nnume alombîle àlikambyakambya na mambo la nchilambo achino wataha namuna chambenkatapalila n'jawe,
34 bahi munu aneyo àlikambyakambya na mambo mavili. Na mmahe akálombwije au akánambiwahi kulombwa ànahulula chihi kulikambyakambya na mambo la Nang'olo uchinga apate kulihumya mwalehu kuva wanga Nang'olo, kwa mmili wake na isungu yake. Henga mmahe alombwîje, àlikambyakambya na mambo la nchilambo achino, wataha namuna chambenkatapalila ntwave.
35 Ngùtangola malove anelo kwa faida yenu, na akee kwa kulembela nin'divilange. Nangu ngùlembela ninnangujange namuna ya kuikala malinga chiilembelewa uchinga mupate kuntumikila Nang'olo bila uutangwa na mambo lanji.
36 Ikàva nnume àona kuva nanga pantendela saana mmahe wake wamposa kwa kunnambela namene alale nawe, na akàona kuva ìnakamajanga kwanga nang'e kulipililila bila kulalana nawe, bahi apitise chihi ulombi na wala nanga pambekwonekana kuva àtendile sambi.
37 Henga ikàva nnume àniamula muntima mwake bila kukolokohwa na munu woheyo kuva akambelomba, na ikàva ànahulula kuditawala tama dyake, bahi àtenda saana akanalombe.
38 Bahi valume vaamûla kulomba vàtenda saana, henga valume avala vaamûla vanalombe vàtenda saana namene.
39 Mmahe alombwîje ànahungwa na ntwave kwa mahiku lammalele la umi wa ntwave. Henga ntwave akàhwa, mmahe aneyo akáhungwa, na akàlembela ànahulula chihi kulombwa na munu woheyo, nnadi ààve chihi munu ankulupîla Nang'olo Yesu.
40 Henga nangu ngwòna kuva, wasa kwanga nang'e kuikala chihi bila kulombwa. Anecho njo chingwona nangu, nanangu ngwòna kuva ngùvele na Umumu wa Nnungu.

8

Chakulya chihumîjwe sadaka kudisanamu

1 Na vino kwamba habali ya chakulya chihumîjwe sadaka kudisanamu, tùnimala kuva, hwetu tuvammalele tùvele na elimu, henga elimu aneyo ìvatenda vanu valyone, ila itamwi ìvatenda vanu vavahwingihe vanu vanji muing'ulupa.
2 Munu alyôna kuva ànimala chinu, muhiu munu aneyo nanga pakameke chinu chohecho malinga chalembelewa amale.
3 Henga munu akàntamwa Nnungu, aneyo ànimaikana na Nnungu.

4 Bahi kuyamba chakulya chihumîjwe sadaka kudisanamu, tùnimala kuva disanamu
akee chinu apano pachilambo, na nanga Nnungu yunji ila yumo weka bahi.
5 Ikànava vànipwawa vachêmwa milungu pachilambo au kulihunde, na ikànava vanu
vanji vàona kuva milungu nni yohe na anang'olo ni vohe,
6 henga hwetu tùnimala kuva Nnungu àvele chihi yumo bahi, nanang'e njo Atata,
aviumbîle vyammalele, na hwetu tùvele na umi kupitila nang'e. Na pàvele chihi
na Nang'olo yumo bahi, nanang'e nni Yesu Kilisto, na kupitila nang'e vyammalele
vìniumbwa, na hwetu tùvele na umi kupitila nang'e.
7 Henga, akee vanu vammalele vamaîte elimu aino. Kwa kuva, vanu vanji vànijevelela
kutenda kuva, disanamu nni chinu muhiu. Bahi pavalya chakulya malinga anecho,
vàtenda kuva vàdiabudu disanamu anedyo, na kwa kuva vànahukumiwa mmitima yavo
ididimânga, vàlyona kuva vàlitaya unajisi kwa kulya chakulya anecho.
8 Henga chakulya nanga pachimbetutenda tùùve pamo na Nnungu, na tukanalye wala
nanga patupwelelewa na chinu chohecho, na tukàlya wala nanga patuyenjejwa chinu
chohecho.
9 Henga lyongolelange saana namuna chimuutumila uhulu wenu uyopa munavako-
heja avala vadidimânga muing'ulupa.
10 Kwa kuva, ikàva munu adidimânga muing'ulupa akàkwona wako uvêle na elimu
ùùlya chakulya muing'ande ya disanamu, dachi, ntima wake ukambentenda alye
vyakulya vihumîjwe sadaka kudisanamu?
11 Bahi ing'anya ya elimu yako, aneyo munu adidimânga muing'ulupa àmbeyahika, na
Kilisto ánihila kwajili yanga nang'e.
12 Pamuvakosela uchocho avenu vankulupîla Yesu kwa kuiondonganga mitima yavo
ididimânga, anepo mùnkosela Kilisto mwene.
13 Bahi ikàva achila chingulya nangu chìnkoheja nkúkulupila nnyangu, bahi nangu
nikambetang'una kavila inyama, uyopa nankoheja nkúkulupila nnyangu.

9

Madengo la mitume na mamulaka lavo

1 Dachi, nangu nikee nimunu nguvêle hulu? Dachi, nangu nikee nintume? Dachi,
nangu nikámmwene Yesu Nang'olo wetu? Dachi, mwenu mukee vihepo vyangu
mmadengo langu kwanga Nang'olo?
2 Ikànava vanu vanji vàhaula kuva nangu nikee nintume, henga nikee na lipamba kuva
mwenu mùnakubali kuva nangu nni ntume. Na kulundanywa kwenu na Yesu kumaiha
kuva nangu nintume wanga Nang'olo Yesu.
3 Aino njo iyang'udi yangu kwa avala vatahûka mamulaka langu.
4 Dachi, hwetu tukee na haki ya kupwechela chakulya na kukumbila ing'anya ya
madengo letu latukola?
5 Dachi, tukee na haki ya kunnomba mmahe ankulupîla Yesu na kupapatana nawe
malinga chivatenda mitume vanji pamo na anung'unuvake Nang'olo Yesu na Petulo?*
6 Au nangu na Banaba bahi njo tulembelêwa kukola madengo kwa makono letu
uchinga tupate vitukutuku vitusikikila?
7 Dachi, litiyala ntwani ahwêna kuing'ondo kwa kulilipila mwene? Na nkúlima ntwani
akálya vihepo vya welu wake wa mizabibu? Na nchunga ntwani akákumbila mavele la
anyama vake?
8 Dachi, ngùtangola malove alano malinga chivatangola chihi vanu? Dachi, Sheliya
yanga Musa nainang'o ikáhaula uchocho?

* **9:5** Munsitali auno ùlembwije Kefa, kwamba lina linji lyanga Petulo.

9 Kwa kuva, ìnilembwa mu Sheliya yanga Musa kuva, “Unannyunge kanya ung'ombe
puntumila kupulula vyakulya.” Dachi, anepo Nnungu ànnyamba chihi ung'ombe weka?
10 Dachi, akátangwele malove anelo kwa kutuyamba hwetu namene? Muhiu alano
malove lànilembwa ing'anya yetuhwe. Kwa kuva, munu alîma na avâya, vammalele vavili
vàvele na haki ya kulolela kupata chivechavo kuhaloka mmafuno anelo.
11 Kwa kuva, hwetu tùmpele mwenu mambo la chinnungu, dachi mwenu mwòna
kuva chinu chikulungwa namene hwetu kupata vitukutuku vya pachilambo kuhaloka
kwenu mwenu?
12 Ikàva vanji vàvele na haki ya kupata vitukutuku kuhaloka kwenu mwenu, dachi,
hwetu tukee na haki aneyo na kupunda vanang'o?

Henga hwetu nanga patuchilisingila haki aneyo. Badala yake, hwetu tùnapililila
lammalele uyopa tùnadivila Malove Lambone lamwâmba Yesu Kilisto lànahwike kwa
vanu.
13 Dachi, nkákameke kuva avala vakôla madengo mu Ing'ande ya Nnungu vàpata
chakulya chavo mu Ing'ande ya Nnungu, na makuhani vatumîka pachitala cha Nnungu
kuhumya sadaka vààva na lifungu lyavo lya vitukutuku vya pachitala?
14 Uchocho, Nang'olo ànilaija kuva avala vahubîli Malove Lambone vàlembelewa vapate
mahitaji lavo kupitila kutanga kwa Malove Lambone.

15 Henga nangu wala nanga pangutumidile haki yoheyo, na nanga pangulemba
baluwa aino uchinga nidipate haki anedyo. Kwa kuva, kwang'une nni wasa kuhwa
kuliko kudivilwa na munu woheyo kuyamba kulilombolela kwangu kuva, nguhubili
bila malipo.
16 Ikàva ngùlahubili Malove Lambone, anecho chikee chinu cha kulilombolela, kwa
kuva, nni lijukumu lyaning'ile Nnungu. Na ole wangu nikánalahubili Malove Lambone!
17 Kwa kuva, kuikave ungukola madengo alano kwa kutamwa kwangu nimwene,
nikanilolela kupata inujo. Henga kwa kuva nni madengo laning'ile Nnungu, bahi
ngùlembelewa chihi ngulatende.
18 Bahi inujo yang'une nni chamani? Inujo yang'une nni aino, kulahubili Malove Lam-
bone bila malipo, yani kulahubili bila kudai haki dyangu dilembelêwa kwa kuhubili
Malove Lambone.
19 Kwa kuva, nangu nikee nintumwa wa munu woheyo, henga ngùlitenda kuva muchi
nintumwa wa kila munu uchinga nivatende vanu vohe vankulupile Kilisto.
20 Kwa Vayahudi, ngúvele muchi Nnyahudi, uchinga nivatende Vayahudi vankulupile
Kilisto. Yani kwa avala valôjwa na Sheliya yanga Musa, ngúlitendile muchi ngùlojwa na
Sheliya ya Musa uchinga nivapate avala valôjwa na Sheliya ya Musa. Henga nangu
nimwene nikálojwa na Sheliya ya Musa.
21 Kwa avala vakálojwa na Sheliya, ngúlitendile muchi nikálojwa na Sheliya, uchinga
nivatende anevo vakálojwa na Sheliya vankulupile Kilisto. Ikee na mana kuva nangu
nikákamula Sheliya ya Nnungu, kwa kuva, nangu ngùlojwa na Sheliya ya Kilisto.
22 Kwa avala vadidimânga muing'ulupa ngúlitendile muchi wakudidimanga uchinga
nivatende avala vadidimânga vankulupile Kilisto. Ngúlitendile munu wa kila namuna
kwa vanu vammalele uchinga kwa indila yoheyo ngupate kuvapoha vanu.

23 Ngùtenda alano lammalele ing'anya ya Malove Lambone uchinga ngupate kulaku-
mila pamo na vanji.
24 Dachi, mwenu mukákameke kuva mmasindano la kutukuta, vakútukuta vammalele
vànatukuta, henga apâta inujo nni munu yumo tu bahi? Bahi tukutanga uchocho uchinga
mupate inujo.
25 Na kila munu apwâwa mmasindano àtenda masowesi lakamajanga, vàtendanga
uchocho uchinga vapate litaji lyondongeka! Henga hwetu tùtenda uchocho uchinga
tupate litaji likáondongeka.

26 Bahi na nangu ngùtukuta uchocho, akee muchi munu atukûta bila likudungilo.
Nangu nikee muchi nkúpanyana apânya ing'ondi pachinu pakee chinu.
27 Nangu ngùulagiha mmili wangu na kuutumikisa. Ngùtenda uchocho uchinga bada
ya kuvahubilila vanu vanji, nangu nimwene nnave nimunu nikálembelewa kupata inujo.

10

Kudumwa kwa Vaisilaeli ing'anya ya kudiabudu disanamu

1 Mmakukulupila avangu, nangu nikátamwa muluvalile kuyamba àlalá lanavahu-
midile anakuluvetu machedo aneko kulilanga. Vammalele váchungwa na alila lihunde
lichivalongolelela, na vammalele váyombweke Bahali ya Shamu kwa madodo.
2 Chitendo cha kulojwa na lihunde na kuyomboka bahali chívele muchi kubatiswa
uchinga vààve vanu vanga Musa.
3 Vanu vammalele vánilyanga chakulya uchimo cha chinnungu,
4 na kukumbila chikumbilo uchimo cha chinnungu. Kwa kuva, vákumbidile medi
lanalatendile Nnungu lahume nniyanga alila likulu lya chinnungu lichivapapata, na
liyanga anelyo lívele Yesu Kilisto mwene.
5 Henga vanu vohe nnikuwa lyavo, Nnungu nanga panakatapaliwije navo, bahi
nkuvawalala, na miili yavo nkuyanjala chihi nnilanga.
6 Bahi anelo lammalele ni nfano kwetu hwetu, làtuduma hwetu tunalatamwe la-
hakalenge muchi muvanatendeledile vanang'o.
7 Munadiyuwe disanamu muchi chivanatendile vanu vanji nnikuwa lyavo, malinga
chilahaula Malemba Lanaswe kuva, “Vanu vániikalanga pahi, nkulya na kukumbila,
nkuimila na kudivinila disanamu anedyo.”
8 Wala tunatende umalaya muchi chivanatendile vanu vanji muvanang'o, nniduva
limo nkuhwanga vanu alufu ishilini na tatu.
9 Tunanninge Nang'olo muchi chivatendile vanu vanji muvanang'o, nkuhwanga kwa
kulumwa na mihongo.
10 Wala munahinginike muchi chivanahinginike vanu vanji muvanang'o,
nkuwalalwa na malaika nkúwalala!
11 Anelo mambo lammalele lávapete vanang'o uchinga lààve nfano kwetuhwe, na
anelo lánilembwa uchinga latudume hwetu tuvêle kuntulululilo wa mahiku.
12 Bahi munu woheyo alyôna kuva àniimila saana, alyongolele uchinga anamatoke.
13 Kulingwa kumulingwa, njo kuvakojîje vanu vanji vammalele. Henga Nnungu nni
wakukulupika, nang'e nanga pambeleka mulingwe kupunda dimongo dyenu. Pamo
na kulingwa, nang'e àmbemwing'anga mwenu indila ya kuhumila uchinga muhulule
kupilila.

Meza ya Nang'olo na chakulya chihumywa sadaka kwa disanamu

14 Bahi mmayanjavangu unintamwanga, linyemyange kudiyuwa disanamu.
15 Ngùtangola na mwenu mmanu muvêle na ding'ano. Amulanga mwenu mmene
kwamba alano languhaula.
16 Hwetu tùnanshukulu Nnungu kwajili ya chikombe chituchitumila patulya Chakulya
cha Nang'olo. Patuchitumila chikombe anecho cha inema, dachi, tukálundanywa na
myadi yanga Kilisto? Na patuumeya nkate, dachi, tukálundanywa na mmili wanga
Kilisto?
17 Kwa kuva, nkate nni umo na hwetu tuvammalele tùnakumila anewo nkate umo, bahi
hwetu tùvele muchi mmili umo, ikànava hwetu tùvele tuvohe.
18 Lolanga nfano wa Vaisilaeli vene. Dachi, anevo vanu pavachilya sabihu,
vakáchikumilana na chitala?
19 Ngùchidachi nano? Dachi, kwamba achila chihumîjwe sadaka kudisanamu ni chinu
chivêle na mana yoheyo? Na kwamba anedyo disanamu, dachi, nni chinu cha mana?

20 Wala kadiki! Chinguhaula nni kuva, vitukutuku vivavihumya sadaka vanu vakánkameke Nnungu vàvahumija anamindenga, akee Nnungu. Nanani nikátamwa mwenu mukumilane na anamindenga.
21 Nanga pamuhulula kukumbila chikombe cha Nang'olo pamo na chikombe cha anamindenga, na nanga pamuhulula kukumila meza ya Nang'olo na meza ya anamindenga.
22 Au tùlembela tuntende Nang'olo ààve na wiu? Mùtenda tùvele na dimongo namene kumpunda nang'e?

Tendanga lammalele kwajili ya ukulu wa Nnungu

23 Panjika pàvele munu ambehaûla kuva, “Vitukutuku vyammalele nni halali,” henga akee vyammalele vifâla. Nni muhiu kuva vitukutuku vyammalele halali, henga akee vyammalele vidênga ing'ulupa.
24 Bahi munu anatahe faida yake mwene, ila faida ya nnyake.
25 Kila chinu chivasumisa kusakoni mwenu ilya bila kuujauja ing'anya ya kuhukumika mmitima yenu.
26 Kwa kuva, Malemba Lanaswe làhaula kuchidoni, “Chilambo na vyammalele vivêle nkati mwake nni mali yanga Nang'olo.”
27 Ikàva munu akákulupila àninkumbulanga mwenu, na mwenu nkukubali kuhwena, bahi ilyanga kila chinu chivambemwing'a bila kuujauja ing'anya ya kuhukumika mmitima yenu.
28 Henga munu akànnyaulila kuchidoni, “Chakulya achino chìhumijwe sadaka kudisanamu,” bahi munalye ing'anya ya aneyo annyaulidîle uchocho, na ing'anya ya kuhukumika muntima.
29 Nangu nikáhaula kuyamba kuhukumika kwa mitima yenu, henga ngùyamba kuhukumika kwa ntima wa aneyo munu annyaulidîle.

Panjika pàvele munu ambeûja kuva, “Ing'anya ntwani ngudivilwe kutenda vitukutuku kupapatana na uhulu wangu ing'anya ya kuhukumika kwa ntima wanga munu yunji?
30 Ikàva nangu ngùlya chakulya anecho akuno ungunshukulu Nnungu, ing'anya ntwani ngwambike kwa chakulya chingunshukulite Nnungu?”
31 Bahi chinu chohecho chimutenda, ikàva kulya au kukimbila, tendanga lammalele kwajili ya ukulu wa Nnungu.
32 Munavakoheje Vayahudi wala Vagiliki wala vanu va Nnungu vankulupîla Yesu.
33 Mùùve muchi nangu ngulînga kuvakatapalila vanu vammalele kwa kila namuna, bila kutaha faida yangu nimwene ila faida ya vammalele, uchinga vapate kupohwa.

11

1 Nguyejange nangu muchi nangu chingunnyeja Kilisto.

Kuhunika muti

2 Nangu nìnnombolelanga mwenu ing'anya mùnanguhimukila na kulakamuliha mahundo langu malinga chininnyundile.
3 Henga ngùlembela mumale kuva, Kilisto àvele na mamulaka kwa valume vammalele, na nnume àvele na mamulaka kwa nkongwe wake, na Nnungu àvele na mamulaka kwanga Kilisto.
4 Bahi nnume woheyo ahunîka muti wake pannyuwa Nnungu au pahumya unabii, aneyo àntaya dihoni ayula avêle na mamulaka kwanga nang'e, yani Kilisto.
5 Na mmahe woheyo akanahunike muti wake pannyuwa Nnungu au pahumya unabii, aneyo àntaya dihoni ayula avêle na mamulaka kwanga nang'e, yani ntwave. Na chitendo anecho chìvalangiwa kuva muchi àmowite ulindo.

6 Kwa kuva, ikàva nkongwe akáuhunika muti wake, àlembelewa amowe ulindo wake.
Henga ikàva mwònа dihoni nkongwe kuhengula ulindo wake au kumowa, bahi
àlembelewa auhunike muti wake.
7 Nnume akálembelewa kuuhunika muti wake kwa kuva, nang'e nni nfano wa Nnungu
na ukulu wa Nnungu, henga nkongwe nni ukulu wanga nnume.
8 Kwa kuva, nnume akáumbwije kuhaloka mwa mmahe, henga mmahe nni aumbwîje
kuhaloka mwa nnume.
9 Pamo na anelo, nnume nanga paumbwije kwajili yanga mmahe, henga mmahe
àumbwija kwajili yanga nnume.
10 Bahi ing'anya ya anelyo, na kwa kuva malaika vànalola, bahi mmahe àlembelewa
ahunike muti wake kulanguja mamulaka lavêle muha mwake.
11 Bahi kwa kulundanywa kwetu na Nang'olo, mmahe akálihululila bila nnume na
nnume akálihululila bila mmahe.
12 Kwa kuva, malinga mmahe chaumbwije kuhaloka mwa nnume, uchocho njo
nnume chavelekwa kuhaloka mwa nkongwe. Henga vitukutuku vyammalele vìhaloka
kwanga Nnungu.
13 Bahi amulanga mwenu mmene lya kutenda, dachi ìnakatapala mmahe annyuwe
Nnungu akuno akahunìkè muti wake?
14 Ata maumbile lene la nnume làlanguja mwalehu kuva nni dihoni kwa nnume kuva
na ulindo nnehu,
15 henga nni eshima kwa mmahe kuva na ulindo nnehu. Kwa kuva, mmahe àpewije
ulindo nnehu uchinga ahunike muti wake.
16 Henga ikàva munu àmbetahuka malove anelo, bahi amale kuva, hwetu wala makuwa
la vanu vankulupîla Yesu nanga patuvele na mihambo inji.

Ukumbuso wa chakulya cha Nang'olo (Matayo 26:26-29, Mako 14:22-25, Luka 22:14-20)

17 Henga mmalaijo alano lanimwing'anga mwenu, nikambennombolela, kwa kuva,
pamukojana nanga pamuvatendela vanu vanji lambone, henga mùvatendela chihi
lahakalenge.
18 Kwansa ngùpilikana kuva pamukojana mmanu munkulupîla Yesu, mùnayavanyika.
Nanani nakulupila kuva malove lanji muhiu,
19 kwa kuva, kutindana lasima kupwawe, uchinga vamaikane avala vakubaliwîje na
Nnungu.
20 Bahi pamukojana, anecho chakulya chimulya chikee Chakulya cha Nang'olo.
21 Kwa kuva, pamulya, kila munu mmwenu àlya chihi chakulya chake bila ku-
valindilila vanji, nkutenda vanu vanji mmwenu kuva na indala na vanji kukalewa.
22 Dachi, mukáhulula kulya na kukumbila mmakande lenu? Au mùvasalau vanu va
Nnungu vankulupîla Yesu na kuvataya dihoni avala vakee na chinu? Dachi, mùlembela
ninnyaulilange chani? Dachi, mùlembela ninnombolelange? Wala nikambennombole-
langa ing'anya ya anelo.
23 Kwa kuva, nangu ngúpwechedile kuhaloka kwa Nang'olo àlalá malaijo lanin-
nekeledile mwenu kuva, chilo achila Nang'olo Yesu patengelekwije, átwete nkate,
24 nkunshukulu Nnungu, nkuumeya nkuchidoni, “Auno njo mmili wangu uhûmywa
kuva sadaka kwajili yenu mwenu. Bahi tendanga uvila kwa kunguhimukila nangu.”
25 Uchocho, pavamalidile kulya, nkutwala chikombe chivêle divayi, nkuchidoni,
“Chikombe achino nni lilailano lyahambi lya Nnungu, limaîhwa kwa myadi yangu. Bahi
tendanga uvila kila pamukumbila kwa kunguhimukila nangu.”
26 Kwa kuva, kila pamulya nkate auno na kukumbila nchikombe achino, mùtangasa
kuhwa kwanga Nang'olo mpaka pambeida.

27 Bahi kila munu aûlya nkate auno au kukumbila nchikombe changa Nang'olo kwa
namuna intâya Nang'olo dihoni, munu aneyo àmbevalangiwa kuva àvele na sambi kwa
kuukosela mmili na myadi yanga Nang'olo.
28 Henga kila munu na alyuje mwene hoti, koka aulye nkate auno na kukumbila
nchikombe achino.
29 Kwa kuva, munu aûlya nkate na kukumbila nchikombe bila kueshimu mana la
mmili wanga Nang'olo, munu aneyo àlipelekejija mwene hukumu ya asabu kwa kulya
na kukumbila.
30 Na anecho njo chivatênda vanu vohe mmwenu vadabadange na vanji kuuula na
vanji kuhwa.
31 Henga kuikave utuliuja tuvene hoti, wala Nnungu akánatuhukumu asabu.
32 Henga ikàva Nang'olo àtuhukumu asabu, anepo tùnadumwa uchinga tunahukumiwe
asabu pamo na vanu va chilambo achino.
33 Bahi mmakukulupila avangu, pamukojana uchinga mulye, mùlembelewa mulin-
dane.
34 Na ikàva muhiu mùvele na indala, bahi ilyanga kukaya kwenu uchinga pamukojana
munakojane kwa kulipelekejija hukumu ya Nnungu. Henga kwamba malove lanji
laisalidîle nguchininnyaulilange panimbeida.

12

Dinujo dya Umumu Wanaswe

1 Bahi mmakukulupila avangu, nangu nikátamwa munamale kuyamba uhiu wa
dinujo dya Umumu Wanaswe.
2 Mwenu mùnimala kuva pamunavele bado kummala Nnungu, múnikumbika na
kuhochejwa kwa kudyabudu disanamu dikátangola.
3 Bahi ing'anya ya anelyo, ngùlembela mumale kuva, nanga munu alôjwa na Umumu
Wanaswe ahulûla kuhaula kuva, “Yesu alaniwe,” na nanga munu ahulûla kuhaula kuva,
“Yesu nni Nang'olo,” akànalojwe na Umumu Wanaswe.
4 Pàvele dinujo dya namuna dyohe, henga Umumu wa Nnungu adihûmya dyammalele
nni uyumo.
5 Pàvele na namuna dyohe dya kutumika, henga Nang'olo atumikîwa nni uyumo.
6 Pàvele madengo la namuna dyohe, henga Nnungu avahululîha vanu kulatenda nni
uyumo.
7 Henga kila munu àpewa inujo imaîha kupwawa kwa Umumu Wanaswe, kwa faida
ya vanu vammalele.
8 Kwa kuva, Umumu uyula Wanaswe nni amwîng'a munu yumo dimongo dya
kuhunda malove la lúnda na munu yunji dimongo dya kuhunda malove la elimu.
9 Umumu uyoyo yumo, munu yunji àmwing'a inujo ya ing'ulupa na yunji àmwing'a
inujo ya kuvalamya vagonjo.
10 Munu yunji àmwing'a dimongo dya kutenda masaibu, na yunji àmwing'a dimongo
dya kuhumya unabii na munu yunji àmwing'a dimongo dya kupembula mambo, ikàva
àlatenda Umumu Wanaswe au nanga. Munu yunji àmwing'a dimongo dya kutangola luga
dya kukanganya na yunji àmwing'a dimongo dya kutana luga anedyo.
11 Mambo alano lammalele àlatenda Umumu uyoyo yumo, àmwing'a kila munu inujo
malinga chatamwa mwene Umumu.

Mmili umo, henga ùùva na dimbande dyohe

12 Kwa kuva, Kilisto àvela muchi mmili umo uvêle na dimbande dyohe. Ikànava mmili
ùvele na dimbande dyohe, henga ùùva chihi mmili umo.

13 Na hwetu tuvammalele uchocho, tukàva tuvayahudi au tuvanu tukee tuvayahudi,
tukàva tuvatumwa au tuvanu tukee tuvatumwa, henga tuvammalele tùbatisijwe kwa
Umumu yumo uchinga tùùve mmili umo na hwetu tuvammalele tùpewije Umumu yumo.
14 Kwa kuva, mmili ukee chihi na imbande imo, henga ùvele na dimbande dyohe.
15 Ikàchiva likumbatu ulihaula kuva, “Kwa kuva nangu nikee liyanda, bahi nangu
nikee wanga mmili,” henga pamo na anelo, likumbatu likánaleke kuva imbande ya
mmili.
16 Na ikàchiva likutu ulihaula kuva, “Kwa kuva nangu nikee liso, bahi nangu nikee
wanga mmili,” henga pamo na anelo, likutu likánaleke kuva imbande ya mmili.
17 Ikàchiva mmili wammalele ùùva liso, úmbepilikana dachi? Na ikàchiva mmili
wammalele ùùva likutu, úmbenung'ija dachi?
18 Henga Nnungu àdivikile dimbande mummili na kila imbande àivikile malinga
chatamwije.
19 Henga dimbande dyammalele dikàchiva imbande imo, mmili ukanapwawe!
20 Henga ìvele uvila, dimbande dìvele dyohe, henga mmili ùvele umo.
21 Bahi liso likáhulula kulihaulila liyanda kuva, “Wako nikákutamwa!” Wala muti
ukáhulula kulahaulila makumbatu kuva, “Mwenu nikántamwanga!”
22 Pamo na anelo, adila dimbande dya mmili dyonekâna kuva dya kudabadanga nni
udyodyo divêle na mana.
23 Na dimbande dya mmili ditudyona kuva dikee dya kutumbyangika njo udyodyo
dituditumbyanga namene. Na dimbande ditulembela dinaonekane, njo ditudyongolela
namene.
24 Henga adila dimbande dyonekâna kuva dya kutumbyangika, anedyo njo
dikálembelewa kwongolewa namene. Henga Nnungu mwene àniulundanya mmili, na
kuditumbyanga namene adila dimbande dikátumbyangwa,
25 uchinga panààve na kubagulana n'dimbande dya mmili, ila dimbande dyammalele
dichungane kila imbande na iyake.
26 Ikàva imbande imo ìniliwalala, bahi dimbande dyammalele dìuula pamo na inang'o.
Imbande imo ikàlombolewa bahi dimbande dyammalele dìhangalala pamo na inang'o.
27 Bahi mwenu nni mmili wanga Kilisto na kila munu yumo mmwenu nni imbande
ya mmili anewo.
28 Na nnikuwa lya vanu vankulupîla Yesu, Nnungu àvavikile vanu, vatandi mitume na
vapili manabii, na vatatu nni vakúhunda, koka vanu vavêle na dimongo dya kutenda
masaibu na vanji vàvele na inujo ya kulamya na vanji kuvayangata vanu vanji, na vanji
kulodya na vanji kutangola luga dya kukanganya.
29 Dachi, vammalele nni mitume? Dachi, vammalele nni manabii? Dachi, vammalele
nni vakúhunda? Dachi, vammalele nni vavêle na dimongo dya kutenda masaibu?
30 Dachi, vammalele nni vavêle na inujo ya kulamya? Dachi, vammalele nni vavêle
na dimongo dya kutongola luga dya kukanganya? Dachi, vammalele nni vavêle na
dimongo dya kutana luga?
31 Bahi lambela namene kupata dinujo dya mana namene. Na vino nìmbennanguja
indila yambone namene kupunda dyammalele.

13

Kutamwa

1 Ata kunguhulula kutangola luga dya vanu na dya malaika, henga nikànavatamwe
vanu, ngùvele chihi muchi kengele iûma au likungwa litâya lwasu.
2 Nikàva na inujo ya unabii na kudimala disili dyammalele na kuimala elimu yam-
malele, na nikàva na ing'ulupa ing'ulu ihulûla kulausa machinga, henga nikànavatamwe
vanu, nangu nikee chinu.

3 Uchocho, nikàhumya dimali dyangu dyammalele nkuveng'a amahuvani, na ku-
uhumya mmili wangu uyochwe moto, henga nikànavatamwe vanu, nangu nanga chinu
chíngupàtà.
4 Itamwi ìntenda munu avapililile vanu vanji, na itamwi ìntenda munu avatendele
vanu vanji lambone. Itamwi ikántenda munu avaonele vanu vanji wiu, na itamwi
ikántenda munu alitumbyange kwa vanu vanji na itamwi ikántenda munu alyone.
5 Itamwi ikántenda munu avatendele vanu vanji vitukutuku vya dihoni, na itamwi
ikántenda munu alikwete na itamwi ikántenda munu apiyanye kusunala, na itamwi
ikántenda munu alavalange lahakalenge latendewije na munu,
6 na itamwi ikántenda munu alahangalalile lahakalenge, ila ìhangalalila vitukutuku vya
uhiu.
7 Itamwi ìtuhululiha hwetu kuhweneha kupililila munamuna yoheyo, na itamwi
ìtuhululiha kuhweneha kukulupila munamuna yoheyo, na itamwi ìtuhululiha kuh-
weneha kulolela munamuna yoheyo, na itamwi ìtuhululiha kuhweneha kulichikulila
munamuna yoheyo.
8 Itamwi ikee na ntululilo. Henga unabii ùmbekuva na ntululilo, na kutangola luga
ya kukanganya kùmbekuva na ntululilo, na kumala elimu na kunang'o kùmbekuva na
ntululilo.
9 Kwa kuva, imadi yetu na dimongo dyetu dya kuhumya unabii, vikákamilike.
10 Henga paumbehwika uhiku wa mambo lammalele kukamilika, àlalá lakákamilike
làmbepita.
11 Nangu pannavele nimwana n'joko ngútangola muchi nimwana n'joko, ng'ámeka
muchi nimwana n'joko, na ngúliuja muchi nimwana n'joko. Henga pangukulumwike,
ǹnilaleka mambo la chijokojoko.
12 Namuna ítulòlà hambi, ìvele muchi tùlola nchilolo chidiyêle, henga anepo lukoto,
tùmbelola chihi mwandu. Vino ngùlamaite chihi mambo kadiki, henga anepo lukoto,
nìmbelamala saana mambo lammalele, malinga Nnungu changumala nangu.
13 Bahi vino, ing'ulupa na lilolelo na itamwi, anevyo vìvele chihi nkupwawa, henga
likulungwa kupunda lammalele nni itamwi.

14

Ibada ìtendeke muchi chiilembelewa na kwa mpangilio

1 Tumbama namene kutamwana. Uchocho, lembela namene kupata dinujo dya
Umumu Wanaswe na asa-asa inujo ya unabii.
2 Munu atangôla luga ya kukanganya nanga patangola na vanu ila àtangola na Nnungu,
kwa kuva, nanga amâla chatangola. Kwa kuhululihwa na Umumu Wanaswe nang'e
àtangola mambo la sili.
3 Henga munu avêle na inujo ya unabii, nang'e àtangola na vanu kwajili ya kuvadenga
muing'ulupa na kuvakamya mitima na kuvatuja mitima.
4 Munu atangôla luga ya kukanganya àlidenga mwene muing'ulupa. Henga munu
ahûmya unabii, aneyo àvadenga muing'ulupa vanu vammalele vankulupîla Yesu.
5 Bahi ngùlembela mwenu mmammalele mutangole luga ya kukanganya, henga
nikanitamwa namene mùùve na inujo ya unabii. Kwa kuva, munu avêle na inujo
ya unabii nni wamana namene kupunda ayula atangôla luga ya kukanganya, henga
vammalele vàmbelinganana akàpwawa munu ahulûla kutana anelo malove latangôla,
uchinga vanu vankulupîla Yesu vapate kudengwa muing'ulupa.
6 Bahi mmakukulupila avangu, nikàida kwenu mwenu na kutangola luga ya kukan-
ganya, ìmbenfala chamani? Wala nanga faida inimbemwing'a, henga nìmbemwing'anga
faida nikàtana kuyamba uhunulo wanga Nnungu au elimu au unabii au mahundo
fulani.

7 Tulole nfano wa vyombo vya musiki, malinga chichivele chimbeta au ching'wenya-
ng'wenya. Ikàva iumani ya vyombo anevyo ikátindana, dachi, munu àmbemala dachi
luhimu luwombwa?
8 Lipenga likànaombwe kwa iumi ya kukumbula, dachi, nnani ambelipanganîha kwa
ing'ondo?
9 Uvila nni chiivele kwenu mwenu. Mukàtangola malove lakámaika, nnani ambemâla
chinu chimutangola? Malove lenu làmbehwena chihi na lipungo.
10 Pachilambo pàvele luga dyohe dya tafauti, na wala nanga luga ikee na mana.
11 Bahi ikàva nanga pangumala mana ya luga yatangola munu fulani, nangu
nìmbekuva nimmidi kwanga nang'e nanang'e àmbekuva mmidi kwang'une.
12 Nni uchocho chiivele kwenu mwenu. Kwa kuva, mùnalembela namene kupata din-
ujo dya Umumu Wanaswe, bahi tumbama namene kupata dinujo diyangâta kuvadenga
muing'ulupa vanu vankulupîla Yesu.
13 Bahi munu atangôla luga ya kukanganya annyuwe Nnungu uchinga apate dimongo
dya kutana malove latangwele.
14 Kwa kuva, nikàyuwa kwa luga ya kukanganya isungu yangu njo iyûwa, henga
ding'ano dyangu nanga paditumika.
15 Ngutende dachi bahi? Nìmbeyuwa kwa isungu yangu, henga nìmbeyuwa kwa
ding'ano dyangu mwalehu. Nìmbekwimba kwa isungu yangu, henga nìmbekwimba kwa
ding'ano dyangu mwalehu.
16 Ikàva ùnnyuwa chihi Nnungu kwa isungu yako, na anepo pankojano pàvele munu
akákameke chutangwele mmaombi lako la kushukulu, àmbehulula dachi kuyambukila
“Amina” akuno akákameke luyuwite?
17 Nni muhiu kuva, maombi lako la kushukulu nni lambone, henga nanga
palan'denga munu yunji muing'ulupa.
18 Nangu nìnshukulu Nnungu kwa kuva ngùtangola kwa luga ya kukanganya kupunda
mwenu mmammalele.
19 Henga palikuwa lya vanu vankulupîla Yesu nikanitamwa namene kutangola mal-
ove kananga nnyano la kweleweka uchinga nivahunde vanji, kuliko kutangola malove
alufu kumi la luga ya kukanganya.
20 Mmakukulupila avangu, munave na mawaso muchi mmana mmajoko. Henga
mawaso lenu làlembelewa latandeke malinga mmanu mmakulungwa. Na kuyamba
kutenda masambi, mwenu mùlembelewa mùùve muchi mmana mmajoko.
21 Mmalemba Lanaswe Nang'olo àhawile kuchidoni,
“Nìmbetangola na vanu vangu,
kupitila vamidi, vanu vakávele va luga yavo,
henga pamo na anelo nanga pavambengupilikana.”
22 Bahi kutangola kwa luga ya kukanganya nni chimaiho cha dimongo dya Nnungu
kwajili ya vanu vakánkulupila Yesu, henga akee kwajili ya vanu vankulupîla Yesu. Na
kuhumya unabii nni chimaiho kwajili ya vanu vankulupîla Yesu, henga akee kwajili ya
vanu vakánkulupila Yesu.
23 Bahi ikàva vanu vammalele vankulupîla Yesu vànikojana pamo, na vanu vammalele
nkutandilika kutangola luga dya kukanganya, koka nkwida vanu vakákameke chimu-
tangola au vanu vakánkulupila Yesu, dachi, vakambehaula kuva mwenu mùvele na
ding'apedi?
24 Henga vanu vammalele vakàva uvahumya unabii, koka nkwida munu akákameke
au munu akánkulupila Yesu, àmbekulupihwa na vammalele kuva nang'e nni munu avêle
na sambi. Na lammalele lambelapilikana làmbennyukumu,
25 na disili dya muntima mwake dìmbepihuliwa, nanang'e àmbetindivala malundi na
kumwabudu Nnungu wachidoni, “Muhiu Nnungu àvele pamo na mwenu.”

26 Bahi mmakukulupila avangu, tuhaule chamani nano? Pamukojana pamo
kumwabudu Nnungu, yumo aimbe luhimu na yunji ahunde na yunji ahumye uhunulo
uhalôka kwa Nnungu na yunji atangole kwa luga ya kukanganya na yunji atane
àlalá latangolewa. Lammalele latendeke kwajili ya kuvadenga muing'ulupa vanu
vankulupîla Yesu.
27 Vakàpwawa vanu vatangôla luga ya kukanganya, bahi vatangole vavili au vatatu na
wala vanapunde, na tena atangole yumo-yumo, na apwawe na munu yunji wa kutana
latangolewa.
28 Henga akanapwawe munu wa kutana, bahi anevo vanu vatangôla luga ya
kukanganya vanyalale pankojano wa vanu vankulupîla Yesu, na vatangole chihi
chimundamunda uvatangola na Nnungu.
29 Na manabii vatangole chihi vavili au vatatu na vanu vanji valapime anelo malove
latangolêwa.
30 Henga ikàva pàvele munu ahumya unabii, na munu yunji nkuhunukuliwa lilove lya
Nnungu, bahi ayula ahumya unabii, anyalale.
31 Kwa kuva, mwenu mmammalele mùnahulula yumo-yumo kuhumya unabii,
uchinga vammalele vapate kuhundwa na kukamywa mitima.
32 Manabii vàlembelewa vaitawale inujo ya unabii ivapewije.
33 Kwa kuva, Nnungu akee Nnungu wa timbwili, ila nni Nnungu wa amani. Malinga
chuuvele nnyambo mmakuwa lammalele la vanu vankulupîla Yesu,
34 vakongwe vàlembelewa vanyalale chihi nduu mmakojano la vanu vankulupîla Yesu.
Vakáluhusiwa kutangola, ila vàlembelewa valivike pahi mamulaka, malinga chiihaula
Sheliya.
35 Ikàva vàvele na chinu cha kuuja, bahi vavauje valume vao kukaya, kwa kuva, nni
dihoni kwanga mmahe kutangola pankojano wa vanu vankulupîla Yesu.
36 Dachi, mùtenda lilove lya Nnungu lìtandikidile kwenu mwenu au lìmwidilidile chihi
mwenu weka?
37 Ikàva munu àlyona kuva nang'e nni nabii au nni munu wa chinnungu, bahi amale
kuva alano laninnembidile mwenu nni malaijo langa Nang'olo.
38 Henga munu akanalapilikane malove alano, bahi nanang'e anapilikanwe.
39 Bahi mmakukulupila avangu, lembela namene kuhumya unabii, na munavalim-
bije vanu kutangola luga dya kukanganya.
40 Henga lammalele làtendeke muchi chiilembelewa na kwa kupangilila.

15

Kufufuka kwanga Kilisto

1 Hambi mmakukulupila avangu, ngùlembela ninkumbusange àlalá Malove Lambone
laninnyubilidile, na mwenu nkulapwechela na kulakulupila mwalehu.
2 Na kwa kupitila Malove anelo Lambone mwenu mùnapohwa ikàva mùnahweneha
kulakamuliha. Henga ikànave uchocho, bahi múkulupidile chihi bule.
3 Kwa kuva, nangu nímwing'ile mwenu mahundo la muhimu kupunda lammalele,
lannapwechedile nimwene kuhaloka kwa vanu vanji kuva, Kilisto ánihwa kwajili ya
disambi dyetu malinga chilahaula Malemba Lanaswe,
4 na kuva, ánisikwa, na nniduva lya tatu nkufufuliwa, malinga chilahaula Malemba
Lanaswe,
5 na kuva, ánililanguja kwa Petulo, koka nkunalilanguja kwa avala vakuhundwa kumi
na mbili.
6 Na bada ya anelo, nkunalilanguja kwa vakúkulupila avetu vanapundile myatano
kwa mwanda umo. Na vanu vohe muanevo vàvele chihi nkulama, henga vanji kadiki
vànihwa.

7 Na bada ya anelo, nkunalilanguja kwa Yakobo, koka nkunalilanguja kwa mitume vammalele.
8 Pamalidile kulilanguja kwa vanu anevo, nkunalilanguja kwang'une, nangu ńnavele muchi mwana avelekwejîje kabla myedi yake ikànambihwika.
9 Kwa kuva, mitume vammalele nni va muhimu namene kupunda nangu, na wala nikálembelewa kuchemwa ntume, ing'anya ńnivalagiha vanu va Nnungu vankulupîla Yesu.
10 Henga kwa inema yanga Nnungu, nangu nni ntume vino, na inema yake kwang'une ikánavele chihi chinu chikee na mana. Nangu ngùkodile madengo kupunda vammalele, na wala nikee nangu, ila nni inema yanga Nnungu ikôla madengo pamo na nangu.
11 Bahi ikàva ngùhubili nangu au vanang'o, tuvammalele tùhubili chihi ujumbe uumo, na mwenu mùniukulupila.

Kufufuliwa kwa vanu vahwîle

12 Hambi ikàva tùhubili kuva, Kilisto ánifufuliwa kuhaloka kwa vanu vahwîle, ing'anya ntwani vanu vanji mmwenu vàhaula kuva, nanga ufufulo wa vanu vahwîle?
13 Bahi ikàva nanga ufufulo wa vanu vahwîle, bahi ata Kilisto nanang'e nanga pafufuliwije,
14 na ikàva Kilisto nanga pafufuliwije, bahi mahubili letu lakávele na mana na ing'ulupa yetu ikee mana.
15 Pamo na anelo, hwetu twònekana kuva tumasaidi tuvakulambila kumwamba Nnungu, kwa kuva tùnashuhudila kuva Nnungu áninfufula Kilisto kuhaloka kwa vanu vahwîle. Henga ikàva muhiu kuva vanu vahwîle vakáfufuliwa, bahi muhiu kuva Nnungu nanga pananfufwile Kilisto.
16 Kwa kuva, ikàchiva muhiu kuva vanu vahwîle vakáfufuliwa, bahi Kilisto nanang'e nanga pafufuliwije.
17 Na ikàva Kilisto nanga pafufuliwije, bahi ing'ulupa yenu ikee na mana, na mpaka hambi bado mìmechinkuva na masambi.
18 Bahi ikàva uchocho, vanu vammalele vahwîle akuno uvankulupila Kilisto, vàniyahika mwalehu.
19 Na ikàva tùnnolela Kilisto kwa maisha alano la vino weka, bahi hwetu nni tuvanu tuvakuvikiwa chididi kupunda vanu vammalele va pachilambo.
20 Henga nni muhiu kuva, Kilisto ánifufuka kuhaloka kwa vanu vahwîle, na alino lìmaiha kuva, avala vahwîle navanang'o vàmbefufuliwa.
21 Malinga kuhwa kuchinaidile kupitila munu yumo, uchocho ufufulo wa vanu vahwîle ùniida kupitila munu yumo.
22 Kwa kuva, malinga chiivele kuva, kupitila Adamu vanu vammalele vànahwa, uchocho kupitila Kilisto vanu vammalele vàmbekuva na umi.
23 Henga kufufuka aneko kùvele na mpango wake. Kilisto nni ntandi kufufuliwa koka vapapate vanu vake, anepo pambeida.
24 Na bada ya anelo, ntululilo wa vitukutuku vyammalele ùmbehwika. Anepo njo Kilisto pambewondonga utawala wammalele, na mamulaka na dimongo dyammalele, koka amwing'e Nnungu Atata Ufalume.
25 Kwa kuva, Kilisto àlembelewa atawale mpaka Nnungu pambevalema amongo vake vammalele na kuvavika pahi madodo la Kilisto.
26 Na mmongo wa ntululilo ámbeondongwa nni kuhwa.
27 Kwa kuva, Malemba Lanaswe làhaula kuva, “Nnungu àmpele mamulaka la kutawala vitukutuku vyammalele.” Henga Malemba Lanaswe palahaula kuva, “Nnungu àmpele mamulaka la kutawala vitukutuku vyammalele,” malove alano làlanguja kuva Nnungu akávalangiwa mmitukutuku anevyo, kwa kuva nang'e njo amwingîle Yesu mamulaka la kutawala vitukutuku vyammalele.

28 Bahi vitukutuku vyammalele pavimbevikwa pahi mamulaka la Kilisto, anepo njo
Mwana pambelivika pahi mamulaka la Nnungu amwing'île mamulaka la kutawala
vitukutuku vyammalele uchinga Nnungu avitawale vitukutuku vyammalele.
29 Ikàva vanu vahwîle vakáfufuliwa, dachi vanu avala vabatîswa kwajili ya vanu
vahwîle vàlolela kupata chinu ntwani? Na ikàva vanu vahwîle nanga pavafufuliwa,
ing'anya ntwani vanu vànabatiswa kwajili yavo?
30 Na hwetu tuvene, ing'anya ntwani tùlivika muhatali kila lisaa?
31 Mmakukulupila avangu, nni muhiu kuva kila liduva nangu ngùpatwa na hatali
ya kuhwa! Na ngùmaiha kuva chinu anecho nni muhiu malinga chingumaiha kuva
nalinowela kwajili yenu mwenu kwa kulundanywa kwenu na Yesu Kilisto Nang'olo
wetu.
32 Ngùpanyene na anyama vakúyoha, yani vanu va apano pa Efeso. Ikàva ngùpanyene
kwa makudungilo la chimunu, dachi ngùpete faida ntwani? Na ikàva vanu vahwîle
vakáfufuka, bahi, "Leka tulye na kukimbila, kwa kuva nundu tùmbehila."
33 Munakumbike, "Kuvika chinemba na vanu vabaya, kùtimbanga tabia yambone."
34 Hihimukanga muchi chimulembelewa, na lekanga kutenda sambi, kwa kuva vanu
vanji mmwenu nanga pavammaite Nnungu kananga kadiki. Ngùtongola uchocho
uchinga nintayange dihoni.

Kufufuka kwa mmili

35 Panjika munu yunji ànahulula kuuja kuva, "Vanu vahwîle vàmbefufuliwa dachi?
Vàmbekuva na mmili uvêle dachi?"
36 Aneyo nni iuji ya chivelu! Paupanda imbeyu pahi, aila imbeyu ikáhululika kumela
ikànahwe hoti.
37 Achila chiupanda pahi nni imbeyu weka, panjika imbeyu ya ngano au imbeyu chihi
inji, na akee ntipu umbehumîla lukoto.
38 Henga Nnungu àing'a aneyo mitipu miili yalembela mwene, na kila aina ya imbeyu
àhumija ntipu uvêle na mmili wa weka.
39 Miili ya viumbe vyammalele nanga pailandana. Vanu vàvele na miili yavo ya weka,
na anyama vàvele na miili yavo ya weka, na vyuni vàvele na miili yavo ya weka, na
ahomba na vanang'o vàvele na miili yavo ya weka.
40 Uchocho, pàvele na miili ya kulihunde na miili ya pachilambo, na ikatapadi ya miili
ya kulihunde ikálandana na ikatapadi ya miili ya pachilambo.
41 Ikatapadi ya liduva ikálandana na ikatapadi ya mwedi au ikatapadi ya dinondwa,
na ata ikatapadi ya dinondwa nainang'o ìnatindana.
42 Uvila njo chiimbekuva pavambefufuliwa vanu vahwîle. Malinga chiivele imbeyu,
mmili ùsikwa muulongo akuno uvèlè na hali ya kukandika, henga paufufuliwa ùùva na
hali ikákandika.
43 Mmili ùnasikwa akuno uvèlè muhali ikákatapele, na ùfufuliwa akuno uvèlè muhali
ya kukatapala, ùsikwa akuno uvèlè muhali ya kudidimanga, na ùfufuliwa akuno uvèlè
muhali ya dimongo.
44 Ùsikwa mmili wa chimunu, henga paufufuliwa ùùva mmili wa chinnungu. Ikàva
pàvele mmili wa chimunu, bahi pàvele na mmili wa chinnungu.
45 Kwa kuva, Malemba Lanaswe làhaula kuva, "Munu ntandi, Adamu, nkutendeka
kuva chiumbe chivêle na umi," henga Yesu, Adamu wa ntululilo, nni imumu ivêng'a
vanu umi.
46 Henga mmili ulongoledîle kwida akee aula wa chinnungu ila nni aula wa chimunu,
koka nkwida aula wa chinnungu.
47 Munu ntandi Adamu, áumbwije kwa ulongo wa chilambo achino, henga Yesu,
Adamu wavili, nang'e àhaleke kulihunde.

48 Vanu vammalele va chilambo achino vàlandana na ayula aumbwîje kwa ulongo, na
vanu va kulihunde vàlandana na ayula ahalêke kulihunde.*
49 Malinga chitulandene na ayula aumbwîje kwa ulongo, nni uchocho chitumbelan-
dana na mmili wa ayula ahalêke kulihunde.
50 Mmakukulupila avangu, chinu chíngulambèlà kutangola nni achino, miili yetu
iumbwîje kwa inyama na myadi ikáhulula kutwala mapala la Ufalume wa Nnungu
muhali aneyo, yani miili yetu ya kukandika ikáhulula kutwala mapala la Ufalume ukee
na ntululilo.
51 Hambi pilikananga, nangu nìnnyaulilanga mwenu sili kuva, pambeida Yesu
hwetu tunkulupîla Yesu, akee tuvammalele tumbekûhwa, henga tuvammalele
tùmbepindikulanywa.
52 Kupindikulanywa aneko kumbetendeka kwa kupiyanya, malinga chilakapila
meho, muuhiku aula ulimbeumana lipenga lya ntululilo. Kwa kuva, lipenga palimbeu-
mana, vanu vahwîle vàmbefufuliwa na kuva na hali ikáhululika kuhwa kavila, na hwetu
tuvammalele tùmbepindikulanywa.
53 Kwa kuva, lasima mmili wa kukandika upindikulanywe kuva mmili ukákandika,
yani mmili wa kuhwa lasima upindikulanywe kuva mmili ukáhwa.
54 Bahi mmili auno ukandîka paumbepindikulanywa kuva mmili ukákandika, yani
mmili wa kuhwa paumbepindikulanywa kuva mmili ukáhwa, anepo njo palimbetimila
alila lilembwîje Mmalemba Lanaswe kuva, “Kuhwa kunilemwa na ushindi.”
55 “Wako kuhwa, ushindi wako ùvele kwachi?
Wako kuhwa, dimongo dyako dya kuwalala dìvele kwachi?”
56 Kuhwa kùpata dimongo dya kuwalala ing'anya ya kupwawa kwa sambi, na sambi
ìpata dimongo dyake ing'anya ya kupwawa kwa Sheliya ya Musa.
57 Henga ashukuliwe Nnungu atwîng'a ushindi kwa indila yanga Nang'olo wetu Yesu
Kilisto!
58 Bahi mmakukulupila avangu unintamwanga, hwinganga wala munatikinyike.
Hweneha kuntumikila Nang'olo maduva lammalele akuno umumala kuva madengo la
kukamajanga lamukola kwajili ya Nang'olo lakambekuva muchi chinu chikee mana.

16

Nchango kwajili ya vanu vankulupîla Yesu va ku Yelusalemu

1 Hambi kuyamba aula nchango kwajili ya vanu vankulupîla Yesu va imanga ya
ku Yelusalemu, na mwenu tendanga uchocho malinga chinilalaijije makuwa la vanu
vankulupîla Yesu la chilambo cha ku Galatiya.
2 Kila liduva lya Jumapili, kila munu mmwenu àlembelewa ahapule dihela kadiki
kupapatana na chapata koka akondye, uchinga munalembelewe kutenda nchango kwa
mwanda umo uhiku aula unimbekuva nangu ng'amwèlè.
3 Na nangu panimbeida, nìmbeveng'a baluwa dya kuvamaiha vanu vamumbevatan-
dola mmwenu, uchinga vapelekeje dinujo dyenu ku Yelusalemu.
4 Na ikàlembelewa na nangu nguhwene, bahi, vànapapatana na nangu.

Makudungilo la Paolo

5 Nguchinguide unannolanga mwenu bada ya kupitila chilambo cha ku Makedoniya,
kwa kuva ngùkudungila kupitila ku Makedoniya.
6 Panjika nìmbeikala pamo na mwenu kadiki, na ikàhululika nìmbeikala na mwenu
mpaka kumalilika mahiku la chipwepwe, uchinga mupate kunguyangata kuhweneha
na mwanda wangu kwoheko kunimbehwena.

* **15:48** Paolo pahaula vanu va kulihunde, àvayambá vanu vánkulupîla Yesu.

7 Kwa kuva, nikátamwa kwonana na mwenu kwa kupita chihi, henga Nang'olo akàtamwa, ngùlolela kuikala na mwenu kadiki.
8 Henga nìmbeikala apano pa Efeso mpaka palimbehwika liduva lya ing'ole ya lichela,
ichêmwa Pentekoste.
9 Kwa kuva, apano ngùpete wasa nkulu wa kukola madengo lavêle na mana, ikànava
vanu vangutahûka vàvele vohe.
10 Henga Timoseo akàida kwenu, mpwechelange saana uchinga anayope mmwenu,
kwa kuva nang'e àkola madengo la Nang'olo muchi nangu nimwene.
11 Bahi anapwawe munu wa kunhebula, henga nnyangatange ahwenehe na mwanda
wake kwa amani, uchinga ahulule kuuila kavila kwang'une, kwa kuva mbènkunnindilila,
nang'e pamo na vakulupîla avetu vanji.
12 Na kunnyamba nkúkulupila nnyetu Apolo, nangu ìninnyuwa namene aide kwenu
mwenu, nang'e pamo na vakulupîla avetu vanji, henga akanatamwije kwida vino, ila
àmbeida pambepata wasa.

Malove la ntululilo

13 Mùùve meho, na imilanga dedede muing'ulupa, mulikamyange na mulihwingihe.
14 Tendanga mambo lammalele kwa itamwi.
15 Mmakukulupila avangu, mwenu mùnimmala Stefana pamo na vanu va nng'ande
mwake, vanang'o nni vanu vatandi kunkulupila Yesu nchilambo cha Akaya, anevo
vànilihumya kuvatumikila vanu vankulupîla Yesu. Bahi nannyuwanga namene,
16 vapilikanile vanu malinga anevo, na vammalele vatumîka mmadengo alano kwa
kutumbama.
17 Nanani nahangalala kwa kupwawa kwa Stefana na Folitunato na Akaiko apano,
kwa kuva kupwawa kwavo kùvele muchi kupwawa kwenu.
18 Vàniuhangalaja ntima wangu na mitima yenu mwalehu. Bahi vàeshimu vanu malinga
anevo.
19 Makuwa lammalele la vanu vankulupîla Yesu la chilambo cha ku Asiya lànansalimila.
Akila na Pilisila pamo na vanu vankulupîla Yesu vakojâna nng'ande mwavo,
vànansalimila namene, ing'anya hwetu nni utuvamo kwa kulundana na Nang'olo.
20 Vakúkulupila avetu vammalele va apano, vànansalimilanga. Na mwenu uchocho,
pamusalimiana langujanga itamwi ya chinnungu.
21 Aino nni salamu inguilemba kwa nkono wangu nimwene, nangu Paolo.
22 Ikàva munu woheyo akántamwa Nang'olo, alanike! Nang'olo wetu, ida!
23 Inema yanga Yesu Nang'olo ìive pamo na mwenu.
24 Nantamwanga mwenu mmammalele, ing'anya hwetu nni utuvamo kwa kulundana na Yesu Kilisto.

Baluwa yavili yanga Paolo yavalembidile Vakolinso

Ulongoledi wa baluwa yavili ya Vakolinso

Baluwa yavili ya Vakolinso ílembwije na Ntume Paolo mmwaka wa 55 au 56, kutandikila mwaka wavelekwejije Yesu Kilisto (sula ya 1:1). Aino nni baluwa yavili n'dibaluwa dituvenadyo dilembwîje na Paolo kwa likuwa lya vakúkulupila va ku Kolinso. Vatalamu va Bibiliya vàkulupila kuva, pàvele na baluwa inji ikáonekana kwa kuva Paolo ànilonjelela m'baluwa aino musula ya 2:3-4. Yònekana kuva, baluwa aneyo ítumwije ching'ati baluwa inandi ya Vakolinso na baluwa aino yavili ya Vakolinso. Baluwa aneyo yònekana kuva yavele na malove la kukalipa namene, henga nanga patuvele na kumbukumbu yoheyo ya baluwa aneyo yaitambulenge Ntume Paolo musula ya 2:3-4. Baluwa aino yavili ya Vakolinso ìnahululika kuva áilembile panavele ku Makedoniya (sula ya 2:13).

Baluwa yavili ya Vakolinso nni baluwa ya namuna ya weka kabisa kwa kuva ìtanga namene kwamba mambo lohe lamwâmba Paolo mwene na namuna chalapwechedile mambo anelo. Paolo àtanga kwamba ihangaladi yake ihalokene na habali dyambone dyadipwechedile kuhaloka kwa Tito, habali divayamba vakúkulupila va ku Kolinso. M'baluwa aino tùpata mahundo la nkati namene kwamba swala lya kuhumya malinga chiinkatapalila Nnungu. Musula ya 8 na 9 Paolo àhumya malaijo la kutendeka kwa michango ya dihela uchinga divayangate vakúkulupila vavêle ku Yelusalemu. Yònekana kuva mitume fulani vakulambîla vakanavele va nnikuwa anelyo lya vakúkulupila vátumidile chuki ivanapandikijije nnikuwa lya vakúkulupila uchinga Paolo anakulupilike. Anevo vanu vátendile uchocho uchinga vapate wasa wa kukubalika kwa Vakolinso. Vánilinga kuvatenda vanu kuva na lipamba na mamulaka lachitume langa Paolo, na chinu anecho njo chinantendile Paolo atangole malove lavele na dimongo kuntululilo wa baluwa aino kumaiha mamulaka lake kuva, nang'e nni ntume wanga Yesu Kilisto.

Uinjipihi wa chitabu chavili cha Vakolinso

1. Sula ya 1:1-7, Paolo àtandilika kulemba baluwa yake kwa kuvasalimila vakúkulupila.
2. Sula ya 1:8-7:16, Paolo àlonjelela kwamba mabadiliko la mwanda wake, na kwamba habali dyadipwechedile kwamba Vakolinso, na kwamba namuna Vakolinso chivaipwechedile baluwa aila ya ching'ati.
3. Sula ya 8:1-9:15, Paolo àhumya malaijo kwamba nchango wa dihela dya kuvayangata vakúkulupila vavêle ku Yelusalemu.
4. Sula ya 10:1-13:10, Paolo àtetela utume wake, na kuvaduma Vakolinso kwamba mwanda wake unavele pepi.

Ntandiliko wa baluwa yanga Paolo

1 Baluwa aino ìhaloka kwang'une Paolo na kwa nkúkulupila nnyetu Timoseo. Nangu Paolo ngujukîle kuva ntume wanga Yesu Kilisto kwa kutamwa kwake mwene Nnungu, nìnnembila mwenu mmanu munkulupîla Yesu mma aneko kuimanga ya ku Kolinso pamo na vakúkulupila vammalele vavêle chilambo chammalele cha ku Akaya.

2 Nangu nìnnyuwila mwenu inema na amani ihalôka kwa Nnungu Atata wetu na kwa Yesu Kilisto Nang'olo wetu, dììve pamo na mwenu.

Paolo ànshukulu Nnungu

3 Alombolewe Nnungu, Atata wanga Nang'olo wetu Yesu Kilisto, Atata avêle na chididi. Nang'e nni Nnungu wa kila namuna ya itujwi ya ntima.

4 Hwetu patulaga, nang'e ànatutuja mitima yetu, uchinga na hwetu tupate kuvatuja mitima vanu vanji pavalaga, kwa itujwi uila itupwecheledile kuhaloka kwa Nnungu.

5 Kwa kuva, malinga chitukumila mmaisha letu ibaniki yanabanike Kilisto, njo
uchocho Nnungu chahalija kuituja mitima yetu kupitila kwa Yesu Kilisto.
6 Ikàva hwetu tùnalaga, bahi nni kwajili ya kutujwa na kupohwa kwenu. Na ikàva
tùnatujwa, nni kwajili ya kutujwa kwenu, uchinga mupate dimongo dya kupililila kulaga
ukula kutulaga hwetu.
7 Hwetu tùnimala kuva lilolelo lituvenalyo kwenu mwenu nni lya uhiu, kwa kuva,
tùnimala kuva, malinga chimulagihwa muchi chitulagihwa hwetu njo uchocho chimum-
betujwa mitima muchi hwetu chitutujwa mitima na Nnungu.
8 Mmakukulupila avangu, hwetu tùlembela muimale ibaniki itunabanike kuchilambo
cha ku Asiya. Ibaniki aneyo ínitupunda changa, mpaka ukata tama ya kulama.
9 Nni muhiu kuva, hwetu tuvene túlyona kuva tùhwena unahwa. Bahi anelyo nkutu-
tenda hwetu tunalisingile tuvene, ila tulisingile chihi Nnungu ávafufula vanu vahwîle.
10 Nnungu ánitupoha muhatali aneyo ing'ulu ya kuhwa, na achiatupohe kavila. Na
hwetu tùnannolela kuva achiatupohe kavila,
11 akuno mwenu umutuyangata kwa kutuyuwila. Bahi inema itumbepata kupap-
atana na kuyuwa kwa vanu vohe ìmbekuva ing'anya ya vanu vohe kunshukulu Nnungu
kwajili yetu.

Paolo àhumya ing'anya ya kuyeweja mwanda wake

12 Chinu chituhulula kulilombolela nni kuva, hukumu ya mmitima yetu ìnatumaiha
kuva tùniikala pachilambo kwa kukulupika na kwa uhiu utujaliwije na Nnungu. Hwetu
nanga patunalojijwe na lúnda lwa chimunu, henga kwa inema yanga Nnungu, na
tùlatendile anelo lammalele asa kwenu mwenu.
13 Bahi n'dibaluwa dyetu tùnnembila mwenu vitukutuku vimumbehulula kuvisoma na
kuvyelewa. Nanani ngùlolela kuva muchimutwelewe mwalehu,
14 ikànava kwa vino mùtwelewa chihi kadiki. Bahi nniduva alila lyambeuya Nang'olo
wetu Yesu muchimulyone kwajili yetu malinga hwetu chitumbelyona kwajili yenu.
15 Kwa kuva, ńnimala kuva mwenu mùlinowela hwetu, bahi ngúkudungidile kwida
kwenu mwenu hoti uchinga mupate faida myanda mivili.
16 Ngúkudungidile ngùpitile kwenu mwenu mmwanda wangu wa kuhwena kuchil-
ambo cha ku Makedoniya, na panimbekuva unguuya nimpitile kavila, uchinga
munguyangate kwajili ya mwanda wangu wa kuhwena kuchilambo cha ku Yudeya.
17 Dachi, pannayewejije mwanda wangu ngwónekene muchi nimunu wa kudumbad-
umba? Dachi, pangupanga mipango yangu mùtenda kuva nangu ngùlojwa na ding'ano
dya chimunu mpaka nguhaule “Elo” na “Nanga” kwa mwanda uwowo umo?
18 Henga malinga Nnungu chakulupika, bahi, àlalá latunnyaulilanga mwenu nni
lakukulupika, akee malove lakuhaula “Elo” na “Nanga” kwa mwanda uwowo umo.
19 Kwa kuva, Yesu Kilisto, Mwana wanga Nnungu, anahubiliwije kwenu mwenu kwa
indila yang'une na Sila* na Timoseo, nang'e akanavele munu wa “Elo” na “Nanga,” ila
nang'e maduva lammalele ávele chihi munu wa “Elo” ihalôka kwa Nnungu.
20 Kwa kuva, nang'e njo atimîsa ahadi dyammalele dya Nnungu. Uchocho, patuyam-
bukila “Amina,” amina yetu ìnahwika kwa Nnungu kupitila Yesu Kilisto uchinga Nnungu
atumbyangwe.
21 Bahi mwene Nnungu àtutenda tuhwinge pamo na mwenu kwa kulundanywa kwetu
na Kilisto, nanang'e mwene njo atutondwêle.
22 Na àvikile chimaiho kwetuhwe chimaîha kuva hwetu nni tuvanu vake kwa kum-
mika Umumu Wanaswe mmitima yetu kuva malinga chivikilo.

---

* **1:19** Nsitali auno ùlembwijé Silwano, kwamba lina linji lya Sila

23 Nnungu njo shahidi wangu, nang'e àniumala ntima wangu! Bahi ing'anya ya kummikilanga chididi, nangu ngúkudungidile nnauyile kavila ku Kolinso uyopa nankalipilanga namene.
24 Hwetu tukátamwa tutumile dimongo kwamba ing'ulupa yenu, kwa kuva mùnihwinga muing'ulupa. Henga tùlembela tutumike pamo na mwenu uchinga mupate kuhangalala.

2

1 Bahi ngúkudungidile nnapanganike kavila mwanda unji umbentênda mwenu muyuvale.
2 Kwa kuva, ikàva nangu nìmbennyuvaja mwenu, hambi nnani ambenguhangalâja kavila nangu, ikànave chihi mwenu uninnyundahije?
3 Njo mana nínnembidile baluwa aila kwa kuva nikanatamwije kwida kavila kwenu mwenu koka nguyuvajwe na vanu vachilembelewa vanguhangalaje. Nangu ǹnimala kuva panguhangalala, na mwenu mmammalele mùnahangalala.
4 Kwa kuva, nínnembidile akuno isungu yangu uipwateka na kuhinginika muntima wangu akuno ungukuta mihodi. Nangu nanga pannakudungidile ninnyuvaje, henga ngúlembela mupate kumala namuna chinintamwanga.

Kusamehe

5 Pàvele munu atendîle mambo la kuyuvaja, henga aneyo munu nanga panguyundahije nangu namene kupunda channyundahije mwenu mmammalele, na nangu nikátamwa ngukalipe namene.
6 Asabu yapete munu aneyo kuhaloka kwa vanu vohe mmwenu, ìnantosa.
7 Bahi vino, wasa kunsamehe na kuntuja ntima uchinga anakate tama mwalehu ing'anya ya kuyuvala namene.
8 Bahi nannyuwanga namene munnanguje aneyo munu itamwi yenu.
9 Makudungilo langu la kunnembila baluwa aila ngúlembela ninninge uchinga ngupate kumala ikàva mùvele tayali ungupilikana kwa kila chinu.
10 Mukànsamehe munu kwa chinu chohecho, nanani uchocho ǹninsamehe munu aneyo. Kwa kuva, ikàva pàvele chinu chohecho cha kusamehe, nasamehe muyo mwanga Kilisto kwa faida yenu,
11 uchinga Nanchindenga anapate indila ya kutukumba. Kwa kuva, tùnimala makudungilo lake.

Vatumishi va lilailano lyahambi

12 Bahi pangukamwele kuimanga ya ku Tolowa unahubili Malove Lambone langa Kilisto, Nang'olo áning'ile wasa ukatapele wa kutumika aneko.
13 Henga pamo na anelyo, ńniyuvala namene ing'anya nanga pannankojije nkúkulupila nnyangu Tito. Bahi aneko nkulailana chihi na vanu va imanga aneyo, nangu nkuhwena chilambo cha ku Makedoniya.
14 Henga Nnungu ashukuliwe, kwa kuva kwa kulundanywa kwetu na Kilisto nang'e àtutendile hwetu kuva matwala vake na kutulongolelela mmaduva lammalele mmaandamano la ushindi wa Kilisto. Na nang'e àtutumila hwetu kuyanjaja habali dya kummala Kilisto kila pachinu, na habali anedyo dìvele muchi liumba lya mahuta la kunung'ila.
15 Kwa kuva, Nnungu àtwona hwetu kuva muchi liumba lya mahuta la kunung'ila livatênda vanu vammale Kilisto. Henga vanu vapôhwa na vanu vayahîka, vàpilikana chààke liumba anelyo.
16 Kwa vanu vayahîka hwetu tùvele muchi liumba lya kuhwa liîda na kuhwa, henga kwa vanu avala vapôhwa hwetu tùvele muchi liumba lya umi liîda na umi. Bahi nanga munu ahulûla kutimisa madengo la namuna aneyo kwa dimongo dyake mwene.

17 Bahi hwetu tukee muchi vanu vanji valisumîsa lilove lyanga Nnungu kwa ulamba
kwajili ya faida yao. Henga kwa kuva Nnungu nni atutumîle, hwetu tùhubili chihi lilove
lya Nnungu kwa ntima wambone na kwa mamulaka la Yesu Kilisto, akuno Nnungu
watwona.

3

1 Panjika mwenu mùtenda kuva hwetu tùlilombolela kavila kwenu mwenu, henga
akee uchocho. Vanu vanji pavambeida kwenu mwenu vàlembelewa vàave na baluwa
ya kulombolewa au kupata baluwa ya kulombolewa kwa vanu vanji kuhaloka kwenu
mwenu, henga hwetu tukálembelewa kuvanadyo.
2 Mwenu mmene mùvele muchi baluwa yetu ya kulilombolela, ilembwîje mmitima
yetu imaikâna na kusomwa na vanu vammalele.
3 Ìmaikana mwalehu kuva mwenu nni baluwa ilembwîje na Kilisto, kupapatana na
utumishi wetu. Baluwa aino ikálembwije kwa wino, henga ìlembwije kwa Umumu wanga
Nnungu avêle na umi. Na baluwa aneyo nanga pailembwije mmibao vya mayanga,
henga ìlembwije mmitima ya vanu.
4 Tùtangola malove anelo ing'anya ya lilolelo lituvenalyo kwa Nnungu kwa indila ya
Kilisto.
5 Na tukáhaula kuva hwetu tùnalihululila tuvene kutenda chinu chohecho, henga
dimongo dya kuhulula kwetu dìhaloka kwa Nnungu.
6 Nang'e njo atuhululîha hwetu kuva tuvatumishi tùvá lilailano lyahambi. Lilailano
anelyo likee lya Sheliya ilembwîje, ila nni lilailano lya Umumu Wanaswe. Kwa kuva,
Sheliya ilembwîje ìida na kuhwa, henga Umumu Wanaswe àida na umi.
7 Sheliya ya Musa ílembwije mmibao vya mayanga. Ikànava ntululilo wake wátendihije
kuhwa, henga íhwikile kwa Vaisilaeli ivèlè na ukulu nkulu namene. Kwa kuva, Musa
páidile na Sheliya kwa Vaisilaeli, Vaisilaeli nanga pavanahulwile kulola kumeho kwa
Musa ing'anya kumeho kwake kúnang'anyima. Na ing'anyimi aneyo yavele chihi ya
uhiku kadiki. Bahi ikàva utumishi wa achila chinatendihije kuhwa kutendeke kwa
ukulu nkulu namuna aneyo,
8 bahi, utumishi wa Umumu Wanaswe ùmbepunda kuva na ukulu nkulu namene.
9 Bahi ikàva utumishi uvapelekejîja vanu hukumu ya asabu úvele na ukulu, dachi
utumishi uvatênda vanu vavalangiwe kuva vambone pameho panga Nnungu ukam-
bepunda kuva na ukulu nkulu namene?
10 Ni muhiu kuva, aula ukulu únang'anyime machedo ukáhulula kulingananywa na
ukulu wa vino ûva nkulu namene.
11 Bahi ikàva Sheliya ínavele chihi ya uhiku kadiki ípete ukulu, bahi àlalá lakávele na
ntululilo làvele na ukulu nkulu namene.
12 Bahi kwa kuva tùvele na lilolelo anelyo, hwetu tùtangola bila kuyopa.
13 Hwetu tukátenda muchi Musa chachihunika kumeho kwake kwa chitambala
uchinga Vaisilaeli vanayone idiyali na imaliliki ya aila ing'anyimi.
14 Henga ding'ano dyavo díniidopywa kumala. Kwa kuva, mpaka nelo Vaisilaeli
pavavisoma vitabu vya Lilailano lya Kala, ding'ano dyavo dìhweneha chihi kuva muchi
dìhinikwije na chitambala uchila. Na chitambala anecho chìmbeuswa chihi kwa munu
alundânywa na Kilisto.
15 Na mpaka nelo, kila pavasoma mmitabu vya Sheliya ya Musa, mitima yavo ìiva
muchi ìnihinikwa na chitambala.
16 Henga munu pampindikukila Nang'olo, chitambala anecho chìnauswa.
17 Bahi “Nang'olo” njo Umumu Wanaswe, na pachinu pávèlè Umumu wanga Nang'olo,
anepo njo pavêle na uhulu.
18 Bahi hwetu tuvammalele tuhunukuliwîje kumeho, tùlanguja ukulu wa Nnungu
muchi chilolo chìchilanguja chimbwehedi changa munu mwene. Bahi Nang'olo, yani

Umumu Wanaswe ànatupindikulanya hwetu uchinga tulandane nawe, na kutupitisha kuuka muukulu umo mpaka ukulu unji ûva nkulu namene.

4

Hasina ya kulihunde muvyombo vya ulongo

1 Bahi Nnungu, kwa chididi chake, àtwing'ile utumishi auno, na ing'anya ya anelyo hwetu tukákata tama.
2 Tùnilahita mambo la sili la dihoni, na wala nanga patuikala kwa ulamba, wala kulichenjeuha lilove lyanga Nnungu. Ila kwa kùumaiha uhiu palangele, hwetu tùlombolewa muntima mwa kila munu, akuno Nnungu watwona.
3 Henga ikàva Malove Lambone latuyanjaja lànihinikwa, làhinikwije chihi kwa avala vahochêla.
4 Nanchindenga, nnungu wa chilambo achino ànidiputaja ding'ano dya vanu vakánkulupila Yesu, uchinga vanapate kuwona nng'anje nkulu wa Malove Lambone, yani ujumbe uyamba ukulu wanga Kilisto. Na Kilisto njo nfano uhiu wanga Nnungu.
5 Kwa kuva, nanga patuyanjaja habali dyetu hwetu tuvene, ila tùyanjaja kuva, Yesu Kilisto njo Nang'olo, na hwetu tuvene nni tuvatumishi venu kwajili yanga Yesu.
6 Kwa kuva, Nnungu anatangwele kuva, "Nng'anje ulangaje nnupi," nang'e njo alangajîje mmitima yetu uchinga tuumale ukulu wa Nnungu wonekana kumeho kwanga Yesu Kilisto.
7 Hwetu tùvele chihi muchi vyombo vya ulongo, vyombo vitaîjwe nng'anje anewo nkulu, uchinga imaike kuva dimongo anedyo ding'ulu dìhaloka kwa Nnungu na wala akee kwetu hwetu tuvene.
8 Hwetu tùnapambikijwa kwa kila namuna, henga nanga patubobana, na ikànava tukámala lya kutenda, henga tukákata tama,
9 tùnalumbatwa, henga Nnungu akátuleka weka, tùnamatohijwa pahi, henga tukáondongeka.
10 Kupitila kubanika kwetu, kila uhiku miili yetu ìhweneha chihi kukumila kuhwa kwanga Yesu uchinga vanu vanji vawone umi wanga Yesu kupitila miili yetu.
11 Kwa kuva, kila uhiku hwetu tuvêle na umi wa Yesu, tùùva muhatali ya kuhwa kwajili ya Yesu uchinga vanu vanji vawone umi wake kupitila miili yetu ya kuhwa.
12 Aino ìvele na mana kuva, hwetu tùvele tayali kuhwa uchinga mwenu mupate kuva na umi.
13 Malemba Lanaswe làhaula kuva, "Ńnikulupila, njo mana ńnitangola." Na hwetu uchocho, tùùva na ing'ulupa uila, njo mana tùnatangola.
14 Tùnimala kuva ayula anfufwîle Nang'olo Yesu, àmbetufufula na hwetu uchinga tùùve pamo na Yesu na kutuvika muyo mwake pamo na mwenu.
15 Anelo lammalele latendêka nni kwajili ya faida yenu. Lànatendeka uchinga inema yanga Nnungu ihalije kuvahwikila namene vanu vohe. Na vanu vàmbenshukulu namene Nnungu, na Nnungu àmbehalija kutumbyangwa namene.
16 Bahi ing'anya ya anelo, hwetu tukákata tama. Ikànava miili yetu ìnaondongeka, henga disungu dyetu dìtendwa kuva dyahambi kila liduva.
17 Hwetu twònа kuva kubanika kutubanika nni kujoko chihi na nni kwa maduva chihi kadiki, ing'anya kubanika anekwo kùmbetwing'a ukulu upîta lammalele látulolêla, ukulu ukávele na ntululilo.
18 Ing'anya hwetu tukávilolela avila vyonekâna, ila tùvilolela avila vikáonekana. Kwa kuva, vyonekâna nni vya maduva chihi kadiki, henga avila vikáonekana nni vya vyaka na vyaka.

5

1 Kwa kuva, miili yetu ìlandanywa na migongwe ituikala apano pachilambo kwa
uhiku kadiki. Henga migongwe aino paimbekwondongwa, tùnimala kuva, Nnungu
achiatwing'e ding'ande dya kuikala aneko kulihunde, yani miili yahambi. Ding'ande
anedyo dìdengwa na Nnungu mwene, akee vanu. Na ding'ande anedyo nni dya vyaka
na vyaka.
2 Na hambi kwa kuva tùikala mmigongwe aino, tùyaha mitima akuno utulindilila kwa
hamu ing'ulu kuikajwa n'ding'ande dyetu dya kulihunde.
3 Kwa kuva, tukàuwala mmili anewo wa kulihunde, tukambekwonekana kuva muchi
disungu dikávele na mmili.
4 Nni muhiu kuva, kwa uhiku auno utuikala mun'gongwe auno wa pachilambo, tùyaha
mitima kwa kutemwa. Hwetu tùyaha mitima, akee chihi ing'anya ya kuva tùlembela miili
yetu ya pachilambo iuswe, henga tùlembela tuwale miili ya kulihunde, uchinga miili
yetu ya kuhwa imilwe na umi ukee na ntululilo.
5 Nnungu mwene njo atutayalishîje kwa mapindikulanyo anelo, na kummika Umumu
Wanaswe nkati mwetu ààve chivikilo cha àlalá látuungulidìlè.
6 Bahi maduva lammalele hwetu nanga patutikinyika. Tùnimala kuva patuikala
mummili auno, nanga patuikala nkaya yanga Nang'olo.
7 Na lammalele látutèndà tùlatenda chihi kwa ing'ulupa akee kwa kulona.
8 Hwetu tukátikinyika, na tukanitamwa namene kuuleka mmili auno na kuhwena
unaikala nkaya yanga Nang'olo.
9 Henga makudungilo letu ni kunkatapalila Nang'olo, ikàva tùikala mummili wa
pachilambo apano au kulihunde.
10 Kwa kuva, hwetu tuvammalele lasima tuimile muyo mwa chiteng'u cha hukumu
changa Kilisto, uchinga kila munu apwechele malipo kupapatana na matendo lake
lambone au lahakalenge lalatendile panavele mummili wake.

Kupataniswa na Nnungu kwa indila yanga Kilisto

11 Hwetu tùnimala kuva ni lasima kunnyopa Nang'olo, njo mana tùnatumbama kuvau-
tanga vanu vanji. Nnungu ànitumala mwalehu, nanani ngùlolela kuva na mwenu mmene
mùnitumala mwalehu.
12 Hwetu tukálilombolela kavila kwenu mwenu, ila tùlembela tumwing'ange mwenu
ing'anya ya kulyona kwajili yetu. Kwa kutenda uchocho, muchimuhulule kupata
malove la kuvayang'ula avala valyôna ing'anya ya mambo laonekâna, na wala akee
ing'anya ya àlalá lavêle mmitima yavo.
13 Ikàva twònekana kuva tùvele na ding'apedi, nni kwajili yanga Nnungu, na ikàva tùvele
na ding'ano, bahi nni kwa faida yenu mwenu.
14 Kwa kuva, itamwi yanga Kilisto ìtuloja hwetu tukubâli kuva, munu yumo bahi
nni anahwile kwajili ya vanu vammalele, na anelyo lìvele na mana kuva vammalele
vàkumila kuhwa kwake.
15 Nang'e ánihwa kwajili ya vanu vammalele, uchinga avala vâva na umi, vanààve na
umi kwajili yavo vene, henga kwajili ya ayula ahwîle na kufufuka kwajili yavo.
16 Bahi kutandikila vino, hwetu nanga patunnoleha kavila munu woheyo kupapatana
na ding'ano dyetu dya chimunu. Na ikànava túnnoleha Kilisto kupapatana na ding'ano
dyetu dya chimunu, henga kwa vino tukánnoleha kavila kupapatana na hali aneyo.
17 Munu woheyo akàlundanywa na Kilisto ààva chiumbe cha hambi. Mambo la kala
lànipita, lola vino làidile lahambi!
18 Anelo lammalele àlatendile Nnungu atupatanisîje hwetu na mwene kwa indila
yanga Kilisto, na kutwing'a utumishi wa kuvapatanisa vanu na mwene.

19 Chitwamba apano nni kuva, Nnungu nni achivapatanisa vanu va pachilambo na
mwene kupitila Kilisto, akuno waleka kuvavalangila masambi lavo. Nang'e àtupele
ujumbe uyâmba kuvapatanisa vanu na mwene Nnungu.
20 Bahi hwetu nni mabalosi vanga Kilisto, na Nnungu mwene ànchemanga mwenu
kupitila hwetu. Hwetu tùtangola badala ya Kilisto akuno utunnyuwanga namene
mwenu mupataniswe na Nnungu.
21 Kwa kuva, Kilisto nanga pánavele na sambi, henga Nnungu ánnyakujije nsigo wa
masambi letu, uchinga kwa indila yake tupate kutendwa kuva tuvambone pameho
panga Nnungu.

6

1 Bahi hwetu tukôla madengo pamo na Nnungu, tùnnyuwanga múnakubàlì kuileka
inema imupwechedile kuhaloka kwanga Nnungu uiyahika chihi bule.
2 Kwa kuva, Nnungu àtangola uvila Mmalemba Lanaswe,
“Nangu naniyang'ula maombi lako muuhiku aula unavaikidile.
Na nniduva alila lya kupohwa, nangu nanikuyangata.”
Bahi auno njo uhiku uvaikidîle, na nelo njo liduva lya kupohwa!
3 Hwetu tukátamwa kunkoheja munu woheyo kwa chinu chohecho uchinga utumishi
wetu unaambike.
4 Na badala yake, hwetu tùlimaiha kuva tuvatumishi tuvahiu tùvá Nnungu kwa lam-
malele látupitìlà na kulatenda. Tùnipililila namene muuhiku wa kubanika na kusikika
na kulaga.
5 Tùnipanywa na kutaywa nnilungu na kutendewa timbwili na kukola madengo
lakamajânga na kupimijwa luwono na kudoba indala.
6 Tùnilanguja kuva tùvele na mitima ihahwîke na elimu ihalôka kwa Nnungu na
tùnapililila, na tùvele na unu wambone na Umumu Wanaswe na itamwi ya uhiu.
7 Tùnihubili ujumbe wa uhiu na kulanguja dimongo dya Nnungu. Na mambo la haki
nni latulatumila hwetu kuva muchi vikomanilo vya kupanyanila na kulichingila.
8 Tùnatumbyangwa na kuhebuliwa, tùtangolewa malove lahakalenge na kulombolewa.
Tùvalangiwa kuva muchi vanu tulambîla, ikànava hwetu tùtangola uhiu,
9 muchi tuvanu tukámaikana, ikànava tùnamaikana namene. Tùùva muhatali ya kuhwa,
henga tuvumi, tùnapanywa henga tukánakuhwa.
10 Tùnayuvajwa henga tùnahangalala maduva lammalele. Twònekana kuva muchi
amahuvani, henga tùvatajilisa vanu vohe, twònekana kuva muchi tukávele na chinu,
henga tùvele na vitukutuku vyammalele.
11 Mwenu Mmakolinso, hwetu tùtangwele na mwenu bila kumpihanga, na mitima yetu
ìvele chihi mwandu kwenu mwenu.
12 Hwetu nanga patulidivila kuntamwanga mwenu, henga mwenu njo mulidivîla
kututamwa hwetu.
13 Hambi ngùtangola na mwenu malinga anavangu, tutamwange malinga hwetu
chituntamwanga mwenu.

Kulihapula mulahakalenge

14 Munalihungananye likongwa pamo na vanu vakákulupila. Dachi mambo la haki
làmbekumilana dachi na mambo lahakalenge? Dachi, nng'anje ùmbekumilana dachi na
lupi?
15 Dachi, pàvele na mapatano ntwani kati ya Kilisto na Nanchindenga?* Au munu
akulupîla àmbepatana dachi na munu akákulupila?

---

* **6:15** Nsitali auno ùlembwije Beliali, lina anelyo kwa Chieblaniya mana lake “lahakalenge,” na lítumika kumwamba Nanchindenga.

16 Dachi, pàvele na mapatano ntwani kati ya Ing'ande ya Nnungu na disanamu? Kwa
kuva, hwetu nni Ing'ande ya Nnungu avêle na umi, malinga Nnungu mwene chahawile
kuva,
“Nìmbeikala pamo navanang'o,
na kwonga pamo navanang'o.
Nìmbekuva Nnungu wavo,
navanang'o vàmbekuva vanu vangu.”†
17 Bahi ing'anya ya anelyo, Nang'olo àhaula kuchidoni,
“Ukananga nnikuwa lya vanu anevo,
mulinyemye navo.
Munakamule chinu chohecho chivalangiwa kuva najisi,
na nangu nguchinimpwechelange.”
18 Nang'olo Avêle na Dimongo Dyammalele, àhaula kuchidoni,
“Nangu nìmbekuva Atata wenu,
na mwenu mùmbekuva mmanavangu, mmachilume na mmachimahe.”

7

1 Bahi mmakukulupila avangu unintamwanga namene, kwa kuva tùpewije ahadi
adino dyammalele, bahi tulihahule uhakwa wammalele uhakajânga miili na disungu
dyetu, na tutumbame kuva tuvanaswe mwalehu kwa kuikala kwa kunnyopa Nnungu.

Ihangaladi ya Paolo

2 Hwetu tùnnyuwanga mwenu mutukusumbulile mitima yenu! Kwa kuva, hwetu
nanga patunkosedile munu woheyo wala kuntimbanga munu woheyo na wala
kunkumba munu woheyo.
3 Nangu nikátangola malove alano kwa kunnyukumu mwenu. Kwa kuva, ǹnilongolela
kutangola kuva, mwenu nni mmanu utuntamwanga namene. Bahi ing'anya ya anelyo,
hwetu tùvele tayali kuikala pamo na mwenu na ata kuhwa pamo na mwenu.
4 Nangu nankulupilanga namene mwenu, na nalyona kwajili yenu. Muibaniki yetu
yammalele, natujwa namene ntima na kuumbajwa ihangaladi.
5 Kwa kuva, ata patukamwele ku Makedoniya nanga patunapumulidile wala kadiki.
Túnibanika kwa kila namuna, kwa pawelu tútahukana na vanu vanji, na mmitima yetu,
túnayopa.
6 Henga Nnungu, avatûja mitima vanu vayundâla, nang'e ánitutuja mitima yetu kwa
kukamola kwake Tito.
7 Na hwetu tukátujijwe chihi mitima yetu kwa kukamola kwake, henga pamo na
namuna chimuntujije ntima. Nang'e ànituhaulila namuna chimuvele na hamu ing'ulu
ya kungwona, na namuna chimuyuvala, na namuna chimulihumya kwajili yangu. Bahi
ing'anya ya anelyo, nangu nahangalala namene.
8 Bahi ikànava ńninnyuvajanga kwa baluwa yangu, nangu nanga pangulyamba vino.
Henga ngúlyambile chihi apala pannamaite kuva baluwa aila íninnyuvajanga ikànava kwa
uhiku chihi kadiki.
9 Hambi nangu nahangalala, akee ing'anya ya kuva múvele nnihindambi, henga na-
hangalala ing'anya lihindambi alila líntendile muleke masambi. Kwa kuva, múniyuvajwa
kupapatana na makudungilo la Nnungu. Bahi ing'anya ya anelyo, hwetu nanga
patunantendeledile mwenu chinu chohecho chihakalenge.
10 Kwa kuva, lihindambi lihalokâna na makudungilo la Nnungu lìnnyululiha munu
kuleka masambi lake. Kuleka masambi kuntenda munu apohwe, na aneko kupohwa
kukántenda munu alyambe. Henga lihindambi lihalokâna na chilambo lìntenda munu
ahwe.

† **6:16** Valawi 26:12, Ezekieli 37:27

11 Bahi lolanga ntululilo wa lihindambi lihalokâna na makudungilo la Nnungu! Lihindambi anelyo lìntendile mwenu mùùve mmanu mma kutumbama, na mùùve mmanu mma kulitetela na mùùve mmanu mma kuisunalila sambi na mùùve mmanu mma kupilikana, na kuva mmanu muvêle na hamu ing'ulu ya kungwona, na mùùve mmanu mma kulihumya kwajili yangu, na mùùve mmanu mma kulembela namene kuuhukumu ubaya. Na mwenu mùnilanguja kwa kila namuna kuva nanga pamunavele na likosa kumwamba munu ayula atendîle likosa.

12 Bahi ikànava ńnilemba aila baluwa, henga akee kwajili ya ayula atendîle likosa au ayula wankosedile. Henga makudungilo langu lávele mupate kumala itumbami imuvenayo pameho panga Nnungu kwajili yetu.

13 Bahi ing'anya ya anelo, hwetu tùnitujwa namene mitima.

Henga akee chihi kutujwa mitima yetu bahi, ila Tito nanang'e ànituhangalaja kwa ihangaladi yavenayo kupapatana na namuna mwenu mmammalele chimuntujije ntima.

14 Nangu ńninnombolelanga namene pameho panga Tito, na mwenu nanga pamungumatohije. Na kila chinu chitunannyaulidile mwenu chívele chihi cha uhiu, na akula kunnombolelanga kwetu pameho panga Tito kùnimaihwa kuva kuhiu.

15 Bahi Tito ànantamwanga namene mwenu mmammalele, asa apala pakumbukila namuna chimunavele tayali kumpilikana na chimumpwechedile kwa kunnyopa Nnungu na kutetemela.

16 Nangu nahangalala namene ing'anya nankulupilanga kwa kila chinu.

8

Kuhumya sadaka kwa ntima wambone

1 Mmakukulupila avangu, hwetu tùnatamwa namene mumale namuna Nnungu chalajalidile inema makuwa la vanu vankulupîla Yesu la aneko ku Makedoniya.

2 Vakúkulupila va aneko vánilingwa namene kupitila kubanika kwa namene. Henga vániumbalwa namene na ihangaladi, ikànava vávele amahuvani namene, henga vávele na ntima wa kuhumya.

3 Nàshuhudila kuva, kwa kutamwa kwavo vene, vánihumya kupapatana na chivachilihululila, na ata kupunda chivachilihululila.

4 Vánituyuwa namene tuveng'e wasa wa kukumilana na hwetu muutumishi wa kuvayangata vakúkulupila va ku Yelusalemu.

5 Anecho chívele chinu chitukachilolela! Vátandilike ulihumya vene kwajili ya Nang'olo, na nkulihumya kwajili yetu hwetu, kupapatana na chalembela mwene Nnungu.

6 Bahi ing'anya ya anelyo, túninnyuwa namene Tito amalilile utumishi anewo wa kunnoja mwenu mùùve na ntima wa kuhumya malinga chatandilihije.

7 Mwenu mùniombalwa kila chinu, ing'ulupa na uweso wa kutangola na uweso wa kumala, na kila namuna ya kutumbama, na itamwi aila itunannyundile mwenu. Bahi kupapatana na anelo, uchocho tùlembela muumbajwe namene inema aino ya kuhumya.

8 Nangu nikátongola uvila kwa kumwamulu, henga ngùlembela ninningange mwenu kwa indila ya kulingananya itumbami yenu na ya vanu vanji, uchinga itamwi yenu ipate kumaikana kama nni ya uhiu.

9 Kwa kuva, mwenu mùnimala namuna chiinavele inema ya Nang'olo wetu Yesu Kilisto, ikànava ávele na utajili, henga álitendile kuva mmahuvani kwajili yenu uchinga mupate utajili wa chinnungu kupitila umahuvani wake.

10 Bahi kupapatana na anelyo, nangu nìmwing'anga ushauli umbenfâla namene mwenu. Mwaka upitîle mwenu mwávele mmatandi, akee chihi kuhumya weka, ila pamo na makudungilo la kutenda uchocho.

11 Bahi vino, muhwenehe kuhumya na kumalilila. Kupapatana na chimunavele
na ntima wambone wa kukudungila kuhumya, bahi mùùve na ntima wambone wa
kumalilila kuhumya kupapatana na uweso wa dimali dimuvenadyo.
12 Kwa kuva, ikàva munu àvele na ntima wa kuhumya, Nnungu ànapwechelela achila
chahumya kupapatana na achila chavenacho, akee kupapatana na achila chakavena-
cho.
13 Nangu nikee na mana kuva, mwenu mùlembelewa mubanike kwajili ya kuvayangata
vanu vanji, henga chingwamba nangu nni kuva, papwawe na kulinganana.
14 Bahi kwa kuva mwenu vino mùvele na dimali dipundîle, mùnahulula chihi kuvayan-
gata avala vakávele na chinu, uchinga navanang'o pavambekuva na dimali dipundîle
vapate kunnyangatanga mwenu mukàsikika. Na kutenda uchocho, kùmbekuva na
kulinganana,
15 malinga chilahaula Malemba Lanaswe kuva,
“Ayula alopwêle vyohe namene nanga panaisaliwije vitukutuku vyohe namene,
na ayula alopwêle kadiki nanga panapwelewejije.”

Tito na vakúkulupila avake

16 Nangu nìnshukulu Nnungu ampêle Tito ntima wa kutumbama kunnyangatanga
mwenu, malinga chituvenawo hwetu.
17 Patunnyuwite Tito, nang'e ánikubali kumwongelanga mwenu kavila, na ávele na
hamu ing'ulu ya kuida unamwongelanga.
18 Pamo na Tito, tùntuma na nkúkulupila nnyetu, munu alombolêwa namene na
makuwa lammalele la vanu vankulupîla Yesu, ing'anya ya utumishi wake kwajili ya
Malove Lambone.
19 Uchocho, munu aneyo ànitandolwa na makuwa la vanu vankulupîla Yesu, uchinga
apapatane na hwetu mmwanda wetu wa kupelekeja dinujo dyetu ku Yelusalemu,
utumishi utuutenda kwajili ya ukulu wanga Nang'olo na ulangûja hamu yetu ya
kuvayangata vanu vanji va aneko.
20 Tùnapapatana uchinga tulinyemye na masitaka la vanu vanji kuyamba dimali adino
dyohe dítuchùngà.
21 Kwa kuva, hwetu tùnatumbama namene kutenda lambone, akee chihi pameho
panga Nang'olo, henga na pameho pavanu.
22 Hwetu tùntuma kwenu mwenu nkúkulupila nnyetu yunji chalumo na alumi Tito.
Nkúkulupila aneyo, hwetu tùninninga myanda yohe, na maduva lammalele ànilanguja
kuva ànatumbama namene. Na hambi nang'e nni munu wa kutumbama namene kwa
kuva ànankulupilanga namene mwenu.
23 Na kwa habali ya Tito, nang'e nni nnyangu ungukola nawe madengo kwajili yenu.
Na kuyamba avala vakúkulupila avetu vanji vaîda pamo nanang'e, anevo nni vajumbe
va makuwa la vanu vankulupîla Yesu, vatumîka kwajili ya ukulu wanga Kilisto.
24 Bahi muvamaihe itamwi yenu ava vajumbe pamo na Tito, uchinga makuwa la vanu
vankulupîla Yesu vapate kuimala itamwi yenu, na ing'anya ya hwetu kunnombolelanga
mwenu.

9

Nsada kwa vakúkulupila va ku Yelusalemu

1 Akee lasima nangu ninnembile kuyamba nsada upelekêjwa kwajili ya vakúkulupila
vaikâla ku Yelusalemu.
2 Nangu ànnimala namuna chimuvele na hamu ya kuyangata, na nalyona kwajili yenu
muyo mwa vanu va Makedoniya. Ńnivahaulila kuva, mwenu mmakukulupila avetu
mma chilambo cha ku Akaya mwávele tayali kuyangata kutandikila mwaka upitîle. Bahi

kwa kupitila itumbami yenu ya kuyangata, uchocho mùvatendile vanu vohe navanang'o vahumye.
3 Bahi hambi nìvatuma anevo vakúkulupila avetu uchinga kunnombolelanga kwetu kunààve kwa bule. Na nangu ngùlembela mùùve tayali malinga chininnyaulidile.
4 Kwa kuva, ikàva vanu va ku Makedoniya vàida pamo na nangu na tukànankojange mùvele tayali, hwetu tùmbepata dihoni namene kupapatana na chininkulupilanga, na nangu nikátangola chinu kuyamba dihoni dimumbepata.
5 Bahi ngwónite kuva ìnakatapala kuvayuwa vakúkulupila avetu ava valongolele kuida aneko uchinga vapanganye vitukutuku avila vimuahidite kuhumya kwa kutamwa kwenu. Na kwa kutenda uchocho vìmbekuva vivèlè tayali, na ìmbelanguja kuva mùvihumije kwa ntima wa itamwi, akee kwa kukolokohwa.
6 Bahi kumbukilanga malove lahaûla kuva, “Ayula apânda kadiki àmbefuna kadiki, na ayula apânda vyohe àmbefuna vyohe.”
7 Bahi kila munu ahumye muchi chakudungidile, akee kwa kuhinginika wala akee kwa kukolokohwa. Kwa kuva, Nnungu ànantamwa namene munu ahûmya kwa kuhangalala.
8 Na Nnungu ànahulula kumwombajanga mwenu balaka na kupundiha, uchinga munasikikile chinu chohecho maduva lammalele, na muhalije kuyangata kila namuna ya madengo lambone.
9 Malinga chilahaula Malemba Lanaswe kuva,

“Àhumije vyohe,
na kuveng'a amahuvani,
Na uwambone wake ukee na ntululilo.”

10 Nnungu njo amwîng'a nkúpanda dimbeyu na nkate wa kulya. Uchocho, nang'e achiamwing'ange mwenu na kuyenjeja achila chimuvenacho uchinga mùùve na ntima wambone wa kuhalija kuhumya.
11 Nang'e àmbentendanga mwenu kuva mmakupata mma kila namuna uchinga maduva lammalele mulanguje mitima ya kuhumya, na vanu vánshukùlù Nnungu kwajili ya nsada utuvapelekejija, kuhaloka kwenu mwenu.
12 Kwa kuva, utumishi auno wa kuhumya nsada ukáfala chihi kwa kuvayangata vakúkulupila uchinga vapate vitukutuku vivasikikidile, henga na kwa indila aneyo vanu vohe vànshukulu Nnungu.
13 Bahi kupapatana na namuna imumbelimaiha mmene kupitila utumishi auno, ichi-intumbyange Nnungu. Kwa kuva, mwenu múnikulupila Malove Lambone lannyâmba Kilisto, na muchimulakamule kwa kukumilanila dimali dyenu pamo na vanang'o na vanu vammalele.
14 Bahi vachivannyuwilange namene mwenu ing'anya ya inema ing'ulu imujaliwije na Nnungu.
15 Ashukuliwe Nnungu kwajili ya inujo yake itukahulula kuihaulisa saana!

10

Paolo àutetela utumishi wake

1 Bahi nangu Paolo nìnnyuwanga mwenu kwa upole na kwa uwambone malinga aula wanga Kilisto. Nangu nni ayula uvanguhaula vanu kuva ni mpole panguva pamo na mwenu, henga nakalipa panguva kulehu na mwenu.
2 Nangu nìnnyuwanga mwenu kuva, panimbekamola kwenu mwenu, munangutende ngukalipe. Kwa kuva, nni muhiu kuva, nìmbevakalipila vanu avala vammalele vatênda kuva hwetu tùikala kwa kuupapata mmili.
3 Kwa kuva, ikànava tùikalanga pachilambo, henga tukápanyana ing'ondo kwa namuna ya chimmili.

4 Na vikomanilo vitutumila muing'ondo vikee vya chimmili, ila vikomanilo vyetu nni
dimongo dya Nnungu dihulûla kwondonganga mángongo,
5 yani twòndonganga mawaso lammalele la kulambila na kubamola vidivilo vyam-
malele vivalinowela vanu, vivadivîla kummala Nnungu. Tùlatwala litwala mawaso
lammalele la vanu la kuntahuka Nnungu na kuvahunda vampilikane Kilisto.
6 Hwetu tùvele tayali kuchihukumu asabu kila chitendo cha kutahuka, apala pamum-
belanguja kuva mùnapilikana mwalehu.
7 Mwenu mùlola chihi vitukutuku kwa pannima. Munu woheyo alikulupîla mwene
kuva nang'e nni wa Kilisto, àlembelewa amale kuva na hwetu uchocho nni tuvanu tùvá
Kilisto.
8 Bahi ikànava nangu ǹnipundiha kulyona ing'anya ya mamulaka latwing'ile
Nang'olo, nangu nanga pangwona dihoni, kwa kuva mamulaka anelo nni kwajili
ya kun'denganga mwenu muing'ulupa na akee kum'bamolanga.
9 Nangu nikátamwa ngwonekane kuva nannyopehanga kwa baluwa dyangu.
10 Kwa kuva, vanu vanji vàhaula kuva, “Baluwa dyanga Paolo dìnayoha na dìvele na
malove lavêle na dimongo. Henga pávà pamo na hwetu, àonekana chihi kuva munu wa
kudabadanga na itangodi yake ììva chihi ya kuhebuliwa.”
11 Munu atangôla malove malinga anelo, àlembelewa amale saana kuva, malove
latulemba n'dibaluwa dyetu patuva kulehu na mwenu nanga palatindana na matendo
latutenda patuva pamo na mwenu.
12 Nni muhiu kuva, hwetu tukálinga kulilandanya au kulilingananya na vanu valilom-
bolêla vene. Vanu anevo nni mavelu. Vàlipimanga vene kupapatana na chipimo chavo
vene na kulilingananya na vene.
13 Hwetu tukambelyona kupunda chitulembelewa, henga tùlembela tulyone kwajili
ya àlalá lahumidîle mmadengo àlalá latwing'île Nnungu, na látutendìlè hwetu kuhwika
mpaka kwenu mwenu.
14 Hwetu twaniida kwenu mwenu unannyanjajija Malove Lambone lamwâmba
Kilisto, tena twavele tuvatandi kutenda uchocho. Bahi patulyona kwajili ya mamulaka
letu kwenu mwenu, nanga patuyomboka mikuka yetu.
15 Uchocho, hwetu nanga patulyona ing'anya ya madengo la vanu vanji. Henga
tùlolela kuva, ing'ulupa yenu paimbekuva uiyenjejeka, tunahulula kukola madengo
makulungwa namene kwenu mwenu kupapatana na chipimo cha madengo latwing'ile
Nnungu.
16 Anepo nni patumbehulula kuhubili Malove Lambone mmilambo vya kulehu
namene, kupulung'anya kwenu mwenu. Kwa kuva, hwetu tukátamwa chihi kulilom-
bolela ing'anya ya madengo lavakodile vanu vanji.
17 Henga Malemba Lanaswe làhaula kuchidoni, “Munu alembêla kulyona, bahi aly-
onele Nang'olo.”
18 Kwa kuva, munu akubalîwa, akee ayula alilombolêla mwene, henga nni ayula
alombolêwa na Nang'olo.

11

Paolo na mitume va kulambila

1 Bahi ikaniva saana mungupililile kadiki matangodi langu la chivelu! Chonde
nìnnyuwanga mungupililile.
2 Nangu nìmmikila mwenu wiu malinga Nnungu chammikila mwenu wiu. Kwa kuva,
mwenu mùvele muchi bikila ahahwîke ungumposejije nnume yumo, yani Kilisto.
3 Henga nangu nayopa kuva, malinga ayula nnyongo chanannambidile Hawa
kwa ulamba wake, ding'ano dyenu nadinang'o dìnahululika kuhochejwa, nkuleka
kukulupika kwenu na ukamilifu wenu kwanga Kilisto.

4 Mwenu mùnapililila lammalele lavannyaulila vanu vanji, ikànava vànnyubilila habali
dya Yesu yunji utukannyubilite hwetu, au kunnyubilila habali dya Umumu Wanaswe
yunji tafauti na ayula umunampwechedile au kunnyubilila Malove Lambone tafauti na
àlalá lamunayambukidile.
5 Nangu ngwònа kuva avala vavalangîwa kuva muchi mitume vakulu namene, anevo
vakángupunda nangu.
6 Ìnahululika kuva nangu nikee nimunu ngumaîte kutangola saana, henga kuyamba
elimu, nangu ǹnivanayo namene. Na chinu anecho, hwetu tùnichilanguja kila pachinu na
kila uhiku.
7 Nangu ńnilisulupuha kwa kunnyubilila mwenu Malove Lambone langa Nnungu bila
kudai nshahala uchinga mwenu mupate kutumbyangwa. Dachi, nangu natendile
likosa kutenda uchocho?
8 Panichikola madengo kwenu mwenu, makuwa lanji la vanu vankulupîla Yesu nni
vachinguhudumila. Yavele muchi ngùpakanywele dimali dya vanu anevo na kuditumila
kwa kunnyangatanga mwenu.
9 Pannavele kwenu mwenu, nangu nikanantemile munu woheyo kwa àlalá lan-
nasikikidile, kwa kuva, vakúkulupila avetu vahalêke ku Makedoniya váningupelekejija
vitukutuku vyammalele vinnasikikidile. Nangu nanilinyemya uchinga nnanteme
munu kwa namuna yoheyo na nguchinguhwenehe kutenda uchocho.
10 Kupapatana na uhiu ungutangola malinga Kilisto, nangu ngùhaula kuva nanga
munu ambehulûla kungudivila kulyona kuyamba chinu anecho, nchilambo cham-
malele cha Akaya.
11 Dachi, ing'anya ntwani nikántemanga mwenu? Dachi, ing'anya nikántamwanga
mwenu? Nanga, Nnungu mwene ànimala kuva nantamwanga.
12 Nìmbehweneha kutenda muchi chingutenda hambi, uchinga nivadivile avala
valembêla kulyona kuva, vàkola madengo muchi hwetu.
13 Vanu anevo nni mitume va kulambila, vàkola madengo kwa ulamba, na kulilam-
bilila kuva mitume vanga Kilisto.
14 Chinu anecho chikee cha kukanganya, kwa kuva ata Nanchindenga mwene
ànalilambilila kuva muchi malaika wa nng'anje.
15 Bahi chikee chinu cha kukanganya ikàva vatumishi vake vànalilambilila kuva muchi
vatumishi va haki. Na ntululilo wavo, vàmbelipwa kupapatana na matendo lavo.

Kulyona kwanga Paolo ing'anya ya kubanika kwake

16 Nangu ngùhaula kavila kuva, munu woheyo anangutende nangu kuva livelu. Henga
mukànutenda kuva livelu, bahi mwechelange malinga livelu uchinga nanani ngupate
kulyona kadiki.
17 Malove anelo lángutangòlà kuyamba kulyona kwangu lakápapatana na kutamwa
kwanga Nang'olo, henga ngùtangola chihi muchi livelu.
18 Vanu vohe vànalyona kwa namuna ya chimmili, bahi ing'anya ya anelyo, nanani
nguchingulyone.
19 Mwenu mùlyona kuva mùvele na lúnda, njo mana mùnatamwa namene kuvapililila
mavelu!
20 Mwenu mùmpililila na munu antendânga mwenu kuva muchi mmatumwa au
amwivîla dimali dyenu au ankumbânga au antawalânga kwa mabafu au ampanyânga
kumeho!
21 Nangu ngwònа dihoni kuhaula kuva, hwetu twanidabadanga namene mmambo
anelo, yani nanga patunahulwile kutenda muchi vanang'o!

Henga kwa chinu chohecho chivalînga kulyonela, nanani ngulyonela uchocho. Anepo
nangu ngùtangola muchi livelu.

22 Dachi, vanang'o nni Vaeblaniya? Nanani uchocho. Dachi, vanang'o nni Vaisilaeli? Nanani uchocho. Dachi, vanang'o nni vanu va nnukolo lwanga Iblahimu? Nanani uchocho.
23 Na vino nìmbetangola muchi nin'ding'apedi kuva, ikàva vanang'o nni vatumishi vanga Kilisto, nanani nni ntumishi wake kupunda vanang'o. Kwa kuva, ngùkodile madengo lanonôpa namene kupunda vanang'o, ǹnitaywa nnilungu myanda yohe namene kupunda vanang'o, na ǹnipanywa myanda yohe namene kupunda vanang'o, na ngúvele muhatali ya kuhwa myanda yohe kupunda vanang'o.
24 Kwa Vayahudi, nanisulubulwa myanda nnyano, mijeledi salasini na tisa.
25 Nanipanywa dimbalavala myanda mitatu, na mwanda umo vánilinga kunguwalala kwa kungupanya mayanga. Na myanda mitatu, ingalava innakwedile yanititimila ing'anya ya kulumukana. Na mwanda umo, ńniikala m'bahali liduva lyammalele.
26 Mmyanda yangu yohe ngùkojene na hatali ya mavambwe la myuto, na hatali ya vakúpalaula, na hatali kuhaloka kwa Vayahudi avangu na hatali kuhaloka kwa vanu vakávele Vayahudi. Ngúvele muhatali n'dimanga na mwilanga na m'bahali, na hatali kuhaloka kwa vanu valilambilîla kuva vakúkulupila.
27 Ǹniyakaduka na kukola madengo lanonôpa, na kucheja myanda yohe. Myanda yohe ǹnibanika kwa indala na inyota, na myanda yohe ǹnikolokohwa kuikala bila kulya. Ńnitetemela imepo kwa kukoha dinguwo dya kulivimba.
28 Na ukàlekana na anelo lammalele, kila liduva nangu nìlayanda makuwa lammalele la vanu vankulupîla Yesu.
29 Vakúkulupila avangu vakàdidimanga, uchocho nanani nadidimanga. Na vakúkulupila avangu vakàkohejwa kutenda sambi, nangu natunuuka namene.
30 Nangu nikàlembelewa nilyone, bahi nìmbelyona kwajili ya kudidimanga kwangu.
31 Nnungu, Atata wa Nang'olo Yesu, alombolêwa vyaka na vyaka, nang'e ànimala kuva nanga pangulambila.
32 Pannavele ku Dameski, nkulu wa imanga aneyo, anavele pahina muutawala wanga Nfalume Aleta, nang'e ávavikile matiyala mmilango ya imanga aneyo uchinga vangukamule.
33 Henga vakúkulupila avangu nkungutaya nnikalala likulungwa, nkungupeleha palidilisha lya lingongo lya imanga, nkungusulupuhija pahi, nanani nkùpata kupalanyoka mmakono lake.

12

Maono lamwâmba Paolo na idabadangi yake

1 Bahi nangu nìmbehweneha kulilombolela ikànava nanga faida. Henga vino nìmbetangola kuyamba maono na mahunulo langupete kuhaloka kwa Nang'olo.
2 Nangu ǹnimmala munu yumo alundêne na Kilisto. Vyaka kumi na ncheche vipitîle, munu aneyo ánitwaliwa mpaka lihunde lya tatu. Nangu nikámaite ikàva ányanyuliwije kwa hali ya chimmili au ya chinnungu, Nnungu njo amaîte.
3 Nangu ngùuyila kavila kutangola kuva, ngùmaite kuva, munu aneyo áninyanyuliwa mpaka Paladiso. Na nikámaite ikàva munu aneyo ányanyuliwije kwa hali ya chimmili au ya chinnungu, Nnungu njo amaîte.
4 Aneko ku Paladiso, aneyo munu nkupilikana habali dya mambo lakátangoleka, lakáluhusiwa munu kulahaulisa.
5 Bahi nangu nìmbelilombolela kwajili ya munu malinga aneyo, henga nikámbelilombolela kwajili yangu nimwene. Nìmbelilombolela chihi ing'anya ya idabadangi yangu.

6 Ikàchiva ungulembela kulilombolela ing'anya ya maono anelo, nangu nikánave livelu, kwa kuva, nikàtangwele chihi uhiu. Henga nangu ngùnyema kulilombolela, uyopa vanu vànangwona kuva ninkulu kupunda àlalá langulatenda na kulatangola.

7 Henga uchinga nnapunde kulilombolela namene ing'anya ya kupwechela anelo mahunulo, mummili mwangu ngùjaliwije hali ingusumbûla muchi mwiva. Hali aneyo ìvele muchi n'jumbe wanga Nanchindenga, ìnangubaniha na kungudivila kuchinga nnapundihe kulilombolela.

8 Bahi nangu naninnyuwa Nang'olo myanda mitatu uchinga anguusije hali aneyo.

9 Henga nang'e nkunguhaulila kuchidoni, “Inema yangu ìnatosa kwakuwe, kwa kuva dimongo dyangu dìtimiswa kupitila idabadangi.” Bahi nìmbelilombolela kwa kuhangalala kuyamba idabadangi yangu uchinga nguumbajwe dimongo dyanga Kilisto.

10 Bahi ing'anya ya anelyo, nangu nahangalalila idabadangi yangu, na kutongolwa malove lahakalenge, na kulagihwa na kubanihwa na kupatihwa siki kwajili ya Kilisto, kwa kuva pangudabadanga njo panguva na dimongo.

Paolo àvayanda Vakolinso

11 Ngùtangola muchi livelu, henga mwenu njo mungutendîle nangu ngùùve uvila. Mwenu njo muchilembelewa mungulombolele. Kwa kuva, nangu nikee pahi pavanu anevo vavalangîwa kuva muchi mitume vakulungwa, ikànava nangu nikee chinu kwenu mwenu.

12 Matendo lamaîha kuva nangu nintume, lànitendeka mmwenu kwa ipilidi yohe, kwa kupitila vimaiho na lakukanganya na masaibu.

13 Dachi, mùpungukiwije na balaka ntwani kupunda makuwa lanji la vanu vankulupîla Yesu ikànave chihi aila ya kutemwa na nangu kwa kupata nsada kuhaloka kwenu? Mungusamehe kwa likosa anelyo.

14 Vino nangu ngùvele tayali kwida kwenu mwenu mwanda watatu, na nangu wala nikambentemanga. Kwa kuva, nikambelambela chinu chohecho kuhaloka kwenu, henga nìmbennembela chihi mwenu. Kwa kuva, akee madengo la vavana kuvavikila vavavelêke akiba, henga nni madengo la vakuvelêka kuvavikila vavana akiba.

15 Nangu nìmbehangalala kutumila vyammalele vinguvenavyo, na kulihumya nimwene kwajili yenu. Dachi, mwenu mùmbengutamwa nangu kadiki ati ing'anya ya kuva nangu nìntamwanga mwenu namene?

16 Bahi mwenu muchimuyambukile kuva, nangu nanga pannantemenge mwenu. Henga vanu vanji vàtenda kuva nangu ngùvele na ulamba na nìmpete mwenu kwa ulamba.

17 Dachi, nangu ńnimwivilanga kwa kupitila munu woheyo unantumile kwenu mwenu?

18 Nangu níinnyuwite Tito aide kwenu mwenu, na níntumile pamo na nkúkulupila nnyetu yunji. Dachi, mùmbehaula kuva Tito ánimwivilanga? Nangu na Tito tùlojwa na Umumu Wanaswe uyumo na kwonganga umumo?

19 Dachi, mwenu mùtenda kuva mpaka hambi hwetu tùvechinkulitetela muyo mwenu? Nanga, henga hwetu tùtangola mambo anelo muyo mwanga Nnungu malinga tuvanu tulundanywîje na Yesu Kilisto. Mmakukulupila avangu, mambo anelo lammalele nni kwajili ya kun'denganga mwenu muing'ulupa.

20 Kwa kuva, nalipwalela kuva, panjika panimbeida kwenu mwenu nikambenkojanga muchi chingulembela, na mwenu nkambengwona muchi chimulembela. Nalipwalela panjika pàmbekuva na mapwatano, na wiu na kusunala na kutahuka na kulambililana na kulambana vikohi na kulyona na timbwili, mmwenu.

21 Nangu nalipwalela panjika panimbeida kavila kwenu mwenu, Nnungu wangu àmbengutenda kavila kuva na dihoni muyo mwenu. Na nangu nìmbekuta kwajili ya

vanu vohe vatendîle masambi, vanu vakánaleka kutenda lahakalenge na umalaya na kulavalava.

13

Idumi ya ntululilo na disalamu

1 Auno umanganika nni mwanda wangu watatu wa kwida kwenu mwenu. Malinga chilahaula Malemba Lanaswe kuva, “Kila lisitaka lìlembelewa limaihwe kwa ushahidi wa vanu vavili au vatatu.”
2 Nangu nanin'dumanga mwanda wavili pannavele pamo na mwenu. Na hambi panikavele pamo na mwenu ngùuila kavila kun'dumanga kuva, panimbeida kavila kwenu mwenu nìmbevahukumu asabu avala vatendîle sambi machedo na vanji vammalele.
3 Nìmbetenda uchocho ing'anya mwenu mùlembela mumaihwe kuva Kilisto ànatangola kupitila nangu. Nanang'e akádabadanga kwenu mwenu muchi nangu, henga nang'e àlanguja dimongo dyake kwenu mwenu.
4 Ikànava Kilisto ávambwije munsalaba avèlè muhali ya chimmili, ya kudabadanga, henga vino àikala kwa dimongo dya Nnungu. Uchocho, nangu na avangu, kwa kulundanywa nawe tùùva tuvanu tùvá kudabadanga muchi chanavele Kilisto. Henga patumbensugulikilanga mwenu kwa kumwasibu, muchimumale kuva hwetu tuvumi kwa dimongo dya Nnungu malinga chavele nang'e.
5 Lilolehe mwenu mmene uchinga mupate kumala ikàva mùnihwinga muing'ulupa. Lilingange mwenu mmene. Mwenu mùnimala kuva Yesu Kilisto àikala mmwenu, na ikànave uchocho, ing'ulupa yenu ikee ya uhiu.
6 Henga ngùlolela kuva, mwenu muchimumale kuva, ing'ulupa yetu nni ya uhiu.
7 Hwetu tukánnyuwa Nnungu uchinga vanu vanji vaone kuva ing'ulupa yetu nni ya uhiu, henga tùnnyuwa Nnungu uchinga munatende chinu chohecho chihakalenge na muhwenehe kutenda lambone ata kuyonekana kuva ing'ulupa yetu ikee ya uhiu.
8 Kwa kuva, hwetu tukátamwa kutenda chinu chohecho chitahukâna na uhiu. Na chinu chituhulûla kuchitenda nni kuuhweneha uhiu.
9 Mwenu pamuva na dimongo, hwetu tùnahangalala ikànava tuvene twònekana kuva tùnadabadanga. Na hwetu tùnannyuwilanga uchinga mukamilike.
10 Aino njo ing'anya ingutênda nangu ninnembile mwenu malove alano nguvèlè kulehu na mwenu, uchinga panimbekuva pamo na mwenu nnakalipe kupapatana na mamulaka láning'ìlè Nang'olo. Kwa kuva, mamulaka anelo nni kwajili ya kun'denganga mwenu muing'ulupa, akee la kum'bamolanga.
11 Mmakukulupila avangu, nangu ngùmalilila baluwa aino kwa kutangola kuchidoni, hangalalanga. Tumbama namene kuva mmakamilifu na mutujane mitima mmene kwa mmene. Mukudungile ulamo na kuikalanga kwa amani, na Nnungu wa itamwi achiave pamo na mwenu.
12 Musalimilane kwa itamwi ya Chikilisto. Vakúkulupila vammalele vànansalimilanga.
13-14 Hwetu tùnnyuwila mwenu mmammalele inema ihalôka kwa Nang'olo Yesu Kilisto, na itamwi ya Nnungu na ilundanywi yenu na Umumu Wanaswe, vìive pamo na mwenu.*

* **13:13-14** Tafasili dinji malove alano lahaûla kuva, “Vanu vammalele va Nnungu vànansalimilanga,” làlembwije munsitali wa 13. Na malove la nsitali wa 13 làlembwije munsitali wa 14. Henga tafasili dinji vàtendile muchi chitutendile hwetu.

Baluwa yanga Paolo yavalembidile
Vagalatiya
Ulongoledi wa baluwa ya Vagalatiya

Baluwa ya Vagalatiya ìlembwije na Ntume Paolo (sula ya 1:1). Paolo áilembile baluwa aino mmwaka fulani, kutandikila mwaka wa 48 mpaka wa 57 kutandikila mwaka wavelekwejije Yesu Kilisto. Na ávalembidile vakúkulupila va chilambo cha Galatiya, sehemu ing'ulungwa ichitawaliwa na Valoma. Vatalamu va Bibiliya nanga pavamaite pachinu pachilembila Paolo baluwa aino, henga vohe vàtenda kuva ílembwije muimanga ya Efeso au ku Kolinso.

Paolo áilembile baluwa aino wavalonda vakúkulupila vammalele va ku Galatiya, yani Vayahudi pamo na vakávele Vayahudi. Ánilemba uchinga avatahuke Vakilisto va Chiyahudi vachihunda mahundo la kulambila lachihaula kuva, nni lasima vakúkulupila vadikamule Sheliya dya Chiyahudi divêle Nnilailano lya Kala, asa-asa sheliya ichivalembela vanu va Nnungu vammalele vayaluke. Vanu anevo vávanamatija vakúkulupila vakávele Vayahudi vayaluke uchinga vààve Vakilisto. Uchocho, vanu anevo vátahuka utume wanga Paolo. Njo mana Paolo ániutetela utume wake kwa kulonjelela namuna chanavele munu wa mana namene n'dini ya Chiyahudi na namuna chajukile kuva ntume (sula ya 1:11-2:14). Na Paolo ànilatetela Malove Lambone lamwâmba Yesu Kilisto kwa kuelesa kuva, upohi upatikana chihi kwa kunkulupila Yesu Kilisto bahi, akee kwa kuikamula chihi Sheliya (sula ya 2:16). Upohi ùhalokana chihi na uwambone wa Nnungu, na wala ukálisingila matendo la vanu.

Uinjipihi wa baluwa ya Vagalatiya

1. Sula ya 1:1-5, Paolo àtandilika baluwa yake kwa kulasalimila makuwa la vanu vankulupîla Yesu la chilambo cha ku Galatiya.
2. Sula ya 1:6-2:21, Apano Paolo anamaiha kuva vanu nanga pavapohwa kwa kuikamula Sheliya. Ànamaiha kwa àtana kuva, nang'e ávele munu wa mana namene n'dini ya Chiyahudi na ánitumbama namene kudikamula Sheliya dya Chiyahudi, henga nanga padinantendile atendwe kuva wambone pameho panga Nnungu. Na mitume vanji vánikubaliana nawe kwamba chinu anecho.
3. Sula ya 3-4, Paolo àelesa namene kwamba nafasi ya Sheliya na inema muupohi.
4. Sula ya 5-6:10, Paolo àelesa namuna ya kuikala maisha lambone la Chikilisto.
5. Sula ya 6:11-18, Paolo àmalilila baluwa yake kwa kuvasalimila na kuvakumbusa kuva kupindikulanywa na kujuhwa kuva chiumbe chahambi nni chinu cha mana namene kuliko kudikamula Sheliya, malinga aila ya kuyalulwa.

Ntandiliko wa baluwa yanga Paolo

1-2 Baluwa aino ìhaloka kwang'une Paolo na kwa vakúkulupila avetu vammalele vavêle pamo na nangu. Nangu Paolo ngùchemwije kuva ntume, akee kwa kutandolwa na vanu na wala akee kwa kupitila mamulaka la munu fulani. Henga nangu ngùchemwije na Yesu Kilisto na Nnungu Atata anfufwîle Kilisto kuhaloka kwa vanu vahwîle. Hwetu tuvammalele tùnnembilanga baluwa aino mwenu makuwa la vanu vankulupîla Yesu la chilambo cha ku Galatiya.

3 Hwetu tùnnyuwilanga mwenu inema na amani ihalôka kwa Nnungu Atata wetu na kwa Nang'olo wetu Yesu Kilisto, vììve pamo na mwenu.

4 Kilisto álihumije mwene kwajili ya masambi letu muchi chanalembedile Nnungu
Atata wetu, uchinga atupohe kuhaloka nchilambo achino chihakapwêle mambo la-
hakalenge.
5 Nnungu atumbyangwe, vyaka na vyaka. Amina.

Malove Lambone la uhiu

6 Nangu nakangana, kumwonanga mwenu namuna chimupiyanyije kunneka
Nnungu anchemênge mwenu kwa kupitila inema yanga Yesu Kilisto, na kupapata indila
inji ililambilîla kuva nni Malove Lambone.
7 Nni muhiu kuva, nanga Malove lanji Lambone, henga pàvele vanu vantimbânga
mwenu na valembêla kulapindikulanya Malove Lambone langa Kilisto.
8 Henga ata kuiva hwetu tuvene au malaika akànnyubilila mwenu Malove Lambone
latindâna na àlalá latunnyubilidile hwetu, aneyo alaniwe na Nnungu.
9 Hwetu twaninnyaulilanga mwenu, na tùnnyaulilanga kavila kuva, munu woheyo
ambennyubilîla Malove Lambone latindâna na àlalá latunnyubilidile hwetu, aneyo
alaniwe na Nnungu.
10 Dachi, nangu ngùtaha kukubaliwa na vanu au Nnungu? Au nangu ngùtaha kuvakat-
apalila vanu? Ikàchiva ungutàhà kuvakatapalila vanu, nangu nikánave ntumishi wanga
Yesu Kilisto.

Paolo chachemwije na Nnungu

11 Mmakukulupila avangu, nangu ngùlembela mumale kuva, Malove Lambone lanin-
nyubilidile mwenu lakávele la chimunu.
12 Nanangu nikánalapwechedile kuhaloka kwa munu woheyo, na wala nikánahundwije
na munu, henga Yesu Kilisto njo alahunukwîle kwang'une.
13 Mwenu mùnipilikana namuna chinichiikala anepo machedo, panichiipapata dini
yangu ya Chiyahudi. Mùnimala namuna chinnavalagihije namene vanu vankulupîla
Yesu, na kulembela nivamalile mwalehu.
14 Nangu ńnivalongolelela Vayahudi avangu vohe va changa changu kwa kuipapata dini
ya Chiyahudi, kwa kuva, ńnitumbama namene kulakamula mahundo la anyakala vetu.
15 Henga Nnungu ángutandwele nangu kabla nikànambivelekwa, nkunguchema kwa
inema yake. Nang'e íninkatapalila,
16 kunnyunukula Mwanawe kwang'une uchinga nilahubili Malove Lambone kwa
vanu vakávele Vayahudi. Anepo nangu nikanaujene na munu woheyo,
17 na wala nikanapite ku Yelusalemu kwa avala mitume vangulongoledîle kuva
mitume, henga ngútandilike kuhwena kuchilambo cha ku Alabiya hoti, koka nkuuya
kavila ku Dameski.
18 Paipitile myaka mitatu, nangu nkuhwena ku Yelusalemu unamwona Petulo,*
nkuikala aneko maduva kumi na nnyano.
19 Henga wala nanga ntume yunji unnamwonite, ila Yakobo nnung'une Nang'olo
weka.
20 Nangu nìmmaihija mwenu pameho panga Nnungu kuva, mmalove alano langun-
nembila mwenu, nangu nanga pangulambila.
21 Lukoto, nangu nkuhwena chilambo cha ku Siliya na chilambo cha ku Kilikiya.
22 Mmaduva anelo makuwa la vanu vankulupîla Yesu la chilambo cha ku Yudeya
vávele vakànambingwona,
23 henga vápilikana chihi kuva, “Ayula achitubaniha anepo patandi, nelo àihubili
ing'ulupa uila yachiitimbanga anepo patandi.”
24 Bahi vanu anevo nkuntumbyanga Nnungu ing'anya yang'une.

---

* **1:18** Mmalemba matandi, nsitali auno ùlembwijé Kefa, yani lina linji lya Petulo.

2

Paolo na mitume vanji

1 Paipitile myaka kumi na ncheche, nangu nkuhwena kavila ku Yelusalemu chalumo
na Banaba, nkupapatana na Tito.
2 Ngúpite aneko ing'anya Nnungu áninguhunukulila nguhwene. Aneko nkunakojana
na vakúlodya paweka, nkuvahaulila Malove Lambone languhubili kwa vanu vakávele
Vayahudi. Ngútendile uchocho uchinga madengo langu langukodile na langukola,
lanàáve chihi la bule.
3 Henga Tito, ayula anapapatene na nangu nanga pananamatijwe kuyaluka ikànava
nanga panavele Nnyahudi.
4 Henga vakúkulupila vanji va kulambila vanalundene na hwetu kwa sili, vanang'o
válembela vannyalule. Vanu anevo váinjidile kwa ulamba nnikuwa lyetu uchinga
vaulolehe uhulu utuvenawo kwa kulundanywa kwetu na Yesu Kilisto, koka vatutende
kavila kuva tuvatumwa tùvá sheliya dya Chiyahudi.
5 Henga, uchinga uhiu wa Malove Lambone uhwenehe chihi kukondwa kwenu
mwenu, hwetu nanga patunavakubalidile wala kadiki.
6 Henga kuyamba avala vamaikâna kuva vakúlodya, vanang'o nanga pavanavele na
chinu cha kuyenjeja mualala lanichihubili. Na kumaikana kwavo kuva vakúlodya
vakulu, chikánavele chinu kwang'une, kwa kuva, Nnungu akálola cheo cha munu.
7 Henga vanang'o vánipata kukameka kuva, Nnungu àngupele madengo la kuhubili
Malove Lambone kwa vanu vakáyaluka, yani vanu vakávele Vayahudi, malinga Petulo
chapewije madengo la kuhubili Malove Lambone kwa vanu vayalûka, yani Vayahudi.
8 Kwa kuva, ayula annyululihîje Petulo kuva ntume kwa Vayahudi, njo uyoyo anguhu-
lulihîje nangu kuva ntume kwa vanu vakávele Vayahudi.
9 Bahi Yakobo na Petulo na Yohana vamaikâna kuva vakúlodya vakulu, pavapete
kuikameka inema aila yaning'ile Nnungu, vanang'o nkutukamula nkono nangu nawi
Banaba, kulanguja kuva hwetu na vanang'o nni utuvamo. Bahi twanipatana kuva,
hwetu tuhwene tukahubili kwa vanu vakávele Vayahudi na vanang'o vahwene vakahu-
bili kwa Vayahudi.
10 Henga chinu chimo chivatuyuwite nni kuva, tuvakumbukile amahuvani vavêle
mmakuwa lavo la vanu vankulupîla Yesu, na chinu anecho nni chingutumbama kuchi-
tenda.

Paolo ànkalipila Petulo aneko ku Antiyokiya

11 Henga Petulo páidîle ku Antiyokiya, ńnintahuka muyo mwa vanu, kwa kuva,
ánikosela.
12 Petulo álya chakulya pamo na vanu vakávele Vayahudi. Henga pavakamwele vanu
vanatumwije na Yakobo kuhaloka ku Yelusalemu, Petulo nkuleka mwalehu kulya pamo
na vanu vakávele Vayahudi, ing'anya ya kuvayopa avala Vayahudi vankulupîla Yesu
vavanamatîja vanu vayaluke.
13 Na Vayahudi vanji vankulupîla Yesu, navanang'o nkutandilika kulilambilila muchi
Petulo, ata Banaba nanang'e nkulundana navo kwa kulilambilila.
14 Panivawene kuva vakáupapata uhiu wa Malove Lambone, nangu nkunnyaulila
Petulo muyo mwa vanu vammalele kuva, “Ikàva wako Nnyahudi ùpapata mihambo
ya vanu vakávele Vayahudi, ùmbehulula dachi kuvanamatija vanu vakávele Vayahudi
vaipapate mihambo ya Chiyahudi?
15 Hwetu nni tuvayahudi tùvá kuvelekwa, akee tuvanu tuvêle na masambi muchi
vanu vakávele Vayahudi!
16 Henga tùnimala kuva, munu akátendwa kuva wambone pameho panga Nnungu
kwa kuikamula Sheliya ya Musa, ila kwa kunkulupila Yesu Kilisto. Na hwetu uchocho
tùnkulupidile Yesu uchinga tutendwe kuva tuvambone pameho panga Nnungu kwa

kunkulupila nang'e, akee kwa indila ya kukamula Sheliya ya Musa. Ìvele uchocho kwa kuva, nanga munu ambetêndwa kuva wambone pameho panga Nnungu kwa kuikamula Sheliya ya Musa.

17 Bahi patutaha kutendwa kuva tuvambone pameho panga Nnungu kupitila kunkulupila Kilisto, vanu vanji vàtwona kuva na hwetu nni tuvanu tuvêle na masambi muchi vanu vakávele Vayahudi, ing'anya ya kuileka Sheliya. Dachi, chinu achino chìlanguja kuva Kilisto nni atutênda hwetu tutende masambi? Nanga, wala kadiki!

18 Henga nikàlinga kuuuyila kavila ntindo unnaubamwele wa kutendwa kuva tuvambone pameho panga Nnungu kwa kuikamula Sheliya, anepo nangu nimbelilanguja chihi kuva nangu nni munu nguvêle na masambi.

19 Kwa kuva, pannalingile kuikamula Sheliya ya Musa, inguhukumite chihi kuhwa. Bahi kuyamba Sheliya ya Musa nangu ngùvele muchi ǹnihwa, yani Sheliya ikee na dimongo dya kungutawala kavila. Na Sheliya aneyo njo íngutendîle nangu ngùùve uchocho uchinga ngupate kulama kwajili ya Nnungu.

20 Nangu ǹnihwa pamo na Kilisto munsalaba, na hambi akee nangu ngulâma, ila nni Kilisto aikâla nkati mwangu. Nangu ngùikala chihi kwa kunkulupila Mwana wanga Nnungu angutamwîje na kuuhumya umi wake kwajili yangu.

21 Nangu nikáitenda inema ya Nnungu kuva ikemana kwa kulinga kutendwa kuva wambone pameho panga Nnungu kwa kuikamula Sheliya. Kwa kuva, ikàva vanu vàtendwa kuva vambone pameho panga Nnungu kwa kuikamula Sheliya, bahi Kilisto áhwíle chihi bule."

3

Ing'ulupa na Sheliya

1 Mwenu Mmagalatiya mukávele na lúnda, nnani annowîte? Habali ya kuvambwa kwanga Yesu Kilisto yavele chihi palengele muyo mwenu.

2 Nangu ngùlembela ngumale chinu chimo kuhaloka kwenu mwenu. Dachi, mwenu múmpwecheledile Umumu Wanaswe kwa kuikamula Sheliya yanga Musa au kwa kupilikana Malove Lambone na kulakulupila?

3 Ìvele dachi mpaka mùùve mmanu mukávele na lúnda namuna aneyo? Mwenu mwatandilike kunnondola Kilisto kwa dimongo dya Umumu Wanaswe. Dachi, hambi mùlembela mumalilile kwa dimongo dyenu mmene?

4 Dachi, kubanika kwammalele kumubanike, kwávele chihi kwa bule? Wala, kukánavele kwa bule!

5 Dachi, Nnungu ámwing'ile mwenu Umumu Wanaswe na kutenda masaibu mmwenu ing'anya ya kukamula Sheliya yanga Musa au ing'anya ya kupilikana Malove Lambone na kulakulupila?

6 Lolanga nfano wa Iblahimu. Malemba Lanaswe làhaula kuva, "Iblahimu ánkulupidile Nnungu, na kwa kutenda uchocho Nnungu nkummalangila kuva wambone pameho pake."

7 Bahi mumale kuva vanu avala vammalele vankulupîla Nnungu, anevo njo vana va uhiu va Iblahimu.

8 Uchocho, Malemba Lanaswe lánitangola kutandikila machedo kuva, vanu vakávele Vayahudi vàmbevalangiwa kuva vambone pameho panga Nnungu ing'anya ya ing'ulupa yavo. Kwa kuva, Nnungu ánilongolela kutangola Malove Lambone kwanga Iblahimu kuva, "Kupitila wako, vanu va vilambo vyammalele vàmbebalikiwá."

9 Bahi ing'anya ya anelyo, vanu vammalele vankulupîla Yesu vàmbebalikiwa na Nnungu muchi chanabalikiwije Iblahimu, munu ánavele na ing'ulupa.

10 Kwa kuva, vanu vammalele valisingîla chihi kulakamula àlalá lalembelêwa na Sheliya ya Musa, anevo vànilaniwa. Kwa kuva, Malemba Lanaswe làhaula kuva, “Ànilaniwa munu ayula alêmwa kukamula kila chinu chilembwîje nchitabu cha Sheliya ya Musa.”
11 Nni muhiu kuva, nanga munu avalangîwa kuva wambone pameho panga Nnungu kwa kukamula Sheliya, kwa kuva, Malemba Lanaswe làhaula kuva, “Munu wambone pameho panga Nnungu àmbekuva na umi kupitila ing'ulupa.”
12 Henga kuyamba Sheliya, Malemba Lanaswe làhaula kuva, “Munu atênda lammalele lalembelêwa na Sheliya, àlisingila kuva àmbepata umi kupitila Sheliya aneyo.” Kwa kuva, Sheliya ikálisingila ing'ulupa.
13 Kilisto ánitukombola kuhaloka mulaana itendihîjwe na Sheliya. Ánitukombola kwa kulitika laana aneyo kwajili yetu, kwa kuva Malemba Lanaswe làhaula kuva, “Ànilaniwa munu woheyo avambwîje munnandi.”
14 Yesu Kilisto álitikile laana aneyo uchinga vanu vakávele Vayahudi vabalikiwe kwa balaka uila yanabalikiwije Iblahimu nawi Nnungu. Bahi ing'anya ya anelyo, na hwetu kupitila ing'ulupa tùpata kumpwechelela Umumu Wanaswe wanamwahidite Nnungu.

Sheliya na ahadi ya Nnungu

15 Mmakukulupila avangu, nangu nìmbemwing'anga mwenu nfano kupapatana na maisha letu la kila liduva kuva, vanu vakàtenda lilailano nanga munu ahulûla kulitahuka au kuyenjeja lilove mulilailano anelyo.
16 Bahi Nnungu áhumije ahadi kwa Iblahimu na kwa n'dukuluwe. Malemba Lanaswe nanga palahaula kuva, “na kwa vadukulu vako,” kulanguja vanu vohe. Henga làhaula kuva, “kwa n'dukululo,” kulanguja munu yumo, yani Kilisto.
17 Chingulonjela apano nni achino, Nnungu átendile lilailano lyake na Iblahimu myaka myanne na salasini, kabla ikànambikamola Sheliya ya Musa. Na aneyo Sheliya ikáhulula kutengula lilailano lya Nnungu uchinga itimbanyike ahadi yake.
18 Kwa kuva, ikàchiva mapala la Nnungu ulalisingila Sheliya yanga Musa, bahi lakánahulule kavila kulisingila ahadi ya Nnungu. Henga Nnungu kwa inema yake ámwing'ile Iblahimu mapala ing'anya ániahidi.

Makudungilo la Sheliya

19 Dachi, Sheliya ìvele na madengo ntwani? Sheliya íniida uchinga imaihe makosa, na ílembelewa ihwenehe chihi kupwawa mpaka pámbeìdà n'dukuluwe Iblahimu, ayula wanamwahidite Nnungu. Na kwa kupitila malaika, Nnungu ámpele Musa Sheliya yake, na aneyo Musa ávele mpatanishi kati ya Nnungu na vanu vake.
20 Henga mpatanishi nanga palembelewa ikàva aahîdi nni munu yumo weka, na Nnungu nni yumo, nanang'e njo anamwahidite Iblahimu.
21 Dachi, makudungilo la Sheliya lanalatahuka makudungilo la ahadi dya Nnungu? Nanga! Kwa kuva, ikàchiva Sheliya uihulula kutwing'a umi, tukanihulula kutendwa kuva tuvambone pameho panga Nnungu kwa kuikamula Sheliya aneyo.
22 Henga Malemba Lanaswe làhaula kuva, vanu vammalele vàvele muutawala wa masambi uchinga ahadi yaahidite Nnungu ihumywe kwa avala vankulupîla kwa kupitila kunkulupila Yesu Kilisto.
23 Henga kabla ukànambikamola uhiku wa ing'ulupa, hwetu túchungwa na Sheliya muchi tuvafungwa, akuno utulindilila ing'ulupa ihunukuliwe.
24 Bahi Sheliya yavele muchi yaya kwetuhwe, ínitulela mpaka páidìlè Kilisto, uchinga kwa indila ya ing'ulupa tupate kutendwa kuva tuvambone pameho panga Nnungu.
25 Henga hambi kwa kuva aila ing'ulupa ìniida, bahi tukálelewa kavila na Sheliya.

Vavana vanga Nnungu

26 Kwa kuva, kwa kupitila ing'ulupa, mwenu mmammalele mùjukile kuva mmana
mma Nnungu kwa kunkulupila Yesu Kilisto.
27 Na mwenu mulundanyîjwe na Kilisto kwa kubatiswa, mùvele muchi mùmmwete
Kilisto mwene.
28 Bahi anepo nanga kubagulana kavila kati ya Vayahudi na vanu vakávele Vayahudi,
kati ya vatumwa na vanu vakávele vatumwa, kati ya nnume na mmahe, kwa kuva,
mwenu mmammalele nni ummamo kwa kulundanywa kwenu na Kilisto Yesu.
29 Ikàva mwenu nni mmanu vake Kilisto, bahi nni mmadukulu vake Iblahimu, na
mwenu mùmbepwechela achila chaahidite Nnungu.

4

1 Bahi nangu ngùhaula uvila, nkútwala mapala pávà n'joko, akálekanila na ntumwa ata
kuiva dimali dyammalele nni dyake.
2 Maduva anelo lammalele àtawaliwa na vanu vannêla na avala vachûnga dimali dyake
mpaka palambekamola maduva àlalá lakudungiwîje na atatake.
3 Yesu kabla akànambikamola, na hwetu twavele uchocho. Twavele muchi tuvana
tuvajoko, túvele tuvatumwa tùvá mihambo na dimongo dya nchilambo achino.
4 Henga paukamwele uhiku ukudungiwîje, Nnungu nkuntuma Mwanawe, nku-
velekwa na mmahe, nanang'e nkuikala kwa kulojwa na Sheliya,
5 uchinga avapohe avala valôjwa na Sheliya. Na átendile uchocho uchinga hwetu
tutendwe kuva tuvana tùvá Nnungu.
6 Bahi Nnungu ántumile Umumu wa Mwanawe mmitima yetu kumaiha kuva, mwenu
nni mmana vake. Umumu ànatuyuwila kwa Nnungu, akuno wanchema Nnungu, “Aba”
yani “Atata.”
7 Bahi wako ukee ntumwa kavila, henga nni umwana, na kwa kuva wako nni
mwanawe, bahi Nnungu achiakwing'e mapala lavaahidite vana vake.

Lipamba lya Paolo kwa Vagalatiya

8 Anepo patandi pamunavele bado kummala Nnungu, mwávele mmatumwa mma
milungu ikávele ya uhiu.
9 Henga hambi mùnimmala Nnungu, au tuhaule kuva mùnimaikana na Nnungu. Dachi,
mùivangulidile dachi mihambo na dimongo dya nchilambo achino, didabadânga na dikee
na mana? Dachi, mùlembela dintendange kavila kuva mmatumwa?
10 Mwenu mùlinga kunkatapalila Nnungu kwa kulatumbyanga maduva fulani na
myedi na mahiku na myaka.
11 Nangu nalipwelela kuva, ìnahululika kuva madengo langukodile kwenu mwenu
kuva chihi la bule.
12 Mmakukulupila avangu, nangu nìnnyuwanga mùùve muchi nangu, kwa kuva ata
nangu ngùikala muchi mwenu mmanu mukávele Mmayahudi, yani nikáhungwa na She-
liya. Panguidile kwenu mwenu, mwenu nanga pamunangutendeledile chinu chohecho
chihakalenge.
13 Henga mùnimala kuva, ugonjo nni unangutendile nangu ninnyubilile Malove
Lambone kwa mwanda ntandi.
14 Mwenu múnilingwa ing'anya ya ugonjo wangu. Henga pamo na anelo, mwenu
nanga pamunanguhebwile wala kunguhita. Múningupwechela muchi malaika au Yesu
Kilisto mwene.
15 Mwenu múnahangalala. Hambi chìnkojije chinu ntwani? Nangu nimwene nahulula
kuhaula kuva, maduva àlalá mukanihulula ata kudabola meho lenu na kuning'a nangu.
16 Dachi, hambi nangu ànipindikuka kuva mmongo wenu ing'anya ya kunnyaulila
mambo la uhiu?

17 Vanu anevo vanji vànanng'unukila namene mwenu, henga makudungilo lavo lakávele lambone. Vàlembela nangu na mwenu tuhapukane, uchinga mwenu muvang'unukile vanang'o.
18 Nni muhiu kuva, ìnakatapala kung'unukila mambo lambone mahiku lammalele, na akee chihi uhiku aula unguva pamo na mwenu.
19 Mmanavangu unintamwanga namene, malinga mmahe chapata uchungu wa kuvaleka, nanani uchocho, ngùvele na uchungu kavila kwajili yenu mpaka pamumbekuva na hali ivêle muchi yanga Kilisto mmitima yenu.
20 Natamwa namene ngùùve pamo na mwenu hambi. Na ikàchiva nguvèlè pamo na mwenu, nikanipindikulanya itangodi yangu, kwa kuva ngùvele na lipamba na mwenu.

Nfano wanga Hajili na Sala

21 Hambi nguhaulile, mwenu Mmagalatiya mulembêla kutawaliwa na Sheliya yanga Musa, dachi mùnipilikana chiihaula Sheliya?
22 Ìnilembwa mmitabu vya Sheliya kuva, Iblahimu ávele na vana vavili. Mwana yumo ávelekwejije kwanga Hajili, mmahe ntumwa, na mwana yunji ávelekwejije kwanga Sala, mmahe akávele ntumwa.
23 Isumaili, mwana wanga mmahe ntumwa, nang'e ávelekwejije kupapatana na makudungilo la vanu, henga Isaka, ayula mwana wa mmahe akávele ntumwa, nang'e ávelekwejije kupapatana na ahadi yanga Nnungu.
24-25 Mambo anelo làvele muchi nfano, kwa kuva vamahe anevo vavili vàlanguja malailano mavili. Mmahe ntandi, yani Hajili, nang'e àlandanywa na lichinga lya Sinayi, kulinatendeke lilailano alila lya Sheliya ya Musa. Aneko vanu vápwechedile Sheliya ivatendîle kuva muhali ya utumwa. Na vino Yelusalemu ìlandanywa na lichinga lya Sinayi livêle ku Alabiya, ing'anya Yelusalemu yene ìvele muhali ya utumwa wa Sheliya pamo na vana vake.
26 Henga Yelusalemu ya muha, yani kulihunde kukávele muhali ya utumwa. Na hwetu tukávele muhali ya utumwa wa Sheliya, ing'anya kulihunde nni kutuveleke hwetu.
27 Kwa kuva, Malemba Lanaswe làhaula kuva,
“Hangalala wako ntonga, ukáveleka.
Nonoha lidi kwa kuhangalala, wako ukànambiwona uchungu wa kuveleka!
Kwa kuva, vavana vanga mmahe alekwîje na nng'andomwe nni vohe,
kupunda va mmahe ayula avêle na nnume.”
28 Hambi mmakukulupila avangu, mwenu mùjukile kuva mmana mma Nnungu kupapatana na ahadi, muchi chavelekwejije Isaka.
29 Henga malinga chilanavele maduva àlalá, mwana ayula anavelekwejije kwa makudungilo la vanu chanam'banihije ayula anavelekwejije kwa dimongo dya Umumu Wanaswe, nni uchocho chiivele maduva alano.
30 Henga Malemba Lanaswe làhaula dachi? Làhaula uvila, “Mmingange mmahe ntumwa pamo na mwanawe, kwa kuva mwana wa ntumwa akambetwala mapala pamo na mwana wanga mmahe akávele ntumwa.”
31 Bahi mmakukulupila avangu, hwetu tukávele tuvana tùvá mmahe ntumwa, henga nni tuvana tùvá mmahe ayula akávele ntumwa.

5

Uchungange uhulu wenu

1 Kilisto ánitukombola kuhaloka muutumwa wa Sheliya uchinga tùùve hulu mwalehu. Bahi likamyange, wala munákubali kavila kulitaya mmihungo vya utumwa wa Sheliya.
2 Pilikanila! Nangu Paolo nìnnyaulilanga kuva, mukàkubali kuyalulwa, Kilisto akambenfala chinu chohecho mwenu.

3 Nangu nikámpihanga, nìnnyaulilanga kavila kuva, kila munu alînga kunkatapalila
Nnungu kwa kuyalulwa, aneyo àlembelewa akamule Sheliya yammalele ya Musa.
4 Mwenu mulînga kutendwa kuva mmambone pameho pa Nnungu kwa kukamula
Sheliya, mùnihapulanywa na Kilisto, na mùnipalanyoka muinema yanga Nnungu.
5 Hwetu tuikâla kwa kulisingila Umumu Wanaswe, tùlolele kwa hamu kutendwa kuva
tuvambone pameho panga Nnungu kupitila ing'ulupa.
6 Kwa kuva, kwa avala valundânywa na Yesu Kilisto, kuyalulwa au kutoyalulwa chikee
chinu chamana, henga chinu chamana nni ing'ulupa yetu itutênda hwetu tuvatamwe
vanu vanji.
7 Mwenu mwannondola saana Yesu! Nnani anhochejîje mwenu munaukamule uhiu
wa Malove Lambone?
8 Kukumba aneko kukáhaleke kwanga Nnungu anchemânga mwenu kuva mmanu
vake.
9 Malinga chiluhaula lulili aluno kuva, “Hamila kadiki ìumuja lidonji lyammalele lya
uhu wa ngano!”
10 Nangu ngùvele na lilolelo kuhaloka kwa Nang'olo kuva, mukambekuva na
makudungilo latindâna na nangu. Henga munu ayula antimbânga mwenu lasima
ahukumiwe asabu ata akàvele nnani.
11 Mmakukulupila avangu, ikàva nangu mbèchinkuhubili kuyamba kuyalulwa,
ing'anya ntwani mbèchinkubanihwa? Nikàchitenda uchocho, vanu vakánachimwe na
mahubili langu layâmba nsalaba wanga Kilisto.
12 Wasa vanu anevo vantimbânga mwenu valichekete mwalehu vivelekelo vyao!
13 Mmakukulupila avangu, mwenu mùnichemwa na Nnungu uchinga mùùve hulu.
Bahi munatumile uhulu anewo kuva ing'anya ya kuntenda mutawaliwe na hali dyenu
dya chimmili, henga mùlembelewa mutumikilane mmene kwa mmene kwa itamwi.
14 Kwa kuva, Sheliya yammalele ìtimiswa kwa kukamula amuli aino imo, “Ntamwe
nnyako malinga chiulitamwa umwene.”
15 Henga mukàlumana na kutang'unana muchi anyama va mwilanga, lyongolelange
uyopa mùnawalalana.

Kuikala kwa kulojwa na Umumu Wanaswe

16 Bahi nangu ngùhaula kuva, muikalange kwa kulojwa na Umumu Wanaswe, wala
munaditimise ditama dyenu dya chimmili.
17 Kwa kuva, ditama dya chimmili dìtahukana na àlalá lalalembela Umumu Wanaswe.
Na àlalá lalalembela Umumu Wanaswe làtahukana na ditama dya chimmili. Umumu
Wanaswe na ditama dya chimmili vìnatahukana. Bahi ing'anya ya anelyo, mwenu
mukávele hulu kutenda àlalá lamulembela mmene.
18 Bahi kwa kuva mwenu mùikala kwa kulojwa na Umumu Wanaswe, mukátawaliwa
na Sheliya.
19 Bahi matendo lahalokâna na hali ya chimmili nni alano, umalaya na uhakwa na
kulavalava,
20 kudiyuwa disanamu, na uhavi na umongo na kupwatana na wiu na kuvisa na fitina
na kutahukana na kuhapukana,
21 na kung'unukila na kukalewa na kutenda ding'ole dya matendo lahakalenge na
mambo lanji lalandâna na anelo. Nangu nìn'dumanga kavila malinga chingulongoledile
kun'dumanga kuva, vanu vatendânga mambo malinga anelo vakambeupata Ufalume
wa Nnungu.
22 Henga Umumu Wanaswe àvatenda vanu valôjwa nanang'e vààve vanu va ku-
vatamwa vanu vanji na vààve vanu va kuhangalala na vààve vanu vavêle na amani na
vààve vanu va kupililila na vààve vanu vavêle na uwambone na vààve vanu va kuhumya
na vààve vanu va kukulupika,

23 na vààve vanu vapole na vààve vanu vahulûla kulikamulanga. Wala nanga Sheliya
ilimbîja mambo malinga anelo.
24 Na vanu vanga Yesu Kilisto vànidiwalala hali dyavo dya chimmili pamo na malem-
belo lake na ditama dyammalele dibaya.
25 Bahi kwa kuva tùikala kwa kulisingila Umumu Wanaswe, bahi tulojwe nanang'e.
26 Bahi tunalyone kwa kuva na chihongahonga na wiu.

6

Kuyangatana kuinyakula misigo

1 Mmakukulupila avangu, nkúkulupila nnyenu akàkosela, mwenu mulôjwa na Umumu
Wanaswe, n'dumange munu aneyo kwa upole. Henga lyongolelange uyopa mùnalingwa
mwenu mmene.
2 Muyangatane kunyakulanila misigo yenu, na kwa kutenda uchocho muchimu-
timise sheliya yanga Kilisto.
3 Kwa kuva, munu akàlyona kuva nang'e nni wamana, akuno akávele wamana, aneyo
àlilambila chihi mwene.
4 Henga kila munu alilolehe mwene chaikala. Ikàva àvele na ing'anya ya kulyona,
bahi alyone kupapatana na chaikala mwene, na atende uchocho bila kulilingananya
na munu yunji.
5 Kwa kuva, kila munu àmbenyakula nsigo wake mwene.
6 Kila munu ahûndwa lilove lya Nnungu àlembelewa annyavile nkúhunda wake àlalá
lambone.
7 Munalilambile mmene, Nnungu akátendewa mang'wanyu. Kwa kuva, chinu chohe-
cho chapanda munu njo uchocho chambefuna.
8 Kwa kuva, munu aikâla kwa kutenda chiilembela hali yake ya chimmili, àmbefuna
kwondongeka. Henga munu aikâla kwa kutenda lalalembela Umumu Wanaswe,
àmbefuna umi ukee na ntululilo.
9 Bahi tunahopele kutenda lambone, kwa kuva tukanahopele tuchitufune, mafuno la
balaka kwa mahiku lakúdungiwije.
10 Bahi kupapatana na chitupata wasa, tutende lambone kwa vanu vammalele, asa
kwa vakúkulupila avetu.

Chinu chamana nni kujuhwa kuva chiumbe chahambi

11 Lolanga malemba alano makulu langutumila kulemba malove alano la ntululilo
wa baluwa aino kwa nkono wangu nimwene.
12 Vanu avala valembêla vaonekane kuva vambone kwa pawelu, anevo njo valembêla
kunnamatija mwenu muyalulwe. Henga vàtenda uchocho uchinga vanabanihwe kwa-
jili ya kuhubili habali diyamba nsalaba wanga Kilisto.
13 Kwa kuva, vanu anevo valisingîla kuyalulwa, nanga pavaikamula Sheliya yanga
Musa, henga vàlembela muyalulwe uchinga vapate kulyona kwajili ya chinu anecho
chitendeke mmiili yenu.
14 Henga nangu nikátamwa nilyone kwajili ya chinu chinji, ikànave chihi nsalaba wa
Nang'olo wetu Yesu Kilisto. Kwa kuva, ing'anya ya nsalaba anewo, nangu ngùvalangila
kuva chilambo chìvele muchi chìnihwa, na pameho pa chilambo nangu ngùvalangiwa
kuva muchi ìnihwa.
15 Kwa kuva, kuyalulwa au kutoyalulwa anecho chikee chinu chamana, chinu
chamana nni kujuhwa kuva chiumbe chahambi.
16 Nangu nìvayuwila amani na chididi vanu vammalele vaikâla kwa kulojwa na mambo
anelo, pamo na vanu vammalele va Nnungu, vavalangîwa kuva Vaisilaeli vahiu.
17 Na kutandikila vino, munu woheyo anangukambyekambye kavila, kwa kuva
ngùvele na makwanda mummili wangu langulapete kwajili ya Yesu.

18 Mmakukulupila avangu, nangu nìnnyuwila mwenu mmammalele inema ihalôka
kwanga Nang'olo wetu Yesu Kilisto, ìive pamo na mwenu. Amina.

Baluwa yanga Paolo yavalembidile Vaefeso

Ulongoledi wa baluwa ya Vaefeso

Baluwa ya Vaefeso ílembwije muuhiku uumo na baluwa ya Vakolosayi, mmwaka fulani pepi na mwaka wa 60 kutandikila mwaka wavelekwejije Yesu Kilisto. Na alembîle baluwa aino ànilitambulanga kuva nni Ntume Paolo (sula ya 1:1). Vatalamu va Bibiliya vànakubali kuva Paolo njo alembîle baluwa ya Vaefeso, ikànava baluwa yene nanga paivele na disalamu dyake mwene malinga chiivele baluwa yavalembidile Vakolosayi. Bahi ing'anya ya anelyo, ìnahululika kuva, baluwa aino íkudungiwije ipelekejwe mmakuwa fulani la vanu vankulupîla Yesu lavêle nchilambo anecho uchinga chikasomwe. Uchocho, Paolo àhaula kuva mmaduva lachilemba baluwa aino ávele nnilungu (sula ya 3:1, 4:1, na 6:20). Paolo ántumile Tikiko uchinga avaongele vakúkulupila va ku Efeso na kuvapelekejija baluwa aino (sula ya 6:21-22).

Imanga ya Efeso ívele imanga ing'ulungwa namene na njo inavele lipanda likulu lya utawala wa Valoma nchilambo cha Asiya Inyoko. Imanga aneyo ya Efeso yanimaikana namene ing'anya ya ing'ande ya nnungu mmahe wa Chigiliki uvanchema Atemi, inavele muimanga aneyo (Matendo 19:23-31). Likuwa lya vanu vankulupîla Yesu lya pa Efeso litandilike na dimongo, henga lukoto nkuliluvalila (Uhunulo 2:1-7).

Sehemu inandi ya baluwa aino Paolo àtanga namuna Nnungu chavatandwele vanu kuva vake na kuvapoha kuhaloka mmasambi lavo kwa indila ya Yesu Kilisto. Paolo àvalandanya vanu vammalele vankulupîla Yesu kuva nni mmili umo, na Yesu Kilisto njo muti wa mmili anewo. Uchocho, àvalandanya vanu vankulupîla Yesu Kilisto na ing'ande, na Yesu Kilisto njo liyanga likulu lya paindumba lya ing'ande aneyo. Sehemu yavili ya baluwa aino àhumya maeleso layâmba namuna ya kuikala maisha la Chikilisto.

Uinjipihi wa baluwa ya Vaefeso

1. Sula ya 1:1-2, Paolo analitambulanga na kuvasalimila vakúkulupila va ku Efeso.
2. Sula ya 1:3-3:21, Paolo àlonjelela kwamba uloongo upwawije kati ya vanu vammalele vankulupîla Yesu na Yesu Kilisto mwene.
3. Sula ya 4:1-6:20, Paolo àvaelesa Vaefeso namuna chivalembelewa kwikala Vakilisto.
4. Sula ya 6:21-24, Paolo àtangola malove la kumalilila baluwa.

Ntandiliko wa baluwa yanga Paolo

1 Baluwa aino ìhaloka kwang'une Paolo, ngutandolwejîje kuva ntume wanga Yesu Kilisto kwa kutamwa kwake mwene Nnungu. Nìnnembila mwenu mmanu mma Nnungu muikâla muimanga ya ku Efeso,* mmanu munkulupîla namene Yesu Kilisto.

2 Nangu nìnnyuwilanga inema na amani ihalôka kwanga Nnungu Atata wetu na kwa Nang'olo wetu Yesu Kilisto, vìive pamo na mwenu.

Nnungu ànatubaliki kupitila Yesu Kilisto

3 Alombolewe Nnungu, Atata wa Nang'olo wetu Yesu Kilisto. Kwa kuva, kwa kulundanywa kwetu na Kilisto, Nnungu ànitubaliki kwa kutwing'a dinujo dya chinnungu dya kila namuna nchilambo chikáonekana.

4 Kabla chilambo chikànambiumbwa, Nnungu ánitutandola hwetu tùùve tuvanu vake kwa kulundanywa na Kilisto, uchinga tùùve tuvanaswe na tuvanu tukávele na chilema pameho pake. Bahi ing'anya ya itamwi yake,

---

* **1:1** Mmalemba lanji matandi lilove Efeso likapali.

5 Nnungu ániamula kutandikila anepo patandi kutujuha kuva tuvana vake kwa kupitila Yesu Kilisto. Átendile uchocho kupapatana na chanatamwije mwene mmakudungilo lake.
6 Bahi tunnombolele Nnungu kwajili ya inema yake ing'ulungwa yatukung'unidile kwa kupitila Mwanawe wantamwije!
7 Kwa kuva, kupitila Yesu Kilisto, hwetu tùnikombolewa kwa myadi yake, yani masambi letu lànisamehewa, kupapatana na ukulu wa inema yake.
8 Nnungu ánitukung'unila inema yake kwa kutwing'a kila namuna ya lúnda na ding'ano.
9 Nnungu ánitumaiha makudungilo lake la sili. Átendile uchocho kupapatana na chanatamwije mwene kutandikila anepo patandi. Na makudungilo anelo ákudungidile alatimise kupitila Kilisto,
10 uchinga latimile kwa uhiku ukudungiwîje, yani kuvikundanya pamo viumbe vyammalele vivêle nchilambo chikáonekana na pachilambo apano, kwa kuvivika pahi utawala wanga Kilisto.

11 Kwa kulundanywa kwetu na Kilisto, Nnungu ánitutandola hwetu kuva tuvanu vake kupapatana na àlalá lanakudungidile anepo patandi, na àkola madengo mmambo lammalele kupapatana na chatamwa mwene mmakudungilo lake.
12 Nnungu átendile uchocho uchinga hwetu Tuvayahudi tulongoledîle kulisingila Kilisto, tùùve ing'anya ya kutumbyangwa kwa ukulu wanga Nnungu.
13 Uchocho na mwenu mmanu mukávele Mmayahudi, pamunapilikene ujumbe uhiu wa Malove Lambone lantendênge mwenu mupohwe, mwenu múnilundanywa na Kilisto kwa kupitila kunkulupila nang'e. Nnungu nanang'e nkumwing'anga mwenu Umumu Wanaswe wanamwahidite. Na kupwawa kwa Umumu Wanaswe kwenu mwenu kumaiha kuva mwenu nni mmanu vake mwalehu.
14 Na Nnungu ànituungulila mapala tuvanu vake. Na Umumu Wanaswe njo chivikilo chimaîha kuva, Nnungu achiatukombole mwalehu hwetu tuvanu vake na kutwing'a mapala anelo. Àmbetenda anelo kwajili ya kutumbyangwa kwa ukulu wake.

Kuyuwa kwanga Paolo

15 Bahi ing'anya ya anelyo, kutandikila pangupilikene namuna chimunkulupila Nang'olo Yesu na namuna chimuvatamwa vanu vammalele va Nnungu,
16 nangu nikánaleka kunshukulu Nnungu kwajili yenu. Nangu nankumbukilanga kila paninnyuwa Nnungu.
17 Nangu nìnnyuwa Nnungu wa Nang'olo wetu Yesu Kilisto, Atata avêle na ukulu, amwing'ange mwenu Umumu wake Wanaswe ili mùùve na lúnda na uhunulo uchinga mupate kummala Nnungu.
18 Uchocho, nangu nìnnyuwa Nnungu ailangaje mitima yenu uchinga mupate kulimala alila lilolelo lyanchemedile Nnungu na kumala namuna mapala lake chilavele makulu namene kwa vanu vake,
19 na kumala namuna dimongo dyake chidivele ding'ulu namene kwetuhwe tunkulupîla Yesu. Dimongo anedyo dikôla madengo nkati mwetu nni dimongo udila ding'ulu,
20 dyananfufulidile Kilisto kuhaloka kwa vanu vahwîle na kumwikaja m'bali wa kunkono wa Nnungu, mumamulaka lake Nnungu, nchilambo chikáonekana.
21 Aneko, Kilisto àvele muha mwa mambo lammalele lavêle pachilambo achino na chiîda. Àvatawala vakulu vammalele, na vammalele vavêle na mamulaka, na vammalele vavêle na dimongo, na vanang'olo vammalele, na àvele muha mwa vyeo vyammalele.
22 Nnungu àvikile vitukutuku vyammalele pahi utawala wanga Yesu Kilisto, na kun'juha kuva muti wa vanu vammalele vankulupîla Yesu.

23 Na vanu vankulupîla Yesu nni mmili wanga Yesu, na vanang'o njo vantênda nang'e
atimilike, nanang'e njo avitimilîsa vitukutuku vyammalele.

2

Kuhuma kukuhwa na kuinjila muumi

1 Anepo patandi mwenu mwávele muchi mùnihwa ing'anya ya makosa na masambi
lenu.
2 Múikalanga kwa kupapata mihambo mibaya ya chilambo achino, akuno umumpi-
likanila Nanchindenga, nkulu wa dimongo dikáonekana, avatawâla vanu vakámpilikana
Nnungu.
3 Uchocho, anepo patandi na hwetu tuvammalele túikala muchi vanang'o, twapapata
tama dya asili yetu ya chimmili na kutenda chiilembela miili na disungu dyetu. Bahi
kupapatana na asili yetu ya chimmili, hwetu túvele muchi vanang'o, twanilembelewa
kupata gasabu ya Nnungu.
4 Henga Nnungu àvele na utajili wa chididi. Bahi ing'anya ya itamwi yake ing'ulu
kwetuhwe,
5 ikànava twávele muchi tùnihwa ing'anya ya masambi letu, nang'e ánitufufula pamo na
Kilisto. Na mwenu mùnipohwa kwa inema yanga Nnungu.
6 Bahi kwa kuva tùnilundanywa na Yesu Kilisto, Nnungu ánitufufula pamo na Yesu na
kutuikaja pamo na nang'e nchilambo chikáonekana.
7 Átendile uchocho uchinga mmahiku laîda apate kulanguja utajili wa inema yake
ikápimika yaimaihije kwa uwambone wake kwetuhwe kwa kupitila Yesu Kilisto.
8 Kwa kuva, mùnipohwa kwa inema yanga Nnungu, kwa indila ya ing'ulupa. Chinu
anecho chikáhalokana na kutumbama kwenu, henga nni inujo ya Nnungu,
9 wala akee kwa matendo lenu, uchinga munu anapate kulyona.
10 Hwetu nni madengo latendwîje na makono langa Nnungu, na kwa kulundanywa
kwetu na Yesu Kilisto, Nnungu ánituumba kwa namuna yahambi uchinga tupate ku-
tenda lambone lanatutayalishijije Nnungu uchinga tulatende.

Ntima umo nkati mwanga Kilisto

11 Mwenu mmanu mukávele Mmayahudi, kumbukilanga kuva, anepo patandi
mwenu mwávele mmamidi. Vayahudi vanji vankulupîla Yesu vànchema mwenu kuva
mmanu nkáyalwike, henga vanang'o vàlichema kuva vanu vayalwîke ing'anya chihi ya
àlalá lavalatendanga mmiili yavo kwa makono la vanu.
12 Bahi kumbukilanga kuva, mmahiku anelo mwenu nanga pamunavele pamo na
Kilisto. Na mwávele mmamidi muvanu va Nnungu, yani Vaisilaeli. Na mukánavele
na chinu chohecho mualala malailano la ahadi dyanahumije Nnungu kwa vanu vake.
Múikalanga chihi pachilambo bila kuva na lilolelo lyohelyo na nanga pamunankameke
Nnungu.
13 Henga kwa kuva mùnilundanywa na Yesu Kilisto, mwenu mmanu munavêle kulehu
na Nnungu, hambi mùhengelekejijwe pepi na nang'e kwa indila ya myadi ya Yesu Kilisto.
14 Kwa kuva, Kilisto mwene nni atupelekejijîje amani kwa kuvatenda Vayahudi na
vanu vakávele Vayahudi kuva uvamo. Kwa indila ya kuhwa kwake ìvele muchi Yesu
ànibamolanga lingongo lya mu Ing'ande ya Nnungu livahapulânya Vayahudi na vanu
vakávele Vayahudi.
15 Yesu àusije Sheliya ya Chiyahudi pamo na amuli dyake na malaijo lake uchinga
kwa kulundanywa nawe avaumbe Vayahudi na vanu vakávele Vayahudi kwa namuna
yahambi kuva muchi munu yumo. Bahi Yesu nkuida na amani muvanang'o.
16 Vayahudi na vanu vakávele Vayahudi vájuhijwe kuva mmili umo, Yesu ánivapatanisa
na Nnungu kwa indila ya kuhwa kwake munsalaba, na ániuusa umongo wammalele.

17 Bahi Yesu ániida nkuhubili amani kwenu mwenu mmanu mukávele Mmayahudi,
múnavele kulehu na Nnungu, na kwa Vayahudi vanavêle pepi na Nnungu.
18 Kwa kuva, kwa kupitila Yesu, hwetu tuvammalele, tuvayahudi na vanu vakávele
Vayahudi, túnichimuliwa indila ya kuhwika kwa Atata kwa Umumu Wanaswe uyoyo
yumo.
19 Bahi hambi, mwenu mmanu mukávele Mmayahudi, mwenu mukávele mmayeni
kavila na wala mukávele mmamidi kwanga Nnungu. Henga hambi mwenu nni laiya
pamo na vanu va Nnungu, na mùjukile mmalangavake Nnungu.
20 Uchocho mwenu mùvele muchi ing'ande idengwîjwe munsingi udengwîjwe na
mitume na manabii. Na Yesu Kilisto mwene njo liyanga likulu lya paindumba ya
ing'ande aneyo.
21 Kwa kulundanywa kwetu na Yesu, ing'ande yammalele ìnalundanywa saana na
kuyenjejeka mpaka kuhwikila kuva Ing'ande yanaswe yanga Nnungu, kwajili ya
Nang'olo.
22 Kwa kulundanywa na Kilisto, uchocho na mwenu mmanu mukávele Mmayahudi,
mùnalundanywa na vakulupîla vammalele kuva kaya yaikala Nnungu kwa indila ya
Umumu Wanaswe.

3

Madengo langa Paolo kwa vanu vakávele Vayahudi

1 Bahi ing'anya ya anelo, nangu Paolo, ngùjukile ninfungwa ing'anya ya kuntumikila
Yesu Kilisto kwajili yenu mwenu mmanu mukávele Mmayahudi.
2 Nangu ǹnimala kuva, mwenu mmene mùnipilikana namuna Nnungu changujalidile
inema kwa kuning'a madengo lake nilakole kwajili yenu.
3 Nnungu àningumaiha kupitila uhunulo kuyamba makudungilo lake lanapihike. Na
nangu nìnnembiledile mwenu kwa kuinjipiha kuyamba chinu anecho.
4 Na mwenu mukàlasoma malove langu muchimumale namuna chinilakameke saana
makudungilo la Nnungu lanapihike lamwâmba Kilisto.
5 Mmivelekwa vipitîle Nnungu nanga pánavamaihije vanu kuyamba makudungilo
anelo malinga chavamaihije hambi mitume na manabii vake vanaswe kwa kupitila
Umumu Wanaswe.
6 Na makudungilo anelo lanapihike nni alano, vanu vakávele Vayahudi vàpwechele
pamo na Vayahudi mapala kuhaloka kwanga Nnungu kupitila Malove Lambone. Avano
vavili vammalele nni dimbande dya mmili umo na vàkumila ahadi uila ya Nnungu
ing'anya ya kulundanywa na Yesu Kilisto.
7 Kupapatana na inujo ya inema yaning'ile Nnungu kwa dimongo dyake, nangu
ngùjuhijwe kuva ntumishi wa Malove Lambone.
8 Nangu njo nin'joko kupunda vanu vammalele va Nnungu, henga Nnungu àningujalila
inema ya kutanga Malove Lambone kwa vanu vakávele Vayahudi, kuyamba balaka
dyanga Kilisto, balaka dikáhululika kuvalangwa.
9 Na Nnungu àningujalila inema ya kumaiha namuna chilatimidile makudungilo
anelo lanalapihite Nnungu kutandikila anepo patandi, Nnungu aumbîle vitukutuku
vyammalele.
10 Na makudungilo la Nnungu kuyamba anelo lammalele nni kuva, vatawâla na
vammalele vavêle na dimongo va nchilambo chikáonekana, vapate kumala lúnda lwa
Nnungu lwa namuna dyohe kupitila likuwa lyammalele lya vanu vankulupîla Yesu.
11 Nnungu àtendile uchocho kupapatana na makudungilo lake la maduva lammalele.
Àtendile uchocho kupitila Yesu Kilisto Nang'olo wetu.
12 Bahi kwa kuva tùlundanyijwe na Kilisto na ing'anya ya kunkulupila nang'e, hwetu
tukálipwelela, tùvele na indila ya kuhwika kwa Atata bila lipamba.

13 Bahi nìnnyuwa munatenguke mitima ing'anya ya kubanika kungubanika, kwa kuva
kubanika akuno nni kwajili yenu, mulyone kuva mùnitumbyangwa.

Kuyuwa kwanga Paolo kwajili ya Vaefeso

14 Bahi ing'anya ya anelyo, nangu ngùtindivala malundi muyo mwa Atata Nnungu na
kunnyuwa.
15 Nang'e njo chitandikilo cha viumbe vyammalele vya kulihunde na vya pachilambo.
16 Nangu nìnnyuwa Nnungu amwing'ange dimongo dya kuhwinga n'disungu dyenu
kwa indila ya Umumu Wanaswe, kupapatana na utajili wa ukulu wake.
17 Anepo njo Kilisto pambeikala mmitima yenu kwa indila ya ing'ulupa akuno muvèlè
na nsingi wa itamwi na dinyiya muitamwi,
18 uchinga mwenu pamo na vanu vammalele va Nnungu muhulule kumala namuna
itamwi yanga Kilisto chiivele ing'ulu, yani chiidalambwike na chiilepile na changa
chake na iyendehi yake.
19 Muchimuimale itamwi yanga Kilisto ipûnda imadi yammalele ya vanu uchinga
muumbajwe itimiliki yammalele ya Nnungu.
20 Bahi Nnungu atumbyangwe! Kupapatana na dimongo dikôla madengo nkati
mwetu, nang'e ànahulula kutenda vitukutuku vikulu namene kupunda avila vituyuwa
au kuvikumbukila.
21 Yesu Kilisto na vanu vankulupîla Yesu vààve ing'anya ya kutumbyangwa kwa
Nnungu, vanu va vivelêkwa vyammalele, vyaka na vyaka. Amina.

4

Mmili umo

1 Bahi nangu ngujukîle kuva ninfungwa ing'anya ya kuntumikila Nang'olo,
ngùmpembejanga mwenu muikalange malinga chimuchemwije na Nnungu.
2 Lisulupusange na kuva mmapole na kuva mmanu mma kupililila, akuno
umupililanila mmene kwa mmene kwa itamwi.
3 Mutumbame namene kuuchunga umoja kwa amani innundânya mwenu, umoja
aula waidanawo Umumu Wanaswe.
4 Hwetu tuvammalele nni mmili umo, na Umumu Wanaswe nni yumo malinga
chimuchemwije mùùve na lilolelo limo, apala pamunachemwije na Nnungu.
5 Pàvele chihi Nang'olo yumo na ing'ulupa imo na ubatiso umo.
6 Na pàvele chihi Nnungu yumo nanang'e njo Atata wa vanu vammalele, àtutawala
hwetu tuvammalele na àkola madengo kupitila hwetu tuvammalele na àikala nkati
mwetuhwe tuvammalele.
7 Henga kila munu muhwetu àpewije dimongo kupapatana na chajaliwije na Kilisto
kuva na inujo ya inema.
8 Malinga chilahaula Malemba Lanaswe kuva,
“Pakwedile muha kulihunde,
ápapatene na vanu vávatwètè litwala,
nkuveng'a vanu vake dinujo.”
9 Dachi, lilove alino, “Pakwedile muha kulihunde,” mana yake chamani? Mana yake nni
kuhaula kuva, Kilisto átandilike hoti kusulupuka pahi chilambo, kwa vanu vahwîle.
10 Ayula anasulupwike pahi chilambo, nang'e njo akwedîle muha namene kupunda
kumahunde kwammalele uchinga aombaje mwammalele.
11 Kilisto njo avapêle vanu dinujo. Vanji àvajuhije kuva mitume na vanji kuva manabii
na vanji kuva akutânga Malove Lambone na vanji kuva vachungaji na vanji kuva
vakúhunda va Lilove lya Nnungu.
12 Àtendile uchocho uchinga avatayalise vanu va Nnungu kwa madengo la utumishi ili
hwetu tuvanu vake tupate kudengwa, yani hwetu tujukîle kuva mmili wake Kilisto.

13 Anelo lachilahwenehe mpaka tuvammalele patumbeuhwikila umoja wa ing'ulupa
yetu na kummala namene Mwana wanga Nnungu, uchinga tutandeke na kuhwikila
chipimo cha utimilifu wanga Kilisto.
14 Bahi tukambekuva kavila muchi tuvakanunu, utuyahwa kila m'bali na kupepeluhwa
na mpapa wa kila namuna wa mahundo lávahùndà vanu akuno uvavalambila vanu
vanji na kuvatindinganya kwa ulamba wavo.
15 Henga tukàhaulanila uhiu kwa ntima wa itamwi, tuchitutandeke mmambo lam-
malele na kuhwikila kuva muchi Kilisto, ajukîle kuva muti wa mmili wake, yani vanu
vankulupîla.
16 Nang'e àditenda dimbande dyammalele dya mmili dilundanywe pamo na kuva mmili
umo. Na kila imbande ikàkola madengo lake, ìchikula dimbande dinji na kuuhululiha
mmili kukulumuka na kulidenga wene kwa indila ya itamwi.

Kulundana na Kilisto kuntenda munu kuva wahambi

17 Bahi kwa mamulaka langa Nang'olo, nangu nìnnyuwanga namene kuva, mu-
naikalange kavila malinga chivaikalanga vanu vakámmaite Nnungu, vanu vapapâta
mawaso lavo lakemana,
18 ing'anya ding'ano dyavo dìvele nnupi. Vanu anevo vàvelenge kulehu na umi wanga
Nnungu ing'anya ya uvelu wavo na kukamajanga kwa mitima yavo.
19 Vanu anevo vakóna dihoni kananga kadiki na vànilihumya mwalehu kutenda
chidilembela ditama dyavo, akuno uvatenda kwa hamu kila namuna ya vitukutuku
vihakalenge.
20 Henga mwenu nanga pamulihundile anelo kunnyamba Kilisto.
21 Nni muhiu kuva mwenu mùnipilikana habali dyake na kuhundwa uhiu upatikâna
kwanga Yesu.
22 Mùnihundwa kuukudumbulanga unu wenu wa machedo, yani kuleka kuikalanga
muchi chimuchiikalanga anepo patandi. Unu anewo ùnaondongeka ing'anya ya kupap-
ata tama dyake dikûmbya.
23 Na mùnihundwa kuva, disungu dyenu na ding'ano dyenu dìlembelewa ditendwe
kavila kuva dyahambi.
24 Na mùnihundwa kuva, mùlembelewa muliwajange unu wahambi wauumbile
Nnungu kuva muchi mwene Nnungu, yani kuva na uwambone wa uhiu na uwanaswe
wa uhiu.
25 Bahi lekanga kulambila. Kila munu annyaulile nkúkulupila nnyake uhiu kwa kuva
tuvammalele nni dimbande mummili wanga Kilisto.
26 Mukàsunala, munaleke isunadi yenu uintenda mutende masambi, na munah-
wenehe kusunala mpaka kuswa liduva.
27 Na wala munanchimulile Ibilisi nnango.
28 Munu woheyo aîva, anaive kavila, henga àlembelewa atumbame kukola madengo
uchinga àáve na chinu cha kuvayavila amahuvani.
29 Munatangole malove lávaondongàngà vanu, henga mùlembelewa mutangole chihi
malove lafâla kuvadenga vanu vanji kupapatana na muvavelelee vanu vene uchinga
malove anelo laveng'e inema anevo vanu valapilikâna.
30 Munannyuvaje Umumu Wanaswe wa Nnungu, kwa kuva aneyo nni chimaiho
chivikwîje kwenu mwenu kumaiha kuva mwenu nni mmanu mma Nnungu na kuva
àmbempohanga mwenu nniduva lya kukombolewa.
31 Bahi yahililanga kulehu umongo na kusunala na kutunuuka na timbwili na
kulambililana pamo na kila namuna ya lahakalenge.
32 Henga tendelanila lambone na kuvikilanila chididi. Kila munu mmwenu
ansamehe nnyake makosa lake malinga Nnungu chansamehite mwenu kupitila
kwanga Kilisto.

5

Kuikala munng'anje

1 Bahi nnyejange Nnungu, kwa kuva mwenu nni mmana vake wantamwanga.
2 Bahi muikalange kwa kutamwana malinga Kilisto chatutamwije hwetu na kuuhumya umi wake kwajili yetu kuva muchi sadaka ya kupija, inung'îla na inkatapalîla Nnungu.
3 Kwa kuva, mwenu nni mmana mma Nnungu, bahi umalaya na kila namuna ya uhakwa na kung'unuka vinapwawe kwenu mwenu.
4 Uchocho, lanapilikanike malove la dihoni wala la uvelu wala la mang'wanyu lakáfala, kwa kuva anelo lakálembelewa lapwawe kwenu mwenu. Chilembelêwa kwenu mwenu nni kunnombolela Nnungu.
5 Bahi mumale mwalehu kuva, nanga mmalaya woheyo wala munu atênda lahakalenge wala ang'unûka ambekûva na mapala mu Ufalume wanga Kilisto na Nnungu. Kwa kuva, munu ang'unûka àlandana na munu ayûwa disanamu.
6 Munu woheyo anankumbange kwa malove lake lakemana. Kwa kuva, kwa makosa malinga anelo, gasabu yanga Nnungu ìmbevaidilila vanu vammalele vakámpilikana.
7 Bahi munakumilane na vanu malinga anevo.
8 Anepo patandi mwenu múikalanga nnupi, henga hambi kwa kulundanywa na Nang'olo mùikalanga munng'anje. Bahi ikalanga malinga vana va munng'anje,
9 kwa kuva, vihepo vya munng'anje nni kuva na uwambone wa kila namuna na kutenda lalalembela Nnungu na kuva munu wa uhiu.
10 Tumbama namene kumala vitukutuku vinkatapalîla Nang'olo.
11 Munakumile matendo la nnupi lakemana, henga mùlembelewa mulapisulange.
12 Kwa kuva, nni dihoni kulatambulanga mambo àlalá latendeka kwa sili na vanu vakámpilikana Nnungu.
13 Henga matendo lammalele palapihuliwa na nng'anje, lànaonekana.
14 Kwa kuva, nng'anje nni utênda kila chinu chonekane. Njo mana tùhaula kuva,
“Imuka wako ulêle,
ufufuke kuhaloka kwa vanu vahwîle,
na Kilisto achiakulangajije.”
15 Bahi lyongolelange namuna chimuikalanga. Munaikalange muchi mavelu ila muikalange muchi mmanu mmêle na lúnda.
16 Utumile saana uhiku auno umuvenawo, kwa kuva, alano nni maduva la mambo la kuhakalanga.
17 Bahi munààve mavelu, henga mulamale àlalá lalalembela Nang'olo Nnungu.
18 Lekanga kukalewa divayi, kwa kuva, kukalewa kutendiha vanu vanahulule kulidivila, ila mwenu mùlembelewa muumbajwe Umumu Wanaswe,
19 akuno umutangojana kwa malove la Zabuli na dihimu dya kunnombolela Nnungu na dihimu dinji dya chinnungu. Mumwimbile Nang'olo na kunhangalalila mmitima yenu yammalele,
20 na kunshukulu Nnungu Atata maduva lammalele kwa kila chinu, kwa lina lyanga Nang'olo wetu Yesu Kilisto.

Mahundo kwa valombwîje na valombîle

21 Mupilikanane mmene kwa mmene kwa kumweshimu Kilisto.
22 Mwenu mmakongwe, vapilikane valume venu malinga chimumpilikana Nang'olo wetu.
23 Kwa kuva, nnume àvele na mamulaka kwa n'jawe, malinga Kilisto chavele na mamulaka kwa vanu vankulupîla. Kilisto mwene nni Mpohi wa mmili wake, yani vanu vankulupîla.

24 Bahi malinga vanu vankulupîla Yesu Kilisto chivampilikana nang'e, uchocho
vakongwe navanang'o vàlembelewa vavapilikane valume vao kwa kila chinu.
25 Na mwenu mmalume vatamwange ajavenu malinga Kilisto chanavatamwije vanu
vankulupîla, nkuuhumya umi wake kwajili yavo.
26 Átendile uchocho uchinga avatende kuva va Nnungu kwa kuvahahula kwa medi na
kwa lilove lyake.
27 Ánivahahula uchinga aling'e mwene vanu vankulupîla, akuno vavèlè muhali ya
ukulu, yani bila kuva na madolidoli nnimbende wala likwinyansi nnimbende, au
vitukutuku vinji vivêle malinga anevyo. Na badala yake vanu vankulupîla, vààva
vanaswe na bila kuva na chilema chohecho.
28 Uchocho, valume vàlembelewa vavatamwe ajavao malinga chivaitamwa miili yavo
vene. Kwa kuva, ayula antâmwa n'jawe, àlitamwa mwene.
29 Kwa kuva, nanga munu auvênga mmili wake mwene, henga ànaulisa na kuuchunga
malinga Kilisto chavachunga vanu vankulupîla.
30 Kwa kuva, hwetu nni dimbande dya mmili wake.
31 Malinga chilahaula Malemba Lanaswe kuva, “Ing'anya ya anelyo, nnume
àmbenneka atatake na anyokwe koka alundane na n'jawe, na anevo vavili vàmbekuva
mmili umo.”
32 Ìnikamajanga namene kukameka sili aneyo, henga nangu ngùtangola mambo lan-
nyâmba Kilisto na vanu vankulupîla nang'e.
33 Pamo na anelo, kila nnume àlembelewa antamwe n'jawe malinga chalitamwa
mwene, na kila nkongwe àlembelewa ámweshìmù nng'andomwe.

6

Vavana na vavavelêke

1 Mwenu mmavana, vapilikane vammelekenge, ing'anya mwenu ni mmanu vake
Nang'olo, kwa kuva uvila nni chiilembelewa kutenda.
2 “Mweshimu atatako na anyoko.” Aino njo amuli inandi ivêle na ahadi,
3 “Mweshimu atatako na anyoko uchinga upate wasa na ùùve na vyaka vyohe
pachilambo.”
4 Na mwenu anga atata, munavasunaje anavenu, ila mùlembelewa muvalele kwa
kuvaduma na kuvahunda mahundo langa Nang'olo.

Vatumwa na anang'olo vao

5 Mwenu mmatumwa, mùlembelewa muvapilikane anang'olo venu kwa eshima na
kwa kuyopa. Tendanga uchocho kwa ntima wanaswe malinga chimumpilikana Kilisto.
6 Tendanga uchocho akee chihi pavannolanga umutaha kulipakaha kwa vanang'o, ila
mùlembelewa mutumike malinga mmatumwa mma Kilisto akuno umulihumya kutenda
àlalá lalalembela Nnungu kwa mitima yenu yammalele.
7 Lihumyange kukola madengo lenu la utumwa kwa ntima helele kuva muchi
muntumikila Nang'olo, akee vanu.
8 Mukumbukile kuva, Nang'olo àmbennipa kila munu kupapatana na matendo lake
lambone, akàva ntumwa au akànave ntumwa.
9 Na mwenu anang'olo, vatendelange lambone vatumwa venu kwa ntima helele,
muleke kuvayoha. Mumale kuva na mwenu mùvele muchi vanang'o, mmammalele
mùvele chihi na Nang'olo yumo avêle kulihunde, nanang'e nanga pannola munu
woheyo kumeho.

Vikomanilo vya chinnungu

10 Bahi kwa kumalilila, nangu nìnnyuwanga mùùve na dimongo kwa kulundanywa na
Nang'olo na kwa kuyangatwa na dimongo dyake ding'ulu.

11 Walilanga vikomanilo vyamwing'anga Nnungu uchinga muimile na kulumbana na
njama dyanga Ibilisi.
12 Kwa kuva, hwetu tukápanyana ing'ondo na vanu va nchilambo achino, ila tùpanyana
ing'ondo na matiyala la anamindenga vavêle nchilambo chikáonekana, yani vatawâla na
vakulu na vavêle na dimongo, vavêle nchilambo cha lupi.
13 Bahi vino twalanga vikomanilo vyamwing'anga Nnungu. Kwa kutenda uchocho,
muchimuhulule kunnema mmongo mwenu muuhiku aula ulambehumila lahakalenge.
Na pamumbemalila kupanyana, mùmbekuva chihi mmechinkuhwinga.
14 Bahi hwinganga kwa kulihunga uhiu wa Nnungu muchi nkaka mmikundu vyenu
na kuwala uwambone wa Nnungu muchi likakamba lya kulichingila mmihuva vyenu,
15 na hamu ya kuvahubilila vanu Malove Lambone la amani ììve muchi vilatu
mmadodo lenu.
16 Maduva lammalele, ing'ulupa ììve muchi chikopa mmakono lenu, uchinga muhul-
ule kuidimanga myumba ya moto yanga Nanchindenga.
17 Na upohi ùùve muchi kofiya ya chitale ya kulichingila, na lilove lya Nnungu lììve
muchi upanga wamwing'anga Umumu Wanaswe.
18 Vilinganya kunnyuwa Nnungu kila uhiku akuno umulojwa na Umumu Wanaswe.
Hwenehanga kunnyuwa Nnungu kwa kila namuna. Mùùve meho bila kuhopela akuno
umuvayuwila vanu vammalele va Nnungu.
19 Uchocho, nguyuwile na nangu, uchinga pangulonjela na vanu, Nnungu aning'e
cha kulonjela, ngulonjele bila kuyopa uchinga vanu vamale sili ya Malove Lambone
la Nnungu.
20 Nangu ǹnihungwa nnilungu ing'anya ya kuva balosi wa Malove Lambone. Bahi
yuwanga uchinga ngutangole Malove Lambone la Nnungu chinamilume malinga
chingulembelewa.

Disalamu dya ntululilo

21 Tikiko nkúkulupila nnyetu utuntamwa namene, ntumishi akulupîka mmadengo
la Nang'olo, achiannyaulile habali dyangu dyammalele, uchinga mupate kulamala
langulatenda.
22 Bahi ing'anya ya anelyo, nangu nìntuma kwenu mwenu uchinga mupate kumala
habali dyetu na ankamyange mitima yenu.
23 Mmakukulupila avangu, nangu nìnnyuwila mùùve na amani. Uchocho, nìnnyuwila
itamwi pamo na ing'ulupa ihalôka kwanga Atata Nnungu na kwanga Nang'olo Yesu
Kilisto, vììve pamo na mwenu.
24 Nìnnyuwa Nnungu aveng'e inema vanu vammalele vantâmwa Nang'olo wetu Yesu
Kilisto kwa itamwi ikávele na ntululilo.

Baluwa yanga Paolo yavalembidile Vafilipi

Ulongoledi wa baluwa ya Vafilipi

Baluwa ya Vafilipi ílembwije na Ntume Paolo, na àntambulanga na Timoseo ing'anya álembela vakúkulupila va ku Filipi vampwechelele saana Timoseo malinga ntumishi wa Nnungu (sula ya 1:1, 2:19-24). Na yònekana kuva Paolo áilembile baluwa avèlè nnilungu (sula ya 1:13). Vatalamu va Bibiliya vàtenda kuva baluwa aino Paolo áilembile avèlè nnilungu aneko ku Loma. Bahi ing'anya ya anelyo, vàona kuva baluwa aino ílembwije mmwaka fulani, pepi na mwaka wa 61 kutandikila mwaka wavelekwejije Yesu Kilisto.

Bahi tunahulula kulihunda mambo kadiki kwamba imanga ya ku Filipi kuhaloka nchitabu cha Matendo la Mitume. Imanga ya Filipi njo inavele lipanda likulu lya utawala wa Valoma nchilambo cha Makedoniya. Uchocho, likuwa lya vanu vankulupîla Yesu litandi kutandilihwa nchilambo cha Makedoniya lívele alino lya muimanga ya Filipi. Paolo na Sila vátandilihije chalumo likuwa anelyo, na kuhungwa nnilungu chilo chimo muimanga aneyo (Matendo sula ya 16).

Ìnahululika kuva Paolo ávele na makudungilo lohe la kuilemba baluwa aino. Ákudungidile avashukulu Vafilipi kwajili ya inudyo ivantumidile bada ya kupilikana kuva ànihungwa (sula ya 4:10-14). Uchocho, ákudungidile avamaihe Vafilipi na-muna chaendelela aneko kulilungu, na ákudungidile avatambulihe anga Timoseo na Epafilodito kwa vakúkulupila va ku Filipi (2:19-30) uchinga vavakalibishe na ku-vaeshimu malinga vakulu vao.

Uinjipihi wa baluwa ya Vafilipi

1. Sula ya 1:1-11, Paolo àtandilika kuilemba baluwa yake kwa kuvasalimila vakúkulupila va imanga ya Filipi na kunshukulu Nnungu kwajili vao na kuvayuwila.
2. Sula ya 1:12-30, Paolo àvakamya mitima Vafilipi kuva, ata swala lyanga nang'e kuhungwa nnilungu lìjukile kuva faida mu Ufalume wa Nnungu. Bahi navanang'o vàlembelewa vapililile kwa kuva, ata kubanika kwavo kunahululika kuida na faida mu Ufalume wa Nnungu.
3. Sula ya 2:1-30, Paolo àlonjelela namuna chitulembelewa tùùve muutumishi wa Nnungu.
4. Sula ya 3:1-4:9, Paolo àvaelesa Vafilipi namuna ya kuikala maisha ya Chikilisto.
5. Sula ya 4:10-23, Paolo àmalilila kwa kuvashukulu vakúkulupila va Filipi kwa inudyo ivantumidile na kuhumya disalamu.

Ntandiliko wa baluwa yanga Paolo

1 Baluwa aino ìhaloka kwang'une Paolo na Timoseo, hwetu tuvatumishi tùvá Yesu Kilisto. Tùnnembilanga mwenu mmakukulupila mmammalele mulundanyîjwe na Yesu Kilisto, muikâla ku Filipi, pamo na vakulôdya va likuwa lya vanu vankulupîla Yesu na mashemasi va nnikuwa anelyo.

2 Tùnnyuwilanga inema na amani ihalôka kwa Nnungu Atata wetu na kwa Nang'olo wetu Yesu Kilisto, vìive pamo na mwenu.

Kushukulu na kuyuwa kwanga Paolo

3 Nangu nìnshukulu Nnungu wangu kwajili yenu kila paninkumbukilanga.

4 Kila pangunnyuwilanga mwenu mmammalele, ngùyuwa kwa kuhangalala,

5 kupapatana na namuna chimukumilana na nangu mmadengo la kuyanjaja Malove Lambone kutandikila patandi mpaka vino.

6 Nangu ngùvele na uhakika kuva, Nnungu atandilihîje madengo lambone mmitima
yenu, nang'e àmbelahweneha mpaka lamalilìkè, nniduva alila lya kuuya kwanga Yesu
Kilisto.
7 Uvila njo chingulembelewa kunkumbukilanga mwenu, ing'anya mwenu mmam-
malele mùvele muntima mwangu. Kwa kuva, vino panguvele nchihungo na ata
muuhiku aula pannavele hulu kulatetela na kulamaiha Malove Lambone, mwenu
mmammalele mùkumilana pamo na nangu inema aila yaning'ile Nnungu.
8 Nnungu njo shahidi wangu, ànimala kuva, nantamwanga namene mwenu mmam-
malele kwa ntima wa itamwi uila ing'ulu yanga Yesu Kilisto.
9 Na chinu chínguyùwà namene kwa Nnungu nni kuva, itamwi yenu ihalije kuyenje-
jeka namene pamo na kuumala uhiu wammalele na kuva na lúnda lwa kila namuna,
10 uchinga mupate kutandola achila chivêle na mana namene. Na kwa kutenda
uchocho, muchimuhahuke na bila kuva na likosa nniduva alila lyambeuya Kilisto.
11 Muikalange kwa iikadi iumbajîjwe matendo lalalembela Nnungu, lan'jalilânga Yesu
Kilisto, kwajili ya ukulu na kutumbyangwa kwa Nnungu.

Kuikala kwajili yanga Kilisto

12 Mmakukulupila avangu, nangu ngùlembela mumale kuva, mambo lammalele
langukojîje làniyangata namene kulayanjaja Malove Lambone.
13 Kupapatana na anelo, matiyala lammalele la ing'ande yanga Nfalume wa Loma,
pamo na vanu vanji vammalele, vànimala kuva ngùvele nchihungo ing'anya ya kuntu-
mikila Kilisto.
14 Na kuhungwa kwangu, kùvatendile vakúkulupila avetu vohe vààve na dimongo dya
kuyanjaja Lilove lya Nnungu bila kuyopa.
15 Nni muhiu kuva, vanu vanji muanevo vàyanjaja habali dyanga Yesu Kilisto kwa
wiu na kulambela kutahukana, henga vanji vàyanjaja habali dyanga Kilisto kwa
makudungilo lambone.
16 Vanu anevo vayanjâja kwa makudungilo lambone, vàhubilí chihi kwa itamwi, kwa
kuva vànimala kuva, ngùvele nchihungo ing'anya ya kulatetela Malove Lambone.
17 Na vanu avala vayanjâja kwa wiu, vàyanjaja habali dyanga Kilisto kwa kulikweta, na
makudungilo lavo lakee lambone, vàtenda kuva vàmbenguyenjejija kubanika nchihungo.
18 Bahi anecho chikee chinu! Ikàva habali dyanga Kilisto dìnayanjajwa kwa namuna
yoheyo, yani kwa makudungilo mabaya au lambone, nangu nahangalala, na nguchin-
guhwenehe kuhangalala.
19 Kwa kuva, ǹnimala kuva, ing'anya ya kuyuwa kwenu, na kwa kuyangatwa na
Umumu wa Yesu Kilisto, nguchinguhunguliwe.
20 Kwa kuva, hamu yangu ing'ulu na lilolelo lyangu nni kuva, kwa namuna yoheyo
nikambepata dihoni kwa kulemwa kulatenda àlalá langulembelewa kulatenda. Henga
nimbetangola bila kuyopa malinga chinichitenda maduva lammalele. Na Kilisto
achiatumbyangwe kupitila nangu, ikàva nìmbekuva nimumi au nìmbekuhwa.
21 Kwa kuva, kwang'une, kulama nni kwajili ya kuntumikila Kilisto, na kwang'une,
kuhwa nni faida.
22 Henga ikàva nìmbehweneha kuva nimumi, nni kwajili ya kukola madengo lavêle na
faida ing'ulu. Bahi ing'anya ya anelyo, nangu nikámala ngutandole lilida,
23 kwa kuva, ngùutangwa na mambo mavili. Nalembela namene nguuke nikaikale
pamo na Kilisto, kwa kuva achino nni chinu chambone namene.
24 Henga chinu cha lasima namene kwajili yenu, nni nangu kuhweneha kuva ni-
mumi.
25 Kwa kuva ngùvele na lilolelo anelyo, bahi ǹnimala kuva, nìmbehweneha kuva nimumi
na kuikala pamo na mwenu mmammalele uchinga mupate kukulumuka na kuva na
ihangaladi muing'ulupa.

26 Na panimbeida kavila kwenu mwenu, muchimuve na ing'anya ya kulyonela Yesu Kilisto kwa kupwawa kwangu.
27 Henga kwa namuna chilalembela Malove Lambone lamwâmba Kilisto, mwenu mùlembelewa muikalange saana. Na kwa kutenda uchocho, ata nikàida unamwonanga au nikanaide, ngupate kananga kupilikana kuva, mmechinkuimila saana akuno muvèlè na likudungilo ulimo, na kuva, mmammalele kwa pamo mmechinkupanyana ing'ondo kwajili ya ing'ulupa ihalokâna na Malove Lambone.
28 Munavayope amongo venu wala kadiki. Na anecho chìmbekuva chimaiho kwavo, kuva, vanang'o vàmbekwondongwa, na mwenu mùmbepohwa, kwa kuva, Nnungu mwene njo ampohânga mwenu.
29 Kwa kuva, Nnungu àmwing'enge mwenu inema ya kuntumikila Kilisto, na akee chihi kwa kunkulupila bahi, henga pamo na kubanihwa kwajili yake.
30 Na kwa kubanihwa kwenu, mwenu mùkumilana pamo na nangu kupanyana ing'ondo. Mwenu mwaningwona ungupanyana ing'ondo aila, na mmechinkupilikana kuva, mbèchinkupanyana ing'ondo uila mpaka vino.

2

Kulisulupuha, na ukulu wanga Kilisto

1 Dachi, kulundanywa kwenu na Kilisto tenda kùnkamyanga mitima? Dachi, itamwi yake tenda ìntujanga mitima? Dachi, tenda mùikalanga kwa kukumilana na Umumu Wanaswe? Dachi, tenda mùvele na ntima wambone na wachididi?
2 Bahi nguumbajange ihangaladi muntima mwangu kwa kuva na likudungilo ulimo na itamwi uimo na isungu uimo na mawaso ulamo.
3 Munatende chinu chohecho kwa kulikweta au kwa kulyona, henga kila munu alisulupuhe kwa nnyake, akuno kila munu wamwona nnyake kuva wa mana kupunda nang'e.
4 Kila munu anatahe chihi faida yake mwene, henga atahe na faida ya vanu vanji.
5 Mùùve na isungu malinga aila yanavenayo Yesu Kilisto.
6 Kutandikila anepo patandi nang'e ávele mwavelelee Nnungu,
henga nang'e kuva mwavelelee Nnungu nanga panawene kuva
chinu cha kulikongonekela.
7 Henga kwa kutamwa kwake mwene, ánivileka anevyo vyammalele,
nkulijuha mwavelelee ntumwa,
nkuva mwavelelee munu.
8 Na páonekènè avèlè muchi mwavelelee munu,
ánilisulupuha kwa kumpilikana Nnungu mpaka kukubali kuhwa,
ata kuhwa munsalaba.
9 Bahi ing'anya ya anelyo, Nnungu ánintumbyanga namene kupunda vammalele,
nkumwing'a lina likulu kupunda malina lammalele,
10 uchinga viumbe vyammalele vya kulihunde na vya pachilambo na vya kuchilambo cha vanu vahwîle,
vitindivale malundi kwa kulieshimu lina anelyo lyahambi,
11 na kila chiumbe chiyambukile kuva, Yesu Kilisto njo NANG'OLO,*
na Nnungu Atata achiatumbyangwe kwa namuna aneyo.

Langajanga muchi nng'anje wa pachilambo

* **2:11** Nnilailano lya Kala vátúmílá lina "NANG'OLO" badala ya YAHWE, yani lina lyanalitambujije Nnungu kwanga Musa. Vayahudi vanji pavachisoma Malemba Lanaswe pachinu panalembwije YAHWE vakáchisoma uchocho ila vásómá ADONAYI, ing'anya ya kulieshimu lina anelyo YAHWE. ADONAYI mana lake NANG'OLO. Bahi munsitali auno Nnungu àmwing'á Yesu lina lyake mwene Nnungu, yani YAHWE.

12 Bahi mmakukulupila avangu, nangu pannavele kwenu mwenu, maduva lammalele mwenu múnangupilikana, na vino chìkavele chinu chambone namene muhwenehe kutenda uchocho ata mmaduvano languvele kulehu na mwenu. Bahi ikalanga muchi upohi wenu chunnembelanga muikalange kwa kunnyopa Nnungu na kutetemela,
13 kwa kuva, Nnungu njo akôla madengo nkati mwenu na kumwing'anga isungu ya kulambela na kutenda àlalá lankatapalîla mwene.
14 Tendanga kila chinu bila kuhinginika wala kutahukana,
15 uchinga mùùve mmanu mukávele na likosa na mukávele na uhakwa. Na kwa namuna aneyo, muchimuve mmana mma Nnungu mukávele na likosa ching'ati vanu va chilambo achino, vatendânga lahakalenge na vahochedîle. Mùlembelewa mulangaje malinga dinondwa chidilangaja kumahunde,
16 akuno umulakamula malove laîda na umi. Na anepo nni panimbepata ing'anya ya kulyona nniduva alila lyambeuya Kilisto, kwa kuva chìmbekuva chimaiho chimbemaiha kuva kutumbama kwangu na madengo langu vikanayahike chihi bule.
17 Kuhweneha kwenu kunkulupila Nnungu na utumishi umuutenda kwa Nnungu ùvele muchi sadaka. Na ata umi wangu kuuhumywa kuva muchi sadaka ya chikimbilo chalumo na ing'ulupa yenu, henga nìmbekuva chihi nkuhangalala, na nangu ngùlembela na mwenu mmammalele mukumile ihangaladi aneyo.
18 Bahi hangalalanga, na nangu nguchingukumile ihangaladi yenu.

Paolo ànnombolela Timoseo

19 Bahi Nang'olo Yesu akàtamwa, ngùlolela nintume Timoseo kwenu mwenu, maduva kadiki laîda, uchinga pambeuya ngupate kutujwa ntima kwa habali dinimbepilikana kuhaloka kwenu mwenu.
20 Nangu nikee na munu yunji avêle na isungu muchi yang'une, nang'e nni munu ambenkambikambîla mwenu kwa uhiu.
21 Vanu vanji vammalele vàkambikambila chihi mambo lavo vene, akee langa Yesu Kilisto.
22 Mwenu mmene mùnimala namuna Timoseo chalilangujije kuva ànafala, kwa kuva ánitumika namene mmadengo la kuyanjaja Malove Lambone pamo na nangu, malinga mwana chakola madengo pamo na atatake.
23 Bahi panimbemala mambo lambengukôja layâmba kuhungwa kwangu, ngùlolela nintume kwenu mwenu upehi.
24 Na nangu nimwene ngùvele na lilolelo kwanga Nang'olo kuva, nikambetima kwida kwenu mwenu.
25 Ngùwene kuva nni lasima nintume kwenu mwenu nkúkulupila nnyetu Epafilodito, akumilâna na nangu kukola madengo na muing'ondo ya Malove Lambone. Nang'e njo umuntumile anguyangate kupapatana na namuna chingusikike.
26 Nang'e àvele na hamu namene ya kumwonanga mwenu mmammalele, na ntima wake ùnakambakamba kwa kuva, mwenu mwanipilikana kuva ànauula.
27 Nni muhiu kuva, ánauula namene pepi na kuhwa, henga Nnungu nkummikila chididi, na akee chihi Epafilodito weka anavikiwijwe chididi, henga pamo na nangu, uchinga nangu nnàave nnihindambi linji.
28 Bahi nangu nguvenkutumbama kuntuma kwenu mwenu, uchinga pamumbemwona mupate kuhangalala kavila, na lipamba lyangu kumwamba mwenu lipate kupungula.
29 Bahi mpwechelange kwa ihangaladi ing'ulu namene malinga nkúkulupila nnyenu, kwa kulundanywa kwenu na Nang'olo. Mùlembelewa muvatumbyange vanu malinga aneyo,

30 ing'anya, nang'e ávele pepi na kuhwa kwajili ya madengo langa Kilisto. Nang'e ásumisije umi wake kwa kwida unanîng'a nsada aula umukanahulwile mwenu mmene kuning'a ing'anya mwávelenge kulehu.

3

Tukálisingila mambo la chimmili

1 Bahi ntululilo, mmakukulupila avangu, hangalala kwajili ya kulundanywa kwenu na Nang'olo. Nangu nikáhopela kunnembilanga kavila mambo ùlalá laninnembidile patandi, kwa kuva lachilanchungange mwenu.
2 Lichungange na anevo vanu najisi, vatendânga lahakalenge, vavanamatîja vanu vayalulwe uchinga vapohwe.
3 Hwetu tunkulupîla Yesu njo tuyalwîke chiuhiu, kwa kuva tùmwabudu Nnungu kwa kulojwa na Umumu Wanaswe, na kulyona kwajili ya Yesu Kilisto, akee kulisingila mambo la chimmili.
4 Ikànava nangu ngùvele na ing'anya ya kulisingila mambo la chimmili, henga nanga pangulisingila mambo anelo. Ikàva pàvele munu àlyona kuva àvele na ing'anya ya kulisingila mambo la chimmili, nangu ǹnimpunda munu aneyo.
5 Kwa kuva, nangu ngúyalwike nguvèlè na changa cha maduva nane. Nangu nni Mwisilaeli wa litawa lwa Benjamini, na nni Mweblaniya muhiu. Na kuyamba mambo la kukamula Sheliya ya Chiyahudi, nangu ngúvele Nfalisayo,*
6 na kuyamba kutumbama kwajili ya dini ya Chiyahudi, nangu ńnavabaniha namene vanu vankulupîla Yesu. Na kuyamba mambo la kuvalangiwa uwambone pameho panga Nnungu kwa kuikamula Sheliya, nangu nikánavele na likosa lyohelyo.
7 Henga mambo anelo lammalele lánavele na faida kwang'une, vino nìlavalangila chihi kuva asala kwajili ya Kilisto.
8 Pamo na anelo, nangu ngùvalangila chihi vitukutuku vyammalele kuva vikee mana kwajili ya samani ing'ulu ya kummala Yesu Kilisto Nang'olo wangu. Kwajili yanga Yesu, nangu ǹnikubali kupata asala ya vitukutuku vyammalele, unguvivalangila kuva muchi mavi uchinga nimpate Kilisto,
9 na kulundanywa nawe mwalehu. Na hambi nangu nikálivalangila kavila kuva wambone pameho panga Nnungu kupapatana na matendo langulatendile, yani uwambone aula upatikâna kwa kuikamula Sheliya. Henga vino ngùvalangiwa kuva wambone pameho panga Nnungu kwa indila ya kunkulupila Kilisto, yani uwambone aula uhalôka kwanga Nnungu kupitila ing'ulupa.
10 Chinu chingulembela nangu nni kummala Kilisto na dimongo dya kufufuka kwake na kukumilana pamo nanang'e muibaniki yake, na kuhwa kwangu kulandane na kuhwa kwake,
11 uchinga ngùùve na lilolelo lya kufufuka kuhaloka kwa vanu vahwîle.

Kutumbama mpaka kuntululilo

12 Nikátamwa kuhaula kuva ǹnihwikila kupata anelo lammalele au kuva ǹnikamilika tayali. Henga mbechinkuhweneha kutumbama uchinga ngupwechele inujo, na njo mana Yesu Kilisto àningukamula ngùùve wake.
13 Mmakukulupila avangu, nangu nikálivalangila kuva ǹnipata inujo aneyo, henga chinu chíngutèndà nni kulaluvalila lammalele lapitîle, na kutumbamila àlalá lavêle muyo mwangu.
14 Bahi mbechinkutumbama kuhwena muyo mpaka kuntululilo uchinga ngupate inujo aila yatuchemeledile Nnungu aneko kulihunde kwa indila ya Yesu Kilisto.

---

* **3:5** Mafalisayo, Vávele vanu va lisehebu fulani lya dini ya Chiyahudi na vánimaikana kuva vanu vaikamulîha namene Sheliya ya Musa.

15 Hwetu tuvammalele tutolomedîle muing'ulupa, tùlembelewa tùùve na isungu aneyo.
Henga ikàva vanu vanji mmwenu vàvele na disungu dinji, bahi Nnungu achiannyunukulilange.
16 Henga pamo na anelo lammalele, tuhwenehe muyo kutandikila anepo patuhwikidile.
17 Mmakukulupila avangu, nguyejange nangu, na valolehange saana vanu avala
vaikalânga malinga chimutuwene hwetu utuikala.
18 Kwa kuva, nangu naninnyaulilanga myanda yohe, na hambi ninnyaulilanga kavila,
tena kwa mihodi kuva, pàvele vanu vohe vaikalânga kwa kwona kuva, kuhwa kwanga
Kilisto munsalaba nni chinu chivachîma.
19 Na ntululilo wavo ni kwondongeka, kwa kuva, nnungu wavo nni kutenda chi-
ilembela miili yavo, vànalyona kuyamba mambo la dihoni lávatèndà, na vàhimukila chihi
mambo la chilambo achino.
20 Henga hwetu ni laiya tùvá kulihunde, na tùnnolela Mpohi wetu, Nang'olo wetu Yesu
Kilisto akamole kuhaloka kulihunde.
21 Nang'e àmbeupindikulanya auno mmili wetu wa kudabadanga na kuulandanya na
mmili wake wa ukulu kwa dimongo dyake dinnyululîha kuvivika vitukutuku vyammalele pahi mamulaka lake.

4

Malaijo

1 Bahi mmakukulupila avangu unintamwanga, nangu ngùvele na hamu namene ya
kumwonanga kavila. Mwenu njo mujûka ihangaladi yangu na litaji lya ushindi wangu.
Mmakukulupila avangu unintamwanga, nangu nìnnyuwanga muhwenehe kunkulupila
Nang'olo.
2 Nìkuyuwa namene wako Evodiya na wako Sintike, mùùve na isungu uimo ing'anya
mwenu nni mmanu mma Nang'olo.
3 Na wako ntumishi nnyangu ukulupîka,* nakuyuwa uvayangate vamahe anevo,
kwa kuva vánilikambyakambya namene pamo na nangu mmadengo la kuyanjaja Malove
Lambone. Vamahe anevo vávele pamo na Kelementi na vamadengo avangu vanji
vammalele, na anevo vammalele malina lavo lànilembwa Nchitabu cha Umi.
4 Hangalalanga maduva lammalele ing'anya ya kulundanywa kwenu na Nang'olo. Na
ngùhaula kavila kuva, hangalalanga!
5 Langujanga upole wenu kwa vanu vammalele, kwa kuva Nang'olo àvele pepi kuuya.
6 Munààve na lipamba kwamba chinu chohecho, henga kwa kila hali imuvenayo,
nnyaulilange Nnungu àlalá lamusikikidile, kwa kunnyuwa na kumpembeja pamo na
kunshukulu.
7 Na amani ya Nnungu ipûnda ding'ano dyammalele dya vanu, ichiichunge mitima
yenu na disungu dyenu, ing'anya ya kulundanywa kwenu na Yesu Kilisto.
8 Na ntululilo, mmakukulupila avangu, lavikange muntima mambo lammalele la
uhiu na la kweshimika na la haki na lahahwîke na la kukatapala na àlalá lalembelêwa
kulombolewa na la unu wambone na àlalá lalembelêwa kutumbyangwa.
9 Latendange àlalá lamulihundile na kulapwechela kuhaloka kwang'une, na kulapilikana na kulona kuhaloka kwang'une, na Nnungu wa amani achiave pamo na mwenu.

Paolo àvashukulu Vafilipi

10 Nang'olo àninguhangalaja namene kwa kuva, hambi mwenu mùningukumbukila
kavila kunguyangata. Ǹnimala kuva ḿmechinkunguhimukila maduva lammalele, henga
mukanapete chihi wasa wa kunguyangata.

---

* **4:3** Nchigiliki ìlembwijé “suzugos” mana lake ntumishi nnyangu, na ìnahululika kuva nni lina lya munu.

11 Nangu nikátangola uchocho ing'anya ya kuva ǹnisikika, kwa kuva ǹnilihunda kulisika
na hali yoheyo imbenayo.
12 Ǹnimala kwikala muhali ya kusikika na ǹnimala kwikala muhali ya kuva na vyohe.
Nangu ǹnikombelela namuna ya kulisika na kila hali, ikàva hali ya kusiba au ya indala,
ikàva hali ya kuva na vitukutuku vyohe au kusikika.
13 Nadihulula hali dyammalele kwa kuva, Kilisto àngutaya dimongo.
14 Henga mwenu mwatendile saana kukumilana na nangu muibaniki yangu.
15 Mwenu Mmafilipi mùnimala saana chiinavele apala pannatandilike kuyanjaja
Malove Lambone nchilambo chenu cha Makedoniya. Panguukile nchilambo anecho,
mwenu bahi njo likuwa lya vanu vankulupîla Yesu lichikumilana na nangu kwa
kuning'a nsada.
16 Kwa kuva, ata mahiku lammalele lannavele ku Sesalonike, mwenu
múningupelekejija nsada kwa àlalá lannasikikidile, na mwatendile uchocho akee chihi
mwanda umo.
17 Nangu nikátangola malove anelo ing'anya ya kuva ngùlembela ngupate dinudyo
kuhaloka kwenu mwenu. Ila chingulembela nangu nni kuva, mwenu mupwechele
dinudyo kuhaloka kwa Nnungu kupapatana na uwambone wenu kwang'une.
18 Ngùvele na vitukutuku vyohe, na ǹniombalwa, kwa kuva Epafilodito àningupelekejija
dinudyo dyenu dyammalele. Dinudyo adino dìvele muchi sadaka inung'îla saana
pameho panga Nnungu, sadaka iyambukîlwa na kunkatapalila Nnungu.
19 Bahi kwa indila ya Yesu Kilisto, Nnungu wangu achiamwing'ange vitukutuku
vyammalele vimusikikidile, kupapatana na ukulu wa utajili wake.
20 Atumbyangwe Nnungu Atata wetu, vyaka na vyaka. Amina.

Disalamu dya ntululilo

21 Vasalimile vanu vammalele vankulupîla Yesu Kilisto. Vakúkulupila avetu vapawije
apano na nangu, vànansalimilanga.
22 Vakúkulupila vammalele vànansalimilanga, na asa avala vavêle muing'ande ya
Nfalume wa Loma.†
23 Nangu nìnnyuwilanga mwenu mmammalele inema ihalôka kwa Nang'olo wetu Yesu
Kilisto ìive pamo na mwenu.

† **4:22** Nsitali auno ùlembwijé Kaisali, kuyamba lina lya cheo cha Nfalume nkulu wa Loma.

Baluwa yanga Paolo yavalembidile
Vakolosayi
Ulongoledi wa baluwa ya Vakolosayi

Baluwa aino ílembwije na Ntume Paolo (sula ya 1:1). Álembile baluwa aino akuno avèlè nnilungu, panjika yavele muimanga ya Loma, mmwaka fulani pepi na mwaka wa 60 kutandikila mwaka wavelekwejije Yesu Kilisto. Baluwa ya Vakolosayi pamo na aila ya Vaefeso na Filimoni dìchemwa baluwa dya nchihungo ing'anya ádilembile avèlè nnilungu. Baluwa aino Paolo alilembidile likuwa lya vanu vankulupîla Yesu lya imanga ya ku Kolosayi. Paolo nanga panalitandilihije nang'e likuwa anelyo, henga àlyona kuva àvele na wajibu kwa likuwa anelyo (sula ya 1:7 na 2:1). Sula ya 1:7 yònekana kuva likuwa anelyo lítandilihijwe na Epafila, mwenedi wa ku Kolosayi.

Paolo ánisusuhwa na mahundo fulani la kulambila lanapwawije nnikuwa anelyo lya Vakolosayi. Njo mana sehemu ing'ulungwa ya baluwa aino ìlonjeledile swala anelyo. Ìnahululika kuva, nnikuwa anelyo múvele na likuwa lya Vakilisto vavêle na asili ya Chiyahudi vachilinga kuvanamatija Vakilisto vanji vadikamule Sheliya dya Chiyahudi dya Lilailano lya Kala, asa-asa swala lya kuyaluka. Paolo àhaula saana kuva, Vakilisto nanga pavavele na chinu chohecho cha kulisingila wala munu woheyo wakuvatenda vakubaliwe na Nnungu, ila Kilisto weka (sula ya 1:5-20), na kuva mahundo lahalokâna na mawaso la chimunu nanga palavele na mana (sula ya 2:8).

Uinjipihi wa baluwa ya Vakolosayi

1. Sula ya 1:1-2, Paolo àtandilika baluwa yake kwa kuvasalimila vakúkulupila va ku Kolosayi.
2. Sula ya 1:3-3:4, Paolo àhaula kuva, Kilisto njo nkulu wa viumbe vyammalele, nanang'e njo lisingilo lyetu. Kwa kutangola malove anelo, Paolo ayang'ula mahundo la kulambila layanjele ku Kolosayi lachihaula kuva, pàvele vitukutuku vinji vya kulisingila na akee chihi Kilisto weka.
3. Sula ya 3:5-4:6, Paolo àelesa namuna ya kuikala maisha ya Chikilisto, malinga chatenda n'dibaluwa dyake dyohe.
4. Sula ya 4:7-18, Paolo àmalilila kwa kuhumya disalamu na maeleso kuva, baluwa aino isomwe mmakuwa lanji la vakúkulupila la ku Laodikiya.

Ntandiliko wa baluwa yanga Paolo

1 Baluwa aino ìhaloka kwang'une Paolo na kwa nkúkulupila nnyetu Timoseo. Kwa kutamwa kwake mwene Nnungu, nangu ìnichemwa kuva ntume wanga Yesu Kilisto.

2 Tùnnembilanga mwenu mmakukulupila avetu kupitila kulundanywa kwetu na Kilisto, mwenu mmanu mma Nnungu mukulupîka, muikâla imanga ya ku Kolosayi. Tùnnyuwilanga inema na amani ihalôka kwa Nnungu Atata wetu, ìive pamo na mwenu.

Paolo ànshukulu Nnungu kwajili ya Vakolosayi na kuvayuwila

3 Tùnshukulu Nnungu, Atata wa Nang'olo wetu Yesu Kilisto, kila patunnyuwilanga mwenu,

4 kwa kuva, tùnipilikana namuna chimunkulupila Yesu Kilisto na namuna chimuvatamwa vanu va Nnungu.

5 Mwanda ntandi pamunahubiliwije ujumbe aula wa uhiu uyamba Malove Lambone, mwenu mwanipilikana kuyamba lilolelo liyamba àlalá lamuvikiwije kulihunde. Lilolelo anelyo njo nsingi wa ing'ulupa yenu na itamwi yenu.

6 Malove alano Lambone làvenkuhalija kuhumya vihepo na kuyanjala pachilambo
chammalele malinga chiitendeke kwenu mwenu kutandikila liduva alila limupilikene
na kuumala mwalehu uhiu uyamba inema ya Nnungu.
7 Mùnilihunda uhiu anewo uyamba inema ya Nnungu kuhaloka kwa Epafila, ntumishi
nnyetu. Nang'e nni ntumishi akulupîka wanga Kilisto, akôla madengo kwajili yenu,
8 na njo atuhaulidîle kuyamba itamwi yenu imujaliwije na Umumu Wanaswe.
9 Bahi ing'anya ya anelyo, hwetu nanga patuhopela kunnyuwilanga mwenu, ku-
tandikila liduva alila litupilikene habali dyenu. Tùnnyuwa Nnungu annyululihe kumala
mwalehu àlalá lalalembela, na kumwombajanga lúnda na ding'ano dya chinnungu.
10 Tùnnyuwilanga anelo uchinga mupate kuikalanga kwa namuna intumbyânga
Nang'olo, na kunkatapalila kwa mambo lammalele. Na kwa kuikala uchocho,
muchimupe kila namuna ya vihepo vyambone na kuhalija kummala mwalehu
Nnungu,
11 na Nnungu achiantayange dimongo dya kila namuna kwa uweso wake nkulu,
uchinga mupate kuva na ilindilidi na ipililidi. Na kwa kuhangalala,
12 muchimunshukulu Nnungu Atata, annyululihîje mwenu kuva mmanu mulem-
belêwa kupwechela sehemu yenu ya mapala lavaungulidile vanu vake vaikalânga
munng'anje wa Nnungu.
13 Kwa kuva, nang'e ànitupoha kuhaloka muutawala wa lupi nkutuingija mu Ufalume
wanga Mwanawe wantamwije.
14 Na kwa kupitila kwa Mwanawe, hwetu tùnikombolewa kwa kusamehewa masambi
letu.

Kilisto nni nkulu wa viumbe vyammalele

15 Kilisto nni nfano uhiu wa Nnungu aká onekana,
nanang'e ánipwawa kabla viumbe vyammalele vikànambipwawa na nni nkulu wa viumbe
vyammalele.*
16 Kwa kupitila nang'e, viumbe vyammalele víniumbwa,
viumbe vya nchilambo achino na nchilambo chiká onekana,
viumbe vyonekâna na vikáonekana,
ikàva nni vafalume au vakulu au vatawâla au vavêle na mamulaka va nchilambo
chiká onekana.
Na Nnungu àniviumba viumbe vyammalele kwa kupitila nang'e na kwajili yake.
17 Nang'e ánipwawa kabla viumbe vyammalele vikànambipwawa,
na kwa kupitila nang'e, viumbe vyammalele vìhweneha chihi kupwawa.
18 Nang'e njo muti wa mmili wake, yani vanu vankulupîla Yesu.
Na nni chitandikilo cha umi wa mmili anewo,
kwa kuva, nang'e njo ntandi kufufuka kuhaloka kwa vanu vahwîle,
uchinga ààve nkulu wa viumbe vyammalele.
19 Kwa kuva, Nnungu mwene íninkatapalila ukamilifu wake wammalele wa chinnungu
ùùve nkati mwa Kilisto,
20 na kuvipatanisa viumbe vyammalele na mwene kwa kupitila Kilisto.
Kwa kuva, kupitila myadi yanga Kilisto imwadilîke munsalaba,
Nnungu nkutenda pààve na amani, muviumbe vyammalele na mwene,
viumbe vya nchilambo achino na vya nchilambo chiká onekana.

21 Anepo patandi mwenu mwanihapukana na Nnungu, na múvele amongo vake
ing'anya ya mawaso lenu na matendo lenu lahakalenge.

* **1:15** Nchigiliki ìlembwijé “chihungumikova” kwa kuva mwana ntandi kuvalekwa ààva nnongoledi na nkulu va vana vammalele.

22 Henga vino, Nnungu ànimpatanisanga na mwene kwa mmili wanga Yesu, kwa indila
ya kuhwa kwake, uchinga Nnungu amwonange kuva mmanu mmanaswe, mmanu
mukávele na chilema wala lawama yoheyo pameho pake.
23 Henga mwenu mùlembelewa muhwenehe kuikalanga muing'ulupa, munatikinywe
na kulileka alila lilolelo limupete mahiku lamupilikene Malove Lambone. Nangu Paolo
ànivikwa kuva ntumishi wa kuhubili Malove Lambone, àlalá layanjajîjwe kwa vanu
vammalele va pachilambo.

Madengo langa Paolo nnikuwa lya vanu vankulupîla Yesu

24 Hambi nangu nahangalalila ibaniki yangu kwajili yenu mwenu. Kwa kuva,
kubanika kwangu chimmili kùhweneha itimilisi ya ibaniki ya Kilisto ilembelêwa kwajili
ya mmili wake, yani vanu vammalele vankulupîla Yesu.
25 Nangu ngùjukile kuva nintumishi wa vanu vankulupîla Yesu kupapatana na
madengo lángupèlè Nnungu kwajili yenu. Na madengo lene nni kuyanjaja Lilove lya
Nnungu saana.
26 Lilove anelyo nni àlalá makudungilo lanapihike kutandikila anepo kala, kwa
vívelèkwà vyammalele, henga vino ànilahunukula kwa vanu vake.
27 Kwa kuva, Nnungu álembedile vanu vake vamale kuva, ukulu nkulu wanga Kilisto
nni chalumo na mwenu mmanu mukávele Mmayahudi. Na makudungilo anelo lávele
kuva, Kilisto aikale nkati mwenu, na anelyo lìmaiha kuva mwenu muchimukumile
ukulu wa Nnungu.
28 Bahi hwetu tùnnyanjaja Kilisto kwa vanu vammalele. Tùnan'duma na kunnyunda kila
munu kwa lúnda lwammalele, uchinga tuvayangate vanu vammalele vàhwikile kuva
vakamilifu kwa kulundanywa kwavo na Kilisto.
29 Bahi ing'anya ya anelyo, nalikambyakambya akuno ungutumbama kwa dimongo
adila ding'ulu dya Kilisto dikôla madengo nkati mwangu.

2

1 Ngùlembela mumale namuna chingutumbama kukola madengo kwajili yenu, na
kwajili ya vanu vankulupîla Yesu va imanga ya ku Laodikiya na kwajili ya vammalele
vakánapata kungwona kwa meho.
2 Ngùtenda uchocho uchinga vakamywe mitima na kulundanywa muitamwi. Henga
namene vapate kuva na uhakika mwalehu uhalokâna na elimu ya chinnungu. Anepo
nni pavambemala mwalehu makudungilo la Nnungu lanapihike, yani kummala Kilisto
mwene.
3 Kwa kuva, nkati mwake dìpihijwe hasina dyammalele dya lúnda na elimu ya chin-
nungu.
4 Nìnnyaulilanga mwenu malove alano uchinga munu woheyo anannambilange kwa
malove la kuutila.
5 Ikànava nangu ngùvele kulehu na mwenu, henga isungu yangu ìvele pamo na
mwenu, na nangu nahangalala kupilikana namuna chimuikalanga saana na kuhwinga
muing'ulupa yenu kwanga Kilisto.

Ikalanga kwa kumpapata Kilisto mwene akee mahundo la vanu

6 Kwa kuva mùnimpwechela Yesu Kilisto kuva Nang'olo wenu, bahi ikalanga kwa
kumpapata nang'e.
7 Mumelelee dinyiya nkati mwake, mulidenge nkati mwake na kuhwinga mu-
ing'ulupa, malinga chimuhundwije, na mùùve mmanu muumbêlwe na shukulani.
8 Lyongolelange, munu anannyocheje kwa lúnda lwa mahundo la vanu, lwa kulam-
bila lulisingîla mihambo ya vanu na dimongo dikáonekana dya nchilambo achino, henga
lukálisingila Kilisto mwene.
9 Kwa kuva, mummili wanga Kilisto mùvele ukamilifu wammalele wa Nnungu.

10 Na kwa kulundanywa na Kilisto, mwenu mùnikamilika. Nang'e njo avatawâla
vatawâla vammalele na vavêle na mamulaka vammalele.
11 Na kwa kupitila kulundanywa nawe, mwenu múniyalulwa, akee kwa makono la
vanu, henga mùyalwilwe na mwene Kilisto, yani kuiusa asili yenu itawalîwa na sambi.
12 Kwa kuva, músikwije pamo na Kilisto kwa indila ya ubatiso wenu, na múnifufulwa
pamo nanang'e ing'anya ya kukulupila dimongo dya Nnungu anfufwîle kuhaloka kwa
vanu vahwîle.
13 Anepo patandi mwenu mwávele muchi múnihwa ing'anya ya masambi lenu na
kutouswa asili yenu itawalîwa na sambi. Henga vino, Nnungu ànfufwile mwenu pamo
na Kilisto, akuno watusamehe masambi letu lammalele,
14 na kupukutanga baluwa ya madeni letu na masitaka lachitusitaki. Ánilapukutanga
mwalehu kwa kulakomelela munsalaba wa Kilisto,
15 akuno wavapakanyola dimongo vatawâla na vavêle na mamulaka va nchilambo
chikáonekana, wavataya dihoni palangele kwa kuvalema kwa indila ya nsalaba.
16 Bahi munu woheyo anánnyukumu mwenu kuyamba vyakulya au vikumbilo,
au kuyamba sikukulu fulani, ikàva sikukulu ya mwedi wahambi au ya Liduva lya
Kuyewelela.
17 Mambo anelo lammalele làvele muchi chimbwehedi cha mambo àlalá lachiida,
henga uhiu wa lammalele nni Kilisto mwene.
18 Munákubali kuhukumiwa kuva mukáfala na munu chihi alilangûja kwa pawelu
kuva nang'e nni munu wa kulisulupuha kwa kuubaniha mmili, na munu avabûdu
malaika. Munu wa namuna aneyo àlona maono lake kuva la mana, na kulitapa chihi
bule kuyamba ding'ano dyake dya chimunu.
19 Munu aneyo nanga pakamulana na Kilisto ajukîle kuva muti wa mmili, yani vanu
vankulupîla nang'e. Kwa kuva, kwa kulundanywa na Kilisto, mmili wammalele ùnaliswa
saana na kulundanywa pamo kwa vihundo vyake na minanga yake, uchinga upate
kukulumuka kupapatana na namuna Nnungu chauhululiha kukulumuka.
20 Mwenu múnihwa pamo na Kilisto na kukombolewa kuhaloka n'dimongo
dikáonekana dya nchilambo achino. Mwadachi mùikalanga kavila muchi vanu va
chilambo achino kwa kunamatijwa kukamula amuli malinga adino,
21 “Munakamule achino!” “Munayeje anecho!” “Munaguse achino!”?
22 Amuli anedyo dyammalele dìyamba vitukutuku vyondongêka, upala pavitumiwa.
Na anedyo dyammalele nni malaijo chihi na mahundo la vanu.
23 Na amuli anedyo dyònekana kuva muchi dìvele na lúnda kupapatana na namuna
ya ibada ivalitungidile vene na namuna yavo ya kulisulupuha kwa kuubaniha mmili.
Henga amuli anedyo nanga padifala kudidivila tama dya mmili.

3

Umi wa kala na umi wahambi

1 Bahi kwa kuva mùnifufulwa pamo na Kilisto, bahi tahanga mambo lavêle muha,
pachinu páikâla Kilisto, m'bali wa kunkono wa Nnungu, mumamulaka lake Nnungu.
2 Disungu dyenu dìive mmambo lavêle muha, na wala akee mmambo la pachilambo.
3 Kwa kuva, mwenu mwanihwa, na umi wenu uhiu ùnikondwa pamo na Kilisto nkati
mwanga Nnungu.
4 Kilisto nni umi wenu uhiu, na pámbehunukulîwa kavila, bahi na mwenu
muchimuhunukuliwe pamo na nang'e muukulu wake.
5 Bahi layahilangile kulehu mambo lammalele la pachilambo lavêle nkati mwenu,
yani umalaya na uhakwa na lukou na ditama na mawaso lahakalenge. Na mu-
nang'unukile, kwa kuva kung'unukila kulinganana na kudyabudu disanamu.
6 Bahi ing'anya ya makosa anelo, asila ya Nnungu ìvenkwida kwa vanu anevo.

7 Anepo patandi na mwenu uchocho múikalanga kwa namuna uyoyo pamu-
chitawaliwa na mambo anelo la masambi.
8 Henga vino yahilangila kulehu mambo alano lammalele, kutunduwila na kusunala
na lahakalenge na kulambililana na kutangola malove lahakalenge.
9 Munalambilane mmene kwa mmene, kwa kuva mùniukudumbula mwalehu unu
wenu wa kala pamo na matendo lake,
10 na kuuwala aula unu wa hambi uhwenêha kutendwa kuva wahambi kila uhiku
kupapatana na nfano wa Nnungu, Nkúumba wake, uchinga mupate kummala mwalehu.
11 Bahi anepo nanga cha Nnyahudi wala munu akávele Nnyahudi, nanga cha munu
ayalwîke wala munu akáyalwike, nanga cha munu akávele N'giliki wala mwenedi wa ku
Sikita,* nanga cha ntumwa wala munu akávele ntumwa. Henga Kilisto njo kila chinu na
àikala nkati mwetu hwetu tuvammalele.
12 Mwenu nni mmanu mma Nnungu, nang'e ànintamwanga na kuntandolanga kwajili
yake mwene. Bahi mùùve na ntima wa chididi na uwambone na kulisulupuha na upole
na kupililila.
13 Mupililane na kusameheana mmene kwa mmene muuhiku wohewo munu pávà na
lilove lya kunsitaki munu yunji. Sameheana, malinga Nang'olo chansamehite mwenu.
14 Pamo na anelo lammalele, ikamulihange itamwi, kwa kuva itamwi njo ikamilîsa
anelo lammalele.
15 Amani ya Kilisto itawale mmitima yenu, kwa kuva mwenu mùnichemwa kuva mmili
umo uchinga muikalange kwa amani. Na mùùve mmanu mma kushukulu.
16 Bahi mitima yenu ìumbajwe namene ujumbe umwâmba Kilisto, kwa kuhundana
na kudumana na kwa kumwimbila Nnungu malove la Zabuli na dihimu dya kun-
nombolela Nnungu na dihimu dinji dya chinnungu, akuno umuimba na kunshukulu
Nnungu mmitima yenu.
17 Kila chinu chimutenda au kutangola, chitendange akuno umumala kuva
mùchitenda kwa niaba ya Nang'olo Yesu, na munshukulu Nnungu Atata kupitila nang'e.†

Malaijo la n'ding'ande dya vakúkulupila

18 Mwenu mmakongwe, vapilikane valume venu malinga chitulembelewa kutenda
tuvanu tùvá Nang'olo.
19 Na mwenu mmalume, vatamwange ajavenu, na wala munavavenge.
20 Mwenu mmavana, vapilikane vammalêke kwa mambo lammalele, kwa kuva
kutenda uchocho kunankatapalila namene Nang'olo.
21 Na mwenu anga atata, munavasunaje vavana venu, uyopa vànakata tama.
22 Mwenu mmatumwa, vapilikane vanang'olo venu va apano pachilambo kwa
mambo lammalele. Tendanga uchocho kwa ntima helele ing'anya ya kunnyopa
Nnungu, na akee kwa kulipakaha kwa vanang'o apala pavamwonanga.
23 Na kila chinu chimutenda, muchitende kwa ntima wenu wammalele, malinga
mùntumikila Nang'olo Yesu na akee munu.
24 Mukumbukile kuva, Nang'olo achiamwing'ange mwenu mapala àlalá lavavikidile
vanu vake. Kwa kuva, Kilisto nni Nang'olo wauhiu umuntumikila.
25 Henga ayula atênda lahakalenge, àmbelipwa kupapatana na lahakalenge latendile,
kwa kuva Nnungu nanga palola kumeho kwanga munu.

4

1 Mwenu anang'olo, vatendele vatumwa venu la haki na àlalá lalembelêwa vatendewe,
akuno umumala kuva na mwenu uchocho mùvele na Nang'olo wenu kulihunde.

---

* **3:11** Vanu va ku Sikita váháúlíká kuva nni vapagani, vanu váikâla uwamba. † **3:17** Apano Paolo àlembile "tendanga lammalele mulina lya Nang'olo Yesu." Mmahiku anelo kuhaula kuva, munu àtenda chinu mulina lya nang'olo fulani, yavele na mana kuva àchitenda kwa niaba yake. Maeleso layâmba mulina, lola Yohana 1:12.

Malaijo lanji

2 Lihumyange mwalehu kunnyuwanga Nnungu. Muhwenehe kuva meho kwa kunnyuwa Nnungu akuno umunshukulu.
3 Na mutuyuwile na hwetu uchinga Nnungu atwing'e wasa wa kuhubili Lilove lyake liyâmba makudungilo lake lanapihike kumwamba Kilisto. Na nangu vino ǹnifungwa kwajili ya kulatendanya anelo.
4 Bahi nguyuwile uchinga ngupate kulapisulanga Malove Lambone, malinga chingulembelewa kutenda.
5 Mùùve na lúnda pamuikalanga na vanu vakákulupila, akuno umuutumila saana uhiku umuvenawo.
6 Malove lenu làlembelewa lààve lambone na la kuvautila vanu maduva lammalele, uchinga mumale namuna ya kunnyang'ula saana kila munu.

Disalamu dya ntululilo

7 Tikiko achiannyaulilange habali dyangu dyammalele. Nang'e nni nkúkulupila nnyetu akulupîka namene na nni ntumishi nnyangu mmadengo la Nang'olo.
8 Bahi ing'anya ya anelyo, nangu nìntuma kwenu mwenu uchinga mupate kumala habali dyetu na ankamyange mitima yenu.
9 Nìntuma pamo na Onesimo, nkúkulupila nnyetu utuntamwa namene. Nang'e nni munu akulupîka namene na nni yumo wa vanu va kwenu. Bahi vanu anevo vavili vachivannyaulilange mambo lammalele latendêka akuno.
10 Alistaliko nfungwa nnyangu ànansalimilanga. Uchocho na Mako nnyuvani mwave Banaba na nang'e ànansalimilanga. Mwenu mùnipata tayali malaijo lamwâmba Mako, bahi akàida kwenu mwenu mpwechelange saana.
11 Na Yesu uvanchema Yusto, nanang'e ànansalimilanga. Avano weka njo Vayahudi vakulupidîle vatumîka pamo na nangu kwajili ya madengo layâmba Ufalume wa Nnungu, na vàningutuja namene ntima.
12 Epafila yumo wa vanu va nnikuwa lyenu nanang'e ànansalimilanga. Nang'e nni ntumishi wa Yesu Kilisto, na nanga pahopela kumpanyanila mwenu kwa kunnyuwilanga uchinga muimile kwa kuhwinga akuno umutandeka chinnungu na kuva tayali kutenda mwalehu àlalá lalalembela Nnungu.
13 Nangu nahulula kushuhudila kuva, nang'e ànalikambyakambya namene kwajili yenu na kwajili ya vakúkulupila va ku Laodikiya na ku Hielapoli.
14 Luka, n'ganga wetu utuntamwa namene, pamo na Dema, na vanang'o vànansalimila.
15 Vasalimilange vakúkulupila avetu va ku Laodikiya, pamo na nnumbwetu Nimfa chalumo na likuwa lyammalele lya vanu vankulupîla Yesu, likojâna nng'ande mwake.
16 Baluwa aino paimbesomwa kwenu mwenu, tenda kila lihululîka ikasomwe na kulikuwa lya vanu vankulupîla Yesu lya ku Laodikiya. Na mwenu uchocho muisome baluwa iniitumile kulikuwa lya vanu vankulupîla Yesu lya ku Laodikiya.
17 Nnyaulilange Alikipo kuva, atende kila lihululîka atimise madengo àlalá lapewije na Nang'olo.
18 Nangu Paolo ngùlemba disalamu adino kwa nkono wangu nimwene. Na kumbukilanga kuva ngùvele nchihungo. Nangu nìnnyuwilanga inema ihalôka kwanga Nnungu ìive pamo na mwenu.

Baluwa inandi yanga Paolo yavalembidile Vasesalonike

Ulongoledi wa baluwa inandi ya Vasesalonike

Baluwa inandi ya Vasesalonike ílembwije na Ntume Paolo (sula ya 1:1) mmwaka fulani pepi na mwaka wa 51 kutandikila mwaka wavelekwejije Yesu Kilisto. Ìnahululika kuva Paolo áilembile baluwa aino mmahiku alala lanaikele namene aneko ku Kolinso, kwa myedi kumi na nane (Matendo 18:1-18). Likuwa lya vakúkulupila va ku Sesalonike alitandilihije Paolo nawi Sila pavanavele mmwanda wavo wavili wa kunachiyanjaja Malove Lambone lamwâmba Yesu Kilisto (Matendo 17:1-9). Nchitabu cha Matendo ìnilembwa kuva likuwa lya vakúkulupila lya ku Sesalonike lítandilike na Vayahudi kadiki na Vagiliki njo vanavele vohe.

Kwa kuva Paolo nanga panahulwile kuisalila aneko ku Sesalonike kwa maduva lohe bada ya kutandiliha likuwa anelyo lya vakúkulupila, bahi, nkuituma baluwa aino uchinga avakamye mitima na kuvahunda vakúkulupila va aneko. Baluwa aino ìlonjelela mambo lohe, na ìvele na mahundo lohe layâmba namuna ya kuikala maisha la Chikilisto. Uchocho, Paolo àlonjelela kwamba kuuya kwanga Kilisto, kwa kuva, yònekana kuva vakúkulupila va ku Sesalonike vánabanihwa namene na vanu vanji ing'anya ya ing'ulupa yavo (sula ya 1:6, 2:14-16). Paolo átumidile habali aneyo ya kuuya kwa Yesu Kilisto malinga indila ya kuvakamya mitima uchinga vahwinge muing'ulupa, na kuvahimya vaikale kwa kunkatapalila Nnungu (sula ya 5:6-8).

Uinjipihi wa baluwa ya Vasesalonike

1. Sula ya 1, Paolo àtandilika baluwa aino kwa kuvasalimila Vasesalonike na ànshukulu Nnungu kwajili yavo.
2. Sula ya 2-3, Paolo àelesa ing'anya inantendile atime unavalola kavila na namuna chakatapaliwije na habali dyavo dyapewije na Timoseo kuva vavenkuhweneha kuikamuliha ing'ulpa yavo mpaka vino. Uchocho, Paolo àvahaulila Vasesalonike kuva Nnungu akàvachimulila indila ya kwida achiaide unavalola.
3. Sula ya 4:1-5:15, Paolo àelesa namuna chivalembelewa vaikale Vakilisto kupapatana na lilolelo lyao lya kuuya kwa Kilisto.
4. Sula ya 5:16-28, Paolo àmalilila baluwa yake kwa kuvasalimila kavila vakúkulupila, akuno wavaamulisa vaisome baluwa aino muyo mwa vakúkulupila vammalele.

Ntandiliko wa baluwa yanga Paolo

1 Baluwa aino ìhaloka kwang'une Paolo na Sila* na kwa Timoseo. Tùnnembilanga mwenu mmanu mma likuwa lya vanu vankulupîla Yesu mma aneko ku Sesalonike, mmanu mma Atata Nnungu na Nang'olo wetu Yesu Kilisto.

Hwetu tùnnyuwilanga mwenu inema na amani, vììve pamo na mwenu.

Iikadi na ing'ulupa ya Vasesalonike

2 Tùnanshukulu Nnungu maduva lammalele kwajili yenu mwenu mmammalele, akuno utunkumbukilanga kwa kunnyuwilanga bila kuhopela.

3 Patunshukulu Nnungu Atata wetu, hwetu tùnankumbukilanga mwenu pameho pake namuna chimulanguja ing'ulupa yenu kwa kuntumikila Nnungu, na namuna chimutumbama kukola madengo ing'anya ya itamwi yenu na namuna lilolelo lyenu kwanga Yesu Kilisto chilihwingile.

---

* **1:1** Nsitali auno ùlembwijé Silwano, kwamba lina linji lya Sila.

4 Mmakukulupila avangu mutâmwa na Nnungu, hwetu tùnimala kuva Nnungu
ànintandolanga kuva mmanu vake.
5 Kwa kuva, Malove Lambone lamwâmba Yesu nanga palanaidile kwenu mwenu
kwa malove weka. Henga patunaidile unannyubililanga mwenu, túidile na dimongo
dya Nnungu na kwa kuhululihwa na Umumu Wanaswe, akuno utumala kuva achila
chitutangola nni cha uhiu. Mwenu mùnimala namuna chituchiikalanga pamo na
mwenu uchinga mupate faida.
6 Mwenu múpapete nfano wetu na nfano wa Nang'olo. Ikànava múnibanihwa namene,
henga múpwecheledile lilove lyanga Nnungu kwa ihangaladi ihalôka kwa Umumu
Wanaswe.
7 Bahi kwa indila aino, mùlangujije nfano ukatapele kwa vakúkulupila vammalele va
chilambo cha ku Makedoniya na ku Akaya.
8 Kwa kuva, kupapatana na itumbami yenu, kutandikila kwenu mwenu lilove lya
Nang'olo líniyanjajika, na akee chihi nchilambo cha ku Makedoniya na ku Akaya bahi,
henga habali dya ing'ulupa yenu kwa Nnungu díniyanjala kila pachinu, ata hwetu nanga
patunavele na haja ya kutangola lilove lyohelyo kwamba Malove Lambone.
9 Vanu anevo vànahaula namuna chimunatupwecheledile patunahwikile kwenu
mwenu na namuna chimulekile kudyabudu disanamu, nkuntumikila Nnungu avêle na
umi, yani Nnungu wa uhiu.
10 Na vànahaula namuna chimunnindilila Yesu, Mwanawe Nnungu asulupuke
kuhaloka kulihunde. Aneyo Nnungu njo ananfufwile Yesu kuhaloka kwa vanu vahwîle,
na Yesu njo atupôha kuhaloka mugasabu ya Nnungu iîda.

2

Utumishi wanga Paolo aneko ku Sesalonike

1 Mmakukulupila avangu, mwenu mmene mùnimala kuva, mwanda wetu kwenu
mwenu ukánavele wa bule.
2 Malinga chimumaite kuva, kabla tukànambihwika kwenu mwenu, tútandilike kuban-
ihwa na kutangolwa malove lahakalenge muimanga ya ku Filipi. Henga pamo na
mambo anelo, Nnungu átutendile tunnyubilile mwenu Malove lake Lambone bila
kuyopa.
3 Mahundo letu nanga palanavele la kulambila wala nanga palanakudungidile
mambo lahakalenge na wala nanga palachinkumba munu.
4 Henga maduva lammalele tùtangola chihi chalambela Nnungu, kwa kuva nang'e
átuwene kuva tùnafala kwa madengo la kuhubili Malove Lambone. Hwetu tukátaha
kuvakatapalila vanu, henga tùlembela tunkatapalile Nnungu alolêha mmitima yetu.
5 Malinga mwenu chimumaite kuva, wala nanga liduva kananga limo litunatangwele
malove la kulipakaha kwa vanu wala nanga patunalembedile kupata dimali kwa sili,
Nnungu njo shahidi wetu.
6 Wala nanga patunalembedile kupata imbili kuhaloka kwa vanu, wala kwenu
mwenu, wala kwa vanu vanji.
7 Kwa kuva, hwetu nni mitume tùvá Kilisto, bahi tùnahulula chihi kulonga vitukutuku
fulani kwenu mwenu. Henga hwetu túvele tuvapole kwenu mwenu muchi mama
chavakambikambila vana vake.
8 Hwetu twanantamwanga namene mwenu, mpaka twávele tayali akee kunnyubilila
chihi Malove Lambone, henga pamo na kutenda lammalele latuhulwile uchinga tun-
nyangatange mwenu.
9 Mmakukulupila avangu, mwenu mùnakumbukila namuna chituchibanika kwa
kukola madengo lakamajanga. Patuchinnyubilila Malove Lambone la Nnungu, túkola
madengo chilo na muhi uchinga tunanteme munu woheyo wa kwenu.

10 Mwenu mmene nni mmashahidi vetu, na Nnungu uchocho ànashuhudila kuva, patuchiikala kwenu mwenu mmakukulupila, túikala kwa uwanaswe na kutenda lalalembela Nnungu na bila kuva na likosa lyohevyo kwenu mwenu.
11 Mùnimala saana kuva, twantendeledile kila munu muchi atata chavatendela vana vake mwene.
12 Hwetu twaninkamyanga na kuntujanga mitima na kunnyuwanga namene muikalange muchi chalembela Nnungu ankumbulânga mwenu uchinga muinjile mu Ufalume wake na ukulu wake.
13 Kavila, tùlembelewa tùnshukulu Nnungu maduva lammalele kwajili ya chinu achino, pamunapilikene lilove lya Nnungu kuhaloka kwetu hwetu, nanga pamunalipwecheledile muchi lilove lyanga munu, henga múlipwecheledile muchi lilove lya Nnungu, na nni muhiu kuva njo chiivele. Lilove anelyo njo likôla madengo mmitima yenu mwenu mmakukulupila.
14 Mmakukulupila avangu, mambo ulâla lanahumidile nchilambo cha ku Yudeya mmakuwa la vanu va Nnungu vankulupîla Yesu Kilisto, nni ulolo lankojîje na mwenu. Kwa kuva, mwenu múbanihwije na avenu vakávele Vayahudi, malinga Vayudeya chivanabanihwije na Vayahudi avavo.
15 Vanang'o njo vanammwalele Nang'olo Yesu pamo na manabii na kutubaniha na hwetu. Vanang'o nanga pavankatapalila Nnungu, na nni amongo va vanu vammalele!
16 Vànatumbama kutudivila tunavahubilile Malove Lambone vanu vakávele Vayahudi uchinga vanapohwe. Uvila nni chivahwikila ntululilo wa masambi lávatendìlè maduva lammalele. Henga ntululilo wake gasabu yanga Nnungu ìnivamatokela.

Paolo àlembela avone Vasesalonike

17 Mmakukulupila avangu, hwetu túhapulanyijwe na mwenu chimmili kwa chipindi chihi chijoko, henga tukanahapulanyijwe na mwenu chinnungu. Bahi ing'anya ya kuva na hamu namene ya kumwonanga, twanitumbama namene uchinga tumwonange kavila!
18 Hwetu twanikudungila kwida kwenu mwenu, asa nangu Paolo. Myanda yohe nangu nanilinga kupanganika, henga Nanchindenga ánitudivila.
19 Kwa kuva, mwenu weka njo lilolelo lyetu na ihangaladi yetu na litaji lyetu lya ushindi litumbelinowela muyo mwa Nang'olo wetu Yesu, pambeuya.
20 Nni muhiu kuva, ing'anya yenu mwenu, hwetu tùnalyona na kuhangalala.

3

1 Na ntululilo wake, hwetu nanga patunahulwile kupilililа kavila. Bahi nkwona wasa tuisalile weka ku Asene,
2 na kuntuma kwenu mwenu nkúkulupila nnyetu Timoseo, munu antumikîla Nnungu pamo na hwetu kwa kuyanjaja Malove Lambone lamwâmba Kilisto. Túntumile kwenu mwenu uchinga apate kunhwingiha na kunkamyanga mwenu mitima yenu muing'ulupa yenu,
3 uchinga munu woheyo mmwenu anatikinywe ing'anya ya kulaga kwapata. Mwenu mmene mùnimala saana kuva, kulaga malinga aneko kùnilembelewa kutukoje.
4 Kwa kuva, patunavele pamo na mwenu, twaninnyaulila kuva, tuvammalele tumbelagihwa, na njo uchocho chiihumidile malinga chimumaite.
5 Bahi ing'anya ya anelyo, nangu panguwene kuva nikáhulula kuhweneha kulindilila, bahi nkuntuma Timoseo uchinga ngupate kumala habali dya ing'ulupa yenu. Nangu ngúlipwelela chihi kuva, panjika ayula Nanchindenga, nkúkumba ànilinga kummatohanga mwenu, na madengo lammalele latukodile kwenu mwenu làyahike chihi bule.
6 Henga vino Timoseo ànikamola kwetu hwetu kuhaloka kwenu mwenu. Àidile na habali dyambone kuyamba ing'ulupa yenu na itamwi yenu. Ànituhaulila kuva, maduva

lammalele mùnatuhimukila kwa kuhangalala, na kuva mùvele na hamu namene ya kutwona, malinga na hwetu chituvele na hamu ya kumwonanga mwenu.
7 Bahi mmakukulupila avangu, kubanika na kulaga kwammalele kútupàtà, tùnikamywa mitima na mwenu kwa kupilikana habali dya ing'ulupa yenu.
8 Kwa kuva, vino tùnahulula kutula chimbweha kwa kumwona mwenu chimuhweneha kunkulupila Nang'olo.
9 Nangu nikámala namuna ya kunshukulu Nnungu kwajili yenu mwenu ing'anya ya kuhangalala kwammalele kutuvenakwo muyo mwanga Nnungu kwajili yenu.
10 Chilo na muhi tùnatumbama kunnyuwa Nnungu uchinga tupate indila ya kumwonanga mwenu kavila na kunnyenjejija achila chimupungukiwije muing'ulupa yenu.
11 Bahi tùnnyuwa Atata wetu, yani Nnungu mwene, na Nang'olo wetu Yesu, vatuchimulile indila uchinga tupate kwida kwenu mwenu.
12 Na Nang'olo antende mukulumuke na kuyenjejeka muitamwi imuvenayo mmene kwa mmene na kwa vanu vammalele, malinga na hwetu chituntamwanga mwenu.
13 Uchocho, tùnnyuwa Nnungu ahwingihe mitima yenu uchinga mupate kuva mmanaswe na bila likosa muyo mwanga Nnungu Atata wetu, nniduva alila lyambeuya Nang'olo wetu Yesu, pamo na vanu vake vammalele.

4

Kuikala kwa kunkatapalila Nnungu

1 Bahi mmakukulupila avangu, hwetu twaninnyunda namuna chimulembelewa kuikalanga uchinga mupate kunkatapalila Nnungu, malinga chimuikalanga vino. Na vino tùnnyuwanga namene kwa mamulaka langa Nang'olo Yesu, muhalije namene kunkatapalila Nnungu.
2 Kwa kuva, mùnimala nni malaijo ntwani latumwing'enge mwenu kwa mamulaka langa Nang'olo Yesu.
3 Chitukutuku chalembela Nnungu nni kuva, mwenu mùùve mmanaswe. Bahi linyemyange na umalaya.
4 Kila munu mmwenu àlembelewa amale namuna ya kuuhulula mmili wake kwa hali ya uwanaswe na ya eshima,
5 na akee kwa kulilekelela kutawaliwa na tama dya mmili, malinga vanu vakánkameke Nnungu chivatenda.
6 Bahi kuyamba malove anelo, munu woheyo mmwenu àlembelewa anankosele nkúkulupila nnyake wala kunkumba. Hwetu twaninnyaulilanga kwamba mambo anelo na kun'dumanga kuva, Nang'olo àmbevahukumu asabu vanu vatendânga mambo malinga anelo.
7 Kwa kuva, Nnungu nanga patuchemile uchinga tuikalange kwa uhakwa, ila tuikalange kwa uwanaswe.
8 Bahi munu woheyo alahîta mahundo anelo, akánnyita munu, ila ànnyita Nnungu amwing'ânga mwenu Umumu wake Wanaswe.
9 Na kuyamba kuvatamwa vakúkulupila avenu, akee lasima kunnembilanga lilove lyohelyo, kwa kuva mwene Nnungu àninnyundanga mwenu kutamwana.
10 Nni muhiu kuva, mwenu mùnavatamwa namene vakúkulupila avenu vammalele va chilambo cha ku Makedoniya. Henga hambi tùnnyuwanga mwenu mmakukulupila avetu, muhalije namene kuvatamwa.
11 Tumbama namene kuikalanga kwa amani. Kila munu alole mambo lake mwene na kukola madengo kwa makono lake mwene malinga chitunnaijenge.
12 Kwa kutenda uchocho, muchimulombolewe na vanu vakánkulupila Yesu, na wala nanga pamumbelambela kuyangatwa na vanu vanji kwa àlalá lamumbesikikila.

Kuuya kwanga Nang'olo Yesu

13 Mmakukulupila avetu, hwetu tukátamwa munamale habali dya avala vahidîle, uchinga munave na lihindambi muchi vanu vanji vakávele na lilolelo.
14 Kwa kuva, hwetu tùnakulupila kuva, Yesu ánihila na kufufuka, uchocho tùnakulupila kuva, Yesu pambeuya, Nnungu àmbevafufula vanu avala vanahidile akuno uvankulupila Yesu na kuvatenda vaide kwake chalumo na Yesu.
15 Kwa kuva, kupapatana na mahundo la Nang'olo, tùnnyaulilanga uvila, uhiku wambeuya Nang'olo, hwetu tumbekôjwa tuvèlè tuvumi, tukambevalongolelela avala vahwîle.
16 Kwa kuva, amuli ya Nnungu paimbehuma, na lidi lya malaika nkulu palimbepilikanika, na lipenga lya Nnungu palimbeuma, Nang'olo mwene àmbesulupuka kuhaloka kulihunde. Koka avala vahidîle akuno uvankulupila Kilisto, vafufuliwe hoti.
17 Anepo hwetu tuisalidîle, tumbekôjwa tuvèlè tuvumi uhiku anewo, tùmbetwaliwa pamo na vanang'o mmahunde, uchinga tukanchingamile Nang'olo kumahunde. Bahi tùmbeikala pamo na Nang'olo maduva lammalele.
18 Bahi mwenu kamyana mitima kwa malove alano.

5

1 Mmakukulupila avangu, akee lasima nangu ninnembilangile mwenu kuyamba habali ya lisaa na uhiku umbehumîla mambo anelo.
2 Kwa kuva, mwenu mmene mùnimala kuva, liduva lyambeuya Nang'olo lìmbekamola nniduva limukalolela, malinga nkwiva chaida nachilo.
3 Vanu pavambekuva uvahaula kuva, "Pàvele na amani na usalama," anewo nni uhiku uvambekumbwa na iyondongeki kwa gafula malinga uchungu chunkoja mmahe avêle na chitumbo, na wala nanga pavambehulula kupalanyoka.
4 Henga mwenu mmakukulupila avetu, mwenu nanga pamuvele nnupi, bahi ing'anya ya anelyo, liduva anelyo nanga palimbenkojanga kwa gafula muchi nkwiva.
5 Kwa kuva, mwenu mmammalele nni mmanu muikâla munng'anje, yani ni mmanu mma muhi. Hwetu tukee tuvanu tùvá chilo wala tùvá nnupi.
6 Bahi tunalale luwono muchi vanu vanji, henga tùùve meho na tulikamulange.
7 Kwa kuva, avala valâla luwono vàlalá chilo, na avala vakalêwa vàkalewa chilo.
8 Henga hwetu nni tuvanu tùvá muhi, tùlembelewa tùùve tuvanu tùvá kulikamulanga. Na tùlembelewa tuwale ing'ulupa na itamwi, muchi likakamba lya kulichingila mmihuva, na lilolelo lyetu lya upohi lìive muchi kofiya ya kutuchunga.
9 Kwa kuva, Nnungu nanga panatuchemile uchinga tupate gasabu yake, ila tupate kupohwa kwa indila ya Nang'olo wetu Yesu Kilisto.
10 Nang'e ánihila kwajili yetu hwetu, uchinga pambeuya tupate kuikala pamo na nang'e ikàva tùmbekuva tuvèlè tuvumi au tuhwìlè.
11 Bahi kamyana mitima na kudengana muing'ulupa, malinga chimutenda vino.

Malaijo na disalamu dya ntululilo

12 Hambi mmakukulupila avetu, tùnnyuwanga muvaeshimu avala vatumbâma kukola madengo la Nang'olo mmwenu, avala vannodyânga na kunnyundanga namuna ya kuikala Chikilisto.
13 Veng'e eshima ing'ulungwa na kuvatamwa, ing'anya ya madengo lavo lavakola. Na muikalange kwa amani mmene kwa mmene.
14 Mmakukulupila avetu, hwetu tùnannyuwanga namene muvadumange valêmwa na kuvakamya avala vadidimênge mitima na kuvayangata avala vadabadânga muing'ulupa, na mùùve mmanu mma kuvapililila vanu vammalele.

15 Kaleha, munu woheyo anampindikule nnyake lahakalenge kwa lahakalenge, ila maduva lammalele tahanga kutendelanila lambone mmene kwa mmene na kwa vanu vammalele.
16 Hangalala maduva lammalele,
17 na yuwanga bila kuhopela.
18 Munshukulu Nnungu kwa kila namuna. Kwa kuva, anelo nni mambo lalalembela Nnungu mulatende ing'anya ya kulundanywa kwenu na Yesu Kilisto.
19 Munaladivile madengo la Umumu Wanaswe.
20 Na wala munausalau unabii.
21 Henga mulolehe saana kila chinu na kuchikamula achila chambone.
22 Linyemyange na ubaya wa kila namuna.
23 Mwene Nnungu wa amani, anhahulange mwalehu na kudichunga disungu dyenu na mitima yenu na miili yenu uchinga vinakojwe na likosa muuhiku aula wambeuya Nang'olo wetu Yesu Kilisto.
24 Nnungu anchemânga mwenu achialatende anelo, kwa kuva nang'e nni wa kukulupika.
25 Mmakukulupila avetu, tuyuwilange na hwetu.
26 Vasalimilange vakúkulupila vammalele kwa itamwi ya Chikilisto.
27 Nangu nìmwamulisa mwenu muyo mwanga Nang'olo, muisome baluwa aino kwa vakúkulupila vammalele.
28 Hwetu tùnnyuwilanga inema ya Nang'olo wetu Yesu Kilisto ììve pamo na mwenu.

Baluwa yavili yanga Paolo yavalembidile Vasesalonike

Ulongoledi wa baluwa yavili ya Vasesalonike

Baluwa yavili ya Vasesalonike ílembwije na Ntume Paolo (sula ya 1:1). Baluwa aino ílembwije bada ya kupita maduva kadiki kutandikila pailembile aila inandi, mmwaka fulani pepi na mwaka wa 51 kutandikila mwaka wavelekwejije Yesu Kilisto. Paolo pailembile baluwa aino yavili ya Vasesalonike bado ávele chihi nkuikala muimanga ya ku Kolinso. Likuwa lya vakúkulupila va ku Sesalonike alitandilihije Paolo nawi Sila pavanavele mmwanda wavo wavili wa kunachiyanjaja Malove Lambone lamwâmba Yesu Kilisto (Matendo 17:1-9). Nchitabu cha Matendo ìnilembwa kuva likuwa lya vakúkulupila lya ku Sesalonike lítandilike na Vayahudi kadiki, na Vagiliki njo vanavele vohe.

Yònekana kuva vakúkulupila va ku Sesalonike vánabanihwa namene na vanu vanji ing'anya ya ing'ulupa yavo. Njo mana Paolo àlonjelela namene swala lya kuuya kwanga Yesu m'baluwa aino uchinga avakamye mitima Vasesalonike kuva, avala vavabaniha vachivapate asabu yavo, malinga chahaula nchitabu achino kuva, “Nnungu àvele na haki ya kuvapindikulila ibaniki vanu avala vam'banîha mwenu” (sula ya 1:6-7). Uchocho, yònekana kuva vanu vanji váhunda mahundo la kulambila kwamba kuuya kwanga Yesu (sula ya 2:1-2). Malinga nusu ya baluwa aino ìlonjelela namene habali dya kuuya kwanga Yesu. Uchocho, Paolo àduma kwamba ulemwa. Kila munu lasima akole madengo uchinga apate chakulya (sula ya 3:6-10).

Uinjipihi wa baluwa yavili ya Vasesalonike

1. Sula ya 1:1-2, Paolo àtandilika kuilemba baluwa yake kwa kulitambuliha nang'e mwene na vavake.
2. Sula ya 1:3-12, Paolo ànshukulu Nnungu kwajili ya vakúkulupila va ku Sesalonike na kuvayuwila.
3. Sula ya 2:1-12, Paolo àlonjelela habali ya kuuya kwanga Yesu.
4. Sula ya 2:13-3:5, Paolo àvahimya Vasesalonike vahwenehe kuhwinga muing'ulupa.
5. Sula ya 3:6-15, Paolo àvaduma vanu valeke ulemwa na kuvahimya vakole madengo.
6. Sula ya 3:16-18, Paolo àmalilila baluwa yake kwa kuvasalimila kavila Vasesalonike.

Ntandiliko wa baluwa yanga Paolo

1 Baluwa aino ìhaloka kwang'une Paolo na Sila* na kwa Timoseo. Tùnnembilanga mwenu mmanu mma likuwa lya vanu vankulupîla Yesu mma aneko ku Sesalonike, mmanu mma Nnungu Atata wetu na Nang'olo Yesu Kilisto.

2 Tùnnyuwilanga mwenu inema na amani ihalôka kwanga Nnungu Atata na kwanga Nang'olo wetu Yesu Kilisto vìive pamo na mwenu.

Kushukulu na kuyuwa kwanga Paolo

3 Mmakukulupila avangu, hwetu tùlembelewa tunshukulu Nnungu maduva lammalele kwajili yenu. Tùlembelewa tutende uchocho kwa kuva, ing'ulupa yenu na itamwani yenu ìvenkuyenjejeka namene.

4 Kupapatana na anelo, hwetu tùnalyona kwa kunnombolelanga mwenu mmakuwa la vanu va Nnungu vankulupîla Yesu ing'anya ya ipililidi yenu na ing'ulupa imuvenayo pamubanihwa na kulagihwa.

---

* **1:1** Nsitali auno ùlembwije Silwano, kwamba lina linji lyanga Sila.

5 Kubanihwa kwenu na kupilililа kwenu kùmaiha kuva, hukumu yanga Nnungu
nni ya haki, na kùntendanga mwenu mufale kupwawa mu Ufalume wake, Ufalume
umubanihwa kwajili yake.
6 Kwa kuva, Nnungu àvele na haki ya kuvapindikulila ibaniki vanu avala vam'banîha
mwenu,
7 na kunnyeweleja mwenu pamo na hwetu muuhiku aula wambehunukuliwa
Nang'olo Yesu kuhaloka kulihunde pamo na malaika vake vavêle na dimongo.
8 Nang'e àmbevaasibu kwa moto vanu avala vahîta kummala Nnungu na avala vatahûka
Malove Lambone lamwâmba Nang'olo wetu Yesu.
9 Na Nnungu àmbevaasibu kwa kuvaondonganga mwalehu vyaka na vyaka na
àmbevahapulanya na Nang'olo Yesu na ukulu wa dimongo dyake.
10 Àmbetenda uchocho nniduva alila lyambeida Nang'olo unatumbyangwa na kukan-
ganwa na vanu vake vammalele vankulupîla. Na mwenu uchocho mùmbekuva pamo na
anevo vanu kwa kuva mùnikulupila ushahidi wetu umwâmba Yesu.
11 Bahi ing'anya ya anelyo, hwetu tùnannyuwilanga maduva lammalele uchinga
Nnungu wetu annyululihe mwenu kuikala kwa namuna ya iikadi yanchemeledile.
Hwetu tùnnyuwa Nnungu uchinga kwa dimongo dyake atimise makudungilo lenu
lammalele lambone na kumalila madengo lenu lahalokâna na ing'ulupa.
12 Tùyuwa uchocho uchinga lina lyanga Nang'olo wetu Yesu lipate kutumbyangwa kwa
namuna ya iikadi imuikala, na mwenu muchimupate kutumbyangwa kupitila nang'e
kwa inema ya Nnungu wetu na Nang'olo wetu Yesu Kilisto.

2

1 Hambi tùnnembilanga mwenu kwamba mambo layâmba kuuya kwa Nang'olo wetu
Yesu Kilisto na namuna hwetu chitumbekojanihwa muyo mwake. Mmakukulupila
avetu, hwetu tùnannyuwanga namene,
2 munapiyanywe kutikinywa mmitima yenu na wala munayope kuva, liduva lya
kuuya kwake Nang'olo lìnikamola. Munalakulupile mambo anelo ikànava mùnilapilikana
kwa indila ya unabii au mahubili au baluwa ihaulîka kuva ìhaleke kwetuhwe.
3 Munákubali kulambilwa na munu woheyo kwa namuna yoheyo. Kwa kuva, Liduva
anelyo likambekamola mpaka aila itahuki ing'ulu ihumìlè hoti na ayula munu nkútenda
lahakalenge aonekane, yani ayula alôja kukwondongwa.
4 Nang'e àmbetahuka na kulikweja muha mwa kila chinu chichêmwa kuva Nnungu au
chivachiabudu vanu, mpaka únainjila mu Ing'ande ya Nnungu na kuikala anemwo na
kulichema mwene kuva Nnungu.
5 Dachi, mukákumbukila kuva naninnyaulilanga mambo anelo pannavele pamo na
mwenu?
6 Henga mwenu mùnimala chinu chidivîla mambo anelo lanahumìile. Bahi aneyo
nkútenda lahakalenge àmbehumila muuhiku wake ukudungiwîje.
7 Kwa kuva, dimongo dya ayula nkútenda lahakalenge dìmbehweneha chihi kuva dya
sili mpaka apala pambeuswa ayula an'divîla.
8 Anepo nni pambehumila ayula nkútenda lahakalenge, henga Nang'olo Yesu pam-
behumila àmbemmwalala kwa dimumu dya nkanya mwake na kumwondonganga
mwalehu kwa ihumidi ya kwida kwake.
9 Aneyo nkútenda lahakalenge pambehumila, àmbetenda madengo langa Nanchin-
denga kwa kutenda kila namuna ya masaibu la kulambila na vimaiho vya kulambila
na lakukanganya la kulambila.
10 Àmbetumila ilambidi ya kila namuna kuvahocheja avala vambeondôngwa ing'anya
nanga pavanautamwije aula uhiu uhulûla kuvapoha.

11 Bahi ing'anya ya anelyo, Nnungu àvatendile vatawaliwe na dimongo dya kuhocheja
uchinga vapate kukulupila mambo anelo la kulambila.
12 Na ntululilo wavo, anevo vammalele nni kuhukumiwa asabu, ing'anya nanga
pavanaukulupidile uhiu, ila vákatapaliwa chihi na mambo mabaya.

Kuhwinga muing'ulupa

13 Henga hwetu tùlembelewa tunshukulu Nnungu maduva lammalele kwajili yenu
mwenu mmakukulupila avetu mutâmwa na Nang'olo. Kwa kuva, Nnungu àntondwele
mwenu kutandikila anepo patandi uchinga mupate kupohwa kwa kuhahulwa na
Umumu Wanaswe na kwa kukulupila malove la uhiu.
14 Nnungu ánchemedile mwenu upohi anewo kwa indila ya Malove Lambone latun-
nyanjajijije uchinga mupate kukumila ukulu wa Nang'olo wetu Yesu Kilisto.
15 Bahi mmakukulupila avetu, imilanga kwa kuhwinga na mulakamule muhundo
letu latunnyundile, ikàva kwa kupitila mahubili au kwa baluwa dyetu.
16 Nang'olo wetu Yesu Kilisto mwene na Nnungu Atata wetu atutamwîje hwetu, na
kwa inema yake nkutujalila kutujwa mitima yetu vyaka na vyaka, na kutwing'a lilolelo
lyambone,
17 ankamyange mitima yenu na kunhwingiha muing'ulupa, uchinga muhulule ku-
tenda na kutangola lambone maduva lammalele.

3

Mutuyuwile

1 Ntululilo, mmakukulupila avetu, tùyuwa mutuyuwile uchinga ujumbe unnyâmba
Nang'olo upiyanye kuyanjala na kutumbyangwa, muchi chiinavele kwenu mwenu.
2 Uchocho, nnyuwange Nnungu uchinga atupohe mmakono mwa vanu vabaya na
vanu vatênda lahakalenge. Kwa kuva, akee vanu vammalele vakubâli kulakulupila
Malove Lambone.
3 Henga Nang'olo ànakulupika, nang'e achiankamyange mitima na kunchunganga na
lahakalenge.
4 Nang'olo àtwing'a lilolelo kwajili yenu kuva, mùnatenda na muchimuhwenehe ku-
tenda àlalá latunnaijanga.
5 Nang'olo ailodye mitima yenu muitamwi ya Nnungu na ipililidi yatwing'a Kilisto.

Kuleka ulemwa

6 Mmakukulupila avetu, hwetu tùnnaija mwenu kwa mamulaka langa Nang'olo Yesu
Kilisto kuva, mulinyemye na vakúkulupila avetu vammalele vavêle na ulemwa na
vakákamula mahundo latumwing'enge mwenu.
7 Mwenu mmene mùnimala saana namuna chimulembelewa kupapata nfano wetu.
Kwa kuva, hwetu patuchiikala kwenu mwenu nanga patunavele tuvalemwa.
8 Hwetu nanga patunalile chakulya cha munu bule, henga badala yake twanitum-
bama kukola madengo la kuhopeja chilo na muhi uchinga tunanteme munu woheyo
mmwenu.
9 Tútendile uchocho, akee ing'anya nanga patunavele na haki ya kupwechelela nsada
wenu, henga túlembedile tùùve nfano wa kuyejwa.
10 Kwa kuva, patunavele kwenu twaninnaijanga kuva, munu woheyo akànatamwe
kukola madengo, bahi analye.
11 Tùtangola uchocho ing'anya tùnipilikana kuva, vanu vanji mmwenu vàvele na
ulemwa, vakátamwa kukola madengo, ila vàliinjija chihi mmambo la vanu vanji.
12 Hwetu tùvalaija vanu anevo na kuvayuwa namene kwa mamulaka langa Nang'olo
Yesu Kilisto kuva, vatungamane na kukola madengo uchinga vapate àlalá lavasikikidile.
13 Henga mwenu mmakukulupila avetu, munahopele kutenda lambone.

14 Na ikàva munu akátamwa kulakamula malaijo latunnaijanga m'baluwa aino, mpihulange munu aneyo na munakumilane nawe uchinga apate dihoni.
15 Henga munammalangile kuva muchi mmongo wenu, ila n'dume muchi nkúkulupila nnyenu.

Disalamu dya ntululilo

16 Nang'olo wa amani mwene amwing'ange amani maduva lammalele na kwa namuna dyammalele. Nang'olo ààve pamo na mwenu mmammalele.
17 Nangu Paolo ngùlemba disalamu adino kwa nkono wangu nimwene. Na ngùtenda uchocho n'dibaluwa dyangu dyammalele kumaiha kuva dìhaloka kwang'une.
18 Tùnnyuwilanga mwenu mmammalele inema ihalôka kwa Yesu Kilisto, ìive pamo na mwenu.

Baluwa inandi yanga Paolo yannembidile Timoseo
Ulongoledi wa baluwa inandi ya Timoseo

Baluwa inandi ya Timoseo ílembwije na Ntume Paolo kunnembila Timoseo nkuhundwa wake. Ìnahululika baluwa aino ílembwije mmwaka fulani, kutandikila mwaka wa 62 mpaka wa 64 kutandikila mwaka wavelekwejije Yesu Kilisto. Paolo álembile baluwa mmaduva la ntululilo wa umi wake. Paolo ávele na uloongo wa pepi na Timoseo, na myanda yohe ànannonjelela wanchema mwanawe (Filimoni 2:22, 1 Timoseo 1:2,18).

Baluwa aino nni imo n'dibaluwa ncheche dyanga Paolo dyalembile kwa nkúkulupila yumo-yumo, na akee kwa likuwa lya vakúkulupila, malinga dibaluwa dyake dinji. Dibaluwa dinji dinatu n'dibaluwa anedyo ncheche nni baluwa yavili ya Timoseo na baluwa ya Tito na baluwa ya Filimoni. Baluwa inandi ya Timoseo ìvele na maeleso lohe layâmba namuna ya kutenda ibada (sula ya 2:1-15), na namuna chivalembelewa vààve vakúlodya va vanu vankulupîla Yesu (sula ya 3:1-13), na maeleso layâmba namuna ya kulatahuka mahundo la kulambila (sula ya 1:3-11, 4:1-15, 6:3-5). Baluwa aino ìlanguja namuna Paolo chachinnyunda Timoseo namuna ya kuva nkúlodya mmakuwa la vanu vankulupîla Yesu. Bahi ìvele na mahundo lohe namene lahulûla kuvayangata vakúlodya va makuwa la vanu vankulupîla Yesu namuna ya kutenda utumishi wavo mmakuwa lavo.

Uinjipihi wa baluwa inandi ya Timoseo

1. Sula ya 1:1-2, Paolo àtandilika baluwa yake kwa kunsalimila Timoseo.
2. Sula ya 1:3-11, Paolo àmwelekesa Timoseo namuna ya kulatahuka mahundo la kulambila.
3. Sula ya 1:12-20, Paolo àelesa namuna chanshukulu Nnungu kwajili ya Yesu Kilisto.
4. Sula ya 2-3, Paolo àmwelekesa Timoseo namuna chiilembelewa ììve paibada na kwamba chivalembelewa vààve vakúlodya va makuwa la vanu vankulupîla Yesu.
5. Sula ya 4-6, Paolo àmalilila baluwa yake kwa kumwing'a Timoseo malaijo fulani la ntululilo.

Ntandiliko wa baluwa yanga Paolo

1 Baluwa aino ìhaloka kwang'une Paolo, nguchemwîje kuva ntume wanga Yesu Kilisto
kwa amuli ya Nnungu Mpohi wetu na ya Yesu Kilisto, lilolelo lyetu.
2 Nìkulembila wako Timoseo mwanangu wa uhiu muing'ulupa. Nìkuyuwila inema na
chididi na amani ihalôka kwanga Atata wetu Nnungu na kwanga Yesu Kilisto Nang'olo
wetu, dìive pamo na wako.

Kulatahuka mahundo la kulambila

3 Bahi nìkuyuwa uikale anepo pa Efeso, malinga chinnakuyuwite panichihwena chil-
ambo cha ku Makedoniya, uchinga uvalimbije vanu vanahwenehe kuhunda mahundo
la kulambila.
4 Vahaulile valekane na anedyo dinano dya kulambila na malonjedi layâmba mi-
dododo ya malina la ding'olo dya anyakala dikee na ntululilo. Kwa kuva, anelo lam-
malele làtandiliha matahukano lakee mana, na wala lakávayangata vanu kulatumikila
makudungilo la Nnungu lamaikâna kwa ing'ulupa.
5 Makudungilo la malaijo anelo nni kuva, papwawe na itamwi ihalokâna na ntima
helele na ntima ukáhukumika, na ing'ulupa ihiu.
6 Henga vanu vanji vànilaleka anelo lammalele nkuipindikukila chihi myaha ikee na
mana.

7 Vànalembela namene kuva vakúhunda va Sheliya ya Musa, henga vene nanga pavala-
maite malove lavatangola ikànava vàlatangola kwa kuhimya.
8 Tùnimala kuva, Sheliya nni yambone namene ikàtumiwa chiilembelewa.
9 Na tùnimala kuva, Sheliya ikávikwije kwajili ya vanu vatênda lalalembela Nnungu,
henga ìnivikwa kwajili ya vanu vatênda lahakalenge na vatahûka, na vanu vakámweshimu
Nnungu na vakútenda masambi, na vanu vakávele vanaswe na vanu vakufûlu, na vanu
vavawalâla atata vao na ayuvao, na akúwalala vammalele.
10 Na ìnivikwa kwajili ya amalaya, na valume valalâna vene kwa vene, na akúchuusa
vatumwa, na akúlambila, na vaapîla kwa kulambila pamo na vammalele vatênda vitendo
vitindâna na mahundo la uhiu.
11 Na mahundo anelo la uhiu làodana na Malove Lambone la ukulu wa Nnungu
atumbyângwa, langukamujijwe nangu uchinga nguvayanjajije vanu.

Paolo ànshukulu Nang'olo Yesu ing'anya ya chididi chake

12 Nangu nanshukulu Nang'olo wetu Yesu Kilisto angupêle dimongo dya kukola
madengo, kwa kuva, ànguwene kuva nakulupika, nkungutandola uchinga nintumikile.
13 Ikànava anepo patandi ngúvele nimunu wa kunkufulu Kilisto na kuvabaniha
vanu vake na kuvatendela jeuli, henga Nnungu ánguvikidile chididi kwa kuva, anelo
lammalele ngúlatendile bila kumala na nikáchinkulupila Kilisto.
14 Henga Nang'olo wetu Yesu Kilisto áningujalila inema yake yohe namene, nkuning'a
ing'ulupa na itamwi kwa kulundanywa kwetu na nang'e.
15 Itangodi aino nni ihiu, tena ìnakatapala kuyambukilwa mwalehu kuva, “Yesu Kilisto
áidile apano pachilambo uchinga avapohe vanu vavêle na masambi.” Na muanevo
vanu, nangu njo nim'baya kupunda vammalele.
16 Bahi ing'anya ya anelyo, Nnungu nkunguvikila chididi uchinga kupitila kwang'une
nim'baya namene kupunda vammalele, Yesu Kilisto apate kulanguja ipililidi yake
ya namene, na nangu ngùùve nfano kwa vanu vammalele vambenkulupîla na kup-
wechelela umi ukee na ntululilo.
17 Bahi eshima na ukulu vìive kwanga Nnungu, Nfalume wanavyaka, Nnungu akávele
na ntululilo, Nnungu akáonekana, Nnungu waweka, vyaka na vyaka! Amina.
18 Timoseo mwanangu, nangu nìkwing'a alano malaijo kupapatana na malove la
unabii lanatongolewije machedo kukwamba wako. Malaijo anelo njo lambekuhululîha
wako kupanyana saana ing'ondo,
19 akuno uichunga saana ing'ulupa yako na kuva na ntima ukáhukumika. Vanu vanji
vànihita mwalehu kuipilikanila hukumu ya mmitima yavo, bahi kwa kutenda uchocho
nkudyondonganga ding'ulupa dyavo.
20 Nnikuwa lya vanu anevo vaondongênge ding'ulupa dyavo nni Imenayo na
Isikanda, vanu anevo nìvakamujije kwanga Nanchindenga uchinga valihunde,
vanankufùlù Nnungu kavila.

2

Malaijo layâmba ibada

1 Bahi kabla ya mambo lammalele, nannyuwanga namene mwenu muvayuwile vanu
vammalele. Nnyuwange Nnungu avayangate na kuvabaliki, na munshukulu Nnungu
kwajili yavo.
2 Vayuwile vafalume na vanu vavêle na mamulaka uchinga tupate kuikalanga kwa
itungamani na amani na kuva tuvanu tuikâla kwa namuna yalembela Nnungu na
kuvatendela vanu vanji lalembelêwa kuvatendela.
3 Nnyambo auno nni wambone na ùnankatapalila Nnungu Mpohi wetu,
4 alambêla vanu vammalele vapohwe na vapate kuumala uhiu.

5 Kwa kuva, pàvele chihi Nnungu yumo, na pàvele chihi munu yumo avapatanîsa vanu
na Nnungu, na munu aneyo nni Yesu Kilisto,
6 analihumije mwene uchinga avapohe vanu vammalele. Na anewo wávele ushahidi
wanauhumije Nnungu kwa vanu va pachilambo muuhiku unakudungiwije.
7 Bahi ing'anya ya anelyo, nangu ǹnitandolwa kuva nkúhubili na ntume wa Malove
Lambone. Nangu nàngola chihi uhiu wala nikálambila. Nnungu àningutuma nangu
unavahunda vanu vakávele Vayahudi kuyamba ing'ulupa na uhiu.
8 Bahi kila pachinu pamukojana kunnyuwa Nnungu, ngùlembela valume vayuwe
akuno vanyolojìjè makono lavo lahahwîke, yani bila kuva na itunuuki wala
matahukano.
9 Pamo na anelo, ngùlembela vamahe vawale kwa namuna ilembelêwa. Vawale kwa
adabu, na wala vanapundihe namene kuwalila zahabu na lulu na dinguwo digalika
namene au kutiva ulindo.
10 Henga vàlembelewa vawalile matendo lambone lalembelêwa kutendwa na vamahe
valihumîje kwa Nnungu.
11 Vamahe vàlembelewa valihunde mahundo kwa kutungamana na kwa kupilikana.
12 Nangu nikámwing'a mmahe luhusa lwa kuhunda, wala lwa kuntawala nnume,
henga mmahe àlembelewa atungamane.
13 Kwa kuva, Adamu njo anavele ntandi kuumbwa, nkuida Hawa.
14 Na wala akee Adamu ánakumbike, henga mmahe njo ánakumbike, nkutenda sambi.
15 Henga ikànava ìvele uchocho, mmahe akàhweneha kuikamulila ing'ulupa na itamwi
na uwanaswe na kuva na ntima ukápundiha, bahi achiapohwe kwa kuvaleka kwake.

3

Chivalembelewa vààve vakúlodya va vanu vankulupîla Yesu

1 Itangodi aino nni ihiu kuva, “Munu alembêla kuva nkúlodya wa vanu vankulupîla
Yesu, aneyo àlembela madengo lambone.”
2 Bahi nkúlodya wa vanu vankulupîla Yesu àlembelewa ààve munu akáambika kwa
chinu chohecho. Àlembelewa ààve chihi na mmahe yumo, na ààve munu avêle na ntima
ukápundiha na ààve munu alihulûla mwene, na ààve munu wakweshimika na ààve munu
apwechelêla vayeni na ààve munu ahulûla kuhunda.
3 Àlembelewa anààve munu wa kukalewa, wala nkúkalipa, henga àlembelewa ààve mpole
na munu wa kutamwa namene amani, na àlembelewa anààve munu wa kutamwa
namene dihela.
4 Àlembelewa ààve munu ahulûla kuvaimilila saana vanu va nng'ande mwake na ààve
munu ahulûla kuvaduma vana vake uchinga vààve vana va kupilikana na vavêle na
eshima mwalehu.
5 Kwa kuva, ikàva munu nanga pahulula kuvaimilila vanu va nng'ande mwake,
àmbehulula dachi kulichunga likuwa lya vanu va Nnungu vankulupîla Yesu?
6 Akálembelewa ààve munu ankulupidîle Yesu chihambihambi, uyopa ànalyona dahu,
nkumatoka muchi chanamatweke Ibilisi na kuhukumiwa.
7 Uchocho, àlembelewa alombolewe kwa mambo lambone na vanu vavêle panda,
uchinga anaambike na kukamuka nnutambo lwa Ibilisi.

Chivalembelewa vààve mashemasi

8 Uchocho, na vanu vatondôlwa kuva mashemasi navanang'o vàlembelewa vààve vanu
vaeshimika, vanààve vanu vavêle na makudungilo mavili, wala vanààve vanu va
kukalewa, wala vanààve vanu vavêle na tama ya dimali.
9 Vàlembelewa vaikamule kwa ntima ukáhukumika sili ya ing'ulupa ihunukuliwîje.
10 Vàlembelewa valingwe hoti, koka vakàonekana kuva vakáyambika, bahi vànafala kuva
mashemasi.

11 Ajavao na vanang'o vàlembelewa vààve vanu vaeshimika, vanààve vanu va kulambilila, henga vàlembelewa vààve vanu vavêle na ntima ukápundiha na vakulupîka kwa vitukutuku vyammalele.
12 Mashemasi vàlembelewa vààve na mmahe yumo bahi, na vàlembelewa vààve vanu vavachûnga saana vana vao pamo na vanu va n'ding'ande dyavo.
13 Kwa kuva, avala vakôla madengo lavo saana, vàling'a eshima, na vànahulula kuyanjaja bila kuyopa habali dya ing'ulupa ivavenayo kwa Yesu Kilisto.
14 Nìkulembila baluwa aino, ikànava ngùlolela kwida maduva ulola unakulola.
15 Henga ikàva nìmbetima kuhwika, ìlembelewa umale namuna ya iikadi ilembelêwa muing'ande ya Nnungu, yani nnikuwa lyammalele lya vanu va Nnungu avêle na umi. Vanu va Nnungu vankulupîla Yesu vàvele muchi chipanda na nsingi wa uhiu.
16 Nanga lipamba lyohelyo kuva, alano njo makudungilo lanapihike la ukulu wa ing'ulupa yetu kuva,
Kilisto áhumidile kwa nfano wa munu,
na kumaihwa na Umumu Wanaswe kuva nang'e njo wambone pameho panga Nnungu.
Nkwonwa na malaika,
na kuyanjajwa mmilambo vyammalele.
Nkukulupilwa pachilambo chammalele,
na kutwaliwa kuhwena kulihunde unàvà muhali ya ukulu.

4

Vakúhunda va kulambila

1 Umumu Wanaswe àtangola chihi mwandu kuva, mmahiku la ntululilo, vanu vanji vàmbehapukana na ding'ulupa dyavo na kuvapilikanila anamindenga akúlambila chalumo na mahundo lavo.
2 Mahundo malinga anelo làyanjajwa na vanu valambîla, yani vanu valilambilîla, akuno vavèlè na mitima ikápilikana hukumu ya mitima yavo, mitima yondongêke mwalehu malinga ìpijijwe moto.
3 Vanu anevo vàvalimbija vanu kulomba na kulya vyakulya fulani. Henga Nnungu áumbile vyakulya anevyo uchinga avala vankulupidîle na kuumala uhiu, vapate kuvitumila kwa shukulani.
4 Kwa kuva, kila chinu chachiumbile Nnungu nni chambone, wala nanga chinu chilembelewa kuhitwa, henga vìlembelewa vipwechelewe kwa shukulani.
5 Kwa kuva, kwa lilove lya Nnungu na kwa kuyuwa, Nnungu àchitenda chakulya anecho chihahuke.

Ntumishi wambone wanga Yesu Kilisto

6 Wako Timoseo, ukàvahaulila vakúkulupila vammalele malove anelo, uchiuve ntumishi wambone wanga Yesu Kilisto, akuno uhweneha kukulumuka chinnungu kwa malove la ing'ulupa na mahundo la uhiu lulakamwile.
7 Henga lekana na dinano dikee dya chinnungu, dikávele na mana, na badala yake lijeveleje kuikala kwa namuna yalembela Nnungu.
8 “Kwa kuva, kuujeveleja mmili kuhwinga kùvele na faida kadiki, henga kuikala kwa namuna yalembela Nnungu kùvele na faida mmambo lammalele, yani kùtwing'a ahadi ya kuva na umi wa vino na uîda.”
9 Itangodi aneyo nni yakukulupika, na ìnalembelewa kuyambukilwa mwalehu.
10 Bahi ing'anya ya anelyo, hwetu tùnalikambyakambya na kutumbama kukola madengo, kwa kuva, tùnnolela Nnungu avêle na umi, Mpohi wa vanu vammalele, na asa Mpohi wa vanu vankulupîla.
11 Anelo njo malove lulembelewa kulalaija na kulahunda.

12 Unakubàlì munu woheyo akuhebule ing'anya ya kuva wako kijana. Henga wako ùlembelewa ùùve nfano kwa akúkulupila, kwa itangodi yako na namuna chuwikala na kwa itamwi yako kwa ing'ulupa yako na kwa maisha lakee na uhakwa.
13 Tumbama kuvasomela vanu Malemba Lanaswe na kuvahubilila na kuvahunda, mpaka panimbekwida.
14 Unaleke kuitumila inudyo ya chinnungu ivêle nkati mwako, aila yupwechedile kuhalokana na unabii muuhiku aula vasele va likuwa lya vanu vankulupîla Yesu pavanakuvikidile makono.
15 Bahi lavike mwisungu mambo anelo na ulihumye mwalehu kulatenda anelo lammalele uchinga vanu vammalele valole namuna chuukulumuka chinnungu.
16 Lichunge namene wako umwene pamo na mahundo lako. Hweneha kulakamula mahundo la uhiu, kwa kuva, ukàtenda uchocho, ùmbelipoha umwene chalumo na anevo vakupilikanîla.

5

Chivalembelewa kutendewa vakúkulupila avetu

1 Nnume akupundîle changa unankalipile namene, henga n'dume malinga atatako. Na vijana avako vatendele malinga anung'unuvako,
2 na vamahe vakupundîle changa vatendele malinga ayuvako, na vali vatendele malinga alumbuvako, akuno uikala bila uhakwa.
3 Vachunge vamahe vanannidi vakávele na chinu chohecho cha kulisingila.
4 Henga ikàva nannidi àvele na vana au udukulu, bahi anevo vàlembelewa valihunde hoti kulihumya mwalehu kuvahudumila alangavao na kuvauihija vávavelèkè na anakuluvao lambone lavavatendedile, kwa kuva, chinu anecho chìnankatapalila Nnungu.
5 Nannidi wa uhiu mwalehu, akávele na munu woheyo wa kunnyangata, aneyo àvikile lisingilo lyake kwa Nnungu, na kuhweneha kuyuwa chilo na muhi wannyuwa Nnungu uchinga annyangate.
6 Henga nannidi aikâla mmaisha la tama, aneyo ànihila, ikànava àonekana kuva mumi.
7 Malaijo alano veng'e na vanu vanji uchinga anapwawe wa kwambika.
8 Ikàva munu nanga pavachunga alangavake mwene, na asa avala va nng'ande mwake, aneyo munu àniikana ing'ulupa yake, na nni m'baya kupunda munu akánkulupila Yesu.
9 Nannidi alembelêwa kuva nnikuwa lya anannidi vayangâtwa, àlembelewa ààve nannidi akamojîje myaka sitini. Na ààve mmahe achikulupika muulombi wake,
10 na ààve munu alombolêwa kwa kutenda lambone. Na àlembelewa ààve munu avaledîle saana vana vake na avakalibîsa vayeni na avatumikîla vakúkulupila kwa kulisulupuha, na avayangête vanu valâga na alihûmya kutenda lambone la kila namuna.
11 Henga anannidi vali unavavalangile nnikuwa lya anannidi vayangâtwa, kwa kuva, pavakojwa na tama dya kulembela kulombwa, vànaleka kuntumikila Kilisto.
12 Anannidi anevo vàmbepata asabu ing'anya vàniileka ahadi yavo inandi ya kuntumikila chihi Kilisto.
13 Anannidi malinga anevo, vààva valemwa na vààva na nnyambo wa kwonganyaonganya ing'ande kwa ing'ande. Na akee chihi anelyo weka, ila vààva vanu va kuvalamba vanji vikohi, na vàliinjija mmalove la vanu vanji, na kutangolanga mambo lavakalembelewa kulatangola.
14 Bahi ing'anya ya anelo, ngwònite kuva anannidi vali, valombwe, na vàveleke vana na kuchunga makande lavo, uchinga mmongo anapate wasa wa kututongolela lahakalenge.
15 Kwa kuva, pàvele anannidi vanji vànihochela na kumpapata Nanchindenga.

16 Henga ikàva pàvele nkúkulupila woheyo wa chimahe avêle na alangavake anannidi,
àlembelewa avayangate wala anavaleke uvalitema likuwa lya vanu vankulupîla Yesu.
Na kwa kutenda uchocho, vanu vankulupîla Yesu vachivaave na wasa wa kuvayangata
anannidi vanji vakávele na lisingilo lyohevyo.
17 Vasele va likuwa lya vanu vankulupîla Yesu vavachûnga saana vanu vankulupîla
Yesu, vànalembelewa kupwechela ata myanda mivili ya nshahala wavo, na asa avala
vatumbâma namene kuhubili na kuhunda.
18 Kwa kuva, Malemba Lanaswe làhaula kuva, “Unannyunge kanya ung'ombe puntu-
mila kukola madengo la kuhula ngano,”* na kavila làhaula kuva, “Mmádengo àlembelewa
apate nshahala wake.”† 19 Unakubàlì kupwechelela masitaka lamwâmba nsele wa
likuwa lya vanu vankulupîla Yesu ikànave chihi kwa ushahidi wa vanu vavili au vatatu.
20 Avala vakátamwa kuleka kutenda masambi, vadume pameho pavanu vammalele,
uchinga vanji vapate kuyopa.
21 Nìkuamulisa muyo mwa Nnungu na muyo mwa Yesu Kilisto na muyo mwa malaika
vanaswe, ulakamule malaijo anelo bila kuvabagula vanu vanji wala kulola kumeho
kwa munu.
22 Unapiyanye kummikila makono munu woheyo uchinga antumikile Nang'olo, wala
unakumile masambi la vanu vanji. Lichunge wako umwene kwa kuikala bila uhakwa.
23 Bahi kwajili ya litumbo lyako lipwatêka na kuhuvangahuvanga kwa mmili wako,
kutandikila vino unakumbile chihi medi weka, ila kumbila na divayi kadiki.
24 Masambi la vanu vanji làonekana chihi palengele ata kabla vakànambihukumiwa.
Henga masambi la vanu vanji làonekana chihi lukoto.
25 Uchocho, matendo lambone làonekana chihi palengele na ata àlalá lakáonekana
palengele, lakáhululika kupihika.

6

1 Vanu vammalele vavêle muutumwa vàlembelewa vavaeshimu anang'olo vao,
uchinga vanu vanankufulu Nnungu na kuhebula mahundo letu.
2 Vatumwa vavêle na anang'olo vankulupîla Yesu, vàlembelewa vanapunguse ku-
vaeshimu anang'olo vao, ing'anya ya kuva anevo anang'olo nni vakúkulupila avao. Na
badala yake vàlembelewa vahalije kuvatumikila saana, kwa kuva, vanu vapâta faida
kuhalokana na madengo lavo la chitumwa nni vakúkulupila avao, kwa kuva, mwenu nni
ummamo muing'ulupa na itamwi. Mambo anelo ùlembelewa ulahunde na kulahimya.

Mahundo la kulambila na tama ya mali

3 Munu woheyo akàhunda mahundo latindâna na anelo, na akálakubali malove la uhiu
la Nang'olo wetu Yesu Kilisto wala mahundo lannyululîha munu kuikala kwa namuna
yalembela Nnungu,
4 munu aneyo àumbele kulyona na wala nanga pamaite chinu chohecho. Aneyo àvele
na chilema cha kutahukana na kupwatana kwamba mana la malove. Na anelo làida na
wiu, na kuyavanyika na kutangolanila lahakalenge na kuvikilanila lipamba,
5 na matahukano lakee na ntululilo la vanu vavêle na ding'ano ditimbanyike. Vanu
malinga aneyo, vàniuleka mwalehu uhiu. Na vanu anevo njo avala vatênda kuva,
kulilanguja kuva ùmweshimu Nnungu nni indila ya kupatila utajili.
6 Henga kumweshimu Nnungu kùvele na faida ing'ulu, ikàva munu ànatolejwa na achila
chavenacho.
7 Kwa kuva, nanga patunaidile na chinu chohecho apano pachilambo, na wala nanga
patuhulula kuuka na chinu chohecho.
8 Bahi ikàva tùvele na chakulya na dinguwo, tutolejwe na anevyo vituvenavyo.

* **5:18** Makumbuso 25:4. † **5:18** Luka 10:7

9 Henga avala valembêla kuva matajili, vànalingwa na kutanjika n'dinambo dya
ditama dyohe dya chivelu na dya kuvenga, divautangîla kukuyahika na kukuondongwa
mwalehu.
10 Kwa kuva, kuditamwa namene dihela nni chitandikilo cha mabaya la kila namuna.
Bahi ing'anya ya kuditamwa namene dihela, vanu vanji vànidileka ding'ulupa dyavo na
kulitaya namene uchungu mmitima yavo.

Ing'ondo yambone ya ing'ulupa

11 Henga wako umunu wa Nnungu, latukute anelo lahakalenge lammalele. Tumbama
namene kutenda lalalembela Nnungu na kulihumya mwalehu kwa Nnungu, na kuva na
ing'ulupa na itamwi na ipililidi na upole.
12 Panyana ing'ondo yambone kwa kuichunga ing'ulupa yako, uchinga upate kulit-
walila umi ukee na ntululilo, umi aula wakuchemeledile Nnungu muuhiku aula un-
aiyambukidile ing'ulupa yako muyo mwa mashahidi vohe.
13 Muyo mwa Nnungu avêng'a viumbe vyammalele umi, na muyo mwanga Yesu
Kilisto ahumîje ushahidi uhiu muyo mwa Pontio Pilato, nìkuamulisa,
14 ulikamule lilaijo lyulaijijwe kwa ikulupiki, na bila kuva na likosa lyohelyo, mpaka
nniduva alila lyambeuya Nang'olo wetu Yesu Kilisto.
15 Kuhumila kwanga Yesu kùmbetendwa na Nnungu muuhiku waukudungidile.
Nang'e njo Nnungu alembelêwa kutumbyangwa, na nni nkútawala wa weka, na njo
Nfalume wa vafalume, na Nang'olo wa anang'olo.
16 Nang'e weka njo akáhwa, na njo aikâla munng'anje wakahulula munu kuuhen-
gelekela. Nanga munu amwonîte, na wala nanga munu ahulûla kumwona. Nang'e nni
mwene kweshimika na mwene dimongo dikávele na ntululilo! Amina.
17 Valaije matajili va pachilambo achino cha vino, vanalyone, na vanavike lilolelo
lyavo n'dimali dyondongêka. Na badala yake vàlembelewa vannolele Nnungu atwîng'a
vitukutuku vyammalele uchinga tuvihangalalile.
18 Valaije vatende lambone, na vààve matajili va matendo lambone, na vààve tayali
kuhumya dimali dyavo, na vakumilane na vanu vanji kwa ntima helele.
19 Na kwa kutenda uchocho, vachivalivikile nsingi wambone kwa maduva laîda
uchinga vapate umi uhiu.
20 Wako Timoseo, lakamulihe saana lammalele lukamujijwe. Linyemye na myaha
ikee ya chinnungu na ikee na mana na matahukano la chivelu layâmba achila
chivachema vanu vanji kuva elimu, kumbe nni kulambila chihi.
21 Na kwa kuipapata elimu aneyo vanu vanji vàniileka ing'ulupa yao.
Nangu nìnnyuwilanga inema ya Nnungu ìive pamo na mwenu.

Baluwa yavili yanga Paolo yannembidile Timoseo

Ulongoledi wa baluwa yavili ya Timoseo

Baluwa yavili ya Timoseo ílembwije na Ntume Paolo kunnembila Timoseo nkuhundwa wake. Ìnahululika baluwa aino ílembwije mmwaka fulani, kutandikila mwaka wa 64 mpaka wa 67 kutandikila mwaka wavelekwejije Yesu Kilisto. Paolo álembile baluwa mmaduva la ntululilo wa umi wake panahungwije nnilingu aneko Loma (sula ya 1:16). Paolo ávele na uloongo wa pepi na Timoseo, na myanda yohe ànannonjelela wanchema mwanawe (Filimoni 2:22, 1 Timoseo 1:2,18).

Baluwa aino nni imo n'dibaluwa ncheche dyanga Paolo dyalembile kwa nkúkulupila yumo-yumo, na akee kwa likuwa lya vakúkulupila, malinga dibaluwa dyake dinji. Dibaluwa dinji dinatu n'dibaluwa anedyo ncheche nni baluwa inandi ya Timoseo na baluwa ya Tito na baluwa ya Filimoni. Mahiku lachiilemba Paolo baluwa aino Valoma vávaona Vakilisto kuva vakáfala, bahi vanavalondola na kuvabaniha. Bahi ìnahululika kuva, aneyo njo inavele ing'anya ya Paolo kuhungwa nnilungu, njo mana ànhimya Timoseo ahwenehe kupilililа ibaniki. Malinga chiinavele m'baluwa inandi ya Timoseo, Paolo àn'duma Timoseo kuva, vakúhunda va kulambila vachivapwawe (sula ya 3:1-9). Uchocho, ànnyaulila Timoseo kuva, mmahiku laîda kumbekuva na mahiku la kuyoha namene na la hatali (sula ya 3:1).

Uinjipihi wa baluwa yavili ya Timoseo

1. Sula ya 1:1-2, 3-18, Paolo àtandilika baluwa yake kwa kunsalimila Timoseo na kunkamya ntima.
2. Sula ya 2:1-13, Paolo ànhimya Timoseo ahwenehe kupilililа ibaniki.
3. Sula ya 2:14-4:8, Paolo àn'duma Timoseo kwamba vakúhunda va kulambila na namuna ya kupambana navo kwa kulikamuliha Lilove lya Nnungu na kuhunda kwa uhiu Lilove anelyo.
4. Sula ya 4:9-24, Paolo àmalilila baluwa yake kwa kumwing'a Timoseo malaijo lanji na disalamu.

Ntandiliko wa baluwa yanga Paolo

1 Baluwa aino ìhaloka kwangu nangu Paolo, nguchemwîje kuva ntume wanga Yesu Kilisto kwa kutamwa kwake mwene Nnungu. Ènichemwa uchinga ngùhubili ahadi ya umi utuvenawo kwa kulundanywa kwetu na Yesu Kilisto.

2 Nìkulembila wako Timoseo mwanangu unikutamwa. Nìkuyuwila inema na chididi na amani kuhaloka kwa Nnungu Atata na kwa Nang'olo wetu Yesu Kilisto vìive pamo na wako.

Kuduma na kushukulu

3 Nìnshukulu Nnungu unintumikila kwa ntima ukáhukumika, malinga chivanatendile anyakala. Nìnshukulu Nnungu kila panikuhimukila maduva lammalele panguyuwa chilo na muhi.

4 Nikàhimukila namuna chunakutile mihodi, ngùùva na hamu ing'ulu ya kukwona uchinga nguumbajwe ihangaladi.

5 Nangu mbèchinkuihimukila ing'ulupa yako ihiu, ing'ulupa yanavenayo aviviyo Loisi na anyoko Euniki. Nangu ènimala mwalehu kuva, ing'ulupa aneyo na wako ùnivanayo.

6 Bahi ing'anya ya anelyo, nìkukumbusa uikonyele namene inudyo ya Nnungu yuip-wechedile pannakuvikidile makono langu.

7 Kwa kuva, Umumu Wanaswe watwing'ile Nnungu akee wa kututenda tuyope, ila
nni Umumu atwîng'a dimongo na itamwi na ntima ukápundiha.
8 Bahi unaone dihoni kuhumya ushahidi kwajili ya Nang'olo wetu, na wala unaone
dihoni kwajili yang'une ngujukîle kuva ninfungwa ing'anya yanga nang'e. Henga
kumilana pamo na nangu muibaniki kwajili ya Malove Lambone, kupapatana na
dimongo dyakwing'a Nnungu.
9 Nang'e ánitupoha na kutuchema kuva tuvanu vake. Ánitupoha na kutuchema akee
kwa kupapatana na matendo letu lambone, ila ing'anya yavele makudungilo lake
mwene kabla chilambo chikànambiumbwa kutulanguja inema yake kupitila Yesu Kilisto.
10 Na anelo lammalele vino lànimaihwa kwetuhwe kwa kuida kwake Mpohi wetu
Yesu Kilisto. Nang'e ànidilema dimongo dya kuhwa, na kwa indila ya Malove Lambone
nkulanguja indila ya kuva na umi na kutokuhwa.
11 Nangu ǹnitandolwa kuva nkúhubili na ntume na nkúhunda wa Malove anelo Lam-
bone.
12 Bahi ing'anya ya anelyo, nangu mbènkubanika, henga nikáona dihoni kwa kuva
ǹnimmala ayula uninkulupidile. Na ngùvele na uhakika kuva, ànahulula kuchichunga
achila changukamujije* mpaka liduva alila lyambeuya.
13 Lakamulihe namene mahundo la uhiu lanikuhundile nangu, uchinga lààve nfano
kwakuwe. Uikamulihe ing'ulupa na itamwi yuvenayo, ing'ulupa na itamwi yuipete
kupitila kulundanywa kwako na Yesu Kilisto.
14 Kwa kuhululihwa na Umumu Wanaswe aikâla mmitima yetu, nìkuyuwa uuchunge
aula uhiu úkamujìjwè.
15 Wako umwene ùnimala kuva, vanu vammalele va chilambo cha ku Asiya
váningunyema, na muanevo vanu mùvele Figelo nawi Helimogene.
16 Nang'olo àvavikile chididi vanu va nng'ande mwanga Onesifolo, kwa kuva, nang'e
àniida myanda yohe unangutuja ntima, wala nanga pawene dihoni kwa kungwona
nguhungwìjè nnishelu.
17 Henga pahwikile ku Loma ánitumbama namene kungutaha mpaka panguwene.
18 Nang'olo an'jalile kupata chididi nniduva alila lyambeuya! Na wako ùnimala saana
namuna changuyangete namene anepo pa Efeso.

2

Litiyala likulupîka wanga Yesu Kilisto

1 Bahi mwanangu Timoseo, hwinga namene kwa indila ya inema ipatikâna kupitila
kulundanywa na Yesu Kilisto.
2 Wako ùnilapilikana mahundo languhundìlè muyo mwa mashahidi vohe. Vino na
wako ulahunde kwa vanu vakulupîka vambehulûla kuvahunda na vanu vanji.
3 Kumila ibaniki pamo na nangu malinga litiyala akulupîka wanga Yesu Kilisto.
4 Litiyala pávà muing'ondo, akálembelewa alikambyekambye na mambo lanji la
kawaida, uchinga ankatapalile nkulu wa likuwa lyake.
5 Uchocho, munu woheyo akàva mmasindano, akànasindane kwa kupapata sheliya ya
nnyambo, akambepata inudyo ya ushindi.
6 Nkúlima atumbâma kukola madengo njo alembelêwa kuva ntandi kupata litunji lya
mafuno.
7 Lahimukile saana anelo langutangola, na Nang'olo achiakuhululihe kumala mana
la anelo lammalele.
8 Nnyimukilange Yesu Kilisto ánavele wa nnukolo lwa Nfalume Daudi, na ánafufwike
malinga chilahaula Malove Lambone languhubili.

* **1:12** Kwa malove la Chigiliki lanahululika kuva na mana malinga chitulembile apano au kuva na mana kuva "achila chininkamujije."

9 Nangu nabanihwa na kuhungwa malinga munu atênda lahakalenge, ing'anya ya
kuhubili Malove alano Lambone. Henga lilove lya Nnungu likáhungwa.
10 Bahi nangu napililila mambo lammalele kwajili ya vanu válitandoledîle mwene
Nnungu, uchinga navanang'o vapate upohi na ukulu ukee na ntululilo upatikâna
kupitila Yesu Kilisto.
11 Itangodi aino nni ya kukulupika kuva,
"Ikàva túhwile chalumo na nang'e,
bahi tuchitulame chalumo na nang'e.
12 Tukàhweneha kupililila,
tuchitutawale chalumo na nang'e.
Na tukànkana,
na nang'e uchocho achiatukane.
13 Na ikàva hwetu nanga patukulupika,
nang'e àisalila chihi kuva wa kukulupika,
Kwa kuva, nang'e nanga pahulula kulikana mwene."

Ntumishi wambone

14 Uvakumbuse vanu malove anelo lammalele na kuvaduma muyo mwanga Nnungu
uchinga valeke kutahukana kuyamba mana la malove. Kwa kuva, matahukano lakávele
na faida, ila làvaondonganga chihi avala valapilikâna.
15 Bahi tumbama uchinga Nnungu akuvalangile muyo mwake kuva umunu unkata-
palîla, akuno uvèlè ntumishi akáona dihoni kuyamba madengo lake, uhûnda kwa uhiu
ujumbe uhiu wa Nnungu.
16 Linyemye na myaha ikee ya chinnungu na ikee na mana, kwa kuva, avala vai-
landôla vàhalija chihi namene kutenda lahakalenge.
17 Myaha yavo ìnaambukisa muchi kansa chiiyanjala mummili wammalele. Na
muanevo vanu mùvele Imenayo nawi Fileto.
18 Vanu anevo vàyahikidile kulehu na uhiu, na vàhochejije ding'ulupa dya vanu vohe,
akuno uvahaula kuva, ufufulo wa vanu vahwîle tayali ùnikamola.
19 Henga nsingi udengwîjwe na Nnungu wimidile kwa kuhwinga. Na malove alano
lànilembwa munsingi anewo, "Nang'olo ànivamala vanu vake," na "Kila munu ahaûla kuva
nang'e nni wa Nang'olo, àlembelewa alinyemye na lahakalenge."*
20 Bahi muing'ande ya chitajili mukávele chihi vyombo vikatapajîjwe kwa zahabu na
madini la dihela bahi, henga mùvele na vyombo vikatapajîjwe kwa milandi na ulongo.
Vyombo vinji muanevyo nni kwajili ya matumisi la eshima na vinji nni kwajili ya
matumisi chihi la kawaida.
21 Bahi ikàva munu àmbelihahula kwa kulinyemya na anelo lahakalenge lammalele,
àmbekuva muchi chombo cha matumisi la eshima, yani àjuhijwe kuva wa Nnungu na
ànanfala Nang'olo wake, na àvikwije tayali kwa kila madengo lambone.
22 Ditukute ditama dya ujana, na tumbama namene kutenda lalalembela Nnungu na
kuva na ing'ulupa na itamwi na amani. Tènda uchocho chalumo na vanu vammalele
vamwabûdu Nang'olo kwa ntima uhahwîke.
23 Linyemye na matahukano la chivelu na lakee mana, kwa kuva, wako umwene
ùnimala kuva matahukano làtandiliha mapwatano.
24 Bahi ntumishi wanga Nang'olo akálembelewa àave munu nkúpwatana. Àlembelewa
àave mpole kwa vanu vammalele, amaîte kuhunda na àave munu wa kupililila.
25 Àlembelewa avadume kwa upole vanu avala vautahûka uhiu, panjika Nnungu
achiavajalile kulaleka masambi lavo na kuumala uhiu.

---

* **2:19** Munsitali auno Paolo àlembile "alitambulânga lina lya Nang'olo." Mmahiku anelo, aneyo yavele chihi itangodi ya kawaida kwa Vakilisto, inavele na mana kuva, munu alitambulânga lina lya Nang'olo nni munu wa Nang'olo.

26 Anepo njo ding'ano dyavo padimbevauyila kavila na kupalanyoka n'dinambo dya
Ibilisi, avatwête litwala uchinga vapate kulatenda lalalembela nang'e.

3

Paolo àn'duma Timoseo kwamba vakúhunda vakúlambila

1 Henga umale kuva, mmaduva la ntululilo kùmbekuva na mahiku la kuyoha namene.
2 Kwa kuva, vanu vàmbekuva vanu va kulitamwa chihi vene, vanu vatâmwa namene
dihela, vanu va kulitumbyanga na vavêle na chibuli, vanu va kunkufulu Nnungu, vanu
vakávapilikana vavavelêke, vanu vakámaite kushukulu na vatênda lahakalenge.
3 Vàmbekuva vanu vakávatamwa avao na vanu vakátamwa kupataniswa na avao na
vanu va kulambililana, vanu vakáhulula kulikamulanga, vanu va kukalipa, vanu
vakálatamwa mambo lambone.
4 Vàmbekuva vanu va kutengelekana, vanu va kutahuka, vanu va kulyona, vanu
vaditâmwa namene ditama dya pachilambo kuliko kuntamwa Nnungu.
5 Kwa pawelu vàmbekwonekana muchi vanu vaikâla kwa namuna yalembela Nnungu,
kumbe akuno uvadihita dimongo dyake dinavapindikulanye. Bahi linyemye na vanu
malinga anevo.
6 Kwa kuva, muanevo, mùvele vanu valiinjîja n'ding'ande dya vanu na kuvakumba
vakongwe mavelu uchinga valakubali mahundo la kulambila. Vakongwe anevo
vànitemwa na misigo ya masambi na kulojwa na ditama dya kila namuna.
7 Vakongwe anevo vànahundwa maduva lammalele, henga nanga pavahwikila ku-
umala uhiu.
8 Malinga Yane na Yambule chivanatahukene na Musa, nni uchocho vakúhunda
anevo va kulambila vavêle na ding'ano ditimbanyîke na ing'ulupa ya kulambila, chi-
vatahukana na uhiu.
9 Henga vakúhunda anevo nanga pavambehweneha kulehu namene, ing'anya uvelu
wavo ùmbekwonekana palangele muyo mwa vanu vammalele, malinga chiinavele kwa
Yane na Yambule.

Malaijo la ntululilo

10 Henga wako ùnilamala mwalehu mahundo langu, namuna chinguikele,
makudungilo langu na ing'ulupa yangu na ilindilidi yangu na itamwi yangu na ipililidi
yangu,
11 na kubanihwa kwangu na kulaga kwangu. Wako ùnilamala lammalele lananguhu-
midile akula ku Antiyokiya na ku Ikoniyo na ku Lista. Nangu nanipililila ibanihwi
aneyo, na Nang'olo nkungupoha mmambo anelo lammalele.
12 Na munu woheyo alembêla kuikala mùuloóngò na Yesu Kilisto kwa namuna ya
kumweshimu Nnungu, achiabanihwe.
13 Henga vanu vatênda lahakalenge na valilambilîla, vàmbehalija kutenda lahakalenge,
uvavalambila vanu vanji akuno na vene uvalambilika.
14 Henga wako lakamulihe àlalá luhundwije na kulakulupila mwalehu, kwa kuva,
wako ùnivamala avala vakuhundîle.
15 Na kutandikila ujoko wako, wako ùnilamala Malemba Lanaswe lakwîng'a lúnda luîda
na upohi kwa indila ya kunkulupila Yesu Kilisto.
16 Malemba lammalele Lanaswe lànilembwa kwa kulojwa na Nnungu, na lànafala
kuhundila na kuvadumila vanu makosa lavo na kuvalodidya vanu muuhiu na ku-
vahundila vanu vatende lalalembela Nnungu,
17 uchinga munu wanga Nnungu apate kukamilika na kuva munu apanganihîjwe
saana kwa kukola kila madengo lambone.

4

1 Bahi ing'anya Yesu Kilisto àmbeida, na ing'anya ya ufalume wake, nangu nìkuamulisa
wako muyo mwa Nnungu na mwa Yesu Kilisto ambevahukûmu vanu vumi na vahwîle,
2 ulihubili Lilove lya Nnungu. Ùùve tayali kuhubili muuhiku wohewo, uhiku ufâla na
ukáfala. Ukalipile na udume na kuvakamya vanu mitima. Tendanga anelo kwa namuna
ya ilindilidi yammalele na kwa mahundo lakatapele.
3 Kwa kuva, mahiku lachilakamole, lavambehita vanu kulapilikanila mahundo la
uhiu. Henga ing'anya ya ditama dyavo vene, vàmbelitahija vakúhunda vohe vambe-
vahûnda mambo àlalá lavalembela kulapilikana.
4 Vàmbehita kuupilikanila uhiu, na badala yake vàmbedipilikanila dinano dya kulam-
bila.
5 Henga wako ùlembelewa ùùve meho mmambo lammalele, upililile ibaniki na ukole
madengo lako la kuyanjaja Malove Lambone, na uutimilise mwalehu utumishi wako.
6 Kwa kuva, nangu vino ngùvele tayali kuhumywa muchi sadaka ya chikimbilo, na
uhiku wa kuhwa kwangu ùnihwika.
7 Nangu ǹnipanyana ing'ondo yambone, na masindano ǹnilamalila na ing'ulupa
ǹniichunga.
8 Vino ǹnikondejwa litaji lya ushindi, ing'anya ngùikele kwa kutenda àlalá lalalembela
Nnungu. Nang'olo Yesu, Nkúhukumu wa haki, achianing'e litaji anelyo nniduva alila lya
kuuya kwake. Na akambening'a chihi nangu weka, henga chalumo na avala vammalele
valindilîla kwa inyota, kwonekana kwake pambehumila.

Malaijo lanji

9 Tumbama namene kwida kwang'une upehi.
10 Kwa kuva, Dema àninguleka nkuhwena ku Sesalonike, ing'anya ánilatamwa namene
mambo la nchilambo achino. Na Kileske àpite ku Galatiya, na Tito àpite ku Dalumatiya.
11 Luka weka nni avêle apano chalumo na nangu. Bahi pumbeida ntwale Mako, koka
uide nawe, kwa kuva, nang'e achiangufale mmadengo langu.
12 Nangu ǹnintuma Tikiko ku Efeso.
13 Na pumbeida ngunyakulile likoti lyangu lingulekile ku Tolowa kwanga Kalipo, na
unjakulile na vitabu, asa avila vya limbende.
14 Ayula nkúhana uvanchema Isikanda àngutendedile mambo lohe la kuhakalanga.
Nang'olo achiannipe kupapatana na àlalá latendile.
15 Na wako umomo lichunge na aneyo munu, ing'anya àniutahuka namene ujumbe
wetu.
16 Pangulitetedile kwa mwanda ntandi, wala nanga munu kananga yumo ánavele
m'bali wangu, vammalele váninguleka. Nangu nìnnyuwa Nnungu anavavalangile likosa
anelyo.
17 Henga Nang'olo áimidile m'bali wangu, nkungutaya dimongo, uchinga ngu-
pate kuyanjaja Malove Lambone chiilembelewa uchinga vanu vammalele vakávele
Vayahudi vapate kulapilikana. Na áningupoha kuhaloka muhukumu ya kuhwa.
18 Nang'olo achiangupohe kuhaloka mmabaya lammalele na kungupelekeja salama
mu Ufalume wake wa kulihunde. Nang'olo atumbyangwe vyaka na vyaka. Amina.

Disalamu dya ntululilo

19 Nsalimile Pilisila na Akila chalumo na vanu va nng'ande mwanga Onesifolo.
20 Elasto áisalidile ku Kolinso, na Tilofimo nínnekile ku Mileto, ing'anya ánauula.
21 Bahi tumbama uchinga ukamole akuno kabla lakànambihwika mahiku la chip-
wepwe. Ebulo na Pude na Lino na Kilaudiya chalumo na vakúkulupila vammalele,
vànakusalimila.
22 Nang'olo àáve pamo na isungu yako. Nangu nìnnyuwilanga inema ya Nnungu ìive
pamo na mwenu.

Baluwa yanga Paolo yannembidile Tito

Ulongoledi wa baluwa ya Tito

Baluwa yanga Tito nni baluwa imo n'dibaluwa ncheche dyanga Paolo dyalembile kwa nkúkulupila yumo-yumo, na akee kwa likuwa lya vakúkulupila, malinga dibaluwa dyake dinji. Dibaluwa dinji dinatu n'dibaluwa anedyo ncheche nni baluwa inandi ya Timoseo na baluwa yavili ya Timoseo na baluwa ya Filimoni. Baluwa aino Paolo ánnembidile Tito, henga áilembile muchi ìmbesomwa muyo mwa vanu vohe. Tùnahulula kulimala anelyo kwa kuva, Paolo àlonjelela mambo àlalá lamaîha utume wake, wakati Tito ánilamala mwalehu mambo anelo. Baluwa aino ilembwije mmwaka fulani, kutandikila mmwaka wa 63 mpaka wa 65, kutandikila mwaka wavelekwejije Yesu Kilisto.

Paolo ánnaijije Tito kulaimilila makuwa la vanu vankulupîla Yesu lavêle nchisiwa cha ku Kilete. Na hambi ànnembidile Tito baluwa aino uchinga amwing'e maeleso layâmba kuvatandola vakúlodya va makuwa la vanu vankulupîla Yesu na namuna ya kuvahunda vakúlodya anevo. Paolo áhumije maeleso malinga anelo n'dibaluwa dyake dyannembidile Timoseo. Paolo àelesije namuna vakúlodya chivachilembelewa vaikale maisha la uwanaswe namene. Bahi makuwa la vanu vankulupîla Yesu la maduvano na vakúlodya va makuwa anelo vàlembelewa valyone swala anelyo lya uwanaswe kuva lya muhimu namene.

Uinjipihi wa baluwa ya Tito

1. Sula ya 1:1-4, Paolo àtandilika baluwa yake kwa kulitambuliha na kunsalimila Tito.
2. Suala ya 1:5-16, Paolo àlonjelela kwamba madengo lannekedile Tito alakole nchisiwa cha Kilete. Tito álembelewa avatandole vakúlodya vaikâla maisha la uwanaswe namene.
3. Sula ya 2:1-3:11, Paolo àmwelekesa Tito avahunde vanu namuna ya kuikala maisha lalangûja kuva vanang'o vàmweshimu Nnungu.
4. Sula ya 3:12-15, Paolo àmalilila baluwa yake kwa kumwing'a Tito malaijo lanji na kuhumya disalamu.

Ntandiliko wa baluwa yanga Paolo

1 Baluwa aino ìhaloka kwang'une Paolo, ntumishi wa Nnungu na ntume wanga Yesu Kilisto. Nangu ànilaijwa nivalodye vanu vavatondwêle Nnungu vapate kunkulupila na kuumala uhiu uvahululîha vanu kuikala kwa namuna yalembela Nnungu.

2 Na kwa uhiu anewo vachivave na lilolelo lya umi ukee na ntululilo, umi wanatuahidite Nnungu akálambila, kabla chilambo chikànambiumbwa.

3 Na muuhiku waukudungidile mwene, nkuuhunukula ujumbe wake kwa indila ya mahubili lángukamujìjè Nnungu, Mpohi wetu na kunguamulisa nilahubili.

4 Baluwa aino nìkulembila wako Tito, mwanangu wa uhiu muing'ulupa ituikumila pamo. Nìkuyuwila inema na amani ihalôka kwa Nnungu Atata na kwa Yesu Kilisto Mpohi wetu, ìive pamo na wako.

Madengo la Tito aneko ku chisiwa cha ku Kilete

5 Nangu nìkulekile aneko ku Kilete uchinga umalilile madengo letu lanaisalidile na uvatandole vanu kuva vasele va likuwa lya vanu vankulupîla Yesu, n'dimanga dyammalele dinikuhaulidile malinga chinikulaijije.

6 Nsele wa vanu vankulupîla Yesu àlembelewa àáve munu akáyambika. Àáve chihi na mmahe yumo, na vana vake vàlembelewa vàáve vanu vankulupîla Yesu, na vakáyambika kuva vàikala uwamba au nni vanu vakútahuka.

7 Kwa kuva, nkúlodya wa vanu vankulupîla Yesu àlembelewa ààve munu akáyambika,
kwa kuva, nang'e nni nkwímilila madengo la Nnungu. Àlembelewa anààve munu wa
chibuli wala wa kutunuuka wala nkúkalewa na wala anààve munu nkúkalipa na wala
anààve munu avêle na tama ibaya ya kupata dimali.
8 Henga àlembelewa ààve munu apwechelêla vayeni, ààve munu atâmwa kutenda
lambone na ààve munu aikâla kwa lúnda na ààve munu atênda lalalembela Nnungu, ààve
wanaswe na ààve munu ahulûla kulikamulanga.
9 Àlembelewa aukamule ujumbe wa uhiu utuuhundile. Na kwa kutenda uchocho,
achiahulule kuvakamya mitima vanu kupitila mahundo la uhiu, na kuvaduma avala
vautahûka ujumbe anewo.
10 Kwa kuva, pàvele vakútahuka vohe vatangôla malove lakee mana, vavahochêja vanu
vanji. Vanu anevo vatendânga uchocho, asa nni avala Vayahudi vankulupîla Yesu,
vavanamatîja vanu vayaluke uchinga vapohwe.
11 Vanu anevo lasima vanyalajwe kutangola, kwa kuva, vàvatimbanga vanu va kaya
yammalele kwa kuvahunda vitukutuku vikálembelewa kuhundwa. Vanu anevo vàtenda
uchocho kwa tama ibaya ya kupata dimali.
12 Ata nabii wavo yumo, Nkilete nnyavo, ánitangola kuva, “Vakilete vànalambila
maduva lammalele, vàvele muchi anyama vakúyoha, na nni vanu akúlya uwamba na
valêmwa!”
13 Ushahidi anewo nni wa uhiu. Bahi vakalipile namene, uchinga vahwinge mu-
ing'ulupa.
14 Vanahwenehe kukamulila dinano dya kulambila dya Vayahudi na malaijo lahalôka
kwa vanu vauhitîle uhiu.
15 Kila chinu chìnihahulwa kwa vanu vahahwîke mmitima, henga nanga chinu chi-
hahwîke kwa vanu vakáhahwike mmitima na vakákulupila. Kwa kuva, ding'ano dyavo
dikee dyambone na mitima yavo ikee yambone.
16 Vanu malinga anevo vàhaula kuva vànimmala Nnungu, henga kwa matendo lavo
vànankana. Vanu anevo nni vanu vantunduwîja Nnungu na nni vanu vakámpilikana
Nnungu, na wala nanga pavafala kwa chinu chohecho chambone.

2

Mahundo lalembelêwa

1 Henga wako Tito, ùlembelewa uhunde kupapatana na mahundo la uhiu.
2 Vahaulile vasele vààve vanu va kulikamulanga, na vààve vanu vaeshimika na
vààve vanu vaikâla kwa lúnda, na vàlembelewa vahwinge muing'ulupa na muitamwi na
muipililidi.
3 Uchocho, vahaulile amabinkubwa vaikalange malinga chivalembelewa vaikale
vanu vanaswe. Vakálembelewa vààve vanu va kulambilila au vakukalewa, henga
vàlembelewa vahunde mambo lambone.
4 Na kwa kutenda uchocho, vachivahulule kuvahunda vali kuvatamwa alume vao na
vana vao,
5 na kuva vanu vaikâla kwa lúnda, na vaikâla bila uhakwa, na kuva vanu va ku-
vachunga saana vanu va ding'ande dyavo, na kuva vanu vambone, na kuva vanu va ku-
vapilikana alume vao, uchinga ujumbe wa Nnungu unatangolewe malove lahakalenge.
6 Uchocho, vahimye vijana vachilume vààve vanu vaikâla kwa lúnda.
7 Mmambo lammalele, wako ùlembelewa ùùve nfano wa kutenda lambone, akuno
uhùndà kwa eshima na kwa makudungilo lambone,
8 na kwa malove la uhiu, uchinga avala vautahûka ujumbe wa uhiu vaone dihoni, kwa
kuva vakee na lilove libaya lya kutangola kutuyamba hwetu.
9 Vahunde vatumwa kuvapilikana anang'olo vao mmambo lammalele na kuvakata-
palila, na wala vanatahukane navo,

10 au kuvaivila vitukutuku vyavo. Henga valilanguje mwalehu kuva vànakulupika uchinga mahundo lannyâmba Nnungu Mpohi wetu lapate kuutila, kwa kupitila lammalele lávatendàngà.
11 Kwa kuva, inema ya Nnungu ivapôha vanu vammalele ìnihunukuliwa mwalehu.
12 Inema aneyo ìtuhunda kulaleka lahakalenge na tama dya pachilambo, na kuikala nchilambo achino cha vino kwa lúnda na kwa kutenda lalalembela Nnungu na kwa kumweshimu Nnungu,
13 akuno utulolela uhiku aula úmbehunukulìwà ukulu wa Nnungu Nkulu na Mpohi wetu Yesu Kilisto.
14 Nang'e ánilihumya mwene kwajili yetu uchinga atukombole kuhaloka mmambo lammalele lahakalenge na kutuhahula uchinga tùùve tuvanu vake mwene mwalehu na tùùve tuvanu tùvá kutumbama kutenda lambone.
15 Bahi anelo njo mambo lulembelewa ulahunde. Vadume na vakalipile kwa mamulaka lammalele luvenalo, na unanneke munu woheyo wakuhebula.

3

Kutenda lambone

1 Vakumbuse vanu kulisulupusa na kuvapilikana vatawâla na vavêle na mamulaka na kuva tayali kwa kutenda kila lyambone.
2 Vahaulile vanantongolele munu woheyo lahakalenge, henga vààve vanu va kutamwa amani na va kuvapilililа vanu vanji na vààve vanu va kulanguja upole kwa kila munu.
3 Kwa kuva, anepo machedo na hwetu twavele mavelu, tuvanu tukáchimpilikana Nnungu. Twanihochejwa na kutawaliwa na kila namuna ya tama dibaya dya vitukutuku vichituutanga namene. Twaikalanga kwa kutenda lahakalenge na kuva na wiu, akuno utuvengwa na kuvengana tuvene kwa tuvene.
4 Henga Nnungu Mpohi wetu ánitulanguja uwambone wake na itamwi yake kwa kupitila Yesu.
5 Kwa kuva, ánitupoha akee ing'anya ya matendo letu la haki, henga ing'anya chihi ya chididi chake. Nang'e ánituhahula kupitila kuvelekwa kwetu kwa mwanda wavili na kututenda kuva tuvahambi kupitila Umumu Wanaswe.
6 Nnungu ànitukung'unila mwalehu Umumu Wanaswe kwa indila ya Yesu Kilisto, Mpohi wetu.
7 Átendile uchocho uchinga tupate kuva amapala tuvêle na lilolelo lya umi ukee na ntululilo akuno atuvalangidìlè kuva tuvambone pameho pake kwa inema yake.
8 Malove anelo nni la kukulupika. Na nangu ngùlembela ulahimye uchinga vanu vankulupîla Nnungu valihumye mwalehu kutenda lambone. Chinu anecho nni chambone, na chìvele na faida kwa kila munu.
9 Henga linyemyange na matahukano la chivelu layâmba midododo ya malina la ding'olo dya anyakala, chalumo na mapwatano na matahukano layâmba Sheliya ya Musa, kwa kuva mambo anelo lakee na faida yoheyo tena lakee mana.
10 Munu atandilîha kuyavanyika, n'dume myanda mivili, na akànakupilikane linyemye nawe.
11 Kwa kuva, wako ùnimala kuva, munu malinga aneyo àniondongeka mwalehu, na masambi lake làmaiha kuva ànikosela pameho panga Nnungu.

Malove la ntululilo

12 Panimbentuma Alitema au Tikiko kwakuwe, utumbame namene ukakojane na nangu akula ku Nikapoli, kwa kuva ngùkudungidile nguikale aneko mmahiku la chipwepwe.
13 Tumbama namene umpanganihe saana Sena mwanasheliya chalumo na Apolo, uchinga vanasikikile chinu chohecho mmwanda wavo.

14 Vakúkulupila avetu vàlembelewa valihunde kulihumya mwalehu kutenda lambone
kwa kuvayangata vanu vasikike namene uchinga maisha lavo lààve na faida kwa vanu
vanji.
15 Vanu vammalele vavêle pamo na nangu vànakusalimila. Vasalimile vakúkulupila
avetu, vatutâmwa.
Nangu nìnnyuwilanga mwenu mmammalele inema ihalôka kwanga Nnungu, ìive pamo
na mwenu.

Baluwa yanga Paolo yannembidile
Filimoni
Ulongoledi wa baluwa ya Filimoni

Baluwa aino yananjipi namene ílembwije na Ntume Paolo (sula ya 1:1). Paolo pachi-ilemba baluwa aino áhungwije nnilungu, na ìnahululika kuva áhungwije muimanga ya Loma. Na ikàva muhiu kuva uhiku wachiilemba baluwa aino áhungwije aneko ku Loma, bahi baluwa aino ílembwije mmwaka fulani pepi na mwaka wa 61 kutandikila mwaka wavelekwejije Yesu Kilisto. Na uhiku anewo wanahungwije njo uwowo wanalembile baluwa ya Vakolosayi.

Baluwa aino Paolo ànnembidile munu yumo uvanchema Filimoni. Filimoni ávele nkúkulupila wa likuwa fulani lya vakúkulupila na ávele na vatumwa. Paolo ánnembidile baluwa aino Filimoni uchinga anamwasibu ntumwa wake uvanchema Onesimo, anantalweke anepo patandi. Kupapatana na sheliya dya Chiloma, Filimoni ávele na haki ata ya kummwalala Onesimo. Paolo àtumila malove la kuutila uchinga Filimoni ampwechelele Onesimo malinga nkúkulupila nnyake, na kunnyaulila Filimoni kuva, akanitamwa namene Onesimo aisalile na Paolo uchinga annyangate madengo lake la kuntumikila Nnungu (sula ya 1:13-14).

Uinjipihi wa baluwa ya Filimoni

1. Sula ya 1:1-3, Paolo ànsalimila Filimoni chalumo na vakúkulupila vammalele vakojana nng'ande mwako.
2. Sula ya 1:4-21, Paolo ànnyuwa Filimoni ampwechelele saana Onesimo malinga nkúkulupila nnyake.
3. Sula ya 1:22-25, Paolo àmalilila baluwa yake kwa kunnyaulila Filimoni kuva achiahwene unavaongela na àhumya na disalamu.

Ntandiliko wa baluwa yanga Paolo

1 Baluwa aino ìhaloka kwang'une Paolo, ngufungwîje kwajili ya kuntumikila Yesu Kilisto, pamo na nkúkulupila nnyetu Timoseo. Tùkulembila wako Filimoni, nnyanjawetu na mmádengo nnyetu,

2 chalumo na nnumbwetu Afiya na mwing'ondo nnyetu Akilipo na vakúkulupila vammalele vakojâna nng'ande mwako.

3 Hwetu tùnnyuwilanga inema na amani ihalôka kwanga Nnungu Atata wetu na kwa Nang'olo wetu Yesu Kilisto, vìive pamo na mwenu.

Paolo ànshukulu Nnungu kwajili ya Filimoni

4 Maduva lammalele nangu nanshukulu Nnungu kwajili yako wako Filimoni akuno unikukumbukila kwa kukuyuwila kwanga Nnungu,

5 kwa kuva, napilikana namuna chiunkulupila Nang'olo Yesu na chiuvatamwa vakúkulupila vammalele.

6 Nangu ngùnnyuwa Nnungu uchinga ing'ulupa aneyo yuikumila pamo na hwetu ikuhululihe kumala mwalehu kila chinu chambone chituvenacho, kwa kulundanywa kwetu na Kilisto.

7 Nkúkulupila nnyangu, itamwi yako ìninguhangalaja namene na kungutuja ntima, kwa kuva ùniihangalaja mitima ya vakúkulupila vohe.

Paolo ànnyuwa Filimoni ampwechelele saana Onesimo

8 Bahi ing'anya ya anelyo, ikànava ngùvele na mamulaka láning'ìlè Kilisto kukulaija àlalá lulembelewa kulatenda,

9 henga kwajili ya itamwi yangu kwakuwe, ngwòna kuva nikuyuwe namene, nangu
Paolo ngujukîle kuva ninsele, na vino ngùjukile kuva ninfungwa ing'anya ya kuntumik-
ila Yesu Kilisto.
10 Nangu nakuyuwa namene kwajili ya mwanangu Onesimo, mwanangu wa mu-
ing'ulupa, uninkulupijije kwanga Kilisto akuno nguvèlè nchihungo.
11 Anepo machedo akáchikufala, henga hambi ànakufala wako chalumo na nangu
mwalehu.
12 Na hambi nìmmuiha kavila kwakuwe, na nang'e vino àjukile kuva ntima wangu
nimwene.
13 Nikanitamwa namene Onesimo aisalile pamo na nangu uchinga anguyangate
madengo badala yako, muuhiku auno ungujukile kuva ninfungwa ing'anya ya kuyan-
jaja Malove Lambone.
14 Henga nikanatamwije kutenda chinu chohecho bila wako kukubali. Na
nikanatamwije ukunamatija ungutendele lambone, henga ngùlembela ulatende kwa
kutamwa kwako umwene.
15 Kapanji Onesimo áhapulanyijwe na wako kwa mahiku kadiki uchinga ùùve nawe
kavila vyaka na vyaka.
16 Kwa kuva, nang'e vino akee chihi ntumwa kwakuwe, henga nni munu wambone
kumpunda ntumwa, yani àjukile kuva nnung'unwetu utuntamwa. Kwang'une nni
munu wa mana namene, henga kwakuwe àmbepunda kuva wa mana namene ing'anya
ya kuva ntumwa wako na nnung'uno kupitila kulundanywa kwetu na Nang'olo.
17 Bahi ikàva ùnguvalangila nangu kuva ninnyako mmàdengo la Nang'olo, bahi nìkuyuwa
umpwechelele muchi chuchichiungupwechele nangu nimwene.
18 Ikàva ànikukosela au ikàva ùnannonga, bahi ngulonge nangu.
19 Nangu Paolo ngùlemba nimwene kwa nkono wangu malove alano kuva, Nangu
Paolo nguchinikulipe, henga nikambekukumbusa kuva, nakulonga umi wako wa
navyaka, ing'anya ya kukukulupija kwanga Nang'olo!
20 Elo nkúkulupila nnyangu, nakuyuwa namene unjangate kwa anelyo kwajili ya
Nang'olo, uuhangalaje ntima wangu malinga nkúkulupila nnyangu kwa kulundanywa
kwetu na Kilisto.
21 Nìkulembila baluwa aino akuno nguvèlè na uhakika kuva, uchiumilikane na uchi-
upundihe kutenda, kupunda àlalá lanikuyuwa.
22 Pamo na anelo, ngùyuwa ungutayalishije na pachinu pakuikala, kwa kuva ngùvele
na lilolelo kuva, Nnungu achiayang'ule àlalá lamuyuwa, na achiangujalile uchinga
ngupate kwida kwenu mwenu kavila.

Disalamu dya ntululilo

23 Epafila, ahungwîje chalumo na nangu ing'anya ya kuntumikila Yesu Kilisto,
ànakusalimila.
24 Uchocho, Mako na Alistaliko na Dema na Luka, amadengo avangu, vànakusalimila.
25 Nangu nìnnyuwilanga mwenu mmammalele inema ihalôka kwanga Nang'olo Yesu
Kilisto ìive na mwenu mmammalele.

Baluwa ivavalembidile Vaeblaniya

Ulongoledi wa baluwa ya Vaeblaniya

Baluwa ya Vaeblaniya nni baluwa ikâmya namene ntima na nni baluwa ilangûja namuna Yesu chatimilisije malemba la unabii wa Lilailano lya Kala. Baluwa aino ya Vaeblaniya ìlembwije muchi hutuba ya mahubili. Nkúlemba wa baluwa ya Vaeblaniya àtumidile mistali ya Nnilailano lya Kala malinga myanda 60 ilangûja namuna Yesu chatimilisije unabii na madengo la Kuhani Nkulu. Bahi ing'anya ya anelyo, baluwa aino íkudungiwije ìive baluwa ya kuvakamya ntima Vakilisto va Chiyahudi. Baluwa aino ìlanguja namuna Yesu chaitimilisije Sheliya ya Musa uchinga vino makuhani vanave na ing'anya ya kuhumya sadaka. Yesu njo anajukile kuva sadaka ya kuvausija masambi lammalele vanu va mahiku lammalele. M'baluwa aino hwetu tuvanu tuvamaduvano tunahimywa kuhweneha kunkulupila Yesu Kilisto na kumpapata nang'e, ata patubanihwa, kwa kuva, nang'e weka njo atandilihîje na njo aikamilîsa ing'ulupa yetu (sula ya 12:2).

Nanga munu ammaite munu ailembile baluwa aino ya Vaeblaniya, henga vatalamu vohe va Bibiliya vàtenda kuva ilembwije na munu yumo muavano vanu ncheche, yani Ntume Paolo na Luka na Banaba na Apolo. Na uhiku ulembwîje baluwa aino nanga paumaikana, henga vatalamu vohe va Bibiliya vàkulupila kuva ílembwije kabla ya mwaka wa 70 kutandikila mwaka wavelekwejije Yesu Kilisto. Imanga ya Yelusalemu yóndongwije mmwaka wa 70 kutandikila mwaka wavelekwejije Yesu Kilisto, henga munu ailembîle baluwa aino àilonjelela imanga ya Yelusalemu kuva muchi bado ikánambikwondongwa. Baluwa ya Vaeblaniya ílembwije muimanga ya Loma (13:24), na ìnahululika kuva ínidinguhwa uchinga isomwe mmakuwa lammalele la vanu vankulupîla Yesu.

Uinjipihi wa baluwa ya Vaeblaniya

1. Sula ya 1:1-4:13, Nkúlemba ànnonjelela Yesu Kilisto kuva nni nkulu kumpunda Musa na malaika.
2. Sula ya 4:14-7:28, Na àhweneha kunnonjelela Yesu kuva nang'e nni nkulu kuvapunda makuhani vakôla madengo mu Ing'ande ya Nnungu ya ku Yelusalemu.
3. Sula ya 8:1-10:31, Uchocho, nkúlemba àlanguja kuva utumishi wanga Yesu nni wambone na ùvele na ukulu kupunda aula wa makuhani va Lilailano lya Kala, na njo mana ata Lilailano lyake nni lyambone namene kupunda Lilailano lya Kala.
4. Sula ya 10:32-13:17, Nkúlemba bada ya kulonjelela kuva Yesu nni wambone na nkulu kwa namuna dyammalele, hambi àhumya malaijo lalembelewa latendewe madengo kwa vitendo.
5. Sula ya 13:18-25, Nkúlemba àmalilila kulemba baluwa yake kwa kuvahaulila babali fulani na kuvasalimila.

Vino Nnungu àtangola na vanu kupitila Yesu Mwanawe

1 Anepo kala Nnungu átangwele na anyakala vetu kwa myanda yohe na kwa namuna dyohe kupitila manabii vake.

2 Henga mmaduva alano la ntululilo àtangwele na hwetu kupitila Yesu Mwanawe, wantandwele àáve mwene mapala la vitukutuku vyammalele, na kwa kupitila nang'e, Nnungu ániviumba vitukutuku vya kumahunde na pachilambo chammalele.

3 Nang'e njo ing'anyimi ya ukulu wanga Nnungu, na njo nfano uhiu wanga Nnungu mwene. Kwa kuva, Mwana wanga Nnungu àvihululiha vitukutuku vyammalele vihwenehe kupwawa kwa dimongo dya lilove lyake. Ánivahahula vanu masambi lavo, na

pamalidile nkuikala aneko kulihunde, m'bali wa kunkono wa Nnungu, mumamulaka lake Nnungu Avêle na Ukulu.

Kilisto nni nkulu kupunda malaika

4 Anelo làlanguja kuva Mwana wanga Nnungu nni nkulu kupunda malaika malinga
lina lyake lyapewije na Nnungu chilivele likulu kupunda malina lavo.
5 Kwa kuva, Nnungu nanga panawahite kananga mwanda umo kunnyaulila yumo wa
malaika vake kuva,
“Wako ni Mwanangu,
nangu nelo ngùjukile kuva Atatako.”*
Na wala nanga panatangwele malove alano kumwamba malaika woheyo kuva,
“Nangu nìmbekuva Atatake,
na nang'e àmbekuva Mwanangu.”†
6 Tena, Nnungu pantumile pachilambo Mwanawe chihungumikova, ávahaulidile
malaika vake vammalele vamwabudu Mwanawe.‡
7 Henga kuyamba malaika, Nnungu ànitangola kupitila ntumishi wake kuva,
“Nnungu àvatuma malaika vake kuva muchi mpapa,
na àvatuma kuva muchi dindimi dya moto.”§
8 Henga Nnungu ánitangola kumwamba Mwanawe kuva,
“Ufalume wako Nnungu ukámbekuva na ntululilo.
Na wako ùvatawala vanu vako kwa haki.
9 Wako ùkatapaliwa na haki na kulachima lahakalenge.
Njo mana Nnungu, Nnungu wako ànikutandola kuva nkulu wa avako vammalele,
na kukukung'unila ihangaladi.”**
10 Uchocho, Nnungu átangwele kuva,
“Wako Nang'olo, anepo patandi waumbile chilambo chammalele,
na kwa makono lako waniumba kumahunde.
11 Anevyo vyammalele vìmbepita, henga wako ùmbekuva chihi nkupwawa.
Na vyammalele vìmbekwondongeka muchi inguwo.
12 Anevyo vyammalele ùmbevidinga muchi likoti,
na kuvibadili muchi dinguwo.
Henga wako ùùva chihi uchocho chuvele,
na umi wako ukambekuva na ntululilo.”††
13 Nnungu nanga panannyaulidile kananga yumo wa malaika vake kuva,
“Ikala mumamulaka langu, m'bali wangu wa kunkono,
mpaka panimbevatenda amongo vako kuva muchi viteng'u vya kuvika makumbatu
lako.”‡‡
14 Dachi, malaika nni vanani? Anevo vammalele nni viumbe vya chinnungu vintu-
mikîla Nnungu na kutumwa unavayangata vanu avala vambeupwechêla upohi.

2

Upohi nkulu

1 Bahi ing'anya ya anelo, tùlembelewa tulakamulihe àlalá latupilikene uchinga tu-
nayahike.
2 Sheliya ya Musa yaniida kupitila malaika na yanimaihwa kuva nni ya uhiu. Na
kila mwanda munu pachiikosela au kuleka kuipilikana Sheliya, ánipata asabu malinga
chachilembelewa.

---

* **1:5** Sabuli 2:7, Vitendii mitume 13:33, Vaeblaniya 5:5 † **1:5** 2 Samwili 7:14, 1 Mahiku 17:13 ‡ **1:6** Munsitali auno làtumike malove la Makumbuso 32:43, lalembwîje mutafasili yake ya Chigiliki kuhaloka mmalemba la ku Bahali ya Munyu. § **1:7** Sabuli 104:4 ** **1:9** Sabuli 45:6,7 †† **1:12** Sabuli 102:25-27 ‡‡ **1:13** Sabuli 110:1, Matayo 22:43-44, Mako 12:36, Luka 20:42-43, Vitendîi Mitume 2:34-35

3 Bahi ikàva Nang'olo mwene njo ánavele ntandi kutanga habali dya upohi auno na
kuumaiha kwetuhwe kupitila avala vanampilikene, dachi hwetu tùmbepalanyoka dachi
muasabu tukànawidopye upohi nkulu malinga auno?
4 Nnungu nanang'e ániumaiha ushahidi wavo kwa indila ya vimaiho na la kukanganya
na masaibu la kila namuna, na kwa kupitila dinudyo dya Umumu Wanaswe dyavapele
vanu malinga chatamwije.

Yesu átendwije mutuvelelee hwetu uchinga atupohe

5 Nnungu nanga panavavikile malaika kuva vakútawala va chilambo chiîda, yani
chilambo achila chitulonjelela.
6 Tena, malove anelo lànamaihwa Mmalemba lanji Lanaswe lahaûla kuva,
“Munu ni nnani mpaka unkumbukile?
Na mwana wa munu ni nnani mpaka un'jali?
7 Ùntendile chihi kadiki kuva n'joko kuliko malaika,
ùmmwajije ukulu na eshima.
8 Ùmpele mamulaka la kutawala vitukutuku vyammalele.”*
Malemba palahaula kuva, Nnungu àmpele mamulaka la kutawala vitukutuku vyam-
malele, ìvele na mana kuva, nanga panalekile chinu chohecho. Henga kwa vino, nanga
patumwona munu wavitawala vitukutuku anevyo.
9 Henga tùmwona chihi Yesu anatendwije chihi kadiki kuva n'joko kuliko malaika,
uchinga kwa inema ya Nnungu, Yesu ayeje kuhwa kwajili ya vanu vammalele, vino
àpete ukulu na eshima ing'anya ya kubanika na kuhwa kwake.
10 Nnungu aumbîle vitukutuku vyammalele kwajili yake mwene, ánitandola kwida na
vavana vohe muukulu wake. Na íninkatapalila kuntenda Yesu kuva Mpohi nkamilifu
mwalehu kwa indila ya ibaniki yake uchinga avalodye vavana anevo kuupohi.
11 Yesu njo avahahûla vanu masambi lavo. Nang'e chalumo na avala vahahûlwa,
vammalele nni vana va Atata yumo. Bahi ing'anya ya anelyo, Yesu akáona dihoni
kuvachema vanu anevo anung'unuvake,
12 wahaula kuva,
“Nìmbelitumbyanga lina lyako kwa anung'unuvangu,
nìmbekulombolela mmakojano lavo kwa kuimba.”†
13 Kavila àhaula kuva, “Nìmbelisingila Nnungu.”‡
Na àhaula kavila kuva,
“Nangu ngùvele apano chalumo na vana va Nnungu vángupèlè.”§
14 Kwa kuva, vana anevo nni vanu vàvele na mmili na myadi, uchocho Yesu nanang'e
nkùtwala hali ya chimunu. Átendile uchocho uchinga kwa indila ya kuhwa kwake,
adimange dimongo dya ayula ánavele na dimongo dya kuhwa, yani Ibilisi.
15 Uchocho, ávahungwile na avala vammalele vachiikâla muchi vatumwa mmaisha
lavo lammalele ing'anya ya kuyopa kuhwa.
16 Kwa kuva, nang'e nanga panaidile unavayangata malaika, henga áidile unavayan-
gata vadukulu va Iblahimu.
17 Bahi ing'anya ya anelyo, Yesu nkulembelewa alilandanye na anung'unuvake kwa
kila namuna, uchinga àáve Kuhani wavo Nkulu avêle na chididi na akulupîka kwa
kuntumikila Nnungu, uchinga ahumye sadaka ya kuvausija vanu masambi.
18 Kwa kuva mwene ánibanihwa na kulingwa, bahi hambi ànahulula chihi kuvayangata
avala valîngwa.

3

Yesu nni nkulu kumpunda Musa

* **2:8** Sabuli 8:4-6 † **2:12** Sabuli 22:22 ‡ **2:13** Isaya 8:17 § **2:13** Isaya 8:18

1 Bahi mmakukulupila avangu, mmanu mma Nnungu mukumilâna na vammalele
vachemwîje kulihunde, nkumbukilange Yesu utunnyambukila kuva Ntume na Kuhani
Nkulu.
2 Nang'e ánakulupika kwanga Nnungu, antandwêle kukola madengo lake, malinga
Musa chachikulupika kuichunga ing'ande yammalele ya Nnungu, yani vanu va
Nnungu.
3-4 Kwa kuva, kila ing'ande ìdengwa na munu, henga Nnungu njo adênga kila chinu.
Adênga ing'ande ànalembelewa kupata eshima ing'ulu kupunda ing'ande yene. Uchocho,
Yesu ànalembelewa kupata eshima ing'ulu namene kumpunda Musa.
5 Musa ávele chihi ntumishi muing'ande yammalele ya Nnungu na ánakulupika
mwalehu. Na utumishi wake wávele nfano wa uhiu wambeuhunukula Nnungu lukoto.
6 Henga Kilisto ànakulupika, na njo Mwana aimilîla ing'ande yanga Nnungu. Na hwetu
njo ing'ande aneyo, ikàva tukáyopa kuhweneha kuhwinga muing'ulupa na kuhweneha
kulisingila lilolelo lituvenalyo.

Munanonopyange mitima yenu

7 Bahi malinga chatangola Umumu Wanaswe kuva,
“Nelo mukàlipilikana lidi lya Nnungu,
8 munanonopyange mitima yenu, malinga chivanatendile anyakala venu, muuhiku
aula uvachintahuka Nnungu,
na kunninga akula kulilanga.
9 Aneko anyakala venu váningupima na kungulinga uchinga vandole,
Ikànava vánilona lammalele langunatendile muvyaka alubaini.
10 Bahi ing'anya ya anelyo, nangu nanivavisija vanu va chívelèkwà achila, na kutangola
kuchidoni,
‘Maduva lammalele mitima ya vanu anevo ìnahochela,
na nanga pavadipapata dindila dyangu.’
11 Bahi nangu nkwapila kwa kuvisa kuva,
‘Nanga pavambeinjila pachinu pangu pakuyewelela panivatayalishijije!’ ”*
12 Bahi mmakukulupila avangu, lyongolelange uyopa ànapwawa munu avêle na ntima
m'baya ukákulupila mmwenu, ntima ulihapulânya na Nnungu avêle na umi.
13 Henga mukamyane mitima kila liduva lichêmwa nelo, uchinga kunave na munu wa
kunonopa ntima ing'anya ya kukumbika na sambi.
14 Kwa kuva, ikàva tùmbehweneha kukulupika mpaka kuntululilo akuno utunkulupila
Nnungu malinga chitunkulupidile anepo patandi, bahi tùmbekuva tukumilènè pamo na
Kilisto.
15 Malinga Malemba Lanaswe chilahaula kuva,
“Nelo mukàlipilikana lidi lya Nnungu,
munanonopyange mitima yenu, malinga chivanatendile anyakala venu muuhiku aula
uvachintahuka Nnungu.”†
16 Dachi, vanani vapilikêne lidi lyanga Nnungu nkuntahuka? Dachi, vakávele avala
vammalele vachilôjwa na Musa kuhaloka ku Misili?
17 Dachi, Nnungu ávavisijije vanani kwa vyaka alubaini? Dachi, akánavavisijije avala
vammalele vanatendile sambi, na mituhi yavo nkutapakala kulilanga?
18 Dachi, nni vanu ntwani vanavaapilidile Nnungu kuva nanga pavambeingila
pachinu pake pakuyewelela panavatayalishijije? Dachi, vakávele avala vanahitile
kumpilikana?
19 Bahi twòna kuva nanga pavanainjidile pachinu anepo pakuyewelela ing'anya
nanga pavanakulupidile.

---

* **3:11** Sabuli 95:7-11 † **3:15** Sabuli 95:7-8

4

Ahadi yanga Nnungu ya kuinjila pachinu pake pakuyewelela ìvele chihi nkupwawa

1 Bahi kwa kuva ahadi ya Nnungu ya kwinjila pachinu pake pakuyewelela ìvele chihi
nkupwawa, bahi tulyongolele uchinga anapwawe kananga munu yumo mmwenu wa
kukoha kwinjila anepo.
2 Kwa kuva, malove lambone layâmba pachinu pake pakuyewelela lànihubiliwa kwe-
tuhwe malinga chilanahubiliwije kwa vanu va kala. Henga malove anelo nanga
palanavapele faida yoheyo, kwa kuva, avala vanalapilikene nanga pavanaikamulidile
aila ahadi kwa ing'ulupa.
3 Henga hwetu tukulupidîle, tùmbeinjila pachinu pakuyewelela panatambulenge
Nnungu pachihaula kuva,
“Bahi nangu nkwapila kwa kuvisa kuva,
‘Nanga pavambeinjila pachinu pangu pakuyewelela panivatayalishijije.’ ”*
Nnungu átangwele malove anelo ikànava madengo lake lánimalilika kutandikila paumbile
chilambo.
4 Kwa kuva, Mmalemba Lanaswe pachinu fulani pànahaula kuyamba liduva lya saba
kuva, “Nnungu ániyewelela liduva lya saba, kwa kuva ánimalila madengo lake lam-
malele.”†
5 Henga malinga chiilembwije anepo muha, Nnungu àhawile kuva, “Nanga pavambein-
jila pachinu pangu pakuyewelela panivatayalishijije.”
6 Bahi aneyo ahadi ya kuinjila pachinu anepo ìvele chihi nkupwawa, henga avala
vánavele vatandi kuhubiliwa malove anelo lambone nanga pavanainjidile ing'anya
nanga pavanampilikene Nnungu.
7 Bahi ing'anya ya anelyo, bada ya kupita myaka yohe Nnungu nkuvika liduva linji
lichêmwa “Nelo.” Átendile uchocho patangwele Mmalemba Lanaswe kuyamba liduva
anelyo kupitila Daudi, malinga chingulongoledile kulemba kuva,
“Nelo mukàlipilikana lidi lya Nnungu,
munanonopyange mitima yenu.”‡
8 Kwikavele Yoshuwa wavahwikiha vanu pachinu pakuyewelela, Nnungu
akánatangolele kavila kuyamba liduva linji lya kuyewelela.
9 Bahi mayewelelo lavatayalishijîje Nnungu vanu vake làvele chihi nkupwawa.
10 Kwa kuva, avala vayewelêla mmayewelelo lavatayalishijîje Nnungu, vànayewelela
kwa kuva vànimalila madengo lavo apano pachilambo, malinga Nnungu
chanayeweledile pamalidile kukola madengo lake.
11 Bahi tutumbame kuinjila pachinu anepo pakuyewelela, uchinga anapwawe munu
woheyo muhwetu ambehîta kupilikana na kukoha kuinjila, malinga chivanatendile
avala vanantahwike Nnungu akula kulilanga.
12 Kwa kuva, Lilove lya Nnungu lìvele na umi na dimongo, na lìnakola kupunda
upanga ukola akuno na akuno. Na lìnapulung'anya mpaka kuhapulanya isungu na ntima
wa munu, na kuhapulanya mawangwa na unjinji, na kuhunukula makudungilo na
mawaso la munu.
13 Nanga chinu chohecho chipihîke pameho panga Nnungu, henga vitukutuku vyam-
malele vìnihunukuliwa na vìvele chihi mwandu pameho panga Nnungu utumbennyumija
isabu ya matendo letu.

Yesu njo Kuhani Nkulu

14 Bahi kwa kuva tùvele na Kuhani Nkulu kupunda vammalele, ainjidîle mpaka
kulihunde, yani Yesu Mwana wanga Nnungu, bahi tuikamulihe saana ing'ulupa yetu
ituiyambukila.

---

* **4:3** Sabuli 95:11 † **4:4** Ntandiliko 2:2 ‡ **4:7** Sabuli 95:7-8

15 Kuhani wetu Nkulu utuvenawe ànahulula kutuvikila chididi ing'anya ya idabadangi yetu. Kwa kuva, nanang'e ánilingwa kwa kila namuna muchi hwetu, henga nanga panatendile sambi.
16 Bahi ing'anya ya anelyo, tuchihengelekele chiteng'u changa Nnungu cha Ufalume bila kuyopa, pachinu pavajalîla vanu inema, uchinga apate kutuvikila chididi na kutujalila inema ya kutuyangata muuhiku wa idabadangi yetu.

5

1 Kila Kuhani Nkulu atandolwejîje muvanu, ànavikwa uchinga antumikile Nnungu kwajili ya vanu. Nang'e ànhumija Nnungu dinujo na sadaka kwajili ya kusamehewa masambi lavo.
2 Kwa kuva mwene ànadidimanga, bahi ànahulula kuvapililila avala vahochedîle na avala vakámaite chinu.
3 Na kwa kuva mwene ànadidimanga, àlembelewa ahumye sadaka, akee chihi kwajili ya vanu ila pamo na masambi lake mwene.
4 Nanga munu alîng'a mwene eshima aino ya kuva Kuhani Nkulu. Henga kila munu àtandolwa na Nnungu malinga chanatandolwejije Haluni.
5 Uchocho, Yesu Kilisto nanang'e nanga panaling'ile mwene ukulu wa kuva Kuhani Nkulu, henga Nnungu njo annyaulidîle kuva,
“Wako ni Mwanangu,
nangu nelo ngùjukile kuva Atatako.”*
6 Nnungu ànitangola kavila pachinu panji Mmalemba kuva,
“Wako nni Kuhani ukee na ntululilo,
malinga mwavelelee Melikisedeki.”†
7 Yesu panavele apano pachilambo, ánikuta chitangelo na mihodi wannyuwa na kumpembeja Nnungu ahulûla kumpoha mukuhwa. Yesu ánipilikanwa na Nnungu ing'anya ya kumweshimu na kumpilikana Nnungu.
8 Ikànava Yesu ávele Mwana wanga Nnungu, henga ánilihunda kupilikana kupitila kubanika kwake.
9 Na kwa indila aneyo, Nnungu nkuntenda Yesu kuva nkamilifu, nkuva chitandikilo cha upohi ukee na ntululilo kwa avala vampilikâna.
10 Bahi Nnungu nkummika Yesu kuva Kuhani Nkulu, malinga mwavelelee Melikisedeki.

Kuleka kunkulupila Kilisto

11 Bahi tùvele na malove lohe la kutangola kuyamba chinu achino, henga ìnikamajanga kunnyaulilanga ing'anya mùvele na makutu laidôpa.
12 Nni muhiu kuva, muuhiku auno mwenu múlembelewa mùùve mmakuhunda, henga bado mùlembelewa chihi muhundwe, tena mahundo matandi-matandi la lilove lya Nnungu. Mwenu múlembelewa muliswe chakulya chinonôpa, henga bado mùlembelewa chihi muyong'ejwe mavele.
13 Kwa kuva, kila munu aikâla kwa kuyong'ejwa chihi mavele akáhulula kulamala mahundo la haki, kwa kuva, nang'e àvele muchi nkanunu.
14 Henga chakulya chinonôpa ni kwajili ya vanu vakulumwîke, vajevelejîje ding'ano dyavo kulamala lalida lambone na lalida lahakalenge.

6

1 Bahi ing'anya ya anelyo, tùlembelewa tunauyileuyile mahundo matandi-matandi la chikanunu lamwâmba Kilisto, henga tuhwenehe muyo kwa kulihunda mahundo la chikulungwa. Tunahwenehe chihi kudenga kavila nsingi wa mahundo layâmba kulaleka matendo lahakalenge, na kuyamba kunkulupila Nnungu,

* **5:5** Sabuli 2:7 † **5:6** Sabuli 110:4

2 na mahundo layâmba ubatiso, na kuvayuwila vanu kwa kuvavikila makono, na
kufufulwa kwa vanu vahwîle, na hukumu ya asabu ikee na ntululilo.
3 Nnungu akàtamwa tuchituhwenehe kukulumuka mmahundo anelo la chikulungwa.
4 Kwa kuva, vanu vakàlangajijwa uhiu wa Nnungu na kuyeja inujo ya kulihunde, na
kukumilana na Umumu Wanaswe,
5 na kuyeja uwambone wa lilove lya Nnungu, na dimongo dya chilambo chiîda,
6 koka nkuileka ing'ulupa yavo, ikáhululika kuvapindikulanya kavila uchinga vapate
kulaleka masambi lavo na kunnaukila kavila Nnungu. Kwa kuva, vàmmamba Mwana
wa Nnungu kavila munsalaba na kuntaya dihoni muyo mwa vanu.
7 Ulongo ûnywa imbula myanda yohe na kumeja vilyo vivêle na faida kwa nkúlima,
Nnungu ànaubaliki ulongo anewo.
8 Henga ulongo anewo ukàmeja diheya na mbigili, bahi ukávele na faida yoheyo kwa
nkúlima, na ùvele pepi kulaniwa nawi Nnungu, na ntululilo wake nni kuyochwa chihi
moto.
9 Mmakukulupila avetu, ikànava tùtangola uchocho, hwetu tukávele na lipamba
kumwamba mwenu, akuno utumala kuva mùtenda lambone kupapatana na upohi
wenu.
10 Kwa kuva, Nnungu àtenda haki. Nang'e akambeluvalila madengo lenu na itamwi
yenu imuilangujije kwanga nang'e kwa kuvahudumila vanu vake na chimuhweneha
kuvahudumila.
11 Henga tùnalembela namene kila munu mmwenu ahwenehe kutumbama mpaka
kuntululilo, uchinga àlalá lamulolela lapate kutimiswa.
12 Hwetu tukátamwa mwenu mùùve mmalemwa, henga muvayeje avala vapwechêla
àlalá laahidite Nnungu kupitila ing'ulupa yavo na ipililidi yavo.

Ahadi ya Nnungu nni ya kulisingila

13 Nnungu panamuahidite Iblahimu, ániapila kwa lina lyake mwene, kwa kuva, nanga
munu yunji nkulu kumpunda Nnungu wakanantambulenge lina lyake.
14 Nnungu átangwele kuva, “Muhiu nìmbekubaliki namene na nìmbelutenda lukolo lwako
lùùve na vanu vohe.”*
15 Anepo Iblahimu nkupililila akuno walindilila, bahi nkulapwechela àlalá lanaahidi-
wije na Nnungu.
16 Kwa kuva, vanu pavaapila, vàapila kwa lina lya munu nkulu kuvapunda vene,
na iapidi aneyo ìmaiha achila chitongolewîje kuva nni uhiu, na ìmalila matahukano
lammalele.
17 Nnungu nanang'e álembedile avamaihije avala vavaahidite kuva makudungilo lake
lakápindikuka, bahi nkwapila.
18 Na Nnungu nanga pahulula kulambila. Bahi hwetu tuntukutidîle tùnakamywa
mitima na kukamuliha kwa dimongo lilolelo alila lituvikiwije, ing'anya ahadi dyake na
iapidi yake vikáhululika kupindikuka.
19 Lilolelo alino lìtutenda tùùve na uhakika na usalama mmitima yetu malinga naanga
chiiimija meli. Yesu ajukîle kuva lilolelo lyetu ànipita palipanzia na kwinjila Pachinu
Panaswe Namene.
20 Yesu mwene ánilongolela kuinjila anepo kwajili yetu na àjukile kuva Kuhani Nkulu
akávele na ntululilo malinga mwavelelee Melikisedeki.

7

Kuhani Melikisedeki

1 Aneyo Melikisedeki ávele nfalume wa imanga ya Salemu, na kuhani wa Nnungu
Nkulu. Iblahimu pachiuya kuhaloka kuing'ondo aneko kwanavawalele vafalume
ncheche, Melikisedeki ákojene na Iblahimu, Melikisedeki nkum'baliki Iblahimu.

* **6:14** Ntandiliko 22:17

2 Anepo Iblahimu nanang'e nkumwing'a asilimiya kumi ya vitukutuku vyammalele
vyanavenavyo. Mana la Melikisedeki nni, “nfalume wa haki,” nanang'e ávele nfalume
wa Salemu, na nfalume wa Salemu mana lake, “nfalume wa amani.”
3 Wala nanga habali dilembwîje dinnyâmba atatake Melikisedeki wala anyokwe wala
malina la anakuluvake. Na kuyamba habali dya kuvelekwa kwake na kuhwa kwake
nanga padimaikana. Nang'e àlandana na Mwana wa Nnungu, kwa kuva, nang'e nni
kuhani akávele na ntululilo.
4 Bahi nnolange munu aneyo chanavele nkulu. Ata anakulwetu Iblahimu ánimwing'a
asilimiya kumi ya vitukutuku vyammalele vyanatwete litwala kuing'ondo.
5 Na vanu vahalôka nnukolo lwanga Lawi, vanu vapwechêla madengo la chikuhani,
vànilaijwa na Sheliya yanga Musa kutwala asilimiya kumi ya vitukutuku kuhaloka kwa
Vaisilaeli avao, ikànava vanang'o nni vadukulu va Iblahimu.
6 Melikisedeki akáchihaloka nnukolo lwanga Lawi, henga ánitwala asilimiya kumi ya
vitukutuku kuhaloka kwa Iblahimu. Pamo na anelyo, Melikisedeki ánim'baliki Iblahimu
anaahidiwije na Nnungu.
7 Nni muhiu kuva ayula abalikîwa nni n'joko kumpunda ayula abalîki.
8 Na makuhani vatwâla asilimiya kumi ya vitukutuku nni vanu vâhwa, henga Me-
likisedeki anatwete asilimiya kumi àhaulika kuva nang'e akáhwa.
9 Vanu va lukolo lwa Lawi njo vatwâla asilimiya kumi. Bahi tùnahulula kutangola kuva,
ata Lawi mwene ánimwing'a Melikisedeki asilimiya kumi ya dimali dyake kupitila kwa
Iblahimu.
10 Kwa kuva, Melikisedeki panakojene na Iblahimu, Lawi ávele chihi mummili mwa
Iblahimu, anakuluwe.

Ìlembelewa aide kuhani yunji

11 Sheliya ya Musa ínahumijwe kwa Vaisilaeli ílisingila namene utumishi wa ukuhani wa
Valawi. Bahi ikàchiva ukamilifu wa vanu va Nnungu upatikènè kwa indila ya utumishi
wa ukuhani wa lukolo lwa Lawi, pakanalembelewe kavila kwida kuhani yunji avêle
mwavelelee Melikisedeki, na akee aula ukuhani wa Haluni.
12 Kwa kuva, ukuhani paupindikuka, Sheliya na inang'o ìlembelewa ipindikuke.
13 Na Nang'olo wetu ulannyamba malove alano ávele chihi munu wa litawa linji,
na wala nanga munu kananga yumo wa nnitawa lyake alingîle kukola madengo la
chikuhani pachitala cha kuhumija sadaka.
14 Kwa kuva, ìmaikana kuva Nang'olo wetu áhaleke nnitawa lya Yuda, na kuyamba
litawa anelyo Musa nanga panatangwele chinu chohecho kuyamba habali ya ukuhani.
15 Na anelo lammalele làvele chihi mwandu, kwa kuva, kuhani yunji avêle mwavelelee
Melikisedeki àniida.
16 Kuhani ayuno nanga pajuhijwe kuva kuhani kupapatana na amuli iyâmba litawa
lyake, henga kupapatana na dimongo dya umi wake ukee na ntululilo.
17 Kwa kuva, Malemba Lanaswe làhaula kuva, “Wako nni kuhani ukee na ntululilo,
malinga mwavelelee Melikisedeki.”*
18 Bahi amuli aneyo ya machedo ínipukutwa, kwa kuva, ikánavele na dimongo wala
faida ya kutosha.
19 Kwa kuva, Sheliya yanga Musa nanga painahulwile kuida na ukamilifu. Henga
vino lìidile lilolelo lyambone namene, na kwa kupitila lilolelo anelyo tùnahulula kun-
nyengelekela Nnungu.
20 Pamo na anelo, Yesu akanajuhijwe kuva kuhani bila Nnungu kwapila. Na
makuhani vanji va litawa lya Lawi vánivikwa mmadengo anelo bila Nnungu kwapila.
21 Henga Yesu àjuhijwe kuva kuhani kupitila kwapila, apala Nnungu panannyaulidile
Yesu kuva,

* **7:17** Sabuli 110:4

“Nang'olo àniapila,
na wala nanga pambepindikulanya makudungilo lake,
‘Wako nni kuhani ukee na ntululilo.’ ”†
22 Bahi ing'anya ya iapidi aneyo, Yesu njo ahululîha kupwawa kwa lilailano alino
lyambone namene kupunda lilailano lya kala.
23 Kwa kuva vanu vànahwa, bahi pàpitile makuhani vohe kuhaloka nnitawa lya Lawi.
Bahi ing'anya ya kuhwa, nanga pavanahulwile kuhweneha na madengo lavo.
24 Henga kwa kuva Yesu àvele na umi ukee na ntululilo, bahi ukuhani wake naunang'o
ukee na ntululilo.
25 Bahi nang'e ànahulula kuvapoha avala vamwidîla Nnungu kupitila nang'e, kwa
kuva, nang'e àvele na umi ukee na ntululilo uchinga avayuwile vanu anevo kwa
Nnungu.
26 Bahi Yesu njo Kuhani Nkulu afâla kwajili yetu, kwa kuva, nang'e nni wanaswe na
akávele na likosa wala lidolidoli lya uhakwa na Nnungu àninnyapulanya na vakútenda
masambi kwa kunnyanyula muha namene kulihunde.
27 Nang'e wala nanga palembelewa kuhumya sadaka kila liduva malinga Makuhani
vanji Vakulu chivatenda. Vanang'o vàtandilika kuhumya sadaka kwajili ya sambi dyavo
vene, koka nkuhumya sadaka kwajili ya sambi dya vanu vanji. Henga nang'e áhumije
chihi sadaka mwanda umo bahi kwajili ya vanu vammalele, apala palihumije mwene
kuhwa.
28 Sheliya yanga Musa ìvatandola vanu vakákamilike kuva Makuhani Vakulu, henga
iapidi yanga Nnungu inatendeke Sheliya ipwawìjè, ìntandwele Mwanawe kuva Kuhani
Nkulu, nkamilifu vyaka na vyaka.

8

Yesu Kuhani wetu Nkulu

1 Habali ya muhimu kupunda dyammalele ditutangolela nni aino, hwetu tùvele na
Kuhani Nkulu aikâla m'bali wa kunkono wa chiteng'u cha chifalume cha Nnungu Avêle
na Ukulu, aneko kulihunde.
2 Aneko nang'e njo Kuhani Nkulu atumîka Pachinu Panaswe, yani Mun'gongwe uhiu
wa Nnungu udengwîjwe na Nang'olo Nnungu mwene, na akee vanu.
3 Kila Kuhani Nkulu ànatandolwa uchinga akole madengo la kunnyumija Nnungu
dinujo na sadaka. Bahi kupapatana na anelyo, Kuhani wetu Nkulu Kilisto ánilembelewa
ààve na chinu cha kuhumya.
4 Kwikavele Kilisto wava apano pachilambo, akánave kuhani, kwa kuva tayali pàvele
makuhani vanji vahûmya sadaka kupapatana na malaijo la Sheliya ya Musa.
5 Na pachinu pavatumikila makuhani nni nfano chihi na chimbwehedi cha apala
pavêle kulihunde. Kwa kuva, Musa panavele pepi kuudenga aula N'gongwe wa
Nnungu, Nnungu ánnyaulidile kuchidoni, “Loleha saana uchinga udenge kila chinu
kupapatana na nfano unikulangujije kulichinga.”*
6 Henga hambi Yesu àpewije utumishi wambone namene kupunda wa avala
makuhani. Uchocho, lilailano lyajukile Yesu kuva mpatanishi nni lyambone namene
kupunda alila lya kala, ing'anya lilailano lyahambi lìimila munsingi wa ahadi dya
Nnungu dyambone namene kupunda adila dya kala.
7 Kwa kuva, ikàchiva lilailano lya kala ulikamilika mwalehu, likánalembelewe lilailano
linji.
8 Henga Nang'olo Nnungu ánilona makosa kwa vanu vake, nkutangola kuchidoni,
“Mmaduva laîda nìmbetenda lilailano lyahambi na vanu va Isilaeli na vanu va Yuda.
9 Lilailano alino likambelandana na lilailano linnatendile na anyakala vao,

† **7:21** Sabuli 110:4 * **8:5** Kuuka 25:40

muuhiku aula unnavakamwile nkono na kuvausa nchilambo cha Misili.
Kwa kuva, nanga pavanalikamwile lilailano lyangu, nangu nkuvaleka.
10 Hambi alino nni lilailano linimbelitenda na vanu va Isilaeli mmaduva laîda,
nìmbedivika Sheliya dyangu n'ding'ano dyavo na kudilemba mmitima yavo.
Nangu nìmbekuva Nnungu wavo, na vanang'o vàmbekuva vanu vangu.
11 Nanga munu ambennyûnda Mwisilaeli nnyake,
au kunnyaulila nnangawake kuva, ‘Mmale Nang'olo.’
Kwa kuva, vanu vammalele vàmbengumala, kutandikila n'joko mpaka nkulungwa.
12 Kwa kuva, nìmbevasamehe lahakalenge lavatendile,
na masambi lavo nikambelakumbukila kavila.”†
13 Nnungu palichemile lilailano alino kuva lyahambi, àlitendile alila litandi kuva lya kala, na chinu chohecho chikàà̀va chakala na kuhuchulika chìì̀va pepi na kuwalawala.

9

Mihambo ya lilailano lya kala na mapungufu lake

1 Bahi lilailano litandi lyanatendile Nnungu na Vaisilaeli lyávele na malaijo lake la ibada na pachinu pake panaswe pakumwabudila Nnungu, apano pachilambo.
2 Údengwije N'gongwe wa Nnungu, na mun'gongwe anewo wávele na vyumba vivili. Nchumba chitandi mwávele na chipanda cha kuvikila vibatali na meza na mikate ihumîjwe sadaka kwa Nnungu ínavele muha meza. Na chumba anecho chíchemwa, Pachinu Panaswe. 3 Na pávele na lipanzia, na kunyuma lipanzia anelyo kúvele na chumba chinji chichichemwa, Pachinu Panaswe Namene.
4 Nchumba anecho múvele chitala cha zahabu cha kututumija ubani pamo na lisanduku lya lilailano. Na Lisanduku anelyo lípakwije zahabu mipata yammalele, na nkati mwake múvele na chilongo cha zahabu chínavele na chakulya chichichemwa “Mana.” Na nnisanduku anelyo múvele na isimbo ya Haluni inahipwike mahamba pamo na vibao vivili vya mayanga vinalembwije Amuli Kumi dya lilailano lya kala.
5 Pachanya lisanduku anelyo pávele na disanamu dimbili dya viumbe vya kulihunde vivêle na dimapa, vilangûja ukulu wanga Nnungu, na dimapa anedyo díhinike pachinu pakusamehewa masambi. Henga vino tukambehulula kuhauliha mwalehu mambo anelo lammalele.
6 Bahi uvila nni chivinapangwije vitukutuku anevyo vyammalele. Anepo makuhani nkuva uvainjila kila liduva nchumba chitandi uchinga vatumike kupapatana na madengo lavo la ibada.
7 Henga chumba cha vili áinjila chihi Kuhani Nkulu weka, nanang'e áinjila chihi mwanda umo kwa mwaka. Na anemwo ánnyumija Nnungu sadaka ya myadi kwajili ya masambi lake na kwajili ya masambi lavatendile vanu bila kumala.
8 Kupapatana na mambo anelo, Umumu Wanaswe álanguja kuva, muuhiku aula wammalele paunapwawije aula N'gongwe ntandi wa Nnungu, indila ya kuinjilila Pachinu Panaswe Namene yávele ikànambimaikana.
9 Na anewo wávele nfano kwajili ya uhiku wa vino, nfano ulangûja kuva dinujo na sadaka dichihumywa kwanga Nnungu dikáchihulula kuvausija vanu vamwabûdu Nnungu hukumu ya mmitima yavo.
10 Kwa kuva, anelo lammalele lálanda chihi vyakulya na vikimbilo na malaijo la kukalava medi. Na malaijo anelo la chimmili lákamulwije chihi mpaka pautimidile uhiku aula Nnungu watendile kila chinu kuva chahambi.

Yesu àhumije sadaka itimidîle

† **8:12** Yelemiya 31:31-34

11 Henga vino Kilisto àjukile kuva Kuhani Nkulu wa mambo lambone lapwawîje vino.
Nang'e áinjidile Mun'gongwe nkulu na ukamilîke. N'gongwe anewo ukádengwije na
makono la vanu, yani akee N'gongwe wa nchilambo achino.
12 Nang'e áinjidile chihi mwanda umo Pachinu Panaswe Namene. Na akanapelekejije
anemwo sadaka ya myadi ya ambudi na ang'ombe, henga ápelekejije myadi yake mwene,
na kwa indila aneyo nkutukombola vyaka na vyaka.
13 Nnilailano lya kala vanu váchivalangiwa kuva vakáhahwike pameho panga Nnungu
kupapatana na malaijo la dini, váhahulwa uhakwa wavo wa chimmili kwa kunyunyijwa
myadi ya ambudi na ang'ombe anamilume na liu lya ung'ombe apijîjwe mmoto.
14 Bahi ikàva uchocho, myadi ya Kilisto ìmbekuva na dimongo ding'ulu dya kutuhahula!
Kwa dimongo dya Umumu Wanaswe akávele na ntululilo, Kilisto ánilihumya mwene
kwanga Nnungu kuva sadaka yambone ikee na chilema. Na myadi yake ìmbehweneha
kuhahula mitima yetu ihukumîka kuhalokana na vitendo vyetu vítulòjà kukuhwa.
Ìmbetuhahula uchinga tuntumikile Nnungu Mumi.

15 Bahi ing'anya ya anelyo, Kilisto njo mpatanishi wa lilailano lyahambi. Na kupitila
kuhwa kwake ánivakombola vanu kuhaloka mmakosa lavo lavanatendile mmahiku
la alila lilailano lya kala, uchinga avala vachemwîje na Nnungu vapate kupwechela
mapala lakávele na ntululilo lavaahidite.

16 Na kwamba mambo layâmba malaijo la mapala, lasima imaikane kuva ayula alaijîje
ànihila koka layavanywe saana.
17 Kwa kuva, malaijo anelo lakátendeka mpaka mwene alaijîje ahile, kwa kuva malaijo
la kuyavanya mapala lakávele na mana ikàva alaijîje àvechinkulama.
18 Njo mana ata alila lilailano lya kala nanga palinatendeke bila ya kumwadilika kwa
myadi.
19 Kwa kuva, Musa payanjajije amuli dyammalele kwa vanu vammalele, anepo
nkutwala myadi ya ndama nkukundanya na medi, nkumyaya nchitabu cha Sheliya na
kuvamyaila vanu vammalele kwa kutumila maleha lanahuvi na dinavi dya nnandi wa
isopo.
20 Musa nkuvahaulila vanu kuchidoni, “Aino njo myadi ya lilailano limuamuliwije na
Nnungu mulipilikane.”
21 Uchocho, Musa nkuumyaila myadi N'gongwe wa Nnungu pamo na vyombo vyam-
malele vya ibada.
22 Kupapatana na Sheliya, vitukutuku vyammalele vìhahulwa kwa myadi, na masambi
nalanang'o lakáhululika kusamehewa bila kumwadila myadi.

23 Vitukutuku anevyo nni nfano chihi wa vitukutuku vihiu vya kulihunde, bahi yávele
lasima vihahulwe kwa indila aneyo. Henga vitukutuku vihiu vya kulihunde vìlembelewa
vihahulwe kwa sadaka yambone namene.
24 Kwa kuva, Kilisto nanga panainjidile Pachinu Panaswe padengwîjwe na vanu,
yani pachinu pa nfano chihi wa apala pahiu. Henga nang'e áinjidile kwene kulihunde,
pachinu páimìlà vino pameho panga Nnungu kwajili yetu.
25 Kuhani Nkulu wa Vayahudi àinjila Pachinu Panaswe Namene kila mwaka, akuno
wanyakula myadi ikávele yake mwene. Henga Kilisto nanga panainjidile anemwo
uchinga alihumye mwene kuva sadaka kwa myanda yohe.
26 Ikàchiva uchocho, akanilembelewa kubanihwa myanda yohe kutandikila pachi-
umbwije chilambo. Henga vino, mmaduva alano la ntululilo, nang'e àniida mwanda
umo uchinga avasamehe vanu masambi kwa indila ya kulihumya mwene sadaka.
27 Kila munu àpangiwije chihi kuhwa mwanda umo bahi, na bada ya kuhwa Nnungu
ànannyukumu.

28 Uchocho, Kilisto nanang'e álihumije chihi mwanda umo uchinga avausije vanu
vohe masambi lavo. Na nang'e àmbeuya kavila unavapoha avala vannindilîla, akee
unavausija kavila masambi.

10

1 Sheliya ya Musa ni nfano chihi wa mambo lambone laîda, wala akee uhiu wa
mambo lene. Bahi ing'anya ya anelyo, kupitila sadaka dihûmywa myanda yohe kila
mwaka, Sheliya ikáhulula kananga kadiki kuvatenda vanu vamwabûdu Nnungu kuva
vakamilifu pameho pa Nnungu.
2 Ikàchiva sadaka anedyo udihulula kuvatenda vanu kuva vakamilifu, sadaka
dikánahwenehe kuhumywa kavila. Kwa kuva, anevo vanu vamwabûdu Nnungu vakávele
vahahuliwìjwè chihi mwanda umo, na mitima yavo ikánavahukumu kavila kuva vàvele na
masambi.
3 Henga kupitila sadaka anedyo, vanu vàkumbuswa masambi lavo kila mwaka,
4 kwa kuva, myadi ya ang'ombe na ya ambudi ikáhulula kuvausija vanu masambi.
5 Njo mana Kilisto paidile pachilambo ánnyaulidile Nnungu kuchidoni,
“Wako ukanatamwije sadaka wala dinujo,
henga únguumbilidile mmili.
6 Wako nanga punakatapaliwije na sadaka dya kupija vanyama wala sadaka dya
kusamehewa masambi.”*
7 Anepo Kilisto nkutangola kavila kuva,
“Lola, nangu ngùvele apano, ngùidile unatenda àlalá lulalembela wako,
malinga chiilembwije Mmalemba Lanaswe kungwamba nangu.”
8 Kilisto ánilongolela kutangola kuva, “Wako wala nanga paunatamwije na wala nanga
paunakatapaliwije sadaka na dinujo, wala sadaka dya kupija mmoto wala sadaka
dya kusamehewa masambi.” Átangwele uchocho ikànava sadaka anedyo dyammalele
díhumywa kupapatana na malaijo ya Sheliya.
9 Anepo Kilisto nkuchidoni, “Lola, nangu ngùvele apano, ngùidile unatenda àlalá
lulembêla wako.” Bahi Nnungu ániliusa lilailano lya kala uchinga alitende lilailano
lyahambi.
10 Kwa kuva, Nnungu álembedile atuhahule masambi kupitila mmili wa Yesu Kilisto
wauhumije sadaka mwanda umo bahi, nkutosa.
11 Kila kuhani maduva lammalele ànaimila kwa kutenda madengo lake la ibada na
kuhumya sadaka dya namuna imo myanda yohe, sadaka dikáhulula kananga kadiki
kuusa masambi.
12 Henga Kilisto, nang'e áhumije chihi sadaka imo bahi, ifâla vyaka na vyaka kwajili
ya kusamehewa masambi. Na pamalidile kutenda uchocho, nkuikala mumamulaka,
m'bali wa kunkono wa Nnungu.
13 Na aneko vino àvenkulindilila mpaka amongo vake vammalele pavambevikwa pahi
madodo lake.
14 Kwa kuva, kupitila sadaka imo yahumije, àvatendile vanu avala vávahahùlà kuva
vakamilifu vyaka na vyaka.
15 Na Umumu Wanaswe nanang'e ànatumaiha mambo anelo, kwa kuva, Nang'olo
Nnungu àhaula kuchidoni,
16 “Alino njo lilailano linimbetendanavo mmaduva laîda.
Nìmbedivika Sheliya dyangu mmitima yavo na kudilemba n'ding'ano dyavo.”†
17 Anepo nkutangola kavila kuchidoni,
“Nikambekumbukila kavila masambi lavo,
na vitendo vyavo vihakalenge nikambevikumbukila.”‡

* **10:6** Sabuli 40:6-8 † **10:16** Yelemiya 31:33 ‡ **10:17** Yelemiya 31:34

18 Bahi ikàva masambi lànisamehewa, ikálembelewa kavila kuhumya sadaka kwajili ya kusamehewa masambi.

Tunnyengelekele Nnungu

19 Bahi mmakukulupila avangu, hwetu tukee na ing'anya ya kuyopa kuinjila Pachinu Panaswe Namene kwa myadi ya Yesu.
20 Malinga Kuhani Nkulu chachiinjila Pachinu Panaswe Namene kupitila palipanzia, uchocho Yesu nanang'e àtwing'ile indila yahambi ya umi ya kuinjila Pachinu Panaswe Namene pa uhiu, kupitila kuhwa kwake mwene.
21 Kwa kuva, hwetu tùvele na Kuhani Nkulu aimilîla ing'ande yammalele ya Nnungu,
22 bahi tummwenele Nnungu kwa ntima wa kukulupika na ing'ulupa itimidîle. Kwa kuva, mitima yetu ìnihahulwa na tukáhukumika mmitima yetu, na miili yetu ìnihahulwa kwa medi lahahwîke.
23 Bahi tukalehe kukamuliha bila kudumbadumba lilolelo alila lituyambukidile, kwa kuva, Nnungu atupêle ahadi nni wa kukulupilika.
24 Tukumbukilane tuvene kwa tuvene na kuhimijana kutamwana na kutenda lambone.
25 Bahi tunaleke kukojana pamo malinga vanu vanji chivaleka. Henga tùlembelewa tudumane na kuhalija namene kuhimijana, kupapatana na namuna chitwona kuvandika kwa liduva lyambeida Nang'olo Yesu.
26 Kwa kuva, tukàhweneha kutenda sambi namadi akuno tuumaìtè uhiu, nanga sadaka inji ihulûla kutuusija masambi letu kavila.
27 Henga anepo chiisalidîle nni kuiilindilila kwa kuyopa hukumu ya Nnungu ya moto utumbulûka namene, umbevapîja vanu vantahûka Nnungu.
28 Munu woheyo áchiitahuka Sheliya ya Musa, ánawalalwa bila chididi, ukàpwawa ushahidi wa vanu vavili au vatatu.
29 Bahi ikàva uchocho, ìmbekuva dachi kwa munu ayula anahahuliwije na myadi ya Mwana wa Nnungu koka nkunsalau Mwana wa Nnungu na kuivalangila myadi aneyo ya lilailano lya Nnungu kuva ikee mana na kunsalau Umumu wa Inema wa Nnungu? Munu aneyo àmbelembelewa apate asabu ing'ulu namene kumpunda ayula aitahwîke Sheliya ya Musa.
30 Kwa kuva, tùnimmala ayula ahawîle kuva, “Kupindikula nni kwang'une, nangu njo nimbepindikûla.”§ Na ìhaulika kavila kuva, “Nang'olo àmbevahukumu vanu vake.”**
31 Nni chinu cha kuyoha namene kumatokela mmakono la hukumu ya Nnungu avêle na umi!
32 Bahi himukilanga mambo àlalá lananhumidile mwenu apala patandi pamunatandilike kunkulupila Kilisto, mwenu mwanibanihwa namene, henga mwanipililila.
33 Myanda inji mwatongolewije malove lahakalenge na kubanihwa paumbele vanu, na mwanda unji mwanikubali ata kulundana na avala vachitendêwa uchocho.
34 Mwenu mwanivavikila chididi vanu vahungwîje mmalungu, na múnikubali kwa kuhangalala kupokonyolwa dimali dyenu, kwa kuva, múnimala kuva mùvele na dimali dyambone namene na dya kudumu aneko kulihunde.
35 Bahi munaleke kuva na ntima wa kuhwinga, kwa kuva, uchiumpelekejijange inujo ing'ulu.
36 Mùlembelewa mupilililile uchinga mulatende àlalá lalalembela Nnungu, na kwa kutenda uchocho, muchimupwechele achila chaahidite Nnungu.
37 Kwa kuva, malinga Malemba alano Lanaswe chilahaula kuva,

“Ùisalidile chihi uhiku kadiki namene,
na ayula alembelêwa kwida,
àmbeida na wala akambetima.

§ **10:30** Makumbuso 32:35 ** **10:30** Makumbuso 32:36, Sabuli 135:14

38 Henga vanu vangu vambone pameho pangu, vàmbekuva na umi kupitila ing'ulupa.
Henga vakàsuwa-suwa,
ntima wangu ukambevahangalalila."††
39 Henga hwetu tukávele nnikuwa lya vanu anevo vasuwa-sûwa na kuyahika, ila hwetu
nni tuvanu tuvêle nnikuwa lya vanu vavêle na ing'ulupa na vapôhwa.

11

Ing'ulupa

1 Bahi ing'ulupa nni kuva na uhakika wa kupwechela àlalá latulalolela, nni ku-
lakulupila mwalehu àlalá latukalona.
2 Kwa kuva, Nnungu ánivamaiha anyakala vetu kuva nni vambone pameho pake,
ing'anya ya ing'ulupa yavo.
3 Kwa kupitila ing'ulupa, tùnimala kuva, vitukutuku vyonekâna víumbwije na àlalá
lakáonekana, kwa kuva, tùnakulupila kuva chilambo chíniumbwa kupitila malove la
Nnungu.
4 Kwa kupitila ing'ulupa, Habilu ánnyumijije Nnungu sadaka yambone namene
kupunda aila ya Kaini. Na kupitila ing'ulupa yake ánimaihwa na Nnungu kuva wambone
pameho pake, kwa kuva, Nnungu mwene ánidikubali sadaka dyake. Ikànava Habilu
ànihwa, henga àvechinkutangola na hwetu mpaka vino kupitila nfano wa ing'ulupa yake.
5 Kwa kupitila ing'ulupa, Henoko ánitwaliwa nawi Nnungu, kuuka pachilambo apano
bila kuhwa. Na nang'e nanga panaonekene kavila ing'anya átwaliwijwe na Nnungu
kuhwena kulihunde. Kwa kuva, Malemba Lanaswe làhaula kuva, Henoko kabla
akànambitwaliwa nawi Nnungu, Nnungu ánimaiha kuva ànikatapaliwa nawe.
6 Bahi bila ing'ulupa, ikáhululika kunkatapalila Nnungu. Kwa kuva, munu ammwenêla
Nnungu àlembelewa akulupile kuva Nnungu ànipwawa, na kuva ànaveng'a dinujo avala
vantâha.
7 Kwa kupitila ing'ulupa, Nuhu ádengile safina uchinga avapohe vanu va nng'ande
mwake na livambwe. Nang'e ámpilikene Nnungu anan'dumile kuyamba mambo àlalá
lakánambiwahi kuhumila. Bahi kupapatana na ing'ulupa yake, vanu va pachilambo
vánihukumiwa, nanang'e nkupata kutendwa kuva wambone pameho pa Nnungu.
8 Kwa kupitila ing'ulupa, Iblahimu ánipilikana panachemwije nawi Nnungu kuhwena
nchilambo achila chachichiapwechele lukoto kuva mapala lake. Nang'e nkuchileka
chilambo chake bila kumala pachinu páhwènà.
9 Kwa kupitila ing'ulupa, Iblahimu áikele muchi nnyeni nchilambo achila chanaahidi-
wije na Nnungu. Nang'e áikala mmigongwe muchi chivanaikele Isaka na Yakobo lukoto.
Na vanang'o uchocho vávele amapala pamo na Iblahimu va ahadi uila ya Nnungu.
10 Kwa kuva, Iblahimu álolela imanga ivêle na misingi ítandèkè, imanga yaikuvite
mwene Nnungu na kuidenga mwene Nnungu.
11 Kwa kupitila ing'ulupa, ata Sala mwene ikànava ánikongopala namene na ávele
ntonga, henga ápwechedile dimongo dya kupata chitumbo, ing'anya ánikulupila kuva
Nnungu achiatimise ahadi yake.
12 Bahi ing'anya ya anelyo, kwa kupitila munu yumo Iblahimu, munu achilolela
kuhwa ing'anya ya kukongopala namene, nkuvelekwa vanu vohe namene malinga
dinondwa dya kumahunde, na malinga nnyangi uvêle nnyenje bahali.
13 Vanu ava vammalele vánihwanga kabla Nnungu akànambitimisa ahadi adila
dyanavaahidite, henga vávechinkukulupila kuva Nnungu achiaditimise. Na ahadi anedyo
vádiwene chihi kwa kulehu na kudihangalalila. Na vanang'o vánikubali kuva vávele
vayeni na vakúpita apano pachilambo.

†† **10:38** Abakuki 2:3-4

14 Kwa kuva, vanu vatangôla malove malinga anelo, vàlanguja chihi mwandu kuva vàtaha chilambo chavo vene.
15 Ikàchiva uvachikumbukila chilambo chavo chivachilekile machedo, bahi vakanipata wasa wa kuuila aneko.
16 Henga badala yake, vanang'o vánilembela namene vapate chilambo chamana namene, yani chilambo cha kulihunde. Njo mana Nnungu akáona dihoni kuchemwa Nnungu wavo, kwa kuva, mwene àvaandalidile imanga.
17 Kwa kupitila ing'ulupa, Iblahimu ánikubali kunhumya Isaka mwanawe wa weka kuva sadaka, muuhiku aula ing'ulupa ya Iblahimu paichilingwa na Nnungu. Iblahimu njo anapwechedile ahadi ya Nnungu, henga pamo na anelo ánikubali kunhumya mwanawe wa weka,
18 ikànava Nnungu ánnyaulidile Iblahimu kuva, "Udukulu wakuwe ùmbehalokana na Isaka."*
19 Iblahimu ánikulupila kuva ata kwikavele Isaka wahwa, Nnungu akanihulula kunfufula kavila. Na kwa namuna fulani, Iblahimu ávele muchi ánimpata kavila Isaka kuhaloka kwa vanu vahwîle.
20 Kwa kupitila ing'ulupa, Isaka ánivaahidi Yakobo na Esau, balaka dimbeîda mmaduva laîda.
21 Kwa kupitila ing'ulupa, Yakobo panavele pepi na kuhwa, ánivabaliki vana vammalele vanga Yusufu, nkumwabudu Nnungu akuno ayamìtè muisimbo yake.
22 Kwa kupitila ing'ulupa, Yusufu panavele pepi na kuhwa ánitangola kuyamba uhiku uvambeuka Vaisilaeli nchilambo cha Misili, na kuvalaija kuyamba mawangwa lake.
23 Kwa kupitila ing'ulupa, atatake na anyokwe Musa bada ya kuvalekwa Musa, vánintwala nkumpiha kwa myedi mitatu, kwa kuva, vámmwene kuva nni mwana akatapele na wala nanga pavanaiyopile amuli ya nfalume.
24 Kwa kupitila ing'ulupa, Musa pakulumwike, ánihita kuchemwa mwana wanga piti wa Nfalume wa Misili.
25 Nang'e átandwele kubanika pamo na vanu vanga Nnungu kuliko kulihangalaja mmasambi kwa uhiku kadiki.
26 Nang'e kwa kuva álolela kupwechela inujo yake, áwene kuva kupata dihoni kwajili ya Kilisto kùvele na faida ing'ulu namene kuliko kupata utajili wammalele wa chilambo cha Misili.
27 Kwa kupitila ing'ulupa, Musa ániuka nchilambo cha Misili bila kuyopa ivisi ya nfalume, nang'e ánipililila ing'anya ámmwene Nnungu, akáonekana kwa meho.
28 Kwa kupitila ing'ulupa, Musa nkutandiliha Pasaka† na kulaija myadi imyaywe mmilango ya ding'ande uchinga Malaika Nkúwalala wa Nnungu pambepita anavawalale vana vatandi kuvelekwa va Vaisilaeli.
29 Kwa kupitila ing'ulupa, Vaisilaeli vániyomboka bahali ya Shamu kwa kupita munnyangi ching'ati bahali. Henga Vamisili pavalingile kutenda uchocho, vánihunikwa na medi, vammalele nkuhwanga.
30 Kwa kupitila ing'ulupa, lingongo línadingwike imanga ya Yeliko líniyanguka uhiku aula Vaisilaeli pavanamalidile kuidinguka imanga aneyo kwa maduva saba.
31 Kwa kupitila ing'ulupa, Lahabu ayula mmahe kahaba wa ku Yeliko nanga panawalelwe pamo na avala vanu va muimanga yake vanahitîle kumpilikana Nnungu, kwa kuva, nang'e ávapwechedile kwa amani avala vakúpelelesa.
32 Bahi ngutangole chamani kavila? Uhiku wa kutangola habali dyanga Gidioni na Balaka na Samsoni na Yefuta na Daudi na Samwili na manabii, ukátosa.
33 Kwa kupitila ing'ulupa, anevo vanu vánivashinda vafalume. Vánivatendela vanu vanji mambo la haki na kupata àlalá lanavaahidite Nnungu. Vánihunga dikanya dya ahimba,

* **11:18** Ntandiliko 21:12 † **11:28** Pasaka, nni sikukuu ya Malaika Nkúwalala wa Nnungu kupita muha ding'ande dya ku Misili.

34 na kudimanga dimongo dya dindimi dya moto, na kupalanyoka kukuwalalwa
na upanga. Idabadangi yavo ínipindikuka kuva dimongo. Vávele vanu va kuhwinga
kuing'ondo, nkuvashinda ang'ondo vachiyeni na kuvavinganga.
35 Kwa kupitila ing'ulupa, amahe vanji vánivapwechela vanu vao vanahwile nkufu-
fulwa.
Na vanji vánibanihwa, henga nanga pavanannekile Nnungu eti uchinga vahunguliwe.
Vátendile uchocho uchinga vapate ufufulo wambone namene.
36 Vanji vátendewije mang'wanyu na kusulubulwa mijeledi, na vanji váhungwije mididi
ya chitale na kutaywa mmalungu.
37 Vanji vániwalalwa kwa kupanywa mayanga, na vanji vániwalalwa kwa kucheke-
tanywa vibeduli vivili na nsumeno na vanji kuwalalwa na upanga. Vánidumbadumba
akuno vawetèngè mambende la angandolo na ambudi, na vavèlè amahuvani, na
uvabanihwa na kutendewa lahakalenge.
38 Chilambo chikáchifala kuva na vanu malinga anevo, njo mana vánidumbadumba
kulilanga na kumachinga, uvaikalanga mmapanga la mayanga na mmapondo.
39 Ikànava Nnungu ánivamaiha vanu ava vammalele kuva vambone ing'anya
ya ing'ulupa yavo, henga wala munu yumo muanevo vanu apête mambo àlalá
lanavaahidite Nnungu.
40 Kwa kuva, Nnungu ánitutayalishija mambo lambone namene uchinga vanang'o
vapate kukamilishwa pamo na hwetu.

12

Nnungu Atata wetu

1 Bahi kwa kuva hwetu tùnidingukwa na likuwa likulungwa lya vanu anevo vaimaihîje
ing'ulupa yavo, bahi tùyahilile kulehu vitukutuku vyammalele vitudivîla, pamo na
masambi lapiyânya kutudingila, koka tutukute kwa kupilililla mmashindano àlalá
lavikwîje muyo mwetu na Nnungu.
2 Bahi tuvikange ding'ano dyetu kwanga Yesu, atandilihîje na aikamilîsha ing'ulupa
yetu. Nang'e kwa kuva ánimala ihangaladi yambepata lukoto, ánipililila kuhwa munsal-
aba bila kujali dihoni dya kuvambwa munsalaba, na hambi àikele m'bali wa kunkono
wa chiteng'u cha chifalume cha Nnungu.
3 Bahi mummikange namene mmitima yenu ayula apililidîle kutahukwa namene na
vanu vavêle na masambi, uchinga munahopele wala kukata tama.
4 Kwa kuva, ing'ondo imupanyana na sambi, mwenu bado mukánambipanyana mpaka
kuhwikila kumwadila myadi.
5 Dachi, mwenu mùniluvalila malove alano la Nnungu la kunkamyanga mitima lan-
tambulânga mwenu kuva mmana mma Nnungu?
"Mwanangu, unaisalau idumi yákudùmà Nang'olo,
na wala unakate tama muuhiku aula wakukalipila Nang'olo.
6 Kwa kuva, Nang'olo Nnungu ànan'duma ayula wantamwa,
na ànamwasibu kila munu wankubali kuva mwanawe."*
7 Nnungu pan'dumanga, mwenu pilililla, kwa kuva, Nnungu àntendela mwenu malinga
mmana vake. Dachi, mwana ntwani akádumwa na atatake?
8 Ikàva nanga pamudumwa na Nnungu malinga chivadumwa vana vake vammalele,
bahi mwenu mukávele mmana mmahiu mma Nnungu, ila nni mmana mukávele halali.
9 Na ikàva atata vetu vatuvelêke vánituduma, na hwetu nkuvaeshimu, dachi, hwetu
tukálembelewa kumpilikana Nnungu, Atata wa disungu dyetu, uchinga tupate umi?

---

* **12:6** Milili 3:11-12

10 Atata vetu vatuvelêke vánituduma kwa mahiku kadiki kupapatana na chivawene vene
kuva ìnafala, henga Nnungu ànatuduma kwajili ya faida yetu tuvene, uchinga tupate
kukumila uwanaswe wake.
11 Idumi yoheyo, yònekana kuva ìnapwateha wala ikáhangalaja. Henga ntululilo wake
aneyo idumi ìvapelekejija avala vadumwîje kuikala kwa amani na haki.
12 Bahi lakamyange makono lenu ladabadanga na malundi lenu ladidimênge.
13 Likatapajijange dindila dinyokîle uchinga ayula ahumbaîla anateneng'uke
mwalehu, ila alamywe.

Idumi iyâmba kunnyita Nnungu

14 Tumbama namene kuikala kwa amani na vanu vammalele na kuva na maisha la
uwanaswe, kwa kuva, nanga munu ambemwôna Nang'olo Nnungu akànave wanaswe.
15 Lichungange, uchinga anapwawe munu wa kulinyemya muinema yanga Nnungu,
na wala lunapwawe luchiya lwa kukalala mmwenu, uyopa lùnahipuka na kunkam-
byakambya na kuvaambukisa na vanu vanji vohe.
16 Uchocho, lichungange uchinga anapwawe mmwenu kananga munu mmalaya au
munu akámweshimu Nnungu muchi Esau anasumisije haki yake ya kuva chihungula
mikova, kwa chakulya kadiki chihi.
17 Mwenu mùnimala kuva, lukoto panalembedile kupwechela balaka kuhaloka kwa
atatake, ánihitwa. Na ikànava ániitaha balaka aneyo kwa mihodi, henga nanga pánapete
wasa kavila wa kupindikulanya chitendo achila.

Tùpwechedile Ufalume ukátikinywa

18 Mwenu mukee muchi Vaisilaeli vanahwikile palichinga lya Sinayi. Vaisilaeli
váhwikile nnichinga anelyo lichihululîka kuguswa, na líyaka moto, na líhinikwije na lupi
lwanapi pii na muha mwake múumana lidi lya chimbunga.
19 Uchocho, muha lichinga anelyo múpilikanika lidi lya lipenga na lidi lichitangola
malove la kuyoha. Na Vaisilaeli vanapilikene lidi anelyo nkuyuwa vanahauliwe kavila
malove lanji,
20 kwa kuva, nanga pavanahulwile kupilililila amuli inahumîjwe kuva, “Ambeligûsa
lichinga alino, ata kwava nnyama, àlembelewa awalalwe kwa kupanywa mayanga.”†
21 Mambo anelo lavanalawene, lávele la kuyoha namene, mpaka Musa nkuhaula
kuchidoni, “Nayopa na kutetemela!”‡
22 Henga mwenu mùnihwika palichinga lya Sayuni§, yani imanga ya Nnungu Avêle na
Umi, imanga ya Yelusalemu ya kulihunde, kuvêle na ing'ole ihangalalîwa na maelufu
kwa maelufu la malaika.
23 Mwenu mùnihwika kulikuwa lya vanu vankulupîla Yesu, vanu vavêle na haki ya
kuva vihungula mikova va Nnungu, valembwîje malina lavo kulihunde. Mùnihwika
kwanga Nnungu nkúhukumu wa vanu vammalele, kuvêle disungu dya vanu vambone
pameho panga Nnungu, vanu vatendwîje kuva vakamilifu.
24 Mùnihwika kwanga Yesu, mpatanishi wa lilailano lyahambi kati ya Nnungu na vanu,
na mùnihwika kumyadi inyulunyuhîjwe yanga Yesu ilonjelêla kwamba kusamehewa
masambi badala ya kulonjelela kwamba kupindikula muchi chiinavele myadi yanga
Habilu.
25 Bahi lyongolelange uchinga munahite kumpilikanila Nnungu atangôla na mwenu.
Vaisilaeli vanahitile kumpilikanila Musa anatangwele navo apano pachilambo
kulichinga lya Sinayi, nanga pavanapolonyweke muasabu yanga Nnungu. Chinu
anecho chìlanguja mwalehu kuva hwetu tukambehulula kupolonyoka, tukàhita
kumpilikanila Nnungu atangôla na hwetu kuhaloka kulihunde.

---

† **12:20** Kuuka 19:12 ‡ **12:21** Makumbuso 9:19 § **12:22** Maeleso layâmba Sayuni, lola Matayo 21:5.

26 Nnungu panatangwele kulichinga lya Sinayi, lidi lyake linindengendeha chilambo,
henga vino àniahidi kuva, “Nìmbendengendeha chilambo mwanda unji kavila, na akee
chihi chilambo bahi, henga pamo na kulihunde mwalehu.”**
27 Nnungu panatangwele kuva, “Mwanda unji kavila,” malove anelo làlanguja kuva
vitukutuku vyammalele viumbwîje vìmbendengendehwa na kuuswa, uchinga avila
vikáhululika kundengendehwa viisalile.
28 Bahi kwa kuva tùpwechela Ufalume aula ukáhululika kundengendehwa, bahi tùùve
tuvanu tùvá shukulani. Tulanguje shukulani aneyo kwa kumwabudu Nnungu kwa
indila inkatapalîla nang'e, kwa namuna ya eshima na kunnyopa,
29 kwa kuva, Nnungu wetu àvele muchi moto upîja.

13

Malaijo

1 Bahi muhwenehe kuikalanga kwa kutamwana malinga mmanu ummamo
munkulupîla Yesu.
2 Munaluvalile kuvakalibisa vayeni, kwa kuva, kwa kutenda uchocho, vanu vanji
vávakalibisije malaika bila kumala.
3 Vakumbukilange avala vahungwîje nnilungu, na mulyone kuva muchi na mwenu
mùhungwije pamo na vanang'o. Vakumbukilange avala vabanîhwa, na mwenu mulyone
kuva muchi mùnabanihwa.
4 Ulombi ùlembelewa weshimiwe na vanu vammalele, nnume na mmahe vàlembelewa
vakulupike muulombi wavo, kwa kuva, Nnungu àmbevahukumu asabu amalaya na avala
valâla ugoni.
5 Lyongolelange, munààve mmanu mmakutawaliwa na tama ya dihela, henga mu-
tolejwe na vitukutuku vimuvenavyo, kwa kuva Nnungu mwene àhawile kuchidoni,
“Mwiko nikambekuluvalila na wala nikambekuleka.”*
6 Bahi ing'anya ya anelyo, tùnahulula kutangola bila kuva na lipamba kuva,
“Nang'olo Nnungu njo anguyangâta,
wala nikambeyopa.
Munu àmbengutenda chinu ntwani?”†
7 Vakumbukilange vakúlodya venu, avala vannyanjajijîje lilove lya Nnungu. Lola
namuna chivachiikalanga na ntululilo wa maisha lavo, koka muiyeje ing'ulupa yavo.
8 Yesu Kilisto akápindikuka! Nang'e àisalila chihi kuva uyula, lido na nelo na navyaka.
9 Munatwaliwe litwala na mahundo la chiyeni la kila namuna. Kwa kuva, mitima
yenu ìlembelewa itaywe dimongo kupitila inema yanga Nnungu, na akee kwa kukamula
malaijo lalaîjwa kuyamba chakulya. Mambo anelo lakávafalila chinu chohecho vanu
avala valakamûla.
10 Hwetu tùvele na chitala chetu, na makuhani va Chiyahudi vatumîka Mun'gongwe
wa Nnungu vakávele na haki ya kulya vitukutuku vihûmywa sadaka nchitala anecho.
11 Kuhani Nkulu àtwala myadi ya vanyama na kuipelekeja Pachinu Panaswe Namene
kwajili ya kuihumya kuva sadaka ya kusamehewa masambi. Henga mituhi ya anevo
vanyama ìpijwa moto pawelu lipanda.
12 Bahi ing'anya ya anelyo, Yesu nanang'e uchocho, ánibanihwa na kuhwa pawelu
nnango wa imanga uchinga avahahule vanu kupitila myadi yake mwene.
13 Bahi tuukanange, tummwenele nang'e pawelu lipanda, akuno utukubali kupata
dihoni malinga nang'e chanapete dihoni.
14 Kwa kuva, apano pachilambo nanga patuvele na imanga ya kudumu, henga tùilolela
chihi aila iîda.

** **12:26** Agayi 2:6 * **13:5** Makumbuso 31:6 † **13:6** Sabuli 118:6

15 Bahi kwa kupitila Yesu, túnnyumìjè Nnungu sadaka dya kuntumbyanga maduva
lammalele, akuno utuyambukila kwa kanya dyetu kuva nang'e nni Nang'olo.
16 Na munaluvalile kutenda lambone na kuyangatana, kwa kuva, sadaka malinga
anedyo nni dinkatapalîla Nnungu.
17 Vàpilikane vakúlodya venu na kukamula malaijo lavo. Kwa kuva, vanang'o njo
vachûnga disungu dyenu chilo na muhi, na nni vanu vambehûmya isabu ya utumishi
wavo muyo mwanga Nnungu. Mukàvapilikana, muchimuvatende vakole madengo lavo
kwa kuhangalala na wala akee kwa lihindambi, kwa kuva, vakàtumika kwa lihindambi,
nanga faida imumbepata.
18 Bahi muhalije kutuyuwila. Nni muhiu kuva, tùvele na makudungilo lambone
mmitima yetu, kwa kuva tùlembela tutende matendo lambone mmambo lammalele.
19 Na asa nìnnyuwanga namene mwenu munguyuwile kwa Nnungu uchinga Nnungu
apiyanye unguiha kwenu mwenu.

Kuyuwilwa balaka

20 Nnungu wa amani ànfufwile Nang'olo wetu Yesu, ajukîle kuva Nchunga Nkulu wa
angandolo kwa kumwadila myadi yake ya lilailano likávele na ntululilo.
21 Nnungu ankamilisange mwenu mmambo lammalele lambone lamulembelewa
uchinga mupate kutênda lalembêla Nnungu. Na kwa kupitila Yesu Kilisto, Nnungu
alatende mmitima yetu àlalá lankatapalîla mwene. Yesu atumbyangwe, vyaka na
vyaka! Amina.

Malove la ntululilo na disalamu

22 Mmakukulupila avangu, nannyuwanga namene mulapwechele kwa kupililila
malove la baluwa aino la kunkamyanga mitima, kwa kuva, nìnnembidile chihi kwa
uwananjipi.
23 Nangu ngùlembela mumale kuva, nkúkulupila nnyetu Timoseo tayali ànichimuliwa
nnilungu. Akàpiyanya kwida apano, bahi nguchingupapatane nawe panimbeida unan-
nolanga.
24 Vasalimile vakúlodya venu vammalele na vanu vammalele va Nnungu. Na
vakúkulupila avenu va ku Italiya na vanang'o vànansalimilanga.
25 Tùnnembelela mwenu mmammalele inema yanga Nnungu ìive pamo na mwenu.

Baluwa yanga
Yakobo
Ulongoledi wa baluwa yanga Yakobo

Baluwa yanga Yakobo ílembwije na munu uvanchema Yakobo. Ìnahululika kuva Yakobo ayuno njo anavele nnung'une Yesu wa litumbo limo, na njo anavele nkúlodya wa likuwa litandi lya vanu vankulupîla Yesu. Yakobo ávele yumo wa vakúlodya va lukumbi lutandi lwa vanu vankulupîla Yesu, lukumbi lunatendeke ku Yelusalemu (Matendo sula ya 15:13). Uchocho, m'baluwa ya Vagalatiya sula ya 2:9 Ntume Paolo ànchemile Yakobo kuva, “nkúlodya nkulu” wa likuwa lya vanu vankulupîla Yesu. Vatalamu va Bibiliya vànakulupila kuva, baluwa ya Yakobo ílembwije kabla ukànambihwika mwaka wa 50 kutandikila mmwaka wavelekwejije Yesu Kilisto. Kwa kuva Yakobo ávele nkúlodya wa likuwa lya vakúkulupila va ku Yelusalemu, bahi ìnahululika kuva ailembile baluwa aino pachiikala muimanga aneyo.

Sula ya 1:1, yònekana kuva Yakobo áilembile baluwa aino wavalonda “vanu va matawa kumi na mbili, vamwadilikêne pachilambo chammalele,” na aneyo yavele namuna inji ya kuvalonjelela Vayahudi. Bahi vatalamu va Bibiliya vàtenda kuva baluwa aino Yakobo ávalembidile Vakilisto va Chiyahudi vanamwadilikêne nchilambo chammalele. Kwa kuva baluwa aino íkudungiwije ilahwikile makuwa lohe la vakúkulupila la pachilambo chammalele, bahi ìsugulikidile mambo lohe la tafauti-tafauti. Yakobo àlanguja ulòòngo upwawije kati ya ing'ulupa na matendo. Ing'ulupa ihiu ìmbekwonekana mmatendo (sula ya 2:17). Uchocho, Yakobo àduma kwamba habali ya kuvabagula vanu vanji (sula ya 2:1-4), na kutuhaulila kuva tudichunge dikanya dyetu (sula ya 3:1-12).

Uinjipihi wa baluwa ya Yakobo

1. Sula ya 1:1, Yakobo àvasalimila vakúsoma vake.
2. Sula ya 1:2-27, Yakobo àvakamya mitima Vakilisto vapilililе pavabanihwa.
3. Sula ya 2:1-26, Yakobo àelesa kuva nni lasima kuilanguja ing'ulupa kwa indila ya matendo.
4. Sula ya 3:1-12, Yakobo àelesa namuna malove chilava na dimongo.
5. Sula ya 3:13-4:10, Yakobo àelesa namuna lúnda lwanga Nnungu chiluva tafauti na lúnda lwa pachilambo.
6. Sula ya 4:11-5:6, Yakobo àvaduma vakúkulupila vanalyone.
7. Sula ya 5:7-20, Yakobo àmalilila baluwa yake kwa kuhumya malaijo tafauti-tafauti.

Ntandiliko wa baluwa yanga Yakobo

1 Baluwa aino ìhaloka kwang'une Yakobo, ntumishi wa Nnungu na wa Nang'olo Yesu Kilisto. Nìnnembilangila mwenu na kunsalimilanga, mwenu mmanu mma matawa kumi na mbili la chiyahudi munkulupîla Yesu, mmwadilikêne pachilambo chammalele.

Kulingwa kwa namuna dyohe

2 Mmakukulupila avangu, pamulingwa kwa namuna dyohe, mwenu valanga kuva nni chinu cha kuhangalaja,
3 kwa kuva, mùnimala kuva ing'ulupa yenu pailingwa ìntenda mùùve na ipilililidi.
4 Lekanga ipilililidi itende chinu mmitima yenu mpaka kuntululilo, uchinga muhwinge na mutimilike, bila kusikikila chinu chohecho.
5 Ikàva munu woheyo mmwenu àpungukiwije na lúnda, annyuwe Nnungu, nanang'e achiamwing'e. Kwa kuva, Nnungu ànaveng'a namene vanu vammalele kwa ntima helele na wala akávakalipila avala vannyûwa.

6 Henga munu woheyo payuwa, àlembelewa ayuwe kwa ing'ulupa bila kuva na lipamba. Kwa kuva, munu avêle na lipamba àvele muchi mawimbi la bahali, lagong'olwa na kuuluswa na lipungo.
7 Munu malinga aneyo, analolele kupwechela chinu chohecho kuhaloka kwanga Nang'olo.
8 Kwa kuva, nni munu avêle na makudungilo mavili, na nni munu apindikuka-pindikuka mmambo lake lammalele lalatenda.
9 Nkúkulupila mmahuvani àvele na chinu cha kulinowela kwa kuva, Nnungu ànintumbyanga.
10 Na nkúkulupila nkúpata àlembelewa alinowele ing'anya ya kulisulupuha kwake. Kwa kuva, akúpata vàmbewalawala muchi mauwa la mahukutu lakápililila chitukuta cha liduva.
11 Liduva lìnahimbuka na chitukuta chake chìyumya mahukutu, na mauwa lake lànayanguka na ikatapadi yake yammalele ìnawalawala. Uvila njo chivambewalawala akúpata chalumo na utajili wavo.
12 Wasa munu ayula apililîla palingwa, kwa kuva, akàshinda palingwa, achiapwechele inudyo ya umi ukee na ntululilo, inudyo aila yavaahidite Nnungu avala vantâmwa nang'e.
13 Munu pautangwa kutenda masambi anahaule kuva, “Ngùutangwa na Nnungu.” Kwa kuva, Nnungu akáutangwa na lahakalenge, na wala akámmutanga munu woheyo kutenda masambi.
14 Henga kila munu ànautangwa na kuutiwa kutenda sambi kwa tama dyake mwene.
15 Anepo aneyo tama ikàtandeka, ìveleka sambi, na aneyo sambi ikàtandeka ìveleka kuhwa.
16 Mmakukulupila avangu unintamwanga, munakumbike!
17 Kila inujo yambone na kila inujo itimilîke ìhaloka muha kwanga Nnungu Atata, aumbîle ming'anji yammalele ivêle kumahunde. Nnungu akábadilika na wala akápindikuka-pindikuka.
18 Nnungu kwa kutamwa kwake mwene àtupele hwetu maisha lahambi kwa kupitila ujumbe wa lilove lyake lya uhiu uchinga tupate kuva munafasi inandi ching'ati viumbe vyake.

Kupilikana na kutenda

19 Mmakukulupila avangu unintamwanga namene, nangu ngùlembela mumale chinu achino kuva, kila munu àlembelewa apeyepeye kupilikana, henga anapeyepeye kutangola na kutunuuka.
20 Kwa kuva, itunuuki ya munu ikáhulula kuntenda munu ààve muchi chalembela Nnungu.
21 Bahi ing'anya ya anelyo, yahilangila kulehu uhakwa wammalele pamo na vitendo vyammalele vya kuhakalanga. Lipwechelange lilove lya Nnungu kwa kulisulupuha, lilove alila lipandwîje mmitima yenu, lihulûla kumpohanga.
22 Mwenu mmanu, munalilambile mwenu mmene kwa kupilikanila chihi lilove lyanga Nnungu bila kutenda chililembela lilove anelyo, henga tènda chililembela.
23 Kwa kuva, munu apilikanîla chihi lilove bila kutenda chililembela lilove anelyo, àlandana na munu aliloleha nchilolo,
24 pamalila kulilolela nkuuka, upala nkulivalila chavele.
25 Henga munu alolêha saana sheliya itimidîle, iîda na uhulu, na kuhweneha kukamulana nayo bila kulivalila chapilikene ila àtenda malinga chilihaula anelyo lilove, munu aneyo àmbebalikiwa na Nnungu mmadengo lake.
26 Ikàva munu àlyona kuva nang'e nni munu wa dini, henga akáhulula kuitawala kanya yake, munu aneyo àlilambila chihi mwene na dini yake ikemana.

27 Dini yambone na ikávele na likosa pameho pa Nnungu nni aino, kuvayangata vanavachiva na anannidi vabanîhwa, pamo na kulichunga wako umwene uchinga chilambo chinakupake lilemba.

2

Itamwi ikávabagula vanu vanji

1 Mmakukulupila avangu, kwa kuva mùnkulupila Nang'olo wetu Yesu Kilisto avêle na ukulu, bahi mùlembelewa munavabagule vanu vanji.
2 Kwa nfano tuhaule uvila, munu yumo àinjidile pamakojano lenu akuno awètè pete ya zahabu na dinguwo dikatapêle, na upopo nkuinjila mmahuvani akuno awètè mahanjala.
3 Na mwenu nkumpwechela chikatapele ayula munu awête dinguwo dikatapêle na kunnyaulila kuva, "Ikala apano pakatapêle," henga nkunnyaulila ayula mmahuvani kuva, "Wako imila apala," au "Ikala pahi, pepi na madodo langu."
4 Dachi, chinu anecho chikálanguja kuva mùnabagulana, na kwa kutenda uchocho mùlojwa na mawaso lahakalenge?
5 Mmakukulupila avangu unintamwa, pilikananga! Nnungu àvatandwele amahuvani va chilambo achino kuva vakúpata va ing'ulupa, na kuva amapala va Ufalume wavaahidite Nnungu vanu avala vantâmwa.
6 Henga mwenu mùvataya dihoni amahuvani. Dachi, vakúpata akee njo vam'banîha mwenu? Dachi, vakúpata akee njo vampelekêja mwenu nnukumbi lwa hukumu?
7 Dachi, vakúpata akee njo vantongolêla lahakalenge Nang'olo wenu wambone, Yesu Kilisto?
8 Mùtenda chikatapele ikàva mùitimisa sheliya ing'ulu ya Ufalume wa Nnungu ilembwîje Mmalemba Lanaswe ihaûla kuva, "Ntamwe nnyako malinga chiulitamwa umwene."
9 Henga ikàva mùvabagula vanu vanji, bahi mùtenda masambi na Sheliya ìnanhukumu, kwa kuva, mùniilumula.
10 Ata kuiva munu àdikamula amuli dyammalele dya Sheliya, nkuileka chihi amuli imo, aneyo ààva na makosa la kudilumula amuli dyammalele.
11 Kwa kuva, ayula ahawîle kuva, "Unalale ugoni," njo uyoyo ahawîle kuva, "Unawalale." Bahi ikàva wako ukálele ugoni, henga ùniwalala, bahi wako ùilumwile Sheliya ya Nnungu.
12 Bahi tangola na utende muchi vanu vambehukumîwa kwa Sheliya itwîng'a uhulu.
13 Kwa kuva, Nnungu nanga pambemmikila chididi munu ayula akávavikila chididi vanu vanji. Henga chididi chìishinda hukumu.

Ing'ulupa na matendo

14 Mmakukulupila avangu, dachi munu àmbepata faida ntwani akàhaula kuva àvele na ing'ulupa, henga akáilanguja kupitila vitendo vyambone? Dachi, ing'ulupa ya namuna aneyo ìnahulula kumpoha?
15 Kwa nfano tuhaule kuva, nkúkulupila nnyako àvele na uhou na àsikikidile chakulya.
16 Dachi, pàmbekuva na faida ntwani ikàva munu yumo mmwenu ànnyaulila kuva, "Hwena kwa amani, kayote moto na kusiba," bila kumwing'a vitukutuku vyasikikidile?
17 Bahi uvila njo chiivele, ing'ulupa weka bila vitendo, ìnihwa mwalehu.
18 Henga munu ànahulula kuhaula kuva, "Wako ùvele na ing'ulupa na nangu ngùvele na vitendo." Nangu nìmbennyang'ula kuchidoni, "Ngulanguje ing'ulupa yako bila vitendo, na nangu nguchinikulanguje ing'ulupa yangu kwa vitendo."
19 Wako ùnakulupila kuva pàvele Nnungu yumo. Sawa! Henga ata anamindenga na vanang'o vànakulupila uchocho, na vànatetemela kwa kuyopa.

20 Wako uwalivelu! Dachi, wako ùlembela umaihwe kuva ing'ulupa bila vitendo
ikemana?
21 Anakulwetu Iblahimu ávalangiwije kuva wambone pameho panga Nnungu kupitila
vitendo vyake kwa kunhumya Isaka mwanawe ààve sadaka muha chitala.
22 Uvenkulola namuna ing'ulupa na vitendo chivikodile madengo pamo. Matendo
lake láikamilishije ing'ulupa yake.
23 Bahi kupitila anelo, nkutimila Malemba Lanaswe làhaula kuva, “Iblahimu
ánkulupidile Nnungu, na kwa kutenda uchocho Nnungu nkummalangila kuva wambone
pameho pake.”* Na nang'e nkuchemwa nnyanjawake Nnungu.
24 Bahi munu àvalangiwa kuva wambone pameho panga Nnungu kupitila vitendo na
akee kupitila ing'ulupa yake.
25 Yávele uchocho ata kwanga Lahabu, mmahe kahaba. Nnungu ámmalangidile kuva
wambone pameho pake kupitila vitendo vyake, kwa kuva, ávapwechedile vapelelesi va
Isilaeli na kuvatoloha kupitila indila inji.
26 Kwa kuva, mmili bila imumu ùnihwa, uchocho ing'ulupa bila vitendo ìnihwa.

3

Umuhimu wa kuichunga kanya

1 Mmakukulupila avangu, nnikuwa lyenu munave na vakúhunda vohe, malinga
chimumaite kuva, hwetu tuvakuhunda tùmbehukumiwa namene kupunda vanu vanji.
2 Hwetu tuvammalele tùnakosela kwa namuna dyohe. Kuikavele utuhulula ku-
dichunga kanya dyetu, tukanikamilika na tukanihulula kulikamulanga tuvene kwa kila
namuna.
3 Hwetu tùvika chinu chijoko nkanya mwa falasi kuvatenda vatupilikane, na
tùnahulula kuvalodya pachinu pohepo patulembela. 4 Lola nfano wa meli. Ikànava
ing'ulungwa na ìgong'olwa na lipungo likulungwa, henga ìnahulula kulojwa na nshukani
n'joko, na kuhwena pachinu pohepo pálembèlà nkúlodya ihwene.
5 Uchocho, kanya nainang'o, ikànava imbande chihi inyoko ya mmili, henga ìnatumika
kulonjelela mambo makulu namene.
Lola nfano wa moto n'joko chuuhulula kupija nnyitu nkulungwa.
6 Uchocho, kanya ìvele muchi moto, yòmbele lahakalenge la kila namuna na ìvele na
dimongo dya kuyanjaja lahakalenge mummili wammalele. Kanya ìtumbuluha moto wa
lahakalenge mmaisha letu lammalele, na kanya yene, ìtumbuluhwa moto na dimongo
dya Jihannamu.
7 Vanu vànahulula kuvalanga anyama va kila aina, anyama va kunnyitu na vyuni na
anyama vakwâva na ahomba,
8 henga nanga munu ahulûla kuichunga kanya. Kanya ìvele na lahakalenge na
ikáchungika, yòmbele sumu iwalâla.
9 Kwa kanya tùnnombolela Nang'olo Atata wetu, na kwa kanya uyoyo tùvalani vanu
vaumbwîje kwa nfano wa Nnungu.
10 Kanya uyoyo imo làhuma malove la balaka na la laana. Mmakukulupila avangu,
ikálembelewa ìive uchocho!
11 Dachi, ìnahululika chimbwimbwi chimo kuhumya medi ladidimîla na medi lalalâma?
12 Mmakukulupila avangu, dachi nnandi wa tini ùnahulula kupa seituni, au nzabibu
kupa vihepo vya tini? Na chimbwimbwi chimo nanga pachihulula kuhumya medi
lalalâma na medi ladidimîla.

Lúnda luhalôka kulihunde

* **2:23** Ntandiliko 15:6

13 Alida mmwenu avêle na lúnda na ding'ano? Bahi avilanguje anevyo kupitila maisha
lake lambone, kwa vitendo vyake vyambone vitêndwa kwa kulisulupuha kupapatana na
lúnda anelwo.
14 Henga ikàva mitima yenu yòmbele wiu m'baya na fitina, bahi munaupihe uhiu kwa
kulilombolela na kulambila.
15 Lúnda anelwo lukáhaloka kulihunde, na akee lwachinnungu, ila lùhaloka apano
pachilambo, na nni lwachinan'ndenga.
16 Kwa kuva, pachinu pohepo pavêle na wiu na fitina, bahi pachinu anepo pàvele
timbwili na kila namuna ya lahakalenge.
17 Henga lúnda luhalôka kulihunde, kwansa lukee na lilemba lya lúnda lunji. Uchocho,
lùvele na amani na lùnalisulupuha na lùnavajali vanu vanji na lwòmbele chididi na lùpa
vihepo vya vitendo vyambone, na nanga palubagula wala kulilambilila.
18 Vapatanisi vàpanda imbeyu ya amani, na vàtendiha haki itendeke.

4

Kuvika chinemba na chilambo kùtendiha matahukano

1 Chamani chintênda mwenu mutahukane na kupwatana? Dachi, dikee ditama dyenu
dilumbâna nkati mwenu?
2 Mwenu mùnang'unukila namene vitukutuku, na kwa kuva mukávipata, bahi mùùva
tayali ata kuwalala. Mùnatamwa namene kupata vitukutuku, henga mukávipata, bahi
ing'anya ya anelyo, mùnatahukana na kupwatana. Mukápata kwa kuva nanga pa-
munnyuwa Nnungu.
3 Pamuyuwa, nanga pamupwechela, kwa kuva mùyuwa kwa makudungilo la-
hakalenge. Mwenu mùyuwa vitukutuku anevyo uchinga muvitumile kwa laha dyenu.
4 Mwenu nni mmanu mukákulupika kwanga Nnungu, muchi chivava vanu valâla
ugoni! Dachi, mwenu mukámaite kuva, kuvika chinemba na chilambo nni kuva
mmongo wa Nnungu? Munu woheyo atandôla kuvika chinemba na chilambo, aneyo
ààva mmongo wa Nnungu.
5 Munatende kuva Malemba Lanaswe làtangola chihi bule, palahaula kuva, “Umumu
Wanaswe wammikile Nnungu nkati mwetu àtwonela wiu nkulungwa.”
6 Henga Nnungu àtwing'a inema ing'ulungwa. Malinga Malemba Lanaswe chilahaula
kuva, “Nnungu ànavatahuka vanu avala valitûpya, henga àveng'a inema vanu avala
valisulupûsa.”*
7 Bahi mpilikane Nnungu. Muntahuke Ibilisi, nanang'e achiantukutange.
8 Nnyengelekelange Nnungu nanang'e achiannyengelekele mwenu. Hahulanga
makono lenu, mwenu mmakutenda masambi, na ihahulange mitima yenu mwenu
mmanu muvêle na makudungilo mavili!
9 Mùùve na lihindambi, mulikutangile na kukuta ing'anya ya masambi lenu.
Kuhangalala kwenu kupindikulanywe kuva kukuta, na ihangaladi yenu ìive lihin-
dambi.
10 Lisulupusange muyo mwa Nang'olo Nnungu, nanang'e achiantumbyange.
11 Mmakukulupila avangu, muleke kwambana. Munu woheyo antangolêla la-
hakalenge nkúkulupila nnyake au kunnyukumu, munu aneyo àitangolela lahakalenge
Sheliya ya Nnungu na kuihukumu. Ukàihukumu Sheliya, wako ukee umunu wa kuipi-
likana Sheliya, henga ùlitenda kuva nkúhukumu Sheliya.
12 Nnungu weka njo aivîka Sheliya na njo nkúhukumu. Nang'e weka njo ahulûla
kupoha na kuwalala. Dachi, wako nnani mpaka unnyukumu munu yunji?

Muleke kulyona

---

* **4:6** Milili 3:34

13 Bahi pilikanila mwenu mmanu muhaûla kuva, “Nelo au nundu tùmbehwena
muimanga fulani, tùmbeikala aneko chaka chimo, tùmbechuusa na kupata faida.”
14 Mwenu nanga pamumaite umi wenu chumbekuva nundu! Kwa kuva, mwenu
mùvele muchi litambwe lihumîla chihi kwa chipindi chijoko na kuuka.
15 Mwenu mùlembelewa mutangole kuva, “Nang'olo Nnungu akàtamwa tuchitulame na
tuchitutende achino au achila.”
16 Henga hambi mwenu mùnalitapa mmambo àlalá lamulona kuva nni lakulisingila,
na kulitapa kwa namuna aneyo nni kubaya.
17 Bahi munu akánachitende chinu chambone chamaite kuva àlembelewa achitende,
munu aneyo àtenda sambi.

5

Yakobo àvaduma vakúpata

1 Mwenu mmakupata, ngupilikanile! Kutanga na kulikutangila ing'anya ya kulaga
kwenu kumwidîla.
2-3 Mwenu mùlilundikidile akiba ya dimali mmaduva alano la kuntulululilo! Mali dyenu
dìnikandika, na dinguwo dyenu dìliwije na vakoko. Sahabu na dihela dyenu dìvele na
kutu. Kutu aneyo ìmbensitaki mwenu na ìmbekulya miili yenu muchi moto.
4 Lola, mwenu nanga pamuvalipile vanu vachikôla madengo mmawelu lenu na
mishahala yavo ìnansitaki. Na Nang'olo wa Majeshi la Kulihunde ànipilikana kukuta
kwavo.
5 Mùikele pachilambo kwa kulihangalaja, na kwa kupoka. Mùnilinyetya tayali kwajili
ya liduva lya kusinjwa.
6 Mwenu mùnivahukumu na kuvawalala avala vakávele na likosa, navanang'o nanga
pavanahulwile kuntahukanga!

Kupililila na Kuyuwa

7 Bahi mmakukulupila avangu, mùlembelewa mùùve na ipililidi mpaka Nang'olo Yesu
pambeida. Lola namuna nkúlima chalolela welu wake uhumye mafuno la mana. Nang'e
ààva na ipililidi mpaka ulongo utonyelwe imbula inandi na ya ntulululilo.
8 Na mwenu uchocho, mùlembelewa mùùve na ipililidi na muhwinge, kwa kuva,
Nang'olo Yesu àvele pepi kuuya.
9 Mmakukulupila avangu, muleke kuhinginikilana, uyopa mùnahukumiwa. Lola,
nkúhukumu akávele kulehu na kukamola.
10 Mmakukulupila avangu, vakumbukilange manabii vanatangwele machedo kwa
mamulaka langa Nang'olo. Muvalande vanang'o chivanapililidile pavachitendewa
lahakalenge.
11 Hwetu tùvavalangila vanu anevo kuva vànibalikiwa, kwa kuva vánipililila. Mwenu
mùnipilikana habali dya kupililila kwanga Ayubu, lola namuna Nang'olo chanan-
tendedile Ayubu kuntulululilo. Kwa kuva, Nang'olo àumbele chididi na uwambone.
12 Pamo na anelo lammalele, mmakukulupila avangu, munaapile kwa kutambulanga
kulihunde au pachilambo au chinu chohecho. Mwenu mukàhaula “Elo,” muhiu ìive
chihi elo, na mukàhaula “Nanga,” muhiu ìive chihi nanga, uchinga munahukumiwe na
Nnungu.
13 Ikàva pàvele munu woheyo mmwenu abanîka, bahi àlembelewa annyuwe Nnungu.
Na ikàva pàvele munu woheyo mmwenu ahangalâla, bahi àlembelewa aimbe dihimu dya
kunnombolela Nnungu.
14 Na ikàva pàvele n'gonjo woheyo mmwenu, bahi àlembelewa avacheme vasele va vanu
vankulupîla Yesu vannyuwile na kumpaka mahuta kwa mamulaka langa Nang'olo.
15 Vakàyuwa kwa ing'ulupa, aneyo n'gonjo achialamywe, na Nang'olo achiammuihije
umi wake. Na ikàva àtendile sambi, achiasamehewe sambi dyake.

16 Bahi litangolange masambi lenu mmene kwa mmene na kuyuwilanila uchinga
mupate kulamywa. Kuyuwa kwa namene kwa munu wambone pameho panga Nnungu
kùvele na dimongo na kùnafala namene.
17 Eliya ávele munu muchi hwetu. Ániyuwa namene imbula inatonye, na imbula nanga
painatonyile nchilambo chavo kwa vyaka vitatu na myedi sita.
18 Bahi nkuyuwa kavila, imbula nkutonya, na chilambo nkumeja vilyo.
19 Mmakukulupila avangu, munu yumo mmwenu akàhochela kwa kuhapukana na
uhiu, na munu yunji nkummuiha,
20 mumale kuva, munu ammuîha munu aneyo kuhaloka muindila ya kuhochela,
àmbempoha munu aneyo kuhaloka mukuhwa, na sambi dyake dyohe dya aneyo auîhwa
dìmbesamehewa.

Baluwa inandi ilembwîje na Petulo

Ulongoledi wa baluwa inandi ya Petulo

Baluwa inandi yanga Petulo ìlembwije na Ntume Petulo. Petulo àtandilike baluwa yake kwa kulitambulanga mwene chalumo na avala vaválembidìlè baluwa aino. Baluwa aino yònekana kuva Petulo àvalembidile vakúkulupila vammalele vaikalânga mmilambo vya "Ponto na Galatiya na Kapadokiya na Asiya," vilambo vivêle nchilambo cha Utuluki maduvano. M'baluwa aino myanda yohe Petulo àvatambulanga kwa lina lya vakúkulupila "vaikâla pachilambo malinga vayeni" (sula ya 1:1). Kwa namuna fulani baluwa yake ìnalandana na baluwa yanga Paolo kwa Vaefeso, bahi vanu vohe vànikulupila kuva baluwa inandi ya Petulo ílembwije bada ya baluwa ya Vaefeso mmwaka wa pepi na mwaka wa 65 kutandikila mwaka wavelekwejije Yesu Kilisto. Petulo álembile baluwa aino akuno avèlè muimanga ya Loma, imanga imaikâna kwa lina lya sili, Babeli (sula ya 5:13).

Petulo àlonjeledile makudungilo lake la kulemba baluwa aino pahawile kuva, "ngùlembela ninkamyange mitima kuva, ibaniki imupitila nni sehemu ya inema yanga Nnungu kwajili yenu. Bahi imilanga muinema aneyo akuno muhwingìlè" (sula ya 5:12). Petulo àvakamya mitima vakúsoma va baluwa aino kwa kuva vánabanihwa. Pàvele na ilandani fulani ya misitali ivêle nchitabu chitandi cha Petulo 2:11-3:7 na Vaefeso 5:18-6:9 na Vakolosayi 3:18-4:6. Misitali aneyo yammalele ìvele na mahundo layâmba namuna vakúkulupila va ing'ande imo chivalembelewa vatendelanile, na habali ya kudipilikana mamulaka ditawâla. Uchocho, Petulo àvakamya mitima Vakilisto vapilililе pavabanihwa kwa kuva, ntulululo ùvele pepi (sula ya 4:1).

Uinjipihi wa baluwa inandi ya Petulo

1. Sula ya 1:1-2, Petulo ànalitambulanga mwene na avala vavalembidile baluwa aino.
2. Sula ya 1:3-2:10, Petulo ànshukulu Nnungu kwajili ya upohi uvaukumila vakúkulupila vammalele na mana la upohi anewo mmaisha lavo.
3. Sula ya 2:11-4:11, Petulo àvahunda vakúkulupila namuna ya kuikala chikatapele ching'ati vanu vakámmaite Nnungu kwa namuna mbalimbali.
4. Sula ya 4:12-5:11, Petulo àvakamya mitima vakúkulupila uchinga vapilililе pavabanihwa.
5. Sula ya 5:12-14, Petulo àmalilila baluwa yake.

Ntandiliko wa baluwa yanga Petulo

1 Baluwa aino ìhaloka kwang'une Petulo, ntume wanga Yesu Kilisto. Nìnnembila mwenu mmanu mutandolwejîje na Nnungu, muikâla apano pachilambo muchi mmayeni, mumwadilikêne nchilambo cha Ponto na Galatiya na Kapadokiya na Asiya na Bisiniya.

2 Nnungu Atata ánimmala mwenu na kuntandola kutandikila anepo patandi, na Umumu wake Wanaswe ántendile mwenu mùùve mmanaswe. Anelo lammalele lànitendeka uchinga mumpilikane Yesu Kilisto na kuhahulwa kwa myadi yake.

Nangu ngùyuwa inema na amani viyenjejeke kwenu mwenu.

Lilolelo likee na ntulululo

3 Alombolewe Nnungu, Atata wa Nang'olo wetu Yesu Kilisto! Kwa chididi chake chikulu àtutendile hwetu tuvelekwe mwanda wavili kwa kunfufula Yesu Kilisto kuhaloka kwa vanu vahwîle. Bahi ing'anya ya anelyo, hwetu tùpete lilolelo likee na ntulululo,

4 na tùmbepata mapala àlalá lavaahidite Nnungu vanu vake. Mapala àlalá lakákandika
wala kuhang'uka na wala kupungula, anelo lànivikwa kulihunde kwajili yenu.
5 Kwa kuva, mwenu mùnkulupila Nnungu, bahi mùchungwa na dimongo dya Nnungu
mpaka pamumbepwechela upohi uvêle pepi kuhunukuliwa mmahiku la ntulululilo.
6 Mmambo anelo lammalele, mwenu mùnahangalala namene, ikànava kwa hambi
mùnilembelewa mùùve nnihindambi kwa uhiku kadiki ing'anya ya kulingwa kwa na-
muna dyohe.
7 Kulingwa aneko kùnaida kwajili ya kupima ing'ulupa yenu ijûka kuva yamana
namene kupunda zahabu. Ata zahabu yene ikànava nni chinu chondongêka, henga
ìpimwa kwa kuyochwa mmoto. Uchocho, na ing'ulupa yenu ijûka kuva yamana namene
kupunda zahabu, nainang'o ìlembelewa ipimwe uchinga imaikane kuva ya uhiu. Anepo
njo pamumbelombolewa na kutumbyangwa na kweshimiwa muuhiku aula wambehu-
mila Yesu Kilisto.
8 Mwenu mùnantamwa Yesu ikànava mukánambimwona, na mùnankulupila ikànava hambi
mukámwona. Pamo na anelo, mwenu mùnahangalala namene kwa ihangaladi ing'ulu
namene ikáhaulika,
9 kwa kuva, mùpwechela inudyo ya kukulupila kwenu, yani kupohwa disungu dyenu.
10 Manabii vánitahataha na kuloleha saana kuyamba upohi anewo na vánihumya unabii
kuyamba inema ya upohi imupwechedile mwenu mmahiku alano.
11 Umumu wa Kilisto ánavele nkati mwavo ánilongolela kuvahaulila kuyamba
kubanika kwanga Kilisto na ukulu umbepwâwa bada ya ibaniki aneyo. Vanang'o
vánitumbama namene uchinga vapate kumala kuva mambo anelo làmbetendeka uhiku
ntwani na kwa indila ntwani.
12 Nnungu nkuvahunukulila manabii vake kuva, ujumbe aula uvayanjajije
ukáchivamba vene, henga úmwamba mwenu. Na hambi ujumbe aula ùniyanjajwa kwenu
mwenu na vanu avala vachinnyubilîla mwenu Malove Lambone kwa dimongo
dya Umumu Wanaswe atumwîje kuhaloka kulihunde. Ata malaika navanang'o
vàvenkuloleha saana mambo anelo.

Maisha lanaswe

13 Bahi ing'anya ya anelyo, lipanganihange mwalehu na mùùve tayali kulikamulanga.
Tendanga uchocho kwa kuvika lilolelo lyenu muinema imumbepwechela muuhiku
aula wambehumila Yesu Kilisto.
14 Bahi ikalanga muchi mmana mma Nnungu mupilikâna. Munaleke maisha lenu
ulatawaliwa na tama dihakalenge dimunavenadyo machedo pamukachimala.
15 Mwenu mùlembelewa mùùve mmanaswe kwa lammalele lamutenda malinga
Nnungu anchemîle mwenu chavele wanaswe.
16 Kwa kuva, ìnilembwa kuva, “Mùùve mmanaswe, kwa kuva nangu nni wanaswe.”*
17 Na ikàva pamuyuwa mùnchema Nnungu “Atata,” ayula avahukûmu vanu vammalele
kupapatana na àlalá lávatendàngà bila kunnola munu kumeho, bahi muikale kwa
kunnyopa Nnungu mmahiku alano la kuikala apano pachilambo.
18 Kwa kuva, mwenu mùnimala namuna chimugombolewije kuhaloka mmaisha
lakáfala lamupwechedile kuhaloka kwa anakuluvenu. Mwenu nanga pamugom-
bolewije kwa vitukutuku vyondongêka malinga chidivele dihela au zahabu.
19 Henga múgombolewije kwa myadi ya samani ing'ulungwa namene yanga Kilisto,
ánavele muchi ungandolo wa mwana akávele na chilema chohecho wala lilambwadi.
20 Nang'e ánitandolwa na Nnungu kabla chilambo chikànambiumbwa, nkuhunukuliwa
mmahiku alano la kuntulululilo kwajili yenu mwenu.

---

* **1:16** Valawi 11:44-45, 19:2, 20:7.

21 Na kwa kupitila Kilisto, mwenu mùnkulupila Nnungu anfufwîle Kilisto kuhaloka
kwa vanu vahwîle na kumwing'a ukulu. Bahi kupapatana na anelo látendìlè Nnungu,
mwenu mùnankulupila Nnungu na kuvika lilolelo lyenu kwanga nang'e.
22 Mwenu mùnihahulwa kwa indila ya kulipilikana lilove lya uhiu kwa kuvatamwa
vakúkulupila avenu bila kulilambilila. Bahi vino tumbama kutamwana kwa disungu
dyenu dyammalele.
23 Kwa kuva, mwenu mùvelekwejije mwanda wavili, akee muchi vana vavelekwejîje
na atatavao na ayuvao vavêle na mmili auno ûhwa, henga mùvelekwejije na Atata akáhwa,
yani kwa dimongo dya lilove lya Nnungu livêle na umi na likee na ntululilo.
24 Kwa kuva, Malemba Lanaswe làhaula kuva,
“Vanu vammalele vàvele muchi mahamba.
Na ukulu wavo wammalele unapukutika muchi mauwa,
kwa kuva, mahamba làhayuma na mauwa làhapukutika.
25 Henga lilove lya Nang'olo likee na ntululilo.”†
Na lilove anelyo njo Malove Lambone lahubiliwîje kwenu mwenu.

2

Liyanga livêle na umi na vanu vatandolwejîje na Nnungu

1 Bahi lekanga kutenda lahakalenge lammalele na kulambila kwammalele na kulil-
ambilila, na wiu na kuvatongolela vanu vanji lahakalenge.
2 Malinga vakanunu chivalembela mavele, na mwenu uchocho mùlembelewa mùùve
na hamu ya kukumbila mavele lahahwîke la chinnungu, uchinga mupate kutandeka na
kupohwa.
3 Kwa kuva, mwenu mùniyeja na kumala kuva Nang'olo Yesu nni wambone.
4 Bahi hweneng'ana kwanga Nang'olo, kwa kuva nang'e nni liyanga livêle na umi.
Liyanga anelyo línihitwa na vanu, henga Nnungu ànilitandola na kulitumbyanga namene.
5 Na mwenu uchocho, malinga mayanga lavêle na umi, mùnalundanywa pamo uchinga
mùùve ing'ande ya Nnungu. Na mwenu mùjuhijwe kuva makuhani mmanaswe uchinga
muhumye sadaka dya chinnungu dyakatapaliwa Nnungu ing'anya ya Yesu Kilisto.
6 Kwa kuva, Mmalemba Lanaswe Nnungu ànitangola kuva,
“Lola, nangu ngùvika pa Yelusalemu* liyanga likulu lya paindumba,
na liyanga anelyo ǹnilitandola na kulitumbyanga namene.
Na munu woheyo ankulupîla akámbepata dihoni.”†
7 Kwenu mwenu mukulupîla, anelyo njo liyanga lya kutumbyangika namene. Henga
kwa avala vakákulupila nni,
“Liyanga lihitwîje na akúdenga,
hambi lìjukile kuva liyanga likulu lya paindumba, lya muhimu kupunda lammalele.”‡
8 Na,
“Lìjukile kuva liyanga livakuvâja vanu,
liyanga livamatôha vanu.”§
Vàmbelikuvala ing'anya nanga pavalikulupidile lilove lya Nnungu, na vàmbelapata anelo
lávakudungidìlè Nnungu kutandikila anepo patandi.
9 Henga mwenu mùjukile kuva mmanu mma litawa lyalitandwele Nnungu,
makuhani mma Nfalume Nnungu, chilambo chanaswe, mmanu mma Nnungu mwene.
Mùnitandolwa uchinga mulayanjaje matendo lambone látendìlè Nnungu anchemîle
mwenu kuuka nnupi na kumwingijanga munng'anje wake wa ajabu.

---

† **1:25** Isaya 40:6-8. * **2:6** Auno nsitali ùlembwije “Sayuni.” Na Vayahudi vátumila lina Sayuni kuyamba imanga ya Yelusalemu. Na maeleso layâmba Sayuni, lola Matayo 21:5. † **2:6** Isaya 28:16. ‡ **2:7** Sabuli 118:22. § **2:8** Isaya 8:14.

10 Anepo patandi mwenu mukánavele mmanu mma Nnungu, henga vino mwenu
nni mmanu mma Nnungu. Anepo patandi Nnungu akáchimmikila chididi, henga vino
ànimmikila chididi.

Muikalange muchi mmatumwa mma Nnungu

11 Mmakukulupila avangu unintamwanga, nangu nìnnyuwanga mwenu muvêle muchi
mmayeni na amyanda apano pachilambo, mulinyemye na tama dya mmili dilumbâna
na isungu.
12 Muikalange chikatapele ching'ati vanu vakámmaite Nnungu, uchinga
vakànnambilila kuva mùtenda lahakalenge, valone matendo lenu lambone na
kuntumbyanga Nnungu nniduva alila lyambekwida unavahukumu vanu va
pachilambo.
13 Bahi kwajili ya ukulu wanga Nang'olo, dipilikanange mamulaka dyammalele dya
vanu, ikàva ni ya nfalume avêle na dimongo,
14 au ikàva ya vakulu vavikwîje na nfalume kwajili ya kuvahukumu asabu avala
vatênda lahakalenge na kuvalombolela avala vatênda lambone.
15 Anecho nni chalembela Nnungu, àlembela munyalaje malove la chivelu la mavelu
kwa kutenda lambone.
16 Muikalange muchi mmanu muvêle hulu, henga munatumile mwanya anewo wa
uhulu kuva chilambililo cha kutenda lahakalenge, ila mùlembelewa muikalange muchi
mmatumwa mma Nnungu.
17 Vàesimu vanu vammalele, na vatamwange vakúkulupila avenu, nnyopange Nnungu
na mùmwesimu nfalume.

Nfano wa ibaniki yanga Yesu

18 Mwenu mmatumishi, vapilikane vanang'olo venu kwa eshima yammalele, akee
chihi avala vambone na vapole bahi, henga ata na avala vákalìpà.
19 Kwa kuva, mukàpililila ibaniki imukalembelewa kupata kwajili ya kumweshimu
Nnungu, anecho nni chinu chinkatapalîla Nnungu.
20 Dachi, mùmbepata faida ntwani mukàpililila ibaniki imulembelewa kupata ing'anya
ya makosa lenu? Henga mukàpililila ibaniki ing'anya ya kutenda lambone, anecho nni
chinu chinkatapalîla Nnungu.
21 Anecho njo chanchemedile mwenu Nnungu, kwa kuva, Kilisto nanang'e ánibanihwa
ing'anya yenu mwenu, nkunnekelanga nfano uchinga mupapate dinjayo dyake.
22 Nang'e akanatendile sambi, na wala lilove lya kulambila likánahumile nkanya
mwake.**
23 Nang'e panatukenwe wala nanga panapindikwile, na panabanihijwe, nang'e wala
nanga panavayohije vanu uchinga ayopwe, ila ánililekelela mwalehu kwanga Nnungu,
ahukûmu kwa haki.
24 Kilisto mwene ádinyakwile sambi dyetu mummili mwake, apala pánavambwije mun-
salaba uchinga tupate kudileka mwalehu sambi na kuikala muchi chalembela Nnungu.
Na kwa kupanywa kwake, mwenu mùnilamywa.
25 Kwa kuva, mwenu mwávele muchi angandolo vachiyahîka, henga hambi
mùnimmuyila ayula Nchunga na Nkwángalila wa disungu dyenu.

3

Mahundo kwa valombwîje na valombîle

1 Uchocho na mwenu mmakongwe, vapilikane valume venu uchinga vakàpwawa
valume vakálikulupila lilove lyanga Nnungu vautangwe kwa matendo lenu lambone
akee malove lenu.

** **2:22** Nsitsli wa 22 mpaka 25 ùlisingila namene Isaya 53:4-9

2 Vàmbeutangwa, ing'anya ya kumwonanga namuna chimuikalanga kwa maisha
lanaswe kwa kunnyopa Nnungu.
3 Kulipamba kwenu kunave chihi kwa pannima, malinga kutiva ulindo na kuwala
vitukutuku vikatapajîjwe kwa zahabu na kwa kuwala dinguwo digalîka namene.
4 Henga mwenu mùlembelewa mulipambe muunu wenu wa nkati, kwa ikatapadi
ikáondongeka, ikatapadi ya isungu ya upole na amani. Na kulipamba malinga aneko njo
kwa mana namene pameho panga Nnungu.
5 Uvila njo chivanalipambile akongwe vanaswe va machedo, vanang'o vávika lilolelo
lyavo kwanga Nnungu na kuvapilikana alume vao.
6 Kwa nfano, Sala ánimpilikana Iblahimu, nkunchema nang'olo wake. Na mwenu
mùmbekuva mmana mma Sala mukàtenda lambone bila kuyopa chinu chohecho.
7 Uchocho, na mwenu mmalume, mùlembelewa muikalange na akongwe venu akuno
umumala kuva vanang'o nni viumbe vidabadânga. Na mùlembelewa mùvaeshimu, kwa
kuva vanang'o vàmbepwechela pamo na mwenu inudyo ya umi ukee na ntululilo.
Vàeshimu uchinga chinapwawe chinu chakudivila àlalá lamunnyuwanga Nnungu.

Kubanihwa ing'anya ya kutenda lambone

8 Kwa kumalilila, nangu ngùhaula kuva, mwenu mmammalele mùlembelewa
mukudungile ulamo, na mùùve mmanu mma kusikitikilanila na mmanu mma
kutamwana, malinga ummamo muing'ulupa na mùùve mmanu mma kuvikilanila
chididi na mmanu mma kulisulupuha.
9 Munavapindikule vanu lahakalenge kwa lahakalenge au kuvatangolanga la-
hakalenge kwa lahakalenge, henga muvapindikule kwa kuvayuwila balaka. Kwa
kuva, anelyo njo lyanchemeledile Nnungu mulitende, nanang'e achiam'baliki mwenu
mukàtenda uchocho.
10 Kwa kuva, Malemba Lanaswe làhaula kuva,
“Munu alembêla alahangalalile maisha,
na kuikala mmaduva lambone,
àlembelewa aludivile lulimi lwake lunatangole lahakalenge,
na kanya yake inalambile.
11 Aleke kutenda lahakalenge, koka alatende lambone,
aitahe amani na kuilondola.
12 Kwa kuva, meho langa Nang'olo lavalola vanu vatênda lalalembela Nnungu,
na makutu lake lànavapilikanila pavayuwa.
Henga vanu avala vatênda lahakalenge Nang'olo ànavatahuka.”*
13 Dachi, nnani ambemmênga mwenu mukàtumbama kutenda lambone?
14 Ata kumubanihwa kwajili ya kutenda lalalembela Nnungu, mwenu nni mmanu
muvêle na wasa. Munannyope munu woheyo annyôha na wala munààve na lipamba.
15 Henga n'juhe Kilisto kuva Nang'olo wa weka mmitima yenu. Maduva lammalele
mùùve tayali kunnyang'ula kila munu ammujânga habali ya lilolelo limuvenalyo, henga
nnyang'ule kwa upole na eshima.
16 Mùùve na makudungilo lambone mmitima yenu uchinga avala vannambililânga
na kuntangolela lahakalenge ing'anya ya matendo lenu lambone lamutenda ing'anya
ya kulundanywa kwenu na Kilisto, vaone dihoni.
17 Ikàva Nnungu ànitamwa ubanihwe ing'anya ya kutenda lambone nni wasa kuliko
kubanihwa ing'anya ya kutenda lahakalenge,
18 kwa kuva, ata Kilisto nanang'e ánibanihwa na kuhwa mwanda umo ing'anya ya
sambi dyetu. Nang'e ávele wambone pameho panga Nnungu, henga ánihwa kwajili ya
vanu vakávele vambone pameho panga Nnungu, uchinga atupelekeje kwanga Nnungu.
Yesu ánihwa chimmili, henga isungu yake yávele chihi yumi.

---

* **3:12** Sabuli 34:12-16.

19 Na isungu yake nkuhwena unadihubilila disungu dya vanu divêle nchihungo.
20 Disungu anedyo nni dya vanu avala vanantahwike Nnungu anepo kala, mmahiku
la Nuhu, muuhiku aula Nuhu wachikatapaja safina, na Nnungu ánivapililila namene
vanu anevo muuhiku anewo. Safina aneyo váingidile chihi vanu kadiki, vanu nane
bahi vanapohwije kupitila medi anelo. 21 Na medi anelo nni nfano wa ubatiso umpôha
mwenu vino. Ubatiso anewo ukee wa kuhahula uhakwa wa mummili, henga nni ahadi
kwanga Nnungu imuitenda kwa makudungilo lambone la muntima. Na ubatiso anewo
ùmpoha mwenu kwa indila ya kufufuka kwanga Yesu Kilisto.
22 Yesu àpite kulihunde na vino àikala m'bali wa kunkono wa Nnungu, mmamulaka
lake Nnungu, wavatawala malaika na mamulaka lammalele pamo na dimongo dyam-
malele.

4

Maisha lahambi

1 Kilisto ánibanihwa chimmili. Bahi na mwenu uchocho likamyange uchinga mùùve na
likudungilo ulyolyo lyanga Kilisto. Kwa kuva, munu apililîla ibanihwi ya mmili kwajili
ya Kilisto, ànilekana mwalehu na sambi.
2 Kwa kuva, akáikala kavila kwa kupapata tama dya chimunu, henga àikala kwa
kutenda lalalembela Nnungu kwa maduva laisalidîle la kuikala apano pachilambo.
3 Anepo kala mwenu mútumila uhiku wohe kwa kutenda matendo lavatenda vanu
vakámmaite Nnungu. Múnijevelela kutenda umalaya na kuva na tama dibaya na
kukalewa na kutenda ding'ole dya kupundiha kulya, na kukimbila vikimbilo vya
kukaleweja na kutenda ibada dibaya namene dya disanamu.
4 Henga hambi vanu vakámmaite Nnungu vànakangana kumwona mwenu
mukákumilana na vanang'o kavila mmaisha lavo la uwamba, bahi ing'anya ya anelyo,
vàntangolelanga malove lahakalenge.
5 Henga vanu anevo vàmbehumya isabu kwanga Nnungu, avêle tayali kuvahukumu
vanu vumi na vahwîle.
6 Vanu vahwîle, váhukumwije kuhwa chimmili malinga vanu vammalele chivahuku-
miwa, henga vánihubiliwa Malove Lambone uchinga disungu dyavo diikale pamo na
Nnungu vyaka na vyaka.

Namuna vakúkulupila chivalembelewa vàtumile dinudyo dya chinnungu

7 Ntululilo wa mambo lammalele ùvele pepi kutimila. Bahi mùlembelewa mùùve na
ding'ano na muhulule kulikamulanga uchinga muhulule kuyuwa.
8 Na lya muhimu kupunda lammalele nni mwenu kutumbama namene kutamwana,
kwa kuva itamwi ìsamehe sambi dyohe namene.
9 Mukalibisane mmene kwa mmene bila kuhinginikilana.
10 Kila munu àlembelewa aitumile inudyo yapwechedile, kwa faida ya vanu vanji, kwa
kutenda uchocho muchimuve mmakwimilila mmambone mma dinudyo dya namuna
dyohe dimupewije na Nnungu.
11 Bahi munu woheyo ahubîli, àlembelewa atangole muchi Nnungu àvenkutangola
kupitila nang'e. Na munu atumîka, àlembelewa atumike kwa dimongo dyapewije na
Nnungu, uchinga Nnungu atumbyangwe kwa vitukutuku vyammalele kupitila Yesu
Kilisto, avêle na ukulu na dimongo dikee na ntululilo. Amina.

Kubanihwa kwa nkúkulupila

12 Mmakukulupila avangu unintamwanga, munakangane ing'anya ya ibaniki ing'ulu
ya kunninganga. Na kulingwa anekwo munakwone kuva nni chinu chiyeni kwenu
mwenu.

13 Henga mùlembelewa muhangalale ing'anya mùkumila ibaniki yanga Kilisto. Bahi
ing'anya ya anelyo, mwenu mùmbehangala kwa ihangaladi ing'ulu muuhiku aula um-
behunukulîwa ukulu wake.
14 Wasa mwenu mukàtangolewa malove lahakalenge kwajili ya Kilisto, kwa kuva
Umumu wa ukulu, yani Umumu wanga Nnungu àikala nkati mwenu.
15 Anapwawe kananga munu yumo mmwenu abanîhwa ing'anya ya kuva nkúwalala
au nkwíva au nkútenda lahakalenge au nkúlikundanya mmambo la vanu vanji.
16 Munu akàbanihwa kwa kuva nang'e nni Nkilisto anaone dihoni, henga àlembelewa
antumbyange Nnungu kwa kuchemwa lina anelyo.
17 Kwa kuva, uhiku wa hukumu ùvele pepi. Na hukumu aneyo ìmbetandilika kwa vanu
va Nnungu. Na ikàva hukumu aneyo ìmbetandilika kwetuhwe, bahi ìmbekuva dachi kwa
vanu vakátamwa kulapilikana Malove Lambone la Nnungu?
18 Ìvele muchi Malemba Lanaswe chilahaula kuva,
"Ikàva kupohwa kwa munu atênda lalalembela Nnungu kunakamajanga,
ìmbekuva dachi kwa munu akámweshimu Nnungu na avêle na masambi?"*
19 Bahi vanu avala vabanîhwa kwajili ya kutenda lalalembela Nnungu, vahwenehe
kutenda lambone, na vadikamuje disungu dyavo mmakono langa Nnungu Nkúumba,
na akulupîka mwalehu.

5

Kulichunga likuwa lya vanu vankulupîla Yesu

1 Nangu nìnnyuwanga namene mwenu mmasele mma likuwa lya vanu vankulupîla
Yesu mma aneko. Nangu uchocho ni nsele nnyenu na shahidi wa kubanihwa kwanga
Kilisto, na nni yumo muvanu vambekumîla ukulu umbehunukulîwa.
2 Lichungange likuwa lyampele Nnungu na kuliimilila, akee kwa kunamatijwa ila
kwa kutamwa chihi mmene muchi Nnungu chatamwa. Munantumikile Nnungu
ing'anya ya tama dibaya dya mali, henga tamwanga namene kuntumikila Nnungu kwa
ntima wambone.
3 Munalitawale kwa dimongo likuwa anelyo limupewije kulichunga, henga
mùlembelewa mùùve nfano kwa vanu anevo.
4 Na pambehunukuliwa Nchunga Nkulu, anepo mumbepwechela litaji lya ukulu
likáondongeka.
5 Uchocho na mwenu mmavijana mùlembelewa muvapilikane anevo vasele. Mwenu
mmammalele mùlembelewa mulisulupuse uchinga mutumikilane mmene kwa mmene,
kwa kuva Malemba Lanaswe làhaula kuva, "Nnungu ànavatahuka vanu avala valitûpya,
henga aveng'a inema vanu valisulupûsa."*
6 Bahi lisulupusange mmene muyo mwanga Nnungu avêle na dimongo ding'ulu,
uchinga antumbyange muuhiku ulembelêwa.
7 Ntikange nang'e lipamba lyenu lyammalele, kwa kuva nang'e ànankambikambila
mwenu.
8 Mulikamulange mmene na kuva meho, kwa kuva, mmongo mwenu Ibilisi
ànadinguka-dinguka muchi uhimba agulûma wantaha munu antang'une.
9 Mwenu ntahukange aneyo, akuno muhwingìlè muing'ulupa, umumala kuva ibaniki
imuyona mwenu ìvakoja na vakúkulupila avenu pachilambo chammalele.
10 Mwenu bada ya kubanihwa kwa uhiku kadiki, Nnungu wa inema yammalele an-
chemênge mwenu kuinjila muukulu wake ukee na ntululilo kwa kulundanywa kwenu
na Kilisto, nang'e achiankamilisange. Achiantayange dimongo na kumwimijanga,
akuno muhwingìlè mwalehu.
11 Nang'e njo Nnungu avêle na dimongo dikee na ntululilo. Amina.

---

* **4:18** Milili 11:31. * **5:5** Milili 3:34.

Disalamu dya ntululilo

12 Nangu nìnnembidile mwenu baluwa aino yananjipi kwa kuyangatwa na Sila, munu
unimmaite kuva ànakulupika. Nangu ngùlembela ninkamyange mitima kuva, ibaniki
imupitila nni sehemu ya inema yanga Nnungu kwajili yenu. Bahi imilanga muinema
aneyo akuno muhwingìlè.
13 Likuwa lya vanu vankulupîla Yesu livêle ku Babeli,† vanu vatandolwejîje chalumo
na mwenu, vànansalimilanga. Mako, mwanangu muing'ulupa nanang'e ànansalimilanga.
14 Musalimilane kwa itamwi ya Chikilisto. Nangu ngùyuwa amani ìive pamo na
mwenu mmammalele, mmanu vake Kilisto.

† **5:13** Apano Petulo àlembile Babeli, na àtumidile luga yampiho kuyamba imanga ya Loma.

Baluwa yavili ilembwîje na Petulo

Ulongoledi wa baluwa yavili ya Petulo

Baluwa yavili ya Petulo ìlembwije na Ntume Petulo. Vatalamu va Bibiliya vàtenda kuva Petulo áilembile baluwa aino avèlè ku Loma kabla ya kuhwa kwake, mmyaka ya 60 kutandikila mwaka wavelekwejije Yesu Kilisto. Uchocho, Petulo àichema baluwa aino kuva baluwa yake yavili (sula ya 3:1), bahi ìmbekuva, talehe ilembwîje baluwa aino yavele bada ya talehe aila ilembwîje baluwa inandi. Baluwa aino Petulo àvalembidile vakúkulupila vammalele.

Petulo àlembile baluwa aino uchinga avakamye vakúkulupila mitima vaikale maisha la kumweshimu Nnungu, na kuvaduma vanalapapate mahundo la vakúhunda va kulambila (sula ya 2). Uchocho, Petulo àvahimya vakúkulupila vanavapilikanile vanu vahaûla kuva, Nnungu ànatima kuitimisa ahadi yake ya kuuya kwanga Yesu. Na badala yake Petulo àvahaulila kuva Nnungu nanga patima, henga àhumya wasa uchinga vanu vanji vapohwe (sula ya 3:8-9). Kwa kuva Nang'olo àmbeitimisa ahadi yake ya kuuya, bahi vakúkulupila vàlembelewa vaikale maisha lambone lankatapalila Nnungu (sula ya 3:14).

Uinjipihi wa baluwa yavili ya Petulo

1. Sula ya 1:1-2, Petulo àlitambulanga mwene na avala vavalembîla baluwa aino.
2. Sula ya 1:3-21, Petulo àvakumbusa kuikala maisha lambone kwa kuva, Nnungu ànitwing'a dimongo dya kuikala kwa namuna aneyo (sula ya 1:3-21).
3. Sula ya 2:1-22, Petulo àvaduma vakúkulupila kwamba vakúhunda va kulambila, na kulonjelela kwamba chinu chimbevakôja vakúhunda vakulambila, kuntululilo.
4. Sula ya 3:1-17, Petulo àmalilila baluwa yake kwa kuvakamya mitima vakúkulupila vaikale maisha lambone, uvalipanganiha kwajili ya kuida kwa Yesu Kilisto mwanda wavili.

Ntandiliko wa baluwa yanga Petulo

1 Baluwa aino ìhaloka kwang'une Simoni nguchêmwa Petulo,* ntumishi na ntume
wanga Yesu Kilisto. Nangu nìnnembila mwenu mmanu mujaliwîje ing'ulupa uila ya-
mana malinga itujaliwije hwetu kwa haki ya Nnungu wetu na ya Mpohi Yesu Kilisto.
2 Nangu ngùyuwa inema na amani ìyenjejeke namene kwenu mwenu kwa indila ya
kummala Nnungu na Yesu Nang'olo wetu.

Kuchemwa na kutandolwa na Nnungu

3 Kwa dimongo dyake dya chilungu, Nnungu àtupele vitukutuku vyammalele vilem-
belêwa uchinga tuikale chihi kwa namuna yalembela Nnungu. Tùlapwechedile anelo
lammalele kwa kummala nang'e atuchemîle tukumile ukulu na uwambone wake
mwene.
4 Bahi kupapatana na ukulu na uwambone wake, Nnungu àtujalidile dinujo ding'ulu
na dyamana dyanatuahidite, uchinga kwa dinujo anedyo tupate kukumila hali yake ya
chilungu na kupalanyoka muiyondongeki itendîhwa na tama dibaya dya pachilambo.
5 Bahi ing'anya ya anelyo, tumbama namene kuyenjeja uwambone muing'ulupa
yenu, na muuwambone wenu, yenjejanga kummala Nnungu,
6 na mukummala Nnungu, yenjejanga kulikamulanga, na mukulikamulanga, yenje-
janga kupilililila, na mukupilililila, yenjejanga kuikala kwa namuna yalembela Nnungu,

---

* **1:1** Munsitali auno ìlembwije “Simoni Petulo,” malina anelo mavili lávele la munu yumo, yani Petulo. Simoni lyávele lina linji lyanga Petulo.

7 na mukuikala kwa namuna yalembela Nnungu, yenjejanga kutamwana mmene
kwa mmene, na mukutamwana mmene kwa mmene, vatamwe na vanu vanji.
8 Mukàva na dinudyo anedyo na dikàhalija kukulumuka, dìmbennyululiha mwenu
kutumika saana na kupa saana vihepo kwa kummala mwalehu Nang'olo wetu Yesu
Kilisto.
9 Kwa kuva, munu akee na dinudyo anedyo, àputele meho, na akáhulula kulola kulehu.
Nang'e àniluvalila kuva ànihahulwa sambi dyake dya anepo kala.
10 Bahi mmakukulupila avangu, tumbama namene kuikala kwa namuna imaîha kuva
mùnitandolwa na kuchemwa na Nnungu. Na mukàtenda uchocho, mwiko mukambeyan-
guka.
11 Na kwa namuna aneyo muchimujaliwe kwa inema yake kuinjila mu Ufalume ukee
na ntululilo wa Nang'olo na Mpohi wetu Yesu Kilisto.
12 Bahi ing'anya ya anelyo, nangu nìmbekuva uninkumbusanga mambo anelo maduva
lammalele, ikànava mùnilamala na mùnihwinga muuhiu umupwechedile.
13 Nangu ngwòna kuva, nni chinu chambone nintakatuhange kwa indila ya kunkum-
busanga mambo anelo muuhiku wammalele unimbekuva mun'gongwe auno, yani
mmili wangu.
14 Kwa kuva, nangu ànimala kuva ngùvele pepi kuuleka mmili auno, malinga Nang'olo
wetu Yesu Kilisto changulangujije.
15 Henga nìmbetumbama namene uchinga panimbekuhwa muhulule kulakumbukila
mambo anelo maduva lammalele.

Vanu vashuhudidîle ukulu wanga Kilisto

16 Uhiku aula utuchinnyundanga mwenu kuyamba habali dya dimongo na kuuya
kwanga Nang'olo wetu Yesu Kilisto, hwetu nanga patuchitumila dinano dya kulambila
ditungwîje na vanu vavêle na ulamba, henga hwetu túnilyonela tuvene na meho letu,
ukulu wake.
17 Kwa kuva, ápwechedile eshima na ukulu kuhaloka kwanga Atata Nnungu, apala
palinnyidilidile lidi kuhaloka kwanga Nnungu avêle na ukulu nkulu, ulihaula kuva,
“Ayuno nni Mwanangu unintamwa, ungukatapaliwa nawe!”†
18 Hwetu tuvene túnilipilikana lidi anelyo kuhaloka kulihunde patunavele pamo na
Yesu nnichinga lyanaswe.
19 Anelo lammalele lànitumaihija uhiu wa ujumbe wa manabii. Na mwenu mùmbetenda
saana mukàkamulana na ujumbe anewo. Ujumbe anewo ùvele muchi chibatali chilangâja
pachinu pavêle lupi, mpaka liduva alila lyantululilo palimbekucha, na Kilisto, inondwa
ya kulyamba pambelangaja mmitima yenu.
20 Pamo na anelo, mumale kuva nanga unabii Mmalemba Lanaswe uhalokâna na
kumala kwanga munu mwene.
21 Kwa kuva, nanga ujumbe wohewo wa chinabii uhalekêne na itamwi yanga munu,
henga vanu vátangwele àlalá lahalêke kwanga Nnungu akuno uvalojwa na Umumu
Wanaswe.

2

Vakúhunda va kulambila

1 Anepo kala váhumidile manabii va kulambila ching'ati vanu va Isilaeli, uchocho
nni chivambehumila vakúhunda va kulambila mmwenu. Vanu anevo vàmbeinjija
kwa sili mahundo mabaya namene la kulambila, akuno uvantahuka na Nang'olo
Nkulu avakombwêle kwa galama ing'ulu namene, na kwa indila aneyo vàmbepiyanya
kulipelekejija vene iyondongeki.

† **1:17** Matayo 17:5, Mako 9:7, Luka 9:35.

2 Vanu vohe vàmbepapata matendo lavo lahakalenge na kwa kupitila vanang'o, Indila
ya Uhiu ìmbelambiliwa malove lahakalenge.
3 Bahi ing'anya ya tama dyavo dya dimali, vakúhunda anevo va kulambila vàmbelipatila
faida kwenu mwenu kwa malove lavo la kulambila. Henga hukumu yavo ìnitangaswa
kutandikila machedo, na vanu anevo vakambetima kwondongwa.
4 Kwa kuva, Nnungu nanga panavavikidile chididi malaika avala vanatendile sambi,
henga ávayahite Jihannamu. Aneko vànihungwa nnupi akuno uvalindilila liduva alila lya
hukumu.
5 Nnungu nanga panachivikidile chididi chilambo cha machedo, apala panavapeleke-
jijije livambwe vanu avala vakáchimweshimu nang'e, henga ánchungile chihi Nuhu
áchivahubilila vanu vanji haki yanga Nnungu, chalumo na vanu vanji saba.
6 Uchocho, Nnungu ánidihukumu asabu dimanga dya Sodoma na Gomola kwa kudipija
moto. Na kwa kutenda uchocho, Nnungu álangujije nfano wa mambo lambevapâta vanu
vatênda lahakalenge.
7 Nnungu ámpohije Lutu, munu áchilatenda lalalembela Nnungu, munu anahinginihi-
jwe na matendo la vanu váchitèndà lahakalenge.
8 Lutu áikala ching'ati vanu vatênda lahakalenge, na kwa maduva lohe ánalona na
kulapilikana mambo àlalá lachimpwetêka mwisungu yake.
9 Bahi Nnungu ànimala namuna ya kuvapoha mukulingwa vanu vamweshîmu nang'e
na ànimala namuna ya kuvaasibu vanu vatênda lahakalenge akuno uvalindilila liduva
lya hukumu.
10 Nnungu àmbehalija namene kuvahukumu asabu vanu avala vavelênge na tama
dibaya dya mmili na avala valahebûla mamulaka lake.
Vakúhunda anevo va kulambila vàvele na chibuli na vànalyona na wala nanga pavay-
opa kuvatongolela lahakalenge viumbe vivêle na ukulu.
11 Pamo na kuva malaika vàvele na uweso na dimongo kuvapunda vanang'o, henga
vakáhulula kuvatangolela lahakalenge viumbe anevyo muyo mwanga Nang'olo.
12 Henga vakúhunda anevo va kulambila vàvele muchi anyama vakee na ding'ano
vavelêkwa chihi kwajili ya kukamulwa na kusinjwa. Vanang'o vàtangola chihi la-
hakalenge kuyamba vitukutuku vivakamaite. Vàmbekwondongwa ing'anya ya matendo
lavo lahakalenge lávatendàngà.
13 Vàmbelipwa ibaniki ing'anya ya ibanihi ivavatendedile vanu vanji. Vànahangalala
namene pavatimisa tama dyavo dya mmili liduva ulivala, na pavakamola n'ding'ole
dyenu vàtaya dihoni na uhakwa nkulu, akuno uvahangalalila mambo lavo la kulambila.
14 Vanu anevo vàhimukila chihi kulala ugoni na wala nanga pavahopela kutenda
masambi. Vanu anevo vàvautanga vanu vadabadânga muing'ulupa, na vanu vatawalîwa
na ditama dya kupata dimali. Vanu anevo vànilaniwa na Nnungu.
15 Vàilekile indila ya uhiu na kuhochela akuno uvapapata indila aila yanapapete
Balamu mwana wanga Beoli. Balamu átamwije namene kupata dimali kwa indila ikee
ya haki,
16 henga ánikalipilwa ing'anya ya lahakalenge lake. Bahi punda, nnyama akáhulula
kutangola, ánitangola muchi munu na kuudivila uvelu wa nnabii aneyo.
17 Vakúhunda anevo va kulambila vakávele na faida. Vàvele muchi chimbwimbwi
ching'ang'anêle na vàvele muchi mahunde lapepelûhwa na lipungo. Na lupi lwa Jihan-
namu lutotîle lùnivikwa muyo mwavo.
18 Kwa kuva, vàvautanga vanu vapolonywêke chihambi-hambi muvanu vaikâla
maisha la kuhochela. Na vàtenda uchocho kwa malove lavo la kulyona lakee na mana
na kwa kutumila tama dya miili yao.
19 Vàvaahidi vanu vanji kuva vàmbekuva hulu akuno vene vavèlè vatumwa va mambo
lahakalenge. Kwa kuva, kila munu ààva ntumwa wa chinu chohecho chintawâla.

20 Bahi kupapatana na anelo, ikàva vanu vànipolonyoka kuhaloka muiyondongeki ya
mambo la pachilambo kwa indila ya kummala Nang'olo, Mpohi wetu Yesu Kilisto, koka
nkuuila kavila kutenda lahakalenge, hali yavo ya kuntululilo ìmbekuva ibaya kupunda
aila inandi.
21 Kwa kuva, íkavele wasa kwa vanu anevo kuikavele vakaimala indila ya haki, kuliko
kudimala amuli dyanaswe divadipwechedile koka nkudileka.
22 Henga vanu ava vàmaiha uhiu wa milili ihaûla kuva, “Ung'avanga àuyila kulya
matapiso lake mwene,”* na “Unguluve uvannyingile àuyila kuyalata mmatope.”

3

Ahadi ya kuuya kwa Nang'olo

1 Mmakukulupila avangu unintamwanga namene, aino nni baluwa yangu yavili
ininnembila mwenu. N'dibaluwa adino dyammalele dimbili ngùlembela ngutakatuhe
makudungilo lenu lambone uchinga mulakumbukile.
2 Ngùlembela mulakumbukile malove lavanatangwele manabii vanaswe machedo na
amuli dyake Nang'olo, Mpohi wetu Yesu Kilisto divanaidinadyo mitume venu.
3 Mùlembelewa hoti mumale kuva, maduva la ntululilo vàmbekwida vanu vambeikâla
kwa kupapata ditama dyavo vene. Vàmbentendelanga mwenu mang'wanyu,
4 uvahaula kuchidoni, “Ániahidi kuva àmbekwida! Hambi àvele kwachi? Kwa kuva,
anakuluvenu vànihilanga, henga vitukutuku vyammalele vìvele chihi uchila chivinavele
kutandikila pachiumbwije chilambo.”
5 Vanu anevo vàlivalila namadi kuva kutandikila anepo kala Nnungu átangwele chihi
lilove, koka chilambo na kumahunde nkupwawa. Chilambo chíumbwije kwa kuhumila
mmedi na kwa indila ya medi.
6 Na kwa medi, vanu va chilambo cha kala vániondongwa kwa livambwe.
7 Henga kwa amuli ya Nnungu, chilambo cha vino na kumahunde, avi vìniungulwa
kwajili ya moto. Vìniungulwa mpaka liduva livambehukumiwa vanu vatênda la-
hakalenge na kwondongwa.
8 Henga mmakukulupila avangu unintamwanga namene, munalivalile lilove alino
kuva, pameho panga Nang'olo liduva limo lìvele muchi myaka alufu, na myaka alufu
ìvele muchi liduva limo.
9 Vanu vanji vàtenda kuva Nang'olo ànatima kutimisa ahadi dyake, henga Nang'olo
akátima kutimisa ahadi dyake. Nang'e ànapilila ing'anya yenu mwenu, kwa kuva
akátamwa munu woheyo àyahike, ila àlembela vanu vammalele valekange masambi.
10 Liduva lyambeuya Nang'olo lìmbekuva muchi iidi ya nkwiva. Liduva anelyo
kumahunde kùmbeuka kwa dihinji ding'ulu na vitukutuku vilangâja kumahunde
vìmbepijwa moto, pamo na chilambo na vitukutuku vyammalele vivelênge pachilambo
navinang'o.
11 Bahi kwa kuva vitukutuku avino vyammalele vìmbekwondongwa, mwenu
mùlembelewa muikale iikadi yanaswe na kwa namuna yalembela Nnungu,
12 akuno umulolela liduva alila lya Nnungu na kulikulumisa kwida kwake. Liduva
anelyo, chilambo chimbepijwa kwa moto na vitukutuku vilangâja kumahunde
vìmbepijwa na kuyeyuka.
13 Henga kupapatana na ahadi ya Nnungu, hwetu tùlolela kumahunde kwahambi na
chilambo chahambi, pachinu pámbekùvà na haki.
14 Bahi mmakukulupila avangu unintamwanga namene, kwa kuva mùlolela anelo,
tumbama uchinga ankoje muhahwìkè bila kuva na likosa lyohelyo, akuno umuikala
kwa amani pamo na Nnungu.

---

* **2:22** Milili 26:11

15 Mwenu mùlembelewa mumale kuva ilindilidi yanga Nang'olo nni wasa kwa vanu
uchinga vapate kupohwa, malinga Paolo nkúkulupila nnyetu utuntamwa namene
chanannembidile kwa lúnda lwapwechedile kuhaloka kwanga Nnungu.
16 Mambo anelo nni lálèmbà n'dibaluwa dyake dyammalele patangola kuyamba
ipililidi ya Nang'olo. M'baluwa anedyo mùvele vitukutuku vikamajânga kuvimala. Na
vanu va mavelu na vakáhulula kuukamulila uhiu, vànalapindikulanya mana la malove
anelo muchi chivapindikulanya Malemba lanji Lanaswe. Na kwa kutenda uchocho
vàlyondonganga vene.
17 Mmakukulupila avangu unintamwanga namene, mwenu mùnilamala mambo
anelo. Bahi lyongolelange uyopa mùnahochejwa na ikumbi ya vanu vatendânga la-
hakalenge, nkunnemanga kuhwinga.
18 Henga mùlembelewa muhwenehe kukulumuka muinema na mukummala Nang'olo,
Mpohi wetu Yesu Kilisto. Nang'olo atumbyangwe, vyaka na vyaka! Amina.

Baluwa inandi ilembwîje na Yohana

Ulongoledi wa baluwa inandi ya Yohana

Baluwa inandi yanga Yohana ìlembwije na Ntume Yohana mmwaka fulani, kutandikila mmwaka wa 85 mpaka mmwaka wa 90 kutandikila mwaka wavelekwejije Yesu Kilisto. Yohana nanga palitambulanga kuva nang'e njo alembîle baluwa aino, henga musula inandi ya baluwa aino ìlanguja kuva nang'e njo shahidi alawêne maisha langa Yesu na kufufuka kwake (sula ya 1:1-3). Uchocho, namuna ya ilembi ya baluwa aino ìlandana na aila ya Injili ya Yohana. Ìkulupika kuva Yohana áchilembile chitabu cha Injili ya Yohana chalumo na dibaluwa dyake dinatu, yani baluwa inandi na yavili na yatatu, mmahiku lachiikala muimanga ya ku Efeso.

Yohana álembile baluwa aino mmahiku àlalá likuwa lya vanu vankulupîla Yesu pavachikambywakambywa ing'anya ya mahundo la vanu vachilichema, “Vaginosti.” Vanu anevo váhunda kuva, mambo la chimmili nanga palavele na uhusiano na mambo la chinnungu, na kuva mmili nni chinu chibaya. Na váhunda kuva, Yesu panavele apano pachilambo ávele Nnungu mwalehu, henga nanga panavele na mmili wa chimunu. Bahi ing'anya ya anelyo, Yohana àlitambulanga kuva nang'e nni munu alawêne maisha langa Yesu kwa meho lake, na kun'gusa kwa makono lake (sula ya 1:1-3). Makudungilo langa Yohana la kuilemba baluwa aino lavele kuva, vammalele vambeipwechelêla baluwa aino vapate kukumilana na vanu vammalele vakumilâna na Atata Nnungu na Yesu Kilisto Mwanawe (sula ya 1:4), na kuvadivila vakúkulupila vanatende sambi (sula ya 2:1), na kuvanyemya vakúkulupila na mahundo la kulambila (sula ya 2:26), na kuveng'a vakúkulupila uhakika wa kumala kuva muhiu vànipohwa (sula ya 5:13).

Uinjipihi wa baluwa inandi ya Yohana

1. Sula ya 1:1-4, Yohana àitambuliha baluwa yake, na kulonjelela likudungilo limo lyalembidile baluwa aino.
2. Sula ya 1:5-3:10, Yohana àfafanula namuna Nnungu chavele nng'anje, na kutuhimya kuva tùlembelewa tuikale muchi chachiikala Yesu.
3. Sula ya 3:11-5:12, Yohana àtukumbusa kwamba amuli ya kutamwana tuvene kwa tuvene.
4. Sula ya 5:13-21, Yohana àmalilila baluwa yake.

Lilove lya umi

1 Hwetu tùnnembilanga mwenu kuyamba ayula Lilove avêng'a vanu umi, anapwawije kutandikila anepo patandi. Hwetu twanimpilikana na twanimwona kwa meho letu na twanin'gusa kwa makono letu.

2 Ayula mwene umi pahunukuliwije, hwetu twanimwona. Bahi ing'anya ya anelyo, hwetu tunanshuhudilanga na kunnyanjajija habali dya aneyo mwene umi ukee na ntululilo, ánavele pamo na Atata, na njo ahunukuliwîje kwetuhwe.

3 Ayula utummwene na kumpilikana njo uyoyo utunnyanjajija mwenu uchinga mupate kukumilana na hwetu. Na ikumilani yetu nni chalumo na Atata na Yesu Kilisto Mwanawe.

4 Hwetu tùnnembilanga mwenu malove alano uchinga hwetu chalumo na mwenu tupate kuombajwa mwalehu ihangaladi.

Nnungu nni nng'anje

5 Na auno njo ujumbe utuupilikene kuhaloka kwa Yesu Kilisto na kunnyubilila mwenu kuva, Nnungu nni nng'anje na nkati mwake nanga lupi wala kadiki.

6 Tukàhaula kuva tùnakumilana nawe akuno utuikala nnupi, anepo tùnalambila na
matendo letu akee la uhiu.
7 Henga ikàva tùikala munng'anje malinga Nnungu mwene chaikala munng'anje,
anepo tùkumilana tuvene kwa tuvene, na myadi ya Yesu Mwanawe ìnatuhahula masambi
letu lammalele.
8 Na tukàhaula kuva tukee na masambi, tùlilambila chihi hwetu tuvene, na wala nanga
uhiu nkati mwetu.
9 Henga tukàlitangolanga masambi letu, Nnungu achiatusamehe masambi letu na ku-
tuhahula lahakalenge lammalele, kwa kuva, nang'e nni wakukulupika na nni mwene
haki.
10 Tukàhaula kuva nanga patutendile masambi, tùntenda Nnungu kuva nkúlambila, na
lilove lyake likapali nkati mwetu.

2

Kilisto Nkúyangata wetu

1 Mmanavangu unintamwanga namene, nangu nìnnembilanga malove alano uchinga
munatende masambi. Henga munu akàtenda masambi, tùnivanawe atuyuwîla kwa Atata.
Na aneyo atuyuwîla kwa Atata nni Yesu Kilisto avêle na haki.
2 Kilisto njo sadaka ihumîjwe kwajili ya kusamehewa masambi letu, na akee chihi
kwajili ya masambi letu weka, ila chalumo na masambi la vanu va pachilambo
chammalele.
3 Tukàdikamula amuli dya Nnungu, anepo tùnahulula kumala kuva tùnimmala nang'e.
4 Munu akàtangola kuva, ànimmala Nnungu, henga akádikamula amuli dyake, munu
aneyo ànalambila, na nanga uhiu nkati mwake.
5 Henga munu woheyo alikamûla lilove lya Nnungu, munu aneyo àvele na itamwi
itimilîke ya Nnungu, nkati mwake. Na chinu anecho nni chitumaîha kuva tùnilundanywa
na Nnungu.
6 Munu woheyo ahaûla kuva àlundanyijwe na Nnungu, àlembelewa aikale muchi chachi-
ikala Yesu.

Amuli yahambi

7 Mmakukulupila avangu unintamwanga, nangu nikánnembila mwenu amuli ya-
hambi, henga nìnnembila amuli uila imunavenayo kutandikila machedo. Na amuli
aneyo ya machedo nni alila lilove limupilikene.
8 Henga uhiu wa amuli aneyo wonekana nkati mwanga Kilisto na nkati mwenu, kwa
kuva, lupi lùvenkupita na nng'anje wa uhiu tayali ùvenkulangaja. Bahi ing'anya ya anelyo,
amuli aneyo ininnembilanga nni yahambi.
9 Munu woheyo ahaûla kuva àikala munng'anje akuno wammenga nkúkulupila
nnyake, munu aneyo àvele chihi nkuikala nnupi.
10 Munu woheyo antâmwa nkúkulupila nnyake, munu aneyo àikala munng'anje na
nkati mwake nanga chinu chihulula kuntenda munu yunji àtende masambi.
11 Henga munu woheyo ammênga nkúkulupila nnyake, munu aneyo àikala nnupi na
kwonga nnupi, na wala nanga pamaite kwahwena ing'anya lupi lùntendile analole.
12 Nangu nìnnembilanga mwenu mmanavangu muing'ulupa, kwa kuva, masambi lenu
lànisamehewa kupitila Yesu Kilisto.
13 Na nìnnembilanga mwenu anga atata, kwa kuva, mùnimmala ayula anapwawîje
kutandikila anepo patandi. Na nìnnembila mwenu mmavijana, kwa kuva, mùninnema
Nanchindenga, Nkútenda lahakalenge.
14 Nangu nìnnembilanga mwenu mmanavangu muing'ulupa, kwa kuva, mùnimmala
Atata Nnungu. Nìnnembilanga mwenu anga atata, kwa kuva, mùnimmala ayula anap-
wawîje kutandikila anepo patandi. Nìnnembilanga mwenu mmavijana, kwa kuva,

mùvele na dimongo na Lilove lya Nnungu lìikala nkati mwenu, na mwenu mùninnema Nanchindenga, Nkútenda lahakalenge.

15 Munachitamwe chilambo wala mambo lavêle pachilambo. Munu akàchitamwa chilambo, akáhulula kuntamwa Atata Nnungu.

16 Kwa kuva, vitukutuku vyammalele vya pachilambo, yani tama ya mmili na tama ya meho na kulyona ing'anya ya dimali, anevyo vyammalele nanga pavihaloka kwa Atata Nnungu, henga vìhaloka nchilambo.

17 Chilambo chalumo na ditama dyake, vyammalele vìnapita, henga munu ayula atênda àlalá lalalembela Nnungu, nang'e àvele na umi ukee na ntululilo.

Nkúntahuka Kilisto

18 Mwenu mmanavangu, auno nni uhiku wa kuntululilo! Mwenu mwanipilikana kuyamba habali dyanga ayula nkúntahuka Kilisto kuva achiaide, henga mpaka vino vakúntahuka Kilisto vohe vànihumila. Bahi ing'anya ya anelyo tùnimala kuva, auno nni uhiku wa kuntululilo.

19 Vanu anevo vàhaleke kwetuhwe, henga nanga pavanavele va nnikuwa lyetu, njo mana vànilinyemya na hwetu. Kuikavele uvava va nnikuwa lyetu, vakanihweneha kukamulana na hwetu. Henga kulinyemya kwavo kumaiha kuva nanga pavanavele va nnikuwa lyetu.

20 Henga mwenu mukávele muchi vanang'o, kwa kuva, ayula Wanaswe àmpelenge mwenu Umumu wake, na mwenu mmammalele mùniumala uhiu.

21 Bahi nangu nìnnembilanga mwenu akee ing'anya ya kuva mukáumaite uhiu ila kwa kuva mùniumala. Na mùnimala kuva nanga ilambidi yoheyo ihalokâna na uhiu.

22 Dachi, nnani alambîla? Nni munu ayula akâna kuva, Yesu nni Kilisto.* Na munu wa namuna aneyo njo nkúntahuka Kilisto, ing'anya ànkana Atata na Mwana.

23 Kwa kuva, munu woheyo ankâna Mwana, ànkana na Atata mwalehu, na munu woheyo annyambukîla Mwana, àvele pamo na Atata mwalehu.

24 Bahi mahundo àlalá lamupilikene kutandikila patandi, lachungange mmitima yenu. Mukàlachunga mahundo anelo, muchimuhwenehe kukamulana na Mwana na Atata.

25 Na Kilisto mwene ànituahidi umi ukee na ntululilo.

26 Nangu nìnnembiledile mwenu malove anelo uchinga nin'dumange kuyamba vanu avala valambêla kunnyochejanga mwenu.

27 Henga Kilisto àmpelenge mwenu Umumu wake. Mwenu mukávele na lasima ya kuhundwa na munu woheyo, kwa kuva, Umumu aneyo àikala nkati mwenu na kunnyundanga mambo lammalele. Na Umumu aneyo àtangola chihi uhiu wala nanga palambila. Bahi kupapatana na Umumu aneyo channyundanga mwenu, bahi muhwenehe kukamulana na Kilisto.

28 Bahi vino mmanavangu, muhwenehe kukamulana nanang'e uchinga tunayope wala kwona dihoni muuhiku aula wambehunukuliwa, apala pambeida.

29 Mwenu mùnimala kuva, Kilisto nni mwene haki, uchocho mùlembelewa mumale kuva, kila munu atênda haki àjukile kuva mwana wa Nnungu.

3

Vavana va Nnungu

1 Lolanga namuna Nnungu chatutamwije namene, mpaka hwetu kuchemwa kuva tuvana tùvá Nnungu! Nni muhiu kuva, njo chituvele. Njo mana vanu va pachilambo nanga pavatumaite, kwa kuva, nanga pavanammaite Nnungu.

* **2:22** Kilisto mana lake nni atandolwejîje na Nnungu.

2 Mmakukulupila avangu unintamwanga, vino hwetu nni tuvana tùvá Nnungu,
ila ikánambimaikana namuna chitumbekuva muuhiku aula wambehunukuliwa Kilisto,
henga tùnimala kuva, tùmbelandana nawe, kwa kuva, tùmbemwona malinga chavele.
3 Munu woheyo avêle na lilolelo anelyo kwanga Kilisto, ànalihahula, malinga Kilisto
chahahwike mwalehu.
4 Munu woheyo atênda masambi àitahuka sheliya ya Nnungu, kwa kuva, sambi ni
kuitahuka sheliya ya Nnungu.
5 Henga mwenu mùnimala kuva, Kilisto ániida apano pachilambo uchinga atuusije
masambi letu, na nkati mwake wala nanga sambi yoheyo.
6 Bahi munu woheyo ahwenêha kukamulana na Kilisto, aneyo akáhweneha kutenda-
tenda masambi, henga munu ahwenêha kutenda masambi, aneyo akánambimwona
Kilisto na wala nanga pammaite.
7 Mmanavangu, munalambilwe na munu woheyo. Munu atênda haki nni munu wa
haki malinga Kilisto chavele wa haki.
8 Munu woheyo ahwenêha kutenda-tenda masambi, aneyo nni munu wa ayula Ibilisi,
kwa kuva, Ibilisi ni nkútenda masambi kutandikila anepo patandi. Bahi ing'anya
ya anelyo, Mwana wanga Nnungu ániida apano pachilambo uchinga alaondongange
madengo langa Ibilisi.
9 Kila munu ajukîle kuva mwana wanga Nnungu akáhweneha kutenda-tenda
masambi, kwa kuva, àvele na hali ya chinnungu nkati mwake, na akáhweneha kutenda
masambi kwa kuva, Nnungu nni Atatake.
10 Na aino njo indila ilangûja tofauti ya vavana va Nnungu na vavana va Ibilisi. Munu
woheyo akátenda haki au akántamwa nkúkulupila nnyake, aneyo akee mwana wanga
Nnungu.

Tamwana

11 Na auno njo ujumbe umuupilikene kutandikila anepo patandi kuva, tùlembelewa
tutamwane tuvene kwa tuvene!
12 Tunàà̀ve muchi Kaini, ánavele wanga Nanchindenga, nkummwalala nnung'une.
Dachi, ámmwalele ing'anya ntwani? Ánimmwalala ing'anya matendo la nnung'une lávele
la haki na matendo la Kaini lávele mabaya.
13 Mmakukulupila avangu, munakangane vanu va chilambo achino vakàmmenganga
mwenu.
14 Hwetu tùnimala kuva tùnipalanyoka kuhaloka kukuhwa na kuinjila kuumi, anelyo
tùnilimala ing'anya tùnavatamwa vakúkulupila avetu. Na kila munu akántamwa nkúkulupila
nnyake, aneyo àisalila chihi mukuhwa.
15 Munu woheyo ammênga nkúkulupila nnyake, aneyo ni nkúwalala, na mwenu
mùnimala kuva, nkúwalala woheyo akávele na umi ukee na ntululilo nkati mwake.
16 Hwetu tùnipata kumala kuva itamwi nni chani, ing'anya Yesu Kilisto ániuhumya
umi wake kwajili yetu. Na hwetu uchocho tùlembelewa tùkubali ata kuhwa kwajili ya
vakúkulupila avetu.
17 Ikàva munu àvele na dimali dya pachilambo achino, nkumwona nkúkulupila nnyake
asikìkè, henga nanga kummikila chididi, dachi, itamwi yanga Nnungu ìmbehulula dachi
kuikala nkati mwa munu aneyo?
18 Mmanavangu, itamwi yenu inàà̀ve chihi ya malove, henga ìlembelewa ìì̀ve itamwi ya
uhiu na yonekane kwa matendo.
19 Na kwa indila aneyo, tuchitumale kuva hwetu nni tuvanu tùvá uhiu na mitima yetu
ikambekuva na lipamba pameho panga Nnungu.
20 Kwa kuva, ata mitima yetu kuituhukumu, hwetu tùnimala kuva Nnungu nni nkulu
kupunda mitima yetu, nanang'e ànimala kila chinu.

21 Mmakukulupila avangu unintamwanga namene, mitima yetu ikànatuhukumu,
hwetu tukambeyopa pameho panga Nnungu.
22 Na hwetu tùnapwechela chinu chohecho chituyuwa kwanga Nnungu, kwa kuva
tùnadikamula amuli dyake na kutenda àlalá lankatapalîla.
23 Na aino njo amuli yake kuva, tunkulupile Yesu Kilisto, Mwanawe, na tutamwane
tuvene kwa tuvene malinga Kilisto chatulaijije.
24 Vanu vadikamûla amuli dya Nnungu vàhweneha kukamulana na Nnungu, na
Nnungu àhweneha kukamulana na vanang'o. Na tùnimala kuva Nnungu àhweneha
kukamulana na hwetu ing'anya Umumu Wanaswe watwing'ile àikala nkati mwetu.

4

Umumu wa uhiu na isungu ya kulambila

1 Mmakukulupila avangu unintamwanga, pàvele manabii vohe va kulambila vahu-
midîle pachilambo. Bahi munankulupile kila munu ahaûla kuva àlojwa na Umumu wa
Nnungu, henga nnolehange saana munu malinga aneyo uchinga mumale, ikàva àlojwa
na Umumu wa Nnungu au nanga.
2 Na muchimummale munu alôjwa na Umumu wa Nnungu kwa namuna aino, munu
woheyo akubâli kuva Yesu Kilisto ániida pachilambo akuno ààve na hali ya chimunu,
aneyo nni avêle na Umumu wa Nnungu.
3 Henga munu woheyo akáukubali uhiu anewo umwâmba Yesu Kilisto, aneyo akávele
na Umumu wa Nnungu, ila àvele na isungu ya nkúntahuka Kilisto. Na mwenu mwanip-
ilikana kuva isungu ya aneyo nkúntahuka Kilisto ìvenkwida apano pachilambo, na vino
ìnikamola tayali.
4 Henga mwenu mmanavangu, mwenu nni mmana mma Nnungu, na mùnivalema
manabii va kulambila kwa kuva, Nnungu aikâla nkati mwenu àvele na dimongo
kumpunda Nanchindenga aikâla pachilambo.
5 Manabii va kulambila nni vanu va pachilambo, njo mana vàtangola mambo la
pachilambo, na vanu va pachilambo vànavapilikanila.
6 Henga hwetu nni tuvanu tùvá Nnungu. Munu woheyo ammaîte Nnungu
ànatupilikanila hwetu, na ayula akámmaite Nnungu nanga patupilikanila. Na kwa indila
aneyo, tùnahulula kumala ikàva munu àvele na Umumu wa Uhiu au isungu ya kulambila.

Nnungu nni itamwi

7 Mmakukulupila avangu unintamwanga, tutamwane, kwa kuva, itamwi ìhaloka
kwanga Nnungu. Munu woheyo avatâmwa vanu vanji aneyo àjukile kuva mwana wa
Nnungu, na ànimmala Nnungu.
8 Munu woheyo akávatamwa vanu vanji, aneyo akámmaite Nnungu, kwa kuva, Nnungu
nni itamwi.
9 Na Nnungu álangujije itamwi yake kwetuhwe kwa kuntuma Mwanawe wa weka
pachilambo, uchinga tùùve na umi ukee na ntululilo kwa kupitila kwanga nang'e.
10 Akee hwetu tunatandilike kuntamwa Nnungu, henga nang'e njo anatandilike ku-
tutamwa hwetu, nkuntuma Mwanawe uchinga ààve sadaka ya kusamehewa masambi
letu, na aneyo njo itamwi ya uhiu.
11 Mmakukulupila avangu unintamwanga, kwa kuva Nnungu ánitutamwa namuna
aneyo, bahi na hwetu tùlembelewa tutamwane.
12 Nanga munu awahîte kumwona Nnungu, henga tukàtamwana tuvene kwa tuvene,
Nnungu àikala nkati mwetu na itamwi yake ìnatimilika nkati mwetu.
13 Hwetu tùnimala kuva, tùhweneha kukamulana na Nnungu na Nnungu àhweneha
kukamulana na hwetu, ing'anya Umumu Wanaswe watwing'ile, àikala nkati mwetu.
14 Nnungu àntumile Mwanawe apano pachilambo uchinga ààve Mpohi wa vanu va
pachilambo. Na hwetu twanimwona, na vino tùvashuhudila vanu vanji habali dyake.

15 Kila munu ayambukîla kuva, Yesu nni Mwana wa Nnungu, Nnungu àhweneha
kukamulana na nang'e, na nang'e àhweneha kukamulana na Nnungu.
16 Na hwetu tùniimala na tùnaikulupila itamwi yatutamwa Nnungu.
Nnungu nni itamwi. Na munu woheyo aikâla muitamwi ya Nnungu àhweneha
kukamulana na Nnungu na Nnungu àhweneha kukamulana nanang'e.
17 Na kwa indila aneyo, njo itamwi yetu chiikamilika. Bahi ing'anya ya anelyo,
tukambeyopa nniduva lya hukumu, ila tùmbeimila kwa kuhwinga pameho pake, kwa
kuva, túikele pachilambo muchi chanaikele Yesu Kilisto.
18 Paivele itamwi nanga iyopi. Henga itamwi ikamilîke, ìusa iyopi yammalele. Ikàva
tùnayopa, bahi tùyopa ing'anya ya asabu. Na iyopi aneyo ìlanguja kuva nanga patukami-
like muitamwi yake.
19 Hwetu tùntamwa nang'e, ing'anya nang'e njo anatandilike kututamwa hwetu.
20 Munu akàhaula kuva, “Nangu nàntamwa Nnungu,” akuno wammenga nkúkulupila
nnyake, munu aneyo ànalambila. Kwa kuva, munu akántamwa nkúkulupila nnyake
wamwona, akáhulula kuntamwa Nnungu wakamwona.
21 Aino njo amuli yatwing'ile Nnungu kuva, munu antâmwa Nnungu àlembelewa
antamwe na nkúkulupila nnyake mwalehu.

5

Kuchilema chilambo kwa ing'ulupa

1 Munu woheyo akulupîla kuva, Yesu nni Kilisto,* munu aneyo àjukile kuva mwana wa
Nnungu, na munu woheyo antâmwa Atata Nnungu, àvatamwa na vana vake mwalehu.
2 Bahi ikàva tùntamwa Nnungu na kudikamula amuli dyake, anepo tùnamala kuva
tùnavatamwa vana vanga Nnungu.
3 Kwa kuva, kuntamwa Nnungu nni kudikamula amuli dyake. Na amuli dyake
dikántemya munu,
4 kwa kuva munu woheyo ajukîle kuva mwana wa Nnungu ànachilema chilambo. Na
hwetu tùnichilema chilambo kwa ing'ulupa yetu.
5 Dachi, nnani achilêma chilambo? Nni munu akulupîla kuva Yesu nni Mwana wa
Nnungu.

Ushahidi umwâmba Yesu Kilisto

6 Yesu Kilisto njo aidîle kwa medi la ubatiso wake na kwa myadi yake. Wala
nanga panaidile chihi kwa medi, ila áidile kwa medi na myadi. Na Umumu Wanaswe
ànashuhudila anelo, kwa kuva Umumu nni wa uhiu.
7 Kwa kuva, pàvele mashahidi vatatu,
8 Umumu Wanaswe na medi na myadi. Anevo vammalele vànapatana.
9 Hwetu tùnaukubali ushahidi wa vanu, henga ushahidi wa Nnungu nni nkulungwa
namene. Na Nnungu ànìnshuhudila Mwanawe.
10 Munu woheyo ankulupîla Mwana wanga Nnungu àvele na ushahidi anewo
muntima mwake. Henga munu woheyo akánkulupila Nnungu, aneyo àntenda Nnungu
kuva nkúlambila, kwa kuva, nanga paukulupidile ushahidi Nnungu wannyumijije
Mwanawe.
11 Na auno njo ushahidi wene kuva, Nnungu àtwing'ile umi ukee na ntululilo, na umi
anewo ùpatikana kwa kulundanywa kwetu na Mwanawe.
12 Munu ahwenêha kukamulana na Mwana wa Nnungu, aneyo àvele na umi anewo,
na munu akáhweneha kukamulana na Mwana wa Nnungu, aneyo akee na umi.

Malove la ntululilo

* **5:1** Kilisto mana lake atandolwejîje na Nnungu.

13 Nìnnembilanga malove anelo mwenu munkulupidîle Mwana wanga Nnungu
uchinga mupate kumala kuva mùvele na umi ukee na ntululilo.
14 Na hwetu nanga patuyopa kummwenela Nnungu, kwa kuva tùnimala kuva
tukànnyuwa chinu chohecho kupapatana na chalembela nang'e, ànatupilikanila.
15 Na ikàva tùnimala kuva ànatupilikana patunnyuwa, bahi tùnimala kuva tuchitupate
àlalá latunnyuwa.
16 Munu akàmwona nkúkulupila nnyake watenda sambi ikámpelekeja kukuhwa,
àlembelewa annyuwile kwanga Nnungu, na Nnungu achiamwing'e munu aneyo umi.
Chinu anecho chìvayamba avala vatênda sambi ikávapelekeja kukuhwa. Kwa kuva, pàvele
sambi impelekêja munu kukuhwa, henga nangu nikáhaula kuva àlembelewa ayuwe
kwajili ya sambi aneyo.
17 Kila chitendo chikee cha haki nni sambi, henga pàvele sambi ikámpelekeja munu
kukuhwa.
18 Hwetu tùnimala kuva, avala vajukîle kuva vavana vanga Nnungu nanga pavah-
weneha kutenda sambi, kwa kuva Mwana wanga Nnungu ànavachunga, na Nanchin-
denga nanga pahulula kuvagusa.
19 Tùnimala kuva, hwetu tùjukile kuva tuvana tùvá Nnungu, na chilambo chammalele
chìtawaliwa na Nanchindenga.
20 Uchocho, tùnimala kuva, Mwana wa Nnungu àniida, nanang'e àtupele ding'ano
dya kummala Nnungu wa uhiu. Na hwetu tùnilundanywa na Nnungu wa uhiu kwa
kulundanywa kwetu na Yesu Kilisto Mwanawe. Aneyo njo Nnungu wa uhiu na umi
ukee na ntululilo.
21 Mmanavangu unintamwanga, linyemyange kudiabudu disanamu.

Baluwa yavili ilembwîje na Yohana

Ulongoledi wa baluwa yavili ya Yohana

Baluwa yavili ya Yohana ìlembwije na Ntume Yohana mmahiku la pepi na mwaka wa 90 kutandikila mwaka wavelekwejije Yesu Kilisto. Yohana nanga palitambuliha mwene kwa lina lyake, henga badala yake àlichema nsele. Mambo lavêle m'baluwa yavili ya Yohana lanalandana namene na àlalá lavêle nchitabu cha Injili ya Yohana. Anelyo lyònekana chihi mwandu asa apala pahimya kwamba amuli ya Yesu ya kutamwana, na apala palonjelela kuva kuntamwa Yesu nni kudikamula amuli dyake (2 Yohana 1:5-6 na Yohana 15:9-10). Ìkulupika kuva Yohana áchilembile chitabu cha Injili ya Yohana na dibaluwa dyake dinatu, yani baluwa inandi na yavili na yatatu, mmahiku lachiikala imanga ya ku Efeso.

Baluwa aino Yohana ánnembidile mmahe atandolwejîje, chalumo na vana vake, na itangodi aneyo ívele namuna inji ya kulilonjelela likuwa lya vanu vankulupîla Yesu. Bahi vatalamu va Bibiliya vàtenda kuva Yohana àlilembila likuwa fulani lya vanu vankulupîla Yesu. Makudungilo langa Yohana la kuilemba baluwa aino lívele kulikamya likuwa lya vanu vankulupîla Yesu na kuliduma uchinga valinyemye na mahundo la vakúhunda va kulambila.

Uinjipihi wa baluwa yavili ya Yohana

1. Sula ya 1:1-3, Yohana àitandiliha baluwa yake kwa kuvatambuliha vavalembîla baluwa aino na kuvasalimila.
2. Sula ya 1:4-6, Yohana àlikamya ntima likuwa lya vanu vankulupîla Yesu, na kuvakumbusa kwamba amuli ing'ulu kupunda dyammalele.
3. Sula ya 1:7-11, Yohana àvaduma vakúkulupila valinyemye na vakúhunda va kulambila.
4. Sula ya 1:12-13, Yohana àmalilila baluwa yake kwa kuhumya disalamu dya kuvalaila.

Ntandiliko wa baluwa yanga Yohana kwa vakúkulupila

1 Baluwa aino ìhaloka kwang'une ninsele wa vanu vankulupîla Yesu. Nìkulembila wako nkongwe* utandolwejîje na Nnungu pamo na anavako, mmanu unintamwanga kwa itamwi ihiu. Henga nikee chihi nangu weka nintamwânga, henga chalumo na avala vammalele vaumaîte uhiu na vanang'o vànantamwanga,

2 kwa kuva, uhiu anewo ùikala nkati mwetu na ùmbehweneha kuva pamo na hwetu vyaka na vyaka.

3 Inema na chididi na amani vihalôka kwa Atata Nnungu na kwa Yesu Kilisto, Mwana wa Atata, vìmbehweneha kuva pamo na hwetu tuikâla kupapatana na itamwi na uhiu unnyâmba Yesu Kilisto.

Kuikala kupapatana na uhiu na itamwi

4 Nangu ǹnihangalala kwona anavako vanji uvaikala kupapatana na uhiu, malinga Atata Nnungu chatulaijije.

5 Nkongwe, nangu vino nìkuyuwa tutamwane. Nangu nikákulembila amuli yahambi, henga nni uila itunavenayo kutandikila patandi.

6 Na itamwi nni kuikala kwa kudikamula amuli dya Nnungu. Na aino njo amuli imupilikene kutandikila patandi kuva, muikalange kwa kutamwana.

---

* **1:1** Apano Yohana àlembile nkongwe, kuyamba likuwa lya vanu vankulupîla Yesu, na vana va aneyo nkongwe nni vanu va nnikuwa anelyo.

7 Kwa kuva, vakúlambila vohe vàniyanjala pachilambo. Vanu anevo nanga pavakubali
kuva Yesu Kilisto ániida pachilambo avèlè na hali ya chimunu. Na munu woheyo
akákubali uchocho nni nkúlambila na nni nkúntahuka Kilisto.
8 Bahi lyongolelange uchinga munalayahe àlalá lamukoledile madengo, ila mup-
wechele inujo itimidîle.
9 Munu woheyo akáhweneha kulakamuliha mahundo langa Kilisto, ila ànalaleka, munu
aneyo akákamulene na Nnungu. Henga munu ahwenêha kulakamuliha mahundo anelo,
aneyo àkamulene na Atata na Mwana mwalehu.
10 Bahi munu akàida kwenu wahunda mahundo lakálandana na anelo, munankalibise
mmakaya lenu na wala munansalimile.
11 Munu woheyo ankalibîsa munu wa namuna aneyo, aneyo ànakumilana nawe
mmatendo lake mabaya.

Disalamu dya ntululilo

12 Nangu ngùvele na malove lohe la kunnyaulilanga mwenu, henga nikátamwa ku-
lalemba m'baluwa. Badala yake, ngùlolela kumwongelanga na kutangola na mwenu
meho kwa meho uchinga tupate kuumbajwa mwalehu ihangaladi.
13 Vavana va adadayo† atandolwejîje na Nnungu, vànansalimilanga.

† **1:13** Apano Yohana àlembile vavana va adadayo kuyamba vanu va likuwa linji lya vanu vankulupîla Yesu.

Baluwa yatatu ilembwîje na Yohana

Ulongoledi wa baluwa yatatu ya Yohana

Baluwa yatatu ya Yohana ìlembwije na Ntume Yohana mmahiku la pepi na mwaka wa 90 kutandikila mwaka wavelekwejije Yesu Kilisto. Yohana nanga palitambuliha mwene kwa lina lyake, henga badala yake àlichema nsele (3 Yohana 1:1). Yohana àtenda uchocho m'baluwa yake yavili (sula ya 1:1). Ìkulupika kuva Yohana áchilembile chitabu cha Injili ya Yohana na dibaluwa dyake dinatu, yani baluwa inandi na yavili na yatatu, mmahiku lachiikala imanga ya ku Efeso.

Baluwa aino Yohana ánnembidile nkúkulupila yumo uvanchema Gayo. Yohana àntambulenge Gayo kuva nnyanjawake na kumwing'a maelekeso uchinga àáve munu wa kuvapwechela Vakilisto avake vachiva mmwanda kupitila eneo lyaikala. Uchocho, Yohana àlonjelela habali dyanga munu fulani uvanchema Diotilefe, na ìnahululika kuva Gayo nni nkúlodya wa likuwa limo lya vanu vankulupîla, chalumo na Diotilefe. Na ikàva njo chiivele, bahi Yohana àlembela Gayo ansugulikile Diotilefe. Henga ikàva anevo vanu vakávele va nnikuwa limo, bahi Yohana àlembela Gayo analaleke lahakalenge lalatenda Diotilefe ulainjila nnikuwa lyake.

Uinjipihi wa baluwa yatatu ya Yohana

1. Sula ya 1:1, Yohana àitambuliha baluwa yake.
2. Sula ya 1:2-8, Yohana ànkamya ntima Gayo wannyaulila avapwechelele saana vakúkulupila avake.
3. Sula ya 1:9-12, Yohana àvalonjelela vanu vanji vavili, yani Diotilefe na Demetiliyo.
4. Sula ya 1:13-14, Yohana àmalilila baluwa yake.

Ntandiliko wa baluwa yanga Yohana

1 Baluwa aino ìhaloka kwang'une Yohana, ninsele wa vanu vankulupîla Yesu. Nìkulembila wako Gayo, nnyanjawangu unikutamwa kwa uhiu.

2 Nnyanjawangu unikutamwa, nangu nìkuyuwila ufanikiwe kwa kila chinu, na nìkuyuwila mmili wako ududimile malinga chuufanikiwa mwisungu yako.

3 Nangu nanihangalala namene panivapilikene vakúkulupila avetu vanaidile apano pavahawile kuyamba ikulupiki yako kuyamba uhiu unnyâmba Kilisto, na namuna chiuhweneha kuikala kupapatana na uhiu anewo.

4 Na chinu chinguhangalâja namene nni kupilikana kuva, anavangu va muing'ulupa vàvechinkuhweneha kuikala kupapatana na uhiu.

Ikulupiki ya Gayo

5 Nnyanjawangu unikutamwa, wako ùnikulupika kwa àlalá lauvatendedile vakúkulupila avetu, ikànava vanang'o vávele vayeni kwakuwe.

6 Vakúkulupila anevo vànihumya ushahidi nnikuwa lya vanu vankulupîla Yesu kuyamba itamwi yako. Na nangu nìkuyuwa uhwenehe kuvayangata vanu anevo mmyanda yavo kwa namuna inkatapalîla Nnungu.

7 Kwa kuva, vanu anevo vátandilike mwanda kwajili ya madengo la Kilisto bila kupwechela nsada wohewo kuhaloka kwa vanu vakánkulupila Yesu.

8 Hwetu tùlembelewa tuvayangate vanu malinga anevo uchinga tupate kukumilana chalumo na vanang'o mmadengo la kuyanjaja uhiu unnyâmba Kilisto.

Diotilefe na Demetiliyo

9 Nangu nanililembila baluwa likuwa lyenu lya vanu vankulupîla Yesu kwamba
mambo anelo, henga Diotilefe atâmwa namene kuva nkúloja wa likuwa lyenu, nang'e
akátamwa kutupilikana.
10 Bahi ing'anya ya anelyo, nangu panimbeida nguchininnyaulilange lammalele
lálatèndà, akuno watulambilila hwetu malove lahakalenge. Nang'e nanga patolejwa
chihi na anelo látulambilìlà, henga àhita na kuvakalibisa vakúkulupila avetu vààva
mmyanda. Na avala valambêla kuvakalibisa, ànavalimbija na vakàtenda uchocho
ànavavinganga nnikuwa lya vanu vankulupîla Yesu.
11 Nnyanjawangu unikutamwa, unalande mambo lahakalenge, henga landa mambo
lakatapele. Munu atênda mambo lambone nni wa Nnungu, henga atênda mambo
mabaya, nang'e akámmaite Nnungu.
12 Vanu vammalele vànitangola lambone kunnyamba Demetiliyo, ata uhiu wene
ùnamaiha kuyamba chinu anecho. Uchocho, na hwetu tùnashuhudila lambone kun-
nyamba nang'e, na wako ùnimala kuva ushahidi wetu nni wa uhiu.

Disalamu dya ntululilo

13 Nangu ngùvele na malove lohe la kunnyaulilanga, henga nikátamwa kulalemba
m'baluwa.
14 Badala yake, ngùlolela kumwongelanga maduva ulano na kutangola na mwenu
meho kwa meho.
15 Nìkuyuwila amani ììve pamo na wako. Ayanjavako vammalele vànakusalimila.
Vasalimile ayanjavetu vammalele va aneko, kila munu kwa lina lyake.

Baluwa ilembwîje na Yuda

Ulongoledi wa baluwa yanga Yuda

Baluwa aino ìlembwije na Yuda. Yuda àlitambulenge mwene kuva nang'e nni nnung'une Yakobo, anavele nnung'une Nang'olo Yesu (Yuda 1). Nanga patukameke ikàva baluwa aino íkudungiwije ipelekejwe kulikuwa fulani lya vanu vankulupîla Yesu, henga kupapatana na namuna chatumidile matunji fulani la malemba kuhaloka Nnilailano lya Kala, yònekana kuva baluwa aino ávalembidile vakúkulupila va Chiyahudi, avala vachemwîje na Nnungu Atata, vanu vatâmwa na Nnungu na kuchungwa na Yesu Kilisto (Yuda 1). Ìnahululika kuva baluwa aino ìlembwije mmwaka wa 60 kutandikila mwaka wavelekwejije Yesu Kilisto.

Makudungilo la Yuda la kuilemba baluwa yake kwa Vakilisto vammalele, lávele kuvaduma uchinga vanahochejwe na mahundo la vakúhunda va kulambila (Yuda 4). Yuda àtana mambo fulani lanahumidile Nnilailano lya Kala, na mana la mambo anelo uchinga alamaihe àlalá lakudungidile kulatangola. Baluwa aino ìvele na mawaso lohe lalandâna na àlalá lavêle m'baluwa yavili yanga Petulo, malinga mahundo layâmba kuvatahuka vakúhunda va kulambilana na malonjedi layâmba malaika na imanga ya Sodoma na Gomola (Yuda 4, 2 Petulo 2:1).

Uinjipihi wa baluwa yanga Yuda

1. Nsitali wa 1-2, Yuda àtandilika baluwa yake kwa kulitambulanga mwene na avala vavalembila baluwa.
2. Nsitali wa 3-4, Yuda àlonjelela ing'anya intendîle avalembile baluwa aino, kuva nni kuvaduma kwamba mahundo la vakúhunda va kulambila.
3. Nsitali wa 5-16, Yuda àhumya mifano fulani ya vanu na mambo fulani latendeke mu Lilailano lya Kala.
4. Nsitali wa 17-23, Yuda àvahaulila namuna chivalembelewa kutenda kupapatana na kupwawa kwa vakúhunda va kulambila.
5. Nsitali wa 24-25, Yuda àmalilila baluwa yake kwa kunnombolela Nnungu.

Ntandiliko wa baluwa yanga Yuda

1 Baluwa aino ìhaloka kwang'une Yuda, ntumishi wanga Yesu Kilisto, nangu ninnung'une Yakobo.

Nangu nìnnembila mwenu muchemwîje na Nnungu Atata, mmanu mutâmwa na Nnungu na muchûngwa na Yesu Kilisto.

2 Nangu ngùyuwa chididi na amani na itamwi viyenjejeke kwenu mwenu.

Vakúhunda vakúlambila

3 Mmakukulupila avangu unintamwanga namene, nangu ngúkudungidile ninnembilange kuyamba upohi utuukumila hwetu tuvammalele, henga nkwona kuva ngùlembelewa ninnembilange na kunnyuwanga namene muipanyanile ing'ulupa itimidîle, itukamujijwe na Nnungu, hwetu tuvanu vake tuvanaswe.

4 Kwa kuva, pàvele vanu vakámweshimu Nnungu valiinjijîje kwa sili mmwenu. Vanu anevo vàtindinganya ujumbe wa inema ya Nnungu wetu uchinga vapate kutenda usalati, na vànkana Yesu Kilisto, Nkulu wetu na Nang'olo wetu wa weka. Henga chitandilìkè, Malemba Lanaswe lànimaiha hukumu imbevapâta vanu anevo.

5 Ikànava mùnilamala mwalehu mambo alano lammalele, henga ngùlembela ninkumbusange namuna Nang'olo chanavapohije Vaisilaeli nchilambo cha Misili, na lukoto nkuvaondonganga avala vanahitile kunkulupila.

6 Uchocho, ninkumbusanga kuyamba malaika avala vanalemwije kuchunga saana
vyeo vyao, na kuileka kaya yavo ya asili. Nnungu àvavikile malaika anevo nnupi lukulu
na kuvahunga mididi ikákaduka vyaka na vyaka akuno uvalindilila liduva alila likulu
lya kuhukumu.
7 Vakumbukilange na vanu va imanga ya Sodoma na Gomola na vanu va dimanga
dya pepi na dimanga anedyo. Vanu anevo vátendile usalati na mambo lanji la chimmili
latindâna na maumbile, na vanu anevo vààva nfano kwa avala vambehukumîwa asabu
ya moto ukee na ntululilo.
8 Uchocho, vanu anevo valiinjijîje kwa sili nnikuwa lyenu vàitaya uhakwa miili
yavo na kulatahuka mamulaka la Nnungu na kuvitongolela lahakalenge viumbe vya
kulihunde vivêle na ukulu. Na maono lavo njo lávatèndà vatende uchocho.
9 Henga ata Mikaili, malaika nkulu pachitahukana na Ibilisi kuyamba mmili wanga
Musa wala nanga panalingile kunnyukumu kwa kuntongolela lahakalenge, henga
áhawile kuchidoni, “Nang'olo mwene akukalipile!”
10 Henga vanu anevo vàlatangolela lahakalenge mambo lavakamaite. Vàvele muchi
anyama vakávele na ding'ano, vàpapata chihi àlalá lávalembèlà, bahi ing'anya ya anelo,
vànaondongwa.
11 Ole wavo vanu anevo! Kwa kuva, vàipapete indila uila ya Kaini, na vàlitendile likosa
ulila lyanatendile Balamu lya kutamwa namene dihela. Vàntahwike Nnungu muchi Kola
chanatahwike na vàmbeondongwa muchi Kola chanaondongwije.
12 Vanu anevo pavakamola n'ding'ole dyenu dya itamwi vààva na hatali ing'ulu
malinga mayanga la m'bahali lakáonekana. Vànalya na kusiba pamo na mwenu bila
kwona dihoni. Vanang'o vàvele muchi mahunde lapepelûhwa bila kutonya imbula.
Vàvele muchi milandi ikápa vihepo, ipukutîke mahamba, milandi idobolewîje na kuhwa
mwalehu.
13 Na matendo lavo la dihoni làonekana muchi chihulu cha mawimbi makulu la
m'bahali. Vanu anevo vàvele muchi dinondwa diukîle n'dindila dyake, na Nnungu tayali
ànivavikila nafasi dyavo nnupi lukulu, vyaka na vyaka.
14 Henoko, munu wa chívelèkwà cha saba kutandikila cha Adamu, ánihumya unabii
kuvayamba vanu anevo kuva, “Pilikananga, Nang'olo àvenkwida chalumo na maelufu la
malaika vake vanaswe,
15 únavahukùmù vanu vammalele na kuvaasibu vanu vakámweshimu Nnungu ing'anya
ya matendo lavo lammalele lahakalenge lávatendèngè na ing'anya ya malove lammalele
lahakalenge la vanu vavêle na masambi lavantongoledile Nang'olo.”
16 Vanu anevo vàhweneha chihi kuhinginika na kuvatangolela vanu vanji lahakalenge.
Vàikala kwa kupapata ditama dyavo dibaya. Vàtangola malove la kulyona na kuvalom-
bolela namene vanu vanji uchinga vapate faida yavo vene.

Kupilila

17 Henga mmakukulupila avangu unintamwanga, kumbukilanga àlalá lavanan-
nyaulidile machedo mitume va Nang'olo wetu Yesu Kilisto.
18 Vánnyaulidile kuva, “Mmaduva la ntululilo vàmbeida vanu vambentendêla
mang'wanyu Nnungu, vanu vaikâla kwa kupapata ditama dibaya.”
19 Vanu anevo njo vavatênda vanu vanji vayavanyike, na nni vanu vapapâta chiilem-
bela miili yavo, na nni vanu vakávele na Umumu wa Nnungu.
20 Henga mwenu mmakukulupila avangu unintamwanga, lihwingihange mu-
ing'ulupa yenu yanaswe namene na kuyuwa kwa dimongo dya Umumu Wanaswe.
21 Hwenehanga kulichunga muitamwi yanga Nnungu akuno umulolela kwa hamu
chididi cha Nang'olo wetu Yesu Kilisto, ambemwing'ânga mwenu umi ukee na ntululilo.
22 Vavikilange chididi vanu avala vavêle na lipamba muing'ulupa.

23 Vapohange vanu vanji kwa kuvayokola mmoto. Henga kwa vanu vanji, vavikilange chididi akuno umulyongolelanga mwenu mmene kwa kuchimwa na masambi lavo lahakajânga maisha lavo muchi dinguwo divêle na malambwadi chidinnyakajanga munu.

Kuyuwa kwa kulombolela

24 Alombolewe Nnungu Mpohi wetu ing'anya ya Nang'olo wetu Yesu Kilisto! Nnungu weka njo ahulûla kunchunganga uchinga munayanguke na kumwimijanga muyo mwa ukulu wake akuno mukávele na chilema na umuhangalala namene.

25 Kutandikila anepo patandi chilambo kabla chikànambiumbwa na vino na vyaka na vyaka, Nnungu njo mwene ukulu na eshima na dimongo na mamulaka! Amina.

Chitabu cha Uhunulo
Ulongoledi wa chitabu cha Uhunulo

Chitabu cha Uhunulo nni chitabu cha ntululilo Nnilailano lya Hambi, na nni chitabu cha ntululilo kulembwa. Chitabu achino chílembwije na Ntume Yohana (sula ya 1:1). Uchocho, Yohana njo achilembîle chitabu cha Injili ya Yohana na dibaluwa dyake dinatu, yani baluwa inandi ya Yohana na yavili na yatatu. Ayu Yohana njo àmaikana kuva nkuhundwa “anatamwijwe namene na Yesu” (Yohana 13:23). Yohana àchilembile chitabu cha Uhunulo avèlè nchisiwa cha Patimo kwa kuva, áhungwije aneko ing'anya ya achila chichionekana kuva likosa lya kuhubili Malove Lambone lamwâmba Yesu Kilisto (sula ya 1:9).

Ìnahululika kuva chitabu achino chílembwije mmwaka wa 95 kutandikila mwaka wavelekwejije Yesu Kilisto, mmahiku la utawala wa Nfalume wa Chiloma, uvanchema Domisheni. Kwa kuva, chitabu chene chìlanguja kuva, vanu vapwechedîle chitabu achino vánabanihwa namene. Na vatalamu vohe vàkulupila kuva ibaniki aino nni aila inahumidile mmahiku àlalá vafalume fulani va Loma pavachivakolokoha vanu vavêle muutawala wavo vavaabudu vanang'o, asa-asa Nfalume Domisheni. Nfalume aneyo ávakolokoha vanu vamwabudu, na vakanatende uchocho vánabanihwa namene, ata mpaka kuwalalwa. Bahi Vakilisto vanavalembidile Yohana chitabu achino vánabanihwa namene mmahiku la utawala wake kwa kuva vánihita kumwabudu munu woheyo, ila Nnungu weka. Bahi ing'anya ya anelo, vatalamu vohe va Bibiliya vàtenda kuva ayula mmahe atambulêngwe musula ya 17 àwakilisha ufalume wa Chiloma (lola sula ya 17:18).

Bahi kwa kuva vanu va Nnungu vánabanihwa namene mmahiku anelo, Yohana ávalembidile chitabu achino uchinga avakamye mitima vahwenehe kukulupika kwanga Yesu Kilisto, na kuveng'a lilolelo kuva, kuida kwanga Yesu Kilisto kùvele pepi (sula ya 1:3, 22:7). Vatalamu vohe va Bibiliya vàkulupila kuva “kuida kwa Yesu” kùvele na maana dimbili. Kuida kwa Yesu, kwa mana inji kùvele na mana kuva, Yesu àmbeida na hukumu apano pachilambo mmahiku alano kwa amongo va Nnungu na kuvapoha vanu vake. Uchocho, mana yavili nni kuva, Yesu àmbekwida kuntululilo wa chilambo unahumya hukumu ikee na ntululilo, yani kwa avala amongo va vanu va Nnungu, malinga Valoma vàvabaniha vanu vake àmbeveng'a asabu ikee na ntululilo. Henga vanu vake vakulupîka ata muuhiku wa kubanihwa, anevo àmbeveng'a inudyo ya umi ukee na ntululilo.

Chitabu achino Yohana ávalembidile Vakilisto vammalele, asa-asa kwa makuwa saba la vanu vankulupîla Yesu latambulangwa musula ya 2 na ya 3. Yohana àlonjelela chitabu achino kuva nni chitabu cha chinabii (sula ya 1:3), na àtumila namene luga ya picha kuhumya mahundo la unabii wake. Chitabu achino chìlandana namene na sehemu dinji Nnilailano lya Kala, asa-asa chitabu cha Sakaliya 6:1-8. Uchocho, mapenga saba na dibakuli saba dìlandanywa na mapigo àlalá lanalatumidile Nnungu kuvaasibu Vamisili (Kuuka 7-9). Chitabu cha Uhunulo chìelesa habali dya ntululilo wa chilambo, na kulanguja kuva Yesu àmbekuva nshindi, na kuva, vanu avala vammalele vavîka lilolelo lyavo kwanga nang'e vàmbeikala pamo nanang'e vyaka na vyaka. Bahi leka chitabu achino chikudume na kukwing'a lilolelo lya uhakika kwa kuva kuida kwanga Yesu kùvele pepi, na hwetu tùlembelewa tukumbukile kuva hwetu tuvammalele tuhwenêha kukamulana na Yesu tùnishinda chalumo na nang'e, bahi tukubali kukulupika kwanga Yesu kwa hali yoheyo ituvenayo.

Uinjipihi wa chitabu cha Uhunulo

1. Sula ya 1:1-20, Yohana àtandilika kulitambulanga mwene, na namuna chalawene maono alano la chinabii.
2. Sula ya 1:1-3:22, Yohana àhumya ujumbe uhalôka mwalehu kwanga Yesu kuhwena kwa makuwa saba la vanu vankulupîla Yesu.
3. Sula ya 4:1-8:5, 8:6-11:19, Yohana àlonjelela habali dya vihungo saba vivêle na mihuli na habali dya mapenga saba.
4. Sula ya 12:1-14:20, Yohana àlonjelela habali dya ing'ondo kati ya mwana n'joko wa chilume na liyoka livêle na myuti saba.
5. Sula ya 15:1-16:18, Yohana àlonjelela habali dya dibakuli saba dya gasabu ya Nnungu.
6. Sula ya 17:1-20:15, Yohana àelesa namuna Nnungu chavashinda amongo vake.
7. Sula ya 21:1-22:21, Yohana àmalilila kulemba chitabu chake kwa kulonjelela habali dya Kumahunde kwahambi na Chilambo chahambi vimbeîda kuntulululilo.

Ntandiliko wa baluwa ya Uhunulo

1 Habali adino dilembwîje amuno dìyamba mambo lálahunukwìlè Yesu Kilisto. Nnungu ámpele Yesu Kilisto uhunulo auno uchinga avalanguje vatumishi vake mambo lakávele kulehu kuhumila. Na Yesu Kilisto nkuntuma malaika wake ahwene akannyaulile Yohana mambo anelo.
2 Yohana nanang'e nkùshuhudila kuyamba mambo lammalele lalapilikene na kulona kuyamba Lilove lya Nnungu na àlalá lálashuhudidìlè Yesu Kilisto.
3 Wasa kwa munu woheyo avasomêla vanu vanji na kwa avala valapilikâna na kulakamula malove alano la unabii wa Nnungu, lalembwîje m'baluwa aino, kwa kuva mahiku la kutimila kwa mambo alano, ùvele pepi namene.

Disalamu kwa makuwa saba la vanu vankulupîla Yesu

4 Baluwa aino ìhaloka kwang'une Yohana. Nangu nìlalembila makuwa saba la vanu vankulupîla Yesu lavêle chilambo cha ku Asiya. Nangu nìnnyuwilanga inema na amani ihalôka kwa Nnungu, apwawîje na anapwawîje na ambekwîda, na kuhaloka kwa disungu saba* divêle muyo chiteng'u chake cha Ufalume,
5 na kuhaloka kwanga Yesu Kilisto. Yesu Kilisto njo shahidi akulupîka, na ntandi kufufuliwa kuhaloka kukuhwa, na njo ntawala wa vafalume va pachilambo chammalele.
Yesu Kilisto àtatutamwa na ànitukombola mmasambi letu kwa myadi yake,
6 na kututenda kuva ufalume na makuhani uchinga tuntumikile Nnungu, Atatake.
Nang'e atumbyangwe na kuva na dimongo vyaka na vyaka! Amina.
7 Lola, àvenkwida mmahunde,
na kila munu achiamwone,
ata avala vannyomîle nkuchi.
Na vanu va matawa lammalele la pachilambo vàmbekuta.
Elo, na uvila nni chiimbekuva! Amina.
8 Nang'olo Nnungu Avêle na Dimongo Dyammalele, apwawîje na anapwawîje na ambekwîda àtangola uvila, “Nangu njo Alufa na Omega, yani Ntandiliko na Ntulululilo.”†

Maono langa Yohana kumwamba Kilisto

9 Nangu Yohana, ni nnung'unwenu na ninnyenu kwa indila ya kulundanywa na Yesu, na kwa indila ya kukumilana na mwenu muibaniki na muufalume wa Nnungu, na muipilidi. Nangu napelekejijwe nchisiwa chichêmwa Patimo ing'anya ya kuhubili Lilove lya Nnungu na kuhumya ushuhuda kunnyamba Yesu Kilisto.

---

* **1:4** Nsitali auno ùlembwije disungu saba. Namba saba yene ìmaiha kuva chinu chìnikamilika. Bahi ìnahululika kuva, atambulângwa anepo nni Umumu Wanaswe au malaika fulani. † **1:8** Mmalemba lanji la kala malove alano, “Ntandiliko na Ntulululilo,” lakápali.

10 Nniduva limo lya kunnyuwa Nang'olo, nanikamulwa na Umumu wa Nnungu, na
nnyuma mwangu nkupilikana lidi likulu muchi lipenga.
11 Lidi anelyo nkuhaula kuchidoni, “Lemba nchitabu mambo laulona, koka
uchipelekeje kwa makuwa saba la vanu vangukulupîla va dimanga dya ku Efeso, na ku
Similina, na ku Peligamo na ku Tiyatila na ku Sadi na ku Filadefiya na ku Laodikiya.”
12 Bahi nangu nkupindikuka uchinga ninnole aneyo áchitangòlà na nangu, na
pángupindikwìkè nkuvyona vipanda saba vya zahabu vya kuvikila vibatali.
13 Na paching'ati vipanda anevyo saba níchiwene chiumbe chíchionekànà kuva muchi
Mwana wanga Munu, akuno awètè lijoho lilehu na nkanda wa zahabu nchihuva
mwake.
14 Muti na ulindo wake vyávele vyanaswe mbée muchi sufi au balafu, na meho lake
lávele muchi dindimi dya moto.
15 Madodo lake lánang'anyima-ng'anyima namene muchi shaba ivaitwîle mmoto, na lidi
lyake lívele muchi medi laopôta kuhelelo.
16 Na munkono wake wa kunkono ákamwile dinondwa saba, na nkanya mwake
múhumile upanga ukola akuno na akuno, na kumeho kwake kwánang'anyima muchi
liduva palivala namene.
17 Panimmwene, nangu nkuhunamila mmadodo lake muchi nimunu nguhwîle.
Nang'e nkunguvikila nkono wake wa kunkono, nkunguhaulila uvila, “Unayope! Nangu
nni ntandiliko na nni ntululilo.
18 Nangu njo nimwene umi! Nanihwa, henga lola, hambi nangu nimumi vyaka na
vyaka. Na nangu njo nguvêle na mitukulo ya kuchimula pachinu pavanu vahwîle, na
dimongo dya kuvahumya.
19 Bahi lalembe mambo anelo laulawene na lahumîla hambi, na lambehumîla lukoto.
20 Aino njo mana ya dinondwa dyudiwene munkono wangu wa kunkono, na njo
mana ya avila vipanda saba vya zahabu vya kuvikila vibatali. Na adila dinondwa saba
ni malaika‡ va makuwa saba la vanu vangukulupîla, na avila vipanda saba vya zahabu
ni makuwa saba la vanu vangukulupîla.”

2

Ujumbe kwa likuwa lya vanu vankulupîla Yesu lya ku Efeso

1 Mwana wanga Munu nkuhweneha kutangola na Yohana kuchidoni, “Malaika* wa
likuwa lya vanu vangukulupîla lya ku Efeso nnembile kuchidoni,

‘Ujumbe auno ùhaloka kwang'une ngukamulidîle munkono wa kunkono adila
dinondwa saba akuno ungwonga muavila vipanda saba vya zahabu vya kuvikila
vibatali.

2 Nangu ǹnimala matendo lenu, na ibaniki yenu, na ipilidi yenu. Ǹnimala kuva,
mwenu mukáhulula kuvapilila vanu vatênda lahakalenge. Kwa kuva, mùnivalinga avala
valichêma mitume, nkuvamala kuva vakee mitume, ni vakúlambila chihi.
3 Mwenu ni mmanu mmákupilililila, mùnilagihwa kwajili yang'une, ila mukánahopela.
4 Henga nangu nìmwambanga chihi chinu chimo bahi kuva, mùniileka itamwi yenu
imunavenayo patandi.
5 Bahi himukilanga namuna chimunavele patandi kabla mukánambimatoka!
Lekanga kutenda masambi, muuyile kulatenda àlalá lamuchitenda patandi.
Mukànatende uchocho, ndèmbeida kwenu mwenu na kuchiusa chipanda chenu pachinu
pake.

‡ **1:20** Lilove “malaika” kwa Chigiliki lìvele na mana la n'jumbe. Bahi ìnahululika kuva anevo nni vajumbe au vakulu fulani va makuwa anelo saba. * **2:1** Au n'jumbe. Mana la malaika lola Uhunulo 1:20. Na lilove anelyo lìtumike munstali wa 8 na 12 na 18.

6 Henga nangu nìnnombolelanga chinu chimo kuva, mwenu lànanchimanga àlalá
lávatendàngà Vanikolayi,† muchi chilanguchima nangu.
7 Ayula avêle na makutu la kupilikana, alapilikane àlalá lálahaùlà Umumu Wanaswe,
kulahaulila makuwa la vanu vangukulupîla. Munu woheyo ambechilêma chilambo,
nìmbemwing'a vihepo avila vya nnandi wa umi ukee na ntululilo, nnandi uvêle
mmwelu wa Nnungu.' "

Ujumbe kwa likuwa lya vanu vankulupîla Yesu lya Similina

8 "Na malaika wa likuwa lya vanu vangukulupîla lya ku Similina nnembile uvila,
'Ujumbe auno ùhaloka kwang'une, nangu ngujukîle kuva nintandi na wa ntululilo,
nangu nnahwile, henga vino nimumi.
9 Nangu ǹniimala ibaniki yenu, na umahuvani wenu, henga mwenu ni mmakupata!
Ǹnilamala àlalá lavannambililanga vanu avala vahaûla kuva nni Vayahudi, henga akee
Vayahudi, vanang'o nni likuwa lya vanu vamwabûdu Nanchindenga.
10 Munayope ibaniki imumbeipata. Lola, aneyo Ibilisi àmbenninganga mwenu kwa
kuvataya mmalungu vanu vanji mmwenu, na mùmbebanika maduva kumi. Henga
kulupikanga ata kwilembelewa kuhwa, na nangu nguchinimwing'ange umi ukee na
ntululilo kuva litaji lyenu.
11 Ayula avêle na makutu la kupilikana, alapilikane àlalá lálahaùlà Umumu
Wanaswe, kulahaulila makuwa la vanu vangukulupîla! Munu woheyo ambechilêma
chilambo, kuhwa kwavili kukambekuva na dimongo kwanga nang'e.' "

Ujumbe kwa likuwa lya vanu vankulupîla Yesu lya ku Peligamo

12 "Na malaika wa likuwa lya vanu vangukulupîla lya ku Peligamo nnembile uvila,
'Ujumbe auno ùhaloka kwang'une nguvêle na upanga ukola akuno na akuno.
13 Nangu ǹnipamala pachinu pamwikalanga. Mwenu mwìkala muimanga yavikile
Nanchindenga chiteng'u chake cha ufalume, henga m̀mechinkuhweneha kukamulana
na nangu na wala nanga pamulekile kungukulupila, ata muuhiku aula Antipa, shahidi
wangu akulupîka pawalelwe muimanga yenu, pachinu páikàlà Nanchindenga.
14 Pamo na anelo, nangu nìmwambanga mwenu kwamba chihi mambo kadiki kuva,
nnikuwa lyenu mùvele na vanu vapapâta mahundo malinga àlalá la Balamu. Balamu
njo anannyundile Balaki kuvakumba Vaisilaeli vatende sambi kwa kulya vyakulya
vihumîjwe sadaka kudisanamu na kwa kutenda usalati.
15 Uchocho na mwenu, nnikuwa lyenu mùvele vanu vapapâta mahundo la Vaniko-
layi.
16 Bahi lekanga kutenda masambi! Mukànatende uchocho, nìmbepiyanya kwida
kwenu mwenu, na nìmbepanyana na vanu anevo kwa upanga uhalôka nkanya mwangu.
17 Ayula avêle na makutu la kupilikana, alapilikane àlalá lálahaùlà Umumu
Wanaswe, kulahaulila makuwa la vanu vangukulupîla. Munu woheyo ambechilêma
chilambo, nìmbemwing'a chakulya chichêmwa Mana, chipihîjwe uchinga alye. Ucho-
cho, nìmbemwing'a liyanga lyanaswe na muha liyanga anelyo mùlembwije lina lya-
hambi lyakalimaite munu woheyo, ikànave chihi ayula apwechêla lina anelyo.' "

Ujumbe kwa likuwa lya vanu vankulupîla Yesu lya ku Tiyatila

18 "Na malaika wa likuwa lya vanu vangukulupîla lya ku Tiyatila nnembile uvila,
'Ujumbe auno ùhaloka kwanga Mwana wanga Nnungu, avêle na meho lamêta-meta
muchi dindimi dya moto, na madodo lang'anyîma-ng'anyima muchi shaba ivaitwîle
namene.
19 Nangu ǹnilamala matendo lenu na itamwi yenu na ing'ulupa yenu na utumishi
wenu na ipililidi yenu. Na hambi mwenu mùtenda lambone kupunda patandi.

† **2:6** Vanikolayi, lyávele likuwa lya vanu vachihûnda kuva, vanu vànahulula chihi kutenda masambi, kwa kuva,
Nnungu nanga palalola matendo la mmili, henga àlola chihi isungu.

20 Henga nangu nìmwambanga chihi chinu chimo kuva, mwenu mùmpililila ayula
avêle muchi Yesebeli. Nang'e àlichema mwene kuva nabii, henga àvahocheja vatumishi
vangu kwa kuvahunda kutenda usalati wa kudiabudu disanamu na kulya vyakulya
vihumîjwe sadaka kudisanamu.
21 Nangu nìmpele wasa wa kuleka usalati anewo, henga akátamwa kuleka.
22 Bahi nangu nìmbentaya ugonjo na kuvabaniha avala vátèndà navo usalati anewo,
vakànaleke kupapata dindila dyake.
23 Nìmbevawalala avala vannondôla. Na kwa kutenda uchocho, makuwa lammalele
la vanu vangukulupîla lachilamale kuva nangu njo ngulolêha mitima ya vanu na
makudungilo lavo, na kuva, nìmbennipa kila munu kupapatana na matendo lake.
24 Henga mmanu mmanji mma likuwa lya ku Tiyatila, mwenu nanga pamupapata
mahundo malinga àlalá la Yesebeli na wala nanga pamumaite mambo la nkati
namene lannyâmba Nanchindenga. Bahi nangu nanga panimbennyakujanga nsigo
unji.
25 Henga nangu nìnnyuwanga muchikamulihe saana achila chimuvenacho, mpaka
panimbeida.
26 Na munu woheyo ambechilêma chilambo na kuhweneha kungupilikana nangu
mpaka kuntululilo, nìmbemwing'a mamulaka la kuvatawala vanu va vilambo,‡ ma-
linga nangu chingupwechedile mamulaka kuhaloka kwa Atatangu.
27 Àmbevatawala kwa isimbo ya chitale, na kuvapwayanga muchi chombo cha
ulongo.
28 Na nìmbemwing'a inondwa ya ulyamba.
29 Ayula avêle na makutu la kupilikana, alapilikane àlalá lálahaùlà Umumu
Wanaswe, kulahaulila makuwa la vanu vangukulupîla!' "

3

Ujumbe kwa likuwa lya vanu vankulupîla Yesu lya ku Sadi

1 Mwana wanga Munu nkuhweneha kutangola na Yohana kuchidoni, "Malaika wa
likuwa lya vanu vangukulupîla lya ku Sadi nnembile kuchidoni,
'Ujumbe auno ùhaloka kwang'une nguvêle na disungu saba* dyanga Nnungu na
adila dinondwa saba. Nangu ànilamala matendo lenu, mwenu mùvele na imbili ya
kuva mmomi, henga mùnihwa.
2 Mùùve meho! Vikamyange avila viisalidîle, vivêle pepi na kuhwa, kwa kuva,
matendo lenu nìlawene kuva lakákamilike pameho pa Nnungu wangu.
3 Bahi lakumbukilange mahundo àlalá lamupwechedile na àlalá lamupilikene. Mu-
lakamule na kuleka kutenda sambi. Mukànave meho, nangu nìmbekwida gafula muchi
chaida nkwíva, na wala nanga pamumbemala uhiku unimbekwida kwenu mwenu.
4 Henga mùvechinkuva na vanu nnikuwa lya vakúkulupila va Sadi, vanu vakádimbije
dinguwo dyavo. Anevo njo vambekwônga pamo na nangu akuno vawètè dinguwo
dyanahe, kwa kuva, vànafala kutendewa uchocho.
5 Munu woheyo ambechilêma chilambo, àmbewajwa inguwo yanahe muchi
vanang'o, na nangu nikambepukutanga lina lyake Nchitabu cha Umi, henga
nìmbeliyambukila lina lyake muyo mwa Atatangu na muyo mwa malaika vake.
6 Ayula avêle na makutu la kupilikana, alapilikane àlalá lálahaùlà Umumu, kula-
haulila makuwa la vanu vangukulupîla.' "

Ujumbe kwa likuwa lya vanu vankulupîla Yesu lya ku Filadefiya

‡ **2:26** Vanu va vilambo, kwa Vayahudi malove anelo lávele na mana la vanu vakávele va kwavo au vanu vakávele va Nnungu, na nchitabu cha Uhunulo malove anelo látumika kutafautisa kati ya vanu va Nnungu na vanu vakávele va Nnungu, yani Vakilisto na vanu vakee Vakilisto. * **3:1** Kuyamba mana la disungu saba, lola Uhunulo 1:4.

7 “Malaika wa likuwa lya vanu vangukulupîla lya ku Filadefiya nnembile uvila,
‘Ujumbe auno ùhaloka kwang'une niwanaswe na niwauhiu, nguvêle na ntukulo wa Nfalume Daudi. Nangu nikàuchimula nnango, nanga munu ahulûla kuuchima, na nikàuchima nnango, nanga munu ahulûla kuuchimula.
8 Nangu ǹnilamala matendo lenu! Na ǹnimala kuva mwenu mukee na dimongo dyohe, henga mùnilikamula lilove lyangu na wala nanga pamungukanile. Lola, nangu ngùuvikile nnango uchimuliwîje muyo mwenu na wala nanga ahulûla kuuchima.
9 Lola, nìmbevatenda vaide vakakutindivalile malundi vanu avala va likuwa lya vanu vamwabûdu Nanchindenga, yani avala vakúlambila vahaûla kuva nni Vayahudi, henga akee Vayahudi, ila nni vakúlambila chihi. Vanu anevo vachivamale kuva nangu nantamwanga mwenu.
10 Bahi kwa kuva mùnilakamula mahundo langu layâmba kupililila, nangu nguchininnyemyange mwenu muuhiku aula uida wa kulingwa kwa vanu vaikâla pachilambo.†
11 Nangu mbènkwida upehi! Chikamulihe saana achila chimuvenacho, uchinga munu anampakanyolange litaji lyenu lya ushindi.
12 Munu woheyo ambechilêma chilambo, nìmbentenda kuva luhichi mu Ing'ande ya Nnungu wangu, nanang'e akambehuma kavila anemwo. Pamo na anelo, nangu nìmbelemba nchanya mwake lina lya Nnungu wangu na lina lya imanga ya Nnungu wangu, yani imanga ya Yelusalemu yahambi, imbesulupûka kuhaloka kulihunde kwa Nnungu wangu. Uchocho, nguchingulembe nchanya mwake lina lyangu lyahambi.
13 Ayula avêle na makutu la kupilikana, alapilikane àlalá lálahaùlà Umumu, kulahaulila makuwa la vanu vangukulupîla.’ ”

Ujumbe kwa likuwa lya vanu vankulupîla Yesu lya Laodikiya

14 “Malaika wa likuwa lya vanu vangukulupîla lya ku Laodikiya nnembile uvila,
‘Ujumbe auno ùhaloka kwang'une nguchêmwa ‘Amina,’ shahidi ngukulupîka na nguvêle na uhiu, na chitandikilo cha viumbe vyammalele vyaumbile Nnungu.
15 Nangu ǹnilamala matendo lenu! Mwenu mukee balidi wala mukee moto. Wasa mukàvele chihi balidi au mukàvele chihi moto.
16 Bahi kwa kuva wako vino ùvele chihi paching'ati, yani ukee balidi na wala ukee moto, nangu nìmbekulukula kuhaloka nkanya mwangu.
17 Mwenu mùnalyona kuva mmakupata muvêle na dimali dyohe, na nanga chimusikikila. Henga mwenu mukámaite kuva nni mmanu mma kulaga na nni mmanu mma kubanika na nni mmahuvani na nni mmanu muputêle meho na nni mmanu muvêle chihi mwandu!
18 Bahi nangu nìnnyuwanga musume kwang'une zahabu ivaitwile mmoto, uchinga mupate kuva mmakupata. Uchocho, nìnnyuwanga musume dinguwo dyanahe kuhaloka kwang'une uchinga mupate kupiha dihoni dya mwandu wenu. Na musume na mitela ya kutaya mmeho lenu uchinga mupate kulola.
19 Nangu navaduma na kuvaasibu avala unguvatamwa. Bahi tumbama, muleke masambi lenu.
20 Lola, nangu ngùimila pannango na kuhodika. Munu akàpilikana lidi lyangu na kunguchimulila, nangu nguchinguinjile kwanga nang'e na nguchingulye pamo na nang'e nanang'e achialye pamo na nangu.
21 Munu woheyo ambechilêma chilambo, àmbekwikala pamo na nangu nchiteng'u changu cha ufalume, muchi nangu chinguchilemile chilambo na kuikala na Atatangu nchiteng'u chake cha ufalume.

† **3:10** Yohana patangola kuyamba vanu vaikâla pachilambo, ìnahululika kuva àvayamba vanu vachitâmwa namene chilambo, yani vanu vatênda masambi au lahakalenge.

22 Ayula avêle na makutu la kupilikana, alapilikane àlalá lálahaùlà Umumu
Wanaswe, kulahaulila makuwa la vanu vangukulupîla!' "

4

Ibada kulihunde

1 Pangumalidile kulona maono anelo, nkulona maono lanji. Nauwene nnango
uchimuliwìjè kulihunde. Na alila lidi linnapilikene patandi, lidi alila linapilikanike
muchi lidi lya lipenga, nkunguhaulila kuchidoni, "Yombokela muha akuno, na nangu
nguchinikulanguje mambo lalembelêwa kuhumila muuhiku uida."
2 Upala nangu nkukamulwa na Umumu Wanaswe. Nkuchona chiteng'u cha chi-
falume chivêle aneko kulihunde na munu aikèlè nchiteng'u anecho.
3 Na munu ayula anaikele nchiteng'u anecho ánang'anyima muchi mayanga la yaspi
na la akiki, mayanga la bei ing'ulu namene. Na chiteng'u anecho cha chifalume
chídingukwije na inyingamu ing'anyima muchi liyanga lya sumalidi.
4 Chiteng'u anecho cha chifalume chídingukwije na viteng'u vinji ishilini na ncheche
vya chifalume na viteng'u anevyo víikaliwije na vasele ishilini na ncheche. Vasele anevo
váwetenge dinguwo dyanahe na mmyuti yavo múvele mataji la zahabu.
5 Pachiteng'u anecho cha chifalume pánameta na kugaga na kuungulumana kwa
ing'uva. Na muyo chiteng'u anecho múyaka myenje saba, na aneyo myenje njo disungu
saba dya Nnungu.*
6 Na muyo mwa chiteng'u anecho cha chifalume múvele na chinu chichonekana
muchi bahali ya chilolo, ichilangala na kung'anyima namene muchi liyanga likee na
langi.
Na nnyenje chiteng'u anecho múvele na viumbe ncheche vivêle na umi, vinaombele
meho, muyo na kumongo.
7 Chiumbe chitandi chivêle na umi, chívele muchi uhimba, na cha vili chívele muchi
ung'ombe wa mwana, na cha tatu chívele muchi munu, na cha ncheche chívele muchi
chipungo chiulûka.
8 Viumbe anevyo ncheche, kila chiumbe chívele na dimapa sita, diombêlwe na meho
nkati na pannima. Na viumbe anevyo vínatangola chilo na muhi bila kuhopela, uvichi-
doni,
"Wanaswe, wanaswe, wanaswe,
nni Nang'olo wetu, Nnungu Avêle na Dimongo Dyammalele,
anapwawije, apwawîje na ambeîda!"
9 Na viumbe anevyo ncheche vínaimba uvintumbyanga na kumweshimu na kun-
shukulu ayula aikêle nchiteng'u cha chifalume, Nnungu avêle na umi ukee na ntululilo.
Na kila pavichitenda uchocho,
10 avala vasele ishilini na ncheche vánahunama mpaka pahi muyo mwa ayula aikêle
nchiteng'u cha chifalume, akuno uvamwabudu ayula avêle na umi ukee na ntululilo.
Na vávikanga mataji lavo muyo chiteng'u chake cha chifalume uvahaula kuchidoni,
11 "Wako Nang'olo wetu, Nnungu wetu,
ùnivaikila kuva na ukulu na dimongo na kweshimiwa,
kwa kuva, wako njo uviumbîle vitukutuku vyammalele,
na vìpata kupwawa ing'anya ùniviumba kupapatana na chulembela umwene."

5

Chitabu na Mwana wa ungandolo

* **4:5** Kuyamba mana la disungu saba, lola Uhunulo 1:4.

1 Anepo nangu nkuchona chitabu munkono wa kunkono wa ayula aikêle nchiteng'u
anecho cha chifalume. Na chitabu anecho chílembwije nkati na pannima na chíhungwije
kwa vihungo saba vivêle na mihuli.
2 Nkumwona malaika avêle na dimongo, wahubili kwa kunonoha lidi wachidoni,
"Nnani avaikidîle kuvinamatula vihungo na kuchihunukula anecho chitabu?"
3 Henga nanga munu kulihunde wala pachilambo wala pachinu pavanu vahwîle
anahulwile kuchihunukula chitabu anecho na kulola nkati.
4 Nangu nkukuta namene kwa kuva, nanga munu anavaikidile kuchihunukula
chitabu anecho au kulola nkati.
5 Bahi nsele yumo muavala vasele nkunguhaulila kuchidoni, "Unakute! Lola, uhimba
wa nnitawa lya Yuda, ahalôka nnikolo lya Nfalume Daudi, ànishinda. Nang'e ànahulula
kuvinamatula anevyo vihungo saba na kuchihunukula anecho chitabu."
6 Bahi nangu nkumwona Mwana wa Ungandolo aimidìlè ching'ati chiteng'u cha
chifalume chidingukwîje na avila viumbe ncheche na avala vasele. Ungandolo aneyo
áonekene muchi ànisinjwa na ávele na dimembe saba na meho saba, na meho anelo nni
disungu saba dya Nnungu* ditumwîje pachilambo chammalele.
7 Aneyo Mwana wa Ungandolo nkuhwena, nkuchitwala achila chitabu munkono wa
kunkono wa ayula aikêle nchiteng'u cha chifalume.
8 Bahi ayula Mwana wa Ungandolo pachitwete chihi achila chitabu, upala avila
viumbe ncheche na avala vasele ishilini na ncheche, nkuhunama muyo mwa ayula
Mwana wa Ungandolo. Kila chiumbe na kila nsele ányakwile ching'wenya-ng'wenya na
bakuli ya zahabu yombêle ubani, na anewo ubani nni maombi la vanu va Nnungu.
9 Na vanang'o váimba luhimu aluno lwahambi uvachidoni,
"Wako nni uvaikidîle kuchitwala chitabu,
na kukakambula vihungo vyake.
Kwa kuva, wako wanisinjwa,
na kwa indila ya myadi yako nkunsumila Nnungu,
vanu kuhaloka kila litawa na kila luga na kila lukolo na kila chilambo.
10 Ùvatendile kuva ufalume na makuhani uchinga vantumikile Nnungu wetu,
na vanang'o vàmbetawala pachilambo."
11 Anepo nangu nkulola kavila, nkupilikana lidi lya malaika vohe vachidingwîke
achila chiteng'u cha chifalume, na avila viumbe ncheche na vasele ishilini na ncheche.
Na isabu ya anevo malaika yávele maelufu kwa maelufu na mamiliyoni kwa mamiliyoni.
12 Malaika anevo vánonoha lidi uvaimba kuchidoni,
"Mwana wa Ungandolo asinjîjwe njo uimmaikila,
kuva na dimongo na dimali na lúnda na dimongo na ukulu na kweshimiwa na kulombolewa!"
13 Anepo nangu nkupilikana viumbe vyammalele vya kulihunde na pachilambo na
pachinu pavanu vahwîle na m'bahali, uviimba kuchidoni,
"Ayula aikâla nchiteng'u cha chifalume na Mwana wa Ungandolo,
ìnivavaikila kuva na ukulu na dimongo na kweshimiwa na kutumbyangwa, vyaka na
vyaka!"
14 Na avila viumbe ncheche vivêle na umi nkuhaula kuchidoni, "Amina." Na avala
vasele nkuhunama, nkwabudu.

6

Mwana wa Ungandolo àkakambula vihungo

* **5:6** Kuyamba mana la disungu saba, lola Uhunulo 1:4.

1 Bahi panichilola, nkumwona Mwana wa Ungandolo wakakambula chihungo chi-
tandi muavila saba. Anepo nkuchipilikana chiumbe chimo muavila viumbe ncheche
vivêle na umi, uchitangola kwa lidi muchi lya ing'uva wachidoni, “Ida!”
2 Pangulolite, nkumwona falasi wanaswe muyo mwangu. Na ayula anankwedile
ányakwile upinde, na áwajijwe litaji mmuti mwake. Aneyo ánishinda ding'ondo, na nkuuka
anepo nkuhwena unashinda ding'ondo dinji.
3 Bahi Mwana wa Ungandolo pakakambwile chihungo cha vili, nangu nkuchipilikana
achila chiumbe cha vili uchihaula kuchidoni, “Ida!”
4 Anepo nkuhumila falasi yunji wanahuvi, na ayula anankwedile falasi aneyo nku-
pewa dimongo dya kuusa amani pachilambo, uchinga vanu vawalalane. Na ápewije na
upanga nkulungwa.
5 Bahi Mwana wa Ungandolo pakakambwile chihungo cha tatu nkuchipilikana
chiumbe chatatu uchihaula kuchidoni, “Ida!” Pangulolite, nkumwona falasi wanapi.
Na ayula anankwedile falasi aneyo ányakwile kapani munkono wake.
6 Anepo nangu nkupilikana muchi lidi lichihaloka paching'ati viumbe ncheche vivêle
na umi, ulihaula kuchidoni, “Chibaba chimo cha uhu wa ngano nni nshahala wa
kawaida wa liduva limo, na vibaba vitatu vya shayili nni nshahala wa kawaida wa
liduva limo, henga unaondongange mahuta la seituni wala divayi!”
7 Bahi Mwana wa Ungandolo pakakambwile chihungo cha ncheche, nangu nkupi-
likana lidi lya chiumbe cha ncheche chivêle na umi uchihaula kuchidoni, “Ida!”
8 Pangulolite, nkumwona falasi avêle na langi muchi ya liu. Na ayula anankwedile
falasi aneyo lina lyake àchemwa kuhwa, nanang'e álondojwa na pachinu pavanu vahwîle.
Aneyo achêmwa kuhwa, chalumo na pachinu pavanu vahwîle, anevo vápewije dimongo
dya kuvawalala vanu va m'bali umo wa chilambo, kwa upanga na kwa indala na kwa
ugonjo na kwa anyama va kuyoha va pachilambo.
9 Mwana wanga Ungandolo pakakambwile chihungo cha nnyano, nangu nkudyona
disungu pahina chitala, disungu dya vanu vawalêlwe ing'anya ya kuhubili Lilove lyanga
Nnungu, na ing'anya ya kuhweneha kuhumya ushuhuda kunnyamba Yesu Kilisto.
10 Vanu anevo nkunonoha lidi uvachidoni, “Wako Nang'olo Nkulu, wako wanaswe
na ukulupîka, dachi, ùmbelindilila mpaka chakani kuvahukumu na kuvapindikula vanu
vaikâla pachilambo ing'anya ya kuwalalwa kwetu?”
11 Anepo kila munu nkupewa lijoho lyanahe, nkuvahaulila vayewelele kwa uhiku
kadiki mpaka paimbetimila isabu ya vatumishi avao na vakúkulupila avao vavêle pepi
kuwalalwa muchi vanang'o.
12 Mwana wanga Ungandolo pakakambwile chihungo cha sita, nkuva na nndengendo
nkulu wa chilambo na liduva nkupindikuka nkuva lyanapi muchi kaniki na mwedi
nkuva wanahuvi muchi myadi.
13 Na dinondwa dya kumahunde nkumatokanga pachilambo muchi tini dinete
chidipukutika uhiku aula nnandi wake paupukunywa na lipungo.
14 Kumahunde nkudingwa muchi likalatasi, nkuuswa. Machinga lammalele na
visiwa vyammalele nkuuswa kuhaloka pachinu pake.
15 Anepo vafalume va pachilambo na vakulu na vakulu va matiyala na vakúpata na
vavêle na dimongo na kila munu, ikàva ntumwa au munu akávele ntumwa, nkulipi-
hanga mmapanga na ching'ati mayanga la mmachinga.
16 Nkulahaulila machinga na mayanga kuchidoni, “Tuyangukilange, mutuhinike
tunakwone kumeho kwanga ayula aikâla nchiteng'u cha chifalume, na mutunyemye
na gasabu ya Mwana wanga Ungandolo.
17 Kwa kuva, liduva likulu lya gasabu yavo lìnikamola. Dachi, nnani ambehulûla
kuimila nniduva anelyo?”

7

Vaisilaeli laki moja na alufu alubaini na ncheche vàtaywa muhuli

1 Pangumalidile kulona anelo, nkuvona malaika vaimidìlè n'dindumba ncheche
dya chilambo, akuno uvadivila lipungo linapunge nchilambo wala m'bahali wala
munnandi wohewo.
2 Nkumwona malaika yunji wayombokela muha kuhaloka kulihimbuka liduva,
akuno anyakwìlè muhuli wa Nnungu avêle na umi. Nkunonoha lidi wavachema avala
malaika ncheche vapewîje dimongo dya kuondonganga chilambo na bahali wachidoni,
3 "Munachondongange chilambo wala bahali wala milandi, mpaka patumbevataya
muhuli wa Nnungu mmalyenye lavo vatumishi va Nnungu wetu."
4 Anepo nangu nkupilikana isabu ya vanu vataîjwe mihuli, kuhaloka mmatawa
lammalele la Vaisilaeli, na isabu aneyo yávele vanu laki moja na alufu alubaini na
ncheche.
5 Nnitawa lya Yuda vávele vanu alufu kumi na mbili na nnitawa lya Lubeni vávele
vanu alufu kumi na mbili na nnitawa lya Gadi vávele vanu alufu kumi na mbili,
6 na nnitawa lya Asheli vávele vanu alufu kumi na mbili na nnitawa lya Nafutali vávele
vanu alufu kumi na mbili na nnitawa lya Manase vávele vanu alufu kumi na mbili,
7 na nnitawa lya Simeoni vávele vanu alufu kumi na mbili na nnitawa lya Lawi vávele
vanu alufu kumi na mbili na nnitawa lya Isakali vávele vanu alufu kumi na mbili,
8 na nnitawa lya Sabuloni vávele vanu alufu kumi na mbili na nnitawa lya Yusufu
vávele vanu alufu kumi na mbili na nnitawa lya Benjamini vávele vanu alufu kumi na
mbili.

Nkojano nkulu wa vanu va kila chilambo

9 Pangumalidile kulona anelo, nkuwona mmuluku nkulungwa namene wa vanu
muyo mwangu, vanu vakávalangika. Pávele na vanu va kila chilambo na vanu va kila
litawa na vanu va kila lukolo na vanu va kila luga, akuno vaimilèngè muyo chiteng'u
cha chifalume na muyo mwa Mwana wa Ungandolo. Vanu anevo váwetenge majoho
lanahe na ványakwile dinavi dya ntende mmakono lavo.
10 Vanu anevo vánonoha lidi uvachidoni, "Upohi ùhaloka kwanga Nnungu wetu aikâla
nchiteng'u cha chifalume na kwa Mwana wanga Ungandolo!"
11 Malaika vammalele váchidingwike chiteng'u cha chifalume na avala vasele ishilini
na ncheche na avila viumbe ncheche vivêle na umi. Malaika anevo nkuhunama muyo
chiteng'u cha chifalume, nkumwabudu Nnungu,
12 uvahaula kuchidoni, "Amina! Nnungu wetu ànivaikila kuva na ukulu na lúnda
na uweso na dimongo na kutumbyangwa na kushukuliwa na kweshimiwa, vyaka na
vyaka! Amina!"
13 Anepo nsele yumo muavala vasele nkunguuja kuchidoni, "Dachi, vanu ava
vawetênge majoho lanahe nni vanani na vàhelekenge kwachi?"
14 Nangu nkunnyang'ula kuchidoni, "Nang'olo wangu, wako njo umaîte." Nang'e
nkunguhaulila kuchidoni, "Vanu ava nni avala vahalôka muibaniki ing'ulu. Vànilahahula
majoho lavo na kulatenda kuva lanahe mwalehu kwa myadi ya Mwana wa Ungandolo.
15 Njo mana vàimilanga muyo chiteng'u cha chifalume changa Nnungu, uvantumikila
nang'e chilo na muhi muing'ande yake. Na ayula aikâla nchiteng'u cha chifalume
àmbeikala pamo na vanang'o na kuvachunga.
16 Na vanu anevo mwiko vakambekuva na indala kavila wala inyota, na liduva wala
nanga palimbevavalila kavila wala kuchona chitukuta.
17 Kwa kuva, Mwana wanga Ungandolo avêle ching'ati chiteng'u cha chifalume
àmbekuva nchunga wavo na àmbevalodya kuvimbwimbwi vya medi la umi. Na Nnungu
àmbevapukutanga mihodi yammalele mmeho lavo."

8

Chihungo cha saba chivêle na muhuli

1 Mwana wanga Ungandolo pakakambwile achila chihungo cha saba chivêle na
muhuli, kulihunde nkunnyalalika kwa muda wa nusu saa.
2 Anepo nangu nkuvona malaika saba vaimilânga muyo mwanga Nnungu, nkupewa
mapenga saba.
3 Nkuhaloka malaika yunji nkuimila pepi na chitala, akuno anyakwìlè chateso
cha zahabu, nkupewa ubani wohe uchinga aututumye chalumo na maombi la vanu
vammalele va Nnungu, nchitala chivêle muyo chiteng'u cha chifalume.
4 Bahi lyohi lya aula ubani pamo na maombi la vanu va Nnungu nkututumila muha
muyo mwa Nnungu, kuhaloka munkono mwa ayula malaika.
5 Anepo ayula malaika nkuchitwala achila chateso, nkuchombaja makala la moto
wa pachitala, nkuchiyela pachilambo. Nkuhumila imeti na igagi na iungulumani ya
ding'uva na nndengendo wa chilambo.

Malaika vàomba mapenga

6 Anepo avala malaika saba vavêle na mapenga saba nkulipanganiha kuwomba
mapenga.
7 Malaika ntandi nkuwomba lipenga lyake. Anepo imbula ya mayanga na moto
ukundanyîke na myadi nkuyelwa pachilambo. Selusi imo ya chilambo nkupya, na selusi
imo ya milandi na mahamba mavihi, vyammalele navinang'o nkupyanga.
8 Malaika wavili nanang'e nkuwomba lipenga lyake. Anepo chitukutuku chimo
chivêle muchi lichinga likulu liyâka moto, nkuyahwa m'bahali, na selusi imo ya bahali
nkuva myadi.
9 Selusi imo ya viumbe viikâla m'bahali nkuhwanga, na selusi imo ya dimeli nkwon-
dongeka.
10 Malaika watatu nkuwomba lipenga lyake. Anepo inondwa ing'ulu ichiyaka muchi
mwenje nkuyangukila muselusi imo ya myuto na vimbwimbwi vya medi.
11 Na aneyo inondwa íchemwa, “Kukalala.” Bahi selusi imo ya medi nkukalala, na vanu
vohe vanakumbidile medi anelo nkuhwanga ing'anya ya ikaladi ya medi anelo.
12 Malaika wa ncheche nkuwomba lipenga lyake. Anepo selusi imo ya liduva
nkwondongwa chalumo na selusi imo ya mwedi na ya dinondwa. Bahi selusi anedyo
dyondongwîje nkuva lupi. Bahi selusi imo ya muhi nkuva nanga nng'anje na selusi imo
ya chilo.
13 Anepo nangu nkumwona na kumpilikana chipungo yumo achiuluka muha
namene kumahunde, wanonoha lidi wachidoni, “Ole wenu! Ole wenu! Ole wenu
mmanu muaikâla pachilambo ing'anya ya mapenga lavêle pepi kuwombwa na malaika
avala vatatu vaisalidîle.”

9

1 Malaika wa nnyano nkuwomba lipenga lyake. Anepo nangu nkuyona inondwa
ikanywêke kumahunde nkumatokela pachilambo. Inondwa aneyo nkupewa ntukulo
wa kulipondo livêle na ulehu ukee na ntululilo.
2 Inondwa aneyo nkuchimula lipondo anelyo. Anepo nkututuma lyohi livêle muchi
lyohi lya litanuli likulungwa, kuhaloka nnipondo anelyo. Liduva na kumahunde nkuva
na lupi ing'anya ya lyohi anelyo.
3 Amande nkuhumananga mulyohi anelyo, nkuhweneng'ana pachilambo akuno
vapewìjè dimongo muchi dya vivalavala.
4 Nkulaijwa vanawondongange wahi wala mimela wala nnandi wohewo, henga
vavabanihe vanu vakávele na muhuli wa Nnungu mmalyenye lavo.

5 Amande avala nanga pavanaluhusiwije kuvawalala anevo vanu, ila vavabanihe
kwa uhiku wa myedi nnyano. Na ipwateki yake yávele muchi ya chivalavala pannuma
munu.
6 Na uhiku anewo vanu vàmbetaha kuhwa, henga kuhwa kukambevapata.
Vàmbelembela namene kuhwa, henga kuhwa kumbevatukuta.
7 Anevo amande vávele muchi anyama uvavachema falasi vavikwîje tayali kwa
ing'ondo. Na mmyuti yavo múvele na vitukutuku vivêle muchi litaji lya zahabu na
kumeho kwavo kúvele muchi kumeho kwa vanu.
8 Anevo amande vávele na ulindo muchi wa vamahe, na meno lavo lávele muchi la
ahimba.
9 Na mmihuva vyavo múhinikwije na makakamba la kulichingila lavêle muchi lachi-
tale. Na dimapa dyavo díumana muchi iumani ya mikokoteni yohe iutângwa na falasi
vatukutîla kuing'ondo.
10 Anevo amande vávele na michila italôla muchi ya vivalavala. Na mmichila yavo
múvele na dimongo dya kuvabaniha vanu kwa uhiku wa myedi nnyano.
11 Anevo amande vávele na nfalume wavo, yani malaika wa alila lipondo livêle na
ulehu ukee na ntululilo, na lina lya aneyo nfalume kwa Chieblaniya áchemwa Abadoni,
na kwa Chigiliki áchemwa Apolioni, mana lake nkúwalala.
12 Ole inandi ìnipita, henga ole yavili na ya tatu ikánambi.
13 Malaika wa sita nkuwomba lipenga lyake. Anepo nangu nkupilikana lidi ulihaloka
n'dimembe ncheche divêle n'dindumba dya chitala cha zahabu chivêle muyo mwa
Nnungu.
14 Alila lidi nkunnyaulila ayula malaika wa sita kuchidoni, “Vahungulange avala
malaika ncheche vahungwîje mmuto nkulu uchêmwa, Eflati.”
15 Avala malaika ncheche nkuhunguliwa. Malaika anevo vávikwije tayali kwajili ya
lisaa anelyo na liduva anelyo na mwedi anewo na mwaka anewo uchinga vawalale
selusi imo ya vanu.
16 Anepo nangu nkupilikana isabu ya makuwa la matiyala vavakwedîle falasi, na
isabu aneyo yávele milioni myambili.
17 Na mmaono anelo nívawene avala falasi chalumo na avala matiyala vavakwedîle
falasi anevo. Matiyala anevo váwete makakamba la kulichingila mmihuva mwavo. Na
makakamba anelo lavêle la langi yanahuvi muchi moto na lanji lavêle la langi ya buluu
na lanjano muchi dindimi dya moto wa baluti. Na myuti ya avala falasi ívele muchi
myuti ya ahimba, na nkanya mwavo múhuma moto na lyohi na baluti iyâka.
18 Selusi imo ya vanu nkuwalalwa kwa vibaniho anevyo vitatu vinahumile nkanya
mwa falasi anevo, yani moto na lyohi na baluti iyâka.
19 Kwa kuva, dimongo dya falasi anevo dívele n'dikanya dyavo na mmichila yavo.
Michila yavo ívele na myuti ihulûla kuluma muchi nnyongo.
20 Na vanu avala vakanawalelwe kwa vibaniho anevyo vitatu nanga pavanalekile
kudiabudu disanamu divalikatapajije. Nanga pavanalekile kuvaabudu anamindenga
na disanamu dya zahabu na dya madini la dihela na dya shaba na dya mayanga na dya
milandi, dikáhulula kulola wala kupilikana wala kuhwena.
21 Vanu anevo nanga pavanalekile kuwalala wala kulowa wala kutenda usalati wala
kwiva.

10

Malaika na chitabu chijoko

1 Anepo nkumwona malaika yunji avêle na dimongo wasulupuka kuhaloka kuli-
hunde. Malaika aneyo áhinikwije na lihunde, na mmuti mwake múvele na inyingamu na
kumeho kwake kúnang'anyima muchi liduva na madodo lake lávele muchi dihichi dya
moto.

2 Na munkono wake ákamwile chitabu chijoko chihunukuliwîje. Malaika aneyo
nkuimija ludodo lwake lwa kunkono m'bahali na ludodo lwa kunchinda nkuimija
nchilambo.
3 Nkungulumana kwa lidi likulu muchi changulumana uhimba. Na paungulwime,
nkupilikanika ding'uva saba.
4 Na ding'uva anedyo saba padipilikanike, nangu nkulipanganiha kulemba àlalá
latongolewîje. Henga nkupilikana lidi kuhaloka kulihunde ulinguhaulila kuchidoni,
“Malove anelo latongolewîje na anedyo ding'uva saba lapihe unalalembe.”
5 Bahi ayula malaika unimmwene waimila m'bahali na nchilambo, nkunyoloja nkono
wake wa kunkono kuloja kulihunde.
6 Nkwapila kwa lina lya Nnungu avêle na umi ukávele na ntululilo, aumbîle
kumahunde na vitukutuku vyammalele vivêle kumahunde, Nnungu aumbîle chilambo
na vitukutuku vyammalele vivêle nchilambo, Nnungu aumbîle bahali na vitukutuku
vyammalele vivêle m'bahali, wahaula kuchidoni, “Uhiku wa kulindilila ùnihila!
7 Henga malaika wa saba pambekwomba lipenga lyake, anepo njo Nnungu pambela-
timisa makudungilo lake la sili, malinga chanavaahidite manabii vake vantumikidîle.”
8 Anepo nkupilikana kavila alila lidi lichihaloka kulihunde ulichidoni, “Hwena uka-
chitwale achila chitabu chijoko chihunukuliwije, chivêle munkono mwa ayula malaika
aimidîle m'bahali na nchilambo.”
9 Nangu nkuhwena kwa ayula malaika nkunnyuwa aning'e achila chitabu chijoko.
Nang'e nkunguhaulila kuchidoni, “Chitwale uchilye. Nnitumbo lyako chimbekalala,
henga nkanya mwako chimbeleleha muchi uchi.”
10 Bahi nangu nkuchitwala achila chitabu chijoko munkono wa ayula malaika
nkuchilya. Panguchilile, nkanya mwangu chínileleha muchi uchi, henga panichimidile,
chínikalala namene nnitumbo lyangu.
11 Anepo anelo malidi nkunguhaulila kuchidoni, “Ùlembelewa uhumye kavila unabii
uvayâmba vanu va kila litawa na vanu va kila chilambo na vanu va kila luga na vafalume
vammalele.”

11

Mashahidi vavili na imanga yanaswe

1 Anepo nkuning'a imbalu ivêle muchi nnandi wa kupimila, nkunguhaulila kuchi-
doni, “Imila uhwene ukaipime Ing'ande yanga Nnungu na chitala na kuvavalanga vanu
vamwabûdu Nnungu anemwo nkati.
2 Henga luwani lwa pawelu lwa ing'ande aneyo unalupime, kwa kuva luwani anelwo
vàpewije vanu va vilambo vinji. Vanang'o vàmbeitawala kwa dimongo imanga yanaswe
kwa myedi alubaini na mbili.
3 Na nangu nguchinivatume mashahidi vangu vavili, akuno vawètè magunila
ing'anya ya lihindambi. Anevo mashahidi vàmbehumya unabii wa Nnungu kwa maduva
alufu moja na myambili sitini.”
4 Anevo mashahidi vavili nni aila milandi mivili ya miseituni na avila vipanda vivili
vya kuvikila vibatali vivêle muyo mwa Nang'olo aumbîle chilambo.
5 Na munu akàlembela kuvaondonganga, anepo moto ùhuma n'dikanya dyavo na
kuvapija amongo vao. Na uvila nni chalembelewa kuhwa munu woheyo alembêla
kuvaondonganga.
6 Mashahidi anevo vàvele na dimongo dya kuhunga kumahunde uchinga imbula
inatonye kwa maduva lammalele lavambekuva uvahumya unabii. Uchocho, vàvele na
dimongo dya kupindikulanya medi kuva myadi, na vàvele na dimongo dya kuida na
vibaniho vya kila namuna pachilambo kwa uhiku wohewo uvalembela.

7 Na pavambemalila kuyanjaja ujumbe wa Nnungu, ayula nnyama wa kuyoha
ahalôka nnipondo livêle na ulehu ukee na ntululilo àmbepanyana navo ing'ondo, koka
avashinde na kuvawalala.
8 Na mituhi yavo ìmbekuva muindila ya imanga aila ing'ulu, yanavambwije Nang'olo
wavo. Imanga aneyo kwa luga ya lifumbo ìchemwa Sodoma na Misili.
9 Na vanu va kila lukolo na va kila litawa na va kila luga na va kila chilambo, vàmbeilola
mituhi aneyo kwa uhiku wa maduva matatu na nusu, na ikambeluhusiwa kusikwa.
10 Vanu vaikâla pachilambo vàmbehangalala na kululutila ing'anya ya kuhwa kwavo.
Vàmbeing'ana dinujo, kwa kuva, mashahidi anevo vavili vánivakambyakambya namene
vanu vaikâla pachilambo.
11 Henga bada ya maduva àlalá matatu na nusu, Nnungu nkuvavehija imumu ya
umi, avala mashahidi nkuimilanga kwa madodo lavo, na vanu vammalele vachivalola
nkuyopa namene.
12 Mashahidi avala vavili nkupilikana lidi likulungwa kuhaloka kulihunde uliva-
haulila kuchidoni, “Idang'ana akuno!” Anepo nkutwaliwa muha kulihunde akuno
vanyakuliwìjè na lihunde, na amongo vao uvavalola.
13 Muuhiku uwowo, nkuhumila nndengendo nkulu wa chilambo, na asilimiya kumi
ya imanga nkubamoka, na vanu alufu saba nkuhwanga ing'anya ya nndengendo anewo
wa chilambo. Na vanu vanaisalidile nkuyopa namene na kunnombolela Nnungu wa
kulihunde.
14 Ole yavili ìnipita, lola, ole yatatu ikambetima kuida!

Lipenga lya saba

15 Anepo malaika wa saba nkuwomba lipenga lyake. Bahi nkupilikanika malidi
latumbwile kuhaloka kulihunde, ulahaula kuchidoni, “Ufalume wa pachilambo hambi
nni wa Nang'olo wetu na Kilisto wake. Nanang'e àmbetawala vyaka na vyaka!”
16 Na avala vasele ishilini na ncheche vaikalânga mmiteng'u vyavo vya chifalume
muyo mwa Nnungu, nkuhunama uvamwabudu Nnungu,
17 uvahaula kuchidoni,
“Tùnakushukulu wako Nang'olo wetu, Nnungu Uvêle na Dimongo Dyammalele, Nnungu
upwawîje na unapwawije,
kwa kuva, ùditwete dimongo dyako ding'ulu, na kutandilika kutawala.
18 Vanu va vilambo vinji vánitunduwila,
henga gasabu yako ìnikamola.
Na hambi nni uhiku wa kuvahukumu vahwîle,
na nni uhiku wa kuveng'a dinujo avala vakutumikidîle, yani manabii vako na vanu vako
vanaswe na vammalele vakueshîmu wako,
vanu vakulu na vakávele vakulu.
Na nni uhiku wa kuvaondonganga avala vaondongânga chilambo!”
19 Anepo Ing'ande ya Nnungu ivêle kulihunde nkuchimulwa, na Lisanduku lya
Lilailano lyake nkwonekana anemwo nng'ande. Bahi nkuhumila imeti na igagi na
iungulumi ya ding'uva na nndengendo wa chilambo na imbula ya mayanga yohe
namene.

12

Mmahe na liyoka

1 Anepo nkwonekana chimaiho chikulu aneko kulihunde. Kúvele na mmahe anawa-
jijwe liduva, na mwedi úvele pahi madodo lake, na mmuti mwake mwávele litaji lya
dinondwa kumi na mbili.
2 Mmahe aneyo ávele na chitumbo, na ánakuta ing'anya ya uchungu na ipwateki ya
kuvaleka.

3 Anepo nkwonekana chimaiho chinji muha kulihunde. Kúvele na liyoka likulungwa
namene lyanahuvi linavele na myuti saba na dimembe kumi. Na kila muti úvele na litaji.
4 Na nchila wake nkukwekweleha selusi ya dinondwa dya kumahunde na kudimato-
hija pachilambo. Alila liyoka nkuimila muyo mwanga ayula mmahe anavele pepi na
kuvaleka uchinga akàvaleka tu ammile aneyo mwana.
5 Anepo ayula mmahe nkummaleka mwana wa chilume ambevitawâla vilambo vinji
vyammalele kwa isimbo ya chitale. Henga ayula mwana nkutwaliwa, nkupelekejwa
kwanga Nnungu, pachiteng'u chake cha chifalume.
6 Ayula mmahe nkutukutila kulilanga pachinu panapatayalishije Nnungu uchinga
achungwe aneko kwa maduva alufu moja na myambili na sitini.
7 Bahi kúvele na ing'ondo aneko kulihunde. Mikaili na malaika vake nkupanyana na
alila liyoka, na alila liyoka nalinang'o chalumo na malaika vake, nkupanyana navo.
8 Henga alila liyoka nkulemwa, nang'e chalumo na malaika vake nkuva nanga
pavavele na pachinu pakuikala aneko kulihunde.
9 Bahi alila liyoka likulu nkuvingangwa. Liyoka anelyo nni ayula nnyongo wa kala
achêmwa, Ibilisi au Nanchindenga, avalambîla vanu vammalele va pachilambo. Nang'e
chalumo na malaika vake nkuyahwa pachilambo.
10 Bahi anepo nangu nkupilikana lidi likulu kuhaloka kulihunde, ulichidoni, “Hambi
upohi na dimongo na Ufalume wa Nnungu wetu na mamulaka langa Kilisto wake,
vìnikamola. Kwa kuva, ayula avasitâki vatumishi avetu chilo na muhi pameho panga
Nnungu àniyahwa pachilambo.
11 Vanang'o vàninshinda Nanchindenga kwa dimongo dya myadi ya Mwana wanga
Ungandolo na kwa kuhweneha kuhumya ushuhuda kunnyamba Yesu. Vanang'o vávele
tayali ata kuhwa, ing'anya maisha la apano pachilambo válawene kuva chikee chinu
chamana.
12 Bahi ing'anya ya anelyo, kumahunde kuhangalale chalumo na vyammalele viikâla
kumahunde! Henga ole wenu mwenu muikâla nchilambo na m'bahali!
Kwa kuva, aneyo Ibilisi àsulupukidile kwenu mwenu, akuno avèlè na gasabu ing'ulu,
ing'anya ànimala kuva àisaliwije chihi na uhiku kadiki.”
13 Bahi alila liyoka paliwene kuva lìyahijwe pachilambo, nkutandilika kumpapatilila
ayula mmahe ammalêke mwana wa chilume.
14 Henga ayula mmahe nkupewa dimapa dimbili divêle muchi dya chipungo nku-
lungwa, uchinga auluke kuhwena kulilanga pachinu apala panatayalishiwije, kulehu
na alila liyoka, koka achungwe aneko kwa uhiku wa myaka mitatu na nusu.*
15 Bahi alila liyoka nkuhumya medi lohe muchi muto kuhaloka nkanya mwake
uchinga lammwikile ayula mmahe na kunnyola muchi livambwe.
16 Henga alisi nkunnyangata ayula mmahe, nkuyahama muchi kanya na kuumila
aula muto unahaleke nkanya mwa alila liyoka.
17 Bahi alila liyoka nkummisija ayula mmahe, nkuhwena unapanyana ing'ondo na
vavana vanji va ayula mmahe, yani vanu avala vadipilikâna amuli dya Nnungu na
kuhweneha kuhumya ushuhuda kunnyamba Yesu Kilisto.
18 Bahi alila liyoka nkuimila kunnyangi, nnyenje bahali.

13

Vanyama vavili vakúkanganya

1 Anepo nangu nkumwona nnyama wahuma m'bahali. Nnyama aneyo ávele na myuti
saba na dimembe kumi. Na kila lupembe lúvele na litaji, na kila muti úlembwije lina lya
kunkufulu Nnungu.

* **12:14** Nsitali auno kwa Chigiliki ùlembwije uvila, uhiku na mahiku na nusu uhiku. Na isabu aneyo nni sawa na myaka mitatu na nusu au maduva alufu moja na myambili sitini.

2 Nnyama aneyo unimmwene álandene na usuvi, henga madodo lake lávele muchi la nnyama wa kuyoha uvanchema dubu, na kanya yake ívele muchi ya uhimba. Alila liyoka nkuntenda aneyo nnyama ààve na dimongo malinga dyake na chiteng'u cha chifalume malinga chake na mamulaka makulungwa malinga lake.
3 Muti umo wa aneyo nnyama úvele muchi úniondongwa namene, henga chilonda chake chinavele cha hatali ya kuhwa chínipona tayali. Bahi vanu vammalele va pachilambo nkunkangana aneyo nnyama na kunnondola.
4 Anevo vanu nkutandilika kulyabudu alila liyoka ing'anya límpele aneyo nnyama mamulaka lake. Uchocho, nkumwabudu aneyo nnyama uvahaula kuchidoni, “Nnani alandâna na nnyama ayuno? Nnani ambehulûla kupanyana nawe ing'ondo?”
5 Aneyo nnyama nkupewa uweso wa kutangola malove la kulitupya na malove la kunkufulu Nnungu. Nkupewa na mamulaka la kutawala kwa myedi alubaini na mbili.
6 Bahi aneyo nnyama nkutandilika kunkufulu Nnungu, na lina lyake na pachinu páikàlà pamo na avala vaikâla kulihunde.
7 Nkupewa uweso wa kupanyana na vanu va Nnungu, na kuvashinda. Nkupewa na mamulaka la kuvatawala vanu vammalele, vanu va kila litawa na kila lukolo na kila luga na kila chilambo.
8 Vanu vammalele vaikâla pachilambo vàmbemwabudu, yani vanu avala vakálembwije malina lavo Nchitabu cha Umi kutandikila pachiumbwije chilambo. Na chitabu anecho nni cha Mwana wanga Ungandolo asinjîjwe.
9 Munu avêle na makutu la kupilikana, na alapilikane alano.
10 Munu woheyo akudungiwîje kuhungwa, achiahungwe.
Na munu woheyo akudungiwîje kuwalalwa kwa upanga, achiawalalwe.
Bahi ing'anya anelyo, vanu va Nnungu vàlembelewa vapilile na kuva na ing'ulupa.
11 Anepo nangu nkumwona nnyama yunji wavili wahundukuka muulongo. Nnyama aneyo ávele na dimembe dimbili dinavele muchi dyanga ungandolo, henga átangola muchi liyoka.
12 Nang'e nkutumila mamulaka lammalele lapewije na ayula nnyama ntandi, àlatumile badala yake.* Áchilasimisije chilambo chammalele na vammalele vaikâla pachilambo vàmwabudu ayula nnyama ntandi ánavele na likwanda lya chilonda cha hatali ya kuhwa.
13 Nnyama ayula wavili nkutenda chimaiho chikulu cha lisaibu, mpaka nkutenda moto usulupuke kuhaloka kulihunde mpaka pachilambo, pameho la vanu vammalele.
14 Nkuvalambila vanu vaikâla pachilambo kwa vimaiho vyahululihijwe kuvitenda badala ya ayula nnyama ntandi. Nkuvahaulila vanu vaikâla pachilambo vakatapaje sanamu kwa eshima ya ayula nnyama ntandi anaondongwije kwa upanga, henga nkulama.
15 Anepo ayula nnyama wavili nkupewa dimongo dya kuing'a umi sanamu aneyo uchinga itangole, na vammalele vahitîle kuiyabudu aneyo sanamu, vawalalwe.
16 Nnyama aneyo nkuvanamatija vanu vammalele vataywe muhuli mmakono lavo la kunkono na mmalyenye lavo, vanu vammalele va mana na vakee va mana, akúpata na amahuvani, vatumwa na vakee vatumwa,
17 uchinga anapwawe munu ambehulûla kusuma au kusumisa chitukutuku bila kuva na muhuli anewo. Na muhuli anewo nni lina lya nnyama aneyo au namba diimîla badala ya lina anelyo.
18 Apano pàlembelewa lúnda. Na munu woheyo avêle na ding'ano adyelewe namba adino diimîla badala ya lina lya aneyo nnyama, kwa kuva, namba anedyo dìimila badala ya munu fulani. Na namba aneyo nni myasita sitini na sita.

* **13:12** Kwa Chigiliki nsitali auno ùhaula kuva, “Nkutumila dimongo dyammalele dya ayula nnyama ntandi muyo mwake,” henga mana la malove anelo, “muyo mwake,” nni badala yake au kwajili yake.

14

Luhimu lwa vanu vapohîjwe

1 Anepo nangu nkumwona Mwana wanga Ungandolo aimidìlè Nnichinga lya Sayuni,
chalumo na vanu laki moja na alufu alubaini na ncheche, na mmalyenye la vanu anevo
múlembwije lina lya Mwana wanga Ungandolo na lina lya Atatake.
2 Anepo nangu nkupilikana lidi likulungwa kuhaloka kulihunde, uliungulumana
muchi lidi lya medi lohe lahelelekêla kumakobikobi au muchi lidi lya ing'uva. Lidi ane-
lyo lípilikanike muchi lidi vya vakúwomba ving'wenya-ng'wenya pavaomba ving'wenya-
ng'wenya vyao.
3 Avala vanu laki moja na alufu alubaini na ncheche nkuimba luhimu lwahambi
muyo mwa chiteng'u cha chifalume na muyo mwa viumbe ncheche vivêle na umi na
muyo mwa vasele ishilini na ncheche. Na wala nanga munu anahulwile kulihunda
luhimu anelwo, ikànave chihi avala vanu laki moja na alufu alubaini na ncheche
vakombolewîje pachilambo.
4 Vanu anevo nni avala vakálihakajangije muchi chivalihakajanga vanu valâla ugoni,
henga váhwenehije chihi kukulupika muchi chivakulupika vanu vakámmaite nnume au
mmahe, kwa kunnondola Mwana wanga Ungandolo kila pachinu páchivalòjà. Vanu
anevo vánikombolwa kuhaloka muvanu vanji uchinga vààve vatandi kuhumywa kwanga
Nnungu na kwa Mwana wanga Ungandolo malinga sadaka ya mavuno matandi.
5 Vanang'o nanga pavanawahite kulambila na wala nanga pavanavele na likosa
lyohelyo.

Vatumishi vatatu

6 Anepo nangu nkumwona malaika yunji wauluka kumahunde. Malaika aneyo ávele
na Malove Lambone lavêle na uhiu vyaka na vyaka, la kuvahubilila vanu vaikâla
pachilambo, vanu va kila chilambo na va kila lukolo na va kila luga na va kila litawa.
7 Aneyo malaika nkutangola kwa lidi likulungwa wachidoni, “Nnyopange Nnungu
na kuntumbyanga, kwa kuva, uhiku wa hukumu yake ùnikamola. Mwabudu nang'e
aumbîle kumahunde na chilambo na bahali na vimbwimbwi vya medi.”
8 Anepo nkuhaloka malaika yunji wavili watangola kuchidoni, “Ìnimatohwa! Imanga
aila ing'ulu ya Babeli* ìnimatohwa mwalehu. Kwa kuva, ìvitendile vilambo vyammalele
vikumbile divayi dya usalati wake, usalati uîda na gasabu ya Nnungu.”
9 Anepo nkuhaloka malaika yunji watatu watangola kwa lidi likulu wachidoni,
“Munu woheyo amwabûdu ayula nnyama ntandi na sanamu yake, na kutaywa muhuli
wake palyenye lyake au munkono wake,
10 aneyo nanang'e àmbekumbila divayi dya gasabu ing'ali namene ya Nnungu itaîjwe
nchikombe cha asabu ya Nnungu. Munu malinga aneyo àmbebanihwa mmoto wa baluti,
muyo mwa malaika vanaswe na muyo mwa Mwana wanga Ungandolo.
11 Na lyohi lya anewo moto wa kubanihija lìmbetutuma vyaka na vyaka. Na avala
vachimwabudu ayula nnyama na sanamu dyake, chalumo na munu woheyo ataîjwe
muhuli wa lina lya nnyama aneyo, vakambeyewelela kananga liduva limo, chilo na
muhi.”
12 Bahi ing'anya ya anelyo, vanu va Nnungu vàlembelewa vapililile ibaniki na kudika-
mula amuli dya Nnungu na kuhweneha kunkulupila Yesu.
13 Anepo nangu nkupilikana lidi kuhaloka kulihunde ulihaula kuchidoni, “Lemba
malove alano, ‘Wasa kwa vanu avala vâhwa vino akuno uvankulupila Nang'olo!’ ”
Na Umumu Wanaswe àtangola kuchidoni, “Elo, nni muhiu. Vàmbeyewelela kuhaloka
muibaniki yavo, ing'anya matendo lavo làmbeonekana.”

---

* **14:8** Apano Yohana àlembile Babeli, na ìnahululika kuva àtumidile luga ya mpiho kuyamba imanga ya Loma. Na àtongoledile kuyamba usalati wa Loma ing'anya ya kuvanamatija vanu vamwabùdù Nfalume wa Loma malinga Nnungu.

Mafuno la pachilambo

14 Anepo nangu nkulyona lihunde lyanahe muyo mwangu, na nnihunde anelyo múikele chiumbe achila chíchionekana kuva muchi Mwana wa Munu. Mmuti mwake múvele na litaji lya zahabu, na munkono mwake ányakwile mundu ukôla wa kufunila.
15 Anepo nkwida malaika yunji kuhaloka mu Ing'ande ya Nnungu, nkutangola kwa lidi likulu wannyaulila ayula aikêle nnihunde wachidoni, “Twala mundu wako utandilike kufuna, kwa kuva, uhiku wa mafuno ùnikamola, na mafuno la pachilambo làvele tayali kufunwa.”
16 Bahi ayula aikêle nnihunde, nkunyoloja mundu wake pachilambo, chilambo nkufunwa.
17 Bahi nkwida malaika yunji kuhaloka mu Ing'ande yanga Nnungu ivêle kulihunde, na malaika aneyo nanang'e ányakwile mundu ukôla namene wa kufunila.
18 Anepo nkwida malaika yunji kuhaloka pachitala, na malaika aneyo nni nkwímilila moto wa pachitala. Nkutangola kwa lidi likulu wannyaulila ayula malaika avêle na mundu ukôla wa kufunila wachidoni, “Twala mundu wako ukahepe zabibu dya nzabibu wa pachilambo, kwa kuva, zabibu dyake tayali dìnitandeka.”
19 Ayula malaika nkunyoloja mundu wake pachilambo, nkuhepa zabibu dya nzabibu wa pachilambo na kuditaya nnipondo likulu lya kuminyila, lipondo liombêle gasabu ya Nnungu.
20 Adila zabibu díminyiwije nnipondo livêle pawelu imanga, na myadi nkukulula kuhaloka nnipondo anelyo mpaka kuhwikila ulehu wa kilometa myatatu. Na ulehu wa aila myadi kuhwena muha úvele malinga futi nnyano.

15

Malaika saba na vibaniho saba

1 Anepo nangu nkuchona chimaiho chinji chikulu cha kukanganya aneko kulihunde. Nívawene malaika saba vanyakwîle vibaniho saba. Na vibaniho anevyo njo vínavele vya ntululilo, kwa kuva, vibaniho anevyo nni avila vyambevitumila Nnungu kutimilisa gasabu yake.
2 Anepo nangu nkuchona chinu chivêle muchi bahali ya chilolo ikundanyîke na moto. Nkuvona na avala vanshindîle ayula nnyama ntandi na sanamu yake chalumo na namba diimîla badala ya lina lyake. Vanu anevo váimidile m'bahali ya chilolo akuno vanyakwìlè ving'wenya-ng'wenya vyavapele Nnungu.
3 Vanu anevo váimba luhimu lwanga Musa ntumishi wanga Nnungu, na luhimu lwa Mwana wanga Ungandolo, uvachidoni,
“Wako Nang'olo wetu, Nnungu Uvêle na Dimongo Dyammalele,
matendo lako ni makulungwa na lànakanganya!
Wako Nfalume wa vilambo vyammalele,
dindila dyako nni dya haki na dya uhiu!
4 Wako Nang'olo, nanga munu akákuyopa wako,
na wala nanga munu akákutumbyanga wako!
Kwa kuva, wako weka nni Wanaswe.
Vilambo vyammalele vìmbekwida unakwabudu wako,
kwa kuva, matendo lako la haki lànihunukuliwa!”
5 Bada ya anelo, nkuyona Ing'ande yanga Nnungu aneko kulihunde, yani N'gongwe wa Lilailano lya Nnungu.
6 Bahi avala malaika saba vanyakwîle vibaniho saba nkuhumang'ana mu Ing'ande yanga Nnungu. Malaika anevo váwetenge dinguwo dihahwîke namene na kung'anyima namene, na váhungile mikanda ya zahabu mmihuva vyao.

7 Bahi chiumbe chimo muavila ncheche vivêle na umi, nkuveng'a avala malaika
saba dibakuli saba dya zahabu diombêle gasabu yanga Nnungu, avêle na umi ukee na
ntulululilo.
8 Anepo Ing'ande yanga Nnungu nkuombala lyohi lihalokêne na ukulu wanga Nnungu
na dimongo dyake. Na nanga munu anahulwile kuinjila mu Ing'ande yanga Nnungu
mpaka avila vibaniho saba vya avala malaika saba pavitimisijwe.

16

Dibakuli saba dya gasabu yanga Nnungu

1 Anepo nangu nkupilikana lidi likulungwa kuhaloka mu Ing'ande yanga Nnungu uli-
vahaulila avala malaika saba kuchidoni, “Hweneng'ana mukadikung'une pachilambo
anedyo dibakuli saba dya gasabu yanga Nnungu.”
2 Malaika ntandi nkukung'unila bakuli yake pachilambo. Anepo vanu nkumelwa na
mapoti lapwatêka namene. Vanu anevo vanamelwije na mapoti nni avala vanataijwe
muhuli wa ayula nnyama na avala vachiabudu sanamu yake.
3 Malaika wavili nkukung'unila bakuli yake m'bahali. Medi nkupindikuka kuva
muchi myadi ya munu ahwîle, na viumbe vyammalele vivêle na umi vya m'bahali
nkuhwanga.
4 Malaika watatu nkukung'unila bakuli yake mmyuto na mmimbwimbwi vya medi,
na medi lake nkupindikuka kuva myadi.
5 Anepo nangu nkumpilikana malaika nkwímilila medi wachidoni,
“Wako Wanaswe, upwawîje na unapwawije,
wako nni mwene haki,
kupapatana na namuna chiuhukumite.
6 Kwa kuva, vanu anevo vámwadilenge myadi ya vanu vako vanaswe na ya manabii vako.
Bahi ing'anya ya anelyo, hambi wako ùvakumbijije myadi,
na anevo vanu vànivaikila kutendewa uchocho.”
7 Anepo nangu nkupilikana lidi ulihaloka pachitala ulichidoni, “Wako Nang'olo wetu,
Nnungu Uvêle na Dimongo Dyammalele, wako ùhumya hukumu dya uhiu na dya haki!”
8 Malaika wa ncheche nkukung'unila bakuli yake nniduva. Anepo liduva nkupewa
dimongo dya kuvapija vanu kwa chitukuta chake.
9 Vanu anevo nkupijwa na chitukuta anecho mpaka kulikufulu lina lyanga Nnungu
avêle na dimongo dya kuviamulu vibaniho anevyo. Anevo vanu nanga pavanalekile
masambi lavo na kumpindikukila Nnungu uchinga vantumbyange.
10 Malaika wa nnyano nkukung'unila bakuli yake pachiteng'u cha chifalume changa
ayula nnyama ntandi, na ufalume wake nkuhinikwa na lupi. Vanu nkutandilika
kulilumanya dindimi dyavo ing'anya ya kupwateka.
11 Nkunkufulu Nnungu wa kulihunde ing'anya ya ipwateki yavo na àlalá mapoti lavo,
henga nanga pavanalekile matendo lavo lahakalenge.
12 Malaika wa sita nkukung'unila bakuli yake mmuto nkulu wa Eflati. Medi la muto
anewo nkunywa uchinga ikatapajwe indila kwajili ya vafalume vahalôka m'bali wa
mashaliki.
13 Anepo nangu nkuvona anamindenga vatatu vavêle muchi vitowe uvahaloka
nkanya mwanga alila liyoka na nkanya mwanga ayula nnyama ntandi na nkanya
mwanga ayula nabii wa kulambila.
14 Anamindenga anevo njo vatênda vimaiho vya masaibu. Na njo vahwêna kwa
vafalume vammalele va pachilambo na kuvakunganya uchinga vapanyane ing'ondo
nniduva alila likulu lyanga Nnungu Avêle na Dimongo Dyammalele.

15 Nang'olo àhaula kuchidoni, “Lola, nangu mbènkwida muuhiku umukaumaite muchi
chaida nkwiva! Wasa munu ayula âva meho na kudivika tayali dinguwo dyake uchinga
anaonge mwandu na kulitaya dihoni muyo mwa vanu.”
16 Avala anamindenga nkuvakunganyija avala vafalume pachinu pachêmwa kwa
Chieblaniya, Alumagedoni.
17 Malaika wa saba nkukung'unila bakuli yake kumahunde. Anepo nkupilikanika
lidi likulu kuhaloka mu Ing'ande yanga Nnungu, pachiteng'u cha chifalume ulihaula
kuchidoni, “Vino hukumu ìnikamilika!”
18 Anepo nkuhumila imeti na igagi na iungulumani ya ing'uva. Nkuhumila na nnden-
gendo nkulu wa chilambo ukánambiwahi kuhumila kutandikila vanu pavatandilike
kuikala pachilambo.
19 Na imanga aila ing'ulu Babeli nkuyavanyika sehemu dinatu, na dimanga dya
vilambo vyammalele nkwondongwa. Bahi Nnungu nanga panailuvalidile imanga
aneyo ing'ulu, henga áikumbijije chikombe chivêle divayi dya gasabu yake ing'ali.
20 Na visiwa vyammalele nkuwalawala, na machinga lammalele nanga
palanaonekene kavila.
21 Anepo imbula ya mayanga makulungwa nkuvatonyela vanu, na kila liyanga lívele
na kilo malinga amsini. Vanu anevo nkunkufulu Nnungu ing'anya ya anecho chibaniho
cha imbula ya mayanga, kwa kuva, chibaniho chake chívele cha kuyoha namene.

17

Kahaba nkulu na nnyama

1 Anepo nkuhaloka malaika yumo muavala saba vanyakwîle dibakuli saba dya
zahabu, nkunguhaulila kuchidoni, “Ida nikulanguje chambehukumiwa ayula kahaba
nkulungwa, yani imanga aila idengwîje ching'ati myuto yohe.
2 Vafalume va pachilambo vànilala nawe, na vanu vaikâla pachilambo vànikalewa
divayi dya ukahaba wake.”
3 Bahi kwa dimongo dya Umumu wa Nnungu nangu nkuhwena, ayula malaika
nkungutwala nkungupelekeja kulilanga. Aneko nkumwona mmahe amwikêle nnyama
wanahuvi namene, analembwije mummili wammalele malina la kunkufulu Nnungu.
Nnyama aneyo ávele na myuti saba na dimembe kumi.
4 Aneyo mmahe áwete dinguwo dya langi ya chifalume, yani langi ya zambalau na ya
nahuvi, na álipambile kwa zahabu na mayanga lagalika na lulu. Na munkono mwake
ányakwile chikombe chikatapajîjwe kwa zahabu, chiombêle ukahaba wake na matendo
lake lahakalenge la kunchima Nnungu.
5 Na mulyenye lyake lílembwije lina livêle na lifumbo, “IMANGA ING'ULU BABELI,
MAMA WA MAKAHABA NA WA ÀLALÁ LANCHÎMA NNUNGU PACHILAMBO.”
6 Nangu nkumwona ayula mmahe akelewìjè myadi ya vanu va Nnungu, yani vanu
vawalêlwe ing'anya ya ushuhuda wavo kwajili ya Yesu.
Panimmwene, nangu nkukangana namene.
7 Ayula malaika nkunguuja kuchidoni, “Mwadachi unakangana? Nangu ngu-
chinikuhaulile sili ya aneyo mmahe na ya aneyo nnyama annyakwîle, avêle na myuti
saba na dimembe kumi.
8 Ayula nnyama ummwêne, ánipwawa anepo kala, henga vino akapali. Na nnyama
aneyo vino àvele pepi kuhuma nnipondo livêle na ulehu ukee na ntululilo na kuhwena
unaondongwa mwalehu. Na vanu vaikâla pachilambo, yani vanu avala vakálembwijwe
malina lavo Nchitabu cha Umi kutandikila pachiumbwije chilambo, vàmbekangana
pavambemwona aneyo nnyama, kwa kuva, ánipwawa anepo kala, henga vino akapali,
na achiaide kavila!

9 Apano nni pàlembelewa ding'ano na lúnda. Aila myuti saba nni machinga saba láikàlà
ayula mmahe.
10 Uchocho, aneyo myuti saba nni vafalume saba. Vafalume nnyano muanevo tayali
vàniyanguhwa, henga wa sita àvechinkutawala na wa saba bado akànambikwida. Na aneyo
nfalume wa saba pambekwida, àmbeikala chihi kadiki.
11 Ayula nnyama anapwawije anepo kala, henga vino akapali, nang'e nni nfalume wa
nane, na nni yumo wa avala vafalume saba,* nanang'e àhwena unaondongwa mwalehu.
12 Na adila dimembe kumi dyudiwene nni vafalume kumi vakánambitandilika
kutawala, henga vàmbepwechela mamulaka la kutawala muchi vafalume chalumo na
ayula nnyama kwa uhiku kadiki.
13 Anevo vammalele kumi vàvele chihi na likudungilo ulimo, yani kumwing'a ayula
nnyama dimongo dyavo na mamulaka lavo.
14 Vàmbepanyana ing'ondo na Mwana wanga Ungandolo, henga Mwana wanga Ungan-
dolo àmbevalema kwa kuva, nang'e nni Nang'olo wa anang'olo na Nfalume wa vafalume.
Mwana wanga Ungandolo àmbepanyana ing'ondo na anevo vafalume akuno avèlè pamo
na vanu vake vakulupîka namene, vávachemìlè na kulitandolela."
15 Anepo ayula malaika nkunguhaulila kuchidoni, "Aila myuto yuiwene apala páikàlà
ayula kahaba, nni vanu va kila chilambo na va kila litawa na va kila luga.
16 Adila dimembe kumi dyudiwene chalumo na ayula nnyama, vàmbensunalila ayula
kahaba koka vampakanyole vyammalele vyavenavyo na kunneka chihi mwandu.
Vàmbetang'una inyama ya mmili wake na kupija maisalilo lake mmoto.
17 Kwa kuva, Nnungu àtadile mmitima yavo likudungilo lya kutimisa makudungilo
lake, yani vayambukilane kumwing'a ayula nnyama mamulaka lavo la kutawala
mpaka palambetimila malove la Nnungu.
18 Na ayula mmahe ummwênе, nni imanga aila ing'ulu ivatawâla vafalume va pachil-
ambo."

18

*Kwondongwa kwa imanga ya Babeli**

1 Bada ya anelo, nangu nkumwona malaika yunji wasulupuka kuhaloka kulihunde.
Malaika aneyo ávele na dimongo ding'ulu, na chilambo chammalele nkung'anyima
ing'anya ya ukulu wake.
2 Aneyo malaika nkunonoha lidi wachidoni,
"Ìnimatohwa! Babeli, imanga aila ing'ulu ìnimatohwa mwalehu!
Hambi ìjukile kuva kaya ya anamindenga va kila namuna,
na ìjukile kuva kaya ya vyuni vyammalele vichafu na najisi.
3 Kwa kuva, vilambo vyammalele vìkumbidile
divayi dya usalati wa imanga aneyo, usalati uîda na gasabu yanga Nnungu.
Vafalume va pachilambo vànilala nawe
na vakúchuusa va pachilambo vàpete dimali ing'anya ya dimali dyohe dyavenandyo."
4 Anepo nangu nkupilikana lidi linji kuhaloka kulihunde ulichidoni,
"Mwenu mmanu vangu, ukananga muimanga aneyo,
uyopa mùnakumila masambi lake na kupata vibaniho vimbeikôja imanga aneyo.
5 Kwa kuva, masambi la imanga aneyo làvechinkuhweneha namene mpaka kuhwika
kulihunde,
na Nnungu nanga paluvalidile matendo lahakalenge la imanga aneyo.
6 Itendelange imanga aneyo malinga chiintendeledile mwenu.

---

* **17:11** Apano palembwîjwe kwa Chimakonde, "yumo wa avala saba," ìnahululika kuva, aneyo nfalume akee yumo wa avala vafalume saba, henga nni nfalume yunji alandâna navo. * **18:** Kuyamba imanga ya Babeli lola Uhunulo 14:8.

Na àlalá laintendedile mwenu, ilipange myanda mivili.
Imanga aneyo ínkolowedile mwenu chikombe cha ibaniki,
bahi na mwenu ikolowele myanda mivili.
7 Kupapatana na namuna chiilitumbyenge na kuling'a laha,
bahi ing'e imanga aneyo ibaniki na lihindambi kwa namuna uyoyo.
Imanga aneyo ìlihaulila yenye kuva,
‘Nangu ngùikala nchiteng'u cha chifalume muchi malukiya,
na wala nikee nannidi na wala nikambekuva na lihindambi wala kadiki.’
8 Bahi ing'anya ya anelyo, vibaniho avino vìmbennyidila chihi liduva limo, kuhwa na lihindambi na indala.
Pamo na anelo, imanga aneyo ìmbepijwa moto,
kwa kuva, Nang'olo Nnungu wetu aihukûmu imanga aneyo àvele na dimongo.”

9 Vafalume va pachilambo valombêne na kulihangalaja na imanga aneyo vàmbeikutila na kuikutangila, pavambelyona lyohi lya moto wa kupya kwa imanga aneyo.
10 Vàmbeimilanga kulehu uvayopa ibaniki ya imanga aneyo akuno uvachidoni, “Ole wako! Ole wako, imanga ing'ulungwa ya Babeli, imanga ivêle na dimongo! Kwa kuva, kwa uhiku chihi kadiki, hukumu yako ìnikamola!”
11 Vakúchuusa va pachilambo vàmbekuta na kuikutangila imanga aneyo, kwa kuva, nanga munu ambesûma kavila vitukutuku vyavo,
12 malinga zahabu na madini la hela na mayanga lagalîka na lulu na dinguwo dikatapêle ditotwîje na usi ukatapêle wa halili na wa kitani na dinguwo dikatapêle dya langi ya zambalau na ya nahuvi namene, na milandi yammalele inung'îla saana na kila chombo chikatapajîjwe kwa dimembe dya unembo na kwa milandi igalîka namene na kwa shaba na kwa chitale na kwa mayanga la malumalu,
13 na n'dalasini na vitakilo, na ubani na mahuta la kunung'ila na uvumba na divayi na mahuta la nseituni na uhu ukatapêle na ngano na ang'ombe na angandolo na falasi na mikokoteni iutângwa na falasi na ata miili na disungu dya vanu, yani vatumwa.

14 Na anevo vakúchuusa vàmbeihaulila imanga aneyo kuchidoni, “Mambo àlalá lakatapêle luchitamwa namene kulapata, hambi làniwalawala. Na vitukutuku vyammalele vya kugalika namene na vya kukatapala, vìniyahika, wala nanga paumbevyona kavila.”
15 Vakúchuusa vapête dimali kupapatana na imanga aneyo, vàmbeimila chihi kulehu uvayopa ibaniki ya imanga aneyo. Vàmbekuta na kuikutangila imanga aneyo,
16 uvahaula kuchidoni, “Ole wako! Ole wako, wako imanga ing'ulungwa! Wako úwala dinguwo ditotwîje kwa usi ukatapêle pamo na dinguwo dikatapele dya langi ya zambalau na yanahuvi namene. Wako úpambwa kwa zahabu na mayanga la kugalika na lulu!
17 Kwa kuva, kwa uhiku kadiki, dimali dyammalele dìniwalawala.”

Vakúloja vammalele va dimeli na amyanda vao, na amadengo vammalele va n'dimeli na vammalele vapâta dimali kupapatana na bahali, vàmbeimilanga chihi kulehu.
18 Pavambelyona lyohi lya moto wa kupya kwa imanga aneyo, vàmbekuta uvachidoni, “Imanga ntwani imbelandâna na imanga aino ing'ulungwa!”
19 Vàmbelimwadilangila litutunga mmyuti yavo, uvakuta na kulikutangila, uvachidoni, “Ole wako! Ole wako, wako imanga ing'ulungwa! Vanu vammalele vavêle na dimeli m'bahali vápete dimali ing'anya ya dimali dyako dyohe. Henga kwa uhiku kadiki, dimali dyako dyammalele dìniwalawala.”

20 “Mwenu mma kulihunde na mmanu mma Nnungu chalumo na mitume na manabii vake, hangalalanga kwajili ya mambo lahumidîle muimanga aneyo, kwa kuva, Nnungu àniihukumu imanga aneyo kupapatana na namuna chiintendeledile mwenu!”

21 Anepo malaika yumo avêle na dimongo nkunyanyula liyanga livêle muchi liyanga
likulungwa lya kuhayila. Nkuliyaha m'bahali, wahaula kuchidoni, “Uvila nni chiim-
beyahwa kwa dimongo imanga ing'ulungwa ya Babeli na ikambekwonekana kavila.
22 Wako imanga ya Babeli, malidi la vanu vaîmba na vaômba ving'wenya-ng'wenya na
filimbi na mapenga lakambepilikanika kavila nkati mwako. Na nanga fundi woheyo
wa madengo lohelo ambeonekâna kavila nkati mwako, wala kananga lidi lya liyanga
lya kuhayila.
23 Nng'anje wa chibatali ukambeonekana kavila nkati mwako. Na wala mukam-
bepilikanika kavila malidi la vanu valômba au valômbwa, uvahangalala. Ìmbekuva
uchocho ing'anya akúchuusa vako vávelenge na dimongo ding'ulu pachilambo, na vanu
va vilambo vyammalele vánilambilwa kwa uhavi wako,
24 na nkati mwako mùonekene myadi ya manabii na ya vanu va Nnungu chalumo na
myadi ya vanu vammalele vawalêlwe pachilambo.”

19

Ihangaladi aneko kulihunde

1 Anepo nangu nkupilikana lidi likulungwa kuhaloka kulihunde, lidi lichipilikanika
muchi lidi lya mmuluku wa vanu, ulichidoni, “Alombolewe Nnungu! Upohi na ukulu
na dimongo nni dya Nnungu wetu.
2 Hukumu dyake nni dya uhiu na dya haki. Kwa kuva, àninnyukumu ayula kahaba
nkulu achichihocheja chilambo kwa usalati wake. Nnungu ànimpindikula ing'anya ya
myadi ya vatumishi vake!”
3 Anelyo lidi nkupilikanika kavila ulichidoni, “Alombolewe Nnungu! Lyohi lya aula
moto upîja aneyo imanga ing'ulu ùvenkutututuma, vyaka na vyaka!”
4 Na avala vasele ishilini na ncheche na avila viumbe ncheche vivêle na umi, nkuhu-
nama uvamwabudu Nnungu aikâla nchiteng'u cha chifalume uvachidoni, “Amina!
Alombolewe Nnungu!”
5 Bahi anepo nangu nkupilikanika lidi kuhaloka pachiteng'u cha chifalume ulihaula
kuchidoni, “Nnombolelange Nnungu wetu, mwenu mmatumishi vake mmammalele,
mwenu mumweshîmu Nnungu, mmakulu na mukee mmakulu!”
6 Anepo nkupilikana lidi lichipilikanika muchi lidi lya mmuluku wa vanu, na muchi
lidi lya medi lohe lahelelekêla kumakobikobi na muchi lidi lya ing'uva, ulihaula kuchi-
doni, “Alombolewe Nnungu! Kwa kuva, Nang'olo Nnungu wetu, Avêle na Dimongo
Dyammalele, àvenkutawala.
7 Tuhangalale na kululutila na kuntumbyanga Nnungu, kwa kuva, uhiku wa ing'ole ya
ulombi wa Mwana wanga Ungandolo ùnikamola, na mmahe wake ànilipanganiha tayali.”
8 Aneyo mmahe àpewije inguwo ya kuwala, itotwîje kwa usi ukatapêle wa kitani,
ung'anyîma namene. Inguwo aneyo ìimila badala ya matendo la haki la vanu va Nnungu.
9 Anepo malaika nkunguhaulila kuchidoni, “Lemba malove alano, ‘Wasa vanu avala
vakumbuliwîje kuing'ole ya ulombi wa Mwana wanga Ungandolo.’ ” Aneyo malaika
nkutangola kavila kuchidoni, “Anelo nni malove la uhiu la Nnungu.”
10 Nangu nkuhunama pamadodo la ayula malaika uchinga nimwabudu, henga nang'e
nkunguhaulila kuchidoni, “Ndulu, unatende uchocho! Nangu nni ntumishi muchi
muuvelelee wako na anung'unuvako vahwenêha kuhumya ushuhuda kunnyamba
Yesu. Wako ùlembelewa umwabudu Nnungu! Kwa kuva, kuhweneha kuhumya
ushuhuda kunnyamba Yesu, aneyo njo isungu ya chinabii.”

Ankwedîle falasi wanahe àpanyana kwa haki

11 Bahi nangu nkukwona kulihunde kuhunukwìkè. Nkumwona falasi wanahe,
na ayula ankwedîle ayula falasi àchemwa, Nkúkulupika na Avêle na Uhiu, kwa kuva,
ànahukumu na kupanyana ing'ondo kwa haki.
12 Meho lake lánametameta muchi dindimi dya moto, na mmuti mwake múvele na
mataji lohe na álembwije lina lyakamayite munu woheyo ila mwene weka.
13 Nang'e áwete lijoho lichuvîje mmyadi, na lina lyake áchemwa, Lilove lyanga Nnungu.
14 Makuwa la matiyala la kulihunde nkuva ulannondola akuno vavakwedìlè falasi
vanahe, na vawetèngè dinguwo dyanahe ditotwîje kwa usi ukatapêle wa kitani.
15 Nkanya mwake múhuma upanga ukôla uchinga avashinde vanu va vilambo vinji
kwa upanga anewo. Na nang'e àmbetawala kwa isimbo ya chitale na kuvaminya muchi
zabibu nnipondo lya kuminyila divayi, lipondo liombêle gasabu yanga Nnungu Avêle
na Dimongo Dyammalele.
16 Nnijoho lyake na nchiya chake múlembwije lina alino, NFALUME WA VAFALUME,
NANG'OLO WA ANANG'OLO.
17 Anepo nangu nkumwona malaika yumo aimidìlè nniduva akuno wavichema vyuni
vichiuluka kumahunde, wavihaulila kuchidoni, “Idang'ana, mukojane pamo kwajili ya
ing'ole ing'ulungwa yanga Nnungu!
18 Ida mulyange inyama ya miili ya vafalume na ya vakulu va matiyala na ya vanu
vavêle na dimongo, na ya falasi na ya vanu vavakwedîle falasi anevo na inyama ya
vanu vammalele, ikàva vatumwa au vanu vakávele vatumwa, vanu va mana au vakee
va mana.”
19 Anepo nangu nkumwona ayula nnyama ntandi chalumo na vafalume va pachil-
ambo na makuwa lavo la matiyala vakojènè pamo uchinga vapanyane ing'ondo na
ayula ankwedîle falasi chalumo na likuwa lya matiyala lake.
20 Henga ayula nnyama na ayula nabii wa kulambila nkukamulwa. Nabii aneyo
njo ayula achilangûja vimaiho vya masaibu badala ya aneyo nnyama, na kwa kupitila
vimaiho anevyo ánivalambila vanu avala vachiiyabudu sanamu yake na kutaywa muhuli
wa ayula nnyama ntandi. Bahi ayula nnyama ntandi na ayula nabii wa kulambila
nkuyahwa nnipondo lya moto wa baluti akuno vavèlè vumi.
21 Na avala vanaisalidile nkuwalalwa kwa upanga unahumile nkanya mwa ayula
ankwedîle falasi wanahe. Na vyuni vyammalele nkusiba inyama ya miili yavo.

20

Myaka alufu moja

1 Anepo nangu nkumwona malaika yumo wasulupuka kuhaloka kulihunde akuno
anyakwìlè n'didi nkulungwa wa chitale munkono wake na ntukulo wa lipondo livêle na
ulehu ukee na ntulululilo.
2 Nkulikamula alila liyoka, yani ayula nnyongo wa kala achêmwa Ibilisi au Nanchin-
denga, nkunnyunga myaka alufu moja.
3 Malaika aneyo nkuliyaha anelyo liyoka nnipondo anelyo lilehu. Nkulihinika
anelyo lipondo na kuvika chihungo cha muhuli uchinga liyoka anelyo linahwenehe
kuvalambila kavila vanu va vilambo mpaka paimbetimila aila myaka alufu moja. Na
paimbemalilika aneyo myaka àlembelewa achimuliwe kavila kwa uhiku kadiki.
4 Anepo nangu nkuvyona viteng'u vya chifalume vinaikaliwije na avala vanapewije
mamulaka la kuhukumu. Nkudyona na disungu dya avala vanu vánacheketwe myuti
ing'anya ya kuhweneha kuhumya ushuhuda kunnyamba Yesu na Lilove lyanga
Nnungu. Vanu anevo nanga pavanamwabudite ayula nnyama ntandi wala kananga
sanamu yake na wala nanga pavanataijwe muhuli wa nnyama aneyo mmalyenye lavo
au mmakono lavo. Vanu anevo vammalele nkufufukanga, nkutawala pamo na Kilisto
kwa uhiku wa myaka alufu moja.

5 Na anewo njo ufufulo ntandi. Na vanu vanji vahwîle vanaisalidile, nanga pavana-
fufwike mpaka paimbetimila aila myaka alufu moja.
6 Vanu vanaswe na vabalikiwîje nni avala vakumîla ufufulo ntandi! Kwa kuva,
kuhwa kwavili kukambekuva na dimongo kwa vanu anevo, na badala yake vàmbekuva
makuhani va Nnungu na vanga Kilisto, na vàmbetawala chalumo na Kilisto kwa uhiku
wa vyaka alufu moja.

Kuhukumiwa kwanga Nanchindenga

7 Aneyo myaka alufu moja paimbemalilika, Nanchindenga àmbechimuliwa kuhaloka
nchihungo chake.
8 Nanang'e àmbehwena unavalambila vanu va vilambo, vaikâla mmipata yammalele
ya chilambo, yani avala vachêmwa, Gogu na Magogu uchinga avalopolele pamo kwajili
ya kupanyana ing'ondo, na anevo vanu vàmbekuva vohe namene muchi nnyangi wa
kubahali.
9 Vanu anevo nkuhwena pachilambo chammalele na kulidinguka lipanda lya vanu
va Nnungu, yani imanga yake yaitamwa namene Nnungu. Henga moto nkusulupuka
kuhaloka kulihunde nkuvapija.
10 Anepo Ibilisi, ayula áchivalambila, nanang'e nkuyahwa nnitanda lya moto wa baluti
mwàvele ayula nnyama ntandi na ayula nabii wa kulambila. Na anemwo vàmbebanihwa
chilo na muhi, vyaka na vyaka.

Hukumu ya ntululilo

11 Anepo nangu nkuchona chiteng'u chikulungwa chanahe cha chifalume chalumo
na ayula aikêle nchiteng'u anecho. Chilambo na kumahunde nkutukuta pameho pake,
na nanga pavinapete pachinu pakulipiha.
12 Nangu nkuvona vanu vahwîle, vanu va mana na vakávele va mana vaimilèngè
muyo chiteng'u achila cha chifalume. Vitabu nkuhunukuliwa, na chitabu chinji
nkuhunukuliwa, na anecho njo Chitabu achila cha Umi. Na anevo vanu vahwîle
nkuhukumiwa kupapatana na matendo lavo malinga chiilembwije mmitabu anevyo.
13 Bahali nkuvahumya vahwîle vanatitimidile anemwo. Kuhwa na pachinu pavanu
vahwîle napanang'o nkuvahumya vahwîle vanapwawije anemwo. Na kila munu
nkuhukumiwa kupapatana na matendo lake.
14 Bahi kuhwa na pachinu pavanu vahwîle nkuyahwa nnitanda lya moto. Na litanda
anelyo lya moto njo kuhwa kwavili.
15 Na munu woheyo akanalembwije lina lyake Nchitabu cha Umi, áyahijwe nnitanda
lya moto.

21

Kumahunde kwahambi na chilambo chahambi

1 Anepo nangu nkukwona kumahunde kwahambi na chilambo chahambi, kwa
kuva, kumahunde kutandi na chilambo chitandi vyanipita, na bahali nainang'o nanga
painapwawije kavila.
2 Nangu nkuyona imanga yanaswe, yani Yelusalemu yahambi, uisulupuka kuhaloka
kumahunde kwanga Nnungu, akuno ipambwìjwè saana malinga bibi alusi apambwîje
kwajili ya kuhwena unakojana na ntwave.
3 Nangu nkupilikana lidi likulungwa kuhaloka pachiteng'u cha chifalume ulihaula
kuchidoni, “Lola, hambi Nnungu àikala na vanu nkaya yake! Nnungu mwene àmbeikala
pamo na vanang'o. Vanang'o vàmbekuva vanu vake nanang'e àmbekuva Nnungu wavo.
4 Nang'e àmbepukutanga mihodi yavo yammalele mmeho lavo. Kuhwa kukambep-
wawa kavila, wala kulikutangila wala chitangelo wala ipwateki, kwa kuva, mambo la
kala tayali làmipita.”

5 Bahi ayula anaikele nchiteng'u cha chifalume nkuhaula kuchidoni, “Lola, ngùtenda vitukutuku vyammalele kuva vyahambi.” Nkunguhaulila kavila kuchidoni, “Lemba malove alano, kwa kuva, nni la kukulupika na nni la uhiu.”
6 Nkunguhaulila kavila kuchidoni, “Lammalele lànimalilika! Nangu nni Alufa na Omega, yani Ntandiliko na Ntululilo. Munu woheyo avêle na inyota nìmbemwing'a medi la kukumbila lahalôka nchimbwimbwi cha medi la umi, bila kulipa.
7 Munu woheyo ambechilêma chilambo achiapwechele dinudyo anedyo, na nangu nguchinguve Nnungu wake na nang'e achiave mwanangu.
8 Henga vanu vayôpa muing'ulupa na vakákulupila na akútenda lahakalenge na akúwalala na akúlala ugoni na ahavi na akúabudu disanamu na akúlambila vammalele, pachinu pavo nni nnitanda alila lya moto, muyâka moto wa baluti. Na anekwo njo kuhwa kwavili.”

Yelusalemu yahambi

9 Anepo yumo wa avala malaika saba vananyakwile adila dibakuli saba diombêle vibaniho saba vya ntululilo, nkunguhengelekela, nkunguhaulila kuchidoni, “Tuhwene akuno nikakulanguje bibi alusi, mmahe wa Mwana wanga Ungandolo.”
10 Kwa dimongo dya Umumu wa Nnungu nangu nkuhwena, ayula malaika nkungupelekeja nnichinga likulungwa na lilehu. Nkungulanguja imanga yanaswe, yani Yelusalemu, uisulupuka kuhaloka kulihunde kwanga Nnungu.
11 Imanga aneyo ínang'anyima kwa ukulu wanga Nnungu. Na ing'anyimi yake ívele muchi ya liyanga ligalîka namene lya yaspi, ling'anyîma muchi chilolo.
12 Imanga aneyo ídingukwije na lingongo likulungwa na lilehu livêle na milango kumi na mbili ichichûngwa na malaika kumi na mbili. Na mmilango aneyo múlembwije malina la matawa kumi na mbili la Vaisilaeli.
13 M'bali wa mashaliki kúvele na milango mitatu na m'bali wa mangalibi kúvele na milango mitatu na m'bali wa kaskazini milango mitatu na m'bali wa kusini milango mitatu.
14 Na lingongo liidingwîke imanga aneyo lídengwije mmayanga la nsingi kumi na mbili, na mmayanga anelo múlembwije malina la mitume kumi na mbili vanga Mwana wanga Ungandolo.
15 Malaika aneyo achitangôla na nangu ányakwile imbalu ya zahabu ya kupimila, uchinga aipime imanga aneyo chalumo na milango yake na lingongo liidingûka imanga aneyo.
16 Imanga aneyo ívele tele kwa tele, ulehu wake na upana wake vínalingilana. Bahi malaika nkuipima aila imanga kwa aila imbalu, ulehu wake na upana na ulehu kuhwena muha wávele kilometa alufu mbili myanne.
17 Ayula malaika nkupima na itumbudi ya alila lingongo, itumbudi yake yávele na ulehu wa futi myambili kumi na sita kupapatana na chipimo cha kawaida cha chimunu chanatumidile kupimila.
18 Lingongo anelyo lídengwije kwa mayanga la kugalika namene la yaspi, na imanga yene ídengwije kwa zahabu ihahwîke muchi chilolo chilangûja saana m'bali wavili.
19 Nsingi wa lingongo anelyo liidingwîke imanga aneyo lípambwije kwa mayanga la kugalika namene la kila aina. Nsingi ntandi úvele wa mayanga la yaspi na wavili úvele wa mayanga la yakuti samawi na watatu úvele wa mayanga la kalidoni na wa ncheche úvele wa mayanga la sumalidi.
20 Nsingi wa nnyano úvele wa mayanga la salidoniki na wa sita úvele wa mayanga la akiki na wa saba úvele wa mayanga la kilisolito na wanane úvele wa mayanga la sabalajadi na wa tisa úvele wa mayanga la yakuti ya njano na wa kumi úvele wa mayanga la kilisoplaso na wa kumi na moja úvele wa mayanga la hiakinto na wa kumi na mbili úvele wa mayanga la ametisto.

21 Na aila milango kumi na mbili ívele ya lulu kumi na mbili. Kila nnango úkatapajijwe kwa lulu imo. Na dindila dya aila imanga díkatapajijwe kwa zahabu ihahwîke muchi chilolo chilangûja saana m'bali wavili.
22 Nangu nanga pannaiwene Ing'ande yanga Nnungu muimanga aneyo, kwa kuva, Nang'olo wetu, Nnungu Avêle na Dimongo Dyammalele pamo na Mwana wanga Ungandolo njo ing'ande yene.
23 Nng'anje wa liduva na wa mwedi nanga paulembelewa muimanga aneyo, kwa kuva, ukulu wanga Nnungu unailangajija, na Mwana wanga Ungandolo nni chibatali chake.
24 Bahi vanu va vilambo vàmbekwonga munng'anje wake na vafalume va pachilambo vàmbekwida na dimali dyavo anemwo.
25 Milango ya imanga aneyo mwiko ikambechimwa, kwa kuva, mukambekuva na chilo kavila.
26 Vanu va vilambo vyammalele vàmbeida muimanga aneyo unannombolela na kumwing'a eshima Nnungu.
27 Nanga chinu chohecho chihakalenge chimbeinjîla muimanga aneyo, wala nkútenda mambo lanchîma Nnungu au nkúlambila. Henga vambeinjîla anemwo nni avala valembwîje malina lavo Nchitabu cha Umi cha Mwana wanga Ungandolo.

22

1 Anepo ayula malaika nkungulanguja muto wa medi la umi lang'anyîma muchi chilolo. Muto anewo úkulula medi kuhaloka pachiteng'u cha chifalume changa Nnungu na cha Mwana wanga Ungandolo.
2 Muto anewo úkuluja medi kulondola indila ing'ulu ya imanga aneyo. Na kila m'bali wa muto anewo úmedile nnandi wa umi, ûpa vihepo aina kumi na mbili, na nnandi anewo úpa vihepo myanda kumi na mbili kwa mwaka na mwanda umo kwa mwedi. Mahamba la aula nnandi nni la kuvalamya vanu va vilambo.
3 Na wala kukambekuva na laana kavila ya Nnungu.
Chiteng'u cha chifalume changa Nnungu na changa Mwana wanga Ungandolo vìmbekuva muimanga aneyo, na vatumishi vake vàmbentumikila.
4 Vàmbekwona kumeho kwake, na lina lyake lìmbelembwa mmalyenye lavo.
5 Na wala kukambekuva na chilo kavila, wala vakambelembela nng'anje wa chibatali wala liduva, kwa kuva Nang'olo Nnungu àmbevalangajija, na vanang'o vàmbetawala, vyaka na vyaka.

Kuuya kwanga Yesu

6 Anepo ayula malaika nkunguhaulila kuchidoni, “Malove anelo nni la uhiu na la kukulupika. Na Nang'olo Nnungu avalôja manabii vake kwa Umumu wake, àntumile malaika wake unavalanguja vatumishi vake mambo àlalá lavêle pepi kuhumila.”
7 Yesu nkuhaula kuchidoni, “Lola, mbènkupiyanya kwida! Wasa munu woheyo akamûla malove la unabii lalembwîje nchitabu achino!”
8 Nangu nni Yohana, ngupilikêne na kulona mambo anelo. Pangupilikene na kulona, nangu nkuhunama uchinga nimwabudu malaika ayula angulangujîje mambo anelo.
9 Henga nang'e nkunguhaulila kuchidoni, “Ndulu, unatende uchocho! Nangu nni ntumishi muchi muuvelelee wako na anung'unuvako manabii chalumo na vammalele valakamûla malove lalembwîje nchitabu achino. Wako ùlembelewa chihi umwabudu Nnungu!”
10 Aneyo malaika nkunguhaulila kuchidoni, “Unachihunike kwa chihungo cha muhuli chitabu achino cha malove la unabii, kwa kuva, làvele pepi kuhumila.
11 Munu atênda lahakalenge àmbehweneha chihi kutenda lahakalenge, na munu atênda uhakwa àmbehweneha chihi kutenda uhakwa, na munu atênda lalalembela Nnungu

àmbehalija chihi kutenda lalalembela Nnungu, na munu wanaswe àmbehalija chihi kuhahuka."
12 Yesu nkuhaula kuchidoni, "Lola, nangu mbènkupiyanya kwida! Ndèmbeida na dinujo uchinga ninnipe kila munu kupapatana na matendo lake.
13 Nangu njo Alufa na Omega, Ntandiliko na Ntululilo."
14 Wasa vanu avala vahahûla majoho lavo, kwa kuva, vàmbekuva na haki ya kulya vihepo vya nnandi wa umi na haki ya kuinjila muimanga aila kwa kupitila mmilango yake.
15 Henga pawelu imanga aneyo kùmbekuva na vanu najisi na ahavi na amalaya na vakúwalala na vaabûdu disanamu na kila munu atâmwa namene maisha la kulambila.
16 "Nangu nni Yesu, ngùntumile malaika wangu unanshuhudilanga mambo anelo mwenu makuwa la vanu vangukulupîla. Nangu ni wa nnikolo na wa nnukolo lwanga Nfalume Daudi. Nangu nni aila inondwa ya ulyamba ilangâja."
17 Umumu Wanaswe na bibi alusi vàhaula kuchidoni, "Ida!" Na munu woheyo apilikâna ahaule kuchidoni, "Ida!" Na munu woheyo avêle na inyota na àlembela medi la umi, aide akumbile bule.

Malove la ntululilo

18 Nangu Yohana nìn'duma kila munu apilikâna malove la unabii wa chitabu achino kuva, munu woheyo akàyenjeja chinu chohecho mmalove anelo, Nnungu àmbennyenjejija vibaniho avila vilembwîje nchitabu achino.
19 Na munu woheyo ambeûsa chinu chohecho mmalove la unabii lalembwîje nchitabu achino, Nnungu àmbeiusa sehemu yake muavila vihepo vya nnandi wa umi na muaila imanga yanaswe itongolewîje nchitabu achino.
20 Na munu woheyo ahûmya ushuhuda wa malove anelo ahaule kuchidoni, "Elo, mbènkupiyanya kwida!"
Amina! Ida wako Nang'olo Yesu!
21 Inema yanga Nang'olo Yesu ìive pamo na mwenu mmammalele. Amina.